

Manuale Theologiae Moralis

auctore

LUDOVICO WOUTERS, C. SS. R.

THEOLOGIAE MORALIS ET PASTORALIS PROFESSORE EMERITO

TOMUS II.

CAROLUS BEYAERT, Editor *Pontificius*, *Brugis* (Belgii)

APPROBATIO

NIHIL OBSTAT.

Noviomagi, 18 April. 1933.

W. Duynstee, C. SS. R.

IMPRIMATUR.

Buscoduci, hac 20 April. 1933.

f A. F. Diepen.

Episcopus Buscoducensis.

Omnia iura reservantur.

Abbreviationes in allegationibus.

I. *Documenta ecclesiastica.*

1. A. S. S.	= Acta Sanctae Sedis.
2. A. A. S.	= Acta Apostolicae Sedis.
3. C. I. C.	= Codex Iuris Canonici.
4. S. R. C.	= Sacra Rituum Congregatio. Citatur Collectio, quae a S. Sede tanquani <i>authentica</i> approbata est.
5. P- c.	= Pontificia Commissio ad codicis canones interpretandos.
6. Collect.	— Collectanea S. Congregationis de Propaganda Fide. Citatur editio 1907.

II. *Opera S. Alfonsi.*

i. S. Alf. Theol. Mor. I, 2	— S. Alfonsus, Theologia Moralis, liber 1, numerus 2. Citatur editio critica vaticana Patris Gaude.
2. S. Alt. Hom. Ap. tr. 3, n. 3	= S. Alfonsus, Homo Apostolicus, tractatus 3, numerus 3.
3. S. Alf. Op. Dogm.	— S. Alfonsus, Opera Dogmatica. Citatur editio <i>Walter</i> .

III. *Diversa.*

i. Denz.-Bannw.	- Intelligitur Enchiridion Symbolorum et Definitionum, confectum a <i>Denziger</i> . Citatur editio <i>Bannwart</i> .
2. Ius. pont.	Ius pontificium seu Ephemerides urbanae ad \S canonicas disciplinas spectantes.
3. Mon. eccl.	— II Monitore ecclesiastico.
4. N. R. théol.	= Nouvelle Revue théologique.
5. Linz. Quart.-Schr.	Theologisch - praktische Quartalschrift.
6. Eccl. rev.	= The Ecclesiastical review.
7. N. Kath. St.	= Nederlandsche Katholieke Stemmen.

LIBER III.

De adminiculis vitae Christianae seu de sacramentis.

Dicemus *primum* de sacramentis in genere, *deinde* de sacramentis in specie.

TRACTATUS i.

De sacramentis in genere.

(S. Thom. p. 3, q. 60-65; S. Alf. Theol. Mor. l. VI, n. 1-94; Horn. Apost. tr. 14, n. 1-6).*

Agemus *primum* de sacramentis in se spectatis, *deinde* de ministratione, *denique* de susceptione sacramentorum. Quae autem a Dogmaticis pertractantur, brevissime perstringemus, eo praesertim fine, ut integrae doctrinae habeatur conspectus, atque nexus doctrinam dogmaticam inter et moralem appareat.

DISSERTATIO I.

De sacramentis in se spectatis.

Tradita notione summaria sacramenti, dicemus *primum* de exsistentia, essentia et divisione, *deinde* de efficacia, *tum* de effectibus sacramentorum.

Pars i.

De notione summaria, exsistentia, essentia et divisione sacramentorum.

I. Notio summaria. *Sacramentum* vi vocis omnem rem sacram significat. Hic autem pressius sumitur et definitur: Signum sensibile rei sacrae sanctificantis hominem, i. e. gratiae. Distinguuntur sacramenta Veteris et sacramenta Novae Legis. Priora solum significant, posteriora significant et producunt gratiam. Hinc sacramentum Veteris Legis defi-

* Cfr. Billuart, Summa S. Thom. p. 3, t. III; De Smet, De sacramentis in genere; Rath, De Sacramentis in genere; Pourrat, La théologie sacramentaire; Schanz, Die Lehre von den Sakramenten der kath. Kirche; Billot, De Ecclesiae sacramentis.

nitur: *Signum sensibile, non autem efficax gratiae*; sacramentum autem Novae Legis dicitur: *Signum sensibile et efficax gratiae*.

2 II. Exsistentia sacramentorum ut rite exhibeatur, distinguendi sunt varii hominum status, scilicet: i° *Status innocentiae* in paradiso; 2° *Status Legis naturae*, ita nuncupatus non ad exclusionem gratiae, sed ad exclusionem legis scriptae Mosaicae. Hic status pro Israëlitis viguit usque ad legem scriptam, pro aliis usque ad Christum; 3° *Status Legis Mosaicae*, qui pro Israëlitis perduravit usque ad Christum; 4° *Status Legis novae* seu christianae. Porro:

1. *In statu innocentiae* omnium consensu nullum exstitit sacramentum.

2. *In statu Legis naturae* probabilius unum saltem exstitit sacramentum. Scilicet, spectata voluntate Dei salvandi omnes, certo exstitit remedium, quo parvuli a peccato originali liberarentur. Illud autem fuisse signum sensibile gratiae sanctificantis seu sacramentum, probabilius est, ut exponunt dogmatici (cfr. S. Thom. p. 3, q. 61, a. 3, q. 60, a. 5, ad 3; q. 61, a. i).

3. *In statu Legis Mosaicae* plura exstiterunt sacramenta, ut deducitur ex Cone. Trid. ' et ex decreto Eug. IV *pro Armenis*. Porro communiter admittitur, *circumcisionem* fuisse sacramentum. Alia huius Legis sacramenta enumerantur: *Consecratio sacerdotum, esus agni paschalis et panum propositionis, purificationes* (cfr. S. Thom. 1. 2, q. 102, a. 5; p. 3, q. 61, a. 3, ad 2).

4. *In statu Legis novae* sunt septem sacramenta, eaque a Christo instituta; quod est de fide e Cone. Trid.: « Si quis dixerit, sacramenta Novae Legis non fuisse omnia a Iesu Christo, Domino nostro, instituta; aut esse plura vel pauciora quam septem, videlicet Baptismum. Confirmationem, Eucharistiam, Poenitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse vere et proprie Sacramentum, anathema sit. »¹ Dicta autem sacramenta a Christo *immediate* (non autem ab Apostolis, inspirante Spiritu Sancto) instituta esse, est doctrina certa, quamvis disputetur, num a Cone. Trid. definita sit ut veritas fide catholica credenda.

Controvertitur, *quomodo* Christus instituerit sacramenta. *Alii* docent, Christum materiam et formam in genere tantum determinasse, iniungendo solum gestum upturn et verba convenientia, accuratorem vero determinationem Ecclesiae relinquendo (sententia de institutione immediata *in genere*). Alii censent, Christum hunc specie gestum et haec specie verba praescripsisse, ita tamen, ut locus sit alicui latitudini, quatenus nempe Apostoli seu Ecclesiae Principes possint non

quidem abrogare materiam et formam a Christo statutas, sed eas accuratius vel strictius determinare, vel etiam novis elementis adaugere, adeo ut ipse signi valor intra certos limites obnoxius sit Ecclesiae voluntati (sententia de institutione immediata in forma specifica *perfectibili*). Alii admittunt institutionem immediatam in forma specifica *fixa*, ita ut Ecclesia nihil directe possit quoad validitatem, mutando vel addendo aliquid circa materiam vel formam.

III. Essentia sacramentorum, i. *Sacramenta novae legis constant 3 rebus et verbis*; quae doctrina enuntiatur decreto *pro Armenis*. Patet: 1° Ex S. Script, quae illud de pluribus diserte affirmat, ut de Baptismo,¹ de Confirmatione,² de Extrema Unctione.* 2° Ex doctrina et usu Ecclesiae. Ceterum verba et res possunt moraliter intelligi, ita ut sufficiat, verba et res *aequivalenter* haberi.

2. *Res et verba in sacramentis sese habent ut materia, et forma*; quae doctrina eodem decreto *pro Armenis* proponitur. Patet ex eo quod res sacramenti, quae de se plura significare potest (v. g. ablutio in Baptismo), adeoque de se in esse signi indeterminata est, per verba ad specialem significationem determinatur, ita ut res instar materiae sit pars determinabilis, verba autem instar formae sint pars determinans.

3. *Materia sacramenti distingui solet duplex, remota et proxima*. *Remota* est res, quae in ritu sacro adhibetur, ut aqua in Baptismo; vel circa quam actio sacramentalis versatur, ut peccata in Poenitentia; prior dicitur materia remota *ex qua*, altera materia remota *circa quam*. *Proxima* est applicatio materiae remotae, ut ablutio in Baptismo; vel actio, quae circa materiam remotam versatur, ut actus poenitentis in Poenitentia.

IV. Divisio sacramentorum. Sacramenta N. L. distinguuntur in: 4

1. *Sacramenta mortuorum et vivorum*, prout primarie instituta sunt ad gratiam *dandam*, scii, spiritualiter mortuis; vel ad eam *augendam*, scii, in spiritualiter vivis. Gratia, quae confertur homini, omni gradu gratiae destituto seu spiritualiter mortuo, dicitur gratia *prima*; quae confertur homini, in statu gratiae constituto seu spiritualiter vivo, gratia *secunda* nuncupatur. Sacramenta *mortuorum* sunt: *Baptismus* et *Poenitentia*. Sacramenta *vivorum*: *Confirmatio*, *Eucharistia*, *Extrema Unctio*, *Ordo* et *Matrimonium*.

2. *Iterabilia et non iterabilia*, prout eidem pluries vel semel tantum possunt conferri.

3. *Necessaria et non necessaria*, prout a singulis debent vel non debent

¹. Matth. XXVIII, 19.

². Act. Apost VIII, 15, 17.

³. lac. V, 14.

suscipi. Ex iis, quae debent suscipi, alia necessaria sunt necessitate *medii et praecepti*, alia necessitate *solius praecepti*. *Baptismus* omnibus (can. n. 737), *Poenitentia* omnibus post Baptismum in mortale lapsis necessaria sunt necessitate *medii et praecepti* (can. 901 et 906). *Eucharistia* certo necessaria est necessitate *praecepti* (can. 859, § 1 et 4, 864, § 1); de necessitate *medii* disputatur. *Confirmatio* et *Extrema Unctio* non sunt necessaria necessitate *medii*; quatenus necessaria sint necessitate *praecepti* gravis, disputatur. Denique *Matrimonium* et *Ordo* non sunt necessaria nisi soli communitati; quae singula suo loco evolventur.

4. *Formata et informia*, prout statim ac recipiuntur gratiam conferunt, vel ob obicem saltem non statim eam producant. Ex informibus autem alia, sublato obice, reviviscunt, i. e. gratiam conferunt, alia non reviviscunt (S. Alf. VI, 6).

5. Denique sacramentum dicitur *validum* vel *invalidum*, prout nihil vel aliquid deest ad illud constituendum.

Pars II.

De efficacia seu vi productiva sacramentorum.

5 *Quaeritur*, num sacramenta *vere producant* gratiam etc.; de ipsis effectibus parte secutura sermo est. Iam vero:

i. *Sacramenta N. L. conferunt gratiam ex opere operato*, seu sunt vere causae efficientes gratiae. Propositio statuitur contra Protestantes et Modernistas, estque de fide ex hisce Cone. Trid.: « Si quis dixerit per ipsa N. L. Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam,... a. s. »¹

II. *Sacramenta solum tanquam causae instrumentales ad gratiam producendam concurrunt*; causa principalis, quae sacramentis tanquam instrumentis utitur, est solus Deus; nulla enim creatura tanquam causa principalis effectum, qui ordinem omnis creaturae excedit, producere potest.²

III. *Modus*, quo sacramenta ad producendam gratiam concurrunt, diversimode exponitur. *Alii* docent, sacramenta, quae moraliter sunt actiones Christi, infinita et infallibili virtute movere Deum, ut gratiam conferat (doctrina causalitatis moralis). *Alii* censent, sacramenta non immediate producere gratiam, sed efficere in subiecto titulum, qui quantum est de se exigit gratiam (doctrina causalitatis intentionalis). *Alii* docent, sacramenta physice et immediate producere gratiam (doctrina

¹. Sess. 7, can. 8. -----'. Cone Trid. Scss. 6, cap. 7.

causalitatis physicae). Haec est sententia S. Thomae (i. 2, q. 112, a. 1, ad 2; 3, q. 62, a. 1, 3, 4, 6).

Pars III.

De effectibus sacramentorum.

Effectus sacramentorum sunt: Gratia et character. Prior omnibus sacramentis communis est, alter tribus proprius est, scilicet Baptismo, Confirmationi et Ordini.

SECTIO I.

De gratia.

I. Gratia collata. Gratia, quam conferunt sacramenta, est gratia 6 *sanctificatis*, et *sacramentalis*.

1. *Gratia sanctificans*, a) Omnia sacramenta rite dispositis conferunt gratiam sanctificantem. Sequitur ex dictis de efficacia sacramentorum. Gratiae autem sanctificanti annectitur aut infusio virtutum supematuralium et donorum Spiritus S., scilicet si confertur gratia *prima*; aut praedictorum augmentum, nimirum si confertur gratia *secunda*.

b) *Baptismus* et *Poenitentia* per se conferunt gratiam *primam*; per accidens, scilicet si quis in statu gratiae modo debito ea suscipit, gratiam *secundam*, i. e. gratiae augmentum.

c) *Extrema Unctio* confert per se et primarie gratiam *secundam*; per se, sed secundarie, gratiam *primam*. Cetera sacramenta per se conferunt gratiam *secundam*, per accidens (saltem multo probabilius) gratiam *primam*. Casus autem obtinet, si quis in statu peccati mortalis sacramentum suscipit, bona fide et cum attritione, quae sese ad omnia peccata commissa extendit. Ratio istius sententiae est, quia sacramenta secundum Trid. conferunt gratiam non ponentibus obicem. Iam vero qui bona fide et attritus est, non ponit obicem gratiae, ut patet ex sacramentis mortuorum (S. Thom. 3, q. 72, a. 7; qu. 79, art. 3; Suppi, q. 30, a. 1; S. Alf. VI, 6, 269 et 731).

2. *Gratia sacramentalis*, i. e. quoddam divinum auxilium ad consequendum finem, tali sacramento proprium (S. Thom 3, q. 62, a. 2). Quisnam autem finis singulis sacramentis proprius sit, dicetur, ubi de singulis sacramentis sermo erit. Porro :

a) Per sacramenta conferri gratiam sacramentalem deducitur *primum* e Cone. Flor., quod edicit: «Unumquodque sacramentum ad finem proprium et distinctum ordinatur. » Atqui sacramentum finem proprium

consequi nequit, nisi producat effectum seu gratiam sibi propriam, a. v. gratiam sacramentalem. *Deinde* si omnia sacramenta eandem conferrent gratiam, non differrent nisi ritu externo, nec ratio fuisset instituendi diversa sacramenta, nec pateret, cur unum magis necessarium sit quam aliud.

b) In quo praecise consistat gratia sacramentalis, non una est theologorum sententia. Secundum propugnatores causalitatis intentionalis gratia sacramentalis consistit in gratiis actualibus, alicui Sacramento propriis, quae exiguntur eodem titulo ac gratia sanctificans. Secundum *alios* gratia sacramentalis est ipsa gratia sanctificans, quatenus datur per tale sacramentum; gratia autem sanctificans, per tale sacramentum data, ordinatur ad fines talis sacramenti, et consequenter dat ius ad recipiendas, suo scilicet tempore, gratias actuales, quibus finis talis sacramenti obtineatur. Ita v. g. gratia sanctificans, in Baptismo collata, est regenerativa et conservativa vitae spiritualis; in Confirmatione roborativa et perfectiva etc. Secundum *Thomistas* gratia sacramentalis est gratia sanctificans *cum intrinseca modificatione, vi cuius* gratia sanctificans ad effectus sacramento proprios ordinatur, una cum iure ad gratias actuales in ordine ad illos effectus accipiendos. Hinc secundum illos v. g. gratia sanctificans, in Baptismo collata, *vi praedictae modificationis* est regenerativa et conservativa vitae spiritualis etc.

- 7 IL Mensura secundum quam sacramenta conferunt gratiam, i. Sacramenta *specie distincta* probabilius aequaliter dispositis inaequalem conferunt gratiam. Sacramenta enim differunt dignitate; digniori autem causae dignior respondet effectus.

2. Sacramenta *solo numero* distincta aequaliter dispositis aequalem gratiam, inaequaliter dispositis inaequalem conferunt. Cone. Trid.¹ id diserte docet de Baptismo. Hinc etiam de aliis praesumi debet.

SECTIO II.

De caractere.

- 8 I. Exsistentia characteris sacramentalis. Tria sacramenta, scilicet Baptismus, Confirmatio et Ordo imprimunt in anima characterem, i. e. signum quoddam spirituale et indelebile, unde ea iterari nequeunt. Est de fide e Cone. Trid.: « Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, et Ordine, non imprimi characterem in anima, h. e. signum quoddam spirituale et indelebile, unde ea iterari non possunt; anathema sit. »² Ita etiam docet can. 732, § 1.

¹. Sess. 6. cap. 7.

Sess. 7, can. 9.

II. Natura characteris sacramentalis a diversis diversimode exponi- 9
tur. Omnes autem in hoc conveniunt, characterem esse qualitatem spiri-
tualem, a gratia sanctificante distinctam, et esse potentiam, qua homo
capax fit vel sacra recipiendi ut in Baptismo, vel sacra tradendi ut in
Confirmatione et Ordine (S. Thom- 3, q. 63, a. 1 et 2). Disputant autem,
prout vel physicam vel moralem causalitatem propugnant, utrum sit
potentia physica an moralis tantum; quocirca confer Dogmaticos.

SCHOLION.

De informitate et reviviscentia sacramentorum.

1. Informitas. 1. *Informitas* sacramenti consistit in eo, quod sacra- 10
mentum valide recipitur, sed ob obicem fructum i. e. gratiam non produ-
cit. Dicitur *ob obicem*, sive materiale, sive formalem, prout inculpabili-
ter vel culpabiliter ponitur.

2. Sex sacramenta certo possunt esse informia; de *sola Poenitentia*
disputatur, num possit informiter, i. e. valide, sed sine fructu recipi.

II. Reviviscentia; quocirca plura exponenda veniunt. 11

i. *Notio*. Reviviscentia consistit in eo, quod sacramentum valide, sed
sine fructu receptum postea, sublato obice et signo sacramentali cessante,
gratiam producit. Dixi « signo sacramentali cessante. » Hinc posito,
S. Eucharistiam cum obice receptam, obice ante specierum consumptio-
nem sublato, gratiam Eucharisticam producere,¹ non haberetur sacra-
menti reviviscentia, quia fructus produceretur, remanente signo sacra-
mentali.

2. *Sacramenta, quae reviviscunt*, haec sunt:

a) *Baptismus* certo potest reviviscere; quod patet ex eo, quod secus
ii, qui sine fructu Baptismum recepissent, peccati originalis aliorumque
peccatorum ante Baptismum commissorum remissionem obtinere ne-
quirent- Etenim peccatum originale aliaque peccata ante Baptismum
commissa non remittuntur nisi per Baptismum re vel voto susceptum.
Atqui ii, qui semel Baptismum receperunt, iam nequeunt illum recipere;
neque re, quia Baptismus iterari nequit; neque voto, quia si novus Bap-
tismus impossibilis est, etiam votum novi Baptismi excluditur.

b) *Confirmatio, Ordo, Matrimonium et Extrema Unctio* multo proba-
bilis reviviscere possunt. Secus enim ii, qui dicta sacramenta infructuose
— utut inculpabiliter — recepissent, gratia sacramentali, quae homini
in variis vitae statibus adeo necessaria est, destituti manerent; siquidem

¹. Num id locum habeat, vide in tr. de Euch.

Confirmatio et Ordo nullatenus, Matrimonium, stante *eodem* vinculo, iterari nequit. Denique Extrema Unctio, eodem periculo persistente, saltem non licite iteratur.

c) *Poenitentia* num reviviscere possit, dubium est; tum quia dubium est, num possit esse informis i. e. valida et infructuosa; tum quia iterari potest.

d) 5. *Eucharistia*, saltem si sacrilege suscepta est, fere communiter dicitur non reviviscere: tum quia toties iterari potest; tum quia sequeretur absurdum, eum qui saepissime sacrilege communicasset, si postea vere poeniteret, illico gratia cumulari.

3. *Tempus reviviscendi*. *Baptismus*, *Confirmatio* et *Ordo* possunt semper reviviscere, quum nequeant unquam iterari, et vi characteris aliquo modo in esse perseverent. *Matrimonium* reviviscere potest, quamdiu idem vinculum matrimoniale persistit. Quo disrupto, gratia sacramentalis iam aut non est necessaria, aut per novum matrimonium acquiri potest. *Extrema Unctio* saltem reviviscere potest, quamdiu perdurat idem periculum. Denique *Poenitentia*, si sacramentis reviviscentibus accenseri debeat, dicenda est posse semper reviviscere.

4. *Requisita ad reviviscentiam*. Si quis sacrilege recepit sacramentum, vel post illud susceptum graviter peccaverit, per se requiritur contritio vel attritio cum absolutione sacramentali; per accidens, data bona fide, sufficit — ut multo probabilius docetur — attritio cum sacramento vivorum bona fide suscepto. Ratio est, quia talis homo versatur in statu peccati mortalis. /Xtqui ut mortale remittatur, sicque reviviscentiae sacramenti locus detur, per se requiritur contritio vel attritio cum absolutione sacramentali, per accidens sufficit attritio cum sacramento vivorum (S. Alf. VI, 6, 87, 444). Extra hos casus:

a) Certo sufficit attritio, ut reviviscant *Baptismus* et *Poenitentia*. Sufficit enim dispositio in ipsa receptione requisita.

b) Per se requiritur contritio, per accidens probabilissime sufficit attritio, ut reviviscat *Extrema Unctio*, quia hoc sacramentum cum attritione bona fide susceptum probabilissime fructum producit.

c) Per se requiritur contritio, per accidens probabilius sufficit attritio, ut reviviscant *Confirmatio*, *Ordo* et *Matrimonium*, quia ista sacramenta cum attritione bona fide suscepta probabilius fructum producant (n. 6).

5. *Modus quo reviviscentia locum habet* diverso modo exponitur, prout diverso modo explicatur causalitas sacramentorum. Fautores *causalitatis moralis* docent, valorem sacramenti recepti in acceptione divina moraliter perseverare, atque, remoto obice, Deum ad infusionem gra-

tiae movere. Defensores *causalitatis intentionalis* dicunt, remanere titulum exigitivum gratiae, eumque, remote obice, gratiam producere. Propugnatores *causalitatis physicae* reviviscentiam Baptismi, Confirmationis et Ordinis tribuunt characteri; reviviscentiam aliorum sacramentorum alii eorum negant, alii a determinatione quadam habituali in voluntate repetunt, alii pro hisce casibus ad causalitatem moralem recurrunt.

6. *Gradus reviviscentiae* videtur respondere dispositioni *actuali* subiecti.¹

DISSERTATIO II.

De ministratione sacramentorum.

Pars I.

De persona ministrante.

Minister sacramenti est ille, cui legitima auctoritate competit adminis- 12
tratio sacramentorum. Distinguitur duplex, scii, *principalis* et *secundarius*, prout administratio sacramentorum alicui competit propria auctoritate, vel auctoritate a primario ministro communicata. Minister principalis est Christus ut homo. Minister secundarius est *solus sacerdos* primi vel secundi ordinis. Excipe Baptismum et Matrimonium. De istis uberior in tractatu de singulis sacramentis.

Pars II.

De modo ministrandi.

Quoad modum ministrandi sacramenta haec generatim notat can. 731, § i: Cum omnia sacramenta Novae Legis, a Christo Domino nostro instituta, sint praecipua sanctificationis et salutis media, summa in iis opportune riteque administrandis ac suscipiendis diligentia et reverentia adhibenda est.

Quibus praemissis, dicemus *primum* de requisitis ad ministrationem validam, *deinde* de requisitis ad ministrationem licitam.

SECTIO I.

De requisitis ad ministrationem validam.

I. Ad ministrationem *validam* sacramentorum non requiruntur in 13 ministro *fides* et *sanctitas*. Quoad *fidem* est de fide respectu Baptismi; certum respectu aliorum sacramentorum. Quoad *sanctitatem* est de fide.²

Cfr. Cone. Trid. Sess. 6, Cap. 7. -----¹. Cone. Trid. Sess. 7, de Bapt. can. 4. -----². Cone. Trid. sess. 7, de Sacram, can. 12.

Ratio est, « quia ministri Ecclesiae *instrumentaliter* operantur in sacramentis... sicut autem supra dictum est, instrumentum non agit secundum propriam formam aut virtutem, sed secundum virtutem eius, a quo movetur » (S. Thom. 3, q. 64, a. 5). Hinc efficientia sacramentorum non pendet a dispositione ministri (S. Alf. VI, 13).

II. Requiruntur ad *validem* sacramentorum ministrationem *intentio*, et alia quaedam, de quibus singillatim agemus.

CAPUT I.

De intentione.

14 I. Notio. Intentio hic intelligitur: Voluntas deliberata conficiendi sacramentum.

15 II. Divisio. Intentio distinguitur:

1. *Ratione sui* in actualem, virtualem, habitualement et interpretativam. *Actualis* habetur, quando minister eo tempore, quo conficit sacramentum, actu vult illud conficere. Est *reflexa* seu potius *in actu signato*, si habetur expressa et formalis volitio conficiendi sacramentum; *in actu exercito*, si quis actu vult quidem, sed tamen minus expresse et formaliter sacramentum conficere, ut si quis cognoscens ritum ut sacramentum, sub hac cognitione eum ministrat, *virtualis* habetur, quando quis actu explicito voluit conficere sacramentum, eaque voluntas non quidem actu, sed tamen virtute perseverat, ita ut vi voluntatis habitae operetur, ut si quis ex intentione celebrandi Missam vestes induit et cetera peragit, etiamsi forte tempore ministerii omnino distractus sit. *Habitualis* intentio est, si quis actu explicito voluit conficere sacramentum eaque voluntas non quidem retractata est, sed tamen virtute non perseverat. *Interpretiva* habetur, quando quis neque actu explicito vult neque actu explicito voluit sacramentum conficere, sed praesumitur illud voliturus, si cogitatio de eo incideret * (3. Alf. VI, 15).

2. *Ratione obiecti* in *mere externam* et *internam*- *Mere externa* habetur, quando quis vult et exterius serio facit solum ritum externum, sed caret animo conficiendi sacramentum, vel etiam contrarium intendit. Dicitur *mere externa*, quia, etsi in se interna sit, tamen obiectum eius totum externum est, scii, sola positio ritus externi. *Interna* habetur, quando quis vult ritum externum *quatenus sacer est*, vel saltem *ab Ecclesia pro tali habetur*-

Ratione obiecti praeterea distinguitur in *determinatam* et *indetermina-*

'. Alii interpretativam dicunt, quam alii *habitualement implicitam* vocant.

tam, prout res intenta certa est et definita; vel incerta est, ut si quis intendit ex multitudine hostiarum decem tantum consecrare.

3. *Ratione modi* in *explicitam* et *implicitam*, prout quis expresse vult tale sacramentum cognitum et cogitatum, vel voluntate generaliori vult tale sacramentum, sive non cognitum sive cognitum sed non cogitatum.

Ratione modi etiam distinguitur in *absolutam* et *conditionatam*, prout quis intendit conficere sacramentum independenter vel dependenter ab aliqua circumstantia vel eventu, ut si quis aliquem absolvit sub conditione: si attritus es; vel: si restitueris.

III. Intentio requisita. Est de fide, requiri intentionem eamque « saltem faciendi quod facit Ecclesia. »¹ Quae ut evolvantur et compleantur, observes haec:

i. *In se* non requiritur intentio actualis, sed sufficit virtualis; habitualis non sufficit, multo minus interpretativa; metus vero intentioni non obstat. Dixi :

a) *Non requiritur intentio actualis, sed sufficit virtualis*. Nam censendum est² sufficere intentionem, quae vere in actum seu ritum sacramentalem influit, ideoque causa eius dici potest. Eiusmodi autem non solum est intentio actualis, verum etiam virtualis. Accedit quod intentio actualis non semper est in potentia hominis, eiusque necessitas anxietatibus de sacramentorum validitate ansam praeberet (S. Thom. 3 p. q. 64, a. 8, ad 3;² S. Alf. VI, 17, 18).

Coroll. Valide agit sacerdos, qui de more se confert ab baptisterium, confessionale vel altare ibique baptizat, absolvit vel consecrat; habetur enim saltem intentio virtualis; immo practice passim adest intentio actualis etsi remissa. — Item valide consecrat sacerdos, qui supra corporale posuit hostias consecrandas, etsi tempore consecrationis de iis non cogitet. — Immo generatim dicendum, imprudenter de valore actus dubitare qui ritum requisitum posuit, nisi intentionem debitam expresse excluserit (S. Alf. VI, 18).

b) *Non sufficit habitualis*; siquidem admitti nequit, sufficere intentionem, quae nullatenus in actionem ministri influit; cuiusmodi est intentio habitualis (S. Alf. VI, 16). Multo minus, ut patet, sufficit *interpretativa* (S. Alf. VI, 16).

¹ Cone. Trid. sess. 7, de Sacram, can. II. ----- * S. Thomas l. c. dicit quidem. < Licet ille qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen... habitualement, quae sufficit ad perfectionem sacramenti. > At respondet S. Alfonsus: « Pro intentione autem habituali S. Doctor hic sine dubio intelligit virtualement; nam immediate post sic subdit: Puta cum sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum quod facit Ecclesia; unde si postea in ipso exercitio actus cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute (nota) primae intentionis perficitur sacramentum » (VI, 18).

c) *Metus non obstat*, quia, ut ponimus, non tollit voluntarium (S. Alf. VI, 19). Excipe tamen matrimonium, ut suo loco dicetur.

2. *Quoad obiectum* requiritur intentio seu voluntas *conficiendi sacramentum*. Statuitur contra eos qui censent sufficere intentionem externam, a. V- sufficere, ut quis exterius serio ponat ritum externum, etiamsi interne nolit conficere sacramentum. Haec doctrina, primum a Rolando Bandinello propugnata, postea ab Ambrosio Catharino (1553) resuscitata, hodiedum fere communiter derelicta est atque iure reici videtur. Etenim 1°, ut diximus, de fide est, requiri in ministro intentionem « saltem faciendi quod facit Ecclesia. » Atqui haec verba intelligenda videntur iuxta sensum, quem in scholis habebant, a. v. de intentione faciendi quod Ecclesia *intendit per ritum efficere*. 2° Damnata est ab Alex. VIII prop. 28: « Valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: Non intendo quod facit Ecclesia. » | Omnino videtur hic sermo esse de eo, qui ritum externum exterius serio ponit. Ergo hoc non sufficit. 3° Missale Rom. haec habet: « Si quis habeat coram se undecim hostias et intendat consecrare solum decem, non determinans, quas decem intendit, ... non consecrat, quia requiritur intentio, » s. utique uti Missale, spectato sensu obvio, supponit, *consecrandi*, eaque determinata (S. Alf. VI, 23).

Sufficit tamen, ut minister *implicite* velit sacramentum conficere, puta, ut velit ritum *ceu sacrum*, ut velit facere *quod Christus instituit, quod facit Ecclesia, quod a Christiano petitur, etc.*

Coroll. I. Non valet sacramentum: 1° si quis ritum externum ponit *sine ulla intentione*; quod v. g. locum habebit, si quis non ponat actum humanum, puta si in somno vel in ebrietate aliquem baptizet; 2° si quis ritum externum peragit ioci vel irrisionis vel solius exercitii causa.

Coroll. II. Valere potest sacramentum, etsi quis ritum a se positum non habeat pro sacramentali, modo vere velit v. g. *quod instituit Christus, quod petit is qui sacramentum admittit*, etc. Hinc haeresis vel infidelitas *per se* non est ratio dubitandi de intentione requisita; secus si accedat odium christiani nominis, quod v. g. in iudaco facile suspicari possumus.

3. *Quoad terminum* intentio ferri debet in personam vel materiam determinatam; sufficit tamen, ut intentio dirigatur ad personam vel integram materiam *praesentem*, quin dirigatur ad partes *in individuo*. Invalide vero consecrat, qui vellet ex undecim hostiis decem consecrare, easque decem non determinaret.

4. *Quoad modum* — signanter quoad sacramentum *sub conditione* conficiendum — plura notanda sunt-

‘. Denz.-Bannw. n. 1318. ----- * De Defectibus, tit. 7, n. 1.-----S. Off. 18 Dec. 1872 (Collect, η. 1392).

a) Sacramentum, collatum sub conditione *de praesenti* vel *de praeterito*, generatim statim valet aut non valet, prout verificatur aut non verificatur conditio. Dixi « generatim », quia disputatur, num valeat sacramentum collatum sub conditione *naturaliter non cognoscibili*; ut si quis aliquem absolveret, si esset praedestinatus. Porro negandum videtur, quia « cum Deus commiserit administrationem sacramentorum cognitioni et voluntati hominum, nequit apponi conditio quae non possit cadere sub humana cognitione. » (S. Alf. VI, 26).

b) Sacramentum, collatum sub conditione *de futuro* (puta: Absolve te, si restitues, i. e. ubi primum restitueris), generatim non valet, neque ante neque post conditionem impletam. Non ante conditionem impletam, quia non habetur intentio sacramentum ante impletam conditionem conficiendi; non post conditionem impletam, quia tunc materia et forma iam non amplius existunt (S. Alf. l. c.). Dixi *generatim*, quia excipitur matrimonium, quod sequitur naturam contractus. Contractus autem sub conditione initus, impleta conditione, perficitur.

SCHOLION.

De ministratione simulata sacramenti.

Auctores in exponendis natura et moralitate ministrationis sacramenti simulatae seu fictae non conveniunt. Ita dicendum nobis videtur:

1. Notio, i. Simulata ministratio sacramenti *pleno sensu* sumpta consistit in eo, quod quis utitur materia *et* forma sacramenti, idque ita, ut significet voluntatem conficiendi sacramentum, quam tamen reipsa non habet (S. Alf. VI, 60 et 61, ubi negat simulationem, quia desunt materia et forma).

2. Simulata ministratio *sensu minus pleno* accepta habetur, quando quis utitur materia *aut* forma sacramenti, idque denuo ita, ut significet voluntatem conficiendi sacramentum, quam re vera non habet (S. Alf. l. c.).

Utraque simulata ministratio dicitur *formalis* vel *materialis*, prout deceptio proximi intenditur ut finis, vel eligitur ut medium.

3. *Simulata* sacramenti ministratio *improprie* sumpta consistit in eo, quod quis adhibet aliquid, quod materiae et formae sacramenti aut alterutrius speciem refert, idque eo fine, ut censeatur sacramentum conficere.

Ab omni simulata ministratione differt *dissimulatio negati sacramenti*, quae locum habet, quando quis adhibet aliquid, quod materiae et formae vel alterutrius speciem refert, eo fine ut occultet negationem sacra-

menti ; puta si quis indisposito loco absolutionis impertit benedictionem, ne denegatio absolutionis aliis prodatur (S. Alf. VI, 59).

18 II. Moralitas. 1. *Simulatio sacramenti pleno sensu accepta graviter mala est*, quia continet mendacium sacrilegum, i. e. mendacium quod, utpote per ritum sacramentalem commissum, in ipsum sacramentum redundat, eique gravem iniuriam infert. Adde, dictum mendacium saepius futurum esse graviter nocivum. Accedit prop. 29 ab Innoc. XI damnata : < Urgens metus gravis est causa sacramentorum administrationem simulandi ; »¹ quocirca notes; i^o per illam propositionem saltem damnari simulationem sacramenti pleno sensu acceptam; 2° auctores dictae propositionis eam intellexisse de simulatione *materiali* (S. Alf. VI, 59); hinc a fortiori reicienda est *formalis*.

2. *Simulatio sacramenti sensu minus pleno accepta pariter graviter illicita videtur*, quia argumentum modo allatum etiam valet, si mendacium per ritum partialem sacramenti committitur.²

3. *Simulatio sacramenti improprie sumpta per se satis probabiliter non est graviter illicita*; cum enim ritus sacramenti neque integre neque partialiter adhibeatur, videtur deesse iniuria sacramento illata, ita ut restet solum mendacium. Dixi *per se*, quia aliunde grave peccatum potest committi, puta contra caritatem vel etiam contra iustitiam respectu subiecti, cui ita denegatur sacramentum, ex caritate vel ex iustitia debitum.

4. *Dissimulatio negati sacramenti, accedente iusta causa, per se licita est*. In casu enim neque iniuria infertur sacramento; neque committitur mendacium, sed solum occultatur veritas (S. Alf. VI, 59). Dixi *per se*, quia iterum aliunde grave peccatum haberi potest, puta respectu subiecti, quod potest habere grave ius, ne veritas ei occultetur.

Atque haec quae de simulata ministratione sacramenti diximus, servatis servandis, etiam simulatae *susceptioni* applicentur.

Coroll. I. Neque simulatio sacramenti neque peccatum est:

1. Materiam et formam *exercitii causa* ponere, quia non significatur, confici sacramentum, ideoque mendacium deest; neque positio ritus *exercitii causa* aliquam sacramento iniuriam infert.

2. Ad infamiam vitandam coram communicare fingente consueta verba proferre non porrigendo, sed in ciborio reponendo hostiam (S. Alf. VI, 61). Attamen casus parum practicus est.

3. Ingredi confessionale, ibique alloqui confessarium de aliquo negotio. « Cum enim ibi desit materia et forma, nescio intelligere ubi sit simulatio sacramenti. »

¹. Denz.-Bannw. n. 1179. -----². Cfr. S. Off. 6 Sept. 1625 (Denz.-Bannw. n. 1489).

(S. Alf. VI, 60). Neque habetur mendacium, nisi quis «accederet cum intentione, ut circumstantes credant ipsum confiteri» (S. Alf. l. e.); secus si illud faceret, ut aliis occultaret, quod non confiteretur.

4. In contrahendo matrimonio, ad quod quis cogitur, simulare consensum; siquidem eiusmodi consensus invalidus est, ita ut desint materia et forma sacramenti. Neque peccatur, quia *simulatur consensus*, quia ob impedimentum obstans verba consensus cum restrictione non pure mentali proferri possunt, ita ut mendacium quoque desit (S. Alf. VI, 62).

Coroll. II. Simulatio sacramenti vel saltem grave peccatum est:

1. Proferre sine intentione verba absolutionis super indispositum vel consecrationis super panem, vel in Missae celebratione verba consecrationis omittere; quin etiam ex cap. *De homine* 7, de cel. miss, gravius peccaret sacerdos qui in Missa non consecraret, quam qui sacrilege consecraret et communicaret (S. Alf. VI, 59, 61)'

2. Hostiam non consecratam pro consecrata tradere; hic quidem non haletur simulatio sacramenti, sed cooperatio ad idololatriam saltem materiale (S. Thom. 3 p. q. 80, a. 6, ad 2; S. Alf. VI, 61).

CAPUT II.

De aliis requisitis.

Ut sacramentum *valide* conficiatur, praeter intentionem requiruntur haec:

I- Minister ritum externum ponat modo humano seu per actum 1P humanum. Nequit enim admitti, Christum ita instituisse sacramentum, ut confici possit per actum, qui non sit humanus; ut si plane ebrius vel dormiens baptizaret. Ceterum in casu — practice saltem — etiam deerit intentio requisita (S. Alf. VI, 16).

II. Idem minister materiam applicet et formam pronuntiet. Id, si 20 de *Baptismo* sermo est, certum videtur, tum quia secus verba formae non verificantur; tum quia S. C. de Disc. Sacr. 'Baptismus alio modo collatum invalidum declaravit, additis hisce: Doctrina catholica certissime tenet, ab uno eodemque ministro poni debere materiam simulque formam baptismatis proferri; secus enim forma *ego te baptizo, ego te abluo* falsitate laboraret (S. Thom. 3, q. 67, a. 6, ad 3). Idem fere certum videtur quoad *Confirmationem, Extremam Unctionem* et *Ordinem*, spectatis nimirum tam analogia cum Baptismo, quam doctrina theologorum et praxi Ecclesiae- Accedit quod secus unio moralis in sacramento non satis salvari videtur. Excipe sacramentum Poenitentiae, cuius natura contrarium requirit. Quoad sacramentum Eucharistiae quaestio poni nequit. Ceterum notes:

i. *Diversi ministri* possunt valide ministrare sacramentum, quod par-

' 17 Nov. 1916 (A. A. S. 1916, p. 479); cfr. Rit. Rom. tit. 2, c. 1, n. 10.

tibus constat — si dederis, illud contingere; de qua conferas tract, de Extrema Unctione — modo singulae partes ab uno eodemque ministro integre, i. e. suis materia et forma ponantur. Patet ex dicendis tract, de Extrema Unctione. Illud tamen, utpote graviter ritui contrarium, extra casum necessitatis sub gravi prohibitum est

2. Etiam si sacramentum non constet partibus, tamen plures ministri possunt valide unum idemque sacramentum conficere, modo singuli ponant omne id, quod ad sacramentum requiritur. Suadetur primum quoad alia sacramenta ex analogia cum sacramento Eucharistiae, quod certo a pluribus simul confici potest. Ratio autem est, quia singuli ministri non conficiunt sacramentum nisi in persona Christi, ideoque in et cum Christo unum sunt. Deinde cum singuli, uti ponimus, potestate conficiendi sacramentum potiantur, omniaque requisita exhibeant, non apparet, aliquid singulorum collationi deesse (Cfr. S. Thom. p. 3, q. 67, a. 6; q. 82, a. 2, ad 2; S. Alf. VI, 120, 232; can. 803). Verum etiam illud graviter illicitum est, excepta consecratione in ordinatione presbyterorum et consecratione Episcoporum.

Etiam si plures sacramentum conficiant, unum tamen erit sacramentum, quia Christus, qui est unus minister principalis, unum per plures efficit (S. Thom. p. 3, q. 67, a. 6).

3. Denique unus idemque potest pluribus simul sacramentum conferre, puta plures baptizare vel absolvere. Id tamen extra casum necessitatis pariter illicitum est (S. Alf. VI, 29).

21 III. Minister sacramentum subiecto a se distincto conferat. Eruitur tam ex doctrina communi theologorum et praxi constanti Ecclesiae, quam ex forma plurium sacramentorum. Accedit quod Innoc. III nullum declaravit Baptismum, quem quidam Iudaeus in mortis periculo sibi ministraverat, addita hac ratione: « Cum inter baptizantem et baptizatum debeat esse discretio, sicut ex verbis Domini colligitur evidenter, dicentis Apostolis: Ite, baptizate omnes gentes in nomine, etc. » (S. Thom. q. 66, a. 5, ad 4; q. 82, a. 4, ad 2).¹ Excipe SS. Eucharistiam et Matrimonium.

22 IV Minister materiam et formam debite uniat; quia debent *unum* constituere signum. Sufficit autem unio moralis seu potius ea unio, qua verba formae secundum communem aestimationem materiam afficiunt, itaque unum cum ea constituunt (S. Alf. VI, 9). Iam vero:

i. In *Baptismo, Confirmatione, Ordine* et *Extrema Unctione* certo sufficit, ut materia et forma in aliqua sui parte coexsistant, seu ut una

Cfr. Ius Décret 4. III. 42.

inchoetur, antequam absolvatur altera. Pariter sufficere videtur, ut forma pronuntietur immediate ante vel immediate post applicationem materiae. Ratio est, quia etiam in hac hypothese verba « Ego te baptizo » etc., « Signo te » etc., videntur adhuc significare actuale applicationem materiae. Accedit, quod S. Off. pluries resolvit, sacramentum Presbyteratus non esse iterandum casu, quo Episcopus immediate ante orationem *Oremus* manum extensam habuerit super Ordinandos;¹ item casu, quo ordinandus instrumenta tetigerit post prolatam formam.² Quae resolutiones etiam Baptismo, Confirmationi et Extremae Unctioni applicandae videntur. Attamen ratio dubitandi quoad haec tria sacramenta, signanter quoad Baptismum, desumitur ex eo quod S. Off. 2 Maii 1858 declaravit, Baptismum esse sub conditione repetendum semper ac « omnino completa ablutione, forma pronuntietur, vel contra, absoluta pronuntiatione formae, ad ablutionem procedatur. » Ceterum mora *brevissima* dubium, mora autem unius *Pater noster* nullum redderet sacramentum (S. Alf. l. c.). Ad *liceitatem* requiritur, ut materia et forma perfecte coexistant.

2. In *Poenitentia*, quia per modum iudicii instituta est, maius interval- lum intercedere potest.

3. In *Matrimonio* semper habetur unio materiae et formae, quando consensus unius ponitur, consensu alterius non retractato; habet enim et sequitur naturam contractus (S. Alf. VI. 9).

4. In *Eucharistia* potius de *praesentia* materiae quam de eius cum forma unione sermo est; hic autem requiritur, ut materia *physice* praesens sit, quia secus verba « hoc » et « hic » non verificantur (S. Alf. VI, 9).

V. Minister neque materiam neque formam substantialiter vitiata 23 adhibeat. Iam vero :

1. Mutatio substantialis *materiae* habetur, quando adhibetur res, quae aestimatione communi differt a re, quam adhibet Ecclesia, ut si in Baptismo adhibeas vinum loco aquae. Si tamen materia re eadem est, sive integre sive quoad maiorem quantitatem, sed diverso nomine vocatur atque ad diversum usum adhibetur, potius dubie valida quam certo invalida est, ut si quis humore fluente ex vite baptizaret (S. Alf. VI, 11).

2. Substantialis mutatio *formae* habetur, quando verba secundum communem aestimationem habent sensum diversum ab eo, qui e mente Christi exprimi debet (S. Alf. *Alf.*, *ii*, 221). Si mutatio fit in verba, quae

¹. 12 Sept. 1877; 30 Nov. 1898; 14 Dec. 1898. ----- ². 17 Mart. 1897. ----- ³. Ad-
vertas tamen, tempore responsi dati magis quam hodie de valore Baptismi
ita collati dubitatum fuisse. Quo spectato una cum declarationibus quoad Ordinem
postea editis, licet dubitare, num S. Congr. iterum interrogata idem foret respon-
sura. ---- 4. Rit. Rom. tit. 2, cap. i, n. 8; tit. 5, cap. i, n. 18.

duplici sensu accipi possunt, sacramentali scilicet et alieno, mutatio substantialis vel accidentalis est. prout minister alienum vel sacramentalem sensum intendit; siquidem etiam in communi hominum commercio sensus ambiguus per ipsum loquentem debet determinari. Praeterea fieri potest, ut mutatio, spectato solo sensu grammatico, substantialis, de facto *accidentalis* vel substantialis sit, prout ex inadvertentia vel inscitia aut ex mente haeretica procedit. Ita si quis in consecratione ex inadvertentia diceret: « *Hic* loco: *Hoc* est Corpus meum, » consecratio valeret; secus si vocem « *hic* » sensu Lutheri seu adverbialiter intenderet (S. Alf. VI, no). Ceterum mutatio formae fieri potest:

a) *Per substitutionem verborum*, ut si in Baptismo dicatur: *Ego te ablico* etc. Esi autem accidentalis vel substantialis prout verba substituta synonyma vel non synonyma sunt.

b) *Per transpositionem*, ut si quis dicat: *Ego baptizo te* etc Haec passim accidentalis erit.

c) *Per omissionem*, ut si in consecratione omittatur verbum *enim*. Videndum, utrum necne omittatur verbum *essentiale*, quo scilicet tollitur debitus sensus.

d) *Per corruptionem*, ut fieri potest ob balbutiem, praecipitantiam, imperitiam, ut si quis dicat: *Hoc est coipus meum*. In casu mutatio plerumque accidentalis est.

e) *Per additionem*, ut si in Baptismo dicatur: *Ego te baptizo, in nomine Patris, qui te creavit* etc. Porro eiusmodi mutatio facilius substantialis est, si falsum quam si verum additur; item si mente haeretica quam si secus mutatio fit.

f) *Per interruptionem*. Porro:

a) Interruptio *verborum* formae substantialis vel accidentalis est, prout tanta vel non tanta est, ut verba coram audientibus iam non efficiant integrum sensum a Christo intentum.

.) Interruptio *syllabarum* eiusdem verbi, si fit interpositione plurium vel unius verbi — ut si dicatur: *Ego te bapt (silete) tizo* etc. — valorem reddit dubium. Secus si fit tussi similive modo et brevissima est (S. Alf. VI, ii, 221).

3. Mutatio *substantialis*, utpote quae invalidum reddit sacramentum, grave peccatum est; mutatio *accidentalis* graviter vel leviter prohibetur, prout magnopere vel leviter adversatur usui et praecepto Ecclesiae.

- 24 VI. Minister formam sacramentalem proferat voce, i. e. organis ad loquendum ordinatis. Requiritur igitur pronuntiatio *vocalis*. Praeterea practice saltem pronuntiatio *ex se audibilis* sit oportet, quia dubium est, num pronuntiatio, quae ex se non sit audibilis, vocalis dici possit (S. Alf. VI, 414).

SECTIO II

De requisitis ad ministrationem licitam.

Ut minister sacramenti licite procedat, primum quidem debet ministrare *valide*; de quo iam dictum est. Deinde requiritur, ut ministret

legitime, sancte, rite, digno et absolute vel sub conditione pro adiunctis.

I. Legitime; scilicet requiritur, ut minister ab Ecclesia missionem 25 seu (aliquam) iurisdictionem a. v. auctorizationem receperit neque poenam, quae privet usu ordinis, contraxerit. De iurisdictione requisita in tractatu de singulis sacramentis uberior sermo erit

II. Sancte, i. e. in statu gratiae. Iam vero: 26

1. *Obligatio* sacramenta ministrandi in statu gratiae patet ex reverentia actioni adeo sanctae debita. Excusat tamen necessitas ita urgens, ut ne actus contritionis quidem elici queat, puta si moribundo absolutio illico concedi debeat. Etenim quum sacramenta sint propter homines, damnum proximi avertendum praevalet reverentiae sacramento per se debitae, atque ita, lege superiore caritatis urgente, irreverentia tollitur. Hic autem ab aliquibus quaeritur, num etiam excusetur minister, qui *sine periculo infamiae vel scandali* actum contritionis tempestive elicere non possit. Porro theoretice affirmari debet, quia, positis bona ministri voluntate eiusque morali tempestive poenitendi impotentia, etiam ius famae servandae et (a fortiori) obligatio scandali vitandi praevalent reverentiae per se sacramento debitae; verum quum practice tempus sufficiens ad eliciendum actum contritionis suppetat, dici potest, dictam causam excusantem de facto vix subesse (S. Alf. VI, 33).

2. *Quoad gravitatem obligationis* haec accipe :

a) Obligatio status gratiae certo gravis est, si haec tria occurrunt, nimirum si 1° minister *consecratus est*, et 2° *conficit* sacramentum, et 3° id facit *ex officio* seu tanquam consecratus seu sollemniter.¹ Patet ex Rit. Rom., quod edicit: « Impure et indigne ea ministrantes in aeternae mortis reatum incurrunt;»² quae saltem iis, de quibus dicimus, applicanda sunt. Ita quoque Catech. Rom.³ Ratio autem est, quia gravis irreverentia habetur in eo, quod quis actum adeo sanctum in statu adeo foedo excercet sive ceu consecratus et gratia sacramentali comparatus, sive ceu agens ut minister et instrumentum Christi eiusque nomine, sive dictis titulis simul spectatis (cfr. S. Thom. p. 3, q. 64, a. 5, ad 3 et a. 6; S. Alf. VI, 31, 32, 884).

b) *Disputatur*, num graviter peccent: 1° minister non consecratus, qui in mortali conficiat sacramentum, scilicet laicus baptizans et contrahentes matrimonium «; 2° minister consecratus, qui conficiat sacramentum, sed non c.v. *officio* seu non ut consecratus, scilicet diaconus vel sacerdos in casu necessitatis baptizantes. Alii

¹. Vox *sollemniter*, quae in casu passim adhibetur, non respicit ritus externos, sed idem significat ac *ex officio*. ----- ². Tit. I, cap. unie. n. 4. ----- Part. 2. cap. i, q. 17.----- ³. Mi tamen graviter peccant, quatenus in mortali matrimonium recipiunt.

affirmant, quia gravis irreverentia est in eo, quod quis — sive consecratus est sive non est consecratus, sive ut consecratus agit sive non agit ut talis — nomine et tanquam instrumentum Christi tam sublimia peragit. Alii negant, censentque ad gravem irreverentiam requiri, ut quis agat ex officio ideoque ut minister publicus Christi et Ecclesiae sacramentum conficiat. Ita docet S. Thomas (1. c., nec S. Alfonsus illud pro praxi recte videtur (VI, 32, Hom. Apost. tr. 14, n. 6); omnibus attentis, pro practice tuta potest haberi. Pariter non peccat graviter sacerdos, qui in mortali *solum audit* confessionem, ita tamen, ut statuatur ante absolutionem dandam actum contritionis elicere (S. Alf. VI, 36).

c) *Disputatur* ulterius, num graviter peccet sacerdos vel diaconus, qui in mortali non conficiat, sed solum *administret* sacramentum. Haec quaestio tantum respicit S. Eucharistiae distributionem. Porro S. Alfonsus contra multos affirmat «quia, inquit, sacerdos ministrans Eucharistiam in mortali gravem irrogat iniuriam huic sacramento, eo quod, ut minister ad illud dispensandum consecratus, ipsum indigne ministrat (cfr. can. 845). Et sicut in aliis sacramentis minister proxime per confectionem concurrat ad sanctificationem suscipientium, ita hic proxime concurrat per dispensationem, cum minister Eucharistiae non possit ut ministrum se exhibere aliter quam per dispensationem » (VI, 35). Accedit quod Nicolaus 11 dispensatorem in statu peccati comparat faci accensae, quae dum alios illuminat seipsam *consumit*. Denique huic sententiae favet Catechismus Romanus.³

d) Non peccat graviter, qui in mortali alias functiones sacras exercet puta: qui peragit functiones Diaconatus, Subdiaconatus vel Ordinum minorum; 2° qui consecrationes v. g. Olei Sacri et benedictiones exercet; 3° qui S. Eucharistiam tangit vel defert vel benedictionem cum SS. Sacramento confert; 4° sacerdos qui Matrimonio assistit; 5° denique non peccat, qui in mortali concionatur (S. Alf. VI, 37-40).

Coroll. Minister, qui in mortali plura sacramenta unico tractu *conficit*, tot peccata committit quot conficit sacramenta. Secus dicendum de eo, qui unica actione morali pluribus S. *Eucharistiam distribuit*. Denique qui in mortali *celebrat* probabilius quatuor peccata committit, scilicet indigne conficit sacramentum, indigne suscipit sacramentum, indigne administrat sacramentum (sibi ipsi), indigno (iterum sibi ipsi) administrat sacramentum (S. Alf. VI, 35; t. I, p. 201).

3. *Quoad modum recuperandi gratiam amissam*, confecturus vel ministraturus sacramentum in mortali constitutus, potest sive per *actum contritionis perfectae* sive per *confessionem* gratiam recuperare. Si tamen de *confectione S. Eucharistiae* agitur, per se requiritur *Confessio*; patet ex can. 807, postea exponendo. Praeterea confectio istius sacramenti annexam habet eius susceptionem. Porro qui mortaliter peccavit, nequit S. Eucharistiam suscipere, nisi prius sacramentum Poenitentiae receperit (n. 179). Quoad aliorum sacramentorum confectionem utique convenit confiteri, sed obligatio non est.

* Cap. 5 caus. 15, qu. 8. -----: Pars 2, cap. 1, qu. 17. ----- Rit. Rom. tit. I, n. 4.

III. Rite, i. e. secundum ritus ab Ecclesia praescriptos. Ritus autem 27 distingui solent *essentiales* et *accidentales*, prout pertinent ad essentiam sacramentorum, vel non pertinent ad eam. De ritu *essentialem* i. e. de usu materiae et formae iam dictum est, ita ut de solo ritu *accidentali* dicendum restet. Quocirca observentur haec:

1. *Esse obligationem servandi ritus*, est de fide ex hisce Cone. Trid. : « Si quis dixerit, receptos et approbatos Ecclesiae Catholicae ritus, in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libitu omitti, aut in novos aliquos per quemcumque Ecclesiarum pastorem mutari posse; anathema sit. »¹ Obligatio pariter eruitur ex Constitutione Pauli V *Apostolicae Sedi*, in capite Ritualis Romani posita; item ex can. 733, § 1, qui statuit: « In sacramentis conficiendis, administrandis ac suscipiendis accurate servantur ritus et caeremoniae quae in libris ritualibus ab Ecclesia probatis praecipiuntur. » Id tamen non impedit, quominus quidam ritus *directive* potius quam *praeceptivi* dicantur; quod eruitur tam ex verbis Ritualis quam ex ipsa re, ut suo loco notabitur.

2. *Obligatio servandi ritus gravis est ex genere suo*, ita ut graviter peccet, qui legem in materia gravi negligat; quod eruitur tam e momento rei, de qua agitur, quam ex poenis transgressoribus incorrigibilibus infligendis (cfr. can. 2378).

3. *Unusquisque ritum suum sequi tenetur* (can. 733, § 2). Iam vero ritum servandum in Ecclesia Latina continent *Missale* et *Rituale Romanum*, *Pontificale Romanum*, *Caeremoniale Episcoporum* et *Memoriale Rituum*.²

Nota 1. Sacra olea quae quibusdam sacramentis administrandis inserviunt, debent esse ab Episcopo benedicta feria V *in Coena Domini* proxime superiore; neque adhibeantur vetera, nisi necessitas urgeat. — Mox deficiente oleo benedicto, aliud oleum de olivis non benedictum adiiciatur, etiam iterato, minore tamen copia (can. 734). — Parochus olea sacra a suo Ordinario petere debet et in Ecclesia in tuta ac decenti custodia sub clavi diligenter asservare; nec ea domi retineat, nisi propter necessitatem aliamve rationabilem causam, accedente Ordinarii licentia (can. 735).

Nola 2. Reverentia sacramentis debita etiam requirit, ut conficiantur ea cum decentia quam natura sacramenti exigit; quo etiam spectat debita *attentio*. Attamen distractio voluntaria solum venialis est, nisi accedat periculum defectus substantialis vel saltem notabilis. Voluntaria tamen sacerdotis distractio sub consecratione et communione a pluribus pro gravi irreverentia habetur, ob eximiam nimirum Sacrificii dignitatem (cfr. S. Alf. VI, 14, 224, 410, dub. 5).

¹. Scss. 7, De Sacram, in gen. can. 13. ----- 17 lun. 1614. -----². Memoriale Rituum est parvus liber Rituum pro Urbe datus a Benedicto XIII (1373) et a Pio VII (1827) pro toto orbe promulgatus.

28 IV. Digno. Sacramenta solis dignis ministrari possunt; saltem per se. Sufficit autem, ut de dignitate constet prout infra exponetur. Dixi:

i. *Solis dignis ministrari possunt*. Qui ea ministrat indigno, committit: 1° peccatum *sacrilegii*, ob irreverentem rei sacrae, i. e. sacramenti tractationem; 2° peccatum *scandali*, ob cooperationem ad peccatum proximi (S. Alf. VI, 43).

2- *Saltem per se*; quia quasi per accidens sacramenta ministrari possunt indigno, si subsit causa, qua èt abstergetur irreverentia, quae per se ministratione indigno continetur, èt cohonestetur cooperatio ad peccatum proximi. Eiusmodi autem causae sunt: violatio sigilli sacramentalis, infamia, scandalum et alia incommoda vitanda. Ex hisce consequuntur:

a) Sacramentum ministrandum est indigno, si indignitas sola notitia sacramentali nota est. Ceterum valent:

b) Peccatori *publico* sacramenta deneganda sunt sive occulte petit sive publice. Ratio, quia nec scandalum nec infamia vitanda ministrationem cohonestant (can. 855, § 1; S. Thom. p. 3, q. 80, a. 6; S. Alf. VI, 44). Peccator autem publicus est, cuius crimen est notorium sive facto, sive iure, sive fama; occultus est, quamdiu spes est, fore, ut crimen possit celari.

c) Peccatori *occulto* sacramenta deneganda sunt, si petat ea *occulte*, i. e. coram solo sacerdote, aut coram paucis aliis, qui quid agatur non capiunt, nec rem evulgaturi sunt; non sunt deneganda, si petat ea *publice*. Dicitur:

a) *Deneganda, si ea petat occulte* (can. 855, § 2; Rit. Rom.): Ratio, quia ex denegatione non sequitur incommodum de quo supra (S. Thom. 1. c.; S. Alf. 43, 44). Excipe, si sacerdos e sola confessione statum peccatoris cognosceret; nequit enim uti notitia confessionis cum gravamine poenitentis (S. Alf. VI, 51, 658).

β) *Non deneganda, si ea petat publice* (can. 855, §. 2; Rit. Rom.) Ratio est, quia ex eo quod minister posset ex scientia privata publice denegare sacramenta, maxima sequerentur incommoda; scilicet non solum amissio famae petentis, sed maxime lites, perturbationes, scandala et periculum, ne plures a sacramentis abstinerent, scii, ex timore, ne ab imprudenti vel malitioso ministro arcerentur (S. Thom. 1. c.; S. Alf. VI, 49). Excipe tamen sacramentum Ordinis, a quo etiam occulte indignus arcendus est (Cone. Trid.; can. 970). « Ratio certa est, quia qui

‘ RiL Rom., tit IV, cap. 2, n. 3. -----’. Tit. IV, cap. 1, n. 9. -----’. Tit. IV, cap i, n. 9.-----*. Hacc ratio non est adaequata, quia reverentia, per se sacramento exhibenda, praevalet bono privato famae peccatoris, qui, ut ponitur, non est lonae voluntatis; uon autem praevalet bono communi.-----*. Sess. 14, de reform, cap. 1; scss. 23, cap. 5 et 7.

se ingerit in munera publica ad quae non est idoneus, repelli debet, etiam cum infamia, ob bonum publicum privato praeferendum » (S. Alf. VI, 52; cfr. S. Thom. Suppi, q. 36, a. 4). Praeterea « notandum quod Episcopus non tenetur eo casu manifestare causam cur repellat illum ab ordinatione; iuxta declarationes S. C. Concilii editas die 21 Martii 1643 et die 21 Aprilis 1668, quas per extensum affert Summus Pontifex Benedictus XIV »¹ (S. Alf. l. c.).

Si crimen in alio loco publicum, in loco autem ubi sacramentum petitur occultum est, sacramentum non negetur, nisi notitia criminis facile eo perventura sit (S. Alf. VI, 46; cfr. can. 855, § 2).

d) Vetitum est sacramenta Ecclesiae ministrare haereticis, etiam bona fide errantibus, eaque petentibus, nisi prius, erroribus reiectis, Ecclesiae leconciliati fuerint (can. 731, § 2). Vetitum autem est, tum quia sacramenta ut plurimum sine scandalo haereticis et schismaticis ministrari nequeunt; tum quia ministratio sacramentorum acatholicis indifferen-
tismus fovet.

Quatenus haec etiam moribundis applicanda sint, vide in tract, de Poenit. et de Extrema Unctione.

3. *Sufficit, ut de dignitate constet prout sequitur:*

a) Quoad *Baptismum adultorum, Poenitentiam, Ordinem et Matrimonium* plus minusve positive de dignitate suscipientis constare debet, ideoque in eam inquirendum est, ut in tract, de dictis sacramentis magis exponetur. Interim confer quoad Baptismum can. 752, § 1, quoad Poenitentiam can. 886, 888, quoad Ordinem can. 973, § 3, quoad Matrimonium can. 1020, 1021, § i, 1033.

b) Quoad *alia Sacramenta* dignitas praesumi, indignitas aliquatenus probari debet, ita ut in dubio sacramenta potius concedi debeant. Patio est, quia ad haec alia sacramenta omnes fideles ius habent, et ministri non sunt iudices, sed dispensatores, unde in eis non habent ius inquirendi, sed tantum debitum dispensandi omnibus, qui petunt, modo isti non sint positive indigni (S. Alf. VI, 43). Si tamen *constiterit* de indignitate, emendatio probanda est, atque aliquando praeterea de satisfactione praestita constare debet. Quocirca haec habet Rit. Rom : « Fideles omnes ad sacram communionem admittendi sunt, exceptis iis, qui iusta ratione prohibentur. Arcendi autem sunt publice indigni, quales sunt excommunicati, interdicti, manifestique infames: ut meretrices, concubinari, foeneratores, magi,⁴ sortilegi, blasphemi, et alii eius generis publici pec-

De Synodo, lib. 12, cap. 8, n. 2. ----¹. S. Off. 20 Iui. 1898 (Collect, η. 2012).
----- I. e. iudicialiter ut tales convicti. ----- 4. I. e. qui veram et certam magiam publice exercent. ----- * I. e. qui ex spiritu impietatis ore vel scripto in Deum, in Sanctos, vel in Ecclesiam iniuriosa iactare consuevere.

catores; nisi de eorum poenitentia et emendatione constet, et publico scandalo prius satisfecerint. »¹ Eadem eadem ratione inculcat Can. 855, § i. Quibus attentis, haec erui possunt:

29 *Coroll. I.* Si indignitas oritur e *solo peccato*, generatim sufficit, ut peccator publice confessus sit, immo ipse ad S. Eucharistiam accessus videtur generaliter sufficere, ut emendatus esse censeatur. Si tamen eiusmodi peccator publicus, non obstantibus confessionibus et communionibus, in eandem consuetudinem relabi non desistit et relapsus notorius est, tandem sacramentorum ministratio per aliquod tempus differatur, quo emendatio satis probetur, nisi nunc peculiaria signa emendationis appareant, ut occasione Missionis praesertim locum habere potest.

Coroll. II. Si quis publice in occasione proxima vixerit; item si quae officii renuntiatio, vel retractatio vel satisfactio imponenda est — puta si quis officio pravo functus sit, vel publice societati pravae nomen dederit, vel errores perniciosos sparserit, vel publice et iniuste aliquem fama spoliaverit — generatim occasio deserenda vel alia obligatio implenda, antequam peccator publice² ad Sacramenta admittatur.

Coroll. III. Si quis publice excommunicatus est, vel sectae haereticae notorie adhaeserit; antequam communicet, in foro externo cum Ecclesia reconcilietur, et a censura absolvatur.

Coroll. IV. Si crimen dubium est, sacramentum non denegetur, nisi tamen quis ita suspectus sit, ut ex caritate teneatur suspicionem auferre. Si crimen certum est, poenitentia vero dubia, sacramentum denegetur, quia *non constat* de poenitentia; quod exigunt Rit. Rom. supra citatum et can. 855 (cfr. S. Alf. VI, 48).

Coroll. V. Si remanet dubium, num alicui sacramenta deneganda sint, consulatur Ordinarius vel, si tempus non suppetat, post sacramentum concessum, ad ipsum pro futuro tempore recurratur.

Ceterum, si sacramenta neganda sunt, prudentissime procedatur. Quoad eius fieri potest, peccator tempestive moneatur, ita ut ipsa *petitio* praecaveatur. Si res non succedat, negatio sine rumore fiat. Ad haec supra dicta maxime respiciunt adiuncta ordinaria; de servandis in periculo urgenti mortis suo loco sermo erit.

Denique hic quaeri solet, num minister possit administrare sacramentum indigno *ad damnum sibi imminetis*, puta mortem, *vitandum*. Aliqui affirmant, modo petens possit hic et nunc sacramentum *valide* suscipere, neque illud petat in contemptum Dei vel Religionis. Affirmant autem, quia habetur tantum cooperatio materialis, quae ob eiusmodi causam licita est. Sed cum S. Alf. (VI, 49) negandum videtur; siquidem collatio sacramenti indigno, idque in positis adiunctis tantam iniuriam sacramento secum fert, ut non videatur posse admitti ad damnum *privatum ministri* avertendum, sed solum ad praecavenda incommoda ex denegatione *communitati* secutura (S. Alf. VI, 49). Ut supra iam notavimus, ratio adaequata, cur liceat sacramentum conferre peccatori occulto non est infamia peccatoris contumacis vitanda, sed sunt incommoda ex denegatione communitati oritura (S. Alf. I. c).

Tit IV, cap. i. n. 8. ----- * Per se sacramenta omnibus vere poenitentibus saltem *occulte* ministrari possunt, sed secundum S. Poenit. (1856) non convenit < ad secretam sacramentorum participationem admittere illos, qui non fecerint retractationem, propter scandalum pusillorum, qui credere possunt, poenitentem perseverasse in obstinata pertinacia. >

V. Absolute vel conditionatim, pro adiunctis. Sacramenta conferenda 30 sunt *absolute*, si de valore non serio dubitatur, secus *sub conditione*. Attamen qui certus de valore conditionem apponit, per se videtur leviter tantum peccare, quia irreverentia gravis non patet.

SCHOLION I.

De ministratione sacramenti dubie validi.

1. Moralitas ministrationis dubie validae: i. *Per se illicitum est* 31 *ministrare sacramentum cum dubio de eius valore*, a. v- per se requiritur certitudo moralis de valore sacramenti. Ratio est, quia per se iniuriosum est Christo, Auctori sacramentorum, ritum externum ab Eo institutum, integre vel saltem partialiter ponere, atque quidem in ordine ad sacramentum constituendum, cum gravi periculo non vere constituendi sacramentum. Accedit prop, i ab Innocentio XI damnata: « Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictā tutiore, nisi id vetet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilī tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis aut episcopalis. » † Itaque per se illicitum est: i° uti materia vel forma dubia; 2° ministrare sacramentum in dubio, num aliud requisitum ad valorem adsit, v. g. praesentia poenitentis in sacramento Poenitentiae debita. Consequenter etiam per se non licet sacramentum ministrare sub conditione, quae secundum dicta n. 32 valorem Sacramenti dubium reddit (S. Alf. VI, 28, 46).

Nota. Certitudo moralis de valore requisita pro diversitate sacramentorum strictius vel latius sumi debet; latius v. g. pro sacramento Poenitentiae, ut suo loco exponetur.

2. *Per accidens quandoque potest vel etiam debet sacramentum conferri cum dubio de eius valore*, scii, si ex una parte certo valide conferri nequit, ex altera parte gravis ratio est illud conferendi. Etenim quum sacramenta sint propter homines, salus hominum procuranda praevallet obligationi praecavendi, ne sacramentum periculo nullitatis exponatur. Ratio autem sufficiens eo facilius adest, quo magis necessarium est sacramentum (S. Alf. VI, 28, 29).

Coroll. I. Conferri potest sacramentum dubie validum, si valor saltem probabilis est, et ex sacramento non collato grave damnum spirituale alicui imminet. Hinc v. g. absolvi potest dubie dispositus, si timendum, ne secus a sacramentis alienetur. Vix autem unquam licet materiam dubiam consecrare (S. Alf. VI, 28, 29, 432).

Coroll. II. In periculo mortis etiam cum tenui probabilitate de valore conferri

*. Denz.-Bannw. n. 1151.

debent sacramenta necesssaria, scii. Baptismus, Poenitentia ; item Extrema Unctio, saltem si Poenitentia certo valide conferri nequit (S. Alf. VI, 103).

32 II. Modus ministrationis dubie validae. Si sacramentum ministratur cum dubio de valore, confici debet *sub conditione*; scii, reverentia sacramento debita exigit, ut minister in eiusmodi dubio protestetur, se nolle sacramentum conficere, si conditio necessaria desit.¹ Praeterea observes:

1. Apponatur conditio, a qua *valor*, non autem ea, a qua *soltts fructus* pendet. Ratio est, quia sacramentum collatum sub conditione a qua solus fructus pendet — puta: *si dispositus es ad gratiam recipiendam* — reviviscere nequit; nam si conditio verificatur, sacramentum statim valide et fructuose recipitur; si non verificatur, ne valide quidem recipitur, ideoque nequit reviviscere (n. 11). E contra sacramentum collatum sub conditione a qua valor pendet — puta: *si capax es sacramenti recipiendi* — valide confertur, si conditio verificatur; et, si forte nunc sine fructu recipitur, postea, accedente debita dispositione, reviviscere potest.

2. Non requiritur ut conditio *ore*, sed sufficit ut *mente* exprimatur, exceptis casibus quibus secundum Rit. Rom. ² *ore* exprimi debet, scii. i° in dubio, num baptizandus iam sit baptizatus, vel num id quod natum est sit homo; 2° in dubio num ungendus adhuc vivat (S. Alf. ³ *λ!*, 29). Ratio est, quia conditio mente apposita sufficit, ut sacramentum vere conditionatim conferatur, a. v. ut intentio restringatur ad casum validae confectionis. Confirmatur hisce Missalis Romani: « Si valde probabiliter dubitet se aliquid essentialiter omisisse (in consecratione), iteret formam saltem sub *tacita* conditione. »⁴ Immo satis est, conditionem — sive ore sive sola mente — *implicite* apponere, puta sacramentum ministrando *secundum institutionem Christi* vel *intentionem Ecclesiae*.

SCHOLION II.

De iteratione sacramenti dubie vel dubie valide collati.

33 Dicimus de iteratione sacramenti, quae fit sub conditione hac vel aequivalenti: *Si prius sacramentum non vel non valide collatum est*; quaeque igitur nihil efficit, si prius sacramentum valide collatum fuerit. Iam vero:

I. *Illicitum est* sub conditione iterare sacramentum, si dubium de

¹. Si dubium de valore, Ecclesia defectum si existat supplente, tollitur, sacramentum *absolute* conferri debet. -----Si quis apponit conditionem: *si dispositus es*; dubium videri potest, utrum intendatur dispositio ad *solum fructum* an — saltem confuse vel praedominanter — ad *valorem* requisita. Hinc tutius est conditionem hac latione non enuntiare. ---- * Tit. 2, c. I. n. 9, 22; tit. 5, c. I. n. 14.-----
². De defect, tit. 5, n. 2.

ministratione caque valida rationabili fundamento caret. In casu iteratio graviter illicita est, quia gravis irreverentia est sine ratione iterare ritum sacramentalem. Attamen a peccato, saltem gravi excusantur scrupulosi; qui tamen serio monendi sunt, ut a repetenda forma absterneant. Pariter veniale est inutiliter *idem verbum* repetere, qua agendi ratione Christus ridicule loquens inducitur. Excusantur tamen balbutientes, modo, quantum fieri potest, verba prima vice rite pronuntiare contentur.

II. *Licet* sub conditione iterare sacramenta, si et prudens dubium de ministratione vel ministratione valida existat, èt utilitas proximi suspensionem sacramenti suadeat.

III. *Debet* sub conditione iterari sacramentum, si prudenter dubitatur de ministratione eave valida, et susceptio sacramenti necessaria est necessitate medii vel praecepti; magis etiam, si bonum commune exigit, ut sacramentum certo valide conferatur. Adhaec quo magis necessarium est sacramentum, eo facilius sufficiens dubium adest.

Coroll. I. Sub conditione iterentur sacramenta Baptismi, Confirmationis et Ordinis, si prudens dubium existat, num revera vel num valide collata fuerint (can. 732, § 1). Si prudenter dubitatur, num absolutio impertita vel rite prolata sit, et poenitens adhuc sufficienter praesens est, absolutio iterari *debet*, si agitur de poenitente *in mortali constituto*; secus saltem *potest* iterari.

Coroll. II. Baptismus, Ordo, Absolutio moribundi, Extrema Unctio collata sensibus destituto, iterari debent, etiamsi ratio dubitandi de valore prioris sacramenti tenuis sit.

Coroll. III. Contingere potest, ut dubium de ministratione eave valida sacramenti, etiam necessari, adeo tenue sit, ut *possit* quidem, sed non *debeat* iterari. Ita v. g. ad sedandam inquietudinem iterari posset Ordo, si verba formae *immediate post materiam positam* prolata essent.

Coroll. IV. Denique accidere potest, ut sacramentum possit et debeat *pluries* sub conditione iterari, puta ut infans primum baptizari debeat, dum adhuc in utero existit; deinde, aliquo membro edito, sub conditione rebaptizari; denique in lucem editus iterum rebaptizari sub conditione (n. 93; cfr. can. 746, § 3).

SECTIO III.

De obligatione ministrandi.

I. Episcopi et parochi ita tenentur:

34

i. Debent ex *iustitia* subditis suis ministrare sacramenta; atque quidem non solum in vera necessitate, sed quoties illud rationabiliter petunt. Tenentur autem ex *iustitia*, quia suscipiendo munus suum contractum tacitum inierunt. Accedit ratio salarii seu honestae sustentationis ipsis

ratione muneris obvenientis (S. Alf. VI. 58; cfr. t. I, n. 572, can. 464 § 1 ; 467, § i ; 785 ; 892, § i ; 939).

2. Obligatio praedicta *gravis est ex genere suo*, ita scilicet, ut graviter peccarent: i° si subdito constituto in gravi (vel in extrema) necessitate non subvenirent; 2° si ex more difficiles seu morosos sese praeberent, puta si confessiones non audirent nisi paucis in mense diebus, si tempora notabiliter inopportuna pro S. Eucharistiae distributione assignarent.

3. Si necessitas gravis vel extrema est, non excusat incommodum grave, immo ne periculum viae quidem (cfr. t. I. n. 572). Attamen quoad obligationem ministrandi sacramenta *cum periculo vitae* notentur haec :

a) Obligatio solum respicit sacramenta pro adiunctis necessaria ad salutem, scilicet Baptismum, Poenitentiam, et si aegrotus esset sensibus destitutus, antequam absolvi potuisset, Extremam Unctionem.

b) Ut dicta obligatio exsistat, requiritur: i° ut non sit alius, qui certo sacramenta sit ministraturus; 2° ut adsit spes fructus; 3° ut ex sacramento cum periculo vitae ministrato non immineat damnum maius, puta damnum commune vel multorum, quibus minister necessarius est.

Coroll. I. Parochi possunt plura per alios praestare, nisi tamen nominatim postulentur. Episcopi vero possunt — saltem hodie — ordinaria officia plane per alios implere.

Coroll. II. Bencd. XIV ex rescriptis S. C. C. concludit, parochum non posse tempore pestis recedere, etsi relinquat vicarium idoneum ; potest tamen sibi curam sanorum reservare, si vicarius paratus sit aegrotis providere, ne sani e metu infectionis utrumque fugiant.¹ Illam prohibitionem multo magis valere pro Episcopis, eadem S. Congr. * declaravit. Quae autem dicta sunt de tempore pestis, utique generatim tempori periculi communis, ut belli vel cuiusvis morbi contagiosi, applicanda sunt. Denique parochi et episcopi tempore periculi communis neque *abdicare* possunt, nisi alius in eorum officium substitui possit.

35 II. Cooperatores ratione officii parochi vices supplentes eadem fere ac parochi obligatione tenentur (cfr. can. 476, § 6).

36 III. Alii sacerdotes ex *sola caritate* obligantur (cfr. can. 892, § 2; 939). Tenentur autem sub gravi, si proximus in extrema vel in gravi necessitate versatur. Si agitur de *gravi* necessitate, excusat incommodum grave. Si sermo est de *extrema* necessitate vel de *gravi necessitate communi*, ne periculum vitae quidem excusat. Quoad obligationem vero cum periculo vitae ministrandi sacramenta notentur, quae supra de ea notata sunt (S. Alf. VI, 624; II, 27; Hom. Ap. tr. 4, n. 14; tr. 16, n. 125).

Coroll. Si populus ob penuriam ministrorum in gravi versatur necessitate, simplex sacerdos nequit abstinere a confessionibus audiendis et S. Eucharistia admi-

¹. De Syn. dioec. l. 13, c. 19, n. 2. -----'. 18 Dec. 1576.

nistranda; et si ad confessiones audiendas idoneus non est, tenetur se, si possit, idoneum reddere (S. Alf. VI, 625).

IV. Superiores religiosorum erga subditos suos aequae gravi obligatione tenentur ac parochi (cfr. can. 514, § 1); attamen practice non tenentur ex iustitia, quia non constat de contractu tacito, nec salarium tribuitur. Abdetur obligatio *religionis*, quia superiores ex hoc motivo videntur obligari.

DISSERTATIO III.

De susceptione sacramentorum.

Dicendum *primum* de persona suscipiente, *deinde* de modo suscipiendi sacramentum.

Pars I.

De persona suscipiente.

I. *Solus homo viator* capax est recipiendi sacramenta. Excluduntur igitur angeli et defuncti. Attamen non omnis homo viator capax est omnia sacramenta recipiendi; scilicet:

1. *Baptismi* capax est homo omnis, nondum baptizatus (can. 745, § 1).
2. *Confirmationis et Eucharistiae* capax est omnis baptizatus (can. 786, 853).
3. *Ordinis* capax est omnis baptizatus et masculus (can. 968).
4. *Poenitentiae* capax est omnis baptizatus et post Baptismum lapsus (can. 902).
5. *Matrimonii* capax est omnis baptizatus et habilis ad ineundum contractum (cfr. can. 1035).
6. *Extremae Unctionis* capax est -omnis baptizatus, qui post adeptum usum rationis ob infirmitatem vel senium in periculo mortis versatur (can. 940, § 1).

Pars II.

De modo suscipiendi sacramentum.

Ut sacramenta duplicem de quo sermo fuit (n. 5) effectum producant, scilicet characterem et gratiam, debent valide et licite suscipi. Dixi «ut *duplicem* effectum producant;» quandoquidem ad solum characterem producendum sufficit susceptio *valida*. Ut insuper gratia recipiatur, requiritur susceptio *valida et licita*.

SECTIO I.

De requisitis ad susceptionem validam.

39 Ad valide recipiendum sacramentum non requiruntur neque *fides* neque *probitas*, ut patet ex sensu et praxi Ecclesiae, quae semper pro valido habuit sacramentum iuxta ritum Ecclesiae in haeresi susceptum. Excipitur *Poenitentia*, ad quam requiruntur boni actus poenitentis, ut suo loco exponetur.

Requiritur vero pro aliis sacramentis *Baptismus*. Constat scii, ex traditione, alia sacramenta solum instituta esse pro iis, qui per Baptismum membra Ecclesiae facti sunt (S. Alf. VI, 79).

Denique ad validam susceptionem omnium sacramentorum requiritur — saltem in adultis — *intentio*, i. e. voluntas recipiendi sacramentum ; de qua intentione uberius dicendum est (S. Alf. VI, 80, 139).

40 1. Necessitas intentionis. 1. *In parvulis et in perpetuo amentibus* — i. e. in iis, qui nunquam usu rationis gavisii sunt — nulla intentio requiritur, sed supplet voluntas Ecclesiae. Est de fide quoad *Baptismum*,¹ certum quoad *Confirmationem* et S. *Eucharistiam*, scilicet ex praxi Ecclesiae antiquissima ; item quoad *Ordinem* ex Const. Bened. XIV *Eo quamvis tempore*' (S. Thom. 3 p. q. 68, a. 9; a. 12, ad 1 ; S. Alf. VI, 80, 139). Porro parvuli et perpetuo amentes sacramentorum quae designavimus capaces, aliorum vero incapaces sunt (S. Alf. 1. c).

2. *In adultis* requiritur intentio, prout sequitur:

a) Qui èt interne receptioni sacramenti repugnat, èt ad ritum externum cogitur, omnium consensu non recipit sacramentum.

b) Qui interne receptioni sacramenti repugnat, at ritum externum ultro admittit, non recipit sacramenta, quae non imprimunt characterem. Ita communiter docent auctores hac ratione innixi, quod non convenit, dona Dei conferri ei, qui positive nolit ea recipere. Disputatur aliquatenus de eis sacramentis, quae conferunt characterem, i. e. de Baptismo, Confirmatione et Ordine. Pauci illi, qui censeant, posteriora sacramenta in casu recipi, maxime eo nituntur quod Innocentius III ' edicit, non absurde doceri, qui fictè (i. e. externe consentiens sed corde dissentiens) ad Baptismum accedat, characterem suscipere christianitatis impressum. Communior tamen sententia docet, etiam sacramenta, quae characterem imprimunt, non recipi ab eo, qui interne dissentit, utut externe consentiat. Ratio allegatur, quia maxime inconveniens videtur, sacramenta quae

¹ Cone. Trid. sess. 7, can. 13 de Bapt -----* 4 Maii, 1745, art. 1. ----- '. C, 3 De Baptismo (III, 42).

specialia onera secumferunt, recipi a subiecto, quod ea nolit recipere. Ceterum verba Innocentii III, spectato tenore, parum quempiam movere nata sunt.

c) Qui nec consentit nec dissentit, sed mere passive se habet, multo probabilius non magis recipit sacramenta quam ille, qui receptioni positive repugnat; quia non convenit, dona Dei conferri ei, qui non positive velit ea recipere (S. Thom. 3 p. q. 68, a. 7; S. Alf- VI, 81).

S. Thomas l. α ita: « Respondeo dicendum, quod per baptismum aliquis moritur veteri vitae peccati, et incipit quandam vitae novitatem... Et ideo, sicut ad hoc quod homo moriatur veteri vitae, requiritur, secundum August in habente usum liberi arbitrii voluntas, qua eum veteris vitae poeniteat; ita requiritur voluntas, qua intendat vitae novitatem; cuius principium est ipsa susceptio sacramenti; et ideo ex parte baptizati requiritur voluntas sive intentio suscipiendi sacramentum. » Et iterum: « Si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus: si tamen hoc non constaret, esset dicendum: « Si non es baptizatus, ego te baptizo. »

Cum hac doctrina S. Thomae nequit componi sententia eorum, qui docent, voluntatem, quae in suscipiente requiritur, esse potius *non obstantis* quam positive consentientis.¹

Coroll. I. Valide recipit sacramentum, qui ex *metu* in receptionem consentit; metus enim non tollit liberum. Excipe matrimonium, quod invalidum oēz si consensus per metum gravem extortus est, ut suo loco exponetur.

Coroll. II. Quaestio pertractata de intentione recipientis sacramentum non respicit S. Eucharistiam, de qua scilicet non quaeritur, num sine intentione recipientis *valeat*, sed num sine dicta intentione *sacramentaliter*, an solum materialiter recipiatur, ita ut fructum non producat.²

II. Natura intentionis requisitae. 1. *In se* non requiritur intentio actualis, neque virtualis, sed (etiam) sufficit habitualis; interpretativa non sufficit. Dixi:

a) *Sufficit habitualis* a. v. sufficit, ut quis positive eam habuerit et non retractaverit.³ Ratio est, quia intentio in recipiente ideo tantum requiritur, ne dicatur sanctificari praeter eius voluntatem. Atqui id dici nequit de eo, qui gaudet intentione habituali. Alii excipiunt *Poenitentiam* et *Matrimonium*. Verum quod spectat ad *Poenitentiam* sufficit intentio habitualis, quatenus agitur de *recipienda absolutione*. Aliud autem est quaerere, num actus poenitentis poni debeant ex intentione saltem virtual! — i. e. vi intentionis recipiendi sacramentum — a. v. num debeant a poenite (actualiter vel virtualiter) referri ad absolutionem.⁴ Quoad *Matrimonium*, quod ipsi suscipientes ministrant, eatenus necessaria est

¹. Cfr. quoque quoad *Baptismum*, can. 745, § 22³; 752; Rit. Rom. tit. 2, cap. 3, n. 1; quoad *Poenitentiam*, Rit. Rom. tit. 3, cap. 1, n. 24; quoad *Extremam Unionem* can. 943; Rit. Rom. tit. 5, cap. 1, n. 6. -----s. Cfr. tract, de S. Euchar. -----
². Innocentius III, *Cap. Maiores*, §. *Item quaeritur*, de bapt.; Instructio Bened XIV, *Postremo mense*, n. 46. -----* Cfr. tract, de Poenitentia.

intentio actualis vel virtualis, quatenus requiritur, ut consensus ex intentione actuali vel virtuali contrahendi matrimonium *incepterit existere* (S. Alf. VI, 81,82, 139).

b) *Interpretativa non sufficit*, quia eiusmodi intentio, saltem qualis a nobis intelligitur (n. 15), re vera non exstitit.¹

Obi. Rit. Rom.³ et can. 943 statuunt, Extremam Unctionem absolute conferendam esse infirmis, qui cum suae mentis compotes essent, illud saltem implicite petierint aut *verisimiliter petiissent*. Ergo quoad Extremam Unctionem sufficit intentio interpretativa seu potius animus in dictum sacramentum propensus, quem intentio interpretativa arguit.

Resp. Nego cons. Et sane Rit. Rom. et can. 943 non dicunt de infirmis (fidelibus), qui Extremam Unctionem verisimiliter *voluissent*, sed eam verisimiliter *petiissent*. Atqui fidelis, qui sui compos Extremam Unctionem verisimiliter peteret, satis certo quoque dictum sacramentum (plus minusve explicite) *voluit*, aequae ac petitio, quae verisimiliter locum habebit, satis certo animum in sacramentum propensum arguit.

2 Quoad *obiectum* requiritur intentio recipiendi *tale sacramentum*, seu recipiendi quod Ecclesia per talem ritum intendit. Sufficit autem intentio recipiendi tale sacramentum *plus minusve explicite*. *Simpliciter implicita* — ut v. g. voluntas adhibendi media salutis — non sufficit, si habetur intentio explicita contraria; si talis intentio contraria non habetur, res dubia videtur. Quibus in genere notatis, haec in specie accipe :

a) Quoad *Baptismum* voluntas *amplectendi religionem Christianam* sufficit ad illud recipiendum, saltem in periculo mortis. *Disputatur*, num idem dici possit de voluntate *adhibendi media salutis*, item de *attritione* vel *contritione*. Plures illud pro probabili habent, quia habetur intentio implicita. Verum ita dicendum censemus:

a) *Negandum* videtur, si agitur de iis, qui Baptismum saltem *plus minusve explicite reiciunt*; cuiusmodi sunt Iudaei, Mahumedani et plures hodieum Protestantes. Videtur autem negandum, quia — praeterquam quod *non probatur*, intentionem implicitam sufficere — reiectio explicita videtur praevalere admissioni implicitae.^{*} Accedit quod S. Off.

*. S. Alfonsus (VI, 82) et alii docent, *interpretativam* sufficere; at intelligunt eam, quam alii *habitualement* implicitam dicunt. S. Doctor quidem intentionem interpretativam vocat, quae nunquam fuit habita, at intendit eam, quae nunquam *explicite* habita fuit; ut sequitur ex contextu, scilicet tum ex eo, quod intentionem interpretativam etiam *generalem* dicit, nimirum talem, qua quis implicite vult sacramentum; tum ex eo, quod interpretativam intentionem *explicitae* opponit. ----'. Tit. V, cap. i, n. 6. -----'. Aliis videtur, voluntate adhibendi media salutis non includi voluntatem implicitam recipiendi sacramentum, sed potius voluntatem *mere conditionatam*; a. v. vellet illud recipere, *si* illud ut medium salutis *agnosceret*: conditione autem hac non impleta, illud nullo modo vult (cfr. Ter Haar, De occasionariis et recidivis, n. 503).

30 Mart. 1898 declaravit: «De Mahumedanis moribundis et sensibus destitutis respondendum est. ut in decreto S. Officii 18 sept- 1850 ad Episc. Perthensem, id est: Si antea dederint signa velle baptizari, vel in praesenti statu aut nutu aut alio modo eandem dispositionem ostenderint, baptizari posse sub conditione, quatenus tamen Missionarius, cunctis rerum adiunctis inspectis, ita prudenter iudicaverit; » quod saltem probat, *illicitum* esse conferre Baptismum eis, qui illum reiciunt; suadetque, eiusmodi collationem esse *invalidam*, quia, posito valore, saltem in extremis non videtur excludenda. Accedunt canones 152, § 3 et 754, § 3 (coli S. Off. 30 Mart- 1898), qui voluntatem plus minusve explicitam exigere videntur. Accedit denique, quod praxis contrariae doctrinae conformis nunquam in Ecclesia exstitisse videtur (S. Alf. VI, 82; cfr. VI, 483). Practice sententia contraria licita, sed non obligatoria dici potest.

β) Si sermo est de iis, qui Baptismum non *explicite reiciunt*, probabilitas sententiae, quae docet, sufficere voluntatem generalem admittendi media salutis, item attritionem et contritionem, probabilitas istius sententiae, inquam, satis tenuis videtur; tum quia, ut diximus, can. 752, § 2 et 3 (coll. S. Off. 30 Mart. 1898) exigere videtur, ut baptizandus intentionem plus minusve explicitam recipiendi Baptismum significaverit; tum quia praxis baptizandi eos, qui sola intentione implicita gaudent, vere nova in Ecclesia videtur. Practice tamen sententia contraria licita, atque pro adiunctis obligatoria videtur.

b) Quoad *Extremam Unctionem*, item ad Viaticum sacramentaliter recipiendum sufficit voluntas *Christiane decedendi*; eadem voluntas in periculo mortis sufficit pro *Confirmatione*; item ad recipiendam *absolutionem sacramentalem*, saltem hac sola spectata.

X^a voluntas *christiane moriendi*, item voluntas *adhibendi media salutis* vel *contritio* aut *attritio*, secundum supra exposita non videntur sufficere in eis, qui memorata sacramenta plus minusve explicite *reiciunt*. Quoad acatholicos, qui dicta sacramenta non explicite reiciunt, non ita probatur, voluntatem christiane moriendi etc. non sufficere ad validam receptionem.

c) Quoad *Matrimonium* et *Ordinem* requiritur intentio *explicita*; siquidem — practice saltem — non habebitur intentio implicita, quae voluntatem matrimonii ineundi vel ordinem suscipiendi includat. Accedit quod dicta sacramenta specialia onera secum ferunt, ita ut ea etiam de causa voluntas generalis non satis contineat voluntatem illa recipiendi (S- Alf. VI, 82).

Queer., num intentio concepta recipiendi sacramentum efficiat, ut valide recipiatur, etiamsi ministretur sui non compoti, v. g. dormienti, ebrio, lapso in amensiam.

Resp. Pauci negant;’ at omnino affirmandum videtur, tum quia Innocentius III ita docet quoad Baptismum,’ item Bened. XIV; tum quia intentio non censetur restricta, nisi restrictio expresse apponatur, vel ex voluntate contraria habita eruatur (S. Thom. In 4, dist. 6, qu. 1, art. 2, sol. 3, ad 2; S. Alf. VI, 81).

SECTIO II.

De requisitis ad susceptionem licitam.

42 In *parvulis et perpetuo amentibus* nulla requiritur dispositio. In *adultis* haec requiruntur:

43 I. Habeant dispositionem, qua proxime capaces fiant effectus, ad quem sacramentum per se ordinatur. Hinc :

1. *Pro sacramentis mortuorum*, i. e. pro *Baptismo* et *Poenitentia*, *praeter actus (saltem implicitos) fidei et spei, requiritur saltem attritio.* * Attritionem sufficere, patet ex eo quod ista sacramenta per se ordinantur ad remittenda mortalia, ideoque nequeunt exigere dispositionem, quae iam ex se mortalia remittit (S. Alf. VI, 440). Qui sacramentum Poenitentiae sine attritione suscipit, graviter peccat, quia sacramentum redditur invalidum. Pariter graviter peccat, qui reus peccati personalis mortalis sine attritione suscipit Baptismum; nam gravem iniuriam infert sacramento, qui illud ita suscipit, ut fine suo gravi i. c. remissione mortali frustretur. Si reus solius peccati personalis venialis sine attritione Baptismum suscipit, efficit quidem, ut Baptismus non remittat veniale; sed veniale tantum peccatum committitur.

2. *Pro sacramentis vivorum requiritur status gratiae-*

a) *Exsistentia obligationis* patet ex eo, quod ista sacramenta ordinantur ad gratiam *augendam*; hinc gratia iam adsit necesse est. Excusat tamen — ut dictum est de ministrante — necessitas ita urgens, ut ne actus quidem contritionis elici queat; puta « si hostia consecrata esset profananda ab haereticis et aliquis pro illa subita irruptione non posset tam cito conteri; » vel si « laicus accumberet in scamno communicantium, qui recordaretur peccati mortalis, et non posset elicere contritionem ob angustiam temporis » (S. Alf. VI, 86).

b) *Gravitas obligationis.* Qui sacramentum vivorum in mortali suscipit, *graviter* peccat, quia gravis iniuriae reus est, qui eiusmodi sacramen-

* Roncaglia, De Sacr. in g. cap. 5, qu. 2, resp. 2; Billuart, De Sacr. in comuni, diss. VI, art. I; Lehmkühl (II, 65 nota) dubitat. -----’. L. 3 Deer. tit. 42, C. 3, Maiores. -----’. Instructio *Postremo mense*, n. 46. -----*. Cone. Trid. De lustif. sess. 5, cap. 6; De Poenit. sess. 14, cap. 4.

tum suscipit sine dispositione quam natura eius exigit, seu sine dispositione requisita ad finem seu fructum ad quem per se ordinatur; qui est *augmentum* gratiae. Accedit quod sacramentum vivorum in mortali — ut cum attritione — receptum secundum aliquos ne ullum quidem (praeter characterem) fructum producit (n. 6; S. Alf. VI, 86).

c) *Certitudo requisita de statu gratiae*. Ut quis licite recipiat sacramentum vivorum, requiritur saltem *certitudo moralis lata* de statu gratiae; sed ea etiam sufficit. *Requiritur*, quia secus suscipiens exponit sacramentum periculo gravi, ne recipiatur sine dispositione, quam *natura* eius exigit, seu sine dispositione requisita ad fructum, ad quem per se ordinatur (ut praetermittam periculum, ne sine ullo fructu recipiatur); quod gravem irreverentiam continet (S. Alf. Horn- Ap. tr. 15, n. 34). Accedit quod plerique auctores, maxime praestantiores huic sententiae adhaerent. *Sufficit*, quia haec humano modo sumenda sunt.

Obi. Ut aliquis, qui graviter peccavit, moraliter — ut late — certus sit de statu gratiae, aut confiteri aut cum diligentia *exquisita* contritionem elicere debet. Atqui reverentia sacramento debita ad tantum gravamen obligare nequit.

Resp. Neg. assertum; scilicet ut quis certitudinem moralem latam de statu gratiae acquirat, sufficit, ut aut confiteatur, aut actum contritionis cum *moralis* diligentia eliciat. Deus O. M. serium conatum adhibenti auxilium suum non deneget. Ceterum dato — non concessio — adversariorum asserto, gravamen expositum non tantum videtur, ut ob illud evitandum liceat sacramentum exponere gravi periculo, ne recipiatur sine dispositione requisita ad fructum, ad quem per se ordinatur (ut taceam de periculo, ne sine ullo fructu recipiatur).

d) *Modus recuperandi gratiam amissam*. Qui in mortali constitutus vult suscipere sacramentum, potest gratiam recuperare *per actum contritionis perfectae* aut *per confessionem*. Si tamen de susceptione § *Eucharistiae* agitur, per se requiritur *confessio*; quae obligatio uberius exponetur in tr. de Euch. Quoad aliorum sacramentorum susceptionem, utique convenit confiteri, sed obligatio non est.

Nota. Reverentia sacramentis debita praeter statum gratiae requirit, ut sacramenta recipiantur secundum ritum, forte in receptione praescriptum, atque ea cum decentia quam natura sacramenti exigit. Huc maxime spectat *debita attentio*, cuius tamen neglectus venialis tantum est.

II. Sacramentum petant a ministro: i° legitima facultate gaudente; 44
20 non censurato (i. e. excommunicato, interdicto vel suspenso), irregulari vel canonice simpliciter impedito, et 30 digno, i. e. in statu gratiae versanti. Observes tamen, omnem ministrum praesumi aptum, nisi de contrario constet. Ut autem de contrario constet, non sufficiunt rumores, immo qui fuerit peccator, passim praesumitur emendatus, nisi con-

trarium patcat, v. g. ex manifesta occasione proxima voluntaria non relictā. Ceterum haec accipe:

1. Grave peccatum est petere sacramentum a ministro hic et nunc legitima facultate carente.

2. Per se grave peccatum est petere sacramentum a ministro censurato, irregulari, canonice simpliciter impedito vel ob grave peccatum indigno, quia est cooperatio proxima ad peccatum grave ministri. Per accidens licitum est, quando adest causa pro casu et adiunctis proportionata. Patet ex dictis de cooperatione (n. 556) et ex can. bus mox citandis. Hinc:

a) Ab excommunicatis vitandis necnon ab aliis censuratis, postquam intercessit sententia condemnatoria, aut declaratoria, fideles in solo mortis periculo possunt petere tum absolutionem sacramentalem ad normam can. 882, 2252,¹ tum etiam, si alii desint ministri, cetera sacramenta et sacramentalia (can. 2261. § 3, 2275, 2°, 2284).

b) z\b excommunicatis toleratis necnon ab aliis censuratis, antequam intercessit sententia condemnatoria aut declaratoria, fideles possunt ex qualibet iusta causa sacramenta et sacramentalia petere, maxime si alii ministri desint; et tunc censurantis requisitus potest eadem ministrare neque ulla tenetur obligatione causam a requirente percontandi (can. 2261. § 2, 2275, 2°, 2284).

c) De irregularibus et de canonice simpliciter impeditis idem fere dicendum videtur ac de excommunicatis vitandis (cfr. can. 968, § 2).

d) A ministro ob peccatum indigno sacramenta peti possunt: i° si urgeat praeceptum confessionis vel communionis; 2° «si ex dilatione susceptionis immineat periculum lapsus; 3° si debes implere praeceptum Missae audiendae; 4° qui est in mortali, si nolit neque ad horam exspectare, quia non est modica utilitas quamprimum a peccato liberari; 5° si carere debeas (saltem diu) communione vel fructu confessionis, etiamsi non habeas mortale; 6° si alias nequeas lucrari iubilaeum; 7° si indigeas perito direttore et non habeas alium; 8° si vis Missam applicare pro amico defuncto» (S. Alf. VI, 89). Immo ob quamvis causam iustam sacramentum peti potest ab eo cuius est vi officii tale sacramentum administrare, v. g. a proprio parrocho (S. Alf. l. c.).

I

45 *Nota.* Lubet paucis exponere, quatenus sacramenta ministrari possint parvulis, amentibus et semi-amentibus atque a praedictis suscipi.

I. *Parvuli et perpetuo amentes*, uti iam dictum est (n. 38), capaces sunt suscipiendi *Baptismum*, *Confirmationem*, *S. Eucharistiam* et *Ordinem*. Non omnia tamen ipsis conferuntur.

II. *Amentibus, qui antea uste rationis potiti sunt*, applicari debent ea, quae de adultis generatim diximus. Hinc v. g. ad validam susceptionem requiritur, ut ante amentiam habuerint et non retractaverint intentionem. Ceterum confer dicenda de singulis sacramentis.

¹. Canones citati suo loco exponentur.

III. *Semi-amentes* per se a sacramentis non sunt arcendi. Scilicet:

1. *Baptismus* etiam extra mortis periculum ipsis debet conferri ; neque tanta in iis praerequiritur instructio, quanta in aliis.
2. *Confirmatio* conferri potest, etiamsi minus quam alii instructi sint.
3. *Absolutio* concedatur— in dubio de sufficienti usu rationis vel dispositione *sub conditione* — : i° in periculo mortis; 2° in Paschate; 30 quoties dubie grave peccatum confessi sunt; immo 4° pluries, etiamsi sola levia declaraverint (S. Alf. VI, 432; IV, 3).
4. S. *Eucharistia* conferatur: i° in periculo mortis; 20 in Paschate; 30 pluries, si devotionem praestant (S. Alf. VI, 303).
5. *Extrema Unctio* periculose decumbentibus praebeatur; *sub conditione*, si de usu rationis tam nunc quam antea habito dubitatur.
6. *Ordo* eis non administretur.
7. *Matrimonium* quidem inire possunt, si substantiam contractus intelligunt; passim tamen ab eo avertantur.

APPENDIX.

De sacramentalibus.

I. Notio. Sacramentalia sunt res aut actiones quibus Ecclesia, in 46 aliquam Sacramentorum imitationem, uti solet ad obtinendos ex sua impetratione effectus praesertim spirituales (can. 1144); quae notio a Codice tradita ex dicendis magis elucescet. Sacramentalia sunt v. g. consecrationes et benedictiones nomine Ecclesiae peragendaе, exorcismi, orationes ab Ecclesia praescriptae et eius nomine recitandae, ut breviarium, res benedictae, ut aqua, agni Dei, cineres, palmae etc.

II. Institutio. Quoad sacramentalium institutionem ita probabilius 47 dicendum videtur.—Pleraque originem ducunt ab ecclesiastica institutione ; quaedam vero eorum, ut exorcismi et benedictiones, a Christo saltem modo generali instituta, Ecclesiae concredita sunt ea tamen ratione, ut postea ab Ecclesia et quoad modum et quoad effectum determinatius circumscripta sint.¹ Sacramentalibus nova addere aut in iis quid mutare solius Sedis Apostolicae est, ut patet e can. 1145. Ratio autem est, quia sacramentalia vim suam sortiuntur ex impetratione solius Ecclesiae. Ergo soli Capiti Ecclesiae competit ea constituere vel immutare.

III. Effectus, i. Sacramentalium effectus sunt vel deputatio specialis 48 alicuius personae aut rei ad cultum divinum, ut v. g. benedictio abbatis

¹. Cfr. Schmid, Die Sacramentalien der Katholischen Kirche, p. 149.

aut administratio ordinum minorum (supposito cos non gaudere ratione sacramenti), et consecratio ecclesiae aut calicis ; vel adeptio alicuius boni sive spiritualis, ut gratia actualis, ablatio culpa venialis et poenae temporalis; sive corporalis, ut sanitas corporis aut immunitas a calamitate, qua persona ipsa aut eius bona affici possunt. Specialis deputatio ad cultum divinum est effectus eorum sacramentalium, quae consistunt in consecrationibus et benedictionibus constitutivis ; adeptio boni sive spiritualis sive corporalis obtinetur sacramentalibus exorcismi, orationis et obiectorum benedictorum.

2. Quoad *modum*, quo diversa sacramentalia diversos suos effectus producant, generatim statui potest, eos produci per modum impetrationis, quasi ex opere operato i. e. ex opere operantis seu orantis Ecclesiae, idque independenter a dispositione sive ministri sive subiecti, et quidem ea infallibilitate, qua Deus promisit exauditionem orationis sponsae suae dilectissimae, nempe Ecclesiae. Alii autem effectus *immediate*, alii *mediate* per sacramentalia accipiuntur; quare de singulis effectibus in specie ita dici potest:

a) Deputatio specialis alicuius personae aut rei ad cultum divinum obtinetur per modum impetrationis ex opere operato infallibiliter, et immediate.

b) Gratiae actuales eodem modo obtinentur, et per actus, mediantibus hisce gratiis positos, remissio peccatorum et alia bona, quae iustus sibi supernaturaliter acquirere potest.

c) Expulsio et cohibitio daemonum obtinetur tum per modum impetrationis, tum per modum adiurationis seu imperii.

d) Bona temporalia demum ut sanitas, fertilitas terrae, remotio mali imminientis, tum per modum impetrationis, tum per modum adiurationis in daemones directae.

49 IV. Ministratio seu usus. i. *In genere* legitimus sacramentalium minister est clericus, cui ad id potestas collata sit quique a competente auctoritate ecclesiastica non sit prohibitus eandem exercere (can. 1146). *In specie* quoad legitimos ministros statuuntur haec:

a) *Consecrationes* nemo qui character episcopali carcat, valide peragere potest, nisi vel iure vel apostolico induito id ei permittatur (can. 1147. § 1).‘

b) *Benedictiones* autem impertire potest quilibet presbyter, exceptis iis quae Romano Pontifici aut Episcopis aliisve reserventur.¹ Benedictio

Ius illud permittit Cardinalibus (can. 239, § n. 20); Vicariis et Praefectis apostolicis (can. 294, § 2); Provicariis et Propraefectis (can. 310, § 2); Abbatibus et Praelatis nullius (can. 383, § 2), ad normam canonum allegatorum. -----Cfr. quoad benedictiones parochi reservatas can. 462, 6’ et 70 ; quoad sacram supplicem benedicendam can. 1304; quoad exorcismos proferendos t. I, n. 700.

reservata quae a presbytero detur sine necessaria licentia, illicita est, sed valida, nisi in reservatione Sedes Apostolica aliud expresserit (can. 1147, § 2 et 3). *Diaconi* et *lectores* illas tantum valide et licite benedictiones dare possunt, quae ipsis expresse a iure permittuntur (can. 1147, § 4).

c) Quoad *exorcismos* vide t. 1, n. 700.

2. In Sacramentalibus conficiendis seu administrandis accurate serventur ritus ab Ecclesia probati (1148, § 1). — Consecrationes,¹ ac benedictiones sive constitutivae sive invocativae² invalidae sunt, si adhibita non fuerit formula ab Ecclesia praescripta (can. 1148, § 2).

3. Benedictiones, imprimis impertiendae catholicis, dari quoque possunt catechumenis, imo, nisi obstet Ecclesiae prohibitio, etiam acatholicis ad obtinendum fidei lumen vel, una cum illo, corporis sanitatem (can. 1149).

4. Res consecratae vel benedictae *constitutiva* benedictione, reverenter tractentur neque ad usum profanum vel non proprium adhibeantur, etiamsi in dominio privatorum sint (can. 1150).

Nota. Ministri Ecclesiae fidelibus naturam et efficaciam sacramentalium exponant. Adhaec Ecclesiae ministri in sacramentalibus ministrandis faciles sese praebeant, atque fideles sacramentalia négligentes eorum usui prudenter assuefaciant Caveant tamen, ne ecclesiasticas benedictiones quocumque praetextu ad alios fines adhibeant, quam ad quos ab Ecclesia institutae sunt, et ne imprudenti earum usu sanctissimam institutionem despectui exponant, aut superstitionis, vel inhonesti lucri fama commaculent.

¹. Consecrationes fiunt ungendo cum chrismate vel sacro oleo. ----- a. Benedictio *constitutiva* est, quae personam vel rem ad cultum divinum ordinat, itaque eam sacram constituit; *invocativa* respicit res, v. g. navem, ad usum profanum destinatas.

TRACTATUS II.

De Baptismo.

(S. Thom. p. 3, qu. 66-69; S. Alf. Theol. Mor.
l. VI, n. 95-160; Horn. Ap. tr. 14, n. 7-38).

Dicemus *primum de* Baptismo in se spectato, *deinde* de ministracione.
denique de susceptione Baptismi.

DISSERTATIO I.

De Baptismo in se spectato.

- 50 *Baptismus* est sacramentum, quo homo spiritualiter regeneratur per
ablutionem corporis aqua, ab alio factam, sub expressa invocatione
singularum Personarum SS. Trinitatis. Qua summaria notione praemis-
sa, agemus *primum* de existentia, *deinde* de essentia, *tum* de effectibus,
denique de necessitate Baptismi.

Pars I.

De existentia sacramenti Baptismi.

- 51 *Baptismus est verum sacramentum Novae Legis.* Est de fide e Cone
Trid.* et patet e S. Script, quae aperte docet, Baptismum esse signum
sensibile a Christo institutum et efficax gratiae.

Dixi *signum sensibile*, i. e. constans e materia, quae est ablutio cum
aqua, et e forma, quae sita est in invocatione SS. Trinitatis. Sufficit alle-
gasse loa. 1II, 5: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu S. non
potest introire in regnum Dei; et Matth. XXVIII, 19: Euntes ergo docete
omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii et Spiritus S.

Dixi *signum efficax* gratiae; siquidem regeneratio, de qua apud Mat-
theum l. c., nequit intelligi nisi regeneratio spiritualis, quae fit per gra-
tiam. Ceterum conferantur Dogmatici.

Nota. i. Disputatur de *tempore*, quo Christus Baptismum instituit. Sententia
communior et probabilior docet, illum fuisse a Christo institutum ante passionem.
Secus enim Apostoli ante Baptismum susceptum S. Eucharistiam et Ordinem
recepissent. Accedit quod discipuli Christi ante passionem Magistri baptizarunt.
Iam vero Baptismus a discipulis collatus videtur fuisse diversus a Baptismo
Ioannis Baptistae. Deducitur ex loa. III, 25 sqq. Restat igitur, ut dicamus, Bap-
tismum a discipulis Christi collatum fuisse sacramentum nostrum. Tertius enim

* Scss. 7, de Bapt. can. 1. -----* loa IV, 1, 2.

Baptismus sine ratione sufficienti fingitur (S. Thom. p. 3, q. 66, a. 2; S. Alf. VI, 96).

Magis disputatur, *quo praecise momento* Christus Baptismum instituerit. Secundum alios in sermone cum Nicodemo;¹ secundum alios, quum misit discipulos ad baptizandum.³ Secundum S. Thom. (p. 3, qu. 66, art. 2 et qu. 73, art. 5, ad 4), S. Alf. (VI, 96) et alios, quum Ipsemet a Ioanne baptizatus est. '

Nota. 2. Baptismus Ioannis non fuit eiusdem efficaciae ac Baptismus Christi. Est de fide ex Cone. Trid. ' Porro secundum S. Thomam « Baptismus Ioannis non erat per se *sacramentum* sed quasi quoddam sacramentale disponens ad Baptismum Christi, et ideo aliququaliter pertinet ad legem Christi, non autem ad legem Moysi » (p. 3, <iu. 38, art. I, ad 1).

Pars II.

De essentia sacramenti Baptismi.

SECTIO I.

De materia remota.

I. Materia remota Baptismi ad valorem requisita est aqua vera et naturalis. Est de fide ex Cone. Trid.⁸, et enuntiatur can. 737, § 1. Per aquam veram et naturalem intelligitur, quod secundum communem aestimationem venit nomine aquae naturalis; ad eam enim magis attendi debet quam ad asserta chimicorum. Manet autem aqua materia valida, etiamsi elementum diversum admixtum sit, modo quantitas admixta parva sit, et aquam non substantialiter mutet. Ita v. g. materia valida est aqua, cui admixta est millesima pars hydrargyri bichlorati corrosivi; * qua aqua plures medici casu necessitatis infantes, praecipue in utero matris baptizant, scilicet ne matris uterus morbo afficiatur/

Aqua arte chimica composita ex elementis, quae aquam constituunt, i. e. ex oxigenio et hydrogenio, materia *dubia* est. Habetur in casu vera aqua; item aqua naturalis secundum causas intrinsecas, artificialis vero secundum causam extrinsecam. Porro dubitatur, num eiusmodi aqua sit materia valida.

Coroll. I. Materia certo valida sunt: 1° Aqua e puteis hausta, fontana, maritima, pluvialis; 2° aqua soluta ex glacie, nive, grandine; item condensata ex vapore; item distillatione ab alienis clementis depurgata; 3° aqua sulphurata, ferruginea vel mineralis, modo secundum communem aestimationem adhuc aqua audiat.

Coroll. II. Materia certo invalida sunt: 1° Sanguis, lac, vinum; 2° humores corporis, ut sudor, urina, saliva; 3° glacies, nix et grando, quamdiu nondum soluta sunt; 4° succus plantarum fere certo materia invalida est. Liquor amnii, i. e.

¹. loa. III. ----- < loa. IV, 1. 2. ----- '. Matth. III, 11-17. ----- '. Sess. 7, de Bapt., can. 1. ----- Sess, 7, de Bapt. can. 2. ----- '. Gallice: chloride de mercure. ----- '. S. Off. 21 Aug. 1901, apud Ned. Kath. Stemmen, 1901, p. 289.

liquor quo foetus secundinis inclusus circumdatur, videtur materia invalida. Constituitur enim secretionibus e corpore matris et infantis, ideoque aliis secretionibus, ut sudori, etc. aequiperandus videtur. Cum tamen res non ita certa sit, in casu necessitatis, si baptismus modo certiori conferri nequeat, cum liquore amnii potest ministrari.¹

Coroll. III. Materia dubia sunt praeter aquam arte chimica compositam, de qua supra: 1° humor fluens e vite aliisve arboribus; 2° liquor ex sale soluto; 3° aqua per artem chimicameducta e plantis, floribus, radicibus, ut aqua rosacea; 4° denique iusculum, cercvisia, cafea, thea, atramentum, lutum, lixivium et aquae artificiales magis minusve dubie valida sunt, prout densiora vel tenuiora sunt, aut maiorem vel minorem quantitatem alienorum elementorum continent (S. Alf. VI, 103, 104).

53 II. Materia remota ad liceitatem requisita est aqua certo valida, pura et, si agitur de Baptismo sollemni (i. e. qui cum omnibus ritibus et caeremoniis administratur, can. 732, § 2.), baptismalis, i. e. ad baptizandum benedicta (can. 757, § 1). Dicitur:

1. *Certo valida*; in extrema tamen necessitate sola excluditur materia certo invalida. Si materia dubia est, Baptismus conferatur sub conditione: *Si materia valeat*, et postea sub conditione reiteretur (S. Alf. VI, 103).

2. *Pura*, i. e. neque mixta² neque sordida. Sine necessitate uti aqua valde impura grave peccatum est (S. Alf. VI, 102).

3. *Baptismalis pro Baptismo sollemni* (can. 757, § 1); quae quidem obligatio gravis est (S. Alf. VI 102). Consecratio autem bis in anno, scilicet Sabbato Sancto et in Vigilia Pentecostes fieri debet, veteri aqua in sacrarium dimissa; praeeptum praedictis temporibus aquam consecrandi grave est. Si timetur defectus, aqua communis ei admisceri potest, etiam iterato, minore tamen copia (can. 757, § 2); si vero corrupta fuerit, aut effluerit, aut quovis modo defecerit, parochus in fontem, bene mundatum ac nitidum, recentem aquam infundat, ac proprio ritu in suis liturgicis libris praescripto benedicat (can. 757, § 3). Adhaec si aqua baptismalis nimis frigida est, potest licite calefieri vel misceri cum aqua communi calefacta.

Quoad aquam adhibendam in Baptismo *privato*, praestat, si fieri possit, uti aqua baptismati, sed obligatio non est (cfr. can. 757, § 3). Hinc sacerdos vocatus, ut Baptismum privatum conferat, laudabiliter secum feret quantitatem sufficientem aquae Baptismalis. « Si non habeatur

¹. Cfr. Aertnys-Damen, Theol. mor.,“ II, n. 47.-----’. S. Off. <l. 21 Aug. 1901 respondit, mixturam hydrargyri bichlorati, de qua in textu sub I, solum licitam esse, ubi verum adest morbi periculum.-----’. Rit. Rom. tit 2, cap. 2, n. 5; C. S. R. un. 2878, 3331.

aqua Baptismalis et periculum impendeat, sacerdos utatur aqua simplici/ sive lustrali sive communi, uti hanc vocem interpretari licet.*

SECTIO II.

De materia proxima.

I. Materia proxima ad valorem requisita est ablutio baptizandi ab ipso baptizante facta. Patet ex S. Scriptura, quae declarat, hominem per Baptismum renasci *ex aqua*, ablu⁴. Idem enuntiat can. 737, § 1. Dicitur :

i. *Ablutio*; quae quidem triplici modo fieri potest, scilicet per *immersionem*, *effusionem* et *aspersionem*. Quoad *valorem* autem nihil refert, quo modo fiat (can. 758). Ceterum tamen vera ablutio omnino requirit:

a) Ut aqua baptizandum *physice seu immediate* tangat. Hinc: i° dubius est Baptismus, si aqua tantum tetegerit crines, scabiem vel sordes nativitatis in notabili quantitate adhuc inhaerentes. Sordibus nativitatis etiam accensenda videtur vernix caseosa, quae ante purgationem foetui adhaerere solet. Hinc chirurgi et obstetrices aut, semotis si opus sit scabie et sordibus, inter baptizandum sinistra capillos discriminant, aut potius efficiant, ut aqua per tempora capitis defluat. Pariter minister sacer potest, dum aquam effundit, crines dividere, vel potius ita procedat, ut aqua super frontem aliquatenus fluat (S. Alf. VI, 107, q. 30). 2° Quoad Baptismum in *secundinis* collatum, alii absolute docent, eum invalidum esse, in qua demum cumque secundina collatio fiat; censent scii, nullam secundinam esse partem foetus. Alii Baptismum collatum in secundina *externa* seu in *decidua* pro certo, Baptismum vero in *interioribus secundinis* pro dubie invalido habent. Ratio est, quia censent deciduam certo, alias secundinas solum probabiliter non esse partes foetus. Secundum alios Baptismus in qua demum cumque secundina collatus dubie validus est. Rationem plures allegant, quia secundinae uniuntur seu quasi unum continuum constituunt cum funiculo umbilicali, qui probabiliter ad foetum pertinet; itaque Baptismus in secundinis collatus non certo invalidus sit. Accedit, inquiunt, quoad secundinas *interiores*, quod nondum omnino constat, eas non pertinere ad foetum.* Qua ratione, omnibus attentis, foetus baptizari debeat, exponetur n. 93. 3° Baptismus in *funiculo umbilicali* probabiliter validus est quam in *secundinis*, quia funi-

* Rit. Romani, tit. 2, cap. n. 29. --- * S. Off. (20 lun. 1883) praefert aquam lustralem. ----- 1. loa. III, 5. ----- 4. Eph. V, 26; Tit. III, 5; Act XXII, 16; Hebr. X, 22. ----- a. Foetus tribus membranis seu secundinis involvitur, quae sunt: i° Secundina exterior, quae dicitur *decidua*; 2° secundinae interiores, scilicet *chorion* et *amnion*. ----- . Cfr. Cavellmann-Bergmann, Pastoral-Medizin, u. S. 242; Nouv .Rev. Théol. 1912, p. 581.

culus immediate, secundinae mediante funiculo cum infante uniuntur. '

b) Ut aqua baptizandum *motu successivo* tangat, nisi plures aquae partes plures corporis partes eodem instanti tangant, ut contingit v. g. in Baptismo per aspersionem. Ceterum motus successivus duplici modo fieri potest, scilicet tam admoto corpore ad aquam ut in immersione, quam admota aqua ad corpus ut in effusione et in aspersione.

Adhaec sufficit parva quantitas aquae, modo tamen per sufficientem partem corporis diffluat; hinc una tantum alterave guttula, etiamsi fluat, Baptismus practice dubium relinquet (S. Alf. VI, 107, qu. 6°). Sufficit etiam, ut baptizans motu digiti vel lintei madefacti partem corporis abluat (S. Alf. l. c.). Notes tamen, ex S. Off. iterandum fuisse Baptismum collatum « per modum unctionis in fronte, cum pollice in aqua baptismali madefacto. »¹

2. *Baptizandi*; ita scilicet, ut *homo* moraliter dici possit ablutus. Porro *certo* valet Baptismus, si ablutio fiat in *toto corpore* vel in *capite*, sive in fronte sive in maxilla sive in vertice; *probabilissime*, si in *alia parte principaliori* ut in scapulis, humeris vel pectore; *magis dubium* est, si in *parte minus principali*, ut in manu, digito vel pede. Ratio autem, cur Baptismus aliter ac in toto corpore vel in capite collatus, dubius remaneat, est « quia... in nulla exteriorum partium integritas vitae ita consistit sicut in capite » (S. Thom. 3 p. q. 68, a. 11, ad. 4; S. Alf. VI, 107, q. 30 et 40). Hinc can. 746, § 2 et 3 : Si infans caput emiserit et periculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, est iterum sub conditione baptizandus. — Si aliud membrum emiserit, in illo, si periculum immineat, baptizetur sub conditione; at tunc si natus vixerit, est rursus sub conditione baptizandus.

3. *Ab ipso baptizante facta*. Itaque non sufficit, ut ablutio fiat a *baptizando*, vel a *tertio*, vel a *sola* causa naturali. Itaque :

a) *Certo invalidus* foret Baptismus: i° si quis videns aliquem, se abluentem vel in flumen cadentem, formam pronuntiaret; 2° si quis formam proferret, tertio aquam infundente (n. 20).

b) *Dubie invalidus* foret, si ipse baptizans baptizandum *supponeret* aquae a tertio infusae, modo tertius non adhibeatur tanquam applicans materiam.

c) *Fere certo validus* esset Baptismus, si ipse baptizans baptizandum *admoveret* aquae decidenti e tecto vel coelo, vel salienti e fonte (S. Alf. VI, 106).

¹. Ned Kath. Stemmen, 1927, p. 146.-----'. 14 Dec. 1898 (Collect, η. 2028); cfr. S. Off. 8 Nov. 1770; 9 Iui. 1779 (Collect, η. 4&>, 530).

Coroll. I. Si Baptismus confertur per *immersionem*, non sufficit, ut quis immotus in aqua immota teneatur, quia baptizans nequit dici baptizandum abluere. Praeterea secundum aliquos auctores etiam requiritur, ut baptizandus ex aqua extrahatur secundum illud Pauli: An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Conscripti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus, si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul et resurrectionis erimus.¹

Coroll. II. Quaerunt etiam de proiectione baptizandi, puta infantis in fluvium, iam vero eiusmodi Baptismus dubie validus est: puta quia non habetur — ut ponimus — emersio. Adhuc eiusmodi agendi ratio absolute illicita videtur, quia dicta proiectio per se ad solam occisionem tendit. « Licitum est tamen aqua etiam gelida, si alia habere non possit, puerum mox moriturum baptizare, etiamsi timeretur ex hoc mors acceleranda... quia mors tunc non evenerit per se, sed per accidens; cum talis actio per se non tendat ad occisionem, sed ad ablutionem » (S. Alf. VI, 100); idem, positis eisdem adiunctis, valet de aqua venenata aut ferventi, unde infans enecetur.

II. Materia proxima ad liceitatem requisita pro Baptismo sollemni 55 colligitur ex can. 758 et Rit. Rom. Can. cit. edicit: «Licet Baptismus conferri valide possit aut per infusionem, aut per immersionem, aut per aspersionem, primus tamen vel secundus modus, aut mixtus ex utroque, qui magis sit in usu, retineatur, secundum probatos diversarum Ecclesiarum rituales libros. » Itaque tertius modus per *aspersionem* non amplius adhibeatur. Rit. Rom. modum baptizandi hisce magis definit: « Sacerdos vasculo seu urceola accipit aquam baptismalem et de ea ter fundit super caput infantis in modum crucis... Ubi autem consuetudo est baptizandi per immersionem, Sacerdos accipit infantem et advertens, ne laedatur, caute immergit et trina mersione baptizat.»² *Trina* autem effusio vel immersio in Baptismo *sollemni sub gravi* obligat (S. Thom. p. 3, q. 66, art. 8; S. Alf. VI, 107, q. 50); in Baptismo *privato* suadetur, quatenus fieri potest.

SECTIO III.

De forma.

Forma legitima Baptismi est:

56

Pro Ecclesia Latina: Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Patet ex Conciliis Later. IV, Flor., et Trid.³, item ex Rit. Rom.* In fine non esse addendum *Armen*, patet tam ex documentis citatis quam ex responso S. Rit. Congr. 9 lun. 1853.

Ad Rom. c. 6, v. 3-5.⁴ Tit. II, cap. 2, n. 19, 20. In omnibus fere Ecclesiis, quae utuntur ritu Latino, Baptismus confertur per *effusionem*. ----- Sess. 7, can. 4. de Bapt. ----- ⁵. Tit. II, cap. 2, n. 8.

Pro Ecclesia Graeca: Baptizatur servus (serva') Christi N. (hic ponitur nomen baptizandi) *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* Constat ex Cone. Flor., et ex decreto Eugenii IV pro Armenis.

57 I. Ad valorem, ut hic certus sit, requiritur, ut in forma exprimantur: i° persona baptizantis (ego); 2° persona baptizanda (te); 30 actus baptizandi (baptizo); 40 unitas divinae naturae (in nomine); 50 distinctio expressa trium Personarum et quidem nominibus propriis (Patris et Filii et Spiritus S). Exprimenda esse actum baptizandi et distinctam invocationem trium Personarum, omnes concedunt. De ceteris disputatur. Itaque exprimantur:

1. *Persona baptizantis.* Num huius in forma sacramenti *expressio* ad valorem requiratur, disputari potest. Ceterum certo sufficit, ut implicite exprimatur, ut fit in forma Graecorum, ubi dicunt *το* baptizatur idem valere ac baptizatur *a me* (cfr. S. Thom. p. 3, q. 66, a. 5. S. Alf. VI, 108).

Coroll. Vox *ego* non est essentialis in lingua Latina et Graeca, quia prima persona, ut dicitur, exprimitur per vocem *baptizo*; idem de pluribus linguis recentioribus dici nequit.'

2. *Persona baptizanda* videtur quidem exprimenda, « quia, uti ablutio, ita et forma circa certam personam versari debet » (S. Alf. VI, 108). Videtur tamen sufficere, ut implicite exprimatur; quod fieri potest, etiamsi vox *te* omittatur. Hinc S. Off. 8 Sept. 1633 validam declaravit formam Armenorum: *Baptizat nunc manus mea in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*' Declaratio autem S. C. de Prop. Fide d. d. 11 Sept. 1841, per omissionem vocis *te* invalidum reddi Baptismum, in nova editione omissa est.

3. *Actus baptizandi*, et quidem actus praesens seu nunc positus, exprimi debet, ut patet i° ex Cone. Flor. * 20 ex prop. 27 damnata ab Alexandro VII: «Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*, praetermissis istis: *Ego te baptizo*; 30 ex Decretali Alexandri III ;§ 40 ex hac ratione S. Thomae: « Quia ablutio hominis in aqua propter multa fieri potest, oportet quod determinetur in verbis formae, ad quid fiat: quod quidem non fit per hoc quod dicitur: *In nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti*, quia omnia in tali nomine facere debemus, ut habetur Coloss. 3. Et ideo si non exprimatur actus baptismi vel per modum nostrum vel per modum Grae-

S. C. C. d. 11 Febr. 1797 validum declaravit Baptismum ita — seposita tamen mala seu hacritica mente — collatum: *Enfante, te baptize en nom de Père, de Fils et de Saint-Esprit.* ----- '. Collect, η. 74. ----- Denz.-Bannw. η. 696. -----
' Denz.-Bannw. η. 1317.-----Cap. 1, X 3, 42.

coruin, non perficitur sacramentum» (p. 3, q. 66, a. 5, ad 2; S. Alf. VI. 108). Debet autem exprimi actus baptizandi *praesens* seu nunc positus; secus enim spectata forma, nunc nihil efficeretur.

Coroll. I. Essentiale est vox *baptizo* aliudve aequivalens, ut *abluo*, *lavo*; non autem *ungo*, quia significationem lotionis non involvit. Ut autem certo adhibeatur verbum validum, praestat in lingua vernacula uti voce a latino *baptizare* derivata — ut *baptiser*, *to baptize* — nisi habeatur verbum quod usu consecratum est ad significandam lotionem sacramentalem, ut *doopen*, *taufen*.

Coroll. II. Dubitatur de forma: *Ego te christianizo* seu de formula Anglica: *I christen thee*, quia potius actionis sacramentalis effectum quam ipsam actionem exprimit. Si tamen ista seu similis formula alicubi ex communi acceptatione actionem baptizandi significat, certo valida est. Hinc valet apud Iugo-Slavos, ut patet ex Rituali Slavico, quod anno 1894 a S. Sede approbatum *іѡѣ* atque continet formam pro ritu Graeco: *krescaetsja* (= christianizatur), pro ritu Latino: *Ia te krstim* (= Ego te christianizo).

4. *Unitas divinae naturae* pariter videtur exprimenda, spectatis verbis 58 Christi: Baptizantes eos in *nomine* Patris et Filii et Spiritus Sancti.

Coroll. I. Essentiale est *in nomine*, saltem quatenus significat unitatem; hinc invalidum foret: 1° omissis verbis *in nomine*, dicere *in Patre* etc; 2° loco *in nomine* uti verbis *in nominibus* (S. Alf. VI, III).

Coroll. II. Validae sunt formae. 1° Ego te baptizo in nomine P., in nomine F., in nomine Sp. S.¹; 2° Ego te baptizo in nomine P, ego te baptizo in nomine F, ego te baptizo in nomine Sp. S.³; 3° Ego te baptizo in nomine P. et in nomine F. et in nomine, Sp. S.; * 40 Ego te baptizo *cum* nomine Patris etc.; ' Porro quatuor formae assignatae e mente SS. Congregationum validae sunt, si, seposita prava seu haeretica mente, adhibeantur. 5° Ego te baptizo *in nomen* Patris etc.; haec enim forma plane convenit cum forma in S. Scriptura tradita.⁸

Coroll. III. Cum aliquatenus dubium sit, num verba *in nomine* significant *invocato nomine* an *auctoritate*, dubiae sunt formae: 1° Ego te baptizo *auctoritate* Patris etc.; 2° Ego te baptizo *nomine* Patris, omisso *in* (S. Alf. VI, 112, dub. 2). In causa Facsul. ' quidem validus censetur Baptismus italice ita collatus: « Io ti battezzo 'nnome del Padre » etc. sed consultor arguebat ex usu in lingua Italica vel in idiomate Etrusco omittendi litteram *i* ante *m* et *n*; hinc declaratio ad aliam linguam referri nequit.

5. *Distinctio expressa trium Personarum.* Requiritui, ut tres Personae 59 exprimantur explicite, atque, ut omne dubium de valore excludatur, propriis nominibus, iisque vulgaribus seu quae adhiberi consueverunt, atque ita coniunctis, ut distinctio satis significetur. Patet ex verbis

¹. Cfr. S. Off. ii Ian. 1882 et S. C. C. 4 Maii 1641.-----'. S. Off. 11 Ian. 1882. ----'. S. C. C. 4 Maii 1641. ----- « S. C. C. 16 Aug. 1828; 24 Maii 1823; S. Off. 23 Maii 1720. Vide Thesaur. resol. torn. 83, fol. 134 et sq. -----'. Cfr. textus Graecus, Matth. XXVIII, 19; Act. Ap. XIX, 5; 1 Cor. I, 13. -----* 12 Sept. 1801.

Christi : Baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti ; item ex Traditione ¹ (S. Thom. p. 3, q. 66, a. 5 et ad 7; S. Alf. VI, 108, 109). Itaque tres Personae:

a) *Exprimantur*. Disputatur quidem, num ex speciali dispensatione tempore Apostolorum valuerit Baptismus collatus sub forma *in nomine /esu*. Post tempora Apostolorum vero Baptismus ita collatus non valere, concedunt omnes. Eruitur autem ex verbis Christi : Baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Item ex Traditione.¹ Hinc invalidae sunt formae: in nomine Dei; in nomine Christi (S. Alf. VI, 108).

b) *Explicite*, ut probatur argumentis sub a) allatis. Hinc pariter invalidae sunt formae: «in nomine *Sanctissimae Trinitatis*; in nomine *trium Personarum* » (S. Alf. VI, *in*).¹

c) *Propriis* nominibus. Suadetur verbis Christi et antiqua praxi Ecclesiae. Valde dubia est forma : « in nomine *Omnipotentis et Sapientis et Boni*. »

d) *Usque vulgaribus*. « Sicut — ita S. Thomas — aqua sumitur ad baptismum, quia eius usus est communior ad abluendum, ita ad significandum tres personas in forma baptismi assumuntur illa nomina, quibus communius consueverunt nominari personae in illa lingua: nec in aliis nominibus perficitur sacramentum » (p. 3, q. 66, a. 5, ad 7). Itaque in lingua Latina dicatur: « in nomine *Patris et Filii et Spiritus Sancti*. » Dubiae autem sunt formae: « in nomine *Genitoris et Geniti et Procedentis ab Utroque*; in nomine *Primae et Secundae et Tertiae Personae SS. Trinitatis*; in nomine *Patris et /esu Christi et Spiritus Sancti* » (S. Alf. VI, 109). Forma: « in nomine *Patris et Filii et Spiritus Sancti et Mariae* » invalida est, si eodem sensu dicitur *Mariae*, quo *Patris* etc.; valet vero, si minister vult eam invocare ut coadiutricem gratiae impetrandae (S. Alf. VI, 108).

e) *Itque ita contundis, ut distinctio satis significetur*. Iam vero: i° Certo valida est forma, si coniunctio *et* solum inter *Patris et Filii* omittatur, ideoque dicatur: « in nomine *Patris, Filii et Spiritus Sancti*. » Ratio est, quia ipsa vox *Filius* personam distinctam designat. Deinde usus satis consuetus est ita denotandi membra distincta. Accedit responsum S. C. C. ¹ 2ⁿ Aliquatenus dubiae sunt formae: i° si coniunctio bis

Rath. De Bapt n. 287.----- ' Cfr. Rath, De Baptismo, n. 287. ----- * Nicolaus I anno 876 axi Bulgaros ut validum habet Baptismus collatum in nomine SS. Trinitatis vel tantum in nomine Christi, et arguit ex Act. Ap. cfr. II, 24, XIX, 5 (Denz.-Bannw. n. 335). -----* 12 Sept. 1801.

omittatur: « in nomine Patris, Filii, Spiritus Sancti;» 20 sj solum exprimat inter *Patris* et *Filii*: «in nomine Patris et Filii, Spiritus Sancti.» Ratio utriusque est, quia tum *Spiritus Sancti* videri potest appositum Filii; nomen enim *Spiritus Sancti* competit tam Patri quam Filio (S. Alf. VI, 112). Referuntur quidem responsa, quae validum declaraverint Baptismum ita collatum: « Mi te abattezzo in nome del Padre e del Figliuolo, dello Spirito Sancto; » sed res non satis certa et clara est, ut omne dubium tollatur. †

II. Ad liceitatem requiritur, ut Latini formula Ritualis Romani, Graeci formula in eorum Ritualibus exhibita utantur. Praeterea observes, quavis mutatione facile grave committi peccatum; facile enim aliquale dubium de valore sacramenti adeo necessarii exorietur.

Coroll. Ex dictis tam n. praesenti quam in tractatu de Sacramentis in genere (n. 23) colligitur, pronuntiationem formae vitiosam passim substantialem non esse, si fiat ex praecipitantia, inadvertentia vel ob balbutiem; facilius, si fiat mente haeretica.

Pars Ili.

De effectibus Baptismi.

Effectus Baptismi sunt :

gj

1. Gratia sanctificans per se *prima*, per accidens *secunda* (n. 6), annexa infusione omnium virtutum et donorum Spiritus Sancti.

II. Gratia sacramentalis; quae consistit in eo, quod gratia sanctificans, quam confert Baptismus, èt eo ordinatur, ut homo spiritualiter regeneretur atque christiane vivat, èt secum fert ius ad gratias actuales in ordine ad christiane vivendum. Regeneratio ista spiritualis involvit remissionem omnis culpae, tam originalis quam personalis; remissionem omnis poenae, tam aeternae quam temporalis, positae utique ponendis, i. e. dolore de peccatis.

III. Character. 1. *Exsistentia characteris* patet ex dictis n. 8.

2. *Effectus characteris*. Character baptismalis efficit, ut homo:

a) Deputetur ad cultum Dei secundum ritum a Christo institutum, atque in Ecclesia exercitum, nominatim quoad sacramenta, ad quae igitur recipienda per characterem habilis redditur (S. Thom. Suppi, qu. 35» art. 3; p. 3a qu. 63, art. 6; S. Alf. VI, 79; cfr. can. 737, § 1).

†. Cfr. Lehmküh1, Theol. Mor. II, n. 90, nota 1.

b) Fiat membrum Ecclesiae, et obligetur ad vitam catholicam ducendam, et subiciatur auctoritati et legibus Ecclesiae, i. e. societatis spiritualis a Christo institutae (cfr. can. 87).

Coroll. Ut baptizati teneantur catholice vivere atque Ecclesiae obedire, non requiritur, ut post usum rationis adeptum interrogentur, num velint ratas habere promissiones baptismales casque de facto ratas habeant.¹ Neque dicas: Repugnat, aliquem sine voluntatis consensu auctoritati et legibus subici. Id non repugnare patet vel ex eo, quod sine voluntatis consensu infantes auctoritati et praeceptis parentum, cives auctoritati et legibus patriae subiciuntur.

Pars IV.

De necessitate Baptismi.

Baptismus necessarius est necessitate medii et praecepti. ’

SECTIO I.

De necessitate medii.

62 *Post sufficientem Evangelii promulgationem Sacramentum Baptismi necessarium est ad salutem necessitate medii, non tamen absoluta sed hypothetica. Dicitur:*

I. *Post sufficientem Evangelii promulgationem.* Ita Cone. Trid. Sufficiens autem promulgatio pro aliquibus, non autem pro omnibus, tacta est per sermonem S. Petri in die Pentecostes. Ceterum communius docent auctores, promulgationem Evangelii pro diversis gentibus, diversis temporibus locum habuisse, eamque pro universo mundo iam diu obtigisse, quamvis *divulgatio* eius nondum ubique extensa sit.

II. *Sacramentum Baptismi necessarium est ad salutem necessitate medii;* quae propositio est de fide ex Cone. Trid.: «Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc est, non esse necessarium ad salutem a. s.⁴ (cfr. can. 737, §1).

III. *Non tamen absoluta, sed hypothetica;* quibus significatur, esse media, quae possunt vices Baptismi supplere, nimirum baptismum flaminis et fortassis baptismum sanguinis, de quibus dicemus in scholiis.

SCHOLION I.

De baptismo flaminis.

63 I. Notio. *Baptismus flaminis* ita audit, quia est effectus Spiritus Sancti, qui etiam *Piamen* (a flando seu spirando) dicitur. Est autem

¹. Cone. Trid. sess. 7, De Bapt. can. 14. -----’. De notione utriusque necessitatis vide L I, n. 484. -----’. Sess. 6, cap. 4. -----\ Sess. 7, de Baptismo, can. 5.

Baptismus flaminis actus perfectae caritatis vel contritionis perfectae.

II. Indoles suppletiva. Baptismus flaminis est medium suppletivum 64 Baptismi, a. v. non iustificat nisi dependenter a voto sive explicito sive implicito Baptismi. Porro votum implicitum Baptismi semper includitur in actu caritatis vel contritionis perfectae, elicitum a non baptizato; continetur enim in eiusmodi actu generale propositum implendi omnia, quae a Deo statuta sunt, inter quae est susceptio Baptismi a non baptizato.

III. Vis suppletiva. Actus caritatis vel contritionis perfectae supplet 65 vices Baptismi quoad *iustificationem* seu infusionem gratiae, et consequenter quoad omnia, quae ab ea separari nequeunt, scilicet remissionem peccatorum originalis et actualium saltem mortalium, remissionem poenae aeternae, virtutes infusas et dona Spiritus Sancti; non autem quoad gratiam sacramentalem, characterem et remissionem *omnis* poenae.

IV. Requisita ut baptismus flaminis iustificet, sunt ea sola, quae 66 *constituunt* baptismum flaminis.

V. Modus quo baptismus flaminis effectus producit. Baptismus flaminis 67 effectus producit ex *opere operantis* tantum; secus ac Sacramentum, quod ex *opere operato* ¹ operatur, et baptismus sanguinis, qui operatur saltem partim *quasi ex opere operato* ³ (n. 72).

Coroll. Ei, qui per baptismum flaminis iustificatus est, remanet obligatio recipiendi, si fieri possit, Sacramentum Baptismi; nec antea alia sacramenta recipere potest.

SCHOLION II.

De baptismo sanguinis.

I. Notio. Baptismus sanguinis est martyrium toleratum a non bapti- 68 zato.

II. Indoles suppletiva. 1. Martyrium in *parvulis non baptizatis* non 69 est medium suppletivum Baptismi, a. v. non iustificat eos dependenter a voto Baptismi. Quoad martyrium fructuosum *adultorum*, etiamsi ponas eiusmodi martyrio contineri votum Baptismi, tamen dubium videtur, num iustificatio locum habeat dependenter a voto praedicto; verbo: dubium est, utrum necne baptismus sanguinis a Deo institutus sit tanquam *medium suppletivum* sacramenti; fortassis *votum* Baptismi requiritur tantum ut *removens prohibens*, quantum ad infusionem gratiae.

III. Vis suppletiva. Martyrium in non baptizatis tam adultis quam 70

*. Alii dicunt: *ex opere operato active*,
passive.

'. Alii dicunt: *ex opere operato*

infantibus supplet vices Baptismi quoad remissionem omnis culpaе et poenae (t. I, n. 418).

71 IV. Requisita, ut baptismus sanguinis iustificet. 1. In *parvulis* nulla requiritur dispositio.

2. In *adultis* requiruntur eadem, quae requiruntur ad martyrium strio te dictum (t. I, n. 418). Praeterea si adultus grave peccatum personale patrauerit, requiruntur secundum alios *actus caritatis* vel *contritionis perfectae*; secundum alios sufficit *attritio*; secundum alios *per se* requiritur *actus caritatis* vel *contritionis perfectae*, *per accidens* sufficit *attritio* (cfr. S. Alf. VI, 98).

72 V. Modus quo baptismus sanguinis effectus producit. Secundum alios *iustificatio in se* efficitur ex opere operantis, dum ex quasi opere operato datur gradus aliorum justificationis; similiter quaedam remissio poenae datur ex opere operantis, dum remissio totalis poenae conceditur ex quasi opere operato. Secundum alios et *iustificatio* et remissio omnis poenae efficitur ex quasi opere operato. Secundum alios effectus producuntur modo prioris sententiae, si martyr actum caritatis vel contritionis perfectae elicit; modo alterius sententiae, si solum attritus est; quocirca conferantur Dogmatici.

Coroll. Adultus qui novit instare martyrium, certo tenetur, si possit, suscipere Baptismum; item si peccator et baptizatus est, confiteri vel, si confiteri nequit, elicere contritionem perfectam, idque iam ideo quia secundum dicta sola attritio cum martyrio probabiliter non sufficit ad justificationem; itaque spes martyrii ab eis non liberat.

SECTIO II.

De necessitate praecepti.

Necessitas praecepti iam sequitur ex necessitate medii. Porro :

73 I. Adulti nondum vel dubie baptizati tenentur Baptismum suscipere quamprimum digne et, spectatis adiunctis et dignitate sacramenti, convenienter illud suscipere possunt.

« Adultis, ita S. Thomas, non statim cum convertuntur, est sacramentum Baptismi conferendum, sed oportet differre usque ad aliquod certum tempus, primo quidem propter cautelam Ecclesiae, ne decipiatur Sacramentum fecte accedentibus conferens, secundum illud I. Ioan. 4: Nolito omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint: quae quidem probatio sumitur de accedentibus ad baptismum, quando per aliquod spatium eorum fides et mores examinantur: secundo hoc est necessarium ad utilitatem eorum, qui baptizantur, quia aliquo temporis spatio indigent ad hoc, quod plene instruantur de fide et exercitentur in his, quae pertinent ad vitam Christianam: tertio hoc est necessarium ad quandam reverentiam sacramenti, dum in sollemnitatibus praecipuis, scilicet Paschae et Pentecostes, homines ad Baptismum admittuntur, et ita devotius sacramentum suscipiunt » (p. 3, q. 68, a. 3).

II. Adultus, qui sine ratione Baptismum diu differt, graviter peccat, quia tenetur Ecclesiae ascribi, et ut Christianus vivere.

Ceterum confer dicenda de tempore conferendi Baptismum (n. 87).

DISSERTATIO II.

De ministratione Baptismi.

Dicendum *primum* de persona ministrante, *deinde* de modo ministrandi.

Pars I.

De persona ministrante.

I. *Omnis sacerdos* est minister *ordinarius* Baptismi sollemnis hoc 74 sensu, quod *vi ordinationis suae* ad baptizandum *principaliter* (non secundarie ut diaconus) deputatus est, et a proprio baptizandi pastore semper delegari potest ad baptizandum, idque sollemniter (cfr. can. 738, § i).

II. *Diaconus* est minister *extraordinarius* Baptismi hoc sensu, quod 75 *vi ordinationis suae* ad baptizandum *secundarie* deputatus est, et ab Ordinario vel a proprio baptizandi pastore iusta de causa delegari potest ad baptizandum, idque sollemniter. Hinc sua potestate ne utatur sine loci Ordinarii vel parochi delegatione seu licentia, iusta de causa concedenda, quae, ubi necessitas urgeat, legitime praesumitur (cfr. can. 741 ; S. Alf. VI ,116, dub. 1). Dictum est:

1. Diaconus *secundarie* deputatur; quia ordinatur potius ad assistendum ministro altioris ordinis, et *secundarie* ad vices eius supplendas.

2. *Iusta de causa concedenda*; puta, si parochus est absens vel infirmus vel excommunicationi subiectus vel occupatus confessionibus audientibus; fortassis quoque, si parentes illud v. g. ob consanguinitatem desiderant, etc.

3. *Ubi necessitas urgeat*, non requiritur licentia concessa, sed sufficit praesumpta. Necessitas autem urget, si baptizandus in articulo vel periculo mortis versatur; item si sacerdos diu abfuturus praevideatur, nec alius adiri potest. '

III. Quoad *ius* baptizandi sollemniter, haec tene:

76

i. Ordinarius loci et parochus gaudent iure baptizandi sollemniter proprios subditos seu potius territorii sui incolas; alii sacerdoti illud non competit nisi de eiusdem parochi vel Ordinarii loci licentia, quae in casu necessitatis legitime praesumitur (can. 730, § 1). Qui illud sine debita

' Cfr. S. C. de Prop. Tid. 21 Ian. 1788; 16 Ian. 1804. n Sept. 1841 (Collect. η. 593. 674, 939). ----- ' Rh. Rom. ht. 2, cap. 3, η. 2.

licentia peragit graviter peccat (S. Alf. VI, 115); pariter ius parochi laedunt parentes, qui sine necessitate vel licentia prolem ad alium sacerdotem deferunt baptizandam.

2. Etiam peregrinus a parocho proprio in sua paroecia sollemniter baptizetur, si id facile et sine mora fieri potest; secus peregrinum quilibet parochus in suo territorio potest sollemniter baptizare (can. 730, § 2).

3. Ubi paroeciae aut quasi-paroeciae nandum sunt constitutae, statutorum peculiarium et receptarum consuetudinum ratio habenda est, ut constet cuinam sacerdoti, praeter Ordinarium, in universo territorio vel in eius parte ius insit baptizandi (can. 740).

Nota. Adultorum baptismus, ubi commode fieri possit, ad loci Ordinarium deferatur, ut si voluerit, ab eo vel ab eius delegato sollemnius conferatur (can. 744).

77 IV. Quoad *territorium*, in quo baptismum sollemnem conferri licet, statuit can. 739: In alieno territorio nemini licet, sine debita licentia, baptismum sollemnem conferre ne sui quidem loci incolis.

Coroll. I. Si mulier extra propriam paroeciam parit, debet prolem in propria paroecia baptizandam curare, si id facile et sine mora fieri potest; secus potest eligere aut propriam paroeciam aut eam in qua prolem peperit, aut etiam aliam (can. 738, § 2; S. Alf. VI, 115).

Coroll. II. Vagi possunt eligere ecclesiam quam maluerint (cfr. can. 94, § 2).

78 V. *Omnis homo* est minister Baptismi hoc sensu, quod potest valide baptizare; in casu necessitatis etiam licite, non tamen sollemniter (can. 742, § 1). Si, casu occurrente, plures adsunt, servetur ordo praescriptus et sub 2 assignandus. Dixi :

i. *In casu necessitatis*; quocirca advertas:

a) Non requiritur necessitas *extrema*, sed sufficit periculum fundamentum, ne infans mox moriturus sit. S. Off. ad quaesitum « utrum obstetrix, quando praevidet, Baptismum ad longum tempus differendum fore, possit illico neonatum abluere, quamvis iste in bona sanitate reperiatur, etiam insciis una vel utraque coniuge, monito tamen de hoc parocho; » S. Off., inquam, d. II Ian. 1899 respondit: « Urgendum, ut Baptismus quam citius ministretur; tunc vero permitti poterit, ut obstetrix illum conferat, quando periculum positive timeatur, ne puer dilationis tempore sit moriturus. »

b) Mortis periculo aequiperatur necessitas, quae maxime in locis Missionum enasci potest e defectu cuiuslibet sacerdotis vel e difficultate eum adeundi; scilicet S. C. de P. F. pluries approbavit praxim in pluribus locis vigentem, qua catechistae aliive laici probati cito — v. g. non ultra

octo a nativitate dies — infantes Christianorum, etiam bene valentes, baptizant.¹

2. *Ordo inter plures ministros necessitatis servandus* hisce exhibetur a can. 742, § 2 et 3 : Si tamen adsit sacerdos, diacono praeferatur, diaconus subdiacono, clericus laico et vir feminae, nisi pudoris gratia deceat feminam potius quam virum baptizare, vel nisi femina noverit melius formam et modum baptizandi. — Patri aut matri suam prolem baptizare non licet, praeterquam in mortis periculo, quando alius praesto non est, qui baptizet. Ita etiam Rit. Rom.² Porro ordo praescriptus ita intelligi debet, ut i^o quilibet fidelis, etiam femina, in unione cum Ecclesia existens praeferri debeat cuilibet infideli, haeretico, schismatico, excommunicato vitando etiam sacerdote ; ut 2° patri praeferenda sit femina, non tamen mater.

3. *inversio ordinis* per se illicita est ob praeceptum Codicis et Rit. Rom.; at tunc solum grave peccatum est: i^o quando non-sacerdos praefertur sacerdoti in unione cum Ecclesia existenti ; 2° quando non-catholicus vel vitandus praefertur catholico. Dubitatur quidem, quando laicus praefertur *diacono*, quippe qui ex textu iuris sit minister ex officio (can. 741) ; at quia non est nisi minister secundarius, de gravi peccato non satis constare videtur. Praeterea iusta causa semper ab omni peccato excusare videtur; hinc can. 742, § 2: « nisi pudoris gratia deceat feminam potius quam virum baptizare, vel nisi femina noverit melius formam et modum baptizandi » (S. Alf. VI, 117).

Coroll. Curet parochus, ut fideles, praesertim obstetrices, medici et chirurgi, rectum baptizandi modum pro casu necessitatis probe ediscant (can. 743).¹ — Si baptismus nec a proprio parcho nec eo praesente administratus fuerit, minister de ipso collato quamprimum proprium ratione domicilii parochum baptizati certiorrem reddat (can. 778). — In baptismo *privato*, quatenus... fieri potest, adhibeantur duo testes, vel saltem unus, quibus baptismi collatio probari possit (can. 742, § 1).

Pars II.

De modo ministrandi baptismum.

Supra expositum est, quaenam generatim requirantur ad sacramenta valide et licite ministranda. Sufficit unum ex requisitis ad licitam ministrationem uberius evolvere, atque Baptismo applicare, nim. obligationem sacramentum ministrandi *rite*, i. e. iuxta praescripta Ecclesiae. Integritatis causa exponemus tam ea, quae *in* collatione Baptismi, quam

*. 21 Ian. 1788 (Collect, n. 533); 16 Ian. 1804 (Collect, n. 674); 11 Sept. 1841 (Collect, n. 939). -----s. Tit. 2, cap. 1, n. 16. ----- Rit. Rom. tit. 2, cap. I, n. 13.

ea quae *post* eam servanda sunt. Praescripta Ecclesiae respiciunt *primum* ritus et caeremonias, *deinde* patrilinos adhibendos, *tum* tempus et locum, *denique* collati baptismi annotationem et probationem.

SECTIO I.

De ritibus et caeremoniis baptismi.

79 I. Ritus et caeremoniae adhibendae, i. Per se baptismus sollemniter conferatur (can. 755, § 1), i. e. servatis omnibus ritibus et caeremoniis, quae in ritualibus libris praecipiuntur (can. 737, § 2) iam vero :

a) Ritus et caeremoniae praescriptae differunt, prout baptismus *adultis* vel *parvulis* conferendus est. Attamen loci Ordinarius potest gravi et rationabili de causa indulgere ut caeremoniae praescriptae pro baptismo infantium adhibeantur in baptismo adultorum (can. 755, § 2) ; quocirca advertas, baptismum adultorum pulchriorem quidem esse, sed longiorem, ita ut tam neophytae quam adstantibus facilius taedium gignere possit.

b) Proles ritu parentum baptizari debet. — Si alter parentum pertinet ad ritum latinum, alter ad orientalem, proles ritu patris baptizetur, nisi aliud iure speciali cautum sit. — Si unus tantum sit catholicus, proles huius ritu baptizanda est (can. 756). Ex his consequitur, quoad fieri possit, curandum esse, ut proles baptizetur a ministro pertinente ad ritum qua proles baptizanda est ;¹ siquidem unusquisque in sacramentis conficiendis et ministrandis *proprium* ritum sequi tenetur (can. 733, § 2; n. 27).

c) Interrogationes lingua latina faciendae sunt ; sed ex responso S. Off.¹ permittitur, ut minister, postquam interrogationem et responsa lingua latina pro se dixerit, interrogationem lingua patria repetat, ut patrilinorum responsum excipiat. ¹

2. *In mortis periculo* baptismum *privatim* conferre licet; et, si conferatur a ministro qui nec sacerdos sit nec diaconus, ea tantum ponantur, quae sunt ad baptismi validitatem necessaria; si a sacerdote vel

*. Hic notes can. 98, § I. < Inter varios catholicos ritus ad illum quis pertinet, cuius caeremoniis baptizatus fuit, nisi forte baptismus a ritus alieni ministro vel fraude collatus fuit, vel ob gravem necessitatem, cum sacerdos proprii ritus praesto esse non potuit, vel ex dispensatione apostolica, cum facultas data fuit ut quis certo quodam ritu baptizaretur, quin tamen eidem adscriptus maneret. » Adhacc qui ad preces parentum, contra praescriptum can. 756, a ritus alieni ministro baptizatus est, pertinet ad ritum, in quo iuxta praescriptum can. 756 baptizari debuisset. Ita P. C. 16 oct. 1919 (A. A. S. 1919. P. 476). ---- 25 Aug. 1880 (Collect, n. 1538). ---- ¹ In aliquibus locis concessum est, ut interrogationes in sola lingua patria fiant.

diacono, servantur quoque, si tempus adsit, caeremoniae quae baptismum sequuntur (can. 759, §1).

Disputatur, utrum necne, si periculum mortis satis remotum sit, etiam caeremoniae praecedentes Baptismum peragi debeant. Iam vero satis probabiliter negatur, quia canon de solis caeremoniis subsequentibus dicit, idque fortassis, ut omne periculum, ne quis ante Baptismum moriatur, radicitus praecaveatur.

3. *Extra mortis periculum* baptismum privatum loci Ordinarius permittere nequit, nisi agatur de haereticis qui in adulta aetate sub conditione baptizemur (can. 759, § 1 et 2). In casu etiam caeremoniae, quae baptismum sequuntur, omitti possunt.

II. Obligatio rituum et caeremoniarum gravis est ex genere suo. 80 Hinc mortale foret omittere caeremoniam maioris momenti, ob peculiarem finem vel significationem. Eiusmodi sunt usus aquae consecratae, unctio tam ea quae ante quam ea quae post Baptismum peragenda est, usus olei et chrismatis praesenti anno consecratorum, insufflatio, impositio salivae et salis, fidei professio, trina ablutio. Praeterea plures caeremoniae minoris momenti simul omissae in gravem materiam coalescere possunt (S. Alf. VI, 107, qu. 5a, 141, 142).

III. Caeremoniae supplendae. 1. Caeremoniae quae in baptismi coi- 81 latione praetermissae quavis ratione fuerint, quamprimum in ecclesia suppleantur, nisi agatur de haereticis qui in adulta aetate sub conditione et ex licentia Ordinarii privatim baptizati sunt (can. 759, § 3). Adhibentur autem caeremoniae ex baptismo infantium, si baptismus in infantia collatus est, etiamsi suppletio in adulta aetate fiat; * secus ex oaptismo adultorum.

2. Cum baptismus sub conditione iteratur, caeremoniae, si quidem in priore baptismo omissae fuerint, suppleantur, excepto casu quo haereticus adultus sub conditione et ex licentia Ordinarii privatim baptizatur; sin autem in priore baptismo adhibitae sunt, repeti in altero aut omitti possunt (can. 760). Eadem dicenda videntur de casu, quo haereticus, utpote in haeresi certo invalide baptizatus, absolute baptizatur.

3. Si haereticus valide baptizatus ad fidem convertitur, pariter caeremoniae supplendae sunt, nisi rationabili de causa aliter loci Ordinario videatur. '

Nota. E votis baptismalibus non oritur nova obligatio.

*. Cfr. S. C. R. 27 Aug. 1836, n. 2743, III.

s. Rit. Rom. tit. II, cap. 3, n. 12.

SECTIO II.

De patrinis.

82 I. Notio. *Patrini* seu susceptores sunt, qui baptizatum e sacro fonte levant vel a ministro baptismi suscipiunt. Cuius institutionis rationem hisce exhibet S. Thomas : « Spiritualis regeneratio, quae fit per Baptismum, assimilatur quodammodo generationi carnali ; unde dicitur I Petri 2: « Sicut modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite.» In generatione autem carnali parvulus nuper natus indiget nutrice et paedagogo; unde et in spirituali generatione baptismi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis et paedagogi, informando et instruendo eum, quasi novitium in fide, de his quae pertinent ad fidem et vitam Christianam » (p. 3, q. 67, a. 7).

83 II. Obligatio assumendi patrinum. 1. Ex vetustissimo Ecclesiae more nemo *sollemniter* baptizetur, nisi suum habeat, quatenus fieri possit, patrinum (can. 762, § 1; Cone. Trid. sess. 24, cap. 2, ref. matr.) — Etiam in baptismo *privato* patrinus, si facile haberi queat, adhibeatur; si non interfuerit, adhibeatur in supplendis baptismi caeremoniis (can. 762, § 2).—Cum baptismus iteratur sub conditione, idem patrinus, quatenus fieri possit, adhibeatur, qui in priore baptismo forte adfuit; extra hunc casum in baptismo conditionato patrinus non est necessarius (can. 763, § 1).

Dicitur *quatenus fieri possit*; hinc baptismus potius sine patrino conferatur, quam ob defectum patrini *diu* differatur.

2. Patrinus unus tantum, licet diversi sexus a baptizando, vel ad summum unus et una adhibeantur (can. 764). Perinde est, cuiusnam sexus sit patrinus; at si plures adhibeantur, adhiberi debent *unus* et *una*; plures duobus admitti nequeunt.

3. Obligatio assumendi patrinum vel matrinam *gravis* est, si agatur de baptismo *sollemni*; si de *privato* baptismo vel de supplendis caeremoniis sermo est. obligatio levis tantum videtur, sicuti etiam obligatio *eundem* patrinum adhibendi, si baptismus iteretur sub conditione. Qui assumit duos *patrinos* vel duas *matrinas* peccat leviter, si ambo sunt eiusdem sexus ac baptizandus ; graviter, si sunt diversi sexus, quia contra mentem Ecclesiae multiplicantur cognationes (S. Alf. VI, 155, 159).

84 III. Requisita, ut quis assumatur in patrinum. 1. Ut quis *valide* constituatur patrinus, oportet: i° Sit baptizatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi ; 2° Ad nullam pertineat haereticam aut schismaticam sectam, nec sententia condemnatoria vel declaratoria sit excommunicatus aut infamis infamia iuris aut exclusus ab

actibus legitimis, nec sit clericus depositus vel degradatus; 30 Nec sit pater vel mater vel coniux baptizandi; 4° Ab ipso baptizando eiusve parentibus vel tutoribus aut, his deficientibus, a ministro sit designatus; 50 Baptizandum in actu baptismi per se vel per procuratorem physice teneat aut tangat vel statim levet seu suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis (can. 765).

Nota. Si plures designati sunt quam Ius permittit, alii censent, *omnes designatos* evadere patrilinos sive simul sive successive tangant, *nisi* sciatur, qui primi fuerint designati, quo casu hi soli patrini constituuntur. Alii cum S. Alf. (VI, 154, dub 2m) distinguunt atque docent: si successive tangunt, patrini evadunt primus vir et prima mulier, qui tangunt, non alii; si *omnes simul* tangunt, secundum alios *nemo*, secundum S. Alf. *omnes* constituuntur patrini.

2. Ut autem quis *licite* ceu patrinus admittatur, oportet: i° Decimum quartum suae aetatis annum attigerit, nisi aliud iusta de causa ministro videatur; 2° Non sit propter notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis vel infamis infamia iuris, quin tamen sententia intercesserit, nec sit interdictus aut alias publice criminosus vel infamis infamia facti; 30 Fidei rudimenta noverit; 40 In nulla religione sit novitius vel professus, nisi necessitas urgeat et expresse habeatur venia Superioris saltem localis; 50 In sacris ordinibus non sit constitutus, nisi accedat expressa Ordinarii proprii licentia (can. 766). Dictum est *licite*, quod non impedit, quominus omnes exclusi, salvo quae sub 1 exposita sunt, *valide* assumi possint. Praeterea quoties aliquis repellendus est, poterit tamen, si secus grave incommodum sequatur, permitti, ut tanquam *testis* Baptismo assistat, omittendo quae patrini sunt' (S. Alf. VI. 156). Ceterum facillime a *tangendo* repellitur, qui ignorat illud faciendum esse; passim sufficit ipsum non monere. Denique Minister baptismi, si velit patrinum agere — quod ipsi licitum est⁴ — eligat procuratorem, qui partes patrini adimpleat, scilicet ut magis caeremoniis servandis consulatur.

3. In dubio, utrum quis valide vel licite admitti possit necne ad patrini munus, parochus, si tempus suppetat, consulat Ordinarium (can. 767).

IV. Electio patrinatorum per se pertinet ad baptizandum, si sui iuris 85

Iure communi non excluduntur v. g. qui die Dominico Missae non assistunt vel praeceptum confessionis annuae aut communionis Paschalis etiam pluries neglexerunt. Ceterum non iidem in diversis regionibus veniunt nomine publice criminolorum vel infamium infamia facti. ----- ∴ Neque religiosus, qui creatus est *Episcopus*, potest munus patrini suscipere (cfr. can. 627, 2). ----- '. S. Off. 9 Dec. 1745; 5 Iui. 1878 (Coll. de Prop. Fid. η. 345, 447, 1495)'. ----- \ S. R. C. 14 Ian. 1873.

est ; secus ad parentes vel tutores ; istis autem deficientibus, ad parochum (can. 765, 4°).¹ Itaque parochus prohibetur, atque quidem sub gravi, quominus idoneos a baptizando eiusve parentibus vel tutoribus electos, repudiet, aliosque substituat; immo eiusmodi illegitima substitutio videtur esse invalida, quum quis, ut valide sit patrinus, debeat esse a ministro designatus, *deficientibus* baptizando eiusve parentibus vel tutoribus (cfr. can. 765, 4°).

Nota. Cone. Prov. Ultrai. sapienter monet : « Si parochus ante baptismum intelligat, indignum electum fuisse a parentibus ad patrini munus, illos tempestive doceat legem Ecclesiae, atque prudenter inducat ut eligant alium. Si indignus inopinato se praesentet, sacerdos ipsi honesto modo significet, legem Ecclesiae non permittere ut admittatur, ipsum vero coram aliis nullatenus obiurget; quinimmo facile permittat ut ceu testis assistat; et ne, in aliud tempus Baptismo dilato, infans exponatur periculo sine eo decedendi, absque ullo etiam susceptore baptizet. »

86 V. Effectus patrinatus. 1. Ex baptismo spirituales cognationem contrahunt tantum cum baptizato baptizans et patrinus (can. 768). Haec cognatio (de qua uberius in tract. de Matrimonio) non contrahitur: 1° si in supplendis caeremoniis adhibetur patrinus (can. 762, § 2); 2° iterato baptismo sub conditione, neque a patrino qui priori baptismo adfuit, neque ab eo qui posteriori interfuit, nisi idem patrinus in utroque baptismo adhibitus fuerit (can. 763, § 3).

2. Cognatio, quae contracta fuerit, constituit impedimentum dirimens matrimonium baptizatum inter et baptizantem et patrimum (can. 1079), atque efficit, ut peccatum luxuriae a praedictis cum baptizato commissum, sit incestus spiritualis (S. Alf. VI, 146, 147). Porro « admonendi sunt susceptores de spirituali cognatione, quam contraxerunt cum baptizato ; »² item de impedimento exorto.

3. Patrinorum est, ex suscepto munere, spirituales filium perpetuo sibi commendatum habere, atque in iis quae ad christianae vitae institutionem spectant, curare diligenter ut ille talem in tota vita se praebeat, qualem futurum esse sollemni caeremonia spoponderunt (can. 769). Obligatio patrinorum *gravis* est, at urget tantum, deficientibus parentibus vel tutoribus. Practice patrini, ubi baptizati « nutriuntur inter catholicos christianos, satis possunt ab hac cura excusari, praesumendo quod a suis parentibus diligenter instruantur; si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerentur secundum suum modum saluti spiritualium filiorum curam impendere » (S. Thom. q. 67, a. 8).

¹. Trid. sess. 24, cap. 2, ref matr. ; Rit. Rom. 2, cap. 1, n. 24. -----p. 76.

². Bit Rom. tit. II, cap. 2, n. 31.

SECTIO III.

De tempore et loco baptismi conferendi.

1. Tempus, i. Baptismus *privatus*, urgente necessitate, quovis tempore 87 et loco administrandus est (can. 771).

2. Etiam *sollemnis* baptismus qualibet die administrari potest; decet tamen adultorum baptismum, secundum antiquissimum ritum, conferri, si fieri commode queat, in pervigilio Paschatis et Pentecostes, praecipue in metropolitanis aut cathedralibus ecclesiis (can. 772).

II. Locus, i. Baptismus *privatus*, urgente necessitate, quovis tempore 88 et loco administrandus est (can. 771). Idem valet de baptismo privato, qui extra urgentem necessitatem confertur, a. v. de baptismo qui ex licentia Ordinarii adulto haeretico sub conditione *privatim* ministratur (cfr. can. 759, § 2); et de omni baptismo conditionato, qui sine caeremoniis confertur (cfr. can. 760); si caeremoniae suppleantur, id in ecclesia vel oratorio publico fiat (cfr. can. 759, § 3).

2. Quoad baptismum *sollemnem* haec valent:

a) Proprius baptismi sollemnis administrandi locus est baptisterium in ecclesia vel oratorio publico (can. 773). Hinc quaelibet paroecialis ecclesia, revocato ac reprobato quovis contrario statuto vel privilegio vel consuetudine, baptismalem habeat fontem, salvo legitimo iure cumulative aliis ecclesiis iam quaesito (can. 774, § 1).¹ Praeterea loci Ordinarius potest pro fidelium commoditate permittere vel iubere ut fons baptismalis ponatur etiam in alia ecclesia vel publico oratorio inter paroeciae fines (can. 744, § 2.)

b) Si ad ecclesiam paroecialem, aut ad aliam quae iure fontis gaudeat, baptizandus, propter locorum distantiam aliave adiuncta, sine gravi incommodo aut periculo, accedere aut transferri nequeat, baptismus sollemnis a parrocho conferri potest et debet in proxima ecclesia aut oratorio publico intra paroeciae fines, licet haec baptismali fonte careant (can. 775).

c) *In domibus autem privatis* baptismus sollemnis administrari non

¹. P. C. <l. 12 Nov. 1922, ad IV declaravit, can. 774, § 1 < ita intelligendum esse, ut ecclesia quae ius fontis habet cumulativum cum aliis totius civitatis ecclesiis paroecialibus, illud obtineat etiam prae ecclesiis paroecialibus novitvr in civitate erectis cum fonte baptismali. At ius fontis cumulativum in posterum obtineri nequit ex consuetudine, quae corruptela dicenda est. Ecclesia vero quae ante Codicis promulgationem habebat ius fontis exclusivum prae aliis ecclesiis paroecialibus, post Codicis promulgationem ercctoqve in iisdem ecclesiis fonte ad praescriptum citati canonis, nonnisi ius cumulativum obtinet, salvo praescripto can. 778 > (A. A. S. 1922, P. 662). Canon 778 praescribit, ut parochus baptizati certior reddatur.

debet, nisi hisce inadiunctis: i° si baptizandi sint filii aut nepotes eorum qui supremum actu tenent populorum principatum vel ius habent succedendi in thronum, quoties isti id rite poposcerint; 2° si loci Ordinarius, pro suo prudenti arbitrio et conscientia, iusta ac rationabili de causa, in casu aliquo extraordinario id concedendum censuerit (can. 776, § 1).¹ In memoratis casibus baptismus conferendus est in sacello domus aut saltem in alio decenti loco, et aqua baptismali de more benedicta (can. 776, § 2).

In locis missionum, ubi catholici procul ab ecclesia habitant, et infantes sine magnis periculis et incommodis in ecclesiam deferri nequeunt, in istis locis, inquam, persistere videtur licentia² domi sollemniter baptizandi.

Nota. Curent parochi ut ei, qui baptizatur, christianum imponatur nomen; quod si id consequi non poterunt, nomini a parentibus imposito addant nomen alicuius Sancti, et in libro baptizatorum utrumque nomen perscribant (can. 761). Haec additio fieri potest submissa voce.³ Notes tamen, multa esse nomina sanctorum, quae raro occurrunt, vel ex aliis linguis desumpta et alterata sunt.

SECTIO IV.

De annotatione et probatione collati baptismi.

- 89 i. Annotatio. 1. Parochi debent nomina baptizatorum, mentione facta de ministro, parentibus ac patrinis, de loco ac die collati baptismi, in baptismali libro sedulo et sine ulla mora referre (can. 777, § 1).

Ubi vero de *illegitimis* filiis agatur, matris nomen est inserendum, si publice eius maternitas constet, vel ipsa sponte sua scripto vel coram duobus testibus id petat; item nomen patris, dummodo ipse sponte sua a parochio vel scripto vel coram duobus testibus id requirat, vel ex publico authentico documento sit notus; in ceteris casibus inscribatur natus tanquam filius patris ignoti vel ignotorum parentum (can. 777, § 2). Adhaec P. C. respondit,⁴ nomina parentum ita inserenda esse, ut omnis infamiae vitetur occasio; in casibus vero particularibus recurrendum esse ad S. C. Concilii.

¹S. C. de disc. Sacr. d. 22 Iui. 1925 (A. A. S. 1925, P- 452) ad quaesitum, « utrum sit iuri conformis praxis iuxta quam infantes, qui non versantur in periculo mortis, sed non sine periculo ad ecclesiam transferri possunt *domi* solemmniter baptizentur a parochio aliove sacerdote de parochi licentia; » ad hoc quaesitum, inquam, respondit, < esse iuri conforme, quod, si infans non versatur in periculo mortis, sed sine periculo ad ecclesiam ad normam can. 775 transferri nequit, Ordinarius, vi can. 776 § 1. n. 2, permittere potest, *pro suo prudenti arbitrio et conscientia, iusta ac rationabili de causa, in aliquo casu extraordinario*, quod domi baptismus solemmniter administretur; aestimare autem casus extraordinarii gravitatem est remissum prudentiae et conscientiae ipsius Ordinarii in singulis casibus. >
²---- C. S. R. 4 Febr. 1871 (n. 3234, ad III).-----'. S. Off. lun. 1883.-----*. 14 Iui. 1922, ad VIII (A. A. S. 1922, p. 528).

2. Si baptismus nec a proprio paroco nec eo praesente administratus fuerit, minister de ipso collato quamprimum ratione domicilii parochum baptizati certiore reddat (can. 778). « Si baptizatus domicilio careat, parochus quasi-domicilii, vel si fuerit vagus, parochus loci baptismi certiorandus videtur » |

3. Usus libri baptismalis *sub gravi* praescribitur, spectato scilicet gravi fine legis, nimirum recepti baptismi probatione, quae, deficiente baptismali registro, interdum impossibilis foret.

III. Probatio. Ad collatum baptismum comprobandum, si nemini fiat 90 praeiudicium, satis est unus testis omni exceptione maior, vel ipsius baptizati iusiurandum, si ipse in adulta aetate baptismum receperit (can. 779).

DISSERTATIO III. De susceptione baptismi.

Pars I.

De persona suscipiente.

Subiectum capax baptismi est omnis et solus homo viator, nondum baptizatus (can. 745, § 1; de Sacr. in gen. n. 38). Quibus de subiecto generatim notatis, de diversis subiectis speciatim dicemus.

SECTIO I.

De infantibus.

Praen. Cum agitur de baptismo, parvulorum seu infantium nomine 91 veniunt, ad normam can. 88, § 3, qui nondum rationis usum adepti sunt, eisdemque accensentur amentes ab infantia, in quavis aetate constituti * (can. 745, § 2, i°).

I. *Infantes ante usum rationis valide baptizari possunt.* Est de fide ex Cone. Trid. ‘

II. *Infantes iam ante rationis usum debent baptizari.* Iam vero:

1. Patet, illud sub gravi atque ab ipso iure divino praescribi, *si imminet mortis periculum.*

2. Extra mortis periculum obligatio est eos quamprimum baptizandi, ut patet ex hisce can. 770: Infantes quamprimum baptizentur; et paro-

‘. VermeERSCH — Cneusen, Epitome,’ n. 55. — Septennae praesumuntur habere, nondum septennae praesumuntur non habere usum rationis (can. 88. 3). -----’. Sess. 5, can. 4.

chi ac concionatores frequenter fideles de hac gravi eorum obligatione commoneant.

Disputatur, quanta dilatio, si infans sanus sit, pro gravi sit habenda. Alii quindecim vel plures dies, alii unum alterumve diem, alii cum S. Alfonso (VI, 118) requirunt dilationem, quae decem vel undecim dies excedit; quae S. Doctoris aestimatio aliquatenus firmatur Instructione S. C. Consist, de visitationibus Episcoporum. *

SECTIO II.

De fetibus abortivis.

Fetus abortivus est fetus praemature ex utero proiectus (t. I, n. 733).

- 92 I. *Omnis fetus abortivus quovis tempore editus baptizari debet, nisi omnino constet, eum mortuum esse* (cfr. can. 747). Ratio est, quia in casu saltem aliquatenus probabile est, haberi hominem viatorem (t. I, n. 732).

Idem dicendum de omni eo, quod cicitur ex utero mulieris gravidae, et de quo dubitatur, utrum sit fetus an *mola*, ut dicitur. Ceterum etiamsi videatur esse mola, haec caute dissecetur, ut inspiciatur num forte in ea lateat fetus; pariter si mulier gravida profluvium sanguinis patitur, expedit ut profluvium moveatur et palpetur, quia quandoque in eo reperitur aliquid, de quo iure dubitatur, an sit fetus (S. Alf. VI, 124).

II. Fetus abortivi, quovis tempore editi, si certo vivant, baptizentur absolute; si dubie, sub conditione.² (can. 747). Si fetus editus adhuc membranis seu vesicula inclusus est, ita procedatur: Vesiculam in mensa vel in catina seu patera impone et pelvim aquae prope appone. Tum *primum* aut aliquantum aquae super vesiculam effunde aut ipsam vesiculam in aquam pelvis immerge, ' interim dicendo : Si potes baptizari, ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. *Dein* vesiculam paulum obliquam in pelvi aquae tenens, ' pollice et indice utriusque manu eam aperi, ita ut liquor ex ea effluat. Tum denuo dic, fetum in aqua paulum hic et illuc agitans: Si *potes baptizari, ego te baptizo in nomine Patris et filii et Spiritus Sancti*. Postea fetum iterum ex aqua extrahere debes (n. 54).

¹ N 148 (A. A. S. t. II, p. 39). -----*. Ante 6m mensem vix haberi potest certitudo de vita ictus, sive in utero exsistat, sive ante 6m mensem edatur; in posteriori casu aut mortuus est aut mortuus apparet. Hodie tamen ope stethoscopii cordis pulsationes ordinarie a 5to mense percipi possunt.-----'. Itaque vesicula non statim disrumpatur, sed prius immergatur in aquam, ibique scindatur, nimirum quia disruptio extra aquam ob aeris appulsum secundum aliquos — aliis id negantibus - ita periculosa esse potest, ut fetus moriatur, antequam baptismus collatus sit.

Nota 1. Dicunt, fetus abortivos etiam minimos quandoque diutius, immo per plures dies vitam servare. Attamen periculum est, ne brevi moriantur; hinc ne dilutius inquiratur, num fetus vivat

Nota. 2. Supra exposita maxime inculcanda sunt obstetricibus et matribus. Et quamvis parochi magis quam alii ad hanc instructionem teneantur, tamen etiam confessarii ex audita confessione haud ita raro ansam sumere possunt et debent prudenter inquirendi, num satis instructae sint.

SECTIO III.

De fetibus nondum editis.

Nemo in utero matris clausus baptizetur donec probabilis spes sit ut 93 rite editus baptizari possit (can. 746, § 1). Itaque fetus nondum rite editus baptizari nequit, nisi, baptismo dilato, probabiliter sine baptismo moriturus sit.

Casu occurrente, ita procedatur:

I. Si infans caput emiserit et periculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, est iterum sub conditione baptizandus (can. 746, § 2).

II. Si aliud membrum emiserit, et periculum immineat, in illo membro baptizetur, quantumcumque erit, puta in digito manus vel pedis (cfr. can. 746, § 3). — Si autem occasionem acceperis iterum baptizandi in membro magis primario, v. g. in manu vel pede, tum in eo membro iterum baptizare debes, idque toties quoties in digniore quam ante membro poteris, e. g. in pectore vel dorso vel humeris usque dum in capite baptizaveris; nam tum demum quum rite in capite mundato baptizaveris, aliquod e baptismatibus certe validum est. Quodsi postquam in digito manus vel pedis baptizasti, continuo in capite baptizare potes, tunc cetera membra, quae intra haec duo extrema nominavi, omitte et statim in capite baptiza.

Nota. In casibus, in quibus non potes statim in capite baptizare, singulis vicibus in abluendo membro his verbis uti debes: *Si potes baptizari, ego te baptizo etc.* ’

III. Si infans plane in utero recondatur, baptizetur sub conditione.

‘ Theoretice perfectius ita: In casibus, in quibus non potes statim in capite baptizare, prima vice in abluendo membro his verbis uti debes: Si potes baptizari, ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti; aliis vicibus: Si non es baptizatus et potes baptizari, ego etc. (cfr. Rit. Rom. tit II, cap. 1, n. 16; can. 746, § 2 et 3).

Si postea edatur, denuo sub conditione baptizari debet (can. 7446, § 5)? Fetus in utero clausus baptizandus est *sub conditione*, tum quia practice dubium erit, num infans re vera fuerit ablutus vel ablutus fuerit in capite; tum quia aliquatenus dubitatur, num homo, nondum secundum communem aestimationem natus, renasci possit.³ Verum, « sicut peccatum originale per solam generationem contrahitur; ita pariter, ut homo per gratiam regeneretur, sufficit ut sit iam generatus. Et ideo a concilio Baptismus vocatur regeneratio, quae non requirit nativitatem ex utero, cum non haec dicatur generatio, sed tantum illa nativitas quae fit in utero et qua homo fit filius Adam » (S. Alf. VI, 107). Ceterum notes:

1. *Obligatio* baptizandi infantem in utero matris ante completum quintum praegnationis mensem raro aderit. Ratio est, quia ex una parte saepe valde dubitatur de vita infantis deque requisita ablutione peracta; ex altera parte Baptismus intra-uterinus ob secundinarum destructionem tam matris periculum augebit quam periculum accelerandi mortem prolis adducet. Post quintum praegnationis mensem completum facilius obligatio haberi potest.

2. Quoad *modum* baptizandi fetum in utero matris noto: Infans, secundinis perforatis, attingi potest atque baptizetur ope sive syphunculi aqua pleni, sive spongiae aqua repletae, sive digiti madefacti.⁵*Adhiberi autem solet — idque licite ubi secus verum adest pro matre morbi periculum — aqua cum hydrargyro bichlorato corrosivo permixta (n. 53).

Nota. Patet, Baptismus intra-uterinum passim a medico vel ab obstetrice conferendum esse, tam ob decentiam quam ob difficultatem et pericula rei annexa. Quodsi ex una parte infans probabiliter in utero moriturus praevideatur, ex altera autem parte Baptismus intra-uterinus conferri nequeat, restat aliquando, ut infans ex utero extrahatur, atque extractus baptizetur, absolute quidem si certo vivat, si dubie, sub conditione (can. 746, § 4) Extrahitur autem infans mediante aliqua matris incisione, maxime sectione caesarea, ut dicitur. De istis in scholion dicemus.

S. C. C. 12 Iui. 1794 et 16 Mart. 1877. -----'. Pro sententia, quae tenet, infantem in utero matris non posse valide baptizari, citari nequit S. Thomas; supponit enim Baptismus non posse conferri nisi abluendo corpus matris, ita ut non neget, infantem valide baptizari, si aqua ipsum immediate tangat (cfr. S. Thom. p. 3, q. 68, a. 11).-----' Cfr. Capelmann-Bergmann, Medicina pastoralis,⁸ p.* 109. Pastoral-Medizin", S. 243; Antonelli, Medicina pastoralis II, n. 16.-----4. Praetermittitur praevisus in secundinis baptismus, quia aeris appulsus non timetur contra ac casu, quo fetus editus baptizandus est. Secundinarum autem perforatio, ut fetus potius certo quam super secundinas valde dubie baptizetur, satis probabiliter licita est, quia aequae immediate cedit in bonum effectum, scilicet possibilitatem baptizandi fetum, ac in malum, i. e. mortem infantis ex effusione liquoris amnii secuturam. ----- . Cfr. Capelmann-Bergmann, Pastoral-Medizin, " S. 242. ----- *. Rit. Rom. II, cap. I, n. 20.

SCHOLION.

De sectione caesarea aliisque incisionibus. *

Praeter sectionem caesaream distinguuntur symphyseotomia, pubiotomia et operationes unitae.

1. Notiones, i. *Sectio caesarea* est operatio, qua fetus, inciso utro materno, ex utro extrahitur. Dicitur sectio *caesarea* a Iulio, cui per caesionem in lucem editus atque inde *Caesar* dictus est. Porro sectio caesarea fieri potest aut in matre viva aut in corpore matris recens mortuae.

2. *Symphyseotomia* est operatio, qua secatur cartilago (symphysis), quae duo ossa pubis coniungit, quo fit ut latitudo pelvis augeatur fetusque facilius in lucem prodire possit.

3. *Pubiotomia* est operatio, qua unum vel utrumque os pubis scinditur eaque ratione fetus egressus facilior redditur.

4. *Operationes unitae* constituuntur symphyseotomia una cum partu praemature artificiali.:

II. Moralitas. 1. *Sectio caesarea aliave* (pro adiunctis) *incisio matris* 95 *viventis*:

a) *Licita est*, si fundata spes est salvandi tam matrem quam prolem et ex sectione spes baptizandi prolem augetur.' Dicitur:

a) *Si fundata spes est salvandi tam matrem quam prolem*; secus enim sectio involveret homicidium. « Non sunt facienda mala, ita S. Thomas, ut veniant bona, ut dicitur Rom. IV, 8 : et ideo non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum » (p. 3, q. 68, a. 11, ad 3 ; S. Alf. VI, 106). Iam vero spes salvandi prolem non adest nisi post 28 a conceptione hebdomades; antea vitalis non est. Ceterum observes, spem operationem cum felici eventu peragendi hodie dum propter artis chirurgicae progressum multo facilius adesse quam antea. *

β) *Et ex sectione spes baptizandi prolem augetur*. Licet enim matri sese periculo mortis exponere ut saluti spirituali prolis magis provideatur.

b) *Obligatoria est*, i. e. a matre sustineri debet, si: i° fundata spes est salvandi matrem et prolem; èt 2° ex sectione spes baptizandi prolem notabiliter augetur. Ratio est, quia mater tenetur vitam aeternam prolis

*. Cfr. Antoneu.i, Medicina pastoralis, I, n. 308 sq.; Capellmann-Bergmann, Pastoral-Medizin, s. p. 57 sq.-----: Cfr. Antonei.LI, l. c.-----'. Haec notare practice sufficit; sunt enim et alii casus, in quibus sectio licita est, puta si non solum fundata spes est salvandi matrem et prolem, sed ex sectione spes salvandi matrem augetur, dum spes baptizandi prolem non minuitur, etc.; sed casus isti difficultatem non facessunt ----- * Ned. Kath. Stemmen, 1907, p. 15.

praeferre vitae temporali propriae. Porro cum infans passim baptizari possit aut in utero matris viventis, aut postquam, matre mortua, excisus est, ideo sectio matris viventis admodum raro obligatoria erit. Si casus obtineat, prudentia passim requiret, ut sectio matri suadeatur potius quam imponatur.

2. *Sectio in corpore matris mortuae:*¹

a) *Laudabiliter fit*, quotiescumque vel *minima* spes est extrahendi fetum *vivum*. Porro aliqua spes iam habetur circa 40um a conceptione diem, immo et ante, siquidem narrant accidisse, ut fetus tempore assignato vivi extracti sint. ²

b) *Obligatoria est* et quidem sub gravi, quoties *probabilis* spes est extrahendi fetum *vivum*. Porro probabilis spes videtur adesse post completum quartum fere a conceptione mensem.³ Obligatio autem incepta « perseverat usque ad mortem moraliter certam prolis... Quousque autem infantibus vita in utero defunctae matris conservari queat, determinari nequit: id multum dependet ab indole morbi ex quo mortua est mater praegnans; sed non est dubium quod fetus per horam, immo per plures, possit matri supervivere. » ⁴

96 III. A quo peragenda? i. Sectio matris viventis, uti patet, solius periti est; qui non est peritus, homicidii reus evaderet.

2. Sectio matris *non certo, sed forte apparenter tantum mortuae:*

a) Si reviviscentia, ut dicitur, habetur pro possibili, sectio fiat a perito, si adsit: quia secus operatio sine ratione sufficienti vitam matris graviori periculo exponeret. Si peritus desit, generatim tenetur quisquis satis peritus est, vel saltem spem habet fetum extrahendi; quia tunc habetur ratio sufficiens gravius periculum admittendi. Habetur autem reviviscentia pro possibili, si mater succumbit post nervorum crisin, sive vehementi dolore sive alia causa inductam.

b) Si reviviscentia habetur pro impossibili (nimirum si mater post longiores dolores succumbere conspicitur), sectio iterum primarie periti est, qui periculum accelerationis mortis, si adsit, potest admittere. Perito deficiente, generatim alius tenetur, prout supra dictum est.

3. Si mater *certo mortua* est, valent modo dicta sub b).

Dixi supra *generatim tenetur etc.*, quia non conveniunt autores, quatenus etiam sacerdos debeat, vel licite possit sectionem peragere, aut eam

¹ Notes, de morte matris non certo constare, nisi accedant prima signa putrefactionis. ----- \ C a n g i a m u l a, Embryologia sacra, l. II, c. 5. ----- . Cfr. Capellmann-Bergmann, o. c. p. 62. ----- ' De Smet, De Sacramentis, n. 313. ----- Ferreres, Mort réelle et mort apparente.

peragendam mandare, i. e. iubendo curare ut fiat. Porro certo nequit ad dictam operationem procedere, si bonum commune obstat, scilicet si, spectatis adiunctis, timendum est, ne sacerdos eiusmodi agendi ratione ad hominum salutem promovendam minor evadat, abave incommoda inde fidelibus enascantur.¹ Si certo non imminet periculum bono communi, *alii* censent, sacerdotem *teneri*, quia ius naturale, cui decreta non censentur adversari, obligationem imponit. *Alii* docent, eum *prohiberi*, quominus sectionem peragat. Nituntur autem decretis S. Off.' Primum decretum in se quidem respicit adiuncta, in quibus bonum commune obstabat; alterum vero, inquiunt, quod oratorem ad primum remittit, videtur significare, prohibitionem generalem intendi. *Alii* denique utramque sententiam pro vere dubia habent, proindeque autumant, sacerdotem *posse* sectionem peragere eamve peragendam mandare, sed *non teneri*. Res etiam mihi vere dubia est; at ideo ius naturale, quippe quod possideat, praevalere seu sectionem peragendam esse opinor, excepto utique casu, quo periculum boni communis obstat.

Coroll. Omnes, quibus res innotuit, per se tenentur prudenter curare, ut sectio fiat, maxime vero *propinqui et parochus*. Itaque quam citissime chirurgus advoce-
tur, atque interim uterus matris defunctae calidus servetur.¹ Neque sectio omittatur, etiamsi sat notabile tempus a morte matris effluxerit; narrant enim contigisse, ut fetus per 24 immo per 48 horas et ultra matri supervixerint.⁴ Hinc non facile credatur medico asserenti fetum certo obiisse. Quin etiam Dr. Brillaud contendit: « Cum scientia medica signum non cognoscat, quo certo iudicetur fetum esse mortuum, caesarea operatio post mortem semper est instituenda. »¹

IV. Modus peragendi sectionem. 1. Sectio fiat ab umbilico ad pudenda seu os 97
pubis; ne autem laedantur intestina, haec adhibeatur cautela: facta parva apertura, operans statim indicem dorso scalpelli seu cultri subicctum in eam immittit, et modo praedicto scindit primo cutem, dein alia involucra, quae intestina obtegunt. Quo peracto, uterus, si graviditas sit magis provecta, sponte apparebit: alias invenietur retro post vesicam. Haec si urina repleta sit, et inventionem uteri impediat, manu comprimatur et evacuetur.

2. Uterus repertus statim scinditur, procedendo a parte superiori et anteriori ad inferiorem; tum scinduntur etiam aut rumpuntur pelles secundinae, quibus involutus est fetus.

3. Infans seu fetus extrahitur, et si signa vitae certa vel dubia appareant, protinus baptizandus est. Si tamen periculum mortis adesse putetur vel timeatur, fetus, priusquam extrahatur, baptizandus est.

4. Post collatum Baptismum, si supervivat infans cum spe conservationis, umbilicus secatur ad distantiam duorum aut trium pollicum a ventre, et fortiter liga-

Leges civiles passim obstant. ----- . 15 Febr. 1780 (Collect, n. 541) et 13 Dec. 1899.-----'. Antiquiores addunt, os matris esse aperiendum; at secundum medicos infans in utero matris non respirat. ----- '. Eschbach, Disput. phys. theol.' p. 356. -----'. Apud Eschbach, o. c. p. 363.

tur filaminc ad distantiam unius pollicis a ventre, quibus peractis, traditur nutriendus.¹

Quaer. quid agendum sit confessario, qui ex aegrotantis puellae confessione reperit eam esse gravidam.

Rcsp. i. Si puella iam a quarto fere mense gravida est, tenetur sub gravi curare, ut post mortem suam secetur; neque ob amissionem famae excusatur. Itaque puella personae prudenti aut viva voce conditionem suam manifestet, aut scriptum ei tradat post mortem legendum, quo declarat praegnantiam suam et voluntatem, ut post mortem infans extrahatur et baptizetur.

Resp. 2. Si puella gravem obligationem ignorat, atque timetur, ut eam edocta obtemperatura sit, confessarius *suadendo* tantum procedat.

SECTIO IV.

De monstris.

98 I. Monstra et ostenta semper baptizentur saltem sub conditione (can. 748). Nimirum si monstrum habet *caput et pectus* vel saltem *caput* — utut ferinum — certo homo est; siquidem aliud esse non potest, quum hominem inter et brutum generatio esse nequeat: hinc baptizetur absolute. Secus baptismus conferatur sub conditione; quod etiam valet de eo, de quo dubitatur, utrum necne monstris ostentisve accenseri debeat (S. Alf. VI, 125).

II. Si monstrum habet *duo capita et duo pectora satis distincta*, habetur duplex homo: hinc duplex Baptismus conferatur: si tamen periculum mortis imminet, ambo simul baptizentur sub forma: *Ego vos baptizo* etc.

III. In dubio autem unusve an plures homines sint, unus absolute baptizetur, ceteri sub conditione (can. 748). Practice procedatur ita:

1. Si dubium oritur ex eo, quod monstrum *duo capita et duo pectora non habet satis distincta*, tunc debet primum unus absolute baptizari, et postea alter sub conditione hoc modo: *Si non es baptizatus, ego* etc.

2. Si dubium oritur ex eo, quod monstrum habet *duo capita et unum pectus*, eodem modo procedatur ac sub 1 dictum est.

3. Si dubium oritur ex eo, quod monstrum habet *duo pectora*, et (apparenter) *unum tantum caput*, tunc caput baptizetur absolute, deinde' utrumque pectus sub conditione: *Si non es baptizatus, ego* etc... (S. Alf. VI, 125).

¹ Aertnys-Damin, Theol. Mor. II, n. 57. ----- Scilicet si — quod passim locum habet — dubium est, quodnam pectus ad caput baptizatum pertineat.

SECTIO V.

De infantibus acatholicorum.

Infans acatholicorum (i. c. infidelium, haereticorum, schismaticorum 99 et catholicorum, qui in apostasiam vel haeresim vel schisma prolapsi sunt) licite baptizatur:

I. Cum in eo versatur vitae discrimine, ut prudenter praevideatur moriturus, antequam usum rationis attingat (can. 750, § 1) seu cum « valde prudenter dubitetur, quod ex infirmitate, qua actu afficiuntur non vivant, sed moriantur ante aetatem discretionis. Itaque non sufficit probabilitas fundata in eo, quod alicubi v. g. medietas infantum moritur ante usum rationis; neque probabilitas proveniens ex eo, quod in aliqua regione morbus contagiosus saevit atque grave periculum est, ne morbus in infantes transferatur. ' Si dubitatur, num infans, qui in periculo mortis versetur, ad usum rationis pervenerit, « conentur missionarii eos instruere eo meliori modo, quo fieri possit; secus baptizentur sub conditione. » *

II. Cum infans apparet perpetuo *amens*; ' in casu de educatione proprie dicta sermo esse nequit (S. Alf. VI, 130).

III. Extra casum periculi mortis vel amentiae infans licite baptizatur, dummodo catholicae eius educationi cautum sit: i° si parentes vel tutores, aut saltem unus eorum consentiat; 2° si parentes, id est pater, mater, avus, avia, vel tutores desint, aut ius in eum amiserint, vel illud exercere nullo pacto queant (can. 750. § 2). Dicitur:

1. *Dummodo catholicae educationi cautum sit.* Porro, spectatis responsis Auctoritatis competentis, sufficit, ut, omnibus attentis, *aliquo modo* educationi catholicae cautum sit, seu ut, visis omnibus, affulgeat spes notatu digna educationis catholicae. Hic autem advertas, eiusmodi spem facilius adesse casu, quo alteruter parentum catholicus est, et pars catholica consentit, quam casu, quo uterque parens acatholicus est.

2. *Si parentes... consentiat;* itaque etiam solius matris vel tutricis consensus sufficit. Idque valet, etiamsi praevideatur, quod alter parens postea curaturus est, ut infans baptizetur a ministro haeretico.* Dictus autem consensus per se requiritur, si agitur de infante *infidelium*. Patet ex Instruet. Bened. XIV *Postremo mense*; ' idem docet S. C. de Prop. Fid. ' Ratio autem videtur esse, quod Ecclesia Baptismum conferendo,*8

* S. Off. 18 Iui. 1894 (Collect, n. 1877); S. C. de Prop. Fid. 15 Febr. 1781.-----
J. Instr. S. C. de Prop. Fid. 17 April. 1777, ad VIII (Collect, η. 522). ---- ' S. Off.
18 Iui. 1892. — ' Instr. S. C. de Prop. Fid. 17 April. 1777 (Collect, η. 522). -----
' Cfr. S. Off. 12 Oct. 1600; 29 Nov. 1672, ad I (Collect, η. 205); Instr. S. Off.
1827; S. Off. 6 Iui. 1898, ad IV (Collect, η. 2007). ----- " S. Off. 29 Nov. 1672, ad
I (Collect, n. 205). ----- ' 28 Febr. 1747.

prolem parentum, in quos nullum ius habet, constituit in tali conditione, ut illa (scilicet proles) a parentibus separari possit et per se debeat. Id autem videtur iuris laesionem involvere (S. Thom. 2. 2, qu. 10, art. 12; S. Alf. VI, 132). Si de infante acatholicorum *baptizatorum* sermo est, consensus per se non requiritur, quia Ecclesia in eos utpote subditos suos ius habet. Requiritur autem passim per accidens, quia, eo deficiente, spes catholicae educationis passim aberit. Hinc can. 751 edicit, quoad infantes duorum haereticorum aut schismaticorum, aut duorum catholicorum, qui in apostasiam vel haeresim vel schisma prolapsi sint, generatim servandas esse normas can. 750 constitutas.

3. *Si parentes,... ius in eum amiserint, vel illud exercere nullo pacto queant.* Casus eveniret, si infans catholico concreditus, vel derelictus et in hospitali catholico seu apud catholicum exceptus esset. * Quodsi parentes infantem catholico educandum commiserint, *per se* non debet postea ipsis reddi, etiamsi illum repetant, atque infans nondum baptizatus sit; siquidem prior oblatio et acceptatio non debet in praeiudicium aeternae salutis oblatis postea rescindi (S. Alf. λΠ, 130).

4. Denique licet baptizare infantes oblatos ab infidelibus, si missionarius fundatum motivum habet credendi fore, ut eorum parentes quoque in posterum baptismum sint petitori. *

100 *Coroll. I.* Infans parentum acatholicorum sive legitime sive illegitime baptizatus, per se curae parentum subtrahi debet, ut catholice educetur. At practice Ecclesia iure suo uti non poterit (S. Alf. VI, 127, 128).

Coroll. II. Quod parentes catholice baptizati tam acatholice vivunt, ut parum spei sit Christianae educationis, non est ratio Baptismum renuendi. * Idem dicendum de infantibus catholicorum, qui socialismo nomen dederunt.

Coroll. III Si mater catholica cupit, ut infans catholice baptizetur, pater autem acatholice vult, illum post aliquod tempus a ministro haeretico baptizari, ita procedatur: Si proles »io.r a ministro haeretico baptizabitur, praestat *expectare* et postea prolem sub conditione baptizare. Si *diutius* expectandum est, praestat infantem *statuit* catholice baptizare. In casu per se quidem coniux haereticus de Baptismo collato monendus est; sed si monitioni grave incommodum obstat, secundus Baptismus permitti potest. Praeterea prudentia subinde suadebit, ut Baptismus ab alio potius quam ab ipso parrocho conferatur; eligatur persona catholica et fida.

SECTIO VI.

De adultis.

Cum agitur de baptismo, *adulti* censentur qui rationis usu fruuntur (can. 745, § 2). Porro:

101 I. Adulti tenentur, quamprimum moraliter fieri potest, sufficientem

*. Instr, cit. Bencd. XIV. --- :. S. Off. 11 Dec. 1850, ad IV (Collect, η. 1054).
-----'. S. C. de Prop. Fid. 31 Ian. 1796 (Collect, η. 625).

sibi comparare instructionem, atque baptismum suscipere. Si satis instructi atque rite dispositi illum petunt, per se baptizari debent, etiamsi *minorennnes* sint atque parentes contradicant (can. 745, § 2). Ratio est, quia quoad salutem aeternam Sui iuris sunt (S. Thom. 2. 2, qu. 10, art. 12; S. Alf. VI, 128). Dixi *per se*; siquidem circumstantiae vel etiam bonum commune interdum exigunt, ut baptismus differatur.

S. Off.¹ ad quaesitum: « An tuto admitti possit ad fidei catholicae professionem puella decem annorum in monasterio degens, eiusdem patre haeretico invito » respondit: « Curet prius Vicarius Ap. totis viribus consensum patris puellae obtinere. Si consensus non obtineatur, perpendat serio incommoda, quae ex talis puellae admissione in Ecclesiam provenire praevideantur, tum quoad grave damnum scholae ac missionis catholicae; et quatenus nulla, aut spernenda incommoda praevideantur, eamdeni admittat sine mora; quatenus vero gravia praevideantur incommoda futura, eiusdem admissionem ad formalem et publicam professionem fidei catholicae differat, nisi periculum mortis immineat; et interim curet eam hortari, ut in bono proposito perseveret, atque Deum precetur, ut obstacula omnia auferre dignetur, simulque curet, ut ipsa in monasterio pergat, ut tali modo suam educationem catholicam compleat et perficiat. » Magna igitur prudentia opus est, atque in eiusmodi casibus nova ratio reperitur servandi can. 744, vi cuius adultorum baptismus, ubi commode fieri possit, ad loci Ordinarium deferendus est.

Coroll. Pueri, invititis vel insciis parentibus, baptizati per se possunt, si periculis fidei exponuntur, parentibus sese subducere, atque ab aliis in eo iuvare; sed prudentia passim prohibet, quominus ista in praxim deducantur; eo magis quod passim lex civilis obstat.

II. *Quoad Baptismum adultorum moribundorum* speciatim notanda 102
veniunt haec :

1. Adultus moribundus, qui Baptismum iam petere nequit, sed vel antea vel in praesenti statu aliqua probabilitate intentionem (saltem plus minusve) explicitam baptismi recipiendi manifestavit, baptizandus est sub conditione; si deinde convaluerit et dubium de valore baptismi collari permaneat, sub conditione baptismus rursus conferatur (cfr. can. 752) § 3 et 754, § 3).

2. Adultus moribundus, qui Baptismum iam petere nequit, sed aliqua probabilitate censetur contritus vel attritus, aut habere voluntatem adhibendi media salutis, nostra sententia potest, sed non debet sub conditione baptizari, si baptismum (plus minusve) *explicite reicit*, ut si agatur de iudaeo (n. 41). Si illud non obtinet, per se videtur sub conditione baptizandus (n. 41) Dixi *per se*, quia prudentia potest prohibere, quominus haec doctrina in praxim ducatur.

¹. 16 Iui. 1881.

SECTIO VII.

De amentibus et furiosis.

103 I. *Amentes et furiosi, qui tales sunt a nativitate vel saltem ante adeptum usum rationis*, baptizentur; etiam quatenus prudentia illud sinat, invitis parentibus (cfr. can. 754, § 1; n. 99). Qui post usum rationis amentes vel furiosi evaserunt, ut adulti tractandi sunt, ideoque baptizari nequeunt, nisi, antequam insanirent, suscipiendi baptismi desiderium habuerint; quodsi certum vel probabile (utut tenuiter) sit, illud locum habuisse, baptizentur imminente periculo mortis (can. 754, § 3); vel etiam in decursu vitae, si iure timeatur, ne, imminente mortis periculo, baptismus praetermittatur.

II. *Qui dilucida habent intervalla, dum mentis compotes sunt*, baptizentur si velint (can. 754, § 2). Baptizentur quoque — ut dictum est de aliis amentibus — imminente periculo mortis, si antequam insanirent, suscipiendi baptismi desiderium ostenderint (can. 754, § 3).

III. *Qui lethargo aut phrenesi laborat*, vigilans tantum et volens baptizetur; at si periculum mortis impendeat, servantur dicta de amentibus et de iis qui dilucida habent intervalla (can. 754, § 4).

SCHOLION.

De dubie baptizatis.

104 I. *Dubie vel dubie valide baptizati sub conditione rebaptizari debent, quoties post diligens examen institutum prudens dubium de collatione cave valida remanet* (cfr. can. 732, § 2). Dicitur:

1. *Post diligens institutum examen*. Ratio est, quia examen institutum forte sufficientem de valore Baptismi certitudinem procurabit, ita ut temerarium et sacramento iniuriosum foret, neglecto examine, illico Baptismum reiterare (S. Alf. VI, 136 sq). Aliqui quidem auctores censuere, baptizatos a *laico*, etiam nulla inquisitione peracta, rebaptizari posse; immo fuerunt synodi, quae in casu reiterationem simpliciter praescribebant. Verum istam sententiam reiciendam esse, patet ex eo quod contingere potest, ut moraliter constet de valore Baptismi a laico collati. Hinc dictae synodi postea correctae sunt, easque improbandas esse, docet Bened. XIV.¹

2. *Quoties prudens dubium de collatione cave valida remanet*.

Quoad probationem baptismi statuit can. 779: « Ad collatum baptismum comprobandum, si nemini fiat praeiudicium, satis est unus testis omni exceptione maior, vel ipsius baptizati iusiurandum, si ipse in adulta aetate baptismum receperit. » *Disputant* vero auctores, quae ut plurimum

*. De syn. diocc. l. 7, c. 6. n. 7

requirantur, ut testimonio *laid* de baptismo *rite* collato cum morali certitudine fidere liceat. *Alii* censent sufficere, ut medicus vel obstetrix, edocta methodum baptizandi, in casu particulari testetur, se rite baptizasse, modo nihil occurrat, quod testimonium eius infirmet.¹ *Alii* praeterea requirunt, ut medicus vel obstetrix integrae fama *saepius reperta sit* rite baptizare. *Alii* exigunt, ut testimonium laici uno saltem teste firmetur. Sed inspicienda sunt adiuncta, quae certo eiusmodi esse *possunt*, ut certitudo de Baptismi valore habeatur, quamvis laicus non saepius repertus sit rite baptizasse, vel eius testimonium alio teste non firmetur. Neque puto, id ab aliquo auctore simpliciter negari.² Attamen obstetrices moneantur, ut baptizent, praesente uno alterove teste, qui attendat ad modum baptizandi, ipsam, si erret, moneat, et postea de Baptismo rite collato testari possit. Idem in pluribus regionibus applicandum catechistis; siquidem maxima est plurium gentium in asserendis rebus etiam gravibus levitas.

Coroll. I. Qui longo tempore post Baptismum receptum incipiunt dubitare, num rite baptizati sint a parocho vel ab obstetrice, scrupulos deponant. Censeri debet, nem suo tempore, si necesse esset, rite examinatum fuisse. — Praeterea secundum plures natus ex parentibus catholicis et inter catholicos educatus, licet nullum exstet de Baptismo testimonium, non est rebaptizandus. Attamen praesumptio ex his deducta hodie saepius praesumptione contraria eliditur in regionibus, ubi non rara est parentum negligentia, puta facile differendo baptismum. Unde si prudens post inquisitionem dubium remanet, Baptismus sub conditione iteretur. — Adhaec *sola* ratio quod nullum exstat positivum testimonium, non est sufficiens ad iterandum Baptismum ante ordinationem.³ Nec in casu matrimonii mixti, ante matrimonium sub conditione baptizari debet pars acatholica ob dubium de baptismo, si velit in haeresi remanere.⁴

Coroll. II. *Infantes expositi* et inventi nisi, re diligenter investigata, de eorum baptismo constet, sub conditione baptizentur (can 749). Practice passim sub conditione baptizandi sunt, idque etiamsi apposita sit schedula, quo collatio Baptismi significatur; nisi persona, quae schedulam exaravit, è certo cognoscatur èt pro certo fide digna habeatur; aut aliunde comprobetur, Baptismum rite collatum esse (S. Alf. VI, 135).⁵ Spectatis documentis in nota citatis, per se prius inquisitio fieri debet, nisi periculum sit in mora: practice tamen in aliquibus regionibus fieri non solet. — Quae dicta sunt de infantibus expositis, etiam applicentur *infantibus derelictis* a parentibus vagis, idque etiamsi iam v. g. tres vel quinque aut plures annos nati sint, nisi indubie de Baptismo recepto constet.

¹. Bened. XIV, De syn diocc. l. 7, c. 7, n. 11. ----- ². S. C. de Prop. Fide 8 Sept 1869 pro Indiis orientalibus statuit: « ut non teneatur missionarius baptizatos a catechista fiducia digno sub conditione baptizare, requiritur, ut adsint duo testes, qui testificari possint, Baptismum fuisse legitime collatum; quibusdam tamen casibus exceptis, in quibus singulis perpensis circumstantiis, attenta peritia et probitate catechistae, cui tamen fiducia non est nimis facile concedenda, fieri potest, ut nullum prorsus probabile dubium circa validitatem Baptismi oriatur, etiamsi non adfuerint duo testes. » ----- ³. S. C. de Prop. Fid. 30 sept. 1848 (Collect. n. 1034).----- ⁴. S. Off. 13 April. 1878.----- ⁵. S. Off. 5 Ian. 1724 (Collect n. 299).

Coroll. III. Baptisat a laico, puta a medico vel ab obstetrice, haud ita raro sub conditione baptizandi sunt, quia, inquisitione facta, saepe dubium remanet. Excipe si persona rite instructa, catholica, sincera et probatae soliditatis affirmet, se rite baptizasse. Si de persona *acatholica* agitur, facilius aliquod dubium supererit; immo si osor religionis v. g. iudacus baptizaverit, potest esse ratio dubitandi de debita intentione.

Si infans a laico baptizatus est, sacerdos inquirat: i° quam formam adhibuerit; 2° num aqua fuerit naturalis; in quamnam partem fusa sit; num cutem tetigerit, an solum crines vel sordes nativitatis; num in sufficienti quantitate effusa sit, ita ut fluxerit; num satis simultanée infantem abluerit, et formam pronuntiaverit.

Coroll. IV. Haeretici conversi passim sub conditione baptizari debent, quia, examine instituto, passim dubium de valore remanet. Examen instituendum esse, declaravit S. Off.' Inquiratur autem, num secta, ad quam neo-conversus pertinebat, Baptismum magni habeat, et formam et materiam multum curare soleat; num ministellus religiosus sit, et quo modo baptizare consueverit. Re examinata, extra casum imminentis mortis periculi, sententia Episcopi exquirenda semper erit, qui indicabit in casibus particularibus, an aliquod probabile dubium de validitate subsit.

105 II. *Ordo servandus in conciliando haeretico* ex responsis S. Off.: hic est:

1. Si Baptismus *absolute conferatur*, nulla requiritur abiuratio nec absolutio, eo quod omnia abluat sacramentum regenerationis.

2. Quando *validum indicatum fuerit Baptisma*, sola recipitur abiuratio seu fidei professio, quam absolutio a censuris sequitur.

3. Si Baptismus sit *sub conditione iterandus*, duplici ordine licet procedere, scilicet:

a) Aut ita: i° Abiuratio seu fidei professio; 2° Baptismus conditionatus; 3° Confessio sacramentalis cum absolutione conditionata.

b) Aut ita: i° Abiuratio seu fidei professio; 2° Confessio sacramentalis sine absolutione; 3° Baptismus conditionatus; 4° Summaria repetitio confessionis et absolutio conditionata.

Quoad abiurationem sufficit Professio fidei, quae reperitur in initio Codicis; eaque « habetur iuridice peracta cum fit coram ipso Ordinario loci vel eius delegato et saltem duobus testibus » (can. 234, § 2.

Pars II.

De modo suscipiendi baptismum.

Quoad receptionem baptismi tam validam quam licitam, remittimus ad ea, quae in tractatu de Sacramentis in genere (n. 39 sq.) notavimus. Labet tamen dicta de licita receptione hisce quoad baptismum adulti ampliare. Itaque in adulto baptizando requiruntur:

106 I. Fides. Patet ex hisce Christi apud Marc. XVI, 16: « Qui crediderit

», 20 Nov. 1878 (Collect, η. 1504); 21 Febr. 1883 (Collect, η. 1590).-----* 20 Iui. 1859 (Collect η. 1178); 2 Dec. 1874 (Collect, η. 1426).

ct baptizatus fuerit, salvus erit. » Requiritur autem fides *explicita* in ea, quae certo vel probabiliter credenda sunt necessitate medii ; in *certo credenda*, quia secus sacramentum certo infructuose, in *probabiliter credenda*, quia probabiliter infructuose reciperetur (t. I. n. 488).

II. Instructio, secundum haec can. 752:

107

1. Adultus nisi sciens et volens *probeque instructus* ne baptizetur (§ 1).

2. *In mortis autem periculo*, si nequeat in praecipuis fidei mysteriis diligentius instrui, satis est, ad baptismum conferendum, ut aliquo modo ostendat se eisdem assentire serioque promittat se Christianae religionis mandata servaturum (§ 2).

3. Quin etiam, si ob mortem instantem aliave adiuncta instructio praemitti nequit, tamen conferatur baptismus, etiamsi desit fides explicita in ea, quae solum probabiliter necessitati medii credenda sunt.

4. Denique si dubitetur, num moribundus statum discretionis attigerit, instruatur meliori quo fieri potest modo.¹

III. Attritio, eaque supernaturalis, de mortalibus, si quae a baptizando 108 commissae sint (can. 752, § 1). Sufficit autem attritio *habitualis*, i. e. elicitae et non retractatae. De peccato originali attritio haberi nequit ; requiritur tamen quaedam de eo displicentia. Contritio et attritio sunt « dolor respiciens et quodammodo comminuens voluntatis durtiem ; et ideo solum de illis peccatis potest esse, quae ex durtia nostrae voluntatis in nos proveniunt ; et quia peccatum originale nostra voluntate non est inductum, sed ex vitatae naturae origine contractum, ideo de ipso non potest esse contritio, proprie loquendo, sed displicentia tantum vel dolor » (S. Thom. Suppi, q. 2, a. 2). Requisita displicentia semper habetur in eo, qui cetera requisita praestat.

Requiruntur etiam spes et initialis amor ; sed haec quoque semper reperiuntur in eo, qui dispositionibus expositis gaudet. Denique

IV. Tam sacerdotem qui adultos baptizaturus est, quam ipsos adultos 109 qui sani sint, decet esse ieiunos. — Nisi graves urgentesque causae obsint, adultus baptizatus statim Missae sacrificio assistat et sacram communionem percipiat (can. 753).¹

Coroll. Adulto *absolute* baptizando non imponatur confessio peccatorum. Haec tamen utiliter instituitur, ut baptizandus de vitiis moneatur et melius ad Baptismum disponatur (S. Thom. p. 3^a, q. 68, a. 6). Neque imponenda sunt opera satisfactoria, quia Baptismus ordinatur ad tollendum omnem reatum tam culpae quam poenae.

¹. S. Off. 18 Iui. 1922, ad IV (Nouv. Revue théol. 1897, p. 95). ----- \ Rit. Rom. tit. 2, cap. 3, n. 7.

TRACTATUS III. De confirmatione.

(S. Thom. p. 3, qu. 72; S. Alf. Theol. Mor. l. VI,
n. 161-188; Horn. Apost. tr. 14, n. 39-53).¹

Dicendum *primum* de Confirmatione in se spectata, *deinde* de ministratione, *denique* de susceptione Confirmationis.

DISSERTATIO I. De confirmatione in se spectata.

- 110 *Confirmatio* est sacramentum, quo confertur Spiritus Sanctus ad robur in fide per unctionem et manus impositionem sub certa verborum forma. Confirmatio est complementum Baptismi, quatenus scii, vitam spiritualem, per Baptismum acceptam, auget et roborat (n. 115) et hominem, per Baptismum in *familiam* Christi ascitum, *militiae* Domini adiungit (n. 115). Dicitur Confirmatio a voce *confirmandi* i. e. firmum reddendi. Quibus praemissis, agemus *primum* de existentia, *deinde* de essentia, *tum* de effectibus, *denique* de necessitate confirmationis.

Pars I.

De existentia sacramenti confirmationis.

- 111 *Confirmatio est verum sacramentum Novae Legis*. Est de fide ex hisce Cone. Trid.: « Si quis dixerit, Confirmationem baptizatorum otiosam caeremoniam esse et non potius verum et proprium Sacramentum....a. s. »²

Dubium est, *quo tempore* Christus Confirmationem instituerit. Secundum alios in ultima coena; secundum alios post resurrectionem et ante ascensionem, scii, dum loquebatur cum Apostolis de regno Dei et complebat mysteria salutis; * secundum alios in die Pentecostes.

Pars II.

De essentia confirmationis.

SECTIO I.

De materia.

- 112 I. Materia remota. 1. *Ad valorem*, ut hic *indubius* sit, requiruntur: 1° chrisma, i. e. compositio ex oleo olivarum et balsamo; 2° consecratum;

Cfj Dolger, Das Sakrament der Firmung historisch-dogmatisch dargestellt; Umherg, Die Schriftlehre vom Sakrament der Firmung. ----- '. Sess. 22, de Conf. can i.----- * Act. Ap. I, 3.

3° ab Episcopo; 40 idque speciali chrismatis consecratione. Porro ex praedictis :

a) *Oleum olivarum* certo requiritur, ut patet ex universali et constanti traditione Ecclesiae¹ (S. Thom. p. 3, q. 72, a. 2 ; S. Alf. VI, 162).

b) *Admixtio balsami* probabilissime requiritur, spectatis tam Decreto Eugenii IV pro Armenis, quod tradit, materiam esse chrisma confectum ex oleo et balsamo, quam ex praxi Ecclesiae. Ratio dubitandi desumitur ex eo, quod Paulus IV et Pius V Indis concesserunt privilegium utendi pro balsamo liquore, qui ab illis balsamum vocatur, sed non est; item ex eo quod usus balsami non apparet ante saeculum sextum, licet iam antea oleum nomine chrismatis veniebat.

c) *Aliqua consecratio* seu benedictio pariter requiri videtur, attentis iterum Decreto Eugenii IV et praxi Ecclesiae (S. Alf. VI, 163).

d) Consecratio *ab Episcopo* certo praescribitur, sed non ita certum est, eam ad valorem requiri (cfr. can. 781, § 1). Potestas consecrandi chrisma antiquitus subinde simplici sacerdoti collata videtur.² Certum quoque est, simplici sacerdoti concedi posse facultatem confirmandi cum chrismate *ab Episcopo* consecrato (can. 781, § 1).

e) *Specialis consecratio* seu benedictio, i. e. consecratio chrismati propria quoque requiri videtur; quod iam suadetur ex ipsa necessitate *chrismatis*.

Coroll. Cum *oleum olivarum* certo ad valorem requiratur, notes, nunquam adhiberi posse oleum nucum aliave olei genera.

2. *Ad liceitatem* requiritur, ut adhibeatur materia certo valida, utque chrisma sit in Coena Domini proxime superiore consecratum (can. 734, § 1). Hinc non licet confirmare cum chrismate veteri, nisi necessitas urgeat. Dicitur *materia certo valida*; quod non impedit, quominus saltem in periculo mortis, si chrisma speciali benedictione consecratum haberi nequeat, Confirmatio sub conditione conferatur cum oleo catechumenorum; magna enim sacramenti utilitas sufficit, ut periculo nullitatis exponi possit (S. Alf. VI. 162).

II. Materia proxima. 1. *Ad valorem*, ut hic indubius sit, requiritur: 113
i° unctio; 20 in fronte; 30 facta immediate per manum ministrantis, non mediante instrumento; 40 in forma crucis (cfr. can. 780). Quantus autem gradus certitudinis singulis enumeratis competat, vide apud Dogmaticos.

Ad essentiam Confirmationis certo requiritur *impositio manus*, ut

¹. Cfr. Innocentius III, *Decret.* l. I. Tit. 15, in initio c. i: «Cum venisset»
-----³. Dolger, o. c. p. 108-112.

iam ex ipsa S. Scriptura | patet. Verum — secundum sententiam, quae hodie communiter pro certa habetur — impositio manus requisita neque est illa impositio seu extensio manus, quae habetur initio ritus, atque super omnes confirmandos fit sub oratione: *Omnipotens sempiterna Deus*, etc. (cfr. can. 780 et 781, § 2) ;: neque est illa impositio manus, qua minister sub ipsa unctione reliquam manum capiti confirmandi imponit;’ sed est ipsa unctio, ita ut haec sit simul et unctio et manus impositio.

2. Ad *liceitatem* requiritur, ut materia proxima certo valida adhibeatur, utque unctio fiat pollice manus dexteræ; hic est enim Ecclesiae usus, qui tamen satis probabiliter sub levi tantum obligat, quia in consecratione Episcopi pollex et *index utriusque* manus, quin etiam *ambae manus totae* unguntur (S. Alf. VI, 165).

SECTIO II

De forma.

114 Forma legitima est:

I. *Pro Ecclesia Latina*: « Signo te signo crucis et confirmo te chrismate salutis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. » Probabiliter ad essentiam sufficiunt haec: *Signo et confirmo te*; seu *Confirmo te chrismate salutis*; quippe quae sola aequivalenter in forma Graecorum reperiantur. Attamen etiam probabile est, omnia in forma esse essentialia; quod pendet a quaestione, quae sit Ecclesiae potestas directa circa valorem sacramentorum (cfr. S. Thom. p. 3, qu. 72, art. 4; S. Alf. VI, 167, 168).

II. *Pro Ecclesia Graeca*: « Signaculum doni Spiritus Sancti. » *Disputatur* tamen, num etiam invocatio SS. Trinitatis, quae in Euchologiis Graecis chrismationi praemittitur, ad essentiam pertineat. Affirmant plures ex iis, qui censent, in forma Latina omnia — etiam expressionem SS. Trinitatis — essentialia esse; illudque affirmare tenentur, *nisi* admittant, Christum Confirmationis formam non determinasse in forma specifica *fixa*.

Pars III.

De effectibus confirmationis.

115 Effectus Confirmationis sunt:

1. Gratia sanctificans; per se *secunda* seu augmentum gratiae, per

\ Act. Ap. VIII, 17; XIX, 5; Hcbr. VI, 1. ----- ’. Dccr. pro Armenis; S. C. de Prop. Fid. 6. Aug. 1840 (Collect, n. go8). ----- . Innoc. III, Decret. I. 1 Tit. 15. c. I

accidens probabilius *prima* (η. 6); annectitur augmentum virtutum et donorum Spiritus S.

II. Gratia sacramentalis: quae consistit in eo quod gratia sanctificans, quam auget Confirmatio, èt eo ordinatur, ut fideles fidem constanter teneant constanterque profiteantur, èt secum fert ius ad gratias actuales in ordine ad illos effectus recipiendas (S. Thom. p. 3, q. 62, a. 1 ; S. Alf. v, 169). ·;··/<

III. Character. 1. *Exsistentia characteris* patet ex dictis n. 8.

2. *Effectus characteris*. Efficit, ut baptizatus constituatur *miles* Christi, atque *deputetur* ad fidem intrepide profitendam (S. Thom. p. 3°. qu. 72, art. 5).

Pars IV.

De necessitate confirmationis.

I. Necessitas medii iure negatur (can. 787); etenim Confirmatio non 116 est necessaria: neque ad gratiam sanctificantem *comparandam*, quia ordinatur ad eam *augendam*; neque ad obtinendas gratias actuales, quibus vita spiritualis servari possit; siquidem ius ad gratias simpliciter necessarias iam per Baptismum datur.

II. Necessitas praecepti. *Obligatio est recipiendae confirmationis*; 117 *eaque obligatio videtur gravis esse*. Dicitur:

1. *Obligatio est*. Patet i^o Ex can. 787: «Nemini licet, oblata occasione, illud negligere » ; adde can. 1021, § 2: « Catholici qui sacramentum Confirmationis nondum receperunt, illud, antequam ad matrimonium admittantur, recipiant, si id possint sine gravi incommodo. » 20 Ex hisce, quibus Urbanus Papa ex fine et indole Confirmationis obligationem eruit: « Omnes fideles, per manus impositionem episcoporum. Spiritum Sanctum post Baptismum accipere *debent*, ut *plene christiani* inveniantur. » 1 30 Ex eis, quibus obligationem gravem comprobabimus.

2. *Obligatio videtur gravis esse*. Intelligo obligationem gravem *per se*, non solum *quandoque per accidens*. Scilicet omnes concedunt, eum qui negligat suscipere Confirmationem, posse *per accidens* graviter peccare: i^o ratione scandali; 20 ratione contemptus ; 30 ratione peculiaris periculi et infirmitatis spiritualis (S. Alf. VI, 182). *Disputatur* vero, num *per se* astruenda sit obligatio gravis. Cum S. Alfonso (l. c.) contra plures recentiores affirmandum videtur. Etenim *primum* S. Paulus? Confirmatio- nem institutionibus fundamentalibus Christianismi accenset; quod innuit,

‘. In can. *Omnes* i, dist. 5, de consccr. ----- Ad Hebr. VI, 2

eam sub gravi obligare, eo magis quod omnia alia ibidem ' enumerata sub gravi obligant.' *Deinde* Benedictus XIV in bulla *Etsi pastorales* declarat quoad Graeco-Italos, qui a sacerdote non competente ideoque invalide confirmati fuerant, « *eos gravis peccati reatu teneri, si, cum possint ad Confirmationem accedere, illam renuunt ac negligunt.* » ' lam vero Bened. XIV hisce intendit et significat obligationem gravem *per se* existentem, non (solum) eam, quae per accidens, ratione specialium adiunctorum, Graeco-Italos tenebat.. Etenim : a) Hic est sensus magis obviu; siquidem verba antecedentia omnes respiciunt, ita ut etiam verbo citata omnes, et non solos Graeco-Italos respicere videantur; ceterum omnes per integrum saeculum theologi verba S. Pontificis praedicto sensu intellexerunt, b) Instructio S. C. de Prop. Fide, ' a Clemente XIV approbata, quae obligationem per se adesse docet, ad Bullam Bened. XIV remittit, c) Ipsemet Benedictus XIV istum esse bullae suae sensum satis significat; uti videre est in *Benedicti XIV Pp. opera inedita*. | Observes quoque Bened XIV, qua doctorem privatum pro certa et quasi communi habuisse sententiam, quae docet, esse per se obligationem gravem suscipiendi Confirmationem.' *Praeterea* Instructio S. C. de Prop. Fide * — quam Clemens XIV « approbavit et ab omnibus, ad quos spectat, inviolabiliter observari mandavit » — declarat : Hoc sacramentum « sine gravi peccati reatu respui non potest ac negligi, cum illud

*. Ad Ilcbr. VI, i. 2.-----Cfr. Umberg. o. c. S. 200. -----'. 26 Maii 1742.-----

Integer textus hic est : < Quamvis confirmati a simplici sacerdote cogendi non sint eiusmodi Confirmationis sacramentum ab Episcopo suscipere, si ex tali coactione scandala oriri possint, cum sacramentum Confirmationis eiusmodi necessitatem non habeat, ut sine eo salvus quis esse non possit, monendi tamen sunt ab Ordinariis locorum, eos gravis peccati reatu teneri, si cum possint ad Confirmationem accedere illam renuunt ac negligunt.» -----* 4 Maii 1774 (Collect, n. 503). — ' Haec a Dr. I' Heiner edita sunt: ibidem autem p. 215 Benedictus XIV edicit, se in Constitutione sua *litsi pastoralis* plura statuuisse, i. a « Che, benchè chi ðegi Ilalo-Greci ha ricevuto la Crisma da qualche semplice sacerdote, non debba esserc sforzato a riceverla dal Vescovo, quando da questo passo si potesse mai temere qualche grave scandalo, non essendo questo Sacramento assolutamente indispensabile per la salute etenia, dee pero l'ordinario del luogo, a cui e sottoposto ritale-Greco, saviamente ammonirlo, che *per non esser reo de grave peccato, venendo Voccasione di farsi cresimare, non la trascuri, awegnache in questo ca.su avrcbbc luogo il dispregio del Sacramento, come anche da noi si e demonstrato nella nostra Istitusione sesta.* >-----\ « Certum, ita scribit, adulta iam aetate homines vel in re vel saltem in voto debere necessitate praecepti confirmari, quod etiam inter Dei praecepta numeratur. Ecclesiae praeceptum dicitur, cum quis rationis usu praeditus, si Episcopus huius sacramenti minister praesto est, nulla legitima causa ad illud suscipiendam impediatur. Ita *ferme universi theologi* docent et qui sapientiae laude magis commendantur; eos gravi labe inquinari, testantur, qui ob contemptum vel oscitantem socordiam animam istius sacramenti gratia muniri praetermittant » (Instit. Ecclesiast. VI, n. 10). ----- . 4 Maii, 1774 (Collect, n. 503).

suscipiendi opportuna adest occasio. » ' *Adhaec* sacramentum, quod habetur pro complemento baptismi seu, quod ad integritatem esse Christiani pertinet, sub gravi imponi videtur. Atqui eiusmodi est Confirmatio; hinc Urbanus Papa, ut iterum eius verbis utar: «Omnes fideles, per manus impositionem episcoporum, Spiritum Sanctum post Baptismum accipere debent, ut *plene Christiani* inveniantur. » 5 *Tum* Confirmatio confert Spiritum Sanctum, qui dicitur « Promissio Patris;» confert gratiam, quae tam in Veteri quam in Novo testamento tanquam proprium donum regni Messianici assignatur. Porro aegre admittitur, ea non esse sub praecepto coque gravi proseguenda. *

Coroll. I. Dicendum videtur, obligationem Confirmationis non solum iuris ecclesiastici, verum etiam iuris *divini* esse, cum plura argumenta allata ius divinum arguant.

Coroll. II. Per se sub conditione iterari debet sacramentum, si prudens dubium existat, num revera vel num valide collatum fuerit (can. 732, § 2).

Coroll. III. Proveciores aetate, qui valde erubescunt sacramentum cum pueris suscipere, si privatim confirmari nequeant, secluso scandalo, in bona fide relinqui possunt.

DISSERTATIO II.

De ministratione confirmationis.

1. Persona ministrans. 1. *Episcopus potest valide conferre Confirmationem.* 118 Est de fide ex Cone. Trid. ' Episcopus igitur semper valide sacramentum ministrare potest.

2. *Presbyter de facto nequit valide conferre Confirmationem sine delegatione.* Ita omnes. Sed disputatur, utrum necne etiam presbyter *per se* seu de se gaudeat facultate valide ministrandi Confirmationem. *Alii* affirmant; addunt tamen, *exercitium validum* dictae potestatis, vi dispositionis ecclesiasticae vel etiam divinae, presbytero non competere. *Alii* negant, presbyterum posse *per se* seu de se Confirmationem valide conferre, sed gaudere tantum incompleta potestate confirmandi, per delegationem complenda. Ex hisce autem alii docent, eiusmodi delegationem, spectato solo iure divino, etiam *Episcopo* competere; alii censent,

' Integer textus hic est: « Ceterum Missionarii non omittant populos sibi creditos etiam hortari, ut Confirmationem debito tempore recipiant, necnon ut parentes filios suos confirmari curent; etsi enim hoc sacramentum non sit de necessitate medii ad salutem, *tamen sine gravis peccati reatu respui non potest, ac negligi, cum illud suscipiendi opportuna adest occasio.* Porro haec doctrina, si pro omnibus, qui sunt undique, Christofidelibus vera est, multo magis locum habet in illis, qui in terris degunt haereticorum, vel paganorum, in quibus quandoque adversus Catholicos persecutiones ingruunt. » ----- s. Ware die Firmung, inquit *Pohle*, cin blosz niitzliches und kein notwendiges Sakrament, wozu ware sie von Christus als Ergänzung und vollendung der Taufe für alle Christen cingesetzt und verordnet worden » (Lchrh. der Dogmatik. ' t. III, S 158).----- '. Umberg, o. c. S 198. ---- ' Sess. 7, de Confirm, can. 3.

eam non solum de facto, sed etiam vi iuris divini soli summo Pontifici esse reservatam.¹ Ex dictis eruas quae sequuntur.

3. *Ordinarius* confirmationis minister est solus Episcopus (can. 782, § 1). *Extraordinarius* minister est presbyter, cui vel iure communi vel peculiari Sedis Apostolicae induito ea facultas concessa sit (can. 782, § 2). Porro:

a) Hac facultate *ipso iure* gaudent praeter S. R. E. Cardinales ad normam can. 239, § 1, n. 23,² Abbas vel Praelatus *nullius*, Vicarius et Praefectus Apostolicus, qui tamen ea valide uti nequeunt, nisi intra fines sui territorii et durante munere tantum (can. 782, § 3). Dictis etiam accensentur Pro-vicarius et Pro-praefectus, ad quos vicariatus aut praefecturae cura devenerit ad normam can. 309 (can. 310, coll. can. 294, § 2). Praedicti intra fines sui territorii *omnes valide* confirmare possunt.

b) Presbyter latini ritus cui, vi indulti, haec facultas competat, confirmationem valide confert solis fidelibus sui ritus, nisi in induito aliud expresse cautum fuerit (can. 782 § 4). Si tamen indultum est *locale*, in designato sibi territorio omnes fideles sui ritus, etiam extraneos, valide confirmat. Si indultum est *personale*, eas tantum personas valide confirmat, quae induito comprehenduntur.

c) Presbyteri ritus *orientalis* vi consuetudinis immemorabilis valide et licite una cum baptismo infantibus sui ritus confirmationem administrent, exceptis iis ecclesiis ad quas peculiari statuto extensa fuit disciplina latina,³ ut in Bulgaria, Italia et insulis adiacentibus locum habuit. At nefas est presbyteris, qui facultate vel privilegio gaudent confirmationem una cum baptismo infantibus sui ritus conferendi, eandem ministrare infantibus latini ritus » (can. 782, § 5) ; quae verba cum valorem non excludant, collatio non videtur invalida.

119 II. Liceitas ministrandi. 1. Episcopus in sua dioecesi hoc sacramentum etiam extraneis legitime ministrat, nisi obstet expressa proprii eorum Ordinarii prohibitio (can. 783, § 1). In aliena dioecesi indiget licentia Ordinarii loci saltem rationabiliter praesumpta, nisi agatur de propriis subditis quibus confirmationem conferat privatim ac sine baculo et mitra (can. 783, § 2).

2. *Presbyter*, qui apostolico *locali* privilegio est munitus, in designato sibi territorio, etiam extraneos licite confirmat, nisi id ipsorum Ordinarii expresse vetuerint (can. 184).

120 III. Obligatio ministrandi. 1. Episcopus obligatione tenetur sacra-

¹ Cfr. G i a m a n n, Zur Lehre der Scholastik vom Spender der Firmung; De Smet, Tract, dogm. — mor. de sacr. in gen. de Bapt. et Conf. ' n. 400 sq. -----

Cardinales ubique valide confirmant, cum onere tamen inscribendi nomen confirmati (can. 239, § i, n. 231). -----'. A e r t n v s.-Damen, II, n. 87.

mentum hoc subditis rite et rationabiliter petentibus conferendi, praesertim tempore visitationis dioecesis. Eadem obligatione tenetur presbyter, privilegio apostolico donatus, erga illos quorum in favorem est concessa facultas (can. 785, § 1 et 2). Non tamen *tenentur* Confirmationem conferre moribundo petenti: nequeunt enim illud officium praestare uni, negare alteri; omnibus autem satisfacere onus nimium foret (S. Alf. VI, 175).

2. Ordinarius, legitima causa impeditus aut potestate confirmandi carens, debet, quoad fieri possit, saltem intra quodlibet quinquennium providere ut suis subditis hoc sacramentum administretur (can. 785, § 3).

3. Si graviter neglexerit sacramentum confirmationis suis subditis per se vel per alium ministrare, Metropolita S. Sedem certiore facere tenetur (can. 785, § 4). Gravis autem neglectus videtur haberi, si occasio recipiendi Confirmationem ultra quinquennium differtur.

IV. Servanda in ministrando respiciunt tempus, locum, vestes sacras, 121 caeremonias et patrilinos.

1. *Tempus*. Hoc sacramentum quovis tempore conferri potest; maxime autem decet illud administrari in hebdomada Pentecostes (can. 790). De consilio tantum est, ut confirmans et confirmandi ieiuni sint (S. Alf. VI, 174, Quaer i°).

2. *Locus*. Locus proprius confirmationis administrandae est ecclesia; attamen minister ex causa quam iustam et rationabilem iudicaverit, potest eam in quolibet loco decenti conferre (can. 701). Episcopus ius habet eam administrandi intra fines suae dioecesis in locis quoque exemptis (can. 792).

3. *Vestes sacrae* Pontificali exhibentur, quarum plerasque omittere grave foret (S. Alf. VI, 184, nota 1).

4. *Caeremoniae* ab Episcopo servandae reperiuntur in Pontif. Rom.; servandas a presbytero continet Instructio S. C. de Prop. Kide. — Earum obligatio gravis est ex genere suo. (S. Alf. λζI, 184).

5. *Latrini*: a) Patrilinus, si haberi possit, adhibendus est (can. 973); idque sub gravi (S. Alf. VI, 185). Adhaec:

a) Unus tantum pro singulis confirmandis sit patrilinus (can. 194, § 2); hinc confirmandus nequit habere duos patrilinos.

β) Idem pro uno tantum aut pro duobus potest esse patrilinus, nisi aliud iusta de causa ministro videatur (can. 794, § 1). Itaque minister iusta de causa potest permittere, ut idem etiam pro pluribus patrilinus

’. 4 Maii, 1774 (Collect, η. 503).

sit, quin etiam ut unus sit patrinus pro omnibus masculis, una pro omnibus feminis. '

b) Ut quis *valide* patrinus constituatur oportet: i° Sit ipse quoque confirmatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi; 2° Nulli haereticae aut schismaticaе sectae sit adscriptus, nec sententia condemnatoria vel declaratoria sit excommunicatus aut infamis infamia iuris aut exclusus ab actibus legitimis, nec sit clericus depositus vel degradatus; 3° Non sit pater, mater, coniux confirmandi; 4° A confirmando eiusve parentibus vel tutoribus vel, hi si desint aut renuant, a ministro vel a parocho sit designatus; 50 Confirmandum in ipso confirmationis actu vel per se vel per procuratorem physice tangat (can. 795).

c) Ut quis *licite* ad patrini munus admittatur, oportet: i° Sit alius a patrino baptismi, nisi rationabilis causa, iudicio ministri, aliud suadeat, aut statim post baptismum legitime confirmatio conferatur; 20 Sit eiusdem sexus ac confirmandus, nisi aliud ministro in casibus particularibus ex rationabili causa videatur; 30 Serventur praeterea praescripta can 766 (can. 796). '

d) Ex valida confirmatione oritur inter confirmatum et patrinum cognatio spiritualis, ex qua patrinus obligatione tenetur confirmatum perpetuo sibi commendatum habendi cuiusque christianam educationem curandi (can. 797). Attamen dicta cognatio non secum fert impedimentum matrimonii.

122 V. Annotatio et probatio Confirmationis ministratae. 1. Parochus *in peculiari libro* inscribat nomina ministri, confirmatorum, parentum et patrinorum, diem ac locum confirmationis (can. 798). Praeterea *in libro baptizatorum* adnotetur, si baptizatus confirmationem receperit (can. 798). Si proprius confirmati parochus praesens non fuerit, de collata confirmatione minister vel per se vel per alium quamprimum eundem certiore faciat (can. 799).

2. Ad collatam confirmationem *probandam*, modo nemini fiat praeiudicium, satis est unus testis omni exceptione maior, vel ipsius confirmati iusiurandum, nisi confirmatus fuerit in infantili aetate (can. 800), i. e. ante plenum septennium (can. 88, § 3).

DISSERTATIO III.

De susceptione confirmationis.

123 I. Persona suscipiens. Valide confirmari potest omnis et solus bap-

' Cfr. S. C. C. '4 lun. 1823; 12 Iui. 1823; S. Off. 16 lun. 1884 (Collect, n. 1619).
----- 2. Can. 766 exhibet requisita, ut quis licite patrinus in baptismo admittatur (n. 84).

tizatus, et nondum confirmatus (can. 786, η. 38). Per se etiam perpetuo amentes ungantur, nimirum ut saltem secundum esse constituentur Christiani perfecti et integri; idque magis etiam urgendum, si de semi-amentibus sermo est (S. Alf. VI, 180).

IT. Aetas susceptionis. Primis duodecim saeculis usus fuit una cum 124 Baptismo Confirmationem conferendi. Praxis ista adhuc viget in Ecclesia Graeca; in Ecclesia vero Latina mutata est, exceptis aliquibus regionibus, in quibus etiam parvuli praesentantur confirmandi, ut in Hispania et in America Latina. Ceterum quoad Ecclesiam Latinam valet regula haec: Administratio Confirmationis convenienter differtur ad septimum circitur aetatis annum; nihilominus etiam antea conferri potest, si infans in mortis periculo sit constitutus, vel ministro id expedire ob iustas et graves causas videatur (can. 788), puta si infantes secus valde diu occasione suscipiendi sacramentum carerent (S. Alf. VI, 178); in aliis casibus ante septimum circiter aetatis annum conferri nequit.¹ Non expedit Confirmationem diutius differre quam ad septimum circiter aetatis annum, cum « sic confirmati adolescentuli ad capienda praecepta molliores fiant, suscipiendaeque postea Eucharistiae aptiores, atque ex suscepta uberiora capiant emolumenta.»' (cfr. S. Thom. p. 3, q. 65, a. 1 et 2).

III. Servanda in susceptione. Requiruntur in suscipiente: i° Status 125 gratiae (can. 786), qui, si amissus fuerit, per confessionem aut per contritionem perfectam recuperetur; 2° sufficiens instructio, si confirmandus usu rationis polleat (can. cit.), instructio scii, in rudimentis fidei, atque in praecipuis, quae respiciunt sacramentum Confirmationis.² De consilio tantum est, ut confirmandus, si commode fieri possit, ieiunus sit.⁴ Denique confirmandi, si plures sint, adsint primae manuum impositioni seu extensioni, nec nisi expleto ritu discedant (can. 789). Dicitur *si plures sint*, nam si unus tantum confirmandus atque hic absens est, caeremonia ne incipi quidem potest.

Nota. Praeceptum Pontificalis Romani gestandi vittam lineam, donec chrisma desiccatum fuerit, iam non observatur, sed statim post unctionem chrisma a fronte confirmati abstergitur (S. Alf. VI, 108).

¹ P. C. 16 Iun. 1931, ad II (A. A. S. 1931, p. 353); cfr. tamen quoad consuetudinem, quae in Hispania et alicubi viget, responsum S. C. de Sacr. 13 Iun. 1932 (A. A. S. 1932, p. 271). ----- Ita Leo XIII in *Brevi Abrogata*, 22 Iun. 1897 -----
² S. C. de Prop. Fid. 4 Maii, 1774 ita. « Sacro chrismate liniendi, ante diligenter erudiendi sunt, iuxta doctrinas Catcch. Romani, de natura, dignitate, effectibus ac dispositionibus ad digne sacramentum huiusmodi recipiendum praerequisitis. Item oportet ut instruantur circa fidei rudimenta, decalogi et Ecclesiae praecepta, actus virtutum theologalium, ac orationem dominicam et Apostolorum symbolum memoria teneant » (Collect, n. 503). ----- 4. Cfr. Pontificale Rom.

TRACTATUS IV. De SS. Eucharistia.

(S. Thom. p. 3, q. 73-83; S. Alf. Theol. Mor.
lib. IV, n. 189-424; Horn. Apost. tr. 15).'

SS. Eucharistia non solum sacramentum, sed etiam sacrificium est. Fundamentum autem totius de hac materia doctrinae est *realis Christi in Eucharistia praesentia*. Hinc dicemus *primum* de praesentia reali Domini in Eucharistia, *deinde* de SS. Eucharistia, ut est sacramentum, *denique* de SS. Eucharistia, ut est sacrificium ; quae tria exhibentur hisce can. 801 : In sanctissima Eucharistia sub speciebus panis et vini Christus Dominus *continetur, offertur, sumitur*.

DISSERTATIO I. De reali Christi praesentia in Eucharistia.

(S. Thom. p. 3, q. 75-77 ; Contra Gentiles, l. 4, c. 62-67).

- 126 I. Veritas realis praesentiae Christi. *In SS. Eucharistia Christus vere, realiter et substantialiter praesens est*. Est de fide e Cone. Trid. sollemniter edicente: « Si quis negaverit in SS. Eucharistiae Sacramento contineri vere, realiter et substantialiter corpus et sanguinem una cum anima et divinitate Domini nostri Iesu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodo esse in eo ut in signo, vel figura, aut virtute, anathema sit. » ' « Concilium, inquit S. Alf., dicit *vere* ut excludat praesentiam figuratam; figura enim opponitur veritati; *realiter*, ad repellendam praesentiam imaginariam, per fidem apprehensam; quam admittebant Sacramentarii ; *substantialiter*, ut removeat sententiam Calvinii, qui asserebat, Eucharistiam non corpus continere, sed virtutem Iesu Christi tantum, qui nobis sese communicet » (Op. dogm. t. I, p. 555, ed. Walter).
- 127 II. Modus, quo Christus praesens sistitur. *Christus in S. S. Eucharistia praesens sistitur per transsubstantiationem*; quocirca haec noto:
- i. Propositio enuntiata est de fide, e Cone. Trid.: « Si quis dixerit, in sacrosancto Eucharistiae Sacramento remanere substantiam panis et vini una cum corpore et sanguine D. N. I. C., negaveritque mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiae panis in corpus et

' Cfr. Billuart, Tract, de almo Eucharistiae sacramento (VI, t VI); Rath, De Eucharistia.-----'. Scss. 13, can. 1.

totius substantiae vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini; quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime transsubstantiationem appellat, anathema sit. »¹

2. *Transsubstantiatio* secundum verba Trid. citata est: «Conversio totius substantiae panis in corpus et totius substantiae vini in sanguinem Christi, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini. » Dicitur:

a) *Conversio*; excluduntur igitur *consubstantiatio*, quae simplicem coniunctionem, et *impanatio*, quae hyposthaticam unionem corporis et sanguinis Christi cum pane et vino admittit.

b) *Conversio... substantiae* panis et vini. Distinguitur igitur a *transformatione accidentali*, in qua eadem substantia remanet et solummodo v. g. novam figuram recipit, puta si lapis transformatur in statuam.

c) *Conversio totius* substantiae. Hinc distinguitur a *transformatione substantiali*, in qua non fit *totius* substantiae conversio, remanente scilicet materia prioris substantiae, ut si escae quotidianae transeunt in substantiam corporis nostri.

Transsubstantiatio respicit duplicem terminum, scilicet terminum *a quo*, et terminum *in quem*; seu terminum, qui transit, scilicet panem et vinum, et terminum, qui succedit, scilicet corpus et sanguinem Christi. Porro :

Disputatur primum, quomodo *transeat* terminus a quo seu substantia panis et vini. Alii censent, eum *annihilari*. Alii, ut S. Thomas (p. 3°, q. 75, art. 3) et S. Alf. (op. dogm. t. I, p. 562, cd. Walter) docent, eum desinere per *veram et simplicem conversionem*, quia in annihilatione, quae est reductio ad nihilum, non verificatur conceptus conversionis in aliud.

Disputatur praeterea, quomodo *succedat* terminus in quem seu corpus et sanguis Christi. Quidam, ut Scotistae, autumant, illud fieri per modum *adductionis*, quatenus scilicet Deus in consecratione quoad corpus Christi sine motu locali efficit, quod in ordine naturali efficit motus localis, a. v. Deus dat corpori Christi *indistantiam* ad hoc spatium et ad haec accidentia panis et vini. Alii, inter quos plures Thomistae, docent, illud fieri per *productionem* (reproductionem) corporis et sanguinis Christi, eamque non quidem simpliciter, sed per viam conversionis ex substantia panis et vini; quae sententia melius respondet conceptui conversionis panis et vini in corpus et sanguinem Christi. Alii³ dicunt, transsubstantiationem esse simplicem actionem, qua Deus immediate quidquid entitatis est in substantia panis, mutat in id quod est entitatis in substantia corporis Christi; ita tamen, ut corpus Christi nullo modo mutetur, sed tota mutatio fiat in pane, cuius substantia transit, dum remanent dimensiones. Iuxta hanc expositionem Christus in Consecratione nihil patitur, nil recipit, sed fit praesens, ubi antea non erat, non quidem localiter sed sacramentaliter, ex hoc solo, quod vi conversionis iam continetur realiter sub dimensionibus panis, sub quibus substantia panis antea continebatur.*

¹. Sess. 13, can. 2.

Ita Billo.

³. Tanquer Ey, n. 40d.

d) *Manentibus dumtaxat speciebus panis et vini.* Quoad species autem notes :

n) Species panis et vini habent obiectivam realitatem ; quae est « perpetua et constans Catholicae Ecclesiae doctrina, »¹ et ideo saltem theologice certa.

β) Species nulli substantiae tanquam subiecto inhaerent, sed divinitus sustentantur.

Dixi *nulli substantiae*; neque substantiae panis et vini, quippe quae transierit ; neque corpori Christi, quod in sacramento prorsus gloriosum est et supernaturaliter existit.

Dixi *divinitus sustentantur*; quod ita intelligas, ut Deus immediate solam quantitatem sustentet, quantitati autem tanquam subiecto accidentia ab ea distincta inhaereant (S. Thom. p. 3, q. 77, a. 2).

Coroll. E speciebus eucharisticis generatur nova substantia. Id autem a diverso modo explicatur. Secundum alios — ut praecipuam sententiam exponam — in ultimo corruptionis instante a Deo producitur materia, e qua nova forma educitur (S. Thom. p. 3, q. 77, a. 5).

Disputatur autem, utrum dicta productio fiat per modum creationis an per modum conversionis quantitatis in materiam. Atque ita etiam explicatur, quomodo species possint nutrire (S. Thom. p. 3, q. 77, a. 6).

128 III. Modus, quo Christus praesens est, hisce circumscribitur: 1. *Totus Christus adest sub utraque specie eucharistica.* Est de fide ex Cone. Trid. '.

Vi *verborum* sub specie panis praesens fit solum corpus, sub specie vini solus sanguis. Vi *naturalis connexionis et coneomitantiae*, sub specie panis sanguis et anima, sub specie vini corpus et anima existunt.

2. *'Totus Christus continetur sub singulis specierum partibus tam ante quam post divisionem.* Quod totus Christus post divisionem sub singulis partibus continetur, est de fide ex Cone. Trid.¹ Quod spectat ad praesentiam sub singulis partibus ante divisionem, theologice certum est.

129 IV. Tempus, per quod Christus praesens est. Christus eo modo, quo diximus, praesens est a momento consecrationis usque ad alterationem essentialem specierum ; haec autem habetur, quando species ita alteratae sunt, ut, si substantia panis et vini perstitisset, haec secundum communem aestimationem persistere cessasset. Porro:

i. Auctores non conveniunt, quando species corrumpantur. Pon *Olfers* censet, speciem panis iam in ipso ore immutari ; quod tamen *Capclbnann-Bergtnann* *

¹ Catech. Rom. p. 2, De Euch. n. 44 ----- '. S^{ess.} 13, can. 3. ----- Sc^{ss.} 13, can. 3. ----- * Cfr. Von Olfers, Pastoral-Medizin, p. 44 sq ; Cappei.mann-Ber cmann, l' p. 270 sq.-----* L. c p. 271.

omnino reicit. Attamen etiam securitatis causa species non diu in ore retineantur, nimirum, ut certo manducetur Christus certoque gratia sacramenti conferatur (S. Alf. VI, 226; n. 171). Quoad corruptionem in stomacho alii semihoram, alii tempus multo longius assignant, maxime pro infirmis; certumque est, rem a stomachi conditione pendere. Quibus omnibus attentis, dico:

a) Ob dubium de specierum praesentia illicitum est vomitum provocare vel stomachum lavare infra 2-3 horas post sumptionem Eucharistiae, praesertim, cum ea ordinarie non fiant nisi propter morbum.

b) Quidquid est de duratione praesentiae, cuique licet manducare, postquam per rationabile tempus gratiarum actioni vacavit, quia sacramenta modo humano ministrari et recipi debent (cfr. S. Thom. p. 3, q. 80, a. 8, ad 6; S. Alf. VI, 283).

2. Si vino consecrato vinum non consecratum in parva quantitate admiscetur, Christus remanet praesens. — Si vino consecrato alius liquor admiscetur, res pendet tam a quantitate quam a qualitate alius liquoris. — Si vino consecrato vinum non consecratum in maiori quantitate admiscetur, *dis/nctatur*, num praesentia Christi perduret. Alii affirmant, quia, ut docent moderni chimici, molecule speciei consecratae suam individuationem retinent. Alii cum S. Thoma (p. 3, q. 77, a. 8) negant, quia species consecratae — saltem secundum communem aestimationem — non remanent eadem numero, sed a maiori quantitate novam individuationem recipiunt.

Nola. Quando in SS. Eucharistia apparet caro vel sanguis, non est caro vel sanguis Christi. Declarantur autem eiusmodi apparitiones: aut ex eo, quod a Deo in oculis videntium efformantur species sicque fit ac si re vera videatur caro vel sanguis; aut ex eo quod miraculosa efformalur figura, quae carnem vel sanguinem Christi repraesentat. Hinc eiusmodi figuris, quae reliquiae SS. Sanguinis dicuntur, praestatur tantum cultus *relativus* (S. Thom. p. 3, q. 76, art. 8).

SCHOLION I.

De custodia S. Eucharistiae.

I. Liceitas asservandi S. Eucharistiam. S. Eucharistiam post sacri- 130
ficium completum licite in sacrario conservari, est de fide ex Trid. « Si quis dixerit, non licere Sacram Eucharistiam in Sacrario reservari sed statim post Consecrationem adstantibus necessario distribuendam, aut non licere, ut illa ad infirmos honorifice deferatur, anathema sit. »¹

II. Loci asservandi S. Eucharistiam. Ut S. Eucharistia in locis mox 131
assignandis asservari debeat vel possit, duo requiruntur: i° ut adsit qui eius curam habeat; 2° ut regulariter sacerdos semel saltem in hebdomada Missam in sacro loco celebret (can. 1265, § 1). Hisce positis:

i. Custodiri *debet* in ecclesia cathedrali, in ecclesia principe Abbatiae vel Praelaturae *nullius*, Vicariatus et Praefecturae Apostolicae, in quolibet ecclesia paroeciali vel quasi-paroeciali et in ecclesia adnexa domui religiosorum exemptorum sive virorum sive mulierum (can. 1265, § L i0).

¹. Sess. 23, can. 7.

2. Custodiri *potest*, de licentia Ordinarii loci, in ecclesia collegiata et in oratorio principali sive publico sive semi-publico tum domus pia¹ aut religiosae, tum collegii ecclesiastici quod a clericis saecularibus vel a religiosis regatur (can. 1265, § 1, 20). Idem a fortiori applicandum videtur ecclesiis *suecursalibus*, quibus praeest sacerdos, qui pro determinata paroeciae parte curam animarum agere tenetur. P. C. declaravit, ¹ Ordinarium illud permittere posse, si accedat consuetudo immemorabilis.

3. Ut in aliis ecclesiis seu oratoriis custodiri possit, necessarium est indultum apostolicum; loci Ordinarius hanc licentiam concedere potest tantummodo ecclesiae aut oratorio publico ex iusta causa et per modum actus (can. 1265, § 2).

Nota i. Nemini licet sanctissimam Eucharistiam apud se retinere aut secum in itinere deferre (can. 1265, § 3). Excipe: 1° si, quatenus et quamdiu secus securitati S. Eucharistiae non satis provisum foret; 2° si — quod quoad fieri possit praecaveatur — S. Eucharistia in ecclesia decenter nequeat servari.

Nota 2. Ecclesiae in quibus sanctissima Eucharistia asservatur, praesertim paroeciales, quotidie per aliquot saltem horas fidelibus pateant (can. 1266).

4. Revocato quolibet contrario privilegio, in ipsa religiosa vel pia domo sanctissima Eucharistia custodiri nequit, nisi vel in ecclesia vel in principali oratorio; nec apud moniales intra chorum vel septa monasterii (can. 1267). Can. cit. exhibet, quatenus S. Eucharistia in duobus locis, i. e. et in ecclesia et in principali oratorio asservari possit. Porro spectato responso P. C. ¹ ita statuendum:

a) Si religiosa vel pia domus adnexam habeat publicam ecclesiam eaque utatur ad ordinaria et quotidiana pietatis exercitia implenda, SS. Sacramentum *in ea tantum* asservari potest.

b) Si religiosa vel pia domus non utatur ecclesia adnexa ad ordinaria et quotidiana pietatis exercitia, ex privilegio vel licentia Ordinarii loci (cfr. can. 1265, § 2) S. Eucharistia custodiri potest in oratorio principali eiusdem religiosae vel pia² domus, atque quidem sine praeiudicio iuris ecclesiae, si quod habet, puta quia adnexa est domui religiosorum exemptorum; quo casu servari potest tam in ecclesia quam in oratorio. Potest autem custodiri in *uno tantum* oratorio, nisi in eodem materiali aedificio sint distinctae et separatae familiae, ita ut formaliter sint distinctae religiosae vel pia³ domus; quod obtinet v. g. casu quo in collegio habetur communitas sororum, quae collegii servitio vacant; item casu quo in domo religiosa habentur praeter alumnos convictores religiosi partim

¹. 20 Maii, 1923 (A. A. S. 1924. P. >55).-----². 2 Iun. 1918 (A. A. S. 1918, p. 346).

educationi partim aliis operibus addicti. Dubium est, num novitiatus constituat religiosam domum formaliter ab alia domus communitate distinctam.

III. Modus asservandi S. Eucharistiam, i. Sanctissima Eucharistia 132 continuo seu habitualiter custodiri nequit, nisi *in uno tantum* eiusdem ecclesiae *altari* (can. 1268, § 1). Dicitur; *habitualiter*; hinc nihil impedit, quominus S. Eucharistia quandoque, puta ut communio commodius distribuatur, etiam in altero altari per aliquod tempus servetur. — Custodiatur in praecellentissimo ac nobilissimo ecclesiae loco ac proinde regulariter *in altari maiore*, nisi aliud venerationi et cultui tanti sacramenti commodius et decentius videatur, servato praescripto legum liturgicarum quod ad ultimos dies hebdomadae maioris attinet (can. 1268, § 2). Sed in ecclesiis cathedralibus, collegiatis aut conventualibus in quibus ad altare maius chorales functiones persolvendae sunt, ne ecclesiasticis officiis impedimentum afferatur, opportunum est ut sanctissima Eucharistia regulariter non custodiatur in altari maiore, sed *in alio sacello seu altari* (can. 1268, § 3). Curent ecclesiarum rectores ut altare in quo sanctissimum Sacramentum asservatur sit prae omnibus aliis ornatum, ita ut suo ipso apparatu magis moveat fidelium pietatem ac devotionem (can. 1268, § 4).

2. Sanctissima Eucharistia servari debet *in tabernaculo* inamovibili in media parte altaris posito (can. 1269, § 1). Attamen gravi aliqua sua-dente causa ab Ordinario loci probata, non est vetitum sanctissimam Eucharistiam nocturno tempore extra altare, super corporali tamen, in loco tutiore et decenti asservari, servato praescripto can. 1271 (can. 1269, § 3); qui can. cit. praescribit, ut coram tabernaculo lampas accendatur (cfr. p. 94). Ceterum notes:

a) Tabernaculum sit affabre exstructum, undequaque solide clausum, decenter ornatum ad normam legum liturgicarum, ab omni alia re vacuum, ac tam sedulo custodiatur ut periculum cuiusvis sacrilegae profanationis arceatur (can. 1269, § 2). Dicitur: *ornatum ad normam legum liturgicarum*. Porro dictae leges praescribunt, ut tabernaculum intus albo serico togatur, nisi deauratum sit¹; ut benedicatur atque extrinsecus cooperiatur conopaco seu velo coloris sive albi sive ad officium aptati; pro colore nigro adhibetur violaceus.* Quodsi forma tabernaculi conopaei usum non patitur, saltem adhibeatur ampla mappula ab alto pendens (baldachino), quae altare cooperiat. Neque fas est, ante vel supra tabernaculum apponere imagines vel reliquias Sanctorum, etiam S. Crucis. Crux tamen cum imagine Crucifixi super tabernaculum potest reponi. Dicitur: *ab omni alia re vacuum*; hinc ne sacra olea quidem in tabernaculo servari possunt.*

S. R. C. 20 Iun. 1899, ad IV, n. 4035. ----- * S. R. C. 20 Iun. 1899, ad IV, n. 4035. ----- ¹. Rit. Rom. tit. IV, cap. I, n. 6; S. R. C. 12 Mart. ad IV, n. 2740.

b) Clavis tabernaculi, in quo sanctissimum Sacramentum asservatur, diligentissime custodiri debet, onerata graviter conscientia sacerdotis qui ecclesiae vel oratorii curam habet (can. 1269, § 4). Iam non videtur, sicuti antea, praescribi, ut ipsemet sacerdos clavem custodiat.

3. S. Eucharistia servari debet *in pyxide* ex solida decentique materia, eaque munda et suo operculo bene clausa, cooperta albo velo serico et quantum res ferat, ornato. Particulae autem consecratae sint eo numero qui infirmorum et aliorum fidelium communioni satis esse possit (can. 1270). Porro pyxis seu ciborium, item ostensorium et lunula possunt esse ex cupro deaurato, quamvis magis deceat, pyxidem et lunulam esse argenteas. Non praescribitur, ut pyxis et lunula, si argenteae sint, deaurentur. Pyxis autem et ostensorium vel saltem lunula benedicenda sunt — non consecranda — idque probabilius sub peccato, utut sub veniali tantum (S. Alf. VI, Quaest. reform. 74).

4. Coram tabernaculo, in quo sanctissimum Sacramentum asservatur, una saltem lampas diu noctuque continenter luceat, nutrienda oleo olivarum vel cera apum; ubi vero oleum olivarum haberi nequeat, Ordinarii loci prudentiae permittitur ut aliis oleis commutetur, quantum fieri potest, vegetabilibus (can. 1271); obligatio lampadis gravis est ex genere suo, ita ut neglectus per integrum diem vel per aliquot noctes mortale peccatum constitueret (S. Alf. VI, n. 248).

5. Hostiae *consecratae*, sive proptei fidelium communionem, sive propter expositionem sanctissimi Sacramenti, et recentes sint, et frequenter renoventur, veteribus rite consumptis, ita ut nullum sit periculum consumptionis, sedulo servatis instructionibus quas Ordinarius loci hac de re dederit (can. 1272). Caeremoniale Episcoporum vult, ut hostiae singulis hebdomadis renoventur; attamen sufficere videtur, ut illud fiat intra duas hebdomadas. Adhaec novae Hostiae consecratae non misceantur cum veteribus, sed veteres primo distribuantur vel sumantur. *

SCHOLION II.

De cultu S. Eucharistiae.

- 133 I. Necessitas cultus S. Eucharistiae. *Christus in Eucharistia adorari debet cultu latriae etiam externo.* Est de fide ex Cone. Trid.; « Si quis dixerit, in sancto Eucharistiae Sacramento, Christum, unigenitum Dei Filium, non esse cultu latriae etiam externo, adorandum, atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in processionibus

* Lib. II, cap. 6, n. 51. ----- Rit. Rom. tit. IV, cap. 1, n. 7.

secundum laudabilem et universalem Ecclesiae sanctae ritum et consuetudinem solemniter circumgestandum, vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, et eius adoratores esse idololatrias, anathema sit»¹ Porro species sacramentales, cum pertineant ad Christum sacramentalem, una cum corpore et sanguine Christi adorandae sunt. Huius autem adorationis constituunt non *motivum* sed *terminum*, ideoque adoratio, in quantum respicit species ipsas, dicenda est *relativa*.

II. Studium cultus S. Eucharistiae. Qui in religiosam fidelium institutionem incumbunt, nihil omittant ut pietatem erga sanctissimam Eucharistiam in eorum animis excitent, eosque praesertim hortentur ut, non modo diebus dominicis et festis de praecepto, sed etiam diebus feriabilibus intra hebdomadam, frequenter, quantum fieri potest, Missae sacrificio assistant et sanctissimum Sacramentum visitent, (can. 1273). Speciatim Codice notantur:

1. *Expositio S. Eucharistiae*. Distinguitur duplex, *privata*, quae fit cum pyxide, et *publica*, quae fit cum ostensorio. Porro expositio *privata* ex qualibet iusta causa sine Ordinarii licentia fieri potest in ecclesiis aut oratoriis quibus datum est asservare sanctissimam Eucharistiam. Expositio vero *publica* die festo Corporis Christi et intra octavam fieri potest in omnibus ecclesiis inter Missarum sollemnia et ad Vesperas; aliis vero temporibus nonnisi ex iusta et gravi causa praesertim publica et de Ordinarii loci licentia, licet ecclesia ad religionem exemptam pertineat (can. 1274, § 1), firmo — ita S. C. C. — praescripto can. 1171, i. e. salvis iuribus paroecialibus, privilegiis et legitimis consuetudinibus, salvoque iure Ordinarii praefiniendi, iusta de causa, horas sacrorum rituum in ecclesiis, quae non pertinent ad religionem exemptam.

Nola i. Secundum rubricas pyxis exponenda c tabernaculo extrahi nequit, sed solum ad eius vestibulum protrahi potest. ¹ Ubi autem consuetudo contraria legitime sustinetur, eiusmodi pyxidis in trono expositio quoad liceitatem expositioni publicae aequiparanda est. Denique consuetudo S. Eucharistiam exponendi sine Episcopi licentia, ubi haec a lege requiritur, servari nequit. ⁴

Nota 2. Minister *expositionis et repositionis* sanctissimi Sacramenti est sacerdos vel diaconus; minister vero *benedictionis Eucharisticae* est solus sacerdos, nec eam impertire diaconus potest, nisi in casu quo ad normam can. 545, § 2, Viaticum ad infirmum detulerit (can. 1274, § 2).

2. *Supplicatio Quadraginta Horarum* in omnibus ecclesiis paroecialibus aliisque, in quibus sanctissimum Sacramentum habitualiter asserva-

¹. Sess. 13, can. 6. ----- ². 14 Iul. 1922 (A. A. S. 1922, p. 529). ----- S. R. C. 23 Maii, 1835, n. 2725, ad IV; 16 Mart. 1876, u. 3394, ad I; 28 April. 1902, n. 4096, ad VII; 16 Febr. 1906, n. 4180, ad II. ----- \ S. R. C. 14 Mart. 1861, n. 3104, ad XIV.

tur, statutis de consensu Ordinarii loci diebus, maiore qua fieri potest sollemnitate quotannis habeatur; et sicubi ob peculiaria rerum adiuncta nequeat sine gravi incommodo et cum reverentia tanto sacramento debita fieri, curet loci Ordinarius ut saltem per aliquot continuas horas, statis diebus, sanctissimum Sacramentum sollemniori ritu exponatur (can. 1275).

DISSERTATIO II.

De SS. Eucharistia, prout sacramentum est.

(S. Thom. p. 3, q. 73-74; q. 78-80; S. Alf. Theol. Mor. lib VI, n. 189-303; Homo Apost. t. 15, n. 1-58).

Agemus *primum* de SS. Sacramento in se spectato, *deinde* de ministratione, *denique* de susceptione SSmi Sacramenti.

Pars I.

De SS. Sacramento in se spectato.

135 SS. Eucharistia definiri solet: Sacramentum Corporis et Sanguinis Domini ad spiritualem animae refectionem.

Qua definitione tradita, dicemus *primum* (breviter) de exsistentia, *deinde* de essentia, *tum* de effectibus, *denique* de necessitate Eucharistiae.

SECTIO I.

De exsistentia sacramenti Eucharistiae.

136 I. SS. *'Eucharistia est verum sacramentum;* quae propositio est de fide ex Cone. Trid.: « Si quis dixerit ... Eucharistiam... non esse vere et proprie sacramentum, anathema sit. » |

Nota. Sacramentum Eucharistiae institutum est in ultima cocna. « Ita enim, inquit Cone. Trid. maiores nostri omnes, quotquot in vera Christi Ecclesia ἱερευήζ qui de sanctissimo Sacramento disseruerunt, apertissime professi sunt, hoc tam admirabile Sacramentum in *ultima cocna* Redemptorem nostrum instituisse.»'

137 II. *Sacramentum Eucharistiae est unum specie, idque infima, sacramentum, etiamsi existat sub duplici specie scilicet panis et vini.* Secus enim non staret dogma de septenario numero sacramentorum. Ratio autem est, quia « licet quaelibet species sit materialiter diversa, moraliter tamen utraque constituit unum sacramentum, cum utraque significet unum convivium ex cibo et potu constans » (S. Alf. VI, 191).

' Sess. 7, can. 1. De Sacr. in genere. ----- '. Cone. Trid. Sess. 13, cap. 1.

« Unum dicitur, ita S. Thomas, non solum quod est indivisibile, vel quod est continuum, sed etiam quod est perfectum, sicut dicitur una domus et unus homo. Est autem unum perfectione, ad cuius integritatem concurrunt omnia, quae requiruntur ad finem eiusdem; sicut homo integratur ex omnibus membris necessariis ad operationem animae, et domus integratur ex omnibus partibus, quae sunt necessariae ad inhabitandum: et sic hoc sacramentum dicitur unum: ordinatur enim ad spiritualem refectionem, quae corporali conformatur. Ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum, et potus, qui est alimentum humidum; et ideo etiam ad integritatem huius sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus et spiritualis potus, secundum illud Ioan. 6: Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus > (p. 3, q. 73, a. 2).

III. *Sacramentum Eucharistiae est numero multiplex.* Ita multo communior multoque probabilior sententia. Ratio est, quia *species*, quae in recto constituunt sacramentum (n. 139), sunt numero multiplices. 138

Differunt vero auctores in assignando principio numericae distinctionis; in quo tres praecipue sententiae propugnantur. *Alii* numerum petunt ex unitate vel pluralitate *physica* specierum; quia, dicunt, numerus sequitur unitatem vel pluralitatem *quantitatis*.¹ *Alii* numerum desumunt ex unitate vel pluralitate refectionis, vel propositionis sacramenti adorationis causa.² *Tertia sententia* in utraque praecedenti opinione partem veritatis agnoscens, docet, distinguendum esse inter unitatem numericam physice sumptam, et moraliter. Etenim, unitas numerica desumitur ex unitate quantitatis. Haec autem quantitas est vel physica seu continuarum partium, vel moralis seu partium contiguarum, propter aliquem finem seu aliquo ordine conjunctarum. Itaque pariter duplex est unitas numerica physica et moralis. Hinc huius sacramenti unitas physica sumitur e physica specierum continuitate; unitas moralis e morali continuatione, quatenus per modum unius proponuntur aut sumuntur. Hanc sententiam S. Alf. ut probabilior sequitur. < Plures species consecratae, inquit, etsi discontinuac, licet physice sint plura Sacramenta, moraliter tamen unum sunt Sacramentum ex morali coniunctione, quam habent, dum per modum unius proponuntur aut sumuntur. » (VI, 191). « Unde, ita idem S. Doctor,

1. Si una species vel una hostia distribuitur pluribus vel eidem personae in diversis vicibus moraliter distinctis, diversa sunt numero sacramenta.

2. E converso si alicui eodem tempore ministrentur ambae species vel plures partes eiusdem speciei (vel etiam specierum diverso tempore consecratarum) unum est sacramentum.

3. Sic pariter, si diversae species consecratae eodem tempore et in eodem altari proponuntur, unum erit Sacramentum; si vero dividuntur et in diversis proponuntur altaribus, diversa sunt sacramenta > (VI, 191, q. 2).

SECTIO II.

De essentia sacramenti Eucharistiae.

SS. Eucharistia, ut caetera sacramenta, constat materia proxima et 139 forma. Integritatis vero causa etiam de materia remota sermo faciendus

x. Ita v. g. *Sahnanticenses*, disp. 2, dub. 4, n. 58 sqq. ----- '. Ita v. g. *Ioan*, a *S. Thoma*, d. 26, a. 3.

est. Iam vero *materia remota* i. c. ex qua conficitur sacramentum, sunt panis et vinum; *materia proxima* sunt species una cum corpore et sanguine Christi; *forma* autem sunt verba consecrationis, quatenus virtualité! perseverant. Scilicet praedicta verba, quatenus sensibilibiter prolata sunt, sacramentum *effecerunt* seu confecerunt; quatenus autem virtualiter perseverant, sacramentum confectum et permanens *constituunt*. Hinc verba consecrationis, quatenus sensibilibiter proferuntur, dicuntur forma sacramenti *in fieri*; quatenus virtualiter perdurant, sunt forma sacramenti *in facto esse*. Ita communiter Thomistae et alii, aliis docentibus, formam non esse verba consecrationis, quippe quae transierint, sed *significationem sacramentalem*, i. e. refectionem animae per augmentum gratiae.

Quoad *materiam proximam* disputatur, qua ratione utrumque elementum ad constituendam materiam proximam concurrat, a. v. utrum materia proxima sint corpus et sanguis connotantes species, an species connotantes corpus et sanguinem, an utrumque elementum aequaliter materia proxima dici debeat. Secundum S. Thomam (p. 3, q. 77, a. 7) materia proxima sunt solae species in recto, connotantes corpus et sanguinem in obliquo. Cuius doctrinae ratio praecipua sumitur ex eo, quod sacramenta sunt in recto signa *sensibilia*. Atqui in SS. Sacramento signum *sensibile* habetur in solis speciebus, connotantibus corpus et sanguinem Domini. Ita quoque docet Catech. Trid.¹

Quibus de essentia sacramenti in universum notatis, de materia remota et forma speciatim dicemus.

CAPUT I.

De materia remota.

- 140 Materia, *ex qua* sacramentum Eucharistiae conficitur, seu materia, *circa quam*, ut alii dicunt, sunt panis et vinum. Quae doctrina post Cone. Carthag. III, Cone. Lateran. IV et Flor, hisce enuntiatur a Cone. Trid.: « Persuasum sempei in Ecclesia fuit, idque nunc denuo haec Synodus declarat, per Consecrationem panis et vini conversionem fieri. »⁵ De utraque materia seorsim dicemus.

Articulus I.

De materia panis.

- 141 I. *Materia ad valorem requisita est panis, compositus ex farina triticea et aqua, atque quoad substantiam incorruptus. Non refert ad valorem, utrum sit azymus an fermentatus.* Dixi:

I. *Panis*. Itaque *materia invalida* sunt:

a) massa farinae cruda seu incocta; b) massa, quae non fuit igne tosta

P. 2, c 4. q. 8.-----'. Scss. 13, cap. 4; cfr. can. 2.

sed elixa ad modum pultus vel placentae; c) massa frixa. Ratio est. quia ea omnia non veniunt nomine panis. Attamen non refert, utrum panis sit igne electrico an alio tostus.

2. Compositus *ex farina triticea* et aqua. Requiri panem triticeum, patet: i° ex Cone. Flor.¹ et ex variis IJturgiis; ' 2° ex eo quod Christus pane triticeo usus est, isque panis solus in Palestina usualis est atque erat.' Itaque *materia invalida* sunt:

a) Cibus confectus ex materia, quae non est frumentum, puta ex farina fabarum, pomorum terrestrium etc.

b) Panis confectus ex frumento, quod non est triticum, puta ex milio, hordeo, avena, maizio, oriza, secali; frumentum, quod Ncerlandice dicitur *enter*, materia *dubia* est

Nomine speltae quandoque genus tritici designatur, quandoque frumentum, quod nullatenus vel dubie ad genus tritici pertinet. Practice igitur ad qualitatem et peritorum iudicium attendatur. Ceterum non refert, utrum triticum sit aestivum an hiemale.

3. Compositus ex farina triticea *et aqua*. Patet ex eo, quod panis ita compositus a Christo adhibitus fuit, isque in Palaestina usualis erat.⁴ Itaque *materia invalida* foret farina subacta solo oleo, meile, vino, butyro, lacte; subacta aqua artificiali vel saltem non usuali, ut aqua rosacea, materia *dubia* est⁴ (S. Alf.. VI, 199).

Admixtio, facta tritico, certo non obstat valori, si quantitas tritici notabiliter praevalet; certo obstat, si tritici quantitas notabiliter minor est; secus, i. e. si quantitas apta et inepta aequalis est vel parum differt, species saltem probabiliter mutata, idcoque materia saltem dubie valida est (cfr. S. Thom. p. 3, qu. 74, art. 3, ad 3; S. Alf. VI, 201).⁵ Ita, spectata *quantitate* materiae admixtae; spectata huius *qualitate*, minor quantitas potest quandoque sufficere ad convertendum triticum, cui admiscetur.

4. *Quoad substantiam incorruptus*. Panis *notabiliter corruptus* practice materia *dubia* est; panis autem *mucidus*, seu ad corruptionem vergens tantum, est *materio valida*.

5. *Ad valorem non refert, utrum panis azymus sit, an fermentatus*. Patet ex Cone. Flor.⁶ (cfr. can. 816).

II. *Materia ad liccitatem requisita est panis:*

142

i. *Mere triticeus* (can. 815, § 1), immo *omnino purus*, cui scii, non est

¹. Denz.-Bannw. n. 692. ----- Cfr. Missalc Rom., *de defect*, tit. 3, η. 4. -----

*. Vigouroux, *Diet, de la Bible*, vox *pain*, p. 1951. — 4. Vigouroux, l. c. -----

*. Missalc Rom., *de defect*, tit. 3, n. 2. ----- . Cfr. S. C. de disc. Sacr. 16 Mart. 1929 (Λ. A. S. 1929, p. 632). ----- Denz.-Bannw. n. 692 .

admixta materia a tritico vel aqua diversa; immo praestat, farinam cribro purgatam esse.

2. *Plane incorruptus*; hinc nihil mucidus. Per quantum vero tempus ab earum decoctione hostiae plane incorruptae maneant, pendet ab adiunctis tempestatis, loci, modi eas conservandi etc.

3. *Recenter confectus*, ita ut nullum sit periculum corruptionis. Ita can. 815. § i. Et Rit. Rom.: '« Hostiae vero seu particulae consecrandae sint recentes. » Porro S. R. C. in Gandaven.² reprobavit consuetudinem consecrandi hostias a tribus mensibus tempore hiemis vel a sex mensibus aestate confectas; et S. C. de disc. Sacr.² reiecit praxim sibi comparandi tot hostias, quae duobus vel tribus mensibus sufficiant. Porro, quamvis periculum corruptionis, iudicio chemicorum, passim exaggeretur, tamen, spectata mente Ecclesiae, suadendum, ut hostiae *consecrandae* non ultra duas hebdomadas vel mensem tostae fuerint.⁴

4. *Figura orbiculari et tenuis* in Ecclesia Latina; *quadrata* in Graeca. Ita ex antiqua praxi. Praeterea hostia sit

5. *Integra, munda* et ex usu *maior pro sacerdote*. Si fractura vel macula *enormis* est, vel si hostia mucere incipit, usus eius sub gravi prohibetur. Hinc eiusmodi hostiam non licet adhibere nisi ob causam gravem, puta si defectus deprehenditur post oblationem factam, modo tamen ex usu eius non oriatur scandalum, neque hostia ita fracta sit, ut ritus graves exerceri nequeant." (S. Alf. VI. 204). Usus hostiae *simpliciter fractae vel maculatae, vel minoris*, sub levi tantum prohibetur. Excusat igitur causa iusta, puta si secus infirmus Viatico vel populus Missa careret; immo satis probabiliter sufficit sola sacerdotis devotio (S. Alf. VI, 205).

6. *Azymus* in Ecclesia Latina, *fermentatus* in Graeca;" etenim can. 816 statuit: In Missae celebratione sacerdos, secundum proprium ritum, debet panem azymum vel fermentatum adhibere ubicumque sacrum litet.

Spectato can. citato, iam non valere videtur sententia, quae concedebat, ut sacerdos tanquam peregrinus degens in regione ritus alieni, huius ritus panem consecraret, si panis proprii ritus non suppeteret. Ceterum obligatio utendi pane sui ritus tanta censetur, ut ne ad ministrandum viaticum infirmo quidem panem alieni ritus liceat consecrare. Ratio est, quia bonum commune, ob quod lex lata est, i. e. necessitas servandi cuique Ecclesiae proprium ritum, e mente Ecclesiae praevalet praecepto divino suscipiendi viaticum; quae necessitas boni communis

1 Tit IV, cap. i. n 7. -----* 16 Dec. 1826 (Collect η. 2650).----- '. 7 Dec. 1918. -----* Quoad Hostias *consecratas* vide η. 132.-----B. Miss. Rom. *de Defect*, tit. X, n g Quidam tamen Orientales, ut Armeni et Marionitae, utuntur pane azymo, 'cfr. S. C. de Prop. Fid. 20 Maii, 1838).

utique olim magis patebat quam hodie. Attamen usus panis alieni ritus licitus est ad complendum sacrificium; ut si post vinum consecratum panis adhibitus deprehenderetur corruptus, et non suppeteret nisi panis ritus alieni (S. Alf. VI, 203).

De distributione et susceptione S. Eucharistiae alieno ritu confectae dicetur postea.

Articulus II.

De materia vini.

I. *Materia ad valorem requisita est vinum ex vite*, sive album, sive 143 rubrum, sive ex utroque mixtum, sive generosum, sive debile. Requiritur:

1. *Vinum*, ut patet ex dictis n. 140 et ex dicendis sub 2.

2. Vinum *de vite*, ut deducitur: i° ex eo quod Christus ea materia usus est;¹ 2° ex Decreto Eugenii IV ; 3° ex universali Traditione; 4° ex eo quod solus liquor assignatus secundum communem aestimationem verum vinum audit.

3. *Sive album*, etc. Ratio est, quia omnia vina assignata verum vinum sunt.

Coroll. I. Materia valida sunt:

a) *Mustum*, i. e. vinum recens fermentatum, et nondum defaecatum; immo — ut deducunt ex cap. *Cum omne* de Consecr. dist. 2 et ex Miss. Rom. ' — etiam vinum ex uvis recens expressum, et nondum fermentatum. Vermeersch ' tamen requirit, ut fermentari inceperit.

b) *Vinum ex uvis passis*, modo debite praeparetur, ita ut « ex colore, odore et gustu dignoscatur esse verum vinum ; »⁴ quo casu etiam licitum est illud adhibere.

c) Vinum, cui modicum alterius liquoris admixtum est. Si notabilis quantitas admiscetur, materia facile dubia evadit.

Coroll. II. Materia invalida sunt:

a) *Liquor ex aliis fructibus quam uvis*, puta ex pomis, cerasis, uvis acinis, vel ex granis expressus, etiamsi forte vinum dicatur; item *spiritus vini*. Idem dicendum videtur de vino arte chimica confecto, etiamsi constet ex eisdem elementis, quibus vinum ordinarium. Ratio est, quia non est *vinum ex vite*.

b) *Succus nondum ex uvis expressus*. Item *agresta* seu omphacium,

¹. Matth. XXVI, 29. ----- De defect, tit. IV, § 2. ----- Theol. Mor. III, 371.
-----4. S. Off. 22 Iul. 1706 (Collect, n. 270); 7 Maii, 1879 (Collect, n. 1518).

i. e. succus ex uvis immaturis. ‘ Item *lora*, i. e. liquor ex uvis antea expressus et, superfusa magna copia aquae, denuo expressus. Quodsi aqua in minori quantitate affundatur, materia valida vel dubia **erit**’

c) *Sapa* seu defrutum, quia, quamvis substantiam vini contineat, tamen rationem et usum *cibi* obtinuit.

d) *Acetum*, quia substantialiter differt a vino. Si vinum ex initiali corruptione acescit, materia facile dubia erit; secus si ex eo quod uvae perfecte maturae non fuerunt.

e) Disputatur, num vinum congelatum materia valida sit. Porro affirmandum videtur, tum quia natura sua potabile est; tum quia Sanguis Christi remanet sub specie vini congelati;’ quod probat, vinum per congelationem non currumpi.

Neque obicias: Sicut aqua Baptismi debet esse liquida, ita etiam vinum SS. Eucharistiae. *Resp. Nego paritatem*; nam aqua Baptismi debet esse liquida ratione *ablutionis* i. e. *materiae proximae* Baptismi; sed potatio, ratione cuius vinum deberet esse liquidum, non est materia proxima SS. Eucharistiae.

144 II. *Materia ad liceitatem requisita est vinum:*

1. *Fermentatum et defaecatum*. Grave peccatum foret sine gravi necessitate consecrare vinum nondum a faecibus depurgatum. Licet tamen uti vino, a faecibus depurgato per evaporationem et condensationem, modo fermentatio non excludatur.⁴ Pariter grave peccatum est sine gravi causa uti vino notabiliter faecibus infecto. Licet tamen consecrare vinum *mere turbidum*.

2. *Purum*, i. e. non commixtum aliena materia, puta aromatibus. At tamen S. Off.¹ permisit, ut vino debili admisceatur spiritus vini, « dummodo spiritus extractus fuerit ex genimine vitis et quantitas alcoolica una cum ea, quam vinum, de quo agitur, naturaliter continet, non excedat proportionem 12% et admixtio fiat, quando est valde recens. » Immo eadem Congr. permisit,’ ut spiritus vini augeatur usque ad 17-18 procentum, si id requiratur ad servanda vina valde generosa et extraordinarie dulcia. Illicitus videtur usus vini Portuensis, quia nimis, scilicet 18-21 procentum, spiritus vini continet.

¹ .« Hodie tamen saepe ex uvis non maturis conficitur vinum, quod veri vini speciem habet, addito saccharo, quod uvis deest. Sed quando quantitas sacchari sic addita superaret eam, quae in mosto reperiatur, materia esset saltem illicita » (Génicot — Salsmans, Thcol. Mor. II, n. 171). -----*. Hodie passim uvis semel expressis pluries infunditur solutio sacchari, et obtinetur quantitas vini quinquies amplior quam quae ex acinis semel expressis obtenta fuisset. ----- Miss. Rom. *de defect*, tit. X, n. **n**.-----4. S. Off. 5 Aug. 1896 (Collect, n. 1950); 22 Maii, 1901 (Collect, n. 2113).-----*. 30 Iulii. 1890 (Collect, n. 1735).-----*. 5 Aug. 1896 (Collect, n. 1950); 22 Maii, 1901 (Collect, n. 2113).

3- *Noh acescens*. « Si vinum coeperit acescere vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre... conficitur sacramentum, sed conficiens graviter peccat. » | Quae cum pluribus auctoribus ita sumi ssunt :

a) Si vinum acescat ex *corruptione initiali* — quo casu materia dubia evadit i. e. dubium fit, utrum sit vinum an acetum — agatur secundum dicta n. 147.

b) Si vinum acescat e *naturali acrimonia*, orta ex eo quod uvae non perfecte maturae fuerunt, materia valida sed illicita est: quo casu valent haec :

a) Si notabiliter acescat, licet eo uti, urgente gravi necessitate, modo sit certe vinum (S. Alf. VI, 207).

β) Si parum acescat, per se quidem, ut Miss. Rom. diserte edicit, mortale est eo uti, at ea non ita urgenda sunt, ut non liceat illud adhibere, si aliud vinum deficiat (S. Alf. 1. c.). Denique qui in aliena ecclesia celebrat vel (ut religiosus subditus) curam vini non habet, absque scrupulo pergat, etiamsi vinum paulo acescat, periculo in Rectorem ecclesiae vel in superiorem reiecto.

4. *Modicissima aqua naturalis vino admisceatur* (can. 314). Admixtio autem fieri debet per modum caeremoniae, i. e. *ad altare et in calice*: hinc non sufficit admixtio ante sacrum — utut ab ipso sacerdote — puta in urceolo facta. Si admixtio omissa fuerit idque advertatur ante Consecrationem, statim facienda est; si post Consecrationem advertatur, omitti debet.³ Ceterum observes :

a) Admixtio aquae non requiritur ad valorem, ut habet Miss. Rom.⁴ Praescribitur tamen, ut patet ex Cone. Trid., ' ex can. 814 et ex ritualibus. Attamen probabilius non est iuris divini sed solius ecclesiastici; quod deducitur ex eo, quod neque in S. Scriptura neque in Traditione origo divina indigitatur, atque documenta ecclesiastica, signanter Cone. Trid.,⁴ potius insinuant, praeceptum ecclesiasticum esse (S. Alf. VI. 208).

b) Praeceptum obligat *sub gravi*, ut dicit Miss. Rom.' Ratio est, quia fines eius graves sunt, scilicet ut significantur: 1° aqua et sanguis, quae simul e latere Christi profluxerunt; 2° unio inter Christum, qui per vinum, et fideles, qui per aquam repraesentantur;⁴ 3° unio duplicis naturae in Christo (S. Thom. P. 3^a q. 74, art. 6; S. Alf. VI, 208). — Immo obligatio censetur esse tam gravis, ut vix unquam sine aqua admixta liceat consecrare. Requiritur autem aqua *naturalis*, ita ut graviter peccaret, qui uteretur, etsi in necessitate, aqua quae non esset naturalis (S. Alf. VI, 208, 2°).

c) Debet tantum admisceri 'xju/w/ton' seu parum '°, aquae. Sufficit una alterave guttula, quamvis quantitas aliquatenus maior suadeatur. Maxime tamen ca-

*. Miss. Rom. de defect, tit. IV, n. 2. ----- *. Cfr. S. Thom. p. 3, q. 74, a. 5, ad 2; Bened. XIV, Instit. 77, n. 77, n. 2. -----'. Miss. Rom. de defect, tit. IV, n. 7. -----4. 1. c. ----- s. Sess. 12, cap. 7. ----- . 1. c. ----- De defect, tit. IV, n. 2. -----'. Cone. Trid. sess. 12, cap. 7. ----- *. Cone. Flor. ----- II. Miss. Rom. Ritus servandus, tit. VII, n. 4.

vendum, ne admixtio fiat usque ad tertiam partem quantitatis, utpote quae materiam dubiam redderet (S. Alf. VI, 2io).

d) Aqua admixta omnium sententia convertitur in sanguinem. *Disputatur* vero, utrum in sanguinem convertatur, quin prius in vinum conversa sit., an prius, saltem ex communi aestimatione, in vinum, deinde in sanguinem convertatur. Quid primum admittunt, argumentantur ex eo, quod molecule aquae admixtae eadem numero remanent, seu suam retinent individuationem. Qui alterum tenent, ratiocinantur ex eo, quod molecule aquae non remanent eadem numero, sed novam a maiori quantitate individuationem recipiunt.

SCHOLION.

De defectu materiae validae vel certo validae in Missa deprehenso.¹

145 I. Si sacerdos in Missa advertat, hostiam esse corruptam aut non esse triticeam, ita procedat:

i. Si illud advertat *ante consecrationem*, tunc, remota illa hostia, aliam ponat, et facta oblatione, saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco ubi desiit.

2. Si illud advertat *post consecrationem*, utut post illius hostiae sumptionem :

a) Si *ante sumptionem Sanguinis*, posita alia hostia, et facta oblatione, saltem mente concepta, consecret illam, incipiendo a verbis: *Qui pridie quam pateretur*; deinde sumat illam, etiamsi priorem hostiam iam sumpserit. Si priorem hostiam non sumpserit, sumat eam post sumptionem Sanguinis, alii sumendam tradat, vel alicubi reverenter conservet.

b) Si *post sumptionem Sanguinis*, apponi debet rursus novus panis et vinum cum aqua ; et facta prius oblatione ut supra, utrumque consecrat, incipiendo ab illis verbis; *Qui pridie*; ac statim sumat utrumque, et prosequatur Missam. '

146 H. Si sacerdos in Missa advertat, non esse vinum in calice, sed aliam materiam vel vinum corruptum, ita procedat :

1. Si illud advertat *ante sumptionem Corporis*, tunc, deposita invalida materia in aliud vas, iterum vinum cum aqua ponat in calice, et facta oblatione, saltem mente concepta, consecret incipiendo a verbis: *Simili modo*, etc. et prosequatur, ubi desiit.

2. Si illud advertat *post sumptionem Corporis* vel istius materiae invalidae, ' ita agendum ;

a) Si Missa celebratur privatim (i. e. in loco non publico), apponat

¹ Cfr. Aertnys-Damen, qui haec ordine exponunt (t. II, n. 114). ----- * Miss. Roni *de defect*, lit. III, n. 4 -----* Si sacerdos defectum deprehendat in sumptione calicis, haustum quem in ore habet potest deglutire (S. Alf. VI, 288). Si tamen hoc fecerit, nequit — puta in festo Nativitatis Domini — *alias* Missas celebrare.

aliam hostiam iterum consecrandam, et vinum cum aqua in calice, offerat utrumque, et (utrumque) consecret, incipiendo a verbis: *Qui pridie*, et sumat, quamvis non sit ieiunus.

b) Si Missa celebratur in loco publico, ubi plures adsunt, ad evitandum scandalum sufficit apponere solum vinum cum aqua, et facta oblatione ut supra, consecrare, ac statim sumere, et proseguire cetera.'

III. Si sacerdos post consecrationem advertat, materiam esse *dubie* 147 *validam*, eodem modo procedat ac supra expositum est. Disputatur tamen, num altera consecratio fieri debeat *absolute* an sub conditione hac: *si prior materia non fuerit consecrata*. Plerique favent consecrationi conditionatae, quia secus, si forte prior materia consecrata fuerit, novae consecrationi alia consecratio non responderet (S. Alf. VI, 206).

Materia dubie consecrata sumatur post sumptionem Sanguinis; si illud fieri nequeat, tractetur, prout exponitur in Miss. Rom.¹

IV. Si totus Sanguis effundatur, ita ut nihil remanserit, sacerdos ponat iterum vinum et aquam, offerat, et consecret ab eo loco: *Simili modo*, etc.*

CAPUT II.

De forma.

I. *Forma legitima et usitata est:*

148

1. *Pro Ecclesia Latina*: « Hoc est enim corpus meum. » — « Hic est enim calix sanguinis mei, Novi et Aeterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. » « Verba consecrationis — ita Miss. Rom. ' — quae sunt *forma* huius sacramenti, sunt haec: « Hoc est enim corpus meum, » et: « Hic est enim » etc.

2. *Pro Ecclesia Graeca*: « Accipite et comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum » — « Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, qui pro vobis et pro multis effunditur in remissionem peccatorum. »

Forma autem proferenda est non mere recitative seu historice, i. e. tanquam prolata ab ipso Christo, sed etiam *assertive* seu significative i. e. animo asserendi, hoc esse corpus et sanguinem Christi (S. Alf. VI, 220).

¹. Miss. Rom. *de defect*, tit. IV, η. 4 et 5. Secundum alios etiam casu, quo privatim celebratur, licet solum vinum consecrare, quia remanet unum sacrificium et consecrationis ordo non invertitur. ----- *De defect*, tit. X, η. 6 et 7. ----- * *De defect*, tit. X, η. 13. ----- * *De defect*, tit. V, η. I.

Nota Epiclesis, ut dicitur, non pertinet ad formam. Est autem epiclesis invocatio Spiritus S. qua orat Ecclesia, ut panis et vinum fiant nobis corpus et sanguis Christi, quaeque in Liturgia *Romana* occurrit ante consecrationem, in liturgiis *orientalibus* post consecrationem. Porro hanc epiclesin esse vel unice vel saltem praecipue formam S. S. Sacramenti, utpote vim unicam vel praecipuam habentem efficiendae transsubstantiationis, admisere inde a saeculo 14 plures Graeci schismatici, quibus consenserunt pauci catholici. Ar vero ista sententia est reicienda, ut patet ex Decreto pro Armenis sub II citando; item ex litteris Pii VII (8 Mail 1832, ad patriarcham Antiochenum Graecorum Melchitarum. Epiclesis, ut cum Bessarion¹ confessi sunt Graeci in Cone. Florentino, ex una parte est caeremonia, qua explicatur id, quod verba consecrationis efficiunt, et ex altera parte est oratio qua Ecclesia petit, ut corpus et sanguis Christi non tantum simpliciter sint talia, sed etiam fidelibus fiant Spiritus S. gratia fructuose corpus et sanguis Christi (cfr. S. Thom. p. 3, q. 83, a. 4. ad ad 7).

149 II. *Essentialia* formae hisce determinantur:

1. *Certo essentialia sunt: Hoc est corpus meum; et: Hic est sanguis meus*, seu: *Hic est calix sanguinis mei*. Est sententia certa. «Forma huius Sacramenti, inquit Eugen. IV in Decr. pro Armenis, sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum. »

2. *Certo non sunt essentialia:*

a) *Vox enim*, tam in consecratione panis, quam in consecratione vini.
b) Verba formam praecedentia, scilicet. *Qui pridie* etc. et: *Simili modo* etc. fere certo non pertinent ad essentiam; siquidem in instructione Eugenii non recensentur inter ea, quae ad formam pertinent (S. Alf. VI, 222).

3. *Disputatur* de verbis *Novi* usque ad *peccatorum*. Alii censent, ea ad essentiam pertinere, quia exprimendum est, consecrationem esse *sacri-ficalem* seu praesentiam Christi esse praesentiam *immolativam*. Attamen sententia contraria communior et probabilior est; tum quia S. Paulus haec sola habet: *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine*; tum quia in diversis Liturgiis diversa ex verbis citatis omittuntur; tum quia accedit analogia consecrationis panis. Attamen practice prima sententia sequenda est, ut patet (S. Alf. VI, 223).

Coroll. I. Invalidae sunt formae: 1° Hoc corpus est meum; 2° hic sanguis est meus; tunc enim ante consecrationem astruuntur adesse corpus et sanguis, quae per consecrationem praesentia constituuntur; secus, si quis solum transponeret verba, ita ut sensus foret: <*Hoc — corpus est meum*>; 3° si quis *de consulto* voce *hic* uteretur verbialiter; secus si *ex errore*; 4° si quis omitteret *est*, quia adiuncta

¹. De Sacr. Euch. (M. P. G. 161, coi. 514 sq.). -----'. Sess. 25 (Harduin, t 18, coi. 512 D — 306 inch).

non satis indicant, illam vocem subintelligi, vel saltem non satis significant, eam subintelligi sensu, qui productionem importat.

Coroll. II. Dubiae sunt formae: i^o *Istud est corpus meum; iste est calix* etc., quia quamvis pronomen *istud* saepius adhibeatur pro *hoc*, tamen non certo significat rem praesentem loquenti. Magis adhuc dubiae sunt formae: *Illud est corpus meum; ille est calix* etc. 2° *Haec est caro mea*, quia caro stricte loquendo non significat totum corpus.

Coroll. III. Valida est forma: Haec res, haec substantia est corpus meum. Secus: *Hic panis est corpus meum* (cfr. S. Alf. VI, 221-223).

III. *Quoad liceitatem* observes, omissionem, additionem vel mutationem 150 scienter factam, etiamsi valori non obstet, facile grave constituere peccatum. Potest tamen veniale tantum haberi, v. g. si quis solum omitteret verbum *enim*. Ceterum verba proferantur distincte, reverenter et, ut monet Missale, secreto, non alta voce vel vehementi verborum ex ore propulsione. Ut omne errandi periculum evitetur, praestat formam a tabella legere.

IV. *Quod spectat ad errores corrigendos* notes, si forma repeti debeat, semper incipiendum esse a verbis: *Qui pridie; vel: Simili modo.*¹ Ceterum ex Missali haec accipe: « Si celebrans non recordetur, se dixisse ea, quae in consecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. Si tamen certo ei constet, se omisisse aliquid eorum, quae sunt de necessitate Sacramenti, id est, formam consecrationis, seu partem: resumat ipsam formam, et cetera prosequatur per ordinem. Si vero valde probabiliter dubitet, se aliquid essenziale omisisse, iteret formam saltem sub tacita conditione. Si autem non sunt de necessitate Sacramenti, non resumat, sed procedat ulterius. »¹

SECTIO III.

De effectibus sacramenti Eucharistiae.

Effectus SS. Eucharistiae primarius, ad quem alii reducuntur, est perfecta unio cum Christo in caritate et cum proximo in Christo. Speciatim enumerantur:

1. Quoad animam. 1. *Gratia sanctificans*, per se secunda, per acci- 151 dens probabilius prima (S. Thom. p. 3, q. 72, a. 7, ad 2; S. Alf. VI, 269; n. 6).

2. *Gratia sacramentalis*; quae consistit in eo, quod gratia sanctificans, quam S. Eucharistia confert, èt ordinatur ad perficiendam caritatem seu unionem cum Deo et fidelibus, èt ius confert ad gratias actuales, in ordine ad illum effectum recipiendas.

*. Missale Rom. *de defect.*, tit. III, n. 5, o. 7: tit IV, n. 3. 41 tit. X, n. 3. 13-
-----*. Miss. Rom. *de defect.*, tit. V, n. 2.

3. *Fervor caritatis*, cui *spiritualis dulcedo* annectitur. « Amor autem Dei non est otiosus; magna enim operatur, si est; et ideo per hoc sacramentum. quantum est ex sui virtute, non solum habitus gratiae et virtutis in actum, secundum illud 2 Corinth. 5.: *Charitas Christi urget nos*. Et inde est, quod ex virtute huius sacramenti anima spiritualiter reficitur, per hoc quod anima spiritualiter delectatur et quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis divinae, secundum illud Cantic. 5.: *Comedite, amici, et bibite, et inebriamini, charissimi* » (S. Thom. p. 3, q. 79, a. 1. ad 2).

4. *Remissio venialium* † (S. Thom. p. 3, q. 79, a. 4. S. Alf. VI, 269). *Disputatur* autem, utrum SS. Eucharistia remittat venialia èt immediate seu ex opere operato, èt mediate seu ex opere operantis, an mediate tantum, scilicet excitando actus caritatis, quibus venialia directe remittantur; quocirca conferantur dicenda in tract, de Poenitentia.

5. *Remissio poenae temporalis* (S. Thom. 3 p. q. 79, a. 5 ; S. Alf. VI, 269). Iterum *disputatur*, utrum èt immediate seu ex opere operato èt mediate ex opere operantis, an mediate tantum, movendo ad actus caritatis, quibus non solum culpa sed etiam poena remittatur; quocirca iterum conferas dicenda in tract, de Poenitentia.

152 II. Quoad corpus SS. Eucharistia praesertim diminuit concupiscenciam carnis (S. Alf. VI, 269). Utrum vero illud efficiat immediate èt mediate, an mediate tantum, dubium est (S. Alf. VI, 269).

153 III. Quoad corpus et animam. 1. *Dulcedo spiritualis*, de se in corpus redundans (S. Thom. 3 p. q. 79, a. 1, ad 2; S. Alf. VI, 269).

2. *Gloriosa resurrectio corporis*.!

154 IV Quoad alios iuvat notare speciatim quemdam effectum socialem, mutuam scilicet inter fideles unionem, ad quem effectum hodie iam magis attenditur. « Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus. » †

Quacr., quo tempore Eucharistia gratiam conferat.

Resp. 1. Certo cam confert eo tempore, quo species manducantur et bibuntur, i. e. in stomachum traiciuntur. Hinc 1° « Species non sunt retinendae in ore tamdiu, donec penitus pereant; quia tunc non manducaretur Christus, nec gratia sacramenti conferretur » (S. Alf. VI] 227); 2° si quis hostiam sumpsisset indispositus, et deinde dispositus sumeret sanguinem, gratiam reciperet (S. Alf. 1. c).

Rcsp. 2. Disputatur, num Eucharistia, adaucta dispositione, gratiam conferre pergat, quamdiu species incorruptae maneant. Affirmandum videtur, quia Eucharistia iure censetur operari instar *cibi nutrientis*.

† Cone Trid sess. 13, cap. 2.

’. Ioann. VI, 55. -----», i Cor. X, 17.

SECTIO IV.

De necessitate Sacramenti Eucharistiae.

Exploranda necessitas tam medii quam praecepti, attamen solius praecepti divini, quia de praecepto ecclesiastico dictum est t. I, n. 1108.

CAPUT I.

De necessitate medii.

Praenoto haec Cone. Trid. : « Si quis dixerit, parvulis, antequam ad 155 annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiae Communionem, anathema sit. »¹ Quocirca advertas, hic agi de susceptione *reali* SS. Eucharistiae; hinc de fide est, talem susceptionem non esse necessariam parvulis. Quibus notatis, quoad medii necessitatem dico :

I. *Disputatur*, utrum necne SS. Eucharistia necessaria sit necessitate medii ad iustificationem, necessaria sit necessitate medii ad iustificationem, necessitate ista sensu proprio sumpta, ita scilicet, ut necessaria sit per modum causae efficientis. *Alii* affirmant ob haec S. Ioa. : « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius Sanguinem, non habebitis vitam in vobis. »² Hinc eorum sententia SS. Eucharistia, si commode fieri possit, *re* suscipienda est ; si illud commode fieri nequeat, *voto* recipi debet ; parvuli autem eam ita suscipiunt, mediante Ecclesia. In hac sententia etiam admittendum est, Baptismum et Poenitentiam non iustificare nisi cum voto SS. Eucharistiae.

Alii negant, SS. Eucharistiam esse necessariam necessitate medii ad iustificationem obtinendam ; tum quia S. Scriptura³ Baptismum assignat tanquam medium sufficiens ad gratiam primam comparandam ; tum quia SS. Eucharistia est sacramentum vix orum ideoque per se gratiam supponit ; tum quia aegerrime admittitur, sacramentum, quod a magna hominum parte i. e. a parvulis per se, i. e. vi naturalis conditionis commode *re* suscipi nequit, ideoque *voto* suscipi *debet*, eiusmodi sacramentum, inquam, constitutum esse necessarium necessitate medii. Dixi : commode *re* suscipi nequit, idque ita quidem, ut ab Ecclesia vetitum sit SS. Eucharistiam parvulis praebere.

Attamen iure admittitur peculiaris necessitas medii, nimirum per modum causae finalis, quatenus scilicet SS. Eucharistia est omnium Sacramentorum finis, ita ut illa, etiam Baptismus et Poenitentia non conferant gratiam nisi respiciendo SS. Eucharistiam (S. Alf. III, 192).

II. *Disputatur* praeterea, utrum necne SS. Eucharistia sit necessaria necessitate medii ad gratiam *conservandam*. *Alii* negant, quia sunt alia etiam media gratiam conservandi. *Alii* affirmant, « quia sicut vita corporis diu non potest conservari sine cibo materiali, ita vita animae sine hoc cibo spirituali, saltem in voto, et quidem explicite in eo, qui necessitatem huius sacramenti advertit » (S. Alf. VI, 193). Necessitas saltem moralis communiter admitti videtur.

Quoad sententiam S. Thomae de necessitate SS. Eucharistiae cfr. 3, q. 73, a. 3; 3, q. 79, a. i et 3; 3, q. 80, a. 2 et II.

¹ Sess. 21, can. 4; cfr. cap. 4. ----- * VI, 54. ----- ² Marc. XVI, 16; Gal. III, 27; Tit. III, 5.

CAPUT II.

De necessitate praecepti divini.

156 I. Exsistentia praecepti divini patet *primum* ex S. Scriptura. « Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis; »¹ quae verba sin minus necessitatem medii, saltem praeceptum exhibent. *Deinde* secundum Cone. Trid. Dominus « in illius sumptione colere nos sui memoriam praecepit, suamque annuntiare mortem. »² *Denique* insinuat ex eo, quod Christus, instituendo sacramentum per modum cibi et potus, satis innuit, sumptionem eius praecipi, sicut praecipitur usus cibi corporalis. Praeceptum autem *grave* esse, sequitur èt ex gravitate materiae, èt ex poena gravissima, qua a Christo sancitum est (S. Alf. VI, 295).

157 II. Subiectum praecepti divini sunt adulti, qui usu rationis gaudent, iique omnes. Dicitur:

1. *Adulti, qui usu rationis gaudent.* Itaque non tenentur parvuli, et qui ipsis aequiperantur, i. e. perpetuo amentes (cfr. can. 88, § 3); quod patet iam ex eo quod Ecclesia prohibet, quominus ipsis Eucharistia concedatur (can. 854; Rit. Rom). *

2. *lique omnes, etiam:* i° *infideles*, quatenus scilicet tenentur suscipere Baptismum et, suscepto Baptismo, communicare; 2° *pueri*. Quoad pueros *primum* probatur ex verbis Christi supra citatis, quae sine restrictione pronuntiantur, ideoque censenda sunt respicere omnes, qui praecepti capaces sunt. *Deinde* praeceptum ecclesiasticum etiam pueros astringit. Ecclesia autem solum determinat ius divinum. *Tum* decretum S. C. De Sacr. *Quam singulari*⁴ illud insinuat, tam allegando rationes, quae aequae militant pro praecepto divino ac pro ecclesiastico, quam citando auctorum testimonia, quae praeceptum divinum propugnant. Idem salis significat Pius X in Epistola ad Archiepiscopum Coloniensem. *Denique* nulla ratio assignari potest, cur lex divino-positiva pueros non comprehenderet; siquidem aequae ac alii adulti legis capaces sunt.

158 III. Tempus quo obligat. 1. *Praeceptum divinum obligat per se:* i° aliquoties in vitae decursu, 2° in periculo mortis. Dicitur:

a) *Aliquoties in vitae decursu.* Deducitur ex eo quod Christus instituendo S. Eucharistiam per modum alimoniae satis significat, eam saltem aliquoties sumendam esse. Porro praecepto divino aliquoties in

¹ VI. 54 -----*. Sess. 13, cap. 2.----- Tit IV, cap. 1, n. 10 et 11. In Ecclesia Orientali infantibus Eucharistia praebere consuevit. ----- ‘. 8 Aug. 1910. -----
.. 31 Dec. 1910 (Acta Ap. Sed. t 3, p. 18.

vitae decursu communicandi, certo satisfacit, qui adimplet praeceptum ecclesiasticum (S. Alf. VI, 295).

b) *In periculo mortis*. Etenim si Eucharistia aliquoties in vita suscipienda est, utique suscipi debet eo momento, quo vitam spiritualem servare et nutrire maxime interest atque difficilius est. Accedunt lex et praxis antiquissima¹ ministrandi, etiam cum damno ministri, Eucharistiam in periculo mortis constitutis;² quae suspicionem ingerunt, S. Eucharistiam in mortis periculo ex praecepto Christi esse recipiendam (S. Alf. VI, 291).

Intelligitur autem periculum mortis *grave*; quod adest sive physice, ut si quis graviter aegrotat; sive moraliter loquendo, ut si instant exsecutio sententiae capitis, operatio periculosa, praelium, naufragium, partus difficilis, iter periculo plenum.

Adhaec praeceptum communicandi in periculo gravi, quod physice adest, ita intelligatur, ut ubi primum quis graviter aegrotet, *possit*, ubi autem mors magis instet, *debeat* praeceptum implere.

2 *Praeceptum divinum obligat per accidens*, quando Eucharistia habetur pro medio vitandi peccata moraliter necessario, scilicet quatenus alia media desint vel saltem non adhibeantur; quocirca notes, ut plurimum nec orationi nec mortificationi vacare, qui ad S. Eucharistiam non accedunt. « Eo casu autem... homo illam omittendo non peccaret contra illius praeceptum, sed contra virtutem adversus quam tentationem patitur » (S. Alf. VI, 295).

Quaer. i°, num teneatur communicare, instante mortis periculo, qui *paucis ante diebus nondum in periculo constitutus*, communicaverit.

Rcsp. Plures negant, sed cum S. Alfonso (VI, 285) affirmandum videtur, quia secundum dicta supra obligatio annexa videtur ipsi *periculo mortis*, ita ut ante ei satisfieri nequeat.

Quaer. 2° num teneatur communicare, instante mortis periculo, qui *eadem die, nondum in periculo constitutus*, communicaverit.

Resp. Talis certo potest eadem die iterum communicare, quin etiam illud ei can. 864, § 2 suadet. Ceterum alii censent, eum non teneri, quia praecepto divino iam satisfactum est, praeceptum autem ecclesiasticum non habetur. Accedit quod can. 804, § 2 edicit: Etiamsi eadem die sacra communione fuerint refecti, valde tamen *suadendum*, ut in vitae discrimen adducti denuo communicent. Sed cum 5. Alfonso (VI, 285, dub. 30) censemus, cum *teneri*, quia secundum dicta in resp.

¹. Iam Cone. Nicæn. I, can. 13 legem illam antiquam dicit (Hefele, Hist des Cone. cd. Paris 1907, t. 1. p. 7, pag. 593 sq.)-----Nec obstat, quod viaticum olim aliquando denegatum est aliquibus morituris v. g. capite damnatis; siquidem praxis ista non fuit universalis, saepius ab auctoritate ecclesiastica fuit improbata et nitebatur in sententia, praeceptum divinum in talibus adiunctis convenienter impleri non posse. (Rath, De Euch. n. 219). Quin etiam non negaverim, eiusmodi, utut pertinentia ad ius divinum, ab Ecclesia ob bonum commune posse temperari.

ad quaestionem iam nondum satisfecit praecepto divino. Quod ad can. 864, § 2 attinet, respondeo, Codicem abstrahere ab interpretatione iuris divini, de quo disputatur inter doctores idcoque can. citato quaestionem nostram non dirimi, sed, stante disputatione, Ecclesiam legislatricem quantum a sua parte suadendo tantum procedere.¹ Tenetur igitur, qui mane communicavit, iterum communicare, si v. g. in decursu diei periculose vulneratus vel subito morbo correptus fuerit.

Secus dicendum, si tempore prioris communionis — utut ex sola devotione receptae — iam aderat periculum grave, etsi postea ingravescat; quo casu neque tenetur neque potest quis communicare. *Non tenetur*, quia praecepto divino iam satisfecit. *Neque potest*, quia in hac hypothesis non est ratio, cur prohibitio bis communicandi censeatur non urgere. Hanc doctrinam ⁰ *Alfonsus* (l. c.) etiam applicat casui apoplexiae vel simili, quia morbus praesumitur iam praeextitisse. Hic tamen advertas, in dubio, num grave periculum tempore communionis adesset, susceptionem eius posse iterari.

Nota. Ex iure ecclesiastico addo haec: Sanctum Viaticum infirmis ne nimium differatur; et qui animarum curam gerunt, sedulo advigilent ut eo infirmi plene sui compotes reficiantur (can. 865). Item rPerdurante mortis periculo, sanctum Viaticum, secundum prudens confessarii consilium, pluries, distinctis diebus administrari et licet et decet (can. 864, § 3).

- 159 IV. Modus implendi praeceptum divinum; quocirca sufficit notasse haec : Non est obligatio recipiendi Eucharistiam *sub bina specie*. Est de fide ex Cone. Trid. definiente : « Si quis dixerit, ex Dei praecepto vel necessitate salutis omnes et singulos Christi fideles utramque speciem Sanctissimi Eucharistiae Sacramenti sumere debere, anathema sit. » Quin etiam ne licet quidem in ritu Latino Eucharistiam ministrare sub specie vini (can. 852). Patet autem, praecepto non satisfieri per communionem *sacrilegam*. Videat autem confessarius, num expediat moribundum poenitentem monere de *obligatione* iterum communicandi. Si iterum ministretur Viaticum, id fiat altera die praetextu communionis ex devotione; immo si secus moribundus periculo infamiae exponatur, habetur ratio sufficiens Viaticum clanculo, atque etiam inscio parocho, ministrandi; si periculum est in mora, ministretur eadem die, qua communio sacrilege suscepta est.

Pars II.

De ministratione SS. Sacramenti.

Voce *ministrationis* comprehendimus tam confectionem quam dispensationem Eucharistiae. Hinc :

SECTIO I.

De confectione SS. Sacramenti.

- 160 I. Minister confectionis. *Solus ei omnis sacerdos potest conficere sacramentum Eucharistiae*; quae propositio est de fide. Cone. Lateran.

¹ Cf' Praef. Cod. Iur. Can.

IV definit: « Hoc utique Sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui rite fuerit ordinatus. »¹ Et Cone. Trid.: « Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum, anathema sit. »² Ceterum notes:

1. Non licet pluribus sacerdotibus concelebrare, praeterquam in Missa ordinationis presbyterorum et in Missa consecrationis Episcoporum secundum Pontificale Romanum (can. 803).

2. Etiam si plures concelebrent, habetur unum tantum numero sacramentum (n. 20).

3. Casu, quo plures concelebrant, secundum alios tunc tantum singuli sacramentum conficiunt, cum eodem tempore verba pronuntiant. Hinc si quis independenter ab aliis consecrare intenderet, et ante alios verba pronuntiaret, ille solus sacramentum conficeret. Quod ut praecaveatur, sacerdotes concelebrantes intendant tunc solum consecrare, cum eodem tempore cum celebrante principali verba pronuntiant. Secundum alios concelebrantes efformant collegium in solidum, quod qua tale conficit sacramentum, idcoque per singulorum verborum prolationem quasi unam formam constituit, quae tunc demum completur, cum omnes verba pronuntiaverint. Hinc omnes intendant consecrationem collegialem.³

Practice sufficit et praestat consecrare ad mentem Ecclesiae.

II. Modus confectionis. 1. *Ad validam confectionem quod attinet*, 161 sufficit eis, quae de valida confectione sacramentorum in genere diximus (n. 13), addere vel urgere haec: *Ad validam* alicuius materiae consecrationem requiritur: 1° ut materia consecranti praesens sit; 2° ut intentio consecrantis non feratur in materiam indeterminatam; 3° ut vere feratur in materiam praesentem. Non autem refert quoad valorem, utrum quantitas sit magna vel parva, modo sensu perceptibilis sit. Dicitur:

a) *Materia praesens sit*, scilicet ita, ut secundum prudens hominum indicium per pronomina *hoc* et *hic* demonstrari queat. Ut autem eo modo possit demonstrari, « *non requiritur*, ut materia videatur, vel tangatur, vel feriatur sono verborum (unde communiter non probatur praxis eorum, qui os proxime admovent, ut halitum in calicem et panem inspirent) » (S. Alf. VI, 212). *Requiritur* vero, ut materia: 1° nec nimis distet; 2° nec per corpus intermedium moraliter a consecrante separata sit. Dicitur *nec nimis distet*, « puta centum passibus, etsi videri possit... Quanta autem propinquitas sufficiat, dubium est, et ex prudentum iudicio pendet » (S. Alf. VI, 213). Distantia triginta vel etiam viginti passuum consecrationem dubie validam redderet (S. Alf. l. c.). Dicitur *nec*

*

¹. Denz.-Bannw. n. 430. ----- * Sess. 22, can. 2. -----'. Cfr. *de la Taille*; Myst. fidei, Elue. 28, App. D.

per corpus intermedium moraliter a consecrante separata sit. Iam vero corpus intermedium materiam moraliter non separat a consecrante, si interponitur per modum *continentis tantum*, vel *tegentis tantum*; secus si per modum *dividentis* (S. Alf. VI, 213, i°).

Coroll. I. Valide possunt consecrari vinum in calice cooperto, hostiae in ciborio clauso, vel in tabernaculo *aperto*.

Coroll. II. « Invalide consecratur materia post parietem aut post tergum posita, vel clausa in tabernaculo » (S. Alf. VI, 213); secus tamen dicendum videtur, si materia a tergo manu tenetur vel facie versa conspicitur.

Coroll. III. Dubie consecrari potest hostia immediate sub corporali latens; at negandum videtur de hostia latente sub mappa, in missali, sub cussino (cfr. S. Alf. VI, 212).

b) *Intentio consecrantis non feratur in materiam indeterminatam*; « tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc* et *Hic*; tum quia actiones sunt circa singularia, quae debent esse certa et determinata » (S. Alf. VI, 214).

Coroll. « Si quis habeat coram se undecim Hostias, et intendat consecrare solum decem, non determinans quas decem intendit: in hoc casu non consecrat » |

c) *Intentio vere feratur in materiam praesentem*; quae conditio patet, sed saepius non ita patet, quatenus impleta sit, ut e dicendis elucescet.

Coroll. I. Si quis « putet unam vel duas vel sex hostias consecrandas adesse, cum sint plures, sive a se sive ab alio positaе, omnes consecratae sunt; quia error speculativus et privatus non obstat intentioni practicae et absolutae consecrandi omnes praesentes; quam tamquam Ecclesia consuetudini conformem, quisque censetur habere » (S. Alf. VI, 216). Pariter « si sacerdos advertat post consecrationem esse duas simul iunctas, utramque ut consecratam sumet » (S. Alf. l. c.), quia censetur habuisse intentionem, quam habere debet, scilicet consecrandi quidquid manibus tenet.³ Si vero ante consecrationem postquam obtulit, advertat, alteram seponet, et post Missam ipse vel alius sumat, tamquam panem benedictum.⁴

Coroll. II. Si quis plures hostias ad altare tulerit, aut rationabili modo adverterit ab alio adferri a se consecrandas, vel ante sacrificium monitus fuerit de consecrandis hostiis, omnes consecrantur, etsi dum consecrat earum non ita expresse meminerit, aut etiam ad oblationem non detegat, saltem si sint in corporali; quae < sententia est in praxi tuta, quia intentio praecedens respectu illarum virtualiter perseverat » (S. Alf. VI, 216, coli. 217).

Quid vero, si pyxis posita sit *extra corporale*, sive ab ipso celebrante, scilicet ex errore; sive ab alio, qui tamen celebrantem de eis consecrandis monuit.

ResP i. Si celebrans tempore consecrationis vel intra Missam de ea cogitaverit, plerique affirmant. Restat tamen etiam in hac hypothesis ratio dubitandi, num memorata cogitatio involvat vel saltem practice secum ferat intentionem hostias

Miss. Rom. De defect, tit. VII, n. 1. ----- Miss. Rom. De defect, tit. VII, n. 2. ----- Miss. Rom. l. c.

cogitatas consecrandi *utcumque*, i. e. quamvis extra corporale positae sint; quae ex mox dicendis magis patebunt

Resp. 2. Si celebrans tempore consecrationis vel intra Missam de ea non cogitaverit, res magis dubia est Plures, praesertim recentiores, censent, pyxidem moraliter certo consecratam esse. Sed cum S. Alfonso (VI, 217) rem pro dubia habemus. Scii, tota res pendet ab intentione celebrantis seu ab eo, utrum intentio eius quoad dictam pyxidem ita interpretanda sit: Volo istas hostias consecrare *absolute* seu *utcumque*, i. c. sive in corporali sive extra illud positae sunt; an ita: Volo eas consecrare, *modo in corporali sint positae*. Porro si attendimus, sacerdotem habitualiter noscere, consecrationem materiae extra corporale positae sub gravi prohibitam esse, neque *patet*, neque ut videbimus ullo adversariorum argumento *evincitur*, intentionem celebrantis modo priori interpretandam esse. Adde, permultos eosque gravissimos auctores consecrationem dictarum hostiarum pro dubia habere. Ita v. g. praeter S. *Alfonsum* (l. c.), Bened. XIV,¹ Suarez,¹ Salmanticensis,¹ Billuart,² Roncaglia,³ Patuzzi,⁴ Concina,⁵ Ferraris/⁶ Tamburini, Sporer,¹⁰ Dens,¹¹ Voit, “ Marc, ”, Lehmkuhl, “ Aertnys-Damcn. “ Tanquery, ” Rath,¹² etc.

Obi. i. In casu prout ponitur adsunt omnia ad consecrationem requisita, scii, materia, forma et intentio.

Resp. Ut ex dictis patet, quaeritur praecise, num adsit intentio *requisita*, a. v. num intentio celebrantis sit sensu adversariorum interpretanda.

Obi. 2. Si hostiae positae extra corporale non sunt consecratae, quia per se sub gravi prohibitum est eas consecrare, pariter non consecratur vinum, cui modica aqua non est admixta: etenim per se sub gravi prohibetur eiusmodi consecratio.

Resp. Nego paritatem. Scilicet sacerdos intendit principaliter consecrare; ex eo autem sequitur, ut velit in casu nobis opposito consecrationem vini, non obstante defectu ignorato; non sequitur vero, ut velit consecrationem hostiarum extra corporale positarum, quia datur consecratio sine illarum consecratione.

Hostiae ita dubie consecratae, si paucae sint, sumantur post sumptionem Sanguinis vel saltem post ablutionem seu ante purificationem; si plures sint, in alia Missa denuo sub conditione consecrentur.

Resp. 3. Si quis semel pro semper elicuit intentionem non consecrandi hostias,

¹. De Sacrificio Miss. l. 3, cap. 18, n. 6; ibidem dicit de pyxide, quae est extra petram sacram; sed par est ratio. -----^{*}. De Euch. disp. 43, sect. 6; ibidem pariter dicit de hostiis, quae non sunt supra aram positae; sed par est, ut diximus, ratio. -----¹. Cursus Theol. Mor. tr. 4, cap. 4, n. 125. -----^{*}. De Euch. diss. 3, art. 6. -----². Universa Theol. Mor. tr. 18, cap. 2, qu. 8. -----^{*}. Theol. Mor. tr. 10, diss. i, cap. 4, n. 9. -----³. Lib. 3, de Euch, diss. 1, cap. 2, n. 8. -----^{*}. Vox Missa, art. 8, n. 34. -----⁴. De Sacrif. Missae, lib. 2, cap. I, § 3, cas. 4, n. 11-20. — w. Theol. Sacram, p. 2, sect. 2, n. 169. -----⁵. De Euch, n. 11, q. 4, ad. 3. -----⁶. De Euch. n. 286 et 287. -----⁷. Instit. Alphons, n. 1527. -----⁸. Theol. mor. ” II, n. 168. Lehmkuhl (l. c.) dubitat de consecratione, quia dubium est, num sacerdos in posita hypothesis habuerit intentionem praedictas hostias consecrandi, an solum propositum eas *postea* assumendi ad sacrificium seu *postea* eliciendi intentionem eas consecrandi. Sed puto, huic dubio passim locum non esse, a. v. generatim in posita hypothesis *iam antea* elici intentionem hostias consecrandi. Dubium vero est, uti diximus, quo sensu dicta intentio sit interpretanda. -----⁹. Theol. mor. ” II, n. 117. -----¹⁰. Syn. Theol. Dogan.,⁴ II, n. 94. -----¹¹. De Euch. n. 183.

quae extra corporale remanserunt, videtur hostias praedictas nunquam consecrare, quia intentio subsecuta, et specietenus contraria, conformiiter intentioni priori interpretanda seu ei respondere videtur.

Coroll. III. Hostiae positae in corporali sed extra petram, consecratae sunt; id ne sub levi quidem prohibetur, si altare fixum est. Idem dicendum de hostiis in pyxide, quae clausa relictæ est; siquidem rubrica levis, quae illud prohibet, non impedit, quominus sacerdos possit, ne dicam, debeat ideoque praesumatur habere intentionem pyxidem consecrandi *utcumque*, i. e. etiamsi ex oblivione non fuerit detecta.

Coroll. IV. Hostiae omnino inscio sacerdote in altari positae, et a cumulo consecrando separatae, non censentur consecratae, quia sacerdos praesumitur non habere intentionem eas consecrandi (S. Alf. 11H, 215).

Coroll. F. Guttulae vini *exterius* calici adhaerentes non consecrantur, quia sacerdos non praesumitur eas comprehendere. Guttulae autem calici *interius* adhaerentes, sed separatae, circa quas minister nihil expresse intendit, secundum alios consecratae, secundum alios non consecratae sunt. Alii distinguunt inter guttulas propinquas fundo et remotas. Alii dubitant. Praestat intentionem habere solum consecrandi vinum, quod per modum unius in calice existit. Similiter expedit consecrare micas adhaerentes hostiis, non autem separatas in patena vel corporali; neque obstat quod eas sumendo laedatur ieiunium; nam magis est praecavenda irreverentia erga Sacramentum, quam laesio ieiunii. Si vero micae sunt in ciborio, eas consecrare intendat, cum absit periculum eas perdendi (S. Alf. VI, 215)

Coroll. VI. Si contingat, ut hostiae consecratae et non consecratae commisceantur et discerni nequeant, cumulus quatenus non est consecratus, consecretur. Alii dicunt, consecrandum esse cum intentione limitata consecrandi hostias nondum consecratas; sed quia nonnulli dubitant, num posterior modus satis tutus sit, prior eligatur.

d) *Non refert quoad valorem, utrum quantitas sit magna vel parva, modo sensu perceptibilis sit.* Invalida videtur « materia tam modica, ut sensu percipi non possit; tum quia non potest demonstrari; tum quia sacramentum debet esse signum sensibile... Quod intellige, si non sit in toto, sed extēsa illud; quia in toto etiam minimae eius particulae consecrantur, ut constat ex Tridentino: (S. Alf. VI, 213, 30).

162 2. *Ad licitam consecrationem requiritur:*

a) *Ut consecratio unius materiae non fiat sine consecratione alterius* (can. 817). Consecratio unius tantum materiae valida quidem est, sed sub gravi prohibetur. Dixi:

«) *Consecratio unius tantum materiae valida est; quod patet: 1° ex eo quod Ecclesia sacram Hostiam adorat, antequam vinum consecratum est; 2° ex eo quod forma, qua consecratur una materia, completam*

’. Dubitant, quia in casu materia consecranda ipsis non satis determinata videtur
— ’. Sess. 13, can. 2 et 3.

habet significationem, ita ut censenda sit efficere, quod significet. Excipiunt aliqui, pauci tamen, casum quo minister consecraret unam materiam cum intentione non consecrandi alteram, a. v. non conficiendi sacrificium. Censent scii, potestatem ita consecrandi deesse, quia dicta potestas concessa est in ordine ad sacrificium, ad cuius essentiam probabilius utraque consecratio requiritur (S. Alf. VI, 196, dub. 3).

β) *Consecratio unius tantum materiae sub gravi prohibetur*; nimirum certo sub gravi prohibetur iure ecclesiastico (can. 817); probabilius etiam iure divino, quod deducitur ex eo, quod ex voluntate Christi consecratio debet esse simul oblatio sacrificii, ad quod probabilius requiritur consecratio utriusque materiae. Accedit quod Christus post *utramque* consecrationem imposuit mandatum faciendi, quod Ipsemet fecerat. Hinc communiter admittitur, consecrationem unius tantum materiae ne viatici quidem causa licitam esse (S. Alf. VI, 195).

b) *Ut consecratio fiat intra Missae celebrationem, non extra eam* (can. 817).

c) *Ut consecratio panis praecedat consecrationi vini*; quod et Christus fecit, et saltem iure ecclesiastico sub gravi praecipitur, excepto casu, quo minister post consecrationem vini animadvertit, se non consecrasse panem. †

d) *Ut consecratur i° in altari fixo sive portatili; 2° super corporale*. Itaque si altare fixum est, sufficit ut materia sit in altari et super corporale. Si altare portatile est requiritur, ut materia sit super corporale et in lapide consecrato. Praeterea sufficit, ut pes ciborii quoad maiorem partem in loco assignato exsistat; ceterum praedicta sub gravi praescribuntur (S. Alf. VI, 217, 219).

e) *Ut pyxis tempore offertorii et consecrationis aperiatur.* Haec rubrica sub levi tantum obligat.

f) *Ut hostiae cum hostia Missae consecrandae adsint saltem ad offertorium*. Si post offertorium, sed ante inceptam Praefationem offeruntur, licite consecrantur, suppleta oblatione mentaliter; si offeruntur post inceptam Praefationem, sed ante inceptum Canonem, requiritur causa mediocris, quia servari debet ritus consecrationis, qui per Praefationem iam incipitur. Ratio foret, si secus unus alterve deberet diu expectare communionem; attamen in casu licet etiam particulam hostiae magnae ipsi praebere. Si offeruntur post inceptum Canonem, requiritur causa gravis, puta ne multitudo diu expectare debeat, ne infirmus sine viatico

†. Miss. Rom. *de defect*, tit III, n. 4, 5, 6.-----* Miss. Rom. Ordo et ritus Miss, tit. VII, n. 3; tit. VIII, n. 5.

decedat. Semper tamen oblatio hostiarum mentaliter suppleatur (cfr. S. Alf. VI, 217).

SECTIO II.

De dispensatione SS. Sacramenti.

CAPUT I.

De persona dispensante.

Ut quis *legitime* Eucharistiam dispenset, requiruntur potestas ordinis et potestas jurisdictionis.

163 I. Potestas ordinis. Spectata potestate ordinis:

1. *Solus sacerdos* est dispensationis S. Eucharistiae minister *ordinarius* (can. 845, § 1), i. e. vi ordinationis suae deputatur ad eam dispensandam *principaliter*, non *secundarie*, ut diaconus. Etenim: 1° Cui soli competit conficere S. Eucharistiam, eidem soli competit eam dispensare principaliter. 2° Accedit Traditio, quam hisce testatur Cone. Trid.: Semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici a sacerdotibus Communionem acciperent ;... qui mos tamquam a Traditione Apostolica descendens iure ac merito retineri debet (cfr. S. Thom. 3 p. q. 82, a. 3).

2. *Diaconus* est dispensationis S. Eucharistiae minister *extraordinarius* (can. 845, § 2), i. e. vi ordinationis suae deputatur ad eam dispensandam *secundarie tantum*, i. e. dependenter ab Ordinarii loci vel parochi licentia, quae concedi nequit nisi gravi de causa (can. cit.) ; hinc diaconus merito dicitur minister *extraordinarius* tantum. Diaconus autem esse revera ministrum extraordinarium, constat ex Traditione', (cfr. S. Thom. 1. c. ad ium), Dicitur:

a) *Dependenter ab Ordinarii loci vel parochi licentia*. Hisce aequiperatur quasi-parochus, non autem rector ecclesiae vel Superior Regularis qua talis.

b) *Licentia concedi nequit nisi gravi de causa*, puta si sacerdos ministerio suo impediretur, et, nisi diaconus S. Eucharistiam dispensaret, illius dispensatio diutius quam par est differretur (S. Alf. VI, 237, qu. 10).¹ Si gravis causa adest et parochus commode adiri nequit, licentia legitime praesumitur (can. 845, § 2). Diaconus autem, qui illicite S. Eucharistiam dispensat, graviter peccat; item Ordinarius loci et parochus, qui sine

Sess. 13, cap. 8.-----5. *Iustinus* M. Apol. 1. c. 65, 67, M. 6. 427-430; *Cone. Carthag.* IV, can 38; occurrit inter statuta Ecclesiae antiqua, apud *Hefele*, 1. c. t. 2, p. i, p. 166; *Constitutiones Apostolorum*, 1. 8. c. 13, Funk, cd. 1906, p. 519. -----Cfr. S. R. C. 25 Febr. 1777, n. 2504.

iusta causa licentiam concedunt, cum in re gravi ordinem hierarchicum laedant (S. Alf. VI, 234). Diaconus tamen non fit irregularis, cum utpote minister, etsi extraordinarius tantum, non plane usurpet ordinem non suum (cfr. can. 985, i°).

II. Potestas iurisdictionis pariter requiritur, eaque sive ordinaria 164 sive delegata, delegata, inquam, aut a iure aut ab eo, qui potestatem ordinariam habet. Potestas ordinaria competit omnibus, qui munus pastoralis obeunt, ut Ordinarius, parochus, omnes qui in iure veniunt nomine parochi, etc. Quibus in genere notatis, speciatim dicendum de dispensatione Eucharistiae occasione Missae vel extra eam, de delatione communionis ad infirmos, deque dispensatione viatici.

1. *Dispensatio occasione Missae vel extra eam.* a) Quilibet sacerdos intra Missam et, si privatim celebrat, etiam proxime ante et statim post, sacram communionem ministrare potest (can. 846, § 1).

b) Etiam extra Missam quilibet sacerdos eadem facultate pollet. Si tamen sacerdos *extraneus*, i. e. ecclesiae non adscriptus est, requiritur licentia saltem praesumpta rectoris ecclesiae (can. 846, § 2).

2. *Delatio communionis ad infirmos.* Primum notes, duplicem delationem distinguere, *publicam* et *privatam*. *Publica* est, si fit manifeste, cum sollemnitate; secus *privata* dicitur.¹

a) *Delatio publica,* a) Publica delatio praescripta est, nisi iusta et rationabilis causa aliud suadeat (can. 847).

/?) Ius et officium sacram communionem publice ad infirmos etiam non paroecianos extra ecclesiam deferendi, pertinet ad parochum intra suum territorium (can. 848, § 1). — Ceteri sacerdotes id possunt in casu tantum necessitatis aut de licentia saltem praesumpta eiusdem parochi vel Ordinarii (can. 848, § 2). Dicitur *in casu tantum necessitatis*, puta, si parochus aliusque, cui forte licentia concessa est, diutius impediti sunt.

b) *Delatio privata,* a) Delatio privata tunc tantum licita est, si iusta et rationabilis causa eam suadeat (can. 847). Index autem iustae et rationabilis causae est tantum Ordinarius loci. Si vero iudicaverit, eiusmodi causam adesse, idque vel explicite vel tacite — v. g. non contradicendo consuetudini vel communi opinioni — significaverit, *

1. Cfr. S. C. de Sacram. 23 Dec. 1912 (A. A. S. 1912, p. 725, ad III). -----

*. S. C. de disc. Sacram. 5 Ian. 1928. ----- '. Ordinarius facilis' sit in admittenda iusta et rationabili causa. Hinc S. C. de disc. Sacram, decreto 5 Ian. 1928 subiungit « addita tamen mente, quae sequens est: Si ex communi experientia et opinione nullum in dioecesi aut in aliquo particulari loco adsit inconveniens pro privata delatione S. Communionis ad infirmos, ab Ordinariis cavendum est, ne per regulas nimis praefinitas aut generales praecipientes publicam delationem, vel per reservationem sibi factam dandi veniam in singulis casibus deferendi privatim

nequit impedire, quominus occulte deferatur. Iam vero, posita et ab Ordinario admissa causa iusta et rationabili :

β) Quilibet sacerdos potest communionem privatim ad infirmos deferre, de venia saltem praesumpta sacerdotis, cui custodia sanctissimi Sacramenti commissa est (can. 849, § 1).

3. *Dispensatio viatici*, a) Nomine *viatici* hic intelligitur communio, quae aestimatur seu, ut ita dicam, pro foro externo habetur pro impletiva praecepti recipiendae S. Eucharistiae in periculo mortis, de qua can. 864, § 1; non autem ea, quam infirmus postea recipit; neque ea quam in periculo mortis constitutus antea recepit, quamvis haec communio accurate loquendo dicenda sit impletiva praecepti.¹

b) Qui illegitime viaticum administrat, censetur graviter peccare, cum ius grave personae competentis laedat.

c) Quoad personas, quae legitime viaticum administrant, haec accipe:

a) Sacram communionem per modum viatici sive publice sive privatim ad infirmos etiam non paroecianos extra ecclesiam deferre, pertinet ad parochum intra suum territorium. Ceteri sacerdotes id possunt in casu tantum necessitatis aut de licentia saltem praesumpta eiusdem parochi vel ordinarii (can. 850, coll. 848).

I

β) Canonici secundum ordinem praecedentiae debent Episcopo decumbenti ministrare sacramenta (can. 397, 30).

7) Superiores in omni religione clericali possunt et debent per se vel per alium aegrotis professis, novitiis, aliisve in religiosa domo diu noctuque degentibus causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmiae valetudinis, Eucharisticum Viaticum et extremam unctionem ministrare (can. 514, § 1). Haec etiam valent pro istis sacramentis *extra domum religiosam* conferendis, si agatur de *religiosis professis* vel de *novitiis*, firmo tamen iure parochi quoad publicam S. Eucharistiae delationem.³

υ) In monialium domo idem ius et officium habet ordinarius confessarius vel qui eius vices gerit (can. 514, § 2). Nomine *monialium* etiam veniunt religiosae quarum vota ex instituto sunt sollemnia, sed pro aliquibus locis ex Apostolicae Sedis praescripto sunt simplicia (can. 488, 70).

t) In alia religione laicali hoc ius et officium spectat ad parochum loci vel ad cappellanum quem Ordinarius parochus suffecerit (can. 514 § 3).

Sacram. Eucharistiae, praepediatur infirmis solatium Communionis etiam quotidianae >. Et in *adnotationibus* ad Decretum A. A. S. monent: Rmi locorum Ordinarii... sedulo invigilare debent ne in re tanti momenti finis ab Ecclesia intentus utcumque frustretur. Neminem enim latet, his nostris temporibus S. Communionem etiam quotidianam christifidelibus summopere commendari. Iam vero, quis magis quam infirmus, ad ferendas morbi angustias, auxilio solatioque tanti Sacramenti indigere dicendus erit? ---- x. Haec communio a Codice etiam *viaticum* dicitur (can. 864. § 3). -----P. C. 16 lun. 1931, sub I (A. A. S. 1931, p. 353).

t) Rector Seminarii (non parochus) cuiusve delegatus omnibus, qui in Seminario sunt atque graviter decumbunt, Viaticum et Extremam Unctionem ministrare potest (can. 1368).

7/)Ius particulare passim permittit, ut ii, qui domicilium vel quasi-domicilium habent in collegiis ecclesiasticis, ab Episcopo speciali Directori vel Rectori concreditus aut ab eo approbatus, a rectore ipso vel ab eius delegato etiam Viaticum et Extremam Unctionem recipere possint. Parocho illud ius non competit, si ius particulare intendat dicta collegia a parochi cura subducere (cfr. can. 464, § 2)

i?) Denique, si desunt sacerdos et diaconus, etiam subdiaconus, clericus et laicus satis probabiliter possunt Viaticum ministrare, modo tamen scandalum absit vel praecaveatur. Etenim prohibitio ecclesiastica non censetur hunc casum comprehendere; eo magis quod antiquitus etiam laici Eucharistiam communicandi causa domum apportabant (S. Alf. VI, 237, quacr. 3). Si de *sacerdote* vel *diacono* moribundo agitur, laicus solum afferat ciborium, et ipsemet moribundus, si possit, sibi Viaticum praebeat. Notes praeterea, sacerdotem aequivalenter deesse, si singularis dexteritas in communicando moribundo requiritur; hinc aliquando, puta sorori, committi potest, ut v. g. cochleari viaticum praebeat Addo cum S. Alfonso (l. c), in casu summae necessitatis, quae v. g. tempore pestis occurrere possit, Episcopum posse ministrationem Viatici laico committere.

Coroll. Quamvis per se nemo praeter sacerdotem celebrantem sibi ipsi communionem ministrare possit, id tamen licet :

1. Si agitur de viatico, sacerdoti et diacono, si alius sacerdos et diaconus desunt; clerico inferiori, si desunt sacerdos, diaconus et alius clericus inferior; laico, si desunt sacerdos, diaconus et clericus inferior. Quae doctrina merito admittitur tum quia praeceptum divinum viatici recipiendi videtur praevalere, tum quia < olim fideles laici Eucharistiam in suas domos deferebant, et scipsos propriis manibus communicabant: et hoc quidem propter necessitatem permittebatur > (S. Alf. VI, 237, quacr. 2°). Confirmatur responso S. C. de Prop. Fide,' quod declaravit, licere persecutionis tempore, ut fidei confessores ad mortem damnati, et quibus in carccrc defertur SS. Eucharistiae sacramentum, occulte possint illud accipere suis manibus et sese occulte communicare, ne sacerdos illos more ordinario communicans cognoscatur et prehendatur, dummodo tamen nulli irreverentiae aut alii periculo tantum sacramentum exponatur.'

2. Si agitur de communionem *solius devotionis causa* recipienda, sacerdos satis probabiliter sibi communionem ministrare potest, si alius sacerdos deest (S. Alf. VI, 238).

3. Ubi urget necessitas impediendi profanationem SS. Sacramenti, etiam laici possunt species communicare et unus aliis eas distribuere.

CAPUT II.

De servandis in S. Eucharistiae dispensatione.

Dicendum de tempore, loco et modo S. Eucharistiam distribuendi deque modo eam ad infirmos deferendi.

10 Aug. 1841.

' Gaudé in loc. cit. S. Alfonsi.

A r t i c u l u s I.

De tempore dispensandi S. Eucharistiam.

165 I. Communio ordinaria; quo nomine etiam venit communio devotionis ab infirmo recipienda.

1. Communio ordinaria *omnibus diebus* distribui potest (867, § 1), excepta feria VI maioris hebdomadae, qua solum licet sacrum Viaticum ad infirmos deferre (867, § 2). Intelligitur Viaticum, prout supra (n. 164) expositum est; itaque infirmo, cui Viaticum ita intellectum iam antea collatum fuit, communio feria VI maioris hebdomadae ministrari nequit. Posset tamen communio paschalis praeberi ei, qui eam sola feria VI maioris hebdomadae satis commode recipere possit; etenim lex communicandi in Paschate praevalet legi liturgicae non distribuendi S. Communionem feria praedicta.

2. Communio ordinaria *iis tantum horis* distribui potest quibus Missae sacrificium potest offerri, item aliis horis, si rationabilis causa illud suadeat (can. 867, § 4). Causa rationabilis ministrandi communionem citius vel serius quam per se licet, adest v. g. si infirmus nequit servare ieiunium usque ad unam horam ante auroram, vel si quis impeditus, quominus citius communionem reciperet, ultra unam horam post meridiem ieiunus remanserit. Ceterum notes:

a) Facultas distribuendi communionem iis horis, quibus Missa celebrari potest, lato sensu sumatur, ita ut quocumque tempore sive v iure communi sive e privilegio celebrare liceat, etiam communio distribui possit. Hinc potest distribui in oratorio religiosae vel piaae domus, ubi ad normam can. 821, § 3 iam media nocte Missa potest inchoari; quod constat ex ipso can. cit.; item in Missa conventuali vel paroeciali (can. 821 § 1, 867, § 4, § 63).

b) Indultum anticipandi Missam satis probabiliter etiam ad communionis distributionem extendi potest, etiam si de facto Missa non anticipetur.

c) *In Coena Domini* S. Eucharistia videtur tantum distribui posse ante et intra Missam sollemnem; tum quia post Missam sollemnem alia Missa iam celebrari nequit; tum quia secundum rubricam Missalis tantum aliquae species *pro infirmis* servandae sunt.

d) *In Sabbato Sancto* sacra communio nequit fidelibus ministrari nisi inter Missarum sollemnia vel continuo ac statim ab iis expletis (can. 867, § 3). Hinc prohibetur in ecclesiis, ubi Missa non celebratur. Praeterea, spectato sensu obvio canonis, requiri videtur, ut communionis distributio fiat coniunctim cum Missa, ita ut cum ea quid unum efficiat. Id tamen non impedit, quominus ratio excusans a lege adesse possit; ut si viri, peractis exercitiis spiritualibus, Missarum sollemnia exspectare nequirent. Quin etiam, spectata quoque consuetudine Romae persistente,

Cfr. Resp. Praes. Comm. Cod. 10 Iui. 1909 (II Monitore Eccles. 1922, p. 371, 1924, p. 21).

alicui videri potest, canonem 867, § 3 tantum dicere de loco, ubi Missarum sollemnia fiunt, non autem v. g. de sacello separato.

e) Sacerdoti celebranti non licet Eucharistiam *intra* Missam distribuere fidelibus adeo distantibus, ut ipse altare c conspectu amittat (can. 868). Itaque corruere videtur interpretatio S. R. C. 7 Febr. 1874 (n. 3322), qua sufficeret, ut vox celebrantis audiretur, etsi altare c conspectu amitteretur; persistunt autem decreta S. R. C. (n. 2672), 7 Dec. 1844 (n. 2885), 24 Mart, 1860 (n. 3099, ad I), n Maii 1878 (n. 3448, ad VIII), quae cum Codice conveniunt. Alii tamen censent, canonem non ita urgendum esse.

3. Non est neccsse, ut communio cum Missa uniatur, sed etiam extra illam distribui potest. Si vero cum Missa unitur, intra Missam statim post communionem celebrantis fieri debet, et, si privatim celebratur, ex rationabili causa etiam proxime ante et statim post Missam fieri potest (can. 846); quae etiam valent in Missa pro defunctis.'

II. Viaticum ministrari potest qualibet die, etiam feria VI maioris 166 hebdomadae (can. 867, § 1 et 2) et quacumque diei et noctis hora § 5).

Articulus II.

De loco dispensandi S. Eucharistiam.

I. Communio ordinaria, quo nomine venit quoque communio devo- 167 tionis ad infirmos deferenda. Iam vero: Sacra communio distribui potest ubicumque Missam celebrare licet, etiam in oratorio privato, nisi loci Ordinarius, iustis de causis, in casibus particularibus id prohibuerit (can. 869); haec etiam applicanda communioni Paschali. Dicitur *ubicumque Missam celebrare licet*. Hinc licentia sive ab Ordinario loci sive a Superiore maiori concessa ad normam can. 822, § 4 — i. e. celebrandi extra ecclesiam et oratorium, sed loco decenti, numquam autem in cubiculo; quae licentia a dictis personis, iusta tantum ac rationabili de causa, in aliquo extraordinario casu et per modum actus concedi potest — secum fert licentiam in eodem loco communionem distribuendi. Deducitur ex can. 869, iuncto can. 822, § 4.

Hinc S. C. de disc. Sacram, ad quaesitum I: < An fideles in montanis pagis habitantes, quoties ad infirmos S. Eucharistia deferatur, possint S. Synaxi refici in loco sacro, vel etiam, cum agatur de re tam sacra, in loco decenti et honesto qui in itinere exstet, non valentes ea dic ecclesiam petere; > ad illud quaesitum, inquam respondit: » *Affirmative* ad normam c. 869 iuncto c. 822, § 4, seu dummodo Ordinarius loci id concedat ad normam cit. praescriptionis, scilicet pro singulis casibus et per modum actus. »' Et ad quaesitum II: < Num S. Communio et Con-

\ Cfr. Rit. Rom. tit. IV, cap. 2, n. 11. Cfr. S. R. C. 19 Dec. 1829, n. 2672, ad i; 23 Iui. 1868, n. 3177. 24 Mart, 1860, n. 3099. ----- '. 5 Ian. 1928 (A. A. S. 1928, P. 79).

fossionis sacramentum administrari possit iis, qui in domo infirmi versantur»; respondit: «Quoad communionem, provisum in primo.» Adhaec notes:

1. In posita hypothesis non requiritur, ut de facto missa celebretur, sed sufficit facultas in loco aliquo celebrandi.

2. Potestas concedendi licentiam celebrandi, de qua diximus, est ordinaria, ideoque ab Ordinario loci et Superiore Maiori delegari potest.

Coroll. Missionarii, qui gaudent facultate celebrandi extra loca sacra, possunt Eucharistiam ministrare in loco ubi de facto non celebrant, sed celebrare possunt. Ita etiam parochi, qui gaudent facultate ab Ordinario accepta, permittendi ut missa celebretur extra loca sacra, permittere possunt ut, missa non celebrata, sacra communio ministretur. Sed semper requiritur iusta causa, aliquis casus extra-ordinarius, et ut fiat per modum actus.

168 II. Viaticum fere in quolibet loco ministrari potest. Per se quidem dedecet, Viaticum deferri ad domum meretriciam; sed si meretrix poenitens tempestive ab eiusmodo domo amoveri nequit, videtur viaticum ei ministrari posse, modo scandalum et periculum positivae irreverentiae absint. Praeterea caveat sacerdos, ne decipiatur neque fama sua detrimentum patiatur; hinc virum tutum atque quidem, si fieri possit, ministrum publicum comitem habeat.

Articulus III.

De modo dispensandi S. Eucharistiam.

169 Modus seu ritus distribuendi S. Eucharistiam exponitur in Miss. Rom.* et in Rit. Rom.¹ Speciatim notes:

1. Sanctissima Eucharistia sub sola specie panis praebeatur (can. 852); a quo, ut satis communiter docetur, ne ad viaticum quidem praebendum recedi potest (S. Alf. VI, 245).

2. Sacerdos ritus Latini communionem distribuat azymo pane, sacerdos ritus orientalis pane fermentato, etiam fidelibus ritus alieni. — Ubi vero necessitas urgeat nec sacerdos diversi ritus adsit, licet sacerdoti orientali qui fermentato utitur, ministrare Eucharistiam in azymo, vicissim latino aut orientali qui utitur azymo, ministrare in fermentato; at suum quisque ritum ministrandi servare debet (can. 851, § 1 et 2). Necessitas satis urget, si fidelis illa die sine gravi incommodo communionem nequiret recipere, nisi sacerdos speciem alieni ritus ei praeberet (cfr. can. 866. § 1); requiritur igitur, ut sacerdos alieni ritus desit, neque adiri possit, utque sacerdos praesens panem sui ritus non possit consecrare.

*. Ordo Celcbr. Missam, tit. X, n. 6. -----'. Tit. IV, cap. 2.

3. Vestes sacrae et lumen adhiberi precesque in Rit. assignatae recitari debent.¹ Porro grave peccatum foret omittere omnem vestem sacram; leve est uti sola stola aut solo superpelliceo, vel sine lumine ministrare, vel omittere preces antecedentes et consequentes. Liceret tamen communionem sine veste sacra et sine lumine ministrare tam in casu necessitatis quam ob aliam causam vere gravem, puta si quis sacrilege viaticum receperit, et denuo secreto et clanculo deferendum sit; item in domibus ubi aliquid obstat, ne habitantes suspicentur, afferri communionem (S. Alf. VI, 241).^{2*}

Non solum qui intra Missam, verum etiam qui proxime ante aut statim post communionem distribuit, id facere potest in paramentis Missae; quod etiam valet de Missa pro defunctis.³

4. S. Eucharistia pollice et indice manus dexteræ distribui debet. Liceret tamen aliis digitis eam porrigere, si secus *populus* aut *moribundus* communione privaretur. Quaevis causa iusta non videtur sufficere, quum index et pollex ex ritu Ecclesiae ad hoc ministerium deputentur. Si tamen periculum contagionis timeatur, sacra species potest immitti in vas vel in cochlear cum modica aqua sicque ori infirmi admoveri. Si aegrotus ob oris siccitatem hostiam deglutire nequeat, aut modo exposito species tradatur, aut post communionem sumptam infirmo praebeatur haustus vini vel minima potio aquae frigidae, recentis et, si fieri potest, glacialis (S. Alf. VI, 244, 288).

5. Non licet tradere « plures Eucharistiae formas seu particulas, neque grandiores sed consuetas » ⁴*Licet tamen, si sufficiens numerus hostiarum consecratarum desit, hostias parvas dividere,⁵ sed summum in duas vel tres partes, nisi specialis ratio sit eam etiam in plures partes dividendi, puto si sacerdos alicubi raro venit. Item, si quis secus diutius expectare deberet, ex hostia Missae particulam detrahare fas est (S. Alf. VI, 245).

Articulus IV.

De modo deferendi S. Eucharistiam ad infirmos.

Distinguuntur, ut supra (n. 164) diximus, publica et privata delatio. 170
Delatio *publica* exponitur in Rit. Rom.⁶ In delatione *privata* secundum

¹. S. C. de disc. Sacr. d. 16 Mart. 1929 (A. A. S. 1929, p. 638) praescripsit, ut praeter linteum ante communicantes extensum adhibeatur patina argento vel metallo inaurato confecta. ----- s. Cfr. S. C. de Prop. Fid., 9 Dec. 1822 (Collect, η. 778). ----- ². S. R. C. 19 Dec. 1829, η. 2672, ad 2; 23 Iulii 1868, η. 3177. -----

⁴. Deer. Innoc. XI, 12 Febr. 1679.----- ⁵. S. R. C. 16 Mart. 1833, n. 2704, ad 1.-----

⁶. Tit. IV, cap. 4.

Pars III.

De susceptione SS. Sacramenti.

Dicemus *primum* de notione et divisione susceptionis Eucharistiae, *deinde* de persona suscipiente, *tum* de modo eam suscipiendi.

SECTIO I.

De notione et divisione susceptionis S. Eucharistiae

Susceptio Eucharistiae distingui potest triplex, scilicet *materialis*, 171 *sacramentalis* et *spiritualis*.¹

I. Materialis est, qua ita suscipitur, ut sacramentum suscipienti non applicetur, a. v. ut sacramentum non fiat titulus gratiae ei applicatus. Suscipitur autem materialiter i° a non baptizato; 2° 3 baptizato adulto, qui intentione caret.

II. Sacramentalis habetur, quando sacramentum suscipienti applicatur seu suscipienti fiat titulus gratiae ei applicatus. Sacramentalis duplex est, nimirum *sacramentalis tantum* et *sacramentalis et spiritualis*, prout suscipitur cum vel sine obstaculo effectus i. e. gratiae recipiendae. Quoad requisita ad susceptionem sacramentalem, haec accipe :

1. *Ad susceptionem sacramentalem certo requiritur manducatio, sive vera sive aequivalens*. Eruitur ex hisce Christi : « Nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis.: Accipite et comedite ; hoc est corpus meum. *. bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. »⁴

2. *Ad susceptionem sacramentalem certo requiritur traiectio cibi in stomachum*. Hac enim deficiente, secundum communem aestimationem nemo dicitur *manducare*.

3. *Disputatur*, utrum necne requiratur vitalis traiectio in stomachum per oesophagum, sive naturalem sive artificialem, an sufficiat traiectio in stomactum, mediante fistula, oesophago vel alii corporis parti inserta. Alii censent traiectionem, mediante fistula, sufficere, quia habetur sal-

¹. « Quoad usum aulcm, ita Cone. Trid. (Scss. 13, cap. 8) recte et sapienter patres nostri tres rationes hoc sanctum Sacramentum accipiendi distinxerunt. Quosdam enim docuerunt *sacramentaliter dumtaxat* id sumere, ut peccatores; alios *tantum spiritualiter*, illos nimirum, (pii voto propositum illum coelestem panem edentes, fide viva, quae per dilectionem operatur, fructum eius et utilitatem sentiunt; tertios porro *sacramentaliter simul et spiritualiter*; hi autem sunt, qui ita se prius probant et instruunt, ut vestem nuptialem induti, ad divinam hanc mensam accedant. >-----'. loa VI 54- ----- '. Matth. XXVI, 26. ----- \ Matth. XXVI, 27, 28.

tem manducatio aequivalens. Alii contrarium admittunt, quia, spectato sensu obvio verborum Christi, videtur requiri actus, qui vere est vel saltem secundum communem aestimationem dicitur manducatio. Iam vero qui mediante fistula alitur, non dicitur manducare, sed artificialiter nutriri.

III. Spiritualis est desiderium seu votum, ex fide et caritate conceptum, Eucharistiam realiter recipiendi.¹ Porro communio spiritualis ex opere operantis producit fructus simillimos eis, quos communio realis ex opere operato efficit. Hinc Cone. Trid. edicit, eos communicare spiritualiter, « qui voto propositum illum coelestem panem edentes, fide viva quae per dilectionem operatur, fructum eius et utilitatem sentiunt.»² Ut quis autem praedictos fructus acquirat, eliciat actum fidei, caritatis seu contritionis perfectae et desiderii in Christum Eucharisticum. Qui de mortali forte commissio solum attritus est, utique desiderando communionem bonum opus peragit, sed non communicat spiritualiter, ideoque nec fructus speciales communioni spirituali annexos recipit.

In sequentibus de sola communione *sacramentali* sermo erit.

SECTIO II.

De persona suscipiente.

172 I. Ut S. Eucharistia alicui *valide* ministrari possit, sufficit, ut sit baptizatus, et, si ad annos discretionis venerit, intentionem habeat sacramentum recipiendi, (n. 38, 40).

173 II. Ut S. Eucharistia alicui *licite* ministretur, immo si eam petat, debeat ministrari, sufficit, ut sit baptizatus et iure non prohibeatur: patebit autem ex dicendis de pueris, de amentibus, de indignis etc. quatenus quis iure prohibeatur.

i. *Pueri*. Quoad puerorum communionem Codex, quibusdam tamen additis, compendiose repetit, quae uberius continentur decreto S. C. de disc. Sacram. *Quant singulari*.¹ Porro:

a) Pueris, qui propter aetatis imbecillitatem nondum huius sacramenti cognitionem et gustum habent, Eucharistia ne ministretur (can.

De contraria consuetudine olim vigente et ctian nunc apud Graecos et Orientalis persistente ita Decr. cit. *Quam singulari*: Ecclesia < vel a suis primordiis admovere Christo parvulos curavit per eucharistica>m Communionem, quam iisdem administrare solita est etiam lactentibus. Id, ut in omnibus fere Ritualibus ad

* Trid. sess 13, cap. 8. -----'. L c. -----8 Aug. 1910.

usque sacc. XIII praescriptum est, in baptizando fiebat, caque consuetudo alicubi diutius obtinuit; apud Graecos et Orientales adhuc perseverat. Ad summovendum autem periculum, ne lactantes praesertim panem consecratum ciicrent, ab initio mos invaluit Eucharistiam iisdem sub vini tantum specie ministrandi.

Neque in baptismo solum, sed subinde saepius divino epulo reficiebantur infantes. Nam et ecclesiarum quarundam consuetudo fuit Eucharistiam praebendi puerulis continuo post clerum, et alibi post adultorum Communionem residua fragmenta iisdem tradendi.

Mos hic deinde in Ecclesia latina obsolevit, nec sacrae mensae participes fieri coeperunt infantes, nisi illucescentis rationis usum aliquem haberent et augusti Sacramenti notitiam quandam. Quae nova disciplina ab aliquot Synodis particularibus iam recepta, solemni sanctione firmata est oecumenici Concilii Lateranensis IV, anno 1215, promulgato celebri canone XXI, quo fidelibus, postquam aetatem rationis attigerint, sacramentalis Confessio praescribitur et Sacra Communio. >

b) *Ad notitiam requisitam* quod attinet, iam valent haec :

a) *In periculo mortis*, ut sanctissima Eucharistia pueris ministrari possit ac debeat, satis est ut sciant Corpus Christi a communi cibo discernere illudque reverenter adorare (can. 854, § 2). Quamvis haec requisita, si familia religiosa sit, praesumi possint, praestat tamen sese de eis certiore reddere. Praeterea puer, usum rationis adeptus, si conditio eius illud permittat, passim, saltem ad cautelam, expresse edoceatur, et quidem ante communionem ministrandam, scienda necessitate medii.

β) *Extra mortis periculum* plenior cognitio doctrinae christianae et accuratior praeparatio merito exigitur, ea scilicet, qua ipsi fidei saltem mysteria necessaria necessitate medii ad salutem pro suo captu percipiant, et devote pro suae aetatis modulo ad sanctissimam Eucharistiam accedant (can. 854, § 3). « Itaque, ut verbis decreti supra citati utar, non perfecta rerum Fidei cognitio requiritur, quum aliqua dumtaxat elementa sint satis, hoc est aliqua cognitio. » Sufficit igitur, ut puer i° cognoscat scienda necessitate medii; 2° dignoscat panem eucharisticum a pane communi, ideoque sciat, sub hostia Christum seu Infan-tem Iesum esse praesentem Eumque per communionem nobiscum uniri. Ut autem sufficienter discernat panem eucharisticum a pane communi, praeterea 3° sciat, ad communionem licitam requiri ieiunium naturale et statum gratiae. Denique ut capiat, quid involvat et requirat status gratiae, 4° habeat quandam notionem peccati mortalis et medii, quo gratia amissa recuperari debeat, scii, sacramenti Poenitentiae. Advertas tamen, sufficere eam praedictorum notitiam, quam habere potest puer, qui *aliquali* usu rationis gaudet seu qui *incipit* ratiocinari. † Neque *requiritur*,

’. Cfr. Decretum *Quam singulari*, 8 Aug. 1910

ut memoria teneat formulas, quibus praedictae veritates in Catechismo exhibentur. Quodsi requisita notitia habetur, puer etiam devote pro suae aetatis modulo ad sanctissimam Eucharistiam accedere potest.

c) Obligatio praecepti Confessionis et Communionis, quae puerum (et generatim impuberes) gravat, in eos quoque ac praecipue recidit, qui ipsius curam habere debent, idest in parentes, tutores, confessarium, institutores et parochum (can. 860). Itaque praedictis incumbit obligatio curandi, ut puer, postquam inceperit ratiocinari, scitu necessaria addiscat atque, notitia acquisita, praecepta tempestive adimpleat.

d) De sufficienti puerorum dispositione ad primam communionem iudicium esto sacerdoti a confessionibus eorumque parentibus aut iis qui loco parentum sunt (can. 854, § 4), puta institutores in collegio.

e) Parocho autem est officium advigilandi, etiam per examen, si opportunum prudenter iudicaverit, ne pueri ad sacram Synaxim accedant ante adeptum usum rationis vel sine sufficienti dispositione; itemque curandi ut usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quamprimum hoc divino cibo reficiantur (can. 854, § 5). Ex hisce non deducas, parochum posse *per se* pueros examini subicere; potest illud, si opportunum *prudenter* iudicaverit; quod tunc tantum contingit, cum habet rationem positivam dubitandi de requisitis ad communionem.

174 2. *Amentes* alii perpetuo, alii non perpetuo amentes, alii circa unum tantum alterumve punctum amentes, alii semi-amentes sunt.

a) *Perpetuo amentes*. Hisce, quippe qui parvulis aequiperentur, S. Eucharistia ministrari nequit, ' ne in periculo mortis quidem. Ratio prohibitionis est, quia notitiam et gustum S. Eucharistiae neque habent, neque unquam habuerunt.

b) *Amentes, sed non perpetuo, delirantes, epileptici, energumini, obsessi*.

a) *Extra periculum* mortis Eucharistia praedictis ministrari nequit, dum non sunt sui compotes. « Licebit tamen, si quando habeant lucida intervalla, et devotionem ostendant, dum in eo statu manent, si nullum indignitatis periculum adsit » * (S. Alf. VI, 302).

t) *In periculo mortis* non praebeatur: i° si satis certo constat, eos in peccato constitutos et impenitentes esse, puta si in actu peccati vel post vitam scandalosam in amentiam, delirium vel sensuum destitutionem inciderint; 2° si periculum positivae irreverentiae subest: in dubio,

' Cfr Rit Rom. tit. IV, cap. 1, n. 10. -----Rit Rom. l. c. -----'. Quum scii, saluti moribundi securius proxideatur per absolutionem seu potius per Ex'icmnam Unctionem, bonum suscipientis non permittit, ut Eucharistia fere certo infructuose ministretur. Secus, si Extrema Unctio, puta ab defectum SS. Oleorum, conferri nequeat.

num adsit eiusmodi periculum (i. e. periculum, ne aegrotus S. Hostiam expellat vel inter ministrandum indecenti modo agitet), iuvat ante S- Eucharistiam particulam non consecratam ei praebere ; 30 si constat, eos carere et semper caruisse sufficienti Eucharistiae notitia et devotione (S. Thom. p. 3, q. 80, a 9; S. Alf. VI, 302). Sufficit tamen notitia imperfecta ; item devotio late sumpta seu talis, ut quis praesumi possit velle in periculo mortis Eucharistiam recipere. *Extra casus enumeratos* omnium fere auctorum sententia *licet* ipsis ministrare Eucharistiam. '

Ceterum nihil liceitati obstare potest nisi defectus devotionis actualis in suscipiente aut prohibitio Ecclesiae. Sed cum sacramenta sint propter homines, maximum suscipientis bonum praevalet reverentiae per se debitae (S. Alf. 1. c.). Rit. Rom.³ autem intelligi potest de ordinariis adiunctis, i. e. abstrahendo a periculo mortis. *Disputatur* autem, num sit *obligatio* praedictis praebendi viaticum. Porro cum S. Thom. (p. 3a, qu. 80, art. 9), S. Alf. (1. c.) et plerisque theologis contra aliquos affirmandum est. Etenim si *licet* moribundo maximum illud bonum praebere, etiam *obligatio* est illud praebendi ; eo magis quod moribundus dici debet saltem implicite petere sacramentum, scilicet ipsi eius intentio vel Christianae religionis professio implicitam saltem viatici petitionem involvunt (S. Alf. 1. c.). Ex hisce sequitur, usum non ministrandi viaticum personis, de quibus diximus, esse vere abusum.

c) *Amentes circa unum tantum alterumve punctum* saltem aliquoties communicare possunt, modo amentia non respiciat substantiam S. Eucharistiae. Ratio est, quia saltem dubium est, num eiusmodi homines facultate actus humanos ponendi careant; in dubio autem ipsis favendum est.

d) *Scmi-amcntcs et senes repuerascentes*. Hisce communio praebeatur: i° in periculo mortis; 2° in Paschate (S. Alf. VI, 303); 30 si maiori discretionem gaudent, etiam pluries communicare possunt. Dicta etiam valent de *surdis-mutis* a nativitate, nisi specialiter in aliquo instituto eruditi fuerint (S. Alf. 1. c.).

3. *Indigni* sunt *publice* aut *occulte* indigni. Porro :

175

a) Arcendi sunt ab Eucharistia *publice indigni*, quales sunt excommunicari, interdicti manifestoque infames, nisi de eorum poenitentia et emendatione constet et publico scandalo prius satisfecerint (can. 855, § 1). Praeter enumeratos publice indignis accensendi sunt omnes publici

'. Cfr. Cone. IV. Carthag. (causa 26, q. 6, cap. *Is, qui poenitentiam*); Cone. I Araus. (causa 26, q. 6, cap. *Qui recedunt*); Décret. Greg. IX (De poenitentiis et remissionibus, cap. *Quod in le*), et Catcch. Rom. (De Euch. n. 64). ----- '. Tit IV, cap. i, n. 10.

peccatores. Praeterea videntur repelli posse, etiamsi graviter rei dici nequeant, qui indecenter vestiti sunt; at magna in casu prudentia opus est. Publice indigni repelli debent sive *publice* sive *occulte* petant, nisi tamen minister positive agnoverit, eos poenitentes esse, iique publico scandalo prius satisfecerint; quae explicata videas in tract, de Sacr. in genere n. 28.

b) *Occulti peccatores* tunc tantum repellendi sunt, si *occulte* petant, *et* minister positive extra confessionem agnoverit, eos non esse emendatos; non autem, si *publice* petant et sine scandalo ipsos praeterire nequeat (can. 855, § 2).

176 4) *Tussi laborantes*. Hisce, nisi tussis assidua sit, communicatio praebere potest. Pituita enim, quae tussiendo expellitur, non e stomacho et oesophago sed e pulmonibus vel bronchiis provenit. Tunc solum, si aeger subito vehementissima tussi afficitur, periculum est, ne tussis impetu sacra species eiciatur.

177 5) *Vomitu* (frequenti) *laborantes* non possunt communicare, nisi constet — puta ex declaratione astantium vel consultus medici — periculum notatu dignum abesse. Notes tamen, ipsis saepius sine periculo vomitus particulam hostiae posse praebere.

178 6) Quoad eos, qui nequeunt species sumere nisi modo artificiali, puta per fistulam oesophago vel alii corporis parti insertam, haec accipe: Non est *obligatio* ita communicandi vel ministrandi, ne in periculo mortis quidem; tum quia dubium est, num sumptio eiusmodi sacramentalis sit (n. 171); tum quia S. Off. d. 27 Ian. 1886 de simili casu respondit: 4 Sicut exponitur non expedire;» quod, spectato stylo Curiae, prohibitionem involvere videtur; et d. 27 Nov. 1919 ad petitionem, qua petebatur facultas sumendi S. Eucharistiam per fistulam stomacho insertam, respondit: « Negative. »' Nihilominus, spectatis probabilitate sumptionis sacramentalis una cum defectu prohibitionis generalis, non damnarem eum, qui in periculo mortis ita communicaret.

Quod quis utitur oesophago artificiali non impedit, quominus cibum vere absorbeat seu per actum vitalem in stomachum traiciat; talis igitur sine dubio S. Eucharistiam sacramentaliter recipere ideoque aequè ac alii communicare potest

Nota In dubio, num moribundus speciem deglutire possit, interrogentur astantes, num adhuc cibumumat; aut experimentum fiat praebendo ei aliquid cibi vel hostiam non consecratam Qua ratione Eucharistia ministrari possit, si moribundus vel infirmus ob *oris siccitatem* speciem deglutire nequeat, vide n. 169.

' Sermo erat de casu infirmi, cui infra pectus via ad recipiendum cibum aperta erat; qui casus *formaiiter* non differt a casu fistulae oesophago insertae. -----

1 Apud *Ned. Kath. Stemmen*, 1921, p. 16.

SECTIO III.

De modo suscipiendi.

CAPUT I.

De dispositione animae.

I. Status gratiae. Requiritur statum gratiae, patet ex S. Scriptura,¹ 179 atque ex dictis de Sacramentis in genere n. 43. Ibidem pariter probatum est, requiri certitudinem moralem latam de statu gratiae.

1. Qui sibi conscius est peccati mortalis, per se tenetur gratiam amisam recuperare *per confessionem*. Per accidens quandoque satisfacit *actu contritionis*, ut exponetur sub 4. Per se requiritur confessionem, patet ex Cone. Trid. ' « Communicare volenti revocandum est in memoriam eius (id est Apostoli) praeceptum : Probet seipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque praemissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat. Quod a Christianis omnibus, etiam ab iis sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, haec sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessoris. » Accedunt can. 807 et 856.

Disputatur autem, utrum praeceptum confessionem praemittendi sit *divinum* an *ecclesiasticum*; item, si sit ecclesiasticum, utrum a Paulo impositum, an per consuetudinem introductum sit. Quocirca notes: 1° Ex loco citato Tridentini nihil deduci; siquidem ex historia² et actis³ Concilii patet, Patres diversis sententiis adhaesisse, neque ullam reicere intendisse. 2° Aegre admittitur, eiusmodi obligationem a Paulo toti Ecclesiae impositam fuisse, nisi positive probetur; argumentum autem solidum deest. Hinc dictum praeceptum videtur aut divinum aut per ecclesiasticam consuetudinem introductum esse; quidnam praeferendum sit, nescio. *Neque obicias*: Secundum Tridentinum consuetudo ecclesiastica *declarat*, probationem, *de qua Paulus*, sitam esse in confessione; ergo consuetudo obligationem confitendi *non introduxit*. *Resp.*: Secundum Tridentinum consuetudo ecclesiastica non declarat, probationem, *de qua Paulus*, sitam esse in confessione, sed probationem *per confessionem* necessariam esse; quo in medio relinquitur, utrum *talis* probatio a Christo, an a Paulo, an ab antiqua consuetudine introducta sit.

2. Qui, omnibus attentis, *dubitat*, num post ultimam confessionem graviter peccaverit, non tenetur confiteri, sed satisfacit *actu contritionis*. Etenim Cone. Trid. de eo solo dicit, *qui conscius est* peccati mortalis; quod de eo, qui *dubitat*, dici nequit (S. Alf. VI, 473). Eum tamen, si

¹ I Cor. XI, 29. ----- '. Scss. 13, cap. 7. ----- '. *Pallavicini*, o. c. l. 12, c. 2. -----
² Theiner, o. c. t. I. p. 488 sq.

non confiteatur, teneri ad actum contritionis, probatum est in tract, de Sacramentis in genere (n. 43). Dixi *omnibus attentis*, quia confessio praecipitur, si ex adiunctis praesumi debeat, peccatum grave commissum esse (de Sacram, in genere, l. c.).

Disputatur, num ante communionem iterum confiteri debeat, qui, omnibus attentis, dubitet, num peccatum commissum *digne confessus sit*. Sed ex principiis S. Alfonsi affirmandum est, quia *dubie* satisfecit legi *dignae confessionis*. Dixi tamen iterum *omnibus attentis*; nam si dubium oritur ex dubio de modo, quo confessio facta est — puta utrum necne cum vera attritione instituta sit — praesumi potest, eam rite factam esse (t. I, n. 229).

3. Qui digne confessus, sed peccati mortalis *oblitus est*, satis probabiliter non tenetur iterum confiteri, antequam communicet. Hanc doctrinam plerique antiquiores theologi reiciunt, quia Cone. Trid., quod eum, qui sibi conscius est peccati mortalis astringit ad praeviam confessionem, *sensu obvio* dicit de confessione *omnium* mortalium, quorum sibi *ante communionem* conscius est. Sed S. Alfonsus (VI, 257) et post eum fere omnes recentiores pro satis probabili habent, mere praescribi confessionem dignam *praeviam*, a. v. sufficere, ut quis *per confessionem* iustificatus sit, seu ut peccata *per confessionem* remissa sint, sive directe, sive — ut in casu peccati ex oblivione omissi — indirecte. Attentis explicatione Cone. Trid. non spernenda et auctoritate auctorum, hanc sententiam pro practice tutam habemus.

4. Qui per se tenetur ad confessionem, per accidens non tenetur ad eam, sed satisfacit *actu perfectae contritionis*, si èt habetur necessitas communicandi vel celebrandi, èt deest copia confessarii (can. 807, 856).

a) *Necessitas celebrandi vel communicandi* intelligitur *gravis* seu *urgens*, ut habent Cone. Trid. l. c. et codex (can. cit.). *Necessitas adest*:

Si communio vel Missa omitti nequit sine infamia vel scandalo, ut si laicus iam ad scamnum communicantium accesserit; si sacerdos iam inceperit Missam, vel pervenerit ad altare, vel instanter spectetur a fidelibus (S. Alf. VI, 260). Videtur etiam adesse necessitas, si quis v. g. cum familia ad ecclesiam vadit communicaturus et non absolvitur. Quoad illos qui in collegiis etc. quotidie communicant, infamia non videtur ratio sufficiens, nec a confessario admittenda, quia vel raro peccant et tunc facilius aliud motivum allegare valent, v. g. ieiunium fractum, vel saepius peccant, et tunc tenentur communionem ita disponere, ut non iam cognoscantur quotidie communicare: ideo etiam magis urgenda est obligatio confessionis, praesertim in iunioribus, ne minuatur reverentia Eucharistiae debita, neque amittatur horror peccati, neque minuantur conatus ad pravam habitum extirpandum.¹

¹ Cfr. \ EKMEERSCH, Epitome', II, n. 120.

fi) Si Missa proseguenda est, scilicet; i^o consecratione iam incepta, sacerdos Missam non interrumpat ad confitendum, sed, actu contritionis elicit, eam proseguatur. 2° Consecratione nondum incepta, idem dicendum videtur de sacerdote, qui peccati gravis recordatur, vel reus evadit; siquidem Missale sine distinctione statuit: « Si in ipsa celebratione Missae Sacerdos recordetur, se esse in peccato mortali, conteratur cum proposito confitendi, et satisfaciendi. » ‘ Sacerdos autem qui « recordatur, se esse excommunicatum, vel suspensum, aut locum esse interdictum... si non timetur scandalum, debet Missam inceptam deserere. »³ Ratio scandali (vel infamiae) passim a deserenda Missa excusabit, ita ut Missa potius proseguenda sit, actu contritionis elicit.

γ) Si consecrandum est viaticum pro moribundo et deest alius, qui celebret. Item si periculum est, ne profanetur sacramentum, illudque periculum alio modo aequè tuto averti nequit (S. Alf. VI, 260).

Ô Si est (sive pro parochio sive pro cooperatore) obligatio celebrandi *ex officio* — puta in die festo, ut populus Missam audiat; pro exsequiis; ad benedicendas nuptias — et deest alius, qui eius loco celebret (S. Alf. VI, 261). Non habetur autem necessitas celebrandi vel communicandi, quae ex se satis gravis est, si sacerdos ex omissione Missae solum patitur privationem stipendii; item si debet celebrare ex voto tantum, vel ex praecepto superioris, vel ut *ipseniet* Missam de praecepto audiat, vel ut *alius* praecepto communionis Paschalis satisfaciat. Satis probabiliter vero necessitas celebrandi per se satis gravis adest, si secus *ipsemet* sacerdos praecepto communionis Paschalis satisfacere nequit; item (pro laico) necessitas communicandi per se satis -gravis habetur, si secus praeceptum *Paschalis communionis* non potest implere. Ratio est, quia communio annua aliquo modo ex iure divino obligat (S. Alf. VI, 261).

b) *Copia confessorii deest:*

a) Si nullus adest, qui confessionem possit — idque licite — et velit excipere, *et* alius sine gravi difficultate adiri nequit. Difficultas autem, quae ex itinere conficiendo oritur, ex una parte augeri potest ex infirmitate, ex tempore instanti celebrandi etc., ex altera autem parte minui ex eo quod iter curru, via ferrea etc, institui potest. Abstrahendo a praedictis adiunctis specialibus iter 1 — 1/2 leucae secundum S. Alfonsum excusat (VI, 264). Itaque non deest copia confessorii eo quod confessarius ordinarius haberi nequit.

Disputatur, utrum necne confessorii copia desit, si solum adsit vel adiri possit confessarius, cui quis nequit confiteri sine verecundia extraordinaria, oriunda ex circumstantia *extraordinaria*; puta si patruus peccatum valde probrosum confiteri deberet nepoti. Aliqui affirmant, sed omnino negandum videtur. Etenim i^o Incommodum *intrinsecum* non excusat a lege (De Leg. t. I, n. 169). Atqui circumstantia ista extraordinaria efficit tantum, ut incommodum intrinsecum, scii, verecundia, *maius* evadat, non autem, ut fiat *extrinsecum*. Accedit quod sententia benignior ansam dat laxitati atque legem enervat; siquidem limites assignari nequeunt. Denique praedicta sententia olim communiter sive explicite sive implicite reiecta fuit.

Obi. Lex praemittendi confessionem communioni probabiliter *solum ecclesiastica*

³. De defectibus, VIII, n. 4. ----- s. Missale Rom. l. c. n. 5.

est. Hinc licet saltem *ex epikia* verecundiam extraordinariam pro causa excusante habere.

Resp. *Praetermisso antecedenti*, animadverto, duo posteriora argumenta a nobis allata etiam epikiam excludere.

P) Si non adest nisi ignarus idiomatis, vel carens jurisdictione, vel excommunicatus vitandus. De casu quo quis inciderit in peccatum reservatum, et sacerdos praesens per se caret jurisdictione in illud, vide tract de Poenitentia.

·/.) Si quis confessario, qui adest vel adiri potest, confiteri nequit sine gravi damno confessioni *extrinseco*, damno, inquam, sive proprio, sive confessarii, sive tertii, ut magis exponitur in tract, de Poenit (S. Alf. VI, 264).

180 II. Devotio actualis. Huius devotionis voluntarius defectus quamvis fructum communionis non simpliciter impediat, efficit tamen, ut quis fructus multo tenuiores recipiat. Adhuc qui tempore communionis voluntarie distractus est, committit peccatum veniale *irreverentiae*. Pariter videtur *etiam irreverentiae* peccatum veniale committere, qui communicat sive ob motivum venialiter malum — puta ob vanam gloriam — sive cum actuali vel virtuali affectu ad veniale. In casu videtur haberi positiva quaedam irreverentia. Secus dicendum de eo, qui communicat cum peccato veniali habituali, quia habetur potius defectus reverentiae perfectae, quam positiva irreverentia (S. Alf. VI, 270).

Coroll. I. Pollutio nocturna relate ad communionem sequenti die recipiendam, ita diudicanda: Nunquam *sub gravi* prohibet eam, modo peccatum grave (forte) commissum confessione deletum sit. Ceterum:

1. Si contigerit cum *peccato gravi*, utut confessione remisso, < abstinendum a communione (et celebratione) nisi aliud confessario videatur. » 1

2. Si contigerit cum *peccato veniali* vel *sine peccato*, communio sub levi prohibetur ratione effectuum, scilicet *si* ob phantasias inhonestas devotioni requisitae obstat; attamen eatenus tantum prohibetur, quatenus aut a communione abstinendum, aut conatus ad impedimentum removendum adhibendus est' (S. Alf. VI, 272).

*Coroll. II. Copula coniugal*is practice communionem non impedit; nec coniugibus ut plurimum *positive suadeatur*, ut nocte ante diem communionis copula abstineant. Interrogantibus dicatur, eam licitam esse, et summum addatur, abstinentiam esse rem maioris perfectionis.

181 III. Praeparatio et gratiarum actio. Ut quis uberiores fructus percipiat, non omittat praeparationem remotam et proximam, atque gratiarum actionem.

i. *Praeparatio* distingui potest duplex: remota et proxima. Remota maxime consistit in cordis puritate; proxima in actibus fidei, spei, caritatis etc. «et fiat iuxta uniuscuiusque vires, conditiones ac officia. »

' Missale, *de defect*, tit. IX, η. 5.-----'. Cfr. Missale, l. c.-----'. Decr. S. C. C. *Sacra Trideniina Synodus*, 20 IXe. 1905.

2. *Gratiarum actio* pariter sedulo peragatur, nec aliquibus minutis absolvatur. Ceterum ea quoque, ut habet Decr. cit. < fiat iuxta unicuiusque vires, conditiones ac officia » (cfr. S. Alf. Prax. Conf. n. 155).

Coroll. Statim post communionem *edere* vel *bibere* veniale est, nisi causa rationabilis excuset (S. Alf. VI, 283). *Immediate* post eam in stomachum reiectam *exspuere*, non decet; si fieret cum periculo particulae eiciendae, foret peccatum.

SCHOLION.

De communione frequenti et quotidiana.

Can. 863 monet, fideles excitandos esse, ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico reficiantur ad normas in decretis Apostolicae Sedis traditas. Normae autem, de quibus can. cit., continentur Decreto S. C. C. *Sacra Tridentina Synodus*,¹ aliisque documentis, quatenus opus sit, citandis.

I. Requisita ad communionem quotidianam. « Communio frequens 182 et quotidiana, utpote a Christo Domino et a Catholica Ecclesia optatissima, omnibus Christifidelibus cuiusvis ordinis aut conditionis pateat; ita ut *nemo, qui in statu gratiae sit et cum recta piaque mente ad S. Mensam accedat*, prohiberi ab ea possit » (Decr. cit. n. 1). « Recta autem mens in eo est, ut qui ad sacram mensam accedit non usui aut vanitati, aut humanis rationibus indulgeat, sed Dei placito satisfacere velit, ei arctius caritate coniungi, ac divino illo pharmaco suis infirmitatibus ac defectibus occurrere (n. 2). Porro :

1. Intentio, quae praedominanter supernaturalis est, eatenus sufficit, quatenus qui cum tali intentione accedit, a communione arceri nequit.

2. Sufficit, ut fines boni assignati *implicite* intendantur.

3. *Usus* sive proprius sive aliorum practice saepius magis occasio quam principalis ratio erit. *Vanitas* erit ratio principalis, si quis ob communionis frequentiam insolescat, atque de ea devotularum more apud alios libenter verba faciat.³

II. Munus confessarii. 1. « Ut frequens et quotidiana Communio 183 maiori prudentia fiat uberiorique merito augeatur, oportet, ut Confessarii consilium intercedat » (n. 5). Itaque confessarius, maxime si interrogetur, gaudet iure iudicandi de statu et dispositione poenitentis; immo omnino convenit eius consilium peti. Dixi *convenit*, quia disputatur, num vox « oportet » in casu veram obligationem involvat. Satis probabiliter negatur, atque consilium confessarii tantum declaratur necessarium,

¹. 20 Dec. 1905. ----- : Instruet, ad Episc. Borussiae, 8 Dec. 1906.

quatenus illud petendo maiori cum prudentia proceditur, maiusque meritum potest sperari. Verbo: vox *oportet* probabiliter solum significat necessitatem *maioris prudentiae maiorisque meriti*. Adhaec Confessarius non *concedit* licentiam quotidie communicandi, sed solum declarat, requisita ad licentiam adesse; licentia ipsa seu ius ab Ecclesia vel a Christo confertur. — Denique poenitens, qui de dispositione requisita certus est, non tenetur acquiescere confessario avertenti eum a communione quotidiana, sed iure sibi concesso uti potest. At haec mere theoretica sunt.

2. < Caveant tamen Confessarii, ne a frequenti seu quotidiana Communionem quemquam avertant, qui in statu gratiae reperiatur et recta mente accedat > (n. 5).

Queer. num usus quotidianae communionis tandem interdici possit ei qui permanenter sine ulla emendatione in venialia reincidit.

Rcsp Alii *negant*, quia ex num. 30 decreti sufficit, « ut frequenti et quotidiana communione utentes... culpis mortalibus vacent, cum proposito se nunquam in posterum peccaturos, » utique graviter. — Alii *affirmant*, quia ipsum decretum n. 3) edicit, fieri non posse, < quin quotidie communicantes a peccatis etiam venialibus ab eorumque effectu sensim se expediant. > Ergo defectus permanens emendationis est signum defectus rectae intentionis in praeterito, atque vehemens praeiudicium ingerit pro futuro,¹ nisi specialia adiuncta seu signa dictum praeiudicium auferant. Hinc usus quotidianae communionis tandem interdicendus est, nisi nunc spes sit fore, ut poenitens cum recta intentione accessurus sit. Ad argumentum adversariorum respondent, verba ex num. 30 decreti opposita solum respicere statum gratiae requisitum, nullatenus vero excludere obligationem afferendi in accedendo ad S. Communionem *rectam intentionem*. Qui huic sententiae adhaeret, caveat tamen, ne praepropere eam in praxim deducat; praeterea poenitentem ad maiorem fervorem exstimulet, et ubi primum fundata spes rectae intentionis afferendae adest, ab avertendo eum a communione quotidiana desistat.

184 III. Officium aliorum. 1. Excitentur fideles ut frequenter, etiam quotidie pane Eucharistico reficiantur ad normas in decretis Apostolicae Sedis traditas; utque Missae adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam sanctissimae Eucharistiae perceptione, rite dispositi, communicent (can. 863). Idem parochis, confessariis et concionatoribus inculcat Decr. cit. n. 6. Adde responsum S. C. C.³ quo declaratur « Sacrae Communionis frequentiam commendari iuxta articulum primum Decreti etiam pueris, qui ad sacram mensam... semel admissi ab eius frequenti participatione prohiberi non debent, sed potius eos ad id exhortari; reprobata praxi contraria alicubi vigente. »

¹. Hoc tamen argumentum aliquatenus debilitatur respondendo, verba allata, quae non censentur pertinere ad partem doctrinalem, non esse nimis urgenda.-----
.: 15 Sept. 1906 (Mon. Eccl. t. 18, p. 346).

2. Quam maxime quoque (communio frequens et quotidiana) promoveatur in clericorum seminariis, quorum alumni altaris inhiant servitio; item in aliis Christianis omne genus ephebeis¹ (Decr. cit. n. 7). Superiores (religiosi) suos inter subditos promoveant frequentem, etiam quotidianam, sanctissimi Corporis Christi receptionem; frequens autem, immo etiam quotidianus accessus ad sanctissimam Eucharistiam religiosis rite dispositis libere pateat (can. 595, § 2). Quoad religiosos praeterea advertas :

a) Si quae sint religiones votorum sive sollemnium sive simplicium, quarum in regulis aut constitutionibus vel etiam calendariis communionem aliquibus diebus affixae aut iussae reperiantur, hae normae vim dumtaxat directivam habent (can. 595, § 4).

b) Si autem post ultimam sacramentalem confessionem religiosus communitati gravi scandalo fuerit aut gravem et externam culpam patnaverit, donec ad poenitentiae sacramentum denuo accesserit, Superior potest eum, ne ad sacram communionem accedat, prohibere (can. 595, § 3). Verba *scandalum*, et *gravis* et *externa culpa* nunc saltem sensu theologico sumenda sunt. Prohibitio corrui, ubi primum subditus confessus est.

Nota. Lex praelegendi quotannis in domibus religiosis Decretum *Sacra Tridentina Synodus*, iam non viget (cfr. can. 6, 6°).

IV. Commendant communionem quotidianam omnibus: i° Desiderium Christi et Ecclesiae, ut uberius exponitur in parte priori Decreti citati; 2° finis et fructus communionis; quocirca advertas, finem eius in eo potissimum esse, « ut Christi fideles, per Sacramentum Deo coniuncti, robur inde capiant ad compescendam libidinem, ad leves culpas, quae quotidie occurrunt abluendas, et ad graviora peccata, quibus humana fragilitas est obnoxia, praecavenda, non autem praecipue, ut Domini honori, ac venerationi consulatur, nec ut sumentibus id quasi merces aut praemium sit suarum virtutum » (Decr. cit.).

Coroll. Improbare debet praxis suadendi sive fidelibus, sive alicuius communitati membris, ut singulis hebdomadis *una alterove die* a communione abstineant. Haec enim praxis nequit componi cum decreto citato aliisque documentis ecclesiasticis, quae exhortantur ad communionem *quotidianam* in praxim ducendam et promovendam, atque prohibent confessarium, « ne a frequenti seu quotidiana Communionem quemquam avertant, qui in statu gratiae reperitur et recta mente accedat » (n. 5). Neque *suadendum* membris communitatis, ut *occasione exercitiorum spiritualium* a communione quotidiana abstineant .

*. Nomine *ephebeorum* comprehenduntur « omnia pia instituta, in quibus etiam pueri (vel puellae) instruantur atque educantur » (Acta S. Sedis t. XXI, p. 506).

CAPUT II.

De dispositione corporis.

186 Dispositio corporis comprehendit munditiam corporis, decentiam habitus et ieiunium naturale.

Quoad munditiam corporis sufficit notare haec:

1. Sordes corpori adhaerentes et apparentes ante susceptionem Eucharistiae abluantur.

2. Maculae corpori inhaerentes passim non attenduntur, nisi sint apparentes, notabiles et debiles. Si spes sit, fore ut brevi auferantur, et communio commode differri possit, *decet* eam differre. Attamen sacerdos infectus morbo, horrorem afferente, non celebret in publico; secreto celebrare potest (S. Alf. VI, 275).

Quoad decentiam habitus advertas, eam multum pendere a consuetudine locorum et conditione personarum. Ceterum:

1. Quoad fieri possit non accedatur vestibus laceratis et sordidis.

2. Mulieres evitent superfluum ornatum et maxime habitum immodestum vel indecentem. Quae nimis immodeste accederet, a communione foret arcenda; at maxima cum prudentia procedatur.

3. Decet, milites armis depositis accedere.

4. « Si Sacerdotibus, vel aliis ex clero danda sit Communio, iis ad gradus Altaris genuflexis praebeatur, vel si commode fieri potest, intra sepimentum Altaris sint a laicis distincti. Sacerdotes vero cum stola communicent. »¹ Diaconi cum stola transversa super cottam, si privatim ad sacram communionem accedant.¹ Qui secus agerent, venialiter peccarent (S. Alf. VI, 275-276).

Quoad ieiunium naturale plura notanda sunt:

187 I. Exsistentia praecepti. Praeceptum ieiunii naturalis olim consuetudine introductum et pluribus conciliis confirmatum, hisce can. 858, § 1, stabilitum est: « Qui a media nocte ieiunium naturale non servaverit, nequit ad sanctissimam Eucharistiam admitti, nisi mortis urgeat periculum, aut necessitas impediendi irreverentiam in sacramentum. » Est autem praeceptum solius iuris ecclesiastici (S. Alf. VI, 278).

188 II. Obiectum praecepti consistit in eo quod communicans a media nocte nihil, quod est digeribile et ab extrinseco provenit, in stomachum

*. Rit. Rom. tit. IV, cap. 2, n. 4. -----'. C. S. R. 4 Iui. 1879, n. 3499 ad II. -----

¹ Cone Hippon. art. 393, can. 28; Cone. Trull, can. 29; Cone. Constantiense, art 1415, scss. 13.

aliudve organum ciborum decoctioni inserviens traiecerit, ibique retinuerit. Itaque ut ieiunium naturale laesum sit, requiritur:

1. *Ut aliquid sumatur post mediam noctem.* Porro:

a) Media nox ex can. 33 § 1 computari potest secundum i° tempus *usuale*; 2° tempus *locale*, tam verum quam medium; 3° tempus *legale*, tam regionale quam aliud extraordinarium (t. I, n. 167).

b) Media nox sumi debet *physice*, non moraliter; hora autem completa passim primo ictu horologii (S. Alf. VI, 282), subinde ultimo ictu indicatur.

Hic quaeri solet, quid facere possit, qui inter comedendum vel bibendum primum ictum horologii audiat, scilicet num possit quis communicare, etiamsi non exspuat, quod in ore habeat. Plures recentiores affirmant, quia, inquiunt, Ecclesia non censetur ad talem rusticitatem obligare. Sed Ecclesia non obligat ad eam, etiamsi praecipiat: « Si absorberis, non licet tibi communicare. » Hinc si, spectatis adiunctis, nequeas sine rusticitate exspuere, absorbeas, et a communione abstineas. Ita theoretice; nam practice vix constabit de ieiunio laeso, quia vix deerunt horologia probata, quae aliquanto serius indicant mediam noctem, quaeque sequi fas est (S. Alf. 1. c.).

Quid, si quis ab uno loco transit in alium, in quo viget tempus differens; v. g. aliquis Traiecti ad Mosam hora 11% manducat, dein proficiscitur Aquisgranum ibique communicat, quamvis hora Traiecti ad Mosam sit hora 12% Aquisgrani. Puto, cum illicite agere, quia tempus ieiunii computandum videtur in ordine ad tempus, quo communio sumitur; tempus autem communionis computari debet secundum tempus loci in quo quis communicat.

2. *Ut aliquid sumatur, quod ab externo provenit.* Hinc ieiunio non obstat deglutitio sive salivae, sive sanguinis e gingivis, sive humoris ex pustula, quae in ore existit, defluentis; neque pelliculae labiorum, haec enim pertinent ad interiora oris, quorum extrema et incurvatio sunt. Secus, si quis v. g. sugit sanguinem e vulnere digiti, vel lacrymas ex oculis manantes. Attamen non requiritur, ut aliquid *post mediam noctem* ab externo *in os* immittatur, sed sufficit, ut post mediam noctem *absorbeatur*. Hinc laeditur ieiunium, si quis noctu immittit saccharum in os, post mediam noctem — utut partim — liquandum et deglutiendum (S. Alf. VI, 279).

3. *Ut aliquid sumatur quod habet rationem cibi vel potus.* Huc certo non pertinet quod *non est digeribile* (S. Alf. VI, 281). Neque huc pertinere videtur, quod solum aliquatenus in stomacho alterari potest, *et* secundum communem aestimationem non habet rationem cibi, ut ungues. Ceterum non « refert, inquit S. Thomas (p. 3, q. 80, a. 8, n. 4), utrum aliquid nutriat vel non nutriat; » nec quidquam refert, rem sumi *per*

*modum medicinae.*¹ Quibus omnibus attentis, non laedunt ieiunium — quamvis quaedam ex enumerandis secundum chemicos non excludantur a qualibet in stomacho alteratione — vitrum, capillus, sericum, lana, linum, metalli lapillus, ossicula fructuum omnino depurata, lignum, palea, ungues. Laedunt illud ossa, cera, creta, metalli pulvis, sericum artificiale.

4. *Ut sumplum non in ore retineatur, sed in stomachum transmittatur.* Si res sumpta non traicitur in stomachum, neque habetur manducatio vel potatio, neque — ut ponimus — nutritio. Perinde est autem, utrum cibus vel potus modo naturali an artificiali (n. 171) in stomachum introducatur. Spectata hac conditione, non tenetur — nisi forte ratione periculi — abstinere a communione, qui cibum sumptum integrum evomit,² vel ope canalis stomachum lavat, atque aquam reicit; abstineatur tamen ab usu canalis *olei* uncti, quia aliquid olei vix non remanebit. Praeterea videtur laedere ieiunium, qui clysterio nutritur, quia, etsi cibi non recipiantur in stomacho, tamen *nutritio* locum habet, ita ut Christus iam non sit primus communicantium cibus. S. Off.³ quidem respondit, cum sacerdos peteret facultatem ita procedendi: « supplicandum S. S.^{m0} pro gratia, iuxta preces; » quae gratia postea a S. Pontifice concessa est. Sed videtur dispensatio potius quam declaratio.

189 III. Ulterior determinatio obiecti. Ne lex ecclesiastica pharisaicam superstitionem redoleat, admittuntur quaedam — ut ita dicam — exceptiones. Nimirum non laedit ieiunium :

1. Qui *casu* déglutit reliquias ciborum dentibus inhaerentes; constat ex Miss. Rom. ' Idem satis probabiliter dicitur de eo, qui *voluntarie* ita agit (S. Alf. VI, 279). '

2. Qui casu aut voluntarie haurit fumum ciborum, tabaci, turis etc. (S. Alf. VI, 280, dub. 2); item qui utitur medicamento, quod medicinam, forma vaporis inducta, in bronchias immittit.

3. Qui casu aut voluntarie déglutit minimam quantitatem omnino cum saliva comunctam, puta aquae, postquam quis os lavit et aquam expuit, vel succi minimaeve particulae tabaci, quae inseparabiliter salivae immixta remanet, quum quis dentibus conterit tabacum et phlegmata expuit. Eiusmodi tamen masticatio ob irreverentiam sub levi prohibetur, nisi iusta causa subsit (S. Alf. VI, 280, dub. 30).

¹ Miss. Rom. *De defeci* tit, IX, n. I.-----Sed haec mere theorctica sunt, quia non satis constabit, *omnia* evomita esse. ----- * 23 April. 1890. ----- * *De defect.* tit IX n. 3 ----- Miss. Rom. l. c. ita dicit: < Si reliquiae cibi manentes in ore transglutiantur, non impediunt communionem, cum non transglutiantur per modum abi, sed per modum salivae ».

4- Qui casu déglutit quantitatem satis parvam, puta muscam, pulverem, nivem, pluviam, guttulam sanguinis e naso defluentem (S. Alt. 280, dub. i°). Quod traiectio in stomachum *mere advertitur*, id non impedit communionem.

5. Qui utitur tabaco nasali, et casu aliquid in stomachum traicit (S. Alf. 280, dub. i°). Ceterum suadendum, ut usus tabaci tam nasalis quam fumigationis ante communionem omittatur, quamvis non prohibeatur.

Ratio *omnium* est, quia lex humano modo est sumenda, ne, ut innuimus, pharisaicam superstitionem redoleat. Accedit quod secus continuis anxietatibus ansam praeberet.

6. Denique aliquando ex dispositione Liturgiae habetur exceptio, scilicet si adultus baptizatur « sale, ita S. C. de Prop. Fid. a catechumenis in collatione Baptismi praegustato, etsi ieiunium frangere videatur, adhuc tamen nullum dubium est, quin ad sacram Communionem, suscepto Baptismate, admitti possint (adulti), imo vero debeant. > Denique lex non respicit casum, quo licite communicanti traditur ablutio vel una cum hostia parum aquae vel vini, quamvis ante sacram speciem aliquid deglutatur (S. Alf. VI, 288).

Coroll. I. Qui dubitat, num ieiunium laeserit — a. v. num *aliquid sumpserit*, num illud sumpserit *post mediam noctem*, num id quod sumpserit *ieiunio obstet* — potest communicare, quia in dubio facti fundantis legem melior est conditio libertatis. Atqui in omnibus casibus allatis factum fundans legem dubium est (S. Alf. VI, 282; I 38, 39).

Coroll. II. Qui nocte ignorat, quota hora sit, et, hora non inquisita, manducat cum intentione postea communicandi, peccat, quia temerarie admittit periculum legis laedendae. Post factum tamen, si veritas iam inquiri nequeat, licet ei, positis ponendis, communicare.

IV. **Gravitas praecepti.** Praeceptum grave est ex toto genere suo, 190 tam quoad tempus quam quoad rem sumendam. Patet tam ex omnium auctorum consensu, quam ex finibus praecepti.

< Unus finis est mysticus, scilicet ut significetur, Christum esse *primum* hominis cibum. Alii fines sunt, ut communicantes magis ad devotionem disponantur, atque evitetur omne periculum, ne sacramentum evomatur; quod quidem periculum quandoque ex inordinato usu cibi vel potus oritur. Dicti autem fines non satis certo obtinentur, nisi *omnis* usus cibi vel potus ante communionem *absolute* prohibeatur » (S. Thomas, p. 3, q. 80, a. 8; S. Alf. VI, 278).

V. Causae, ob quas licet non ieiunum communicare, sunt: 191

i. *Periculum mortis urgens* (can. 858, 1), scilicet tale, ut communio dari possit per modum *Viatici*; quod expositum est n. 158. Periculum

mortis autem a lege ieiunii eximit, etiamsi quis eam sine incommodo servare posset; siquidem canon cit. *absolute* loquitur. Idque valet quoad omnes, tam quoad eos, quibus periculum mortis ab extrinseco — puta ex instanti proelio, ex sententia iudicis — imminet, quam quoad graviter aegrotantes; canon enim non distinguit.

Coroll. I. Infirmus in periculo constitutus, quamdiu periculum perdurat, *toties quoties* seu quotidie, non ieiunus communicare potest, idque etiamsi sanus raro communicare consuevisset. Ratio est, quia constitutus in periculo mortis absolute a lege eximitur (S. Alf. VI, 285; cfr. can. 864, § 3).

Coroll. II. Sicuti licet in periculo constituto communicare non ieiuno, ita etiam sacerdos potest non ieiunus *celebrare* ad dandum *sibi* Viaticum, quia non plus est celebrare quam communicare. Idem satis probabiliter licet ad dandum Viaticum *alteri*, quia ex praecepto divino, cui cedat ecclesiasticum, tenetur sumere viaticum; sed casus parum practicus est, quia Eucharistia asservari solet (S. Alf. VI, 286).

2. *Infirmitas diuturna.* Infirmi tamen qui tam a mense decumbunt sine certa spe ut cito convalescant, de prudenti confessarii consilio sanctissimam Eucharistiam sumere possunt semel aut bis in hebdomada, etsi aliquam medicinam vel aliquid per modum potus antea sumpserint (can. 858, § 2).¹ Quoad huius canonis interpretationem advertas, in partem benigniorem inclinandum videri, quia agitur de *favore* eoque *universali* et per modum derogationis legi — non per modum *dispensationis* — concesso. Quibus notatis, facultatem concessam paucis explano. Itaque ut quis privilegio gaudeat, requiritur:

a) *Ut sit infirmus* seu ut aliqua aegritudine afficiatur. Sufficit tamen, ut quis sit senio confectus, quia ipsa senectus infirmitas quaedam cense-
tur.

b) *Ut sit decumbens.* Id tamen ita intelligendum, ut privilegium etiam competat infirmis, qui, ut S. C. C.² respondit, « in lecto decumbere non possunt, aut ex eo aliquibus horis diei surgere possunt. » Idem dicendum videtur de eis, qui morbo chronico laborantes pro diversi morbi conditione modo lecto decumbunt, modo aliquas domesticas operationes peragunt, quin tamen sine notabili incommodo possint exire. Excluduntur autem, qui domesticis curis vacare, atque satis commode exire valent. Etenim vox *decumbendi* nequit praedictis satis applicari. Dein benignior interpretatio ansam dare potest scandalo et laxiori applicationi; timendum scii., ne paulatim plures, necessitate praetexta, non ieiuni communicare velint.

c) *Ut decumbat a mense.* Nequit igitur infirmus privilegio uti, antequam per mensem decubuerit.

*. Cfr. Beer. S. C. C. 7 Dea 1906.

1 6 Mart. 1907.

d) *Ut, postquam per mensem decubuerit, absit certa spes i. e. moralis certitudo de convalescentia cito consequenda*, puta post tres quatuorve dies.

e) *Ut procedatur de prudenti consilio confessorii*. Attamen petitio consilii atque confessorii approbatio non censentur esse conditio, qua neglecta, infirmus non ieiunus communicando graviter peccaret; immo puto, per se ne *obligationem* quidem esse petendi consilii, quamvis illud maxime conveniat atque per accidens etiam necessarium esse possit, scii, ut satis constet de conditionibus requisitis. Confessarius tam intra quam extra confessionem consilium dare potest; nulla enim in concessione privilegii restrictio occurrit. Procedat tamen prudenter, scilicet serio inquirendo, num conditiones requisitae adsint. Ceterum observes:

a) Expositis conditionibus impletis, infirmi induito uti possunt, etiamsi ieiunium servare valerent; siquidem canon praeter conditiones expositas nihil exigit. Accedit quod sententia severior anxietatibus an- sam daret. Possunt autem communicare tam domi quam in ecclesia; attamen posterius a decumbentibus passim fieri non poterit.

P) Vi concessionis « sanctissimam Eucharistiam sumere possunt semel aut bis in hebdomada, etsi aliquam medicinam vel aliquid per modum potus antea sumpserint » (can. 858, § 2). Medicina sumi potest, etiamsi sit solida, cuiusmodi est v. g. pastillus. Requiritur autem, ut materia sumenda directe morbo curando inserviat, ita ut excludantur c'bi solidi ad vires recuperandas usurpati. Praeter medicinam licet aliquid *per modum potus* sumere. Non tamen requiritur, ut id quod sumatur, habeat *rationem potus*, sed sufficit, ut sumatur *per modum potus*, uti cibus liquidus. Itaque applicari potest responsum S. Off.¹ quo licet « sumere iusculum, caffeeum, lac aut alium cibum liquidum, etsi ei permixta substantia aliqua, ex gr. leves pastilli farinae (semolino). panis radula tritus (pangratto), ovum dilutum, etc. dummodo mixtio non amittat naturam cibi liquidi. » Addi potest chocolatum, non autem sacharum, chocolatum solidum, ne tunc quidem, quum non deglutiantur nisi postquam in ore soluta sint; patet enim, spectandam esse sumptionem, quae ore fit. Praeterea infirmus ante communionem *etiam pluries* aliquam medicinam vel aliquid per modum potus sumere potest.

i) Nihil impedit, quominus ille, qui exposito privilegio uti possit et ideo bis in hebdomade non ieiunus communicet, etiam *aliis diebus, suscepto onere ieiunii*, communionem recipiat.

Quacr., num *communio paschalis* recipienda a lege ieiunii excuset casu, quo quis secus ea privaretur, ideo quia ex una parte sine gravissimo incommodo ieiunium

servare nequit, etiamsi communio valde mane praeberetur, ex altera autem induito, de quo diximus, uti non potest. Porro pluribus illud negandum videtur, quia canon 858, § i edicit, ieiunium servandum esse, *nisi* mortis urgeat periculum, aut necessitas impediendi irreverentiam in sacramentum. At can. cit. nequit ita urgeri, ut alii casus, v. g. infamia et scandalum vitanda excludantur.¹ Num casus noster re vera excludi debeat, theoreticè mihi dubium est; sed, posito dubio, practice stari potest pro bono spirituali communicuri et lege aliquatenus divina communionis annuae, praetermissa lege ecclesiastica ieiunii naturalis. Praecaveantur tamen scandalum et abusus. Praeterea si difficultas evanesceret differendo communionem, dilatio fiat. Denique in casu proposito etiam liceret noctu S. Eucharistiam ministrare (can. 867, § 4).

3. *Scandalum* i. e. peccatum proximi vitandum, puta si Missa omitti nequit sine periculo iudiciorum temerariorum, obloquiorum: item sine periculo, ne plures cum gravi peccato omittant alii Missae assistere. Advertas autem, solam rationem, quod populus die festivo carcat Missa, non sufficere. Attamen satis probabiliter sufficit, quod moribundus secus viaticum recipere non posset (S. Alf. VI, 286, 287). Scandalo vitando saepe accedit:

4 *Infamia vitanda*. Haec ratio adest, si sacerdos iam est ad altare, nisi sit notae probitatis (S. Alf. VI, 287); item, si laicus iam assidet scamno communicantium.

5. *Irreverentia erga SS. Sacramentum praecavenda* (can. 858, § 1), ut si periculum est, ne species pereant vel profanentur.

6. *Sacrificium complendum*; quae ratio in triplici casu adesse potest, scilicet: 1° Si sacerdos post consecrationem recordetur, se non esse ieiunum, debet proseguire Missam. 2° Si post sumptionem hostiae vel calicis advertat, materiam esse invalidam, debet iterum consecrare et communicare. 3° Si sacerdos post consecrationem — etiam solius panis — moriatur vel deficiat, neque ieiunus adsit, sacerdos non ieiunus debet Missam complere ex eo loco ubi prior desiit. 4

Denique partim ob unionem moralem cum sacrificio completo, partim ob irreverentiam erga Sacramentum vitandam, licet non ieiuno sumere particulas speciei consecratae, prout n. 274 expositum est.

192 VI. Dispensatio; quae a S. Sede impetrari potest, et conceditur per S. C. de dise, sacr., si de saecularibus, per S. C. de Relig., si de religiosis⁴ agitur. 1^araeteia Nuntii, Internuntii et Delegati Apostolici possunt con-

¹ Idem ohm dicendum erat de documentis ecclesiasticis ab adversariis allatis, scii de Cone Const, sess. 13 et Const. Bened. XIV, *Quadam de more*. 24 Mart. 175(1) * Miss. Rom *de defect*, tit. III, n 5 et tit. IV, n. 5. Miss. Rom. *de defect* tit X, n. 3. ' Ita coetus Card. 7 Dec. 1922 (cfr. A. A. S. 1929. P 39).

cedere decumbentibus, de quibus can. 858, § 2, ut etiam ante finem mensis semel in hebdomada communicent, non servato ieiunio ad normam can. cit. Idem concedere possunt infirmis non decumbentibus, qui tali morbo laborant, quo iudicio medici ieiunium sine discrimine servare nequeant. Denique facultates S. C. de Prop. Fide Episcopis, Vicariis et Praefectis Apostolicis potestatem tribuunt, « concedendi infirmis decumbentibus, de quibus certa spes non adsit ut cito convalescant, etiam ante finem mensis a quo decumbunt, ut s. communionem sumere possint bis vel ter in hebdomada, et si agatur de sacerdotibus vel religiosis, etiam cotidie, non servato ieiunio: h. e. etsi aliquam medicinam, vel aliquid per modum potus antea sumpserint. » ' .

VI. Epikia etiam in hac materia admittitur, sed difficillime, ita ut 193 vix casus occurrat, in quo ex sola epikia communio a non ieiuno recipi possit. *Disputatur*, num casus adesset, si neo-sacerdos primitias celebraturus ieiunium fregisset, atque ex Missa non celebrata, spectatis adiunctis, gravissima incommoda sequerentur. In casu ratio infamiae evitandae non facile accedet, quia talis potius ridiculus erit quam infamatus. Interdum ratio scandali non penitus deficiet. Advertas tamen « quod scandalum tunc dicitur quando datur occasio detrahendi vel temere iudicandi, non vero quando datur solum occasio admirationis » (S. Alf. VI, 257). if ' .

DISSERTATIO III.

De SS. Eucharistia prout sacrificium est.

(S. Thom. 2. 2, q. 85 ; q. 86, a. i ; q. 100, a. 2, ad 2 ; p. 3, q. 22 ; q. 79, a. 7, ad 2 ; q. 82 ; q. 83 ; q. 85 ; q. 86, a. 1 ; q. 100. a. 2, ad 2 ; S. Alf. Theol. Mor. 1. VI, n. 304-424 ; Horn. Apost. tr. 15, n. 59-88).

I. Notio sacrificii. Sacrificium est oblatio rei sensibilis per aliquam 194 eius immutationem, Deo facta, idque legitime, ad testandum supremum Eius dominium nostramque subiectionem (S. Alf. VI, 304).

1. Ipsa res sensibilis *materia remota*, oblatio rei sensibilis per aliquam eius immutationem *materia proxima* sacrificii est. Finis profitendi supremum Dei dominium et nostram subiectionem est *forma* sacrificii, quae scilicet totum actum informat.

2. Aliquam immutationem requiri, omnes admittunt. Disputatur vero, utrum requiratur immutatio *in deterius* seu destructiva, an *in melius*,

quatenus scilicet res oblata per eius sacrificationem moraliter perfectior Deoque gratior evadit.

3. Ex eis, qui immutationem destructivam requirunt, alii expostulant immutationem *realem*, sive *physicam*, ut in occisione animalis; sive *moralem*, qua scilicet res ad usum communem inepta fit, ut in effusione olei; alii censent, sufficere immutationem *mysticam*.

195 II. Divisio sacrificii. Sacrificia distinguuntur:

1. *Ratione materiae* in *victimae* seu hostias, *oblaciones*, et *libamina*» prout offeruntur animale, vel inanimatum solidum, vel inanimatum liquidum.

2. *Ratione modi*, in *cruenta* et *incruenta*.

3. *Ratione finis* in *latreutica*, *eucharistica*, *propitiatoria* seu expiatoria et *inipetratoria*, prout principaliter offeruntur in obsequium Dei, vel in gratiarum actionem, vel in remissionem culpae aut poenae, vel ad bona obtinenda (S. Alf. VI, 304).

196 III. Sacrificia Veteris Testamenti praecipua erant:

1. *Holocausta*, quae principaliter offerebantur in obsequium Dei. In hisce tota res igne consumebatur.

2. *Hostiae pacificae*, quae maxime offerebantur in gratiarum actionem aut ad obtinenda beneficia. In hisce una pars igne consumebatur, altera cedebat in usum sacerdotum, qui in atrio templi ea vescebantur.

3. *Hostiae pro peccato*, quae principaliter offerebantur in remissionem culpae vel poenae. In hisce una pars igne consumebatur, altera cedebat in usum sacerdotum, tertia in usum offerentium, qui eam consumebant in signum unionis cum Deo.

Porro omnia sacrificia Veteris Testamenti praefigurabant

197 IV. Sacrificium Christi in cruce; quo Christus semetipsum in cruce obtulit, quoque redemptionem generis humani perfecit, i. e. satisfactionem pro peccatis et meritum ad comparandas quasvis gratias ita consummavit, ut satisfactio et meritum amplius augeri nequeant secundum illud Apostoli: « Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos. » ‘

Attamen Sacrificium crucis non excludit sacrificium, quo satisfactio et meritum in cruce completa *iugitur applicantur*, id est:

198 V. Sacrificium Eucharisticum seu Missam; de qua speciatim dicendum. Agemus autem *primum* de sacrificio Missae in se spectato, *deinde* de celebratione sacrificii Missae.

Pars I.

De Sacrificio Missae in se spectato.

Sacrificium Missae apte definitur: Sacrificium incruentum novi Testamenti, in quo Christus per sacerdotem seipsum sub speciebus panis et vini Patri suo offert.¹

Qua definitione tradita, breviter dicendum *primum* de existentia et essentia, *deinde* de efficacia et effectibus sacrificii Missae.

SECTIO I.

De existentia et essentia sacrificii Missae.

I. Existentia sacrificii Missae. *In Missa offertur verum et proprie dictum sacrificium*; quae propositio est de fide ex hisce Cone. Trid.³: Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum et proprium Sacrificium: aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit.

II. Essentia sacrificii Missae. Sufficit praecipua, quae huc spectant, paucis notasse :

1. *Victima sacrificanda est Christus ut existens sub speciebus*. Dicitur: ;

a) *Christus*; quod Cone. Trid. hisce docet: « In divino hoc sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur et incruente immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruento obtulit. »¹

b) *Ut existens sub speciebus*. Missa enim est sacrificium verum atque proprie dictum, ideoque oblatio victimae visibilis, scilicet sacrificium visibile. Atqui Christus non est visibilis nobis, nec visibiliter a nobis sacrificari potest, nisi prout existit sub speciebus. Hinc Cone. Trid.: « Dominus noster... in coena novissima, qua nocte tradebatur, ut dilectae sponsae suae Ecclesiae visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium,... corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit, ac sub earundem rerum symbolis Apostolis... eorumque in sacerdotio successoribus ut offerrent praecepit. »²

Nota. Panis et vinum sunt tantum materia, ex qua conficitur victima. Species vero panis et vini non sunt partes victimae constitutivae seu essentielles, sed sunt conditio sine qua non datur victima.

2. *Offerens principalis est ipsemet Christus, secundarius est sacerdos*.³ Accedunt coofferentes, i. e. Ecclesia seu universus populus fidelis, minister et adstantes (S. Alf. VI, 307).

¹. Cfr. Cone. Trid. sess. 22, cap. 1. ----- * Sess. 22, cap. 1. ----- Sess. 22, cap. 2.-----\ Sess. 22, cap. 2. -----* Sess. 22, cap. 2.

3. *Quae sit actio sacrificialis, seu actus constitutivus, seu essentia proprie dicta sacrificii Missae*, non una est auctorum sententia. Porro :

a) Ad actionem sacrificalem omnium iam sententia pertinet *consecratio*; et secundum sententiam communio⁹rem *consecratio utriusque speciei*. Disputatur, utrum etiam *communio* ad essentiam pertineat. Qui negant, admittunt, eam esse sacrificii partem *integrantem*.

b) Ex iis, qui censent, essentiam sacrificii Missae sola consecratione constitui, alii actionem sacrificalem formaliter reponunt in consecratione, in quantum Christum ponit in statu decliviori cibi et potus; alii in consecratione, in quantum in ea habetur mystica destructio, sive quia verba ex se tendunt ad realem separationem corporis et sanguinis, sive quia species sacramentalem repraesentationem istius separationis exhibent.

202 III. Indoles sacrificii Missae. Sacrificium Missae est sacrificium tam absolutum quam relativum; *absolutum*, quatenus in se consideratum omnia elementa veri sacrificii habet; *relativum*, quatenus essentialiter respectum dicit ad sacrificium crucis, seu quatenus est essentialiter repraesentativum et commemorativum sacrificii crucis' (S. Thom. p. 3. q. 79, a. 7;q. 83, a 1).

203 IV. Convenientia Missae cum Sacrificio crucis et discrepantia ab eo.

1. Utrumque sacrificium *convenit* quoad substantiam, scilicet quoad victimam et principalem offerentem. Itaque Missa ratione substantiae identificatur cum Sacrificio crucis, ita ut hoc revera iteretur, quoties Missa celebretur.

2. *Differunt*:

a) In eo quod sacrificium crucis erat absolutum, ut dicitur, Missa autem essentialiter etiam relativa est, seu refertur ad sacrificium crucis.

b) Ratione *offerentis secundarii*, scilicet in cruce habebatur solus Offerens principalis, nimirum Christus; in Missa habentur Offerens principalis, scilicet Christus, et secundarius, scilicet sacerdos.

c) Ratione *modi offerendi*, qui erat cruentus in cruce, incruentus est in Missa.

d) Ratione *finis et effectuum*, quatenus Sacrificium crucis satisfactionem et merita perfecit, Missa vero ea nobis applicat.

SECTIO II.

De efficacia et effectibus sacrificii Missae

204 Per *efficaciam* sacrificii Missae intelligitur ipsa virtus efficiendi, quam habet ratione rei oblatae et principalis offerentis. Porro patet, eam

esse *infinitam*. Quodsi quaeratur, utrum ipsi etiam effectus producti infiniti sint, distinguendum est. Effectus, qui directe Deum respiciunt, nimirum *latreuticus* et *eucharisticus* infiniti sunt, a. v. sacrificium Missae Deo exhibet infinitam seu condignam adorationem, laudem et gratiarum actionem. Effectus autem, qui directe hominem respiciunt, nimirum *propitiatorius* et *impetratorius* limitati sunt.

Quoad *effectus* autem Missae ulterius investigabimus, quinam sint huius sacrificii effectus, quo modo producantur, in quam mensura diversi effectus diversis obveniant, et quid requiratur, ut alicui specialis fructus obtingat.

I. Effectus Missae respondent finibus eius. Hinc sicut finis ita etiam 205 effectus quadruplex est, scilicet *latreuticus*, *eucharisticus*, *propitiatorius* et *impetratorius*, a. v. i° Deo tribuit adorationem et laudem, 2° Deo gratias refert pro beneficiis acceptis, 30 placat divinam iustitiam offensam et remissionem culpae et poenae obtinet, et 40 alia bona spiritualia et temporalia impetrat.

Ex dictis effectibus ii qui directe tendunt in utilitatem nostram, scilicet *propitiatorius* et *impetratorius* nomine *fructuum* indicari solent.

II. Modus quo effectus producantur. Effectus Missae intelligi pos- 206 sunt tripliciter produci :

i° *Ex opere operato* et *ex opere operantis*, prout effectus procedit ratione ipsius sacrificii i. e. ratione victimae oblatae et principalis offerentis, aut ratione operis cofferentium i. e. Ecclesiae, ministri et fidelium.

2° *Immediate* et *mediate*, prout effectus procedit non mediante effectui intermedio, vel mediante eiusmodi effectui.

30 *Infallibiliter* et *fallibiliter*. Porro :

1. Effectus *latreuticus* et *eucharisticus* producantur:

a) *Ex opere operato*, et quidem *immediate* et *infallibiliter*.

b) *Ex opere operantis*, et quidem *immediate* atque i° *certo* et *infallibiliter* ex opere *Ecclesiae cofferentis*; 20 utrum necne et in quantum ex opere *aliorum cofferentium*, id pendet ab eorum dispositione.

2. Effectus *propitiatorius* et *impetratorius* producantur:

a) *Ex opere operato*; praeterea *ex opere operantis*, scilicet *Ecclesiae cofferentis*, quae speciali modo Deum movet; item *aliorum* (sacerdotis et fidelium) *cofferentium*, qui pro maiori minorive dispositione ad praedictos effectus conferre possunt.

b) *Immediate* producantur placatio divinae iustitiae, relaxatio poenae temporalis post remissam culpam, gratiae actuales et alia bona spiritualia

ct temporalia. *Mediate* producuntur remissio culpae, scilicet mediante gratia poenitentiae; et augmentum gratiae habitualis, scilicet mediantibus gratiis actualibus.

c) *Infallibiliter* producitur *aliqua* remissio poenae temporalis post culpam remissam, si Missa offertur pro iustis. Alii fructus producuntur *fallibiliter*, quia potest aliquid obstare sive ex parte Christi, sive ex parte subiccti obstaculum ponentis. Dici tamen potest, omnes fructus infallibiliter produci *in actu primo*, in quantum impetratio Christi *ex se* semper exauditur.

207 III. Mensura, secundum quam effectus obveniunt iis, pro quibus Missa offertur.

Praen. I. Hic sermo est de effectibus, qui directe nostram utilitatem respiciunt, a. v. de effectu propitiatorio et impetratorio, qui quidem effectus, uti iam notavimus, *fructus* dicuntur.

Praen. II. Ratione eorum, quibus fructus Missae obveniunt, distinguitur triplex fructus, scilicet *generalis*, *specialis* seu medius seu ministerialis et *specialissimus* seu personalis. *Generalis* est, qui obvenit toti Ecclesiae; scilicet quum sacerdos semper nomine Christi et Ecclesiae pro tota Ecclesiae offerat, fieri nequit, quin omne sacrificium producat fructum toti Ecclesiae obvenientem. *Specialis* est, qui obvenit ei vel eis, quibus sacerdos Missam specialiter applicat. *Specialissimus* est, qui obvenit celebranti. Scilicet fieri non potest, quin digne offerenti etiam ex opere operato peculiaris fructus obtingat. Censent autem communius, sacerdotem eo cedere non posse. Ad hunc fructum refertur ille, qui ad sacrificium conferentibus obvenit (S. Alf. VI, 312, 318). Quibus praenotatis, dico:

1. Mensura, secundum quam fructus *generalis* distribuitur, diudicanda videtur ex maiori minorive dignitate et sanctitate membrorum Ecclesiae, atque ex commemoratione speciali facta a sacerdote.

2. Mensura fructus *specialissimi*, quatenus obvenit *celebranti*, eo maior est, quo perfectior est sacerdotis dispositio et devotio. Quatenus hic fructus obvenit *coofferentibus*, maior vel minor erit pro ratione cooperationis ad sacrificium, dispositionis et devotionis. Neque hic fructus minuitur ex maiori numero coofferentium.

3. Mensura fructus *specialis* hisce determinatur:

a) Eo uberior erit, quo perfectior est dispositio eius, pro quo Missa offertur. Quae dispositio quum in indefinitum augeri possit, ideo fructus specialis (aeque ac generalis et specialissimus) dicitur *intensive indefinitus*.

b) *Disputatur*, utrum fructus specialis sit *extensive infinitus*, a. v. utrum eadem mensura singulis obveniat, sive pro uno sive pro pluribus Missa offeratur. Porro alii simpliciter affirmant. Alii affirmant quoad fructum *impetratorium*, negant quoad *propitiatorium*. Alii simpliciter negant;¹ quibus assentimur. Etenim Ecclesia approbat et commendat praxim celebrandi pro *determinata* persona. Atqui si sententia adversariorum vera esset, eiusmodi determinatio inutilis foret, quia in ea quoad determinatam personam non refert, utrum celebretur pro una an pro omnibus. Quin etiam omnino praestaret semper pro omnibus celebrare, quia per applicationem determinatae personae ceteri fructu carerent, sine utilitate pro determinata illa persona.

IV. Applicatio fructus specialis. Dixi *fructus specialis*; etenim fructus generalis et specialissimus applicatione non indigent; prior eo ipso quod sacrificium offertur toti Ecclesiae, alter eo ipso quod digne offertur sacerdoti offerenti obvenit. Fructus autem specialis indiget applicatione sacerdotis; hinc de ea dicendum.

1. *Notio et divisio applicationis*. Applicatio est intentio sacerdotis Missam specialiter offerendi pro aliqua vel pro pluribus causis aut personis. Applicatio distingui potest duplex, *publica* et *privata*. *Publica* habetur, quum fideles publice monentur de Missa pro tali offerenda, vel quum alicuius nomen orationibus inseritur. *Privata*, quum nec fideles publice monentur nec nomen orationibus inseritur.

2. *Potestas applicandi*. Sacerdos potest fructum specialem applicare; quod patet tam ex universali praxi, quam ex proscripta doctrina synodi Pistoriensis.² Si applicatio positive excluditur, fructus specialis remanet in thesauro Ecclesiae. Si nulli diserte vel si incapaci applicatur, secundum alios fructus manet in Ecclesiae thesauro, secundum alios obvenit ipsi sacerdoti vel iis pro quibus tenetur specialiter offerre, quia censent, sacerdotem ita implicite intendisse (S. Alf. VI, 336).

3. Personae, pro quibus applicatio fieri potest. Integrum est Missam applicare pro quibusvis tum vivis, tum etiam defunctis purgatorii igne admissa expiantibus, salvo praescripto can. 2262, § 2, n. 2. (can. 809). Itaque :

a) *Quoad vivos* Missa pro omnibus applicari potest; attamen i^o licet

¹. Quod spectat ad S. *Alfonsum*, hic in opere morali, n. 312, utramque sententiam probabilem dicit, primam vero sibi videri probabiliorem. At in duobus posterioribus operibus, nempe in opere: *In Trident*, sess. 22, n. 22, et in opusculo De Missarum stipendiis, cui titulus: *De abusibus in acceptandis Missis*, n. 26-28, absolute docet secundam sententiam, camque communem vocat; unde videtur sententiam mutasse (Aertnys-Damen. Theol. Mor. “ II, n. 185). ----- Denz.-Bannw. n. 1530.

tantum *privatim* (ac remoto scandalo) applicare pro *excommunicatis*; quales externo Ecclesiae iudicio considerantur haeretici et schismatici, non autem infideles. Hinc, si scandalum desit, pro hisce etiam publice applicari potest ;¹ a fortiori ab ea non excluduntur catechumeni ; 2° pro excommunicato *vitando* licet tantum applicare *privatim* et pro sola eius conversione (can. 2262, § 2, 2°).

b) *Quoad defunctos*, exclusis damnatis, Missa pariter pro omnibus applicari potest; attamen pro exclusis ab ecclesiastica sepultura (can. 1240) licet *privatim* tantum applicare; hisce enim deneganda sunt tum quaelibet Missa exsequialis, etiam aniversaria, tum alia publica officia funebria (can. 1241).

Nota i. Caveat sacerdos, ne quid mali aut erroris aut superstitionis in infidelibus eleemosynam offerentibus subsit. *

Nola 2. Etiam si quis ab Ecclesia ab applicatione excluderetur, posset tamen sacerdos in *Memento vivorum* privata intentione pro eo orare; item ei applicare fructus, sacerdoti obvenientes *ex opere operantis*, quatenus hoc *sacerdotis* est; non autem fructus *ex opere operato*, vel ex opere operantis, quatenus hoc *nomine Ecclesiae* fit.

Nota 3. Missae etiam i» *honorem Sanctorum* offerri seu applicari possunt; patet ex hisce Cone. Trid.' « Si quis dixerit, imposturam esse Missas celebrare in honorem Sanctorum et pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, anathema sit. » — Quo sensu seu quo fine id fiat, hisce docet idem Cone. :⁴ < Et quamvis in honorem et memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit; unde nec sacerdos dicere solet: Offero tibi Sacrificium, Petre vel Paule; sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in coelis, quorum memoriam facimus in terris. »

4. *Requisita ad applicationem validam sunt:*

a) *Fiat ab ipso celebrante*, qui cam nemini, ne Christo quidem, faciendam relinquere potest. Scilicet Christus, qui sacerdoti potestatem applicandi contulit, censetur eius exercitium soli sacerdoti commisisse. Hinc invalida foret applicatio: Applico Missam ei cui eam applicat Christus. Secus dicendum de applicatione hac: « Applico Missam ei, cui Christo magis placet, ut applicetur » (S. Alf. VI, 334).

b) *Fiat ante sacrificium quoad essentiam perfectum*; hinc secundum alios ante consecrationem sanguinis; secundum alios ante omnem consecrationem. Practice, ut omne periculum frustrationis praecaveatur,

¹ S. C de Prop. Fid. 11 Mart. 1848 (Collect, η. 1028); S. Off. 12 Iui. 1848 (Collect η. 1274) : S. Off. 12 Iui. 1865 (Collect, η. 1274).-----Sess. 22, can. 5. -----« Sess. 22, cap. 3.

ante consecrationem fiat: immo praestat eam facere ante Offertorium vel potius ante Missam, ut tam Offertorium quam ceterae orationes et actiones liturgicae stipendium danti prosint.

c) *Fiat per intentionem saltem habitualement*, i. e. factam et non retractatam. Habitualis sufficit, quia applicatio fit per modum donationis, quae effectum sortitur, etiamsi tempus vel actus intercedant inter intentionem conceptam et executioni datam (S. Alf. VI, 335). Suadetur tamen, ut applicatio non extendatur ad tempus nimis diuturnum, utque saltem aliquoties, puta initio mensis pro toto mense determinetur. *Intentio interpretativa*, quippe quae vere non exsistat, non sufficit.

d) *Sit determinata quoad personam vel causam*; hinc si quis a quinque personis acceperit stipendium aut quinque stipendia pro diversis defunctis, non sufficit intentio applicandi uni ex quinque, nemine explicite vel implicite determinato. Sufficit tamen determinatio *implicita*, puta intentio: i° applicandi pro eo, qui stipendium obtulit, vel a celebrante pro hac die in libello assignatus est; 2° applicandi secundum illius mentem, qui stipendium transmisit, modo hic intentionem formaverit; 3° applicandi secundum ordinem, ab alio, puta a superiore vel ab ecclesiae rectore constitutum. Non obstat quod celebrans forte ignoret intentionem vel circa eam erret. Pariter sufficit determinatio *disiunctiva*, ut si quis dicat: < Dico Missam ad intentionem parochi, si quam pro me statuerit, secus ad illam intentionem > (S. Alf. VI, 335).

Si sacerdos cumulum stipendiorum collegit, neque scit, quo ordine collata fuerint, sufficit intentio celebrandi secundum ordinem, quo de facto fuerunt collata vel accepta, aut —quoad plura stipendia simul pro diversis collata—secundum ordinem quo a conferente destinata sunt, si destinatio locum habuerit; secus pro rata iuris uniuscuiusque numero comprehensi; quae omnia saltem Deo nota sunt. Item sufficit intentio omnes et singulas Missas applicandi pro rata iuris omnibus, pro quibus data sunt. Scii, cum fructus Missae sit divisibilis, post omnes Missas celebratas quisque suum obtinuit.

Si non ipse sacerdos Missas collegit sed ab alio, puta ab Episcopo vel ab administratore loci pii, cumulum recepit, per se distributoris est ordinem praestituere; celebrantis secundum ordinem praestitutum applicare. Si vero distributor ordinem non praestituit, potest sacerdos celebrare secundum alterutrum ordinem supra expositum (S. Alf. VI, 335).

e) *Non fiat sub conditione suspensiva*, puta ad intentionem eius, qui prior stipendium oblaturus est. Etenim applicatio ita facta respicit intentionem futuram, ideoque effectus suspensionem involveret. Hinc can. 825, i°: Nunquam licet Missam applicare ad intentionem illius qui applicationem, oblata eleemosyna, petiturus est, sed nondum petiit, et ele-

mosynam postea datam retinere pro Missa antea applicata. » Id tamen non impedit, quominus Missa celebretur v. g. pro persona defuncta, pro qua praevidetur, Missam petatum iri; et postea si Missa petatur, significare, aliquam Missam dictam esse, et stipendium, si petenti placuerit, accipere. Talis applicatio non pendet ab intentione futura, ideoque effectum non suspendit (S. Alf. VI, 337), neque ab intentione applicationem petituri. Ceterum semper valet intentio sub conditione de *praeterito* vel de *praesenti*, excepto casu, de quo nunc dicturi sumus.

f) *Non fiat sub conditione naturaliter non cognoscibili*; siquidem Deus, qui res conformiter humano modo agendi disposuit, non censetur sacerdoti contulisse facultatem applicandi dependenter a tali conditione. Hinc invalida videtur applicatio: «Applico Missam pro te, si es praedestinatus. »

Quid, si quis duas intentiones contrarias elicuerit?

Resp. i. Praevalet posterior, si eam prioris intentionis memor conceperit.

Rcsp. 2. Si posteriorem conceperit prioris intentionis immemor, pariter praevalet posterior, nisi, ut dicendum videtur, priorem ita fecerit, ut voluerit eam praevaleat, etiamsi ex oblivione aliam elicitor sit. Ceterum in dubio, utra intentio praevaleret, postea celebretur ad intentionem, quae non praevaluerit, et sic omnia salva sunt.

Pars II.

De oblatione sacrificii Missae.

(S. Thom. 2. 2, q. 100, a. 2, ad 2; 3 q. 82; S. Alf. Theol. Mor. 1. VI, n. 3° 313-333; Hom. Apost. tract. 15, n. 59-88).

SECTIO I.

De persona offerente.

209 I. *Minister principalis est Christus Dominus*. « Idem, ita Cone Trid. nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit. » |

II. *Minister secundarius est omnis et solus sacerdos*. « Si quis dixerit — ita idem Trid. — illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi alique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum, a. s. » |

III. Aliquo sensu omnes fideles ministri sacrificii Missae dici possunt, scilicet quatenus aliquid ad sacrificium conferunt; quod quidem praesentant in quantum sunt membra Ecclesiae, in cuius nomine sacerdos cele-

*. Sess. 22, cap. 2. -----'. Sess. 22, can. 2.

brat; in quantum sacrificio astant seseque conformant intentioni ministri principalis et secundarii, et in quantum causaliter ad sacrificium concurrunt v. g. tribuendo stipendium, vel inserviando sacerdoti celebranti (S. Alf. VI, 307).

Coroll. I. Plures sacerdotes possunt quidem simul offerre sacrificiū in Missae, at illud illicitum est, praeterquam in Missa ordinationis presbyterorum, et in Missa consecrationis Episcoporum secundum Pontificale Romanum (can. 803, n. 20).

Coroll. II. Sacerdos extraneus ecclesiae (i. e. non ascriptus ecclesiae), in qua celebrare postulat, admitti potest, prout sequitur :

1. Si exhibet authenticas et adhuc validas litteras commendatitias sui Ordinarii, si sit saecularis, vel sui Superioris, si religiosus, vel Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali, si sit ritus orientalis, ad Missae celebrationem admittatur, nisi interim aliquid eum commisisse constet, cur a Missae celebratione repelli debeat (can. 804, § 1).

2. Si iis litteris careat, sed rectori ecclesiae de eius probitate apprime constet, poterit admitti ; si vero rectori sit ignotus, admitti adhuc potest semel vel bis, dummodo, ecclesiastica veste indutus, nihil ex celebratione ab ecclesia in qua litat, quovis titulo, percipiat, et nomen, officium, suamque dioecesim in peculiari libro signet (can. 804, § 2). Dicitur: *dummodo ecclesiastica veste indutus*, i. e. dummodo extraneus per vestis formam manifestet, se esse sacerdotem.

3. Peculiares hac de re normae, salvis huius canonis praescriptis, ab Ordinario loci datae, servandae sunt ab omnibus, etiam religiosis exemptis, nisi agatur de admittendis ad celebrandum religiosi in ecclesia suae religionis (can. 804, § 3).

SECTIO II.

De obligatione offerendi.

Obligatio offerendi oriri potest ex Ordine suscepto, ex officio, ex praecepto superioris, ex promissione et ex stipendio. Hinc :

CAPUT I.

De obligatione ratione Ordinis suscepti.

I. *Christus Collegio Apostolorum et sacerdotum praeceptum imposuit 210 identidem celebrandi.* Est de fide ex Cone. Trid.¹ quod edixit : « Si quis dixerit, illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum

*. Sess. 22, can. 2.

non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi alique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum, anathema sit. »

II. *Etiam singuli sacerdotes tenentur identidem celebrare*, secundum can. 805: Sacerdotes omnes obligatione tenentur Sacrum litandi pluries per annum; curet autem Episcopus vel Superior religiosus, ut iidem saltem singulis diebus dominicis aliisque festis de praecepto divinis operentur. Dicitur *pluries per annum*, i. e. ter quaterve per annum.

Disputatur, utrum obligatio singulorum identidem celebrandi sit iuris divini an ecclesiastici tantum. Porro plerique auctores cum S. Thoma (p. 3, q. 82, a. 10) astruunt ius divinum, quia vera inordinatio videtur esse in eo, quod ordinatus ad tantum Deo honorem tribuendum tantamque hominibus utilitatem praestandam, eiusmodi finem frustrat (S. Alf. VI, 313; Examen Ordin. n. m).

III. Qui commode potest celebrare et ob desidiam non celebrat, secundum plures leviter peccat, quia venialis deordinatio habetur in eo, quod ordinatus ad celebrandum negligit tantum Dei et hominum bonum, quod tanta facilitate praestare potest (S. Alf. VI, 359). Ceterum eadem, quae fidelibus communionem quotidianam commendant, sacerdotibus celebrationem quotidianam suadent.

CAPUT II.

De obligatione ratione officii.

Qui curam habent animarum tenentur ex officio aut celebrare aut curare, ut celebretur iis diebus, quibus populus ipsis commissus tenetur sacrum audire. Hinc Cone. Trid.: « Curet Episcopus, ut ii... qui curam animarum habuerint, tam frequenter, ut suo muneri satis faciant, Missam celebrent » |

- 211 I. Fons obligationis est ius seu *lex divina*, ut diserte docet Cone. Trid.¹. Porro *Episcopi* tenentur iure divino *absoluto* seu immediato; eos scii. Ipsemet Spiritus S. posuit regere Ecclesiam Dei, ita ut in organismo Ecclesiae deesse nequeant. Muneri autem regendi et pascendi annexa est obligatio applicandi. *Parochi* tenentur iure divino *hypothetico* seu mediato, scii, in hypothesis quod a S. Pontifice vel ab Episcopis in partem sollicitudinis pastoralis seu ad partem gregis regendam vocantur. Ita ex Constit. Leon. XIII *In suprema*. Ex hisce etiam explicatur, cur parochi facilius quam Episcopi aliquam obligationis moderationem obtineant (S. Alf. VI, 324, qu. 2°).

| Scss 23. cap. 14 de reform — '. Sess. 23, cap. 1 de reform. ----- '. 10 lun. 1882.

II. Subiectum et obiectum obligationis, i. Episcopi debent, post 212 captam sedis possessionem, omni exiguitatis reddituum excusatione aut alia quavis exceptione remota, omnibus dominicis aliisque festis diebus de praecepto etiam suppressis, Missam pro populo sibi commissio applicare (can. 339. § i).

a) Festi dies, quibus applicatio praecipitur, ex declaratione P. C. sumendi sunt secundum catalogum ab Urbano VIII in Constit. *Universa* statutum, et a S. C. C. * iterum promulgatum, addito ex Constit. Clem. XI *Commissi nobis*,⁴ et vi can. cit. festo Iminac. Concept. B. M. V. Sunt igitur. Natalis Domini, Circumcisionis, Epiphaniae, Paschatis cum duobus diebus subsequentibus, Ascensionis, Pentecostes cum duobus diebus subsequentibus, Trinitatis, Corporis Domini, Inventionis S. Crucis, Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis Beatae Virginis, Immac. Conceptionis, Dedicationis S. Michaelis, Natalis S. Ioannis Baptistae, SS. Apostolorum omnium, S. Stephani, SS. Innocentium, S. Laurentii, S. Silvestri, S. Joseph, S. Annae, Omnium Sanctorum, atque festum unius ex principalioribus patronis in quocumque regno, sive provincia, et alterius pariter principalioris in quacumque civitate, oppido vel pago, ubi hos patronos haberi et venerari contigerit. — Adhaec si alicubi ex concessione S. Sedis festum particulare de praecepto celebratur, in hoc quoque festo obligatio est applicandi pro populo (can. 339, § 1).

Disputatur de obligatione in diebus festis, qui antea ex iure particulari de praecepto erant, sed nunc vi Codicis suppressi sunt. Porro obligatio astruenda videtur, tum ob responsum particulare editum,* tum quia can. 466, § i generaliter edicit, festis diebus de praecepto *etiam suppressis* obligationem persistere.

b) Licet Episcopus duas vel plures dioeceses aequae principaliter unitas regat aut, praeter propriam dioecesim, aliam vel alias in administrationem habeat, obligationi tamen satisfacit per celebrationem et applicationem unius Missae pro universo populo sibi commissio (can. 339, § 5).

Quoad Episcopos titulares statuit can. 348, § 2: *Decet* ex caritate, citra tamen obligationem, ut *aliquando* Missae sacrificium pro sua dioecesi applicent.

2. *Vicarius Capitularis* eadem ratione ac Episcopus tenetur Missam pro populo applicare (can. 440).

3. *Vicarii et Praefecti Apostolici* Missae sacrificium pro populis sibi

⁴. 17 Febr. 1918, ad II (A. A. S. 1918, p. 170). ----- ⁵. 13 Sept. 1642. ----- ⁶. 28 Dec. 1919 (A. A. S. 1920, p. 42). ----- ⁷. 6 Dec. 1708----- ⁸. Apud *II Monit. Eccles* 1920, p. 72.

commissis applicare debent saltem in sollemnitatibus Nativitatis Domini, Epiphaniae, Paschatis, /Yscensionis, Pentecostes, sanctissimi Corporis Christi, Immaculatae Conceptionis et Assumptionis Beatae Mariae Virginis, Sancti Joseph eius sponsi, Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, Omnium Sanctorum (can. 306).

4. *Administrator Apostolicus*, si permanenter constitutus sit, tenetur applicare uti Episcopus; si ad tempus datus sit, non tenetur obligatione applicandae Missae pro populo, quae Episcopum gravat (can. 315).

5. *Parochi*' post captam paroeciae possessionem, tenentur iisdem diebus eademque obligatione quibus Episcopi Missam applicare pro populo sibi commissio (can. 466, § 1). Attamen:

a) Parochus, qui plures forte paroecias aequae principaliter unitas regat aut, praeter propriam paroeciam, aliam vel alias in administrationem habeat, unam tantum debet Missam pro populis sibi commissis diebus praescriptis applicare (can. 466, § 2). Idem valet de vicario oeconomus, qui tempore vacationis plures paroecias regit.' Si tamen agitur de festo *Patroni* loci, parochus qui, praeter paroeciam propriam, alteram aut plures alias in administrationem habeat, tenetur Missam applicare pro populo non tantum in die festo Patroni suae paroeciae, verum etiam in festis Patronorum alterius vel ceterarum paroeciarum, nisi Patroni eodem die iccolendi occurrant, vel quia idem sit Patronus, vel quia Patronorum festum ex legibus liturgicis eadem die celebretur.'

b) Ordinarius loci iusta de causa permittere potest ut parochus Missam pro populo alia die applicet ab ea qua iure adstringitur (can. 466, § 3); quae permissio etiam habitualiter concedi potest.

c) Parochus Missam pro populo applicandam celebret in ecclesia *paroeciali*, nisi rerum adiuncta Missam alibi celebrandam exigant aut suadeant (can. 466, § 4); ut si propter speciale festum in aliquo sacello vel ecclesia succursali, intra limites paroeciae, concursus populi fiat. Pariter qui per alium applicat per se curare debet, ut alius in *paroeciali* ecclesia celebret.*

d) Non praescribitur missa sollemnis vel cantata, sed sufficit privata⁸

6. *Quasi-parochi* tenentur iisdem diebus quibus Vicarii et Praefecti Apostolici (sub 3) Missam pro populo sibi commissio applicare (can. 466, § 1).

7. *Vicarius oeconomus* (vacante paroecia constitutus) tenetur ut parochus (can. 473, § 1).

213 III. Uberior expositio obiecti obligationis 1. In festo Nativitatis Domini, et si quod festum de praecepto in diem dominicam incidat, satis

1 Quinam veniant nomine *parochi* et *quasi-parochi*, vide in tract. de matrim. ---- \ P. C. 14 Iui. 1922, ad VI (A. A. S. p. 528). ' S. C. C. 12 Nov. 1927 (A. A. S. 1928 p. 84). S. C. C. 23 Dec. 1872.----- . C. S. R. 27 Febr. 1847, n. 2939, ad IV; 22 Iui. 1848, n. 2967.

est ut Missam *unam* pro populo applicent (can. 339, § 2). Si festum ita transferatur ut in die *ad quem* non solum fiat officium cum Missa festi translati, sed servantur quoque obligationes audiendi Missam et abstinendi a servilibus, Missa pro populo applicanda est in die *ad quem*; secus in die *a quo* (can. 339, § 3).

2. Qui tenetur obligatione applicandi, Missam per se ipse applicare debet (can. 339, § 4, coll. can. 306 et 406, § 1). Attamen legitime absens parochus potest Missam pro populo applicare vel ipse per se in loco in quo degit, vel per sacerdotem qui eius vices gerat in paroecia (can. 466, § 5). — Si quis eodem die urgeatur onere utriusque Missae et pro populo et conventuali, hanc ipse celebret applicetque per se, illam per alium vel per se die sequenti (can. 419, § 2).

3. Parochus legitime absens, si non applicet per se ipse, item legitime impeditus, quominus per se ipse Missam pro populo applicet, statis diebus applicet per alium.

Legitime impediunt: i° impotentia physica vel moralis; 2° obligatio celebrandi missam conventualem, si parochus simul canonicus est (can. 419, § 2). Non autem impediunt legitime: i° sola consuetudo per alium applicandi ;¹ 2° consuetudo applicandi modo per se modo per alium, puta per sacellanum, si hic Missam solemnem celebrat ;² 3° praeceptum liturgicum, quod vult, ut Missa pro populo sit conformis officio. Hinc si solemnitatis externa alicuius festi transfertur, et in translatione cantatur Missa votiva, nequit parochus, ut ipsemet illam Missam votivam celebret, applicationem pro populo sacellano vel alii relinquere; 4° celebratio Missae exsequialis, utut praesente cadavere.*

4. Qui neque per se ipse neque per alium statis diebus applicare potest, quamprimum vel per se ipse vel per alium applicet alia die (can. cit.).

5. Obligatio *realis* i. e. aut applicandi pro populo aut curandi ut pro eo applicetur, gravis est; obligatio applicandi *per se*, tempore *praefixo* et, si de parocho agatur, *in ecclesia paroeciali* gravis est ex genere suo, ita ut graviter peccaret, qui crebro ea negligeret.

6. Qui obligationi non satisfecerit, quam citius pro populo tot applicet Missas, quot omisit (can. 339, § 6, coll. can. 306 et 460, § 1).

7. Qui vice parochi Missam pro populo applicat, potest pro illa Missa recipere stipendium; parochus autem impeditus tenetur suis sumptibus curare, ut pro populo applicetur.

. S. C. C. 22 Sept. 1847. ----- . S. C. C. 9 April 1851. ----- . S. C. C. 26 Jan. 1771.*

CAPUT III.

De obligatione ratione praecepti vel promissionis.

214 I. *Celebratio* Missae a superiore competente praecipi potest. Patet ex dictis de obiecto legis et praecepti (t. I, n. 117).

II. *Applicatio* Missae praecipi potest, prout sequitur:

1. 5. *Pontifex* illud certo potest, quatenus determinat ius divinum, ut si praescribat, ut animarum curam habentes quandoque pro populo celebrent.

2. *Superiores religiosi* saltem vi potestatis *dominativae* idem possunt respectu subditorum, modo votum in religione emissum ita intelligatur ; iidem possunt in subditos transferre obligationem iustitiae, stipendio recepto annexam (S. Alf. VI, 317, q. 4).

3. *Disputatur*, num idem possint superiores ecclesiastici, qui sola potestate iurisdictionis gaudeant; item superior religionis *vi eiusdem potestatis*. S. C. C. in Viglevan.: sententiam affirmantem admittit (cfr. t. I. n. 117).

III. Qui *gratis promisit* Missam, tenetur sub levi, scilicet ex fidelitate, stare promissis, nisi intenderit se obligare sub gravi, vel ex iustitia (S. Alf. VI, 317, qu. 4a ; t. I, n. 864).

CAPUT IV.

De obligatione ratione stipendii.

Articulus I.

De stipendio in se spectato.

215 I. Notio et origo. Stipendium est stips, i. e. pecunia vel res pretio aestimabilis, quam aliquis sacerdoti offert, eo sub onere, ut hic fructum specialem Missae ad eius, i. e. offerentis intentionem applicet. Hinc contractus, stipendio acceptato, constitutus naturam induit contractus: *do ut facias* (cfr. can 1544, § 2).

Origo remotissima habetur in oblationibus, quas antiquitus fideles, quum ad sacra peragenda convenerant, infra ipsam Missam (ad Offertorium) ferebant ad altare, tum in signum communicationis cum ecclesia et participationis ipsius Sacrificii, tum etiam ad subveniendum pro necessariis impensis cultus divini et sustentationis cleri (vitam communem ducentis) atque pauperum.

Trioribus quidem Ecclesiae saeculis eiusmodi oblationes in pane et vino tantum, dein etiam in frugibus, oleo et incenso fiebant; at iam longe ante saec VIII mos invaluit, ut loco praedictarum oblationum, aut saltem coniunctim cum cis, 'n stipem

pro sacrificio conferretur pecunia, arcae communi seu gazophylacio ecclesiae destinata. Cessante vero paullatim vita communi clericorum et multiplicatis praesertim Missis privatis singulorum sacerdotum, fideles coeperunt singulis sacerdotibus pro sacrificio sibi speciatim applicando stipem quoque speciatim in pecunia elargiri. — Cuius rei vestigia iam in saeculi VIII documentis inveniuntur; usus autem universalis iam in saec. XII descendit.'

II. Divisio. Stipendia dividuntur in manualia, ad instar manualium 216 et fundata. *Manualia* sunt quae a fidelibus pro Missis offeruntur sive ex propria devotione, veluti ad manum, sive ex obligatione etiam perpetua a testatore propriis heredibus facta (can. 826, § 1). Posteriora patrimonium alicuius familiae gravant. *Ad instar manualium* vocantur stipendia Missarum fundatarum, quae applicari non possunt in proprio loco, aut ab iis qui eas applicare deberent secundum tabulas foundationis, et ideo de iure aut Sanctae Sedis induito aliis sacerdotibus tradendae sunt ut iisdem satisfiat (can. 826, § 2). Itaque stipendia Missarum fundatarum *evadunt* ad instar manualium, quum ad alios, qui eis satisficiant, transmittuntur. *Fundata* appellantur quae ex foundationum redditibus percipiuntur (can. 826, § 3 ; n. 233).

III. Liceitas. Secundum receptum et probatum Ecclesiae morem atque 217 institutum, sacerdoti cuilibet Missam celebranti et applicanti licet eleemosynam seu stipendium recipere (can. 824, § 1). Ratio est, quia stipendium non datur et acceptatur per modum *pretii*, i. e. tanquam res, quacum Missa commutetur — quod foret simoniacum — sed tanquam res, quae eatenus sacerdoti debita est, quatenus iustum est, eum qui aliorum utilitati debeat inservire, ab illis aliis sustentari, secundum haec S. Script. « Dignus est operarius cibo suo, » ¹ Quis militat suis stipendiis unquam »' (S. Thom. 2. 2, q. 100, a. 2 ; S. Alf. VI, 316, 320, dub. 4). Itaque licet, etiam sacerdoti diviti, stipendium pro Missa accipere; attamen parum laudabile foret principaliter ob stipendium celebrare; immo S. Alf. censet, eum qui ita agat non facile excusari a veniali, « cum sit quaedam inordinatio dirigere spiritualia ad temporalia » (VI, 317; III, 55, quaer. 6°).

Nota i. Etiam licet, ut docet Bened. XIV,⁴ acceptare stipendium sacerdotibus cum Episcopo celebrantibus, puta in Missa ordinationis. Pariter fas est neosacerdotibus recipere eleemosynam pro tribus Missis, ipsis ab Episcopo impositis (S. Alf. VI, 829).

Nota 2. Qui pluries in die celebrat, si una vice ex titulo *iustitiae* applicet, prae-

¹. Vlaming, Instit. iur. Eccles, n. 349.

². Matth. X, 10. -----* i. Cor. IX, 7.

— 4. De sacr. Miss. l. III, c. 11.

terquam in die Nativitatis Domini, pro alia eleemosynam recipere nequit, excepta aliqua retributione ex titulo extrinseco (can. 824, § 2). Dicitur:

1. *lix titulo iustitiae*, puta ob stipendium receptum, vel si parochus ex officio pro populo applicet, quo casu igitur parochus pro neutra Missa stipendium recipere potest. Ceterum perinde est, utrum Missa, quae stipendium annexum habeat, primo an secundo loco dicatur.

2. *Pro alia eleemosynam recipere nequit*. Nihil tamen impedit — modo eleemosynam non recipiat — quominus aliam Missam dicat titulo fidelitatis, caritatis; vel etiam iustitiae, modo titulus iustitiae non fundetur in stipendio vel in officio.¹

3. *Ex titulo extrinseco*, puta cantus, Hora vel loci.²

Nota 3. Ex can. 825 nunquam licet:

1. Missam applicare ad intentionem illius qui applicationem, oblata eleemosyna, petiturus est, sed nondum petiit, et eleemosynam postea datam retinere pro Missa antea applicata (n. 1; cfr. n. 208).

2. Eleemosynam recipere pro Missa quae alio titulo debetur et applicatur (n. 2). *Alio* titulo, sive iustitiae, sive fidelitatis, sive obedientiae etc. Rationes sunt: tum quia in casu qui dedit stipendium probabilius privatur aliquo fructu, ad quem ius habet (n. 207); tum quia dans stipendium ex usu recepto censet, pro se solo Missam applicari, sacerdos autem acceptans stipendium tacite ad illud se obligat.

3. Duplicem eleemosynam pro eiusdem Missae applicatione accipere (n. 3; cfr. n. 207).

4. Alteram recipere eleemosynam pro sola celebratione, alteram pro applicatione, nisi certo constet, unam stipem oblatam esse pro celebratione sine applicatione.

218 IV. *Iustum stipendium*. Ordinarii loci est manualement Missarum stipem in sua dioecesi definire per decretum, quantum fieri potest, in dioecesana Synodo latum; nec sacerdoti licet ea maiorem exigere (can. 831, § 1). — Ubi desit Ordinarii decretum, servetur consuetudo dioecesis (can. 831, § 2). — Etiam religiosi, licet exempti, circa stipem manualement stare debent decreto Ordinarii loci aut dioecesis consuetudini (can. 831, § 3). Porro:

1. *Maius* stipendium quam Ordinarius loci aut dioecesis consuetudo

¹ Cfr. S. C. C. 14 Sept. 1878 (Collect, n. 1500), ² *ibid.* Hisce sublata est prohibitio, S. C. C. (15 Oct. 1915), quae die 2 Novembr. exstabat (P. P. C. 13 Dec. 1923, A. A. S. 1924, p. 116).

Adhaec Pius IX per Decr. S. C. de Prop. Fid. 15 Oct. 1863 Ordinariis Missionum facultatem tribuit indulgendi, ut, iusta et gravi causa intercedente, sacerdotes sibi subditi etiam pro secunda Missa in eodem die celebranda stipendium percipere possint.

Etiam extra terram Missionis interdum talia indulta conceduntur, sed tantum *conditionate*, sub conditione scii, ut Missae applicentur ad mentem Episcopi, qui eleemosynas accipiet ut eas eroget in causas pias. Si hac causae piae non ulterius indicantur, licet etiam, immo praestat ut Episcopus eas eroget « in favorem Sacerdotum pauperum, non exclusis Sacrum iterantibus, quatenus subsidio indigeant. » (Decr. S. C. C. 7 Aug. 1909. A. A. S. I. p. 767-771; cfr. praesertim relatio Consultoris decisioni huic praemissa). In casu autem eleemosyna *tota* Episcopo mittendi est (S. C. C. 27 Febr. 1905; N. K. St. p. 134). Ita Aertnys-Damen, t. II, n. 202.

statuerit, *exigi* nequit. Attamen pinguioribus stipendiis passim proviso non videtur illicitum dicere: «Non possum ipsemet stipendia tua exonerare, nisi tantum tribuas, quantum alii tribuerunt. » ' Praeterea per se non est prohibitum, quominus requiratur compensatio pro labore vel incommodo extraordinario, puta si petitur Missa cantanda, aut certo tempore vel loco dicenda, aut si iter confici debet (S. Alf. IIT, 55).

Coroll. Qui statuto maius stipendium exigit, peccat contra religionem; ex hac enim virtute lex obligat; item contra iustitiam, si congruo maius exigat; non autem simoniae reus est, nisi spirituale vendat, puta maius stipendium exigendo ob indulgentiam altari annexam.

2. *Maius* stipendium *ultro oblatum accipi potest* (can. 832); neque Episcopus potest prohibere, quominus maius offeratur.¹

3. Pariter *minus* stipendium accipi potest, nisi loci Ordinarius prohibuerit (can. 832). Si prohibitio facta fuerit, non censetur prohibitum, quominus minus stipendium accipiatur, si ratio misericordiae illud postulet.

4. Si quis pecuniae summam obtulerit pro Missarum applicatione, non indicans earundum numerum, hic supputetur secundum eleemosynam loci in quo oblato morabatur, nisi aliam fuisse eius intentionem legitime praesumi debeat (can. 830). Haec etiam testatori applicentur.

Articulus II.

De acceptance stipendiorum deque obligatione ex ea oriunda.

1. Acceptatio stipendiorum. 1. Nemini licet tot Missarum onera per 219 se celebrandarum recipere quibus intra annum (intellige: a die susceptae obligationis) satisfacere nequeat (can. 835), sive quia numerus oblatus exsuperat anni dies, sive quia sacerdos iam tot onera suscepit, ut nova intra annum implere non possit. Decretum *Ut debita* eandem dispositionem continebat, addito: « salva tamen semper contraria offerentium voluntate »; quae additio cum in Codice omissa sit, libertas magis restricta videtur. Neque tamen nova lex ita accipienda, ut pro illicito habeatur v. g. recipere stipendium pro 12 Missis anniversariis.

2. In ecclesiis in quibus ob fidelium peculiarem devotionem Missarum eleemosynae ita affluunt, ut omnes Missae celebrari *ibidem* debito tempore nequeant, moneantur fideles, per tabellam in loco patenti et obvio positam, Missas oblatas celebratum iri vel ibidem, cum commode poterit, vel alibi (can. 836).

¹. Aertnys-Damen, II, n. 207. -----'. S. C. C. 16 Ian. 1649.

220 II. Obligatio ex sti piendo ori unda respicit tam celebrationem et applicationem ad intentionem dantis stipendium, quam circumstantias ab eo intentas, et tempus sive ab eo sive ab Ecclesia determinatum. Est autem obligatio *iustitiae*; neque huic obligationi obstat, quod dans stipendium normas ab Ecclesia quoad tempus statutas ignorat. Sufficit, ut intendat Missam, prout secundum Ecclesiam dicenda est; sacerdos autem acceptando stipendium tacite ad normas ab Ecclesia statutas se obligat.

221 i. *Celebratio et applicatio ad intentionem dantis stipendium* principaliter imponitur; atque quidem ob singula stipendia. Hinc can. 828: « Tot celebrandae et applicandae sunt Missae, quot stipendia etiam exigua data et accepta fuerint. » Porro omissio etiam *unius* tantum Missae certo gravis est, si materia stipendii respectu dantis est gravis, neque agitur de magno numero Missarum ad eandem intentionem celebrandis.

Disputatur 1, num gravis sit omissio *unius* Missae celebrandae ob stipendium, cuius materia *levis* est. Plures negant, sed cum S. Alfonso (VI, 317, q. 3) et aliis affirmamus. Etenim obligatio debili ex iustitia gravis est, si agitur de re gravi, qualis est Missa. Quod autem ille, qui bono Missae privatur, levi stipendio aliam Missam obtinere potest, id nullatenus impedit, quominus ille, qui teneatur ex iustitia bonum *grave* praestare, *sub gravi* ad hoc teneatur.

Disputatur 2, num omissio unius Missae gravis sit, si agatur de magno numero Missarum ad eandem intentionem celebrandarum. Sed argumentum supra allatum etiam militare videtur pro sententia, quae docet, omissionem in isto quoque casu gravem esse.

Disputatur 3, num qui stipendium *leve* receperit, teneatur *sub gravi* illud restituere casu, quo nec ipse Missam dicere nec curare potest, ut ab alio dicatur; ad haec enim tenetur. Porro omnino negandum videtur; siquidem non apparet, obligationem restituendi rem *levem*, esse *gravem*.

222 2. *Circumstantiae debitae*; quocirca primum notetur can. 833 : Praesumitur oblato rem petiisse *solam Missae applicationem*; si tamen oblato r expresse aliquas circumstantias in Missae celebratione servandas determinavit, sacerdos, eleemosynam acceptans, eius voluntati stare debet. Speciatim notentur haec :

a) *Circumstantia loci*. *Missae fundatae* celebrari debent loco a fundatore designato. Grave peccatum foret saepe et sine iusta causa ab hac regula recedere (S. Alf. VI, 329). Attamen beneficiarius non tenetur *ipset* Missas celebrare, nisi fundator illud expresse statuerit (S. Alf. VI, 330). Ad haec potest Episcopus, interpretando voluntatem fundatoris, dispensative permittere, ut Missa ob causam iustam alio loco celebretur (S. Alf. VI, 329).

Quoad *Missas manuales* circumstantia loci sub gravi servari debet, si spectatis adjunctis, locus censi ri debet pertinere ad substantiam obii-

gationis, ut facile fit, si agitur de Missa nuptiali, exsequiali, vel de Missa celebranda coram imagine miraculosa. Si locus assignatus non pertinet ad obligationis substantiam, eius neglectus levis est, atque ob causam iustam (non praevisam) licitus evadit.

b) *Circumstantia altaris privilegiati*; quocirca advertas:

a) Qui tenetur celebrare in altari privilegiato, non satisfacit aliam indulgentiam plenariam defuncto applicando. '

β) Sacerdos habens privilegium *personale* altaris privilegiati, satisfacit, licet celebret in altari non privilegiato. '

7) Qualitas Missae *de Requie*, *de feria* vel *de vigilia*, item additio Orationis pro defuncto ad valorem indulgentiae iam non requiritur. '

υ) Qui circumstantiae altaris privilegiati non satisfecit, tenetur ad compensationem, puta ad aliam indulgentiam plenariam animae defuncti applicandam, quod peragere potest v. g. dicendo orationem *En ego* etc. (S. Alf. VI, 329).

c) *Circumstantia qualitatis Missae* — puta Missae *de Requie* vel *votivae* — si expresse determinatur, ' sub veniali servari debet, non autem sub gravi, quia non agitur de substantia, sed solum de accedenti contractus. Quodsi rubricae prohibeant, quominus qualitas Missae servetur, passim ex consensu dantis stipendium praesumpto per aliam Missam satisfit obligationi. Consultius tamen est, ut, si commode fieri possit, alia die Missa petita dicatur.⁵ Si sacerdos praevideat, Missae qualitatem petitam die assignato servari non posse, offerens praemoneatur.

(I) *Circumstantia Missarum Gregorianarum* secum fert, ut triginta Missae pro eodem defuncto (ab uno vel a pluribus sacerdotibus) celebrentur, idque per triginta dies non interruptos. Porro qui voluntarie seriem interruptit, tenetur eam denuo inchoare; si quis illud *involuntarie* fecerit, sufficit, ut numerum compleat atque detrimentum aliquo modo compenset v. g. applicando indulgentiam plenariam.

' S. C. Indulg. 2 Maii, 1852; 24 Iui. 1885 (A. S. S. t. 18, p. 94). ----- ' S. C. Indulg. 15 Mart. 1852. ' S. Off. 19 Febr. 1913 (A. A. S. 1913, p. 122).

' Qualitas Missae expresse determinatur, si petatur Missa *DE Requie* vel Missa *votiva* v. g. S. Gerardi; non autem, si petatur ad certam intentionem. Disputatur, utrum necne satis determinetur, si petatur Missa pro defuncto vel in honorem S. Gerardi, vel pro vivo. Plerique negant, immo iure censent, passim *solum applicationem*, nullatenus vero *qualitatem* Missae intendi. Aliter alii, sed responsum C. S. R. (3 Mart. 1761, n. 2461, ad VII), quo innituntur, quaestionem nostram rite positam non dirimit; siquidem S. Congr. respondit; «Diebus quibus dici possunt Missae votivae privatae vel defunctorum, Sacerdos *ad illas obligatus*, ratione foundationis vel accepti manualis stipendii, propriae obligationi non satisfacit dicendo Missam de die occurrente; expressa enim voluntas testatorum vel postulantium, dummodo sit rationabilis, debet adimpleri. » Sed quaerimus, *quando* ad qualitatem Missae *obligatus sit*. ----- \ Cfr. S. R. C. 30 Iun. 1896, n. 3922. Decr. Gen. § IV. n. 3; 13 Iun. 1899. ” 4031. ad IV.

223 3. *Tempus debitum. Missae fundatae et ad instar manualium* celebrari debent die et hora a tondatore designatis. Grave peccatum foret saepe et sine iusta causa ab hac regula recedere (S. Alf. VI, 329). Potest tamen Episcopus, interpretando voluntatem fundatoris, dispensative permittere, ut Missa ob causam iustam alio die vel hora celebretur (S. Alf. VI, 329).

Quoad *Missas manuales* haec accipe:

a) Si oblato tempus expresse assignaverit, Missae eo omnino tempore sunt celebrandae (can. 834, § 1). Dilatio diuturna grave peccatum est; item levis, si talis est, ut Missa pro instanti necessitate petita, tempestive non dicatur, secundum dicenda sub c.

b) Si oblato tempus expresse arbitrio sacerdotis reliquerit, sacerdos poterit tempore quo sibi magis placuerit, eas celebrare, firmo praescripto can. 835 (can. 834, § 3); quem canonem conferas n. 2JQ.

c) Si oblato nullum tempus pro Missarum manualium celebratione expresse assignaverit:

a) Missae pro urgenti causa oblatae quamprimum tempore utili sunt celebrandae (can. 834, § 2, i°). Temporis utilis neglectus graviter illicitus est, atque obligationem restitutionis stipendii secumfert.

β) In aliis casibus Missae sunt celebrandae intra modicum tempus pro maiore vel minore Missarum numero (can. 834, § 2, 20); qua in causa pro norma assumi potest Decretum *Ut debita* quod statuebat, « utile tempus ad manualium Missarum obligationes implendas esse mensem pro Missa una, semestre pro centum Missis, et aliud longius vel brevius temporis spatium plus minusve, iuxta maiorem vel minorem numerum Missarum » n. 2).¹ Praeterea S. C. C.² respondit, terminos praescriptos intelligendos esse *seorsim* quoad quemlibet, qui stipendium offert, non cumulative quoad omnes, qui offerunt. Ceterum dilatio iusto maior, qualis (vi iuris naturae) videtur ea, quae tempus supra assignatum egreditur, graviter vel leviter est illicita, prout notabilis vel levis est. Porro dilatio mense amplior ultra tempus legitimum, immo etiam

¹. Quoad numeros intermedios S. C. C. 27 Febr. 1905 respondit: « rem relinqui discreto iudicio et conscientiae sacerdotum juxta decretum et regulas a probatis doctoribus traditas. » Hinc statui possunt:

2 menses pro 20 Missis.

3 < 40 <

4 < < 60 <

5 < < 80 <

6 < 100 <

12 < < 200 < Praeterea ulterior dilatio a S. Sede concedi potest.

27 Febr. 1905, ad XI.

minor, si de recenter defunctis agitur, notabilis videtur. ' Denique aequum est, aliquem numerum ex Missis pro recenter defunctis quantocius celebrari (S. Alf. VI, 317, qu. 2).

III. Cessatio obligationis. Licet sine culpa illius qui onere celebrandi 224 gravatur, Missarum eleemosynae iam perceptae perierint, obligatio non cessat (can. 829). Ratio patet; etenim quod sacerdos re sua, i. e. stipendio recepto privatur, id alium non privat iure, per traditionem stipendii recepto et perfecto, ut ad eius intentionem Missa applicetur. Potest tamen qui eleemosynam v. g. amisit, curare, ut alius pro minore stipendio Missam celebret.

Articulus III.

De distributione et transmissione Missarum.

I. Quatenus quis *debeat vel possit* Missas distribuere aut transmittere, 225 ex hisce eruas :

1. Qui Missas per alios celebrandas habet, eas quamprimum distribuat, firmo praescripto can. 841 ; sed tempus legitimum pro earundem celebratione incipit a die quo sacerdos celebraturus easdem receperit, nisi aliud constet (can. 837). Agitur v. g. de administratore causae piae, de exsecutore testamenti, de herede. Distribuant autem Missas quamprimum, ne celebratio nimis differatur.

2. Qui habent Missarum numerum de quibus sibi liceat libere dispo-
nere, possunt eas tribuere sacerdotibus sibi acceptis, dummodo probe sibi constet eos esse omni exceptione maiores vel testimonio proprii Ordinarii commendatos (can. 838). ' Dicitur *sacerdotibus*; hinc non licet eis tradere v. g. bibliopolis etc. Nihil tamen impedit, quominus tradantur sacerdoti, qui eas inter alios sacerdotes distribuat. Tradi autem possunt eis quoque sacerdotibus, qui in alia dioecesi habitant vel degunt ; siquidem Codex non distinguit atque solum requirit, ut sacerdos sit omni exceptione maior, i. e. vere fidus vel a proprio (i. e. acceptantis utut forte in alia dioecesi habitantis) Ordinario commendatus. Porro dispositio aliquorum Conciliorum Provincialium, quibus vetatur, stipendia sine licentia Ordinarii ad aliam dioecesim mitti, sustinetur tantum — nisi privilegium accedat — quoad Missas fundatas, vel ad instar manualium, vel manuales datas intuitu causae piae.⁴ Ex hisce deducas, quid possit in hac re Ordinarius loci.

' Cfr. S. C. C. 17 Iul. 1655. ----- Hisce sublatum est decretum S. C. C. (22 Maii, 1897, A. S. S. t. 40, p. 344), quo sacerdotibus extra dioecesim commorantibus stipendia non poterant transmitti nisi per eorum Ordinarium, aut ipso saltem audito et annuente. Item sublata videntur decreta, quae prohibebant *directam* transmissionem Missarum ad sacerdotes orientales. -----'. Cuiusmodi Episcopis Hollandiae ad tempus concessum est. -----«. S. C. C. 19 Febr. 1921.

3- Omnes et singuli administratores causarum piarum aut quoquo modo ad Missarum onera implenda obligati, sive ecclesiastici sive laici, sub exitum cuiuslibet anni, Missarum onera quibus nondum fuerit satisfactum, suis Ordinariis tradant secundum modum ab his definiendum. — Hoc autem tempus ita est accipiendum ut in Missis *ad instar manualium* obligatio eas deponendi decurrat a fine illius anni intra quem onera impleri debuissent; in manualibus vero, post annum a die suscepti oneris, salva diversa offerentium voluntate (can. 841, § 1 et 2). Nimirum offerentes manualia possunt concedere, ut Missae plus annum differantur.

226 II. Qui Missas a fidelibus receptas aut quoque modo suae fidei commissas aliis celebrandas tradiderint, obligatione tenentur usque dum acceptatae ab eisdem obligationis et recepti stipendii testimonium obtinuerint (can. 839). Itaque ius positivum latius sese non extendit; spectato vero iure naturae, non foret ab obligatione immunis, qui Missam, cuius celebrandae obligationem ipse susceperat, transmitteret, et postea compiraret, celebrationem Missae negligi (cfr. n. 224).

227 III. Qui Missas transmittit, tenetur stipendium transmittere, prout sequitur:

i. Qui Missarum *stipendia manuales* ad alios transmittit, debet acceptas integre transmittere, nisi aut oblatores expresse permittat aliquid retinere, aut certo constet excessum supra taxam dioecesanam datum fuisse intuiti personae (can. 840, § 1). Itaque per se celebrans ius habet ad *integrum* stipendium recipiendum, atque quidem aut in specie sua aut, si sacerdos celebraturus consentiat, in aequivalenti, puta in libris; item (etiam sine consensu celebrantis), si agitur de vicariis in domo parochi degentibus, communis stipendii excessus in victu et servitio ipsis tribui potest.¹ Denique quoad eosdem vicarios sustineri potest consuetudo, ut semper ad intentionem parochi celebrent, qui ipsis concedat victum et servitium, dum ex aerario ecclesiae aut a parochio determinatam pensionem recipiunt.² Potest qui stipem manualementem transmittit, aliquid retinere: i^o cum oblatores illud expresse permittit; 2° cum certo constat, excessum supra taxam dioecesanam datum fuisse intuiti personae, puta *quia* ille, cui Missa oblata est, pauper est, vel propinquus, amicus aut etiam parochus offerentis;³ 3° si excessus taxae consuetae pertinet ad iura stolae, ut si

¹. Decretum *Ut debita* praescribat, ut stipendia ex integro et *in specie sua* traderentur (art. 10).-----'. S. C. C. 25 Febr. 1905 in Bredan. ad I (A. S. S. t. 38, p. 15); 25 Febr. 1910 in Luxcmb. (A. A. S. 1910, p. 203). ² S. C. C. in Bredan. ad 111 (A. S. S. l. c.); to lan. in Montess. (A. A. S. 1920, p. 70). ³ Cfr. S. Poenit 6 April., 1742 (Collect., n. 336); S. C. C. 31 Ian. 1880.

agitur de Missa nuptiali vel exsequiali.' In ceteris casibus celebraturus ius habet ad integrum stipendium. Nihil vero impedit, quominus ille, *omnino sponte* iure suo cedendo, stipem vel partem eius transmittenti relinquat. At nunc aequae ac antea illicitum videtur *rogare* celebraturum, ut stipendium eiusve partem cedat. Nam, spectatis Const. Bened. XIV *Quanta cura*, 'ubi eiusmodi rogatio *exsecrabilis abusus* dicitur, et can. 827, dubitari debet, num ius antiquum immutatum sit. In dubio' autem a veteri iure non est recedendum (can. 6, 40).

2. In Missis *ad instar manualium*, nisi obstet mens fundatoris, legitime retinetur excessus et satis est remittere *solam eleemosynam manua-lem dioecesis in qua Missa celebratur*, si pinguis eleemosyna locum pro parte teneat dotis beneficii aut causae piae (can. 840, § 2). Utrum vero necne conditio apposita locum habeat, eruatur: 1° ex ipsis foundationis tabulis, quando expresse testantur, integrum fructum annum fundationis tamquam stipendium designatum esse; 2° ex indole beneficii, cui fundatio annexa est; si nempe redditus beneficii omnes vel pro maxima parte hisce stipendiis constant; 3° ex consuetudine, quando pinguiora stipendia semper tamquam pars reddituum habita sunt; et 4° ex declaratione authentica Ordinarii.¶

Cor. I. Licet alterutrius rogatu *permutare* intentiones, stipendio inaequali retento, si fiat, ut officia permutentur;¶ secus si principaliter fiat lucri capiendi causa. : Ratio *prioris* est, quia omnis turpis quaestus abest. Ratio *posterioris*, quia quaestus illicitus non videtur abesse; cfr. can. 827 (S. Alf. VI, 322, dub. 4). 228

Cor. II. Qui ex munere curam habet de stipendiis distribuendis moderatam mercedem exigere potest ab iis, quibus Missae distribuuntur (S. Alf. VI, 322, dub. 8°); atque generatim, qui Missas transmittit, potest deducere expensas administrationis et translationis.' Administratores autem ecclesiarum nequeunt partem stipendii retinere pro expensis altarium, inservientium, luminis, vini, hostiarum etc. nisi ecclesiae inopia premantur.' (S. Alf. 322, dub. 5). Neque licet ex eleemosynis *manualibus*, quas fideles celebrioribus Sanctuariis tradere solent, quidquam detrahere ut ipsorum decori et ornamento consulatur.¶

¶ Cfr. S. C. C. 25 Iui. 1874 (Collect, n. 1422); n Maii, 1888. : 30 Iun. 1741. -----* N. K. Stemmen, 1918, p. 9; Aertnys-Damen, IT, n. 212. * V. g. missionarius exercitiis spiritualibus vacans, Missam et intentionem pro hora 6a annuntiatam in se suscipit, ut sacellanus satis infirmus senus celebrare possit; atque huic suam intentionem persolvendam tradit, quin de permutandis stipendiis sermo sit.----- ¶ V. g. aliquis habet Missam pingui stipendio hodie celebrandam. Sed ex inopinato praepeditus, quominus celebret, arcessit alium sacerdotem, eique minus stipendium habenti proponit Missas permutandas, ita scii, ut ipsemet alius sacerdotis intentionem postridie persolvendam in se suscipiat. ----- ¶ S. C. C. in Brendan., 25 Febr. 1905, Mens est. ----- Const. Innoc. XII, Nui'ER, Ad. VII. ----- * Decretum S. C. C. *Ut debita* (art. 11).

Cor. III. Qui *indebite* partem stipendii retinet, peccat contra strictam iustitiam, idcoque ex eadem virtute ad restitutionem tenetur, prout sequitur :

1. Certo strictam iustitiam laedit exsecutor testamenti, qui retinet partem summae in Missarum stipendia erogandae. Idem secundum Const. Bened. XIV, *Quanta cura*, § 1 sq. dicendum de iis, qui stipendia colligunt eo fine, ut Missae alibi, ubi stipendia minora sunt, celebrentur.

2. *Disputatur* de aliis; at cum S. Alfonso (VI 322, dub. i^o) omnino affirmandum videtur. Etenim dominium stipendii non acquiritur nisi secundum intentionem dantis. Atqui intentio dantis ea videtur esse, ut is, qui onus impleat, etiam stipendium recipiat. *Obi.* Nihil impedit, quominus recipiens stipendium onus per alium impleat. *Resp. Cone.*; sed ex intentione dantis stipendium, a. v. vi huius contractus, ille alius, qui onus adimplet, videtur recipere ius in stipendium datum. E dictis contra aliquos etiam deducitur, stipendium esse restituendum *celebranti*, non autem danti eleemosynam (S. Alf. VI, l. c.).

Articulus IV.

De abusibus vitandis in stipendiis acceptandis.

- 229 A stipe Missarum, ita can. 827, quaelibet etiam species negotiationis vel mercaturae omnino arceatur. Quem canonem negligunt: i^o qui sua sponte partem stipendii retinent (n. 227); 2° qui alios *rogant*, ut translatis Missis, partem stipendii retinere possint (n. 227); 3° *bibliopolae vel mercatores*, qui stipendia colligunt, eorumque loco sacerdotibus Missas celebraturis libros, periodica, aliasve merces tribuunt,¹ sive cum lucro (mercatura) sive sine lucro (species mercaturae). *Auctor* tamen stipendii loco pecuniae alias res celebraturo offerre potest.

Articulus V.

De cautelis legis.

- 230 1. Invigilatio. Ius et officium advigilandi ut onera Missarum adimpleantur, in ecclesiis saecularium pertinet ad loci Ordinarium; in religiosorum ecclesiis, ad eorum Superiores (can. 842).
- 231 IL Annotatio Missarum. 1. Rectores ecclesiarum aliorumque piorum locorum sive saecularium sive religiosorum in quibus eleemosynae Missarum recipi solent, peculiarem habeant librum in quo accurate notent Missarum receptarum numerum, intentionem, eleemosynam, celebrationem (can. 843, § 1). Ordinarii tenentur obligatione singulis saltem annis huiusmodi libros sive per se sive per alios recognoscendi (can. 843, § 2). *Ordinarii*, i. e. Ordinarii locorum vel Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis (can. 198, § 1).

» Decretum *Ut debita* S. C. C. 11 Maii, 1904 (art. 8); cfr. S. C. C. 9 Sept 1874; Dccr. *Vigilanti studio*, 23 Maii, 1893.

2. Ordinarii quoque locorum et Superiores religiosi, qui propriis subditis aliisve Missas celebrandas committunt, quas acceperint Missas cum suis eleemosynis cito in librum per ordinem referant (curentque pro viribus ut quamprimum celebrentur). — Immo omnes sacerdotes sive sacculares sive religiosi debent accurate adnotare quas quisque Missarum intentiones receperit, quibusve satisfecerit (can. 844). Sufficit tamen, ut quis Missas per alium annotet.

III. Poenae. Qui deliquerint contra praescriptum can. 827, 828, 840, § 1, ab 232 Ordinario pro gravitate culpae puniantur, non exclusa, si res ferat, suspensione aut beneficii vel officii ecclesiastici privatione, vel si de laicis agatur, excommunicatione (can. 2324). Poenae latae sententiae antea statutae abrogatae sunt.

SCHOLION 1

De piis foundationibus.

1. Notio et natura. Nomine piarum foundationum significantur bona 233 temporalia alicui personae morali in Ecclesia quoquo modo data, cum onere in perpetuum vel in diuturnum tempus ex redditibus annuis aliquas Missas celebrandi, vel alias praefinitas functiones ecclesiasticas explendi, aut nonnulla pietatis et caritatis opera peragendi (can. 1544. § 1). Fundatio, legitime acceptata, naturam induit contractus synallagmatici: *do ut facias* (can. 1544, § 2).

Nota. Loci Ordinarii (vel, si agitur de piis foundationibus in ecclesiis etiam paroecialibus religiosorum exemptorum, Superioris maioris) est normas praescribere de dotis quantitate infra quam pia fundatio admitti nequeat, et de eius fructibus rite distribuendis (can. 1545, coll. 1550).

II. Acceptatio foundationis. 1. Ut huiusmodi foundationes a persona 234 morali acceptari possint, requiritur consensus Ordinarii loci (vel, si de religiosis exemptis agatur, Superioris maioris) in scriptis datus, qui eum ne praebeat, antequam legitime compererit personam moralem tum novo oneri suscipiendo, tum antiquis iam susceptis satisfacere posse; maximeque caveat ut redditus omnino respondeant oneribus adiunctis secundum cuiusque dioecesis morem. — In acceptatione, constitutione et administratione foundationis patronus ecclesiae nullum ius habet (can. 1546).

2. Foundationes, etiam viva voce factae, scripto consignentur. — Alterum tabularum exemplar in Curiae (vel Superioris maioris) archivo, alterum in archivo personae moralis, ad quam fundatio spectat, tuto asservetur (can. 1548).

Nola i. Pecunia et bona mobilia, donationis nomine assignata, statim in loco tuto, ab eodem Ordinario (vel Superiore maiore) designando, deponantur ad eum finem

ut eadem pecunia vel bonorum mobilium pretium custodiantur et quamprimum caute et utiliter secundum prudens eiusdem Ordinarii arbitrium, auditis et iis quorum interest et dioecesano administrationis (vel Superioris maioris) Consilio, collocentur in commodum eiusdem foundationis cum expressa et individua mentione oneris (can. 1547).

Nota 2. Servatis praescriptis can. 1514-1517 et can. 1525, in qualibet ecclesia onerum ex piis foundationibus incumbentium tabella conficiatur, quae apud rectorem in loco tuto conservetur (can. 1549, § 1). Pariter praeter librum de quo in can. 843, § i, alter liber retineatur et apud rectorem servetur, in quo singula onera perpetua et temporaria eorumque implementum et eleemosynae adnotentur, ut de iis omnibus exacta ratio Ordinario loci (vel Superiori maiori) reddatur (can. 1549, § 2).

Nota 3. Si agitur de ecclesiis, etiam paroecialibus, religiosorum *exemptorum*, omnia supra exposita servari debent, ita tamen ut iura et officia assignata *exclusive* competant Superiori maiori (can. 1550). Sed si sermo est de ecclesiis religiosorum *non exemptorum*, iura exposita *Ordinario loci* reservantur, etiamsi paroecia *pleno iure* domui religiosae unita sit (can. cit. coli, responso P. C.)¹

235 III. Obligatio foundationis, quod ad *Missas* attinet, est tam celebrandi tot Missas quot statutae sunt, quam implendi alia a fundatore imposita, puta quoad qualitatem Missae, locum, altare, horam etc. (n. 220). Obligatio celebrandi toties, quoties in foundatione exprimitur, *gravis* est; obligatio ceterorum adiunctorum quanta sit, eruatur ex dictis generatim de obligatione ex stipendio oriunda (n. 222). *Adiunctorum* neglectus obligationem *aliam Missam celebrandi*, vel *restituendi stipendium eiusve partem* non inducit, nisi sacerdos intuitu maioris incommodi excessum stipendii acceperit; puta si maius stipendium accepit pro Missa *cantanda*, et *non cantavit*. Ceterum notes:

i. Nisi aliter exprimatur, potest quis aut per se aut per alium onus implere (S. Alf. VI, 330).

2. Si non determinatur, cui Missae applicandae sint, praesumitur obligatio applicandi ipsi fundatori ;³ omniaque salva sunt, si applicatio fiat ad intentionem fundatoris.

3. Si fundator non omnes Missas celebrandas, sed ex eis certum numerum iusserit sibi vel ad suam intentionem celebrari, reliquarum applicationem praesumitur liberam reliquisse (S. Alf. 1. c).

4. Beneficio quandoque annexum est onus sive quotidie celebrandi sive quotidie celebrandi et applicandi. Porro:

a) Qui tenetur *ipsemet celebrare*, potest interdum ex iusta causa omittere Missam ; tenetur tamen per alium supplere, si onus immediate in-

¹ 25 IuL 1926, ad IV (A. A. S. 1926, p. 393). ----- \ S. C. C. 18 Mart. 1668; 26 Mart. 1718.

cumbit ecclesiae, communitati; secus si immediate beneficiato. Causae iustae interdum *omittendi* Missam sunt:

«) *Religio*; scilicet beneficiatus potest reverentiae causa secundum alios semel in hebdomade, secundum alios semel in mense a celebrando abstinere.

Impedimentum rationabile, ut iter faciendum, exercitia spiritualia peragenda, etc.; huc etiam refertur:

7) *Infirmitas*. Si haec brevis est, beneficiatus neque per alium supplere tenetur; si diuturnior est, tenetur supplere per alium. Infirmitas autem brevis censetur secundum alios quindenae, secundum alios unius mensis secundum alios duorum mensium; quae ultima sententia a S. Alfonso pro satis probabili habetur' (VI. 333).

b) Qui tenetur *ipsemet celebrare et applicare*, potest, aequae ac ille qui tenetur tantum celebrare, interdum ex iusta causa omittere sacrum; potest etiam aliquoties—puta sexies in anno—pro se vel pro aliis offerre, non tamen accipere stipendium.' Si ipsemet non applicat, tenetur, ut dictum est de eo, qui debet quotidie ipsemet celebrare, supplere per alium, si onus immediate ecclesiae etc. impositum est; secus si directe beneficiato.

IV. Cessatio vel mutatio obligationis. Causae cessationis assignan- 236
tur reductio, defectus totalis reddituum et condonatio. *Reductio* est concessio minuendi opera v. g. numerum Missarum a pia foundatione statutum. *Condonatio* est concessio omittendi opera, puta Missas, quae tempore praeterito celebrari debuissent. S. Sedem gaudere facultate condonandi et reducendi Missas, patet ex C. 2, Clem., *de religiosis domibus* (III, II), et ex praxi Ecclesiae. Ceterum S. Sedes potest damnum fundatoribus oriundum compensare, tam supplendo ex thesauro Ecclesiae, quam iniungendo alia opera. Porro:

i. *Reductio onerum*, quae pias foundationes gravant, uni Sedi Apostolicae reservatur, nisi in tabulis foundationis aliud expresse caveatur (can. 1551, § 1); attamen, excepta Missarum reductione, valent haec can. 1517, §2: «Si tamen exsecutio onerum impositorum, ob imminutos redditus aliamve causam, nulla administratorum culpa, impossibilis evaserit, tunc Ordinarius quoque, auditis iis quorum interest, et servata, meliore quo fieri potest modo, fundatoris voluntate, poterit eadem onera aequae imminuere ». Adhaec accidentalis mutatio ad tempus et ob iustam cau-

Declarationes S. C. C. 4 Iun. 1689 et 17 Nov. 1695 non videntur quaestionem dirimere.-----*. S. C. C. 18 Sept. 1683 (Collect, η. 228).-----*. P. C. 14 Iui 1922 (A. A. S. 1922, p. 529).

sain facta, puta translatio Missae ab una hora ad alteram, Episcopi facultatem videtur non excedere, nisi specialis ratio fuerit certam horam assignandi.

« Causae autem ex quibus Sedes Apostolica solet Missas reducere sunt: paucitas sacerdotum, stipendii tenuitas vel augmentum stipendii currentis, extenuatio reddituum monasterii, vel maiores expensae necessariae ad victum, etc.; denique si urgeret necessitas fratrum, vel fabricae ecclesiae aut monasterii » (S. Alf. VI, 331). Pro reductione recurratur ad S. C. Cone.

Nola 1. Indultum reducendi Missas fundatas non protenditur nec ad alias Missas ex contractu debitas nec ad alia onera piae foundationis. — Indultum vero generale reducendi onera piarum foundationum ita intelligendum est, nisi aliud constet, ut indultarius potius alia onera, quam Missas reducat (can. 1551, § 2 et 3).

Nota 2. Consulitur, ut fundator documento foundationis inserat facultatem imminuendi Missarum numerum, si redditus aequum stipendium pro singulis Missis non praebeant.

2. *Defectus totalis reddituum*; hisce enim deficientibus, corrui titulus, cui onera innituntur.¹ Quod redditus imminuuntur vel alia de causa aequum stipendium non iam constituunt, per se non sufficit, ut onera minuantur; quod sequitur ex dictis supra. Si vero fundator stipendium pro singulis Missis assignavit, vel numerum Missarum non determinavit, numerus utique pro rata minui potest iuxta stipendium pro singulis Missis determinatum vel iuxta taxam dioeceseos.

3. *Condonatio onerum* | Sedi Apostolicae prorsus reservatur. Recurratur autem pro foro externo ad S. C. Cone.; pro foro interno ad S. Poenitentiarum.

SCHOLION II.

De pluribus Missis eadem die offerendis.

237 I. Excepto die Nativitatis Domini et die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, quibus facultas est ter offerendi Eucharisticum Sacrificium, non licet sacerdoti plures in die celebrare Missas, nisi ex apostolico induito aut potestate facta a loci Ordinario (can. 0896, § 1). Notes autem:

i. *Quoad diem Nativitatis Domini*: a) Qui unam tantum Missam dicit,umat eam, quae horae celebrationis respondet, i. e. in nocte primam, in aurora secundam, in die tertiam. ' Qui — quod licitum est¹ —

¹. Cfr. S. C. C. 7 Iui. 1686; 18 Aug. 1705. ----- Notes ex can. 1509, 5", onera Missarum ope praescriptionis non exstingui.----- ' S. R. C. 19 Iun. 1875, n. 3354; 13 Febr. 1892, n. 3767, ad 21. ----- ' S. R. C. 19 Iun. 1875, n. 3355.

duas Missas tantum celebrat, si eas separet nec ambas in die dicat, ita procedat, ut Missae horae celebrationis respondeant; si eas non separet et ambas legat in nocte, sumat primam et alteram; si in aurora vel in die, alteram et tertiam celebret.

b) Qui ex induito apostolico quotidie Missam votivam vel defunctorum potest celebrare, etiam die Nativitatis Domini ter eandem Missam dicere potest,¹ i. e. vel votivam, vel, uti videtur, unam ex tribus Missis Nativitatis.^{*}

2. *Quoad diem Commemorationis omnium fidelium defunctorum:*

a) Qui tres Missas dicit, debet unam gratis pro omnibus fidelibus defunctis, alteram gratis ad intentionem S. Pontificis applicare; tertiam pro stipendio celebrare potest. Etiam illicitum est, Missis pro defunctis et ad intentionem S. Pontificis ad aliam diem translatis, in die Commemorationis tres Missas pro stipendio dicere. At non refert, quatenus e tribus Missis pro defunctis ad intentionem S. Pontificis, vel pro stipendio celebretur.²

b) Qui *unam tantum* Missam legit, sumat primam Missam diei, eamque pro stipendio applicare potest. « Eandem (i. e. primam Missam) adhibeat, qui Missam *cum cantu* celebraturus sit, facta ei potestate anticipandae alterius et tertiae. »³ Qui *duas tantum* Missas celebrat, sumat duas priores Missas diei, potestque unam applicare pro stipendio, et tenetur alterutram dicere pro defunctis.⁴

c) Qui ex induito apostolico quotidie Missam votivam vel defunctorum potest celebrare, etiam die Commemorationis omnium fidelium defunctorum ter eandem Missam dicere potest. '

II. Facultatem pluries in die celebrandi impertiri nequit Ordinarius, 238 nisi cum, prudenti ipsius indicio, propter penuriam sacerdotum die festo de praescripto notabilis fidelium pars Missae adstare non possit; non est autem in eius potestate plures quam duas Missas eidem sacerdoti permittere (can. 806, § 2). Itaque:

1. Potestas Ordinarii respicit solos dies festos de praecepto, i. e. quibus fideles de facto tenentur audire Missam; excluduntur igitur dies festi suppressi.^{*}

2. Potestas Ordinarii respicit adiuncta, in quibus, binatione exclusa, notabilis fidelium pars sacrum audire non posset. Casus adest: 1° si paro-

¹. S. R. C. 26 Ian. 1920, n. 4356. ----- S. C. C. 15 Oct. 1915, ad 1, 2 et 3. -----
S. R. C. n. 4331. -----^{*}. S. R. C. 28 Febr. 1917, n. 4342. ----- ². S. R. C. 29 Ian,
1920, n. 4356. ----- ³. S. C. de Prop. Fid. 28 Sept. 1837.

chus habet duas paroecias tam distantes unam ab altera, ut utriusque populus in eandem ecclesiam commodè convenire nequeat; nec adest sacerdos, qui in altera paroecia celebret; 2° si parochus habet duos in eadem paroecia populos praedicto modo distantes, nec adest sacerdos, qui alteram Missam celebret; 3° si notabilis parochianorum pars — puta viginti personas — nequit convenire ad unam eandemque Missam audiendam, sive ob adiuncta domestica, sive ob ecclesiae angustiam; nec alius adest sacerdos, qui alteram Missam dicat. Nequit autem Ordinarius binationem concedere in favorem eorum, qui in oratoriis suis privatis praecepto satisfacere velint; neque sufficit mera consuetudo, nisi centenaria sit et Ordinarius iudicet, eam prudenter submoveri non posse (can. 5). Praeterea cum facultas binandi concessa sit, ut necessitati obveniat, nequit exerceri, si forte alius adveniat sacerdos, qui alteram Missam dicere possit et velit. Ceterum notes:

a) Facultas concessa, ut in *determinata* ecclesia bis ab eodem celebretur, *localis* est, ita ut communicetur alteri, qui eius vices gerat. Secus dicendum de facultate alicui concessa, ut ea ob casum occurrentem modo hic modo illic utatur; quae facultas *personalis* est, et alii communicari nequit, nisi addita sit facultas subdelegandi.

b) In casu repentinae necessitatis, puta si alter sacerdos subito aegrotat, nec alius arcessiri potest, licentia Episcopi praesumi potest,⁴ nisi statuta exigant, ut iudicium vicarii foranei intercedat.

239 III. Denique satis probabiliter licet binare, si secus moribundus Viatico privaretur.

240 IV. Quoties quis pluries in die celebrat, si unam Missam ex titulo *iustitiae* applicet, sacerdos, praeterquam in die Nativitatis Domini, pro alia eleemosynam recipere nequit, excepta aliqua retributione ex titulo extrinseco (can. 824, § 2); quae explicata videas n. 217.

SECTIO III.

Dc servandis in oblatione Missae.

Dicendum de dispositione offerentis, de loco, tempore et ritu offerendi.

De dispositione offerentis.

Sacerdos celebraturus sit ieiunus a media nocte, in statu gratiae, et rite praeparatus.

⁴ Cfr. Instr. S. C. de Prop. Fide, ubi dicitur, concessionem satis benigne esse interpretandam. Instr. S. C. de Prop. Fid. 24 Maii, 1870, n. 6 (Collect, n. 192) ----- Bened. XIV, Const. *Declarasti nobis*. ----- Cfr. Instr. S. C. de Prop. Fid. 24 Maii 1870, n. 13-17 (Collect, n. 792).

I. Ieiunium naturale. Sacerdoti celebrare non liceat, nisi ieiunio naturali a media nocte servato (can. 808). Quae respiciunt ieiunium naturale, exposita videas n. 187 sq. Adde can. 247, § 5: « Ipsa (i. e. Congregatio S. Off.) una competens est circa ea omnia quae ieiunium eucharisticum pro sacerdotibus Missam celebrantibus respiciunt. » Denique S. Off. declaravit, sacerdotes dispensatos a ieiunio eucharistico, ante 2am missam sumere posse ablutionem in prima.

II. Status gratiae requiritur tam ad consecrationem digne peragendam (n. 26), quam ad communionem recipiendam (n. 179).

1. Qui statum gratiae amisit, per se tenetur illum per confessionem sacramentalem recuperare (can. 807); per accidens sufficit actus perfectae contritionis, scilicet si urgeat necessitas, et copia confessarii desit (can. cit.); quae singula uberius explanata videas n. 179.

2. Quodsi sacerdos sibi conscius peccati mortalis, deficiente copia confessarii et urgente necessitate, elicitio tamen perfectae contritionis actu, celebravit, quamprimum confiteatur (can. 807). ' Dicitur :

a) *Sacerdos*; itaque lex non astringit laicum vel clericum nondum sacerdotio initiatum (S. Alf. VI, 268).

b) *Deficiente copia confessarii et urgente necessitate, elicitio tamen perfectae contritionis actu*; hinc lex non respicit sacerdotem, qui sine confessione celebraverit, at aut copia confessarii non deficiente, aut necessitate non urgente, aut actu contritionis neglecto. Qui ita celebrant, sacrilegium committunt; ratio autem cur lex sacrilegos non comprehendat, est quia inutilis atque occasio novae transgressionis evaderet (S. Alf. VI, 260).

c) *Sine praemissa confessione sacramentali*; itaque lege non tenetur sacerdos, qui celebravit post confessionem, in qua inculpabiliter oblitus est peccati mortalis; quia non celebravit *sine praemissa confessione* (S. Alf. VI, 267).

d) *Celebraverit*; excipitur igitur sacerdos, qui mere *communicaverit*. *Disputatur* autem, num lex comprehendat sacerdotem, qui *inter celebrandum* gravis peccati recordetur, vel reus fiat. Plures negant, quia in Rubrica * dicitur, quod sacerdos, qui *ante Missam* recordatur peccati, et celebrat ex necessitate, non habens copiam confessarii, tenetur postea confiteri cum primum. Sed de eo, qui meminit peccati in ipsa celebratione, loquens, rubrica ' dicit: *Conteratur cum proposito confitendi*, absque eo quod adiungatur: *cum primum* (cfr. S. Alf. VI, 267).

\ 16 Nov. 1923 (A. A. S. 1923, p. 584). -----'. Cone. Trid. sess. 43, cap. 7. -----'. Dc defect, tit. VIII, η. 3. -----*. Dc defect, tit. VII, η. 4-

c) *Quamprimum confiteatur*. Porro:

a) Habetur hic *verum praeceptum*; hinc Alexander VII damnavit propositionem; «Mandatum Tridentini factum sacerdoti, sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non praeceptum, »¹ Adhaec praeceptum illud omnium consensu *nb gravi* obligat.

β) Illud *quamprimum* ex communi sententia intelligitur *intra triduum* seu ita, ut non liceat exspectare *ultra triduum*.¹ Obligatio confitendi exsistit, etiamsi quis non sil celebraturus nisi post longius tempus. Adhaec nequit sacerdos interim iterum absque praevia confessione celebrare, nisi èt necessitas celebrandi adsit èt copia confessarii desit. Denique, si quis nunc confiteri potest et praevidet, postea occasionem confitendi defuturam esse, tenetur *nunc*, puta iam primo die, confiteri (S. Alf. VI, 266).

- 243 III. Praeparatio et gratiarum actio. Sacerdos ne omittat ad Eucharistici sacrificii oblationem sese piis precibus disponere, eoque expleto, gratias Deo pro tanto beneficio agere (can. 810).

CAPUT II.

De loco offerendi.

- 244 I. Notio locorum sacrorum. Loca sacra quae huc spectanda veniunt, sunt ecclesiae et oratoria.

1. *Ecclesiae* nomine intelligitur aedes sacra divino cultui dedicata eum potissimum in finem ut omnibus Christifidelibus usui sit ad divinum cultum publice exercendum (can. 1161).

2. *Oratorium* est locus divino cultui destinatus, non tamen eo potissimum fine ut universo fidelium populo usui sit ad religionem publice colendam (can. 1188, § 1). Oratorium distinguitur triplex: publicum, semi-publicum et privatum.

a) *Publicum* est, si praecipue erectum sit in commodum alicuius collegii aut etiam privatorum, ita tamen ut omnibus fidelibus, tempore saltem divinorum officiorum, ius sit, legitime comprobatum, illud adeundi (can. 1188, § 2, 1°).

b) *Semi-publicum* est, si in commodum alicuius communitatis vel coetus fidelium eo convenientium erectum sit, neque liberum cuique sit illud adire (can. 1188, § 2, 2°).

c) *Privatum* seu domesticum est, si in privatis aedibus in commodum alicuius tantum familiae vel personae privatae erectum sit (can. 1188, § 2. 30).

*. Denz.-Bannw. n. 1138. -----; Alexander VII damnavit propositionem: «Illa particula *quamprimum*, intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur }» (Denz.-Bannw. n. 1139).

II. Consecratio et benedictio locorum sacrorum, i. *Consecratio* eccle- 245
siae, quamquam ad regulares pertinentis, spectat ad Ordinarium territori in quo locus ipse reperitur, dummodo Ordinarius caractere episcopoli sit insignitus, non tamen ad Vicarium Generalem sine speciali mandato, firmo iure S. R. E. Cardinalium consecrandi ecclesiam et altaria sui tituli (can. 1155, § 1). Cardinales, etiam non episcopi, possunt ubique cum consensu Ordinarii consecrare ecclesias (can. 239, § 1, 20°); idem possunt Abbates et Praelati *nullius* (can. 323, § 2).

b) Ius *benedicendi* locum sacrum, si hic pertineat ad clerum saecularem vel ad religionem non exemptam, vel ad laicalem, spectat ad Ordinarium territori in quo locus reperitur; si ad religionem clericalem exemptam, ad superiorem maiorem; uterque vero potest alium sacerdotem ad hoc delegare (can. 1156).

Nota. Non obstante quolibet privilegio, nemo potest locum sacrum consecrare vel benedicere sine consensu Ordinarii, sive territori sive religiosi, prout ferunt adiuncta (can. 1157); idque etiam valet pro Cardinalibus, si agitur de alia ecclesia ac ecclesia proprii tituli.

III. Loci, in quibus Missa celebrari potest. Missa potest celebrari: 246

1. *In ecclesiis et oratoriis publicis consecratis aut sollemniter benedictis* (can. 822, § 1; 1165, § 1; 1191).

2. *In oratoriis semi-publicis, legitime erectis* omnia divina officia functionesve ecclesiasticae celebrari possunt, nisi obstent rubricae aut Ordinarius aliqua exceperit (can. 193). Oratoria S. R. E. Cardinalium et Episcoporum sive residentialium sive titularium, licet privata, fruuntur tamen omnibus iuribus et privilegiis quibus oratoria semipublica gaudent (can. 1189).

3. *In oratoriis privatis legitime erectis,*¹ prout sequitur:

a) Si erecta sunt ex *induito Apostolicae Sedis*, nisi aliud in eodem induito expresse caveatur, celebrari potest — postquam Ordinarius per se vel per alium oratorium visitaverit et decenter instructum repererit — unica Missa, eaque lecta, singulis diebus, exceptis festis sollemnioribus; sed aliae functiones ecclesiasticae ibidem ne fiant (can. 1195, § 1). Ordinarius vero, dummodo iustae adsint et rationabiles causae, diversae ab eis ob quas indultum concessum fuit, etiam sollemnioribus festis permittere potest per modum actus Missae celebrationem (can. 1195, § 2).

b) Etiam si non ex induito S. Sedis sed *Ordinarii auctoritate* erecta sint. Ordinarius potest in casu aliquo extraordinario, insta et rationabili

Oratoria tam semi-publica quam privata debent esse divino tantum cultui reservata et ab omnibus domesticis usibus libera (can. 1196, § 2).

de causa, unam Missam, per modum actus (etiam iteratim, sed non habitualiter) permittere (can. 1194).

c) In privatis coemeteriorum aediculis, de quibus in can. 1190, Ordinarius loci permittere habitualiter potest etiam plurium Missarum celebrationem (can. 1194).

d) Nuntii, internuntii et delegati apostolici ex facultatibus ipsis concessis concedere possunt sacerdotibus infirmis, durante infirma valetudine, item sacerdotibus aetate devexis indultum oratorii privati, in quo missam celebrent, servatis canonicis regulis. Idem possunt plures Episcopi.

e) *Regulares* vi communicationis privilegiorum gaudent privilegio, quo Greg. XIII Societati Iesu concessit, ut possint Provinciales per se et absque Episcopi licentia in domibus et collegiis atque in aliis locis, ubi aliqui ex societate residebunt, oratoria erigere, in quibus plures Missae eodem die etiam ab extraneis celebrari et assistentes praeceptum implere possunt. Denique Regulares vi privilegiorum communicationis habent facultatem, pluribus concessam, erigendi oratoria privata in gaudiis seu domibus ruralibus: omnis autem, qui ibidem Missae assistit, praecepto satisfacere potest.

4). *Extra ecclesiam et oratoria* licet celebrare prout sequitur:

a) *Privilegium altaris portatilis* importat facultatem celebrandi ubique supra petram sacram, honesto tamen ac decenti loco, non autem in mari (can. 822, § 3).

Hoc privilegium vel iure vel induito Sedis tantum Apostolicae conceditur (can. 822, § 2). Iure concessum est Cardinalibus et Episcopis qui etiam permittere possunt, ut alia Missa, ipsis astantibus (ita) celebretur (can. 239, § i, 7°; 349, § 1. 1°).

b) Loci Ordinarius aut, si agatur de domo religionis exemptae, Superior maior, licentiam celebrandi extra ecclesiam et oratorium super petram sacram et decenti loco, nunquam autem in cubiculo, concedere potest iusta tantum ac rationabili de causa, in aliquo extraordinario casu et per modum actus (can. 822, § 4). Dicitur *nunquam vero in cubiculo*, i. e. in cubiculo, in quo aliquis actu decumbit. Ceterum dicta facultas *restrictive* interpretanda est.

*. Constit. *Decet Rom. Pont.* 3 Maii 1575. * S. C. de disc. sacr. 23 Dec. 1912
 P. C. 16 Oct. 1919, ad 12 (A. A. S. 1919, p. 478). Dein S. C. de disc. Sac in suis litteris ad Ord. Italiae 26 Iulii 1924 declaravit, causam hanc iustam et rationabilem desumi debere ex bono cultus divini et spirituali animarum bono (A. A. S. 1924, P. 3/0) Ex eiusdem S. Congr. resp. 3 Maii 1926, Ordinarius etiam celebrationem domi, praesente cadavere loco vulgo *comere ardente*, permittere nequit, nisi in casu aliquo extraordinario, exstante iusta et rationabili causa; qui

c) *In viari vel in fluvio* ut Missa dici possit, requiritur speciale indultum S. Sedis, ita ut privilegium altaris non sufficiat (can. 822, § 3). Speciale indultum competit S. R. C. Cardinalibus et Episcopis (can. 239, § i, 8°; can. 349, § 1, i°).

Indultum concedi solet ea lege, ut mare sit adeo tranquillum, ut nullum adsit periculum effusionis sacrarum specierum e calice; ut alter sacerdos, si adsit, assistat; utque, si in navi non habeatur capella propria vel altare fixum, tamen locus electus nihil indecens aut indecorum prae se ferat; nec celebratio in cellis prohibetur, quando adiuncta omnia remonent irreverentiae pericula.¹

d) Si necessitas urget, neque ad Ordinarium recurri potest, licet ex epikia ubique, etiam sub dio celebrare, modo locus nihil indecori habeat. Necessitas urget, v. g. si ecclesia corruiat, atque dies Dominica vel festum de praecepto adhuc vigente instat; si exercitus est in castris, atque Missa ex praecepto audienda est: si secus viaticum ministrari nequit, etc (S. Alf. VI, 356, 359).

IV. Loci, in quibus Missa celebrari nequit. Missa nequit celebrari 247 in templo haereticorum vel schismaticorum, etsi olim rite consecrato aut benedicto (can. 823, § 1); neque in ecclesia vel oratorio publico exsecrato, violato vel interdicto, donec denuo consecrata vel benedicta aut reconciliata fuerint, aut interdictum cessaverit (can. 822, 1170, 1173, § 1 et 2270, § i, coll. can. 1191, § 1).

i. *Exsecratio* habetur, quando sanctitas ecclesiae vel oratorii publici, ex dedicatione eis inhaerens amittitur; quod, spectato et explicato can. 1170, fit: i° cum totum aedificium simul destruitur vel corruiat; 2° cum maior parietum pars simul destruitur vel corruiat; 3° cum aedificium ab Ordinario loci in usus profanos redigitur: non autem: i° quando crusta partim vel ex integro e parietibus decidit vel aufertur;¹ 2° quando corruiat pars quae non est maior, puta solum tectum vel sola frons ecclesiae; 3° quando parietes per intervalla collabuntur vel destruuntur et restaurantur, etiamsi ecclesia integra nova evadat; modo tamen non maior pars *simul* collabatur vel destruat (S. Alf. VI, 367, 368).

casus extraordinarius una cum iusta et rationabili causa eodem S. C. resp. habetur occasione obitus loci Ordinarii aut personae cum principe familia aut aliter insignis ob merita et benefacta in Ecclesiam vel rempublicam, vel ob munificentissimas largitiones in pauperes et egenos; quo in casu dummodo semper debitae exequiae expleantur in ecclesia, Ordinarius permittere potest unius vel alterius Missae, sed non plus quam trium Missarum celebrationem, abrogato induito S. R. Congr. diei 29 Apr. 1894 (A. A. S. 1926, p. 388). Ita Aertnys-Damen, II, n. 232.

‘Cfr. S. C. de Prop. Fid. i Mart. 1902, coll. 13 Mart 1902.’ Crusta renovata, cruces in testimonium consecrationis factae denuo depingantur vel apponantur (S. R. C. 4 Maii, 1882, n. 3545).

Nota. Exsecrata ecclesia, perit Titulus et recitatio officii et commemorationis Patroni Titularis. Ecclesia exsecrata debet iterum consecrari vel benedici ut nova.

2. *Violatio* consistit in eo, quod sanctitas ecclesiae vel oratorio publico inhaerens non quidem amittitur, sed tamen contaminatur; quod fit per aliquos actus criminosos vel saltem maxime indecentes Porro « Ecclesia violatur infra recensitis tantum actibus, dummodo certi sint, notorii et in ipsa ecclesia positi ; 1° delicto homicidii; 2° iniuriosa et gravi sanguinis effusione; 30 impiis vel sordidis usibus quibus ecclesia addicta fuerit; 40 sepultura infidelis vel excommunicat! post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam » (can. 1172, § 1); quae exposita videas t. I, n. 616. Iam vero:

a) In violata ecclesia, antequam reconcilietur, nefas est divina celebrare officia (can. 1173, § 1); debet autem ecclesia violata, quam citissime poterit, reconciliari (can. 1174, § 1).

b) Ecclesiam *benedictam* reconciliare potest rector eiusdem vel quilibet sacerdos de consensu saltem praesumpto rectoris (can. 1176, § 1). Ecclesiae *consecratae* valida reconciliatio spectat ad Episcopum vel, si pertineat ad religionem clericalem exemptam, ad superiorem maiorem; uterque potest alium sacerdotem ad hoc delegare (can. 1176, § 2, coll. 1156); in casu gravis et urgentis necessitatis, si Ordinarius adiri nequeat, rectori ecclesiae consecratae eandem reconciliare fas est, certiore facto postea Ordinario (can. 1176. § 3).

c) Reconciliatio ecclesiae *benedictae* fieri potest aqua lustrali communi; reconciliatio vero ecclesiae *consecratae* fiat aqua ad hoc benedicta secundum leges liturgicas; quam tamen non solum Episcopi, sed etiam presbyteri qui ecclesiam reconciliant, benedicere possunt (can. 1177).

3. *Interdictum* ecclesiae quatenus celebrationem Missae impediat, exponitur in tract, de poenis ecclesiasticis.

CAPUT III.

De tempore offerendi.

248 I Dies oblationis. Missae sacrificium omnibus diebus celebrari potest, exceptis iis qui proprio sacerdotis ritu excluduntur (can. 820). Iam vero, spectato ritu latino:

i. *Ferio, quinta in Coena Domini et Sabbato Sancto* permittitur una Missa, et quidem sollemnis tantum. At:

a) Si quod festum de praecepto incidat feria V in Coena Domini,

« per Ordinarios locorum accurate providendum est, ut eo die aliquae quidem Missae privatae, ante celebrationem solitae Missae Conventualis celebrandae, pro praecepti implemento non desint; sed tamen propterea antiquus mos Communionis Cleri in Missa sollemni eius diei, quo Ecclesia SS. Eucharistiae Sacramenti institutionem et memoriam recolit, summa religione hactenus retentus nullatenus omittatur. » | Si festum iam non est de praecepto, plures Missas celebrare non licet. '

b) Cardinales et, dummodo non teneantur celebrare in cathedrali, Episcopi gaudent privilegio celebrandi vel alii permittendi ut coram se celebret unam Missam in feria V maioris hebdomadae (can. 239, § 1, 4°; 349 § i. 1).

c) Apud *Regulares*, si sollemnes Hebdomadae Maioris functiones non peraguntur, Superior potest per se vel per alium Missam sollemnem vel privatam celebrare ad communionem subditis ministrandam, sed in sacello domestico vel in ecclesia, ianuis clausis. « Immo, inquit *Vermeersch*, quamvis sollemnes instituantur functiones, concedunt scriptores, ut eadem die una Missa legatur in oratorio vel in ecclesia ianuis clausis, pro commodo infirmorum. Et patet ex privilegio quod Greg. XIII concessit Provinciae S. I. quae tunc dicebatur Germania superior, 4 Dec. 1841. » *

d) Expedit ut Feria V maioris hebdomadae omnes clerici, etiam sacerdotes qui ea die Sacro litando abstinent, sanctissimo Christi Corpore in Missa sollemni seu conventuali reficiantur (can. 862).

2. *Die Parasceves* Missa celebrari nequit, nisi necesse foret ad viaticum conficiendum; quo casu sumatur Missa de *Passione Domini*. Missa autem, quae dicitur *praesanctificationum*, non est sacrificium.

II. Hora oblationis. 1. *Obiectum praecepti*. Missae celebrandae initium 249 ne fiat citius quam una hora ante auroram vel serius quam una hora post meridiem (can. 821, § 1). Aurora seu crepusculum matutinum incipit fere, quum sol i8m gradum infra horizontem ingreditur. Diversa est pro diversis regionibus, prout plus minusve ad polum accedunt; passim incipit duabus horis ante ortum solis, plus autem duabus horis ante solis ortum in regionibus septentrionalibus; ibi scilicet aurora diutius producitur. Ceterum tabellae calendariis insertae solent aurorae horam indicare. Ubi aurora per aliquod anni tempus *non apparet*, licet per illud tempus Missam incipere ab exordio vitae civilis, moralis et usualis i. e.

\ S. R. C. 13 Sept. 1692, n. 1883; 10 Ian. 1693, ad VI, n. 1890. ----- !. S. R. C. 26 Sept. 1868 n. 3179. ----- '. S. R. C. 31 Aug. 1839, n. 2799. ----- '. De relig. instit. et pers. ' I, n. 467

tempore, quo homines mane surgere soient ad opera. ' Idem applicandum videtur tempori, quo aurora in aliquibus regionibus *valde tarda* est. Denique ubi aurora per aliquam anni partem *per totam noctem* perdurat, licitum videtur a media nocte incipere. Attamen non decet ante horam matutinam secundam inchoare, quia Ecclesia vix unquam concedit facultatem citius incipiendi. Exceptiones a regula ordinaria sunt:

✱

a) In nocte Nativitatis Domini inchoari media nocte potest sola Missa conventualis vel paroecialis, non autem alia sine apostolico induito (can. 821, § 2).

b) In omnibus tamen religiosis seu piis domibus oratorium habentibus cum facultate sanctissimam Eucharistiam habitualiter asservandi, nocte Nativitatis Domini, unus sacerdos tres rituales Missas vel, servatis servandis, unam tantum quae adstantibus omnibus ad praecepti quoque satisfactionem valeat, celebrare potest et sanctam communionem petentibus ministrare (can. 821, § 3). Porro S. Off. 26 Nov. 1908 declaravit, dictas Missas non posse celebrari *apertis Oratoriorum ianuis*, neque in ecclesiis, quae publico fidelis populi usui inserviunt.

c) Cardinales et, dummodo non teneantur celebrare in cathedrali, Episcopi gaudent privilegio celebrandi vel alii permittendi, ut coram se celebrent... tres Missas in nocte Nativitatis Domini (can. 239, § 1, n. 4; can. 349, § 1, n. 1).

d) *Privilegia Regularibus* ante Cone. Trid. concessa num revocata sint, disputatur. Sed disputatio mere theoretica est, siquidem « hodie ex privilegio concessa Congregationi Puritatis Neapoli erectae, regulares semper et ubique celebrare possunt duabus horis ante auroram et post meridiem. » Pariter Gregorius XVI, suo rescripto dici 13 Maii 1838, concessit ut Praepositus Generalis Societatis Icsn facultatem dare possit Missionariis, ut sive itineris causa sive causa devotionis, < pro se vel pro populo, sive causa dandae Communionis fidelibus expectantibus, hora secunda post mediam noctem celebrent. »¹

2. *Gravitas praecepti.* Obligatio praecepti gravis est ex genere suo, ut eruitur tam ex Cone. Trid. ' quam ex Constit. S. Pii SW. *in Christo Pater.*² Porro grave peccatum foret absque ratione proportionata incipere Missam una hora citius vel serius quam per legem aut privilegium licet.

3. *Causae anticipandi vel differendi Missam* sunt:

a) *Ut morituro detur viaticum*; quo casu nulla hora excipitur.

b) *Consuetudo rationabilis* existens, puta ut opifices et famuli summo mane possint audire sacrum; pariter, si die festivo Missa sollemnis protrahitur hora et amplius ultra meridiem, licet, si mos est, post Sacrum sollemne Missam privatam celebrare, ne pars populi Missa careat.

c) *Causa rationabilis* v. g. iter faciendum, excusat, si de Missa, brevi, puta per semihoram, anticipanda vel differenda agitur.

¹. S. R. C. 2 Nov. 1634, n. 614. -----¹. Compend. Priv. Piorum Operar, part. 2, cap. 5, § 7.-----². Ita Gaudé, Opera Mor. S. Alf. lib. VI, n. 342, nota.-----\ Sess. 22, *Decr. de obsere, et evil.*-----* 29 Mart. 1566.

d) Denique Episcopus et Superior maior religiosorum clericorum exemptorum possunt se suosque subditos in casu urgenti dispensare (can. 8i ; S. Alf. VI, 343 et 344), immo, ut videtur, etiam ex causa iusta.]

CAPUT IV.

De ritu offerendi.

Articulus I.

De altari eiusque ornatu.

Ut Missa celebretur secundum ritum praescriptum, requiruntur:

I. Altare, illudque consecratum (can. 822, § 1). Debet autem conse- 250
crari vel *totum*, si agatur de altari immobili, vel *ara tantum portatilis*, si de altari mobili sermo est (can. 1199, § 1). Adhaec per se Missa celebrari debet in altari proprii ritus; tali autem altari deficiente, sacerdoti fas est ritu proprio celebrare in altari consecrato alius ritus catholici, non autem super Graecorum *antimensiis* (can. 823, § 2).^a Denique in altaribus papalibus nemo celebret sine apostolico induito (can. 823, § 3). Quibus summatim notatis, plura de altari notanda sunt.

1. *Notio altaris*. Sensu liturgico intelligitur: i° Nomine altaris *immobilis* seu *fixi*, mensa superior una cum stipitibus per modum unius cum eadem consecratis; 2° nomine altaris *mobilis* seu *portatilis*, petra, ut plurimum, parva, quae sola consecratur, quaeque dicitur etiam *ara portatilis* seu *petra sacra*; vel eadem petra una cum stipite qui tamen non fuit una cum eadem consecratus (can. 1197, § 1).

In ecclesia consecrata saltem unum altare, praesertim maius, debet esse immobile; in ecclesia autem benedicta omnia altaria possunt esse mobilia (can. 1197, § 2).

2. *Constructio altaris*, a) Tum mensa immobilis tum petra sacra ex unico constent lapide naturali, integro et non friabili (can. 1198, § 1).

b) In altari immobili tabula seu mensa lapidea ad integrum altare protendi debet, et apte cum stipite cohaerere; stipes autem sit lapideus vel saltem latera seu columellae quibus mensa sustentatur sint ex lapide (can. 1198, § 2).

c) Petra sacra sit tam ampla ut saltem hostiam et maiorem partem calicis capiat (can. 1198, § 3).

*. S. R. C. 7 Iui. 1899, n. 4044, ad IV. ----- * *Antiinension* est pannus consecratus, in quo reliquiae sunt, quique in quavis mensa extensus ad Missam dicendam adhiberi potest.

d) Tum in altari immobili tum in petra sacra sit, ad normam legum liturgicarum, sepulcrum continens reliquias Sanctorum, lapide clausum (can. 1198, § 4). Quocirca observes, ad consecrationem debitam requiri, ut in sepulchro deponantur reliquiae e corporibus duorum saltem martyrum, eaeque aperculo lapideo recludantur. Attamen ad valorem consecrationis sufficiunt reliquiae unius tantum martyris.¹ Ceterum addi possunt reliquiae aliorum Sanctorum.

3. *Consecratio altaris.* *Aras portatiles* valide et licite consecrare possunt: Cardinales (can. 239, § 1, 20°), omnes Episcopi (can. 1199, § 2), Vicarii et Praefecti Apostolici intra sui territorii fines ac perdurante munere (can. 294, § 2), Abbates et Praelati *nullius* (can. 323, § 2). *Altaria immobilia* iidem qui aras portatiles *valide* consecrant, exceptis tamen Vicariis et Praefectis Apostolicis qui caractere episcopali carent. Ut *licite* agant, Ordinarius territorii licentiam concedere debet, firmo tamen iure Cardinalium consecrandi altaria sui tituli (can. 1155, 1199, § 2). Consecratio altaris immobilis, quae fit sine ecclesiae dedicatione, quamvis omni die fieri possit, magis tamen decet ut fiat die dominico aliove festo de praecepto (can. 1199, § 3).

4. *Exsecratio altaris,* a) *Altare immobile* amittit consecrationem, si tabula seu mensa a stipite, etiam per temporis momentum, separetur; quo in casu Ordinarius potest permittere ut presbyter altaris consecrationem rursus perficiat ritu formulae brevioris (can. 1200, § 1). Non exsecratur, si mensa, a stipite non separata, in aliam ecclesiam vel in alium eiusdem ecclesiae locum transfertur.²

b) Tum *altare immobile tum petra sacra* amittunt consecrationem : i° si frangantur enormiter sive ratione quantitatis fractionis sive ratione loci unctionis (can. 1200, § 2, i°), non autem si mere abradantur; 2° si amoveantur reliquiae aut frangatur vel amoveatur sepulcri operculum, excepto casu quo ipse Episcopus vel eius delegatus operculum amoveat ad illud firmandum vel reparandum vel subrogandum, aut ad visitandas reliquias. Levis autem fractio operculi non inducit exsecrationem, et quilibet sacerdos potest rimulam cemento firmare (can. 1200, § 2, 2° et 3°).

c) Exsecratio ecclesiae non secumfert exsecrationem altarium sive immobilium sive mobilium; et vice versa (can. 1200, § 4).

5. *Titulus altaris,* a) Sicut ecclesia, ita quodlibet ecclesiae altare, saltem immobile, proprium sibi titulum habeat. — Titulus primarius altaris maioris idem debet esse ac titulus ecclesiae (can. 1201, § 1 et 2).

* S. R. C. 16 Febr. 1906, n. 4180, ad III. Decretum S. R. C. 3 Sept. 1879, n. 3504, ad I., quod opponitur, videtur dicere de translatione *soli* mensae, seiunctae a stipite.

b) Altaria Beatis, etiam in ecclesiis et oratoriis quibus eorum officium et Missa concessa sunt, dedicari nequeunt sine Sedis Apostolicae induito (can. 1201, § 4).

c) De Ordinarii licentia mutari quidem potest altaris mobilis, non autem altaris immobilis titulus (can. 1201, § 3).

6. *Necessitas altaris.* Praeceptum consecrandi in altari consecrato, nec exsecrato, grave est. ' Porro secundum alios nunquam licitum est extra altare celebrare; secundum alios illud licet in gravissima necessitate, v. g. pro viatico conficiendo, quia, inquiunt, praeceptum viatici recipiendi divinum, prohibitio autem extra altare celebrandi ecclesiastica est.

7. *Notanda,* a) *Ira*, seu *ara portalilis*, seu *petra* inseri debet in altari ex ligno vel ex alia materia confecto.'

b) Altare tum immobile tum mobile debet esse divinis tantum officiis et praesertim Missae celebrationi reservatum, quolibet profano usu prorsus excluso (can. 1202, § 1)

c) Subtus altare nullum sit reconditum cadaver; cadavera autem quae prope altare sepulta forte sunt, distent ab eo saltem spatio unius metri; secus Missam in altari celebrare non licet, donec cadaver removeatur (can. 1202, § 2).

II. *Mappae tres — aut duae, quarum una duplicata est — benedictae* 251 *ab Episcopo vel ab alio facultatem habente; quae facultas competit iisdem, qui gaudent facultate benedicendi vestes sacras (n. 266). Mappae conficiendae sunt ex lino vel cannabe. ' Mappa superior longa sit. utrimque ad terram descendens; consuetudo utendi mappa breviori servari nequit. **

Grave peccatum est sine *ulla* mappa celebrare; id tamen in gravi necessitate licet. Cetera sub veniali obligant, puta praeceptum *plures* mappas adhibendi, utendi mappis benedictis etc. Hinc causa respective iusta ab omni peccato excusat (S. Alf- VI, 375).

III. *Crux cum imagine crucifixi, posita inter candelabra atque ita* 252 *prominens, « ut sacerdos celebrans ac populus Sacrificio assistens eundem Crucifixum facile et commode intueri possint; quod evenire nequit, si exigua solum crux exhibeatur. » ' Non requiritur altera crux, si in altari est magna statua Crucifixi vel si imago Crucifixi depicta est in tabula altaris tanquam primum locum obtinens; ' neque praescribitur crux benedicta. ' Si SSuin expositum est, potest adhiberi vel non adhiberi*

\ Miss. Rom. *Ruhr. gen. tit. XX; De defect, tit. X, n. 1. -----* Miss. Rom. l. c. -----'. S. R. C. 18 Maii 1819, n. 2600.-----*. S. R. C. 9 Iun. 1899, n. 4029, ad I.-----'. Const. Bcned. XIV, *Accepimus*, 16 Iul. 1746; S. R. C. 16 Iun. 1663, n. 1270 et 17 Sept. 1822, n. 2621. ----- e. Const. Bcned. XIV, cit. ----- T. S. R. C. 12 Iul. 1704, n. 2143.

crux, prout fert consuetudo.¹ Denique usus collocandi crucem in trono, qui publicae expositioni SS. Sacramenti inservit, tolerari nequit.²

Obligatio adhibendi crucem *levis* est.

253 IV. Candelae duae accensae. ' Praeterea secundum rubricam ' iuxta altare parandus est cereus, ad elevationem sacramenti accendendus; at consuetudo contraria servari potest.⁴ Candelae debent esse confectae ex *cera*.'

Attamen ad quaesitum: < An attenta etiam magna difficultate vel veram ceram apum habendi vel indebitas cum alia cera commixtiones eliminandi, candelae super Altaribus ponendae, omnino et integre ex cera apum esse debeant: an vero esse possint cum alia materia seu vegetali seu animali commixtae > ? S. R. C. ' respondit: « Attenta asserta difficultate, *Negative* ad primam partem; *Affirmative* ad secundam et ad mentem. Mens est, ut Episcopi pro viribus curent, ut cereus paschalis, cereus in aqua baptismati immergendus et duae candelae in Missis accendendae sint ex cera apum, saltem in maxima parte; aliarum vero candelarum, quae supra Altaribus ponendae sunt, materia in maiori vel notabili quantitate ex eadem cera sit oportet. Qua in re parochi aliique rectores ecclesiarum et oratoriorum tuto stare poterunt normis a respectivis Ordinariis traditis, nec privati sacerdotes, Missam celebraturi de qualitate candelarum anxie inquirere tenentur. » Praeterea S. K. C. ' missionariis in Oceania induisit, ut uterentur candelis ex adipe ceti cfformatis, quae in istis regionibus dicuntur « bougies à l'étoile. »

Candelae super altari positae sint oportet, non autem parieti altare fere tangenti infixae.' Ceterum advertas:

a) Secluso induito, ratione personalis cuiusdam distinctionis non licet sacerdotibus Episcopo inferioribus — neque Vicario generali — plures duabus candelis adhibere; ratione alicuius maioris solemnitatis festi aut Missae licitum est.⁰

b) Grave peccatum est celebrare sine *ullo* lumine; quod solum licet ratione viatici ministrandi vel ex speciali licentia. Pariter probabilius mortale est celebrare sine *ullo* lumine *cereo* seu cum *solis* luminibus ex *sebo* vel *oleo*; id tamen licitum est in casu necessitatis, puta ut viaticum ministretur vel ut populus die dominico Missam audiat (S. Alf. VI, 394, dub. i°). Cetera obligant sub veniali; hinc v. g. deficientibus duobus cereis, licet ob causam rationabilem, etiam ratione solius devotionis celebrare cum uno cereo (S. Alf. VI, 394).

c) Si alterutrum lumen inter celebrandum exstinguitur, sacerdos, dum iterum accenditur, pergere potest. Si omne lumen deficit, nec aliud haberi potest, si quidem post consecrationem, Missa proseguenda, si vero ante eam, probabilius abrumpenda est (S. Alf. VI, 394)'.¹

¹. S. R. C. 2 Sept. 1741, n. 2365.-----'. S. R. C. 2 lun. 1883, n. 3576, ad III; it lun. 1904, n. 413b, ad II. -----'. Miss. Rom. *Ruhr. gen.* tit. XX.-----*. S. R. C. 9 lun. 1899, n. 4029, ad II.-----*. Miss. Rom. *De defect*, tit. X, n. 1.-----*. 14 Dec. 1904, n. 4147-----'. 7 Sept. 1850, n. 2985. -----'. S. R. C. 16 Sept. 1865, n. 3137. -----'. S. R. C. 12 Sept. 1857, ad IX, n. 3059.

cl) Illicitum est *supra altare* vel intra praeter candelas ex cero adhibere candelas *stearinas*,¹ illuminationem ex *gas* vel lucem electricam.' Adhaec < lux electrica vetita est non solum *una cum* candelis ex cera super altaribus, sed etiam *loco* candelarum vel lampadum,^{*} quae coram SS. Sacramento vel Reliquiis Sanctorum praescriptae sunt.⁴ Pro aliis ecclesiae locis et ceteris casibus illuminatio electrica, ad prudens Ordinarii indicium, permittitur, dummodo in omnibus servetur gravitas, quam sanctitas loci et dignitas S. Liturgiae postulant. Nec licet tempore expositionis privatae vel publicae interiorem partem ciborii cum lampadibus electricis in ipsa parte interiori collocatis illuminare, ut SS. Eucharistia melius a fidelibus conspici possit; quae etiam applicentur candelis ex *stearina* et illuminationi ex

V. Antependium; scilicet ex rubrica ' « Altare... pallio quoque ornetur 254 coloris, quoad fieri potest, diei Festo vel officio convenientis; » requiritur autem probabilius sub veniali, nisi altare sit ex marmore vel alia materia pretiosa, vel formam tumbae habeat (S. Alf. VI, 395). Non praescribitur determinata materia, neque requiritur, ut benedicatur. Sunt etiam, qui censeant, ex consuetudine posse sine antependio celebrari.

Articulus II.

De vasis sacris cum accessoriis.

Requiruntur :

;.

1. Calix et patena; quae ambo consecrata esse debent.⁷

255

1. *Materia.* Calix debet esse aureus vel argenteus, saltem quoad cuppam; · ratione paupertatis permittitur stanneus, ' et, sub quibusdam conditionibus, confectus ex aluminio mixto aliis metallis;¹⁰ non autem aereus, vitreus vel ligneus. Cuppa, nisi sit aurea, sub gravi inaurari debet (can. 1305, § 2). Quoad *formam* calicis S. C. R.¹¹ rescripsit: « ne differant a formis traditionalibus ob periculum effundendi sacras species et excitandi admirationem. »

Patena sit eiusdem materiae ac calix,¹² atque nisi aurea sit. sub gravi debet inaurari (can. 1305, § 2).

2. *Consecratio.* Calices et patenas consecrare possunt: i° Cardinales (can. 239, § i, 200); 2° Episcopi (can. 1147, § I); 3° Vicarii et Praefecti Apostolici, sed, si caractere episcopali carent, solum intra sui territorii fines ac perdurante munere (can. 294, § 2); 4° Abbates et Praelati *nul-*

\ S. R. C. 4 Sept. 1875; n. 3376. ----- S. R. C. 4 lun. 1895, n. 3859; 16 Maii, 1902, n. 4097; 22 Nov. 1907, n. 4602; 17 Ian. 1908, n. 4210, ad I; Secret. Stat, ad Ep. Italiae, 3 Oct. 1923.----- '. Ita scilicet, ut in eorum locum substituantur. ----- ' Scilicet occasione sollemnis earum expositionis. ----- '. S. R. C. 24 lun. 1914, n. 4322.----- . Rubr. gener, tit. XX. ----- 7. Miss. Rom. *Rit. serv.* tit. I, η. i. ----- ' Miss. Rom. l. c.----- °. Miss. Rom. De defect, tit. X, n. 1.----- M. S. R. C. 9 Dec, (A S. S. VI, p. 590). ----- S. R. C. 30 lun. 1922 (A. A. S. 1922, p. 437). ". Miss. Rom. *Rit. serv.* tit. I, n. 1; *De defect*, tit. X, n. 1.

lius, sed si caractere episcopali non sint ornati, pro suis ecclesiis tantum (can. 323. § 2).

a) *Consecrationem amittunt*. i° si tales laesiones vel mutationes subierint ut pristinam amiserint formam, et iam ad suos usus non habeantur idonea (can. 1305, § i, t°); v. g. quando calix in fundo vel prope fundum perforatur; quando cuppa separatur a pede, nisi calix sit tornatilis; quando ita frangitur vel ictibus infligitur, ut iam decenter sacrificio inservire nequeat. *Consecrationem amittunt* 2°, si ad usus indecoros adhibita vel publicae venditioni exposita fuerint (can. 1305, § b 2e).

b) *Non amittunt consecrationem* ob consumptionem vel renovationem auraturae, salva tamen, priore in casu, gravi obligatione rursum ea inaurandi (can. 1305, § 2)

3. *Grave* peccatum est celebrare sine calice vel patena, item sine eis *consecratis*, item cum calice vel patena confecta ex materia prohibita vel non inaurata (cfr. can. 1305, § 2).

4. Abusus est vasa sacra exsecrare, antequam artificii reficienda vel refundenda tradantur.¹

256 II. Corporale benedictum.² Confici debet ex lino vel cannabe.'

Grave peccatum est celebrare i° sine corporali ; 2° sine corporali *benedicto*; 3° cum corporali enormiter immundo (S. Alf. VI, 387). Excusat gravis necessitas celebrandi, puta ut populus Missam praeceptam audiat. Si non est valde immundum, sacerdotes extranei excusantur.

257 III. Palla benedicta;⁴ confecta ex lino vel cannabe; licet tamen uti palla, in superiori parte serico, aut auro vel argento intexto et acu picto cooperta, modo materia superior non sit nigri coloris nec mortis signa referat.¹

Ad quaesitum: «Ex decreto S. R. C. n. 3832 *Dubiorum resolutio* 17 Iulii 1894 ad IV permittitur, ut palla calicis in parte superiori sit cooperta panno serico, aut ex auro vel argento, et acu depicto, dummodo palla linea subnexa calicem cooperiat ac pars superior non sit nigri coloris, nec cum aliquo mortis signo. *Quaeritur*: An huiusmodi palla subnexa possit esse linum cruce munitum et subsutum, ad modum pallae, nec amovibile ? » S. R. C. respondit: «*Negative*, et palla subnexa, proprie dicta, sit linea, munda et facile amovibilis. » '

Palla, item benedictio eius satis probabiliter sub levi tantum praescribuntur. Si deficit, calix purificatorio, bursa vel corporali tegatur (S. Alf. VI, 388).

¹. S. R. C. 20 April. 1822, n. 2620. -----Miss. Rom. *Rit. serv.* tit. I, n. 1. -----
» S. R. C. 18 Maii 1819, n. 2600. —Ex hoc decreto patet, linum et cannabe aequiparari. ----- * Miss. Rom. *Rit. serv.* tit. I, n. 1. ----- . Miss. Rom. *Rit. serv.* l. c. coli. S. R. C. 17 Iulii 1894, ad 4, n. 3832. ----- * 24 Nov. 1905, n. 4174.

IV. Purificatorum; quod potest, sed non debet benedici.' Si purifica- 258
torium facile haberi nequit, eius loco adhiberi potest strophium, quod
postea ad alium usum non adhibeatur (S. Alf. VI, 389).

V. Velum calicis requiritur sub veniali; potest, sed non debet bene- 259
dici. Si non habetur, sine eo celebrare licet (S. Alf. VI, 395).

VI. Bursa et manutergium, quae pariter possunt, sed non debent 260
benedici.' Haec *decet* adhibere (S. Alf. VI, 390).

VII. Cochlear parvum; quo aqua immittatur in calicem, adhiberi *po-* 261
test. Non indiget benedictione, atque ex qualibet materia potest confici.

VIII. Ampullae per se debent esse vitreae,³ sed ex consuetudine legi- 262
lima permittuntur aureae et argenteae; *' decet* eas benedicere.

IX. Campanula, qua signum detur, praescribitur sub veniali. 263

Nota i. Benedictiones, de quibus supra sermo fuit, impertire possunt iidem qui 264
gaudent facultate benedicendi vestes sacras (n. 266).

Nota 2. Aliqui erronee censuerunt, vasa aliaque non indigere consecratione vel
benedictione, si in sacrificii celebratione adhibita sint, antequam consecrata vel
benedicta fuerint (S. Alf. VI, 380).

Qnac. 1, quibus liceat *tangere* vasa et lintheamina sacra. 265

Resp. i. Dum S. Eucharistiam continent, a solis sacerdotibus et diaconis licite
tanguntur. Ceteris sub gravi prohibetur, excepto casu necessitatis.

Resp. 2. Dum actu S. Eucharistiam non continent, attendatur can. 1306, § 1 :
< Curandum ne calix cum patena et ante lotionem purificatoria, pallae et corpo-
ralia, quae adhibita fuere in sacrificio Missae, tangantur, nisi a clericis vel ab iis
qui eorum custodiam habent. »

Canon respicit: 1° calices et patenas, ubi primum consecrata sunt; 2° purifica-
toria, pallae et corporalia *adhibita, nec deinceps lota*; 3° ob paritatem rationis
ciboria et lunulas adhibitas i. e. postquam de facto S. Eucharistiam contigerint;
non autem ostensoria, quippe quae S. Eucharistiam non immediate tangant.

Canon tactum permittit: 1° clericis; 2° cis, qui carum rerum custodiam habent,
uti sacristae, tam viri quam feminae. Aliis tamen summum sub veniali prohibetur;
et causa iusta excusat (S. Alf. VI, 382).

Queer. 2, quae observanda sint quoad *lotionem* lintheaminum in Missa adhibi-
torum.

Resp. Praescribuntur tres lotiones. Prima fieri nequit nisi a clerico in maioribus
ordinibus constituto. Secunda autem et tertia etiam a laicis fieri possunt. Aqua
autem primae lotionis mittatur in sacrarium vel, si hoc desit, in ignem (can. 1306,
§ 2). Ceterum prima lotio summum sub veniali prohibetur, ita ut causa rationabilis
excuset (S. Alf. VI, 387).

³. S. R. C. 7 Sept. 1816, n. 2572, ad XII. ----- * Miss. Rom. Rubr. gen. tit. 20.
---- '. S. R. C. 28 April. 1866, n. 3149.

Ar t i c u l u s III.

Dc vestibus sacris etc.

266 I. Vestes sacrae, spectato earum momento, distinguuntur in *maiores* et *minores*. *Maiores* sunt alba, casula et probabilius etiam stola et manipulum. *Minores* sunt amictus et cingulum (S. Alf. VI, 377). Exponenda autem sunt :

i. *Exsistentia et obiectum praecepti*. «Sacerdos, ita can. 811, § 1, Missam celebraturus, deferat vestem convenientem quae ad talos peringat et sacra ornamenta a rubricis sui ritus praescripta. » Si talis vestis haberi nequit, puta ab extraneo, adest ratio excusans. Quoad sacra ornamenta praescribuntur amictus, alba, cingulum, stola, manipulum et casula. Porro vestes sacrae sint:

a) *Confectae ex debita materia; item integrae, decentes, mundae ac pulchrae*. ' Quod ad materiam attinet, amictus et alba sint ex lino vel cannabe. ' Cingulum, non reprobata alia materia, potest esse laneum, ' item sericum, congruentius vero lineum; non sit fascia sed funis.' Stola, manipulum et casula, quamvis non debeant esse confecta ex serico, tamen ex materia pretiosa conficiantur, non ex gossypio, lino vel lana; sufficit vero materia subserica vel tramoserica.⁸

b) *Confectae secundum formam usualem*. S. C. R.: declaravit, « recedere non licere in conficiendis et adhibendis paramentis pro Missae sacrificio sacrisque functionibus ab usu in Ecclesia recepto, aliumque modum et formam etiam antiquam *inducere*. »

c) *Benedictae*. ' *Benedictionem impertire possunt*: 1° S. R. E. Cardinales et Episcopi omnes; 2° Locorum Ordinarii, caractere episcopali carentes, pro ecclesiis et oratoriis proprii territorii ; 3° Parochus pro ecclesiis et oratoriis in territorio suae paroeciae positis, et rectores ecclesiarum pro suis ecclesiis; 4° Sacerdotes a loci Ordinario delegati, intra fines delegationis et iurisdictionis delegantis; 5° Superiores religiosi — itaque etiam non exempti — et sacerdotes eiusdem religionis ab ipsis delegati, pro propriis ecclesiis et oratoriis ac pro ecclesiis monialium sibi subiectarum (can. 1304).

Benedictionem amittit vestis sacra: i° si tales laesiones vel mutationes subierit ut pristinam amiserit formam, et iam ad suos usus non habetur idonea (can. 1305, § 1, i°); idque valet etiamsi ex una veste alia conficiatur. Amittitur igitur bene-

⁸. Miss. Rom. *Rit. scr.* tit. II, n. 1. — !. Linum et cannabe aequiperantur (n. 257). ---- S. R. C. 23 Dec. 1862, n. 3118.-----* S. R. C. 22 Ian. 1701, n. 2067. ---- . S. R. C. 24 Nov. 1899, n. 4048. ----Cfr. Ephem. liturg. I, 24, 32. ----- 9 Dec. 1925 (A. A. S. 1926, p. 58). ---- ' . Miss. Rom. *Rit. Miss.* tit. II, n. 2; *Dc defect*, tit. X, n. i.

dictio, si cingulum ita rumpitur, ut neutra pars cingendo ministro sufficiat, si alba manicam amittit, si ex stola conficitur manipulum etc. Vestis sacra *benedictionem amittit* 2°, si ad usus indecoros adhibita vel publicae venditioni exposita fuerit (can. 1305, § 1, 2°).

2. *Gravitas praecepti*, a) *Mortale* est celebrare sine *ulla* veste sacra; immo ne viaticum quidem ministrandum pro causa excusante habetur. Disputatur, num metus mortis excuset, secluis scandalo et contemptu (S. Alf. VI, 377).¹ Pariter grave est celebrare sine ulla veste sacra *benedicta*.

b) *Mortale* quoque est celebrare absque alba vel casula vel cum eis non benedictis; item celebrare sine stola *et* sine manipulo, vel cum eis non benedictis. Excusaret tamen causa gravissima, puta ne moribundus viatico careat (S. Alf. 1. c.).

c) Probabilius *mortale* est celebrare sine stola aut sine manipulo aut cum alterutro non benedicto. Ratio est, quia praedictae vestes ex mente Ecclesiae videntur maioribus accensendae; quae quidem Ecclesiae mens patescit tam ex doctrina antiquorum theologorum, qui satis communiter praedictas vestes pro maioribus habent, quam ex eo quod aequae ac casula ex materia pretiosa confici debent. Excusat tamen causa gravis, puta ut populus Sacrum praescriptum audiat (S. Alf. 1. c.).

d) *Leve* est celebrare sine amictu vel cingulo. Excusat causa iusta, puta « fervor devotionis vel opportunitas eleemosynae sacerdoti non diviti » (S. Alf. 1. c.).

e) *Color* a rubricis assignatus est *dc praecepto*, ut patet tam ex dicendis de rubricis generatim (n. 270), quam ex responsis S. R. C.¹ Obligatio autem, secluso gravi scandalo, *levis* est, ita ut causa iusta excuset; immo ut S. Alf. (VI, 378, dub. 5") cum Sporer docet, satius est « quocumque die Sacrum facere in quocumque colore quam illud omittere. »

3. *Notanda*, a) Praeter vestes sacras praescribitur, ut sacerdos, Missam celebraturus, deferat vestem convenientem quae ad talos pertingat (can. 811. § 1). Praeterea sit calceatus.¹ Calcei tales sint, quibus publice uti solent probati clerici dioecesis.¹ «Ad hoc tamen sufficit, ut sit indutus crepidis vulgo dictis *pianelle* seu pantofele » (S. Alf. VI, 402).

b) Abstineat autem a pileolo et annulo, nisi sit S. R. E. Cardinalis, Episcopus vel Abbas benedictus, aut nisi apostolicum indultum eorundum usum in Missa celebranda eidem permittat (can. 811, § 2).

Porro *mortale* esset per totam Missam pileolo uti; extra canonem ve-

*. Cfr. Const. Bened. XIV *testas anni*, 11 Oct. 1828. -----* S. R. C. 10 Dec. 1829, n. 2675; 12 Nov. 1831 ad 50, n. 2682. Miss. Rom. *Rit. seri'*. tit. I, n. 2. -----
¹ S. R. C. 31 Aug. 1872, n. 3268, ad 3.

niale est, secluso tamen scandalo. Hinc non est « illicitum sine dispensatione celebrare cum pileolo (excepto canone et praeciso scandalo) ex rationabili causa, si celebrandi adstantibus sit manifesta, puta ob senectutem sacerdotis vel loci frigus, ita ut quis non posset celebrare capite nudo sine notabili incommodo » (S. Alf. VI, 397, dub i°).

c) *Usus comarum fictiliorum* illicitus est.¹ Notant tamen auctores, hanc prohibitionem in pluribus regionibus obsolevisse.

d) Nulli sacerdoti celebranti, praeter Episcopos aliosque praelatos usu pontificalium fruantes, licet, sola honoris aut sollemnitatis causa, habere presbyterum assistentem (can. 812).

267 II. Missale requiritur, licet sacerdos memoriter sciret Missam, quam intendit dicere; immo, spectato periculo graviter errandi, passim sub gravi praecipitur. Attamen satis probabiliter non peccat graviter celebrans sine missali, « si facile non posset habere et ob praeteritam experientiam abesset morale periculum errandi. Hinc probabiliter inferunt licite celebrare Sacerdotem, qui ob visus debilitatem memoriter Missam recitat, modo ad notam effugiendam habeat Missale in Altari vel alium librum loco ipsius » (S. Alf. VI, 390).

III. Pulvillus vel parvum pulpitem pro missali, et *tabellae secretarum* non sunt de praecepto; convenienter tamen adhibentur.

269 IV. Minister inserviens Missae requiritur, atque quidem masculus. Deficiente viro, iusta de causa adhiberi potest mulier, ea tamen lege ut ex longinquo respondeat nec ullo pacto ad altare accedat (can. 813). Etiam sola devotio iustam causam adhibendi feminam involvit. Casu autem occurrente, omnia, quae ad sacrificium requiruntur, prius commode disponantur (S. Alf. VI, 392, dub. 2°). Porro :

i. *Mortale* est celebrare sine *ullo* ministro: attamen gravis causa excusat, puta necessitas viatici ministrandi; item probabilius, ut populus Missam praeceptam audiat. — Praeterea satis probabiliter, « incoepta Missa, maxime si sit facta oblatio, permittitur Celebranti pergere sine ministro, si iste abeesserit et de brevi non revertatur » (S. Alf. VI, 391, dub i°). Quin etiam, quum hodiedum facile concedatur celebratio sine ministro, si quis inveniri non potest, idque etiam in hebdomade et sine muliere a longe respondente, ideo, si ex improvise sacerdos in casu particulari careat ministro, licentia etiam ob solam devotionem praesumi posse videtur.

¹ S. R. C. 4 April. 1699, n. 2027, ad 5, immo ab Innoc. XI sub poena suspensionis prohibitus est (apud S. Alf. VI, 388). -----'. Miss. Rom., *De defect*, tit. X, n. 1.-----*. Cfr. S. R. C. 27 Aug. 1836, n. 2745, ad 8; 18 Mart. 1899, n. 4015, ad 6.

2. *Mortale* quoque est adhibere feminam, quae *immediate* ministret; neque excusat gravis necessitas, quia praestat celebrare sine ministro quam cum femina immediate ministrante.

3. Cum ministro, qui *nesciat respondere*, facilius licet celebrare quam sine ministro; non tamen ita facile ac cum muliere ex longinquo respondente. Ceterum « celebrans non faciat scrupulum, si minister male pronuntiet, nec facile corrigat errores, ne turbet seipsum vel circumstantes vel ordinem Missae, quamvis moneat Croix cum Gobat quod Celebrans suppleat omissa a ministro » (S. Alf. λΠ, 391).

Articulus IV.

De rubricis servandis.

Can. 818 statuit: « Reprobata quavis contraria consuetudine, sacerdos celebrans accurate ac devote servet rubricas suorum ritualium librorum, caveatque ne alias caeremonias aut preces proprio arbitrio adiungat. » Et can. 819: « Missae sacrificium celebrandum est lingua liturgica sui cuiusque ritus ab Ecclesia probati. » Itaque Missa in universum celebranda est iuxta ritum seu rubricas ab Ecclesia in Missali Romano assignatas. Sed auctores aliquatenus dissentiunt quoad solutionem quaestionis, quis ritus seu quaenam rubricae re vera *praescriptae* sint. Hinc uberius exponenda:

1. Obiectum praecepti; quocirca haec statuenda videntur. 270

1. Rubricae servandae *intra Missam* praeceptivae sunt. Hoc assertum, quod recentiores communiter admittunt, patet ex Cone. Trid.;¹ item ex Bulla S. Pii V *Quo primum tempore*,² in principio Missalis Romani posita: « Mandantes et districte omnibus... in virtute sanctae obedientiae praecipientes, ut Missam iuxta ritum, modum ac normam, quae per Missale hoc a Nobis nunc traditur, decantent et legant, neque in Missae celebratione alias caeremonias vel preces, quam quae in hoc Missali continentur, addere vel recitare praesumant. » Accedit can. 818. Sententia, quae quaedam minora excipit, cum verbis citatis aegre componitur (S. Alf. VI, 399).

2. *Disputatur*, utrum necne rubricae, servandae *extra*, i. e. *ante vel post Missam*, praeceptivae an mere directivae sint. Porro cum S. Alfonso (λΠ, 399) et plerisque recentioribus dicendum videtur, eas generatim esse mere directivas, nisi exhibeant ea, quae ex natura rei obligatoria sunt. Ratio est, quia Bulla citata de solis rubricis in *Missae celebratione* servandis, et can. 818 de solo sacerdote *celebrante* dicunt.

¹. Scss. 6, can. 13; sess. 22, *decret. de observ. et evit.*

². 12 Iui. 1570.

3. *Speciatim* disputatur — etiam inter eos, qui asserta sub i et 2 admittunt — utrum necne vere praecipiantur:¹

a) *Orationes ante Missam* assignatae in Miss. Rom. Satis communiter et iure negatur, eas vere praecipere, quia dicuntur « pro opportunitate sacerdotis dicendae » (S. Alf. VI, 410, dub. 20). Idem dicendum de orationibus *post Missam* assignatis.

b) *Lotio manuum ante Missam*. Haec videtur vere praecipere, scilicet ob reverentiam erga sacrificium, et spectatis tam significatione eius spirituali (nimirum spiritualis munditiae) quam praecepto in vetere Lege flato. Obligat autem sub veniali; sed ex natura rei sub gravi, si manus valde immundae sunt. *Post Missam* vero omitti potest, cum non praescribatur. (S. Alf. VI, 409).

c) *Orationes recitandae, dum vestes induuntur*. Communius docent, eas vere praecipere, quia videntur moraliter pertinere ad Missam (S. Alf. VI, 410, dub. 2).

d) *Canticum Benedicite*. Aliqui affirmant, illud imponi, quia in *Ordine Missae* dicitur: *Sacerdos dicit*; sed satis probabiliter non vere praecipitur, quia a rubrica (Miss. Rom.)² aequiperatur aliis orationibus post Missam assignatis (cfr. S. Alf. VI, 410, dub. 2).

4. *Caeremoniale Episcoporum* obligat aequè ac Miss. Rom. Patet tam ex tribus Bullis ei praefixis, quam ex declaratione S. R. C. (S. Alf. Exam. Ordin. n. 112).

5. *Responsa C. S. R.* obligationem exhibent, si respiciunt rubricas *intra Missam* servandas; secus mere directiva sunt, nisi ex tenore contrarium eruendum sit.

6. Quoad *consuetudinem contra rubricas* notes :

a) Quaevis consuetudo rubricis contraria reprobatur (can. 818), ideoque non est rationabilis (can. 27, § 2); attamen, mutatis adiunctis, probabilius rationabilis evadere potest (t. I, n. 194).

b) Consuetudo nequit *via praescriptionis* derogare rubricis in libris liturgicis contentis; bene vero *via conniventiae* seu vi *personalis* consensus legislatoris (I. n. 193). Adhaec usus rubricis contrarius tolerari potest, donec commode ab Episcopo tolli possit (I. n. 193). Si decretum C. S. R. consuetudini contrarium accedat, consuetudo per se abrogata est; si commode tolli nequeat. Ordinarius rem S. Congregationi proponat, atque responsum exspectet.

¹. De recitatione Matutini cum Laudibus ante Missam vide tract, de officiis clericorum, n. 2. -----: *Rit. serv.* tit. XII, n. 6. — ² 17 Aug. 1894, n. 3839. -----
³. S. R. C. 8 Ian. 1904 (A. S. S. t. XXXVI, p. 428).

IL Gravitas praecepti. *Praeceptum seu obligatio rubricarum vere* 271
praeceptorum gravis est ex genere suo. Gravitas autem materiae non solum ex quantitate, sed etiam ex qualitate rituum diudicanda est, ut ex corollariis magis patebit. Porro contra praeceptum peccari potest omissione, additione, mutatione, abruptione et interruptione.

1. *Omissio.* Quocirca advertas cum S. Alfonso (VI, 404 sq.): i° gravius obligare partes ordinarias i. e. quae in omni Missa occurrunt (ut orationes principales, epistola, evangelium etc.) quam partes extraordinarias (ut Gloria, Credo, Commemorationes); 2° ex partibus ordinariis gravius obligare, quae dici vel peragi debent *intra Canonem*, maxime a Consecratione ad Communionem. Quibus notatis, cum memorato Doctore resolvimus:

a) *Grave* est omittere partem essentialem aut intégraient; Confessionem cum aliis precibus in pede altaris dicendis; Epistolam; Evangelium; Orationes principales; commixtionem aquae in calice; oblationem panis et vini; Praefationem; Pater noster; Ubera nos; fractionem hostiae et illius mixtionem cum sanguine; purificationem calicis post communionem; item in canone omittere quamlibet orationem; vel eius verba mutare, ita ut sensus varietur; vel aliquod verbum omittere, quo sublato, reliqua verba sensum non faciunt; vel omittere v. g. decem nomina Sanctorum; aut denique omittere simul plures partes extraordinarias (S. Alf. VI, 404, 405).

b) *Leve* est omittere lotionem manuum ante Missam cum precibus concomitantibus; preces dicendas, dum sacerdos vestibus sacris se induit; Psalmum *ludtci*; Kyrie; Gloria; Credo; Commemorationes; vel loco Praefationis, *Communicantes* aut *Hanc igitur proprii*, sumere dictas preces, prout in communi occurrunt (S. Alf. VI, 409).

c) Pars omissa semper suppleri debet, quando ad essentiam vel ad integritatem Missae pertinet; item commixtio aquae in calice, si animadvertatur ante consecrationem. Ceterum qui ex errore vel oblivione aliquid omisit: si quidem leve est, pergat; si grave est et error brevi post i. e. post pauca verba advertitur, omissa resumat. Hinc non sunt resumenda Gloria, Credo, si orationes subséquentes iam inceptae sunt; neque Epistola, Evangelium, Praefatio aut Communicantes, si unum pro altero sumpserit, nisi v. g. ab initio falsae Epistolae errorem deprehendat (S. Alf. VI, 403).

: ,iī

2. *sldditio.* a) *Grave* peccatum est addere aliqua animo introducendi novum ritum; irem — utut sine praedicto animo — addere aliquid notabile (S. Alf. VI, 411).

b) *Leve* est addere i° collectam, Gloria, Credo, Pater, Ave vel quid simile; 2° in elevatione, utut submissa voce, pia quaedam verba; 3° secus, si fit sola mente; 30 dum in Missa cantantur *Gloria* et *Credo*, e libro Horam canonicam recitare' (S. Alf. l. c.).

1. S. R. C. 27 Mart 1779, ad VI, n. 2514. ----- 2. Cfr. S. C. R. 6 Nov. 1925, ad I (A. A. S. 1926, p. 21).----- 3. S. R. C. 20 Mart. 1869, ad IX, n. 3201.

3. *Mutatio*. *Leve* est: i° secluso scandalo, mutare officium, i. e. celebrare Missam, quae ea die celebrari nequit; 2° non cantare in Missa sollemni, quae cantanda praecipiuntur; 3° verba alia voce ac praescripta est pronuntiare: hoc tamen grave est: a) quando quis notabilem partem, maxime Canonis, aut sola verba Consecrationis tam alta voce pronuntiat, ut in magna distantia, v. g. quadraginta passuum audiri queant; b) quando sacerdos verba Consecrationis tam secreto efformat, ut ne se ipsum quidem audire possit, nisi forte surditas aut strepitus auditionem impediatur. Ratio est, quia sacramentum periculo nullitatis exponit (n. 24; S. Alf. VI, 413-416). Secundum Missale Romanum: i° Ea, quae clara voce dicenda sunt, pronuntiari debent « neque... voce nimis elata, ne perturbet alios, qui fortasse in eadem ecclesia tunc temporis celebrant; neque tam submissa, ut a circumstantibus audiri non possit. » 2° « Quae vero secreto dicenda sunt, ita pronuntiet, ut et ipse se audiat, et a circumstantibus non audiat. »

4. *Abruptio* consistit in eo, quod Missa incepta non continuatur sed dimittitur. Porro abruptio potest et debet fieri:

a) *Aule consecrationem*: 1° si sacerdos ante consecrationem advertit, se non esse ieiunum, et sine infamia ut scandalo recedere potest; 2° si ecclesia ante canonem polluitur; 3° si ante canonem agnoscitur adesse excommunicatus vitandus, nec potest expelli (S. Alf. VI, 353).

b) *Ante et post consecrationem*: i° si imminet, puta ob incursum hostium, periculum mortis vel profanationis; quo casu sacerdos pro adiunctis sacramentum statim consumat vel fugiendo secum ferat; 2° si, consecratione certo vel dubie peracta, sacerdos deficit; quo casu haec servantur: Si sacerdos, qui deficit, praevideatur post aliquod tempus — etiam sumpto cibo vel potu — vines resumpturus, expectetur, ut ille sacrificium compleat. — Si ille sacrificium complere nequeat, alius quaeratur — etiam non ieiunus, si ieiunus desit — qui sacrificium perficiat, incipiendo ubi alius desiit; si alius adhuc vivat et possit communicare, nec praesto sit alia Hostia consecrata, sacerdos qui Missam supplet dividat Hostiam, et unam partem praebeat infirmo, aliam ipse sumat' (S. Alf. VI, 355). Si tamen Missa intra horam continuari nequeat, non debet compleri, quia probabiliter deest unio requisita: potest tamen — etiam diutius — compleri, quia dicta unio etiam probabiliter adest (S. Alf. l. c.). Si sacrificium non compleatur, Hostia et calix in tabernaculo recondantur, atque postero die a celebrante ante purificationem sumantur.

5. *Interruptio* licita est: i° si instructio vel concio habenda est, vel quaedam populo nuntianda sunt: quod fieri consuevit post Evangelium; 2° si intra Missam professio religiosa emittitur, vel ob aliam rationem

. Ruhr. gen. tit. XVI, n. 2. -- '. Inimmo, si alius praesto non est, etiam excommunicatus, qui in casu debet, recuperata gratia, complere sacrificium. ----- '. Miss. Rom. De defect, tit. X, n. 3. ----- S. R. C. 27 Aug. 1894, n. 3836; 5 Iun. 1896, n. 3912.

lege liturgica permittitur; 30 si sacerdoti necessitas supervenit; 40 si proximus in periculum mortis incidit, Quodsi hoc ante consecrationem locum habeat, sacerdos potest morituro ministrare Baptismum vel Poenitentiam, Viaticum et Extremam Unctionem. Si post consecrationem accedat, potest ei conferre Baptismum vel Poenitentiam: Viatici et Extrema Unctionis collationem debet differre, donec Missam perfecerit, vel saltem SS. Sanguinem sumpserit; attamen Viaticum potest ministrari, si moriturus ita prope sit, ut vestes sacras exuere non sit necesse (S. Alf. VI, 353, 354). — Insuper, si necessitas proximi post consecrationem urgeat, « curet sacerdos, ut Sacramentum interim custodiatur, vel illud in tabernaculo occludat; et postquam redierit, Missam inde, ubi eam intermisit, proseguatur. Si facta non fuerit Consecratio, et parva mora intercesserit, v. g. infra horam, proseguatur ubi desiit; si autem longior, ordiatur ab initio.³

III. Causa excusans. Qui ob infirmitatem aliamve causam nequit om- 272
nes rubricas servare, potest nihilo minus tam privatim quam publice celebrare, si quaedam tantum, quae minoris momenti sunt, omittere vel mutare debet; puta inclinationes profundas, genuflexiones usque ad terram. Si de re maioris momenti agitur, puta si sacerdos nequit sine baculo ad altare accedere vel non potest celebrare nisi utroque brachio super altare posito, privatim quidem celebrare fas est; publice, modo populus moneatur (S. Alf. VI, 402). Denique, si de re prorsus extraordinaria sermo est, puta si sacerdos nequit celebrare nisi sedendo vel Missam brevi interrumpendo vel ab alio continuo fulcitus, dispensatio petenda est a S. Sede vel pro casu transeunte ab Episcopo.

Curoll. 1. Spectatis supra expositis, S. Alfonsus et plerique auctores iure docent 273
cum Bened. XIV, ' «Missam non breviorē triente, nec longiorē dimidia hora debere esse, quia breviori spatio non possunt omnia debito decore peragi, et longiori, taedio esset adstantibus. Hinc dicimus, difficulter posse excusari a mortali sacerdotem, qui infra quadrantem Missam absolveret, etiamsi Missa sit ex brevioribus, vel de S. Maria in Sabbato; quia in tam brevi spatio necessario committere debet duos graves defectus, alterum gravis irreverentiae erga Sacramentum, alterum gravis scandali erga populum... Impossibile autem est Missam perfici infra quadrantem, quin omittantur aut verba aut caeremoniae; vel saltem, quin notabiliter imminuatur decentia et gravitas tanto Sacrificio debita. Hoc sedulo animadvertendum; quis enim forte dicet, quod ipse bene pronuntiet integra Missalis verba cl bene adimpleat cunctas Missae caeremonias. Verum licet detur aliquis ita lingua et motu expeditus, ut infra tale tempus satisfaceret omnibus Missalis verbis et caeremoniis, attamen saltem est moraliter impossibile, quod iste celebret,

³. S. R. C. 19 Dec. 1829, n. 2672, ad 1. ----- Aertnys-Damen, Theol. Mor. ”
n. 259. -----’. De Sacrii. Missae, sect. 2, n. 217.

quin notabiliter detrahat ex una parte reverentiae ab eo praestandae erga Sacrificium, et ex alia, quin ipse sit causa, ut populus assistens non deficiat in veneratione, quae eidem Sacrificio debetur » (S. Alf. VI, 400).

Coroll. 11. Conformiter doctrinae enuntiatae S. Alf. (l. c.) cum aliis notat, « episcopos et praelatos regularium teneri *sub gravi* turpem ac scandalosam celebritatem exstirpare. »

SCHOLION.

De defectibus corrigendis tam in dispensatione S. Eucharistiae quam in oblatione Missae.

274 I. « Si hostia consecrata, vel aliqua eius particula dilabatur in terram, reverenter accipiat et locus ubi cecidit, mundetur, et aliquantulum abradatur, et pulvis seu abrasio huiusmodi in sacrarium immittantur. Si ceciderit extra corporale in mappam, seu alio quovis modo in aliquod linteum, m^{ppa} vel linteum huiusmodi diligenter lavetur, et lotio ipsa in sacrarium effundatur. » | Ablutio praescripta non obligat sub gravi. Hinc potius omittatur, quoties admirationem excitaret, puta si hostia ceciderit in barbam vel vestem communicantis. Si in sinum mulieris delapsa sit, haec ipsa eam quaerat et sacerdoti porrigat, aut suis ipsa manibus in os iniciat (S. Alf. VI, 250). Si hostia ceciderit intra clausuram Monialium, sacerdos clausuram ingrediatur.

II. Si per negligentiam aliquid de Sanguine Christi ceciderit, ita procedendum :

1. Si quidem super terram, seu super tabulam, lingua lambatur, et locus ipse radatur quantum satis est, et abrasio comburatur; cinis vero in sacrarium recondatur.

2. Si vero super lapidem Altaris ceciderit, sorbeat Sacerdos stillam et locus bene abluatur, et ablutiu in sacrarium proiciatur.

3. Si super linteum Altaris, et ad aliud linteum stilla pervenerit ; si usque ad tertium, linteamina ter abluantur ubi stilla ceciderit, Calice supposito, et aqua ablutionis in sacrarium proiciatur.

4. Quod si in ipso solum corporali aut si in vestibis ipsis sacerdotalibus ceciderit, debet similiter abluui, et ablutio in sacrarium proici. Si in substrato pedibus panno, vel tapeto, bene abluatur, ut supra.

Porro in effusione Sanguinis *aliqua* saltem ablutio *sub gravi* fieri debet.

III. Si in hieme Sanguis congeletur in calice, involvatur calix pannis calefactis; si id non proficeret, ponatur in ferventi aqua prope altare, dummodo in calicem non intret, donec liquefiat. '

IV Si sacerdos « deprehendat post sumptionem Corporis et Sanguinis, aut etiam post ablutionem, reliquias aliquas relictas consecratas, eas sumat, sive parvae sint, sive, magnae, quia ad idem sacrificium spectant. » Ita etiam faciat, si sacerdos sit iam in sacristia, vestibis nondum exutis. Si vestes exuerit, fragmenta in tabernaculo recondat aut reservet sacerdoti eodem mane celebraturo; eodemque modo procedat, si fragmenta sint reliquiae alterius sacrificii, quia Rubrica permittit tantum sumere reliquias, quae ad idem sacrificium spectant

' Miss. Rom. *De defeci* tit. X, η. ιϥ-----Miss. Rom. *De defect*, tit. X, η. 12.

Miss Rom. *De defect*, tit. X, n. 11.

' Miss. Rom. *De defect*, tit. VII, n. 2.

(S. Alf, VI, 251, qu. 3). — Si vero relictā sit Hostia integra consecrata, cām in tabernaculo cum aliis reponat : si hoc fieri nequit, sequenti Sacerdoti ibi celebraturo, in altari supra corporale decenter opertam, sumendam una cum altera, quam est consecraturus, relinquat : vel si neutrum horum fieri possit, in ipso Calice seu Patena decenter conservet, quousque vel in Tabernaculo reponatur, vel ab altero sumatur; quod si non habeat quomodo honeste conservetur, potest eam ipsemet sumere. »¹

V. Si ciborium, quo alius sacerdos indiget, purificari debet, et minister ex oblivione ante illud purificatum purificationem calicis sumpsit, licet — utut ieiunium naturale cessaverit — parvas reliquias in ciborio inventas sumere, quia sumptio per modum unius cum communione computari potest. Difficilius licet integram hostiam sumere, quippe quae in sequentem diem servari possit.'

VI. Si infirmus vel « Sacerdos evomat Eucharistiam, si species integrae appareant, reverenter sumantur, nisi nausea fiat : tunc enim species consecratae caute separentur, et in aliquo loco sacro reponantur, donec corrumpantur, et postea in sacrarium proliciantur. Quod si species non appareant, comburatur vomitus, et cineres in sacrarium mittantur. »² Si aegrotus hostiam deglutire nequeat vel, recepto viatico, statim decedat, hostia si adhuc in ore appareat, extrahatur et servetur, donec corrumpatur.

¹. Miss. Rom. *De defect*, tit. VII, n. 3. -----'. *Tamburini*, De methodo commun, cap. 2, n. 37. -----'. Miss. Rom. *De defect*, tit. X, n. 14.

TRACTATUS V. De Poenitentia.

(S. Thom. p. 3, q. 84-90; Suppi, q. 1-28;
S. Alf. Theol. Mor. l. VI, n. 425-705 ; Horn. Apost. tr. 16).

Antequam de sacramento Poenitentiae disseramus, sermonem instituemus de ipso actu poenitendi, tum quia actus poenitendi et sacramentum intime connectuntur, ita quidem, ut actus poenitendi partem sacramenti constituat ; tum quia, ipso poenitendi actu exposito, plura de sacramento dicenda melius perspiciuntur. Hinc :

DISSERTATIO I. De actu poenitendi.

(S. Thom. p. 3. q. 85; S. Alf. Theol. Mor. l. VI, n. 433-442).

Dicemus de notione, necessitate et effectibus actus poenitendi; utique actus salutaris, de quo solo agimus.

Pars 1.

De notione actus poenitendi.

275 Actus poenitendi essentialiter consistit in detestatione et dolore de peccato commisso, ut est offensa Dei, cum proposito iam non peccandi, a. v. in contritione. ' Itaque actus poenitendi requirit :

I. *Detestationem et dolorem.* Statuitur contra butherum, qui docebat, poenitentiam consistere in *agnitione* pristini erroris et mutatione propositi, exclusis detestatione et dolore. Patet autem doctrina enuntiata :
i° *Ex S. Scriptura*, quae praeter vitae emendationem requirit detestationem et dolorem de peccato: « Convertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio et in fletu et in planctu et scindite corda vestra » ' Iterum :
« Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. » ' 2° *Ex testimoniis Patrum.* Ita Tertullianus,⁴ S. Cyprianus,¹ S. Augustinus,^{*} S. Ambrosius. ' 3° *Ex ratione.* Homo peccando Deo iniuriam intulit. Qui autem Deo iniuriam intulit, nequit expectare veniam, nisi iniuriam reparet, saltem detestando et dolendo de ea.

' . Cfr. Cone. Trid. sess. 14, cap. 4.-----s. loël, II, 12. -----'. 2 Cor. VII, ç. -----
' De Poenitentia, c. 9. -----'. De lapsis, n. 35 (M. t. 4. coli. 492). ----- . Sermo
351. c. 5, n. 12 (Ed. G. 5, coi. 2019).-----De Poenitentia, l. II, c. 10.

II. *De peccato commisso, ut est offensa Dci*, a. v. de peccato formaliter sumpto, ita ut offensa Dci sit obiectum, quod peccator detestatur. Et sane ut poenitentia sit salutaris, i. c. ut iuvet ad reconciliandum hominem cum Deo, peccator debet ipsam suam a Deo aversionem, seu peccatum formaliter sumptum detestari.

III. *Propositum iam non peccandi*. Hoc requiri patet tam ex S. *Scriptura*,^{*} quam ex eo, quod nequit quis cum Deo reconciliari, nisi voluntas *simpliciter repugnet* offensae Dei. Atqui talis voluntas involvit propositum, saltem implicitum, iam non peccandi.

Coroll. I. Actus poenitendi procedere potest e motivo tam virtutis poenitentiae, quam alius virtutis, cui peccatum opponitur. Porro aliquibus virtutibus, v. g. caritati, religioni, gratitudini erga Deum — quae *universales* audiunt — omnia peccata opponuntur; hinc ex motivo istarum virtutum omnium peccatorum nos poenitere potest. Aliis autem, quae *particulares* nuncupantur, particularia tantum peccata opponuntur, v. g. castitati luxuria; hinc ex istarum virtutum motivo nequit elici actus poenitendi nisi de peculiari peccato.

Coroll. II. Actus poenitendi de peccato considerato sub ratione offensae Dei, est *simpliciter* actus *virtutis* poenitentiae. Si autem dictus actus elicitur sub influxu motivi alius virtutis, habetur actus *elicitus* virtutis poenitentiae, *imperatus* vero ab illa virtute, cuius est motivum specificum proprium. Ratio *prioris* est, quia actus specificatur ex obiecto formali quod; in casu autem consideratur peccatum sub ratione offensae Dei; quod est obiectum formale quod virtutis poenitentiae. *Posterius* hisce exhibetur a S. Thoma: « Hoc interest inter *elicere* actum et *imperare*, quod habitus vel potentia elicit illum actum, quem producit, nullo mediante; sed imperat actum, qui producitur mediante potentia vel habitu inferiori circa obiectum illius potentiae » (3 D. 27, q. 2, a. 4, sol. 3).

SCHOLION.

De virtute poenitentiae.

Virtus poenitentiae est habitus inclinans hominem ad destructionem 276 peccati proprii praeteriti, in quantum est offensa Dei (S. Thom. p. 3, q. 85, a. 2). Porro:

Obiectum *materiale remotum* est peccatum personale omne, etiam remissum. Obiectum *materiale proximum* sunt eius actus sive elicitus sive imperati. Actus elicitus praecipui sunt: Detestatio, dolor et propositum non amplius peccandi; imperati sunt omnes illi actus aliarum virtutum, quos poenitens e motivo poenitentiae ponit, seu quos dirigit ad expiandam offensam.

Obiectum *formale remotum* est ius divinum laesum ut reparandum per satisfactionem; *formale proximum* vero est specialis honestas elucens in reparando per satisfactionem iure divino laeso.

*. Cfr. Ezech. XVIII. 31 sq.

Coroll. I. Poenitentia est virtus specialis. « Species habituum, inquit Aquinas, distinguuntur secundum species actuum; et ideo ubi occurrit specialis actus laudabilis, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis. Manifestum est autem, quod in poenitentia invenitur specialis ratio actus laudabilis, scilicet, operari ad destructionem peccati praeteriti, in quantum est Dei offensa, quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. Unde necesse est ponere, quod poenitentia est specialis virtus » (p. 3, q. 65, a. 2).

Coroll. II. Virtus specialis poenitentiae est pars potentiahs virtutis cardinalis iustitiae, a. v. participat rationem iustitiae, non tamen perfecta iustitia est. *Prius* patet ex eo quod iustitia respicit ea, *quae sunt alteri debita* (I. n. 755). Atqui poenitentia respicit reparationem offensae alteri, i. e. Deo debitam. *Alterum* sequitur ex eo quod iustitia perfecta reddit debitum *ad aequalitatem* (I. n. 755). Atqui homo reparationem offensae Deo debitam ad aequalitatem reddere nequit.

Pars II.

De necessitate actus poenitendi.

Actus poenitendi necessarius est necessitate tam *medii* quam *praecepti*.

- 277 I. Necessitas medii. Non quaerimus, num Deus absolute loquendo possit peccatum remittere non poenitenti; de quo disputatur: sed quaerimus, num in praesenti Providentiae ordine poenitentia peccatori necessaria sit. Iam vero: *Aliqua poenitentia' lapsis in mortale necessaria est necessitate medii.* Patet 1° *Ex S. Script.*, quae poenitentiam exhibet tanquam conditionem necessariam ad remissionem obtinendam. ' 2° *Ex Cone. Trid.:* « Fuit quidem poenitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquiliassent, quovis tempore ad gratiam et iustitiam assequendam necessaria, illis etiam qui Baptismi Sacramento ablui petivissent. ut perversitate abiecta et emendata, tantam Dei offensionem cum peccati odio et pio animi dolore detestarentur. » ' 3° *Ex SS. Patribus.* Ita docent v. g. S. Ambrosius,⁴ S. Aug.,⁵ S. Hieron. * 4" *Ex ratione convenientiae.* Etenim non congruit, peccatum i. e. iniuriam Deo illatam remitti, nisi peccator eam reparet — quod fit detestando eam — iamque nolit nova Deum iniuria afficere (S. Thom. 3, q. 86, a. 2).

Qua ratione propositio probata componi possit cum doctrina certa, quae docet, actum caritatis iustificare, exponitur n. 282.

- 278 H. Necessitas praecepti. Haec efficit, ut is, qui actum poenitendi negligat, non solum iustificationem non obtineat, verum etiam novum peccatum committat.

⁴. Scilicet contritio perfecta, aut contritio imperfecta una cum sacramento vel — ut alii addunt — una cum martyrio. ----- : Cfr. Eccli. II, 22; Ezech. XVIII, 21-32; Luc. XIII, 5; Matth. III, 7; Act. Ap. III, 19. ' Sess. 14, c. 1.

⁵. Epist. 51, n. n (M. P. L. 16, coi. 1162). ' Epist. 93, c. 13, n. 53 (Ed. G. 2. coi 377).-----* Comm, in Eccles. 8 v. 12 (M. P. L. L. 23, coi. 1077 C).

1. *Exsistentia praecepti* patet ex eo, quod poenitentia in Scripturis per verba *imperativa* praescribitur. ' *Dein* omnis actus necessarius necessitate medii etiam praecipitur. *Denique* ratio dictat, iniuriam Deo illatam *debere* reparari.

2. *Obiectum praecepti*. Praeceptum obligat aut ad actum contritionis perfectae in defectu sacramenti, aut saltem ad attritionem cum sacramento Poenitentiae (vel Baptismi quoad infidelem); item ad subeundas poenas a Deo peccati causa inflictas. — Videtur per se non dari praeceptum speciale *auferendi vel minuendi debita poenae temporalis*, ita ut per se non peccet peccator, qui expiationem poenae temporalis debitae in alteram vitam differat. Dixi *per se*, quia saepe aliunde obligatio est faciendi opera, quae de facto poenam temporalem diminuunt.

3. *Tempus obligationis*. Praeceptum poenitendi peccatorem obligat:

a) *Per se*, i. c. *ratione ipsius poenitentiae*: i° *in periculo mortis vel amentiae*, quia qui tunc poenitentiam negligit, censetur eam nullatenus velle. 20 Disputatur, num *per se* sit obligatio post peccatum commissum *non diu* differendi poenitentiam. S. Alf. sententiam negantem merito pro satis probabili habet (VI, 437); nam si dilatio *diuturna* reparationis debitae Deo iniuriosa est, idem eodem iure de *omni* dilatione dicendum videtur. Atqui illud nemo admittit.

b) *Per accidens*, i. e. *ratione alterius virtutis*: i° quando quis debet vel vult conficere sacramentum ; 20 quando quis debet vel vult recipere sacramentum vivorum ; 3" quando quis graves pateretur tentationes, quibus crederet se resistere non posse nisi actum contritionis eliciat ; item 40 quando generatim dilatio poenitentiae quempiam exponeret gravi periculo graviter peccandi. Quocirca notes haec S. Thomae: Sine gratia sanctificante « quod diu maneat absque peccato mortali, esse non potest » (i°, 2ae, qu. 109, art. 8): item haec D. Gregorii, « Peccatum... quod (citius) poenitentia non diluit,... suo pondere mox ad aliud trahit ; 50 quando urget praeceptum caritatis erga Deum, et peccatori occurrit memoria peccati (S. Alf. VI, 437). « Non nego tamen quod peccatores, praesertim rudes, ab hoc peccato dilatae poenitentiae ob inadvertentiam ut plurimum, immo fere semper excusari possunt » (S. Alf. l. c. dub i°).

Coroll. 1 Qui negligit poenitentiam ex virtute poenitentiae obligatoriam, com- 279 mittit peccatum *impoenitentiae* ; qui poenitentiam aliunde praeceptam omittit, peccat contra *illam virtutem, ex qua poenitentia praecipitur*.

' Matth. IV, 17; Act. Ap. II, 38. -----* Moral, lib. 25, cap. 9, η. 22; ap. Migne. Patrol, lat. tom. 76, col. 334. S. Alfonsus, spectata hac causa, dilationem per spatium unius anni nimiam censet (VI, 437, dub. i°).

Coroll II Pides quidem doceri possum obligationem poenitentiam non diu differendi; non tamen sermo fiat de spatio temporis, quod grave peccatum constituat. Praeterea excitentur, ut quovis mane et vespere, necnon cito post peccatum grave commissum contritionem perfectam eliciant.

Pars III.

De effectibus actus poenitendi.

Postquam exposuimus, actum poenitendi ad remissionem cuiuslibet peccati esse necessarium, a. v. peccata sine poenitentia non remitti, videndum, num et quatenus ipsemet actus poenitendi peccata tam mortalia quam venialia remittat, item num et quatenus alios effectus producat, puta remissionem poenae temporalis superstitis etc. Integritatis et claritatis gratia de singulis effectibus distinctis sectionibus agemus, omniaque quae singulos effectus respiciunt, exponemus.

SECTIO I.

De remissione mortalium.

- 280 I. *Mortalia remitti possunt sine remissione venialium.* Ratio est, quia potest quis detestari mortalia, quin detestetur venialia, et causa formalis remissionis peccati mortalis, quae est gratia sanctificans, non opponitur peccato veniali.
- 281 II. *Unum mortale sine alio remitti nequit.* Mortale enim formaliter remittitur per infusionem gratiae, vel saltem in hoc ordine Providentiae non remittitur sine illa infusione. Gratia autem sanctificans non existit cum aliquo mortali.
- 282 III. *Ad infusionem gratiae sanctificantis proxime disponunt, atque hoc sensu mortalia remittunt:*
1. *Contritio formalis, caritate perfecta.* Patet: i° ex S. Scriptura; 2° ex Cone. Trid.; 3° ex propositione 71 Baii damnata. Argumenta autem proposita etiam probant, non requiri certum quemdam intensitatis gradum, ut contritio perfecta proxime ad iustificationem disponat. Documenta enim allata absolute, nulla mentione facta de gradu intensitatis, docent, contritionem perfectam iustificare.
 2. *Fictus caritatis, etiam sine formali peccati detestatione.* Probatur: 1° ex S. Scriptura; 2° ex propositionibus 31, 32 et 70 Baii damnatis; 3° *ratione theologica.* Etenim actus caritatis continet explicite totum illud motivum, ex quo pendet dignitas contritionis perfectae, quae ut sub i dictum est, proxime disponit ad iustificationem.

¹ Ezch. XVIII, 21; XXXIII, 14 sq. ----- Scss. 14, cap. 4. ----- Denz.-Ba n n w. n. 1071.-----² I Ioan. IV, 7.-----³ Denz.-Ba n n w. n. 1031, 1032, 1070.

Disputatur, qua ratione efficacia caritatis perfectae componi debeat cum necessitate poenitentiae. Porro alii dicunt, caritatem non iustificare nisi *dependenter a poenitentia formali*, seu nisi *quatenus votum poenitentiae formalis continet*. Illud votum saltem implicite actu caritatis contineri, patet ex eo, quod qui diligit Deum, vult quae vult Deus. Deus autem vult seu praecipit poenitentiam formalem. Alii censent, caritatem iustificare, quia *est virtualiter poenitentia formalis*. Est enim perfecta conversio animae ad Deum super omnia dilectum, et proinde vera, etsi virtualis, detestatio peccati ex motivo perfectissimo. Quidquid sit, certum est, baptizatum peccatorem non iustificari, neque per contritionem perfectam, neque per caritatem, nisi *dependenter a sacramento Poenitentiae*, seu nisi *quatenus ista involvunt susceptionem sacramenti in voto*; susceptio autem sacramenti non fit sine *poenitentia formali*.

3. *Contritio imperfecta una cum sacramento* sive Baptismi (n. 61), sive Poenitentiae (n. 357), sive, ut alii addunt, una cum martyrio (I, n. 418).

SECTIO II.

De collatione gratiae sanctificantis.

Poenitenti conferri gratiam sanctificantem, sequitur ex eo, quod re- 283 missio mortalium formaliter fit per infusionem gratiae, vel saltem in hoc ordine non fit sine illa infusione.

Gratiam autem sanctificantem comitantur virtutes supernaturales et dona Spiritus §

SECTIO III.

De remissione venialium.

I. *Nullum veniale remittitur, manente mortali*. Etenim qui permanet 284 in inimicitia divina nec congruam compensationem praebet pro iniuria gravi Deo illata, indignus est, cui venia levioris iniuriae concedatur (S. Thom. 3, q. 87, a. 4).

II. *Unum veniale remitti potest, quin alterum remittatur*. Ratio est, quia potest quis unum veniale detestari, scilicet ob maiorem malitiam vel e motivo proprio, quin alterum detestetur.

III. *Venialia remittunt*:

i. *Actus contritionis perfectae* secundum aliquos remittit venialia, ad quae formaliter vel virtualiter sese extendit. Alii autem melius dicunt, contritionem perfectam de uno veniali necessario ad omnia sese extendere, ideoque omnia remittere. Etenim sicut relate ad *mortalia* contritio

\ Quoad sacramenta *vivorum* cfr. tr. de Sacramentis in genere (n. 6).

est detestatio et dolor de peccato, quatenus est offensa Dei dilecti super omnia, et proin necessario ad *omnia* mortalia sese extendit: sic quoque relate ad *venialia*, quae sunt offensa Dei secundum quid, *contritio* est detestatio et dolor de peccato veniali, quatenus est Dei super omnia dilecti offensa secundum quid, proindeque necessario ad *omnia* venialia sese extendit. ‘

2. *Actus caritatis perfectae* remittit venialia, quorum virtutalem poenitentiam involvit. Hinc caritate omnia condonantur venialia, « cum aliquis fertur hoc modo secundum affectum in Deum et res divinas, ut, quidquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, et doleret se commisisse, etiamsi actu de illo non cogitet » (S. Thom p. 3, q. 87, a. 1).

3. *Quaelibet attritio* sive formalis sive virtualis³ videtur sufficere ad remissionem *quorundam* venialium (S. Thom. 3, q. 87, a. 2 et ad 3 et art. 3): tum quia offensae leves amicorum facilius condonantur quam iniuriae graves inimicorum, ita ut ad remissionem venialium non videatur requiri contritio perfecta sicut — in defectu saltem sacramenti — ad remissionem mortalium; tum quia attritio haec, utpote actus meritorius amici et filii, maiorem proportionem habet ad veniam quam actus iniusti de mortalibus attriti. *Disputatur* tamen, num *quaelibet* attritio sufficiat ad delenda *omnia* venialia, ad quae formaliter vel virtualiter se extendat, an *perfectior* requiratur, si de *graviori* veniali agatur. *

4. *Sacramenta*. Quoad haec notes:

a) Certum est, Baptismum, Extr. Unctionem, Poenitentiam et S. Eucharistiam aliquo saltem sensu remittere venialia. Nam baptismus est *perfecta ablutio*; absolutio sese ad *omnia* extendit, quae clavibus subi-ciuntur; et forma extr. unctionis *universalis* est. Quoad S. Eucharistiam constat ex Trid. ' Idem satis communiter docetur de tribus aliis sacramentis (S. Thom. p. 3, q. 87, a. 2).

b) Sacramenta certo eatenus remittunt venialia, quatenus movent ad actus sub i, 2 et 3 expositos, i. e. ad contritionem perfectam, ad caritatem perfectam atque ad attritionem.

Disputatur, num sacramenta praeterea alio modo venialia remittant. Porro *alit*, qui negant, extra sacramentum *quamlibet* attritionem sufficere ad delenda venialia,

*. Cfr. *Salmanticeenses*, Comm, in 3, qu. 87, a. 1, n. 3-4, et De sacr. in comm. disp. 10, dub. 2, n. n.-----3. Virtutalem attritionem involvunt v. g. petitio veniae a Deo, propositum non committendi iterum tale peccatum, actus virtutis oppositae et quilibet actus meritorius ad obtinendam veniam relatus (cfr. S. Thom. p. 3 q. 87, a. 3). -----'. Sunt etiam, pauci tamen, qui ad remissionem venialium exigunt actum poenitentiae formalis. Ita v. g. Durandus (IV Sent dist. 16, q. 2) —

*, Sess. 13 de Eucharistia, cap. 2.

ad quae sese extendat, censeant, in sacramento *quamlibet* attritionem sufficere, ut sacramenta directe remittant venialia, ad quae attritio sese extendit. *Alii* — ut Suarez et plures ex iis, qui docent, *quamlibet* attritionem *ex se sola* ad remissionem venialium sufficere — autumant, in sacramentis, saltem in S. Eucharistia satis esse, ut « accedat homo sine actuali complacentia peccati venialis et cum desiderio recipiendi sacramentum et fructum eius, »¹ *Alii* denique docent, venialia per sacramenta nunquam remitti immediate, sed tantum mediantibus piis motibus, qui sive explicitè sive implicitè peccato veniali opponuntur; de quibus p. 209-210, sub T, 2 et 3.

5. *Sacramentalia*. Ex his alia remittunt venialia, quia et quatenus adiunctum habent actum remissivum venialium v, g. attritionem, ut confessio pectoris, *Confiteor*. Alia eatenus ad eorum remissionem conducunt, quatenus ex impetratione Ecclesiae Deus utentibus eis (v. g. aqua benedicta) saepe — non infallibiliter — pium aliquem motum confert.

Nota. De modo, quo venialia remittantur eis, qui cum reatu culpae venialis e vita cesserint, *disputatur*. S. Thomas, cui adhaeret S. Alf. (Op. Dogm. t. I, p. 675), ita dicit: « Venialia remittuntur eis post hanc vitam etiam quantum ad culpam per actum charitatis in Deum, repugnantem venialibus in hac vita commissis. Quia tamen post hanc vitam non est status merendi, ille dilectionis motus in eis tollit quidem impedimentum venialis culpae, non tamen meretur absolutionem vel diminutionem poenae, sicut in hac vita » (de Malo, qu. 7, art. 11).

IV. *Venialia formaliter remittuntur per actum contrarium, non autem per infusionem gratiae*, quamvis haec remissio non fiat sine concomitante infusione seu augmento gratiae, vel saltem sine iure ad hoc augmentum. Ratio *prioris* est, quia nullus gradus gratiae sanctificantis repugnat cum peccato veniali; quod patet ex eo, quod homo habens quantumcumque gratiam potest peccare venialiter, quin quidquam gratiae sanctificantis deperdat. Ergo nullus gradus gratiae formaliter expellit venialia. *Posterius* patet ex eo, quod nullum veniale remittitur sine aliqua poenitentia, adeoque sine opere meritorio augmenti gratiae, vel iuris ad hoc augmentum.

SETIO IV.

De remissione poenae.

I. Homo peccando contrahit i^o *reatum culpae*, quo formaliter constituitur peccator; 2° *reatum poenae*, quo ob reatum culpae obnoxius fit poenis sustinendis. Porro, remanente culpa, nequit tolli poena, quae culpam sequitur. Sublata autem culpa, necessario tollitur reatus poenae aeternae, non autem poenae temporalis. Prior enim consistere nequit

¹. Suarez, disp. 12, s. 1, n. 9.

cum amicitia Dei et iure in beatitudinem aeternam; secus autem de altera dicendum. Immo :

II. *De facto cum culpa non semper remittitur tota poena temporalis.* Est de fide ex Cone. Trid.¹ Patet autem ex S. Scriptura.²

III. *Poenam post remissionem culpa remanentem remittunt vel saltem diminuunt:*

1. *Ex opere operato*, sacramenta, sacrificium, indulgentiae et satisfactio sacramentalis, quae singula applicant satisfactionem Christi.

2. *Ex opere operantis*, satisfactio et satisfactio. *Satisfactio* consistit in eo, quod quis patitur poenas, quas Deus per se statuit pro peccato. *Satisfactio* in eo sita est, quod quis peragit opus vel opera poenalia, quae Deus acceptat in compensationem poenae per se statutae. Satisfactio autem per omnia opera bona praestari potest, quia omnia aliquatenus poenalia sunt. — Praeterea unus iustus pro alio iusto³ satisfacere potest, uti deducitur: ¹ ex eo, quod possumus satisfacere pro animabus in purgatorio; ² ex communione Sanctorum, qua fit, ut membra Ecclesiae sibi invicem succurrere possint. Attamen non est omnino certum, Deum *semper* acceptare eiusmodi satisfactionem pro aliis.

3. *Disputatur*, num remissio poenae temporalis etiam *per impetrationem* obtineri possit. Videtur affirmandum, quia ipsa Ecclesia in officio defunctorum Deum rogat, ut per intercessionem B. M. V. aliorumque Sanctorum animas e purgatorio liberet; patet autem, istorum opera non esse poenalia.

Coroll. *Peccata per poenitentiam ita remittuntur, ut nullo pacto propter subsequens peccatum redeant, neque quoad reatum culpa, neque quoad reatum poenae. Non redit reatus culpa;* quod patet: ¹ ex § *Scriptura*;⁴ ² ex eo quod peccatum per justificationem *vere remittitur et deletur*; quod autem vere deletum est, iterum imputari nequit. *Neque redit reatus poenae;* hic enim redire nequit, nisi redeat reatus culpa.

SECTIO V.

De reviviscencia meritorum.

286 I. Opera distinguuntur in *viva, mortifera, mortua et mortificato*. *Viva* sunt, quae fiunt in statu gratiae, ideoque e principio vivente procedunt, et vitam aeternam merentur. *Mortifera* dicuntur, quae hominem vita

Sess. 24 de Poenitentia, can. 12.-----Num. XII, 14 sq.; XX, 1 sq.; XXVII, 12 sq.; Deuter. XXIV, 1 sq.; 2 Reg. XII, 13 sq. -----'. Requiritur, ut *uterque* sit in statu gratiae; *satisfaciens*, ut opus eius sit satisfactorium; *ille, pro quo satisfit*, ut poena remitti possit. -----⁴ Is. II, 18; Ezech. XXXIII, 12, 16; Mich. VII, 19.

gratiae atque iure in vitam aeternam privant, a. v. mortalia; item — addunt alii-venialia, cum ad mortalia ducant. *Mortua* nuncupantur opera bona, quae fiunt in statu peccati, ideoque non procedunt e principio vivente, nec vitam aeternam merentur. *Mortificata* sunt, quae facta sunt in statu gratiae, ideoque e principio vivente processerunt, et vitam aeternam meruerunt, sed propter peccatum superveniens vi vitali seu valore ad vitam aeternam privata sunt. Porro:

II. *Opera mortificata, remisso per poenitentiam peccato, reviviscunt, seu valorem ad vitam aeternam amissum recuperant.* Deduciter: I^o e 5. *Scriptura*; 2° e Cone. Trid.;² et affirmatur a D. Thoma (3, qu. 89, art. 5), qui docet, merita mortificata *remanere quantum est de se*, et de facto non efficaciter ducere ad vitam aeternam propter impedimentum peccati supervenientis; hoc autem impedimentum per poenitentiam supponitur sepositum.

III. *Quod ad modum seu gradum reviviscendi attinet, dicendum, iustificatum statim recipere ius ad omnem gratiam prius habitam et ad totale praemium essenziale. Disputatur autem, utrum gratia prius habita statim animae infundatur — atque quidem sive tota, sive, ut alii volunt, secundum mensuram praesentis dispositionis — an tantum in primo instanti post mortem.* Porro praeplacet sententia, quae docet, *totam* gratiam habitam *statim* infundi. Haec enim sola sufficienter salvat meritorum reviviscentiam, qualis ex argumentis deducenda videtur, haecque sola congruit cum propria notione reviviscendae, secundum quam poenitentia videtur sese habere ad reviviscentiam instar *removentis prohibens*, non autem per modum *dispositionis*.

DISSERTATIO II.

De sacramento Poenitentiae.

(S. Thom. p. 3, q. 84-90; Suppi, q. 1-28; S. Alf. Theol. Mor. l. VI, n. 425-705; Horn. Apost. tr. 16).

Antequam de Sacramento Poenitentiae dicamus, lubet quaedam prae- 287 mittere de potestate Ecclesiae remittendi peccata. Idque praestamus tum integritatis causa, tum ut pateat nexus totius de hac materia doctrinae theologicae; siquidem ipsemet potestatis exponendae usus sacramenti formam constituit, ita ut, potestate ista exposita, via naturali ad ipsum sacramentum Poenitentiae exponendum transgressuri simus. Sint igitur haec :

‘ Ezcch. XXIII, 12. ----- ’. Sess. 6, de iustificatione, can. 32.-----’. Aliae sententiae videntur minus probabiles.

I. *Christus Apostolis concessit potestatem remittendi peccata.* Est de fide ex hisce Cone. Trid.: « Si quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt; non esse intelligenda de potestate remittendi et retinendi peccata in sacramento Poenitentiae, sicut Ecclesia catholica ab initio semper intellexit; detorserit autem oontra institutionem huius sacramenti ad auctoritatem praedicandi evangelium: anathema sit. »¹

II. *Potestas remittendi et retinendi peccata differt a potestate baptizandi.* Ista enim, uti statim dicemus, *iudicialis* est, ideoque non respicit nisi *subditos*, i. e. baptizatos, seu eos, in quos potestas baptizandi iam exercita est. Accedit quod potestas baptizandi denuo in eundem exerceri nequit; secus ac potestas remittendi peccata.

III. *Potestas remittendi peccata iudicialis est.* Est de fide ex Cone. Trid.: « Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum iudiciale, sed nudum ministerium pronunciandi et declarandi remissa esse peccata confitenti... anathema sit. »² Et sane ad potestatem iudicalem tria requiruntur: i° ut potestas sit a supremo societatis principe instituta; 2° ut per eam fiat applicatio legis ad casum particularem; 3° ut applicatio fiat pro merito causae. Atque haec omnia in potestate remittendi et retinendi peccata concurrunt. Etenim: i° dicta potestas a *Christo*, Ecclesiae Principe, instituta est (n. i); 2° per eam fit *ad casum particularem applicatio legis divinae*, qua Deus statuit pet ministros suos modo remittere, modo retinere baptizatorum peccata; 3° haec applicatio fit *pro merito causae*, ita scilicet ut ministri non pro libitu suo, sed secundum conditiones a Christo requisitas remittant, vel retineant peccata.

IV. *Potestas remittendi peccata ad omnia baptizatorum peccata sese extendit.* Patet ex amplitudine verborum Christi, quae supra allata sunt. Dixi tamen *baptizatorum*, quia haec potestas, utpote iudicialis, in *solos subditos*, i. e. baptizatos exerceri potest. Ceterum aliunde patet, peccata ante Baptismum commissa per Baptismum remitti (n. 6i).

V. *Potestas remittendi et retinendi peccata perennis est in Ecclesia.* Patet i° ex immutabilitate, qua Christus Ecclesiam suam instructam esse voluit; 2° ex eo quod usque ad finem mundi peccatores reconciliandi in Ecclesia existent.

VI. *Ecclesia tenetur uti potestate exposita*, ita ut neminem rite dispositum a beneficio veniae, per potestatem clavium consequendae, *pro*

¹ Sess. 14, can. 3.

² Sess. 14, can. 9.

libitu repelli liceat. De *iure* propter bonum publicum in determinatis casibus quosdam peccatores repellendi disputant Theologi; sicut quoque controversia exstat inter dogmatico-historicos de *exsistentia disciplinae universalis* quasdam peccati species excludendi a venia, per clavium ministerium obtinenda. '

Hisce praemissis, dicemus *primum* de sacramento poenitentiae in se spectato, *deinde* de ministratione, *tum* de susceptione sacramenti poenitentiae.

Pars I.

De sacramento poenitentiae in se spectato.

Poenitentia est sacramentum, in quo per iudicalem absolutionem, a 288 legitimo ministro impertitam, fidei rite disposito remittuntur peccata post baptismum commissa (can. 870).

Qua definitione tradita, agendum *primum* de exsistentia, *deinde* de essentia, *tum* de effectibus, *denique* de necessitate sacramenti Poenitentiae.

SECTIO I.

De exsistentia sacramenti Poenitentiae.

I. *Poenitentia est verum sacramentum Novae Legis*; quae propositio 289 est de fide ex Cone. Trid.: « Si quis dixerit in Catholica Ecclesia Poenitentiam non esse vere et proprie sacramentum... a Christo Domino nostro institutum, anathema sit. »¹

Nota. Quoad *tempus* institutionis huius sacramenti docet Cone. Trid.: ' « Dominus autem sacramentum Poenitentiae tunc praecipue* instituit, cum a mortuis excitatus, insufflavisset in discipulos suos dicens: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis... Quo tam insigni facto et verbis tam perspicuis potestatem remittendi et retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apostolis et eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit. »

II. *Poenitentia est sacramentum a Baptismi sacramento realiter distinctum*; quae propositio pariter est de fide e Cone. Trid.: « Si quis

¹. Ned. Kath. Stemmen, 1909, p. 304 sq. -----'. Sess. 14, can. 1. -----'. Sess. 14. cap. i. -----'. Dicitur «praecipue», quia Christus iam antea (Math. XVI, 19 et XVIII, 18) sacramentum promiserat.

sacramenta confundens, ipsum Baptismum Poenitentiae sacramentum esse, dixerit.... anathema sit. » |

SECTIO II.

De essentia sacramenti Poenitentiae.

Sacramentum Poenitentiae supponit materiam remotam, eaque posita, integre constituitur materia proxima, forma, et parte integrante. Iam vero :

290 I. Materia remota Poenitentiae, i. e. circa quam actio sacramentalis versari potest, sunt omnia peccata post Baptismum commissa (n. 293, can. 902). ’

291 II. Materia proxima. 1. Materia proxima stricte dicta — i. e. quae cum absolutione essentiam sacramenti constituit — sunt contritio et confessio poenitentis. Ita S. Thom. (p. 3, q. 84, a. 2), S. Bonaventura, ’ S. Alfonsus (VI, 425), Thomistae, aliqui Scotistae et plerique recentiores. Scotus⁴⁵ vero et plerique Scotistae docent, contritionem et confessionem, externe manifestatas tamen, esse tantum *conditiones*, ad valorem sacramenti requisitas. Aliqui³ denique pro probabili habent, solam internam contritionem vel attritionem esse conditionem, ad valorem sacramenti necessariam ; ceterum essentiam sacramenti sola forma absolvi, quae quatenus est externa caeremonia materiam, quatenus habet vim significandi, formam constituit; quae sententia fere communiter reicitur. Ex sententiis expositis prior multo communior et probabilior est; eique favent Rit. Rom.⁴ et Catechismus Romanus⁷. Ceterum notes :

a) Contritio et confessio fiunt materia sacramenti, quatenus a ministro per absolutionem in partes seu materiam assumuntur vel elevantur. *Disputatur* autem, num et quatenus praedicti actus *ab ipso poenitente* ad sacramentum referri debeant ; de qua disputatione postea sermo erit.

b) Contritio, quae in se *interna* est atque *spiritualis*, non est pars essentialis sacramenti, i. e. *signi externi*, nisi prout fit sensibilis per confessionem aut petitionem vel expectationem absolutionis (S. Alf. VI, 445. 459).

c) *Disputatur*, num satisfactio *in proposito* seu voluntas satisfactionem impositam implendi sit elementum essenziale, a. v. num pertineat ad materiam proximam stricte dictam. Plures affirmant, quia Concilium

* Sess. 14, can. 2. ----- ∴ Rit. Rom. tit. III, cap. 1, n. 1. ----- 4 Sent., dist. 17 part. 2, art. I, 3 Conclus.; dist. 22, art. 2, q. 1. Conclus.----- ‘. Disp. XVI, qu. 1, n. 5 sq. -----V. g. Balbekini, Op. theol. De Poenit. n. 4 sq. ----- ∴ Tit. III, cap. I, η. i. -----T. P. 2, cap. 5, q. 12.

Florentinum et Tridentinum eodem modo loquuntur de satisfactione ac de contritione et confessione, ita ut satisfactio saltem aliquo sensu dici debeat elementum essenziale. Atqui satisfactio *actu praestita* certo non est essenziale elementum. Restat ergo ut dicamus, eam *saltem in proposito* essentialem esse. Alii negant, quia documenta ecclesiastica — praeterquam quod controversiam de materia proxima Poenitentiae non dirimunt' — voce *satisfactionis* sensu obvio intelligunt satisfactionem *actu praestitam* aequae ac voce *contritionis* et *confessionis* designant contritionem et confessionem *actu exhibitam*. Ergo ex praedictis documentis nihil quoad satisfactionem *in voto* erui potest.

2. Materia proxima latius sumpta — i. e. quae ab absolute infor-
mata sacramentum constituit *integrum* — est satisfactio actu praestita. Dicta satisfactio non est pars essentialis sacramenti Poenitentiae, quia non ordinatur ad effectum eius primum, i. e. ad remissionem culpae; est tamen ipsius pars integrans, quatenus efficit, ut sacramentum effectum suum, qui est remissio non solum culpae, sed etiam poenae, plane assequi possit.

Coroll. I. Contritio, confessio et satisfactio non solum sunt materia proxima sacramenti Poenitentiae, verum etiam cum absolute *effectum sacramenti producunt*. Contrarium docent non solum multi Scotistae, verum etiam aliqui ex iis, qui actus poenitentis pro partibus essentialibus sacramenti habent, illudque etiam S. Thomas aliquando docuit (D. 22, qu. 2, art. i, sol. i, ad 2 et 3); postea tamen istam sententiam expresse correxit (p. 3, q. 86, a. 6). Propositio autem maxime suadetur ex eo quod secundum Cone. Trid. ~ in absolute tanquam forma < praecipue » (ergo non totaliter, ut adversarii volunt) vis sita est sacramenti. Accedit quod sicut in physicis ita etiam in moralibus effectus non soli formae, sed etiam materiae a. v. toti tribui debet.

Coroll. II. Practice non refert, utrum actus poenitentis partes sacramenti, an merae conditiones ad valorem requisitae dicantur; nec utrum effectus sacramenti etiam praedictis actibus an soli absolute ascribatur. Bene vero aliquatenus refert, ut ex postea dicendis patebit, utrum necne sola contritio vel attritio interna fit conditio ad valorem requisita, ut docet Ballerini.

III. Forma Poenitentiae sunt verba absolute, ut diserte docent 292
Decretum Eugenii IV pro Armenis et Cone. Trid. *

Atque ita notione summaria sacramenti Poenitentiae tradita, essentiam

Pallavicini, Historia Cone. Trid. l. 12, c. 16. ----- Sess. 14, cap. 3. -----
' Plures quidem Scotistae per se non requirunt, ut contritio externa sit; sed quia etiam confessionem pro necessaria conditione habent, confessio autem de facto contritionem manifestat, practice res eodem redit.-----\ Sess. 14 cap. 3; Kit. Rom. tit. III, cap. i, n. I.

huius sacramenti uberius exponemus, distinctim dicendo *primum* de materia remota, *deinde* de materia proxima, *tum* de forma, *denique* de parte integrante seu de satisfactione. Hinc:

CAPUT I.

De materia remota.

293 I. Obiectum. Materia remota seu ea, circa quam actio sacramentalis versatur, sunt peccata post Baptismum commissa, eaque sola et omnia (n. 287).

Quaer. 1, num susceptio sacrilega Baptismi sit materia remota Poenitentiae.

Resp. Plerique affirmant, quia susceptio sacrilega est, quatenus ponit obicem infusioni gratiae. Atqui quod hic et nunc impedit sacramentum, quominus infundat gratiam, videtur sacramento posterius esse. Alii negant vel dubitant, quia argumentatio allata ipsos non convincit (S. Alf. VI, 427). Idem dicendum videtur de aliis peccatis, ut odii, luxuriae, si forte in ipsa susceptione committantur. Ceterum certum est, tam susceptionem sacrilegam quam alia peccata eatenus esse materiam poenitentiae, quatenus, ut fieri solet, voluntas post baptismum susceptum actu eis adhaerere pergit. Si ponas, susceptionem sacrilegam aliave peccata saltem natura priora esse ipso Baptismo, dicendum est, ea remitti vi Baptismi postea reviviscentis.

Quaer. 2, num peccata commissa post Baptismum dubie validum, sed ante sacramentum sub conditione iteratum, sint materia remota Poenitentiae.

Resp. Sunt vel non sunt materia remota, prout Baptismus de facto validus vel non validus fuit. Aliud autem est quaerere, num sit obligatio cuiusmodi peccata confitendi; de qua postea.

294 II. Divisio. Materia remota maxime distinguitur in *necessariam* et *liberam*.

i. Materia *necessaria* dicitur ea, quae ex praecepto divino confitenda est. Hanc constituunt peccata mortalia post Baptismum commissa, sed nondum rite clavibus submissa, vel nondum absolutione directe remissa. Porro peccatum *directe* remissum dicitur illud, quod — sive integre sive non integre — clavibus subiectum, et absolutione remissum est; *indirecte* remissum est, quod non fuit clavibus subiectum, sed tamen eatenus absolutione remissum fuit, quatenus infusio gratiae etiam peccatorum mortalium, quae potestati clavium non subiecta sunt, expulsionem secum fert. Itaque materia necessaria sunt: Γ Peccata mortalia, nondum clavibus submissa; perinde autem est, utrum culpabiliter an inculpabi-

* Puta, si quod peccatum (v. g. in casu necessitatis) genericè tantum declaratur. Attamen secundum aliquos auctores in casu absolutio directe cadit in rationem genericam, non vero in rationem specificam peccati, ideoque ab eis non dicitur directe remissum.

litera omitta sint; item utrum iam remissa sint (scilicet per contritionem perfectam vel per attritionem una cum sacramento vivorum), annon sint remissa; 2° peccata mortalia clavibus submissa, sed non integre declarata, ut v. g. in casu necessitatis contingere potest; 3° peccata mortalia clavibus submissa, atque quidem integre, sed non a iudice remissa, v. g. ob omissionem absolutionis, ob defectum contritionis (S. Alf. V, 425; VI, 480).

2. Materia *libera* est, quae potest, sed non debet clavibus subici. Hanc constituunt:

a) Mortalia post Baptismum commissa, et clavibus tum rite submissa tum absolutione remissa. Haec iterum posse absolutione remitti, patet tam ex traditione, ex consensu theologorum et praxi fidelium, quam ex can. 902. Illud autem alii deducunt ex eo, quod non constat de totali remissione poenae, ideoque peccatum iterum clavibus subici potest; alii ex eo quod quis potest iterum atque iterum iniuriam illatam remittere (S. Alf. VI, 425, /427, dub 20); quae suo loco magis exponentur.

b) Venialia quaecumque, sive iam declarata et remissa, sive nondum declarata vel nondum remissa. Etiam venialia esse materiam Poenitentiae patet: 1° ex Cone. Trid.' et ex can. 902; 2° ex consensu theologorum et praxi fidelium (S. Alf. VI, 425).

Coroll. I. Materia *sufficiens* est quodlibet peccatum post Baptismum commissum, sive remissum, sive nondum remissum (can. 902).

Coroll. II. Materia haud *sufficiens* sunt defectus morales, qui carent ratione peccati. Attamen « non debent reprehendi confessarii, quod poenitentes in iis dicendis non impedian; tum quia plura ex iis, quae videntur merae imperfectiones, non fiunt sine aliqua culpa veniali, tum etiam quia non est necesse quod omnia quae poenitens in confessione dicit, sint determinate et absolute materia absolutionis. Multa quippe dicuntur, quia ad confessarium magis spectat discernere, quae sit, quae non sit absolutionis materia, et ut confessarius magis perspectam habeat poenitentis conscientiam et eo melius de toto eius statu iudicare possit in ordine ad debitum remedium adhibendum ».

CAPUT II.

De materia proxima.

Materiam proximam constituunt contritio et confessio seu accusatio poenitentis (n. 291). Hinc:

‘ Ab Alexandro VII damnata est propositio: Peccata in confessione omitta seu oblita ob instans periculum vitae aut ob aliam causam non tenemur in sequenti confessione sacerdotis absolutioni subicere (Denz.-Bannw. n. **mi**). ----- ’. Sess. 14, cap. 5 et cap. 7. ----- ’. De Lugo Disp. XVI, Sect. II, n. 103.

A r t i c u l u s I.

De contritione.

Contritio integre sumpta complectitur detestationem, dolorem de peccato et propositum. Agemus autem *primum* de contritione integre sumpta, *deinde* de proposito speciatim.

§ I. De contritione integre sumpta.

295 I. Notio. Contritio est « animi dolor et detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. »¹ Dicitur *de peccato commisso*, ita ut non sufficiat dolor *de eo quod non doletur* de peccato; quo casu non peccatum sed *defectus doloris* est doloris obiectum. Attamen qui dolet de defectu doloris, passim etiam de ipso peccato dolere censendus est. Contritio tria complectitur, scilicet detestationem, dolorem et propositum. Porro:

1. *Detestatio* est actus, quo voluntas peccatum commissum aversatur, a peccato commisso sese avertit, omnem affectum ad peccatum expellit; qui actus voluntatis ita exprimitur: *Vellem non peccasse; displicet mihi me peccatum commisisse*. Detestatio pertinet ad *essentiam* contritionis. Contritio enim debet formaliter peccato opponi; quod fit per detestationem, qua peccator iam non vult, quod antea voluit (S. Alf. λζI, 435).

2. *Dolor* est tristitia quaedam voluntatis orta ex eo, quod malum peccati apprehenditur ut praesens (S. Thom. 1. 2, q. 35, a. 8; q. 36, a. 1). Dolor in homine viatore detestationem necessario sequitur, ita ut saltem elementum necessarium contritionis dici debeat. *Disputatur* vero, num dolor ad *ipsam essentiam* contritionis pertineat. Quidquid est, saltem admittendum, contritionem *principaliter* consistere in detestatione, quae est causa doloris, atque dolorem ex se indifferentem specificat, atque honestum reddit (S. Alf. VI, 435).

Actus detestationis et doloris, etsi inter se distinguantur, moraliter tamen ita sunt coniuncti in homine viatore, ut per modum unius reputentur.

3. *Propositum* quid sit, exponitur n. 301.

296 II. Divisio. Contritio distinguitur in *perfectam* et *imperfectam*.

i. *Contritio perfecta* est, quae concipitur e *motivo caritatis*. Porro:

a) Certo concipitur e motivo caritatis, si elicitur ex amore Dei super omnia dilecti ob bonitatem seu perfectionem divinam, prout haec complectitur essentiam Dei cum omnibus attributis. Notes autem, ex eius-

modi amore etiam elici contritionem, quae concipitur ex desiderio possidendi Deum, non in quantum haec possessio poenitenti est bona, sed in quantum est Deo grata, qui in possessione perfectissime diligatur (S. Alf. II, 24, dubit. i°).

b) Non concipitur e motivo caritatis, si elicitur ex amore Dei dilecti *ob quoddam attributum relativum* (v. g. ob beneficentiam) *tanquam tale*, seu *quatenus non consideratur ut perfectio divina, ad Deum pertinens*.

c) *Disputatur*, num concipiatur e motivo caritatis, si eliciatur ex amore Dei dilecti *ob quoddam attributum divinum* (sive absolutum sive relativum, modo hoc consideretur ut perfectio divina, ad Deum pertinens), *per abstractionem formalem seorsim consideratum*. Plures affirmant: 1° quia S. Script, nos excitat ad caritatem per motivum bonitatis Dei erga nos. « Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos »¹; ergo ob attributum Dei (relativum); 2° quia attributa divina ab essentia eius realiter non distinguuntur, neque a nobis concipi possunt cum praecisione obiectiva a ceteris perfectionibus et essentia Dei; 3° quia concionatores passim fideles ad caritatem exhortantur evolvendo attributum (relativum) scilicet bonitatem Dei erga nos. Alii, quorum sententiam S. Alfonsus probabiliorum habet, docent, non sufficere *aliquod attributum divinum seorsum sumptum*, ut ex amore Dei eliciatur actus perfectae contritionis, sed obiectum formale amoris constitui *ex essentia Dei una cum omnibus attributis eius*. Etenim ut aliquis amet Deum ut summum bonum — quod ad actum caritatis requiritur — debet antecederet per actum intellectus ita Deum concipere iuxta notum illud: nil volitum nisi cognitum. Porro in conceptu unius attributi seorsum sumpti v. g. sapientiae, tantum *virtualiter implicite* Deus ut summum bonum continetur: quod autem virtualiter implicite tantum cognoscitur, nondum cognoscitur in ordine ad voluntatem *in actum reducendam, decedit*, quod iuxta veriore sententiam actus caritatis patriae ac viae est specificè idem; constat autem, actum caritatis patriae *subiective* ut motivum formale habere totam bonitatem divinam; sequitur ergo, hanc bonitatem totam etiam subiective requiri ad obiectum formale actus caritatis viae (S. Alf. VI, 436). Attamen controversia non est practica, quia passim casus qui supponitur non occurrit nisi specie tenus; a. v. *videtur* quandoque Deus amari ob *attributum seorsum consideratum*, sed re vera ob *summam bonitatem* amatur; quo fit, ut concionatores istius controversiae rationem non habeant

Coroll. I. Olim disputatum fuit, num sit contritio perfecta, quae eliciatur e motivo *cuiusdam virtutis moralis, quae ad Deum habeat ordinem*, v. g. *gratitudinis, religionis, obedientiae, poenitentiae*. Verum haec sententia iam communissime negatur, atque docetur, contritionem ex istarum virtutum motivis elicitam non esse eam, quae proxime disponit ad iustificationem, i. c. *perfectam*.⁵

Coroll. II. Potest quis contritionem perfectam elicere, etiamsi non *explicite* addat, se Deum *propter Deum eiusvc infinitam perfectionem* amare, a. v. etiamsi non dicat v. g.: Mi Deus, detestor peccata mea, quia Te ob infinitam Tuam bonitatem amo, sed tantum: Detestor peccata (offensas Tui), quia summa bonitas es. — Neque ad actum contritionis perfectae requiritur, ut quis ad significationem

*. I loa. IV, 19.

†. Cone. Trid. sess. 14, cap. 4.

singulorum verborum formulae attendat; sufficit, ut generalem formulae sensum intellectu capiat et animo velit.

Coroll. III. Praeterea ad contritionem perfectam non requiritur, ut quis peccatum detestetur e metu gehennae aliove motivo inferiori.

2. *Contritio imperfecta*, quae passim *attritio* dicitur, ea est, quae concipitur e motivo honesto a motivo caritatis distincto, v. g. e motivo spei, gratitudinis, poenitentiae etc.

297 III. *Contritio requisita. Non solum contritio perfecta, de qua non dubitatur, verum etiam imperfecta seu attritio ad sacramentum Poenitentiae rite suscipiendum sufficit.* Haec sententia, quae hodieum fere communiter admittitur, hisce probatur, i" Cone. Trid. contritionem *genericc sumptam* dicit partem et quasi-materiam sacramenti, atque ita satis insinuat, eam — sive dicatur sive non dicatur materia proxima — ad sacramentum Poenitentiae sufficere. Atqui etiam contritio imperfecta continetur tanquam species sub contritione generica a Cone, circumscripta. 2° Idem Cone, de contritione imperfecta ita dicit: «Quamvis sine sacramento poenitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento poenitentiae impetrandam disponit.» Itaque ex hisce Cone, attritio in sacramento aliter disponit ad iustificationem, ac extra sacramentum. Iam vero extra sacramentum disponit *remote* ad iustificationem. Restat ergo ut dicamus, eam in sacramento *proxime* ad eam disponere. 30 Tum prorsus improbabile est, potestatem remittendi peccata actu nunquam exerceri in peccatum nondum remissum. Atqui id locum haberet, si in sacramento Poenitentiae non sufficeret attritio, sed requireretur contritio perfecta, i. e. dispositio, quae ex se iam ante absolutionem peccati remissionem secumferret. 40 Denique cum opinio benignior iam a pluribus saeculis sit fere communis, aegre intelligitur, cur non sit ab Ecclesia reprobata, si non esset tuta; maxime cum hoc sacramentum sit usus adeo frequentis.

Obi. Cone. Trid. inter ea, quae ad recipiendam iustificationem in Baptismo requiruntur, recenset: < Illiutque tanquam omnis iustitiae fontem diligere incipiunt; quae merito etiam sacramento Poenitentiae applices.

Resp. i. Admitti nequit, a Cone, requiri actum *verae caritatis* ad iustificationem in Baptismo recipiendam; nam contraria sententia quoad Baptismum tam ante (cfr. S. Thom. 4 Dist 6, q. 1, a. 3) quam post Concilium quasi communis erat.

Resp. 2, dilectionem initialem bene intelligi posse de bono aliquo affectu erga Deum, qui est fons iustitiae nostrae; qui bono isto affectu erga Deum afficitur, merito dicitur incipere diligere Deum, secundum haec S. Thomae, cuius doctrinam

*. Aliter *Perinei*, O. P. L'attrition d'après le Cone, de Trente et S. Thomas d'Aquin. ----- '. Scss. 14, cap. 3 et can. 4. ----- '. Scss. 14, cap. 4. ----- «. Sess. 6, cap. 6.

Cone. Trid. tantopere attendit: « In quantum (vero) spes respicit illum, per quem fit aliquid nobis possibile, sic amor causatur ex spe, et non e converso. Ex hoc enim quod per aliquem speramus nobis posse provenire bona, movemur in ipsum, sicut in bonum nostrum ; et sic incipimus ipsum amare » (i. 2. q. 40, a. 7; S. Alf. VI, 442). Alii verba Cone, aliter exponunt.

Coroll. I. Ex dictis colligitur, quo sensu vera sit locutio sollemnis: *Attritum vi 298 clavium fieri contritum*. Scilicet fit *aequivalenter* contritus, quatenus nimirum attritus cum sacramento e statu attriti transit ad statum contriti i. e. aequae ac perfecte contritus iustificatur. Alii aliter.

Coroll. II. Iuvat, ut quae dicta sunt de contritione imperfecta magis evolvantur, diversa motiva e quibus elici possit, assignare. Porro Cone. Trid. docet: «attritionem ex turpitudinis peccati consideratione vel ex gehennae et poenarum metu communiter concipi». Iam age addendo «communiter» satis innuit, praeter motiva enumerata alia dari ; vel etiam dici potest, omnia motiva in motivis a Cone, assignatis implicite contineri. Scilicet motivum *turpitudini/ peccati* cuncta motiva *virtutum a caritate distinctarum* continet. Praeterea motivum *spei* continetur motivo *metus poenarum*, quia perinde est, utrum quis e spe vitae aeternae, an e timore gehennae seu vitae aeternae perdendae peccatum detestetur ; quae omnia e dicendis magis patebunt. Itaque sufficit contritio concepta, v. g. :

1. *E motivo obcdienliae*: « Detestor peccata mea, quia peccando legem tuam transgressus sum. »

2. *E motivo poenitentiae specialis*: «quia peccando ius tuum laesi;» «ut ius tuum laesum compensem. »

3. *E motivo religionis*: « quia peccando cultum debitum Tibi denegavi. »

4. *E motivo gratitudinis*: «quia peccando adeo ingratum ergo Te me exhibui; » « quia me beneficiis cumulasti. »

5. *E motivo spei*, puta:

a) *E spe aeternae beatitudinis*. « Doleo de peccatis meis, quia peccando ius in aeternam beatitudinem amisi ; » « ut ius in aeternam beatitudinem recuperem. »

b) *E spe iustificationis*: «quia peccando gratiam sanctificantem amisi;» «ut gratiam sanctificantem recuperem. »

c) *E spe boni temporalis supernaturalis*: « ut salutarem vitae statum amplectar. »

Huc etiam pertinet contritio concepta;

6. *E metu* (simpliciter servili)³ *poenarum*. Scilicet:

a) *E metu gehennae*, v. g. «quia peccando poenas aeternas merui;» seu: «ne aeternum damner. » Hoc motivum sufficere, diserte docet Cone. Trid. (l. c.). Idem dicendum de metu purgatorii.

Scss. 14, cap. 4.----- * Attritio c metu seu timore duplex est, attritio e timore *filiati*, et attritio e timore *servili*. Attritio c timore *filiati* habetur, quando quis detestatur peccatum, quia est offensa Dei, optimi Patris; e timore *senili*, quando quis peccatum detestatur ob timorem poenae.

Attritio c timore servili pariter duplex est, attritio c timore *simpliciter senili*, et attritio c timore *serviliter senili*. *Prior* est detestatio peccati ob timorem poenae, natum ex amore boni proprii ordinato, i. e. ex amore subordinate vel saltem subordinabili bono divino seu ultimo nostro fini. *Alter*a est detestatio peccati ob timorem poenae, natum ex amore boni proprii inordinato, i. c. natum ex amore non subordinate bono divino seu ultimo nostro fini, a. v. natum ex amore boni proprii tanquam ultimi finis. *Prior* honesta, *altera* inhonesta est.

b) *E metu poenarum temporalium huius vitae*; ut idem Cone, dicendo « ex gehennae et *poenarum* metu » significare videtur; nam haec verba sensu *non composito*, ut aliqui volunt, sed *diviso* videntur esse sumenda, quia Cone. l. c. allegat exemplum Ninivitarum, qui poena *temporali* plectebantur, scilicet excidio civitatis. Ceterum poenae temporales spectari debent, ut inflictae a Deo, et quatenus quodammodo inchoant divinum supplicium, nisi emendemur. Secus enim nequeunt fundare contritionem aestimative summam (n. 299). Neque tunc res extra omnem controversiam est (S. Alf. VI, 443).

7. *E motivo istius praecise virtutis, cui peccatum commissum opponitur*, § g: < Detestor peccatum luxuriae, quia castitas adeo pulchra est. » Huc etiam pertinet attritio concepta

8. *E speciali turpitudine peccati commissi*, v. g. Detestor luxuriae peccatum, quia luxuria adeo foeda est. » Pariter sufficit attritio elicitae e *generali turpitudine peccati*, v. g. « Detestor peccatum, quia nitore supernatural! me privavit; quia anima mea per illud tantopere foedata est. »

Coroll. III. Attritio salutaris non ita difficile resolvitur in contritionem *perfectam*. Etenim attritus iam tendit in Deum; hinc facile apprehendit peccatum ut Deo malum, seu ut Bonitatis infinitae laesivum, illudque etiam sub hoc respectu detestatur. Haec praesertim valent de attritione concepta c motivo virtutis, quae ad Deum refertur, scii, religionis, obedientiae, poenitentiae et gratitudinis. Maxime autem valent de motivo *gratitudinis*; siquidem qui gratus est, facile benefactori bonum vult, et consequenter de peccato, quatenus est malum Deo, dolet. Quum vero gratitudo maxime excitetur considerando incarnationem, passionem, mortem Christi, huiusque, qui et Ipse est Deus, in S. Eucharistia praesentiam, iJeo istorum mysteriorum meditatio facillima via est perveniendi ad contritionem perfectam.

Coroll. IV. Oonfessarii poenitentes non satis dispositos passim quidem ad *attritionem* exhortentur; huius enim motiva ciusmodi praesertim homines magis movent. Attamen generatim non omittant ultimo atque aliquo modo motiva *contritionis perfectae* eis atque etiam aliis proponere.

299 IV. Proprietates contritionis. Summa doctrinae haec est: i° Ad sacramentum Poenitentiae *valide et fructuose* recipiendum requiritur contritio: a) vera, b) interna, c) formalis, d) supernaturalis, e) aestimative summa, f) universalis (quoad mortalia), g) externa; 2° ad sacramentum Poenitentiae *valide* recipiendum pariter requiritur contritio: a) vera, b) interna, c) formalis, d) supernaturalis, e) externa; sed disputatur, num, spectato solo valore, requiratur aestimative summa et universalis. Singula perpendemus.

i. *I era* seu *non mere existimata*. Contritionem mere, sed bona fide existimatam, ad *valorem* — non tamen ad *fructum* — sacramenti sufficere, antiquorum plures docuerunt. Verum ista sententia hodiedum communiter et merito reicitur. Etenim Cone. Trid. docet, ad essentiam sacramenti requiri contritionem (n. 297). Atqui eiusmodi doctrina manifeste intelligi debet de contritione *vera*, non autem de ea, quae mere

putative adest (S. Alf. VI, 433, 20). Notes tamen, plerosque, qui existiment se dolere de peccatis, etiam vere de eis dolere.

2. *Interna*, nam contritio, quae a Trid. dicitur pars et quasi materia sacramenti, ab eodem Cone, definitur « *animi dolor*. »

3. *Formalis*, ita ut non sufficiat contritio *virtualis*, i. e. ea, quae continetur maxime in actu caritatis. Plures antiquiores censuere, contritionem virtualement ad valorem et fructum sacramenti sufficere. At: i° Haec sententia iam fere communiter reicitur: 20 Cone. Trid. docet, *contritionem* esse partem et quasi materiam sacramenti. Porro vox ista sensu obvio *contritionem formalem*, non autem *virtualement* significat (S. Alf. VI, 449).

Notes tamen: i° Contritio formalis bene concipi potest in ipsa recogitatione vel confessione peccatorum; hinc non requiritur, ut quis usus fuerit formula contritionis. 2° Vix eveniet, ut sacramentum poenitentiae suscepturus, ideoque de peccatis suis cogitans, actum perfectae caritatis eliciat, quin formaliter de Dei offensis suis doleat.

4. *Supernaturalis*. Iam vero :

a) Certo debet esse supernaturalis ratione *principii elicentis*, a. v. elici debet per auxilium gratiae, actum supra naturae ordinem elevantis. Patet i° ex Cone. Trid. 1; 20 constat, nullum posse fieri ab homine actum salutarem, i. e. positive conducentem ad salutem, sine auxilio gratiae. Ergo nec salutariter potest hominem sine gratiae auxilio poenitere.

b) *Disputatur*, num contritio debeat esse supernaturalis ratione *motivi*, a. v. num concipi debeat c motivo *per fidem apprehenso*. Ceterum controversia minus practica est; siquidem certum est, ad genesis contritionis, quae ad justificationem praeparet, requiri fidem et spem,² quamvis non requiratur, ut quis reflexe actum fidei et spei eliciat, sed sufficiat, ut illud exercite, ut dicitur, peragat (S. Alf VI, 439). Porro vix fieri potest, ut qui credat et speret, atque ceteras condiciones ad contritionem salutarem requisitas adimpleat, non doleat e motivo per fidem apprehenso.

ſc. * c Γl

5. *Aestimative summa*. Contritio aestimative seu appretiative summa consistit in eo, quod poenitens peccatum detestatur ex motivo, quo persistente, ad peccatum induci nequit; seu — ut alii doctrinam enuntiant — in eo, quod poenitens peccatum magis detestatur, quam quodvis malum, cuius timore ad peccatum induci potest. Porro:

a) Omnium consensu requiritur ad *fructum* sacramenti. Nam ut peccator cum Deo reconcilietur, requiritur voluntas, quae perfecte efficaciter, seu absolute, seu respectu omnis hypothesis possibilis aversatur

¹ Sess. 14, cap. 4; sess. 6, can. 3.

∴ Cone. Trid. sess. 6, cap. 6.

peccatum. Atqui eiusmodi voluntas deficit in eo, qui caret contritione aestimative summa. Siquidem voluntas non ulterius sese extendit quam motivum, cui innititur. Iam vero qui caret contritione aestimative summa, caret motivo, quo persistente, ad peccatum induci nequit. Ergo caret voluntate, quae absolute aversatur peccatum.

b) *Disputatur*, num requiratur ad *valorem* sacramenti. Negant vel saltem sententiam negantem pro probabili habent plures auctores; at affirmandum videtur. Etenim i^o Cone. Trid. contritionem, quae ab ipso proponitur tanquam necessaria ad sacramenti existentiam seu valorem,¹ ita definit: « Animi dolor et detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero. »¹ Atqui haec verba sensu obvio significant voluntatem, quae *absolute* detestatur peccatum commissum, atque *absolute* proponit a peccato abstinere; a. v. contritionem aestimative summam. Ergo haec ad valorem requiritur. 2° Contritio, quae a Cone. Trid. exhibetur tanquam necessaria ad valorem, ex eodem Cone, cum sacramento⁴ sufficit ad iustificationem seu ad fructum sacramenti. Atqui sola contritio aestimative summa ad iustificationem seu ad fructum sacramenti sufficit. Ergo etiam ad valorem requiritur (cfr. S. Thom. Suppi, q. 29, a. 8).⁸ 30 Ad valorem sacramenti certo requiritur vera contritio. Atqui contritio, quae non est appetitive summa, non est vera contritio. *Minor* probatur ex eo, quod vera contritio consistit in actu avertendi se ab omni habituali addictione peccato mortali. Atqui contritio, quae non est appetitive summa, non involvit aversionem ab omni habituali addictione peccato mortali, nisi conditionate, seu aversionem sub aliquo respectu.

Nam voluntas in tantum se avertit ab aliquo, in quantum motivum, quo impellitur, *obiective* excludit conversionem ad illud; hinc si motivum tantum sit talis obiectivae virtutis, ut, eo stante, voluntas adhuc cum peccato mortali coniungi queat, non habetur aversio nisi conditionate, seu aversio sub aliquo respectu. Atqui contritio non appetitive summa habet motivum, quod est tantum talis obiectivae virtutis, ut, eo stante, voluntas adhuc cum peccato coniungi queat. Ergo voluntas in contritione non appetitive summa non est proprie aversio a peccato mortali, seu non est vera contritio, sed tantum aversio seu contritio conditionate seu sub aliquo respectu (S. Alf. VI, 433, 70).

Obi. i. Contritio eatenus tantum est materia sacramenti, quatenus sensibilis est seu manifestatur. Atqui contritio non manifestatur, quatenus est aestimative summa. Ergo ut talis non est materia sacramenti.

Resp. Disting. mai.: Contritio eatenus tantum est materia sacramenti, quatenus sensibilis est seu manifestatur, secundum se; *conc.;* secundum qualitates suas, *nego;* secus enim etiam manifestari deberet ut *supernaturalis*.

Obi 2°: Sola illa poenitentia est obiectum iudicii in foro sacramentali, quae per externum actum poenitentis potest satis certo cognosci. Atqui id de contritione aestimative summa dici nequit.

Resp. Neg. min.; nam per se ipsa confessio sufficit, ut contritio requisita ad

\ Sess. 14, cap. 3. ----- * Scss. 14, cap. 4. ----- '. Sess. 14, cap. 3. ----- «. Sess. 14, cap. 4. -----' be sententia S. Thomae vide Ter Haar, De occasionariis et recidivis, n. 237 sq.

sacramentum rite suscipiendum satis certo admittatur. Ad sacramentum autem rite suscipiendum postulatur contritio aestimative summa.

Coroll. I. Ex eo, quod requiritur contritio aestimative summa, non deducas, etiam requiri contritionem *intensive*, i. e. gradu vehementiae, summam. Id enim non pertinet ad substantiam contritionis, quam sufficere ex Conc. Trid. constat.

Coroll. II. Neque requiritur, ut instituatur comparatio peccatum inter et mala temporalia; quin etiam illud passim ne expedit quidem, atque periculosum est (S. Thom. Quodl. i, a. 9; S. Alf. VI, l. c).

6. *Universalis.* Universalitas contritionis consistit in eo quod ad omnia peccata commissa sese extendit. Id autem locum habet: 1° quando quis dolet *c motivo universalis*, etiamsi poenitens singula peccata non recogitet; 2° quando doletur *e motivis particularibus, quae omnia peccata commissa comprehendunt*. Iam vero universalitas contritionis:

a) *Quoad mortalia commissa* certo requiritur ad *fructum* sacramenti, quum unum mortale non remittatur sine altero. Hinc deficiente contritione quoad unum mortale, nullum remitteretur.

Disputatur, num universalitas requiratur ad *valorem* sacramenti. Alii *affirmant*, eorumque praecipua ratio illa nobis videtur, quam p. 226 iam allegavimus 'Contritio, quae a Conc. Trid. dicitur *quasi-materia* sacramenti, ideoque ad valorem requiritur et sufficit, ex eodem Conc., saltem cum sacramento, etiam ad iustificationem sufficere videtur.' Atqui contritio particularis non sufficit ad iustificationem. Ergo neque ad valorem videtur sufficere. S. Alf. (VI, 444) et plerique alii auctores *negant*, censentque dolorem particularem — i. e. eum, qui sese non extendit ad alia mortalia, sed ad unum vel ad quaedam tantum ex commissis — ad valorem sacramenti sufficere. Ratio allegatur, quia in casu habetur *vera contritio*, ita ut omnia ad valorem requisita videantur adesse. Casus esset, si quis (bona fide) unice c turpitudine speciali alicuius peccati doleret; quod tamen rarissime continget, quia passim dolent sive ex solo, sive etiam ex motivo universalis.

Notes denique: Si poenitens a confessario interrogatus peccata, de quibus antea non cogitavit, exprimit, utile quidem, sed non necessarium est ad novum actum doloris cum excitare, quia actus elicited e motivo universalis conceptus esse praesumitur.

b) *Quoad venialia* contritio universalis eatenus tantum requiritur, quatenus non remittitur veniale, ad quod dolor sese non extendit. Ceterum cfr. *Scholion* de contritione et proposito *quoad venialia*.

Coroll. Ex dictis colligitur, quatenus sacramentum Poenitentiae possit esse *informe* i. e. validum, sed non fructuosum. Plures illud negant, sed S. Alfonsus

*. Sess. v, cap. 3 et 4.

(VI, 4-44) et plerique recentiores affirmant, scilicet casu, quo quis unice *e motivo particulari* de uno vel de aliquibus mortalibus doleretur.¹ Alii addunt casum, quo peccator *careret contritione aestimative summa* (p. 226). Sacramentum autem Poenitentiae informe, ablato obice, probabiliter reviviscit (n. 11).

7. *Externa*, i. e. aliquo modo manifestata seu sensibilis. Etenim contritio probabilius est pars essentialis ipsius *signi* sacramentalis; id autem esse nequit, nisi aliquo modo externe prodatur seu manifestetur. Manifestari autem potest v. g. per oralem contritionis recitationem, per confessionem sive actu institutam sive — si confessioni successerit — moraliter perdurantem, per expectationem absolutionis.

300 V. Relatio contritionis inter et ceteras partes sacramenti. Hic advertas :

i. Contritio seu detestatio peccatorum debet, uti patet, praecedere absolutionem ab eis; sed perinde est, utrum praecedat an sequatur actum confitendi, quamvis praestet eam ante confessionem elicere, atque post eam repetere (S. Alf. VI, 445).¹

2. *Disputatur*, num contritio debeat a poenitente ad absolutionem referri. Alii *negant*, tum quia ministri, non poenitentis est referre materiam sacramenti ad formam ; tum quia ex Trid. ' attritio, quae voluntatem peccandi excludit, in sacramento ad justificationem sufficit, quin de aliqua relatione a poenitente facienda sermo sit. Alii *affirmant*, quia minister nequit actus poenitentis in materiam assumere, nisi a poenitente ad sacramentum relati sint. Accedit, addunt alii, quod sicut suscipiens v. g. Ordinem debet tactum materiae ad sacramentum ordinare, ita etiam suscipiens sacramentum Poenitentiae debet contritionem ad illud referre. Neque opponatur, quandoque posse absolvi, qui sacramentum ignorent, idcoque contritionem ad absolutionem non referant. Possunt enim, positis ponendis, absolvi sub conditione, quia sententia, de qua dicimus, non est certa. S. Thomas videtur sententiae affirmanti adhaerere (3 p. q. 86, a. 6). Quidquid est, practice partem tutiorem sequaris (S. Alf. VI, 447); sed ipsa quaestio non videtur practica, quia contritio eo ipso quod quis vult absolvi, videtur satis ad absolutionem ordinari.

' Aliqui censent, sacramentum etiam hoc casu *validum et fructuosum* esse, quia, cum peccator doleat, ut gratiam recipiat, dolor eius, utut specie tenus particularis, re vera virtualiter ad omnia peccata sese extendit. Accedit, inquit, quod dolor particularis non sufficit sine proposito universali. Propositum autem universale vix erit sine dolore universali. ----- ∴ Contrarium aliqui antiquiores docuerunt hisce fere rationibus innixi :

i" Contritio debet manifestari per confessionem, idcoque hac prior esse. *Resp.*: Contritio aliis quoque modis manifestari potest, puta recitatione orali. Praeterea contritio post confessionem elicitam bene manifestatur per confessionem, quatenus haec moraliter perseverat, vel saltem per petitionem seu expectationem absolutionis.

2° Confessio non debet esse mera peccatorum narratio, sed accusatio sacramentalis; hinc dolore informatur. *Resp.* Praeterquam quod confessio, quatenus post contritionem elicitam moraliter perseverat, dolore informatur, haec sacramentalis fit *eo quod instituitur in ordine ad absolutionem*.

' Sess. 14, de Poenit. cap. 4.

3- Non requiritur, ut contritio actualiter vel virtualiter usque ad absolutionem perduret, sed sufficit, ut habitualiter persistat, i. e. ut non sit retractata, servatis tamen servandis, i. e. exponendis sub 4. Ratio est, quia poenitens — utut actus eius sint materia sacramenti — tamen non est minister sacramenti. Plures quidem videntur requirere, ut contritio actualiter vel virtualiter (i. e. in aliquo effectum) perseveret; sed re vera — plures saltem — non dicunt de perseverantia virtuali *propria dicta* (cfr. S. Alf. VI, 446). Ceterum difficile determinatur, quamdiu contritio virtualiter perduret. S. Alfonsus ita dicit: «Ego vero... non dubito asserere, quoties confessio derivat ex peccatorum dolore, semper virtualiter perseverare dolorem saltem per unum aut alterum diem, dum illa confessio est doloris effectus. Secus autem, si quis ex mera devotione, aut ad votum, aut poenitentiam implendam confiteretur » (Horn. Ap. tr. 16, n. 20).

4. Quoad temporis spatium, quod intercedere possit inter contritionem actu elicita (item inter confessionem) et absolutionem, aliqui censent, posse tantum intercedere, quantum inter partes iudicii civilis, quia sacramentum Poenitentiae per modum iudicii institutum est. Illud autem plerique reiciunt, neque ratio allata quaestionem dirimit, quia aliunde patet, iudicium sacramentale esse indicium sui generis (S. Alf. VI, 446); ceterum temporis spatium, de quo sermo est, determinari nequit. Practice vero non erit difficultas; quandoquidem qui diutius post contritionem elicita et confessionem instituta absolvitur, passim et contritionem et aliquo saltem modo confessionem ante absolutionem iteraturus est.

Quaer., num nova absolutio requirat novum actum contritionis, ita ut, qui post absolutionem receptam peccatum inculpabiliter omisum declaret, aut peccata declarata denuo confiteatur, ut ille, inquam, debeat, ut denuo absolvatur, novum actum doloris elicere.

Resp. Plerique recentiores contra S. Alf. (VI, 448) et alios sententiam negantem pro *moraliter certa* habent; sed immerito. Ratio autem dubitandi haec est: Sicuti ad novum iudicium novus requiritur actus confitendi, ita etiam, saltem probabiliter, requiritur novus actus contritionis. Attamen passim non est obligatio *novam poenitentiam imponendi*, sed sufficit, ut poenitentia imposita, quatenus respiciat peccata prius declarata, commutetur, et quatenus respicere debeat peccata nunc declarata, immutata relinquatur.

Obi. Habentur, etiamsi non eliciatur novus actus contritionis, omnia ad sacramentum necessaria, scilicet absolutio, confessio et contritio moraliter perseverans.

Resp.: Dubium est, num contritio moraliter perseverans sufficiat; siquidem probabiliter, ut probavimus, requiritur *novus* actus contritionis.

Ceterum controversia minus practica videtur, quia poenitens, confitendo peccatum omisum vel denuo confitendo peccata iam declarata, passim, saltem in actu exercito novum actum contritionis eliciet.

§ IL De proposito speciatim.

- 301 I. Notio. Propositum hic intelligitur deliberata voluntas non peccandi in posterum. Propositum differt i° a *promissioote stricte dicta*, qua intendimus *contrahere obligationem* praestandi suo tempore rem promissam, dum per propositum demonstramus *praesentem tantum animi dispositionem* aliquid faciendi vel omittendi; 2° a *voto*, quod est promissio stricte dicta Deo facta. Id tamen non impedit, quominus et confessarius et poenitens vocibus *promittendi* et *promissionis* utantur, scilicet sensu lato, quin tamen ex eiusmodi promissione nova enascatur obligatio. Hinc etiam peccator lato tantum sensu dicitur fregisse, violasse promissa.
- 302 II. Divisio. Propositum est duplex, *explicitum* et *implicitum*. *Implicitum* est, quod continetur in detestatione et dolore de peccatis commissis. Qui enim vere detestatur peccatum commissum, implicite vult in posterum abstinere a peccato.
- 303 III. Necessitas alicuius propositi ad recipiendum sacramentum Poenitentiae patet ex eo, quod sine proposito non habetur contritio, quippe quae a Cone. Trid. definiatur: «animi dolor et detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero. »¹
- 304 IV. Propositum requisitum. Requiri videtur: propositum *explicitum* casu, quo peccator dolet solum e motivo particulari; secus enim non habetur propositum *universale*, ne implicitum quidem; nam dolor e motivo particulari implicite continet solummodo propositum abstinendi a peccatis, de quibus doletur. Auctores addunt casum, quo poenitens cogitat de vita futura; siquidem hoc casu vix fieri potest, ut qui vere doleat, non eliciat propositum explicitum, ita ut defectus propositi formalis demonstraret defectum veri doloris.

Praeter casus allatos disputatur, quodnam propositum requiratur. Porro plerique auctores pro moraliter certo habent, non exigi propositum *explicitum*, sed sufficere *implicitum*. S. Alfonsus vero (VI, 450, quacr. i°) et alii merito docent, sententiam, quae docet, requiri propositum explicitum, non carere sua probabilitate. Quod ut comprobemus, praenotamus haec: 1° Quaestio *non dirimitur* argumentatione a priori, cum tota res tandem pendeat a positiva institutione Christi; 2° Cone. Trid. — quod certo non intendit huic controversiae finem imponere — utitur terminis, qui in utraque sententia satis explicantur, ita ut ex eo argumentum strictum deduci nequeat Quibus positis, ita ratiocinamur: Contritio constat tribus elementis, scilicet detestatione, dolore et proposito, quorum priora ad vitam praeteritam, tertium ad vitam futuram respicit. Porro duo priora debent esse exlicita, nec sufficiunt implicita. Quo admissio, non perspicio, quo iure dicatur: Tertium, quod vitam

¹. Sess. 14, de Poenitentia, cap. 4. -----Dico videtur ob dicta p. 228, nota ia.

futuram attingit, *cetero* non debet esse explicitum, sed sufficit implicitum. Ita praeter S. Alfonsum inter antiquiores maxime Suarez¹ et S. Bellarminus,² inter recentiores Haine³ et Augustinis.⁴

Obi. Cone. Trid. docet, ad iustificationem in sacramento disponere attritionem, quae « voluntatem peccandi excludat. » § Atqui id praestat detestatio peccati commissi, e motivo universali concepta, etiam sine proposito explicite.

Rcsf>. Verba Trid. utique idem significant ac ea, quae in eius descriptione contritionis occurrunt: « cum proposito non peccandi de cetero. »⁴ Hisce autem Cone. — quod non intendit dirimere controversiam — in medio relinquit, utrum necne requiratur propositum seu voluntas explicita an implicita.

Ceterum confessarii poenitentes passim ad propositum explicitum excitent, saltem ut uberiores fructum ex confessione percipiant; post factum vero in dubio iure praesumunt, propositum satis explicitum non defuisse.

V. Proprietates propositi. Propositum debet esse :

305

1. *Firmum*, i. e. eiusmodi, ut poenitens velit ob nullum commodum obtinendum nullumque malum praecavendum in posterum peccare, saltem non mortaliter. Porro firmitati propositi non obstat: 1° quod quis *non sit certus*, se non amplius esse peccaturum ; 2° quod quis *graviter timeat*, ne sit relapsurus; immo 3° per se et speculative loquendo ne obstat quidem, quod quis *certo indicet*, se denuo esse peccaturum. Praesens scilicet voluntas non peccandi non solum cum timore, verum etiam cum certitudine relapsus seu mutationis voluntatis componi *potest*. Si tamen poenitens *certus est* de relapsu, practice timendum, ne firmo proposito careat; eiusque voluntas confirmari debet. Dixi *si certus est*; quia haec atque similia passim timorem potius quam veram certitudinem significant. Hinc si poenitens, ceteroquin bonae voluntatis, dicat: « Xolo amplius peccare, sed praevideo, me esse relapsurum ; » confessarius passim, aucto pusillaminis animo, absolutionem impertiatur. Obstat autem firmitati propositi *vera desperatio*; qui desperat, disponi debet, ut speret (S. Alf. VI, 451).

2. *Efficax*, i. e. eiusmodi, ut poenitens velit etiam adhibere *media necessaria* ad evitanda peccata, puta remove occisiones proximas voluntarias.

3. *Universale*, scilicet quoad *mortalia*, non solum quoad ea, quae patrata sunt, sed quoad *omnia*. Cone. Trid. enim exigit propositum « non peccandi de cetero; » item contritionem, quae « voluntatem peccandi excludit. »¹

¹. Disp. 20, sect. 4, n. 32 et 33.-----'. De Poenit. lib. 2, cap. 6 et 7.-----'. Thcol. Mor. ' III, p. 242.----- * De re sacramentaria, II, p. 253 sq. ----- '. Sess. 14, de Poenit. cap. 4.-----* Sess. 14, de Poenit, cap. 4. ----- '. Sess. 14, de Poenit. cap. 4.

SCHOLION.

Dolor et propositum quoad venialia.

306 I. Si quis venialia una cum mortali confitetur, valide et fructuose recipit sacramentum, etiamsi dolor et propositum *solum mortale* comprehendant.

II. Si quis sola venialia confitetur, dolor et propositum debent eisdem proprietatibus gaudere quibus dolor et propositum de mortalibus; excepta proprietate universalitatis (S. Thom. 3 p. q. 87, a. 1, ad 1; S. Alf. VI, 449, 451). Haec non requiritur, quia unum veniale sine altero remitti potest. Sufficit igitur dolor et propositum:

1. *De omnibus venialibus* quae quis confitetur.

2. *De aliquibus vel de aliquo* ex eis quae confitetur, prout sequitur:

a) *De solis plene deliberatis*, quia potest quis detestari maiorem malitiam, quin detestetur minorem (S. Thom. 1. c.; S. Alf. 1. c.).

b) *De solis venialibus determinatae speciei*, quia possumus unam turpitudinem detestari, quin detestemur diversam ab ea (S. Thom. 1. c.; S. Alf. 1. c.).

3. *De multitudine vel frequentia venialium*. Alii absolute docent, illud sufficere, sed supponunt, tunc doleri de peccatis determinatis, scilicet saltem de posterioribus, quae multitudinem constituunt. Alii denique illud admittunt quoad semi-deliberata, non autem quoad plene deliberata (cfr. S. Alf. VI, 1. c. et Prax. Conf. n. 71). S. Thomas edicit, sufficere propositum « se praeparandi ad peccata venialia minuenda » (p. 3, q. 87, a. i, ad 1).

III. Dolor — quod integritatis causa noto — qui secundum modo exposita sese non extendit ad omnia venialia, nequit esse contritio perfecta de aliquo veniali, quia contritio perfecta de uno veniali necessario ad omnia venialia sese extendit, ut expositum est n. 284.

Coroll. I. Qui solum confitetur venialia, de quibus non dolet, graviter peccat, quia sacramentum irritatur. Qui vero, salvo sacramenti valore, venialia sine dolore confitetur, peccat leviter tantum; gravis enim irreverentia in eo non reperitur (S. Alf. VI, 449, dub. 1).

Coroll. II. Poenitentibus, qui sola venialia committere consuevere, suadeatur, ut addant mortale, si quod antea commiserint, vel veniale gravius vitae praeteritae (S. Alf. Prax. conf. n. 71, 99, 188).

Articulus II.

De confessione.

Dicemus *primum* de confessione in se spectata, *deinde* de dotibus confessionis generatim, *tum* de dote integritatis speciatim.

§ I. De confessione in se spectata.

I. Notio. Confessio, quatenus ad sacramentum pertinet, definiri potest: Accusatio suorum peccatorum post Baptismum commissorum, facta sacerdoti jurisdictionem habenti et — addunt plerique — in ordine ad absolutionem sacramentalem. Dixi *quatenus ad sacramentum pertinet*, nam paulo aliter dicendum, si agitur de confessione, quatenus obliget ad sigillum; quatenus ad confessionem ita spectatam requirantur et sufficiant, dicetur postea.

II. Divisio. Confessio distinguitur: 308

1. Ratione *modi*, in *secretam* seu auricularem et *publicam*, prout fit soli sacerdoti, aut coram multitudine.

2. Ratione *obiecti*, in *distinctam* et *genericam*, prout quis peccatum secundum infimam speciem, vel solum genus peccatorum confitetur. Confessio autem generica tripliciter subdistingui potest, scilicet 1° in confessionem *generis proximi*, i. e. generis, quod sub se habet species infimas, v. g. « me accuso de peccatis luxuriae contra naturam. Huic fere aequiparatur confessio *generis minus proximi*, i. e. quod continet plura genera proxima, v. g. « me accuso de peccatis luxuriae; » 2° in confessionem *generis remoti*, i. e. quod genera proxima et minus proxima continet, v. g. « me accuso de peccatis mortalibus; » 3° in confessionem *generis supremi*, i. e. quod omnia peccata continet, v. g. « me accuso de peccatis meis. » Eiusmodi confessio, quae etiam dicitur *omnino generica*, etiam signo fieri potest, puta suspiriis, tuncione pectoris, inclinatione capitis etc.

III. Necessitas confessionis patet *primum* ex Cone. Trid. quod disertè confessionis necessitatem docet. Deinde eruitur ex eo, quod sacramentum Poenitentiae est institutum instar iudicii, ideoque, ut rite exerceatur, requirit in indice notitiam rei, de qua agitur, i. e. peccatorum. Atqui haec notitia ab ipso poenitente praebenda est, quippe qui solus testis idoneus sit, nimirum actuum internorum, multorum actuum externorum, et saltem culpabilitatis.

Coroll. Confessio necessaria est necessitate medii. Etenim necessaria est, ut ex dictis sequitur, ex eo quod sacramentum Poenitentiae a Christo per modum iudicii institutum est. Atqui quod requiritur ob naturam sacramenti necessarium est necessitate medii, quia ipsum sacramentum necessitate medii requiritur (n. 358).

Quaer, quatenus confessio *generica* sufficiat. 310

Resp. i. Confessio, etiam *omnino generica*, sufficit tam ad valorem

¹. Sess. 14, cap. 5 et can. 7.

quam ad liceitatem: i° in casu necessitatis, i. e. quando quis aliter confiteri nequit, sive ob defectum usus sensuum (puta in moribundo), sive ob defectum temporis (puta, instante naufragio vel praelio) ;¹ 2° quando quis noverit, se peccasse graviter, non autem recordatur neque speciem neque genus proximum aut minus proximum; 3° quando quis ita rudis est, ut nulla accusatio distincta possit extorqueri.

Quoad *moribundum* patet e Rit. Rom.,¹ e Cone. Arausicano I, ' c Cone. Carthagenensi III⁴ et IV;⁵ scilicet dicta documenta declarant, esse absolvendum sensibus destitutum, quamvis in casu de sola confessione omnino generica sermo esse possit (S. Thom. Opusc. 65, § de Sacr. Unctionis; S. Alf. VI, 481).

Quoad *alios casus enumeratos* eadem ac in moribundo ratio valet, scilicet impotentia distincte confitendi.

Rcsp. 2. Ex'ra casus modo assignatos confessio, etiam omnino generica, sufficit ad *valorem*, si quis non habeat materiam necessariam, sed solum v. g. venialia vel mortalia iam distincte confessa et remissa.' Etenim: i° Quod in casu necessitatis sufficit ad essentiam sacramenti, id, positis ponendis,¹ merito praesumitur, etiam extra casum necessitatis sufficere. 2° Omnium consensu sufficit ad valorem confessio *aliquatenus generica*, i. e. generis proximi immo et remoti, ita ut confessio *formaliter distincta* non requiratur. Atqui si ponamus, non requiri confessionem formaliter distinctam, sed sufficere aliquatenus genericam, iam non apparet, cur confessio *magis generica* non sufficiat: eo magis quod argumenta, quae afferuntur contra confessionem omnino genericam, etiam contra confessionem aliquatenus genericam i. e. generis proximi et minus proximi militare, ideoque minus probare videntur (cfr. S. Alf. VI, 502, dub. 3).

Disputatur, num confessio omnino generica in casu, de quo dicimus, etiam *licita* sit. Qui negant, arguunt ex natura iudicii, quod per se circa materiam determinatam institui debet; item ex praxi fidelium; item ex incommodis, ex admissa liceitate secuturis. Sacramentum exponeretur

\ In eiusmodi adiunctis confessarius omnes excitet, ut i° brevem actum contritionis eliciant, atque mente repetant quod ipse dicturus sit; 2° signo v. g. inclinatione capitis voluntatem recipiendae absolutionis significant. Deinde dicat; Ego vos absolvo ab omnibus censuris et peccatis vestris; in nomine P. et F. et Sp. S. Arnen.-----* fit. 3, cap. 1, n. 24.-----'. Cap. 12. ap. Labbe, t. 4, coi. 703 et seq.; cfr. Decr. Gratian, can. *Qui recedunt* 7, caus. 26, qu. 6. * Cap. 34; ap. Labbe, t. 2, coi., 1404. * Cap. 76; ap. Labbe, l. c. coi. 1443; cfr. can. *Is qui* 8, caus. 26, qu. 6. ----- * Si quis materiam necessariam habet, tenetur sub gravi distincte confiteri, ideoque, si generice tantum confiteretur, ob defectum dispositionis invalide sacramentum reciperet. Excipe, si bona fide procederet.

periculo nullitatis ob defectum doloris; poenitentes carerent monitis et consiliis etc. Sed cum omnes admittant, confessionem speciei infimae vel etiam generis proximi, si de materia libera agatur, non praescribi, iam non patet, notitiam omnino genericam non sufficere. Deinde praxis fidelium non magis probat obligationem in hac materia quam v. g. quoad accusationem peccatorum dubiorum. Denique confessario est invigilandum, ne assignatum periculum persistat: monita denique et consilia, de quibus hic sermo est, pertinent ad perfectionem, non autem ad necessitatem. Attamen ob rationes allatas praestat magis determinate sese accusare, eaque consuetudo promoveatur.

Obi. 1. Ex eo quod confessio omnino generica valet in casu necessitatis, non necessario sequitur, eam etiam extra casum necessitatis valere; quod patet ex eo, quod confessio per nuntium facta in articulo mortis valet, alias non valet.

Rcsp. negando, confessionum per nuntium factam in articulo mortis valere; eam non valere, probatum videas n. 312. -<■

Obi. 2. Sacramentum Poenitentiae est institutum morale, scilicet sese halet instar iudicii. Atqui institutum morale sese accomodat conditioni rerum et personarum, scu pro adiunctis modo haec modo illa ad valorem requirit. Hinc ex eo quod confessio omnino generica aliquando ad valorem sufficit, immerito deducitur, eam semper sufficere.

Rcsp. Sacramentum Poenitentiae utique institutum est per modum iudicii; attamen iudicii, quod sui generis i. e. primarie reconciliativum est. Porro concedo, etiam a tali instituto morali, a tali iudicio modo haec modo illa requiri, ut *prudenter* exerceatur. Quod autem ad *valorem* quoque modo haec modo illa requirit, id probatione indiget; donec probetur, contrarium praesumere licet. Accedit quod contrarium etiam positive potest demonstrari. Nimirum ex eo quod confessio generis proximi immo et remoti a. v. confessio *quasi-gencrica* etiam tunc ad valorem sufficit, cum adiuncta confessionem magis determinatam ferunt, ex eo, inquam, iure deducitur, nequaquam pro adiunctis modo haec modo illa ad valorem huius instituti moralis requiri

Obi. 3. Ad valorem iudicii requiruntur notitia magis distincta; ergo etiam ad valorem Poenitentiae, quae per modum iudicii instituta est.

Rcsp. Disting. mai. Ad valorem iudicii saecularis requiritur notitia magis distincta, *cone.*; ad valorem iudicii sacramentalis, quod primarie est reconciliativum, requiritur notitia magis distincta, *nego* ob argumenta allata.

Obi. 4. Secundum Cone. Trid.' indicium sacramentale, incognita causa, institui nequit.

Rcsp. Concilium de prudenti, non autem de valida huius iudicii institutione agit. Dicit enim de notitia omnino distincta, i. e. de notitia peccatorum secundum speciem infimam; quam ad valorem requiri, nemo admittit.

§ II. De dotibus confessionis generating

Confessio debet fieri i° sacerdoti iudici; 2° sacerdoti praesenti; 3° secreto et 4° vocaliter. Fiat inquam :

- 311 I. Sacerdoti ceu iudici, ita ut non sufficiat v. g. confessio seu potius narratio peccatorum sacerdoti ceu amico facta. Etenim vox « confessionis, » qua Cone. Trid. utitur, spectato tam sensu obvio, quam ipsa materia ibidem pertractata,¹ significat expositionem peccatorum in *indicio* sacramentali factam. Attamen ad valorem sufficit, si quis post amicam narrationem factam dicat : « Me accuso de peccatis modo narratis ».

Quacr., num eiusmodi accusatio etiam ad liccitatem sufficiat.

Resp. i. Affirmative, si confessarius distinctam peccatorum narratorum memoriam servaverit. Ratio est, quia tunc accusatio subsecuta, utut specie indistincta, re vera distincta est (S. Alf. Horn. Apost. tr. 16, n. 44).

Resp. 2. Secus disputatur. Iam vero cum S. Alfonso (VI, 502, dub. 1) dicendum videtur, eiusmodi agendi rationem ad licitatem non sufficere. Etenim Cone. Trid. edicit, requiri confessionem, ' eamque, ut iudicium prudenter exerceatur, secundum speciem et numerum.' Atqui in posita hypothesis non adest confessio secundum speciem et numerum : eiusmodi non est prior narratio, quae non fuit *confessio*; neque generalis accusatio subsecuta, quae non fuit confessio *secundum speciem et numerum*. Accedit quod confessarius, antequam sententiam ferat, debet habuisse notitiam *iudicalem distinctam*. Haec autem in nostro casu non habetur : neque vi *prioris narrationis*, utpote quae facta sit, antequam confessarius *munere indicis* relate ad hanc personam fungi poterat; neque vi *confessionis subsecutae*, utpote quae non fuerit *distincta*, idcoque notitiam iudicalem *distinctam* non praebuerit. Aliqui quidem censent, notitiam iudicalem adesse, si sacerdos qua amicus narrationem peccatorum excipiens iam aliquatenus suspicabatur, se posse hominem, qui tum de confessione nihil cogitaret, ad confessionem sacramentalem perducere. Verum eiusmodi suspicio vel etiam persuasio non sufficit, ut confessarius hic et nunc huius hominis iudex constituatur.

- 312 II. Sacerdoti praesenti. Etenim Clemens VIII* confixit propositionem: «licere pei litteras seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri et ab eodem absente absolutionem obtinere; » simulque prohibuit, « ne unquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur aut ad praxim quovis modo deducatur. » Porro ex eo quod ista sententia *nunquam*, ne in casu necessitatis quidem, in praxim deduci potest, merito deducitur, eiusmodi confessionem *invalidam* esse; alia enim ratio *absolutae* istius prohibitionis assignari nequit. Neque dicatur, particulam *et* in propositione damnata sensu *copulativo*, non

¹. Sess. 14, de Poenit. cap. 3 et 5 ----- Sess. 14, de Poenit. cap. 3.
14, de Poenit. cap. 5. -----². 20 Iul. 1602 (Denz-Bannw. n. 1088).

³. Sess.

autem *disiunctivo* esse sumendam; quandoquidem S. Off.' declaravit: « Sanctissimus (scilicet Paulus V) decrevit, dictam interpretationem non subsistere et ideo amovendam esse ab eius (Suarezii) libris » (S. Alf. VI, 428).

Neque ex eo quod moribundus sensibus destitutus, qui ante sensuum destitutionem, sacerdote absente, desiderium confitendi manifestavit, postea a sacerdote praesente potest absolvi, neque, inquam, ex eo deducas, confessionem absenti factam in articulo mortis esse validam. Nam eiusmodi moribundus absolvi potest, sive quia testificatio dicti desiderii, a teste prolata, censetur esse ipsius moribundi confessio; sive quia confessio moribundi, absente sacerdote facta, praesente sacerdote, moraliter perseverat, et *qua talis* hic et nunc praesenti sacerdoti fit; sive quia moribundus, sacerdote praesente, forte aliquo signo desiderium absolutionis exprimit; quae suspicio sufficit, ut absolutio saltem conditionate concedatur (S. Alf. VI, 481). Ex hisce patet, casum nostrum damnatione Clementis VIII non comprehendi, scilicet quia non vel saltem probabiliter non habetur confessio absenti facta.

III. Secreto, i. e. confessio soli sacerdoti fiat, spectato usu, qui vigore 313 non destituitur.* Attamen qui aliter confiteri non possunt, non prohibentur, si velint, per interpretem confiteri, praecavendo abusus et scandala (can. 903). Ceterum confessio per interpretem ita fieri potest, ut hic responsa a poenilente data non cognoscat; puta si confessarius poenitentem interrogat, interpretes interrogationes in lingua poenitentis repetit, atque poenitens signis, a solo confessario perceptis, ad eas respondet.

IIA Vocaliter. Praeceptum vocaliter confitendi consuetudine praeter 314 legem introductum,³ ideoque persistere* censetur. Communius etiam docetur, praeceptum eatenus saltem sub gravi obligare, quatenus qui sine causa excusante totam confessionem non vocaliter peragat, mortaliter peccet. Causa mediocris sufficit, ut liceat confiteri per nutus, signa vel scripturam, v. g. si quis ob verecundiam peccatum ore exprimere nequeat, vel ob impedimentum linguae difficulter ore confiteatur; si confessarius surdaster sit, ita ut confessio ore instituta ab aliis audiri possit (S. Alf. VI, 493). Immo iusta causa sufficere videtur, ut quis, scripta confessione tradita et a confessario lecta, addat: «Me accuso de peccatis a te lectis.» Neque practice inquietentur, qui scripto confitentur, nec confessarius inquirat, cur ita procedant.

³. 14 Iui. 1605; item 7 Iun. 1603 et 24 Ian. 1632 (Denz.-Bannw. n. 1089).
⁴. Cfr. Cone. Trid. sess. 14, de Poenit. can. 6; resp. S. C. C. 10 Ian. 1920 (A. A. S. 1920, p. 43); item Cone. Latcran. cap. *Omnis utriusque sexus*. -----* « Nisi (ita in extrav. *Inter eundas*, de priv.) articulus necessitatis occurrat, sacerdoti facienda oris confessio. »
⁵. Cfr. Resp. S. C. C. 10 Ian. 1920 (A. A. S. 1920, p. 43).

§ III. De dote integritatis speciatim.

Agemus *primum* de notione, divisione et necessitate integritatis, *deinde* de ambitu integritatis materialis, *tum* de causis excusantibus ab integritate materiali, *denique* de medio procurandae integritatis seu de examine conscientiae.

PUNCTUM I.

De notione, divisione et necessitate integritatis.

- 315 I. Notio. Integritas consistit in eo, quod quis in confessione declarat, quae ab ipso declaranda sunt.
- 316 H. Divisio. Integritas distinguitur duplex, *materialis* et *formalis*. *Materialis* habetur, quando quis declarat, quae per se declarari debent, a. v. omnia mortalia post Baptismum commissa et nondum rite declarata et (directe) remissa (n. 294). *Formalis* est, quando quis declarat, quae hic et nunc declarare tenetur.
- 317 III. Necessitas. 1. *Per se requiritur integritas materialis*. Patet *primum* ex hisce Cone. Trid.: «Ex institutione sacramenti Poenitentiae iam explicata, universa Ecclesia semper intellexit institutam etiam esse a Domino integram peccatorum confessionem, et omnibus post Baptismum lapsis iure divino necessariam existere»¹ (cfr. can. 901). *Deinde* deducitur ex eo quod sacramentum Poenitentiae institutum est per modum iudicii. Atqui iudicis est habere notitiam distinctam rei — in casu peccatorum — circa quam sententia est ferenda; tum ne caecum constituatur instrumentum, tum ut poenam aequam imponere possit.

Coroll. Integritas materialis necessaria est necessitate medii. Etenim (ut applicemus confessioni *integrae*, quae de confessione ut tali diximus) necessaria est, ut ex dictis sequitur, ex eo quod sacramentum Poenitentiae a Christo per modum iudicii institutum est. Atqui quod requiritur ob naturam sacramenti a Christo instituti, necessarium est necessitate medii, quia ipsum sacramentum necessitate medii requiritur.

2. *Per accidens integritas materialis quandoque re non requiritur*, nimirum, si physice vel moraliter impossibilis est; quo casu sufficit integritas materialis *in voto* seu *formalis*. Deducitur ex eo, quod secus sacramentum Poenitentiae incongrue institutum esset. Hinc Cone. Trid.: «Constat enim, nihil aliud in ecclesia a poenitentibus exigere, quam ut, postquam quisque diligentius se excusserit, et conscientiae suae sinus omnes et latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Domi-

*. Sess. 14, cap. 5.

num et Deum suum mortaliter offendisse meminerit; reliqua autem peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur. » ' Et iterum : « Si quis dixerit, in sacramento Poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse iure divino, confiteri omnia et singula peccata mortalia, *quorum memoria cum debita et diligenti praemeditatione habeatur...* anathema sit. »'

PUNCTUM II.

De ambitu integritatis materialis.

Praemittimus praecipua documenta ecclesiastica, quae huc spectant. 318 Porro Cone. Trid. ita dicit: « Constat enim, sacerdotes indicium hoc incognita causa exercere non potuisse, nec aequitatem quidem illos in poenis iniungendis servare potuisse, si in genere dumtaxat, et non potius in specie ac singillatim sua ipsi peccata déclarassent. Ex his colligitur oportere a poenitentibus omnia peccata mortalia... in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint, et tantum adversus duo ultima praecepta commissa.» Adhaec: «Colligitur praeterea, etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quae speciem peccati mutant, quod sine illis peccata ipsa neque a poenitentibus integre exponantur, nec iudiciis innotescant, et fieri nequeat, ut de gravitate criminum recte censere possint, et poenam, quam oportet, pro illis poenitentibus imponere. »' Denique : « Si quis dixerit, in sacramento poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse iure divino, confiteri omnia et singula peccata mortalia,... etiam occulta, et quae sunt contra duo ultima decalogi praecepta, et circumstantias, quae peccati speciem mutant,... anathema sit. »' Idem docet can. 901 : Qui post baptismum mortalia perpetravit, quae nondum per claves Ecclesiae directe remissa sunt, debet omnia quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habeat, confiteri et circumstantias in confessione explicare, quae speciem peccati mutant.

Quibus praemissis, concludimus :

I. *Confitenda sunt peccata mortalia, post Baptismum commissa, et 319 nondum directe remissa.* Sequitur ex documentis citatis.

Disp.i., num confitendum sit peccatum: a) in dubio num *commissum sit*; b) in dubio, num *grave* fuerit.

Resp. i. Qui *opinatur*, sive peccatum commissum esse sive peccatum, quod fuerit commissum, grave esse, tenetur illud confiteri. Nam secun-

*. Sess. 14, cap. 5. ----- '. Sess. 14, can. 7. ----- * Sess. 14, cap. 5. ----- ♦ L- c.
----- Sess. 14, cap. 5, can. 7.

dum Cone. Trid.* et can. 901 poenitentes debent confiteri mortalia, « quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent. » Atqui qui opinatur, se peccasse, aliquo modo conscientiam seu notitiam peccati commissi habet (t. I, n. 215). *Accedit*, quod quisque tenetur observare legem, si opinatur, factum fundans legem locum habuisse (t. I, n. 232 et 233 in fine). Atqui qui opinatur, se graviter peccasse, opinatur, factum (i. e. peccatum) fundans legem (scilicet confitendi) locum habuisse. *Denique* qui opinatur, se graviter peccasse, opinatur, se obnoxium esse medio ordinario ad obtinendam remissionem peccati, i. e. sacramento Poenitentiae. Atqui qui ita opinatur, videtur teneri ad medium illud adhibendum, seclusa libertate utendi solo medio supplente, i. e. contritione perfecta vel caritate.

Resp. 2. Qui stricte dubitat, ita tenetur:

1. Si stricte dubitat de *commissione* peccati, non tenetur illud confiteri. Etenim, ut modo notavimus, Cone. Trid. et can. 901 docent, confitenda esse mortalia, quorum conscientia habetur, ita ut ulterior obligatio saltem practice excludi debeat. Atqui in dubio stricto non habetur conscientia seu notitia peccati commissi. Ratio autem videtur haec esse: Qui stricte dubitat de peccato commissio, dubie tantum obnoxius est medio ordinario ad obtinendam remissionem peccati, in casu Poenitentiae, immo dubie tantum illius medii relate ad illud peccatum capax est. Talis autem satis probabiliter non tenetur ad illud medium adhibendum, sed gaudet libertate utendi sive medio ordinario, sive medio extraordinario seu supplente, i. e. contritione perfecta vel caritate. In casu, si peccatum revera locum habuit, non remittitur independenter a sacramento Poenitentiae.

2. Si stricte dubitat de *gravitate* peccati commissi, haec valent:

a) Qui dubitat de gravitate *materiae*, tenetur dubium suum confessorio exponere, nisi ipsemet in re morali versatus sit.

b) Qui dubitat de *pleno consensu* in grave peccatum, debet illud confiteri. si plene consentire *consueverit*, quia praesumitur plene consensisse. Secus dicendum de timoratis et scrupulosis. Priores solum *exhortandi* sunt, ut eiusmodi dubia exponant, posteriores ab eo *prohibendi* sunt (S. Alf. VI, 473-476; Istruzione e Pratica, cap. 16, n. 30).

Disp. 2, num confitenda sint peccata gravia, commissa post baptismum dubie valide collatum.

Resp. Affirmandum videtur. Nam *primum* S. Off. ad quaesitum, num Carolus Wippermann, dubie valide baptizatus, « sit rebaptizandus;

et quatenus affirmative, an confessio praeponenda sit vel postponenda baptismo conferendo sub conditione;» ad illud quaesitum, inquam, respondit :¹ « Sanctissimus, auditis votis Eoissimorum dixit: Carolum Ferdinandum esse rebaptizandum sub conditione, et collate baptismo, eius praeteritae vitae peccata confiteatur, et ab iis sub conditione absolvatur. » Praeterea eadem Congregatio ad postulatum Epp. Angliae, « an debeat confessio sacramentalis a neo-conversis in Anglia exigi, et an debeat esse integra;» respondit:»² Affirmative et detur decretum 14 Iun. 1715. » Porro S. Off. non solum idem respondendo, verum etiam ad primum responsum referendo significare videtur, eam obligationem esse *universalem*. Confirmatur eo, quod Praefectus S. C. de Prop. Fid. in responso ad Archiep. Quebec.³ edixit, decretum anni 1868 universalem legem continere, proindeque non solum in Anglia, sed in aliis etiam regionibus obligare. Neque obstat, quod responsum illud explicita promulgatione caruit; nam ex jurisprudentia, praesertim ante Codicem vigenti, sufficebat, ut tales decisiones cognitae essent. ' Adhaec S. Off. in assignanda nonna reconciliandi haereticos sententiam affirmantem supponere videtur. *Dein* qui certo graviter peccavit—quod nunc supponimus esse factum a dubie valide baptizato post Baptismum dubium — tenetur, si possit, saltem moraliter certo uti medio aliquo ordinario ad obtinendam remissionem istius peccati. Atqui recipiendo conditionate baptismum, probabiliter tantum utitur medio ordinario ad istius peccati remissionem obtinendam, quia peccatum istud probabiliter post Baptismum validum commissum est, ideoque probabiliter a Poenitentia remittendum est. Ergo restat, ut non solum conditionate baptismum, sed etiam (conditionate) Poenitentiam relate ad illud peccatum recipiat.

Coroll. I. Lex exposita divina est, ut patet ex ratione intrinseca allata; praeterea a priori aegre admittitur, Ecclesiam tulisse legem confitendi peccata, ad quorum confessionem Christus non obligat.

Coroll. II. Quae dicta sunt de *dubie valide baptizatis*, etiam applicanda sunt *dubie baptizatis*, quum eadem formaliter ratio subsistat.

Coroll. III. Non sunt confitenda peccata commissa *ante* primum baptismum dubie validum; nam si baptismus re vera validus fuit, praedicta peccata per

¹. 14 Iun. 1715 (Collect, n. 286).-----17 Dec. 1868 (Collect, n. 1338). -----
12 Iul. 1869 (Collect, n. 1338, in nota). -----\ Card. S. Off. Secretarius quidem anno 1898 in consueta ad S. Apollinaris casum conscientiae collatione declaravit, responsum 17 Dec. 1868 generale non esse. Verum auctoritas dicti Secretarii — utpote qui alius esset ac ille qui anno 1868 secretarius esset, atque 30 annis postquam decretum latum est, sententiam suam protulerit — alia privata auctoritate maior non est. Idem dicendum de d'Anibale, qui fuit post decretum latum S. Off. Assessor, quique sententiam benigniorem pro probabili habet. '20 Iul. 1859 (Collect, n. 1178); 2 Dec. 1874 (Collect, n. 1426)'.
W. M. T. M. II.

primum baptismum remissa sunt; sin invalidus, per alterum baptismum remittentur. Neque denuo confitenda sunt peccata commissa *et saeramentali* declarata post primum baptismum dubie validum; etenim si primus baptismus validus fuit, praedicta peccata per absolutionem remissa sunt; sin invalidus, remittentur per alterum baptismum.

320 II. *Peccata confitenda declarari debent secundum: i° speciem moralem infimam, saltem in confuso cognitam; 2° numerum; 3° aliquas circumstantias; 4° actum externum; 5° effectum, prout exponetur.*

1. *Species moralis infima, saltem in confuso cognita.* Sequitur ex Cone. Trid.,¹ quod edicit, peccata esse « in specie » declaranda, quae verba sensu obvio *speciem moralem infimam* significant. Ratio autem patet ex dictis de necessitate integritatis (n. 317). Dicitur:

a) *Species moralis*; siquidem non necesse est declarare speciem *physicam*, ita ut qui furatus est v. g. 100 flor, et vaccam, satisfaciat confitendo, se duo furta gravia commisisse.

b) *Species infima*, ita ut non sufficiat confiteri v. g. genus proximum peccati, puta declarando: « Commisi peccatum luxuriae » vel « luxuriae contra naturam ».

c) *Saltem in confuso cognita*; species enim prorsus ignorata non contrahitur.

Quaer., quid confiteri debeat, qui scit, se graviter peccasse, sed speciem infimam non recordatur.

Resp. Tenetur confiteri peccatum secundum rationem *genericam*; nam qui nequit integre satisfacere praecepto, tenetur satisfacere ei, quatenus illud facere potest, nisi ratio praecepti in impletione manca non reperitur (S. Alf. VI, 480).

2. *Numerus.* Etenim Cone. Trid.³ declarat, peccata esse « sigillatim » confitenda. Ceterum eruitur vel ex eo, quod *omnia* peccata (mortalia) confitenda sunt (n. 319; can. 901); quod locum non habet, si numerus non assignatur. Porro:

a) Si de vero numero *constat*, hic declarari debet.

b) Si *non constat* de numero vero, constat autem de aliquo numero (v. g. si quis certo octies peccavit, sed dubitat num pluries, puta duodecies peccaverit), aut solummodo numerum certum confiteatur, aut numerum vero approximativum declaret addendo « circiter » vel « plus minusve » (dicendo v. g. in exemplo allato « circiter decies hoc vel illud peccatum commisi »). Iam vero numero approximativo comprehenditur excessus *modicus*, non autem *notabilis*. Quo maior autem est numerus expressus, eo maior comprehenditur excessus. Ita v. g. dicendo « ter plus minusve, » intelligi potest ad 4; dicendo « decies plus minusve, » ad 12;

¹ Sess. 14, de Pœnit. cap. 5. -----*. Sess. 14, cap. 5.

dicendo « tricies plus minusve, » ad 33 ; dicendo « centies plus minusve, » ad 105 (S. Alf. VI, 466).

c) *Si neque numerus approximatus assignari potest*, declarentur consuetudo peccandi, tempus, per quod illa perseveravit, et pro posse frequentia lapsuum in die, hebdomada, mense (S. Alf. VI, 466). Quodsi etiam illud nullatenus vel non sine magno errandi periculo fieri potest, sufficit, declarato tempore consuetudinis, addere, se peccasse « quoties occasio dabatur » vel « quoties illud desiderium obveniebat * » (S. Alf. VI, 466). Hinc passim satisfacit meretrix declarando, se per tantum tempus meretricio deditam fuisse et quoties occasio fuit tam coniugatis quam non coniugatis copiam corporis fecisse. Attamen magis determinet numerum specierum *minus usitatarum*, si occurrerint, puta peccatorum *cum clericis* commissorum. Immo si possit, debet numerum magis accurate manifestare. — Qui solet obvias quasque mulieres concupiscere, satisfacit declarando istam consuetudinem et tempus per quod in ea persistit; addat, an frequenter coniugatas, an aliquando cognatas, sacras. — Qui consuevit quavis occasione de rebus turpibus loqui, pariter satisfacit manifestando tempus istiusmodi consuetudinis.

Coroll. Qui confessus est numerum approximativum, addendo « plus minusve » vel « circiter, » non tenetur supplere, si postea modicum excessum supra numerum expressum certo cognoverit. Ratio est, quia sacramentum Poenitentiae institutum est per modum indicii humano modo exercendi. Atqui, spectato humano modo procedendi, in casu posito causa diudicanda ita declarata atque diudicata videtur, ut, si poenitens bona fide processerit, obligatio supplendi neganda videatur (S. Alf. VI, 466). — Idem ob eandem rationem dicendum videtur de eo, qui magis generaliter et confuse confessus, postea magis distincte numerum recordatur, nisi postea tanta multitudo peccatorum in mentem veniat, ut generali et confusa confessione non fuerint comprehensa. — Denique patet, non teneri ad denuo confitendum, qui bona fide numerum *nimis magnum* manifestaverit; siquidem verus numerus in maiori inclusus fuit.

Quaer., num, qui uno actu physico plura numero peccata commiserit (puta uno actu occidendo tres homines), possit ita confiteri: « Tres homines occidi »

Resp. Affirmandum videtur, quia vere numerum peccatorum confitetur.

Obi. In casu posito confessarius quoad numerum *aeluum* in errorem ducitur; quod integritati obstat.

Resp. Confessarius inducitur in errorem quoad numerum actuum *physicorum*, transeat: quoad numerum *peccatorum* seu malitiarum, *nego*: scilicet actus ille physice unus moraliter triplex est. Atqui error inductus quoad numerum actuum *physicorum* non obstat integritati.

3. *Circumstantiae peccati.* Declarari debent:

a) *Circumstantia mutans speciem theologicam*, ut dicitur, i. e. quae ex veniali efficit mortale aut vice versa; saltem quatenus hoc requiritur,

ne confessarius pro levi habeat, quod grave fuit, aut pro gravi, quod fuit leve. Hijic declaranda v. g. circumstantia gravis materiae in furto, circumstantia semi-pleni consensus in actum graviter malum, si poenitens — ad quod in casu non tenetur — consensum velit confiteri.

b) *Circumstantia addens novam speciem peccati gravis* seu, ut terminologia Cone. Trid.¹ et Codicis (can. 901) utar, *speciem peccati mutans*, ut si quis personam sacram occideret. Ita Cone. Trid. l. c. et canon codicis citatus; et sequitur ex dictis de obligatione confitendi peccata secundum speciem infimam.

Queer., num qui uno actu physico plura specie peccata commiserit (puta si voto castitatis ligatus sesc polluat) possit ita confiteri: « Votum grave transgressus sum et pollutionem perpetravi »

Resp. Affirmandum videtur, modo re vera — ut in exemplo allato — species infimas declaret; nihil enim integritati deesse videtur. Quodsi obiciatur, declarandam esse circumstantiam peccati, quae huius speciem mutet seu quae huic novam speciem addat, in casu autem peccatum contra votum non declarari tanquam circumstantiam peccati luxuriae, respondeo ita obiciendo nimis, ut videtur, *liltera* legis insisti.

c) *Circumstantiae, de quibus confessarius interrogat, ut melius de dispositione et obligationibus poenitentis indicet*, quaeque maxime respiciunt consuetudinem, relapsam et occasiones proximas. Hinc Innoc. XI damnavit propositionem 58¹: « Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicuius consuetudinem. »

d) Per accidens declarari debent circumstantiae, a quibus pendet *censura* aut *reservatio* peccati.

Quaer., num declarari debeat circumstantia, quae peccatum grave *in eadem specie notabiliter aggravet*. Dixi *notabiliter*, quia nemo docet, circumstantiam leviter aggravantem esse manifestandam.

Resp. Alii simpliciter affirmant; alii affirmant quoad circumstantiam *quid* seu obiecti seu quae respicit quantitatem rei, ut in furto excessivo, in incestu in gradu valde propinquo. Alii absolute negant; quam sententiam cum S. Alfonso (VI, 468) pro satis probabili habemus. Etenim i° Cone. Trid.¹ uti et can. 901, de *solis* circumstantiis *speciem mutantibus* dicit, ita ut ulterior obligatio saltem practice excludenda videatur. 2° Obligatio ulterior onus fere intolerabile imposeret, atque fons esset scrupulorum et difficultatum. Benigniori sententiae etiam adhaerent S. Antoninus, S. Bonaventura, S. Thomas, ut videtur (4, dist. 16, q. 3, a. 2, sol. 5; opusc. 12 ad lectorem Bisuntinum), et omnes recentiores.

Coroll. Confessarius generatim non inquiret in circumstantias aggravantes, fidelibus tamen ad tranquillitatem conscientiae permittat, ut eas manifestent. Dixi

¹. Sess. 14, cap. 5.-----* Df.n z.-B a n n w. n. 1208.----- . Scss. 14, de Poenit. cap. 5 — \ S. Thcol. p. 3, tit. 14, cap. 19, § 7. -----* 4, dist. 17, p. 3, art. q. 3.

generatim; nam 1° Quoad peccata *contra castitatem* non solum non inquirat in circumstantias non exponendas, sed *generatim* etiam poenitentibus suadeat, ne quid exponant praeter illud, quod exponi debeat. 2° Quoad peccata *iniustitiae* ut plurimum inquirat in gravitatem rei ablatae aut damni illati; tum quia fideles saepe ignorant, quae materia gravis sit; tum, ut de obligatione restituendi indicare, camque fideles edocere possit.

4. *Actus externus*, sive commissus ut fornicatio, sive omissus ut omisio Sacri. Porro declarari debet actus externus, qui actum internum in ratione peccati *complet*, venit enim nomine peccati atque re vera legi adversatur. Per se autem non debet declarari actus externus, qui est *mere manifestatio* peccati, quod proprie internum est, v. g. haereseos. Excipe, si novam speciem v. g. scandali inducat, vel si ab eo pendeat *censura* aut *reservatio peccati* (S. Alf. V. 42).

5. *Effectus*. Sermo est de effectibus gravibus qui in causa praevisi, atque aut intenti aut sine ratione sufficienti permissi sunt. Eiusmodi esse possunt v. g. blasphemiae in ebrietate prolatae, pollutio, mors inimici e propinatione veneni secuta etc. Iam vero :

a) Effectus declarari debet: 1° si confessarius de eo interrogat, ut melius de poenitentis obligatione iudicet; 2° per accidens, si ab eo pendet *censura* aut *reservatio peccati*. Secus :

b) Effectus non debet declarari, *si prava voluntas ante eventum sincere retractata est*; ea enim retractata, non est, unde effectui vera moralitas accedere possit, ita ut nequeat venire nomine *peccati* (tom. I, n. 10). *Si prava voluntas non est retractata*, disputatur. Porro ita dicendum videtur: Declarandus est effectus, qui est peccati interni *complementum* seu consummatio vel *externa exsecutio*, ut blasphemiae in ebrietate prolatae atque praevisae. Ratio est, quia eiusmodi effectus, utpote actus malitia voluntatis infectus (t. I, n. 60), venit nomine peccati (S. Alf. IV, 149; V, 10). Secus dicendum de effectu, qui peccati interni consummatio vel exsecutio externa dici nequit, ut *mors* inimici a propinatione veneni secuta.

Quaer., 1, num satisfaciat integritati, qui peccatum *nondum confessum* declaret *ut confessum*.

Resp. Omnino negandum videtur, quia declarando materiam necessariam ut liberam, istam non subicit iudicio confessarii, sed solum iteratae absolutioni, vel saltem confessarium decipit quoad obligationem diudicandi peccatum; quae deceptio gravis est: scilicet materia necessaria debet subici *iudicio* confessarii atque ab illo diudicari, quia indicium de ea nondum locum habuit; materia libera tantum denuo subicitur *absolutioni*, quamvis liceat eam iterato iudicio subicere.

Quaer. 2, num satisfaciat integritati, qui, conscio confessario, v. g. in confessione generali *omittit distinguere inter confessa et non confessa*.

Resp. Affirmative, quia licet iam confessa una cum nondum confessis iterum subicere iudicio confessarii, et non tantum absolutioni, uti fit, si tota confessio fit de materia libera. In casu tamen confessarius debet de singulis indicare, ideoque etiam speciem et numerum peccatorum antiquorum indagare, scilicet, ne aliquod peccatum, quod nondum diudicatum fuerit, non diudicatum linquatur.

Quaer. 3, num satisfaciat integritati, qui peccatum *confessum* declaret *ut nondum confessum*.

Rcsp. Affirmative, quia licet materiam liberam iterum iudicio confessarii submittere. Committeret tamen mendacium et leve sacrilegium, itaque venialiter peccaret (n. 324).

Quaer. 4, num satisfaciat integritati, qui falso declaret *tempus* peccati commissi, puta recens commissum declarando *ut olim commissum*.

Rcsp. Alii negant, quia actus recens positus non est actus olim positus, ita ut in casu actus positus non declaretur. Sed affirmandum videtur, modo non ea ratione procedat, ut nondum confessum confiteatur ut confessum. Ratio est, quia actus primarie declaratur *ut positus*, ita ut immerito dicatur, actum positum non declarari. Dixi; «modo non ea ratione procedat, ut nondum confessum confiteatur ut confessum;» quod faceret, si de peccato nondum confesso ita se accusaret: «Insuper me accuso de hoc illove peccato vitae praeteritae.» Praeterea poenitens iure interrogatus de tempore, veritatem aperire tenetur.

Coroll. Poenitens tunc tantum praecepto integritatis satisfecit, quum peccata ita exposuit, ut prudenter iudicare possit, confessarium exponenda satis percepisse. Hinc t^o qui advertit, gravia quaedam a confessario aut non audita aut perperam intellecta esse, tenetur supplere; 2° a fortiori ad id tenetur, immo sacrilege confitetur, qui de industria eligit confessarium surdastrum, ne exponenda rite percipiantur. Ex altera tamen parte poenitens praesumere potest, confessarium exposita satis percepisse, donec de contrario constet

- 321 111. *Qui culpabiliter integritati non satisfecit, tenetur, prout exponitur* n. 332 sq. *Qui inculpabiliter non satisfecit, tenetur supplere*; atque quidem in *prima* confessione secutura, quia omnis confessio per se debet esse materialiter integra. Attamen non requiritur, ut ideo confessio anticipetur, neque ut interea a S. Eucharistia abstinenceatur (n. 179).

Quaer. 1, num is, qui peccatum tanquam *dubium* confessus est, et postea illud tanquam *certum* agnoscit, teneatur illud ut *certum* repetere.

Resp. Plerique recentiores negant; sed cum antiquioribus et S. Alf. (VI, 478) affirmandum videtur. Ratio est, quia declaratio causae, quae diudicanda est, ut *dubie existentis*, itomque iudicium cuiusmodi declaratione innixum, notabiliter manca fuerunt; quod per se videtur patere, atque confirmatur eo, quod ista declaratio et iudicium non sufficiebant ad imponendam poenitentiam congruam, i. e. *gravem*; nam in dubio, num quis graviter peccaverit, non est imponenda poenitentia gravis.

(*Ibi i.* Qui confessus est v. g.: «decies circiter illud feci,» et postea certo noverit se undecies peccasse, non tenetur illud undecimum peccatum denuo confiteri. Atqui habetur omnimoda paritas cum casu modo discusso.

Rcsp. Dist. min.: Casus prior, scilicet modici excessus dubii, par est casui modo

discusso, si excessus dubius in se spectetur, *concl.*; si spectetur ut pars totius causae diudicandae, *neg.*; etenim modus humanus, quo etiam in iudicio sacramentali procedendum est, secum fert, ut is, qui bona fide declaraverit, v. g. se *circiter decies* in pravum desiderium consensisse, ab obligatione supplendi immunis sit, etiamsi postea sciat, se *undecies* consensisse; quod eodem iure de eo, qui *semel* consensit, illudque ut *dubium* declaravit, dici nequit. Huic doctrinae conformiter prior secundum communem aestimationem dicitur *moraliter integre* confessus esse; non ita alter (S. Alf. l. c.).

Obi. 2. Non est obligatio confitendi quod iam directe remissum est. Atqui peccatum, de quo dicimus, iam directe est remissum.

Resp. Non est obligatio confitendi, quod iam directe remissum est, si etiam fuerit recte declaratum, *concl.*; secus *neg.* Atqui peccatum, de quo dicimus, non fuit recte declaratum. Neque ad distinctionem recipiendam provoces ad can. 901, quippe qui non censeatur dirimere controversiam inter theologos de iure divino.

Obi. 3. Sufficit declarasse peccatum, prout erat in conscientia; quod in casu posito locum habuit.

Rcsp. Sufficit declarasse peccatum, prout erat in conscientia recta, *concl.*; prout erat in conscientia valde defectuosa, ita ut iudicium satis rectum de existentia causae efformari non posset, *neg.* Atqui posterius in casu posito locum habuit.

Obi. 4. Sufficit declarasse peccata secundum speciem, numerum et circumstantias supra expositas; quod factum esse ponitur.

Resp. Sufficit declarasse peccata secundum speciem etc, modo *ipsa peccati commissio* rite declarata sit. Atqui id locum non habuit.

Quaer. 2, num is, qui omiserit circumstantiam declarandam, teneatur postea totum peccatum repetere.

Rcsp. Sufficit exponere circumstantiam omissam, si peccatum, ex circumstantia ortum, in specie infima explicari potest, quin totum peccatum exponatur. Hinc qui voto castitatis ligatus, *fornicationem* confessus est, sed circumstantiam *voti* omisit, satisfacit postea confitendo, se *votum* laesisse; secus totum peccatum repeti debet. Ita v. g. coniugatus, qui *mere fornicationem* confessus est, non satisfacit postea addendo, *se gravem iniuriam* coniugi intulisse, quia hac ratione malitia iniuriae adulterio contentae non satis exponitur.

Nota. Qui post absolutionem receptam peccatum grave omissum confitetur, *in hac ipsa confessione* iterum absolvatur. Quoad poenitentiam autom imponendam servari possunt dicta p. 229.

IV. *Qui dubitat, num peccatum grave confessus sit, a. v. num praeceptum integritatis impleverit, ita tenetur:* 322

i. Si *opinatur*, se peccatum declarasse, non tenetur illud iterum confiteri (t. I, n. 229). Porro qui diligenter sacramentum suscepit, in dubio passim *praesumere* seu *opinari* potest, se integre confessum esse.

2. Si, omnibus attentis, *stricte dubitat*, tenetur iterum declarare peccatum (S. Alt. λI, 477). Sequitur ex dictis de dubia adimpletione legis (t. I, n. 229). Excipe tamen *scrupulosos*, de quibus n. 327.

SCHOLION.

Dc laesione veritatis in confitendo.

323 I. Veritas, prout hic sumitur, consistit in eo quod poenitens ea, quae respiciunt iudicium sacramentale, declarat *prout sunt in conscientia*. Veritati opponitur mendacium, quo poenitens in materia, ad iudicium sacramentale pertinente, negat quae pro veris, affirmat quae pro falsis habet.

1. *Non peccat* contra veritatem, prout hic intelligitur: i° qui mentitur circa ea, quae non pertinent ad sacramentale iudicium, v. g. si quis falso dicit, se esse de hac illave paroecia; si falso respondet circa ea, de quibus interrogandi iure caret confessarius; 2° qui peccata levia confitetur confessario consueto, quoties vero grave peccatum commisit, alium confessarium adit: hic si ita agit, ne se exponat periculo reticendi peccatum, recte agit; male vero, si fit eo fine, ut liberius peccet.

2. *Peccat* contra veritatem: i° qui confitetur peccata, quae non commisit, vel negat ea quae patravit; 2° qui falso respondet circa ea, de quibus iure a confessario interrogatur.

324 II. Quoad *malitiam* mendacii in confessione haec accipe: Mendacium in re ad iudicium sacramentale pertinente duplicem malitiam involvit, unam *mendacii*, alteram *sacrilegii*; sacrilegii quidem, quia iniuriam infert sacramento. Malitia *mendacii* levis est. Malitia autem *sacrilegii* gravis vel levis est, prout poenitens in re gravi vel levi confessarium decipit. Hinc *gravis* est, v. g. si mortale non commissum ut commissum, vel certo commissum ut dubie commissum, vel dubie commissum ut certum confitetur. quamvis posterius potius ex simplicitate ad maiorem tranquillitatem fiat ideoque subiective a gravi peccato excusetur; item si non confessum ut confessum declarat; item si iure de re gravi interrogatus falsum dicit; si falso asserit, se dolere de peccatis, quae confessus est, etiamsi unum tantum veniale declaraverit, quia agitur de re (i. e. de contritione) ad valorem pertinente, ideoque gravi. *Levis* est, si poenitens v. g. mortale confessum declarat ut nondum confessum (S. Alf. VI, 495'497, qui tamen quoad malitiam mendacii non consentit).

Quaeritur, num liceat aliquando uti in confessione *restrictione non pure mentali*.

Resf. Neg., si agitur de re, de qua confessarius iure interrogat. Secus *affirmandum*: itaque si confessarius immerito roget, v. g. num poenitens alibi confessus sit, poenitens respondere potest: «Negative,» subintelligendo v. g. «ita ut illud tibi dicere debeam. »

PUNCTUM 111.

De causis excusantibus ab integritate materiali.

Non excusat incommodum intrinsecum, ut v. g. verecundia (t. I, n. 169). De verecundia *extraordinaria* confer n. 327. Excusant;

1. Ignorantia legis et oblivio peccati, modo hic et nunc inculpabilis 325 vel summum leviter culpabilis sit, puta cum quis post examen sine gravi negligentia factum alicuius peccati non recordatur. Dixi: sine *gravi* negligentia, quia levis negligentia cum diligentia ordinaria componi potest.

II. Impotentia physica. 1. *Moribundi et infirmi*, qui etiamsi a confessario iuventur, nullatenus vel solum magna cum difficultate integre confiteri possunt, excusantur.

2. *Muti et surdi*, qui tenentur integre confiteri, quatenus illud verbis vel signis moraliter facere possunt. Disputatur, num muti teneantur uti *scriptura*, si secus praecepto satisfacere nequeant. Porro plerique recentiores negant. Sed cum S. Thom. (In 4, dist. 17, qu. 3, art. 4, solut. 3, ad 2) et S. Alf. (VI, 479) affirmandum videtur. Etenim solum incommodum grave vel respectu poenitentis extraordinarium seu insolitum a praecepto divino gravi excusat. Atqui usus scripturae neque incommodum grave involvit, neque respectu mutorum medium extraordinarium seu insolitum cum aliis communicandi censetur.

Obi... Nemo tenetur uti medio, *quod periculum revelationis inducit*. Atqui ejusmodi est scriptura, quippe quae ob casum quemdam in manus aliorum venire possit.

Resp. Nemo tenetur uti medio, quod periculum revelationis *notatu dignum* secum fert, *conc.*; *secus nego*. Atqui in casu periculum revelationis scripturae annexum *non est notatu dignum*, ita ut nec onus illud subeundi mercatur notari. Ergo a praecepto gravi implendo non excusat.

Surdaster deducatur in locum remotum, nisi timendum sit, ne astantes suspicentur, eum graviter peccasse. Id autem locum non habet, si surditas initio confessionis advertitur; secus plerumque, si in confessionis decursu (S. Alf. Horn. Apost. tr. 16, n. 35).

3. *Ignari idiomatis confessarii* excusantur, si alius confessarius brevi et commode haberi nequeat. Si confessarius solum *dialectum* poenitentis non cognoscat, ita ut, saltem explicatione petita, plura vel etiam multa intelligat, ob minorem causam licet poenitentis confessionem audire. Ceterum poenitens non *tenetur* uti interprete (can. 903); idque valet, etiamsi facile unum alterumve peccatum per interpretem declarare possit, puta peccatum, quod interpreti iam aliunde notum est (S. Alf. $\lambda\zeta 1$, 479).

4. *Carentes copia temporis*, puta instante praelio, naufragio. Idem

contingere potest in nosocomio, si omnes ob multitudinem moribundorum tempestive integre confiteri nequeant. Pariter excusatur poenitens, si timendum sit, ne confessarius moriatur vel grave aliquid ei accadat ante confessionem *integre* peractam, et alius commode et brevi adiri nequeat.

Magnus concursus poenitentium non excusat, uti sequitur ex prop. 59 ab Innoc. XI damnata.' «Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus poenitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnae alicuius festivitatis aut indulgentiae. »

327 III. Impotentia moralis, quae habetur, quando poenitens integre confiteri nequit sine damno probabili (sive spirituali sive temporali) confessioni extrinseco, et praecepti gravitati proportionate. Dicitur *sine damno probabili*; non requiritur damnum certum, quia iam grave incommodum est se gravi periculo exponere. Huc referuntur:

1. *Periculum infamiae*, puta si aegrotus v. g. in nosocomio nequeat confiteri peccata, quin alii ea audiant; vel si quis nequeat sine nota vel scandalo omittere vel différé S. Communionem vel Sacrum, et tot peccata commiserit, ut nequeat integre confiteri, quin alii eius statum pravum suspicentur. Extra hunc casum proluxa confessio raro periculum infamiae secum fert, quia omnes sciunt, confessionem saepius nullatenus ob multa gravia peccata confitenda, sed ad consilia petenda etc. protrahi.

2. *Periculum, ne confessarius sigillum laesurus sit*; item si poenitens integre confitendo sigillum laederet. Haec vix locum habebunt.

3. *Periculum lapsus* e peccatorum diligenti examine et recogitatione oriundum.

4. *Periculum damni*, quod *scrupuloso* ex integra confessione timendum est (S. Alf. VI, 484-488).

Quaer., num verecundia *extraordinaria* excuset.

Resp. Omnes concedunt: i° non excusari eos, qui prae aliis verecundi sunt; 2° non excusare verecundiam, quae ex circumstantia communiter contingente provenit. Aliqui vero censent, excusare verecundiam oriundam ex circumstantia *extraordinaria*, puta si quis nepoti suo peccatum valde probrosum confiteri deberet. Sed haec sententia omnino reicienda videtur, secundum dicta p. 135.

328 IV. Damnum confessarii vel tertii praecavendum, puta si poenitens peste infectus est, atque integra confessio confessarium periculo contagionis exponeret, vel si poenitens limet, ne integre confitendo confessario in luxuriam proclivi periculum lapsus creet (S. Alf. VI, 479; 484-488).

*. Denz-Bannw. n. 1209.

Quaer., num sit obligatio confitendi peccatum *quod nequit manifestari sine infamia coni/dicis vel cuiusvis tertii.*

Resp. i. Affirmari debet, si poenitens *indcpendenter a praecepto integritatis* gaudet iure infamandi complicem vel tertium, puta si complex quoad crimen, de quo agitur, a iudice damnatus est. Ratio est, quia in casu lex naturalis servandi famam non opponitur praecepto integritatis.

Resp. 2. Extra positam hypothesis disputatur. Alii *negant*. Alii non solum *negant*, verum etiam docent, *sub levi' illicitum esse* confiteri eiusmodi peccatum, quia lex naturalis servandi famam proximi praevalet legi integritatis. Alii, quorum sententiam amplectimur, *affirmant*, censentque legem integritatis ex mente Christi praevalere. Etenim: 1° Admissa sententia adversariorum, saepe prudenti ministration! sacramenti non foret provisum. Prudens enim ministratio passim, ut patet ex Trid.,¹ exigit manifestationem omnium peccatorum secundum speciem, numerum et circumstantias speciem mutantem. 2° Admissa ista sententia, lex integritatis haud ita raro *illusoria* evaderet, cum in minoribus praesertim locis confessarius facile suspicari possit, quis sit complex, et alius confessarius commode adiri nequeat. Adde, antiquitus fuisse consuetudinem. atque per se obligationem confitendi apud *parochum*, qui subditos eorumque adiuncta nosse consueverat. 30 Auctores et numero plures et auctoritate praestantiores severiori sententiae adhaerent, v. g. S. Thomas (in 4, dist. 16, qu. 3, art. 2), S. Alfonsus (NT, 489). S. Bernardus,² S. Antoninus,⁴ S. Bonaventura,⁵ Caietanus,⁶ Suarez,⁷ Lugo.⁸

Poenitens tamen *sub levi*⁹ tenetur, si commode fieri possit, adire confessarium, cui complex ignotus est. Ab hac autem obligatione causa iusta excusat, ut si poenitens secus aliquamdiu in statu peccati mortalis permaneret, vel deberet abstinere a communione aut celebratione quam quotidie instituere soleret; si hic confessarius poenitenti specialiter utilis foret puta maiorem quietem vel consolationem ipsi praestando; si poenitens difficilius alteri quam consueto confessario confiteretur: etc. (S. Alf. VI, 490). — Praeterea *practice* confessarius potest passim permittere poenitentibus, ut peccata exponant, eosque de occasionibus et circumstantiis confitendis interrogare, etiamsi inde per accidens ad notitiam complicis deveniat. Curet tamen generatim, ut poenitentes sua potius quam aliorum peccata (v. g. viri aut uxoris) exponant.

¹. *Sub levi* tantum, quia manifestatio peccati uni viro secretum servaturo *levis* est, nisi agatur de crimine enormi; vel peccatum manifestetur ei, cui illud occultari peccatoris specialiter interest, v. g. superiori eius. ----- ². Sess. 14. cap. & -----
³. Varia et brevia documenta, n. t. ----- ⁴. Part. 3, Ut. 14, cap. 19, § **it.** -----
⁵. In 4, dist. 21, part. 2, a. 1, q. 3. ----- Sum., v. *Confessio*, condit. 3. ----- ; Disp. 34, sect. 2. assert. 2. ----- Disp. 16, sect. 7, an. 394. ----- ⁶. *Sub levi*, quia infamatio apud unum virum fidum per se venialiter mala est.

Coroll. I. Ut liceat ob causas excusantes supra expositas non integre confiteri, requiritur:

1. Ut sit aliqua necessitas vel saltem mediocris causa confitendi, puta praeceptum communionis vel confessionis annuae, vel si quis sine nota communionem omittere non posset; item incommodum permanendi, puta per diem, in peccato, vel omittendi communionem, quam quotidie recipere consuevit (S. Alf. VI, 487).

2. Ut nequeat sine gravi incommodo haberi alius confessarius, cui confessio integra fieri potest sine incommodo quod poenitens intendit vitare.

Coroll. II. Patet: 1° illud solum peccatum reticeri posse, cui declarando incommodum excusans annexum est; 2° peccata reticita postea, si incommodum excusans cessaverit, esse declaranda.

PUNCTUM IV.

De medio procurandae integritatis seu de examine conscientiae.

329 I. Obligatio examinandae conscientiae eatenus existit, quatenus requiritur ad integre confitendum. Patet tam ex Cone. Trid.⁵ et can. 901, quam ex eo quod qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media.

330 II. Diligentia requisita. Sufficit diligentia *ordinaria* seu mediocris, i. e. talis qualem homo prudens in re seria adhibere solet. Sufficit autem, etiamsi quis censeat, se diutius et diligentius examinando -conscientiam plura recordaturum esse peccata. Diligentia tamen pendet a capacitate poenitentis, a statu morali animae, a tempore de quo examen institui debet, etc. (S. Alf. VI, 471).

Quaer., num poenitens teneatur *scribere peccata*, si secus gravi periculo non *integre confitendi* expositus sit.

Resp.: *Negative*, quia sufficit diligentia ordinaria seu mediocris ad cognoscenda et memoria retinenda peccata. Atqui scriptio limites diligentiae ordinariae excedit. Praeterea plurimi homines, qui raro confitentur, in dicto periculo versantur, ideoque, admissa severiori sententia, ad scriptionem tenerentur. Iam vero ex *frequenti* istius medii usu tot incommoda — maxime manifestatio confessionum scriptarum, quae ex incuria etc. in manus alienas incident — sequerentur, ut usus ille pro rraescnpto haberi nequeat.

331 III. Causae excusantes a diligenti vel saltem ab accuratiori conscientiae examine satis patent ex dictis de causis excusantibus ab integritate. Ita v. g. pro *infirmis* non idem ac pro *sanis* examen requiritur (S. Alf. VI, 471). Adde, cum, qui conveniat de interrogando cum confessario,

*. Disputatur autem, utrum *integrum peccatum* an *sola circumstantia* possit reticeri, ri *soli circumstantiae declarandae* incommodum sit annexum. Alii solam circumstantiam posse reticeri, docent; alii censeant, in casu integrum peccatum tunc reticeri posse, quum postea circumstantia reticenda non possit suppleri, quin integrum peccatum exponatur. Secus enim, inquiunt, haberetur obligatio bis idem confitendi. Sed controversia parum practica est. ----- ∴ Sess. 14, cap. 5 et can. 7.

minuere posse diligentiam in examinando, quia examen requiritur tantum ut medium.

Coroll. I. Scriptura generatim etiam dissuadenda est, nisi quandoque semel vel iterum in vita, quando quis confessionem generalem instituturus est.

Coroll. II. Qui moraliter certus est, se non habere materiam *necessariam*, non tenetur ad examen; suadetur tamen, scilicet ut defectus veniales melius cognoscat et exstirpet. Adhaec poenitentes non diutius sese examinent sive circa peccata dubia sive circa tentationes contra castitatem: praestat, ulteriori examine omisso, peccata dubia qua dubia confiteri.

Coroll. III. Qui sub gravi ad diligens examen tenetur, coque neglecto, confiteatur, invalide et sacrilege suscipit sacramentum, si ad gravem defectum satis advertat; quod raro accidit, ita ut confessiones ea praecise de causa raro repetendae sint.

Coroll. IV. Poenitentes rudes, qui in confessione reperiuntur negligenter examinasse conscientiam, passim non remittantur, ut diligentius sese examinent, sed ipse confessarius eos examinet (S. Alf. VI, 471). Idem valet de poenitentibus qui a confessario reperiuntur peccata reticuisse neque sese quoad peccata praeterita examinasse.

SCHOLION I.

De repetendis confessionibus in genere.

Praen. I. Obligatio repetendi confessiones, in quibus agitur de materia necessaria, oriri potest ex defectu sive *valoris* sive *integritatis*, puta si quis antea peccata sine specie et numero confessus est, vel si confessarius ob surditatem vel somnum confessa non audivit vel intellexit.¹ Confessio autem invalida potest esse aut *simpliciter invalida* aut *invalida et sacrilega*. Est autem *simul sacrilega*, quando poenitens in ipsa sacramenti susceptione graviter peccavit.

Praen. II. Defectus *valoris* provenire potest:

1. *A confessario*, v. g. si iurisdictione caruerit, si formam omiserit vel substantialiter mutaverit.

2. *A poenitente*, v. g. si ignoraverit scienda et credenda necessitate medii, si contritione vel proposito caruerit, si mala fide peccatum grave reticuerit.

I. Obligatio repetendi confessiones habetur:

333

1. Si quis valde incomplete, i. e. sine specie et numero confessus est. Id tamen non praesumitur, cum confessarius praesumendus sit poenitentem satis iuvasse.

2. Si moraliter certum est, aliquem invalide confessum esse, ut si quis continuo atque eodem modo in habitum relapsus est.

*. In casu ut plurimum saltem confessio generica habetur, ita ut de valore serio dubitari nequeat.

3. *Disput. i*, num teneatur repetere confessiones, qui *dubitet*, num sit invalide confessus. Porro ita dicendum videtur:

a) Si dubium de valore provenit ex dubio de *modo*, quo quis confessus est, v. g. num cum vera contritione, poenitens non tenetur confessiones repetere, quia praesumere potest, se rite confessum esse secundum illud: *In dubio id quod factum est praesumitur recte factum* (S. Alf. VI, 505).

b) Si dubium non provenit ex dubio de modo, quo quis confessus est, sed ex eo quod dubitatur, num confessio isto modo instituta valida sit,⁴ poenitens videtur teneri ad confessionem repetendam. Tum enim non est ratio praesumendi, confessionem fuisse validam, ita ut haec vere dubie valida sit et maneat. Atqui qui, omnibus attentis, serio dubitat, num valide confessus sit, videtur ad repetitionem teneri. Nam qui certo graviter peccavit, debet curare, ut saltem moraliter certo fruatur medio obtinendae veniae, *per se* praescripto i. e. *directa* a peccato absolutione, seu absolutione tali, qualem sacramentum Poenitentiae confert *ratione sui*, non catenas tantum, quatenus remissio unius mortalis necessario aliorum expulsionem secum fert. Atqui in posita hypothesisi *directa a peccatis absolutio* incerta est incertaque remanet, donec peccata denuo clavis subiciantur (S. Alf. II, 2; VI, 450).⁵ Utrum autem peccata in confessione secutura iterum distincte declaranda sint, an sufficiat ea generaliter confiteri, erue e dicendis n. 334.

4. *Disput. 2*, quatenus sit obligatio repetendi confessionem, si confessor ob surditatem vel somnum confessa solum *ex parte* intellexerit. Iam vero:

a) si poenitens *sciat*, quatenam peccata non fuerint intellecta, haec repetere tenetur (n. 397).

b) si poenitens illud *ignoret*, tenetur confessionem repetere, si haec *brevis* fuerit, quia quoad singula peccata dubitat, num intellecta fuerint;

⁴. Puta, si quis v. g. duo peccata confessus *unice c motivo particulari unius peccati* contritus erat, vel confessus fuerit, ignorans imysteria, quae probabiliter cognosci debent ex necessitate medii. -----'. Quae S. Alf. hic docet optime cohaerent cum dictis l VI, n. 595, ubi docet, fideles non esse cogendos ad repetendas confessiones, nisi moraliter constet, eas fuisse invalidas. Posterius generatim verum est, ideoque ita enuntiari potest; at in casu exceptionalis, l. II, n. 2 a S. Doctore discussus, nequit — quod alias passim fieri potest — applicari principium: *In dubio standum est pro valore actus*. « Si, addit Gaude, adfuerit inter utrumque locum contradictio, praeferenda sane videntur, quae in praesenti loco traduntur, et liquet S. Doctorem suam de hac re sententiam immutasse. Nam quae hic asseruntur de iteranda necessario confessione, in prioribus quinque Theologiae moralis editionibus desunt, et primum in 4^a editione anno 1767 typis impressa, reperiuntur; dum contra doctrina ex tract, de Poenitentia desumpta locum iam obtinuerat in prioribus Theologiae moralis editionibus > (nota i. h. 1.). At, ut notavi, contradictio deest.

neque incommodum quod excuset habetur. Si vero confessio *longa* fuerit, incommodum eam et consequenter *multa peccata iam confessa et intellecta* repetendi videtur excusare ab integritate seu a renovanda distincta confessione, et sufficit, ut poenitens in genere declaret, quaedam esse peccata, quae confessarius non perceperit (S. Alf. VI, 499).

II. Modus repetendi confessiones. 1. Si repetitio fiat apud *eundem* 334 *cofifessariuni*, apud quem confessiones invalidae factae sunt, tunc:

a) *Si confessarius retinuerit confusam saltem notitiam status poenitentis* sufficit quoad peccata confessa, ut haec generali accusatione clavibus subiciantur. In casu enim habentur seu potius antea habitae sunt confessio et notitia iudicialis distincta; habentur praeterea hic et nunc confessio saltem generica et notitia iudicialis confusa. Plus autem requiri, communiter et satis fundate negatur. Notes adhuc, confusam notitiam aliquando ex ipsa poenitentia imposita et memoria retenta colligi posse (S. Alf. VI, 502).

b) *Si confessarius ne confusam notitiam quidem retinuerit* — neque eam ex poenitentia imposita et nota colligere possit — sufficit, sed probabilius etiam lequiritur, ut confusam notitiam resumat, seu ut poenitens peccata antea confessa iterum in confuso exponat, puta dicendo, se peccasse contra castitatem, temperantiam, iustitiam, religionem. Illud *sufficere* patet ex dictis sub a). Illud *requiri* cum S. Alf. (VI, 502) contra plures recentiores' pro probabiliore habemus, atque quidem 1°, quia sententia non videtur pronuntianda, quin iudex notitiam saltem confusam status poenitentis habeat, i. e. retinuerit vel nunc resumat; 2° quia secus poenitentia satis congrua imponi nequit.

2. Si repetitio fiat apud *diversum confessorium*, confessiones *integre* repeti debent. Ratio est, quia confessarius, qui sententiam profert, debet habere aut habuisse notitiam iudicalem distinctam peccatorum. Attamen aliquando sufficiet poenitentem v. g. de ultimo anno interrogare; nimirum si ob uniformem vitae rationem possit simul de praecedentibus annis sufficiens indicium — i. e. aequale ac per confessionum repetitionem compararetur — efformari. Idem applicandum, si confessarius, post auditam ultimi anni confessionem, defectum confessionum praeteritarum detegat; quo casu sufficit, ut confessarius auditorum peccatorum notitiam retinuerit, atque ex ea notitia sufficiens de praeteritis annis indicium efformet. In utroque autem casu poenitens de annis praecedentibus generali modo se accuset (S. Alf. VI, 504).

Illi dicunt sufficere, ut confessarius *recordetur*, hunc poenitentem *confessum et indicatum* fuisse.

Coroll. I. Sive apud eundem sive apud diversum confessarium fiat repetitio, semper a poenitente addi debent, quae forte in prioribus confessionibus integritati defuerint. Praeterea, si priores confessiones fuerint sacrilegae, poenitens declaret, quoties sacramentum Poenitentiae et S. Communionem, item num alia Sacramenta, scilicet Confirmationis, Matrimonii, Extremae Unctionis receperit; denique num et quoties praecepta annuae Confessionis et Communionis laeserit, sive negligendo sive sacrilege recipiendo sacramenta. ’

Coroll. II. Aliquando fit, ut priores non autem posteriores confessiones invalidae fuerint, puta si poenitens primum sine contritione sed bona fide, deinceps vero cum debita dispositione confessus est; item si primum sacrilege, postea vero, sacrilegii oblitus, valide sacramentum recepit. Iam vero patet, haec in confessionum repetitione esse attendenda.

SCHOLION II.

De confessione generali.

335 I. Notio. Confessio generalis est, qua plures confessiones antea institutae iterantur. Potest autem aut integram vitam aut notabilem eius partem comprehendere.

336 II. Quatenus instituenda est? 1. *Necessaria* est eis, qui aut *invalide* (sive simpliciter invalide sive simul sacrilege) aut *valde incomplete* (n. 332) confessi sunt; item in dubio de valore confessionis, n. 333 discussio.

2. *Prohibenda* est scrupulosis, et iis quibus peccatorum recogitatio periculum relapsus vel gravium tentationum evaderet. Si tamen de confessionis generalis *necessitate constaret*, prudenter instituitur. Cfr. tamen quoad *scrupulosos* dicta n. 327.

3. *Utilis* est: 1° in dubio de confessionum nullitate; 2° occasione a) primae Communionis sollemnis; b) electionis status vitae, sive conjugalis sive religiosi sive clericalis per Ordines Maiores; c) exercitiorum spiritualium vel Missionis/ saltem inde ab ultima confessione generali; 3° in morbo periculoso. Electio autem novi confessarii passim non est ratio confessionem generalem instituendi. Praeterea facile permitti potest, ut peccata praeteritae vitae summatim repetantur.

337 III. Modus eam recipiendi. 1. *Praemittenda*. Primum inquirat confessarius, utrum necne confessio generalis sit *necessaria*, ’ ideoque amice

*. Plures tamen ignorant, se *sacrilege recipiendo sacramenta* duplex illud praeceptum laedere. ----- Postulantes, antequam novitiatum incipiant,... iuxta prudens confessarii iudicium, praemittant generalem anteactae vitae confessionem (can. 541).-----'. Si confessio generalis non est *necessaria*, confessarius potest interrogationes moderari; verum ita procedat, ut poenitens illud non advertat; hinc non studeat omnia celerrime perficere, ne poenitentem anxium et non contentum relinquat.

petat a poenitente, ob quam rationem confessionem generalem instituere cupiat. Dein inquirat in *aetatem* et *statum* poenitentis, maxime num coniugatus sit; num procetur; item aliquando de satisfactionibus impletis. — Denique quaerat, utrum poenitens malit ipsemet confessionem facere an interrogari.

2. *Servanda in confessione.* Inquiratur primum in peccata commissa post ultimam confessionem. Quo facto:

a) Secundum alios praestat vitam in diversas epochas dividere (puta ab infantia usque ad electionem status vitae etc.), deque singulis epochis separatim interrogare. Secundum alios magis vel aequè expedit unico tractu interrogare de peccatis, habita interim ratione diversarum epocharum. Secundum alios de sexto praecepto secundum diversas epochas, de aliis peccatis unico tractu interrogatio fiat.

b) In interrogando certus ordo servetur, puta successive inquirendo in peccata contra 1° praecepta Decalogi; 2° praecepta Ecclesiae; 3° officia status. Alii omnia peccata ad Decalogum referunt. Si tamen pateat, poenitentem aliquod peccatum reticuisse, de hoc primum interrogetur. Praeterea generatim praestat in initio confessionis inquirere in peccata contra VI^m praeceptum, maxime si confessarius suspicetur, poenitentem vitam castam non duxisse.

Ceterum quisque confessarius certum ordinem, quem servet, sibi praefiniat. Quaestiones autem proponendae conferri possunt apud Aertnys.¹

3. *Addenda.* In fine poenitentem roget, num quis conscientiae angor supersit, eumque plane quietum reddat.

SCHOLION III.

De venialibus confitendis et de sola materia dubia confessa.

I. Quum venialia possint quidem (n. 294), sed non necessario debeant 338 declarari, neque obligatio est ea secundum *speciem et numerum* declarandi. Ea tamen ut saltem secundum *speciem* manifestentur, valde suadendum ob rationes n. 310 allatas. Immo fieri potest, ut confessarius *debeat* interrogare de specie et numero, scilicet ut de dispositione poenitentis iudicet, vel ut sciat, num ob materiam coalescentem peccatum grave commissum, vel obligatio gravis restituendi orta sit. Poenitens autem iure interrogatus respondere tenetur.

II. Poenitens, qui *unice materiam dubiam vel mortalia dubia* confite- 339 tur, exquisita materia certa et plus minusve determinata, absolute absolvatur. Si materia plus minusve determinata obtineri nequit, poenitens,

¹. Theologia pastoralis, n. 247-256.

exquisita confessione generica omnium peccatorum, absolutione donetur (n. 310).

CAPUT III.

De forma seu de absolutione.

340 Forma sacramenti Poenitentiae est: *Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.* Haec autem una cum adiungendis ita refertur a Rit. Rom.¹

« Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis, perducatur te ad vitam aeternam. Amen.

Deinde dextera versus poenitentem elevata, dicit: Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, et misericors Dominus. Amen. Dominus noster, Iesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, et interdicti, in quantum possum, et tu indiges. Deinde ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, et Filii, ✠ p et Spiritus Sancti. Amen.

Si poenitens sit laicus, omittitur verbum suspensionis. Episcopus autem in absolvendis fidelibus ter signum crucis facit.

Passio Domini nostri Iesu Christi, merita beatae Mariae Virginis, et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, et praemium vitae aeternae. Amen.

Iusta de causa omitti potest Misereatur, etc. et satis est dicere: Dominus noster Iesus Christus, etc., *ut supra, usque ad illud:* Passio Domini nostri, etc.

Urgente vero aliqua gravi necessitate in periculo mortis, Sacerdos breviter dicere poterit: Ego te absolvo ab omnibus censuris, et peccatis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen. »

Quoad preces formulae absolutoriae adiunctas, ita can. 885: « Etsi preces, ab Ecclesia formulae absolutoriae adiunctae, ad ipsam absolutionem obtinendam non sint necessariae, nihilominus, nisi iusta de causa, ne omittantur. »

341 I. Essentialia formae. 1. Certo sufficiunt ad valorem: *Te absolvo a peccatis.* Disputatur, utrum sufficient: *Te absolvo; et: Absolvo a peccatis tuis.* Verba ego, in nomine Patris et Filii et Spir. S. et Amen obligant, sed solum sub veniali.

2 *Formula, qua forma profertur, debet esse formaliter seu quoad sensum indicativo, et non solum formaliter deprecativa, a. v. sacerdos*

¹. T. III, cap. 2.

debet manifestare, se potestate ministerial! poenitenti remissionem impertiri, non autem solum significare, se poenitenti remissionem a Deo apprecari. Ratio est, quia absolutio est *actus iudicialis*, cuiusmodi non est mera precatio.

Quacr., num formula *grammaticae* (i. e. solis verbis spectatis) *deprecativa* possit esse valida.

Resp. Affirmative; nam i° Eiusmodi formula potest ex adiunctis — alii dicunt: ex usu ab Ecclesia approbato — habere sensum *indicativum*, seu exhibere sententiam iudicalem; puta si est usus proferendi dictam formulam cum intentione remittendi peccata. E nullo autem capite patet, plus requiri, a. v. requiri formulam quae *etiam grammaticae* indicativa sit. 2° Formula *grammaticae deprecativa* in Ecclesia Orientali satis communiter adhibita fuit, atque etiam nunc adhibetur; idemque usus per saecula in Ecclesia Latina viguit.

In Ecclesia Latina praescripta est formula *indicativa*; hinc formula *grammaticae deprecativa* illicita est. Num etiam *invalida* sit, ex supra dictis non liquet.

3. *Sensus* formae seu absolutionis a diversis diversimode exhibetur. *Alii* sensum ita enuntiant: *Ego tibi remitto peccata*. Verum sensus debet, si sacramentum valide suscipitur, semper verificari. Atqui sensus praedictus non verificatur: i° si sacramentum *informe remanet*; 2° si absolutio peccata *iam remissa* respicit. Repugnat enim, peccata iam remissa seu deleta iterum remitti seu deleri. Id fieri nequit nisi *specie tenus*. Equidem opponitur, patrem posse dicere filio: « Iterum tibi omnia remitto. » Verum dicta verba *nihil efficiunt*, suntque mere *novum signum* remissionis peractae; quod, si de forma sacramenti agitur, non sufficit... *Alii* sensum absolutionis hisce exhibent: *Ego confero tibi gratiam de se remissivam peccati*. At etiam hic sensus in sacramento *informi* non verificatur. *Alii* ita dicunt: *Sacramentalem titulum absolutionis tibi impendo*. Sed haec sententia nititur doctrina de causalitate intentionali, quae minus placet secundum dicta in tractatu de sacramentis in genere. Itaque sensus esse videtur: *Confero tibi quantum ex parte sacramenti absolutionem a peccato*, seu: *Confero tibi sacramentum de se absolutivum a peccato*, seu, ut S. Thomas loquitur: Ego «sacramentum (intellige: de se) absolutionis tibi impendo» (p. 3, q. 84, a. 3, ad 5). Hic sensus verificatur etiam in sacramento *informi*; item si agitur de peccato *iam remisso*. Sacramentum enim potest esse *de se absolutivum a peccato*, etiamsi peccatum actu non remittatur, ut in sacramento *informi*, vel quando iam remissum est.

II. *Accidentalibus* formae. 1. Acerba *Misereatur*, etc., *Indulgentiam*, 342 etc., et *Passio Dni*, etc. secundum Rit. Rom. supra citatum et can. 885 iusta de causa omitti possunt, puta, ut editiones Rit. priores habent, si

confessiones frequentiores et breviores sunt; quin etiam ex eo quod Trid.¹ dicit, preces *laudabiliter* adiungi, satis probabiliter semper omitti possunt sine peccato (S. Alf. VI, 430, dub. 30). Idem dici potest de elevatione manus a verbo *Indulgentiam* usque ad *Passio Dni* protrahenda, atque de signo Cnicis. Attamen passim a rubrica non discedatur.

2. Absolutio a censuris praemitti debet absolutioni a peccatis; atque quidem sub gravi, si confessarius saltem pro probabili habeat, poenitentem ligari censura, quae sacramenti susceptionem prohibeat. Qui unica formula a censuris et a peccatis absolveret, leviter tantum peccaret, modo intenderet ordine prius a censuris absolvere; immo satis probabiliter non peccaret, si nulla adsit probabilis suspicio, quod poenitens in aliquam censuram incurrent (S. Alf. VI, 430, dubit. 40).

3. Verbum *suspensionis* omittatur, si poenitens est *laicus*. — *Vox deinde*, antea editionibus authenticis modo rubro, modo nigro caractere impressa, in posterioribus editionibus caractere nigro impressa est, ita ut iam pro mera rubrica haberi non possit, sed exprimi debeat. Eam omittere veniale est, pariter ac omittere verba *in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti. Amen*. — Verba *quidquid boni feceris etc. sint tibi in remissionem peccatorum* secundum S. Thomam (Quodlib. 3, art. 28) et alios, aliis contradicentibus, omnia opera bona poenitentis elevant ad satisfactionem sacramentalem, modo confessarius illud intendat, saltem implicite, intendendo poenitenti prodesse quantum possit.

4. Ubi mos est, ut poenitens ante confessionem petat benedictionem, confessarius eam impertiatur dicens: *Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut rite confitearis peccata tua*.

343 III. Modus proferendi formam. Requiritur:

i. *Ad valorem*, ut forma proferatur i^o voce; 2° *in praesentem physice seu corporaliter*.

a) *Foce*: « Forma huius sacramenti, inquit Synodus Florentina, sunt verba absolutionis, quae Sacerdos profert, cum dicit... » Accedit universalis Traditio. Itaque non valet absolutio data per litteras vel nutum.

b) *In praesentem physice*. Etenim ex decretis Clementis VIII et Pauli V. de quibus n. 312 diximus, nullo in casu licitum est absolutionem *absenti* dare; cuius absolutae prohibitionis unica ratio esse potest quod eiusmodi absolutio invalida est. *Accedit* quod indicium sacramentale censetur institutum, prout iudicia humana exerceri solebant et solent.

¹ Sess. 14 de Poenit. cap. 3.

caque exerceri convenit. Atqui humana iudicia solebant et solent exerceri inter physice praesentes, eaque ita exerceri convenit.

Porro praesentia physica, quae requiritur, moraliter sumi debet, ita ut sufficiat ea, intra quam homines communi voce, etsi altiori, inter se loqui possint. Distantia viginti circiter passuum — *sola distantia* spectata — secundum S. Alf. valori non obstat. Ceterum advertas: 1° Probabilissime non sufficit, ut poenitens a confessario *videatur*, quia ex eo non constituitur praesens; 2° si poenitens et confessarius sunt in diversis cubiculis, absolutio facilius invalida erit; 3° ut absolutio non sit *certo invalida* sufficit talis praesentia, ut, si impedimentum non esset, poenitens aliquo sensu percipi posset; 4° si praesentia requisita adest, non requiritur, ut confessarius poenitentem re ipsa videat, vel aliquo sensu percipiat (S. Alf. VI, 428, 429); 5° si sermo est de absolutione multitudinis continuatae, praesentia latiori sensu sumi potest; immo in casu nihil impedire videtur, quominus multi longe absint, modo multitudo qua talis prope sit.

Coroll. I. Si poenitens nondum absolutus c. confessionali recesserit, absolvatur, si prope aspiciatur vel sciatur non procul abesse. Praestat tamen, eum revocari, si commode fieri possit — Si confessarius ob periculum infectionis vel ob aliam causam cubiculum infirmi ingredi nequeat, e ianua eum absolvat. — Si quis videatur e tecto ruere vel in flumen cadere, sub conditione absolvatur (S. Alf. VI, 429).

Coroll. II. Absolutio *per telephonium* data probabilissime *invalida* est. Etenim vere et secundum communem aestimationem habetur locutio *inter absentes physice*. Confirmatur eo, quod ne id quidem adest, quod secundum aliquos praesentiam sufficientem constituit, a. v. quod ne ipsa vox quidem sed — aequae ac in phonographe — *sola vocis reproductio* auditur. Attamen donec auctoritas Ecclesiae quaestionem diromerit,¹ non damnaverim eum, qui in casu necessitatis ope telephonii sub conditione absolvat.

Coroll. III. Absolutio *per tubum auricularem* data passim *dubie valida* est. In casu vox quidem humana auditur; verum dubium est, num coniunctio per tubum auricularem et vocem humanam satis praesentes reddat personas *in diversis cubiculis vel domus locis* commorantes. Hinc in casu necessitatis absolutio sub conditione concedatur.

2. *Ad liceitatem* requiritur, ut absolutio conferatur 1° eis solis, qui 344 iure eam recipiendi gaudent, ut postea exponetur; 2° absolute aut sub conditione, prout sequitur:

a) Absolutio, si conferatur, debet conferri *absolute*, quando saltem moraliter certum est, requisita ad valorem sacramenti adesse. Sufficit autem certitudo moralis *latior* (n. 398).

¹ S. Poenitentiaria ad quaesitum: « utrum in casu extremae necessitatis dari possit absolutio per telephonium, » d. 1 Iui. 1884 respondit: « nihil esse respondendum. »

b) Absolutio potest et debet conferri *sub conditione*, si serio dubitetur, num valide conferri possit, sed ex ea denegata grave damnum poenitenti immineat; si minus damnum immineat, absolutio potest, sed non debet dari (S. Alf. VI, 431).

c) Sacramentum conferatur potius sub conditione: *si capax es*, quam sub conditione: *si dispositus es*.¹ Ratio allegatur, quia ita magis valeri et reviviscendae sacramenti consulitur. Minora enim secundum plures requiruntur ad *capacitatem* sacramenti recipiendi, quam *ad dispositionem requisitam, ut fructuose recipiatur* (n. 299). Atque ita fieri potest, ut sacramentum collatum sub conditione: *si capax es*, valide ministretur, atque postea, dispositione requisita accedente, reviviscat; sacramentum, inquam, quod collatum sub conditione: *si dispositus es*, invalide conferretur, ideoque reviviscere nequiret. Porro haec vera sunt, si per conditionem: *si dispositus es*, intelligitur: *si dispositus es ad sacramentum fructuose recipiendum*. Ceterum etiam sufficit sacramentum conferre: *ad mentem Christi vel Ecclesiae*; neque requiritur, ut conditio *verbis* enuntietur, sed sufficit eam mente concepisce.

Coroll. I. Absolutio sub conditione conferri potest et debet:

1. Si confessarius *dubitat*, num absolverit poenitentem, qui peccatum grave vel dubie grave confessus est. Si poenitens solum venialia confessus est, confessarius potest, sed non debet eum (sub conditione) absolvere, a. v. potest aut commodum poenitentis aut reverentiam per se sacramento competentem praeferre. Ceterum in dubio de absolutione data passim praesumi potest, eam concessam esse.

2. *In dubio*, num poenitens adhuc vivat; num moribundus, sensibus destitutus, sit catholicus vel saltem sectae ascriptus, quae sacramentum poenitentiae admittat

3. *In dubio* de sufficienti usu rationis in pueris et semifatis, si probabiliter graviter peccaverint. Si hoc probabile non est, saltem aliquoties absolutio conferatur.

4. *In dubio* de materia (remota) necessaria, v. g. si poenitens tantum confessus est peccatum *dubie grave*, nec facile materia certa obtineri potest. Si dubitatur de materia (remota) *libera* a. v. si poenitens tantum confessus est actum dubie peccaminosum, et difficulter certa haberi potest, saltem aliquoties concedatur absolutio. At haec fere mere theoretica sunt; siquidem, saltem mediante confessione generica, passim materia satis certa obtineri poterit.

5. *In dubio*, num poenitens qui mortalia confessus est, sit dispositus, absolvatur, prout postea exponetur.

6. *In dubio* de praesentia requisita (S. Alf. VI, 432; Hom. Ap. tr. XVI, n. q).

7. *In dubio*, num confessarius gaudeat iurisdictione in poenitentem, secundum postea dicenda.

Quaer. I., num poenitens sub conditione absolutus, moneri debeat de iteranda confessione.

¹ Ohm quidam docuere, absolutionem collatam sub conditione: *dispositus es*, semper invalidam esse. Verum haec sententia iam communiter reicitur (S. Alf. VI, 432).

Resp. Affirm., si prudenter fieri potest. At passim cuiusmodi monitio anxietatibus poenitentis et ambagibus confessarii ansam dabit. Peccata autem forte non remissa in sequenti confessione valida remittentur. Subinde tamen prudenter fieri poterit, si poenitens sub conditione absolvitur ob dubiam iurisdictionem confessarii.

Quaer. 2, num poenitens, sub conditione absolutus, ad S. Communionem admitti possit.

Resp. Stricte loquendo ad S. Communionem *admitti* nequit, quia probabiliter in statu mortali remanet. Prudentia tamen passim suadebit, ut confessarius taceat (S. Alf. I, 51).

CAPUT IV.

De parte integrante seu de satisfactione.

Dicemus *primum* de notione et efficacia satisfactionis, *deinde* de potestate et obligatione imponendi satisfactionem, *tum* de obligatione accipendi et implendi satisfactionem.

Articulus I.

De notione et efficacia satisfactionis.

Sermo est de satisfactione actuali, non autem de satisfactione, quatenus tantum in proposito est.

I. Notio. Quid sit satisfactio generice sumpta dictum est t. I, n. 979. 345 Satisfactio autem sacramentalis est compensatio poenae temporalis, ob peccata debitae, per opus afflictivum. Itaque satisfactio sacramentalis non est precatio, quam quis facit loco poenitentiae, cuius oblitus est. Neque sufficit, ut confessarius eam orationem postea ratam habeat; quia satisfactio imponi debet, antequam praestetur.

II. Efficacia. Satisfactio sacramentalis compensat, sicque tollit poe- 346 nam temporalem non solum *ex opere operantis*, verum etiam *ex opere operato*. Ratio est, quia dicta satisfactio non tantum est actus salutaris et meritorius, de condigno satisfaciens pro aliqua poena superstite, sed etiam *pars integrans sacramenti*; a. v. satisfactio efficit, ut sacramentum sit signum efficax remissionis *integrae*, seu *perfectioris*, seu *sese extendentis ad debitum poenae superstitis*. Tollitur autem per satisfactionem sacramentalem tanta poena, quanta satisfactioni praestitae respondet, ita ut graviori poenitentia plus, leviori minus poenae debitae remittatur.

Disputatur, utrum necne actualis satisfactio etiam gratiam sanctificantem ex opere operato augeat (cfr. S. Thom. p. 3, q. 90, a. 2, ad 2).

Articulus II.

De potestate et obligatione imponendi satisfactionem.

347 I. Potestas et obligatio imponendi satisfactionem. *Ministri sacramenti Poenitentiae possunt et per se debent satisfactionem imponere.* Patet: i° Ex Cone. Trid.¹ et ex can. 887; 2° ex universali et constanti praxi Ecclesiae, quae exhibetur libris poenitentialibus, ritualibus et testimoniis Conciliorum² et SS. Patrum;³ 3o rationibus theologicis. Confessarius enim debet *tanquam index punire reum, tanquam medicus ei medicinam praebere*; quae fiunt per impositionem satisfactionis vindicativae et medicinalis⁴ (S. Alf. VI, 506).

Dixi, confessarium *per se* debere satisfactionem imponere; quia per accidens non tenetur, quando poenitens nequit ullam satisfactionem praestare; quod tamen vix accidit nisi in moribundo sensibus destituto, vel impote mentis. Graviter aegrotantes passim saltem *levissimam* satisfactionem possunt implere, ita ut rarissime sit causa ab omni satisfactione excusans (S. Alf. VI, 507).

348 II. Quanta satisfactio imponenda est? Deduci potest ex hisce Cone. Trid: « Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, et poenitentium facultate, salutare et convenientes satisfactiones iniungere, ne, si forte peccatis conniveant, et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum partipices efficiantur. »⁵ Quibus respondent haec can. 887: « Pro qualitate et numero peccatorum et conditione poenitentis salutare et convenientes satisfactiones confessarius iniungat. » Itaque satisfactio debet esse *aliquo modo proportionate peccatis*. Hinc:

i. Imponatur *levis* pro materia *libera*, i. e. pro venialibus et pro mortalibus iam declaratis; *gravis* pro materia *necessaria*, i. e. pro mortali nondum declarato. Ita saltem generatim: siquidem, si poenitens mortale confessus ex oblivione grave peccatum omisit, videtur ob omissum peccatum postea confitenti *levis* satisfactio posse imponi. Praeterea pro maiori numero et gravitate peccatorum satisfactio augeatur, non tamen arithmetice.

¹. Sess. 14, can. 15 et cap. 8. -----'. Cfr. Cone. Laodic. (372), can. 2 (Harduin. t. i, coi. 1531); Cone. Carthag. III (397)» can. 31 (Harduin. t. 2, coi. 1404). ----'. Cfr. Dogmatici. -----*. Cone. Trid. l. c. -----'. Sess. 14, cap. 8. -----*. Disputatur, num confessarius possit aliquando satisfactionem gravem imponere pro peccatis levibus, quae valde disponunt ad mortale; item pro mortalibus iam remissis, pro quibus digna poenitentia non est peracta (cfr. S. Alf. VI, 517). Quidquid est, certo aliunde est obligatio adhibendi media necessaria ad vitandum mortale.

Grave censetur opus quod, si ab Ecclesia praeciperetur, *sub gravi* obligaret, v. g. auditio sacri, rosarium quinque decadum, Litaniae omnium Sanctorum, abstinentia vel ieiunium unius diei. Aliqui censent, satisfactionem gravem iam contineri oratione *quae aequivalet Horae parvae officii divini*, quia satisfactio sacramentalis maiorem dignitatem et vim habet ratione sacramenti, cuius est pars integrans. Verum maior illa vis et dignitas non videtur attendenda, quia satisfactio debet primarie *iniuriam Deo illatam compensare*, seu primarie esse *viadictiva seu punitiva*, ita ut primarie spectari debeat vis *punitiva*, non autem vis deletiva poenae. Accedit quod fere omnes auctores pro satisfactione gravi *graviores* materiam exigunt.

2. Quoad *gravitatem* obligationis imponendi satisfactionem proportionatam, haec accipe :

a) Omnium consensu *graviter* peccaret, qui pro *gravissimis* peccatis *nullam* vel *levissimam* satisfactionem imposeret. Ratio est, quia proportio notabiliter deficit.

b) Secundum plerosque *graviter* peccaret, qui pro mortali *nullam* satisfactionem iniungeret. Ratio est, quia etiam hoc casu notabiliter deficit proportio. Accedit quod sacramentum privatur *parte* integrante, eaque *gravi*.

c) *Magis disputatur*, num *graviter* peccaret, qui pro *gravi* peccato *levem* satisfactionem iniungeret. Porro affirmandum videtur, quia etiam hoc casu proportio notabiliter deficit, immo moraliter loquendo aequae vel fere aequae deest, ac casu, quo pro *gravi* peccato *nulla* satisfactio imponderetur.

Obi. Sententia benignior conformior est verbis Trid. supra citatis, quae innuunt, tunc solum *graviter* peccari, quum pro *gravissimis* peccatis imponitur *levissima* satisfactio.

Resp., verba Trid. hinc per modum *exempli* sumi posse.

d) Praeterea quaeritur, num *graviter* peccet confessarius, qui pro *levi* materia *nullam* satisfactionem imponat. Aliqui affirmant, quia sacramentum privat parte integrante; quod grave videtur. Alii satis probabiliter negant, quia non videtur grave privare sacramentum complemento seu parte integrante *levi*.

e) Denique per se *leviter* peccat, qui pro *gravissimis* peccatis imponit satisfactionem *simpliciter gravem*.

III. Qualis satisfactio imponenda est? Cone. Trid. ' ita docet: « Ha- 349
beant autem prae oculis, ut satisfactio quam imponunt non sit tantum ad

' . Sess. 14, cap. 8

novae vitae custodiam, et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem. » Adde can. 887 n. 348 citatum. Itaque imponenda est satisfactio *vindicative*, *medicinalis* et *poenitenti conveniens*, a. v. talis, quae sit punitiva quoad peccata commissa, praeservativa quoad futura, statui et adiunctis poenitentis congrua. Ceterum:

i. *Imponi possunt* omnia opera bona, etiam:

a) *Opera interna*, quippe quae confessarii impositione et poenitentis acceptatione sufficienter sensibilia sint, ut pars integrans sacramenti esse possint (S. Alf. VI, 514, dub i°). Meditatio tamen non imponatur parum assuetis, quia nimis difficilis est, et scrupulis ansam daret.

b) *Opera pro defunctis vel pro aliis* applicanda; quo casu vis satisfactoria, quae dictis operibus inest ex opere operantis, conceditur defunctis vel aliis; quae inest ex opere operato, poenitenti obvenit (S. Alf. VI, 514, dubit 2°).

c) *Opera aliunde debita*; nihil enim impedit, quominus per absolutionem ad satisfactionem sacramentalem eleventur. Attamen non expedit, eiusmodi opera imponere nisi ob fragilitatem poenitentis. Praeterea praesumitur in confessario intentio imponendi opus *ultroneum*, nisi ex circumstantiis contrarium intelligatur (S. Alf. VI, 513, dub. i°).

d) *Abstinencia ab aliquo bono opere*, quia abstinencia potest evadere actus obedientiae vel alterius virtutis (S. Alf. VI, 514, dub. 30). Attamen non imponatur abstinencia a communione; tum ne quis impediatur a frequenti communione; tum quia fructus sacramenti praeferendus est dictis actibus virtutum.

e) *Opus implendum, si poenitens relabatur*, num unice imponi possit, disputatur. Curn S. Alf. (VI, 524) et aliis negandum videtur, quia satisfactio certo seu absolute praestanda est. Adversarii quidem dicunt, in casu ipsum *maiolem conatum* ad cavendum relapsum esse pro satisfactione. Sed supponitur, imponi opus implendum, si poenitens relabatur; non autem maiorem illum conatum, ita ut hic pro satisfactione esse nequeat. Concedit tamen S. Alf. cum aliis, ut satisfactioni proportionatae addatur praeceptum implendi aliquod opus, si poenitens relabatur.

f) *Opus de consilio tantum implendum* num *valide* imponi possit, pariter disputatur. Sed cum S. Alf. (VI, 518) negavimus, quia actus imponendi satisfactionem primarie est actus *punitivus* seu vindicativus. Atqui natura actus punitivi importat, poenam vere *imponi*, non *mere*

Id *illicite* fieri sequitur ex eo quod confessarii secundum Trid. (sess. 14, cap. 8) et can. 887 debent *iniungere* — non *mere consulere* — satisfactionem.

consuli. Opponunt adversarii, actum *designandi* poenam, camque elevandi ad dignitatem sacramentalem, esse *actum iurisdictionis*. *Transeat*; sed, ut ex dictis sequitur, non est actus iurisdictionis, qualem impositio satisfactionis requirit, i. e. actus punitivus.

2. *Nequeunt imponi* vel saltem non imponantur quaedam opera, prout sequitur :

a) *Opus publicum*, quod suspicionem peccati gravis patrati ingerat, nequit imponi pro peccatis *occultis*; tum quia Rit. Rom. illud prohibet. ' tum quia famae poenitentis nocet. Potest autem opus publicum imponi pro peccatis *publicis*, ut docent Trid.³ et *Cap. I de poenit. et remiss.* Neque opponatur, quod opus publicum ingerere possit suspicionem peccati confessi ideoque violationem sigilli. Nam observatio sigilli vetat tantum actum confessarii, qui suspicionem peccati confessi ingerat, non autem cooperationem ad actum poenitentis, qui dictam suspicionem secum ferat, atque, utpote ab ipso poenitente positus, sigillo adversari nequit. (S. Thom. in 4, dist. 14, q. 1, a. 5, sol. 1 ; S. Alf. VI, 511, 521). « Ceterum, si publica poenitentia non sit ita necessaria, merito dicunt..., non debere confessarium illam imponere reluctanti ; cum aliter possit salus obtineri poenitentis et scandalum reparari, nempe per publicam frequentationem sacramentorum, visitationem ecclesiarum, auditionem Missarum, ingressum in aliquam Congregationem, ubi pietatis opera exercentur, et similia » (S. Alf. VI, 512).

b) *Status religiosus et matrimonium* imponi nequeunt, quia omnimodam libertatem requirunt. Praeterea statum religiosum imponere, poenitenti periculosum esse potest. Attamen matrimonium multis valde consulendum est (S. Alf. VI, 511).

c) *Opera, quibus poenitens repugnat*, vel quae omittendi periculum est; hinc v. g. passim pueris non imponatur, ut veniam a parentibus petant (S. Alf. Horn. Ap. tr. 16, 52-54).

d) *Opera diuturniora* (v. g. ad duos menses) vel implicita, vel incerta et non satis definita, ut patienter tolerare adversa (S. Alf. l. c.).

3. *Opportune imponi possunt* v. g. i° « Auditio Missae, Rosarium, via Crucis, (duo posteriora tamen iis non iniungantur, |quibus insolita sunt), eleemosyna, Psalmi poenitentiales, Litaniae, meditationes, piae lectiones etc. 2° Singulis diebus per unam alteramve hebdomadem, per mensem, certas preces persolvere, v. g. ter Salutationem Anglicam mane et vespere. (Hanc poenitentiam cum invocatione: « Per immaculatam Conceptionem tuam, o Maria, redde purum corpus meum et sanc-

*. Tit. III, cap. 1, n. 22.

°. Sess. 24, cap. 8, dc reform.

tam animam meam, » solebat S. Alf. plerumque iniungere, aut saltem consulere iis, qui preces illas frequentare non consueverant). Insuper 3° ad certum tempus omni vespere actum doloris elicere, et omni mane propositum renovare abstinendi a tali peccato. 40 Praeter satisfactionem absolute impositam aliquam poenitentiam implere, quotiescumque poenitens in quoddam peccatum relapsus fuerit, v. g. Litanias B. M. V., 5 Pater et Ave, aliquam eleemosynam; multum enim iuvat ad coercendam pravam consuetudinem. Haec tamen poenitentia iniungenda est solum ad breve tempus, ob periculum neglectus, puta ad mensem, ad proximam confessionem. 50 Intra determinatum tempus denuo confiteri, et, si expediat, communicare; nisi tamen obstet periculum omissionis, uti non raro eveniet; tunc satius est instanter hortari ad frequentationem Sacramentorum. Quocirca prae oculis habendum est, quod, licet ex se multum prodesset iniungere Sacramentorum frequentationem et eleemosynas, experientia tamen docet id iis damnosum evadere, qui haec bona opera raro exercent. »¹

350 IV. Causae excusantes ab imponenda satisfactione per se debita. Porro :

i. *Causae, ob quas licet imponere satisfactionem minus proportionatam gravitati vel frequentiae delictorum, non tamen levem, sunt :*

a) Vehemens, utut non vehementissima, contritio.

b) Occasio iubilaei vel indulgentiae plenariae, quam poenitens lucrari intendit (S. Alf. VI, 510; Horn. Ap. tr. 16, n. 49).

c) Timor, ne poenitens ob proportionatam poenitentiam implendam confessarios laxiores quaesiturus, vel ipsam satisfactionem satis proportionatam omissurus sit; quae tamen pericula passim praecaveri possunt addendo opus vel opera iam aliunde debita (S. Alf. VI, 509, 513; Horn. Ap. tr. 16, n. 50; cfr. S. Thom. Suppi. 918, a. 4).

d) Spes minori satisfactione poenitentem ad frequentio-rem confessionem alliciendi (S. Alf. VI, 510).

e) Voluntas confessarii partem satisfactionis in se suscipiendi. Constat enim ex doctrina de communione Sanctorum, posse unum pro alio satisfacere. Dixi *partem*, quia, si totam satisfactionem in se susciperet, actio sacramentalis ab ipso poenitente praestanda deesset. Praeterea notes, confixam esse ab Alex. VII prop. 15 « posse poenitentem propria auctoritate substituere sibi alium, qui loco ipsius poenitentiam impleat. »¹ Confessarius tamen potest poenitenti concedere, ut alius pro ipso satis-

¹. Aertnys-Damex, II, n. 322.-----!. Denz.-Bannw. n. 1115.

factionem iniunctam persolvat, quo casu satisfactio non est opus ab alio praestitum, sed huius operis procuratio (S. Alf. VI, 526).

f) Verba: *quidquid boni feceris*, etc., num sint causa, ob quam satisfactio minui possit, disputatur. Pauci affirmant, quia, inquiunt, confessarius probabiliter per verba illa omnia opera bona poenitentis ad satisfactionem sacramentalem elevat, saltem si illud facere explicite vel implicite intendat (n. 342). Verum etiamsi illa sententia admittatur, non tamen videtur esse ratio minuendi satisfactionem; siquidem Trid., licet nosset, praedictam formulam a confessariis adhiberi, nihilo minus serio monet eos, ut satisfactionem peccatis convenientem imponant.¹

2. *Causae, ob quas licet pro culpis gravibus levem satisfactionem imponere, sunt:*

a) Vehementissima contritio.

b) Magna satisfactio iam praestita.

c) Timor, ne poenitens ob gravem poenitentiam implendam laxiores confessarios quaesiturus, vel ipsam gravem poenitentiam omissurus sit; quae tamen pericula iterum passim evitari possunt imponendo opus iam aliunde debitum (cfr. S. Alf. VII 509, 513; Hom. Ap. tr. 16, n. 50: cfr. S. Thom. suppi, q. 18, a. 4).

3. *Causa, ob quam licet sine satisfactione imposita absolvere, vix occurrit nisi in mentis impote vel in moribundo sensibus destituto. Illud licitum esse ob indulgentiam plenariam, reprobatur Bencd. XIV in Constit. Inter praeteritos.* * Notes tamen:

a) *Levissima* satisfactio (v. g. actus brevissimus caritatis, invocatio saltem mente nominum Iesu et Mariae) imponatur in urgenti mortis periculo (S. Alf. Horn. Ap. tr. 16, n. 49).

b) Quoad aegros monet Rit. Rom.,¹ illis « non esse iniungendam gravem, aut laboriosam poenitentiam; sed indicendam tantum illam, quam, si convaluerint, opportuno tempore peragant. Interim iuxta gravitatem morbi, aliqua oratione, aut levi satisfactione imposita et acceptata, absolvantur, prout opus erit. »

Denique si poenitens post absolutionem peccatum ex oblivione omis- sum confitetur, debet quidem confessarius *novam* satisfactionem imponere, at passim potest huic obligationi satisfacere minuendo satisfactionem impositam, quatenus priorem confessionem respicit; immutatam eam relinquendo, quatenus ad posteriorem spectat. Aliqui quidem censent, in casu novam satisfactionem non debere imponi; verum sicut ad novam absolutionem, practice saltem, novus actus doloris novaque

¹. Sess. 14, cap. 8.

2. 3 Dec. 1749.

*. Tit. 3, cap. i, n. 25.

confessio requiruntur, ita etiam nova satisfactio debet imponi (S. Alf. VI, 513). Haec sententia in praxi sequenda est, quia secus nova absolutio exponeretur periculo, ne parte integrante privaretur.

Nota. Si satisfactio diminuatur, subinde utile est poenitentem de paucitate satisfactionis impositae monere, cumque excitare, ut sponte suppleat.

- 351 V. Tempus imponendi satisfactionem. Satisfactio tam ante quam post absolutionem valide imponi potest; si post absolutionem imponitur, non nimis longe post eam iniungatur, ut servetur unitas moralis iudicii (p. 271). At expedit, ut imponatur ante absolutionem, tum quia illud Rituali Romano * conforme est; tum quia ordo iudicii consulit, ut satisfactio iniungatur et acceptetur, antequam poenitens absolvatur (S. Alf. vi, 514).

SCHOLION.

De commutatione satisfactionis.

- 352 I. Natura commutationis sacramentalis. Commutatio satisfactionis est quaedam retractatio vel correctio iudicii, quatenus poenam imposuit; quae sicut in aliis iudiciis, ita etiam in iudicio sacramentali a competente iudice fieri potest.
- 353 II. Personae, quae possunt commutare, sunt *confessorii*; tam ille, qui satisfactionem imposuit, quam alius eiusdem iurisdictionis. Qui non sunt confessarii commutare nequeunt, quia commutatio est actus iudicialis, virtute clavium ponendus. Dixi « alius eiusdem iurisdictionis; » nam disputatur, num simplex confessarius possit commutare satisfactionem, pro peccato *reservato* impositam. Cum S. Alf. (VI, 529, dubit. 2°) negandum videtur, quia confessarius caret potestate in indicium institutum de causa, cuius pertractatio ei subtracta erat. Opponunt adversarii, reservationem per absolutionem esse sublatam, ita ut confessarius simplex iam habeat potestatem in *causam praedictam* seu *in illa peccata*. *Resp.* concedendo assertum, sed caret potestate in *indicium institutum* de causa illa, ita ut illud moderari, a. v. satisfactionem iniunctam commutare nequeat. Notes tamen, confessarium habere potestatem in reservata, ideoque commutare posse satisfactionem, casu quo Superior commode adiri nequeat.
- 354 III. Modus commutandi. 1. Ad *valorem* requiritur, ut commutatio fiat in tribunali sacramentali seu ita, ut *cum absolutione, a commutante data vel danda, saltem moraliter unum constituat*. Ratio est, quia satisfactio *vi absolutionis* fieri debet sacramentalis; quod locum habere

* Tit. III, cap. 2, n. 1.

nequit, nisi cum ea uniatur. Porro quod spectat ad unionem cum absolutione requisitam, haec accipe :

a) *Certo* valida est commutatio, quae fit sive in decursu confessionis, sive immediate post absolutionem, vel saltem dum poenitens adhuc in confessionali versatur. Ratio est, quia iudicium adhuc moraliter perdurat, ita ut actus commutandi moraliter unum cum absolutione constituat.

b) *Disputatur*, num *maius* et *quantum* temporis spatium confessionem inter et actum commutandi intercedere possit. Iam vero alii facultatem commutandi extendunt ad unum alterumve diem post peractam confessionem. Alii censent, nullum temporis spatium coniunctioni requisitae obstare. Alii cum S. Alf. (VI, 529) censent, commutationem fieri debere *immediate post absolutionem vel saltem, dum poenitens adhuc in confessionali versatur*. Ubi primum, recepta absolutione, discesserit, processus iudicialis finitus est, ita ut actus iudicialis (in casu actus commutandi), qui postea instituatur, nequeat cum ea unum constituere, sed ad novum processum iudicalem dirigi debeat. Dixi, processum finitum esse, ubi primum poenitens, absolutione recepta, discesserit. Quod quidem et in se placet, èt confirmatur eo, quod in casu confessarius iam non posset cum poenitente de facta confessione loqui, quin sigillum sacramentale laederet.

Obi. Sicut satisfactio, post longum tempus impleta, ita et eiusdem nondum praestitae commutatio semper faciet unum morale cum praecedenti confessione.

Resp. negando paritatem; scilicet satisfactio non est actio iudicialis, sicut commutatio. Actio autem iudicialis, ut cum iudiciali processu saltem moraliter unum constituat, poni debet, antequam processus finitus est. Accedit quod, obiectione admissa, commutatio aequae longe ab absolutione separari potest ac satisfactio; quod pauci admittunt. Ceterum in dubio sententia S. Alf. sequenda est, ne valor commutationis periculo exponatur.

2. Ad *licitatem* quod spectat, requiritur utique iusta causa. Non opus est, poenitentem repetere peccata, sive eidem sive alii confessario confiteatur. Ratio est, quia commutans non debet iudicare de peccatis iam iudicatis, sed solum de ratione commutandi. Requiritur tamen confusa quaedam status poenitentis notitia, quia etiam poenitentia, a confessario commutante imponenda, debet esse (per se saltem) aliquatenus proportionata peccatis; item medicinalis. Sed ad dictos fines sufficit notitia, quam confessarius ex ipsa poenitentia commutanda potest colligere; iuxta eam et dispositionem poenitentis in commutando sese dirigat (S. Alf. Horn. Ap. tr. 16, n. 61; Theol. mor. VI, 529, dub. 1°).

Coroll. I. Confessarius etiam non rogatus satisfactionem commutare potest (S. Alf. VI, 529, cub. 1°).

Coroll. H. Commutatio fiat in opus plus minusve aequae grave, nisi secundum supra exposita (n. 350) adsit causa minuendi satisfactionem.

Coroll. III. Disputatur, utrum poenitens post factam commutationem possit redire ad priorem satisfactionem, an haec pro retractata haberi debeat. Communius affirmatur, poenitenti remanere facultatem utramvis satisfactionem eligendi. Res tamen dubia est, quia non liquet, confessarium ita *posse* procedere, ut ab electione poenitentis pendeat, quisnam actus partem integrantem sacramenti constituturus sit.

Articulus III.

De obligatione acceptandi et implendi satisfactionem.

355 I. Obligatio acceptandi satisfactionem. Poenitens tenetur acceptare satisfactionem, spectata hodierna disciplina, aequam (can. 887). Sequitur ex iure et obligatione confessarii eam imponendi. Porro:

1. Obligatio *acceptandi* satisfactionem *gravis* videtur, si satisfactio imposita est gravis. Neque opponatur, poenitentem sine gravi culpa posse discedere, quia non tenetur sub gravi perficere sacramentum, seu quia grave non est partem tantum ritus ponere. Nam etiamsi illud concedatur, gravis tamen obligatio acceptandi sequi videtur ex iure et obligatione gravi confessarii satisfactionem gravem imponendi.

2. Obligatio *acceptandi* satisfactionem *levis* tantum videtur, si satisfactio imposita est levis. Ratio est, quia in casu *non patet* obligatio gravis non discedendi.

3. Pariter poenitens tenetur sub gravi habere *voluntatem* implendi satisfactionem impositam, si de satisfactione gravi agitur. Si satisfactio levis est, alii voluntatem eam implendi sub gravi requirunt, quia secundum eos *voluntas* implendi pertinet ad essentiam sacramenti (n. 291). Alii dictam voluntatem sub levi tantum exigunt, ob rationem contrariam. Quia prior sententia probabilis est, practice dici debet, *sub gravi* requiri voluntatem levem satisfactionem adimplendi, ne, scilicet sacramentum periculo nullitatis exponatur.

4. Per se poenitens non peccat acceptando satisfactionem cum intentione commutationem petendi ab alio, quia petitio commutationis per se nihil mali involvit.

Coroll. I. Si satisfactio manifeste iusto maior imponitur, poenitens potest diminutionem petere, atque, si haec denegatur, discedere (S. Alf. VI 516). Si non discedit atque absolutionem recipit — quod ei etiam licitum est — secundum alios tenetur satisfactionem implere, ne sacramentum parte integrante privetur; secundum alios non tenetur ad satisfactionem implendam, atque confessario imputandum, quod sacramentum parte integrante caret. At videtur teneri, si materia poenitentiae bene divisibilis est, ad partem peccatis aequam implendam.

Coroll. II. Confessarius minorem aliamve satisfactionem petenti atque gravem implere parato facile acquiescat (S. Alf. VI, 516).

II. Obligatio implendi satisfactionem, i. *Persona obligata*. Poeni- 356
tens, ut edicit can. 887 « ipse per se debet implere » satisfactionem. Id
tamen, ut notavimus, non impedit, quominus confessarius poenitenti
facultatem faciat alium sibi substituendi, qui satisfactionem impleat
(n- 350).

2. *Gravitas obligationis*. Obligatio implendi satisfactionem gravis est,
si i° pro materia necessaria imposita est, et 20 gravis, et 30 sub gravi
iniuncta est. Hisce conditionibus impletis, etiam grave est omittere *par-*
tem gravem ; id tamen ut plurimum locum non habet, si satisfactio habet
tractum successivum ; quo casu igitur passim grave non est una alterave
vice omittere quod v. g. pro singulis alicuius hebdomadae diebus iniunc-
tum est. Una ex enumeratis conditionibus deficiente, obligatio implendi
satisfactionem levis est; et in casu, quo confessio invalida fuit, satisfactio
non obligat. Dixi :

a) *Si pro materia necessaria imposita est*, quia pro materia libera
saltem per se gravis satisfactio imponi nequit (n. 348; S. Alf. VI, 517).

b) *Si gravis est*; quia satisfactio levis nequit sub gravi iniungi.

c) *Si sub gravi iniuncta est*, quod fieri omnino expedit, et factum esse
praesumitur; quin etiam sunt, qui censeant, satisfactionem gravem non
posse sub levi iniungi, quia licet possit legislator in materia gravi obli-
gare tantum sub levi, tamen in hoc sacramento confessarius non repu-
tatur ut legislator, sed ut simplex minister, cum ibi agat nomine Dei.
Unde non potest materiam per se gravem sub levi imponere. Alii tamen
contrarium admittunt, hac ratione innixi : « Confessarius in hoc sacra-
mento non tantum fungitur vicibus Christi; sed etiam est a Christo con-
stitutus verus iudex et legislator, qui ex potestate sibi tradita solvit, re-
mittendo peccata; et ligat, praecepta imponendo circa obligationem satis-
factionis implendae» (S. Alf. VI, 118).

Circumstantia satisfactionis (v. g. via Crucis a poenitente *genuflexo*
peragenda) sub gravi obligat, si aut in se aut respectu poenitentiae gra-
vis est et — quod, prima conditione impleta, praesumitur — sub gravi
imposita est (S. Alf. VI, 517).

3. *Tempus implendi satisfactionem*. Primum notes, satisfactionem im-
positam posse tam ante quam post absolutionem impleri. Eam posse
impleri post absolutionem, patet tam ex praxi iam communiter et per
tot saecula vigente, quam ex damnata doctrina contraria. * Potest tamen
etiam ante absolutionem impleri. Ratio dubitandi oriri posset ex eo, quod
poenitens ante absolutionem facile est in statu peccati mortalis, ideoque

*. Djsnz -Bannw. n. 728, 1306, 1437, 1535.

satisfactio i. c. pars integrans sacramenti, effectum suum, i. e. remissionem poenae, nondum sortiri potest, ita ut, donec status gratiae recuperetur, informis remaneat. Sed satisfactio tunc tantum evadit *pars' integrans* cum coniungitur cum absolutione, eoque ipso momento effectum sortitur, ita ut satisfactio qua pars integrans non fuerit informis. Ceterum observes :

a) Si tempus a confessario statutum est, hoc servari debet. Tempore praeterlapso, obligatio non cessat; tum quia confessarius principaliter intendit opus, accessorie tempus; tum quia sacramentum parte integrante privari non licet (S. Alf. VI, 525). Si tempus non est statutum, satisfactio non diutius differatur, et conformiter menti confessarii impleatur, quam primum commode impleri possit (S. Alf. VI, 521).

b) *Dilatio gravis satisfactionis* grave peccatum est: i° si grave periculum oblivionis vel impotentiae secuturae secum fert; 2° si satisfactionem fine frustrat vel notabiliter minuit, v. g. si confessio post mensem instituenda ultra hebdomadem differatur. *Disputatur*, num dilatio *per se* unquam grave peccatum sit. Porro cum S. Alf. (VI, 521) affirmandum videtur, quia dilatio diuturna (puta sex mensium) obligationis gravis per se prima opportunitate morali implendae gravem deordinationem videtur involvere.

4. *Modus implendi satisfactionem*, a) Requiritur videtur *intentio satisfaciendi*, seu opus impositum *pro satisfactione* peragendi. Etenim sicut requiritur intentio recipiendi sacramentum quoad essentialia, ita etiam requiritur quoad integralia, ut sacramentum integre recipiatur. Sufficit autem, ut poenitens habuerit et non retractaverit intentionem suscipiendi sacramentum, quippe quae intentio *integrum* sacramentum respiciat. Dicta autem intentio probabiliter quidem comprehendit opus a confessario iniunctum, quod quis *immemor satisfactionis debitae* posuit (cfr. S. Alf. III, 700, q. 2); verum cum de valore partis integrantis agatur, opus denuo peragendum videtur (cfr. S. Alf. II, 2).

Obi. Non requiritur intentio satisfaciendi; siquidem sufficit posuisse actum a confessario impositum.

Resp. E dictis sequitur, illud non sufficere, ut actus positus sit *pars integrans sacramenti*.

b) Satisfactio videtur implenda *in statu gratiae*, si impletur *post* absolutionem; nam illicitum est ponere obicem effectui utut secundo sacramenti (S. Alf. VI, 523).

Obi 1. Finis praecepti, in casu remissio poenae superstitis, non cadit sub praecepto.

Rcsf>. *Transcal*; sed finis *sacramenti* sub praecepto cadit.

Obi. 2. Satisfactio postea, sublato obice, reviviscet.

Rcslf. Praeterquam quod haec sententia dubia est — ideoque pro praxi non valet, quia remanet periculum, ne sacramentum effectum secundario privetur — illicitum est satisfactionem *informiter* implere, sicut illicitum est sacramentum quoad essentialia *informiter* recipere.

Si satisfactio impletur *ante* absolutionem, non requiritur, ut fiat in statu gratiae; tunc enim, uti iam notavimus, non evadit pars integrans antequam absolutio conferatur ideoque, ut supponitur, status gratiae a poenitente recuperetur: quo posito, pars integrans non remanet informis, sed statim effectum sortitur.

c) Satisfactio impleri potest *cum alio*, si impositae sunt preces, quae cum aliis recitari solent.

5. *Cessatio obligationis* provenire potest sive ex impotentia superveniente sive ex oblivione.

Qui satisfactionis impositae oblitus est, neque ex consuetudine confessarii hanc illamve poenitentiam imponendi, eam colligere potest, tenetur adire confessarium, si commode fieri possit, et confessarius praesumatur eam memoria retinuisse. Secus obligatio cessat. Neque dicas: Tenetur redire, ut confessarius, si poenitentiae impositae oblitus sit. novam imponat. Nam, cum processus iudicialis completus finitus sit, confessarius novam poenitentiam imponere nequit, nisi poenitens novam confessionem instituat; ad quod onus non tenetur (S. Alf. VI, 520).

Quid, si confessarius omisit satisfactionem imponere?

Rcs(>. In casu poenitens tenetur redire, si commode possit, ne sacramentum parte integrante privetur; cum enim processus iudicialis incompletus remanserit, videtur moraliter perseverare, etiamsi poenitens confessionale reliquerit.

SECTIO III.

De effectibus sacramenti Poenitentiae.

Effectus sacramenti Poenitentiae sunt:

357

1. Gratia sanctificans sive prima, sive, si poenitens iam in statu gratiae versatur, secunda.

II. Gratia sacramentalis; quae consistit in eo, quod gratia sanctificans, quam sacramentum Poenitentiae confert, ius tribuit ad gratias actuales, quibus peccata praeterita penitus tollantur, et futura praecaveantur.

III. Remissio poenae aeternae et reviviscentia meritorum.

IV. Remissio poenae temporalis, proportionata dispositioni poenitentis; item vi satisfactionis sacramentalis.

’. Cfr. Trid. Sess. 14, cap. 2.

V. Conscientiae pax et serenitas, secundum haec Conc. Trid.: « Sane vero res et effectus huius sacramenti, quantum ad eius vim et efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo, quam interdum in viris piis et cum devotione hoc sacramentum percipientibus conscientiae pax ac serenitas cum vehementi spiritus consolatione consequi solet. »¹

SECTIO IV.

De necessitate Sacramenti Poenitentiae.

Exploranda necessitas tam medii quam praecepti ; attamen solius praecepti divini, quia de praecepto ecclesiastico dictum est t. I, n. 1104.

- 358 I. Necessitas medii. Sacramentum Poenitentiae eis, qui post Baptismum graviter peccaverunt, necessarium est ad salutem necessitate medii. Patet: i° ex hisce Conc. Trid.: « Est autem hoc sacramentum Poenitentiae lapsis post baptismum ad salutem necessarium, *ut nondum regeneratis ipse baptismus.* »^{*} 2° ex S. Scriptura. Christus enim edixit, peccata *retenta esse* eis, quibus a iudicibus ab Ipso constitutis retinentur. ' Atqui peccata non *vere retinerentur*, si peccatori aliud medium veniam obtinendi ac per dictos iudices suppeteret. Accedunt 30 testimonia SS. Patrum, et 40 argumentum praescriptionis; quae una cum aliis argumentis conferas apud Dogmaticos.

Coruil. Ex dictis consequitur, contritionem perfectam et actum caritatis non iustificare peccatorem, nisi quatenus sunt simul recursus ad sacramentum Poenitentiae in *voto*, seu quatenus simul includunt propositum submittendi se iudicibus a Christo constitutis. Unde ita iustificato remanet obligatio postea recurrendi ad iudicem.

- 359 II. Necessitas vi praecepti divini. 1. *Exsistentia* praecepti sequitur ex necessitate medii.

2. *Tempus implendi praeceptum.* Praeceptum obligat:

a) *Per se*: i° in articulo mortis; nam qui tunc legem divinam non implet, temere se exponit periculo eam nunquam implendi; 20 disputatur, num *aliquoties in vita*; sed affirmandum videtur, quia aegre admittitur, Christum instituisse tribunal, quo peccator cum Deo reconcilietur, simulque peccatori facultatem fecisse, dictum tribunal usque ad finem vitae effugiendi (S. Alf. VI, 662, 663, 665). Ceterum certum est: i° praeceptum divinum non obligare *statim* post commissum peccatum; 2° dicto praecepto satisfieri per impletionem praecepti ecclesiastici (S. Alf. VI, 663).

¹. Sess. 14 c^{ap}. 3.

^{*}. Sess. 14 cap. 2.

²⁰. loa. XX, 23.

b) *Per accidens*: i° si confessio habetur pro medio moraliter necessario vitandi peccatum (S. Thom. Suppl, qu. 6, art. 5) ; 2° secundum plures ante Eucharistiae susceptionem, si quis graviter peccaverit (n. 179), quo casu certo habetur obligatio, sive ex lege divina sive ex lege ecclesiastica.

Pars II.

De ministratione sacramenti Poenitentiae.

Minister sacramenti Poenitentiae est solus sacerdos; patet tam ex 360 Conc. Trid. quam ex can 871. Conc. Trid. edixit: « Si quis dixerit... non solos sacerdotes esse ministros absolutionis.... anathema sit. »¹

Quibus praemissis, agemus *primum* de ministratione sacramenti Poenitentiae generatim, *deinde* de ministratione aliquibus speciatim.

SECTIO I.

De ministratione sacramenti Poenitentiae generatim.

Dicemus *primum* de potestate requisita ad ministrandum sacramentum Poenitentiae, *deinde* de recto usu istius potestatis.

CAPUT I.

De potestate requisita.

In ministro Poenitentiae duplex requiritur potestas, ordinis scilicet et jurisdictionis (can. 872). Requiri potestatem ordinis, sequitur ex eo, quod, ut supra probatum est, solus sacerdos est huius sacramenti minister. De potestate iurisdictionis (sacramentalis) uberius agendum, atque quidem *primum* de iurisdictione sacramentali generatim, *deinde* de iurisdictione in aliquas personarum classes speciatim. *denique* de limitatione iurisdictionis quoad peccata seu de reservatione peccatorum.

Articulus I.

De iurisdictione sacramentali generatim.

I. Notio. Jurisdictio sacramentalis est: Potestas iudicialiter audiendi confessiones fidelium, eosque absolvendi aut ligandi. Iurisdictionis sacramentalis collatio in novo Codice dicitur *approbatio* (cfr. can. 872, 881, 882), ita ut dicta vox iam non significet testimonium authenticum de alicuius idoneitate ad confessiones audiendas.

II. Necessitas docetur a Trid.² et Codice Iur. Can. (can. 872), et 362 sequitur ex eo quod absolutio non solum actio sacramentalis, verum

¹ Sess. 14, caa. 10.----- ∴ Sess. 14, cap. 7.

etiam iudicialis est ideoque exerceri debet in *subditum*.¹ Constituitur autem aliquis subditus per iurisdictionem in ipsum.⁵ Hinc reicienda est atque communiter reicitur sententia aliquorum, qui docebant, ad absolvendum a venialibus et a mortalibus iam directe remissis non requiri iurisdictionem.

363 III. Divisio. Iurisdictio sacramentalis dividitur in *ordinariam* et *delegatam*, prout ipso iure officio adnexa vel personae commissa est (can. 197, § i ; t. I, n. 97).

364 IV. Iurisdictio ordinaria. 1. *Competit* pro universa Ecclesia S. Pontifici et S. R. E. Cardinalibus; pro suo cuiusque territorio Ordinario loci, parochi et aliis qui loco parochi sunt;* item canonico poenitentiario ecclesiae cathedralis et collegiatae pro omnibus dioecesanis, etiam extra dioecesim et pro extraneis qui in dioecesi versantur: quos omnes absolvere potest etiam a peccatis et censuris Episcopo reservatis; denique superioribus religiosis exemptis pro suis subditis, ad normam constitutionum (can. 873, § i et 2).

2. *Exerceri* potest in subditos *ubicumque existant*, ita ut v. g. parochus parochianos suos etiam extra paroeciam vel dioecesim absolvere possit (can. 801, § 2). Praeterea parochi solent recipere iurisdictionem delegatam pro tota dioecesi.

3. *Cessat* amissione officii et post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, excommunicatione, suspensione ab officio et interdicto (can. 873, § 3.).

365 V. Iurisdictio delegata. 1. *Personae delegantes* sunt:

a) Ordinarius loci, in quo confessiones excipiuntur, confert iurisdic-

¹. Ad quaestionem, quomodo confessarius possit habere iurisdictionem in suum superiorem, ita respondendum: Superior per iurisdictionem fori externi, quam a Christo (ut Papa) aliove recepit, confert iurisdictionem fori interni confessario, qui deinde hac iurisdictione, qua nomine Christi agit, absolvit Superiorem ut hominem privatum. -----⁵. Ordinarius loci quamvis gaudeat iurisdictione ordinaria in religiosos exemptos et in peregrinos in dioecesi versantes — siquidem facultas illos absolvendi ipso iure officio eius annexa est — nequit tamen praedictos extra dioecesim absolvere, quia non sunt eius subditi simpliciter dicti. Dixi < simpliciter dicti >: quia quamdiu in dioecesi versantur, in ordine ad absolutionem ei subduntur. Alii iurisdictionem Ordinarii loci in religiosos exemptos et in peregrinos, in dioecesi versantes, dicunt delegatam a iure, praecise quia non extenditur ad eosdem, extra dioecesim versantes. Religiosos non exemptos, qui in dioecesi habitant, ubique absolvere potest, quia eius subditi sunt.-----Quinam veniant nomine *Ordinarii loci* et *parochi*, fuse exponitur in tract, de Matrim. *Loco parochi* sunt vicarii paroeciales, qui plena potestate parocchiali praediti sint; quinam sint, vide l.c.

tionem sacerdotibus, tam saecularibus quam religiosis etiam exemptis, ad audiendas confessiones tam saecularium¹ quam religiosorum etiam exemptorum; sacerdotes autem religiosi eadem ne utantur sine licentia saltem praesumpta sui superioris (can. 874, § 1).

b) *In religione clericali exempta* ad recipiendas confessiones professorum, novitiorum aliorumque familiarum¹ iurisdictionem delegatam confert *quoque eorundem Superior*, ad normam constitutionum; cui fas est eam concedere etiam sacerdotibus e clero saeculari aut alius religionis (can. 875, § 1). — *In religione laicali exempta* Superior proponit confessarium, qui tamen iurisdictionem obtinere debet ab *Ordinario loci*, in quo religiosa domus reperitur (can. 875, § 2.)

c) Ad confessiones quarumcumque religiosarum ac novitiarum valide et licite recipiendas requiritur *peculiaris iurisdictio*, revocata qualibet contraria particulari lege seu privilegio; hanc iurisdictionem confert loci Ordinarius, ubi religiosarum domus sita est (can. 876). De peculiari illa iurisdictione plura n. 373.

Coroll. I. Cardinalis, canonicus poenitentiarius et parochus iurisdictionem sacramentalem ordinariam, quae ipsis ex iure communi competit, delegare nequeunt. Non enim enumerantur can. 874-876, quibus legislator manifeste recensere intendit eos omnes, qui iurisdictionem sacramentalem possunt delegare. Praeterea constat quoad clericum poenitentiarium ex can. 401, § I, et quoad parochum ex responso P. c.

Coroll. II. Qui habet iurisdictionem sacramentalem delegatam ab Apostolica Sede, potest eam *subdelegare*, nisi electa fuerit industria personae aut subdelegatio prohibita (can. 199, § 2); qui vero iurisdictionem sacramentalem delegatam habet ab alio ac ab Apostolica Sede, nequit eam *subdelegare*, nisi ex concessione expressa (can. 199, § 4).

2. *Modus delegandi.* Ad confessiones valide audiendas opus est iuris- 366
dictione scripto vel verbis expresse concessa (can. 879, § 1). Itaque ad valorem requiritur, ut iurisdictio sit: 1° *vere concessa*. Hinc non sufficit, ut sit rogata, neque ut delegans praesumatur eam concessurus; 2° *scrip-*

¹. Plures censebant, Regulares a S. Pontifice per Superiores recipere iurisdictionem in saeculares. Quodsi privilegium istud exstiterit, iam nequit sustineri -----
∴ Religio clericalis est cuius plerique sodales sacerdotio augentur (can. 488, 40).
-----'. I. c. in religiosa domo diu noctuque degentium causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmiae valetudinis (can. 514, § 1). ----- * Religio laicalis est cuius plerique sodales sacerdotio non augentur (can. 488, 40).-----* Can. 525 statuit; « Si religiosarum domus Sedi Apostolicae immediate subiecta sit vel Ordinario loci, hic eligit sacerdotes a confessionibus tum ordinarios tum extraordinarios; si Superiori regulari, hic confessarios Ordinario praesentat, cuius est eosdem pro audiendis illarum monialium confessionibus approbare et Superioris negligentiam, si opus sit, supplere »----- r 16 Oct. 1919, ad 3 (A. A. S. 1919. p. 476).

to vel verbis expresse concessa; quod tamen satis locum habet, cum delegans telephonio vel télégraphe utitur. Non requiritur, ut concessio jurisdictionis intimetur, quia collatio jurisdictionis est gratia facta seu gratia, quae conceditur sine interiecto exsecutore. Eiusmodi autem concessionem effectum habent a momento quo datae sunt litterae (can. 38). Hinc sacerdos *valide* absolvit, postquam Ordinarius litteris subscripserit vel mandatorio concessionem significaverit; *valide et licite*, postquam de concessionem utcumque vere certior factus sit, quamvis extra casum necessitatis expediat authenticam intimationem exspectare.

Diximus, requiri, ut iurisdictio *scripto vel verbis expresse* concedatur. Id tamen probabiliter non impedit, quominus consuetudo Ordinario nota et tacite ab ipso approbata sufficiat. Aliud enim est *iurisdictio* tacite concessa, quae a iure reprobatur; aliud *consuetudo* tacite approbata, ita ut in casu iurisdictio saltem probabilis sit, atque ab Ecclesia suppleatur. Ceterum delegans servet haec :

a) Locorum Ordinarii jurisdictionem ad audiendas confessiones *habualiter* ne concedant religiosis qui a proprio Superiore non praesentantur; iis vero qui a proprio Superiore praesentantur, sine gravi causa eam ne denegent, firmo tamen praescripto can. 874, § 2; qui canon nunc exhibetur.

b) Tum locorum Ordinarii iurisditionem, tum Superiores religiosi iurisditionem aut licentiam audiendarum confessionem ne concedant, nisi iis qui idonei per examen reperti fuerint, nisi agatur de sacerdote cuius theologicam doctrinam aliunde compertam habeant. — Si post concessam jurisdictionem aut licentiam prudenter dubitent, num probatus a se antea sacerdos pergat adhuc idoneus esse, eum ad novum doctrinae periculum adigant, etsi agatur de parcho aut canonico poenitentiario (can. 877). Hinc, ut quis ante iurisditionem elapsam ad novum examen licite adigatur, requiritur fundatum dubium de idoneitate.

c) Iurisdictio delegata aut licentia audiendarum confessionum concedi potest certis quibusdam circumscripta finibus (can. 878, § 1), puta ad certum tempus, pro solis viris. — Caveant tamen locorum Ordinarii ac religiosi Superiores ne iurisditionem aut licentiam sine rationabili causa nimis coarctent (can. 878, § 2). Irrationabile foret excipere aliquod tempus, puta tempus paschale;¹ item infirmos.⁵

d) Loci Ordinarius vel Superior religiosus iurisditionem vel licentiam ad audiendas confessiones ne revocent aut suspendant, nisi gravem ob causam. — At graves ob causas Ordinarius potest etiam parcho aut poenitentiario confessario munus interdicere, salvo recursu in devolutivo ad Sedem Apostolicam. — Non tamen licet Episcopo, inconsulta Sede Apostolica, si de domo formata agatur, omnibus alicuius religiosae domus confessariis *una simul* iurisditionem adimere (can. 880). Secus si singulis successive adimatur.

e) Ordinarius, qui sine iusta causa iurisditionem revocat, illicite quidem agit,

¹. Cfr. decr. S. C. C. 22 Sept. 1668; S. C. Episc. 3 April. 1584. -----: Cfr. Constat Clem. X *Superna*, 13 Sept. 1641; S. C. Episc. et Regul. 22 Sept. 1645; S. C. C. 14 Dec. 1658.

sed non videtur agere invalide; etenim contra revocationem intimatam parrocho aut poenitentiario, qui ordinariam habent iurisdictionem datur tantum recursus in devolutivo (can. 88); a fortiori pro illis, qui delegata tantum iurisdictione potiuntur.

Coroll. I. Aliqui olim docuere, iurisdictionem in venialia et in mortalia iam directe remissa in ipsa ordinatione a Christo conferri. Verum hanc sententia, quae nullo solido fundamento nititur, iam dudum communiter reiecta est. Neque iam sustineri potest sententia, olim ab aliquibus admissa, secundum quam praedicta iurdictio in ipsa ordinatione ab Ecclesia concederetur.¹ Codex de eiusmodi dispositione silet, nec iam viget consuetudo, ad quam ab aliquibus provocabatur (S. Alf. VI, 543, 582).

Coroll. II. Religiosi, qui iurisdictionem ab Ordinario loci receperunt, ea non utantur sine licentia saltem praesumpta Superioris (can. 519).

3. *Cessatio delegationis.* Iurdictio sacramentalis delegata cessat mo- 367
dis expositis t. I, η. 101, ubi de iurisdictione generatim sermo fuit. Notes quoque, eam per se non cessare *sola mutatione domicilii*. Si tamen iurdictio collata erat propter munus (puta cappellani), quod confessarius tamquam subditus in aliqua dioecesi obivit, non censetur, abdicato munere perdurare, nisi de mente contraria Ordinarii constet. Praeterea attendantur statuta provincialia et dioecesana. Denique observes, vi can. 207, § 2 absolutiones, elapso tempore vel exhausto casuum numero, per inadvertentiam concessas, validas esse.

Nota. Curent Superiores ut religiosi subditi, a se designati, praesertim in dioecesi in qua degunt, cum a locorum Ordinariis vel parochis eorum ministerium requiritur ad consulendum populi necessitati, tum intra tum extra proprias ecclesias aut oratoria publica, illud, salva religiosa disciplina, libenter praestent. — Vicissim locorum Ordinarii ac parochi libenter utantur opera religiosorum, praesertim in dioecesi degentium, in sacro ministerio et maxime in administrando sacramento poenitentiae (can. 608).

Articulus II.

De iurisdictione sacramentali in aliquas personarum classes speciatim.

I. Iurdictio in milites. 1. Patet, milites confiteri posse sacerdoti, 368
qui iurisdictionem habet ab Ordinario loci, in quo confessiones instituunt. Quid independenter ab Ordinario loci possint *cappellani militares*, pendet a peculiaribus S. Sedis praescriptis (cfr. can. 451. § 3). Scilicet si episcopus militaris constitutus est, vel saltem cappellanus maior toti exer-

¹. Innoc. XI decreto 12 Febr. 1679 praecepit. < Non permittant (episcopi), ut venialium confessio fiat simplici sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario ». Et Cone. Trid. *Absolute* — quin venialium confessionem exciperet — statuebat, neminem posse confessiones audire, nisi parochiale beneficium aut approbationem obtinuisset (S. Alf. Horn. Ap. tr. 16, n. 77).

citui praeficitur, hisce facile facultas conceditur aliis sacerdotibus Iurisdictionem in milites conferendi.¹

2. Milites convocati ad bellum seu *mobilisati*, ut dicitur, aequiperantur constitutis in periculo mortis; hinc pro eis valent quae dicemus de Iurisdictione in moribundos (n. 370).⁵

369 II. Iurisdictio in navigantes. Sacerdotes omnes maritimum iter arripientes, dummodo vel a *probrio Ordinario*, vel ab *Ordinario portus in quo navim conscendunt*, vel etiam ab *Ordinario cuiusvis portus interiecti per quem in itinere transeunt*, facultatem rite acceperint confessiones audiendi, possunt, toto itinere, quorumlibet fidelium secum navigantium confessiones in navi excipere, quamvis navis in itinere transeat vel etiam aliquamdiu consistat variis in locis diversorum Ordinandorum iurisdictioni subiectis. -- Quoties vero navis in itinere consistat, possunt confessiones excipere tum fidelium qui quavis de causa ad navim accedant, tum eorum qui ipsis ad terram obiter appellentibus confiteri petant, eosque valide ac licite absolvere etiam a casibus Ordinario loci reservatis (can. 883). Quocirca observes :

1. *Ordinarius proprius* sacerdotis saecularis et religiosi non exempti est Ordinarius loci, in quo praedicti domicilium vel quasi-domiciliuin habent usque ad iter susceptum. *Disputatur*, utrum necne religioso exempto iurisdictio etiam conferri possit a proprio Superiore maiore. Alii affirmant, quia Codex dicit de Ordinario, non autem de Ordinario loci. Atqui nomine Ordinarii etiam venit Superior maior. Attamen negandum videtur, spectata indole legislationis tam antiquae quam novae, quae collationem iurisdictionis in saeculares et religiosos non exemptos continuo Ordinario loci adiudicat. Accedit quod in dubio a veteri iure non est recedendum (can. 6, 40).

2. Iurisdictio habetur *toto itinere*. Iter autem censetur incipi, ubi primum navis a portu solverit. Perdurant autem iter atque iurisdictio donec sacerdos, navi relictam, definitive ad terram appulerit.

3. Vox *obiter* comprehendit tres dies integros, non plures; idque etiam valet casu, quo confessarius ad idem iter proseguendum unam navem relinquere debeat, ut alteram conscendat, si illi portu hanc navem tamdiu expectare debeat.⁴

370 III. Iurisdictio in moribundos. In periculo mortis omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, valide et licite absolvunt quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis aut censuris, quantumvis reservatis et

*. Cfr. A. A. S. 1915, p. 217. * S. Pcnit. 18 Mart 1912; 29 Maii, 1915 (A. A. S. 1915, p. 282; cfr. S. Pcnit. 18 Dec. 1914 (A. A. S. 1914, p. 712); 4 Dec. 1915 (A. A. S. 1915, P. 526). -----' S. Off. 23 Aug. 1905 (Collect, n. 2244). -----
*. P. C. 20 Maii, 1923 (A. A. S. 1923, P. H2).

notoriis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus, salvo praescripto can. 884, 2252 (can. 882). Dicitur:

1. *In periculo mortis*. Non requiritur *articulus*, sed sufficit *grave periculum* mortis, atque quidem, sive vere existens sive prudenter utut falso existimatum, sive ortum sive mox oriundum. Casus igitur adest: i° in morbo periculoso ;2° in partu valde difficili sive paulo ante 53° ante operationem chirurgicam periculosam; 40 ante navigationem periculo plenam; 50 tempore pestis; 6° in proelio sive paulo ante (S. Alf. VI. 561). In periculo mortis constitutis aequiperantur: i° milites ad bellum convocati seu mobilisati ; ‘ 2° omnes viri et mulieres, non seclusis sororibus religiosis, qui aliquo modo pertinent ad exercitus mobilisatos et in castris versantur.: Haec tamen respiciunt sola regna, quae bellum gerunt, vel in imminente periculo belli versantur, ut deducendum videtur ex verbis « ad bellum vocatis » et « in castris versantur. » ’

2. *Omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati*; etiam publice haeretici vel schismatici ; item excommunicati! tam tolerati quam vitandi (cfr. can. 2261, § 3).

3. *Etiamsi praesens sit sacerdos approbatus*; hinc quoad valorem iam nullus sacerdos excluditur; attamen per se illicitum est absolutionem recipere ab haeretico vel schismatico, si alius adest.

4. *Salvo praescripto can. 884*; quo canone spectato, absolutio complicitis in periculo mortis valida quidem, sed extra casum necessitatis illicita est.

5. Salvo praescripto can. 2252; qui canon agit de recursu quandoque post reconvalescentiam instituendo; de quo dicetur postea. Praeterea notes :

a) Absolutio in periculo mortis quoad censuram limitatur ad forum internum; hinc pro omnibus effectibus poenalibus v. g. pro sepultura ecclesiastica recurrendum est ad iudicem ecclesiasticum.

b) Absolutio, utut valida, potest tamen illicita esse ex eo, quod sacerdos imprudenter agit, puta quia non satis versatus est in Theologia Morali et alius doctior adest; in casu requiritur causa excusans, puta si moribundus cupit a tali confessorio determinato absolvi.

IV. *Iurisdictio in peregrinos et vagos*. Omnes utriusque cleri sacer- 371
dotes ad audiendas confessiones approbati in aliquo loco, sive ordinaria sive delegata iurisdictione instructi, possunt etiam vagos ac peregrinos ex alia dioecesi vel paroecia ad sese accedentes, itemque catholicos cuius-

’. S. Pœnit. 18 Mart. 1912. S. Pœnit. 21 Dec. 1914; 29 Maii, 1915.
----- * S. Pœnit. 11 Mart. 1915; 25 Maii, 1915. — * P. C. 28 Dec. 1927 ad II (A. A. S. 1928, p. 61).

que ritus orientalis, valide et licite absolvere (can. 881, § 1). Ex hisce deducitur — quod etiam patet e can. 874, § 1 et e responso P. C. — jurisdictionem in peregrinos obtineri ab Ordinario loci. — Quatenus peregrini absolvi possint a reservatis, postea dicetur.

372 V. Iurisdictio in religiosos exemptos. Dicimus de solis exemptis, quia religiosi non exempti, quoad jurisdictionem in ipsos, aliis fidelibus aequiperantur. In religiosos exemptos autem jurisdictionem habent:

i. *In religiosos religionis clericalis exemptae:*

a) Proprius religiosorum Superior, qui quidem jurisdictione ordinaria in eos gaudet (can. 875, § 1).

b) Ordinarius loci, in quo versantur (can. 519); cuius iurisdictio in eos videtur esse delegata a iure, potius quam ordinaria, quia sese extendit tantum ad eos, si in ipsius territorio versantur (n. 362). Potest tamen ipsos absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis (can. 519).

c) Ii, quibus Superior vel Ordinarius loci jurisdictionem delegarunt (can. 519 et 875, § 1); iurisdictio autem a Superiore delegata *personalis* est, ita ut ubique exerceri possit; iurisdictio autem ab Ordinario loci concessa non sese extendit ad religiosos extra territorium Ordinarii versantes; quoad eos vero, qui in Ordinarii territorio versantur, iurisdictio concessa etiam complectitur peccata et censuras in religione reservatas (can. 519).

Dicta de religiosis exemptis etiam valent pro eorum novitiis, alumnis, convictoribus et aliis de quibus n. 164 (can. 874, § 1, 875, § 1). Disputari tamen potest, num Superior religiosus atque delegati ab eo iurisdictionem retineant in alumnos tempore feriarum extra domum religiosam degentes. *Negandum* videtur, quia alumni tunc temporis potestati Superioris non subduntur. Secus dicendum, si tempore scholarum excurrunt, v. g. peregrinationis instituendae causa.

Religiosi exempti *extra propriam domum versantes* confiteri possunt prout sequitur:

a) */Ictu itinérantes* possunt confiteri — pariter ac domi degentes — approbato sive ab Ordinario loci, in quo confessio fit, sive a proprio suo Superiore; non vero socio aliive, qui a neutro approbatus est. Iurisdictionem ab alterutro recipiendam esse, sequitur ex can. 519, 874, § 1, 875, § i, ita ut doctrina contraria, olim a pluribus admissa, reici debeat.

P) *Itinerantes, qui in aliquo conventu ordinis sui commorantur*, possunt confiteri: 1) approbatis ab Ordinario loci; 2) approbatis a proprio Supe-

† 24 Nov. 1920 (A. A. S. 1920, p. 575).

riore; 30 Praelato istius conventus et approbatus ab eo; nimirum ex consuetudine.

2. *In sodales religionis laealis exemptae* iurisdictionem habent Ordinarius loci, in quo versantur, et ii, quibus Ordinarius loci eam concessit (can. 519 et 875, § 2).

3. Si religiosus, etiam exemptus, ad suae conscientiae quietem, confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, confessio, revocato quolibet contrario privilegio, valida et licita est; et confessarius potest religiosum absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis (can. 519). Porro:

a) Confessio fit ad *conscientiae quietem*, quotiescumque ex confessione sic facta maior speratur conscientiae quies, sive propter magis candidam accusationem, sive propter proximiorum confitendi occasionem, puta si ordinarius abest; causae assignatae per se sunt accidentales, neque tali in casu religiosus deberet adhuc illa vice ad ordinarium accedere; quod nullibi imponitur. Insuper si causa permanens adesset, permanens quoque permetteretur exceptio. Melius tamen tunc fuerit diversum istum confessarium, qui habitualis evadat, cum licentia Superioris expetere.

b) Conditio sub a) exposita non censetur pertinere ad valorem; tum quia conditio adeo intima non praesumitur a legislatore ad validitatem intendi; tum quia illud dubiis et anxietatibus ansam praeberet; attamen mere pro libitu accedere ad confessarium non determinatum, illicitum est.

c) Religioso non licet, si constitutiones id vetent, sine licentia Superioris *exire* confitendi causa.

VI. *Iurisdictio in religiosas*. Sacerdotes tum saeculares tum religiosi, 373 cuiusvis gradus aut officii, ad confessiones quarumcumque religiosarum ac novitiarum valide et licite recipiendas peculiari iurisdictione indigent, salvo privilegio Cardinalium, et exceptis casibus a iure assignatis (can. 876, § 1). Hanc iurisdictionem confert loci Ordinarius, ubi religiosarum domus sita est (can. 876, § 2). Porro:

i. *Iurisdictio peculiaris*, de qua canon dicit, requiritur etiam ad *valorem*, ut auctores iam communiter admittunt atque deducunt ex ipsa voce iurisdictionis, quae potestatem importat, atque ab ipso Codice a *licentia* distinguitur (cfr. v. g. can. 877). Requiritur autem peculiaris iurisdictio pro *feminis religiosis* earumque *novitiis*, non autem pro earum *postulantibus*, quippe quae non nominentur. Disputari potest, num requiratur pro mulieribus *in communi viventibus sine votis*. Ratio dubitandi eruitur ex eo quod can. 675, ad quem aliqui provocant, refert quidem ad canones 499-530, non vero ad can. 876, qui necessitatem peculiaris iurisdictionis statuit.

\ Cardinales gaudent facultate audiendi ubique terrarum confessiones etiam religiosorum utriusque sexus (can. 239, § 1, i°).

2. Casus, in quibus ius commune iurisdictionem in religiosas confert, sunt :

a) Si aliqua religiosa, ad suae conscientiae tranquillitatem, confessarium adeat ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum, confessio in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semi-publico peracta, valida et licita est, revocato quolibet contrario privilegio ; neque Antistita id prohibere potest aut de ea re inquirere, ne indirecte quidem ; et religiosae nihil Antistitae referre tenentur (can. 522). Dicitur:

a)Ad suae conscientiae tranquillitatem; quod non requiritur ad valorem, atque n. 372 iam expositum est.

β)Adeat, i. c. ad eum recurrat; quod tam intra quam extra domum fieri potest; hinc non requiritur, ut religiosa extra propriam domum versetur sed potest etiam confessarium arcessere.'

7) Confessorium pro mulieribus approbatum, i. e. approbatum pro mulieribus, sive saecularibus, sive religiosis.¹

A) In qualibet ecclesia vel oratorio etiam semi-publico; quibus P. C. addidit: *vel in loco ad audiendas confessiones mulierum³ vel religiosarum⁴ legitime destinato.* Porro circumstantia loci non solum ad liceitatem, sed etiam ad valorem requiritur. '

Disputatur, utrum ad locos legitime destinatos etiam pertineat locus, in quo secundum can. 910, § 1 * aliquando confessiones mulierum licite audiuntur, nimirum causa infirmitatis aliussvc verae necessitatis. Iam vero quamvis sensus obuius legis (« in loco ad audiendas mulierum vel religiosarum legitime destinato ») sententiae neganti favere videatur, tamen aegre admittitur, eiusmodi medium absolutionis pro religiosis excludi; puta religiosas, quae difficile adeunt locum, habitualiter ad audiendas confessiones mulierum vel religiosarum destinatum; hinc iurdictio probabiliter, et, supplente Ecclesia, certo habetur.

t)Neque Antistita id prohibere potest, i. c. nequit prohibere praecise, quominus religiosa apud eiusmodi confessarium confiteatur, quamvis non liceat sine licentia domo exire.

Quaer., num confessarius, speciali iurisdictione carens, vi can. 522 possit valide absolvere integram communitatem, puta in absentia confessarii ordinarii.

Resp. Negandum est, quia can. 522 supponit, casum esse particularem, quia concedit iurisdictionem pro casu, quo aliqua religiosa talem confessarium adit vel arcessit.

b) Religiosae omnes, *cum graviter aegrotant, licet mortis periculum*

P. C. 28 Dec. 1927. (A. A. S. 1928, p. 61).----- P. C. 28 Dec. 1927 (A. A. S. 1928, p. 61).-----24 Nov. 1920 (A. A. S. 1920, p. 573).-----* 28 Dec. 1927 (A. A. S. 1928, p. 61). -----* P. C. 28 Dec. 1927 (A. A. S. 1928, p. 61). ----- . Can. 910, § 1 statuit: Feminarum confessiones extra sedem confessionalem ne audiantur, nisi ex causa infirmitatis aliave verae necessitatis et adhibitis cautelis quas Ordinarius loci opportunas judicaverit.

absit, quemlibet sacerdotem ad mulierum confessiones excipiendas approbatum, etsi non destinatum religiosis, arcessere possunt eique, perdurante gravi infirmitate, quoties voluerint confiteri, nec Antistita potest eas sive directe sive indirecte prohibere (can. 523). Morbus gravis est, qui valetudinem notabiliter infirmit; talis morbus facile periculosus evadit. Cum canon edicat: *quemlibet sacerdotem, ad mulierum confessiones excipiendas approbatum*, secundum aliquos non requiritur, ut approbatus sit ab Ordinario loci, *in quo confessio fit*, sed sufficit, ut ab *aliquo* loci Ordinario iurisdictionem in mulieres receperit, atque etiam nunc ea fruatur. Haec tamen sententia, quamvis littera ei suffragetur, non videtur admittenda, nimirum, spectata indole totius legislationis, quae continuo requirit iurisdictionem collatam ab Ordinario loci, *in quo instituitur confessio*.

c) *In periculo mortis* pro mulieribus religiosis, aequae ac pro aliis fidelibus, valet can. 822, expositus n. 370.

SCHOLION.

De confessoriiis deputandis pro religiosis.

I.

Religio virorum clericalis.

I. In singulis religionis clericalis domibus deputentur plures pro sodalium numero confessorii legitime approbati, cum potestate, si agatur de religione exempta, absolvendi etiam in casibus in religione reservatis (can. 518, § 1). 374

Nota. j. Superiores religiosi potestatem audiendi confessiones habentes, possunt, servatis de iure servandis, confessiones audire subditorum, qui ab illis sponte sua ac motu proprio id petant, at sine gravi causa id per modum habitus ne agant (can. 518, § 2). Gravis causa sunt v. g. penuria confessoriorum, status anxius conscientiae subditi, etc. At petitio sponte sua et motu proprio facta sufficit, ut Superior per modum *actus* confessiones audiat.

Nota 2. Caveant Superiores ne quem subditum aut ipsi per se aut per alium, vi, metu, importunis suasionibus aliave ratione inducant ut peccata apud se confiteantur (can. 518, § 3). Non excluduntur simplex consilium vel suasio in casu particulari.

II. Firmis constitutionibus quae confessionem statis temporibus praecipiunt vel suadent apud determinatos confessarios peragendam, si religiosus etiam exemptus, ad suae conscientiae quietem, confessorium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, confessio, revocato quolibet contrario privilegio, valida et licita est; et

confessarius potest religiosum absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis (can. 519); quae exposita sunt n. 372.

III. Quoad *novitios* valent haec:

i. Pro novitiorum numero unus vel plures habeantur *ordinarii* confessarii (can. 566, § 2, 1°); qui in ipsa novitiatus domo commorentur (can. 566, § 2, 2°).

2. Praeter confessarios ordinarios, designentur aliqui confessarii, quos novitii in casibus particularibus adire libere possint, nec Magister aegre id ferre demonstret (can. 566, § 2, 30).

3. Quater saltem in anno detur novitiis confessarius extraordinarius, ad quem omnes accedant saltem benedictionem recepturi (can. 566, § 2, 4°).

4. Etiam pro novitiis valent dicta n. 374, II.

Nola i. Magister novitiorum eiusque socius (Superior Seminarii collegiive) sacramentales confessiones suorum alumnorum secum in eadem domo commorantium ne audiant, nisi alumni ex gravi et urgente causa in casibus particularibus sponte id petant (can. 891). Itaque novitii ne ob causam gravem et urgentem quidem possunt *habitualiter* apud *Magistrum novitiorum* confiteri. Prohibitionem confitendi apud Magistrum novitiorum etiam ad *postulantes* extendendam esse, non claret, cum Magister non per se praesitulantibus.

Nota 2. Novitii possunt confiteri apud *Superiorem domus* ex iusta causa in casibus particularibus; ex gravi causa *habitualiter* (cfr. can. 518, § 2).

IV. Quoad *postulantes* nihil speciale a Codice statuitur, ita ut tantum communi religiosorum regimini subdantur.

II.

Religio virorum laicalis.

375 I. Etiam in laicalibus virorum religionibus deputetur confessarius ordinarius et extraordinarius; et si religiosus aliquem specialem confessarium expostulet, illum Superior concedat, nullo modo petitionis rationem inquirens neque id aegre se ferre demonstrans (can. 528).

Nola. In religione laicali exempta, Superior proponit confessarium, qui tamen iurisdictionem obtinere debet ab Ordinario loci, in quo religiosa domus reperitur (can. 875, § 2).

II. Etiam pro religiosis viris laicalibus valent dicta n. 374, II.

III. Quoad *novitios* valent dicta n. 374, III. Confessarii autem eorum *ordinarii* aut in ipsa novitiatus domo commorentur aut saltem frequenter ad domum novitiatus accedant, novitiorum confessiones audituri. Postulantes communi tantum religiosorum regimini subduntur.

III.

Religio mulierum.

I. Diversi confessarii. Distinguuntur: ordinarius, specialis, extraor- 376
dinarius et particularis.

i. *Confessarius ordinarius*, a) Singulis religiosarum domibus unus dumtaxat detur confessarius ordinarius, qui sacramentales confessiones universae communitatis excipiat, nisi propter magnum ipsarum numerum vel aliam iustam causam sit opus altero vel pluribus (can. 520, § 1).¹

(i) Verba: «qui sacramentales confessiones universae communitatis excipiat,» magis indicant officium confessarii, quam obligationem religiosarum ipsum adeundi casu quo intra tempus a regula statutum apud alium confessae fuerint. Per se tamen suadendum, ut omnes cum confessario ordinario contentae sint, atque ordinarie statutis temporibus apud eum confiteantur.

/fylusta causa plures confessarios ordinarios nominandi posset esse v. g. pluralitas linguarum nationalium.

b) In munus confessarii ordinarii religiosarum deputentur sacerdotes, sive e clero saeculari, sive religiosi de Superiorum licentia, morum integritate ac prudentia praestantes; sint insuper annos nati quadraginta, nisi iusta causa, iudicio Ordinarii, aliud exigat, nullam potestatem in easdem religiosas in foro externo habentes (can. 524, § 1).

a) Si religiosarum domus Sedi Apostolicae immediate subiecta sit vel Ordinario loci, hic eligit sacerdotes a confessionibus tum ordinarios tum extraordinarios; si Superiori regulari, hic confessarios Ordinario praesentat, cuius est eosdem pro audiendis illarum monialium confessionibus approbare et Superioris negligentiam, si opus sit, supplere (can. 525).

β) Religiosarum confessarius ordinarius suum munus ne exerceat *ultra triennium*; Ordinarius tamen eum ad secundum, imo etiam ad tertium triennium confirmare potest, si vel ob sacerdotum ad hoc officium idoneorum penuriam aliter providere nequeat, vel maior religiosarum pars, earum quoque quae in aliis negotiis ius non habent ferendi suffragium, in eiusdem confessarii confirmationem, per secreta suffragia, convenerit; dissentientibus tamen, si velint, aliter providendum est (can. 526).² Extra casus expositos confessarius ordinarius nequit rursus deputari ordinarius in eadem communitate nisi *post annum ab expleto munere*; extraordinarius vero immediate ut ordinarius renunciari potest (can. 524, § 2).

¹. S. C. de Relig. 3 Iui. 1916 declaravit, obligationem non esse nominandi confessarium ordinarium pro communitate, quae sex saltem sorores non contineret. At eadem Congr. pluries (v. g. 10 Ian. 1920, 18 Ian. 1921) iussit etiam pro parvis domibus servare can. 520. Sed canon iste confessarios supponit, qui in ipsa sororum domo confessiones excipiunt. Quare si sinantur adire ecclesiam, ut ibi more saecularium confiteantur, confessarius nominandus non videtur (Vermeersch, Epitome, 4 n. 590).

2. *Confessarius specialis*. Si qua religiosa, ad animi sui quietem, et ad maiorem in via Dei progressum, aliquem specialem confessarium vel moderatorem spirituales postulet, eum facile Ordinarius concedat; qui tamen invigilet ne ex hac concessione abusus irrepant; quod si irrepserint, eos caute et prudenter eliminat, salva conscientiae libertate (can. 520, § 2). Itaque posset etiam concedi *specialis director spiritualis* sine munere confessarii.

a) Confessarius specialis vel spiritualis moderator concedendus est non ad tempus praefixum sed donec perduret iusta causa necessitatis vel utilitatis spiritualis religiosae quae postulaverit.¹

b) Etiam confessarius *ordinarius* communitalis potest deputari in conscientiae moderatorem alicuius religiosae.¹

3) *Confessarius extraordinarius*. Unicuique religiosarum communitati detur confessarius extraordinarius qui quater saltem in anno ad domum religiosam accedat et cui omnes religiosae se sistere debent, saltem benedictionem recepturae (can. 521, § 1). In confessario extraordinario eadem requiruntur ac in ordinario (can. 524, § 1). Eadem quoque valent quod ad electionem eius attinet (can. 525), sed nominari potest ad tempus indefinitum. Denique mens legislatoris esse censetur, ut *qua talis* sine auctoritate Ordinarii non pluries quam quater in anno ad domum religiosam accedat.

4. *Confessarius particularis*. Ordinarii locorum, in quibus religiosarum communitates existunt, aliquot sacerdotes pro singulis domibus designent ad quos pro sacramenti poenitentiae in casibus particularibus recurrere eae facile possint, quin necessarium sit ipsum Ordinarium toties quoties adire (can. 521, § 2). Dicitur 1° *pro sacramento poenitentiae*; ergo non ad directionem vel consilium tantum petendum. Dicitur 2° *in casibus particularibus*; ergo non habitualiter instar confessarii specialis, de quo sub 2.

Nola. Si qua religiosa aliquem ex iis confessariis expetit, nulli Antistitae liceat nec per se nec per alios, neque directe neque indirecte, petitionis rationem inquirere, petitioni verbis aut factis refragari, aut quavis ratione ostendere se id aegre ferre (can. 521, § 3). Haec paragraphus videtur respicere tam confessarium extraordinarium par. 1, quam particularem par. 2. Etenim *primum* can. 521 tractat de utroque genere confessariorum, § 1 de confessario extraordinario, § 2 de confessariis particularibus; dein § 3 dicit: «Si qua religiosa, aliquem ex tw confessariis expetat, > non ex *his* confessariis. *Dein* distincta paragraphus illud

*. S. C. de Relig. 20 April. 1913.

comprobat; si enim hoc monitum tantum respiceret confessarios particulares, deberet hoc enuntiari in eadem paragrapha, non in paragrapha distincta eiusdem canonis, qui etiam de confessario extraordinario agit.¹

II. Quoad confessarios *novitiarum* nominandos valent dicta de ipsis 377 religiosis (can. 566, § 1); *postulantes* quoad hanc causam religiosi accensentur, quamvis disputari possit, num ad eas valide audiendas *peculiaris* iurisdictio requiratur (n. 573).

III. Servanda a confessariis et a religiosis. 1. Confessarii religiosa- 378 rum tum *ordinarii* tum *extraordinarii* interno vel externo communitatis regimini nullo modo sese immisceant (can. 524, § 3). Confessarii *speciales*, ad monasterium seu domum religiosam vocati, si intelligant religiosas nulla iusta causa vel necessitatis vel utilitatis spiritualis ad ipsos accedere, eas prudenter dimittant.¹

2. Omnes religiosae de sociarum confessionibus nullo modo inter se colloquantur, neve eas sorores carpere audeant, quae apud alium, quam deputatum confessionem peragant. ²

3. Antistita quae contra praescripta can. 521, § 3, ³ § 22, 523 s se gesserit, a loci Ordinario moneatur; si iterum deliquerit, ab eodem officii privatione puniatur, illico tamen certiore facta Sacra Congregatione de Religiosis (can. 2414).

IV.

Societas tam virorum quam mulierum
in communitate viventium sine votis.

Dicta de viris religiosis etiam valent pro societatibus virorum in communitate viventium sine votis; item dicta de mulieribus religiosis pro societatibus mulierum, sine votis in communi viventium (can. 675).

Articulus III.

De limitatione iurisdictionis quoad peccata
seu de reservatione peccatorum.

I. Notio reservationis. Reservatio est actus, quo Superior, qui ordi- 379 nario iure potest concedere potestatem audiendi confessiones aut ferre censuras, casum i. e. peccatum vel censuram ad suum iudicium avocat, ideoque potestatem inferioris iudicis limitat (can. 893).

*. VERMEERSCH, Periodica, IX, p. (3). ----- ¹. Decr. *Cum de sacramentalibus*. Dicta in textu, etiamsi forte vi Decreti citati iam nequeant urgeri, mentione tamen digna sunt. ----- ². Cfr. p. 290. ----- * Cfr. p. 286. ----- ³. Cfr. p. 286.

- 380 II. Finis reservationis est tuitio ecclesiasticae disciplinae, ' tum avocando aliquas transgressiones ad iudicem, qui melius eas possit praecavere, tunc — addunt alii — remissionem difficiliorem reddendo. *Prius* primarie intenditur (cfr. can. 893, § 1 et can. 897); *alterum* seu ratio poenae summum secundarie (S. Alf. VI. 581, dubit. Γ).
- 381 III. Divisio reservationis. Reservatio peccatorum tripliciter distingui potest, prout directe respicit aut solam censuram, peccato annexam, aut solum peccatum, aut peccatum et censuram. Si directe solam censuram respicit, peccatum dicitur reservari *ratione censurae*, hacque ablata, cessat reservatio peccati. Si directe respicit aut solum peccatum aut peccatum et censuram, peccatum *ratione sui* dicitur reservari (S. Alf. VI, 580). Agimus de peccatis reservatis *ratione sui*, de censuris in tractatu de poenis ecclesiasticis dicturi.
- 382 IV. Potestas reservandi. 1. *Agnosceda* est in Ecclesia, ut deducitur ex Conc. Trid., ex Constit. Pii VI *Auctorem fidei*,¹ ex usu inde a prioribus saeculis vigente, atque ex eo, quod Ecclesia, cui collatio iurisdictionis concredita est, potest aequae ac potestas saecularis eam *cum limitatione* conferre.
2. *Competit* iis, qui ordinario iure possunt conferre iurisdictionem sacramentalem vel statuere censuras, excepto Vicario Capitulari et Vicario Generali sine speciali mandato (can. 893, § 1). Inter Superiores religionis clericalis exemptae unus Superior generalis, et in monasteriis sui iuris Abbas, cum proprio cuiusque Consilio, peccata, ut supra, subditorum reservare possunt (can. 896). Intellige: Inter Superiores *personales*, ne excludatur Capitulum Generale, suprema auctoritate gaudens, quod vi can. 893 § 1 etiam potest reservare peccata.
3. *Respicit* solos subditos, i. e. eos, quos absolvendi (vel censura plec-tendi) potestatem quis potest aliis conferre.

Coroll. I. Vagi tenentur reservatione Ordinarii loci, in quo commorantur: siquidem istius Ordinarii subditi sunt (can. 94, § 2).

Caroll. H. Peregrini non tenentur reservatione proprii territorii, quamdiu ab eo absunt; idque valet, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam discesserint (can. 900, § 3); tenentur vero reservatione *loci, in quo degunt*. Ratio *prioris* est, quia ipsa iurisdictio in peregrinos non recipitur a proprio eorum Ordinario (n. 371). *Posterius* declaratum est a P. C.,² et deducitur ex eo, quod peregrini absolvuntur vi iurisdictionis obtentae ab Ordinario loci, in quo confitentur. Atqui Ordinarius loci respectu peregrinorum aequae ac respectu dioecesanorum iurisdictionem restringit. Si peregrinus proprio parochi confitetur, hic eum absolvere potest a

¹ Sess. 14, cap. 7. ---- * Sess. 14, cap. 7 et can. 11.
— 24 Nov. 19-» (A. A. S. 1920. p. 573).

² 28 Aug. 1794-

reservatis tam proprii territorii, cum ista reservatione extra proprium territorium non teneatur, quam loci in quo degit, quia parochus iurisdictionem in proprium parochianum non recipit ab Ordinario loci, in quo degit peregrinus.

Coroll. III. Religiosi exempti astringuntur reservatione *Ordinarii loci*, cum confitentur approbato ab illo. Hic enim iurisdictionem in ipsos confert, et consequenter eam limitatam conferre potest (can. 874, § 1). Hinc qui cos absolvit vi iurisdictionis *ab Ordinario loci* receptae, praedictae reservationis rationem habeat; potest vero eos absolvere a peccatis et censuris in Religione reservatis (can. 519). Si absolvuntur vi iurisdictionis *a Superiore regulari* concessae, non debet haberi ratio reservationis *Episcopalis*.

V. Usus potestatis reservandi. 1. Locorum Ordinarii peccata ne 383
reservent, nisi, re in Synodo dioecesana discussa, vel extra Synodum auditis Capitulo cathedrali et aliquot ex prudentioribus ac probatoribus suae dioecesis animarum curatoribus, vera reservationis necessitas aut utilitas comprobata fuerit (can. 895).

2. Casus reservandi sint pauci omnino, tres scilicet vel, ad summum, quattuor ex gravioribus tantum et atrocioribus criminibus externis specificè determinatis; ipsa vero reservatio ne ultra in vigore maneat, quam necesse sit ad publicum aliquod inolitum vitium extirpandum et collapsam forte christianam disciplinam instaurandam (can. 897). — Prorsus ab iis peccatis sibi reservandis omnes abstineant quae iam sint Sedi Apostolicae etiam ratione censurae reservata, et regulariter ab iis quoque quibus censura, etsi nemini reservata, a iure imposita sit (can. 898).

3. Statutis semel reservationibus quas vere necessarias aut utiles indicaverint, curent locorum Ordinarii ut ad subditorum notitiam, quo meliore eis videtur modo, eadem deducantur, nec facultatem a reservatis absolvendi cuivis et passim impertiant (can. 899, § 1).

4. S. Pontifex unum solummodo peccatum — attamen cum censura (can. 2303) — *ratione sui* sibi reservavit, scilicet falsam delationem, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos (can. 894); de quo postea.

VI. Conditiones reservationis. Requiritur, ut peccatum sit : 384

i. *Mortale*, atque *quidem objective, subiective, et quatenus reservatum* est. *Objective*, ideoque non solum ratione conscientiae erroneae; *subiec-*

’. Peccatum dicitur *ratione sui* reservatum, quando reservatio immediate afficit peccatum; *ratione censurae*, quando reservatio immediate afficit *solam censuram*, ita ut a simplici confessario possit quidem (directe) remitti peccatum, non vero auferri censuram: remanente autem censura, absolutio a peccato passim graviter illicita est. Denique habetur peccatum reservatum *cum censura*, quando peccatum *ratione sui* reservatur, et annexam habet censuram; quo in casu, reservatio peccati adesse potest, etiamsi censura non contrahatur vel cesset.

tive, ita ut non sufficiat v. g. actus cum semiplena advertentia positus; *quatenus reservatum est*; puta: si incestus reservatus est, non sufficit, ut quis copulam habeat cum consanguinea, sed requiritur etiam, ut sciat, istam personam consanguineam esse.

2. *Externum* et quidem *externe mortale*, quia Ecclesia non consuevit reservare *mere interna*.¹ Est tamen sufficienter externe mortale, si internam malitiam gravem manifestat (S. Alf. Horn. Apost. tr. 16, n. 132).

3. *Complectum secundum verba legis*, a. v. sit illud opus, quod verbis legis circumscribitur. Hinc si lex v. g. edicit, reservari *homicidium*, requiritur, ut mors secuta sit. Secus, si statuitur, reservari *attentationem*, *machinationem* etc. quo casu sufficit, istas ipsas actiones positas esse (S. Alf. VI, 582).

4. *Certum*. Hinc reservatio censetur abesse: 1° in dubio de *actu* commisso, item de conditionibus requisitis; 2° in dubio de *gravi culpa subiectiva*; 3° in dubio *iuris* de lege reservationis.

Quacr. 1, num *ignorantia* excuset a reservatione peccati.

Resp. Aliqui affirmant, quia reservationem habent pro poenali. Sed negandum videtur, quia ratio poenae summum secundarie intenditur. Idque etiam valet quoad unicum peccatum ratione sui S. Sedi reservatum, cuius reservationem plerique poenalem esse censebant, innixi hisce Bened. XIV, Const. *Sacramentum Poenitentiae*: < ut tam detestabile facinus metu magnitudinis poenae coerceatur » etc. At, visis canonibus supra citatis, iam nulla reservatio videtur poenalis esse, saltem primarie (S. Alf. VI, 581, dubit. 1°).

Quacr. 2, num *metus* grains excuset a reservatione peccati.

Resp. Aliqui affirmant, quia reservatum intelligitur commissum, ut *communiter* committi solet, itaque non c metu gravi. Sed negari debet, quia legis verba, ut supponitur, *absoluta* sunt, adeoque etiam comprehendunt peccatum ex metu — plenam deliberationem non tollente — commissum.

385 VII. Cessatio reservationis peccati.¹ Quaevis reservatio, qua peccatum ratione sui reservatur, cessat:

i. Cum confessionem pciagunt sive aegroti qui domo egredi non valent, sive sponsi matrimonii ineundi causa (can. 900, 1°). *Aegroti* nomine videntur, spectata mente legislatoris, etiam venire omnes, qui ob laesionem corporalem notabilem e domo egredi nequeunt, ut paralytici, in carcere detenti, senes; valet autem dispositio, etiamsi aegrotus in

¹ *Posset* tamen iurisdictio ab Ecclesia limitari etiam quoad venialia et mere interna, ut communiter docetur contra Vasquez (S. Alf. VI, 582, dubit. 1° et 2°).
---- ‘ Alii olim censebant, simplicem confessarium posse prima vice a reservato absolvere; sed haec et similia nullo solido fundamento nitebantur.

eadem ac confessarius domo commoretur. Pro *sponsis* exceptio valet, etiamsi pluries in ordine ad proximas nuptias confiteantur, puta aliquamdiu ante matrimonium confessionem generalem, postea confessionem ordinariam instituendo; vel nunc modo consueto in ordine ad matrimonium confitendo, postea iterum confitendo in ordine ad matrimonium, puta quia ex oblivione aliquid praetermissum, vel novum peccatum reservatum commissum fuit. Adhaec confessio sacramentalis quandoque reservationem tollit, etiamsi confessio invalida fuerit, ita ut sponsi etiam post matrimonium a reservato absolvi possint; quae n. 386 magis exponuntur.

«

2. Quoties vel legitimus Superior petitam pro aliquo determinato casu absolvendi facultatem denegaverit, vel, prudenti confessarii indicio, absolvendi facultas a legitimo superiore peti nequeat sine gravi poenitentis incommodo aut sine periculo violationis sigilli sacramentalis (can. 900, 20). Dicitur:

a) *Quoties superior petitam pro aliquo determinato casu absolvendi facultatem denegaverit.* Reservatio cessat, etiamsi Superior iusta de causa facultatem denegaverit, modo agatur de casu determinato; nam ius non distinguit

b) *Vel... facultas... peti nequeat sine gravi poenitentis incommodo;* puta si communio vel celebratio Missae sine scandali vel infamiae periculo differri nequit, donec facultus obtenta sit;¹ si poenitens ad confessarium, licentiam petiturum, difficile potest redire; si durum est poenitenti in statu gravis peccati remanere per tempus requisitum ad facultatem obtinendam et adhibendam; quocirca observat S. Alfonsus: «Mihi videtur durum esse ei, qui est in mortali, manere sine absolutione etiam per diem > (IV, 490). Satis probabiliter sufficit timor fundatus, ne poenitens, dilata absolutione, a sacramentis arceatur.

c) *Vel... facultas... peti nequeat sine periculo violationis sigilli sacramentalis,* i. e. sine periculo, ne Superior agnoscat vel suspicetur, pro quam persona facultas absolvendi petatur.

3. Extra territorium reservantis, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam poenitens ex eo discesserit (can. 900, 30; n. 382).

Coroll. I. Cum canon 900 edicat, *quamvis* reservationem in casibus expositis

¹. Non est necesse, imino ne expedit quidem facultatem ope telegraphi vel telephoni expetere. « Attentis, ita Litt. Secr. Status 10 Dec. 1891, incommodis reapse ortis et facile orituris ex eo quod libelli supplices per viam telcgraphicam accipiuntur, S. Pater praescripsit ut pro regula ordinaria nec S. Congregationes neque alia Officia Ecclesiastica Romana amodo acciperent instantias huiusmodi per viam supradictam. Porro quia et pro ipsis Curiis Episcopalibus eadem valent rationes, S. S. voluit, ut etiam Diocesum Pastores sese huic praescripto conforment. » Et Pont. Comm. d. 12 Nov. 1922 respondit, censendum esse Ordinarium adiri non posse, si nonnisi per telegraphum vel telephorum ad eum recurri possit (A. A. S. 1922, p. 661).

cessare, id etiam applicandum unico peccato ratione sui S. Sedi reservato, de quo can. 894, i. e. de falsa delatione sacerdotis de delicto sollicitationis. Confirmatur responso P. C. ¹

Coroll. II. Poenitens, qui commisit reservatum et versatur in adiunctis, in quibus reservatio cessat, tenetur, si velit communicare, confiteri et quidem integre, i. c. etiam per se reservata, etiamsi solus simplex confessarius adsit, quia hic ipsum directe absolvere potest. Ob eandem rationem non tenetur confiteri confessario privilegiato, qui adsit, sed potest etiam apud confessarium simplicem confessionem peragere.

Coroll. III. Poenitens, qui commisit reservatum, et non versatur in adiunctis, in quibus reservatio cessat, videtur teneri, si confessarius privilegiatus desit, ad confessionem et communionem paulisper differendam. Tenetur differre *confessionem*, quia a reservato indirecte tantum absolvi potest; quod sine causa gravi graviter illicitum est. Atqui causa gravis deest; nam si illa adesset, reservatio cessaret, et poenitens etiam a reservato directe absolvi posset. Tenetur differre *communionem*; nam qui graviter peccavit, nequit sine confessione communicare; nisi gravis causa urgeat.

Quodsi coroll. III non admittatur, exurgit:

Quaestio, num qui commiserit reservatum et non versetur in adiunctis, in quibus reservatio cesset, si velit communicare, teneatur, deficiente privilegiato, confessario simplici confiteri.

Resp. i. Neg., si sola reservata habet, quia haec respectu huius confessarii non sunt materia absolutionis; hinc nequit esse obligatio ea confitendi. Per accidens tenetur confiteri aliquod peccatum veniale vel mortale iam confessum, si timeat, ne non sit contritus.

Resp. 2. Disputatur, si etiam mortalia non reservata habet. Pauci negant, quia non est obligatio instituendi confessionem, quae ob defectum iurisdictionis confessarii in reservata, necessario integritate destituetur. Multo communius affirmatur, quia praeceptum praemittendi confessionem communioni praevalet praecepto integritatis materialis. — Si confiteatur, non tenetur declarare peccata reservata, nisi sit recidivus in ea, vel in occasione proxima eorundem, *et* de eis a confessario interrogetur. Ratio est, quia confessarius habet ius et obligationem providendi prudenti sacramenti ministrationi, et consequenter de praedictis interrogandi: cui iuri in poenitente respondet obligatio respondendi (S. Alf. VI, 265, qu. 1° et 2°; 585, dub. 2° et 30).

Coroll. IV. Si poenitens peccatum reservatum confitetur confessario simplici, nec versatur in adiunctis, in quibus reservatio cessat, confessarius aut poenitentem ad privilegiatum mittat, aut facultatem absolvendi petat.

386 VIII. Ablatio reservationis peccati. Quandoque, uti communiter admittitur, sola reservatio peccati aufertur, sive per inferiorem confessarium privilegiatum, sive ut alii — qui censent hanc potestatem inferiori deesse — volunt, per Superiorem (S. Alf. VI, 598, qu. 30); reservatione autem ablata, iam simplex confessarius potest a peccato absolvere. Porro

¹ 10 Nov. 1925 (A. A. S. 1925, p. 582).

ablatio solius reservationis locum habet in confessione, facta habenti facultatem absolvendi reservata, in casibus secuturis:

1. *In confessione invalida* (sive culpabiliter sive inculpabiliter), *in qua reservatum declaratum fuit*. Ratio est quia, fine reservationis obtento, reservatio censetur ablata. Atqui in casu posito finis reservationis obtentus est; hic enim obtinetur eo, quod poenitens reservatum submittit iudicio confessarii competentis, qui remedia assignet et poenitentiam imponat (S. Alf. VI, 598). Excipe tempus lubilaei, si poenitens confitetur aut invalide (sive culpabiliter sive inculpabiliter), aut sine animo implendi opera ad lubilaeum requisita, *et* confessionem peragit apud confessarium, qui tantum occasione lubilaei facultatem habet absolvendi a reservato. Deducitur ex hisce Const. Bened. XIV *Inter praeteritos*: '« Cum omnes quae tribuuntur facultates ad lubilaei consecutionem directae ac veluti ipsius praeparatio sint, clare inde sequitur illarum usui minime locum esse, nisi cum eo qui, èt ad consequendum lubilaeum praeparatus sit, èt certum habeat propositum adimplendi opera iniuncta »; ad de § 86 (S. Alf. VI, 598).

2. *In confessione valida, in qua reservatum* (inculpabiliter) *omissum est*; quia « probabiliter potest praesumi Superior consentire ut auferatur reservatio semper ac poenitens (valide) confitetur apud habentem facultatem » (S. Alf. VI, 597). Obstat tamen quod finis reservationis non est obtentus. S. Alf. ob auctoritatem hanc sententiam non reprobat (2 Elench. quaest. reform, qu. 18).

3. Secundum aliquos *in confessione inculpabiliter invalida, in qua reservatum omissum est*; quia Superior probabiliter consentit in ablationem reservationis semper ac poenitens confitetur habenti facultatem, modo confessio non sit culpabiliter invalida. Immo secundum aliquos in confessione *culpabiliter invalida* seu sacrilega, modo defectus valoris non proveniat praecise ex eo quod reservatum culpabiliter omissum est. Sed hae sententiae plerisque non videntur satis tutae (S. Alf. 598).

IX. Absolutio a peccato reservato. Regula generalis haec est: Absol- 387
vere possunt: 1° reservans eiusque successor; 2° reservantis eiusve successoris in foro sacramentali Superior; 3° deputati vel delegati sive a iure sive a supradictis (S. Alf. VI, 599). Speciatim notes:

i. Ab unico peccato (et censura) ratione sui § *Sedi* reservato i. e. a falsa delatione sacerdotis de delicto sollicitationis absolvere possunt: 1° Cardinales inde a promotione sua (can. 239, § 1, 1°); 2° sacerdos quem Cardinalis vel Episcopus sive residentialis sive titularis sibi suis-

1. 28 Nov. 1749, § 62.

que familiaribus pro confessionibus elegit, scilicet si (electus) praedictorum confessiones excipit (can. 239, § 1, 2°; 349, § 1, Γ).

2. A peccatis (et censuris) quae quoquo modo *Ordinarii locorum* sibi reservaverint, absolvere possunt:

a) Cardinales, ut supra; item sacerdos ab Episcopo electus pro confessionibus, ut supra.

b) Canonicus Poenitentiarius (can. 899, § 2; 401, § 1).¹

c) Parochi, aliive qui parochorum nomine in iure censentur, toto tempore ad praeceptum paschale adimplendum utili; tum singuli missionarii quo tempore missiones ad populum haberi contingat (can. 899, § 3). Porro:

a) Tempus *ad praeceptum paschale utile* est illud, quod sive iure communi, sive iure particulari, sive per prorogationem alicui concessam statutum est. Facultas autem etiam adhiberi potest in confessione, quae tempore paschali instituitur quidem, sed non in ordine ad implendum praeceptum paschale.

Nomine missionum satis probabiliter etiam sumi possunt exercitia spiritualia pro tota paroecia instituta.

Nota. Ordinarii locorum facultatem a reservatis absolvendi non cuivis el passim impertiant (can. 1); sed liabitualiter impertiatur saltem vicariis foraneis, addita, praesertim in locis dioecesis a sede episcopali remotioribus, facultate subdelegandi toties confcssarios sui districtus, si et quando pro urgentiore aliquo determinato casu ad eos recurrant (can. 899, § 2).

3. A peccatis (ct censuris) a *Praelato regulari* reservatis absolvere possunt:

a) Cardinales, ut supra; item sacerdos, quem Episcopus sibi suisque familiaribus pro confessionibus elegit, nimirum si (electus) excipit confessiones praedictorum, inter quos forte reperitur religiosus (can. 239, § i, 10; 349. § i, 10).

b) Approbati ab Ordinario loci (can. 519).

Nota. In singulis religionis clericalis domibus plures deputari debent, cum potestate, si agatur de religione exempta, absolvendi etiam a casibus in religione reservatis (can. 518. § 1).

SCHOLION.

De iurisdictione sacramentali suppleta.

388 Conferantur dicta de iurisdictione suppleta generatim (t. I. n. 102 sq.).

¹. Hic gaudet potestate *ordinaria*, quam tamen delegare nequit (can qoi, § 1).

CAPUT II.

De recto usu potestatis.

Antequam de ipso usu potestatis dicamus, quaedam notanda sunt de 389 iis, quae ad usum rectum praerequiruntur; quae quidem sunt: « bonitas, scientia atque prudentia. »¹ De sola scientia pauca.

i. *Necessitas* scientiae probatione non indiget. Sufficit cum S. Alf. notasse: «in statu damnationis esse eum confessarium, qui sine sufficienti scientia ad confessiones excipiendas se exponit » (Prax. Conf. n. 18). Scii, reus est omnium defectuum ex ignorantia secutorum et saltem in confuso praevisorum.

II. Requiritur et sufficit scientia *mediocris*, maior tamen vel minor pro diversitate locorum et poenitentium. Verbo: requiritur et sufficit, ut confessarius casus in loco communiter occurrentes solvere, de difficilioribus prudenter dubitare sciat (S. Alf. l. c. et VI, 627). Maior tamen scientia desideratur secundum haec Rit. Rom : « Ut recte iudicare queat, discernens inter lepram et lepram, et tamquam peritus medicus animarum morbos prudenter curare, et apta cuique remedia applicare sciat, quantam potest maximam ad id scientiam atque prudentiam... studeat sibi comparare »²

III. Quoad *media* acquirendae et servandae scientiae debitae, noto cum S. Alfonso :

« Qui ad hoc munus excipiendi confessiones inhiant, non facile sibi suadeant, quod satis idoneos ad tantum munus se reddere possint sine diuturno studio scientiae moralis; pro qua certe non sufficit aliquam percurrere summulam earum quae circumferuntur; nec satis est generalia principia huius facultatis scire, ut quidam, qui (casuistas contemnentes) litteratorum arrogant sibi nomen, autumant. Moralis enim scientia non solum valde necessaria est Christianae reipublicae, cum ex ea dependeat bonum regimen animarum; sed etiam est summopere difficilis. Tum quia ipsa generalem notitiam requirit omnium aliarum scientiarum, officiorum et artium ; tum quia tot diversas complectitur materias inter se dissitas ; tum quia in magna parte constat tot legibus positivis, quae nonnisi apud casuistas allatae inveniuntur, et maxime apud recentiores, cum huiusmodi leges in dies prodeant. Demum difficillima evadit propter innumeras casuum circumstantias, ex quibus resolutionum pendet variatio : nam ex circumstantiarum diversitate, diversa applicanda sunt principia; et in hoc difficultas consistit, cum nequeat id fieri sine magna discussione, vel plurium accurata lectione librorum qui res examinant et dilucidant » (VI, 628). Et in Praxi confessarii S. Doctor ita dicit: « Nullus confessarius intermittere debet theologiae moralis studium ; quia ex tot rebus tam diversis et inter se disparibus, quae ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis

¹. Rit. Rom. tit. III, cap. 1. §. i.-----L. c. n. 3.

lecta, quia rarius accidunt, toniporis progressu c mente decidunt; qua de re oportet somper frequenti studio eas in memoriam revocare > (n. 18). Praeterea omnes *ad conferendas morales*, ut dicuntur, bene se praeparent. Denique maxime neo-confessani post difficiliorem confessionem auditam perpendant, num recte egerint. Si dubia occurrant, libros vel doctiores consulant, ratione tamen habita sigilli sacramentalis.

Coroll. I. Qui dubitat, num scientia debita gaudeat, acquiescat indicio Episcopi vel Superioris (S. Alf. Prax. conf. n. 18).

Coroll. II. Destitutus scientia debita, et Episcopus vel Superior eo utens, excusantur ob gravem causam. Gravis autem causa adest in articulo mortis et gvnccratim, si secus poenitentes diu carerent facultate confitendi, ut contingere potest v. g. in captivis et in Missionibus ob penuriam sacerdotum (S. Alf. VI, 628).

Quibus notatis, dicemus *primum* de servandis in confessione, *deinde* de vitandis in ea, *denique* de servandis post confessionem.

Articulus I.

De servandis in confessione.

Confessario incumbit officium interrogandi, instruendi, diudicandi peccata, diudicandi et promovendi dispositionem, consulendi emendationi vitae et ferendi sententiam. De singulis agendum.

§ I. De officio interrogandi.

390 I. Exsistentia obligationis. Confessarius tenetur interrogare poenitentem: i° si prudenter timet, ne integritas formalis deficiat, a. v., ne poenitens reticuerit, quae sibi confitenda esse noverit; 2° si prudenter timet, ne integritas materialis desit, a. v. ne poenitens bona fide taceat, quae per se confitenda sint.

Prius patet ex eo, quod confessarius nequit sacramentum periculo nullitatis exponere. Adde argumenta pro altera parte afferenda.

Alterum probatur: i° *Auctoritate Conciliorum*, §5 *Pontificum et Rit. Rom.*

Concilium Later. IV: < Sacerdos sit discretus et cautus... diligenter inquirens et peccatoris circumstantias et peccati: * *Leo XII* in Encycl *Caritate Christi* docet, a confessario necessariam adhibendam esse in poenitentibus interrogandis diligentiam *Bened. XIV* in Constit. *Apostolica*: ' « Primo loco monemus ut meminerint, suscepti muneris partes non implere, immo vero *gravioris criminis reos* cssc cos omnes, qui, cum in sacro Poenitentiae tribunali resident, nulla tacti sollicitudine poenitentes audiunt, non monent, *non interrogant*, sed expicta crimi-

*. Cap. 21. in cap. 12 de poenit. ' . 25 Dec. 1725 ' . 26 Iun. 1749.

num enumeratione, absolutionis ionnam illico proferunt. > *Rit Rom.*: < Si poenitens numerum, et species, et circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit, cum Sacerdos prudenter *interroget*. >>|

2° *Consentiunt Doctores*. S. Thomas: « Dicendum quod *sacerdos debet perscrutari conscientiam peccatoris* quasi medicus vulnus et iudex causam; quia frequenter quae prae confusione confitens taceret, interrogatus revelat» (In IV, dist. 19). Idem docent S. Antoninus, S. Bonaventura, S. Bernardinus Sen.* S. Carolus Borromaeus, S. Alfonsus (VI, 607, 629). 30 *Accedunt argumenta ex ratione*; scilicet obligatio deducitur a) ex eo quod confessarius tanquam minister sacramenti curare debet, ut omnia peccata nondum directe remissa, directe remittantur, a. v. ut confessio etiam materialiter integra sit; b) ex eo, quod ratio indicii exigit, ut iudex integram causam cognoscat, antequam sententiam proferat. Accedit c) quod confessarius tanquam medicus eniti debet, ut omnes morbos detegat, eisque medicinam praebeat (S. Alf. VI, 629).

Quaer, 1, num confessarius debeat interrogare, si advertat, poenitentem *post sufficientem diligentiam adhibitam* peccatum aliquod omittere.

Resp. Aliqui olim *negarunt*, quia sufficit integritas formalis, quae in casu ponitur adesse. At merito cum S. Alfonso *affirmatur*, quia confessarius — utut integritas formalis sufficiat ipsi poenitenti — tenetur et tanquam minister sacramenti, et tanquam iudex, et tanquam medicus consulere (cum diligentia ordinaria) integritati sacramenti per se requisitae i. c. materiali. Accedit quod « alias, ut dicit Suarez, fere nunquam tenerentur confessores interrogare homines rudes et indoctos, qui quantamcumque diligentiam praemittant, nunquam per se possunt integre confiteri, explicando circumstantias, species et numerum peccatorum... Consequens est contra praxim Ecclesiae et contra intentionem cap. *Omnis utriusque serus* » (S. Alf. VI, 629). Neque opponas, confessarium non teneri ad maiorem diligentiam quam ipsum poenitentem; qui supponitur iam requisitam diligentiam adhibuisse. *Respondeo* enim, obligationem confessarii *aliam* esse ac obligationem poenitentis: hic tenetur rite sese examinare, ille vero debet, si prudenter timeat, ne quid integritati desit, supplere; in supplendo autem non tenetur ad maiorem diligentiam quam poenitens in examinando. Dixi: .0 *prudenter timeat, ne quid integritati desit*; quod passim locum non habet, si agatur de poenitentibus, qui et satis instructi et diligentes sunt in examinandis et confitendis peccatis; hinc passim non sunt interrogandi sacerdotes, religiosi, personae piae (S. Alf. VI, 607).

Quaer. 2, quatenus sit obligatio interrogandi, si confessarius poenitentem non intelligat, quia hic puta ob defectum organicum aliamve rationem cogitata modo intelligibili exprimere nequit.

Resp. In casu proposito ut plurimum expedit et sufficit, finita accusatione, interrogare, num peccata gravia commissa sint.

‘ Tit. III, cap. i, n. 16. ----- . Summa Thcol. t. III, tit. 17, cap. 17, § 2. -----
' In IV, dist. 19, dub. 5. ----- * T. II. serm. 27, a. 2, c. 3, p. 167.----- . Instruet, Poenit. (Acta Eccl. Mediol. 1683, p. IV, p. 431).

391 II. Obiectum obligationis. Obligatio interrogandi, uti ex supra dictis consequitur, passim solum respicit ea, quae pertinent *ad integritatem*, seu quae debent declarari. Itaque passim non est obligatio interrogandi circa species omnino ignoratas vel non satis attentas, proindeque non contractas, venialia, mortalia dubie commissa, dubie mortalia et circumstantias gravem malitiam in eadem specie aggravantes. Aliquando tamen obligatio est, ut de dispositione requisita vel de obligatione restituendi¹ rite judicetur.

392 III. Diligentia requisita. Requiritur et sufficit diligentia *mediocris*, ut dictum est de obligatione poenitentis examinandi conscientiam. Nequit enim maior exigi diligentia in confessario, qui solum secundarie, quam in poenitente, qui primarie tenetur integritatem procurare. Ceterum diligentia sit proportionata tam capacitati poenitentis, quam indoli confessionis instituendae. Dicitur:

1. *Capacitati poenitentis*: « Debet ergo confessarius, ita Lugo, accommodare se poenitenti, et notitiam peccatorum a singulis petere iuxta capacitatem singulorum; subtiliorem a subtilioribus, crassiorem a crassioribus; ex quibus concludit S. Alfonsus: « Cum poenitens, licet rudis, videatur sufficienter instructus et diligens in confitendo peccata cum circumstantiis suis, iuxta statum suum et capacitatem — alio enim modo tenetur se examinare doctus et alio rudis — tunc confessarius nihil aliud tenetur interrogare » (Horn. Ap. tr. i6 n. 103).

2. *Indoli confessionis instituendae*; ita v. g. confessio generalis diligentiam *relative minorem* requirit quam confessio unius mensis.

393 IV. Gravitas obligationis. Obligatio, de qua diximus, *gravis* est, quamvis obligatio poenitentis integritati consulendi gravior sit quam obligatio confessarii. Ratio est, quia agitur de re gravi.

Quaer., num *graviter* peccet confessarius, qui advertenter *unam alteramve interrogationem necessariam* de specie, numero etc. omittat. Dicitur *advertenter* i. e. ex gravi incuria seu negligentia: siquidem patet, in ipsa negligentia parvitatem materiae posse haberi, sed quaeritur, num in ipsa materia, i. e. in mortalibus inquirendis, materiae parvitas admitti possit.

Res[pon]d. Plures censeant, praedictum confessarium non graviter peccare, saltem si ita ageret in longa confessionum serie. Sed contrarium admittendum videtur, quia confessarius (advertenter) in re gravi deficit. Neque oppones, hac sententia onus nimis grave confessario imponi; quandoquidem onus, hac sententia impositum, vix differt ab onere, ab adversariis imposito. Dicunt enim, tunc tantum non peccari graviter, cum in longa confessionum serie *una allerave* quaestio necessaria

¹. Hinc v. g. passim inquiratur, *quantam* summam surripuerit fur. ----- s. De Poenit disp. 16, n. 594.

praetermittitur. Atqui eiusmodi diminutio oneris vix notari meretur (S. Alf. VI, 629).

Obi. Maior est obligatio poenitentis quam confessarii.

Resp.: *Transeat*; sed argumentum comprobat, etiam confessarii obligationem gravem esse.

V. Modus implendi obligationem. Interrogationes sint: 394

1. *Tempestivae* seu opportuno tempore factae. Per se praestat poenitenti permittere, ut sese explicet, nec eum interrumpere. Practice ut plurimum ita procedatur. Si confessio *brevis* esse praevидetur, confessarius poenitentem non interpellat eum interrogando, sed finem confessionis expectet. Si de *longa* confessione agitur, facile quid necessarium obliviscetur confessarius, nisi interrogationes confessioni immisceat (S. Alf. VI, 629).

2. *Aptae* i. e. congruae capacitati, conditioni et statui psychologico poenitentis. Generatim interrogationes sint breves, clarae et determinatae, *non negativae* (Utique non consensisti?) *neque disiunctivae* (Tecum an cum aliis peccasti?). Numerus potius maior quam minor proponatur.

3. *Benignae*. Itaque evitet verba aspera (*Turpissimum* peccatum luxuriae patraisti?), item quae impatientiam significant (Quae plura? Finiisti? Citius te expedias). Si confessarius advertit, poenitentem habere peccatum, quod difficile declarat, dicat: Ne timeas; ego libenter te interrogabo.

4. *Prudentes* seu tales, ut poenitens ex eis non addiscat peccare (cfr. can. 888, § 2) | Quod si timeatur, « ita debet a longinquo fieri interrogatio, ut (poenitens) si commisit, dicat, et si non commisit non addiscat » (S. Thom. In IV dist. 19, in fine).

5. *Castae*. Generatim confessarius memor sit huius: In materia luxuriae melius est in pluribus deficere, quam in uno superabundare; item moniti S. Alfonsi: « Interrogationes in materia castitatis debent esse *paucae* et *cautae* » (S. Alf. VI, 632). Speciatim:

a) Confessarius non descendat ad particulares modos vel circumstantias peccati, neque ad species passim non occurrentes; idque ne i° poenitenti vel sibi sit causa turpis tentationis; 2° scandalum praebeat poenitenti utpote qui suspicari possit, confessarium inquisitione istarum rerum oblectari; 3° confessionem traducat; scilicet periculum est, ne aliqui poenitentes aliis enarrent, eiusmodi res ita pertractatas esse (S. Alf. l. c.; cfr. can. 888, § 2).

b) Utatur terminis castis, talibusque qui peccatum non edoceant eos, qui illud forte ignorent: hinc v. g. a pueris non exquirat, num adfuerit seminis effusio, etc. (S. Alf. l. c). Si modus verecundus interrogandi menti non occurrit, potius ab interrogatione absteineat.

’. Cfr. Rit. Rom. tit. III. cap. 1. n. 17.

395 VI. Causae excusantes. Confessarius excusatur ab integre interrogando :

1. Quoties poenitens excusatur ab integritate, puta ob infirmam valetudinem, ob scrupulos etc.

2. Quando et quatenus interrogationes forent *nocivae*, puta si fieri non possent, quin poenitenti periculum crearetur (S. Alf. λΠ, 632).

3. Quando et quatenus interrogationes essent *inutiles*; hinc v. g. passim a poenitentibus non exquirat, utrum hoc vel illud pro gravi peccato habuerint; neque nimis in numerum inquiratur, ut dictum est n. 320 (S. Alf. Prax. Conf. n. 20).

Coroll. Sicuti magnus numerus poenitentium non excusat poenitentem ab integritate, ita neque confessarium ab obligatione supplendi defectum (n. 326).

§ II. De officio instruendi.

396 I. Si ignorantia versatur sive *circa ea, quae certo vel probabiliter sciri debent necessitate medii*, sive *circa ea, quae requiruntur ad sacramentum Poenitentiae fructuose recipiendum*, confessarius, antequam poenitentem absolvat, eum instruat vel curet, ut prius ea addiscat (S. Alf. VI, 608, 610). Passim praestabit eiusmodi poenitentem statim summatim¹ instruere, ad actum fidei in scienda excitare,² et absolvere, imposita obligatione postea Christianae fidei rudimenta diligentius addiscendi³.

II. Si ignorantia versatur *circa scienda necessitate praecepti*, passim poenitentem statim absolvat; moneatur tamen de obligatione postea amplioris instructionis capiendae.

III. Si ignorantia versatur *circa obligationem aliquid faciendi vel omittendi*, monitio per se semper fieri debet, quia tam eiusmodi ignorantia quam peccata materialia ex ea oriunda aliquod malum involvunt, atque nociva evadere possunt. Practice autem hae regulae statuuntur:

i. *Monitio semper facienda est, si bonum commune vel lex positiva eam exigit.* Dixi « semper », etiam si poenitens praevideatur monitioni non obsecuturus. « Universe — ita Benedictus XIV in constitutione *Apostolica* ' — monendus est poenitens, cum... in iis versetur facti circumstantiis, quae confessario dissimulante, peccatorem in pravo opere obfirmant, non sine aliorum scandalo, cum quis arbitretur ea sibi licere, quae ab iis, qui Ecclesiae Sacramenta frequentant, impune exerceri ani-

¹. Non semper exigit, ut articulos propositos *memoriter* teneat. --- Puta interrogando: Credisne esse unum Deum? etc. ----- Rit. Rom. tit. VII, cap. I, n. 14. ---- 4. 26 lun. 1749.

madvertit. » Cuius doctrinae ratio hisce a S. Alfonso traditur: «Licet confessarius teneatur ratione sui officii principaliter incumbere bono poenitentis, nihilominus, cum ipse sit pars reipublicae et in bonum reipublicae christianae minister constitutus, tenetur praeferre bonum publicum bono privato poenitentis. Ita communiter» (VI, 615; Hom. Ap. tr. 16, n. 116). Hinc generatim monendi sunt: i° qui munera publica sive ecclesiastica sive civilia obeunt, atque circa officia muneris errant (S. Alf. 1. c.); 2° qui nomen dederunt sectae damnosae, puta socialismo, liberalismo vel sectae massonum; 3° qui deputati sunt a factione liberalistarum vel socialistarum sive ad Comitata Legislativa sive ad Administrationem Provinciale vel Municipalem; 4° qui tenentur denunciare confessarium ratione sollicitationis, ut postea exponetur.

2. *Extra casum boni communis vel legis positivae*, seu, spectato solo bono poenitentis, monitio facienda est, prout sequitur:

a) *Fieri debet*, si censeatur utilis vel saltem non nociva fore poenitenti. Hinc facienda est: i° si poenitens ex ignorantia pro peccato habet, quod non est peccatum, vel pro gravi peccato, quod leve est; 2° si poenitens actu dubitat de liceitate. Attamen si poenitens confessarium interrogat, saepe « non plus respondere debet quam ab ipso interrogatur. Ex. gr. si quis obstrictus voto castitatis interrogat, an matrimonium propter votum fuerit validum, et an teneatur uxori reddere debitum: confessarius affirmet utrumque, tacens de obligatione non petendi, etiamsi noverit matrimonium ob aliquod impedimentum dirimens esse nullum » (S. Alf. VI, 616); 3° si ignorantia praevидetur *brevi cessatura*, ut si versatur circa primas conclusiones legis naturalis, v. g. circa malitiam pollutionis, passim statim moneatur poenitens; eo magis quod eiusmodi consuetudines eo difficilius extirpantur, quo diutius jwotractae sunt (S. Alf. III, 226); 4° si agitur de amovenda occasione proxima et voluntaria peccandi; attamen non negaverim, poenitentem in hoc casu in bona fide relinqui posse, si vere timeatur, ne, monitione facta et neglecta, prorsus a sacramentis alienetur; 5° si agitur de Praelatis, Superioribus, parochis, parentibus; tum quia ignorantia passim non est perfecta; tum quia agitur de bono communi. (S. Alf. VI, 615). Denique si poenitens censeatur non statim quidem, sed brevi monitioni obsecuturus, haec aliquatenus differatur (S. Alf. Hom. Apost. tr. 16, n. 115).

b) *Omitti debet*, si censeatur poenitenti nociva fore.

c) *Si dubitatur, utrum monitio profutura an nocitura sit*, « confessarius pensare debet damnum et utile, item gradum timoris damni ac spei utilitatis, et eligere id quod iudicat praeponderare... Caeterum, in dubio regulariter mihi videtur dicendum quod mala formalia potius evitanda sunt quam materialia » (S. Alf. VI, 616).

§ III. De officio diudicandi peccata.

397 I. Ut confessarius *valide* absolvat, sufficit apprehendisse actum poenitentis *sub ratione peccati*, etiamsi nullum neque de gravitate neque de specie peccati iudicium efformet (S. Alf. VI, 627).

II. Ut confessarius ita absolvat, *ut poenitenti non remaneat onus postea iterum confitendi peccatum*, sufficit, ut poenitens confessario advertenti declaraverit peccatum, prout commissum est, etiamsi confessarius èt quoad gravitatem èt quoad speciem erret (S. Alf. VI, 478).

III. Ut confessarius *licite* absolvat, generatim debet iudicasse, utrum peccata accusata fuerint gravia an levia, et cuiusnam fuerint speciei (S. Alf. VI, 627). Quae ut magis explicem, observes: Sufficit, ut confessarius: i° habitualiter noverit gravitatem et species peccatorum magis obvias; 2° ea scientia instructus *peccata audiat*, etiamsi iudicium omnino explicitum de gravitate et specie non efformet; 3° modo exposito de peccatis iudicaverit eo momento, quo poenitens ea declarat, atque ex iudicio praehabito sententiam proferat, etiamsi, dum absolutionem concedit, peccatorum declaratorum non recordetur.

Coroll. I. Confessarius, *dum satisfactionem imponit*, debet retinere vel reassumere notitiam sufficientem — quae facile adest — ad congruam satisfactionem imponendam.

Coroll. II. Si absolutio differtur, puta ad unam alteramve hebdomadem, requiritur, ut confessarius in confessione secutura notitiam saltem confusam status poenitentis retinuerit vel nunc réassumât (n. 334).

§ IV De officio diudicandi et promovendi dispositionem/

398 1. Ut *confessarius licite absolvat, per se requiritur saltem certitudo moralis lata de debita dispositione poenitentis, sed ea etiam sufficit*. Dicitur:

1. *Per se*; quia interdum absolutio (sub conditione) concedi potest, etiamsi confessarius certitudine morali lata careat (n. 404).

2. *Certitudo moralis lata*, i. e. quae dubium strictum excludit seu statum opinantis importat.

3. *Ea etiam sufficit*; agitur enim de re interna, maxime de dolore poenitentis, de quo maior certitudo difficile habetur, ita ut, si maior requireretur, « administratio sacramenti fieret obnoxia nimiis scrupulis et difficultatibus » (S. Alf. VI, 57). Hinc applies haec S. Thomae:

« Reliqua audiat et absolvat » (S. Alf. VI, 627). ----- '. Cfr. Ter Haar, De occasionariis et recidivis, n. 391, sq.

« Certitudo non est similiter quaerenda in omnibus, sed in unaquaque materia secundum proprium modum » (2. 2, q. 47, a. 9, ad 2).

Quibus notatis, necessitas certitudinis moralis latae hisce probatur:

Primum S. Congr. de Prop. Fide' haec habet: « Confessarii absolutionem denegent iis qui vel nulla vel fictae tantum poenitentiae indicia praebent: illis vero differant, quorum poenitentia *incerta et suspecta* est. »

Deinde post propositionem i^m ab Innocentio XI damnatam' fere omnes, tam antiquiores quam recentiores doctrinam enuntiatam admittunt atque propugnant, ut testimoniis allatis comprobant Aertnys,* Bernardi⁴ et praesertim Ter Haar. '

Denique reverentia sacramento debita prohibet, quominus ministretur cum tanto periculo nullitatis, quantum defectus certitudinis moralis latae importat. Sacramentum in casu probabiliter quidem validum erit, probabiliterque peccatori veniam concedet; at ob eam solam rationem reverentiam per se sacramento debitam negligi, seu sacramentum ita bono subiecti postponi posse, admitti nequit; eo magis quod peccator dubie dispositus iure expedito in absolutionem omnino caret: siquidem *debet* curare, ut certo vel saltem satis certo dispositus sit (S. Alf. VI, 461; Horn. Apost. tr. 16, n. 117).

Obi. i. Catechismus Romanus docet: « Si enim (sacerdos) audita confessione iudicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolore poenitenti omnino defuisse, absolvi poterit. » ' Is igitur cui videatur non omnino deesse contritio, absolvi potest: quod longe aliud est ac dicere absolvi posse eum solum, de cuius contritione confessarius moraliter certus sit.

Resp. Unicus sensus verbis respondens seu naturalis hic est: Poenitens absolvi poterit, si confessarius *iudicaverit*, aliquem verum dolorem non deesse. Atqui qui vere dubitat, num dolor adsit, non iudicat, illum adesse (t. I, n. 215). Ergo Catechismus Romanus sententia⁵ a nobis propugnatae potius favet quam adversatur.

Obi. 2. Sufficit, ut confessarius prudenter et absque temeritate sacramentum administret. Id autem locum habet, cum absolutionem impertit eis, qui probabiliter contriti sunt.

Resp. Cone, mai.; nego min.: siquidem imprudenter et temerarie sacramentum administrat, cum illud exponit gravi periculo nullitatis. Atqui ministratio facta eis, qui solum probabiliter attriti sunt, sacramentum gravi periculo nullitatis exponit

Obi. 3. In eis, qui maxime sacramento Poenitentiae indigent, vix certitudo mo-

Aug. 1827. ----- . Dicta propositio haec est: Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex aut conventio aut periculum gravis damni incurrendi (Denz.-Baxn w. n. 1151).----- ' Apud Nouv. Rev. Théol. 1900, p. 283-536. - ' . De Recidivis, n. 19 sq.-----* O. c. n. 408, sq. -----* De Poenit n. 60.

rail's lata de dispositione debita habetur, ita ut, severiori sententia admissa, per se fere semper iis differenda foret absolutio.

Resp. Nego assertum, illudque negandum esse, ex dicendis sub II magis patebit.

399 II. *Ipsamet confessio vel assertio poenitentis sufficientem praebet certitudinem de dispositione debita, nisi aliunde positivum contra dispositionem debitam praeiudicium exoriatur* (S. Alf. VI, 459). *Tali praeiudicio exorto, ad confessionem vel assertionem aliud quoddam signum speciale dispositionis accedat, quo praeiudicium tollatur vel satis elidatur*. Dicitur:

1. *Ipsa confessio sufficientem praebet certitudinem de dispositione debita*. Nemo enim praesumitur malus vel hypocrita.

2. *Nisi aliunde praeiudicium contra debitam dispositionem exoriatur*; puta ex eo, quod poenitens est habituatus-recidivus; item ex eo, quod poenitens, qui pluries promisit, se occasionem voluntariam interruptam esse evitaturum, nihilo minus eam adire, atque in ea peccare non desiit, etiamsi non sit habituatus-recidivus; quae singula postea magis evolvuntur.

400 III. *Praeiudicio exorto, aliud signum dispositionis accedat, quo praeiudicium tollatur vel satis elidatur*. Eiusmodi signa sunt, v. g.: 1° Confessio secuta ex extraordinario motivo, ut ex repentina morte, ex concione; immo confessio, quae neque ex praecepto Ecclesiae, neque ex auctoritate aliorum, neque ex sola consuetudine instituitur, sufficere potest, v. g. confessio statim vel mox post lapsum instituta; 2° opera bona (puta preces, ieiunium, eleemosyna, peregrinatio) non consueta, ante confessionem praestita; 3° manifestatio peccati antea celati; 4° dolor expressus per suspiria, lacrimas, quamquam non semper iis fidendum est; 5° verba, quae propositum magis firmum significant, quamquam etiam hisce non semper fidi possit; 6° spontanea postulatio mediorum sese emendandi etc. (S. Alf. VI, 460, 505).

401 IV. *Confessarius, exorto contra poenitentis dispositionem praeiudicio, conetur eum disponere atque signum quo praeiudicium tollatur, provocare*. Ad haec autem sub gravi tenetur; tum quia tunc maxime urget praeceptum correptionis fraternae, tum quia alia praxis valde damnosa est. « Si enim absolutio (eiusmodi poenitentibus) statim denegatur aut differtur, facile in desperationem aut in indifferentiam religiosam incident. » ' Hinc merito *Rituale Romanum*: « Audita confessione... opportunas correptiones et monitiones prout opus esse viderit, paterna caritate adhibebit, et ad dolorem et contritionem efficacibus verbis adducere conabitur. » '

Dicuntur a multis signa *extraordinaria*; sed in ratione *extraordinarii* insisti non debet.-----* Ter Haar, O. c. n. 351. -----'. Tit. III, cap. 1, n. 18.

Benedictus XIV in Constit. *Aplosolica* haec habet: «Eos potissimum, qui aut raro aut non sine inultis criminibus ad Poenitentiae sacramentum solent accedere, *hortari non desinant*; vitam quam sub peccati iugo duxere miserrimam, illis aperiant; criminum turpitudinem explicant, ut nimirum ex corde doleant ac se in posterum a peccatis recessuros serio proponant. Ratum quippe est, solida ac gravia confessariorum hortamenta in Poenitentiae foro prolata longe efficaciora esse sacris oratorum concionibus, ut poenitens animum a vitiis avocent... Nec confessarii reponant id fieri non posse, si frequentior poenitentium numerus suadeat brevitatem; iam enim difficultatem dissolvit aurea illa *Sancti Francisci Xavcrii* sententia apud Furscllinium in eius *Vita* (lib. 6, cap. 17) hisce verbis concepta; Confitentibus porro non festinatam, sed diligentem navandam curam censebat, monens ut *praeoptarent confessiones paucas rite factas audire quam multas temere properatas*» (n. 22). Eadem inculcat *Leo XII* in Constit. *Charitate Christi*

§ V. De officio consulendi emendationi vitae.

Confessarius, audita confessione, poenitentem « ad vitam emendandam 402 ac melius instituendam inducet, remediaque peccatorum tradet. » | Hinc inquirat in causas peccatorum (maxime num fuerit occasio quaedam) atque remedia assignet. Media autem *generalia* sunt: i° Fuga occasionum; 2° oratio, maxime devotio erga B. M. V.; 3° frequentia sacramentorum; 4° exercitia spiritualia in aliqua exercitiorum domo instituta.

Quoad media *particularia* confer dicenda de ministratione sacramenti aliquibus in specie.

§ VI. De officio ferendi sententiam.⁴

Distinguendum inter *certo indispositos, dubie dispositos et satis certo dispositos*.

I. Certo indispositis (scilicet post paternam admonitionem) *absolutio* 403 *denegari debet*. Certo autem indispositi sunt, qui manifeste contritione vel proposito carent, aut gravem obligationem implere nolunt. « Ne absolvat eos, inquit Rit. Rom. qui talis beneficii sunt incapaces: quales sunt qui nulla dant signa doloris; qui odia et inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam peccandi occasionem deserre, aut alio modo peccata derelinquere, et vitam in melius emendare nolunt: aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant, et scandalum tollant. » §

*. 26 lun. 1749. ----- '. 25 Dec. 1825. ----- * Rit. Rom. tit. III, cap. 1, n. 18.
---- '. Cfr. Ter II^a ar, De conferenda absolutione sacramentali iuxta can. 886.
----- '. Tit. III, cap. 1, n. 23.

404 II. Dubie dispositis *per se absolutio differri debet* (n. 398); *ob gravem autem rationem concedi potest vel etiam debet, sed sub conditione tantum.*

i. *Dubie dispositi* intelliguntur, qui — post paternam admonitionem — non quidem pro certo indispositis habentur, sed tamen non ea afferunt poenitentiae signa, quae certitudinem moralem latam de dispositione debita fundant.

2. *Gravis ratio habetur*: 1° si quis versatur in periculo mortis; 2° si poenitens censet, se dispositum esse, et prudenter timetur ne, dilata absolutione, a sacramentis alienetur et in peccatis tabescat, vel (v. g. communicando, matrimonium ineundo) aliud sacrilegium committat (S. Alf. VI, 432. 4°).

405 III. Satis certo dispositis *absolutio ex iustitia et regulariter quidem statim concedi debet; in aliquibus tamen casibus potest vel etiam debet differri, nisi specialis adsit ratio, absolutionem tunc quoque statim impertiendi.* Dicitur:

1. *Absolutio ex iustitia et regulariter statim concedi debet.* Etenim poenitens rite confessus et dispositus ex contractu tacito ius habet, ut statim absolvatur. Hinc can. 886: Si confessarius dubitare nequeat de poenitentis dispositionibus et hic absolutionem petat, absolutio nec dene-ganda, nec differenda est.

406 2. *In aliquibus tamen casibus potest vel etiam debet differri,*¹ nimi-

¹. Quoad originem huius praxis scribit Ter Haar: < Antiquitus praesertim usque ad saeculum XIII, confessarii generatim pro norma agendi sequebantur libros poenitentiales... Quo magis autem Theologia moralis et pastoralis progrediebatur, theologi, praesertim post Concilium Tridentinum, plures statuebant de absolutione conferenda aut differenda prudentiae et discretionis regulas... ut ita duplex huius sacramenti finis, qui est praeterita peccata remittere et futura praevenire, efficacius obtineretur. Hinc saepius tunc magis magisque ex professo locuti sunt de absolutionis dilatione. — Accedit haec ratio indicata a Francolini (de Poenit. discipl. lib. 3, cap. 10, n. 5, 6), quod nimirum medio aevo peccatores raro et vix semel in anno confiteri solebant; quibus idcirco, si vere contriti erant, absolutionem differre periculosum erat. Hinc etiam illius temporis theologi de absolutionis dilatione vix loquebantur. Quum vero inde a saeculo XVI usus sacramentorum multum invaluisset, theologi identidem de hac dilatione agebant, quo sacramenta cum maiore fructu susciperentur, magisque ad poenitentium emendationem inservirent. — Notandum denique est, poenitentias canonicas et sacramentales antiquitus ut plurimum fuisse gravissimas; idcirco, si acceptabantur, maxime medicinales erant, valdeque efficaces contra relapsum in peccatum. Progressu vero temporis, quum, frigescente fide, poenitentiae medicinales semper mitiores imponebantur, theologi magis expresse dilationem absolutionis commendare coeperunt, etiam pro iis qui vix contriti iudicabantur, ut hoc remedio, praecipue recidivi et occasionarii, inci-

rum, si confessarius dilationem ad emendationem poenitentis necessariam vel utiliore esse iudicet. Haec doctrina nititur *primum* auctoritate quasi communi theologorum. Ita docent v. g. S. Antoninus, S. Franciscus Xaverius, S. Carolus Borromaeus, S. Leonardus a Portu Mauritio, S. Alfonsus, Ven. Segneri, Fessius, Suarez, Lugo etc., quorum testimonia citata reperias apud Ter Haar. * *Accedit* ratio theologica; scilicet confessarius non solum iudicis, verum etiam medici munere fungi debet (can. 888, § i), cui utriusque muneri poenitens, ut patet, sese subicere debet. Medici autem est adhibere media, quae necessaria vel utiliora censentur. Porro dilatio absolutionis quandoque ad emendationem poenitentis necessaria vel saltem utilior est (S. Alf. VI, 462-464). *Necessaria* censetur, si secus grave periculum est, ne poenitens propositum infringat; *utilior*, si dilatio absolutionis efficacius relapsus praecavebit; «quod non ita intelligendum est, ac si dilatio per se id efficeret, ut vires poenitentis contra futuras tentationes et relapsus augerentur — id enim plane absurdum esset — sed eo sensu quod poenitens haud raro occasione dilationis, salutari percussus timore, excitetur ut alia remedia, puta fugam occasionum, orationem, debitam vigilantiam, Dei gratia actuali adiutus, melius adhibeat et ita etiam in posterum peccata efficacius evitet » *

Coroll. Attentis supra expositis, per se absolutio pro axliunctis utiliter vel necessario differtur:

1° Ei qui tenetur obligatione valde difficili, ut est obligatio restituendi rem magni valoris, quam restituere potest; denuntiandi confessarium, qui sollicitationis reus est; sese cum inimico reconciliandi; physice deserendi occasionem proximam continuam et voluntariam, cui quis valde addictus est; adhibendi media praescripta, ne relabatur in occasione proxima necessaria. In hisce casibus absolutio differatur, donec obligatio impleta vel media praescripta adhibita sint. Ratio est, quia secus periculum adest, ne poenitens, absolutione recepta, propositum impletu valde difficile infringat (S. Alf. III, 682; VI, 454, 456).

2° Habitato recidivo ex *occasione* — i. e. ei qui habitum alicuius peccati contraxit, et a confessario monitus eadem ratione consuetudinem peccandi ob occasionem continuavit — non autem recidivo ex *fragilitate interna*. Ratio est, quia voluntas recidivi, nisi quid obstet, fortiori medio scilicet dilatione absolutionis firmanda. Dixi *nisi quid obstet*, nam recidivo ex fragilitate interna animus faciendus et gratia sacramenti conferenda est (S. Alf. VI, 456, 459, 463, 464).

Obi. Canon 886 edicit: «Si confessarius dubitare nequeat de poenitentis disposi-

tarentur ad excutiendam socordiam spiritualem maioremque sibi inferendam vim, qua occasiones vitarent, aliaque media adhiberent » (De conferenda absolutione sacramentali iuxta canonem 886, n. 12).

’. De conferenda absolutione sacramentali iuxta can. 886, n. 13 sq. ----- TER Haar, De occasionariis et recidivis, n. 437.

tionibus et hic absolutionem petat, absolutio nec deneganda nee differenda est. » Ergo satis certo dispositis absolutio, si a poenitente petatur, nunquam differi potest.

Resp., canonem cit. non esse ita interpretandum. Etenim: i° A priori valde improbabile videtur, canonem repugnare doctrinae communiter, etiam a benignioribus auctoribus admissae. Iam vero eiusmodi est doctrina, secundum quam absolutio quandoque potest, vel etiam debet disposito differri.

2° Canon bene intelligi potest de nonna generali seu per se sequenda; quod non prohibet, quominus per accidens seu ob adiuncta specialia ab ea deflectatur. Atque si illud minus placeat, observes: Canon dicit de *dispositionibus*, non autem de *dispositione* poenitentis, eaque ratione forte significat, absolutionem tunc poenitenti petenti eam non esse differendam, quum confessarius non dubitat de dispositionibus, quae ipsi non solum tanquam iudici, verum etiam tanquam medico hic et nunc exigendae videntur, ut absolutio sine gravi periculo propositi infringendi possit concedi. Restat igitur, ut dicamus, can. citato nihil novi contineri. Cum doctrina communi bene componi, satis communiter videtur admitti. Diximus tamen, in casibus expositis absolutionem esse differendam:

407 3. *Nisi specialis adsit ratio eam tunc quoque statim impertiendi.* Specialem rationem involvunt: i° Periculum mortis, ut patet; 2° dispositio extraordinaria *talis*, quae emendationem futuram satis praestet; talis autem dispositio extraordinaria non facile praesumatur; 3° periculum alienationis a sacramentis; 4° periculum infamiae; 5° gravis difficultas redeundi ad eundem confessarium, modo poenitenti grave sit confessionem apud alium iterare. Ratio § et 51 est, quia ipsa recipiendi absolutionem necessitas, quae in dictis casibus adest, fundat spem acquirendi gratias efficaciores (S. Alf. VI 454, 456). Accedit quod in casu dilatio absolutionis facile aegre feretur, eaque de causa alienationem a sacramentis secum ferre potest (S. Alf. VI, 454, 456).

Coroll. I. Iis, qui in fide infirmi vel in praxi religiosa négligentes sunt, si satis certo dispositi sint, absolutio passim non differatur.

Coroll. II. Occasione missionis vel exercitiorum spiritualium passim aliqua ex enumeratis causis adest, ita ut tunc, ut plurimum saltem, satis certo dispositis absolutio statim concedi possit, et fere etiam debeat.

Coroll. III. Dilatio absolutionis si adhibeatur: i° non fiat ad longum tempus, consultius ad unam tantum vel summum alteram hebdomadam; 2° significetur humanissimis verbis, atque ita ut pateat, absolutionem differi non ex ira vel odio, sed solum ob bonum poenitentis (S. Alf. VI, 463); 3° operam det confessarius, ut poenitens utilitatem dilationis capiat, atque libens in eam consentiat; 4° fiat una cum indicatione mediorum emendationis atque exhortatione, ut sine metu redeat.

Quaer, quae sententia ferri debeat a confessario, qui prudenter timeat, ne poe-

*. Cfr. Ter Haar, o. c. p. 63 sq.

nitens *sacrilege taceat, vel neget* peccatum commissum. Porro ut sacrilege illud taceat vel neget, requiritur, ut poenitens: i° subjective graviter peccaverit; 2° peccatum nondum confessus sit; 3° peccati nunc recordetur; 4° censeat, causam ab integritate excusantem deesse. Quibus notatis:

Resp. i. Si confessarius *dubitat*, absolutio passim concedatur, et quidem absolute, secundum illud: Credendum est poenitenti tam pro quam contra se dicenti. Si tamen, omnibus attentis, *dubium persistit*, distinguendum: Si persistit *independenter a confessione alterius*, puta e relatione aliorum, poenitens sub conditione absolvatur. Si persistit *dependenter ab alterius confessione*/ secundum alios poenitens absolvendus est, et quidem absolute, quia, inquiunt, non licet uti sacramentali ista notitia. Secundum alios conditionate absolvendus.

Resp. 2. Si confessarius *certus est* — quod spectato statu quaestionis, vix locum habebit — distinguendum: Si certus est *independenter a confessione alterius*, absolutio denegetur. Si certus est *ex confessione alterius*/ secundum alios poenitens absolvi debet, et quidem absolute, quia, dicunt, illicitum est uti sacramentali ista notitia. Secundum alios absolutio *debet negari*; attamen ad celandam negationem aliqua oratio recitetur (S. Alf. VI, 631).

Articulus II.

De vitandis in confessione.

Hic maxime tractandae sunt: i° Inquisitio nominis complicitis; 2° absolutio complicitis; 3° sollicitatio ad turpia,

§ I De inquisitione nominis complicitis.

Can. 888, § 2 statuit: « Caveat (confessarius) omnino ne complicitis 408 nomen inquirat; » qui canon est loco documentorum ecclesiasticorum, quae ante Codicem hanc materiam moderabantur. Itaque per se prohibitum est inducere poenitentem ad revelandum nomen complicitis, atque quidem sub gravi vel — quod passim obtingit — sub levi, prout, spectatis regulis de diffamatione proximi (t. I, n. 1069), grave vel leve est, peccatum tertii uni viro probo revelare. Accedere potest scandalum et periculum, ne poenitens a sacramento aliquatenus alienetur. Praeterea

’. Hoc casu nequit magis vel aliter poenitentem interrogare ac faceret, si illud non novisset, nisi expressam licentiam receperit. Quandoque expedit petere licentiam utendi notitia sacramentali, ad alium poenitentem, puta complicem, iuvandum. ---- Documenta erant: Constitutiones Bened. XIV *Suprema*, 7 lui. 1745; *Ubi primum*, 2 lun. 1746; *Ad eradicandum*, 28 Sept. 1746; et Constit. Pii IX *.-Ipostolicac Sedis*, 12 Oct. 1869. Lex autem non solum prohibebat inquisitionem nominis complicitis, verum etiam, positis conditionibus, poenas statuebat; quae nunc sublatae sunt.

per se semper grave peccatum est, inquirere nomen complicitis sub denegatione absolutionis.

Atque ita res sese habet per se ; siquidem, accedente causa proportionata, inquisitio nominis licita evadit.

Coroll. I. Licet confessario inquirere nomen complicitis, si poenitens aliunde teneatur complicem denuntiare, *et* aut confessarius est superior, cui complex denuntiandus est, aut denuntiatio commode fieri nequit, nisi mediante confessario, de nomine complicitis certiorato. At passim etiam in hisce casibus praestat, nomen extra confessionem revelari. Si fit, mediante confessario, passim fieri potest, quin nomen complicitis confessario manifestetur, scilicet praebendo ipsi chartulam clausam, cui nomen complicitis inscriptum est, vel etiam praebendo confessario chartulam clausam, quae et facta manifestanda *et* nomen complicitis continet, et a confessario traditur cui de iure.

Coroll. II. Confessarius potest *et* debet poenitentem interrogare, quatenus integritas confessionis *et* prudens sacramenti ministratio illud expostulant, etiamsi exinde in notitiam complicitis deveniat; prout illud expositum est n. 328 (S. Alf. VI, 491, 492).

§ II. De absolutione complicitis.¹

Praecipua documenta huc spectantia sunt: Can. 884, qui remittit ad Constitutiones Apostolicas; Const. Bened. XIV *Sacramentum Poenitentiae*; Breve Bened. XIV *Apostoli munus*; Const. Pii IX *Apostolicae Sedis*; * can. 2367.

Porro, spectatis documentis allatis, duo hic distinguenda sunt, scii, subtractio quaedam iurisdictionis et excommunicatio specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata. Prior statuitur in confessarium complicem, qui alteram partem complicem absolvit.

- 409 1. Subtractio iurisdictionis. Can. 884 statuit: « Absolutio complicitis in peccato turpi invalida est, praeterquam in mortis periculo; et etiam in periculo mortis, extra casum necessitatis, est ex parte confessarii illicita ad normam constitutionum apostolicarum *et* nominatim constitutionis Benedicti XIV *Sacramentum poenitentiae*, 1 lun. 1741. » Dicemus primum de requisitis, ut subtractio iurisdictionis locum habeat, deinde de ratione, qua subtractio iurisdictionis intelligi debeat, demum exceptiones a regula generali assignabimus.

i. *Acquisita, ut subtractio iurisdictionis locum habeat.* Requiritur peccatum :

a) *Contra castitatem.* Nihil autem refert, utrum sit peccatum operis, an aspectus an colloquii ' (S. Alf. VI, 554).

¹ Cfr. De Smet, De absolutione complicitis *et* sollicitatione/ ----- *. I lun. 1741. ----- ' 8 Febr. 1745.----- ' 12 Oct. 1869.-----'. S. Off. 28 Maii, 1873.

b) *Cum allero commissum*, sive cum masculo sive cum femina, sive cum pubere sive cum impubère sive, ut S. Poenit. * respondit, ante sive post sacerdotium receptum. Nec obstat, quod in casu posteriori periculum relapsus fere evanuit; nam lex, quae fundatur in praesumptione periculi communis, persistit, etiamsi in casu particulari periculum cessaverit. Accedit quod praeter periculum relapsus vitandum alii quoque assignantur fines legis, ut indecentia eiusmodi confessionis.

c) *Grave*, atque quidem *subiective* et *externe*. Est tamen sufficienter externe grave, si gravem internam malitiam ostendit (S. Alf. VI, 554).

d) *Ut grave alteri parti innotescens, et quidem eo tempore, quo peccatum committitur*. Secus enim non habetur *complicitas, seu participatio in eodem peccato externo gravi*. Porro haec conditio praesumitur adesse, si agitur de actu mutuo ex se graviter influente in commotionem veneream. Si vero sermo est de actu ex se non graviter influente, sed cum intentione libidinosa vel cum commotione venerea posito, intentio illa vel commotio ex adiunctis innotescere debet; secus actus quidem communis est, sed non est communis, *in quantum involvit peccatum grave*.

e) *In utraque parte tale, quale descriptum fuit*. Hinc casus non adest, si altera pars non consensit, vel malitiam ignoravit, etiamsi a complice in istum errorem inducta sit; neque adest, si peccatum commissum est cum dormiente, cum ebrio vel cum rationis nondum compote (S. Alf. VI, 554).

f) *Ut confessarius et poenitens sese ut complices noverint, sive antea, v. g. tempore peccati, sive nunc*. Hoc satis probabiliter requiritur, quia secus contingere potest, ut confessarius debeat sese apud poenitentem diffamare. Puta aliqua persona sistit se confessario, ignorans, se cum illo sacerdote peccasse, confessarius vero advertit, adesse personam, cum qua luxuriam perpetravit. Secus dicendum, si confessarius et poenitens antea sese ut complices nossent, et solus poenitens non adverteret, se confiteri confessario, cum quo peccavit.

g) *Ut praedicta saltem moraliter certa sint*. Dubium subinde versatur circa gravitatem tactus etc.

Coroll. Conditionibus impletis, subtractio iurisdictionis locum habet:

a) Etiamsi confessarius ignoret legem, quae iurisdictionis subtractionem statuit; nam < ignorantia legum irritantium aut inhabilitantium ab eisdem non excusat, nisi aliud expresse dicatur > (can. 16, § 1), aut inhabilitas tantum per modum *poenae* statuatur; quod in casu locum non habet, siquidem lex praecipue ¹ala est, ut praecaveantur relapsus.

3) Etiamsi confessarius poenitentem non agnoscat; nam si ignorantia legis inhabilitantis ab ea non excusat, minus etiam ignorantia facti, a quo applicatio legis pendet. Neque obicias, Benedictum XIV adimere iurisdictionem confessario.

qui < confessionem sacramentalcm personae complicitis.... excipere *audeat*, > ausum autem temerarium in nostra hypothesis deesse. Nam S. Pontifex iurisdictionem subtrahit confessario, < *ne* confessionem... excipere *audeat*. >

7) Etiam si poenitens non advertat, se confiteri confessario, cum quo peccavit; modo tamen confessarius et poenitens sese antea ut complices noverint. Hac enim posteriori hypothesis impleta, confessarius monens poenitentem sese non diffamat.

410 2. *Ratio, qua subtractio iurisdictionis intelligi debet.*

a) Confessarius certo nequit complicem *directe* absolvere a *peccato complicitatis*, quamdiu alius confessarius nondum *directe* ab eo absolverit. Postquam peccatum *directe* remissum est, etiam confessarius complex valide ab eo *directe* absolvit (S. Alf. VI, 555). Dixi *valide*, quia passim illicite agit; nam S. Sedes ei, qui, peccato complicitatis nondum *directe* remisso, absolvit vel finxit absolvere complicem, iniungere solet, ut audiendis confessionibus complicitis in posterum abstineat.

b) *Disputatur*, num iurisdictio etiam sublata sit quoad *alia peccata*, an quoad ea persistat, ita ut confessarius possit *directe* ab aliis (atque ita *indirecte* a peccato complicitatis) absolvere. Alii simpliciter affirmant; alii affirmant, si poenitens peccatum complicitatis declarat, secus negant; alii simpliciter negant, seu censent, iurisdictionem quoad *alia peccata* persistere. Haec sententia satis probabilis est, tum quia Const. *Sacramentum Poenitentiae* edicit, sublata esse iurisdictionem « ad qualemcumque personam *ab huiusmodi culpa* absolvendam; adeo quidem ut absolutio, si quam impertierit, nulla atque irrita omnino sit; » scilicet absolutio ab *isto* peccato, utpote non *directa*, qua talis nulla est, ita ut peccatum (lenuo confitendum et *directe* remittendum sit; tum quia S. Poenit. respondit, ¹ « privationem iurisdictionis... esse *in ordine ad ipsum peccatum turpe*, in quo idem confessarius complex fuit. » Haec sententia saltem probabilis est, ita ut Ecclesia ad cautelam suppleat.

411 3. *Exceptiones*, a) Confessarius valide absolvit etiam a peccato complicitatis in mortis periculo; item in eodem periculo licite absolvit, si necessitas urgeat (Docum. cit.). Dicitur:

a) *In mortis periculo*; quinam autem dicantur in mortis periculo versari, vide n. 370.

d) *In mortis periculo etiam licite absolvit, si necessitas urgeat*, i. e. 1° si alius, etiam non approbatus, adhiberi nequit sine periculo infamiae vel scandali (can. 2367, § 1).¹ Attamen timor infamiae apud unum illum confessarium, in ipsa confessione incurrendae, non excusat. Praeterea sacerdos complex tenetur, si fieri possit, sub gravi periculum infamiae vel scandali remove vel antevertere, puta fingendo morbum, per aliquod tempus discedendo. Periculum tamen infamiae vel scandali facile

¹ 16 Maii, 1877. ---- ¹ Constit. *Apostolici muneris* (§ 3).

aderit, si solum advocari possit non approbatus; magis etiam, si solum superest suspensus vel excommunicatus ut tales cogniti : sunt etiam, qui censeant, obligationem posteriores advocandi simpliciter abesse. Necessitas urget: 2° si alius confessionem excipere renuit; 3° si poenitens alii, v. g. consanguineo confiteri recusat, vel gravem repugnantiam illud faciendi manifestat; quo casu habetur periculum sacrilegii (can. 2367, § 1). Ratio 2° et 3° est, quia tunc alius sacerdos moraliter abest.

Coroll. Qui *incepit* confessionem, *licite* pergit et complicem directe a peccato complicitatis absolvit, etiamsi nunc alius sacerdos confessionem excipere possit: 1° si incepit *licite*, i. e. dum alius commode praesto esse non poterat, utut forte ex praecedenti negligentia culpabili incipientis; 2° satis probabiliter, si incepit *illicite*, i. e. dum alius praesto esse poterat. — Quoad *excommunicationem* vero in casu ita dicendum: si *licite* incepit, excommunicationem non incurrit, idque probabile est, etiamsi culpabiliter neglexerit antevertere periculum, quod, dum inchoabat confessionem, iam anteverti non poterat. Si *illicite* incepit i. e. dum alius commode praesto esse poterat, excommunicationem effugit vel non effugit, prout ante absolutionem poenitet vel non poenitet eum peccati commissi.

b) *Disputatur*, num confessarius quandoque etiam extra mortis periculum valide a peccato complicitatis absolvat, puta si complex diu vel saltem diutissime careret occasione alii confitendi. Iam vero negandum videtur. Nam lex diserte atque iteratim edicit, *solum mortis periculum* excipi. Ita etiam can. 884. Pariter S. Off. declaravit,¹ iurisdictionem adimi, « nisi extrema prorsus urgeat necessitas, nimirum si *in ipsius mortis articulo* alter sacerdos desit. » Denique finis legis, qui est, ut sacerdotes a peccato et relapsu avertantur, suadet, ut lex urgenda sit, etiamsi poenitens quandoque aliquod damnum inde patiatur; ceterum damnum illud vix notari meretur, quum poenitens in casibus hic suppositis directe ab aliis peccatis, sicque indirecte a peccato complicitatis absolvi possit; ut nunc notabimus.

c) Uti diximus, confessarius gaudet iurisdictionem in alia peccata complicis (n. 410). Porro si ratio vere gravis subest, *et* alius sine gravi incommodo adiri nequit, licet complicem absolvere, directe ab aliis peccatis, indirecte a peccato complicitatis. Ratio vere gravis, spectata severissima lege, quae absolutionem complicis vetat, est v. g. confessio annua peragenda, communio paschalis, vel alia communio, quae sine periculo infamiae vel scandali omitti nequit; attamen in casu poenitens etiam contritione perfecta contentus esse potest, immo id per se praeferendum est. Causa gravis a parte confessarii habetur, si poenitens confessarium complicem vultu tantum, non autem nomine noscit, et absolutio negata forte periculum inducit, ne postea nomen confessarii inquiratur.

¹ 20 Febr. 1867.

412 II. Excommunicatio. Can. 2367 statuit: Absolvens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto in excommunicationem specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatam; idque etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exorbitura infamia et scandalo, possit excipere monentis confessionem, excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri (§ 1). Eandem excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id a complice confessario sive directe, sive indirecte inductus est (§ 2). Dicemus de requisitis, ut excommunicatio incurratur, deque absolutione ab ea, additis aliquibus notandis.

413 i. *Requisita, ut excommunicatio incurratur. Requiritur:*

a) *Ut quoad peccatum adsint supra n. 409, sub I, 1 exposita.*

b) *Ut peccatum complicitatis nondum (ab alio confessario) directe remissum sit (cfr. can. 2367, § 2).*

c) *Ut confessarius aut absolverit vel finxerit directe absolvere complicem a peccato complicitatis, aut absolverit vel finxerit complicem absolvere, qui peccatum complicitatis reticet, sed ideo quia ad id a confessario sive directe sive indirecte inductus est. Dicitur:*

a) *Aut absolverit vel finxerit absolvere;* hinc non sufficit, ut solum confessionem exceperit. *Fictio* autem requiritur respectu *poenitentis*, a. v. requiritur, ut respectu poenitentis ita egerit, ut ille censere debeat, se absolvi; non requiritur, neque sufficit, ut tantum alii debeant existimare, poenitentem absolvi. At non refert, utrum confessarius simulet absolutionem i. e. formam proferat sine animo absolvendi, an dissimulet negatam absolutionem, recitando aliquam orationem, vel alia verba pronuntiando, vel etiam tacendo, ita tamen ut videatur ob signa vel manuum gestus revera poenitentem a peccatis relaxare.

/tyAut absolverit vel finxerit *directe absolvere complicem a peccato complicitatis*. Hinc non incurrit excommunicationem, qui, peccato complicitatis a poenitente declarato, significat poenitenti, se posse ab aliis tantum, non autem ab isto peccato absolvere. Neque in excommunicationem incurrit absolvens vel fingens absolvere complicem, qui peccatum complicitatis reticet, excepto casu nunc assignando.

f) *Aut absolverit vel finxerit absolvere complicem, qui peccatum complicitatis reticet, sed ideo quia ad id a confessario sive directe sive indirecte inductus est;*

*. < *Directe* autem confessarius inducit poenitentem, quando positive et explicitè eum praemonet de tacendo peccato complicitatis, quia v. g. illud iam novit et declaratio illius esset inutilis. *Indirecte* vero inducit, quando confessarius suadere conatur poenitentem, sive quod actio turpis cum ipso commissa non est peccatum, sive saltem non tam grave, ut de ipso inquietari debeat; unde poenitens concludit ipsi licere non declarare tale peccatum, et ab eo declarando revera abstinet. > (S. Poenit. 19 Febr. 1896).

quamvis confessarius in casu neque directe absolvat, neque fingat directe absolvere a peccato complicitatis, tamen excommunicatio contrahitur.

d) *Ut confessarius, si complicem absolverit, obiective illicite egerit.* Porro supra expositum est, quandonam confessarius licite absolvat complicem.

e) *Ut confessarius èt subiective graviter peccaverit, 'et censuram noverit, atque ad eam adverterit.* Defectus gravis culpae subiectivae potest oriri v. g. ex ignorantia legis absolutionem vetantis, ex eo quod ignorat, sufficere peccatum non consummatum, vel nescit, personam confitentem esse complicem. Ignorantia censurae excusat, etiamsi vincibilis sit, modo non sit affectata vel crassa vel supina (can. 2229).

2. *Absolutio ab excommunicatione* concedi potest, prout sequitur: 414

a) *In casibus urgentioribus* quilibet confessarius in foro sacramentali ab hac excommunicatione absolvere potest, iniuncto onere recurrenti, sub poena reincidentiae, intra mensem saltem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine, ad S. Poenitentiarium et standi eius mandatis (can. 2254, § 1 et 3). Dicitur:

a) Confessorius; i. c. omnis sacerdos ad confessiones audiendas approbatus.

β) In casibus urgentioribus; casus urgentior habetur, si censura exterius servari nequeat sine periculo gravis scandali vel infamiae, aut si durum sit poenitenti in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium ut Superior competens provideat (can. 2254, § 1).

γ) Confessarius debet sub poenae reincidentiae iniungere onus intra mensem ab accepta absolutione recurrenti ad S. Poenitentiarium. Recursus autem semper necessarius est, ita ut dispositio can. 2254, § 3, vi cuius quandoque absolvi potest poenitens sine onere recurrenti, huic excommunicationi — ut can. cit. addit — applicari nequeat: urget igitur obligatio recurrenti, donec impleta sit. Recursus fit, reticito nomine, atque fieri potest aut per confessarium aut per ipsum poenitentem. Si poenitens commode eundem confessarium possit adire, praestat, recursum fieri per confessarium; secus poenitens recurrat, nisi velit alium adire confessarium, qui recurrere velit. Si confessarius renuit, poenitens tenetur, nisi tamen morbo vel impossibilitate scribendi impediatur: quo casu excusatur, donec impedimentum cessaverit.

b) *In periculo mortis* quilibet sacerdos, etiam non approbatus, potest ab hac excommunicatione absolvere, remanente tamen pro aegroto, sub poena reincidentiae, obligatione recurrenti, postquam reconvalescit — nisi absolutus sit a speciali facultate praedito — ad S. Poenitentiarium, eiusque mandatis parendi (can. 882, coll. can. 2252). Obligatio recurrenti urget inde a recuperata valetudine, ita ut recursus quam primum institui debeat. Si diutius differatur, poenitens in censuram recidit. Ceterum quoad recursum valent dicta supra sub a.

415 3. *Notanda* respiciunt tarn supplicam ad S. Poenitentiariam dirigendam, quam exsecutionem rescripti recipiendi, atque clausulas, rescripto contentas; quibus addemus formulam recurrendi ad S. Poenitentiariam.

a) In supplica, adhibito ficto nomine poenitentis, exponatur: 1° poenitentem in excommunicationem incidisse; 2° quot personas complices et quoties eas absolverit; 3° utrum et quoties ab eodem delicto et excommunicatione absolutus sit; 4° utrum unam vel plures ex violatione censurae irregularitates contraxerit; quod tamen omitti potest, si a confessario ab irregularitate iam dispensatum est; 5° poenitentem in periculo mortis (in casu urgenti) absolutum esse, nunc autem recurrere ad S. Poenitentiariam; 6° pro adiunctis laudabiliter additur, peccatum complicitatis minus grave fuisse; occasionem relapsus remotam esse; longum tempus inter gratiam obtentam et relapsum intercessisse, eumque per intervallum bene se gessisse.

b) Si rescriptum conceditur in forma *gratiosa*, sufficit, ut poenitens illud legat, atque obligationes impositas impleat. Si confessarius scripserit, satis est, rescriptum acceptum poenitenti communicari, sive in confessione sive extra eam. Si rescriptum conceditur in forma *commisoria*, exsecutio committitur confessario, a poenitente electo aut eligendo, ita ut a quovis confessario, quem elegerit poenitens, exsecutioni mandari possit. Exsecutio autem fieri debet in confessione sacramentali, ita quidem ut primum detur absolutio a censura, deinde a peccatis, denique dispensatio concedatur in irregularitate.

Si poenitens nonnisi difficulter ad confessarium redire potest, praestat rescriptum peti in forma *gratiosa*.

c) Rescripto S. Poenitentiariae plures clausulae inseri solent, puta:

n) Reus poenitentem, si iterum ad ipsum accesserit, moneat de nullitate praeteritarum confessionum.

β) Abstineat, quatenus citra grave scandalum fieri potest, ab audientis personae complices confessionibus; quae clausula sub gravi obligat.

γ) Moneatur reus quod, si aliud absolutionis crimen commiserit, similemque gratiam a S. Poenitentiaria obtinuerit, haec ei nequaquam profutura est, nisi praesentis gratiae mentionem fecerit.

ô) Quoad clausulam *dimittendi officium confessarii*, si addatur, haec notes:

Haec clausula apponitur vel absolute; vel cum mitigatione, quatenus scilicet ante terminum, pro dimittendo officio praefinitum, permittitur novus recursus ad S. Poenitentiariam, si iudicetur, graves causas obstare officii dimissioni.

Si apponitur cum mitigatione, recurri potest ad S. Poenitentiariam, eo

fine ut obtineatur clausulae relaxatio, rationibus expositis atque pro adiunctis invocata etiam bona dispositione poenitentis eiusque morum emendatione.

Si apponatur absolute, nihil prohibet, quominus confessarius iterum recurrat, et aut relaxationem clausulae aut saltem termini prorogationem impetret.¹

d) *Formula* recurrendi ad S. Poenitentiarium.

Eminentissime Princeps.

Titius sacerdos incurrit in excommunicationem Summo Pontifici specialissimo modo reservatam, quia semel (bis, ter) absolvit complicem (finxit absolvere complicem). Cum sine absolutione dimitti non posset, eam recepit. Nunc vero per me ad S. Sedem recurrit, paratus ad exsequenda mandata, quae Eminentiae Vestrae (in forma gratiosa) placuerit imponere (Titius ante absolutionem celebrare perrexit. Officium quo fungitur sine gravi incommodo dimitti nequit).

Eminentia Vestra dignetur responsum dirigere ad me infrascriptum.

Sacram purpuram reverenter deosculans, summa qua par est reverentia subscribor.

Eminentiae Vestrae humillimus servus.

Notes: Nomen et domicilium confessarii clare notentur. Litterae autem ita dirigantur: A sua Eminenza Reverendissima — II Cardinale Penitenziere-Maggiore — Palazzo del S. Uffizio, Roma.

§ III. De sollicitatione ad turpia.

Praecipua documenta ecclesiastica, quae huc spectant, sunt: 416

I. Constit. Pii IV *Cum sicut nuper*; ¹ Constit. Gregorii XV *Universi gregis*/ cui S. Officium ii Febr. 1661 sexdecim responsa addidit; Constit. Bened. XIV *Sacramentum Poenitentiae*,⁴ et *Etsi Pastoralis*, § 9. n. § Instructiones S. Off.⁶

II. Canon 904 ita statuit: « Ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV *Sacramentum Poenitentiae* i lun, 1741, debet poenitens sacerdotem reum delicti sollicitationis in confessione, intra mensem denunciare loci Ordinario, vel Sacrae Congregationi S. Officii; et confessarius debet, graviter onerata eius conscientia, de hoc onere poenitentem monere. »

¹. De Smet, De absolutione complicitis et sollicitatione,² n. 40. ³. 16 (17) April 1561. ⁴. 30 Aug. 1622. ⁵. 1 lun. 1741. ⁶. 26 Maii, 1742.
⁷. 20 Febr. 1867 et 20 Iui. 1890.

III. Canon 2368 has poenas in sollicitantes decernendas esse, edicit: « Qui sollicitationis crimen de quo in can. 904, commiserit, suspendatur a celebratione Missae et ab audiendis sacramentalibus confessionibus vel etiam pro delicti gravitate inhabilis ad ipsas excipiendas declaretur, privetur omnibus beneficiis, dignitatibus, voce activa et passiva, et inhabilis ad ea omnia declaretur, et in casibus gravioribus degradationi quoque subiciatur. »

Lex etiam Ecclesiam Orientalem afficit, ' non quidem vi Codicis (cfr. can. 1), sed vi legislationis anterioris, quam Codex respectu Orientalium in suo vigore reliquit.

Quibus praemissis, dicemus *primum* de iis, qui debent denuntiari, *deinde* de iis, qui debent denunciare, *tum* de modo denunciandi, *denique* de obligatione confessarii respectu poenitentis, qui tenetur denunciare, addito scholion de modo recipiendi denuntiationem.

PUNCTUM I.

De iis, qui debent denuntiari.

417 *Denuntiari debent sacerdotes omnes et soli, qui ipsimet aliquem provocarunt ad turpia, aut cum aliquo illicitos et inhonestos sermones vel tractatus temerario ausu habuerunt in aliquo ex adiunctis mox exponendis. Dicitur:*

I. *Sacerdotes omnes*, tam saeculares quam regulares, tam approbati quam non approbati. Disputatur tamen, num etiam *Episcopi* denuntiari debeant. Affirmandum videtur, quia Const. Bened. XIV *Sacram. Poenit.* edicit, denuntiandos esse « omnes sacerdotes... cuiuscumque dignitatis et praeeminendae » (S. Alf. VI, 685).

Obi. Denuntiatio fieri debet loci Ordinario vel Sacrae Congregationi S. Officii (can. 904). Atqui causae criminales Episcoporum secundum can. 1557 § i, 3° et can. 2227, § 1 iudicari debent a S. Pontifice.

Resp. Legislato statuendo, *omnes sacerdotes cuiuscumque dignitatis* denuntiandos esse, satis significare videtur, Episcopos quoad hanc causam S. Officio esse denuntiandos.

II. *Et soli*, ita ut excludantur laici et clerici inferiores, qui in confessione sollicitant, simulantes se confessarios. Hi tamen sacramentalem confessionem excipiendo secundum can. 2322, i° contrahunt excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam; insuper clericus

‘ S. Off. 13 lun. 1740; 25 April. 1838. (Collect, η. 1282): Constit. Bened. XIV *Etsi pastoralis*; Instr. S. C. de Prop. Fide 26 Aug. 1775 (Collect, η. 1732).

deponatur, laicus privetur pensione aut munere ecclesiastico aliisque poenis pro gravitate culpae puniatur.

III. *Qui ipsimet* etc. Itaque non debent denuntiari neque mandantes aut consulentes sollicitationem; neque interpretes, quippe qui nomine alterius agant.¹

IV. *Aliquem*; perinde est, utrum de mare an de femina agatur, et cuiusnam sit aetatis.¹

V. *Provocarunt ad turpia*; quocirca observes:

1. Requiritur provocatio ad venerea, proindeque ad grave peccatum, « cum in rebus venereis non detur parvitas materiae. »¹ Provocatio autem, ut habet Const. *Sacramentum Poenitentiae*, fieri potest « sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam. » Nec obstat, quod provocatio fiat per modum consilii dati.

S. Pocnit.⁴ declaravit, crimen sollicitationis adesse in casu sequenti. Tibullus excipiens confessiones mulierum, quarum viri saepe abesse solent, et quae non facile se continent, docet et suadet, easdem mulieres non peccare in sequentibus casibus: 1° si desiderando proprium virum absentem, patiantur commotionem sensualem seu pollutionem; 2° si desiderent hanc eandem pollutionem in se experi ex ardendi amore viri absentis; 3° si pollutionem in se excitent tactibus secum habitis, dummodo hos actus referant ad virum absentem. — S. Poenit. subiungit, < iam bis hac super re ab hoc S. Tribunali responsum fuisse, et actus huiusmodi esse graviter illicitos et confessarium eos probantem esse denuntiandum. >

Requiritur tamen, ut confessarius non solum *objective*, verum etiam *subiective* graviter peccaverit. Passim tamen culpa subiectiva praesumitur respondere malitiae obiectivae (S. Alf. VI, 683).

2. Perinde est, utrum poenitens provocetur ad peccandum cum confessario, an cum semetipso, an cum tertio. Pariter denuntiandus est confessarius, qui poenitentem sollicitat, ut excitet alium ad peccatum luxuriae, sive solitarie, sive cum alio perpetrandum (S. Alf. VI, 691)

VI. *Aut illicitos et inhonestos sermones vel tractatus temerario ausu habuerunt*. Intelliguntur tractatus, sermones seu verba graviter inhonestata; idque, etiamsi expressa ad venerea provocatio deficiat; eiusmodi enim sermones de se ad turpia movent (S. Alf. VI, 680). Hinc auctores docent, denuntiandum esse confessarium, qui coniugatam personam, aut se accusantem de reo opere carnali sciscitaretur, an in iis versari

¹. S. Off. ii Febr. 1661, ad 6 et 7. ----- Constit. *Cum sicut noster*, § 4; Constit. *Sacramentum Poenitentiae*, § 1; Instr. S. Off. 20 Febr. 1867, ad 1. -----

*. S. Off. ii Febr. 1661, ad 3. ----- « 2 Sept 1904.

placeret, quae alloquia peccans haberet, quos actus motusve exerceret et huiusmodi. Temerario ausu deficiente, denuntiationi locus non est, cum confessarius necessario, vel utiliter, vel saltem sine culpa gravi interrogat de peccato turpi; caveat tamen ne inquirat in circumstantias peccati carnalis, quas declarandi nulla est obligatio. Ceterum quoad V et VI observes :

1. Non requiritur, ut actus vel sermo peccaminosus *consummatus* sit, sed sufficit, ut sit *inchoatus*, modo tamen confessarius, dum ea inchoet, animum habeat postea etiam externe obiective graviter delinquendi ; ut si confessarius poenitentem interrogat, ubi habitet, ea mente, ut postea eum adeat et sollicitet; si poenitenti tradit chartam postea legendam, in qua eum sollicitat,¹ vel inhonesta tractat (S. Alf. VI, 676).

2. Non requiritur, ut poenitens provocationi aut turpi sermoni consenserit; immo ne id quidem requiritur, ut poenitens provocationem vel turpem sermonis sensum perceperit; hinc S. Off.² declaravit, « puellam in simplicitate constitutam et absque notitia inhonestatis teneri denuntiare confessarium sollicitantem, postquam compos effecta fuerit et notitiam praeteritae sollicitationis acquisiverit. »

3. Denique non requiritur, ut provocatio vel turpis sermo a *confessario* inchoatus sit; sufficit, ut sint incepta a poenitente, et confessarius consenserit, modo tamen quid turpe fecerit aut dixerit, etiamsi statim ab eo desistat.³ Nec obstat, quod confessarius *metu inductus* consenserit. ⁴

418 VII. *In aliquo ex adiunctis mox exponendis.* Requiritur nimirum, ut sollicitatio vel sermo inhonestus connexionem habeat cum sacramento Poenitentiae, atque quidem, ut locum habeant « vel in actu sacramentalis confessionis, vel ante vel immediate post confessionem, vel occasione aut praetextu confessionis (« etiam ipsa confessione non secuta », addit Const. *Cum sicut nuper*'), vel etiam extra occasionem confessionis in confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato aut electo, cum simulatione audiendi ibidem confessionem. » ⁵ Dicitur:

1. *In actu sacramentalis confessionis*, i. e. incepta accusatione poenitentis, etiamsi post sollicitationem vel sermonem turpem confessio non perficiatur (S. Alf. VI, 676).

2. *Ante vel immediate post confessionem.* Vox *immediate* respicit tam

¹ Constit. *Sacr. Poenit.*, § 1; S. Off. 11 Febr. 1661, ad 1; Propos. 6 damnata ab Alexandro VII (Denz.-Bannw. n. 1106) ----- 11 Maii, 1707. ----- S. Off. ii Febr. 1661, ad 2; 20 Febr. 1867, ad 2 (Collect n. 1282).----- S. Off. 11 Febr. 1661, ad 9 -----Constit. *Sacram. Poenit.*, § 1.

ante quam post, ita ut sensus sit « vel immediate ante vel immediate post confessionem. » Id patet èt ex constructione grammaticali in Const. Greg. XV, èt ex eo quod secus tempus confessionem antecedens non foret determinatum. Praeterea praedicta vox sensu satis stricto intelligi debet, ita ut confessionem inter et sollicitationem alia actio seria seu negotium grave non intercedat (S. Alf. VI, 677).

3. *Occasione confessionis*; quod locum habet: i° si confessarius et poenitens ad confessionem iam actu parati sunt, v. g. si confessarius iam sedeat, et poenitens iam genuflectus sit vel in eo, ut genuflectat; 2° secundum S. Alfonsum et alios, aliis contradicentibus, si confessarius invitat aliquem ad confessionem *statim* instituendam; si poenitens petit confessarium, ut *statim* excipiat eius confessionem; si confessarius ex confessione audita, puta ex fragilitate poenitentis manifestata, ansam sumit poenitentem postea sollicitandi. Ratio omnium est, quia in enumeratis casibus iure dicitur, sollicitationem fieri *occasione* confessionis, quippe quae in duobus casibus prioribus proponatur ut *statim instituenda*, in casu autem posteriori sollicitationi ansam seu impulsum praebuerit (S. Alf. VI, 678). Practice tamen vix aliquando denuntiandus erit confessarius, qui ex confessione audita ansam sumpsit postea poenitentem sollicitandi; tum quia non facile patebit, eum ex notitia accepta ad actum graviter inhonestum adductum fuisse; fieri enim potuit, ut ex colloquio instituto vel conversatione protracta peccaverit vel saltem graviter peccaverit; tum quia denuntiatio in casu vix sine ipsius poenitentis diffamatione fieri potest.

Casus, saltem practice, non censeatur adesse, si confessarius invitat, vel poenitens petit confessionem non statim, sed *postea* instituendam. :

4. *Praetextu confessionis*; qui casus satis probabiliter tantum obtinet, cum *ipsemet confessarius* respectu ipsius personae sollicitandae confessionem proponit, animo sollicitandi. Casus non obtinet: i° si confessarius, praetextu confessionis audiendae, a Superiore licentiam obtinet invisendi personam, quam dein ad turpia sollicitat; quia praetextus non fuit respectu personae sollicitatae; 2° si confessarius, ne domestici eum comitentur, praetexit, se auditurum esse confessionem aegrotae, quam deinde sollicitat. Ratio iterum est, quia praetextus solum fuit respectu domesticorum; 3° si mulier praetextu confessionis confessarium advocat, atque deinceps cum ipso peccatum perpetrat; quia praetextus non a

‘. Santi-Leitner (Prael. Iur. Can. * p. 230) provocant ad rescriptum S. Poenitentiariae a se inspectum, in quo hic casus consideratur ut lege comprehensus. Cfr. De Smet, o. c. p. 46. ‘. S. Off. ii Febr. 1661, ad 4.

confessario exortus est. Videtur autem casus adesse, « si confessarius extra confessionem sollicitaret, et femina renueret timens diffamationem; et ideo confessarius ei suaderet, ut fingens se aegrotam eum accer-
seret ad peccandum, tunc enim confessarius iure dicitur praetextu confessionis sollicitasse feminam ad praestandum consensum » (S. Alf. VI, 679).

5. *Extra occasionem confessionis in confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato aut electo, cum simulatione audiendi ibidem confessionem.* Ut quis vi huius clausulae denunciandus sit, requiritur: i° ut sollicitaverit vel turpem sermonem habuerit in confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato vel electo; et 2° ut ea peregerit simulando confessionem. Porro :

a) Locus ad confessiones audiendas *destinatus* est locus, qui, utut forma consueta confessionalis careat, tamen stabiliter ad audiendas confessiones destinatus est, ut sunt v. g. cellula in qua habetur sedes pro confessario et genuflexorium pro poenitente; vel etiam, puta in sacristia vel in locutorio, ipsum sessibulum pro confessario una cum genuflexorio pro poenitente.

Locus ad confessiones audiendas *electus* est alius quilibet locus, puta cubiculum aegroti, modo tamen saltem ab alterutra parte vere ad confessionem instituendam electus sit.

b) Praeterea requiritur *simulatio confessionis*. Confessio autem simulata habetur, si ii qui astant, ex adiunctis debent iudicare — vel qui astarent ex adiunctis deberent iudicare — veram confessionem institui. Iam vero aliqui censent, non requiri simulationem confessionis, si sollicitatio fit *in confessionali*. Id autem merito reicitur; siquidem i° Regula iuris est: « Clausula ultimo loco posita ad omnia antecedentia connexa refertur »; 20 consonat S. Off. Hic autem notes, simulationem confessionis *per se* (i. e. nisi positiva indicia contrarii habeantur) *adesse*, si confessarius et poenitens sunt sive in confessionali, sive in loco ad confessiones audiendas destinato; *per se* (i. e. nisi indicia positiva contrarii praesto sint) *abesse*, si sunt in loco ad confessiones audiendas *solum electo*.

419 *Quacr. 1*, num denunciari debeat, qui *certo emendatus sit*.

Rcsp. Affirmandum, tum quia lex non distinguit, neque declarationes authenticae hanc exceptionem fundant; tum quia lex intendit omnibus incutere timorem, qui finis securius obtinetur, si etiam emendatus denunciari debeat; tum quia sententia benignior legi enervandae ansam dat. Attamen in denuntiatione emendationis

mentio fiat (S. Alf. VI, 686). Itaque excipitur solus sacerdos *defunctus*.¹ Id aliqui extendunt ad sacerdotem, qui senectute confectus et morbis chronicis impeditus iam nunquam confessiones auditurus est. At illud omnino reiciendum videtur ob rationes modo allatas.

Quacr. 2, num aliquis debeat denuntiari in dubio, num sollicitatio requisita locum habuerit.

Resp. Negandum est, quia lex non obligat in dubio facti fundantis legem (t. I. n. 228). Accedit, quod nemo in dubio fama privandus est. Itaque denuntiatio omitti potest: i° in dubio, num adfuerit crimen hic requisitum; 2° in dubio, num crimen commissum sit in adiunctis a lege requisitis; 3° in dubio, quis fuerit confessarius sollicitans, nisi iudex ex adiunctis indicatis certus fieri possit de persona sollicitantis. Quandoque tamen adiuncta eiusmodi esse possunt, ut bonum commune aliquam denuntiationem expostulet (S. Alf. VI, 702).

Nota. Crimen sollicitationis non est iure communi reservatum.³

PUNCTUM II.

De iis, qui debent denuntiare.

I. Personae, quae tenentur denuntiare, sunt:

420

1. *Ipsi sollicitati* (can. 904 et 2368, § 2), etiam impuberes. Qui ob simplicitatem sollicitationem non intellexit, tenetur, « postquam compos effectus fuerit et notitiam praeteritae sollicitationis acquisiverit. »² Porro ipsi sollicitati — iique soli — tenentur sub poena excommunicationis secundum haec can. 2368, § 2: « Fidelis vero, qui scienter omiserit eum, a quo sollicitatus fuerit, intra mensem denuntiare contra praescriptum can. 904, incurrit in excommunicationem latae sententiae nemini reservatam, non absolvendus nisi postquam obligationi satisfecerit aut se satisfacturum serio promiserit. » Impuberes tamen excommunicationi non sunt obnoxii (can. 2230). Dicitur *intra mensem*, i. e. intra mensem a cognita obligatione. Tenetur autem sollicitatus, etiamsi crimen probare nequeat (S. Alf. VI, 695).

2. *Disputatur*, num alii, qui crimen satis certo noverint, ad denuntiationem teneantur. Porro reus certo non tenetur seipsum denuntiare. Pariter quoad alios — qui certo non tenentur sub censura — spectata lege exposita, satis probabiliter negatur, quia canon 904 de solo poenitente sollicitato dicit. Refert quidem Codex ad constitutiones apostolicas; sed praeterquam quod neque constitutiones apostolicae de aliis dicunt, Codex edicit tantum, *poenitentem* ad normam dictarum constitutionum

¹ S. Off. 6. Mari. 1839; S. Poenit. 24 April. 1884. ----- S. Off. 15 Sept. 1859. ----- S. Off. n. Maii, 1707. 4. S. Off. 17 Nov. 1626. * Alii tamen ante Codicem tenebantur denuntiare (S. Off. 11 Febr. 1661, ad 14; 10 Mart. 1677).

teneri. Patet tamen, alios posse obligari ratione boni communis tuendi, idque etiam vi can. 1935, § 2.

421 II. Causae excusantes ab obligatione. Ab obligatione excusant vel saltem eam suspendunt :

1. *Damnum vel incommodum grave extrinsecum, prudenter timendum.* Casus adesse posset, si denuntiandus foret sacerdos, qui sollicitatum sustineret; item, si infirmus ex isto onere ita perturbaretur, ut morbus aggravesceret. Incommodo cessante, obligatio urget.

2. *Secretum commissum*, non vero naturale vel promissum. « Nemo, ita S. Alfonsus, tenetur ad secretum, etiam iuramento promissum, quando secretum vergit in damnum commune. Secus vero..., si sollicitatio sit manifestata ad petendum consilium; nam propalatio secreti esset tunc contra humanum commercium, et etiam contra publicum bonum, quod certe in consiliis expetendis intervenit » (VI, 698).

3. *Impossibilitas* sine gravi incommodo adeundi Auctoritatem competentem excusat in regionibus longinquis. '

Incommodum *intrinsecum* non excusat, ut verecundia personae sollicitatae, timor excitandi odium denuntiati.⁵ Timor tamen vere fundatus propriae infamiae excusaret (S. Alf. VI, 681) ; attamen hic observes, circumstantiam quod denuntians prius sollicitavit, vel in sollicitationem consensit, non excusaret ; attamen non potest de consensu interrogari, nec tenetur eum manifestare, et si manifestatur, nequit in actis notari.' Praeterea, « si persona, ipsi Ordinario nota, ex denuntiatione apud ipsum facienda, quamdam infamationem reformidet, S. Poenitentiaria (consulta) confessarium delegabit ut, nomine S. Sedis, denuntiationem recipiat, eidemque Sedi Apostolicae transmittat. ' »

PUNCTUM III.

De modo denuntiandi.

422 I. Denuntiatio fieri debet loci Ordinario vel S. Congregationi S. Officii (can. 904). Denuntiatio autem fieri potest Ordinario loci, sive denuntiantis, sive denuntiati, sive loci, in quo delictum commissum est. Dixi *potest*, quia praestat, denuntiationem fieri Ordinario denuntiantis, i. e. poenitentis sollicitati. Si fit Ordinario, qui non est Ordinarius denuntiati, illius est actum transmittere ad Ordinarium denuntiati proprium, qui

' S. Off. 22 Ian. 1727 (Collect, n. 308); 20 Maii, 1842 (Collect, n. 949). -----
' Notes, nomen denuntiantis nunquam sacerdoti manifestari.-----'. S. Off. 25 Iui. 1624; 20 Febr. 1867.----- * Planchard, De Const. Bened. XIV quae incipit « Sacra Pocr. > p. 48, nota.

possit processum instruere, vel ad S. C. S. Officii. Si Ordinarius denuntiationem acceptare recuset, poenitens ab ulteriori obligatione eximitur.

II. Spectatis normis per se praescriptis, persona denuntians personam liter apparet aut « coram Episcopo eiusve delegato cum interventu ecclesiastici viri, qui notarii partes teneat, et cum iuramento et cum expressione et subscriptione sui nominis; » * aut coram confessario aliove ecclesiastico viro ab Episcopo deputato absque interventu notarii ;: deputatus potest personam denuntiantem ad se advocare vel ipsemet ad eam accedere.

III. Practice ita procedatur: i. Persona denuntiatura, si commode fieri potest, adeat Ordinarium, ei causam exponat, eiusque mandata exsequatur.

2. Si Ordinarium commode adire nequit, scribat ad eum litteras, in quibus exponit factum sollicitationis, locum delicti, nomen et munus confessarii delinquentis et propriam directionem. Si persona sollicitata neque postea Ordinario se sistere potest, id in litteris addatur, ut Episcopus possit alium deputare, qui denuntiationem excipiat. Si gravis ratio obstet, quominus alius ac confessarius deputetur, id pariter addatur, ut Episcopus, si placuerit, deputet confessarium, qui prout Ordinarius maluerit, extra vel in confessionali (extra actum confessionis tamen) excipiat denuntiationem.

3. Si persona denuntiatura neque Ordinarium adire, neque ad eum scribere possit, illud faciat per aliam personam sibi benevisam. Confessarius per se ad illud non tenetur; quodsi nihilo minus faciat, reticetis nominibus tam denuntiandi quam denuntiatori, Ordinarium certiore reddat de facto sollicitationis, deque sollicitati impotentia comparendi et scribendi. Addat, utrum sollicitatus commode possit et velit se sistere delegato ab Episcopo, saltem si delegetur confessarius. Dixi, confessarium per se ad illud non teneri; attamen non negamus, « quod in aliquo casu (puta si alicubi publicum immineret damnum, nec alia pateret via ad illud vitandum) posset confessarius obligari ex lege caritatis ad huiusmodi onus suscipiendum; sed hoc raro accidet » (S. Alf. VI, 699). Immo S. Alfonsus l. c. cum aliis observat, « in praxi non expedire, quod confessarius assumat in se hoc onus deferendi denuntiationem vice poenitentis vel eam excipiendi. »

4. Si poenitens nequit nec adire Ordinarium, nec ad ipsum scribere, nec reperiri aliquem, qui alterutrum faciat, poterit occasionem expectare.

* Instr. S. Off. 20 Febr. 1867, n. 6.

† Instr. cit. n. 8.

5- Superioribus religiosis districte prohibetur, quominus in his causis se intromittant (can. 501, § 2).

PUNCTUM IV.

De obligatione confessarii respectu poenitentis, qui tenetur denunciare.

423 I. *Confessarius debet, graviter onerata eius conscientia, poenitentem ab alio sollicitatum monere de obligatione denunciandi; neque ab eo monendo ipsius bona fides excusat, quamvis etiam hic quandoque epikiae locus sit.* Patet c documentis ecclesiasticis citatis vel citandis. Dicitur:

1. *Confessarius* (can. 904); et quidem omnis, non solum, qui habitualiter iurisdictione gaudet, verum etiam qui transeunter tantum ea potitur, puta confessionem moribundi audiendo.

2. *Poenitentem... sollicitatum.* Alii, qui non sunt sollicitati, sed forte lege caritatis tenentur denunciare (n. 420), moneri debent secundum communes monendi regulas.

3. *Poenitentem ab alio sollicitatum.* Nam confessarius non tenetur monere poenitentem *a se* sollicitatum (n. 420). Attamen ideo poenitens non liberatur ab onere denunciandi, illudque cognitum implere debet.¹

4. *De obligatione denunciandi.* De excommunicatione, quam poenitens incurrit, nisi intra mensem (a cognita obligatione) obligationi satisfecerit (n. 424), moneri debet secundum communes regulas.

5. *Neque ab eo monendo ipsius bona fides excusat.*² Itaque monitio de obligatione denunciandi fieri debet, etiamsi poenitens praevideatur non obtemperaturus. Ita scilicet Ecclesia statuit ob bonum commune; eiusmodi enim dispositio magis deterret confessarios, magisque denuntiationi consulit (S. Alf. VI, 694).

6. *Etiam hic quandoque epikiae locus est.* Porro monitio omitti potest, si poenitens in mortis periculo versatur, atque denuntiationem recusaturus praevidetur; item si periculum divulgationis et scandali timetur, puta si agitur de persona valde levi et loquaci; item si poenitens sollicitationem non intellexit, *et* monitio sine scandalo fieri nequit. Si tamen postea eam intelligit, moneri debet. Aliae causae excusantes, quae ab aliquibus — paucis tamen — allegantur, cum legis severitate componi nequeunt, atque disciplinae enervandae ansam dant. Advertas tamen, monitionem *differri* posse, si spes est, fore ut poenitens alia vice facturus sit, quod nunc frustra exigeretur.

¹ Prop. 7 damnata ab Alexandro VII (Denz.-Bannw. n. 1107). -----* Instr. S. Off. 20 Febr. 1867, ad 3.

II. *Poenitentes, admoniti et omnino renuentes, absolvi nequeunt; qui vero ob iustam causam denuntiationem differre possunt, eamque, quo citius poterunt, faciendam spondent serioque promittunt, possunt absolvi.* Ceterum advertas:

1. Poenitens, qui sine iusta causa omisit sollicitantem intra mensem a cognita obligatione denuntiandi, incurrit in excommunicationem latae sententiae, nemini reservatam; neque ab eo absolvendus est, nisi postquam obligationi satisfecerit aut se satisfacturum serio promiserit (can. 2368, § 2).

2. Quodsi poenitens, « nullo impedimento detentus denuntiationem omnino renuat, in hoc casu... laudandus est confessarius, qui operam suam poenitenti non denegaverit, et vel Ordinarium vel Sanctam Sedem pro opportunis providentiis consuluerit, suppresso tamen poenitentis nomine »¹; nimirum subinde a S. Sede ab onere denuntiandi dispensatum fuit.

III. Si casus occurrat, confessarius:

425

1. Perpendat: 1° utrum omnia requisita tam a parte actus quam a parte adiunctorum adsint; 2° utrum poenitens fide dignus sit.

a) *Quoad primum*; si actus externus non est ambiguus, intentio sacerdotis censetur actui consentanea; si actus ambiguus est, passim etiam intentio sacerdotis graviter prava dubia erit.

b) *Quoad alterum*; ratio dubitandi de sinceritate poenitentis subest, si facile acquiescit denuntiationi; item si, proposita obligatione, dubitanter loqui incipit. Si dubium de sinceritate remanet, praestat solum dicere: Si quae dicis vera sunt, debes monere Episcopum; nec confessarius servitia sua ipsi praestet.

2. *In dubio* obligationem imponere nequit, ad normam eorum, quae n. 419 notavimus.

3. Generatim, nisi res manifesta sit, antequam obligationem imponat, prudenter doctiorem consulat, atque poenitenti iniungat, ut alia vice de eadem re loquatur.

SCHOLION I.

De modo recipiendi denuntiationem, eaque recepta, ulterius procedendi contra denuntiatos.

I. Denuntiatio fieri debet coram Episcopo eiusve delegato, cum inter-
ventu viri ecclesiastici, qui notarii partes teneat. Alii testes interesse ne-

¹. Instruet, cit. ad 5.

². Instruet, cit. 7.

queunt, atque ab interventu notarii Episcopus ex rationabili causa dispensare potest. ' Ceterum deputatio delegati et notarii (si hic adhibeatur) scripto fieri debet.

II. Si confessarius aliusve delegatur ad denuntiationem recipiendam absque interventu notarii, ipsi ab Ordinario (vel a S. Officio) formula, quam sequatur, traditur.

III. Qui denuntiationem recipit, videat, crimen falsae denuntiationis S. Pontifici reservatum esse, eique significet, nullam de consensu praestito inquisitionem institui. Ceterum regulariter hic ordo praescribitur: Primo iuramentum de veritate dicenda, ad tactum SS. Evangeliorum praestandum, a denuntiante petatur; dein interrogatur iuxta formulam, ab Ordinario (vel a S. Officio) traditam, responsionibus statim non solum quoad substantiam, sed etiam quoad verba scripto redigendis; tum integrum instrumentum denuntianti praelegatur, data facultate addendi, supprimendi, corrigendi, mutandi; denique exigatur denuntiantis subscriptio vel, si scribere nequeat, signum crucis, eoque adhuc praesente, addatur subscriptio recipientis et, si adhibitus fuerit, notarii; postremo a denuntiante exposcatur iuramentum de secreto servando, comminata, si opus fuerit, excommunicatione loci Ordinario vel S. Sedi reservata. '

Nota. « Aliquando ex gravi ratione permitti potest, ut una vel altera ex praeceptis formis, salva substantia, omittatur, ut v. g. tactus Evangeliorum. In casibus difficilioribus permittitur etiam, ut denuntiatio (praevia denuntiantis venia, ne sigillum sacramentale violari videatur), recipiatur a Confessario in sede confessionali. Immo, urgente gravi omnino ac prorsus extraordinaria causa, denuntiatio etiam fieri poterit per relationem a denuntiante scriptam, dummodo tamen coram loci Ordinario eiusve delegato ac notario, si adsit, iureiurando postea confirmetur et subsignetur ».¹

IV. Denuntiatione iuridice recepta (sive per se sive per delegatum), Ordinarius sub gravi debet eam significare promotori iustitiae, qui declarat, utrum crimen sollicitationis adsit necne. Quo facto :

i. Si Ordinarius a promotore iustitiae dissentiat, posterior intra decem dies rem ad S. Officium debet referre.

2. Si Ordinarius promotori iustitiae assentiat, vel si promoter utcumque ad S. Officium non recurrat, ita procedatur:

a) Si Ordinarius censeat, crimen sollicitationis deesse, acta in archivo

¹. Instr. S. Off. 20 Febr. 1860.-----: Aertnys-Damen, Theol. Mor. II, n. 426.
— Aertnys-Damen, o. c. n. 427.

secreto deponat vel, spectata gravitate rerum denuntiatarum, iure suo utatur, puta monendo vel puniendo denuntiatum, utut non reum criminis sollicitationis.

b) Si Ordinarius censeat, crimen adesse, ad inquisitionem procedat (cfr. can. 1939, §1).

IV. Inquisitio fiat modo in Instructionibus S. Off. 20 Febr. 1867, n. 9 et 20 Iui. 1890 exposito.

V. Peracta inquisitione:

1. Si constet, denuntiationem omni fundamento carere, id referatur in actis, et documenta accusationis destruantur.

2. Si praesto sunt indicia vaga vel incerta, acta in secreto archivo reponantur, donec aliud quid supervenerit.

3. Si praesto sunt indicia satis gravia, sed non sufficientia ad actionem accusatoriam, reus moneatur diverso modo pro diversitate casus.

4. Si habentur indicia certa vel saltem probabilia ad actionem accusatoriam, reus citari debet (cfr. can. 1946); ipsi tamen iusiurandum de veritate dicenda deferri nequit (cfr. can. 1744).

VI. Reo citato et comparente, ita procedendum :

1. Si reus *confitetur* crimen, eiusque confessio saltem substantialiter convenit cum accusatione, definitiva sententia pronuntiari potest; attamen reus potest aut eam acceptare, aut regularem processus evolutionem postulare.

2. Si *non confitetur* crimen vel eius confessio ne substantialiter quidem cum accusatione convenit, acta inquisitionis tradantur promotori iustitiae, qui libellum accusationis conficiat (can. 1954 et 1955); interim reus iam potest a sacro ministerio vel a confessionibus audiendis usque ad iudicii exitum suspendi. Dein interrogetur diligenter vitando manifestationem denuntiantium vel sigilli sacramentalis. — Elapso tempore congruo, quo defensor rei defensionem et promoter iustitiae libellum accusationis seu iustitiae requisitoriam suam parent et exhibeant, index secundum acta et probata sententiam definitivam pronuntiet, i. c. si certus est de crimine, reum condemnet; si certus est de innocentia, ipsum absolvat; si dubius est, eum dimittat.

3. A sententia pronuntiata tam reus quam promoter iustitiae possunt intra decem dies ad S. Officium appellare. Appellatio est in suspensivo, firma tamen rei suspensione forte ante sententiam definitivam lata. Si appellatio fit, acta vel eorum exemplar authenticum ad S. Officium transmittatur.¹

¹. Aertnys-Damen, o. c. n. 428.

VIL Restant quaedam notanda:

1. Ordinarius tenetur denuntiationem *iuridice receptam* statim S. Officio manifestare. Adhaec si denuntiatus in alieno territorio habitat, huius loci Ordinario authenticum denuntiationis exemplum cum inquisitionibus et rei declarationibus mittat.
2. Ordinarius exitum causae iuridice receptae S. Officio et, si denuntiatus religiosus est, huius Superiori Generali significare debet.
3. Si sacerdos damnatus vel solum admonitus in aliud territorium residentiam transferat, Ordinarius *a quo* tenetur quamprimum monere Ordinarium *ad quem* de denuntiati praecedentibus et statu iuridico.
4. Si denuntiatus a confessionibus audiendis, non vero a praedicatione suspensus, in alienum territorium se conferat ad praedicandum, denuntiati Superior, sive saecularis sive religiosus, alieni territorii Ordinarium monere debet, illum non posse adhiberi ad confessiones audiendas.'
5. Qui ad has pertractandas vel defendendas causas assumuntur (index, promoter iustitiae, rei defensor, notarius etc.), secreto S. Officii tenentur; Ordinarius vi muneris, administri ex iuramento; alii absentes ex praecepto eis imponendo; et quidem sub poena excommunicationis latae sententiae, uni S. Pontifici reservatae, exclusa etiam S. Poenitentia. '
6. Si exposita difficile adamussim servantur, S. Sedes interdum permittit, ut res modo faciliori pertractetur. '
7. Si rei pertractatio graves secum fert difficultates, res, transmissis actibus, ad S. Officium referri potest, quod peculiares instructiones tradere possit.⁴

SCHOLION II.

De falsa denuntiatione.

427 Praemitto canones, qui falsam denuntiationem respiciunt. Can. 894 statuit: «Unicum peccatum ratione sui reservatum Sanctae Sedi est falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos. » Et can. 2363 decernit: « Si quis per seipsum vel per alios confessarium de sollicitationis crimine apud Superiores falso denuntiaverit, ipso facto incurrit in excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam, a qua nequit ullo in casu absolvi, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna, si qua

⁴. Aertnys-Damen, o. c. n. 429. -----'. Aertnys Damen, l c. - Instr, cit. n. 15.-----'. Instr. cit. n. 16.

inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposita insuper gravi ac diuturna poenitentia, firmo praescripto can. 894. » Itaque duo distinguenda sunt, nimirum crimen falsae denuntiationis est: i^o peccatum *ratione sui* reservatum, et quidem Sanctae Sedi ; 2° peccatum *ratione censurae* reservatum, seu quod annexam habet excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam. Quibus notatis, sint :

I. *Requisita, ut crimen ratione sui Sanctae Sedi reservatum sit.* Requiritur falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos. Dicitur:

1. *Falsa delatio*, facta sive per se sive per alium scilicet « sceleste procurando ut id ab aliis fiat; »¹ procurari potest mandato, minis, efficaci consilio. Secundum communioem et tutam sententiam requiritur, ut denuntiatio fiat *iuridice*, i. e. aut personaliter et cum interventu ecclesiastici viri, qui notarii partes teneat, et cum iuramento et subscriptione sui nominis, aut personaliter sine interventu notarii/ Hinc non sufficiunt litterae ad Ordinarium directae, etiamsi subscriptae sint; a fortiori excluduntur litterae anonymae, quae nullam vim habent.²

2. *De crimine sollicitationis*, i. e. de crimine, quod si locum habuisset, obligationem denuntiandi secum ferret.

3. *Apud iudices ecclesiasticos*, i. e. apud S. Congregationem S. Officii vel loci Ordinarium vel alium ab ipsis ad hoc negotium delegatum. Sufficit autem, ut denuntiatio apud eos facta fuerit, sive ulteriorem inquisitionem instituant, sive non instituant eam. Notitia reservationis non videtur requiri (n. 384).

II. *Requisita, ut crimen ratione censurae reservatum sit*, seu ut annexam habeat excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam. Requiruntur primum eadem, quae sub I exposita sunt,³ deinde notitia censurae et pubertas. Dicitur:

1. *Notitia censurae; ignorantia* ab ea excusat, nisi fuerit affectata (can. 2229, § i), crassa vel supina (can. 2229, § 3, i^o). Ignorantia *solius reservationis* non excusat (can. cit).

2. *Pubertas*; siquidem « impuberes excusantur a poenis latae sententiae » (can. 2230).

¹. Const. *Sacr. Poenil.* § 3. ². Cfr. Instr. S. Off. 20 Febr. 1867. — ³. Instr, cit. n. 6. * Can. 2363, qui de censura crimim annexa agit, dicit quidem de denuntiatione apud *Superiores*, dum can. 894 loquitur de delatione apud *iudices ecclesiasticos*. Hinc aliqui censent, ad censuram sufficere, ut denuntiatio apud *Superiores ecclesiasticos* fiat. Sed per *Superiores* intelligi videntur *Superiores hic competentes*, i. c. iudices ecclesiastici, de quibus can. 894. *Superiores maiores*, etiam religionum exemptarum, huic negotio sese imponere prohibentur (can. SOL, § 2).

III. *Absolutio a falsa denuntiatione*, i. *Absolutio a censura*, si contracta fuerit, debet praemitti absolutioni a peccato; quatenus autem a censura absolvi possit, exponitur in tract. de poenis ecclesiasticis.

2. *Absolutio a peccato* — quod etiam *ratione sui* reservatur — a quo fieri possit, vide n. 387; sed notes, reservationem peccati *cessare* in casibus n. 385 expositis.

Articulus III.

De servandis post confessionem.

Duo veniunt pertractanda, scilicet officium servandi sigillum sacramentale et obligatio reparandi defectus in confessione admissos.

§ I. De officio servandi sigillum sacramentale.

428 Lex sigilli sacramentalis' *lato* et *strictiori sensu* sumi potest. Sumpta *lato sensu* est lex, quae vetat usum notitiae sacramentalis, qui natus est cedere in gravamen poenitentis, ideoque, si licitus foret, confessionem difficiliorem redderet. Dixi *qui natus est etc.*, quia non refert, utrum necne poenitens usum advertat; sufficit ut in se gravamen involvat.

Strictiori sensu sumpta est lex, quae vetat usum notitiae sacramentalis una cum manifestatione vel periculo manifestandi poenitentem.

Usus prohibitus notitiae sacramentalis seu laesio sacramentalis sigilli distinguitur duplex, *directa* et *indirecta* (cfr. can. 2369, § 2). Laesio *directa* est usus scientiae ex confessione acquisitae una cum manifestatione peccatoris. Quocirca advertas, non requiri, ut persona poenitentis cognoscatur, sed sufficere, ut satis determinata sit, puta si de persona occurrenti et tibi ignota dico, eam hoc vel illud confessam esse. Laesio *indirecta* censetur usus scientiae ex confessione acquisitae, qui annexum habet periculum, ne prodatur peccator, vel involvit gravamen poenitentis cum vel sine periculo manifestationis peccatoris.

Quibus notatis, dicemus *primum* de obligatione, *deinde* de obiecto, *tum* de subiecto sigilli sacramentalis, *denique* quaedam corollaria ex expositis deducemus.

PUNCTUM I.

De obligatione sigilli sacramentalis.

429 I. Existentia obligationis. Haec *primum* patet ex eo, quod Christus instituendo et imponendo confessionem censendus est confessario im-

*. Ita dicta, quia illa lex instar sigilli obtegit audita in confessione.

posuisse obligationem, sine qua confessionis susceptio moraliter impossibilis foret. Atqui eiusmodi est obligatio servandi sigillum. *Adde*, poenitentem inter et confessarium tacitum intercedere contractum; cui accedit obligatio confessarii servandi ius poenitentis in famam. *Denique* Ecclesia obligationem sigilli confirmat, decernitque, tam laesionem directam quam indirectam prohibitam esse. Sacramentale sigillum, ita can. 889, § 1, inviolabile est; quare caveat dilligenter confessarius ne verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa prodat aliquatenus peccatorem (laesio directa).¹ Et can. 890: Omnino prohibitus est confessario usus scientiae ex confessione acquisitae cum gravamine poenitentis, excluso etiam quovis revelationis periculo (§ i).² Tam Superiores pro tempore existentes, quam confessarii qui postea Superiores fuerint renuntiati, notitia quam de peccatis in confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem nullo modo uti possunt³ (§2; S. Alf. VI, 635).

Coroll. I. Obligatio sigilli est iuris *naturalis*, quatenus promanat ex contractu tacito et ex iure poenitentis in famam; iuris *divino-naturalis*,^{*} ut dicitur, quatenus sacramentum sequitur; iuris *ecclesiastici*, quatenus ab Ecclesia confirmatur (cfr. S. Thom. Suppi, q. 11, a. 1, ad 2).

Coroll. II. Obligatio sigilli existit etiam *in dubio*: i^o num aliquod obiectum cadat sub sigillo; 2° num aliquid notitia sacramentali an alia sciatur; 3° num quid dicendum vel faciendum adversetur sigillo. Ratio est, quia secus securitati fidelium confitentium non satis provisum foret (S. Alf. VI, 633, 637).

II. Fons proximus obligationis. Obligatio sigilli oritur ex omni confessione tali, ut usus notitiae ex ea acceptae fideles a confessione averteret. Si confessio sacramentalis est, beneficium sigilli principaliter, si non est sacramentalis, participative ei competit. Hinc oritur:

i. Ex confessione, facta in ordine ad potestatem clavium, sacerdoti, qui potest et vult fungi munere iudicis seu uti iurisdictione. Talis confessio certo sacramentalis est.

¹. Ita etiam ius antiquum. In Dccr. Gratiani (c. 2, dist. 6 de poenit.) edicitur: < Sacerdos ante omnia caveat, ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet. Nam si hoc fecerit, deponatur et omnibus diebus vitae suae ignominiosus peregrinando pergat. » Cone. Later. IV: < Caveat autem omnino (sacerdos), ne verbo aut signo aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem. Sed si prudentiori consilio indigerit, illud absque ulla expressione personae caute requirat, quoniam, qui peccatum in poenitentiali iudicio sibi detectum praesumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam poenitentiam in arctum monasterium detrudendum. > -----². Ita pariter Clemens VIII, 26 Maii 1503; et propositio damnata decreto S. Off. (18 Nov. 1682; Denz.-Ba n n w. η. 1220). -----³. Sunt, qui censeant, obligationem talem, quae exceptionem excludat, a *positiva* lege Christi promanare.

2. Ex confessione, facta in ordine ad potestatem clavium : 1° sacerdoti, qui iurisdictione gaudet, sed ea uti non vult ; 2° sacerdoti, qui iurisdictione caret; 3° ei, qui non est sacerdos, sed a poenitente pro sacerdote habetur; sive praedictae confessiones sacramentales dicuntur, sive non dicuntur tales. Ratio est, quia usus notitiae ex eiusmodi confessione acceptae, si licitus foret, saltem redundaret in detrimentum sacramenti, seu fideles aliquatenus averteret a confessione. Quodsi quaeratur, num dictae confessiones sacramentales sint, respondeo, *priorem*, quae fit sacerdoti, qui iurisdictione mere interne uti non vult, sacramentalem videri; quoad *posteriores* ratio serio dubitandi sumitur ex eo, quod relatio objectiva confessionis ad sententiam ferendam deesse videtur.

3. *Disputatur*, num oriatur ex confessione facta ei, qui neque sacerdos est, neque a poenitente pro sacerdote habetur; puta si quis censeret, laicum posse in casu necessitatis absolvere. Porro negandum videtur, quia usus notitiae ex tali confessione haustae non avertit a confessione apud sacerdotem facienda.

Ceterum obligatio sigilli sacramentalis oritur ex confessione tam perfecta quam solum inchoata, tam valida quam invalida; perinde quoque est, utrum absolutio concedatur, an negetur, an differatur.

Coroll. I. Obligatio sigilli sacramentalis non oritur ex confessione facta sine voluntate suscipiendi sacramentum, sed solum animo loquendi cum confessario, eumve irridendi vel seducendi (S. Alf. VI, 636); neque ex confessione facta ei, qui a poenitente noscitur carere iurisdictione, quia tunc etiam deest accusatio facta in ordine ad potestatem clavium.

Coroll. II. Quod quis extra confessionem aliquid manifestat « sub sigillo confessionis, » ut dicunt, aliusque illud ita recipit, nequit efficere, ut aliquid sigillo confessionis sacramentalis tegatur (S. Alf. VI, 636). Attamen « aliquis non debet de facili aliquid recipere hoc modo » (S. Thom. Suppi, qu. II, a. 2).

431 IU. Qualitas obligationis. Obligatio sigilli triplex est, scilicet: 1° *religionis*, quatenus oritur ex significatione sacramenti, et lex ex reverentia sacramenti lata est; 2° *iustitiae* ex tacito contractu confessarium inter et poenitentem; 3° *alius speciei iustitiae*, nimirum illius, quae praecipit servare famam proximi (S. Alf. VI, 635).

432 IV. Gravitas obligationis. 1. *Obligatio legis, quatenus* (ex religione) *prohibet laesionem sigilli directam, seu revelationem peccati una cum revelatione peccatoris, gravis est ex toto genere suo.* Ratio est, quia materia parva admissa graviter adversaretur fini sacramenti, cum fideles averterentur a confessione venialium, quin etiam mortalium, timentes, ne confessarius pro levi haberet quod esset mortale.

2. *Obligatio legis, quatenus prohibet laesionem sigilli indirectam, gra-*

vis est ex genere suo, ita tamen, ut facile adsit materia satis gravis ad grave peccatum constituendum. Hinc:

Sub gravi prohibetur: i° manifestatio rei sigillo clausae una cum periculo gravi vel mediocri prodendi peccatorem; 2° usus notitiae sacramentalis, qui involvit gravamen notabile vel mediocre poenitentis.

Sub levi prohibetur: i° manifestatio rei sigillo clausae una cum periculo omnimode levi prodendi peccatorem; 2° usus notitiae sacramentalis, qui involvit gravamen omnimode leve poenitentis.

Non prohibentur: i° manifestatio rei sigillo clausae una cum periculo prodendi peccatorem, quod non meretur notari; 2° usus notitiae sacramentalis, qui involvit gravamen, quod non est notatu dignum.

V. Cessatio obligationis. Obligatio sigilli sacramentalis, saltem quatenus laesionem directam vetat, nunquam cessat sine licentia poenitentis. Poenitens vero licentiam concedere potest. Dicitur:

1. *Obligatio sigilli sacramentalis, saltem quatenus laesionem directam vetat, nunquam cessat.* Patet ex traditione. Ratio autem videtur esse, quia ob bonum spirituale et commune fidelium notitia sacramentalis ex intentione et institutione Christi ad solum forum sacramentale seu ad bonum poenitentis ordinata, atque ut talis communi hominum commercio prorsus subtracta est (S. Alf. VI, 634). Disputatur tamen, num liceat ad sigillum tuendum ponere actum, qui independenter a lege sigilli *intrinsece malus sit*, puta, num liceat sacerdoti coniugato uti matrimonio, quod ex confessione sacramentali iure naturae invalidum esse, certo noverit. Res mihi dubia est: stante autem dubio, agi potest pro libitu.

2. *Sine licentia poenitentis;* eaque libere, expresse et certo concessa, neque revocata. Dicitur praesumpta censetur non sufficere, quia confessarii hac in re decipi possunt, ita ut sufficientia licentiae praesumptae confessionem odiosam redderet. Ceterum licentia concedi potest *explicite* et *implicite*, puta eo ipso quod poenitens extra confessionem de re per se sigillo clausa loqui incipit. Caveat tamen confessarius, ne concessionem ultra intentionem poenitentis extendat. Praeterea poenitens concessam licentiam pro libitu potest revocare. Denique notes, eiusmodi licentiam non esse petendam nisi ex gravi causa, et ab eis solis, quorum consensus omnino liber certo expectari potest (S. Alf. l. c.).

3. *Poenitens licentiam concedere potest,* quia in eius favorem sigillum impositum est; cui favori potest renuntiare.

Coroll. I. Qui notitia tam sacramentali quam extra-sacramentali quidpiam novit, *notitia extra-sacramentali* licite utitur; attamen prudenter procedat et scandalum evitet (S. Thom. Suppi, qu. 11, a. 5; S. Alf. VI, 638, 40).

Coroll. II. Qui interrogatur de re sigillo clausa, per se interrogantem retundat. Si autem aliter suspicionem contra poenitentem satis certo repellere nequit, etiam a iuramento respondeat, se nihil scire. « Homo, ita S. Thomas, non adducitur in testimonium, nisi ut homo, et ideo sine laesione conscientiae potest iurare se nescire, quod scit tantum ut Deus » (S. Thom. Suppi, qu. ii, a. i, ad 3); atque ita dicere vel iurare potest, etiamsi « rogatus fuerit ad respondendum non ut homo sed praedpue ut minister Dei, » immo etiamsi « insuper rogetur ad respondendum sine aequivocatione » (S. Alf. VI, 646).

PUNCTUM II.

De obiecto sigilli sacramentalis.

435 Obiectum seu materia sigilli sunt omnia cognita ex confessione, quae secundum exposita n. 430 obligationem sigilli secum fert, et quorum revelatio vel usus confessionem difficiliorem redderet. Itaque obiectum sigilli sunt:

I. *Peccata mortalia*, tam in specie quam in genere, scilicet talem poenitentem graviter peccasse.

II. *Peccata venialia*, tam in specie quam alio modo aliquatenus determinata, puta dicendo, talem poenitentem *in hac confessione* veniale declarasse (S. Alf. VI, 640). Secus, si solum diceret, cum *aliquando* peccasse venialiter.

Etiam peccata *notoria* sunt materia sigilli; tum quia confessarius, quatenus aliquid scit ut Deus, semper tacere debet; tum quia liceitas notoria manifestandi confessionem difficiliorem redderet, quum poenitentes facile timerent, ne confessarius pro notorio haberet, quod non esset notorium. Accedit quod dicta peccata declaratione confessarii passim magis notoria magisque certa redderentur.

III. *Causae, obiectum et circumstantiae peccatorum*, v. g. blasphemiae patris, ob quas poenitens iratus est, homicidium, de quo gavisus est. Si tamen de facto *publico* agitur, poenitens passim non censetur illud sigillo claudere (S. Alf. VI, 641, dub. 2).

IV. *Complex eiusque peccatum*; nam liceitas ea revelandi confessionem difficiliorem redderet (S. Alf. VI, 640). Licet tamen ex licentia poenitentis monere complicem (S. Alf. 641, dub. 1).

V. *Poenitentia imposita*, nisi sit levissima (S. Alf. Horn. Apost. tr. 16, II. 153).

λ^I. *Defectus naturales et morales* obiectum sigilli sunt: i° si a poenitente manifestantur ad exponenda peccata; 2° probabiliter, si confessario innotescunt ex poenitentis modo confitendi vel agendi, *et* odiosi aut

occulti sunt; non autem, si non odiosi *et* publici sunt, ut balbuties, surditas, caecitas; cum hoc in casu, contra ac in prioribus, nullum ex manifestatione confessioni exoriatur gravamen (S. Alf. Horn. Ap. tr. 16, n. 154; VI, 642, 643).

VII. *Conditio et status poenitentis* eodem modo diudicentur ac defectus. Hinc non est materia sigilli, quod quis est coelebs, coniugatus, magistratus, opifex. Caveat tamen confessarius, ne ita de istis loquatur, ut innuat, poenitentem contra obligationes status peccasse (S. Alf. 1. c.).

VIII. *Scrupuli* sunt obiectum sigilli; declarantur enim a poenitente ut peccata, saltem dubia. Pariter *scrupulositas*, quatenus designat — ut passim fit — conscientiam confusam et nutantem, est obiectum sigilli, idque valet, etiamsi scrupulositas publice nota sit: est enim defectus odiosus seu rubori est (S. Alf. VI, 644).

IX. *Virtutes et dona* non sunt obiectum sigilli sacramentalis, nisi « dicantur ad explicandum aliquem defectum vel propriam ingratitude erga Deum » (S. Alf. VI, 641). Id tamen non impedit, quominus possint esse obiectum secreti non-sacramentalis.

PUNCTUM III.

De subiecto sigilli sacramentalis.

Praeter confessarium, qui utpote minister sacramenti, cui sigillum 436 annexum est, primarie et principaliter obligatur, secundarie et participative « obligatione servandi sigillum sacramentale tenentur quoque interpretes alique omnes ad quos notitia confessionis quoquo modo pervenit » (can. 889, § 2). Excipe, si ipsemet poenitens a se confessa manifestat. Nomine autem *confessionis* venit omnis accusatio, cui secundum dicta n. 430 principaliter vel participative beneficium sigilli sacramentalis competit.

Ratio regulae enuntiatae est, quia « alioquin non satis provisum esset reverentiae huius sacramenti, nec satis odium confessionis amotum fuisset » (S. Alf. VI, 648). Poenitens, qui ab onere sigilli sacramentalis immunis est, etiam sine isto onere notitiam confessionis a se peractae transfert.

Itaque praeter confessarium tenentur:

I. *Interpres*; hic quippe — aequae ac audiens confessionem, de quo statim — notitiam confessionis ex ipsa poenitentis confessione accipit. Idem ob eandem rationem dicendum de eo, qui intra confessionem peccata pro poenitente scribit (S. Alf. VI, 647, 30 et 8°).

II. *Qui audivit* sive fortuito sive data opera confessionem alterius; qui data opera audit, iam eo ipso actu secretum sacramentale violat. Non tenentur ad sigillum, qui audierint confessionem, quam quis libere publice instituerit; talis quippe modus agendi natura sua confessionem beneficio secreti sacramentalis privat.

III. *Ii quibus* res sigillo clausa sacrilege vel imprudenter revelata est; item ille, cui confessarius cum licentia poenitentis, puta consilii petendi causa rem revelavit, nisi — quod praesumi nequit — licentia indefinite concessa sit, ita ut notitia extra-sacramentalis evaserit (S. Alf. VI, 647, 5°. 648).

IV. *Superior aliusve legens litteras*, in quibus petitur facultas absolvendi aliquem a reservatis vel quid simile, tenetur sigillo sacramentali, prout sequitur:

1. Tenetur, si litterae conscriptae sunt a *confessario* post confessionem saltem inchoatam; quia legens accepit notitiam confessionis, mediante confessario iam ad sigillum sacramentale astricto.

2. Pariter videtur teneri, si litterae a *confessario* in ordine ad confessionem instituendam, vel a *poenitente* sive ante sive post confessionem conscriptae sum. Ratio est, quia liceitas utendi notitia ita accepta videtur redundare in detrimentum confessionis, quae sine facultate obtenta rite institui nequit.

V. *Consultus* de confessione *ipsi* (i. e. consulto) facienda, probabiliter tenetur sigillo sacramentali; quia consultatio eius, cui ex intentione consultantis confessio fiet, tam arcte cum ipsa confessione secutura unitur, ut licentia utendi notitia ita accepta, in detrimentum sacramenti redundare videatur. Secus dicendum, si quis consulitur de confessione apud *alium* instituenda: cui solutioni casus communius adhaerent auctores (S. Alf. λζI, 649). Secus quoque dicendum, si poenitens sacerdotem consulat, puta de casu speciali, quin de confessione ipsi facienda cogitet, et, accepto consilio, confessionem instituat. Sed confessarius caveat a scandalo.

VI. *Legens chartam*, in qua poenitens scripsit confessionem:

1. Per se non tenetur sigillo sacramentali, quia eiusmodi charta neque confessio est, neque medium necessarium faciendae confessionis, ita ut liceitas utendi notitia confessionis ita accepta, non redundet in detrimentum confessionis, a. v. non confessionem sed solam scriptionem odiosam reddat (S. Alf. VI, 650).

2. Tenetur sigillo sacramentali: i° qui legit chartam, *dum* confessarius eam legit; cum enim in casu ipsa scriptione peccata hic et nunc

confessario manifestentur, iure dicitur ex confessione poenitentis hausisse notitiam confessionis; 2° qui legit chartam, *dum* poenitens ex ea confessionem legit, quia saltem moraliter loquendo ope confessionis ad notitiam confessionis pervenit; 3° probabiliter, qui legit chartam post confessionem a confessario relictam; quia in casu videtur dici posse, mediante confessario, accepisse notitiam confessionis, ideoque tenetur sigillo, ut assignati sub III; 4° qui legit chartam casu, quo ea fuit medium praescriptum faciendae confessionis, ut in muto contingere potest (n. 326). Ratio est, quia liceitas utendi notitia confessionis, ex medio necessario confitendi hausta, redundaret in detrimentum confessionis (S. Alf. l. c.).

VII. *Legens litteras*, a confessario ad poenitentem conscriptas, in quibus de rebus sigillo clausis agitur, tenetur sigillo sacramentali, quia a confessario accipit notitiam confessionis (cfr. n. III). Non autem tenetur sacramentali sigillo, qui legit litteras a *poenitente* ad confessarium missas, in quibus materia confessa tractatur, sive id fiat confessionis complendae gratia, sive non fiat eo fine. Ratio est, quia dictae litterae nullatenus sunt confessio, neque illud (sic dictum) complementum confessionis aliquid confessionis proprie dictae habet. Liceitas autem utendi notitia, ex istis litteris hausta, non confessionem odiosam reddit, sed solum illud (sic dictum) complementum extra (novam) confessionem additum.

PUNCTUM IV.

Corollaria e doctrina tradita.

I. *Laedit sigillum sacramentale:*

437

1. Qui poenitentem alta voce aut arguit aut de peccatis interrogat.
2. Qui loquitur de peccato alicuius cum alio confessario, etiamsi poenitens utrique idem illud peccatum confessus sit.
3. Qui v. g. de homicida notorio dicit, eum homicidium esse confessum.
4. Qui, auditis paucorum confessionibus, dicit, se tale peccatum audivisse.
5. Qui unum poenitentem prae ceteris, quos audivit, laudat dicendo, eum sola venialia confessum esse (S. Alf. Horn. Ap. tr. 16, n. 156).
6. Qui dicit, se in tali conventu audivisse peccatum grave; quia tunc singuli illius conventus, ideoque etiam poenitens, detrimentum patiuntur. Si quis idem diceret de *tali Ordine*, ab adiunctis pendet, utrum grave an leve an quasi-nullum gravamen creetur, ideoque gravis an levis an nulla

laesio sigilli habeatur. Scilicet videndum: 1° utrum Ordo numerosus sit; 2° utrum necne notorie relaxatus sit; 3° coram quibus illud dicatur; 4° num suspicio cadat in incolas paucarum domorum (cfr. S. Alf. All', 654, dub. 2).

7. Qui sine poenitentis venia de auditis in confessione extra confessionem cum ipso loquitur.

8. Qui post confessionem poenitentem torvis oculis aspicit, non alloquitur, ut prius solebat etc. Item qui ob audita in confessione famulum dimitteret, eive claves auferret vel pecuniam ex arca tolleret, ne furaretur. Item qui ob nota ex confessione alicui suffragium denegaret (S. Alf. VI, 657). Item qui ob declarata in anteriori confessione peccata, vel ob defectum dispositionis tunc patefactum, recusaret alicuius confessionem excipere (S. Alf. VI, 659).

438 *Quaer. 1*, num laedat sigillum, qui ex confessione poenitentis noverit, sibi insidias strui, et sine poenitentis licentia, notitia accepta utatur ad sui defensionem.

Resp. Affirmative, si v. g. complices suspicari possent, peccatum illud a poenitente accusatum fuisse, aliudve gravamen inde poenitenti obveniret. Nam licet ita sine (sine licentia poenitentis) dirigendi ex notitia confessionis, fideles ab ea averteret (S. Alf. VI, 659). Si poenitens confessario mortem opportuno tempore inferendam minitatur, nisi absolvatur, confessarius potest mortis periculum avertere, quia ita faciendo neque peccatum poenitentis aliquo modo prodit (ut ponitur), neque licet ita agendi ipsam confessionem odiosam reddat.

Quaer. 2, num laedat sigillum sacramentale, qui dicat, in aliquo loco tale vitium grassari.

Resp. 1. Non laedit sigillum, si vitium notorium et locus satis amplus est, puta circiter 3000; vel, si de vitio valde infamante (ut sodomia, bestialitas) agitur, minus 6000-7000 catholicorum. Ratio, quia gravamen, quod inde poenitentibus obvenit, non meretur notari.

Resp. 2. Laedit sigillum, si vitium occultum est; item si vitium notorium sed locus satis angustus est, puta minus 3000; vel, si de vitio valde infamante agitur, minus 6000-7000 catholicorum (S. Alf. VI, 654, dub. 1°; Horn. Apost. tr. 16, n. 158). Si tamen de vitio *notorio* sermo est, facile accidere potest, ut gravamen omnimode leve tantum, vel etiam tale sit, quod non mercatur notari, ita ut venialis tantum vel etiam nulla culpa habeatur.

Nota. Uti supra iam indigitatum est, qui non diserte dicit, in aliquo loco tale vitium vigere, sed ob audita in confessione vitia quaedam non insueta, puta ebrietatem, luxuriam, inhonestas procreationes, nervosius impugnat, non creat gravamen, quod notatu dignum est, idcoque licite agit.

Quaer. 3, num laedat sigillum sacramentale, qui dicat, talem sibi confessum esse.

Resp. Per se negative. Si tamen confessarius eiusmodi manifestatione — puta si poenitens secreto venerit — suspicionem gravis peccati ingereret, non solum graviter peccaret, verum etiam sigillum sacramentale violare videtur, quatenus demum ex sola confessione actu instituta noverit factum confessionis, eaque notitia innixus dictum factum aliis significaret, atque ipsa illa significatione suspi-

cionem gravis peccati ingereret (S. Alf. VI, 638). Si confessarius in casu posito mere diceret, talem rogasse, ut confessionem instituere posset, secretum naturale, non vero sigillum sacramentale violaret.

Quaer. 4, num laedat sigillum, qui dicat talem a se absolutum esse.

Resp. Negative, sed confessarius eo abstineat, ne gravamen creetur poenitenti, de quo illud non potest testari.

In schedulis confessionum solum *dc confessione* mentio fiat. Sacristam autem interrogantem, num quis velit communicare, ad poenitentem remittat (S. Alf. VI, 639).

Quaer. 5, num laedat sigillum, qui poenitenti indisposito schedulam confessionis deneget.

Resp. i. Affirmandum: i° si denegatur petenti eam extra confessionem; 2° si denegatur intra confessionem iis in adiunctis, in quibus dari consuevit, vel a Superioribus aut parocho postulatur. Ratio est, quia denegatio, quamvis in confessione locum habeat, tamen post confessionem effectum producit, seu gravamen poenitenti creat. (S. Alf. VI, 639).

Resp. 2. Negandum, si schedula extra casus praedictos petatur; item, ut patet, si confessio ficta instituta fuerit.

Obi. i. (contra resp. I). Confessarius denegando schedulam nihil dicit, sed tantum non approbat testimonio positivo illam confessionem, ad quod non tenetur.¹

Resp. Perinde est, utrum gravamen poenitenti ex actu positivo an ex omissione actus sequatur. Si ex omissione, confessarius tenetur ad actum positivum; sicuti v. g. tenetur continuare colloquia cum poenitente, quocum antea confabulari consuevit, nec potest ab audita confessionem in posterum eis abstinere.

Obi. 2. Neque obstat, quod obicit S. Alfonsus, eum teneri ad vitandam indirectam revelationem, quae, negata schedula, vitari non potest. Nam eodem iure dicendum esset laedi sigillum ab eo qui negat absolutionem: saepe enim, dum cernitur poenitens a S. Communionem abstinere, ex. gr. in collegiis, vix ulla alia ratio eius abstinentiae menti spectantium occurrere potest quam negata absolutio.¹

Resp. Nego paritatem; siquidem denegatio absolutionis non est sicuti denegatio schedulae *causa* gravaminis; causa gravaminis in casu absolutionis denegatae est defectus dispositionis in poenitente, qui defectus prohibet, quominus S. Communionem recipiat.

Quaer. 6, num laedat sigillum, qui ex solis auditis peccatis in confessione ansam sumat rogandi, quis fuerit ille poenitens.

Resp. J. Affirmative, ut patet, si ex quaestione instituta suspicio contra poenitentem ingeratur.

Resp. 2. Exclusa suspicione ingerenda, pariter videtur affirmandum, quia cuiusmodi inquisitio, notitia sacramentali innixa, confessionem odiosam reddere videtur.

II. *Non laedit sigillum sacramentale:*

439

1. Qui recordatur peccata accusata; neque qui orat pro poenitente vel benignius erga ipsum se gerit (S. Alf. VI, 657).

2. Qui consulit libros et doctiores, modo periculum, ne poenitens dignoscatur, absit.

¹. Ita aliqui adversarii.

3- Qui officia muneris sui melius implet, puta prudentius interrogando et instruendo poenitentes, diligentius invigilando subditis; attamen caute procedatur, ne poenitens gravetur vel implicite redarguatur (S. Thom. in 4, dist. 21, q. 3, art. I, sol. 1, ad 1; S. Alf. I. c.).

4. In concione materiam non insuetam tractat, vel ab aliqua occasione non insueta fortius audientes avertit (S. Alf. VI, 654, dub. i°).

5. Qui laudat conscientiam poenitentis, modo non ingeratur mala contra alios suspicio (S. Alf. VI, 638, i°).

6. Qui post absolutionem in confessionali cum poenitente loquitur de auditis in confessione; neque qui in confessione loquitur de iis, quae in anteriori confessione declarata sunt (S. Alf. VI, 652, 653).

7. Qui coram aliis refert peccata etc, a poenitente accusata, non nominata persona, atque excluso periculo eam dignoscendi (S. Alf. VI, 638, 30). Hic tamen sedulo advertas, eiusmodi rationem agendi, si temere fiat, quamvis non laedatur sigillum sacramentale, omnino improbandam esse, ut sequitur ex Instructione S. Off. ad locorum Ordinarios et Religionum Moderatores; de qua Instructione quaedam notanda. Porro:

a) Laudata Instructio — < ut etiam species et suspicio iniuriae sacramento illatae evitetur, ut pia audientium aures non offendantur et diffidentia contra sacramentum non excitetur » — i° *improbat* rationem agendi eorum, « qui, reficitis quamquam omnibus quae poenitentis personam quomodocumque prodere qucanL de submissis in sacramentali confessione clavium potestati, sive in privatis colloctionibus sive in publicis ad populum concionibus (ad auditorum, ut aiunt, aedificationem) temere sermonem facere non vereantur » ; 2° *praecipit* locorum Ordinariis et Religionum Superioribus, graviter onerata eorum conscientia, « ut huiusmodi abusus, si quos alicubi deprehendant, prompte atque efficaciter coercere satagant ; utque in posterum tam in scholis theologicis quam in *casus moralis* quas vocant confrentiis et in publicis et in privatis ad clerum allocutionibus et adhortationibus Sacerdotes sibi subditos sedulo edoceri curent, ne quid unquam, occasione praesertim sacrarum Missionum et Exercitiorum Spiritualium, ad confessionis sacramentalis materiam pertinens, quavis sub forma et quovis sub praetextu, ne obiter quidem et nec directe neque indirecte (excepto casu necessariae consultationis iuxta regulas a probatis auctoribus traditas proponendae) in suis seu publicis seu privatis sermonibus attingere audeant, eosque in experimentis pro eorum habilitatione ad confessiones excipiendas hac super re peculiariter examinari iu-
nt; » 3° « confidit, neminem ex *Confessoriis* huiusmodi *praescriptionibus* contraventurum; quod si secus acciderit, praedicti Ordinarii et Superiores transgressores graviter moneant, recidivos congruis poenis percellant, ac in casibus gravioribus Supremo huic Sacro Tribunali rem quam primum deferant. »

b) Instructio certo praecipit Ordinariis locorum et Superioribus, ut abusus, si exsistant, auferant. *Disputatur* vero i° utrum confessariis verum praeceptum imponat, an mere normam directivam praebeat et inculcet ; 2° utrum necne vim

legis habuerit; 3° utrum, si illam habuerit, eam retinuerit. Nimirum praefata Instructio nunquam promulgata fuit in Actibus Apostolicae Sedis, caret approbatione S. Pontificis in forma specifica (quin etiam in forma communi), quae tamen secundum Constitutionem *Sapienti Consilio* requiritur, ut Congregationes legem ferant. Accedit quod Codex Instructionis dispositiones non retinuit, neque in fontibus ad eam remittit, quodque Auctoritas ecclesiastica dictas dispositiones postea nullatenus urgere consuevit. Quae difficultates, etsi debilitari et partim solvi possint, tamen efficiunt, ut Instructio practice, saltem quoad confessarios, pro norma mere directiva haberi possit.

Nota. (Ut incapaces arcentur a testimonio ferendo < sacerdotes, quod attinet ad ea omnia quae ipsis ex confessione sacramentali innotuerunt, etsi a vinculo sigilli soluti sint; immo audita a quovis et quoque modo occasione confessionis ne ut in indicium quidem veritatis recipi possunt > (can. 1757, § 3, 20).

SCHOLION.

De poenis in transgressores statutis.

I. Confessarium qui sigillum sacramentale directe violare (n. 428) praesumpserit, 440 manet excommunicatio specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata (can. 2369, § 0-

II. Confessarius, qui « indirecte tantum » (n. 428) sigillum sacramentale violaverit, cobnoxius est poenis, de quibus in can. 2368, § 1° (can. cit), i. e. suspendatur a celebratione Missae et ab audiendis sacramentalibus confessionibus vel etiam pro delicti gravitate inhabilis ad ipsas excipiendas declaretur, privetur omnibus beneficiis, dignitatibus, voce activa et passiva, et inhabilis ad ea omnia declaretur, et in casibus gravioribus degradationi quoque subiciatur.

III. Alii, qui sigillum sacramentale temere violaverint, pro reatus gravitate plectantur salutari poena, quae potest esse etiam excommunicatio (can. 2369, § 2).

§ II. De obligatione reparandi defectus in confessione admissos.

Defectus in confessione commissus respicere potest sive valorem, sive integritatem confessionis, sive aliam obligationem.

I. Defectus circa valorem committitur, si confessarius poenitentem 441 absolvendum non absolvit, vel non absolvit valide. Iam vero eiusmodi effectus per se reparari debet, et quidem ex iustitia, quia confessarium inter et poenitentem contractus tacitus intercessit (S. Alf. VI, 619). Dixi *per se*, nam, spectato incommodo saepius reparationi annexo, obligatio reparandi defectum saepius deest. Ceterum obligatio hisce magis determinatur:

i. *Si grave damnum poenitenti imminet* — puta si periculum est, ne in statu peccati moriturus vel diutius in eo permansurus sit — confessarius debet defectum reparare atque quidem cum gravi incommodo: i^o si

cum culpa gravi eum commiserit; 2° si — utut culpa gravis absit — confessarius parochus est, vel poenitens in gravi periculo aeternae damnationis versatur (S. Alf. 1. c.).

2. *Si grave damnum non imminet poenitenti* — puta si alii confessario denuo confessus est, vel censetur brevi confessurus; si saltem attritus (quae dispositio praesumi potest) S. Eucharistiam recepit — obligatio reparandi defectum commissum, et monendi poenitentem de invaliditate prioris confessionis fere eatenus tantum habetur, quatenus habetur obligatio consulendi integritati confessionis secuturae, a. v. obligatio procurandi, ut poenitens in secutura confessione peccata prioris confessionis iterum clavibus subiciat; de qua obligatione sub II sermo erit.

Coroll. Si poenitens, non vel non valide absolutus, ad eundem confessarium redit, hic non tenetur eum monere de invaliditate prioris confessionis, modo integritati confessionis consulat; ad quem finem obtinendum sufficit inducere poenitentem, ut globalim se accuset de peccatis in priori confessione iam confessis.

442 II. Defectus circa integritatem ita reparari seu suppleri debet:

1. *Si confessarius negative se habuit*, non interrogando, dum interrogandi obligatio erat, non tenetur defectum supplere, nisi poenitens redeat, quo casu tenetur, quia secus nova haec confessio non foret integra (S. Alf. VI, 620).

2. *Si confessarius positive induxit poenitentem* ad defectum integritatis, tenetur ex iustitia ad reparationem, et quidem cum incommodo gravi, si graviter, cum incommodo minori, si leviter peccaverit. Si non peccaverit, non tenetur, quia monitio extra confessionem sine incommodo fieri nequit (S. Alf. 1. c.). Dixi supra: *tenetur ex iustitia*, quia mendacio poenitenti ademit libertatem ita confitendi, ut ab onere integritatis immunis sit.

443 III. Defectus circa obligationem, distinctam ab obligatione integritatis, ita reparetur seu suppleatur:

i. *Si confessarius negative se habuit*, distinguendum:

a) *Si ex defectu non correcto neque poenitenti neque tertio grave damnum imminet*, non tenetur defectum supplere, nisi poenitens redeat.

b) *Si ex defectu non correcto grave damnum imminet sive poenitenti sive tertio* — puta si non monuit poenitentem de obligatione vitandi occasionem vel restituendi — confessarius tenetur ex caritate defectum corrigere, si commode fieri potest. Excusat incommodum gravius vel levius, prout defectus cum culpa gravi vel levi vel sine culpa commissus est (S. Alf. VI, 621).

2. *Si confessarius positive errorem induxit*, pariter distinguendum :

a) *Si ex defectu non correcto neque poenitenti neque tertio grave damnum imminet* — puta si confessarius poenitentem immerito exemit ab obligatione ieiunandi — tenetur quidem per se defectum corrigere, quia tenetur prohibere, quominus maneat causa violandae legis. At practice facile aderit ratio excusans, maxime si confessarius non fuerit graviter culpabilis (S. Alf. 1. c.).

b) *Si ex defectu grave damnum imminet sive poenitenti sive tertio* — puta si poenitentem immerito exemit ob obligatione vitandi occasionem vel restituendi — tenetur ex iustitia defectum reparare, atque quidem cum gravi incommodo, si cum gravi culpa defectum commisit, secus cum minori incommodo (S. Alf. 1. c.).

Quatenus confessarius ob defectum commissum ipsemet ad restitutionem teneri possit, vide t. I. n. 1005.

Coroll. Si poenitens discessit, sed praevidetur tempestive rediturus, sufficit expectare, atque defectum in confessione reparare. Extra hunc casum defectus reparari nequit, quin poenitens extra confessionem de eo moneatur. Iam vero eiusmodi monitio, utpote nata pudorem inicere, sine poenitentis licentia fieri nequit, excepto casu, quo confessarius ex oblivione absolutionem omiserit; huius enim omissionis manifestatio nullum infert gravamen (S. Alf. VI, 622).

APPENDIX.

De circumstantiis externis servandis.

1. **Locus**, i. Sacramentalis confessionis proprius locus est ecclesia 444 vel oratorium publicum aut semi-publicum (can. 908); hinc per se praestat, etiam virorum confessiones in aliquo ex locis assignatis excipi. Quoad mulieres obligatio est, quatenus sedes confessionalis, in qua *debent* audiri, generatim in tali loco collocanda est. At « confessiones virorum etiam in aedibus privatis excipere licet » (can. 910, § 2).

2. Mulierum confessiones extra sedem confessionalem ne audiantur, nisi ex causa infirmitatis aliave verae necessitatis et adhibitis cautelis quas Ordinarius loci opportunas iudicaverit (can. 910 § 1). Ceterum advertas :

a) Sedes confessionalis ad audiendas mulierum confessiones semper collocetur in loco patenti et conspicuo, et generatim in ecclesia vel oratorio publico aut semi-pubblico mulieribus destinato (can. 909, § i). Cum dicatur *generatim*, ob iustam causam licet in alio loco patenti et conspicuo, puta in sacristia, vel in cubiculo, annexo ecclesiae vel oratorio, sedem confessionalis erigere.

b) Sedes confessionalis crate fixa ac tenuiter perforata inter poenitentem et confessarium sit instructa (can. 909, § 2).

c) Etiam *virorum* confessiones in tali sede excipi debent, si in ecclesia vel oratorio publico excipiuntur.¹

445 II. Vestitus. « Superpelliceo et stola violacei coloris utatur, prout tempus, vel locorum feret consuetudo » ' Plures autem regulares sive per directam concessionem sive per communicationem privilegiorum gaudent facultate sola stola in ecclesia utendi.

Quoad consuetudinem non adhibendi nisi solam stolam aut solum superpelliceum responsum fuit: « Servetur Rituale Romanum. »' Et tandem declaratum est: « *Conveniens* est, ut *in ecclesia* adhibeatur stola, iuxta S. R. C. decreta. »¹

SECTIO II.

De ministratione sacramenti poenitentiae aliquibus speciatim.||

(S. Alf. Praxis Confessarii).

CAPUT I.

De confessione puerorum.

446 I. < Cum pueris adhibere debet omnem caritatem et modos suaviore, quantum fieri potest » (Prax. n. 90); attamen confessarius, maxime quoad puellas, semper gravitatis debitae memor sit.

II. Aliquando videndum, num sufficienti usu rationis gaudeant, quamvis qui confessario se sistant, passim praesumi possint satis instructi.

III. Curet confessarius, ut inde ab initio rite secundum speciem et numerum confiteri addiscant. — In interrogando cautus sit, ne puer peccare discat; praeterea conscientiam erroneam corrigat, cum pro peccato vel pro gravi peccato habent, quod nullum vel leve tantum peccatum est. — Confessarius maxime in id incumbat, ut puerum ad

¹ P. C. 24 Nov. 1920 (A. A. S. 1920, p. 573). ----- \ Rit. Rom. tit. III. c. I. n. 10. ----- '. S. R. C. 23 Mart. 1882 (n. 3542, ad 3); cfr. S. R. C. 7 Iui. 1877 (n. 3426, ad 4). ---- * S. R. C. 31 Aug. 1867 (n. 3158, ad 2). ----- . Cfr. Reuter, Ntoconfessarius; Berger, Pastoraltheologic; Gaume, Manuel des confesseurs; Aertnys, Theologia Pastoralis; Krieg, Wissenschaft der Seelenleitung; Schüch-Polz, Pastoraltheologic. ”.

veram contritionem excitet. — Si quis puer in peccatum magis nocivum, puta in peccatum turpe proclivis reperitur, operam det, ut vitium tempestive eradicetur (S. Alf. Prax. conf. n. 90 et 91). — Monitio brevis sit.

IV. Quoad *sententiam ferendam*, hanc sequatur confessarius normam :

1. *Satis certo dispositi* absolvantur, etiamsi sola venialia confessi sint; siquidem pueri dispositi aequae ac adulti ius habent in absolutionem. Praeterea puero recidivo satis certo disposito non facile absolutionem differat, ne scilicet a sacramento avertatur, vel peccata reticeat.

2. *Dubie dispositi* absolvantur sub conditione: 1° si *certo* graviter peccarunt, absolvantur casibus n. 404 enumeratis; 2° *in dubio*, num gravis peccati rei sint, semper absolvantur, sive dubium provenit ex materia peccati, sive ex dubio de pleno usu rationis, sive ex suspitione conscientiae erroneae, qua pro gravi habetur, quod grave non est; 3° si aut solum venialiter peccarunt, aut dubitatur, num aliquod peccatum adfuerit, interdum absolvantur (S. Alf. Prax. Conf. n. 91; VI, 432). Si cum sola benedictione dimittantur, id ipsis significetur.

Coroll. I. Etiam pueris relinquenda facultas confitendi cui maluerint; hinc maxime reprehendendus, qui statueret, ut pueri apud eum solum, qui eos doctrinam christianam docuerit, vel puellae apud parochum, pueri apud vicarium confiterentur.

Corail. II. Recens quaestio mota fuit, num pueri (et puellae) ante annos pubertatis graviter peccare possint. Porro omnino affirmandum est. Etenim *primum* Decretum *Quam singulari* a Pio X, mediante S. C. de Sacram, editum,¹ edicit, pueros circa septimum aetatis annum praecepto annuae confessionis teneri. Atqui haec non ediceret, nisi censeret, pueros inde ab ista aetate capaces esse peccati mortalis, quia ii soli, qui mortale commiserunt, de facto ad confessionem tenentur. Accedit, quod Decretum cum Cone. Trid. ex una parte docet, pueros obligatione communionis teneri, «quum gratiam peccando possunt amittere;» a. v. quum graviter possunt peccare; ex altera parte edicit, eos dicta obligatione astringi septimo circiter anno. Ergo e mente ferentis Decretum ista aetate gratia amitti, a. v. graviter peccari potest. Adhuc Decretum ideo dilationem communionis improbat, quia pueros exponit periculo, ne primam innocentiam deperdant; quod demonstrat, eos pro gravis peccati capacibus haberi. *Deinde* tota puerorum ante annos pubertatis agendi ratio satis patefacit, eos actuum plene deliberatorum ideoque etiam actuum graviter peccaminosorum capaces esse.

CAPUT II.

De confessione rudium, hebetum ET SEMI - FATUORUM.

I Confessio rudium et hebetum. Quatenus et quomodo instruendi 447 sint, si forte ignorent scienda necessitate medii et praecepti, dictum est

¹. 8 Aug. 1910.

η 396. Ceterum in accusatione et elicienda contritione saepe a confessorio iuvandi sunt. Si diligens examen conscientiae omiserint, non dimittantur, ut conscientiam melius perscrutentur.

Nota. Quae dicta sunt de rudibus et hebetibus, applicentur quoque surdo-mutis parum instructis; ceterum confer dicta n. 396.

448 II. Confessio semifatuorum 1. Si satis certo *seniifatui tantum*, ideoque actuum moralium capaces sunt, saepius ad sacramenta admitti possunt, puta singulis mensibus, modo tamen hic et nunc iudicentur posuisse actus ad poenitentiam requisitos. Si aliquatenus probabile est, eos peccati mortalis capaces et reos esse, necessitas absolvendi magis etiam urgenda est.

2. Si dubitatur, num actuum moralium capaces sint, sub conditione absolvantur: i° in periculo mortis. 2° in Paschate; 3° aliquoties in anno, maxime si aliqualis timor est, ne forte graviter peccaverint (S. Alf. VI, 432).

CAPUT III.

De confessione habituatorum. I

449 1. Notio habituati. Habituatus seu consuetudinarius est, qui habitum alicuius peccati contraxit. Est autem habitus peccati: Qualitas de se stabilis, qua quis disponitur ad peccatum (t. I, n. 333). Porro:

1. Habitus peccati obtinetur frequentia actuum. Attamen frequentia per se sola non sufficit, sed requiritur, ut actibus peccaminosis ad habitum ducentibus non opponantur actus contrarii, quibus origo habitus praepediatur (t. I, n. 341). Hinc ii, qui committunt peccata, quae de se potius ex fragilitate seu ex passione transeunte exoriuntur, non ita facile habitum peccati contrahunt, ac ii, qui perpetrant peccata, quae de se magis ex malitia procedunt. Ratio est, quia priores post peccatum commissum facilius resipiscunt, atque actus contrarios exercent. Peccata autem prioris generis sunt v. g. pollutio, blasphemiae; posterioris generis odium, furtum, onanismus coniugalis, transgressiones praeceptorum Ecclesiae etc.

2. Habituatus habet voluntatem quodam modo in peccato firmatam, ideoque peccat ex mala voluntate i. e. ex voluntate in malum constanter inclinata, adeoque prompte et ex levi etiam concupiscentia, ac velut sine conatu resistendi; unde difficulter resipiscit. «Quando quis, inquit

’. Cfr. Card van Rossum, Commentarius de iudicio sacramentali Ioan. B. Pighi ad trutinam vocatus’; Berardi, De recidivis et occasione Ter Haar, De occasionariis et recidivis.

S. 7^{thomas}, peccat ex habitu, quod est ex malitia peccare, tunc voluntas per seipsam tendit in actum peccati, quasi iam totaliter inclinata ex habitu per modum naturalis inclinationis in actum peccati » (De malo, q. 3, a. 13; cfr i. 2, q. 78. a. 2, 3 et 4; 2. 2, q. 156, a. 3 ; S. Alf. V, 4, 20, 30 ; VI, 459; Prax. Conf. n. 70, 73).

3. Nequit accurate definiri, quaenam actuum frequentia, et quantum tempus requiratur, ut quis censi possit habitum peccati contraxisse.

a) *Quoad ad frequentiam actuum*, requiritur maior numerus peccatorum per certum tempus commissorum, si de internis — quibus aequiperantur peccata oris — quam si de externis sermo est; maior, si de externis solitariis quam si de mutuis agitur. Ratio discriminis est, quia habitus eo facilius efformatur, quo maior praecessit deliberatio, ut in actibus externis, maxime in mutuis contingere solet ; et quo actus deliberati intensiores sunt, ut pariter in actibus externis, praesertim in mutuis fieri consuevit. Hinc minor in hisce requiritur frequentia.

b) *Quoad tempus*, hoc pariter pendet ab intensitate actuum ; item a ratione agendi magis vel minus uniformi; hinc v. g. facilius dixeris habituatam, qui per notabile tempus singulis hebdomadibus sese polluit, quam eum, qui una alterave hebdomade frequenter peccat, aliis hebdomadibus tentationi resistit.

Coroll. « Qui e. g. semel in mense fornicaretur per annum, bene hic habituatam dici potest » (S. Alf. Prax. Conf. n. 70); item qui per annum semel in mense ebrietati se dederit ; item qui per notabile tempus aut semel in hebdomade pollutionem committit, aut bis terve in hebdomade delectationibus morosis indulget (S. Alf. l. c.).

II. Divisio habituatorum. Habituatam pro nostro scopo dividuntur in 450 *habituatam non recidivos et habituatam recidivos*.

1. *Habituatam non recidivos* a nobis intelligitur, qui aut post habitum contractum nondum confessus est, aut confessus quidem, sed non serio a confessario monitus est (S. Alf. VI, 459).

2. *Habituatam recidivos* est habituatam, qui confessus et a confessario monitus eadem ratione consuetudinem peccati continuavit. Ita theoretice (S. Alf. VI 459; Prax Conf. n. 71 ; Selva, II, Istr. 4, n. 17). Practice habituatam recidivos est habituatam, qui, non obstantibus confessione et monitione confessarii, relapsus est: 1° cito (S. Alf. V, 505), 2° frequenter (S. Alf. II, 459), 3° in eisdem fere ac antea adiunctis — non ob singulares circumstantias — 4° nullo adhibito remedio assignato nulloque conatu vel quasi conatu seu resistentia (S. Alf. VI, 459, 505).

’. Ad monitionem etiam pertinet assignatio mediorum sese emendandi.

451 III. Absolutio habituati. i. *Habituatus non recidivus*, etiamsi sola ordinaria dispositionis signa praebeat, pro satis disposito haberi atque absolvi potest. Signa ordinaria sunt ipsa confessio et assertio poenitentis (n. 399). Propositio autem patet ex eo, quod multitudo peccatorum per se non constituit rationem serio dubitandi de sinceritate poenitentis, sive explicite sive implicite (ipsa scilicet accusatione sui in ordine ad absolutionem obtinendam) suum de peccatis dolorem asserentis (S. Alf. VI, 459, Prax Conf. n. 70).

Coroll. Habituatus confessus, et post confessionem relapsus, haud raro absolvi potest, etiamsi signum ordinarium tantum dispositionis praebeat; quia, deficiente aliqua ex conditionibus n. 459 indicatis, saepius non est stricto sensu recidivus.

452 2. *Habituatus-recidivus, qui sola ordinaria signa dispositionis affert*, atque, licet monitus a confessario, sola signa ordinaria praestare pergit:

a) *Nequit toties quoties absolvi*. Etenim *primum* S. C. de Prop. Fid. in Instructione 29 April. 1784 edicit, a confessario, antequam absolutionem concedat, videndum esse, num poenitentes « remedia alias ipsis proposita adhibuerint, quorum praesidio peccatum in necessariis atque involuntariis occasionibus devitent; num consuetudinem peccandi abiecerint; num si alias beneficium absolutionis obtinuerint, iterum in eadem crimina ex propria malitia relapsi, in eodem fuerint coeno volutati ». Haec autem manifeste significant, e mente Congregationis non posse toties quoties absolvi habituatum recidivum, qui sola ordinaria signa dispositionis afferat.

Deinde, ut statim dicemus, habituatus recidivus, qui sola ordinaria signa dispositionis affert, per se ne prima quidem vice absolvi potest, nimirum ob dubiam ipsius dispositionem. Quanto magis haec valent de habituato recidivo, qui iterum atque iterum recidivus est; quin etiam eiusmodi recidivus, si non affert nisi signum ordinarium dispositionis, non solum dubie dispositus, sed multo probabilius indispositus censendus videtur (S. Alf. VI, 459, 505).

Accedit experientia, quae docet, « multos recidivos, sola signa ordinaria praebentes, non dispositos aut saltem valde dubie dispositos esse. »

< Rc sane vera; quicumque enim aliquam sacri tribunalis praxim habet fatebitur, permultos non satis dispositos neque vere contritos ad Poenitentiae sacramentum accedere, maxime ex iis qui in habitum peccandi eodem usque modo recidivi sunt. Alii haud satis instructi sunt in rebus religiosis parumque edocti de necessitate aut de conditionibus verae contritionis, quae iuxta Tridentinum ad poenitentiam requiruntur. Externis religionis signis adeo assueti sunt, ut etiam confessionem velut caeremoniam quamdam externam habeant et, modo absolutionem carpant,

contenti sint. Alii levem quamdam displicentiam vel aliquam se emendandi velleitatem pro sufficienti dolore et proposito habent. Alii magis ex quodam domestico usu aut more patrio vel ex quodam respectu humano, licet sine pravo consilio, ad sacramenta accedunt, quin ad mores corrigendos serio animum advertant. Alii adeo leves animo sunt, ut vix de eliciendo vero actu doloris cogitent; vel simplicem quamdam contritionis formulam mente potius distracta memoriter recitant aut ex libro legunt, sine seria consideratione et interno actu detestationis ex motivo supernatural! orto. Hos verae dispositionis defectus passim testari possunt concionatores et missionarii, qui seriem instructionum de contritione et proposito ad populum habent; cosque non apud illiteratos dumtaxat reperiunt, sed etiam apud homines cultiores qui haud raro in materia religionis parum instructi sunt. Quinimo hac nostra aetate defectus illi saepe eo magis timendi sunt, quo spiritus huius mundi, qui indifferentiam et levitatem in rebus supernaturalibus, summam autem industriam in bonis terrenis prae se fert, suis maculis complures etiam conspersit catholicos qui usum sacramentorum nondum missum fecerunt. — Age vero, hi generatim, a confessario interrogati num de peccatis vere doleant, responsum dant affirmativum, idque non ficto sed, ut putant, sincero animo, adeoque signum ordinarium dispositionis praebent; et tamen coram Deo vere contriti non sunt. >'

Tristem hanc experientiam hisce testimoniis confirmat *Ter Haar*².

Leo XII: « Sistunt se quidem *inulti* sacramenti Poenitentiae ministris prorsus imparati. >'

Catechismus Romanus: < Ita caritas refrixit, ut iam *plerique* ex fidelibus ad peccatorum veniam impetrandam nullum intimum animi dolorem atque gemitum cordis necessarium putent, sed illud satis esse arbitrentur, si speciem tantum dolentis habeant. >>⁴

Renér. Scgncri: « Quot sunt, inquit, qui ob defectum propositi confessiones faciunt invalidas et saepe etiam sacrilegas! Non unus est alterve, sed sunt *integrae generationes* virorum et mulierum, nobilium et plebeiorum, qui dicunt: semper confessus sum malum quod feci; per tot quidem annos vivo in hac prava praxi, sed cam semper accusavi. Credunt se mundos esse, sed non sunt, quia confessi sunt sine vero proposito... Facile quidem est se proicere ad pedes confessorii, percutere pectus et dicere: me poenitet. Caput autem rei est videre, num propositum habeatis mutandi vitam. » §

Directorium in exercitia spiritualia S. Ignatii, a Praeposito Generali S. I. Claudio Aquaviva editum, de utilitate confessionis generalis edicit: < Si nulla alia esset, haec certe satis esse deberet, quod experimur *homines plerumque* aut sine examine sufficienti, aut sine debito dolore, nullo vel valde infirmo melioris vitae proposito ad confessionem accedere. >>⁴

Quoad doctrinam theologorum notamus: ' Theologi antiqui quasi communiter docent, recidivum formalem, solum signum ordinarium praebentem, nequaquam toties quoties absolvi posse. Quam propositionem

² Ter Haar, De occasionariis et recidivis, n. 264. ----- '. O. c. n. 265. -----
³ *. Constit. *Charitate Dei*, 25 Dec. 1825. ----- 4. De Poenit. n. 67. ----- * Penit. istr. cap. cap. 8. ----- °. Cap. 16. ----- S. Thomas haec habet: « Multa expediunt ad spiritualem salutem recidivanti... ut scilicet circa cum maior cautela adhibeatur. > (IV. Sent. d. 32, a. I, a. 4).

ipsis antiquorum theologorum testimoniis comprobatur Ter Haar.¹ Ita, ut aliquos nominemus, S. Thomas a Villanova, S. Carolus Borromaeus, S. Bellarminus, S. Franciscus Salesius, Ven. Ludovicus Granatensis, S. Leonardus a Portu M., Paulus Segneri, Lessius, De Lugo, quorum testimonia videsis apud Ter Haar.¹

453 b) *Habituatus recidivus, qui sola signa ordinaria dispositionis affert, atque, licet monitus a confessario, sola signa ordinaria praestare pergit, fer se ne prima quidem vice absolvi potest.* Id primum eruitur ex Instructione S. Congr. de Prop. Fide supra citata; quae satis manifestat, e mente S. Congr. ordinaria signa dispositionis ne quidem prima vice sufficere, si de habituato recidivo agatur.

Deinde per se nequit absolvi, qui dubie dispositus est (n. 398). Atqui poenitens, de quo dicimus, pro dubie disposito haberi debet.

Probatur minor. Nequit, cum eadem dispositionis signa praesto esse ponantur, maior haberi certitudo de dispositione praesenti quam habetur de dispositione in praeterita confessione habita; immo ob habitum continuatum et confirmatum potius minor de praesenti dispositione certitudo haberi debet. Atqui iure dubitatur, num poenitens in praeterita confessione bene dispositus fuerit.

Probatur minor subsumpta. Admissa recta in praeterita confessione dispositione, poneremus poenitentem, qui contritionem aestimative summam atque propositum universale, firmum et efficax habuisset, praeterea gratia sacramenti munitus fuisset; et, illis omnibus non obstantibus, cito, frequenter, in eisdem moraliter adiunctis, nullo adhibito medio a confessario assignato nulloque conatu seu resistentia, in eadem peccata relapsus esset; quod quidem fieri potest, sed tamen merito dubitatur num locum habuerit (S. Alf. VI, 459, 505; Prax Conf. n. 20). Quin etiam, uti diximus, minor de praesenti quam de anteriori dispositione certitudo haberi debet, quia habitus et culpabilitas inde a priori confessione accreverunt, itaque vera a peccato aversio difficilior evasit.

Quoad doctrinam theologorum notamus, permultos doctrinae 5. *Alfonsi* patrocinari, ut v. g. S. Thomas a Villanova, S. Franciscus Salesius, Segneri, Benedictus XIII, Archiepiscopus Beneventanus etc. etc. quorum testimonia affert Ter Haar. ¹

Obi. 1. Theologi S. Alfonso antiquiores communiter contrarium docent.

Resp. remittendo ad ea quae de doctrina theologorum supra notavimus.

Obi. 2. Poenitenti credendum est, sive pro se sive contra se loquenti.

Rcsp. Principium enuntiatum certo nequit illimitate admitti, uti patet ex propositione 60 damnata ab Innocentio XI: « Poenitenti habenti consuetudinem peccandi

¹. O. c. n. 295 sq.

¹. L. c.

¹. O. c. n. 295 sq.

contra legem Dei, naturae aut Ecclesiae, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere et proponere emendationem. » Praeterea magis valet principium pro integritate quam pro dispositione poenitentis, cum poenitens quoad posteriorem facilius errare possit. Denique principium minus urgeri potest, cum, ut in nostra hypothesis, merito dubitatur de veritate testimonii praeteriti. Neque tamen poenitens ea de causa mendacii reus dicatur: siquidem passim scipsum fefellit.

Obi 3. Redire cum iisdem peccatis de se non est signum, sive defuisse sive deesse verum dolorem et propositum emendationis; certe non magis quam si rediret cum aliis peccatis; sed solum est signum fragilitatis humanae.

Resp. Sermo est de habituato eoque tali, qui non solum redit cum iisdem peccatis, sed admonitus, cito, nulloque adhibito medio a confessario assignato, nulloque conatu seu resistentia praestita, relapsus est; quo casu non contendimus, haberi signum (certum), defuisse dolorem, sed haberi rationem serio dubitandi, num recta dispositio adfuerit, magis etiam, num adsit.

Inst.: «Quod aliquis, inquit S. Thomas, postea (i. e. post poenitentiam) peccat vel actu, vel proposito, non excludit quin prima poenitentia vera fuerit, nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem; sicut enim vere cucurrit qui postea sedet, ita vere poenituit qui postea peccat > (3. q. 84, a. 10, ad 4).

*Rcsp. cum Billuart:*¹ « Eius (i. e. S. Thomae) verba non sunt ad rem; vult enim ibi S. Doctor quod sequens peccatum non excludat poenitentiam praecedentem supposito quod vera fuerit: quia, inquit, *veritas prioris actus non excluditur per actum contrarium subsequentem*: unde *sicut vere cucurrit, qui postea sedet, ita vere poenituit*, si revera poenituerit, *qui postea peccat*, quod enim factum est, infactum fieri nequit; id omnes fatentur; at non negat S. Doctor, frequentes relapsus sequentes esse indicia, priorem poenitentiam non fuisse veram, > vel saltem de ea esse dubitandum.

Dixi, habituatum recidivum, qui sola signa ordinaria dispositionis afferat, *per se* non posse absolvi; siquidem, licet dubie dispositus sit, tamen (sub conditione) absolvi potest, si adsit aliqua e causis n. 404 assignatis

3. *Habituatus recidivus si aut ex se, aut a confessario monitus signum 454*
extraordinarium dispositionis praebeat, pro satis certo disposito heberi potest, ideoque a confessario qua indice, non tamen semper qua medico potest absolvi (S. Alf. VI, 459). Dicitur:

a) *Aut ex se, aut a confessario monitus.* Confessarius scilicet poenitentem dubie dispositum paterne moneat, coneturque provocare signum dispositionis extraordinarium, quo praeiudicium contra eius dispositionem tollatur (n. 401).

b) *Signum dispositionis extraordinarium;* quaenam sint signa extraordinaria dispositionis, vide n. 400.

c) *A confessario qua indice, non tamen semper qua medico potest absolvi.* Scilicet generatim statim absolvatur, si recidivus est ex fragili-

¹. Tract, de Sacr. Poenit. diss. 6. art. 10.

tate interna; secus, si ex *occasione*, praesertim continua (S. Alf. VI, 456, 450, 463, 464; Prax. Conf. n. 76, 77). Dixi:

a) *Generatim* statim absolvatur, si recidivus est ex fragilitate interna; quia quandoque dilatio expedit vel etiam necessaria est ad voluntatem confortandam, ut si remedia diutius frustra adhibita sunt.

β) *Secus, si ex occasione, praesertim continua*; quo casu dilatio absolutionis adhibeatur, nisi specialis ratio sit absolutionem statim concedendi; quaenam autem sint speciales rationes, vide n. 407.

Nota. Si occurrat habituatus recidivus in *venialia*, confessarius curet aut signum extraordinarium contritionis excitare, aut poenitentem « disponere ad dolendum praesertim de aliqua levi culpa, a qua ille magis horreat, aut ei insinuare ut confiteatur de aliquo peccato graviore vitae anteactae contra aliquod praeceptum (sufficit enim ut confiteatur in generali absque numero); ut habeat materiam certam, super qua inniti possit absolutio » (S. Alf. Prax. Conf. n. 71).

SCHOLION.

De confessione deditorum pollutioni vel onanismo.

Cfr. opusculum nostrum: De virtute castitatis et vitiis oppositis/
n. 138 sq. 114 sq.

CAPUT IV.

De confessione occasionariorum.¹

Articulus I.

De occasionariis in genere.

455 I. Notio occasionis. Occasio est persona vel res externa, quae homini creat periculum peccandi.

456 II. Divisio occasionis. 1. Occasio distinguitur in *remotam* et *proximam*. *Remota* est quae creat periculum leve; *proxima* quae creat periculum grave, i. e. tale, in quo quis certo, probabilius, vel probabiliter lapsurus est. Eiusmodi sunt v. g. caupona bibulo, herus ancillae ab ipso seductae. Ceterum occasionem proximam haberi, colligi potest tam a priori quam a posteriori. A *priori* colligitur, quando, spectatis obiecti illecebra atque subiecti dispositione, saltem probabile est, aliquem esse lapsurum. A *posteriori* colligitur per experientiam seu frequentiam lapsuum, scilicet si quis in quadam occasione, spectatis vicibus quibus occasioni fuit expositus, ita frequenter lapsus est, ut probabile sit, eum, occasione praesente, denuo esse lapsurum (S. Alf. VI, 452).

¹ Cfr. Ter Haar, De occasionariis et recidivis.

Plures occasionem proximam dicunt eam, in qua quis *certo*, vel *fere certo*, vel *valde probabiliter* lapsurus est. Hinc ut ex experientia colligatur, num occasio proxima sit, requirunt, ut quis *semper*, vel *fere semper*, vel *omnino frequentius* in ea peccaverit. Sed definitionem S. Alfonsi a nobis traditam rectam esse, ex dicendis patebit: siquidem iure iam dicitur, occasionem proximam esse eam, quam physice evitandi per se obligatio est. Atqui, uti probabimus, per se est obligatio vitandi etiam eam occasionem, in qua quis *solum probabiliter* lapsurus est.

2. Occasio proxima subdividitur in:

a) *Absolutam et relativam*, prout hominibus communiter vel certo homini periculum creat.

b) *Continuam et interruptam*, prout habitualiter vel per intervalla occurrit.

c) *Voluntariam et necessariam*. *Voluntaria* est, quae sine gravi incommodo vitari potest. *Necessaria*, quae aut physice aut sine gravi incommodo vitari nequit. Ut autem occasio necessaria dici possit, eo gravius requiritur incommodum, quo maiora sunt periculum damnationis, periculum peccandi, peccatum timendum atque scandalum ex occasione oriundum. Quocirca notes duas propositiones damnatas, scii. prop. 62 ab Innoc. XI proscriptam: « Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit »;¹ et prop. 41 ab Alex. VII confixam: « Non est obligandus concubinarium ad efficiendam concubinam, si haec nimis utilis esset ad oblectamentum concubinari, vulgo *regalo*, dum, deficiente illa, nimis aegre ageret vitam, et aliae epulae taedio magno concubinarium afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur.» Itaque occasio non facile habeatur pro *necessaria*. Adhaec notes, difficultatem renuntiandi occasioni a poenitentibus passim exaggerari (S. Alf. 452, 454).

111. **Obligatio vitandi occasiones** Primum notandum, occasionem 457 peccandi vitari posse physice vel moraliter; physice i. e. eam amovendo vel deserendo; moraliter i. e. alia ratione efficiendo, ut periculum peccandi persistere desinat. Deinde animadvertendum, signanter agi de occasionibus peccandi *graviter*. Iam vero:

i. *Non est obligatio vitandi occasiones remotas peccandi graviter*. Ratio est, quia talis obligatio intolerandum onus per totam vitam tolerandum continuasque anxietates secum ferret; eiusmodi quippe occasiones homini continuo occurrunt. Atqui eiusmodi onus hominibus esse impositum, nequit admitti. Aliqui quidem censent, per se esse obligatio-

¹. Denz.-Bannw. n. 1212. — — s. Denz.-Bannw. n. 1141.

nem venialem; verum argumentum istam quoque obligationem excludere videtur.

458 2. Quoad occasiones *proximas* peccandi graviter, haec valent:

a) *Obligatio gravis est physice vitandi occasionem proximam voluntariam peccandi graviter.* Propositio ita enuntiata iam communiter admitti videtur, atque deducitur ex propositione 6i ab Innocentio XI damnata: « Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest et non vult omittere, quinimmo directe et ex proposito quaerit, aut ei se ingerit. » Iam vero verba *omittendi, quaerendi et ei se ingerendi* omnino de vitatione *physica* intelligenda videntur. Deinde propositio enuntiata eodem argumento probatur quo propositio nunc enuntianda.

459 b) *Obligatio gravis est vitandi physice occasionem proximam voluntariam, prout ea a nobis definita est, a. v. obligatio gravis est vitandi physice eam quoque occasionem voluntariam, in qua quis probabiliter tantum lapsurus est.* Nam quisque tenetur vitare periculum, hic et nunc grave, peccandi formaliter, seu hic et nunc ita procedere, ut non sit probabiliter graviter peccaturus. Atqui qui non vitat physice occasionem voluntariam, in qua probabiliter lapsurus est, non vitat periculum, hic et nunc grave, peccandi formaliter.

Maior patet ex eo, quod ille, qui non vitat periculum, hic et nunc grave, peccandi formaliter, non vere et simpliciter aversatur formalem Dei offensam, nec vere et simpliciter aversatur summum proprium malum.

Minor ita probatur: Qui non vitat *physice* occasionem voluntariam, in qua probabiliter lapsurus est, nequit vitare periculum, hic et nunc grave, peccandi formaliter, nisi per auxilium Dei, quo periculum hic et nunc desinat esse grave. Atqui qui non vitat *physice* occasionem voluntariam, i. e. occasionem, *quam facile vitare potest*, nequit sine temeritate auxilium Dei exspectare.

Probatur minor subsuntpta. Auxilium Dei, utpote gratuitum, nequit legitime exspectari nisi quatenus necessarium est. Iam vero nullo modo necessarium est ubi occasio est voluntaria, quia haec facile physice evitari potest; ea autem vitata, iam non requiritur auxilium ei resistendi (S. Alf. V, 63; VI, 452). *Accedunt* haec Cone. Trid.: Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet et facere quod possis, et petere quod *non possis*, et adiuvat, *ut possis.*' Item haec S. Thomae: « In hoc tentatio Dei consistit, quando praetermittit homo facere *quod potest* ad pericula evadenda, *respiciens solum ad auxilium divinum* (2. 2. q. 97, a. 1).

Neque opponas, auxilium divinum posse exspectari, modo petatur.

¹. Sess. 6, cap. π.

Nam dictum auxilium tunc tantum a petente expectari potest, quando necessarium est. Quin etiam eiusmodi petitio ne honesta quidem est, ideoque nullum influxum in Deum exercere valet: petitio *discedendi ex occasione* honesta est; inhonesta vero petitio *vincendi, dum manes in occasione*.

Quoad doctrinam theologorum, noto, plerosque theologos antiquiores maioris notae sententiae propugnatae adhaerere, ut allatis testimoniis probat Ter Haar. ¹ S. Thomas haec habet: « Infirmi in fide, de quorum subversione *probaliter* timeri possit, prohibendi sunt ab infidelium communionem » (2. 2, q. 10, a. 9). S. Alfonsus eandem sententiam locis citatis strenue propugnat, eamque quam plurimi, etiam qui post S. Alfonsum scripserunt, defendunt, ut iterum ostendit laudatus Ter Haar.²

Coroll. Genuina occasionis proximae definitio haec est: Est occasio, in qua quis saltem probabiliter lapsurus est. Nam occasio proxima ea est, quam physice evitandi per se obligatio est. Atqui ex dictis sequitur, per se esse obligationem physice vitandi occasionem, in qua quis saltem probabiliter lapsurus est.

Obi. 1. Non apparet, cur vere graviter peccet, qui habeat omnino *notabilem probabilitatem*, se in hac occasione quam adit, non esse graviter peccaturum: non enim iste eligit rem, quae morali necessitate peccatum secum trahat.

Resp. Sufficit, ut ex argumento allato sequitur, ut quis eligat rem, qua posita, *probaliter* peccatum commissurus sit.

Obi. 2. Si e rerum natura vel experientia patet, probabiliter peccatum vitatum iri, signum est periculum vitari posse cum iis ordinariis gratiae auxiliis, quae a quolibet homine prudenter expectari et peti possint.

Resp. Nego consequens; siquidem auxilium divinum, de quo sermo est, nequit in posita hypothesis prudenter expectari et peti, quia non est necessarium, ut diximus.

Obi. 3. Quia probabile ex hypothesis etiam est, peccatum non secuturum, temeritatis accusari atque velle peccatum dici non potest, qui ob rationabilem causam tali occasione se committit.

Resp. Nego consequens; siquidem merito temeritatis accusatur, qui sine *gravi* causa gravi periculo gravis mali se exponit. Atqui cum in posita hypothesis etiam probabile sit, peccatum esse secuturum, agitur de *gravi* periculo gravis mali, i. e. mortaliter peccandi.

Obi. 4. In pluribus auctorum textibus, a Berardi et Ter Haar in suum favorem allegatis, quaestio est tantum de periculo probabili, neque constat AA. non intellexisse probabilitatem, cui nihil opponatur, et quae proinde morali certitudini aequivalcat.

Resp. Eiusmodi interpretatio sensui verborum usitato non convenit.

Nola. Si quis sine causa sese confert in periculum, sed adhibet talia media, quae ipsam impulsionem ad peccatum tollunt, non dicendus est se temere periculo ex-

¹. O. c. n. 53-55; n. 63, 64. -----* O. c. n. 65.

ponere, sed potius periculum iam non adest; v. c. si quis furatur semper quando solus in aliqua domo versatur, potest eo se conferre, si homines praesentes sunt.

460 c) *Non est obligatio vitandi physice occasionem proximam necessariam*. Nam qui ob gravem rationem sese exponit periculo gravi, nequit temeritatis argui, ideoque iure sperare potest, fore ut, mediis adhibitis, acquirat auxilium divinum, quo occasio proxima desinat esse talis. « Et sic excusantur *chirurgi* si periculo se exponunt in medendis feminis, cum aliquoties in praeteritum ob talem occasionem iam lapsi fuerint. Sicque *parochi* qui in excipiendis confessionibus eandem misertam fuerint experti. Sic etiam excusantur alii qui proprium officium, puta curialis, militis, cauponis aut mercatoris, non possunt deserere sine gravi detrimento» (S. Alf. V, 63; VI, 455). Idem dicendum de iis, quibus ob vehementem propensionem ad malum innumera occasionei proximae sunt. Tenentur utique medietis uti non peccandi, at non tenentur omnia ista evitare; quod onus gravissimum foret, atque ex se solo iam excusat.

461 *Quacr. 1*, num teneatur etiam cum gravissimo damno deserere occasionem, qui continuo negligat adhibere remedia, idcoque continuo relabatur.

Resp. Omnino affirmandum videtur; nam quisque tenetur vitare periculum, hic et nunc grave, peccandi formaliter, seu tenetur hic et nunc ita procedere, ut non sit probabiliter graviter peccaturus (S. Alf. VI, 457) Atqui ille, de quo dicimus, probaliter (ne dicam fere certo) (formaliter) peccaturus est, nisi occasionem deserat. Ergo tenetur eam deserere.

Minor eruitur ex eo quod ille, qui continuo neglexerit remedia adhibenda, probabiliter (ne dicam fere certo) denuo ea neglecturus, idcoque probabiliter denuo peccaturus est.

Obi. Poenitens tenetur tantum aut media adhibere, aut occasionem vitare. Ergo confessarius nequit ei imponere obligationem occasionem vitandi.

Resp. Poenitens in casu tenetur eligere medium vitandi occasionem, quia alterum medium probabiliter (quin etiam fere certo) non est adhibiturus. Neque confessarius, sed lex naturae eam obligationem ei imponit. Confessarius vero poenitentem obligationem edoceat; neque per se ideo a monitione abstineat, quia poenitens, qui media negligit, neque difficilius medium deserendi occasionem adhibebit; nam ut advertit Ter Haar, < saepe poenitenti rite disposito facilius est j>oncre *unicum* actum valde difficilem et quasi heroicum, nimirum abrumpere occasionem moraliter necessariam, quam postea, quum fervor imminuerit et tentatio increverit, per longum tempus, forte per menses et annos, quotidie adhibere illa remedia vigilantiae et orationis cum assidua luctatione contra proprias passiones et insidandum illecebras. >|

Quacr. 2, num teneatur etiam cum gravissimo damno deserere occasionem, qui, quamvis remedia adhibeat, tamen eodem semper modo recidat.

Resp. Casus non facile occurret, quia poenitens, qui diligenter utitur mediis, passim paulatim emendabitur. Si vero occurrat, affirmandum, quia, ut modo dixi-

'. De occasionariis et recidivis, n. 176.

nuis, quisque tenetur vitare periculum, hic et nunc grave, peccandi formaliter. Atqui ille, de quo dicimus, probabiliter (ne dicam fere certo) formaliter peccaturus est, nisi occasionem deserat. Accedit quod saltem in posita hypothesisi urgent haec Christi: < Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et proiice abs te: bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. » ' (S. Alf. VI, 457). Denique S. Congregatio indicis in opere Pellizarü *De Monialibus* contrariam opinionem decreto 21 April. 1693 suppressam voluit.

IV. Absolutio occasionariorum. Quoad occasionariorum absolutio- 462
nem haec speciatim veniunt notanda:

i. *Qui versatur in occasione proxima, voluntaria et continua, cui valde addictus est, non absolvatur, antequam occasionem physice vel quasi-physice ' deseruerit, nisi specialis ratio sit absolutionem statim concedendi.* Deducitur *piimum* ex eo quod « talis poenitens est indispositus ad absolutionem, si petit eam, antequam occasionem removeat » (S. Alf. Prax. Conf. n. 66). Est autem indispositus, quia exponit se periculo gravi infringendi propositum i. e. non amovendi occasionem proximam; quod ita exponit S. Alfonsus: « Ablatio occasionis est res magnopere ardua, et non fit nisi quis magnam vim sibi inferat, ut avellatur ab illa occasione, ad quam, propter praeteritam sui animi adhaesionem, remanet valde propensus. Et ideo, si occasio non aufertur ante absolutionem, poenitens de facili post absolutionem se decipiet, falso sibi suadendo quod tentationibus resistet; et sic, occasione non dimissa, profecto redibit ad vomitum » (VI, 454; III, 436). Quodsi poenitens ad periculum non advertat, per se a confessario monendus est; monitus autem evadit indispositus, si nihilo minus velit statim absolutionem recipere. *Accedit* quod confessarius qua medicus per se tenetur uti medio, sine quo poenitens gravi periculo infringendi propositum expositus est (S. Alf. l. c.). *Denique* theologi longe communius propositionem enuntiatam admittunt. Ita v. g. S. Carolus Borromaeus, S. Thomas a Aillanova, S. Francisais Xaverius, S. Leonardus a P. M., Ven. Paulus Segneri, Lehmkuhl. Buceroni, Prümmer etc. etc. quorum testimonia affert Ter Haar. '

Quae sint speciales rationes a regula recedendi seu absolutionem statim concedendi, vide n. 407.

Obi. 1. Opinio S. Alfonsi nititur fundamento dubio, scilicet graviter peccare eum, qui se tantum probabili peccato exponat.

Resl>. remittendo ad probationem illius doctrinae et refutationem eorum, quae ei opponuntur (n. 468).

Obi. 2. Antiquiores theologi consulunt tantum, non praescribunt sententiam, quam S. Alfonsus propugnat.

' Matth. XVIII, 9.----'. Puta, si de ancilla agitur, famulatui renuntiando, etsi non statim discedat. ----- * O. c. n. 117 sq.

Resp. cuiusmodi interpretationem adversari sensui obvio et claro testimoniorum, de quibus supra sermo fuit.

463 2. *Qui versatur in occasione proxima, voluntaria et continua, non absolvatur, antequam media assignata adhibuerit, nisi specialis ratio sit absolutionem statim concedendi.* Ratio est, quia, attentis maximis blanditiis occasionis *praesentis* indeque exoriendo periculo negligendi media assignata, voluntas poenitentis remedio dilationis sustinenda est. « Censeo enim, inquit S. Alfonsus, quod confessarius tamquam medicus teneatur aptare suo poenitenti remedia opportuniora, ut ille suam faciat salutem; reorque nullum aliud aptius antidotum ministrari posse ei qui est in occasione proxima, quam dilationem absolutionis: dum experientia docet quod poenitentes, postquam absoluti discedunt, ut plurimum negligunt media praescripta adhibere, et sic facillime recidunt. Cum e converso, quando ipsis absolutio denegatur, vigilantius satagunt remedia exsequi et tentationibus obsistere, impulsique a timore ne cum ad confessarium redibunt, iterum sine absolutione dimittantur » (VI, 456). Quae sint speciales rationes a regula recedendi seu absolutionem statim concedendi, vide n. 407.

464 3. *Qui adit occasionem proximam voluntariam et interruptam, et bis terve absolutus sine ulla emendatione revertitur:*

a) Si ostendat sola signa ordinaria dispositionis, per se absolvi nequit; cum enim iam pluries occasionem non vitaverit, quamvis facile eam vitare potuerit, iure dubitatur de dispositione; (sub conditione) absolvi potest, si adsit aliqua e causis n. 404 assignatis.

β) Si aut ex se, aut a confessario monitus ostendat signum extraordinarium dispositionis, pro satis disposito haberi atque absolvi potest (S. Alf. VI, 454; Prax. Conf. n. 66).

465 4. Occasionarius, qui est habituatus recidivus, tractetur, prout expositum est n. 461-463, ubi de habituatis recidivis diximus (S. Alf. VI, 455» 456).

Coroll. Confessarius non omittat poenitenti, qui in occasione proxima necessaria versatur cumve adit, assignare remedia non peccandi; quae sunt:

i° *Diminuere vim occasionis.* Non raro pauca verba forti animo dicta, seria comminatio aut exprobratio, hiatus oris ad clamandum, relatio rei alicui qui potest remedium apponere, sufficiunt ut perfidus insidiator animo deciciatur et ab omni molestia cesset. Deinde vitare debet, ne solus cum sola versetur, omnem familiaritatem fugere, et quantum fieri potest etiam aspectum complicitis, de eo non loqui, non cogitare, et similia. Adhaec, si occasio non est *in esse*, mansionem in ea, quoad fieri potest, brevare, et negotia necessaria celeriter absolvere debet.

2° *Diminuere vim passionis,* nullum ei fomentum praebendo per otium, libertatem sensuum, pravas cogitationes, pravas lectiones, intemperantiam etc.; item illam subiiciendo per laborem, ieiunia et alias macerationes, si possibile sit.

3° *Augere vires spirituales* oratione, frequentatione Sacramentorum, et aeternarum veritatum meditatione. Quotidie, mane praesertim, renovet propositum non amplius peccandi, consultius coram Crucifixo. Si occasio non est *in esse*, semper antequam eam adeat, idem propositum renovet.¹

Articulus II.

De aliquibus occasionibus in specie.

§ I. De concubinato.

Distinguendum inter concubenarios, qui in adiunctis ordinariis et eos, qui in mortis periculo versantur.

1. Concubinarii in adiunctis ordinariis versantes, i. *Si concubinatus* 466 *publicus est*, tolli debet aut per matrimonium aut per separationem; non autem passim per media, quibus occasio remota evadat, quia ita periculum et scandalum vix removeri possunt; si illud in casu rarissimo permittatur, scandalum, quoad fieri possit, removeatur absolutam occasionis necessitatem pervulgando, et vitam vere Christianam instituendo.

2. *Si concubinatus occultus est*, tolli potest et debet aut per matrimonium aut per separationem aut, si ineluctabiles difficultates tam matrimonio quam separationi obstant, per media, quibus occasio remota evadat. Dicitur:

a) *Aut per matrimonium*; quod quidem per se maxime suadendum. Attamen passim non recurratur ad matrimonium *secretum* seu *conscientiae*, nisi concubinarii publice censeantur matrimonio iuncti (cfr. tract, de matrim.).

b) *Aut per separationem*. Si matrimonium moraliter est impossibile vel saltem non eligitur, et separatio moraliter possibilis est, haec imponi debet. Si separatio brevi fieri possit, concubinarii non absolvantur, antequam separati sint, nisi sit specialis ratio absolutionem statim impertiendi (n. 471). Si separatio brevi fieri nequeat, concubinarii operam dent, ut quamprimum fieri possit; neque tunc, nisi specialis adsit ratio, absolutio concedatur, antequam adhibuerint media non relabendi (S. Alf. III, 436); de quibus nunc dicetur:

c) *Aut per media quibus remota evadat*. Media autem praeter generalia (n. 474) sunt:

u) *Si concubinarii in eadem domo habitant*: i° Uterque complici aperte denuntiet, se nolle amplius talem vitam ducere; 2° si concubinus noctu ad illam divertit, ianuam ita claudat, ut aperiri nequeat.

¹. Berardi, n. 79-83; Aertnys-Damen, II, n. 478.

β) Si concubifarii in diversis domibus habitant: i° Concubina concubino advenienti ianuam non aperiat; 2° curet, ut cum alia femina habitet vel saltem sola non reperiatur; 3° quandoque suadeatur, ut mutet domicilium.

467 II. Concubinarii in mortis periculo versantes. 1. *Si concubinatus publicus est*, ita dicendum: a) si *concubinarius iam sensibus destitutus est*, sub conditione absolvatur, atque etiam Extrema Unctione donetur (cfr. tamen n. 485).

b) *Si sensibus quidem utitur, sed tamen in extremis versatur*, ita ut neque matrimonium contrahendi neque separationem efficiendi tempus suppetat, concubinarius ad poenitentiam reductus absolvi debet, et reliquis sacramentis muniri. Curandum tamen, quantum possibile erit, ut complex non se ostendat, atque ut moribundus scandalum reparet, sive per seipsum sive per sacerdotem coram testibus veniam petendo. Si hic modus scandali reparandi prudenter adhiberi nequeat, ipsa Viatici delatio sufficientem scandali reparationem involvere videtur.

c) *Si infirmitas moram patitur*, occasio et scandalum per matrimonium aut separationem dimoveantur. Si neque matrimonium neque separatio locum habere possunt, hanc impossibilitatem coram testibus quamprimum divulgandam declaret, simulque promittat se, si forte convaluerit, separationem effecturum ac nullum amplius cum complice commercium habiturum; adhaec adhibeantur media n. 475 assignata.

2. *Si concubinatus occultus est*, ita procedendum: a) Ut supra sub a) dictum est.

b) Ut supra sub b); sed reparatio scandali, ut patet, non requiritur.

c) Ut supra sub c); sed notes in casu, aliquando ad matrimonium *conscientiae* posse recurri (cfr. tract, de matrim.).

§ II. De procationibus.

468 I. *Procationes* seu visitationes adamantium intuitu matrimonii, spectatis hodiernis moribus, pro necessariis haberi possunt. Attamen passim non sine periculo fiunt, quamvis periculum magis ex procatione *solitaria*, quam ex procatione *qua tali* exoriatur. Procatio solitaria intelligitur ea, quae extra aliorum conspectum locum habet.

II. *Procatio solitaria* pluribus iam a priori, ut ita dicam, occasio proxima est; multis occasio proxima evadere potest; atque, ubi primum procantes graviter peccarunt, occasio proxima evasit, et ut talis a confessorio pertractari debet.

III. Quo magis periculum diminuatur, adhibeantur cautiones quae sequuntur:

1. Procatio iis solis permittatur, qui possunt et volunt matrimonium inire intra rationabile tempus. Si qui iuniores procationem inceperint, haec differatur; si spes satis cito ineundi nuptias ob aliam quam ob aetatem rationem deest, et procatio commode interrumpi nequit, visitationes minuantur.

2. Adamantes non habitent *sub eodem tecto*.

3. Quamprimum consensum parentum obtineant; quod non impedit, quominus aliquando, etiam insciis parentibus, initia quaedam amoris tolerentur, nimirum, ut noverint, num reciprocus quidam affectus adsit.

4. Ne *solus cum sola* versetur, seu procatio ne fiat extra aliorum conspectum, quod contingit, si fit in cubiculo clauso; in domo dum nemo adest vel omnes cubitum discesserint; cum puella pervesperi vel nocte iuvenem ad ostium domus sequitur; in loco remoto; in obscuro, utut in loco publico: minus, cum in cubiculo versantur et mater subinde brevi ob negotia domestica discedit: vix vel nullatenus, cum iuvenis interdiu puellam per viam publicam comitatur. Magis periculosum etiam est, si procantes ex industria solitudinem quaerunt.

5. Ne visitationes sint nimis frequentes, neque nimis protractae.

6. Ne, si contingat eos solos versari, inter se appropinquent; quod in se periculosum et tactibus impudicis ansam dat.

7. Spiritualibus subsidiis, maxime frequentia sacramentorum se muniant.

Coroll. Non facile *ob sola peccata* — scilicet si ceteroquin nihil procationi obstat — abruptio procationis imponatur; sed potius omni modo, etiam relapsis absolutionem differendo, curetur, ne solus cum sola versetur. Ita dixerim: 1° quia procatio *solitaria* potius quam ipsa procatio occasio est peccandi; 2° quia procatio, cui ceteroquin nihil obstat, sine incommodo satis gravi abrumpi nequit, et 3°, etiamsi abrumpatur, postea facile redintegratur. Quod si procantes, qui peccaverint, ob singularia adiuncta soli tantum conversari possint, procatio iure occasio necessaria dicitur; siquidem procationi, cui ceteroquin nihil obstat, renunciare grave incommodum est.

§ III. De periculis domesticis.

I. *Ancilla*, quae heri sollicitationi cessit vel ob fragilitatem gravi peri- 469
culo ei cedendi exposita est, tenetur alium famulatum quaerere, atque si ad hunc finem opus sit, monere parentes, se periculo esse expositam.
« Haec tamen, addit S. Alfonsus, intelligenda sunt, si huiusmodi persona sit fragilis et parum devota; nam si esset pietati dedita et cauta, et

opportuna adhiberet remedia ad tentationes repellendas ac passioni obviandum, tunc eam non obstringerem ad occasionem auferendam » (VI, 452). Pariter ancilla debet alium quaerere famulatum, si filius familias vel famulus ipsi est occasio proxima peccandi, nisi monendo herum vel filii parentes, occasione finem imponere possit et malit (S. Alf. VI, 439), — *Ipsemet herus* tenetur, si fieri possit sine gravi incommodo — cuiusmodi esset suspicio uxoris — sub uno aliove praetextu dimittere ancillam.

II. *Adolescens*, cui frater in eodem lecto cubans, est occasio peccandi, tenetur, si spes sit, lecti mutationem quaerere, atque, si ad hunc finem necesse sit, parentes de fratris malitia monere. Si lecti mutatio sperari nequeat, tenetur nihilo minus monere parentes, nisi frater a turpibus omnino desistat.

§ IV. De choreis.

470 I. « Choreae secundum se non sunt malae, nec actus libidinis, sed laetitiae » (S. Alf. III, 429), possunt tamen illicitae esse ratione *finis*, puta libidinis quaerendae gratia, quod facilius quam in aliis obtingit in choreis larvatis; ratione *periculi*, maxime ob modum quo fiunt; ratione *scandali*; item ratione periculi oriundi ex eo, quod iuvenes et puellae post actas choreas sine comitatu domum petunt. Ceterum choreae, etiam honestae, ideo quoque quoad fieri possit arceantur, quia, maxime si frequentiores evadant, animi levitatem cum iuvenum tum puellarum fovant, eorumque devotionem diminuunt. Choreae iuniorum (bals d'enfants) pariter magnopere improbandae sunt.

Quoad *periculum* choreis annexum notes: Choreae, quae publice instituuntur, passim periculosiores sunt quam eae, quae inter paucas familias ducuntur; pariter maius periculum est in choreis, quae cum larvis aguntur; choreae opulentorum ratione vestitus, populares ratione levitatis agendi et loquendi haud ita raro grave periculum secum ferunt; atque generatim res multum pendet a conditione sociali et educatione.

II. Quoad *occasionem proximam*, quam choreae constituere natae sunt, ita dixerim:

1. Choreae *valde inhonestae* sive ratione vestitus seu nuditatum, sive ratione modi quo aguntur, passim sunt occasio proxima peccandi.

2. Choreae *satis inhonestae* pluribus, maxime iuvenibus occasionem proximam creant: hisce accensentur multae choreae hodiedum usitatae, quae arctum saltantium amplexum postulant corporumque etiam contactibus ansam praebent. Ratio cur dictae choreae, quamvis satis inhonestae,

pluribus tantum, — non autem, maxime quoad puellas, communiter — occasionem proximam constituunt, haec est, quia mens inter saltandum ad alia distrahitur, maximeque motibus rythmicis occupatur: quod ab intensis cogitationibus impuris plures prohibet.

3. Choreae *honestae* ratione sui aliquibus occasioni proximae sunt. Possunt vero facile esse — quod etiam aliis choreis applicandum — occasio proxima ratione defectus comitatus in reditu.

Coroll. Choreae valde inhonestae prohibeantur. Quoad alias, quae poenitenti occasioni proximae sint, videndum, num *ratione sui* an *ratione defectus comitatus* periculum creent. Si prius locum habet, ipsae choreae omnino poenitenti prohibeantur, nisi ratio gravis, v. g. absoluta parentum vel mariti voluntas excuset; quae prohibitio, si de choreis satis inhonestis agitur, magis etiam urgenda ob scandalum ipsis annexum. Si alterum contingit, urgeatur obligatio non sine comitatu domum petendi.

III. Facile graviter peccant *introducetes* choreas, sive eas promovendo, sive eas agendo, sive eis agendis domum cedendo. Si tamen usus in omnibus vicinis paroeciis viget, fere existentiae in propria paroecia aequivalet. Ceterum caupones tenentur curare, ut omnia honeste fiant.

IV. Ubi usus chorearum non existit, parochus et confessarii eas. etiam honestas prudenter arceant. Ubi existit, nec prudenter aboleri potest, adlaborandum, ne nimis protrahantur, neque iuvenes et puellae sine fido comite domum redeant. Ceterum parochi et confessarii, quoad prudenter fieri possit, fideles a choreis avertant.

§ V. De spectaculis theatralibus.

i. Spectacula theatralia periculosa esse possunt tam ratione sui, quam 471 ratione chorearum, quae interponuntur, saepiusque ob saltatricum vestitum, modum saltandi et gesticulationes lascivas valde ad venerea excitant.

II. Quoad *occasionem proximam*, quam constituere nata sunt, haec tene:

1. Spectacula et choreae *valde inhonestae* permultis occasio proxima sunt. Pariter spectacula religioni *notabiliter contraria* multis grave periculum creant.

2. Spectacula et choreae *satis inhonestae* occasio relativa sunt; *leviores* aliquibus gravi periculo sunt (S. Alf. III, 427).

3. Si spectacula praesertim ad musicam audiendam adeuntur, periculum facilius amovetur, modo theatra non nimis turpia sint. Et quoad choreas notandum, spectatores earum occasione facilius egredi posse.

III. *In dubio*, num spectaculum, quod exhibebitur, turpe sit vel religioni contrarium, illud adire per se illicitum est. Ceterum confessarius poenitentes, praesertim a theatris publicis adeundis prudenter avertat, ideo quoque, quia theatrorum frequentatio aequae ac chorearum animi levitatem promovet et devotionem diminuit.

§ VI. De pravis scriptis.

472 I. Libri et diaria *ex professo seu notabiliter religioni vel bonis moribus contraria* passim occasio proxima sunt. Eiusmodi sunt v. g. diaria socialista et multa opera romanensia. Libri et diaria, quae *non ita notabiliter religioni vel bonis moribus adversantur*, occasio *relativa* sunt. Huc referuntur plura diaria liberalia, multaque opera romanensia, utpote erotica.

II. In dubio, num liber periculosus sit, eum perlegere illicitum est.

§ VII. De pravis consortiis.

473 I. Quoad *societates proprie dictas*, confer dicta t. I, n. 509.

II. Quoad periculum, quod creant socii in officina, in domibus militibus etc; hae occasiones passim *necessariae* sunt. Confessarius multus in eo sit, ut versantes in occasione sacramenta frequentent.

III. Frequentatio incredulorum, si agitur de conversatione familiari et habituali, facile periculum grave secum fert. Secus dicendum de conversatione rara et interrupta; attamen magis periculosi sunt *circuli*, ut dicuntur, maxime iuniorum, qui v. g. ludendi, artis musicae tractandae gratia erecti sunt, sive iuvenes et puellae simul conveniunt, sive tam catholici quam acatholici ipsis ascripti sunt.

§ VIII. De pravis scholis.

474 De hisce fuse dictum est t. I, n. 714 sq.

Articulus V.

De confessione moribundorum.

475 I. *Absolvi potest moribundus, qui sacerdoti praesenti signum confessionis praebet*, puta nutu capitis, pressione manuum, oculis etc. Etenim omnia ad valorem requisita, scilicet intentio, contritio manifestata et confessio adsunt vel saltem adesse iure praesumuntur.¹

¹ Cone Arausicanum I, cap. 12 (apud Labbe, t. 4, col. 703 sq); Cone. Carthaginiense IV, cap. 70 (apud Labbe, l. c. col. 1443; cfr. can. *Is qui* 8, caus. 26, qu. 6); S. Leo Papa, Epist. 108 (al. 83) ad Theodor, cap. 5 (apud Migne, Patrol., lat. t. 54, col. 1013 sq); Rit. Rom. tit. III, cap. 1, n. 25.

II. *Pariter absolvi potest moribundus sensibus destitutus, qui desiderium confessionis ostendit, antequam sacerdos accesserit.* *

Disputatur, utrum hoc casu moribundus *absolute* an *sub conditione* absolvendus sit. Plures censent, eum absolvendum esse *absolute*, quia Rit. Rom. l. c. hunc casum aequiperare videtur casui priori nec de conditione mentionem facit. Alii docent, absolutionem *sub conditione* dandam esse- quia non certo habetur accusatio ad valorem sacramenti requisita, atque subinde etiam de dispositione dubitari potest (S. Alf. VI, 4 81).

III. *Moribundus sensibus destitutus, qui nec sacerdoti praesenti signum confessionis manifestum praebet, nec ante adventum sacerdotis desiderium confessionis ostendit, sub conditione absolvi potest, quoties aliquatenus probabile est, requisita ad valorem adesse.* In extremis enim extrema tentanda. Iam vero passim non certo deest intentio recipiendi sacramentum, atque fortassis a moribundo exhibetur signum aliquod confessionis et doloris (puta suspirium), quamvis sacerdos illud non advertat. Accedit quod non certo falsa est doctrina, quae docet, solam contritionem vel attritionem internam esse conditionem necessariam ad valorem sacramenti. Hinc absolvi possunt: 1° Catholicus, sive christiane vixit sive non vixit christiane; 2° catholicus, qui in ipso actu peccati (v. g. ebrietatis, suicidii) sensibus destitutus est: 3° apostata, qui ante defectionem non repulit sacerdotem, quia in extremo periculo constitutus forte resipivit; 4° is, de quo dubitatur, utrum necne catholicus sit (S. Alf. VI, 482, 483).

Observes, *auditum* passim diutius persistere quam alios sensus; hinc sacerdos moribundum alta voce alloquatur, eique generalem accusationem et actum contritionis suggerat.

Quacr. 1. num absolvi possit qui, antequam sensibus destitutus sit, *sacerdotem* 476 *repulerit.*

Resp.: Spectata reverentia sacramento debita, praestat, ut videtur, eum non absolvere, nisi sensuum destitutio diutius perduret, aut moribundus signum praebet, quod cum aliqua probabilitate pro declaratione mutatae voluntatis haberi possit.

Quacr. 2. *quoties* moribundus absolvi possit.

Resp. 1. « *Dum infirmus adhuc sensibus viget*, absolutionem pluries ei conferri post brevem reconciliationem iuvabit.

Resp. 2. « *Si infirmus iam sensibus caret*, non expedit saepius intra eundem diem Absolutionem ei impertiri. Verum in hoc sacerdos ex conscientia, quam novent, infirmi se dirigere debet; nam si ille habituatus fuit in pravis cogitationibus, si aliquo vulnere moritur, aut aliqua odii vel impuri amoris passione est

*. Cone. Arausicanum I, cap. 12 (apud Labbe, torn 4, col. 703 sq); Cone. Carthaginense IV, cap. 76 (apud Labbe, l. c. coi 1443; cfr. can. *Is qui* 8, caus. 26, qu. 6); S. Leo Papa, Epist. 108 (al. 83) ad Theodor, cap. 5 (apud Migne, Patrol, lat. torn. 54, col. 1013 sq); Rit. Rom. tit. III, cap. 1, n. 25.

irretitus; si infirmitas est nimis acerba et ipse non libenti animo suffert, tunc saepius Absolutio dari potest; sin autem, sufficit ut trium aut quatuor horarum spatium intercedat; frequentius tamen, si iamiam moriturus est» (S. Alf. Prax. Conf. n. 276).

Nota. < Non abs re erit aegrotum, dum mente pollet, monere ut, si loqui non possit, signum aliquod determinatum det, dum Absolutionem quaerit, aut dum Sacerdos ipsi conferre vult: c. g. oculos claudat vel reseret, manum elevet, caput inclinet et similia > (S. Alf. Prax. Conf. n. 276).

477 IV. Apparenter mortui.¹ Instans mortis seu separationis animae a corpore a nemine determinari potest. Quoad signa mortis secutae, ne rigiditas cadaverica quidem, sed sola putrefactio progressa pro certo mortis signo habetur. Fuerunt² autem et sunt medici, qui censeant, non solum in casu asphyxiae, verum etiam in aliis casibus vitam aliquamdiu latenter persistere, postquam ordinaria vitae signa cessaverint; idque tam in casibus repentinis, quam cum morbus ordinarium exitum habuerit. Quoad casus repentinos plures apparenter mortui ad vitae activitatem rediisse narrantur. Quoad morbum ordinarium nituntur praesertim experientiis in animalibus perfectis. Porro, spectatis eis, quae ab aliquibus medicis aseruntur, nec pro certo falsis habenda sunt, ita dicendum videtur:

1. Casu, quo quis (apparenter) defunctus est, sive *ex accidenti repentino*, sive *ex morbo quod per breve tempus duravit*, valde suadendum, ut sacramenta necessaria (consultius primum Extrema Unctio, deinde Absolutio) sub conditione ministrentur, idque etiam duabus vel pluribus horis postquam aliquis videtur mortuus.

2. Casu, quo quis *modo ordinario* defunctus videtur, dicunt vitam latentem passim per brevius tempus puta per quadrantem vel semi-horam persistere; hinc per illud tempus sacramenta necessaria licet ministrare.

3. Ubi suspicio est, haberi casum asphyxiae, longius etiam tempus pro ministrandis sacramentis admittitur. Dictus autem casus occurrere potest post uraemiam, elepsiam et alios morbos, de quibus Antonelli³ et Capellmann-Bergmann.⁴

Articulus VI.

De confessione acatholicorum baptizatorum.

478 Dicimus de acatholicis baptizatis, qui in bona fide vel saltem non certo in mala fide sunt. Iam vero :

¹. Cfr. Ferreres-Geniesse, La mort réelle et la mort apparente, et leurs rapports avec l'administration des Sacraments; Revue de Lille, 1905-1906, p. 442 sq. 481 sq.; Nouv. Rev. Théol. 1911, p. 606 sq; 1907. p. 497 sq. Cfr. Lacroix, de Poenit. VI, n. 1104. Medicina pastoralis, II, n. 612 sq. — 4. Pastoral-Medizin, S. 358 sq.

I. Extra pendum mortis acatholici baptizati licite absolvi nequeunt. < Vetitum est, ita can. 731, § 2, Sacramenta Ecclesiae ministrare haereticis aut schismaticis, etiam bona fide errantibus eaque petentibus, nisi prius, erroribus reiectis, Ecclesiae reconciliati fuerint. »

II. In periculo mortis. Distinguimus inter acatholicos, qui confessionem admittunt, et eos qui eam reiciunt.

i. *Qui confessionem admittunt*, ut v. g. schismatici, absolvi possunt, prout sequitur :

a) *Si iam sensibus destituti sunt*, possunt absolvi, secundum haec S. Off.¹ «An schismaticis in mortis articulo sensibus destitutis absolutio et extrema unctio conferri possit? Resp. *Sub conditione, affirmative*, praesertim si ex adiunctis coniicere liceat eos implicite saltem suos errores reiicere, remoto tamen efficaciter scandalo, manifestando scilicet adstantibus Ecclesiam supponere, eos in ultimo momento ad unitatem rediisse ».

b) *Si non sunt sensibus destituti*, per se absolvi nequeunt, quia per se prius doctrinam revelatam doceri, atque obligationem eam amplectendi implere debent. Accedit can. 731, § 2 supra citatus. λ. Identur vero, scandalo remoto, quasi per accidens absolvi posse, sive, monitione facta, bona fide in errore perseverare censeantur, sive non monentur, ne forte bona fide destituantur. Nam *primum* quidem nullatenus perspicitur, quid ex rei natura propugnatae sententiae obstet. Prohibitio autem mere positiva, ubi agitur de salute hominis in periculo mortis constituti, non facile admittatur. *Deinde* S. Off.² ad quaesitum « An aliquando absolvi possint schismatici materiales, qui in bona fide versantur; » S. Off. inquam, ad illud quaesitum respondit : « Cum scandalum nequeat vitari ; *negative*; praeterquam in mortis periculo; et tunc, efficaciter remoto scandalo.

Obi. i. Can. 731, § 2 absolute vetat sacramenta ministrare schismaticis, nisi prius, erroribus reiectis, Ecclesiae reconciliati fuerint ; ergo neque in periculo mortis licitum est.

Resp. A priori aegre admittitur, canonem cum responso S. Off. componi non posse. Et re vera canon bene ita intelligi potest, ut statuatur, quid *per se* fieri debeat ; quod non impedit, quominus ob causam valde gravem a regula recedatur ; qualis causa in casu posito utique adest.

Obi. 2. S. Off. 17 Maii 1916 ad quaesitum II: «An schismaticis materialibus in mortis articulo constitutis bona fide sive absolutionem sive extremam unctionem petentibus, ea sacramenta conferri possint sine abiuratione errorum » ; respondit: «. *Negative*, sed requiri ut meliori quo fieri potest modo, errores reiiciant

¹. 17 Maii, 1916, ad 2 (apud Theol.-prakt. Quartalschrift, 1916, p. 692-695).
---- 20 Iui. 1898 (Collect n. 2012).

et professionem fidei faciant. >¹ Ergo schismatici, saltem antequam sensibus destituantur, absolvi nequeunt.

Resp. Iterum a priori aegre admittitur, hoc responsum non posse cum responso 20 Iui. 1898 componi. Et sane responsum ita intelligi potest, ut schismatici *per se* absolvi nequeam, nisi errores reiciant et professionem fidei faciant. Immo S. Off. addendo, ea peragenda esse < meliori quo fieri potest modo, » forte innuit, non semper urgendam esse *explicita*!»! reiectionem errorum et professionem fidei.

2. *Qui confessionem reiciunt, non debent* absolvi ; attamen non damnaverim eum, qui illos ad poenitentiam incitatos sub conditione absolvat, secundum dicta n. 41 ; prudenter tamen procedas, maximeque ad contritionem perfectam eos adducere conaris.

Coroll. I. In dubio, num acatholicus moribundus et sensibus destitutus confessionem admittat, potest sub conditione absolvi.

Coroll. II. Qui acatholico moribundo assistit, non omittat ipsum ad contritionem perfectam atque ad actum caritatis cum aliis actibus praevis adducere, quo securius salvetur.

Pars III.

De susceptione sacramenti Poenitentiae.

479 Cum actus poenitentis, positi in ordine ad susceptionem sacramenti Poenitentiae, huius materiam proximam constituent, ea quae sacramenti susceptionem respiciunt, supra expositis iam comprehenduntur. Hinc sufficit per modum brevissimae repetitionis notasse haec:

I. Ut quis *capax* sit recipiendi sacramentum Poenitentiae requiritur, ut sit baptizatus et post baptismum peccaverit. Si non peccaverit post baptismum, deest materia, circa quam sacramentum versatur.

II. Ut quis *valide* sacramentum Poenitentiae recipiat, praeter intentionem requiritur, ut sit contritus et peccata clavibus subiciat. Contritio enim et confessio materiam proximam sacramenti constituunt.

III. Ut quis *fructuose* sacramentum recipiat, requiritur contritio aestimative summa et universalis; num talis contritio requiratur ad valorem, disputatur (n. 299).

IV. Ut quis *licite* sacramentum Poenitentiae recipiat, requiritur, ut, si sit excommunicatus vel personaliter interdictus, prius a censura absolvatur (cfr. tract. de poenis ecclesiasticis). Qui sacramentum illicite recipit, ob defectum contritionis etiam invalide illud suscipit, nisi bona fide procedat.

¹ Apud Theol.-prakt Quartalschrift, 1916, p. 692-695.

APPENDIX.

De Indulgentiis.¹

(S. Thom. Suppi, q. 25-27; S. Alf. Theol. Mor. l. VI. n. 531-538;
Horn. Apost. tr. 16, n. 62-72).

Sacramentum Poenitentiae a Christo Domino institutum est ad remit- 480
tendam cum culpam tum poenam aeternam et temporalem, pro peccatis
commissis debitam. Contingit autem, non omnem poenam temporalem
per sacramentum remitti. Porro poena superstes remitti potest tum per
alia sacramenta, tum per bona opera — siquidem singulis inest valor
satisfactorius — tum per indulgentias. Hinc dissertatio de indulgentiis
apte annectitur tractatui de Sacramento Poenitentiae, quippe quod ad
integram peccatorum remissionem ordinetur.

Dicemus autem *primum* de indulgentiis generatim, *deinde* de aliquibus
indulgentiis speciatim.

Pars 1.

De indulgentiis generatim.

Disseremus *primum* de indulgentiarum notione seu essentia, existentia
et divisione, *deinde* de concessione, *tum* de consecutione, *denique* de
translatione, suspensione et cessatione indulgentiarum.

SECTIO I.

De notione, existentia et divisione indulgentiarum.

1. Notio. Indulgentia est remissio coram Deo poenae temporalis debi- 481
tae pro peccatis, ad culpam quod attinet iam deletis, quam ecclesiastica
auctoritas ex thesauro Ecclesiae extra sacramentum concedit pro vivis
per modum absolutionis, pro defunctis per modum suffragii (can. 911).
Dicitur:

1. *Remissio poenae temporalis*; non autem culpae sive mortalis sive
venialis; neque poenae aeternae, sed temporalis tantum.

2. *Coram Deo*. Hoc patet tum e damnata propositione 19 Lulheri a
Leone X: « Indulgentiae his, qui veraciter eas consequuntur non valent
ad remissionem poenae pro peccatis actualibus debitae *apud divinam*
iustitiam; »³ tum ex authentica declaratione Pii XI¹ edita contra Syno-
dum Pistoriensium propositiones 40 et 41.

¹ Cfr. Beringer-Steinen, Dic Ablassé⁴; Fanfani, De indulg. manuale theore-
tico-practicum; Stein, De indulgentiis lucrandis. -----⁵. Denz-Bannw. n. 759
-----⁶. Denz.-Bannw. n. 1540 et 1541.

Ceterum indulgentiae *tantum* valent coram Deo quantum Ecclesia verbis suis exprimit, ita ut v. g. indulgentia *plenaria* ex se omnem poenam temporalem remittat, indulgentia v. g. *unius anni* ex se tantum valeat quantum valeret unus annus poenitentiae, secundum canones poenitenciales transactus, independenter a devotione vel fervore subiecti. Ratio est, quia «quantitas effectus sequitur quantitatem suae causae. Causa autem remissionis poenae in indulgentiis non est nisi abundantia meritorum Ecclesiae, quae se habet sufficienter ad totam poenam expiandam; non autem causa effectiva est vel devotio, vel labor, vel datum recipientis indulgentiam, aut causa, pro qua datur indulgentia; unde non oportet ad aliquid horum proportionare quantitatem remissionis, sed ad merita Ecclesiae, quae semper superabundant » (S. Thom. Suppi, q. 25, a. 2). « Nec in hoc fit nimis magnum forum de misericordia Dei (ut quidam dicunt), nec divinae iustitiae derogatur, quia nihil de poena dimittitur, sed unius poena alteri computatur » (S. Thom. l. c.).

3. *Debitae pro peccatis ad culpant quod attinet iam deletis.* Manente enim reatu culpaе, poena ipsi respondens remitti nequit. Remissa autem culpa, non necessario omnis poena temporalis remittitur.

4. *Ecclesiastica auctoritas*, quippe cui soli competat disponere de thesauro communi. Quinam autem sint subiectum dictae potestatis, exponitur n. 494.

5. *Ex thesauro Ecclesiae.* Per thesaurum Ecclesiae intelligitur cumulus satisfactionum Sanctorum tam in coelis regnantium quam in terra degentium, quas ipsi aliis non applicarunt. Scilicet omni operi bono ex gratia procedenti inest triplex valor: *meritorius*, quatenus, aliis conditionibus impletis, ius confert ad iustam mercedem; *impetratorius*, quatenus vim habet a Deo deprecative obtinendi bona; *satisfactorius*, quatenus ratione difficultatis ipsius operis et saltem ratione reluctationis nostrae naturae satisfacere potest laesae Dei iustitiae. Porro satisfactiones Christi, infiniti utique valons; item satisfactiones sanctorum, quatenus neque ad propriam poenam delendam necessariae, neque ab ipsis aliis personis applicatae fuerint, *thesaurum Ecclesiae*, ut dicitur, constituunt.

6. *Extra sacramentum*; quibus indulgentia distinguitur a remissione poenae, quae fit vi clavium in sacramento Poenitentiae.

7. *Concedit pro vivis per modum absolutionis, pro defunctis per modum suffragii.* Scilicet:

a) Indulgentia *vivis* concessa est actus iudicialis, quo Ecclesia satisfactiones Christi et Sanctorum subditis suis definitive applicat in substitutionem poenae temporalis pro culpa remissa adhuc debitae. Fit igitur per modum absolutionis seu est *quasi-absolutio*; non autem pura putaque absolutio, quia habet *solutionem* annexam, quatenus fidelibus applicat satisfactiones ab aliis praestitas. Hinc S. Thomas: « Ille qui indulgentias suscipit, non absolvitur simpliciter loquendo a poena debita, sed datur ei, ut debitum solvat » (Suppi, q. 25, a. 1, ad 2).

b) Indulgentia *pro defundis* — in quos Ecclesia iurisdictione caret — involvit, Ecclesiam ex potestate suum administrandi thesaurum offerre — seu lucranti indulgentiam ius concedere suo nomine offerendi — Deo satisfactiones Christi et Sanctorum. Ipsum deprecando, ut velit eas acceptare in substitutionem poenae a defunctis luendae. Hinc eiusmodi indulgentia non valet nisi per modum suffragii.

Ex dictis consequitur, indulgentiam concessam *vivis*, servatis servandis, infallibilem habere effectum. De effectu vero respectu *defunctorum* disputatur, utrum necne infallibilis sit. Alii affirmant, quia Deus eo ipso quod S. Pontifici dedit potestatem concedendi indulgentias pro defunctis, videtur quoque se promissione obligasse ad indulgentias illis applicandas. Alii negant vel saltem censent, applicationem *totius valoris*, atque animabus *designatis* non esse infallibilem, quia talis promissio divina nullatenus probatur. Etenim potestas Ecclesiae concedendi indulgentias pro defunctis involvit tantum competentiam offerendi Deo pro defunctis thesaurum spiritualem sibi (i. e. Ecclesiae) concreditum. Atqui eiusmodi competentia non arguit *promissionem* divinam acceptandi quod offertur. Huic sententiae favet responsum S. C. Indulg. (d. 28 Iui. 1840) sensu obvio sumptum. « Per indulgentiam altaris privilegiât!, si spectetur *mens concedentis* et *usus clavium potestatis*, intelligendam esse indulgentiam plenariam, quae animam statim liberet ab omnibus purgatorii poenis. Si vero spectetur *applicationis effectus*, intelligendam esse indulgentiam, cuius mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptationi respondet » (S. Alf. VI, 534, sub 10).

II. Existentia indulgentiarum admittenda est, si probatur: i° ex- 482
sistere in Ecclesia thesaurum satisfactionum, quae in se sufficiunt ad delendam coram Deo poenam temporalem pro peccatis debitam ; 2° istas satisfactiones esse fidelibus applicabiles ; 3° Ecclesiam gaudere potestate eas applicandi. Porro :

1. *Exsistit in Ecclesia thesaurus satisfactionum, quae in se sufficiunt ad delendam coram Deo poenam temporalem pro peccatis debitam.* Sequitur e propositionibus damnatis Lutheri a Leone X. Nam, ut supra notavimus, propositione 19 damnavit doctrinam Lutheri, quae docet, indulgentias non valere ad remissionem poenae pro peccatis actualibus debitae *apud divinam iustitiam*; propositione autem 17 idem S. Pontifex damnat: « Thesauri Ecclesiae, unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi et Sanctorum. » 1 Unde exsistit in Ecclesia thesaurus satisfactionum, quae in se sufficiunt ad delendam *coram Deo* poenam temporalem pro peccatis debitam. Existentia talis thesauri ceteroquin patet e superabundant! et infinita satisfactione, quae operibus Christi utpote Personae divinae inest, quamque pro nobis Deo Patri obtulit.

2. *Dictae satisfactiones fidelibus applicabiles sunt.* Patet e propositio-

1. Denz.-Bannw n. 757.

nibus damnatis citatis; quoad satisfactiones Christi insuper patet ex opere redemptionis, quo Salvator pro nobis Deo satisfecit; quoad satisfactiones superabundantes Sanctorum sequitur e dogmate communionis Sanctorum, vi cuius mutua bonorum participatio in Ecclesia habetur.

3. *Ecclesia gaudet potestate eas fidelibus applicandi*; quod probatur Sect. II.

483 III. Divisio indulgentiarum. Indulgentiae maxime dividuntur:

1. In *plenarias* et *partiales*, prout poenam pro peccatis debitam ex se plane vel partialiter remittunt. Porro quum conceditur indulgentia v. g. unius anni, sensus est. tantum poenae alicui remitti, quantum ei remitteretur, si per annum ageret poenitentiam, olim secundum canones pro peccatis imponi solitam (S. Alf. VI, 535). Per *quadragenas* autem quae quandoque annis annectuntur — v. g. indulgentia septem annorum et septem quadragenarum — non intelligitur aliquod tempus praeter ipsos annos, sed ea pars anni, in qua durior poenitentia praescripta erat, scilicet tempus quadragesimae.

2. In *personales*, *locales* et *reales*, prout conceduntur certis tantum personis, v. g. religiosis, membris confraternitatis; aut affixae sunt certis locis, v. g. ecclesiae, altari i. e. earum piae visitationi etc; aut annectuntur certis rebus, v. g. rosariis, numismatibus etc. i. e. pio eorum usui.

3. In *temporarias* et *perpetuas*, prout in perpetuum vel ad certum tantum tempus conceduntur.

4. In indulgentias *pro vivis tantum*, *pro defunctis tantum*, et *tam pro vivis quam pro defunctis*.

Coroll. I. Ex dictis consequitur, quam merito can. 911 statuat, indulgentias magni faciendas esse, earumque usum — quod de fide est — esse maxime salutarem. Indulgentiae enim, praeterquam quod remittunt poenam temporalem, fideles excitant ad contritionem aliaque opera salutaria, cum non concedantur nisi poenitentibus atque certis sub conditionibus.

Coroll. II. Qui quaestum faciunt ex indulgentiis, simoniae rei sunt (t. I, n. 621); immo ex can. 2327 plectuntur ipso facto excommunicatione Sedi Apostolicae simpliciter reservata.

SECTIO II.

De concessione indulgentiarum.

484 1. Existentia potestatis in Ecclesia concedendi indulgentias. Ecclesiae competere potestatem indulgentias elargiendi, de fide est ex Trid.;'

' Cone. Trid. sess. 25, Decr. de Indulg.

2. Sess. 25, Decr. de Indulg.

et sequitur e potestate, quam Christus Ecclesiae contulit, remittendi peccata et credentibus aperiendi regnum coelorum ;¹ nam ad remissionem perfectam peccati et ad aperiendum regnum coelorum etiam pertinet ablatio poenae temporalis, remissa peccatorum culpa, adhuc residuae. Hanc potestatem extra sacramenti collationem posse adhiberi, patet e sensu generali verborum, quae etiam continent potestatem docendi et leges ferendi ; quod utique extra sacramentum locum habet. Ceteroquin omnis traditio inde a primis saeculis hanc potestatem in Ecclesia agnoscit. ’

II. Subiectum potestatis. Solus S. Pontifex proprio et pleno iure 485 indulgentias concedere potest (can. 912). Ratio est, quia ille illeque solus de thesauro communi Ecclesiae disponere potest, cui regimen totius Ecclesiae commissum est. Porro S. Pontifex dictam potestatem passim exercet per S. Poenitentiarium, cuius est de iis omnibus indicare quae spectant ad usum et concessionem indulgentiarum, salvo iure S. Officii videndi ea quae doctrinam dogmaticam circa easdem indulgentias vel circa novas orationes et devotiones respiciunt (can. 258, § 2). S. Pontifice inferiores eatenus possunt potestate ordinaria indulgentias elargiri, quatenus illud expresse a iure ipsis concessum est. Ius autem statuit:

i. *Quoad indulgentiam plenariam.* a) Benedictionem papalem cum indulgentia plenaria, secundum praescriptam formulam, impertiri possunt Episcopi in sua quisque dioecesi bis in anno, hoc est die sollemni Paschatis Resurrectionis et alio die festo sollemni ab ipsis designando, etiamsi iidem Missae sollemni adstiterint tantum (can. 914). Si quis Episcopus habet plures regendas dioeceses non potest in altera earum benedictionem papalem, Paschati Resurrectionis adnexam, iure proprio in alium diem transferre.*

b) Abbates vel Praelati nullius, Vicarii et Praefecti Apostolici, etsi episcopali dignitate carcant idem (scilicet benedictionem papalem cum indulgentia plenaria, secundum praescriptam formulam impertiri) possunt in suis territoriis uno tantum ex sollemnioribus per annum diebus (can. cit.).

c) Regulares, qui privilegium habent impertiendi benedictionem papalem, non solum obligatione tenentur servandi formulam praescriptam, sed hoc privilegio uti nequeunt, nisi in suis ecclesiis et in ecclesiis monialium vel tertiariorum suo Ordini legitime aggregatorum ; non autem eodem die et loco* quo Episcopus eam impertiat (can. 915).⁰

d) Parocho aliive sacerdoti qui infirmis assistat, facultas est eis concedendi benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria in articulo mortis, secundum

¹. Math. XVI, 18. ----- s. Cfr. Fanfani, o. c. p. 19-22 ----- A. A. S. XXII, p. 195.----- ‘. I. c. in civitate, oppido (Breve Leon. XIII, 2 Iui. 1882).-----* Hic autem non agitur de benedictione papali, quam in fine missionum vel similibus adiunctis religiosis, missionariis impertire permittitur, sed de privilegio quo, sine alia functionis conditione, regulares benedictionem istam impertire valent (Aert nys-Damen, Theol. Mor., II, n. 1112).

formam a probatis liturgicis libris traditam, quam benedictionem impertiri ne omittat (can. 468, § 2).

c) Episcopi, Abbates vel Praelati *nullius*, Vicarii ac Praefecti Apostolici et Superiores maiores religionis clericalis exemptae, possunt designare et declarare unum altare privilegiatum quotidianum perpetuum, dummodo aliud non habeatur, in suis ecclesiis cathedralibus, abbatialibus, collegiatis, conventualibus, paroecialibus, quasi-paroecialibus, non autem in oratoriis publicis vel semi-publicis, nisi sint ecclesiae paroeciali unita seu eiusdem subsidiaria (can. 916).

2. *Quoad indulgentias partiales*, a) *Cardinales* a sua promotione in Consistorio facultate gaudent concedendi indulgentias ducentorum dierum, etiam toties quoties lucrandas, in locis vel institutis ac pro personis suae iurisdictionis vel protectionis; item in aliis locis, sed a praesentibus solummodo, singulis vicibus, lucrandas (can. 239, § i, 240).

b) *Metropolitae* seu Archiepiscopi possunt tam in propria dioecesi quam in dioecesibus suffraganeis indulgentias centum dierum concedere (can. 274, 2°).

c) *Episcopi residentiales* a capta possessione dioecesis gaudent iure concedendi indulgentias quinquaginta dierum in suae iurisdictionis locis (can. 349, § 2, 2°). Verba autem *in suae iurisdictionis locis* non ita intelligenda sunt, ut Episcopi prohibeantur concedere indulgentias religiosis exemptis vel in eorum ecclesiis.¹

d) *Vicarii et Praefecti Apostolici*, etiam qui character episcopali carent, eadem ac Episcopi residentiales facultate pollent (can. 294, § 2); 50 *Episcopus consecrator*, cum consecratur ecclesia vel altare, licet iurisdictione in territorio careat, indulgentiam concedit unius anni ecclesiam vel altare visitantibus in ipsa consecrationis die; in die vero anniversaria quinquaginta dierum, si sit Episcopus; centum, si Archiepiscopus; biscentum, si S. R. E. Cardinalis (can. 1166, § 3). *Vicarii Capitulares* et *Vicarii Generales* potestate ordinaria concedendi indulgentias carent; siquidem Ius illos non enumerat. Ii igitur sicut et caeteri supra non enumerati nequeunt indulgentias concedere nisi ex commissione seu delegatione S. Pontificis vel alius, cui facultas delegandi expresse indulta sit

e) *Nuntii* quid possint, ex eorum litteris eruatur.

Nota. i. Inferiores Romano Pontifice nequeunt. 1° facultatem concedendi indulgentias aliis committere, nisi id eis a Sede Apostolica expresse fuerit indultum; 2° indulgentias concedere *defunctis* applicabiles; 30 eidem rei seu actui pietatis vel sodalitis, cui iam a Sede Apostolica vel ab alio indulgentiae concessae sint, alias adiungere, nisi novae conditiones adimplendae praescribantur (can. 913).

Nota. 2, Generales Ordinum et Praelati Religiosorum, attento iure communi, nulla gaudent potestate ferendi Indulgentias, at nonnulli eorum privilegium habent reservandi sibi et concedendi aliis facultatem impertiendi quasdam benedictiones — e. g. benedictionem coronae SS. Rosarii — quibus sunt adnexae Indulgentiae.

456 III. Interpretatio potestatis concedendi indulgentias. Potestas tam ordinaria quam delegata interpretanda est secundum propriam verborum

*. P C 6 Dec. 1930 (A. A. S. 1331, P- 25).

Fanfani, o. c. p. 17.

significationem et communem loquendi usum; in dubio vero late sumenda est (can. 49, 50; S. Alf. 534).

IV. Usus potestatis concedendi indulgentias. 1. Ut concessio *valida* 487 sit, requiritur *insta causa*. Ratio est, quia S. Pontifex non est dominus thesauri Ecclesiae, sed eius dispensator tantum constitutus est. Dispensatori autem non censetur concessa facultas de bonis pro libitu, i. e. sine iusta causa disponendi (S. Thom. Suppi. 9. 5, a. 2; S. Alf. n. 532).

2. Praeterea ad *liceitatem* requiritur causa *proportionata* quantitati indulgentiae, ita ut pro maiori maior requiratur causa. Gravitas autem causae diudicanda « non ex operis tantum difficultate sed ex fine intento et operis ad ipsum utilitate » (S. Alf. 1. c.).

Disputatur, utrum proportio causae *ad valorem* requiratur. Porro cum S. Alfonso (1. c.) et communiori sententia affirmandum videtur, quia dispensatori non videtur concessa facultas *prodige* de bonis disponendi. Ceterum, indulgentia concessa, causa proportionata semper praesumitur adesse. Praeterea, etiamsi causa proportionata deficeret, certo tamen valerent privilegia indulgentiae annexa, v. g. facultas absolvendi a reservatis, haec enim iuris ecclesiastici sunt.

Nota. Potest S. Pontifex vel Episcopus aliquando indulgentiam concedere sine iniunctione operis alicuius; quia potest adesse iusta et rationabilis causa sic indulgendi, e. g. viro digno, vel in articulo mortis.¹

V. Publicatio indulgentiarum concessarum. 1. Indulgentiae Romae 488 promulgatae nulla ulteriori indigent publicatione. Romae autem promulgatae intelliguntur indulgentiae concessae sive per *Brevia*, sive per decreta *Act. Ap. Sed.* contenta.

2. Novae indulgentiae, ecclesiis etiam regularium concessae, quae Romae promulgatae non sint, ne pervulgentur, inconsulto Ordinario loci. — In edendis libris, libellis, etc., quibus concessionibus indulgentiarum pro variis precibus aut piis operibus recensentur, servetur praescriptum can. 1388'

3. Qui a Summo Pontifice impetraverint indulgentiarum concessionibus pro omnibus fidelibus, obligatione tenentur, sub poena nullitatis gratiae obtentae, authentica exemplaria earundem concessionum ad Sacram Poenitentiarum deferendi (can. 920). Dicitur:

¹. Aër TNYS-Damen, Theol. Mor. II, n. 1113. -----'. Can. ille statuit: Indulgentiarum libri omnes, summaria, libelli, folia, etc., in quibus earum concessionibus continentur, ne edantur sine licentia Ordinarii loci. — Requiritur vero expressa licentia Sedis Apostolicae ut typis edere liceat, quovis idiomate, tum collectionem authenticam precum piorumque operum quibus Sedes Apostolica indulgentias annexuit, tum elenchum indulgentiarum apostolicarum, tum summarium indulgentiarum vel antea collectum, sed nunquam approbatum, vel nunc primum ex diversis concessionibus colligendum.

i. *Concessiones pro omnibus fidelibus*. Indulgentiae *fro omnibus fidelibus* concessae intelliguntur eae quas omnes fideles semper et ubique lucrari possunt, sine speciali usu rei benedictae vel participatione piae confraternitatis vel visitatione determinatae ecclesiae.¹

2. *Authentica exemplaria*, i. e. scriptum documentum, vel propria S. Pontificis manu subsignatum vel subscriptum a S. R. E. Cardinali, quod vivae vocis oraculum testetur. ¹

489 V. Interpretatio aliquarum indulgentiarum concessarum vel concedendarum. i. Indulgentia plenaria concessa pro festis Domini Nostri Iesu Christi vel pro festis Beatae Mariae Virginis, intelligitur concessa dumtaxat pro festis quae in calendario universalis reperiuntur. — Concessa indulgentia plenaria vel partialis pro festis Apostolorum, intelligitur concessa dumtaxat pro eorum festo natali. — Indulgentia plenaria concessa ut *quotidiana perpetua* vel *ad tempus* visitantibus aliquam ecclesiam vel publicum oratorium ita intelligenda est ut quacunque die, sed semel tantum in anno, ab unoquoque fidei acquiri possit, nisi aliud in decreto expresse dicatur (can 921).

2. Indulgentia alicui Festo affixa acquiritur a fidelibus die fixo rite constituto in Dioecesi sua; a Regularibus Ordinibus die fixo rite constituto in Calendario suo; ab adscriptis sodalitati alicuius Regularis Ordinis, die fixo rite constituto in Calendario Dioecesis vel in Calendario Ordinis, non tamen in utroque die. Ita S. C. Indulg.²

3. Cum indulgentia plenaria semel in *mense* conceditur iis, qui quoddam bonum opus per integrum mensem perfecerint, mensis non necessario computandus est a die primo ad ultimum, sed intelligitur *spatium mensis* continuum, i. e. triginta dierum. ^{*}

SCHOLION.

De facultate benedicendi res cum applicatione indulgentiarum.

490 I. Qui recepit facultatem benedicendi cruces, numismata, scapularia, coronas etc. cum applicatione indulgentiarum, non tenetur eam exhibere Ordinario, nisi exprimatur in concessione/ Qui obtinuit facultatem *privatim* benedicendi pias res cum applicatione indulgentiarum, non potest ea facultate uti *publice* v. g. in ecclesia vel oratorio coram fidelibus inibi congregatis et res benedicendas manu tenentibus. ¹

¹. Berincer-Stfjxen, o .c. I, n. 199-200.-----J. 29 Aug. 1864; 12 Ian. 1878. -----
Aertnys-Damen, II, n. 1120. ----- S. C. Indulg. 5 Febr. 1841. ----- 8. S. C.
Indulg. 7 Jan. 1843.

II. Quoad *formam* seu ritum in benedictionibus servandum haec tene:

1. Forma *ordinaria* seu consueta — quae fit formando crucem super rem benedicendam, sine pronuntiatione alicuius formulae et sine aspersione aquae benedictae — sufficit pro crucibus, numismatibus et coronis, exceptis tamen coronis SS. Rosarii et Septem dolorum; sufficit quoque pro crucifixis cum indulgentia plenaria in articulo mortis; item pro crucifixo Viae Crucis in favorem fidelium impeditorum; atque semper videtur sufficere, quando nulla forma propria praescribitur: quo casu certe sufficit signum crucis cum verbis *In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*, una cum aspersione aquae benedictae super obiectum, cui indulgentiae annectendae sunt.³

2. Forma *propria* adhibenda est pro coronis SS. Rosarii et Septem Dolorum, pro crucibus stationum Viae Crucis, pro indulgentia plenaria in articulo mortis seu Benedictione Apostolica, ut dicitur, pro adserptione Confraternitati sacri Scapularis, etc. *

Cardinales ex can. 239, § 1, 5° et 6° inde a sua promotione gaudent facultate benedicendi ubique, solo crucis signo, cum omnibus indulgentiis a Sancta Sede concedi solitis, rosaria, aliasque coronas precatorias, cruces, numismata, statuas, scapularia a Sede Apostolica probata caque imponendi sine onere inscriptionis; item sub unica benedictione erigendi, in ecclesiis et oratoriis etiam privatis aliisque piis locis, stationes *Viae Crucis* cum omnibus indulgentiis, quae huiusmodi piutn exercitium peragentibus impertitae sunt: nec non benedicendi pro fidelibus, qui causa infirmitatis vel alius legitimi impedimenti sacras stationes *Viae Crucis* visitare nequeant, Crucifixi icones cum applicatione omnium indulgentiarum devoto exercitio eiusdem *Viae Crucis* a Romanis Pontificibus adnexarum.

SECTIO III.

De consecutione indulgentiarum.

Dicendum *primum* de subiccto capaci consequendi indulgentias, *deinde* de requisitis, ut subiectum capax indulgentias consequatur.

CAPUT I.

De subiecto capaci consequendi indulgentias.

Ut quis capax sit sibi lucrandi indulgentias, debet esse baptizatus, non 491 excommunicatus, in statu gratiae saltem in fine operum praescriptorum, subditus concedentis (can. 925, § 1). Dicitur:

Cfr. S. C. Indulg. 14 April. 1840; 7 Jan. 1843; 29 Febr. 1864; S. Off, 18 Maii, 1914 (A. A. S. p. 346). s. Cfr. Beringer-SteinEN, o. c. I, n. 836.
' S. C. Indulg. 5 Febr. 1841; 12 Mart. 1855; 29 Febr. 1864; 22 Mart. 1879.

1. *Sibi*. Quatenus enumerata requirantur, ut quis indulgentiam *defunctis* applicet, postea dicemus.

2. *Baptizatus*; quia Ecclesia caret jurisdictione in non-baptizatos, etiam in catechumenos.

3. *Non excommunicatus*, quia concessio indulgentiarum pertinet ad communionem Sanctorum, qua Ecclesia excommunicatos privat.

Disputari potest, utrum haeretici et schismatici *materiales* indulgentias acquirere possint. Negandum videtur; nam tales haeretici et schismatici voluntate quidem pertinent ad corpus Ecclesiae, sed pro *foro externo* ab Ecclesia videntur considerari ut haeretici et schismatici formales; de internis enim non iudicat. Porro Ecclesia actum suum iurisdictionis in casu non videtur extendere ad eos, qui ab ipsa pro foro externo ut haeretici formales considerantur.

4. *In statu gratiae saltem in fine operum*. Ratio est, quia « membrum mortuum non suscipit influentiam ex aliis membris vivis; sed ille, qui est in peccato mortali, est quasi membrum mortuum; ergo per indulgentias non suscipit influentiam ex meritis vivorum membrorum » (S. Thom. Suppi, q. 27, a. 1). Accedit responsum S. C. Indulg.,¹ quod declarat, sensum clausulae « Corde saltem contrito » esse, ut contritio exigatur, « quatenus aliquis in peccato mortali constitutus ac *propterea incapax lucrandae cuiusvis indulgentiae* per perfectam contritionem cum proposito confessionis ad statum gratiae restituatur et capax fiat indulgentias assequendi. » Denique can. 925, § 1 absolute requirit statum gratiae, ut quis sibi indulgentiam acquirat. Hinc etiamsi admitteretur, Ecclesiam posse constituto in mortali concedere indulgentiam partialem, scilicet remissionem poenae debitae ob peccata iam ante remissa, tamen illud de facto obtingere, omnino negandum videtur (S. Alf. n. 534, sub. 9).

Quatenus requiratur status gratiae, ut quis indulgentiam *defunctis* applicet, statim indagabimus.

Hic autem locus est notandi haec S. Alfonsi. « Nemo consequitur plenariam indulgentiam peccatorum omnium, nisi omni culpa, etiam veniali, liber sit, quando ultimum opus explet,... (nam) certum est peccatum veniale non remissum quoad culpam non posse remitti quoad poenam... Illud tamen veniale non impedit, quominus remittatur poena debita aliis peccatis iam remissis » (n. 534, sub 19). Hinc per se nihil prohibet, quominus qui carcat dispositione requisita ad indulgentiam plenariam *integre* lucranda, eam *partialiter* lucretur. Atque de facto can. 926 statuit: Plenaria indulgentia ita concessa intelligitur ut si quis eam plenarie lucrari non possit, eam tamen partialiter lucretur pro dispositione quam habet.

5. *Subditus concedentis*, quia actus iurisdictionis, qualis est concessio

¹. 17 Dec 1870

indulgentiae pro vivis, in solos subditos exerceri potest. Cum vero indulgentia ad modum privilegii concedatur, nihil impedit quominus, *postquam fuerit concessa*, etiam non subditi eam possint lucrari ad normam can. 927: Nisi aliud ex concessionis tenore appareat, indulgentias ab Episcopo concessas lucrari possunt tum subditi extra territorium, tum peregrini, vagi, omnesque exempti in territorio degentes.

CAPUT II.

De requisitis, ut subiectum capax indulgentias consequatur.

Ut vero, ita can. 925, § 2, subiectum capax eas revera lucretur, debet 492 habere intentionem saltem generalem eas acquirendi et opera iniuncta implere statuto tempore ac debito modo secundum concessionis tenorem.

Itaque requiritur primum *intentio*, quia Ecclesia beneficia sua non tribuit nisi volenti. Sufficit autem intentio *generalis*, qua quis vult lucrari omnes indulgentias, quas per opera exercenda poterit lucrari; eaque *habitualis*, i. e. semel elicitata et non retractata (S. Alf. VI, 534, 140). Ecclesia scilicet, a cuius mente benigna tota haec res pendet, non censetur virtualement multo minus actualem requirere, immo can. 925, § 2, qui de sola intentione sine addito dicit, satis significat omnem intentionem, etiam habitualement sufficere. Suadetur tamen, ut quis quovis mane eliciat intentionem lucrandi omnes indulgentias operibus per diem exercendis forte annexas.¹ Denique videtur sufficere intentio *implicita* i. e. ea, qua quis vult, ut opera sua tantum prosint, quantum poterunt prodesse-

Praeter intentionem requiritur impletio operum iniunctorum, de qua uberius agendum. Dicemus *primum* de operibus implendis generatim, *deinde* de aliquibus operibus speciatim, *denique* de commutatione operum.

I. Opera implenda generatim considerata. Impletio operum est con- 493 ditio, sine qua indulgentia acquiri nequit, ita ut neque ignorantia, neque bona fides, neque impotentia aliquem invent. Nec iuvat opus aequivalens vel etiam praestantius operi praescripto substituere. Opera autem implenda sunt integre, personaliter, moraliter bene, statuto tempore et debito modo. Dicitur:

1. *Personaliter*; excipe tamen eleemosynam, secundum dicenda n. 566.

2. *Integre*. « Quodsi unum ex operibus iniunctis vel in toto vel in parte notabili ex ignorantia, negligentia vel impotentia omittatur... excepto casu legitimae commutationis, indulgentia non acquiritur. »¹ Attamen omissio partis exiguae cum in se tum respectu operis praescripti,

\ Cfr. Raccolta, p. XI. ----- '. Raccolta, VIII.

non obstat indulgentiae lucrandae, ut si parum comedas in ieiunio, vel in recitatione Rosarii tria *Ave* omittas. Ratio est, quia opus censetur moraliter positum. Secus si v. g. ex quinque *Pater* et *Ave* praescriptis unum omittatur (S. Alf- n. 534 sub 14 et 16). Quaenam prae oculis habenda sint, si peculiaris oratio assignetur, vide n. 507.

3. *Moraliter bene*, secundum dicta t. I, n. 242; hinc actus ne partim quidem bonus, ut actus ex sola vanitate positus, ad indulgentiam lucranda ineptus est.

4. *Statuto tempore*. Porro determinatio temporis est ad inchoandum et ad finiendum privilegium, ita ut impletio ante vel post assignatum tempus peracta, invalida sit.

5. *Debito modo*, puta si oratio statuatur *genuflectendo* recitanda.

Non refert, quo ordine opera impleantur. ‘

Nota i. Opere cui praestando quis lege aut praecepto obligatur, nequit indulgentia lucrificari, nisi in eiusdem concessione aliud expresse dicatur; qui tamen praestat opus sibi in sacramentalem poenitentiam iniunctum et indulgentiis forte ditatum, potest simul et poenitentiae satisfacere et indulgentias lucrari (can. 932). Hinc nequit quis horas canonicas debitas recitando indulgentiam lucrari. Excipiuntur *sacramentalis poenitentia*, ut habet can. cit.; item *communio paschalis*, ut declaravit S. C. Indulg., excipiendo tamen casum, quo indulgentia conceditur in forma iubilaei; excipiuntur quoque imposita a regula, si haec non obligat sub peccato. Nec quidquam impedit, quominus quis indulgentiam lucretur praestando opus *er voto* vel *promissione* debitum, quia votum et promissio neque lex sunt neque praeceptum.

Nota 2. Uno eodemque opere, cui ex variis titulis indulgentiae annexae sint, non possunt plures acquiri indulgentiae, nisi opus requisitum sit confessio vel communio, aut nisi aliud expresse cautum fuerit (can. 933). Ita v. g., cum expresse cautum sit, simul acquiri possunt indulgentiae Apostolicae et SS. Rosarii, forte coronae annexae, item indulgentiae SS. Rosarii et Crucigerorum, annexae eidem coronae. ‘

494 II. Opera implenda speciatim considerata. Opera, quae ad indulgentiam saltem plenariam lucrandam saepius praescribuntur, sunt: Confessio, S. Communio, visitatio alicuius ecclesiae vel oratorii publici et oratio ad mentem S. Pontificis. Haec designari per notam clausulam « *suetis conditionibus* », patet ex nova collectione iussu S. Poenitentiariae edita ac decreto 22 Febr. 1929⁴ approbata.

495 i. *Confessio*. Quoties indulgentia conceditur cum clausula « *contritis et confessis* » vel simili, confessio sacramentalis tanquam conditio sta-

⁴ S. C. Indulg. 19 Maii 1759 (Decr. auth. n. 214). -----'. 13 Dec. 1841; 10 Maii 1844,-----'. S. Poenit. 17 Febr. 1922 (A. A. S. 1922, p. 143); 14 lun. 1922 (A. A. S. 1922, p. 394),-----'. S. C. Indulg. 12 lun 1907,-----'. A. A. S. 1929, P. 200.

tuitur, etiam pro iis, qui non habent mortale, quamvis pro hisce non requiratur absolutio. ‘ Attamen :

a) Ad quaslibet indulgentias lucrandas confessio forte requisita peragi potest intra octo dies qui immediate praecedunt diem cui indulgentia fuit affixa, item intra subsequentem totam octavam (can. 931, § 1).

b) Ad lucrandas indulgentias, concessas pro piis exercitiis trium vel plurium dierum, confessio etiam fieri potest intra octavam quae immediate sequitur exercitium expletum (can. 931, § 2).

c) Actualis confessio ad nullam indulgentiam lucrandam necessaria est eis qui solent, nisi legitime impediuntur, saltem bis in mense ad sacramentum poenitentiae accedere, aut sanctam communionem in statu gratiae et cum recta piaque mente recipere quotidie, quamvis semel aut iterum per hebdomadam ab eadem abstineant (cfr. can. 931, § 3). Excipe indulgentias sive iubilaei ordinarii et extraordinarii sive ad instar iubilaei (can. cit.).

2. 5. *Communio*. Haec in qualibet ecclesia etc. suscipi potest, etiamsi 496 visitatio determinatae ecclesiae praescribatur. Ceterum:

a) Communio suscipi potest in pervigilio diei, cui indulgentia est affixa, et intra subsequentem totam octavam (can. 931, § 1).

b) Ad lucrandas indulgentias concessas pro piis exercitiis trium vel plurium dierum, communio fieri etiam potest intra octavam quae immediate sequitur exercitium expletum (can. 931, § 2).

3. *Visitatio ecclesiae*; quocirca advertas:

497

a) Visitatio ecclesiae requirit ingressum in eam, atque quidem animo colendi Deum. ‘ Si quis tamen prae multitudine fidelium in eam ingredi nequeat, sufficit sese multitudini adiungere (S. Alf. n. 538, q. io). Quodsi visitatio ecclesiae *processionaliter* fiat, non sufficit, ad peragendam praescriptam visitationem, ut clerus et populus coram Ecclesia orantes transeant, nec ut clerus cum aliquibus ex processione ecclesiam ingrediantur et communem orationem recitent, ceteris extra ecclesiam consistentibus; sed requiritur, ut omnes ecclesiam ingrediantur, qui in ea contineri possunt, ibique communem orationem recitent.⁴ Ingressus ecclesiae S. Communionis recipiendae causa etiam pro visitatione computari potest.

b) Si praescribitur visitatio ecclesiae vel oratorii publici *determinati*, haec visitanda sunt. Si praescribitur visitatio ecclesiae *non determinatae*,

‘. Clausula « corde saltem contrito », in concessione indulgentiae si apposita sit, id unum significat, requiri statum gratiae, ut indulgentia acquiratur; non exigit, ut qui in statu gratiae versetur, actum contritionis eliciat (S. C. Indulg. 17 Dec 1870, Decr. auth. n. 427). Idem significatur, si indulgentia dicitur concedi < in forma Ecclesiae consueta ». -----’. S. C. Indulg. 19 Maii 1759 (Decr. auth. n. 214); 20 Aug. 1822 (Decr. auth. n. 253, ad II); 15 Dec. 1841 (Decr. auth. n. 295). -----’. Raccolta, p. XVI. -----*. S. C. Indulg. 18 Oct. 1901.

sufficit visitare quamcumque ecclesiam vel oratorium publicum, non autem semi-publicum vel privatum. Attamen:

‡ Quoties ad lucrandas indulgentias praescribitur visitatio alicuius ecclesiae *non determinatae* vel *indeterminati* alicuius oratorii publici, fideles utriusque sexus, qui perfectionis studio vel institutionis seu educationis aut etiam valetudinis causa in domibus ecclesiae vel publico sacello carentibus, de consensu Ordinariorum constitutis, vitam communem agunt, itemque personae omnes ad illis ministrandum ibidem commorantes, visitare queunt propriae domus sacellum in quo obligationi audiendi Sacrum iure satisfacere possunt, dummodo cetera opera iniuncta rite praestiterint (cfr. can. 929).²⁰ Cardinales a sua promotione in Consistorio, Archiepiscopi et Episcopi facultate gaudent lucrandi in propriis sacellis indulgentias, ad quas acquirendas praescripta sit visitatio templi alicuius vel publicae aedificulae civitatis seu loci, in quo Cardinales actu commorentur, quo privilegio etiam eorum familiares frui possunt (can. 239, § 1, ii^o; can. 349, § I, to^o). Denique si praescribatur visitatio determinatae *capellae* vel *altaris*, non sufficit tantum ingredi in ecclesiam, sed necesse est ad determinatam capellam vel altare sese conferre vel saltem sese sistere in loco, ex quo capella vel altare conspiciantur. s

c) Ad lucrandam indulgentiam *alicui diei* affixam, si visitatio ecclesiae vel oratorii requiratur, haec fieri potest a meridie diei praecedentis usque ad mediam noctem quae statutum diem claudit (can. 923).

d) Qui vult lucrari plures indulgentias, quarum singulae visitationem ecclesiae requirunt, tenetur tot visitationes instituere — scilicet, post quamlibet visitationem egrediendo et denuo ingrediendo — quot intendit indulgentias lucrari; quod etiam valet, si quae indulgentia toties acquiri possit quoties visitetur ecclesia. ’

498 4. *Recitatio precum*, quae, si ecclesiae visitatio praescribatur, in ipsa visitatione facienda imponi solet. Ceterum advertas:

a) Si ad lucrandas indulgentias oratio in genere ad mentem S. Pontificis⁴ praescribatur, mentalis tantum oratio non sufficit; oratio autem vocalis poterit arbitrio fidelium deligi, nisi peculiaris aliqua assignetur (can. 934, § 1). Itaque in casu posito *sola* oratio mentalis non sufficit; satis tamen est orationi mentali aliquam vocalem — non tamen minimam — addere (S. Alf. n. 538, q. 10). *

Ex communi sententia sufficiunt quinque *Pater* et *Ave* vel aequivalentia pro libitu eligenda, nisi peculiaris oratio praescribatur. At pro Indulgen-

⁴. Concessio nequit applicari indulgentiae Portiunculae, cum pro ea visitatio *determinatae* ecclesiae praescribatur, nisi tamen aliquibus illud sit specialiter concessum (A. A. S. XVI, p. 346, ad VI). — Adrianus VI, 1 April. 1523; Clemens VIII, 4 April. 1524; Fanfani, o. c. p. 47. — S. C. Indulg. 29 Febr. 1864 (Decr. auth. n. 399, ad II et III). — — 4 S. Pontifex intendit prosperitatem et exaltationem Ecclesiae, extirpationem haeresum, peccatorum conversionem, pacem denique populi Christiani. -----* Cfr. Bened. XIV. Constit. *Inter praeteritos*, § 83.

tia Portiunculae lucranda ex decreto S. Poenit. d. 10 Iuli 1924 requiritur recitatio 6 *Pater, Ave et Glorial*; nec possunt recitari aliae preces aequivalentes'

b) Si *peculiaris* oratio assignata fuerit, indulgentiae acquiri possunt quocunque idiomate oratio recitetur, dummodo de fidelitate versionis constet ex declaratione vel Sacrae Poenitentiariae vel unius ex Ordinariis loci ubi vulgaris est lingua in quam vertitur oratio; sed indulgentiae penitus cessant ob quamlibet additionem, detractionem vel interpolationem (can. 934, § 2). Hinc v. g. indulgentiae non acquiruntur, si in cantatis litanis B. M. V. semel tantum cantatur *Kyrie eleison*, neque si post singulos titulos non recitatur *Ora pro nobis*.' Mos autem annuntiandi ante singulas decades mysterium meditandum, non videtur nocere, cum in casu non habeatur interpolatio in ipsis precibus. Quoad usum vero mysterium in media salutatione angelica in memoriam revocandi, S. Poenit. privatim interrogata edixit,⁴ cum non posse servari et propagari, intactis indulgentiis. Attamen eadem Congregatio censet, canone 934, § 3 nullatenus revocatum esse *indultum*, quo Pius IX anno 1859, pro locis ubi mos iam involuerat, induisit, ut fideles tali ratione Rosarium recitantes valeant eiusdem indulgentias lucrari; quod indultum Bened. XV, supplicante S. Poenit., extendit ad omnes, qui iuxta praedictum morem in quibuslibet locis S. Rosarium recitare consueverint.⁵

c) Ad indulgentiarum acquisitionem satis est orationem alternis cum socio recitare, aut mente eam prosequi, dum ab alio recitatur (can. 934, § 3).

d) *Muti* lucrari possunt indulgentias adnexas publicis precibus, si una cum ceteris fidelibus in eodem loco orantibus mentem ac pios sensus ad Deum attollant; et si agatur de privatis orationibus, satis est ut eas mente recolant signisve effundant vel tantummodo oculis percurrant (can. 936). Denique ex concessione Bened. XIII *mutilati* indulgentias pro quibus lucrandis recitatio precum una cum aliquo corporis actu iniungitur, quem peragere impares sunt, lucrari valent fuis dumtaxat precibus.

Denique noto, a fidelibus alicui sodalitati ascriptis, indulgentias sodalitati concessas acquiri posse, etiamsi statuta societatis non servant, dummodo opera pro indulgentiis inposita impleant.

Quaer., num qui opera iniuncta perfectius, puta maiori iervore peragat, maiori mensura indulgentiae particeps fiat quam ille qui minus perfecte agat.

' A. A. S. XVI, p. 343, ad IX. ----- ' S. Poenit. 30 Ian. 1930 (A. A. S. 1930, p. 43). -----4 * S. Poenit. 21 Iui. 1919, ----- \ 27 Iui. 1920. ----- ' S. Poenit. 22 Ian. 1921 (A. A. S. 1921, p. 163). ----- ' S. Poenit. 22 Oct. 1917 (A. A. S. 1917, p. 539). ----- ' S. C. Indulg. 25 Ian. 1842 (Decr. auth. n. 298, ad II); cfr. can. 692.

Rcsp. i. Per se *neg*, quia Ecclesia communi fervore contenta est, atque in applicanda indulgentia eius, quod ultra debitum praestatur, rationem non habet.

Rcsp. 2. Per accidens facile fiet, ut qui ultra debitum praestet, magis indulgentiam participet, quatenus scilicet contritio ideoque remissio culpa magis universalis sit.

499 III. Commutatio operum. Pia opera ad lucrandas indulgentias iniuncta, confessarii possunt in alia commutare pro iis qui, legitimo detenti impedimento, eadem praestare nequeant (can. 935). Ad pia opera huc non pertinent ea, quae constituunt causam seu occasionem indulgentiae, ut v. g. usus crucifixi, qui Viam Crucis supplere debeat. Confessarius intelligitur, qui in fidelem, cui commutatio concedenda videtur, iurisdictione sacramentali gaudet, ita ut confessionem saltem valide audire possit. Commutatio autem non tantum intra, sed etiam extra confessionem fieri potest (S. Ali. n. 534, 150).

Sodales alicuius confraternitatis, qui ob infirmitatem vel incarcerationem impediuntur, quominus ecclesiam visitent, possunt indulgentias confraternitati concessas lucrari, etiam omissa visitatione forte praescripta.¹

500 *Quacr.*, quatenus eodem die plures indulgentiae acquiri possint.

Rcsp. i. Indulgentia *plenaria*, nisi aliud expresse cautum sit, acquiri potest semel tantum in die, etsi idem opus praescriptum pluries ponatur (can. 928, § i).

Rcsp. 2. Partialis indulgentia, nisi contrarium expresse notetur, saepius per diem, eodem opere repetito, potest lucrificari (can. 928, § 2).

Rcsp. 3. Ut satis per se patet eodem die *diversae* indulgentiae acquiri possunt, modo opera pro singulis iniuncta impleantur, vel si eadem praescripta sint, iterentur, quatenus iterari debeant; porro una eademque confessio et communio sufficit pluribus indulgentiis lucrandis (n. 502).^s Facultas autem lucrandi diversas indulgentias eodem die respicit cum indulgentias in uno die concurrentes propter festivitatem, tum illas, quas quis ob suam devotionem tali diei in hebdomade aut mense affixerit.¹

SCHOLION.

De applicatione indulgentiarum animabus purgatorii.

501 *Praen.* Quamvis S. Pontifex possit concedere, ut pro aliis viventibus indulgentias lucremur, de facto, ipso Pontifice sic disponente, nemo indulgentias acquirens potest eas aliis in vita degentibus applicare (can.

¹. S. C. Indulg. 20 Aug. 1887 (Collect, n. 1680). — a. S. C. Indulg. 29 Febr. 1664; 12 Ian. 1878 (Decr. auth. n. 434 ad 3). ----- ¹. S. C. Indulg. 29 Febr. 1664.

93°) ' Quoad applicationem vero indulgentiarum animabus purgatorii haec notamus:

I. Potestas S. Pontificis concedendi indulgentias pro defunctis. 502
S. Pontificem gaudere hac facultate, est fidei proximum ob damnationem eamque pluries repetitam sententiae contrariae. ' Constat autem e praxi Ecclesiae, qua S. Pontifices varias indulgentias animabus in purgatorio applicabiles statuerunt; et sequitur e dogmate communionis Sanctorum, vi cuius mutua bonorum communicatio in Ecclesia locum habet.

Modus concedendi indulgentias pro defunctis supra (p. 377) expositus est.

II. Requisita, ut acquirens indulgentias eas defunctis applicet. Re- 503
quiritur: i° ut S. Pontifex eas ut defunctis applicabiles concesserit; siquidem, ut statuit can. 913, 20, inferiores Romano Pontifice nequeunt indulgentias concedere defunctis applicabiles. Ceterum indulgentiae omnes a Romano Pontifice concessae, nisi aliud constet, animabus in purgatorio applicabiles sunt (can. 930). Requiritur 20 *intentio acquirentis*, qua velit, ut, et determinet in genere vel in specie, quibus indulgentia a se acquisita applicetur. Ratio est, quia S. Pontifex indulgentias tantum *applicabiles* reddit, ut sequitur ex can. 913, 20 et 930. Sufficit autem intentio virtualis vel etiam, quia agitur de quasi-donatione, habitualis.

Disputatur, utrum necne requiratur in lucrante *status gratiae*. S. C. Indulg. hac de re pluries interrogata d. 20 Aug. 1822 respondit: *Dilata*; et die 22 Februar. 1847: *Consulat probatos auctores*. Porro ex probatis auctoribus alii' negant, quia status gratiae requiritur tantum ut dispositio ad effectum indulgentiae (i. e. remissionem poenae) consequendum. Ergo si effectus percipiendus est a defuncto, sufficit ut hic in statu gratiae sit, non autem requiritur dictus status in vivente, qui conditiones indulgentiae implet. Attamen cum S. Alfonso (n. 534, sub 10) et aliis⁴ contrarium admittendum videtur. Etenim S. Pontifex concedendo indulgentias pro defunctis, eas *applicabiles tantum* constituit, ut sequitur cum ex concessionibus S. Pontificis tum ex can. 913, 2° et can. 930; a. v. concedit fidelibus quoddam ius in satisfactionibus Christi et Sanctorum vel saltem ius easdem satisfactiones nomine Ecclesiae Deo offerendi. Porro, si de peccatore agitur, prius admitti nequit, cum peccator nullam satisfactionem sibi mereri possit. Quoad

' Cum can. cit. non pugnat < privilegium altaris pro agonizantibus > quia in casu sacerdos celebrans non acquirit indulgentiam, sed indulgentia S. Missae annexa ab Ecclesia directe agonizanti applicatur per modum absolutionis. Hinc S. Off. 9 Nov. 1922, ad 1 respondit: Affirmative, ad quaesitum: Utrum post can. 930 novi Codicis adhuc perseveret existentia altaris pro agonizantibus.

' Ita v. g. prop. 42 damnata a Pio VI contra Synodum Pistoriensem (Denz.-Bannw. n. 1542).— S. BellarmiNus, IX' Indulg. l. l. c. 14; Billuart, De Indulg. dissert. unie art. 6. — De Lugo, Disput XXVII, n. 75; Tournely, De Poenit, qu. ult. art. 6; Wignandt, Tribunal Conf. tr. 14, n. 96.

alterum pariter aegre admittitur, eiusmodi ius concedi subiccto, quod ctiarn in fine operum ab ipso praestandorum in Dei inimicitia persistit: eo magis quod tunc Ecclesia peccatori concederet facultatem pro aliis faciendi, quod pro semetipso quoad peccata anteriora remissa facere nequit..

Quatenus indulgentiae defunctis applicatae infallibilem effectum producant, supra (p. 377) expositum est.

504 III. Mensura, secundum quam indulgentia defunctis obvenit. 1. Si indulgentia *plenaria* est, et *uni* applicatur, intelligitur (si ponamus, Deum Ecclesiae suffraganti annuere) omnes poenas residuas animae remittere. Si plenaria est, et *pluribus* vel *omnibus* applicatur — quod fieri potest — distributio Divinae Providentiae relinquitur.

2. Si indulgentia *partialis* est, puta unius anni, intelligitur remittere tantum poenae, quantum alicui remitteretur, si per annum ageret poenitentiam, olim secundum canones pro peccatis imponi solitam. Si partialis est, et *pluribus* vel *omnibus* applicatur, distributio Dei Providentiae relinquitur.

SECTIO IV.

De translatione, suspensione et cessatione indulgentiarum.

505 I. Translatio indulgentiarum in eo consistit, quod de uno loco in alium vel de uno tempore ad aliud transferuntur. De sola translatione quoad tempus quaedam notanda. Porro, spectato can. 922 :

1. Si transferatur sollemnitas externa festi, indulgentiae festo adnexae transferuntur in diem, quo externa sollemnitas instituitur; secus, si Officium tantum et Missa transferantur, et externa sollemnitas die proprio instituat.

2. Si agatur de festis, quae sine externa sollemnitate celebrantur, tunc indulgentiae transferuntur, si festum occasionaliter tantum transferatur.

3. Indulgentiae adnexae... sacris supplicationibus vel precibus novendialibus, septenariis, triduanis, quae ante aut post festum vel etiam eius octavo perdurante peraguntur, transferuntur vel non transferuntur, prout transferuntur vel non transferuntur indulgentiae ipsi diei festo adnexae.

Nota. Advertas tamen, non posse *bis*, utut diverso tempore, eandem indulgentiam acquiri; ita qui v. g. in una dioecesi indulgentiam festo Immaculatae Conceptionis annexam lucratus est, nequit eandem iterum lucrari in alia dioecesi, si ibidem versetur die, quo in ea externa sollemnitas festi celebratur.¹ Pro Indulgentia Portiunculae vero declaratum

¹ Raccolta, p. XI -----a. S. C. Indulg. 12 Ian. 1878 (Dccr. auth. n. 435, ad III),

est d. 13 Tan. †930, Christi fideles posse ipsam consequi d. 2 mensis in una ecclesia et die dominico proxime sequenti in alia ecclesia, ubi hic dies ad normam Decr. S. Pœnit. d. d. ro Tui. 1924, ad VTT substitutus fuerit. *

II. Suspendio indulgentiarum consistit in eo, quod indulgentiae ad 506 tempus cessant, transacto autem tempore, sine novo superioris actu reviviscunt. Porro :

1. Indulgentiae annexae alicui ecclesiae suspenduntur, si ecclesia funditus evertatur; reviviscunt vero si intra quinquaginta annos aedificetur in eodem vel fere eodem loco et sub eodem titulo (can. 924, § 1). Dicitur *fere eodem loco*, i. e. in parva distantia, puta 20 vel 30 passum. Si ecclesia per successivas reparationes etiam totaliter renovetur, indulgentiae persistunt.

2. Pariter suspenduntur indulgentiae altari annexae, si altare destruitur; reviviscunt vero, si sub eodem titulo et in eadem ecclesia utut in alio loco reaedificetur. Indulgentiae cruci missionum annexae continuantur, si cruci collapsae vel destructae nova substituitur, modo nova crux eodem vel fere eodem loco erigatur, cum consensu saltem tacito Episcopi. *

III. Cessatio indulgentiarum locum habet:

507

1. Per lapsum temporis ad quod concessae sunt.

2. Per revocationem concedentis huiusve Superioris.

3. Per mortem concedentis huiusvo iuris resolutionem tunc tantum cessant, si datae fuerint cum clausula: *ad beneplacitum nostrum*, vel alia aequipollenti; non autem, si datae fuerint absolute, sine clausula vel cum clausula: *ad beneplacitum S. Sedis* aut simili (cfr. can. 70 et 73).

4. Per mortem illius, cui indulgentiae concessae fuerunt, si agitur de privilegio *pure personali*; item per extinctionem Confraternitatis, si extinctio legitime locum habuit; secus si illegitime, quo casu indulgentiae, restaurata Confraternitate, reviviscunt.'

5. Per destructionem aut venditionem rei, indulgentiis ditatae; scii, can. 924, § 2 statuit: Indulgentiae coronis aliisve rebus annexae tunc tantum cessant, cum coronae aliaeve res *prorsus desinant esse vel vendantur*. Venditioni autem aequiperanda videtur *commutatio unius rei cum altera*.⁰

\ A. A. S. 1930. p. 23. ----- A. A. S. 1924, p. 346. --- S. C. Indulg. 16 Sept. 1623 (Decr. auth. n. 317); 18 Iui. 1902 (A. S. S. 1902, p. 62). ' S. C. Indulg. 22 Febr. 1888 (cfr. Anal, cedes. 1902 ,p. 261); 20 Iui. 1901. " S. C. Indulg. 26 Aug. 1840 (Decr. auth. n. 285). ----- Cfr. S. C. Indulg. 4 Iun. 1721 (Decr. auth. n. 78).

Itaque indulgentiae non cessant eo quod pretium solvitur, postquam corona vel res benedicta est, modo venditio ipsa ante benedictionem locum habuerit; neque cessant ex eo quod coronae, cruces etc. indulgentiis ditatae alii *donantur* vel *commodantur* ad indulgentias lucrandas: idque valet, etiamsi donans vel commodans dictas coronas, cruces etc. ad acquirendas indulgentias iam adhibuerit.¹ Neque obstat quod aliquid recipiatur vel etiam petatur, modo ne fiat titulo venditionis. Quoad coronas rotes, indulgentias globulis annexas esse; hinc catena mutari potest. Si globuli filo ligantur hocque rumpitur, ita ut globuli in unum colligantur, indulgentiae suspendi atque, corona restituta, reviviscere videntur.

Pars II.

De aliquibus indulgentiis in specie.

SECTIO I.

De altari privilegiato.

508 I. Notio. Privilegium altaris est privilegium, vi cuius indulgentia plenaria, sub certis conditionibus, celebrationi Missae annexa est. Haec indulgentia maxime quidem pro defunctis, subinde vero etiam pro vivis est concessa. Hodiedum vero pro solis defunctis concedi solet; quoad eam S. C. Indulg. 28 Iui. 1840 respondit — quae ceteroquin principiis generalibus congruunt — « per Indulgentiam altari privilegiato annexam, si spectetur mens concedentis et usus clavium potestatis, intelligendam esse indulgentiam plenariam, quae animam statim liberet ab omnibus Purgatorii poenis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligendam esse Indulgentiam, cuius mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptationi respondet.: » Porro haec indulgentia prae aliis certius effectum sortitur, quatenus a parte sacerdotis nihil requirit nisi applicationem Missae (n. 521).

Quoad sensum privilegii praeterea advertas: Indulgentia solum applicatur ei, pro quo Missa dicitur,¹ atque quidem uni tantum, etiamsi Missa pro pluribus celebretur⁴.

509 11. Divisio. Privilegium distinguitur *locale*, quod annexum est altari, ita ut omnes in eo celebrantes privilegio gaudeant; *personale*, quod ad-

¹. Cfr. S. Poenit. 18 Febr. 1921 (A. A. S. 1921, p. 164).-----¹. Dccr. auth. n. 283. Si haec indulgentia concessa est pro vivis atque defunctis, « interpretanda est ita ut tam pro vivis, si in altari de quo agitur Missae sacrificium applicetur, quain pro defunctis, si pro his S. Sacrificium applicetur, intelligatur concessa Plenaria Indulgentia: pro vivis ad modum iurisdictionis, pro defunctis ad modum suffragii » (S. C. Indulg. 25 Aug. 1897). ². S. C. Indulg. 18 Dea 1885; 25 Aug. 1897. ----- ³. S. C. Indulg. 29 Febr. 1864 (Dccr. auth. n. 402, ad I); 19 Iun. 1880 (Decr. auth. n. 451, ad II).

haeret sacerdoti, ita ut, in quocumque altari celebret, privilegio fruatur; *mixtum*, quod afficit tam altare quam sacerdotem, ita ut determinati tantum sacerdotes, v. g. membra alicuius Confraternitatis in tali altari celebrantes privilegio potiantur.

III. Privilegium locale, i. Primum notes haec, quamvis minus pro- 510 prie privilegium locale constituent: Die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, *omnes Missae* gaudent privilegio ac si essent ad altare privilegiatum celebratae (can. 917, § 1).

2. Omnia altaria ecclesiae per eos dies quibus in ea peragitur supplicatio Quadraginta Horarum, sunt privilegiata (can. 917, § 2); intelligas: dummodo in ea supplicatione observentur, quae Pius X per decretum S. Off. 22 Iun. 1914¹ constituit.

3. Quinam praeter Romanum Pontificem et quatenus possint designare aliquod altare privilegiatum, vide n. 494.

Nota. i. Ut privilegium alicui altari annectatur, altare debet esse *fixum*. Sufficit tamen fixum lato sensu, seu tale, ut eius structura habeat aliquam firmitatem, quatenus scilicet, utut muro non firmata, ordinarie tamen non dimovetur, quamvis dimoveri posset.: Non obstat quod lapis consecratus possit amoveri vel alius ei sufficiatur.’ Quatenus privilegium reviviscat, si altare destructum reaedificetur, vide n. 515.

Nota. 2. Ut indicetur altare esse privilegiatum, nihil aliud inscribatur, nisi: *altare privilegiatum*, perpetuum vel ad tempus, quotidianum vel non, secundum concessionis verba (can. 918, § 1).

IV. Privilegium personale. Hoc privilegio vi iuris communis gaudent 511 Cardinales (can. 239 § 1, n. 10), Episcopi sive residentiales sive titulares (can. 349, § i, i°), Vicarii ac Praefecti Apostolici (can. 294, § 1).

Nota i. Qui obtinet ab Apostolica Sede privilegium personale, non tenetur exhibere dictam facultatem Ordinario, nisi aliter disponatur in obtenta concessione.⁴

Nota 2. Qui gaudet privilegio personali per tres aut quatuor vices in hebdomade, et aggregatus est alicui Congregationi, quae etiam tali privilegio gaudet, potest utroque uti, dummodo in induito aliter expresse non disponatur.’

V. Conditiones implendae. 1. Pro Missis celebrandis in altari privile- 512 giato nequit, sub obtentu privilegii, maior exigi Missae eleemosyna (can. 918, § 2).

¹. A. A. S. 1914, p. 74. -----’. S. C. Indulg. 18 Iui. 1902. -----’. S. C. Indulg. 27 Sept. 1843 (L)ccr. auth. n. 324). ----- 4. S. C. Indulg. 5 Febr. 1841 (Decr. auth. n. 286, ad II). ----- “. S. C. Indulg. 27 Maii 1839 (Dccr. auth. n. 272).

2. *Missae offerri* debet pro solis defunctis, uno vel pluribus; siquidem privilegium locum non habet, si Missa offertur pro vivis vel pro vivis simul et defunctis.

3. Missa offeratur pro sola anima, vel, si pro pluribus celebretur, etiam pro anima, cui sacerdos vult, ut indulgentia applicetur. Indulgentia enim, ut dictum est n. 517, non applicatur nisi ei, pro quo celebratur.

Non requiritur, ut vel offerens eleemosynam, vel sacerdos intendat applicare privilegium; nam illud eo ipso quod celebratio locum habet applicatur animae vel uni ex animis, pro quibus celebratur. Deducitur ex responsis S. C. Indulg.: In casu Ecclesia ipsa videtur rogare Deum, ut, si Missa pro uno celebretur, huic, si pro pluribus celebretur, ei cui Ipse maluerit, indulgentiam applicet. Hinc dicendum videtur, in privilegio altaris facultatem applicandi indulgentiam ipsi celebranti non competere,

Denique ad valorem iam non requiritur qualitas Missae de Requie, de feria vel de vigilia, neque additio Orationis pro defuncto.

513 VI. Altare gregorianum; quocirca speciatim quaedam notanda. Iamvero Altare Gregorianum intelligitur altare S. Gregorii in Monte Coeli de Urbe. Porro S. Congr. Indulg. 15 Mart. 1884 respondit, fiduciam, qua fideles tenent celebrationem triginta Missarum quae vulgo *Gregoriana* dicuntur, uti specialiter efficacem ex beneplacito et acceptatione divinae misericordiae ad animae e purgatorii poenis liberationem, piam esse et in Ecclesia probatam. Et S. Off. 2 Dec. 1912 § declaravit, dictum Altare esse vere et proprie privilegiatum, i. e. tale cui indulgentia plenaria annexa est. Sunt etiam altaria dicta *Gregoriana ad inslar*, quae scilicet instar altaris Gregoriani privilegiata sunt; haec tamen post decretum S. Officii 11-12 Dec. 1912, ad VII, iam non conceduntur.

De *Missis Gregorianis*, ut dicuntur, verbum fecimus in tract, de SS. Euch. n. 222.

SECTIO II.

De Via Crucis et de Crucifixo Viae Crucis.¹

514 Via Crucis est: «Pium exercitium, quo tota Dominicae passionis series pictis tabulis, ubi commode fieri potest, expressa inque plures stationes distributa, eo modo, quo peregrini Civitatis S. Hierusalem loca

¹ S. C. Indulg. 23 Ian. 1901. ----- 2. S. C. Indulg. 12 Mart 1855 (Decr. auth. n. 366, ad I); 19 Iun. 1880 (Decr. auth. n. 451, ad III).----- ' S. Off. 20 Mart. 1913. ----- ' A. S. S. XVI, p. 500. ----- ' A. A. S. V, p. 33, ad VII. ----- " A. S. S. 1913, p. 33. ----- ' Cfr. Sleutjes, Instructio de Stationibus S. Viae Crucis.

ipsa, ubi Christus passus est, recolentes et frequentantes invisunt, contemplanda proponitur. »¹

Dicemus *primum* de erectione Viae Crucis, *deinde* de indulgentiis ei annexis deque eis acquirendis, *tum* de Crucifixo Viae Crucis.

CAPUT I.

De erectione Viae Crucis.

I. Potestas erigendi Viam Crucis competit: 515

1. *Cardinalibus*, qui inde a sua promotione in Consistorio gaudent facultate sub unica benedictione erigendi, in ecclesiis et oratoriis etiam privatis aliisque piis locis, stationes Viae Crucis cum omnibus indulgentiis, quae huiusmodi pium exercitium peragentibus impertitae sunt (can. 239, § b 6°).

2. *Episcopis, etiam titularibus*, qui inde ab accepta authentica notitia peractae canonicae provisionis idem possunt quod Cardinales, ritibus tamen ab Ecclesia praescriptis (can. 349, § 1, i°).

3. *Vicariis et Praefectis Apostolicis*, in suo territorio (can. 294, § 1).

4. *Superioribus Ordinis Fratrum Minorum*, exclusis etiam Minoribus Capuccinis et Conventualibus.³ Porro :

a) Minister Generalis per se (vel per alios) erigere Stationes potest *ubique terrarum*, Minister Provincialis *intra Provinciam*, Guardianus vel Praeses *intra proprium guardianatum* seu districtum, non tam rigorose sumendum, cum Benedictus XIV arbitrio parochorum reliquerit electionem religiosi viri, quem aptiorem judicaverint, ut cum licentia sui superioris localis ad erectionem faciendam pergat.¹

b) Minister Generalis facultatem erigendi delegare potest *intra et extra Ordinem*; concedere quoque potest auctoritatem *subdelegandi*: quo iure ceteri Superiores omnino carent, qui praeterea ad erectionem Viae Crucis tantum delegare valent *proprios subditos*, qui sint concionatores vel confessarii approbati. ’

Nota. Auctoritas competens in Ordine Fratrum Minorum, a qua petitur facultas, hanc passim restringit ad loca, ubi dictus Ordo non existit. Nomine *locorum* autem hic veniunt civitas, oppidum (pagus) cum respectivis suburbiis sive locis eis adiacentibus, non autem paroecia vel universa dioecesis aut alia quaelibet dioecesis sectio seu pars.⁴

Const. Bcned. XIII *Inter plurima*, 9 Mart. 1726. ----- Monita cit. η. I.-----

¹ Stein, p. 32. -----* S. C. Indulg. 14 Dec. 1857 (Decr. auth. n. 382, ad I et II).

516 II. Loca erectioni apta sunt: Ecclesiae, oratoria publica et semi-publica; item oratoria privata seu domestica, in quibus privilegium est celebrandi Missam; item loci communes et decentes conventuum, seminariorum, hospitalium, aliorumque locorum piorum; denique loci publici et decentes sub dio, uti in coemeteriis, in aditu ecclesiarum, in hortis, in nemoribus. Pro oratoriis privatis seu domesticis, in quibus Missa dici nequit, requiritur speciale indultum.¹

Nihil quoque prohibet, quominus in eodem loco plures Viae Crucis erigantur.³

517 III. Documenta requisita. Ante erectionem sub poena nullitatis in scriptis requiruntur: i^o Deputatio sacerdotis erigentis, nisi sit ipse Superior; 2° pro singulis casibus licentia Ordinarii loci, consensus parochi et superiorum ecclesiae, monasterii, hospitalis, vel loci pii, ubi Stationes S. Viae Crucis erunt constituendae. * Attamen:

1. Licentia *Episcopi* non requiritur, si agatur de loco exempto, uti sunt ecclesiae, oratoria et loca interna religiosorum exemptorum; 'non tamen excipiuntur oratoria stricte domestica aliaque loca decentia domorum privatarum.'

2. Neque consensus *parochi* requiritur, si agatur de locis, quae de iure vel saltem de facto (puta vi statuti dioecesani) a iurisdictione parochi exempti sint; 'in posteriori tamen casu consensus rectoris, cui locus conceditus est, requiritur. Neque consensus parochi exigitur pro oratoriis stricte privatis aliisque locis decentibus domorum privatarum.

3. Sufficit, ut deputatio, licentia et consensus in scriptis exhibenda, implicita sint. Hinc si v. g. Episcopus aliquem in scriptis *deputaverit* ad erigendam Viam Crucis in loco determinato, non requiritur aliud documentum, quod *licitntiam* exprimat.

Peractae erectionis confici debet instrumentum ab erectore propria manu subscribendum. 'Praeterea postulatio ac concessio erectionis asservandae sunt in archivo episcopali; cetera documenta, ut instrumentum

Cfr. Breve Clem. XII *Exponi nobis*, 16 Ian. 1731, una cum Rescripto S. C. Indulg. 15 Mart. 1884; *Monita* Clem. XII cit. η. III et IV. Ex praxi non tam stricte sumendum videtur, quod praescriptum legitur in cit. Decr. η. III: Ubi vero Via Crucis erigi vellet extra ecclesiam... curandum erit semper, ut ea ab ecclesia aut loco sacro ducat initium, vel usque ad ecclesiam vel locum sacrum finem habeat (Sleutjes, n. 19). 'Cfr. *Monita* cit. η. IV. 'Monita cit. η. III; S. C. Indulg. 20 Jun. 1838 (Decr. Auth. n. 261), 30 Ian. 1839 (Decr. auth. n. 270, ad II), 23 Nov. 1878 (Decr. auth. n. 442, ad I). -----«. Cfr. Clementis XII Breve *Exponi Nobis* et Benedicti XIV Breve *Cum tanta*. ----- S. C. Indulg. 26 Sept. 1892, ad IX. * S. C. Indulg. 26 Sept. 1892, ad VI. 'S. C. Indulg. 21 Iun. 1879 (Decr. auth. n. 445, ad I); 26 Sept. 1892,-----'. S. C. Indulg. 25 Sept. 1841 (Decr. auth. n. 294)'.

erectionis, de quo diximus, in archivo loci. ' Haec tamen non praescribuntur sub poena nullitatis. '

IV. Materia erectionis. Ad valorem requiruntur *quatuordecim cruces* 518 *lignae*, adstantibus *visibiles*. * Quamvis nullum decretum clare praescribat, cruces debere esse visibiles *qua lignas*, haec tamen est mens legislatoris. Crucibus iunguntur, non tamen necessario, ' tabulae sive pictae sive sculptae, quae repraesentent eadem passionis mysteria, quae Stationes S. Viae Crucis Hierosolymitanae.

V. Forma erectionis constituitur crucium (et tabularum, si adhibeantur) 519 benedictione et affixione, aliqua distantia servata.

1. *Benedictio crucium* ad valorem requiritur; tabulae, si adsint, possunt, * sed non debent benedici. Crucium benedictio fieri debet a ministro legitimo, in loco ubi Via Crucis est erigenda. ' Si tamen Via Crucis in monialium monasterio erigenda est, non requiritur, ut erigens clausuram ingrediatur, sed sufficit, ut cruces benedicat ad crates.' Ceterum benedictio fieri potest tam ante quam post earum affixionem. *

2. *Affixio crucium* (puta ad murum vel super scamna, modo haec inamovibilia et satis erecta sint) pariter pertinet ad valorem.¹⁰ Attamen perinde est, utrum fiat ante an post benedictionem, ab ipso erectore an ab alio; et si ab alio fiat, neque requiritur, ut erector praesens sit, ita ut, facta benedictione, discedere possit.¹¹

3. *Aliqualis distantia* inter diversas stationes requiritur, ita ut valor deficeret, si totum iter paucis admodum passibus absolveretur.¹³ Nihil autem refert, utrum iter a parte Evangelii an a parte Epistolae incipiat.

VI. Invalidatio erectionis locum habet:

520

i. 5: *cruces primitus benedictae omnes vel saltem septem pereunt*, sive simultanéae sive successive ' * In casu requiritur nova erectio ; nova autem

' S. C. Indulg. 3 Aug. 1748 (Dccr. auth. n. 175); 25 Sept. 1841 (Decr. auth. n. 294). ' S. C. Indulg. 6 Aug. 1890, ad IV. ----- * Monita cit η. III; S. C. Indulg. lun. 1838 (Dccr. auth. n. 261); 30 Ian. 1839 (Dccr. auth. n. 270, ad II); 23 Nov. 1878 (Dccr. auth. n. 442, ad I). ----- S. C. Indulg. 13 Nov. 1837 (Decr. auth. n. 258); 20 Sept. 1839 (Dccr. auth. n. 275, ad I). ----- * S. C. Indulg. 30 Ian. 1839 (Decr. auth. n. 270, ad II). ----- * S. C. Indulg. 28 Sept. 1838 (Decr. auth. n. 246, ad IV) edicit quidein, imagines (seu tabulas) nunquam benedici; at cum formula eas benedicendi in Rit. Rom. retenta sit, dicta declaratio ita intelligatur, ut non sit de necessitate imagines benedici. -----'. Cfr. S. C. Indulg. 26 Sept. 1872. ----- ' S. C. Indulg. 21 Ian. 1879 (Dccr. auth. n. 447). -----'. Monita cit η. VIII. ' Cfr. S. C. Indulg. 16 Dec. 1760 (Dccr. auth. n. 223, ad II). u. Cfr. S. C. Indulg. 22 Aug. 1842 (Dccr. auth. n. 311, ad I et II); 21 Ian. 1879, n. 447; 26 Sept. 1892, ad II. S. C. Indulg. 26 Aug. 1752 (Decr. auth. n. 194, ad I).

S. C. Indulg. 30 Ian. 1839 (Decr. auth. n. 270, ad V).

illa erectio seu renovatio (in eodem loco) fit sola benedictione *novarum* crucium, quin denuo requirantur licentia Episcopi et consensus parochi, modo ista praesumi possint perseverare. ‘ Delegatio tamen in scriptis facienda est.⁵

Casu quo cruces in minore numero pereunt, erectio non invalidatur, et sufficit crucibus perditis alias sine benedictione substituere.⁶

2. *Si cruces definitive in alium locum transferuntur*; ⁷ non autem si removentur ad tempus, vel in eodem loco alio modo disponuntur. ‘

Casu quo cruces definitive transferuntur in alium locum, in quo *Via Crucis* nondum erecta fuerat, omnes et singulae conditiones implendae, quae in priore erectione. Si vero in alio illo loco *Via Crucis* iam legitime erecta fuerat, sufficit *Viae Crucis* translatae benedictio, praehabita delegatione in scriptis concessa, et sine aliorum documentorum renovatione, modo licentia Episcopi et consensus parochi praesumantur perseverare.

Privilegium *Viae Crucis* non cessat, si, vetere ecclesia destructa, nova in eodem fere loco et sub eodem titulo aedificetur, ibique eadem cruces affigantur, quae in vetere ecclesia affixae erant.⁸

521 VII. Convalidatio erectionis seu sanatio eius invalidae pertinet ad S. Poenitentiarium, quae conditiones implendas designare non omittet.

CAPUT II.

De indulgentiis *Viae Crucis* annexis, deque eis acquirendis.

522 I. Indulgentiae annexae. Ex Decreto S. Poenit. ‘ abrogatae sunt omnes et singulae Indulgentiae antea concessae in peragenda *Via Crucis*, et statutae sunt sequentes indulgentiae novae: Fideles omnes qui, sive singulatim sive in comitatu, saltem corde contrito, pium exercitium *Viae Crucis*, legitime erectae, ad praescripta Sanctae Sedis peregerint, lucrari valent:

1. Indulgentiam plenariam toties quoties ipsum pium exercitium compleverint.

2. Aliam indulgentiam plenariam, si eodem die quo memoratum pium exercitium peregerint, vel etiam si infra mensem ab eodem decies peracto ad Sacram Synaxim accesserint.

⁵. S. C. Indulg. n. lan. 1896.-----’. Cfr. S. C. Indulg. 22 Aug. 1844 (Decr. auth. n. 328). -----’. S. C. Indulg. 30 Jan. 1839; 20 Sept. 1839 (Decr. auth. n. 270, ad V; n. 275, ad II). -----*. S. C. Indulg. 30 Jan. 1839 (Decr. auth. n. 270, ad IV). -----’. S. C. Indulg. 20 Sept. 1839 (Decr. auth. n. 275, ad III); 22 Aug. 1842 (Decr. auth. n. 311, ad IV); 20 Aug. 1844 (Decr. auth. n. 328). -----*. S. C. Indulg. n. lan. 1896. -----’. S. C. Indulg. 9 Aug. 1843 (Decr. auth. n. 323); 7 Jun. 1905. -----*. 20 Oct. 1931 (A. A. S. 1931, p. 522).

3. Indulgentiam partialem decem annorum totidemque quadragenarum pro singulis stationibus, si forte incoeptum exercitium, quavis rationabili causa, ad finem non perduxerint.

II. Acquisitio indulgentiarum. Ut indulgentiae acquirantur, requi- 523
luntur :

1. *Visitatio Stationum*, eundo ab una statione ad aliam | Porro:

a) In exercitio *privato* seu peracto a singulis personis, semper requiritur transitus ab una Statione ad aliam, «in quantum sinit aut multitudo personarum, quae eas visitant, aut angustia loci, ubi sunt erectae. » '

b) In exercitio *publico* seu peracto instar functionis sacrae publicae, quando perturbatio excitari potest, sufficit ut, unoquoque de populo suum locum tenente, sacerdos cum duobus clericis sive cantoribus circumeat, ac sistens in qualibet statione, ibi recitet peculiare consuetas preces, ceteris alternatim respondentibus. ' Casu autem, quo ob ecclesiae amplitudinem aut alia loci adiuncta sacerdos, in qualibet statione recitans preces, vix aut ne vix quidem intelligi queat, sufficit, ut eadem recitentur a sacerdote e suggestu, unde ab omnibus intelligatur, dummodo alius sacerdos cum duobus clericis sive cantoribus circumeat, et in qualibet statione sistat. *

c) In exercitio *communi* scilicet peracto a pluribus simul, non tamen instar functionis publicae, transitus omnium requiritur, nisi obstet angustia loci; quae si obstet, casu quo agitur de communitate religiosa, sufficit, ut unus, etiam laicus vel femina, circumeat, ac sistens in qualibet statione preces recitet. '

2. *Meditatio passionis D. N. I. Chr.*; neque ulla praescribitur oratio vocalis/ Sufficit autem meditatio passionis in genere, eaque quantumvis brevis et pro unicuiusque capacitate. *

3. *Exercitium moraliter uno tractu peractum.* * Interruptio brevis quacumque de causa, immo longior ex causa religiosa non obstat.¹⁰

CAPUT III.

De Crucifixo Viae Crucis.

I. Notio. Crucifixi Viae Crucis intelliguntur cruces cum imagine 524

Mon. cit. η. VII. -----*. S. C. Indulg. 26 Febr. 1841 (Dccr. auth. n. 287). -----
S. C. Indulg. 23 Iui. 1757 (Dccr. auth. n. 210). ----- §.1§.*C. de Prop. Fid.
i Mart. 1884. ----- e. S. C. Indulg. 27 Febr. 1901 ; 7 Maii, 1902. ----- *. Monit. cit.
n. 6. ----- '. Cfr. S. C. Indulg. 2 Iun. 1838 (Dccr. auth. n. 259); Raccolta, n. 88.
----- ". Cfr. Raccolta, n. 88. ----- *. S. C. Indulg. 22 Ian. 1858 (Decr. auth. n. 385,
ad I).-----10. S. C. Indulg. 16 Dec. 1760 (Decr. auth. n. 223, ad IV).

Redemptoris, cui indulgentiae Viae Crucis annexae sunt, prout sub III exponetur. Porro indulgentiae affiguntur non cruci, sed imagini Christi, ita ut haec sine indulgentiarum periculo ab una cruce in alteram transferri possit. ' Ceterum :

1. Imago Crucifixi debet esse *prominens*, ita ut non sufficiat crux cum imagine Redemptoris depicta vel impressa. Deducitur ex documento authentico concessionis, quod asservatur in archivo conventus S. Bonaventurae in Urbe.³ Sufficiunt vero crucifixi ita aere cusi, ut imago divini Redemptoris quidem tantillum sit prominens, at e cruce solvi seu separari non possit.³

2. Imago debet esse ex aurichalco vel ex alia quacumque materia non fragili.⁴ Nomine tamen *materiae fragilis* hic etiam venire videtur stannum et plumbum, aequae ac dicetur de obiectis, quibus indulgentiae papales annexae sunt (n. 545). Crux videtur ex quacumque materia confici posse.

525 II. Annexio indulgentiarum. 1. Potestas annectendi indulgentias Crucifixis Viae Crucis competit:

a) Cardinalibus et Episcopis, prout n. 524 dictum est de ipsa Via Crucis (can. 239, § 1, 6°; can. 349, § 1, i°).

b) Superioribus Ordinis Fratrum Minorum; ex iis solus Minister Generalis facultatem sive subditis sive extraneis delegare potest.⁵

2. Ad annectendas indulgentias sufficit *signum crucis factum cum intentione applicandi indulgentias*. ' Possunt etiam plures crucifixi in globo unico signo crucis benedici ; ' item crucifixi, quibus aliae indulgentiae iam annexae sunt * (n. 546).

526 III. Indulgentiae annexae earumque acquisitio. 1. Crucifixo viae Crucis annexae sunt eadem indulgentiae, quae Viae Crucis, i. e. èt indulgentia plenaria ipsi Viae Crucis, èt indulgentia plenaria Viae Crucis ratione Communionis annexa (n. 531)

2. Ad acquirendas indulgentias expositas haec requiruntur:

a) *Per se* requiritur :

a) Ut quis infirmitate aliave causa impediatur, quominus stationes Viae Crucis visitet.¹⁰ Videtur autem sufficere causa mediocriter gravis.

' S. C. Indulg. 24 Maii 1883. ----- '. Docuni. auth. cit. ; S. C. Indulg. 8 Aug. 1859 (Decr. auth. n. 387, ad II).-----' S. C. Indulg. 24 Maii 1883. ----- * Docum. auth. cit ; S. C Indulg. 8 Aug. 1859 (Dccr. auth. n. 387, ad II).----- . Rescriptum S. C Indulg. cit. 15 Mari. 1884. ----- * S. C. Indulg. it April. 1840 (Decr. auth. n 281, ad V); 7 Ian. 1843 (Dccr. auth. n. 313, ad II et IV). ----- T. S. C. Indulg. u Mart 1855 (Decr. auth. n. 363).-----'. S. C. Indulg. 29 Ian. 1820 (Dccr. auth. n. 249, ad III). ----- S. Pocnit. 20 Oct. 1931 (A. A. S. 1931. p. 522). ----- Docum. authent. cit.

β) Ut Crucifixus, durante recitatione precum (de quibus statim), manu teneatur.¹ Si preces recitentur in communi, sufficit, ut una persona Crucifixum manu teneat, et alii, ceteris curis remotis, se componant pro recitandis precibus praescriptis una cum persona, quae tenet Crucifixum.² Dicitur *ceteris curis remotis*, i. e. iis saltem occupationibus externis, quae internam attentionem impediunt.³

7) Ut interim recitentur corde saltem contrito et devote 20 *Pater, Ave* et *Gloria* scilicet unum pro qualibet statione, quinque in memoriam sanctorum Christi Vulnerum, unum iuxta mentem S. Pontificis.⁴

υ) Ut in usu crucifixi habeatur Passionis Dominicae meditatio vel saltem pia eiusdem recordatio.⁵

Nota- Si quis, recitatione incepta, ex rationabili causa omnes praescriptos *Pater, Ave* et *Gloria* recitare nequiverit, pro indulgentia plenaria indulgentiam partialem decem annorum totidemque quadragenarum consequitur pro singulis *Pater* cum *Ave* et *Gloria* recitatis.⁶

b) *Per accidens*, ut ita dicam, haec valent:

a) Si quis infirmus absque gravi incommodo vel difficultate 20 *Pater, Ave* et *Gloria* recitare nequeat, indulgentias lucrari potest vel osculando vel etiam tantummodo intuendo, cum affectu et animo contrito, in aliquem Crucifixum ad hoc benedictum, ei vel a sacerdote vel ab aliqua alia persona exhibitum, et recitando brevem aliquam orationem vel precem iaculatoriam in memoriam Passionis et Mortis I. C. D. Ni.⁷

fl) Si quis, vi morbi, vel tantum osculari vel intueri tantum queat in Crucifixum ad hoc benedictum, non vero addere precem iaculatoriam, indulgentias plenarias consequi non impeditur.⁸

SECTIO III.

De Benedictione papali seu Apostolica.

1. Notio. Benedictio papalis est benedictio a S. Pontifice vel eius nomine concessa. Est sacramentale, cui annecti solet indulgentia plenaria.

II. Concessio benedictionis. 1. Quinam eam iure communi concedere possint, vide n. 494.

2. In concedenda benedictione formula praescripta adhibeatur (can.

*. Docum. authent. cit. -----¹. S. C. Indulg. 19 Ian. 1884. Documentum habetur in archivo Curiae Generalitiae Ord. Fratrum Min (SleutjES, p. 67). -----² S. C. Indulg. 13 Nov. 1893. -----³ S. C. Indulg. 8 Aug. 1859 (Decr. auth. n. 387, ad I). -----⁴ S. Poenit. 14 Dec. 1917, ad IV (A. A. S. 1917, P. 30). -----⁵ S. Poenit. 20 Oct. 1931 (A. A. S. 1931, P. 522). -----⁶ S. Poenit. 25 Mart. 1931 (A. A. S. 1931, p. 167). -----⁷ S. Poenit. 20 Oct. 1931 (A. A. S. 1931, P. 522).

914). Porro: i° *Episcopi aliique Praelati saeculares* utantur ritibus et formula a Clem. XIII, 5 Sept. 1762 praescriptis et appendici Pontif. Rom. insertis. 2° *Praelati Regulares* utantur formula a Bened. XIV per Encycl. *Exemptis praedecessorum*, 19 Mart. 1748 statuta, et relata in Rit. Rom. tit. VIII, cap. 32, 3. *Missionarii* eam concedere possunt cum *solo signo Crucis* et formula: « Benedictio Dei Omnipotentis, Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, descendat super vos et maneat semper. R. Amen; »¹ licet tamen uti formula Rit. Rom.

- 529 III. Acquisitio indulgentiae. Nisi expresse aliud statuatur, ad indulgentiam acquirendam sufficit, ut quis sit i° praesens benedicienti; 2° corde contritus seu in statu gratiae. '

SECTIO IV.

De Benedictione papali seu apostolica in articulo mortis.

- 530 I. Notio. Benedictio, de qua dicimus, intelligitur benedictio a S. Pontifice vel eius nomine moribundo concessa. Huic pariter annectitur indulgentia plenaria, quae effectum sortitur eo momento, quo anima a corpore separatur; et solis vivis applicabilis est. '

- 531 II. Concessio indulgentiae. 1. Quinam eam concedere possint, vide n. 494.

2. Concedatur « illis infirmis qui vel illam petierint, dum sana mente et integris sensibus erant, seu verisimiliter petiissent, vel dederint signa contritionis; impertienda (autem) iisdem est, etiam si postea linguae, ceterorumque sensuum usu sint destituti, aut in delirium vel amentiam inciderint. Excommunicatis vero, impenitentibus, et qui in manifesto peccato mortali moriuntur, est omnino deneganda. »⁴ Neque excluduntur pueri, etiamsi primam communionem nondum receperint, modo peccandi capaces sint. * Pariter concedi potest iis omnibus, quibus mors ex causa externa imminet, uti capite damnatis, militibus ante praelium. *

3. Concedi potest, ubi primum quis in tali periculo versatur, ut viaticum ei ministrari possit; mos autem est, isque in Rit. Rom. fundatur, eam concedendi post recepta Sacramenta Poenitentiae, S. Eucharistiae et Extremae Unctionis.

¹ S. R. C. 11 Maii, 1911, ad III. -----'. Cfr. Fanfani, p. 74. ----- '. Raccolta, I. p. XXII, 4 et 11, Avvertenze, i°; cfr. A. S. S. 32 p. 238. ----- « Rit. Rom. tit. V, cap. 6, n. 1. Pariter S. C. Indulg. 23 Sept. 1775 (Decr. auth. n. 237, ad V) respondit, benedictionem in articulo mortis cum applicatione indulgentiae plenariae posse, si sit periculum in mora, concedi tum valide, tum licite iis, qui etiam culpabiliter non fuerunt ab incepto morbo Sacramentis refectionis vel Poenitentiae, vel Eucharistiae, vel Extremae Unctionis, vel nullo horum, subitoque vergunt in interitum ---- '. S. R. C. 16 Dec. 1826 (Decr. auth. n. 2650). ----- '. S. C. Indulg. 18 Dec. 1885.

4- Concedenda est formula a Bened. XIV per Bullam *Pia Mater* 5 April. 1747 praescripta et Rit. Rom. tit- V, cap. 6 inserta, atque quidem sub poena nullitatis tam quoad ipsam formulam,¹ quam quoad linguam Latinam ' adhibendam.

Praxis benedictionem pluribus infirmis simul impertiendi tolerari potest, dummodo benedictionis formula: « Dominus Noster Iesus Christus » usque ad verba « Spiritus Sancti, Amen » singulariter super singulis pronuntietur, etsi cetera omnia in plurali fuerint recitata.⁷

5. Cum indulgentia in ultimo vitae momento applicetur, benedictio semel concessa in eadem infirmitate denuo concedi nequit; idque valet etiamsi pluribus titulis recipi possit, ' vel quis in statu peccati gravis eam receperit vel post eam receptam in peccatum relapsus sit. Secus, si quis e gravi periculo ereptus denuo in illud incidat.⁷

III. Acquisitio indulgentiae. Ut indulgentia acquiratur, requiritur ad 532 valorem :

1. Ut constitutus in periculo sit in statu gratiae, saltem in ultimo vitae momento (n. 500).
2. Ut ore, si possit, secus corde SS. Nomen Iesu invocet. '
3. Ut morbi dolores ipsamque mortem aequo ac libenti animo de manu Domini suscipiat, in satisfactionem pro peccatis.

Nola i. Neque Bulla *Pia Mater* neque Raccolta (p 529) requirunt Confessionem et S. Eucharistiae receptionem ; hinc non praescribuntur, nisi rescriptum, quo alicui facultas benedictionem impertiendi conceditur, eas exigit ; quod hodicum contingere solet.¹⁰

Nota 2. Cum in articulo mortis conferuntur Viaticum, Extrema Unctio et Benedictio papalis, *Confiteor* etc. ter recitari debent.¹¹

SECTIO V.

De absolutione generali cum indulgentia plenaria.

I. Notio. Absolutio, de qua sermo est, consistit in deprecativa poena- 533

¹. S. C. Indulg. 5 Febr. 1841 (Decr. auth. n. 286, ad VIII); 22 Mart 1879; Decr. S. R. C. 7 Maii, 1882; Breve Leon .XIII, 7 Iui. 1882 (Decr. auth. n. 444, ad III, p. 411 et 491).----- Cfr. S. R. C. 3 Iun. 1904 (A. S. S. XXXVIII, p. 340, ad I). ----- * S. C. Indulg. 10 Iun. 1886. ----- ' S. C. indulg. 23 Sept. 1775, ad 6 (Decr. auth. n. 237, ad VI); 20 Iun. 1836 (Decr. auth. n. 237, ad VII); 24 Sept 1838 (Decr. auth. n. 263, ad 11). ' S. C. Indulg. 12 Mart 1885. S. C. Indulg. 20 Iun. 1836 (Decr. auth. n. 257, ad VII).-----S. C. Indulg. 10 Iun. 1886. ---- ". S. C. Indulg. 23 Sept. 1775 (Decr. auth. n. 237, ad VII); 22 Sept. 1892 (A. S. S. XXV, p. 315). * Bulla *Pia Mater* iam citata. — '°. Beringer-Steinen, I, n. 1027 (A. A. S. IX, p. 54, 69). u. S. C. Indulg. 5 Febr. 1841 (Decr. auth. n. 286, ad VII).

rum peccati absolutione, quae certis diebus conceditur tribus Ordinibus aliquarum familiarum religiosarum; cui absolutioni annexa est indulgentia plenaria, etiam defunctis applicabilis.

534 II. Concessio absolutionis, i. *Publice*, i. e. extra confessionem, sive uni sive pluribus, concedi potest: *Religiosis primi Ordinis* a proprio Superiore eiusve delegato; *Monialibus secundi Ordinis* et *Tertiariis cum votis simplicibus* a confessario monasterii vel alio delegato; ab Episcopo; *Tertiariis saecularibus* a direttore confraternitatis, et si ipse quacumque ex causa afuerit, a quolibet approbato pro confessionibus.

Privatim seu in confessione concedi potest a quolibet confessario; neque, si poenitens est in statu gratiae, requiritur, ut confessio et absolutio sacramentalis praecesserint, sed satis est, eam concedi *in confessionali*. *

2. Absolutio per se concedenda est ipso die, cui annexa est, scii, a media nocte usque ad mediam noctem; sed Leo XIII declaravit, quemlibet Tertiarium absolutionis generalis « participem fieri posse *pridie diei, quo ipsa in Indice indulgentiarum eiusdem Tertii Ordinis elargienda recensetur*, non tamen publice, sed privatim tantummodo, nempe post expectam sacramentalem confessionem, » vel saltem in confessionali, ut secundum dicta supra addi posse videtur. *

3. *Formula* absolutionis adhibenda reperitur in Rit. Rom. (ed. 1925); nimirum:

a) Formula Absolutionis Generalis pro Regularibus cuiuscumque Ordinis hoc privilegio fruentibus (p. 276).

‘ S. C. Indulg. n. Febr. 1903.-----’. S. C. Indulg. 27 Maii, 1903. -----’. S. Off. sect. de indulg. 15 Dec. 1910. — - 4. S. C. indulg. 10 Ian. 1886; 30 Ian. 1896, ad l. -----’. S. C. Indulg. 21 Iui. 1881. ----- * Ordinibus S. Francisci haec praeterea indulta concessa sunt:

1° *Fratres et Moniales* ex decr. 26 Aug. 1895 absolutionem recipere possunt in *pervigilio*, seu die eas festivitates praecedente, quibus est concessa. — Immo ex privilegio a Pio X concesso Ord. Min. Capucc. et hinc ad alias duas familias primi Ordinis translato, religiosi qui legitimo detinentur impedimento, a Superiore dignoscendo, quominus in die assignata Absolutionem generalem recipere possint, *uno ex septem diebus festum assignatum immediate sequentibus*, illam accipere valent (S. C. Indulg. d. 14 Dec. 1904).

2° *Moniales secundi Ordinis* infirmitate impeditae eandem absolutionem recipere valent in *die infra octavam*, quando proprius confessarius clausuram ingreditur ad audiendam aegrotantium sororum confessionem (S. C. Indulg. d. 21 Mai. 1982).

3° *Tertiariis* S. Pontifex d. 16 Ian. 1886 induisit, ut si diebus *profestis*, seu qui de praecepto non sunt, legitime impediuntur, quominus dictam absolutionem recipere valeant, possint illam accipere *aliquo die festo de praecepto* (etiam dic Dominica) *qui intra octidua dierum profestorum occurrit*. (Stein, Tract. de Ind. lucr. p. 60).

b) Formula Benedictionis cum indulgentia plenaria pro Tertiariis Sae-
cularibus, ceterisque omnibus communicationem privilegiorum et gratia-
rum cum iisdem, vel cum Regularibus cuiuscumque Ordinis habentibus
(P. 278).

c) « Si haec indulgentia immediate post sacramentalem absolutionem
impertiatur, reliquis omissis, Sacerdos absolute incipiat a verbis: « Do-
minus noster Iesus Christus etc. et ita prosequatur usque ad finem, plu-
rali tantum numero in singularem immutato » (p. 279). Immo in casu
sufficit formula haec: Auctoritate a Summis Pontificibus mihi concessa
plenariam omnium peccatorum tuorum indulgentiam tibi impertior, in
nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, Amen. ' (p. 505).

III. Acquisitio indulgentiae. Ut indulgentia acquiratur, requiruntur 535
confessio, communio et preces assignatae.

SETIO VI.

De indulgentiis realibus.

Agemus *primum* de indulgentiis realibus generatim, *deinde* de aliqui-
bus indulgentiis realibus speciatim.

CAPUT I.

De indulgentiis realibus generatim.

Indulgentiae reales sunt, quae obiectis piis annectuntur. Nomine autem
obiectorum piorum hic veniunt: Coronae, rosaria, cruces, crucifixi, par-
vae statuae et sacra numismata. '

I. Materia requisita. Obiecta pia debent esse confecta ex materia 536
solida, puta ex ferro, ex ligno maxime duriore, ex corallo, concha, ebore,
marmore etc. Excluduntur autem composita ex materia fragili, puta ex
stanno, plumbo, vitro; ' attamen coronae et rosaria possunt esse confecta
ex vitro solido atque compacto, ex stanno, plumbo vel cristallos, * ex
chalibe polita etc. * Pariter excluduntur imagines impressae vel depictae.
Ceterum imagines debent repraesentare Sanctos, consueta forma cano-
nizatos vel martyrologiis rite probatis insertos. *

' Cfr. S. R. C. 22 Mart. 1905.-----'. Beringer-Steinen, I, n. 832. ----- Cfr.
S. C. Indulg. 24 Ian. 1846 (DCCR. auth. n. 333); S. POCNIT. 17 Febr. 1922 (A. A. S.
1922, p. 143).-----4. S. C. Indulg. 29 Febr. 1820 (DCCR. auth. n. 249, ad I et II);
8 Aug. 1859; S. POCNIT. 21 Dec. 1925 (A. A. S. 1926, p. 24). ----- . S. C. Indulg.
22 Mart. 1839 (DCCR. auth. n. 271, ad II).-----*. Decr. S. R. C. 16 Iun. 1764
(DCCR. auth. n. 1520); cfr. S. POCNIT. 17 Febr. 1922 (A. A. S. 1922, p. 143).

537 II. Annexio indulgentiarum, i. Vi iuris communis Cardinales a sua promotione in Consistorio, et Episcopi, etiam titulares, a die qua authenticam notitiam accipiunt peractae provisionis canonicae, rebus, de quibus dicimus, indulgentias a S. Sede concedi solitas (i. e. indulgentias *Apostolicas* seu Papales, ut dicuntur) annectere possunt (can. 239, § 1, 50; can. 349, § i, i°). Alii quoque, qui a S. Sede accipiunt simplicem facultatem benedicendi rosaria, coronas, cruces, crucifixos, parvas statuas, et numismata possunt (tantum) eis annectere indulgentias Apostolicas.¹

Nota. Per se non requiritur iurisdictio sacramentalis, ut quis facultatem indulgentias annectendi recipere et exercere possit. Attamen S. C. Indulg. 14 lun. 1901 edixit, facultatem benedicendi obiecta pia cum applicatione indulgentiarum Apostolicarum et S. Birgittae, non exerceri valide ab eo, qui non sit approbatus ad excipiendas confessiones, saltem virorum.

2. Annexio indulgentiarum fit *in forma consueta* i. e. *per unicum signum crucis* super res benedicendas, cum intentione applicandi indulgentias, absque pronuntiatione formulae benedictionis et sine aspersione aquae benedictae, idque valet, etiamsi plures res in globo benedicantur; quod bene fieri potest (n. 499). Subinde tamen specialis forma praescribitur, puta pro rosario S. Dominici et Septem Dolorum B. M. V.

3. Uni eidemque rei vel loco plures ex variis titulis adnecti possunt indulgentiae (can. 933), modo tamen res formam habeat pro singulis indulgentiis requisitam. Adhaec etiam plures istae indulgentiae *unico signo* crucis eidem rei adnecti possunt, nisi pro aliqua indulgentia specialis forma praescripta sit. Ita v. g. uni eidemque crucifixo adnecti possunt indulgentiae Apostolicae et Viae Crucis; uni eidemque coronae quinque decadam indulgentiae tum Apostolicae, tum S. Dominici, tum Crucigerorum. Sed si agatur de numismatibus loco scapularium benedicendis tot signa crucis facienda sunt quot sunt scapularia, ac benedictiones probabilius respondeant oportet singulis scapularibus; at haec benedictio dari potest, etiam publice, unico signo crucis pro *unoquoque* scapulari pluribus SS. numismatibus, etsi destinatis pluribus personis postea adseribendis. ²

538 III. Acquisitio indulgentiarum quomodo locum habeat, vide supra, ubi de indulgentiis realibus in specie sermo erat. Id tamen recolamus: Uno eodemque opere, cui ex variis titulis indulgentiae adnexae sint, non possunt plures acquiri indulgentiae, nisi opus requisitum sit confessio vel

*. S. C. Indulg. 29 Maii, 1841 (Decr. auth. n. 291). ----- S. C. Indulg. 7 Ian. 1843 (Decr. Auth. n. 313, ad II).-----'. Stein, o. c. p. 41. ----- 4. S. Off. 4 lun. 1913 (A. A. S. 1913, P. 303).

communio, aut nisi aliud expresse cautum fuerit (can. 933); quae exposita sunt n. 502.

IV. Cessatio indulgentiarum realium quomodo contingat, vide 539 n. 516.

Nola. Ex indulgentiis reatibus speciatim memorandae sunt indulgentiae *apostolicae* seu papales.

1. Indulgentiae apostolicae dicuntur, quae secundum catalogum a R. Pontifice post electionem edi solitum, obiectis piis a S. Pontifice vel delegato annectuntur. Dicitur *obiectis piis*, scii, iis, de quibus p. 407 sermo fuit, servata etiam materia, de qua pag. cit. sub I diximus. Catalogum indulgentiarum praedictis a Pio XI annexarum, vide apud A. A. S. 1922, p. 143.

2. Quinam dictas indulgentias rebus annectere possint, et quacnam in eis annectendis forma adhibenda sit, vide n. 408.

3. « Ut quis *valeat* Indulgentias Apostolicas lucrari, necesse est ut aliquam ex rebus benedictis ab ipso Summo Pontifice, vel a sacerdote facultate praedito, super se deferat aut in domo sua decenter retineat »¹ Denique ut quis *actu* indulgentias lucretur, debet preces vel opera pia ad quamlibet indulgentiam praescripta, implere.

CAPUT II.

De aliquibus indulgentiis realibus speciatim.

Articulus I.

De coronis.

I. Diversae coronae. Coronae praecipuae sunt: Corona B. M. V., 540 corona septem Dolorum, corona S. Birgittae, etc. Maxime coronae B. M. V. competit nomen *rosarii*.

Quoad materiam requisitam vide dicta n. 545. Porro :

i. *Corona B. M. V.* debet constare quinque, decem vel quindecim decadibus,³ in quorum singulis recitantur unum *Pater* et decem *Ave*. Salvis indulgentiis, singulae decades ab invicem separari possunt, modo quinque saltem decades uno eodemque die recitentur. * In recitatione meditanda sunt principaliora mysteria vitae, passionis et resurrectionis I. Chr.⁴ Mos autem est, non tamen obligatorius, ut mysteria gaudiosa in 2a et 5a feria, dolorosa in 3a et 6a, gloriosa in 4a, sabbato et die Dominica recolantur. ' Si quae persona meditandi incapax est, sufficit devote rosarium recitare, modo curet assuescere mysteriorum meditationi. "

¹. S. Pœnit. 17 Febr. 1922 (A. A. S. 1922, p. 143). ----- Corona constans quindecim decadibus etiam dicitur *rosarium S. Dominici*. — '. Rescriptum S. C. Indulg. 8 Iul. 1908 (Anal. Ord. Praedia 1908, 634). ----- 4. S. C. Indulg. 13 Aug. 1726 (Decr. auth. n. 92). ----- 8. Raccolta, n. 194. — Const. *Pretiosus* 26 Maii, 1727.

Indulgentiae coronae B. M. V. annexae dici solent *indulgentiae S. Dominici*; inter eas autem habetur, modo quinque saltem decades recitentur, indulgentia 100 dierum pro singulis *Pater* et *Ave*. Adhaec pro recitatione tertiae partis coronae B. M. V. coram Sanctissimo sive exposito sive in tabernaculo asservato concessa est indulgentia plenaria a S. P. Pio XI, d. 4 Sept. 1927. '

2. *Corona Septem Dolorum* constat septeni partibus, in quarum singulis dicuntur unum *Pater* et septem *Ave*, additis in fine tribus *Ave* in honorem lacrymarum B. M. V. Meditatio Dolorum non est necessaria.

Pro singulis *Pater* et *Ave* tribuitur indulgentia 100 dierum.

3. *Corona S. Birgittae* constat sex decadibus; in singulis dicuntur unum *Pater*, decem *Ave* et unum *Credo*, additis in fine uno *Pater* et tribus *Ave*. Meditatio mysteriorum non requiritur.

Pro singulis *Pater*, *Ave* et *Credo* tribuitur indulgentia 100 dierum, modo quis habeat intentionem integram coronam dicendi.*

Etiam coronae quinque decadum indulgentiae S. Birgittae annecti possunt; tunc vero ad lucrandas indulgentias in fine cuiuslibet decadis *Credo* addendum est.*

Nota. Inter indulgentias, quae praeter iam memoratas coronis annecti possunt, praecipue mentionem merentur indulgentiae *Apostolicae* (n. 548); item indulgentiae *Crucigerorum*, i. e. 500 dierum pro recitatione cuiusque *Pater* et *Ave*, etiamsi integra corona non recitetur.s

541 H. Annexio indulgentiarum. 1. Quoad formam adhibendam, vide dicta n. 546.

2. Uni eidemque coronae plures indulgentiae annecti possunt, modo corona formam habeat pro singulis indulgentiis requisitam (cfr. can. 933). Hinc coronae B. M. V. annecti possunt indulgentiae tum dictae coronae propriae seu S. Dominici (n. 549), tum Apostolicae (n. 548), tum Crucigerorum (n. 549), tum S. Birgittae (n. 549).

542 III. Acquisitio indulgentiarum. Notatis supra (n. 549 sub I) sufficiat addere haec :

Ut acquirantur indulgentiae, quae recitationem quarumdum precum requirunt, corona manu teneri et globuli successive percurri debent. ' Si vero duo vel plures simul coronam recitant, ad indulgentiarum acquisitionem satis est orationem alternis cum socio recitare, aut mente eam

A. A. S 1927, p .376. ----- '. Raccolta T. p. 206. -----'. S. C. Indulg. 29 Maii 1841 (Dccr. auth. n. 291, ad VIII). ----- S. C. Indulg. 20 Maii 1886. ----- . Raccolta, I, p. 348. ----- Raccolta, I, p. 350.

prosequi, dum ab alio recitatur (can. 934, § 3). Dicitur *mente eam prosequi*; hinc fidelibus ab iis tantum occupationibus exterioribus est abstinendum, quae internam attentionem impediunt ad devotam rosarii recitationem pro lucrandis indulgentiis praescriptam.¹

2. Una coronae recitatione nequeunt acquiri indulgentiae plurium coronarum, nisi aliud expresse cautum fuerit (cfr. can. 933). Aliud autem quandoque expresse cautum est. Ita v. g. qui recitat coronam, cui indulgentiae S. Dominici et Crucigerorum annexae sunt, una recitatione ambas indulgentias acquirit.¹

IV. Cessatio indulgentiarum quomodo locum habeat, vide n. 516. 543

Articulus II.

De scapularibus.

Scapularia, quae fideles gestare solent, in sua origine et institutione 544 aliud non sunt quam scapularia variis Ordinibus religiosis propria, pro maiori fidelium commoditate ad parvam formam redacta.* Sunt igitur signum cuiusdam cum Ordine vel Congregatione coniunctionis. Scapularia autem recentiora sunt mera emblemata seu signa peculiaris devotionis, v. g. erga S. Cor etc.

I. Diversa scapularia. Praecipua sunt: Scapulare SS. *Trinitatis* (Or- 545 dinis Trinitariorum); *B. M. V. de Monte Carmelo* (Carmelitarum); *Septem Dolorum B. M. V.* (Servitarum); *Immaculae Conceptionis B. M. V.* (Theatinorum); necnon *Passionis D. N. I. C.* (Congregationis Missionis S. Vincentii de Paulo).

II. Conditiones. Ut quis privilegiis scapularium fruatur, haec debent 546 esse rite confecta, a sacerdote habente facultatem rite benedici et imponi, addita, si agatur de scapulari, quod sit insigne alicuius Confraternitatis — cuiusmodi sunt v. g. Scap. B. M. V. de Monte Carmelo, VII Dolorum et SS. Trinitatis — debita inscriptione; denique debent debito modo deferri.

i. *Sint rite confecta*, nimirum ex *lana texta*. Nihil tamem impedit, quominus scapulare intexta vel acu picta habeat ornamenta ex aha materia, modo ornamenta talia sint, ut color praescriptus praevaleat.¹

Color praescribitur albus pro scapulari SS. Trinitatis, fuscus seu

*. Cfr. S. C. Indulg. 22 Ian. 1858 (Dccr. auth. n. 384); 8 Ian. 1898. -----: S. C. Indulg. 13 Nov. 1893 (A. S. S. XXVI, p. 310). — S. C. Indulg. 12 Iun. 1907, ad I. ----- * Cfr S. C. Indulg. 18 Aug. 1868 (Decr. auth. n. 423).-----* S. C. Indulg. 18 Aug. 1868 (Decr. auth. n. 423). — * Cfr. S. C. Indulg 12 Febr. 1840 (Dccr. auth. n. 278).

tanneus pro scapulari B. M. V. de Monte Carmelo, niger pro scapulari Septeni Dolorum, caeruleus pro scapulari Immaculatae Conceptionis, ruber pro scapulari Passionis D. N. I. C. *Forma* sit quadrata vel oblonga rectangularis, non autem rotunda, ovalis vel multangularis. '

Lemnisci seu funiculi ex qualibet materia atque cuiuslibet coloris esse possunt; exceptis funiculis scapularis rubri, qui debent esse confecti ex *lana rubra*. Plura scapularia duobus funiculis communibus annecti possunt, ' modo, si inter ea habeatur scapulare Passionis, funiculi confecti sint ex lana rubra.

Denique diversa scapularia debent esse « distincta, i. e. vere (plura v. g.) quinque scapularia, sive totidem sive duobus tantum funiculis unita, et ita ut cuiuslibet scapularis pars una ab humeris, alia vero a pectore pendeat, non vero unum tantum scapulare in quo assuantur diversi coloris panniculi. » ' Hisce spectatis, panniculi non ita uniantur, ut solum extremitates cuiusque scapularis visibiles sint; sufficit vero, si singuli panniculi a sola parte superiore — puta duobus funiculis — consuantur, de cetero soluti dependeant.

2. *A sacerdote habente facultatem* benedicantur et imponantur. Porro facultas competit:

a) *Cardinalibus*, qui inde a sua promotione in Consistorio facultate gaudent benedicendi, solo crucis signo... scapularia a Sede Apostolica probata eaque imponendi sine onere inscriptionis (can. 239, § 1, 50).

b) *Episcopis, etiam titularibus*, qui inde ab accepta authentica notitia peractae canonicae provisionis idem possunt quod Cardinales, ritibus tamen ab Ecclesia praescriptis (can. 343, § 1, i°).

c) *Superioribus Ordinum*, ad quos scapulare pertinet (n. 554).

d) Ceteri sacerdotes facultatem recipere debent a S. Sede vel ab Ordinibus Superioribus; facultas autem recepta omnino personalis est, ita ut non competat vices gerenti, neque aliis communicari possit, nisi illud expresse significatum fuerit. '

3. *Rite benedicantur et imponantur*; * quocirca advertas:

a) Per se pro scapularibus diversae speciei diversae praescribuntur benedictio et impositio. Dixi *per se*, cum pluribus concessum sit indultum ex enumeratis scapularibus quatuor ' vel etiam quinque " simul i. e.

*. S. C. Indulg. 18 Aug. 1868 (Decr. auth. n. 423, ad V). ----- '. S. C. Indulg. 27 April 1887, ad IV. ----- '. S. C. Indulg. 22 Aug. 1872 (Decr. auth. n. 306); 24 April. 1843 (Decr. auth. n. 319). ' Cfr. S. C. Indulg. 18 Sept. 1862 (Decr. auth. n. 394); 18 Aug. 1868 (Decr. auth. n. 421); 27 April. 1887. Olim semper ab induito excipiebatur scapulare B. M. V. de Monte Carmelo (S. C. Indulg. 27 April. 1887). ----- '. Nouv. Rev. Théol. 1911, p. 430 sq.

sub unica formula benedicendi et imponendi. — Plura eiusdem speciei scapularia simul benedici possunt (n. 546). — Benedictio fieri potest, tam praesentibus quam absentibus personis induendis.

b) Impositio fieri debet ab eodem a quo facta est benedictio. Validam est impositio uni tantum humero et non circa collum facta. Si plures personae induendae sunt, sufficit unum idemque scapulare benedictum pluribus illis alternis vicibus imponere, ita tamen, ut primum scapulare, quod deinceps adscriptus induere debet, sit benedictum. Aliquibus etiam concessum est, ut quisque fidelium scapulare benedictum sibi imponat. — Si de pluribus agatur, sufficit formam impositionis semel in numero plurali pronuntiare, idque sive ante sive post impositionem scapularis vel scapularium, si plura sint.⁴

4. *Personae indutae confraternitati aggregentur*, si scapularis impositio cum dicta aggregatione connectitur (p. 411). Hinc sacerdos prosequitur: Ego auctoritate etc. Ut autem de aggregatione seu receptione constet, inscriptio in albo associationis fieri omnino debet; immo cum confraternitates personam moralem constituent (cfr. can. 687, 708), inscriptio est ad validitatem necessaria (can. 694, § 2).

Beringcr-Steinen merito censent, persistere Decretum S. Off. 23 April. 1914, quod statuit: «Sanctitas sua in solita audientia die 23 aprilis 1914 R. P. D. Adessori S. Officii, impertita praevia sanatione omnium defectuum hucusque admissorum in inscriptione et transmissione nominum Christi fidelium, qui ad quamcumque piam Sodalitatem cooptati fuerint, declaravit, firma remanente in conscientia obligatione inscribendi et transmittendi nomina iuxta decreta aliasque S. Sedis praescriptiones, fideles eo ipso quo a legitime deputato admittuntur, rite adscriptos censi ad effectum *tantummodo* ut indulgentias lucrari aliarumque gratiarum spiritualium participes fieri valeant, etiamsi eorum nomina quacumque ex causa In album Sodalitatis relata non fuerint. Contrariis quibuscumque non obstantibus. » Adhuc ab onere inscriptionis eximuntur Cardinales, si agatur de rosariis, numismatibus vel scapularibus cum quibus adnectitur associatio alicui sodalitati (can. 239, § i. 5°).

Nota i. Etiam *parvulis* scapulare valide imponi potest, ita ut rationis usum adepti, sine nova receptione indulgentiis et privilegiis frui possint. Praeterea sibi quoque quis imponere potest scapulare, modo receperit facultatem indiscriminatim, minime vero taxative, v. g. pro aliqua Monialium communitate tantum etc.

Nota 2 Milites in Confraternitatem B. M. V. de Monte Carmelo recipi possunt, « dummodo praefatum scapulare iam prius rite benedictum sibimetipsis imponant, necnon aliquas fundant preces ad B. V. Mariam (e. g. recitando ter Ave, dum

*. S. C. Indulg. 16 Iun. 1872 (Dccr. auth. n. 430). ----- *. S. C. Indulg. 27 Sept. 1887. ----- S. C. Indulg. 18 Aug. 1868 (Decr. auth. n. 421 ad I). ----- *. S. C. Indulg. 18 April. 1891; 18 Iun. 1898 ad IV et V. O. c. p. 49 sq.

*. A. A. s. VI, 307 sq. *. S. C. Indulg. 29 Aug. 1864 (Decr. auth. n. 410). -----*. S. C. Indulg. 7 Mart. 1840 (Dccr. auth. n. 280).

sibi ipsis scapulare imponunt), sicque in eiusdem B. Virginis protectione constituentur. > *

Nota 3. D. 24 Iui. 1884 sanatae sunt receptiones invalidae ad scapularia et respectives sodalitates antea bona fide peractae. Praeterea receptiones in Confraternitatem B. M. V. de Monte Carmelo ultimo sanatae sunt d. 4 Febr. 1908, receptiones autem in Confraternitatem Septem Dolorum d. 12 Sept. 1911.'

5. *Rite deferantur.* Porro :

a) Deferri debent die noctuque, atque ita, ut una pars ab humeris, altera a pectore pendeat; ' utrum immediate super corpus an super vestes, perinde est.⁴

b) Plura scapularia per modum unius deferri possunt, ita scii, ut duobus funiculis tantum suspendantur⁸ (p. 412).

c) Qui scapulare ad breve tempus dimisit, indulgentias lucratur; si dimittatur ad longum tempus, suspenduntur indulgentiae. Si scapulare detritum vel amissum fuerit, vel si quis illud dimiserit atque etiam per longum tempus non detulerit, non tenetur ad novam impositionem, sed sufficit scapulare resumere; neque illud quod resumitur scapulare necessario benedicendum est. " Secus dicendum, si quis scapulare dimiserit ex contemptu vel saltem cum animo illud iam non deferendi.

547 III. Numismata metallica scapularibus sufficienda. Quamvis Pius X « vehementer exoptet, ut... fideles (scapularia) deferre prosequantur, tamen benigne concessit, ut scapulari vel scapularibus, exceptis quae Tertiorum Ordinum sunt propria, ' substituatur *unicum numisma metallicum*, ita ut, servatis propriis cuiuslibet scapularis legibus, favores omnes spirituales (*sabbatino*, quod dicunt, scapularis B. M. V. de Monte Carmelo *privilegio* non excepto), omnesque indulgentiae singulis annexae participari valeant. Porro:

1. Numisma a parte recta referat imaginem SS. D. N. I. C. suum sacratissimum Cor ostendentis, a parte aversa effigiem B. M. V.'

2. Numisma benedicendum est; potest autem quis plura numismata simul benedicere, sive quae coram se habet, sive « quae habent fideles in ecclesia vel in quodam conventu, quin haec numismata videantur, nec in individuo cognoscantur. » ' — Praeterea numisma vel numismata tot

Pius X, 4 Ian. et 30 Mart. 1908. ----- '. Beringer-Stein EN, II, pag. 207. -----
S. C. Indulg. 12 Febr. 1840 (Dccr. auth. n. 277). ----- '. S. C. Indulg. 12 Mart. 1855 (Dccr. auth. n. 367, ad II). ----- °. S. C. Indulg. 26 Sept. 1864 (Dccr. auth. n. 408, ad I). ----- '. S. C. Indulg. 27 Maii 1857 (Dccr. auth. n. 379). -----
' S. Off. 16 Dec 1910; S. C. de Rei. 25 Mart. 1922. Attamen, spectato decreto cit. S. C. de Rd. Superiores tertii Ordinis saecularis S. Francisci quoad Tertiarios suos in singulis casibus, iusta gravique accedente causa, licentiam concedere possunt substituendi scapulari Tertii Ordinis saecularis S. Francisci numisma benedictum. ----- '. S. Off. 16 Dec. 1910. -----' S. Off. 5 Iun. 1913, ad I.

distinctis benedictionibus (i. e. signis crucis) benedici debent, quot scapularibus debent sufficere. At non refert, utrum necne in signis crucis efformandis diversarum scapularium ordo servetur.¹ « Ne tamen, inquit *Vernieersch*, ista quinque crucis signa, confuse data, ad nullum definite scapulare valeant, benedicens sacerdos vel mente *suum* cuique scapulari signum deputabit. » ' Ita etiam Stein, ' Beyersbergen.⁴ At non repugnat, omnia et singula — v. g. quinque — crucis signa ad singula quinque scapularia, mente sacerdotis determinata, ita valere, ut, quinque signis efformatis, numisma quinque illa scapularia determinata suppleat. Cum vero res dubia sit, pars tutior in praxim deducatur. — Denique plura numismata etiam pro personis *indeterminatis* benedici possunt, sive iam ascriptis scapulari, sive postea ascribendis: si pro nondum ascriptis, numismata gaudebunt favoribus scapularium tempore, quo personae erunt ascriptae per regularem impositionem. ' *Milites* tamen etiam ante imposita scapularia loco scapularium numisma valide deferre possunt, atque eo ipso Confraternitatibus ascribuntur. '

3. Qui gaudet facultate benedicendi et imponendi determinata scapularia, potest quoque benedicere numisma, quod eadem suppleat; ' neque requiritur, ut *idem*, qui scapulare benedixerit et imposuerit vel benedicturus et impositurus sit, etiam numisma benedicat. "

4. De eo, qui numisma dimiserit, etc. idem dicendum quod dictum est de eo qui dimiserit scapulare (p. 414).

IV. Privilegium sabbatinum. Inter favores scapulari B. M. V. de 548 Monte Carmelo, item numismati, annexos specialem mentionem meretur *privilegium Sabbatinum*, ut dicitur; quod quidem privilegium a Ioanne XII per Bullam promulgatum refertur.

Plurique dictam Bullam pro spuria habent. Habetur vero Decretum S. Off. sub Paulo V, 20 Ian. 1613, quod haec habet: « Patribus Carmelitanis permittitur praedicare quod populus Christianus possit pie credere de adiutorio animarum fratrum et confratrum sodalitatis B. M. V. de Monte Carmelo, videlicet Beatissimam Virginem animas fratrum et confratrum in caritate decedentium, qui in vita habitum gestaverint, et castitatem pro suo statu coluerint, Officiumque parvum recitaverint, vel, si recitare nesciant, Ecclesiae ieiunia observaverint, et feria IV et sabbato a carnibus abstinuerint (nisi in iis diebus Nativitatis Domini festum inciderit), suis intercessionibus continuis piisque suffragiis et meritis ac speciali protectione, post eorum transitum, praecipue in die sabbati, qui dies ab Ecclesia eidem Beatissimae Virgini dicatus est, adiuturam. > Porro:

¹. S. Off. 16 Dec. 1910. Periodica V, p. 269. O. c. p. 54.
². N. K. Stemmen, 1923, p. 17.----- . S. Off. 5 Iun. 1913, ad IL III. * Secretaria Status, 22 Mart. 1912 (Vermersch, Periodica VII, p. 224. ----- ' S. Off. 16 Dec. 1910; 5 Iun. 1913, ad I. ----- . S. Off. 16 Dec. 1910.

1. Parvum officium privatim in qualibet lingua dici potest. Qui iam ex alio titulo ad illud tenentur, unica recitatione satisfaciunt.

2. Facultas commutandi sive Officium sive abstinentiam feria IV et sabbato confertur una cum facultate aggregandi fideles confraternitati, atque etiam extra confessionem exerceri potest. Denique Decreto S. C. Indulg. 14 lun. 1901 ¹ cuilibet confessario concessa est potestas commutandi abstinentiam feria IAZ et sabbato.

Articulus III.

De actu heroico caritatis.

549 I. Notio. « Actus heroicus caritatis in eo consistit, quod Christifidelis sive aliqua adhibita formula, sive etiam tantummodo mente offerat Deo O. M. pro animabus Purgatorii omnia opera satisfactoria quae ipse, quoad vixerit, peraget; item omnes indulgentias, tam concessas pro defunctis quam pro vivis tantum, quas etiam defunctis applicare potest et debet; denique omnia suffragia, quae post mortem quomodocumque ei obvenire poterunt. ' Dicitur:

1. *Opera satisfactoria*, i. e. operum suorum *fructum satisfactorium*, qui fructus omni operi bono annexus est, atque ex se ordinatur ad tollendas vel minuendas poenas propriis peccatis debitas. Non autem ceditur operum fructus *meritorius*, qui ita personalis est, ut abdicari nequeat; neque opera ceduntur quatenus *inipetratoria* sunt sive pro se sive pro aliis.

2. *Offerat Deo*; iam vero oblatio ista fieri potest Deo sive immediate sive mediate, scilicet mediante B. M. V. in cuius manibus omnia opera satisfactoria, omnes indulgentiae omniaque suffragia deponantur, ab Ipsa animabus in purgatorio, prout ei libuerit, distribuenda. ' Denique oblatio Deo facta non induit rationem *voti*, atque semper ad libitum potest revocari. *

Actum expositum valde commendandum esse, patet ex ipsa eius natura; est enim actus caritatis erga defunctos, quo quis sibi poenas quasi eligit, ut animae purgatorii citius supplicium evadant. Accedit quod SS. Pontifices memoratum actum privilegiis ditarunt.^s

550 II. Privilegia/ 1. *Sacerdotes*, qui laudatum actum emisierunt, singulis diebus induito privilegii altaris gaudent.

¹. A. S. S. XXXIV, p. 120. ----- ' S. C. Indulg. 19 Dec. 1885. ----- \ S. C. Indulg. 19 Dec. 1885, ad III et IV.-----* S. C. Indulg. 19 Dec. 1885. — 4. Benedictus XIII, 23 Aug. 1728; Pius VI, 12 Dec. 1788; Pius IX, 30 Sept. 1852. ----
*. Raccolta, p. 531; S. C. Indulg. 19 Dec. 1885.

2. *Fideles* indulgentiam plenariam lucrari possunt: Γ singulis diebus, quibus S. Communionem recipiunt; 2° singulis feriis 2ls, quibus Missam in suffragium defunctorum audiunt, modo (in utroque casu) ecclesiam vel oratorium publicum visitent, ibique ad intentionem S. Pontificis orent. Quodsi quis impediatur, quominus feria 2 Missam audiat, sufficit assistere Missae die Dominica ex praecepto audiendae. Dictas indulgentias sacerdotes quoque lucrari possunt, etiamsi celebrent et celebrando iam aliam indulgentiam lucrati fuerint; siquidem etiam communio occasione celebrationis recepta, indulgentiae plenariae, immo pluribus indulgentiis plenariis acquirendis sufficit' (can. 933).

3. Omnes indulgentiae, quas lucrantur qui actum heroicum caritatis emiserint, sunt defunctis applicabiles. '

Nota i. Indulgentia plenaria, quam sacerdos lucratur vi privilegii altaris, ob actum heroicum caritatis concessi, debet applicari animae, pro qua celebratur: hofl enim sensu privilegium a S. Pontifice conceditur.'

Nota 2. Quaesitum fuit, num ii, qui emiserint actum heroicum caritatis, indulgentiam plenariam in articulo mortis lucrandam possint seu potius debeant applicare defunctis. S. C. Indulg. quaestionem in suspenso reliquit, d. 23 Ian. 1901 respondendo: «Non esse interloquendum». At de se nihil obstat, quominus dicta indulgentia *possit* abdicari; illud fieri *debere*, deducendum videtur ex *speciali indole* actus heroici caritatis, prout supra exposita est.

SECTIO VII.

De Iubilaeo.⁴

Agendum *priniuni* de notione, divisione et interpretatione, *deinde* de beneficiis Iubilaei, *denique* de suspensione indulgentiarum et facultatum occasione Iubilaei.

CAPUT I.

De notione, divisione et interpretatione Iubilaei.

I. Notio. Iubilaeum apud Iudaeos annum remissionis et gaudii audiebat, secundum haec S. Script.: « Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quae simul faciunt annos quadraginta novem, et clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra vestra. Sanctificabisque annum

* S. C. Indulg. 10 Maii 1844 (Decr. auth. n. 327, ad II et III). Raccolta, p. 531. * S. C. Indulg. 19 Dec. 1885. ' Cfr. NAVARRUS, Commentarius de Iubilaeo; VIVA, De Iubilaeo; VAN DE BURGT, De Iubilaeo; BASTIEN, De Iubilaeo.

quingagesimum, et vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrae tuae: ipse est enim Jubilaeus.»' Apud Christianos Jubilaeum pariter significat tempus remissionis, cui plura et specialia beneficia annexa sunt, uti postea uberius exponemus.

552 II. *Divisio*. Jubilaeum distinguitur *ordinarium* et *extraordinarium* (cfr. can. 931, § 3). *Ordinarium* seu maius est, quod vigesimo quinto quoque anno recurrit; *extraordinarium* seu minus, quod conceditur ob specialia adiuncta, puta post coronationem S. Pontificis.

Jubilaeum *ordinarium* primum Romae per integrum annum celebratur, incipiendo a primis Vesperis Nativitatis Domini, quae praecedunt annum 25^l”, usque ad secundas Vesperas Natalis Domini sequentis anni; annus autem ille *annus sanctus* vocari solet. Anno sancto elapso, iubilacum per brevius tempus ad universum orbem extenditur.

Jubilaeum *extraordinarium* simul in Urbe et in Orbe, atque pro adiunctis per brevius longiusve tempus celebrari solet.

Distinguitur etiam iubilaeum *universale* et *particulare*, prout universo orbi vel parti tantum conceditur.

553 III. *Interpretatio*. Nisi Bulla Jubilaei contrarium statuatur, in iubilaeo tum ordinario tum extraordinario servandae sunt regulae traditae a Bened. XIV. ’

CAPUT II.

De beneficiis Iubilaei.

Beneficia iubilaei sunt praeter indulgentiam plenariam lucranda, facultas eligendi confessarium, et speciales facultates confessariis concessae. Pro hisce beneficiis quavis vice inspicienda est Bulla, qua iubilaeum conceditur. Pro ultimo iubilaeo vide A. A. S. 1927, p. 310, 317, 318, 336

Articulus I.

De facultate eligendi confessarium.

554 I. Moniales, earumque novitiae, probandae et postulantes, quae ab illis educantur et contubernales, omnes etiam religiosas sorores votorum simplicium cum novitiis, probandis atque puellis educandis non tamen

’. Lev. XXV, S sq. ----- s. S. C. Indulg. 15 Mart. 1852. Cfr. Bulla *Apostolico induita*, 3 Aug. 1744; *Peregrinanles*, 5 Maii 1749; *Cum nos super*, 17 Maii 1749; *Convocatis*, 25 Nov. 1749; *Inter praeteritos*, 3 Dec. 1749; *Paterna caritas*, 17 Dec. 1749; *Benedictus Deus*, 25 Dec. 1750; *Celebrationem*, 1 Ian. 1751.

externis aliisque communi cum ipsis mensa utentibus, omnes etiam oblatæ sine votis ab Ecclesiastica auctoritate probatæ cum novitiis, probandis, puellis aliisque communi cum ipsis contubernio utentibus sibi confessarium eligere possunt a suo Ordinario ad præscripta Codicis approbatum. Hic vero eas absolvere potest a quibusvis censuris ac peccatis etiam speciali modo reservatis S. Apostolicæ Sedi, excepto casu hæresis formalis et externæ.¹

II. Facultas, olim regularibus aliisque concessa, post novum Codicem (cfr. can. 519) iam practico valore caret.

Articulus II.

De facultatibus specialibus confessoriorum.

1. Facultates concessæ. Confessariis secundum dicta art. 1 legitime 555 electis competit :

i. *Facultas absolvendi tam a peccatis quam — at in foro conscientiae tantum — a censuris reservatis sive S. Sedi sive Ordinariis*, exceptis quæ a Bulla forte excipiuntur, iniuncta tamen poenitentia salutari aliisque de iure iniungendis. Itaque, ut docet Bened. XIV, confessarius « non prætermittat suam cuique poenitenti salutarem poenitentiam imponere in sacramento, ne prætextu quidem Iubilæi per eundem poenitentem consequendi. »² Alia autem de iure iniungenda intelliguntur ea, quæ iure sive divino sive ecclesiastico poenitenti imponuntur.³ Porro:

a) Qui falso accusavit confessarium de sollicitatione, nequit absolvi nisi accusationem retractaverit aliaque damna accusato forte secuta compensaverit vel accusationem retractare et damna compensare paratus sit⁴

b) Qui hæresim propagarunt vel saltem externæ hæresis rei sunt, non absolvantur, antequam coram confessario hæresim abiuraverint, et scandalum reparaverint, vel saltem reparare parati sint.^{*}

c) Qui libros prohibitos retinent vel legant, non absolvantur, antequam illos dimiserint vel dimissuri esse serio promiserint.^{*}

d) Qui sectæ occultæ damnatæ nomen dederint, non absolvantur nisi ea conditione, ut a respectiva secta omnino se separent, eamque abiurent, libros, manuscripta, ac signa sectam respicientia, si quæ retineant, in tuas (confessarii) manus tradant ad Ordinarium quam primum caute

¹. A. A. S. 1924, P- 37, 319. - ^{*} *Bella Convocatis*, § 26. - - Cfr. S. Poenit. 18 April. 1900. — - 4. A. A. S. 1924, P- 338, sub IV. . A. A. S. 1924, p. 311, sub IV.-----^{*} A. A. S. 1924, p. 339, sub VIII.

transmittenda, aut saltem, si iustae gravesque causae id postulent, comburenda. *

e) Qui violavit clausuram Monialium ad malum finem, in casibus etiam occultis, prohiberi a confessario debet, quominus accedat in posterum ad quodeumque monasterium et ecclesiam Monialium; atque moneri, ita eum absolvi a censura, ut si impositam illam prohibitionem non servaverit, relabatur eo ipso in eandem censuram. '

f) Qui complicem absolvit, a S. Poenit. obligari solet: i° « ut quatenus (persona complex) denuo ad eum accesserit, monitam de nullitate praeteritarum absolutionum ad alium confessarium non complicem remittat;» 2° « ut ab audiendis in posterum cuiuscumque personae complicitis confessionibus, quatenus citra grave scandalum id fieri possit, abstineat;» 3° « ut officium confessarii curet dimittere, si duos complices semel aut unum bis absolvit » ' At Bullae recentiores facultatem absolvendi confessarium, qui complicem absolverit, restringere consuevere.

g) Qui nominatim excommunicati, suspensi, interdicti, seu alias in sententias et censuras incidisse declarati vel publice denunciati fuerint, non absolvantur, nisi intra tempus Jubilaei satisfecerint, et cum partibus, ubi opus fuerit, concordaverint.† — Postea vero additum fuit: « Quodsi intra praefinitum terminum, iudicio confessarii, satisfacere non poterint, absolvi posse concedimus in foro conscientiae, ad effectum dumtaxat assequendi indulgentias Jubilaei, iniuncta obligatione satisfaciendi statim ac poterunt. »

2. *Facultas dispensandi cum poenitente in sacris Ordinibus constituto super occulta irregularitate ob censurae violationem contracta.* §

3. *Facultas commutandi vota quaecumque, etiam iurata ac Sedi Apostolicae reservata, in alia pia et salutaria opera.* Excipiuntur: i° Vota reservata castitatis et Religionis; 20 vota in favorem tertii emissa et acceptata, uti vota in quacumque Religione facta; 30 vota poenalia, quae praeservativa a peccato nuncupantur, nisi commutatio futura iudicetur eiusmodi, ut non minus a peccato committendo refragnet, quam prior voti materia; non excipitur votum non petendi commutationem (S. Alf. VI, 537, qu. 4). Ceterum advertas :

a) Ad commutationem votorum (tempore Jubilaei) non requiritur specialis causa; sed sufficit causa illa communis ob quam Pontifex motus est ad iubilaeum indicendum (S. Alf. II, 537, qu. 40).

*. A. A. S. 1924, p. 311, sub IV. ----- '. A. A. S. 1924, p. 339, sub VI.

A. A. S. 1924, P- 310, sub I.----- '. A. A. S. 1924, p. 310, sub IV. -----Bulla *Benedictus Deus*, n. 4 ct 5. ----- * A. A. S. 1917, p. 311, sub VII, p. 320.

b) Potestas commutandi vota *iurata* satis probabiliter secum fert potestatem commutandi *iuramenta*; nec contradicit S. Alfonsus quippe qui tantum dicat de potestate commutandi *vota* (III, 190).

Disputatur, num confessario competat potestas commutandi *iuramentum* castitatis et Religionis. At improbable videtur, Ecclesiam, quae denegat potestatem commutandi *votum* alicuius rei, concedere facultatem commutandi *iuramentum* eiusdem rei.

4. *Facultas commutandi ex iusta causa opera pro Iubilaeo assignata in alia opera pia*;¹ de quo vide n. 568.

Facultas dispensandi in aliquibus impedimentis matrimonii passim non tribuitur; anno tamen 1925 aliqua facultas concessa erat, at pro foro interno tantum.

II. Notanda. Quoad facultates supra expositas notanda veniunt haec: 556

1. Non licet eis uti nisi respectu poenitentium, qui habent intentionem lucrandae indulgentiae Iubilaei ideoque opera praescripta adimplendi.' Quod autem quis peccaverit spe recipiendae absolutionis vi Iubilaei, id non impedit, quominus favoribus gaudeat, modo nunc doleat, atque Iubilaeum lucrari et opera pia implere velit (S. Alf. VI, 537, qu. 6). Quodsi poenitens postea, mutato animo, opera ad indulgentiam lucrandam requisita non adimpleat, peccat, quia adversatur intentioni S. Pontificis qui facultates concessit ad lucrandum Iubilaeum.' At non constat de gravi peccato. Praeterea favores concessi, v. g. voti commutatio persistunt⁴ (S. Alf. VI, 537, qu. 3).

2. Facultates adhiberi debent in confessione sacramentali;¹ at non requiritur, ut omnes facultates in eadem confessione vel ab eodem confessario exercentur. Ita v. g. qui in confessione pro Iubilaeo omisit petere commutationem voti, hanc in alia confessione et ab alio confessario petere potest. Neque requiritur, ut absolutio sacramentaliter confesso nunc concedatur. Hinc etiamsi confessarius censeat, absolutionem esse differendam, potest nihilominus v. g. censuram auferre vel votum commutare: quod si locum habuerit, valet etiam communis confessarius, ablatis scilicet, censura et reservatione peccati, poenitentem a peccatis absolvere.

3. Quoad *iteratum* favorum usum haec accipe:

a) Poenitens qui favoribus concessis fruitus est, *et omnia opera prae-**

*. A. A. S. 1927, p. 312 sq. ----- '. Bullae *Convocatis*, § 24; *Inter praeteritos*, § 62; *Benedictus Deus*, § 6; *Celebrationem*, § 8; S. Poenit. 1 Iun. 1869; 15 Ian. 1886. ---- '. Cfr. Bulla *Inter praeteritos*, n. 86. 4. Cfr. Bullae *Convocatis*, n. 34; *Inter praeteritos*, n. 86; Leo XIII Bulla *Praesentes Litteras*; S. Poenit. i Nov. 1899 ----- '. Bullae *Convocatis*, § 25; *Inter praeteritos*, § 62, coli. *Convocatis*, § 40.

scripta implevit, nequit denuo favoribus frui, puta si novum votum emis-
serit; idque valet, etiamsi ipsa indulgentia pluries acquiri possit.¹ Exci-
pitur facultas commutandi opera praescripta, qua pluries uti licet'
(n. 568).

b) Qui favoribus concessis fruitus est, at, antequam omnia opera
praescripta impleverit, denuo eis indiget, puta reincidendo in censuras,
potest, ut, spectata Bulla *Convocatis* n. 84 in fine, dicendum videtur,
denuo favoribus frui. Scii. S. Pontifex edicit, « illum, si semel illarum
(gratiarum) particeps est prima vice, qua *iubilaeum consecutus fuit*, ite-
rum earum participem fieri non posse, si *post primam iubilaei acquisi-
tionem* iterum in censuras incurrit etc. » Hisce innuitur, eum iterum
gratiarum participem fieri posse, si ante iubilaei acquisitionem seu ante
omnia opera impleta iterum in censuram incurrat. Ceterum menti Eccle-
siae magis consentaneum videtur, ut facultates concessae exerceri va-
leant, donec fidelis, omnibus operibus impletis, iubilaeum consecutus sit.'

4. Si quis peccati vel censurae reservatae in confessione ceteroquin
valida oblitus est, vel ex iusta causa ea omisit, secundum multos auctores
reservatio peccati et censura sublatae sunt. Ratio est, quia menti S. Pon-
tificis, qui in gratiam poenitentis speciales facultates confessario con-
cessit, congruum est, ut poenitens bene dispositus, quoad fieri possit,
dictis facultatibus fruatur (S. Alf. VI, 537, qu. 4). — Si quis vero cen-
suram vel peccatum reservatum confessario exposuit, at *invalide* confes-
sus est, censura reservata et reservatio peccati non sunt sublatae, si con-
fessio fuerit *culpabiliter invalida*, i. e. sacrilega; siquidem deest sincerus
animus iubilaeum acquirendi (p. 421). Praeterea « cum Pontifex conce-
dat facultatem absolvendi a reservatis, ut fideles iubilaeum lucrentur, non
praesumitur illam concedere pro iis qui nequeunt cum illa confessione
iubilaeum lucrari » (S. Alf. VI, 537, qu. 2). Porro ob posteriorem ratio-
nem eadem contra plures videtur admittenda solutio, si confessio *incul-
pabiliter invalida* fuerit (S. Alf. l. c.).

5. Qui tempore iubilaei confessus est, potest, si absolutio ei differenda
et post iubilaeum concedenda videatur, etiam post tempus iubilaei a re-
servatis absolvi (S. Alf. VI, 537, qu. 4).

¹. Bullae *Convocatis*, § 52; *Inter praeteritos* § 84; S. Poenit. 1 lun. 1869; S.
Poenit 18 Mart. 1886. -----'. S. Poenit. 18 Mart. 1886 (A. S. S. XVIII, p. 512).
----- Pro iubilaeo tamen anni 1875 S. Poenit. d. 25 Ian. 1875 ex mandato S. Pon-
tificis edixit: « Declaravit (Sanctitas sua), vi praesentis iubilaei (fideles) una
tantum vice absolvi posse a censuris et casibus reservatis (et similiter semel tan-
tum acquiri posse ipsius iubilaei indulgentiam). Atque eadem die S. Poenit. ad
quaesitum < An confessarii absolvere possint poenitentem, qui iam a reservatis
et censuris absolutus in ea denuo inciderit, antequam opera impleverit ad iubilaeum
acquirendum praecepta ;> respondit: « Virtute iubilaei posse una vice tantum
absolvi a reservatis et a censuris, seu *negative*. »

Articulus III.

De indulgentia.

Iubilaeo annectitur indulgentia plenaria, una tantum vice lucranda, nisi expresse pluries acquirenda concedatur. Porro in iubilaeo *Anni sancti* in Urbe pluries conceditur iis, qui opera praescripta iterant. ' De operibus autem, quae ad lucrandam indulgentiam praescribi solent, nunc dicendum.

I. Opera praescripta. In iubilaeo *ordinario* passim tantum praescri- 557 buntur: confessio, communio et visitatio ecclesiarum designatarum una cum oratione ad mentem S. Pontificis; in iubilaeo *extraordinario* praeter opera enumerata iniungi solent: ieiunium et eleemosyna. De singulis pauca; ceterum confer dicta n. 503.

1. *Confessio* etiam eis necessaria est, qui non peccarunt graviter, quamvis pro hisce non requiratur absolutio.* Si quis post peractam confessionem iubilaei, at ante ultimum opus impletum, in mortale incidat, tenetur iterum confiteri, nec sufficit contritio; non autem requiritur, ut alia opera, utut in statu peccati iam impleta, repetat. ' Non sufficit confessio *annua*, qua satisfit praecepto, quo constitutus in mortali tenetur.*

2. *Communio*, utique digna; *paschalis* non sufficit: attamen anno 1925, si quis neglexerat sumere communionem paschalem, communio pro iubilaeo etiam ad implendum praeceptum paschale valebat; pro iubilaeo, saltem anni 1900, viaticum sufficere, declaravit S. Poenit. 28 Mart. 1900, ad 2.

3. *Visitatio ecclesiarum*. Quenam et quoties ecclesiae visitandae sint, determinant in Urbe S. Pontifex, extra Urbem Episcopus. Licet autem in instituendis visitationibus diem computare sive more civili (a media nocte ad mediam noctem) sive more ecclesiastico (a primis vespers usque ad solis occasum diei sequentis).* Cum plures visitationes praescriptae sunt, non sufficit semel ingredi in ecclesiam ibique pluries preces recitare, sed ex ecclesia egregiendum et denuo in eam ingrediendum est.: Ceterum visitationes fieri debent animo colendi Deum. '

Etiam *Regulares* tenentur visitare ecclesias ab Episcopo designatas,

*. Bullae *Convocatis*, § 52; *Inter praeteritos*, § 84; *Benedictus Deus*, § 2. ----
3. Bullae *Convocatis* § 46; *Inter praeteritos*, § 77; cfr. S. C. Indulg. 19 Maii 1759 (Decr. auth. n. 214); 6 Maii, 1852 (Decr. auth. n. 359, ad IV). ---- Bullae *Convocatis*, § 42; *Inter praeteritos*, § 79; cfr. S. C. Indulg. 28 Nov. 1759 (Decr. auth. n. 217 ad I). ----- 4. S. C. Indulg. 10 Maii 1844 (Decr. auth. n. 327 ad I), coll. S. Poenit. (A. A. S. VIII, p. 351). ----- 5. S. C. Indulg. 10 Maii 1844 (Decr. auth. n. 327 ad I)-----*. Bulla *Inter praeteritos*, § 13; S. Poenit. 24 Ian. 1875. -----
' S. Poenit. 25 Ian. 1875. ----- *. Bulla *Inter praeteritos*, § 13.

nisi speciali gaudeant privilegio; legitime impeditis tamen commutatio concedi potest. '

4. *Preces recitandae*. Recitari debent in loco visitando atque ad mentem S. Pontificis. Sufficiunt orales; non ita *mere* mentales, quibus igitur oralis addenda foret. ' Ceterum confer dicta n. 507.

5. *Ieiunium* sumendum sensu ecclesiastico stricto, i. e. coniunctum cum abstinencia, atque quidem, spectato antiquo iure, cum abstinencia non a carne solum sed etiam ab ovis et lacticiniis. ' Sub novo tamen iure ieiunium abstinenciam ab ovis et lacticiniis iam non comprehendit. Ieiunium etiam illos respicit, qui alias ad illud non tenentur, uti pueros et senes (S. Alf. VI, 534, 30); attamen locus est commutationi (n. 568).

6. *Eleemosyna* si iniungatur, *prout devotio suggeret*, modica sufficit; si praescribatur *pro cuiusque facultate*, maior a divitibus eroganda est. Perinde est, utrum pecunia an alia res tribuatur. Religiosi, uxores et filii familias satisfaciunt consentiendo in eleemosynam, quam Superior vel pater in nomine totius communitatis vel familiae erogat. Possunt tamen religiosi et vere pauperes commutationem petere (S. Alf. VI, 538, qu. n).

558 II. Notanda quoad opera praescripta. 1. Non sufficiunt opera lege vel praecepto debita, nisi S. Pontifex contrarium significet.⁴ Hinc non sufficiunt, uti iam notatum est, confessio annua, communio paschalis etc.

2. Opera praescripta, etiam confessio et communio, fieri debent tempore iubilaei; item cum intentione lucrandae indulgentiae; at sufficit intentio habitualis (n. 501).

3. Opera iniuncta, sive omnia sive aliqua ex eis, etiam extra domicilium impleri possunt, dummodo observentur ordinationes Ordinariorum locorum. *

4. Denique non refert, quo ordine adimpleantur, neque requiritur, ut fiant in statu gratiae, ultimo opere excepto. '

559 III. Relaxatio operum. Soli S. Pontifici competit facultas in aliquo opere *dispensandi*; confessariis vero — non autem per se Superioribus'

' Bullae *Convocatis*, § 51; *Inter praeteritos*, § 83. ----- '. Bullae *Convocatis*, § 51; *Inter praeteritos*, § 83.----- '. S. Poenit. 16 Mart. 1865; alias eiusdem Congr. declarationes refert Bucceroni, Enchirid. n. 1065. ----- 4. Bulla *Inter praeteritos*, § 53; haec de debito utcumque dicit; verum cum can. 932 de sola lege et praecepto dicat, debita alio titulo, puta *votum*, iam sufficere videntur. ----- a. S. C. Indu'g. 9 Dec 1763 (Decr. auth. n. 231); 10 Maii 1844 (Decr. auth. n. 327 ad I); can. 931 § 3. ----- * S. Poenit. 15 Ian. 1886, ad VI. ----- '. Bullae *Convocatis*, § 47; *Inter praeteritos*, § 73-76. ----- '. Cfr. S. Poenit. 23 April. 1886, ad 11 et ITT.

— conceditur facultas commutandi pro moraliter impeditis opera praescripta in alia opera pia ; quocirca advertas :

1. Commutationis facultas non comprehendit confessionem; neque communionem nisi pro pueris, qui ad primam communionem nondum sunt admissi ;¹ neque preces ad mentem S. Pontificis recitandas. '

2. Commutatio nequit fieri in opera aliunde debita, nisi illud expresse concedatur; neque, ut ex natura commutationis sequitur, fieri potest in opera notabiliter minora.

3. Commutatio per se, i. e. spectatis normis Bened. XIV, videtur facienda in confessione sacramentali. Ita enim Bened. XIV generatim quoad usum facultatum statuit.⁴

4. Etiam si indulgentia pluries acquiri possit, tamen operum iniunctorum commutatio, spectata Bulla Bened. XIV, semel tantum fieri potest: at S. Poenit. 18 Mart. 1886⁴ respondit, opera iniuncta pluries commutari posse.

Nota. Qui praevidet, tempus complendi opera praescripta sibi non suppetere, commutationem aut, si Bulla illud permittat, prorogationem iubilaei petat.

CAPUT III.

De suspensione indulgentiarum et facultatum occasione iubilaei.

Ut Urbs Roma tempore iubilaei maiore quo fieri potest frequentia 560 mortalium celebretur, durante Anno Sancto, i. e. anno quo iubilaeum *ordinarium* in Urbe celebretur — non autem eo tempore, quo dictum iubilaeum ad Orbem extenditur, neque in iubilaeo *extraordinario* — indulgentiae et facultates extra Urbem temperantur, prout sequitur:

I. Omnes indulgentiae — etiam eae quae pro solis vivis concessae sunt — acquiri possunt pro defunctis. Nullae indulgentiae acquiri possunt pro vivis, exceptis indulgentiis concessis: i^o eis qui in articulo mortis constituti sunt: 2° pro recitatione *Angelus Domini* vel *Regina Coeh* pro tempore, et quibusdam aliis in Bulla assignandis. '

II. Suspenduntur facultates absolvendi a casibus et censuris reservatis, commutandi vota, dispensandi ab irregularitatibus et impedimentis, exceptis:

* .'

' Id, spectata benigna mente Ecclesiae, fortassis extendi potest ad paucissimos illos infirmos, qui ne domi quidem communicare possunt. ----- *Benedictus Deus*, § 3; *Inter praeteritos*, § 53. ----- *Inter praeteritos*, § 53. — ' *Inter praeteritos* § 63; cfr S. Poenit. 30 Ian. 1886. ----- 8. Bulla *Convocatis*, § 52 ct 39. ----- ' A. S. S. XVIII, p. 512.----- A. A. S. 1927, P. 306 sq.

1. Facultatibus per Codicem iuris canonici quovis modo concessis, exceptis quae per privilegium concessae sunt.

2. Facultatibus pro foro externo Nuntiis, Internuntiis, Delegatis Apostolicis, tum Ordinariis locorum et Superioribus Religiosorum Ordinum quoquo modo in subditos suos concessis.

3. Facultatibus a S. Poenitentiaria pro foro interno concessis, in quantum excercentur erga poenitentes qui Urbem adire nequeunt sine gravi incommodo. '

SCHOLION I.

De indulgentia plenaria in articulo mortis.

561 I. In articulo mortis *una tantum* indulgentia plenaria lucrificari potest, quamvis moribundus ad eam ius habeat ex variis titulis.² Id autem valet, etiamsi moribundus indulgentiam plenariam, quam acquirit, ob dispositionem minus perfectam partialiter tantum acquirat.

Indulgentia haec, quae ultimo vitae momento acquiritur, defunctis applicari nequit (n. 539). Excipe probabilius, si agatur de eo, qui actum heroicum caritatis elicuerit; hic enim privilegio gaudet, omnes quas lucretur indulgentias, defunctis applicandi (n. 559).

II. Quoad *varios titulos*, ex quibus moribundus ius in dictam indulgentiam acquirere potest, iuvat notare haec :

1. Suadendum, ut moribundus plures titulos suos facere studeat; etenim evenire potest, ut conditiones ad aliquem titulum requisitae non impleantur, impleantur vero conditiones pro alio titulo statutae; quo fit, ut, pluribus titulis positis, spes lucrandi indulgentiam augeatur. Accedit quod plures tituli sine sacerdotis interventu obtingere possunt, quodque conditiones pro diversis titulis implendae dispositionem ad indulgentiam lucrandum requisitam maxime promovent.

Quando indulgentia conceditur *sub conditionibus consuetis*, requiruntur: confessio, communio, invocatio Nominis Iesu ore, vel si illud fieri nequeat, corde et prompta mortis acceptatio in satisfactionem pro peccatis.

2. Praecipui tituli sunt:

a) *Benedictio apostolica* in articulo mortis, de qua n. 539 sq. fuse diximus.

b) *Ascriptio plerisque confraternitatibus*.

A. A. S. 19-7. P. 307, 308. ----- a. S. C. Indulg. 23 Ian. 1901, ad II (Collect, n. 2100). ----- '. Cfr. N. K. Stemmen, 1922, p. 72.

Ut indulgentiae lucrifiant, plerumque requiruntur conditiones consuetae (n. 503).

c) *Ascriptio Ordini, Congregationi religiosae aut Tertio Ordini*; id saltem pro picrisque Congregationibus et Tertiis Ordinibus valet.

Requiruntur pro sodali Ordinis et Tertii Ordinis confessio et communio, aut, si ea fieri nequeant, invocatio poenitens S. Nominis ore, vel, si illud impossibile sit, corde.

d) *Usus crucis alteriusve obiecti, cui indulgentiae papales annexae sunt*.

Ut quis indulgentiam acquirat: 1° obiectum super se deferat aut in domo sua decenter retineat; 2° conditiones consuetas impleat.

e) *Usus crucifixi* (i. e. crucis cum imagine Christi crucifixi) *cui annexa est indulgentia plenaria in articulo mortis toties-quoties*.¹

Ut indulgentia lucrifiat, moribundus: 1° crucifixum osculetur aut utcunque tangat, 20 conditiones consuetas impleat.

f) *Recitatio actuum fidei, spei et caritatis*. *

Requiritur tantum, ut quis frequenter in vita dictos actus elicuerit; non refert, qua formula id fecerit.

g) *Recitatio orationis*: Domine Deus meus, iam nunc quodeumque mortis genus prout Tibi placuerit, cum omnibus suis angoribus, poenis ac doloribus de manu tua aequo ac libenti animo suscipio. *

Requiritur, ut quis die quo voluerit, post confessionem et communionem receptam, dictum actum recitando cum caritate mortem a Deo acceptet.

h) Subinde S. Pontifex moribundo nominatim indulgentiam plenariam concedit, nulla conditione statuta.

SCHOLION II.

De indulgentiis toties-quoties.]

I. Indulgentia *toties-quoties* hic intelligitur indulgentia plenaria, quae eodem die toties acquiri potest, quoties opus iniunctum (passim visitatio determinatae ecclesiae cum oratione ad mentem S. Pontificis) iteratur.

II. Praecipue indulgentiae *toties-quoties*, servatis certis conditionibus,

¹. *Toties-quoties*, quorum in hoc casu sensus est, ut *quicumque christifidelis* in articulo mortis constitutus (mediante usu huius crucifixi) plenariam indulgentiam acquirere valeat (S. Off. 10 Iun. 1914); quo sensu hoc decretum intelligendum sit, edictum et confirmatum est dedar. S. Poenit. 23 Iun. 1929 (A. A. S. 1929, p. 510 sq.). -----'. S. Off. n. Iun. 1914. -----'. Raccolta, I, p. 18; S. C. Indulg. 22 Ian. 1756. -----'. Raccolta, I, p. 148; S. C. Indulg. 9 Mart. 1904. * Cfr. N. K. Stemmen 1923, p. 68.

acquiri possunt: i° in festo SS. Trinitatis; 2° in festo SS. Sacramenti; 3° ultima Dominica mensis Iunii; 4° in festo B. M. V. de Monte Carmelo; 5° in Portiuncula aut Dominica sequenti; 6° in festo B. M. V. Septem Dolorum in mense Septembris, aut Dominica sollemnitatis. 7° in festo SS. Rosarii aut Dominica sollemnitatis; 8° in Commemoratione Omnium Fidelium Defunctorum.

TRACTATOS VI.

De extrema unctione.

(S. Thom. Suppi, q. 29-32; S. Alf. Theol. Mor. lib. VI, n. 706-733; Horn. Apost. tr. 17, n. 1-13). *

Dicemus *primum* de Extrema Unctione in se spectata, *deinde* de ministratione, *denique* de susceptione Extremae Unctionis.

DISSERTATIO I.

De extrema Unctione in se spectata.

563 Extrema Unctio definiri potest: Sacramentum, quo infirmus per unctionem olei benedicti et orationem sacerdotis secundum animam — et si animae expediat etiam, saltem interdum, secundum corpus — alleviatur (cfr. S. Thom. In 4, dist. 23, q. 1, a. 1, 2, 3, 4; q. 2, 1 et 2; S. Alf. VI, 706). Nuncupatur etiam simpliciter *unctio* vel *unctio infirmorum*, *sacramentum exeuntium*, etc.

Qua definitione tradita, agemus *primum* de existentia, *deinde* de essentia, *tum* de effectibus, *denique* de necessitate Extremae Unctionis.

Pars 1.

De existentia Extremae Unctionis.

564 1. *Extrema Unctio est verum sacramentum*; quae propositio est de fide ex Conc. Trid.: < Si quis dixerit, Extremam Unctionem non esse

* S. C. Indulg. 10 Aug. 1904. S. C. Indulg. 30 Iui. 1906; 10 Dec 1907. ----- S. C. Indulg. 8 Aug. 1906; ex aud Pii X, 26 Ian. 1908; cfr. Collectio Precum Piorumque Operum, p. 78-79). ----- Breve *Quo magis*, 16 Maii 1892. ' Motu proprio 9 Iun. 1910; S. Off. 26 Maii 1911. ----- ' S. C. Indulg. 27 1888. ----- ' S. C. Indulg. 7 Iui. 1885. ----- ' S. Off. 25 Iun. 1914. ----- . Cfr. Bixart, De Extrema Unctione, dissert, unica; Schmitz, De effectibus sacramenti Extremae Unctionis; Kern, De sacramento Extremae Unctionis tractatus dogmaticus; Heimjucher, Die heilige Olung.

vere et proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum, et a B. Iacobo Apostolo promulgatum;... anathema sit. »¹

Nola. Disputatur, *quo tempore* Extrema Unctio instituta sit Aliqui censuerunt, unctionem ab Apostolis peractam, de qua apud Marcum⁷ sermo est, fuisse Extremam Unctionem. Sed haec sententia reicienda est, quia minister istius sacramenti est sacerdos; Apostoli autem postea, scilicet in Coena Domini, sacerdotes constituti sunt. Plerique censent, hoc sacramentum, quod est complementum Poenitentiae, esse institutum post Christi resurrectionem una cum Poenitentia.

II. *Extrema Unctio, etiam casu quo plures unctiones et orationes* 565 *adhibentur, est unum tantum sacramentum;* secus enim non staret dogma de numero septenario sacramentorum. Illud autem a diversis diverso modo explicatur. Secundum alios diversae unctiones et orationes simul sumptae significant et producunt unum integrum effectum; effectus autem producitur sive per partes, ut docet Scotus⁸; sive ultima unctione peracta, ut censet S. Thomas (Suppi, q. 30, a. 1, ad 3; cfr. S. Alfonsus. VI, 707, qu. 20). Secundum alios prima unctio una cum forma partiali integrum effectum significat et efficit, cum aliae unctiones pro sacramentalibus tantum habeantur (n. 577).

Pars II.

De essentia Extremae Unctionis.

SECTIO I.

De materia remota.

I. *Ad valorem*, ut hic indubius sit, requiritur: i^o oleum olivarum; 566 2° benedictum aut ab Episcopo aut a presbytero, qui facultatem delegatam illud benedicendi obtinuerit; idque 3° speciali benedictione olei infirmorum. Ex praedictis *certo* requiruntur oleum olivarum et benedictio peracta ab Episcopo vel a presbytero delegato; *probabiliter* benedictio specialis.

i. Certo requiritur *oleum olivarum*. Constat: i^o e verbis S. Iacobi: < ungentes eum oleo. »⁴ Oleum autem simpliciter dictum est oleum oli-

*. Sess. 14, can. 1. --- '. « Et ungebant (Apostoli) oleo multos aegros et sanabant » (VI, 13). ----- * luxta *Mastrium Scotus* supponit, singulas actiones suos habere partiales effectus. Dicit enim Scotus, in 4. dist. 23, i. f., ad 2um, istud quidem sacramentum unum esse unitate integritatis, sed non unitate indivisibilitatis, sicut effectus eius non est unus indivisibiliter, quia non remissio unius venialis; sed unus unitate plenariae remissionis omnium venialium (Gaude, in S. Alf. VI, 707). ----- ' V. 14.

varum. 2° Ex Cone. Florent. ' 30 E consensu et praxi Ecclesiae Orientalis et Occidentalis (S. Alf. VI, 709; cfr. can. 937 et 945).

2. Certo requiritur *benedictio peracta aut ab Episcopo aut a presbytero, qui facultatem delegatam oleum benedicendi obtinuerit*; a. v. benedictio peracta a simplice sacerdote, qui non fuerit delegatus, non sufficit Patet e responso S. Off., quod, approbante Gregorio XVI, ad quaesitum: An in casu necessitatis parochus ad validitatem sacramenti Extremae Unctionis uti possit oleo a se benedicto; respondit: « *Negative*, ad formam decreti Fer. V. coram SSmo, d. 13 Ian. 1611.»³ Idem S. Off. d. 15 Maii 1878 edixit: « Oleum a presbytero, qui a Sancta Sede facultate speciali instructus non est, benedictum, est materia prorsus inepta Sacramento Extremae Unctionis, et ne in extrema quidem necessitate valide potest adhiberi. » Patet praeterea ex eis quibus statim probabitur, per se requiri benedictionem factam ab Episcopo, ideoque simplicem sacerdotem per se ista facultate destitui atque delegatione indigere (cfr. can. 745). Hinc integritatis causa ulterius observes:

a) Per se requiritur benedictio facta *ab Episcopo*. Constat i° E Cone. Trid.;' 20 e Cone. Florent.4; 30 ex decreto S. Off., approbante Paulo V, edito. '

b) S. Pontifex potest simplici sacerdoti potestatem consecrandi olei conferre. Patet ex Decreto Clementis VIII, *Sanctissimus Dominus*; ex Constit. Bened. XIV *Etsi pastoralis*;" ex declaratione S. Off." supra citata; ex can. 945, atque ex eo quod sacerdotes Ecclesiae Orientalis et Graeco-Itali hac facultate gaudent et utuntur. *

c) Dubium est, num etiam *Episcopus* per se i. e. sine delegatione S. Pontificis facultatem consecrandi olei simplici sacerdoti conferre possit.

3. Omnino dubium est, num ad valorem requiratur benedictio *specialis*, an sufficiat benedictio, qua consecratur chrisma Confirmationis vel Oleum catechumenorum (cfr. can. 345). Hinc in casu necessitatis potest vel etiam debet infirmus inungi — utique sub conditione — cum chrismate Confirmationis vel oleo catechumenorum. Si postea oleum infirmorum haberi possit, sacramentum sub conditione iteretur (S. Alf. VI, 709, dub 20).

567 II- *Ad liceitatem* requiritur: i° ut adhibeatur materia certo valida; 2° ut oleum sit benedictum in Coena Domini, proxime superiore (can

' Denz.-Bannw. n. 700 ----- 14 Sept. 1842 (Coll. de Prop. Fide, n. 956). ----- Sess. 14, de Sacram. Extr. Unct. cap. 1. ----- Denz.-Bannw. n. 700. -----

*. 13 Ian. 1611 (Coll. de Prop. Fid. n. 956, *nota*).-----* 31 Aug. 1595.-----'. 26 Maii 1742, § 4 ----- ' 15 Maii 1878.-----'. Cfr. Kern. o. c. p. 124 sq.

734> § i).¹ «Habeat igitur parochus, ita Rit. Rom/... sacrum Oleum infirmorum, quod singulis annis, Feria V in Coena Domini ab Episcopo benedictum, veteri combusto, renovandum est; neque adhibeatur vetus, nisi necessitas urgeat» (cfr. can. cit.). Si oleum benedictum videatur non sufficere, «aliud oleum de olivis non benedictum adiiciatur, etiam iterato, minore tamen copia» (can. 734, § 1).² Itaque admixtio pluribus vicibus fieri potest, etiamsi tandem maior sit quantitas olei non benedicti, modo in singulis admixtionibus minor sit.³ Attamen non licet in Coena Domini partem SS. Oleorum benedicere ad illam statim cum oleis non benedictis permiscendam.⁵ Praeterea advertas:

- a) Olea vetera non adhibeantur, nisi necessitas urgeat (can. 734, § 1).
- b) Parochus olea sacra a suo Ordinario petere debet; atque oleum infirmorum loco nitido et decenter ornato in vase argenteo vel stanneo diligenter custodiat, nec domi retineat, nisi propter necessitatem aliamve rationabilem causam, accedente Ordinarii licentia (can. 946, coll. 735). Causa rationabilis est v. g. domus parochialis maior ab ecclesia distantia.

SECTIO II.

De materia proxima.

1. Ad valorem, ut hic indubius sit, sufficiunt: 1° unctiones diversorum sensuum una cum formis partialibus; 2° in casu necessitatis unica unctio in uno sensu cum praescripta forma brevior (mox alleganda). Dicitur:

i. *Sufficiunt unctiones diversorum sensuum una cum formis particularibus.* Porro ea sufficiunt, etiamsi unctio geminae partis, puta unius oculi etc. omittatur.

2. *In casu necessitatis sufficit unica unctio in uno sensu cum praescripta forma breviori.* Patet: 1° ex can. 947, § I; 2° ex Rit. Rom. 30 ex decreto S. Off. a Pio X approbato.

Decretum edicit: < Cum huic supremae Congregationi quaesitum fuerit, ut unica determinaretur formula brevis in administratione sacramenti Extremae Unctionis in casu mortis imminenti, E, nl ac Rcv.mi Patres Generales Inquisitores,

¹ Feria V in Coena Domini triplex oleum ab Episcopo benedicitur, scilicet: 1° oleum *infirmorum*; 2° oleum *catechumenorum*; 3° *chrisma*, quod constat oleo olivarum et balsamo. Oleum *infirmorum* in vasculo notatur litteris O.- Z. vel sola littera I; oleum *catechumenorum* litteris O. C. vel sola littera O; chrisma littera Ch. vel sola littera C. ----- * Tit V, cap. 1, n. 3. ----- * Rit. Rom. l. c. ----- * Pius VI, i April. 1794; S. C. C. 25 Sept. 1862. ----- s. S. R. C. 7 Dec. 1744, n. 2883; 28 Ian. 1910 (A. A. S. 1910, p. 118).----- . S. R. C. Dccr. auth. n. 2650, ad 3 facti speciem; 3276 ad 5; 3739, ad 2; 3779, ad 7. -----Tit. V, cap. i, n. 21. ----- . 24 April. 1906.

maturrime re perpensa, praehabitoque Rmorum Consultorum voto, decreverunt: In casu verae necessitatis sufficere formam: < Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti. Amen. » Decretum quidem explicite de sola forma abbreviata dicit, sed implicite significat, unicam unctionem, quae ei respondeat, sufficere. Praeterea advertas:

a) Pariter *extra necessitatem* sufficere videtur unica unctio in uno sensu cum praescripta forma breviori; tum quia quoad valorem non facile distinctio admittenda; tum quia S. Iacobus¹ solum dicit de unguendo infirmo, sine mentione partium corporis. Denique suadetur maxima varietate, quae quoad numerum et locum unctionum in Ecclesia Graeca et Latina viguit. ²

b) Num unica unctio in uno sensu una cum forma *particulari* ad valorem sufficiat, non est extra dubium. Si sufficiat, posteriores unctiones videntur habendae pro sacramentalibus, quae effectum Extremae Unctionis plane exprimunt. Si non sufficiat, dicendum, effectum in ultima necessaria unctione produci secundum haec 5. *Thomae*: « Quando sunt multae actiones ordinatae ad eundem effectum, ultima est formalis respectu omnium praecedentium et agit in virtute earum; et ideo in ultima actione gratia infunditur, quae effectum sacramento praebet (Suppi, q. 30, a. i, ad 3).

569 II. Ad licitutum *extra casum necessitatis* requiritur: i° ut ungantur membra modo assignanda, idque 2° ordine praescripto; 3° ipsa ministri manu scii, pollice dextero, nulloque adhibito instrumento et 4° in modum crucis (can. 947, coll. Rit. Rom.).

I. *Membra ungenda*. Ungi debent organa quinque sensuum, nempe oculi, aures, nares, os et manus (can. 947, § 1, coll. Rit. Rom. tit. V, c. 1, n. 15). Unctio renum semper omittatur (can. 947, § 2). ³ Unctio pedum ex qualibet rationabili causa omitti potest (can. 947, § 3). Si quis sit aliquo *membro* mutilatus, pars loco illi proxima inungatur, eadem verborum forma.⁴ Si quis *ipso sensu* puta auditu careat vel semper caruerit, nihilo minus organum ungatur. Quoad organa *gemina* unctio separatim in utroque organo, sed sub una forma fiat, inchoando a dextero: excipe labia, quae unica unctione unguntur.

Unctio organorum quinque sensuum *sub gravi* praecipitur. Pariter unctio *utriusque* ex organis geminis videtur sub gravi obligare, ita ut solum gravis causa excuset, puta difficultas *vertendi* aegrotum et *gemina* organa attingendi (S. Alf. VI, 710).

¹ V, 14.-----'. Kern, o. c. p. 131 sq. ———'. Loco renum in aliquibus dioecesibus permittebatur unctio pectoris. Porro renum unctione nunc prohibita, pectoris quoque unctio omittatur. ----*. Rit. Rom. tit. V, cap. I, n. 19.

2. *Ordo praescriptus* obligat, ita ut omnis inversio peccatum sit, immo inversio saltem *plurium* unctionum videatur gravis esse (S. Alf. VI 710). Porro, spectato ordine praescripto, ungantur:

- a) *Oculi* super ambas palpebras compressas.
- b) *Aures* in imis auriculis.
- c) *Nares* super utramque narem, et quidem a latere, ne sternutatio excitetur.
- d) *Os* super utrumque labium compressum; unica unctione, qua ambo labia unguntur; quod si commode ita fieri nequeat, sufficit unum labium ungere.
- e) *Manus* in mediis palmis; sed manus *Sacerdotis* exterius unguntur.
- f) *Pedes* in superiori parte vel in plantis pro consuetudine vigente. '

3. *Ipsa ministri manu, scii, pollice dextero* fiant unctiones;¹ non alio digito neque penicillo similive instrumento: consuetudo contraria, si alicubi vigeat, servari nequit.³ In casu tamen gravis necessitatis, puta si ex contactu contagio timenda est — ut si quis infirmus laborat lepra, peste, variolis — penicillo vel virgula uti licet⁴ (S. Alf. VI, 710).

4. *In modum crucis*, ut habet Rit. Rom. *

5. Denique maxime suadet, ut ad singulas unctiones pollex in oleo intingatur, eo magis quod aliqui dubitant, num una gutta pro omnibus unctionibus sufficiat (S. Alf. VI, 709, dub. 40).

111. Ad liceitatem in casu necessitatis sufficit unica unctio in uno 570 sensu seu rectius in fronte cum praescripta forma brevior, salva obli-tione singulas unctiones supplendi, cessante periculo (can. 947. § 1) Dicitur :

1. *In casu necessitatis*. Casus autem necessitatis adest: i° quando aliquod periculum est, ne infirmus moriatur ante singulas unctiones peractas; 2° quando plures ungendi sunt et timetur, ne, si singuli modo ordinario ungantur, aliquis sine Extrema Unctione decedat; 3° quando ex singulis unctionibus peractis periculum contagionis oriri vel augeri potest; si tamen periculum ex contactu exoritur, usu penicilli vel virgulae praecaveatur; 4° quando longior ministratio sacramentum irreverentiae periculo exponit, ut in unctione v. g. amentis contingere potest.

2. *Cessante periculo*, singulae unctiones supplendae sunt. Scilicet suppleri debent, si cessaverit periculum ob quod unica unctio adhibita fuerit. Hinc supplendae sunt, si infirmus supervixerit; si desierit periculum,

' S. R. C. 27 Aug. 1836, n. 2743. s. Rit. Rom. tit. V, c. 2, n. 8 * S. R. C. 9 Maii, 1857, n. 3051. ----- ' S. R. C. 9 Maii, 1857, ad II, n. 3051. -----
". Rit. Rom. Tit. 27, C. 2, n. 8. ' Cfr. S. Off. 31 Ian. 1907 (apud Ephem
Liiurg. 1907, p. 437).

ne aliquis ex pluribus inungendis sine Extrema Unctione decedat; si periculum contagionis cessaverit, puta ob penicillum allatum, quo singulae unctiones peragi possint.

c) *Singulae unctiones supplendae sunt*; atque quidem *absolute* (non conditionate) et, ut probabilissimum videtur, *semper*. Dixi *absolute*; ita enim diserte S. Off. ' Dixi *semper*, quia tam can. 947, § 1 quam S. Off. ' et Rit. Rom, ' sine ulla restrictione statuunt, unctiones supplendas esse, modo tamen periculum mortis perduret. Ratio autem ob quam praescribuntur suppleri, est, ne infirmus privetur sacramentalibus, quae unctionibus supplendis contineri videntur, quaeque effectum Extremae Unctionis plane exprimunt (n. 577).

Nota 1. Non omnes conveniunt in definienda natura unctionum supplendarum. Alii censuere, unctione suppleta *iterationem* sacramenti contineri. Id tamen non placet, tum quia in ista sententia unctiones *sub conditione* supplendae forent: dubium enim est, num Extrema Unctio in eodem periculo valide iterari possit; quod dubium neque a decretis supra allatis neque a Codice sublatum censetur; tum quia ab ipso Codice sacramenti in eodem periculo iteratio severe prohibetur.

Alii autumant, suppletiones esse partes, quae cum unctione praecedente unum totum constituunt; sive tanquam sacramenta partialia, sive tanquam perfectio seu extensio ipsius signi sacramentalis considerantur. Verum nec ea sententia recta videtur; tum quia supponit, praecedentem unctionem perfectione sacramenti carere, quod aegre admittitur; tum quia, hac sententia admissa, unctiones nequeunt suppleri, si unio moralis eas inter et priorem unctionem cessaverit.

Alii docent, suppletiones esse partes *integrantes* sacramenti. Sed tunc quoque unio moralis eas inter et partem essentialem requiri videtur, eaque deficiente, suppletiones omittendae forent.

Quibus positis, restat, ut videtur, dicendum, unctionibus suppletis contineri sacramentalia seu caeremonias ob concomitantes Ecclesiae preces valde efficaces. '.

Nota 2. Quae dicta sunt de unctionibus post unicam unctionem supplendis, etiam applicentur unctionibus in ordinaria ministratione v. g. ex oblivione neglectis; quae igitur pariter supplendae sunt. Si tamen timeatur, ne ob temporis spatium unio debita desit, sacramentum per se sub conditione iteretur.

SECTIO III.

De forma deque unione materiae et formae.

571 I. *Forma ordinaria* in Ecclesia Latina est precatio ad singulas unctiones a Rit. Rom. praescripta, scilicet: « Per istam sanctam Unctionem, et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per visum, sive per auditum, etc. deliquisti. Amen. » 4 Verba *et suam piissimam misericordiam* non requiri ad valorem, colligitur ex forma in casu

*. 9 Mart. 1917. ----- '. 31 Ian. 1907. ----- '. Tit. IV, cap. 1, n. 21. ----- * Cfr. Ned. Kath. Stemmcn, 1917, p. 241; 1928, p. 92. ----- . Tit. V, cap. I, n. 20. E novis editionibus Rit. Rom. vox *Inien* a sacerdote dicenda est.

necessitatis adhibenda, in qua verba praedicta omittuntur. Omissio tamen extra casum verae necessitatis pro graviter illicita habetur (S. Alf. VI 711, dub. 2°).

.Jl ŷ, ĭ

Apud Orientales adhibetur haec vel similis forma: «Sancte Pater, animarum et corporum medice, qui Filium tuum unigenitum, D. N. I. Chr, omnem morbum curantem et ex morte nos liberantem misisti, sana quoque servum tuum N., a detinente illum corporis infirmitate, et vivifica illum per Christi tui gratiam, intercessionibus N. N. et omnium Sanctorum, Arnen. »

II. « *In casu... necessitatis* sufficit unica unctio in uno sensu, seu rectius in fronte, cum hac forma breviori : « Per istam sanctam Unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Arnen ». Ita Rit. Rom.'; can. 947, § i et Decr. S. Off.' Praedictam formam breviorē — ut per transennam norare iuvat — memoriter tenendi cuique obligatio est.

Nota. Ut ex verbis S. Iacobi ' colligitur, ad essentiam formae requiritur, ut sit *formaliter* seu quoad sensum *deprecativae* (S. Thom. Suppi, q. 29, a. 8; S. Alf. VI, 711, dub. i°). Sed nihil impedire videtur, quominus forma, grammaticaliter indicativa, sit formaliter deprecativa, nim. ex intentione precandi Deum, ex intentione dico, per ipsam naturam actionis satis manifestata.

III. *Quoad unionem materiae et formae* sufficit notasse: Ad valorem sufficit unio, quam descripsimus in tractatu de Sacr. in genere (n. 22). Quoad *liceitatem* servantur haec Rit. Rom. : « Dum oculos, aures, et alia corporis membra, quae paria sunt, sacerdos ungit, caveat, ne alterum ipsorum inungendo, Sacramenti formam prius absolvat, quam ambo huiusmodi paria membra perunxerit. » *

SCHOLION.

De indole sfiecali extremae unctionis.

Extrema Unctio primarie est sacramentum vivorum, secundarie sacramentum mortuorum (S. Alf. VI, 731). Dixi:

I. *Extrema Unctio primarie est sacramentum vivorum*, i. e. per se et primarie ordinatur ad gratiam *secundam* seu ad gratiam augendam. Etenim i° S. Iacobus et Cone. Trid. *conditionate tantum* gratiam *primam* tanquam effectum Extremae Unctionis proferunt; quo innuitur, dictum sacramentum ad istum effectum non primarie ordinari; quo posito, restat, ut dicamus, illud primarie ordinari ad gratiam *secundam* i. e. ad gratiae augmentum. 20 Si extrema Unctio primarie ordinaretur ad

\ L. c. n. 21.-----'. 24 April. 1906. ----- V, 14 sq. -----* Tit. V, cap. 1, n. 18.

gratiam *conferendam*, non autem ad gratiae *auymentum*, .sacramentum Poenitentiae non foret omnibus post Baptismum lapsis medium necessarium salutis, re vel voto adhibendum. Infirmis sufficeret ad Extremam Uctionem recurrere. Idem docet Catechismus Romanus: « Neque enim hoc sacramentum primario loco ad graviorum criminum remissionem institutum est, sed baptismus tantum et poenitentia vi sua hoc efficiunt. » ¹

II. *Extrema Unctio secundarie est sacramentum mortuorum*, i. e. etiam per se, sed secundarie tantum ordinatur ad gratiam *primam*. Dixi *per se*; etenim S. Iacobus: et Tridentinum,⁵ quorum verba in nota allata sunt, eo quod diserte edicunt, per Extremam Uctionem remitti peccata, innuere videntur, dictum sacramentum natura sua ad istum etiam effectum ordinari. Accedit quod forma quoque sacramenti peccatorum remissionem, quin etiam eam solam exprimit. Dixi *secundarie tantum*; quod sequitur ex eis, quibus probavimus, Extremam Uctionem *primarie* ordinari ad gratiam *secundam*. Itaque hoc sacramentum differt ab aliis sacramentis vivorum, quae solum *per accidens* conferunt gratiam primam.

Coroll. I. Quodsi ulterius quaeras, quid relate ad remissionem mortalium importent illa; *per se, sed secundarie*, si de Extrema Uctione sermo sit; atque illa: *per accidens*, si de aliis sacramentis vivorum agatur, ita dicendum: Si quis in mortali constitutus sacramentum vivorum recipit, Christus in Extrema Uctione intendit infundere gratiam sanctificantem, *ut remittat peccatum*; cum in aliis sacramentis vivorum intendat infundere gratiam sanctificantem ad *alium finem singulis sacramentis proprium*.

Coroll. II. Quoad *modum*, quo Extrema Unctio peccata remittit, dicendum peccata mortalia *directe* remitti; de venialibus disputatur, utrum directe an indirecte remittantur (p. 2to).

Pars III.

De effectibus Extremae Uctionis.

575 De effectu *primario*, ad quem omnes alii effectus reducuntur, disputatur. Secundum Scotistas Extrema Unctio ordinatur ad finalem remissionem venialium moribundi iam incapacis seipsum iuvandi; ex hac remissione venialium sequitur alleviatio moeroris et torporis, qui sunt effectus peccati. Argumentantur autem e forma sacramenti, quae videtur directe deletiva peccati. Secundum S. Thomam (Suppi, q. 30, a. 1) et S. Alf. (VI, 721, 731) ordinatur primarie ad iuvandam et confor-

¹ P. 2, c. 6, 9. 14. — « Si, inquit, in peccatis sit, remittentur ei » (V, 15).-----
Delicta, ita Cone si quae sint expianda ac peccati reliquias abstergit v iSess. 14, cap. 2).

tandam animam aegrotantis, seu ad sanandam eius infirmitatem spirituales, quae in nobis relinquitur ex peccato originali et actuali, quaeque praesertim in ultima lucta sananda est. Peccata autem secundarie remittuntur, quatenus nimirum obstant confortationi spirituali. Haec sententia suadetur verbis S. Iacobi, qui remissionem peccatorum ut effectum secundarium videtur referre: «Et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei »¹. Speciatim enumerantur:

I. *Gratia sanctificans*, per se et primarie secunda seu augmentum gratiae: item per se sed secundarie prima, ut sequitur ex dictis supra (n. 583).

II. *Gratia sacramentalis*: quae consistit in eo quod gratia sanctificans, quam auget Extrema Unctio, et eo ordinatur, ut infirmus per morbum non deprimatur, et contra in morbo roboretur, atque roboratus ultimas tentationes strenue oppugnet ultimosque dolores alacriter perferat; et secum fert ius ad gratias actuales in ordine ad illos effectus recipiendas, in vero gratiam sacramentalem huius sacramenti esse eam, quam descripsimus. suadetur *primum* hisce S. Iacobi: « Et alleviabit (i. e. excitabit, confortabit) cum Dominus.»¹ *Deinde* Cone. Florentinum: «Effectus huius sacramenti est mentis sanatio et, in quantum autem expedit, etiam corporis. »¹ Et Cone. Trid.: « Clementissimus Redemptor noster, qui servis suis quovis tempore voluit de salutaribus remediis adversus omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in sacramentis aliis praeparavit, quibus Christiani conservare se integros, dum viverent, ab omni graviore spiritus incommodo possint: ita Extremae Unctionis Sacramento finem vitae, tanquam firmissimo quodam praesidio, munivit. Nam etsi adversarius noster occasiones per omnem vitam quaerat et captet, ut devorare animas nostras quoque modo possit, nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suae versutiae nervos intendant ad perdendos nos penitus et a fiducia etiam, si possit, divinae misericordiae deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitae perspicit » « Accedit *Traditio*, cuius testimonia affert Kern (S. Thom. suppi, q. 30, a. 1, ad 2; S. Alf. VI, 731).

III. *Remissio mortalium*; quod clare colligitur ex verbis S. Iacobi et Tridentini supra allatis (S. Thom., Suppi, q. 30, a. 1; S. Alf. VI, 731). Requiritur tamen, ut infirmus sit attritus, saltem habitualiter. Sed id etiam sufficit; siquidem nequit exigi, quod iam ex se remittit mortalia, nimirum contritio.

¹. V. 15. V. 15. Dk n z.-B a n n w. n. 700. Sess. XIV, De Extr.
Una. Prooemium. ----- * O. c. p. 238.

IV. *Remissio venialium*. Etenim S. Iacobus et Cone. Trid. non distinguunt inter mortalia et venialia. Ceterum non est ratio excludendi venialia, quin etiam, cum facilius remittantur offensae minores, potius ratio est ea includendi. Non tamen remittuntur, nisi infirmus saltem habitualiter de eis attritus sit.

V. *Reliquiae peccatorum*, ut diserte edicit Cone. Trid. supra allatum (S. Thom. Suppi, q. 30, a. 1, ad 2; S. Alf. VI, 731). «Reliquiae autem peccati non dicuntur hic dispositiones ex actibus relictæ, quæ sunt quidam habitus inchoati, sed quaedam spiritualis debilitas in ipsa mente existens, qua sublata, etiam eisdem habitibus vel dispositionibus manentibus, non ita potest inclinari mens ad peccatum » (S. Thom. l. c.; S. Alf. l. c.).

VI. *Remissio poenarum* — quæ ab aliquibus etiam refertur ad reliquias peccatorum de quibus modo dictum est — magis vel minus plena pro dispositione susipientis. Ita non improbabiler docetur: cum enim finis huius sacramenti sit quoque *consummatio* christianæ vitæ, ut loquitur Cone. Trid. seu ultima dispositio animæ, ut gloriam introeat, etiam remittit poenam temporalem; at vero, quia operatur Extrema Unctio per modum medicinae, cuius effectus pendet a dispositione subiecti, maior minorve remissio poenæ datur, prout dispositio subiecti est magis minusve bona.

VII. *Sanitas corporis*. Patet tam ex verbis Cone. Florentini supra citatis quam ex Cone. Trid. secundum quod inunctus « sanitatem corporis interdum, ubi salutis animæ expedierit, consequitur. » ‘ Ceterum notes :

1. Extrema Unctio sanitatem corporis non confert, si ad salutem animæ non expediat. « Ratio operans, inquit S. Thomas, nunquam inducit secundarium effectum, nisi secundum quod expedit ad principalem; ideo ex hoc sacramento non semper sequitur corporalis sanatio, sed quando expedit ad spiritualem sanationem » (Suppi, q. 30, a. 2). Sed disputatur, num hoc sacramentum sanitatem conferat *semper* ac salutis animæ expediat, an interdum tantum seu iuxta ordinem divinæ sapientiæ et providentiæ, ut dicitur. Aliqui negant, illum effectum *semper* ac animæ prodest produci. Id *interdum* tantum fieri, deducunt ex verbis Cone. Trid. supra citatis. Alii contrarium docent, censentque sensum verborum Cone. Trid. hunc esse: « interdum, *scilicet*, ubi salutis animæ expedierit.»

2. Extrema Unctio sanitatem confert non per modum miraculi, sed quatenus confortatio spiritualis in corpus redundat, et secumfert ius, ut

media sanitatis recuperandae speciali Dei Providentia dirigantur. « Uinctio, ut docet Cone. Trid., aegroti animam alleviat et confirmat, magnam in eo divinae misericordiae *fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus* et morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus daemonis, calcaneo insidiantis, facilius resistit, *et sanitatem corporis interdum*, ubi saluti animae expedierit, consequitur. »¹ Et S. Thomas docet, in Extrema Uctione gratiam conferri, « nan solum ut tollat culpam, sed etiam reliquias culpae et *infirmiorem corporis* » (Suppi, q. 29, a. 5), ita ut sanatio secundum S. Doctorem dicenda sit *effectus gratiae collatae*. Hinc praedicto effecui privantur, qui tamdiu susceptionem sacramenti differunt, ut sanitas sine miraculo expectari nequeat (S. Alf. VI, 714).

Pars IV.

De necessitate Extremae Uctionis.

1. Necessitas medii neganda est, tum ob can. 944, qui eam negat, tum 576 ob rationes ob quas negavimus necessitatem medii Confirmationis (n. 116).

II. Necessitas praecepti. 1. *Obligatio est suscipiendi Extremam Uctionem*. 577 Quod deducitur primum e can. 944: Nemini... licet illud negligere. *Deinde* videtur peccare contra caritatem sui, qui negligit medium speciale, a Christo institutum, quo infirmus muniatur et confortetur in gravissimis istis vitae momentis, a quibus proxime pendet aeternitas.¹

2. *Obligatio satis probabiliter levis tantum est*. Intelligo obligationem *per se*, quia qui negligit Extremam Uctionem, potest *per accidens* graviter peccare, puta ratione scandali vel contemptus.* Per se vero obligatio gravis satis probabiliter deest. Ratio est, quia de tali obligatione non constat « neque ex natura huius sacramenti, quod non est necessarium ad salutem, sed tantum utile » (S. Alf. VI, 733); neque ex praecepto positivo, quia non patet, verba S. Iacobi : *inducat presbyteros*, de praecepto, non autem de solo consilio esse intelligenda ; neque ex praecepto caritatis sui, « caritas enim non obligat sub gravi praecepto ad id quod melius est » (S. Alf. 1. c.). Denique Codex non dirimit hanc controversiam ; neque quatenus ea versatur circa ius divinum, quippe quod non intendat interpretari ;⁴ neque quatenus Legislator ecclesiasticus can. 944 praeceptum grave imponat. Si illud intendisset, utique verbis clarioribus et gravioribus usus fuisset.

*. L. c. -----5. Cfr. Cone. Trid. sess. 14, de sacr. Extr. Unct., initio et cap. 2. -----

¹. Cfr. Cone. Trid. 1. c. cap. 3. -----4. Cfr. Praefatio.

Obi. Cone Trid. edicit: c Jam vero, quod attinet ad praescriptionem eorum qui et suscipere, et ministrare hoc sacramentum *debent*, » etc.

Resp. Cone, non intendit *obligationem* susceptionis urgere, sed potius significare, quibus susceptio, quibusque ministratio sacramenti competat.

DISSERTATIO II.

De ininistratione Extremae Unctionis.

578 I. Persona ministrans, i. *I alidc* Extremam Unctionem administrat omnis et solus sacerdos (can. 938, § 1). Est de fide ex Cone. Trid.¹ Potest autem, ut ex Traditione et praxi Ecclesiae constat, tam ab uno quam a pluribus ministrari.¹ Quodsi plures sacramentum ministrent, quisque curet, ut ad materiam a se applicatam ipsemet formam respectivam pronuntiet, In Ecclesia Latina ab uno solo ministrari debet. Quodsi minister inter ministrandum deficiat, atque alius statim praesto sit, hic pergat ubi alius desiit. Si mora diuturnior, puta quadrans intercesserit, alius unctiones a priori peractas sub conditione repetat, scii, ob dubium, num unio inter unctiones particulares forte requisita adsit; deinde alias perficiat (S. Alf. VI, 724).

Nota. Sacerdos nequit sibimetipsi valide Extremam Unctionem conferre, ut deducitur ex constanti traditione et usu Ecclesiae, (n. 21).

2. *Licite* hoc sacramentum ministrant Ordinarius et parochus loci, in quo degit infirmus, qui ea de causa dicuntur ministri *ordinarii* Extremae Unctionis. Praeterea in casu necessitatis, item de licentia data vel rationabiliter praesumpta eiusdem parochi vel Ordinarii loci, alius quilibet sacerdos hoc sacramentum ministrare potest (can. 938. § 2). Adhaec firma remanent praescripta can. 397. 30 et 514. 1-3; quae videas in tract, de S. Euchar. n. 164.

579 II. Obligatio ministrandi. 1. *Minister ordinarius* tenetur i^o ex iustitia et sub gravi subditis petentibus ministrare, atque ovidem tempestive. Extremam Unctionem; 2° sub gravi prudentem diligentiam adhibere, ul subditi salutis négligentes, tempestive moneantur (S. Alf. VI. 714, 729; cfr. can. 939). Quatenus minister ordinarius obligetur etiam cum periculo vitae, vide in tract, de Sacr in gen. n. 34. Ceterum ipsum prae aliis respiciunt haec: Omni studio et diligentia curandum ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, illud recipiant (can. 944).

¹ Sess. 14, de sacr. Extr. Unet. can. 4. - : In Ecclesia Graeca Extrema Unctio confertur a septem vel saltem a tribus sacerdotibus (Papp-Sziggi, Enchir. lur. ced. orient p. 2. § 81). Cfr. S. C. de Prop. Fid. 23 Mart. 1844 (Col. Icct. n. 818).

2. *Quilibet sacerdos* in casu necessitatis tenetur ex caritate infirmo Extremam unctionem procurare (can. 939). Casus necessitatis prout hic sumitur iam adest, si minister ordinarius deficit et periculum est in mora. Obligatio autem per se levis est: per accidens gravis, si aut ratio gravis scandali accedit, aut infirmus probabiliter est in statu peccati mortalis, nec satis secure per confessionem, puta quia sensibus destitutus est. salvabitur. Scilicet ad E. U. fructuose recipiendam sufficit attritio, dum ad confessionem etiam accusatio requiritur (S. Alf. VI, 729).

3. Qui ex caritate vel ex pietate tenentur providere saluti infirmi, pariter per se sub levi tenentur curare, ut infirmus Extr. Unct., recipiat; *sub gravi* in casu, quo ceteri sacerdotes sub gravi eam ministrare debent, ut sub 2 expositum est.

III. Servanda in ministrando. 1. Extremae unctionis Oleum ad infirmos deferatur modo simplici praescripto a Rit. Rom. non sollemniter cum superpelliceo et luminaribus; nisi simul deferatur S. Eucharistia. Quodsi haec non deferatur simul, minister v. g. sacrista, vel ipsemet sacerdos superpellicem secumferat. 584)

2. In ipsa ministracione *sub gravi* praecipiuntur: 1° vestes sacrae, scilicet, superpellicem et stola: alterutrum omittere satis probabiliter veniale tantum est; 2° orationes a Rit. pro sacerdote assignatae. Urgens necessitas a praedictis excusat.

3. *Sub levi* praecipitur, ut adhibeatur minister, isque masculus. Masculo deficiente, femina videtur posse respondere.

4. Cereus accensus videtur esse de consilio tantum, nisi sacerdos eo indigeat, cum dicatur accendendus, « ut ungenti lumen praebeat. » Pari- ter videtur consilium potius quam verum praeceptum, ut astantes Psalmos poenitentiales ac Litanias recitent. Denique non constat, *sub peccato* praecipi, ut contra antiquam consuetudinem Extrema Unctio post Viaticum ministretur (S. Alf. VI. 716. 726-728).

DISSERTATIO III.

De susceptione Extremae Unctionis.

Dicendum *primum* de persona suscipiente, *deinde* de modo suscipiendi Extremam Unctionem, *denique* de iterata susceptione Extremae Unctionis.

Pars I.

De persona suscipiente.

581 I. Ut quis *capax* sit recipiendi Extremam Unctionem, requiritur: i° ut sit baptizatus; 2° ut sit vel fuerit rationis compos; 3° ut valetudo graviter afflicta sit, atque quidem eo saltem gradu, ex quo haud raro intra tempus non ita longum mors sequatur; at talis gradus etiam sufficit, saltem ad valorem. Dicitur:

1. *Sit baptizatus* (cfr. n. 38).

2. *Sit vel fuerit rationis compos*; hinc can. 940, § 1 edicit quidem, Extremam Unctionem non posse praeberi nisi *post* adeptum usum rationis, non autem addit, requiri actualem vel habitualem rationis usum.¹ Ratio autem videtur esse quod infirmus graviter aegrotans, qui neque habet neque habuit usum rationis, est et fuit et erit saltem per se incapax actualis confortationis, ad quam gratia sacramentalis Extremae Unctionis ius praebet (S. Alf. VI, 718). Dixi « *et erit* incapax, » ut perpetuo amens. Dixi « *et erit, saltem per se* incapax, » ut infans graviter aegrotans, qui per se aut reconvalescet aut morietur ante usum rationis, dum per accidens eveniet, ut gravem infirmitatem protracturus sit, donec usum rationis adepturus, sicque confortationis spiritualis capax futurus sit. Itaque inungi nequeunt parvuli et perpetuo amentes. Capaces autem sunt adulti, qui habent lucida intervalla vel saltem non fuerunt perpetuo amentes; item delirantes;² item pueri ubi primum ad usum rationis pervenerint. (S. Alf. VI, 720).

In dubio, num infirmus usum rationis attigerit (intellige: num aut usu rationis potiatur, aut aliquando usu eius potitus sit), sacramentum ministretur sub conditione (can. 941); puta: *si capax es*.

Quaer., num Extremae Unctionis capax sit, qui nunquam (personaliter) peccaverit.

Resp. Videtur affirmandum, quia capax est primarii sacramenti effectus, i. e. confortationis animi. Non requiri, ut quis peccaverit post baptismum, sequitur ex eo quod S. Off. ¹ et S. C. de Prop. Fid. ² responderunt, ungendum esse paganum, qui statim post baptismum receptum graviter aegrotet.

Disputatur, num B. M. Virgo capax fuerit Extremae Unctionis. Videtur negandum, quia Extr. Unctio confortat per modum *medicationis spiritualis*. Hinc Cone. Flor., uti iam notavimus, docet: < Effectus huius Sacramenti est mentis sanatio. » Atqui B. M. V. eiusmodi confortationis incapax fuit.

¹. Cfr. Rit. Rom. tit. V, cap. 1, n. 8. ----- ². Cfr. Rit. Rom. l. c. n. ii -----

³. 10 Maii, 1703 (Collect. n. 256, ad 8). ----- 4. 26 sept. 1821 (Collect. 768).

3- *Valetudo graviter afflicta sit, atque quidem eo saltem gradu, ex quo haud raro intra tempus non ita longum mors sequatur; at talis gradus etiam sufficit, saltem ad valorem.* Dixi :

a) *Valetudo graviter afflicta sit*, sive ex morbo sensu strictiori sumpto, sive ex causa simili, puta ex vulnere, ex partu difficili, ex veneno hausto, ex senio. Id requiri, probatur *primum* verbis supra citatis S. Iacobi, qui monet aegrotum, ut accersat sacerdotes, qui eum salvent et animum depressum confortent; quae levi morbo laboranti aegre applicaveris. *Deinde* Bened. XIV in Bulla *Ex quo primum*, § 46 docet, Extremam Unctionem ministrandam esse « solis fidelibus graviter aegrotantibus. » Tum Cone. Trid. docet, hoc sacramentum a Christo institutum esse, ut « finem vitae tanquam firmissimo quodam praesidio muniret » (p. 437). *Denique* totus ritus Extremae Unctionis id unum agit, ut infirmum in periculo mortis constitutum misericordiae divinae commendet. ' (S. Thom. Suppi, q. 32, a. 2; S. Alf. VI, 713, dub. 2°).

b) *Valetudo afflicta sit eo saltem gradu, ex quo haud raro intra tempus non ita longum mors sequatur*, seu eo saltem gradu, ut de morte non ita remota timeri debeat. Deducitur ex eo, quod plura documenta ecclesiastica diserte edicunt, Extremam Unctionem non esse conferendam nisi iis, qui in periculo mortis versentur seu de quorum morte timeatur. Ita v. g. can. 940. § 1 : «Extrema Unctio praeberi non potest nisi fidei, qui post adeptum usum rationis ob infirmitatem vel senium in periculo mortis versetur ». Item decretum Eugenii IV in Instructione ad Armenos: « Hoc sacramentum nisi infirmo, de cuius morte timetur, dari non debet. » Haec autem sensu obvio significant statum a nobis descriptum (S. Thom. l. c. ; S. Alf. l. c.).

c) *Talis gradus etiam sufficit, saltem ad valorem.* Eruitur ex eo quod S. C. de Prop. Fide respondit" «Affirmative» ad quaesitum: «Quandoque Missionarii obvium habent quemdam hectica febris (i. e. specie phtisis) aliove morbo laborantem qui, duce experientia, plures adhuc menses victurus est, sed intra annum morietur: *quaeritur*, num in tali casu possit Missionarius ei ministrare Viaticum et Extremam Unctionem, propterea quod, quando reapse instabit tempus ea recipiendi. Missionarius in eodem loco adesse non poterit, sive ob magnam distantiam, sive ob aliud impedimentum. » Dixi *saltem ad valorem*, quia ex responso allato non sequitur, per se seu in ordinariis adiunctis sacramentum *licite* conferri casu, quo mors satis abesse censeatur; quocirca ulterius obser-

*. Kern, o. c. p. 294.-----20 Febr. 1801 (Collect, n 651).

ves: I. hi primum status modo descriptus adest, sacramentum *valide* quidem confertur; quoad *liceitatem* vero haec accipe:

a) Si mors satis longe abesse censeatur, ut in casu modo exposito et a S. C. de *Prop.* Fide soluto, dubitare licet, num sacramentum per se iam licite conferatur.

β) Si mors magis quidem instare, at nondum imminere censeatur, sacramentum licite confertur, quamvis collatio eius differri possit.

■) Si mors imminere videatur, Extrema Unctio debet conferri ;¹ neque licet exspectare donec infirmus pleno usu rationis carere incipiat. « Ratio, inquit S. Alfonsus, quia sic privatur uberiori fructu quem recepisset, si suscepisset sacramentum dum erat rationis compos; cum magis tunc se ad illud disposuisset. Item quia privatur spiritualibus viribus ad resistendum daemone et ad perferenda morbi incommoda. Item, quia infirmus, si forte esset in mortali, et compos rationis sacramentum recepisset, auxilio attritionis gratiam forte fuisset adeptus, qua alioquin privatur. Demum, quia virtute huius sacramenti forte consecutus fuisset sanitatem corporis, si tempore congruo collatum fuisset; licet enim hoc sacramentum virtute quadam supernaturali operetur etiam salutem corporalem, si animae saluti expedierit (ut loquitur Tridentinum), non tamen per modum miraculi operatur, sed via quodammodo ordinaria, nempe causas naturales adiuvando, ut communiter aiunt doctores. — Quae omnia saltem simul congesta videntur grave damnum infirmo afferre» (VI, 714). Hinc can. 944: Omni studio et diligentia curandum ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, illud recipiant. Et Catechismus Romanus: c Gravissime peccant qui illud tempus aegroti ungendi observare solent, cum iam. omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat. »²

582 *Coroll. 1.* Extrema Unctio nequit conferri eis, quibus mors imminet ex *cousu mere externa*, puta « praelium inituris, aut navigationem, aut peregrinationem, aut alia pericula subituris, aut reis ultimo supplicio mox afficiendis. » * Neque tunc ministrari potest, quum periculum mortis nondum praesens, *brevi* oriturum est, puta ex ipsa operatione chirurgica periculosa subeunda, ex ipso partu difficili secuturo; secus, si quis iam actu periclitetur.

Coroll. 11. *Puerpera*, quae < laborat in partu communibus tantum doloribus, non poterit quidem ungi, etiamsi prima vice pariat, vel alias fuerit in periculo mortis; quia tunc non adhuc periculosa laborat infirmitate »... < Secus vero, si mulier iam coeperit gravissimis cruciatibus divexari, ita ut iam actu sit in proximo periculo mortis; quia tunc revera iam periculose infirmatur » (S. Alf. VI, 713, dub 30).

,Ç. ii'r ob solam provectam aetatem inungi nequeunt; secus si accedat ea func-

Cfr. Conc. frid. sess. 14 de Extr. Unct., prooem. et cap. 3; Kit. Rom. tit. V, cap. j. n. 5. -----'. Part. 2, cap. 6, n. 9. -----'. Rit. Rom. tit. V. c. 1, n. 0.

tionum vegetativanim debilitas, ut valetudo graviter afflicta dici debeat. Hinc can. 040, § i dicit de senio, ob quod quis in periculo mortis versetur. Et Rit. Kom. edicit: «Extremam «Unctionem ministrandam esse iis, qui prae sento deficiunt, et in diem videntur morituri, etiam sine alia infirmitate. »¹

Subituri operationem periculosam, sed nondum in periculo mortis constituti, nequeunt ante operationem inungi; neque iidctn ungi possunt, ubi primum chloriformio sensibus destituti sunt, nisi status infirmi per chloriformium inductus pro graviter periculoso habeatur. Si morbus lethalis est, et medici per operationem secutam periculum mortis arcere possunt, potest aegrotus inungi, si operationem subire nolit; si velit eam pati, res dubia videtur.

Quodsi iure timeatur, ne quis, v. g. capite damnatus, e *pavore* moriturus sit. certo valide inungitur, si pavor ita afflixerit valetudinem, ut, etiamsi pavor evanesceret, nihilo minus grave periculum persisteret. Secus tantum dubie valide videtur inungi posse, quia dubitatur, an pavor reipsa morbus dici possit.

Coroll. III. Non sufficit periculum mortis *mere existimatum*; ea enim, quibus probavimus periculum mortis requiri, sensu obvio periculum vere exsistens, non autem mere existimatum significant. Addo haec; Sume, aliquem in terra iacentem secundum circumstantes in periculo mortis versari atque a sacerdote inungi. Accedit medicus atque declarat, ipsum valere, at plane ebrium ēs. » Quis dixerit, cum valide fuisse inunctum.

Coroll. IV. Quando dubitatur, num infirmus in periculo mortis reipsa versetur vel num mortuus sit, hoc sacramentum ministretur sub conditione (can. 941) Quatenus apparenter mortuus sub conditione (absolvi ct) inungi possit, expositum est in tract, de Pcnit. n. 477.

II. Positis requisitis ad capacitatem recipiendi Extremam Unctionem. 583
haec praebenda est et quidem absolute non solum eis. qui eam hic et nunc petunt, verum etiam « infirmis... qui cum suae mentis compotes essent, illud saltem implicite petierunt aut verisimiliter petiissent, etiamsi deinde sensus vel usum rationis amiserint » (can. 943).^s Sed « hoc sacramentum non est conferendum illis (pii impenitentes in manifesto peccato mortali contumaciter perseverant; quod si hoc dubium fuerit, conferatur sub conditione» (can. 942). Dicitur:

1. *Illud saltem implicite petierunt*; quae certo comprehendunt eos, qui habuerunt et non retractarunt voluntatem seu intentionem implicitam in sensu magis restricto, puta voluntatem Christiane decedendi (p. 33). Quoad intentionem implicitam in sensu generalissimo—puta voluntatem adhibendi media salutis—res dubia nec Codice dirempta videtur (p. 33).

2. *Aut verisimiliter petiissent*; nam qui sui compos Extremam Unctionem verisimiliter peteret, praesumitur habuisse et non retractasse voluntatem seu intentionem explicitant recipiendi Extremam Unctionem vel saltem intentionem implicitam in sensu magis restricto.

¹. Tit. V, cap. i. n. 5.----- Rit. Rom tit. V, cap. 1, n. 11.

3- *Hoc sacramentum non est conferendum illis qui in manifesto peccato mortali contumaciter perseverant.*

Quid, si quis usque ad destitutionem sensuum sacerdotem repulit ?

Resp. i. Si non certo repulit ex prava voluntate, sed forte quia periculi non satis conscius erat, accedente etiam animo indifferenti, Extrema Unctio potest conferri.

Resp. 2. Si certo ex prava voluntate sacerdotem repulit, spectata reverentia sacramento debita, praestat, ut videtur, eum non inungere, nisi sensuum destitutio diutius perduret, aut moribundus signum praebeat, quod cum aliqua probabilitate pro declaratione mutatae voluntatis haberi possit.

4. *Quod si hoc (i. e. contumacia) dubium fuerit, conferatur sub conditione, nimirum, spectato sensu magis obvio, sub conditione: Si iam non contumaciter perseveras in peccato mortali.* Attamen alicui videri potest, hunc esse sensum can. : Si dubius fueris de contumacia, sacramentum conferatur sub conditione, *determinatione conditionis in medio relictæ*; quo posito, canon non obstat, quominus apponatur conditio: *Si capax etc.* Ceterum certo licet sacramentum ministrare : *Ad mentem Ecclesiae.*

SCHOLION.

De inunctione acatholicorum baptizatorum.

584 Dicimus de acatholicis baptizatis, qui in bona fide vel saltem non certo in mala fide sunt. Iam vero:

I. Extra periculum mortis acatholici baptizati licite inungi nequeunt, secundum dicta in tractatu de Poenitentia (n. 478).

II. In periculo mortis. Distinguimus inter acatholicos, qui Extremam Unctionem admittunt, et eos, qui eam reiciunt.

1. *Qui Extremam Unctionem admittunt*, ut v. g. schismatici, inungi possunt, prout sequitur:

a) *Vi iam sensibus destituti sunt*, scandalo remoto, inungi possunt, secundum exposita in tractatu de Poenitentia (n. 478).

b) *Si non sunt sensibus destituti*, per se inungi nequeunt ; per accidens videntur inungi posse, prout diximus de concessione absolutionis (n. 478).

2. *Qui Extremam Unctionem reiciunt*, non debent inungi; attamen non damnaverim eum, qui illos sub conditione inungat, secundum dicta in tractatu de Poenitentia (n. 478).

Coroll. I. In dubio, num inungendus sit baptizatus, vel valide baptizatus, primum sub conditione baptizari vel rebaptizari debet.

Coroll. II. Prudentia, spectato bono communi, facile prohibere potest, quominus acatholicus inungatur. Ceterum, ut iam notavimus in tractatu de Poenitentia, qui acatholico moribundo assistit, satagat ipsum ad actus contritionis et caritatis adducere, quo securius salvetur.

Coroll. III. Expositis eis, quae subrectum Extremae Uctionis respiciunt, iuvat paucis edicere, quibus moribundis sensibus destitutis Extrema Unctio conferri possit. Iam vero potest conferri: 1° Catholicis, etiamsi officia religiosa non impleverint vel in actu peccati sensibus destituti sint; 2° eis, quos — examine, si occasio suppetat, instituto — cum aliqua probabilitate catholicos esse suspicaris; 3° apostatis; 4° haereticis, qui Extremam Uctionem admittunt, vel propensionem ad Ecclesiam catholicam ostenderunt; item — addunt alii — cis, qui Extremam Uctionem non admittunt, nec dictam propensionem ostenderunt; nisi tamen prudentia prohibeat, quominus inungantur.

Ex enumeratis ii soli excipiuntur, qui hic et nunc certo in peccato mortali contumaciter perseverant

Pars II

De modo suscipiendi Extremam Uctionem.

Quoad receptionem tam validam quam licitam Extremae Uctionis, 585 remittimus ad ea, quae in tractatu de Sacramentis in genere notavimus. Iuvat tamen, quae licitam receptionem respiciunt, paucis complere. Iam vero :

I. Ad *licitam* susceptionem requiritur status gratiae. Etenim reverentia sacramento debita exigit statum, qui respondet fini, ad quem *primarie* ordinatur. Atqui Extr. Unet, *primarie* ordinatur ad gratiam *augendam*. Ergo status gratiae iam adsit necesse est. Si quis tamen attritus et bona fide sacramentum suscipit, gratiam recuperat (n. 6).

II. Status gratiae ab eo, qui in peccato mortali versatur, ratione Extremae Uctionis recuperari potest aut per confessionem aut per contritionem perfectam; ratione vero communionis, si haec Extremae Uctioni praemittatur, recuperari debet per confessionem (n. 43); communio autem—attamen summum sub levi tantum—antemittenda est Extremae Uctioni, secundum haec Rit. Rom. : « Ex generali Ecclesiae consuetudine observandum est, ut, si tempus et infirmi conditio permittat, ante Extremam Uctionem, Poenitentiae et Eucharistiae Sacramenta infirmis praebeantur » (S. Alf. VI, 716).

Nota. i. Si inungendus est excommunicatus, ab excommunicatione liberetur, antequam a peccatis absolvatur atque sacra communione et Extrema Unctione donetur.

¹. Tit. V, cap. i, n. 2.

Nota. 2. Si infirmus phrenesi aut amentia laborat, curandam, ne quidquam laciatur contra reverentiam sacramenti, puta, si opus est, ligando vel fortiter tenendo infirmum (S. Alf. VI, 732).

Pars III.

De Iterata susceptione Extremae Unctionis.

586 Conc. Trid.' edicit: « Quod si infirmi post susceptam hanc Unctionem convaluerint, iterum huius Sacramenti subsidio iuvare poterunt, cum in aliud simile vitae discrimen inciderint. » Et can. 940, § 2: « In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari non potest, nisi infirmus post susceptam Unctionem convaluerit et in aliud vitae discrimen inciderit. » Ita quoque Rit. Rom.⁹ Quibus praemissis dico:

1. *Extrema Unctio in alia infirmitate iterari potest, a. v. potest iterari:*
1^a Quoties quis post infirmitatem expulsam seu post sanitatem recuperatam iterum periculose aegrotat; 2° quoties in eadem infirmitate periculum mortis evanuit, et postea iterum exoritur (S. Thom. Suppi, q. 33. a. 2; S. Alf. VI, 715). Sequitur e Conc. Trid. et can. 940 § 2 supra citatis. Ratio autem est, quia Extrema Unctio praecise pro periculo mortis institutum est; hinc tunc saltem iterari potest, cum iteratur periculum.

Quacr., num Extrema Unctio iterari possit, si periculum grave *augeatur*, vel periculo perduranti *aliud disparatum* accedat.

Resp. Omnino negandum videtur; nam Conc. Trid. (supra) et can. 940, § 2 requirunt, ut infirmus, postquam *convaluerit*, iterum graviter aegrotet. Aliqui quidem permittunt, ut Extrema Unctio, iteretur, si infirmus, postquam idem grave periculum *diu* perduraverit, *multo gravius* periclitetur. Rationem allegant, quia in hac hypothese periculum secundum communem aestimationem *moraliter aliud* censetur. Verum etiam haec sententia cum verbis Conc. Trid., et can. cit. componi nequit.

Obi. Can. 940, § 2 edicit: In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari non potest. > Atqui in posita hypothese accedit *nova* infirmitas seu novum periculum.

Resp. Ex verbis Conc. Trid. citatis; item ex verbis canonis, quae verba opposita sequuntur, sequitur, per eandem infirmitatem intelligi (eandem) *conditionem lethalem* infirmi; quae conditio per novam infirmitatem seu novum periculum *aggravatur*. Interim sacramentum pergit auxilia contra novum morbum conferre.

Coroll. Quoties Extrema Unctio secundum dicta licite iteratur, toties quoque debet iterari. Id videtur communiter admitti, si quis post sanitatem recuperatam iterum periculose aegrotat; non ita, si in eodem morbo periculum mortis evanuit, et postea iterum exoritur. Verum cum obligatio in periculo vitae quasi fundetur, pariter obligatio iterandi videtur adesse, toties quoties iteratur periculum.

II. *Extrema Unctio in eadem infirmitate licite iterari nequit; num valide possit iterari, dubium est. Kern'* et alii affirmant, maxime quia per plura saecula in magna Ecclesiae parte viguit usus septies ' iterandi sacramentum in eodem periculo. Alii negant vel dubitant; et ad argumentum adversariorum respondent, dubium videri, num dicta iteratio, de qua Kern.habita luerit pro iteratione sacramenti.Scilicet secundum alios¹ omnes unctiones simul sumptae pro uno sacramento habebantur; secundum alios² unctiones iteratae, i. e. eae quae primam ministrationem sequebantur, erant instar sacramentalium. precibus liturgicis firmatorum.

Queer., num gravissima causa a prohibitione excuset, puta si quis post receptam Extremam Unctionem certo vel probabiliter graviter peccaverit, et nondum confessus sensibus destituatur.

Resp. Puto, in casu proposito sacramentum sub conditione iterari posse, nimirum quia ita multo securius quam per absolutionem saluti moribundi providetur.

III. *In dubio, num periculum abfuerit, potest infirmus, qui denuo graviter aegrotat, iterum inungi, atque quidem sub conditione, si grave dubium persistat; absolute, si satis constet, periculum abfuisse.* Attamen passim non satis constabit, nisi infirmus per notabile tempus, puta per plures hebdomades, melius sese habuerit (cfr. S. Alf. VI, 715).

Nota practica.

luvat duo practica notare:

I. .Maxime per Extremam Unctionem saluti moribundi, imprimis sen- 587 sibus destituti, providetur. Scilicet: i° Ad Extremam Unctionem sufficit attritio, ad Poenitentiam etiam *confessio* requiritur; 2° ad Extremam Unctionem sufficit attritio *habitualis*; idem aequè absolute de Poenit. dici nequit (n. 41); 3° Extrema Unctio sine attritione recepta, potest reviviscere; Poenitentia ita recepta invalide recipitur, ita ut de reviviscencia sermo esse nequeat.

II. Curandum est, ut Extrema Unctio tempestive praebeatur, tum ut infirmus citius fructus spirituales sacramenti recipiat, tum ut, si animae expediat, etiam corporis sanitatem recuperet.

¹. O. c p. 338 sq. ----- '. Scilicet hic septem diebus continuis unctiones iterabantur; illic septem sacerdotes, unus post alterum, integrum ritum sacramentalem ponebant. ----- '. Schmid, apud Zeitschrift für k. Théologie, t. XXV, p. 258 sq. ----- * De Smet, apud Collationes Brugenscs, 1910, p. 192 sq.

TRACTATUS VII.

De ordine

(S. Thom. Suppi, q. 34-40; S. Alf. Theol. Mor.

I. VI, n. 734-830; Horn. Apost. tr. 17). *

588 I. Ex institutione Christi duplex in Ecclesia existit status, scilicet clericorum et laicorum. Porro « qui divinis ministeriis per primam saltem tonsuram mancipati sunt, *clerici* dicuntur » (can. 108, § 1).

II. Clerici « non sunt omnes in eodem gradu, sed inter eos sacra hierarchia est in qua alii aliis subordinantur » (can. 108 § 2). Praedicta hierarchia dicitur *hierarchia Ordinis*.¹

III. Gradus distincti hierarchiae Ordinis ex Cone. Trid. ' recensentur octo, scilicet Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus et Episcopatus. *

1. « *Ostiariatus* est ordo quo confertur alicui specialis potestas aperiendi et claudendi ianuam ecclesiae, ac admittendi dignos excludendique indignos » (S. Alf. VI, 735).

2. « *Lectoratus* est ordo quo confertur alicui specialis potestas legendi psalmos et lectiones ex pulpito in ecclesia, ac populum catechizandi seu instruendi in rebus fidei » (S. Alf. 1. c.).

3. « *Exorcistatus* est ordo quo alicui confertur specialis potestas eiciendi daemonia » (S. Alf. 1. c.).

4. « *Acolythatus* est ordo quo confertur alicui specialis potestas in Missa solemni subdiacono inserviendi, accendendo cereos, praeparando et porrigendo illi ampullas vini et aquae » (S. Alf. 1. c.).

5. « *Subdiaconatus* est ordo quo confertur alicui potestas in Missa solemni inserviendi diacono et solemniter canendi epistolam » (S. Alf. 1. c.).

6. « *Diaconatus* est ordo quo confertur alicui specialis potestas in

*. Cfr. Bencd. XIV. De Syn. dioec. l. 8, c. 9-11 et l. 12, c. 3 et 4; Many, De sacra ordinatione; Gasparri, De Sacra Ordinatione; Werz-Vidai, Ius ianonicum, t V; Pbsch, Praelect. dogm. de Ord. ---- 3. *Hierarchia ecclesiastica* universim sumpta est: Coetus clericorum, qui secundum varios gradus sacra potestate in Ecclesia gaudent. Distinguitur in *hierarchiam Ordinis* et *hierarchiam Iurisdictionis*, prout potestas sacra versatur circa cultus divini ministerium (v. g. dispensationem sacramentorum, etc.) vel fidelium regimen. ----- '. Sess. 23, can. 2 et 4. ----- * Apud Graecos quatuor tantum Ordines conferuntur, duo maiores, scilicet Sacerdotium et Diaconatus, et duo minores, scilicet Subdiaconatus et Lectoratus. Maronitae vero habent ordinem *Cantoralus*. cui annexa est tonsura; et Armeni quatuor ordines minores sicut Latini.

Missa sollemni immediate assistendi presbytero et solemniter canendi evangelium » (S. Alf. 1. c.).

7. « *Presbyteratus* est ordo quo confertur alicui specialis potestas consecrandi Corpus et Sanguinem Christi, absolvendi quoque a peccatis et pascendi subditos opere ac doctrina. » (S. Alf. 1. c.).

8. « *Episcopatus* est ordo quo confertur alicui specialis potestas confirmandi fideles et ordinandi ministros sacramentorum (rô ministros sumendo latius, id est non solum pro iis qui sacramenta conficiunt, sed etiam pro iis, qui conficientibus ex officio ministrant), nec non consecrandi res ad divinum cultum pertinentes » (S. Alf. VI, 735).

a) *Tonsura* ordo non est, sed praeparatio ad illos seu «est ritus sollemnis ecclesiasticus, consistens in levi detonsione capillorum cum certis verbis, per ministrum idoneum celebratus, ex institutione Ecclesiae significans masculum baptizatum a statu laicali in sortem Domini et statum clericalem transferri » (S. Alf. 1. c.).

b) *Episcopatus* et *Presbyteratus* saepe uno nomine Sacerdotii designantur, indeque Episcopi sacerdotes *primi*, presbyteri sacerdotes *secundi* ordinis dicuntur. Hinc plures septem tantum ordines enumerant. Porro sacerdotium (quod, ut dictum est, complectitur Episcopatum et Presbyteratum), Diaconatus et Subdiaconatus Ordines *maiores* vel *sacri*, alii autem Ordines *minores* vocantur.

c) « In canonibus (ita can. 949) qui sequuntur, nomine ordinum *maiorum* vel *sacrorum* intelligentur presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus; *minorum* vero acolythatus, exorcistatus, lectoratus, ostiariatus». Et can. 950: « In iure verba: *ordinare, ordo, ordinatio, sacra ordinatio*, comprehendunt praeter consecrationem episcopalem, ordines enumeratos in can. 949 et ipsam primam tonsuram, nisi aliud ex natura rei vel ex contextu verborum eruatur. »

IV. Episcopatus, Presbyteratus et Diaconatus sunt institutionis divinae. Episcopatus autem iure divino est gradus a presbyteratu distinctus coque superior.¹ Subdiaconatus et ordines minores videntur non esse institutionis divinae.

1. Episcopatum et presbyteratum una cum munere quorundam ministrorum esse divinae institutionis, hisce definivit Cone. Trid.: « Si quis dixerit in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Presbyteris et Ministris; anathema sit. » : Consonat can. 108, § 3.

2. Episcopos esse presbyteris superiores, pariter docet Cone. Trid.,

¹. Episcopi tam ratione magisterii ac regiminis quam ratione Ordinis presbyteris superiores sunt. Primum probatur in tract. de Ecclesia: de altero hic sermo est.
---- ¹. Sess. 23, can. 6.

quamvis de iure divino expresse non dicat, « Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi; vel eam quam habent illis esse cum Presbyteris communem anathema sit. » ¹

3. Ordines minores non esse institutionis divinae, praesertim probatur ex eo, quod in antiquissimis documentis, ubi de diversis Hierarchiae gradibus sermo est, soli Episcopatus, Presbyteratus et Diaconatus recensentur. ²

Quibus praemissis, dicemus *primum* de Ordine in se spectato, *deinde* de ministracione, *tum* de susceptione Ordinis, *denique* de aliquibus, quae tam ministracionem quam susceptionem respiciunt.

DISSERTATIO I.

De Ordine in se spectato.

Pars I.

De existentia sacramenti Ordinis.

589 Hic Dogmatici primum inquirunt, num Ordo universim sumptus sit sacramentum, deinde quibus gradibus ratio sacramenti competat. Porro:

I. *Ordo sive sacra Ordinatio est verum et proprie dictum Novae Legis sacramentum*; quae propositio est de fide ex Cone. Trid.: « Si quis dixerit, Ordinem, sive sacram Ordinationem, non esse vere et proprie sacramentum, a Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum a viris rerum ecclesiasticarum imperitis; aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei, et Sacramentorum; anathema sit. » ³

II. *Quoad diversos gradus Ordinis, ratio sacramenti competit Presbyteratui et Diaconatui et valde probabiliter Episcopatui; Subdiaconatus probabilius, Ordines minores fere certo non sunt sacramenta*. Dicitur:

i. *Presbyteratus est sacramentum*. Est fidei proximum ex hisce Cone. Trid.: « Si quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum S., ac proinde frustra Episcopos dicere: Accipe Spiritum S.; aut per eam non imprimi characterem; vel eum qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse: anathema sit. » ⁴

Christus instituit presbyteratum, quoad potestatem consecrandi et offerendi veri corporis et sanguinis Domini, in ultima coena. « Si quis dixerit, ita Cone.

. Sess. 23, can. 7. -----, Gasparri, De sacra ordinatione, n. 41. --- Sess. 23, can. 3. ----- Sess. 23. can. 4.

Trid., illis verbis: Hoc facile in meam commemorationem; Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aiiique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum, anathema sit. > ' Quoad potestatem vero remittendorum et retinendorum peccatorum, illam instituit post resurrectionem, quando Apostolis tradidit hanc potestatem hisce verbis: «Accipite Spiritum S. Quorum remiseritis peccata, remittuntur cis; et quorum retinueritis, retenta sunt. » ;

2. *Diaconatus est sacramentum.* Esi sententia communissima theologorum, et tam certa, ut sine temeritate negari non possit.¹

3. *Episcopatus est sacramentum, a presbyteratu distinctum.* Est sententia hodie communis et valde probabilis (S. Alf. VI, 738).

Episcopatum instituit Christus post resurrectionem suam, et ante ascensionem, ut communiter admittunt theologi (S. Alf. Op. dogm. 7, p. 123 quarto et p. 124 sexto).

4. Subdiaconatus et ordines minores videntur non esse sacramenta quia videntur a Christo non esse instituta (cfr. S. Alf. VI, 737). *

In scriptis ex antiquitate nobis relictis, prima horum ordinum, tamquam de re omnibus nota, mentio fit apud S. Cornelium Papam, anno circiter 252; qui de Novatiano sic loquitur: «Ille ergo Evangelii vindex ignorabat, unum Episcopum esse oportere in Ecclesia Catholica, in qua non ei latebat (quomodo enim latere posset) Presbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolythos duos et quadraginta. Exorcistas autem et Lectores cum Ostiariis quinquaginta duos?» Anastasius Bibliothecarius etiam refert in historia S. Caii Papae, qui Petri Sedem tenuit ab anno 283-296: «Hic constituit, ut Ordinationes omnes in Ecclesia sic ascenderent: Si quis Episcopus esse mereretur, ut esset Ostiarius, Lector, Exorcista, Sequens (Acolythus), Subdiaconus, Diaconus. Presbyter, et exinde Episcopus ordinaretur. > :

III. Quamvis ratio sacramenti pluribus Ordinibus competat, tamen simpliciter dicendum, esse *unum tantum sacramentum Ordinis*. Etenim « divisio Ordinis non est totius integralis in suas partes, neque totius universalis, sed totius potestativi, cuius haec est natura, quod totum secundum completam rationem est in uno. in aliis autem est aliqua participatio ipsius. Et ita est hic. Tota enim plenitudo Sacramenti huius est in uno ordine, scilicet, sacerdotio, sed in aliis est quaedam participatio ordinis. Et ideo omnes ordines sunt unum sacramentum » (S. Thom. suppi, q. 37, i, ad 2).

¹. Sess. 22, can. 2. ². Ioa. XX, 22, 23. - ³. Cfr. Prscu, o. c. n. 615. -----

Cfr. Pesch, o. c. n. 614. ----- ⁴. Pesch, o. c. n. 592. ----- * Epist. ad Fabian. Antioch, c. 3. -----T. Hist, de Vit. Rom. Pont. c. 29.

Pars II.

De essentia sacramenti Ordinis.¹

Sermo quoque erit de essentia Ordinum, qui non sunt sacramenta.

590 I. Essentia seu materia et forma Ordinum, qui non annumerantur inter sacramenta, i. *Materia Ordinum minorum*, omnium sententia, est porrectio instrumentorum; *forma* sunt verba, quae respectivam porrectionem comitantur.

2. *Materia Subdiaconatus*² secundum alios est traditio calicis vacui cum patena, *forma* autem verba correlativa; secundum alios traditio calicis cum patena *et* libri Epistolarum, *forma* verba respectiva; secundum paucissimos denique materiam et formam constituunt omnia in ordinatione praescripta.

Coroll. I. Porrectioni instrumentorum ex communiori sententia ad valorem respondere debet acceptatio facta per contactum *physicum*, ita ut non sufficiat acceptatio moralis v. g. per nutum. Ratio est, quia vox *tangendi*, qua Pontificale utitur, tactum physicum designat. Attamen valori non obstat, quod acceptatio fit per manum chirotheca obductam.

Coroll. II. Admissa sententia quasi moraliter certa, quae Ordines minores non habet pro sacramentis, eosque institutionis ecclesiasticae esse docet, admissa, inquam, hac sententia, S. Pontifex potest omnes defectus, etiam substantiales, sanare in radice. Sunt etiam qui censeant, cos certo valide collatos esse, si secundum probabilem interpretationem essentialia servata sint, cum Ecclesia censeatur supplere, quatenus opus sit. Haec vero practice applicari nequeunt *Subdiaconatui*, quippe cum sententia, quae illi Ordini rationem sacramenti denegat, valde probabilis quidem, sed tamen certa non sit.

591 II. Essentia seu materia et forma Ordinum, qui sunt sacramenta.

1. *Materia et forma Diaconatus*. In ordinatione Diaconi: i° «Pontifex manum dexteram extendens, ponit super caput cuilibet ordinando;... dicens singulis: *Accipe Spiritum S., ad robur, et ad resistendum diabolo, et tentationibus eius in nomine Domini*. » ³ 2° Pontifex prosequitur extensam tenens manum dexteram, usque in finem Praefationis: *Emitte in eos, quaesumus Domine, Spiritum S. etc.* 3° Postremo tradit omnibus librum Evangeliorum dicens: *Accipe* etc. Porro:

a) *Materia Diaconatus* secundum alios est sola manus dexterae impositio; secundum alios est sola traditio instrumentorum; secundum alios denique est utraque caeremonia (S. Alf. VI, 748, 737).

¹. Cfr. G. Card, van Rossum, De Essentia Sacramenti Ordinis.* ----- s. In Ecclesia Graeca impositio manuum extra ecclesiam peracta. ----- ². Pontif. Rom.

Coroll. Ut materia indubia sit, ultima sententia sequenda est. Adhaec in impositione manus requiritur (saltem ut omne dubium praecaveatur) tactus *physicus*, quamvis sufficiat mediatus, v. g. per manum chirotheca obvolutam vel supra ordinandi pileolum. ¹

b) *Forma Diaconatus* secundum alios sunt sola verba *Accipe Spiritum S.* etc., quae Episcopus pronuntiat imponens singulis manum dexteram; secundum alios sola praefatio seu oratio eucharistica; secundum alios verba *Accipe potestatem*, quae pronuntiat Episcopus tradendo omnibus librum Evangeliorum; secundum alios denique tum verba *Accipe Spiritum S.* tum praefatio, tum verba *Accipe potestatem* (S. Alf. VI, 748, 737).

Coroll. Ut forma indubia sit, ultima sententia sequenda est. Adhaec si Diaconatus dubie valide collatus fuit, convalidationi provideatur (cfr. n. 594).

2. *Materia et forma Presbyteratus.* In ordinatione Presbyteri : 592
i) Episcopus « imponit simul utramque manum super caput cuiuslibet ordinandi successive, nihil dicens. Idemque faciunt post eum omnes Sacerdotes qui adsunt. » Dicitur a multis *prima impositio*. 2° Deinde « tam Pontifex quam sacerdotes tenent manus dexteras extensas super illos »; quae extensio a multis dicitur *secunda impositio*, sed potius dicenda est *continuatio prioris*. Dum Pontifex manum extensam tenet, dicit: *Oremus, fratres carissimi* etc. Postea « Pontifex, deposita mitra, conversus ad altare, dicit : *Oremus*. Et ministri : *Flectamus genua R. Levate*. Et mox conversus ad ordinandos dicit: *Exaudi nos quaesumus* » etc. Tunc extensis manibus ante pectus dicit *Praefationem*. 3° Pontifex « tradit cuilibet successive calicem cum vino et aqua et patenam superpositam cum hostia, et ipsi (ordinandi) illam accipiunt inter indices et medios digitos, et cuppam calicis et patenam simul tangunt, Pontifice singulis dicente: *Accipe potestatem offerre Sacrificium Deo Missasque celebrare, tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini*. » 40 Denique ponit ambas manus super capita ordinandorum dicens: *Accipe Spiritum S., quorum remisieris peccata, remittuntur eis, et quorum retinueris, retenta sunt*.³ Dicitur *ultima impositio*. Porro:

a) *Materia Presbyteratus* secundum alios est sola impositio manuum super singulos; secundum alios sola extensio manus versus omnes; secundum alios impositio manuum super singulos et extensio manus, quae extensio habetur pro continuatione primae impositionis, ita ut ambae unam impositionem constituent; secundum alios sola traditio instrumentorum; secundum alios *et* impositio manuum super singulos, *et*

¹. S. Off. 22 Iun. 1892.

². Pontif. Rom.

extensio manus, *et* traditio instrumentorum : alii censent, potestatem sacrificandi conferri in traditione instrumentorum, potestatem absolvendi in ultima manuum impositione (S. Alf. VI. 749). Iam veio:

a) Probabilissimum est. solam manuum impositionem esse materiam Presbyteratus; quam sententiam solide comprobatur Card, *van Rosston'* Attamen, ut diximus, ulterius disputatur, utrum sola impositio manuum super singulos, an subsequens extensio manus, an utraque materiam constituat.

β) Qui etiam vel solam traditionem instrumentorum pro materia habent, communius exigunt tactum istorum *physicum*, quamvis medius seu tactus manu velata peractus sufficiat (S. Alf. VII, 742, 743). Tangenda sunt tria: calix, patena et hostia; atque, ut omnis anxietas praecaveatur, curandum, ut singula tangantur. Attamen ad valorem sufficiunt: i° tactus calicis et hostiae, non tacta patena"; 2° tactus calicis et patenae, non tacta hostia' (S. Alf. VII 751, 752). Idem fere dicendum videtur de tactu patenae et hostiae.⁴ Magis dubitatur: t° num sufficiat tactus solius calicis, vel solius patenae, vel solius hostiae ;2° num calix et patena debeant esse consecrata; 3° num sufficiant patena et calix sine hostia et vino * (S. Alf. VII, 750).

b) *Forma Presbyteratus* sunt verba, quae materiae respondent; in forma autem designanda differunt auctores pro diversitate materiae, quam admittunt. Ex eis. qui solam manuum impositionem pro materia habent, alii formam reponunt in solis verbis, quae dicuntur sub extensione manus, quae sequitur impositionem manuum super singulos, a. v. in oratione *Oremus, fratres* etc.; alii in sola oratione *Exaudi* etc: alii in sola Praefatione; alii in oratione *Exaudi* etc. *et* Praefatione; alii in oratione *Oremus fratres* etc., *et* oratione *Exaudi* etc. *et* Praefatione.

Coroll. Ut Presbyteratus *certo valide* conferatur, requiruntur: i" Impositio manuum super singulos; 2' extensio manus versus omnes una cum exhortationi *Oremus fratres*, oratione *Exaudi* et *Praefatione* subsequente; 3° traditio calicis et patenae consecratorum, cum pane et vino, una cum verbis concomitantibus; Γ tactus physicus calicis, patenae et hostiae, vel saltem calicis et hostiae, aut calicis et patenae; 5° impositio manuum in fine Missae cum verbis *Accipe Spiritui; S Quorum* etc.

593 3. *Materia et forma Episcopatus.* In ordinatione Episcopi: 1" Consecrator, adiuvantibus Episcopis assistantibus, librum Evangeliorum apertum imponit super cervicem et scapulas consecrandi, nihil dicens. 2° Con-

De essentia Sacramenti Ordinis,' p. 62 sq. . S. Off. 25 Iul. 1866; 22 Nov. 1871; 0 Iun. 1875. 22 Iul. 1892. . S. Off. resp. modo citata. * S. Off. 17 Mart. 1897; cfr. S. R. C. 3 Dec. 1661, n. 1221. ----- . S. C. C. 11 Febr. 1708; S. Off. 6 Iul. 1898; n. Ian. 1899

secrator et assistentes Episcopi ambabus inanibus caput consecrandi tangunt dicentes: *decipe Spiritum S.* Quo facto, Consecrator stans, deposita mitra, dicit: *Propitiare Domine* etc. 30 Consecrator, extensis manibus ante pectus, dicit Praefationem. 40 Consecrator tradit consecrato librum Evangelii clausum dicens: *Accipe Evangelium* etc.

a) *Materia Episcopatus* secundum alios est sola impositio manuum Consecrantis; secundum alios sola impositio trium Episcoporum; secundum alios impositio manuum *et* libri Evangeliorum super cervicem et scapulas consecrandi; secundum alios paucissimos praeter enumerata etiam requiritur traditio libri Evangeliorum.

b) *Forma Episcopatus* secundum plurimos est sola praefatio a consecrante dicta vel cantata; secundum alios sunt verba solius Consecrantis in impositione manuum prolata scilicet, *accipe Spiritum S.*; secundum alios eadem verba a tribus Episcopis pronuntiata; secundum alios verba citata *et* oratio *Propitiare* etc.; secundum alios verba citata *et* oratio *Propitiare* etc. *et* Praefatio subsequens; secundum paucissimos etiam verba in traditione libri pronuntiata ad formam pertinent.

Coroll. Ut Episcopatus certo valide conferatur, omnia requiruntur, quae cum aliqua probabilitate ad materiam vel formam pertinere dicuntur.

SCHOLION.

De defectibus Ordinationum corrigendis.

I. Obligatio corrigendi defectus. Passim obligatio est corrigendi de- 594
lectus: i^o si ordinatio dubie valida fuit, a. v. si defectus fuit circa certo vel probabiliter essentielle; 2° si fuit circa accidentale, quod maximi momenti est. Dixi *passim*; nam post susceptum Ordinem superiorem non est obligatio corrigendi defectus, utut essentiales, in collatione inferiorum Ordinum admissos. Ratio est, quia qui Ordinem superiorem recipit, censetur eminenter recipere inferiores. Attamen: i^o Ordinatio dubie valida Diaconatus, utpote Ordinis maioris momenti et sacramenti, etiam post susceptum Presbyteratum convalidanda videtur; siquidem S. Off.¹ ordinationem Diaconatus iterandam esse resolvit respectu sacerdotis, cuius caput Episcopus Diaconatum conferens non physice tetigerat. 2° Parite^r ordinatio dubie valida Presbyteratus etiam post susceptum Episcopatum iteranda est; tum quia Presbyteratus Ordo maximi momenti et sacramentum est; tum quia valde dubium est, num Episcopatus contineat

¹. Pontii. Rom. . In impositione libri Consecrans nihil dicet; sed qui eam pro partiali materia habent, verba in impositione manuum pronuntianda etiam ad impositionem libri referunt. ‘ 20 Ian. 1875 (Collect, n. 1431).

presbyteratum, immo num Episcopatus valide conferatur ei, qui non est sacerdos (S. Alf. VI, 793). '.

595 II. Modus corrigendi defectus. 1. Si defectus fuit circa certo vel probabiliter essentielle, passim tota ordinatio reiteranda est. Dixi *possim*, quia sunt exceptiones, puta si in ordinatione presbyteri ultima impositio omissa fuerit: quo casu sufficit eam supplere, ut statim expone-
mus.

2. Si defectus fuit circa accidentale, non est obligatio illud supplendi, nisi agatur de accidentali permagni momenti. Eiusmodi respectu huius materiae censetur unctio manuum; non autem impositio manus presbyterorum. Neque de aliis satis constat. Praeterea ex responso S. Off.: nihil supplendum, si loco olei catechumenorum oleum S. Chrismatis fuit adhibitum (S. Alf. VI, 758).

Coroll. I. Tota ordinatio iteranda: 1° si in ordinatione Diaconi vel Presbyteri omissa fuit prima impositio; 2° si in ea contactus physicus locum non habuerit; 3° si ab Episcopo praetermissa fuit secunda manuum impositio, i. e. ea quae sequitur primam, in qua nihil dicitur; 4° si omissa fuit instrumentorum traditio, vel verba respectiva non addita vel substantialiter corrupta fuerunt; 5° si tradita fuit calix sine vino vel patena sine hostia; 6° si dubitatur, num ordinandus physice tetigerit instrumenta vel unum eorum, quorum tactus secundum dicta p. 456 cum aliqua probabilitate necessarius reputatur.

Coroll. II. Sufficit defectum supplere, si in ordinatione Presbyteri omissa fuit tertia manuum impositio, vel si forma dictae impositioni respondens essentialiter corrupta fuit. *

Coroll. III. Nihil repetendum: 1° si Episcopus post primam impositionem rite peractam « manus extensas non tenuerit super ordinatum etiam per intervallum, quod inter primam et secundum manuum impositionem intercedit; » 2° si Episcopus post tactum physicum capitis ordinandorum manum extensam habuerit super ordinandos, saltem immediate ante recitationem *Oremus* etc. ? '

596 III. Tempus corrigendi defectus. « Quoties ordinatio iteranda sit vel aliquis ritus supplendus, sive absolute sive sub conditione, id fieri potest etiam extra tempora ac secreto » (can. 1007).

Nota i. « Esto quis quiescere posset in prima ordinatione, propter aliquam sententiam aestimatam moraliter certam; tamen non peccabit, si stante sententia

'. Servetur praeterea can. 1004: Si quis, ritu orientali ad aliquos ordines iam promotus, a Sede Apostolica indultum obtinuerit superiores ordines suscipiendi ritu latino, debet prius ritu latino recipere ordines quos ritu orientali non receperit. ----- '. 22 Iui. 1874 (Collect, n. 1421). '. S. Off. 4 Tui. 1900 (Collect. n. 2086); 7 Maii, 1902 (Collect, n. 2140). ----- * S. Off. 30 Nov. 1898; cfr. resp. S. Off. 19 Iui. 1899 (Collect, n. 2058). -----'. S. Off. 20 Iun. 1886; 1 Sept. 1892; 6 Iui 1898 (Collect, n. 2008); 11 Ian. 1899 (Collect, n. 2032); (Collect n. 2075). ----- '. S. R. C. 22 Maii, 1841, n. 2836; S. Off. 4 Mart. 1874. ----- '. S. R. C. 14 Iun. 1893, n. 3307.-----'. S. Off. 12 Sept. 1877 (Collect, n. 1482); 30 Nov 1898.

opposita aliorum pro nullitate sacramenti, ad maiorem animi quicquid iterum sub conditione ordinatur; quod etiam episcopus licite in gratiam eius poterit facere. Et ratio videtur esse, quia ipsa anxietas de dubio, modo sit vehemens, iusta est causa ordinationem sub conditione iterandi » (S. Alf. VI, 751). Caveatur tamen a scrupulis, qui facile obrepunt: scilicet, ordinandus anxius et agitatus post tantam actionum seriem facile dubitat, num quid rite peregerit. Passim vero eiusmodi dubia statim reiciantur, cumque in finem perpendatur, tam Episcopum quam ministros sedulo attendere, ne quid sive ab ordinante sive ab ordinando omittatur, maxime ex his, quae forte ad valorem requirantur.

Nota 2. Si quod de valore ordinationis dubium oriatur, recurrendum ad S. C. de Sacr., quae, si dubium cum doctrina dogmatica connectatur, rem ad S. Off. remittet. Religiosi adeant S. C. de Relig., quae ad S. C. de Sacr. recurret. Si de casu conscientiae sermo sit, adeatur S. Poenitentiaria.

Pars III.

De effectibus sacramenti Ordinis.

Effectus sacramenti Ordinis sunt:

597

1. Gratia sanctificans per se secunda, per accidens prima (n. 6).

II. Gratia sacramentalis; quae consistit in eo, quod gratia sanctificans, quam sacramentum Ordinis confert, à eo spectat, ut ordinati vitam ducant statui congruam, ministeriaque ei annexa fideliter impleant, et ius tribuit ad gratias actuales in ordine ad illos effectus obtinendos.

III. Character. 1. *Exsistentia characteris* patet ex dictis n. 8. Ex eo autem, quod per sacramentum Ordinis imprimitur character, deducitur, per omnes Ordines, qui sunt sacramenta, ideoque per Diaconatum, Presbyteratum et Episcopatum imprimi characterem. Disputatur vero, utrum singuli isti Ordines distinctum characterem imprimant, an unum tantum, qui per sequentes Ordines ampliatur.

2. *Effectus-characteris* est, ut homo recipiat potestatem sacra faciendi et administrandi atque ad ea deputetur. Attamen character et potestas re non differunt, sed consistunt in eadem qualitate reali. Qualis autem potestas a singulis Ordinibus conferatur, satis patet ex dictis n. 588.

DISSERTATIO II.

De ministratione Ordinis.

Dicemus *primum* de persona ministrante, *deinde* de liceitate ministrandi.

Pars I.

De persona ministrante.

I. Sacrae ordinationis minister *ordinarius* est Episcopus consecratus 598 (can. 951); scilicet, hoc sensu, quod, posita sua consecratione, semper valide

ordines confert. Solum disputatur, num valide agat Episcopus, qui, praetermissa dispensatione apostolica, sine aliis duobus episcopis assistentibus Episcopum consecret. Eiusmodi agendi rationem illicitam esse, patet tam ex can. 954, quam ex Pontificali Romano; attamen omnino dicendum videtur, eam validam esse. Ita enim Pius IV in Brevi 11 Aug. 1562, S. Off.¹ et S. C. de Prop. Fid. ' Accedit, quod unus tantum Episcoporum in Pontif. Rom. dicitur consecrator, quodque in aliis etiam sacramentis unus minister sufficit.

Coroll. Validae sunt ordinationes peractae ab Episcopis Iansenistis, Vetro-catholicis et Russiacis. Ordinationes vero Anglicanorum invalidae sunt defectu ministri, formae et intentionis, ut Leo XIII authenticè declaravit.'

599 11. Sacrae ordinationis minister *extraordinarius* est, qui, licet character episcopali careat, a iure vel a Sede Apostolica per peculiare indultum potestatem acceperit aliquos ordines conferendi (can. 951). Porro a iure dicta potestas collata est, prout sequitur:

1. Cardinales a sua promotione in Consistorio gaudent facultate conferendi primam tonsuram et ordines minores, dummodo promovendus habeat dimissorias proprii Ordinarii litteras (can. 239, § 1, 220).

2. Vicarius ac Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus *nullius*, si character episcopali careant, possunt nihilominus in proprio territorio et durante tantum munere, conferre primam tonsuram et ordines minores tum propriis subditis saecularibus ad normam can. 956,⁴ tum aliis qui litteras dimissorias iure requisitas exhibeant: ordinatio extra hos fines ab eisdem peracta irrita est (can. 957, § 2).

3. Provicarius et Pro-praefectus, aliique ad quos vicariatus aut praefecturae cura devenerit ad normam can. 309, potiuntur facultate, qua Vicarius vel Praefectus pollebat (can. 310, § 2).

4. Abbas regularis de regimine, etsi sine territorio *nullius*, potest conferre primam tonsuram et ordines minores, dummodo promovendus sit ipsi subditus vi professionis saltem simplicis, ipse vero sit presbyter et benedictionem abbatialem legitime acceperit. Extra hos fines, ordinatio, ab eodem collata, revocato quolibet contrario privilegio, est irrita, nisi ordinans character episcopali polleat (can. 964, i°).

Quaer, num S Pontifex possit simplici sacerdoti conferre potestatem ministrandi Subdiaconatum et Diaconatum.

Resp i. Quoad *Subdiaconatum* communiter admittitur, tum quia non est sacra-

13 Mart. 1669 (Collect, n. 177). - i8 Maii, 1695 (Collect, n. 239).
Const. *Apostolicae curae*, 13 Sept. 1896. \ Cfr. p. 462.

mentum ; tum quia S. Gelasius Papa in epistola ad Episc. Lucianum ' illud implicite docere videtur; tum quia S. Pontifices pluries hanc doctrinam in praxim deduxerunt.⁵

Resp. 2. Quoad *Diaconatum* disputatur. Alii affirmant innixi Bullis, de quibus mox sermo erit. Alii negant atque respondent ad ea, quae ab adversariis allegantur: j" Bulla Innoc. VIII ad Abbates Cistercienses directa (1489), saltem quatenus facultatem diaconatum conferendi concedit, haud genuina videtur.' 2° Bulla Bonifacii IX ad Abbatem Augustinensem monasterii S. Osythac in prov. Londinensi (1400), qua praeter facultatem ministrandi Subdiaconatum et Diaconatum etiam conferebatur facultas ministrandi Presbyteratum, ab ipso, anno 1403, revocata est.* Accedit quod dicta Bulla probabiliter nihil aliud conferebat praeter licentiam recipiendi Ordines independenter ab Episcopo Londinensi, ita ut non ageretur de potestate Ordinis sed de potestate iurisdictionis.

Pars II.

De liceitate ministrandi.

Primum notes haec specialia a Codice praemissa: i° Nemini licet 600 ordinatum a Romano Pontifice ad altiorem ordinem promovere sine Sedis Apostolicae facultate (can. 952). 2° Consecratio episcopalis reservatur Romano Pontifici ita ut nulli Episcopo liceat quemquam consecrare in Episcopum, nisi prius constet de pontificio mandato (can. 953). Episcopus (autem) consecrator debet alios duos Episcopos adhibere, qui sibi in consecratione assistant, nisi hac super re a Sede Apostolica dispensatum fuerit (can. 954). Dispensatio ita datur, ut duo sacerdotes ex dignioribus Episcopo consecranti assistant.

Praeter ista specialia, hoc quoad liceitatem ministrandi ordines valet principium : Ut quis, potestate ordinandi gaudens, licite ordines ministret, requiritur, ut aut Superior sit ordinandi, aut litteras dimissorias ab ordinandi in hac materia Superiore receperit (can. 955, § 1); quae etiam valent, si agatur de prima tonsura (can. 950; P. C.)*. Quo principio notato, seorsim dicemus de ordinatione saecularium et religiosorum.

I. Ordinatio saecularium. Codex statuit: Unusquisque a proprio 601 Episcopo ordinetur aut cum legitimis eiusdem litteris dimissoriis (can. 955, § *) Itaque Episcopus licite ordinat: i° proprium subditum, nisi hic sit ritus orientalis, quo casu eum, sine induito apostolico, licite ordi-

* Nigge, P. L. LIX, p. 50 (in VI). ----- '. Cfr. Many, De S. Ord. p. 146. ----- Cfr. Gasparri, de Sacr. Ordin. t. II. p. 85; Wernz, Ius Decr. II, p. 48; Pastor, Geschichte der Päpste, III p. 253.-----*. Cfr. Giiiman, zur Lehre der Scholastik vom Spender der Firmung und des Weihe sacramentes, p. 137; SÄGMÜLLER, Kirchenrecht, I, p. 202 (Ed. 1914); Diet, de théol. catholique S. V. Ordre, la théologie moderne col. 1386. ----- 17 Febr. 1930 (A. A. S. 1930, p. 195. ad I).

nare non potest; 2° subditum alienum, qui legitimas litteras dimissorias a proprio Episcopo receptas ipsi praesentat. Episcopo autem hic aequiperantur Vicarius ac Praefectus Apostolicus, Pro-Vicarius et Propraefectus aliique ad quos vicariatus aut praefecturae cura devenerit ad normam can. 309, Abbas vel Praelatus *nullius* (can. 957; 310, § 2). Si tamen episcopali caractere careant, eorum valide ordinandi potestas limitata est. ut diximus n. 599.

Quo magis vero requisita ad licitam ordinationem patescant, uberius dicendum tam de Episcopo proprio quam de litteris dimissoriis.

i. *Episcopus proprius*, quod attinet ad ordinationem saecularium, est tantum Episcopus dioecesis in qua promovendus habeat aut: i° domicilium una cum origine;¹ aut 2° simplex domicilium sine origine, sed emisso iuramento, quo promovendus animum in dioecesi perpetuo manendi firmat; aut 3° simplex domicilium sine origine atque sine iuramento, scii, si agatur de promovendo ad ordines clerico, qui dioecesi per primam tonsuram iam incardinatus est, vel de promovendo alumno, qui servitio alius dioecesis destinatur ad normam can. 969, § 2, vel de promovendo religioso professo, de quo in can. 964, n. 4 ' (can. 956).

2. *Litterae dimissoriae* sunt litterae, quibus Episcopus vel competens Superior subditum mittit ad ministrum ordinationis, ut ab eo ordinetur. Porro :

a) Litteras dimissorias pro *saecularibus* dare possunt, quamdiu jurisdictionem in territorio retinent: i° Episcopus proprius postquam possessionem suae dioecesis legitime ceperit, licet nondum consecratus; 2° Vicarius Generalis, ex speciali tamen Episcopi mandato ; 3° De Capituli consensu Vicarius Capitularis post annum a sede vacante; intra annum vero solis arctatis ratione beneficii recepti vel recipiendi, aut ratione certi alicuius officii, cui propter necessitatem dioecesis sine dilatione sit providendum ; 4° Vicarius ac Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus *nullius*, licet episcopali caractere careant, etiam ad ordines maiores (can. 958, § 1); 5° Provicarius et Propraefectus apostolicus, qui totum regimen assumpsit (can. 310, § 2 coll. can. 958, § 1, 4°; P. C.).

Nota. Vicarius Capitularis litteras dimissorias ne concedat iis qui ab Episcopo reiecti fuerunt (can. 958, § 2).

Supra enumerati pariter litteras dimissorias dare possunt: i° pro religiosis *non exemptis*; 2° pro religiosis exemptis professis a votis

¹. Locus *originis* filii, etiam neophyti, est ille in quo, cum filius natus est, domicilium, aut, in defectu domicilii, quasi-domicilium habebat pater vel, si filius sit illegitimus aut postumus, mater. — Si agatur de filio vagorum, locus originis est ipsemet nativitatis locus; si de exposito, est locus in quo inventus fuit. ----

*. Cfr. n. 602. -----'. 20 Iui. 1929, ad I (A. A. S. 1929, p. 573).

temporariis et promovendis ad ordines *maiores*. Illorum enim ordinatio regitur iure saecularium (can. 964, 40).

b) Litterae dimissoriae .ne concedantur, nisi habitis antea omnibus testimoniis, quae iure exiguntur (can. 960, § 1) ; quatenam iure exigantur, vide n. 650. Praeterea advertas: Si post datas ab Ordinario litteras dimissorias nova testimonia necessaria sint ad normam can. 994, § 3 (n. 650), Episcopus alienus ne ordinet, antequam eadem receperit (can. 960, § 2). Quod si promovendus tempus sufficiens ad contrahendum impedimentum ad normam mem. can. 994 (n. 650) transegerit in ipsa dioecesi Episcopi ordinantis, hic testimonia directe colligat (can. 960, § 3).

c) Litterae dimissoriae mitti possunt ab Episcopo proprio (item ab aliis enumeratis sub a), etiam a Cardinali Episcopo suburbicario,¹ ad quemlibet Episcopum, communionem cum Sede Apostolica habentem, excepto tantum, citra apostolicum indultum, Episcopo ritus diversi a ritu promovendi (can. 961) ; pariter litterae dimissoriae mitti possunt ad cos, qui secundum dicta p. 462 Episcopo aequiperantur.

Nota. Episcopus proprius subditos ad alium non dimittat nisi iusta causa impediat, quominus per se ipse eos ordinet (can. 955, § 2).

II. Ordinatio religiosorum. 1. Abbas regularis de regimine, etsi sine 602 territorio *nullius*, potest conferre primam tonsuram et ordines minores, dummodo promovendus sit ipsi subditus vi professionis saltem simplicis, ipse vero sit presbyter et benedictionem abbatialem legitime acceperit. Extra hos fines, ordinatio, ab eodem collata, revocato quolibet contrario privilegio, est irrita, nisi ordinans caractere episcopali polleat (can. 964, i°).

2. *Religiosi exempti* a nullo Episcopo ordinari licite possunt sine litteris dimissoriis proprii Superioris maioris (can. 964, 2°). At:

a) Dicti Superiores professis a votis temporariis litteras dimissorias concedere possunt tantum ad primam tonsuram et ordines minores (can. 964, 3°) ; professis autem a votis perpetuis etiam ad ordines maiores.

b) Litterae dimissoriae a Superiore religioso mitti debent ad Episcopum (vel quasi-Episcopum, puta Praefectum Apostolicum etc.) dioecesis (vel quasi-dioecesis) in qua sita est domus religiosa, ad cuius familiam pertinet ordinandus (can. 965). Tunc tantum Superior ad alium Episcopum litteras dimissorias mittere potest, cum Episcopus dioecesanus licentiam dederit, aut sit diversi ritus (ac religiosus ordinandus), aut sit absens, aut non sit ordinationem habiturus proximo legitimo tempore, vel denique cum dioecesis vacet nec eam regat qui caractere

¹. Ante Codicem Cardinalis Episcopus suburbicarius litteras dimissorias ad solum Cardinalem Urbis Vicarium dirigere poterat.

episcopali polleat (can. 966, § 1). At necesse est ut singulis in casibus id Episcopo ordinaturo constet ex authentico Curiae episcopalis testimonio (can. 966, § 2). Caveant autem Superiores religiosi ne in fraudem Episcopi dioecesani subditum ordinandum ad aliam religiosam domum mitant, aut concessionem litterarum dimissoriarum de industria in id tempus differant, quo Episcopus vel abfuturus, vel nullas habiturus sit ordinationes (can. 967).

Nota. Privilegium Ordines a quocumque Episcopo catholico suscipiendi, religiosi nominatione atque directe, non autem per communicationem, post Cone. Trid. concessum esse debet, uti decreverat Ben. XIV, Const. *Impositi nobis*. *

c) Superior religiosus suis litteris dimissoriis non solum testari debet promovendum professionem religiosam emisisse et esse de familia domus religiosae sibi subditae, sed etiam de studiis peractis, deque aliis iure requisitis (can. 995, § 1); quatenus testimonia iure requirantur, vide n. 650. Ceterum Episcopus, acceptis iis litteris dimissoriis, aliis testimonialibus litteris non indiget (can. 995, § 2).

3. Ordinatio: i° religiosorum *non exemptorum*; 2° religiosorum *exemptorum professorum a votis temporariis* et promovendorum ad ordines *maiores* regitur iure saecularium, revocato quolibet induito Superioribus concessio dandi professis a votis temporariis litteras dimissorias ad ordines *maiores* (can. 964, 40).

4. *Novitii* ad ordines, durante novitiatu, ne promoveantur (can. 567, §2).

603 III. Notanda quoad ordinationem tam saecularium quam religiosorum. i. Qui potest litteras dimissorias ad ordines recipiendos dare, potest quoque eosdem ordines conferre per se ipse, si necessariam ordinis potestatem habeat (can. 959).

2. Quilibet Episcopus, acceptis legitimis litteris dimissoriis, alienum subditum licite ordinat, dummodo ipse de germana litterarum fide dubitare nullatenus possit (can. 962).

3. Litterae dimissoriae possunt ab ipso concedente vel ab eius successore limitari aut revocari, sed semel concessae non extinguuntur, resolutio iure dantis (can. 963).

*. 27 Febr. 1747.

DISSERTATIO HI. De susceptione Ordinis.

Agemus *primum* de persona suscipiente Ordines, *deinde* de admissione et praeparatione ad susceptionem Ordinum, *denique* de modo suscipiendi Ordines.

Pars I. De persona suscipiente Ordines.

Subiectum capax recipiendi ordinationem est omnis homo baptizatus, 604 masculus, qui eam nondum recepit (can. 968, § 1).

Dicitur *omnis*, etiam infantes et perpetuo amentes. « Concordi, inquit Bened. XIV, theologorum et canonistarum suffragio definitum est, validam sed illicitam censi hanc ordinationem, dummodo nullo laboret substantiali defectu materiae, formae et intentionis in Episcopo ordinante; non attenta contraria sententia, quae raros habet assecclas, et quae supremis tribunalibus et Congregationibus urbis nunquam arrisit. » ‘ Solum aliquatenus disputatum fuit, num Episcopatus ante usum rationis adeptum valide recipi possit. Hodiedum vero illud communiter admittitur (cfr. S. Thom. Suppi, q. 39, a. 2).

Attamen infans ita sine propria voluntate ordinatus, nulla obligatione clericorum astringitur, nisi mentis suae plene compos post annum decimum sextum completum ordinationem ratam habuerit.^s

Neque, ut quis capax sit recipiendi ordinis superioris, requiritur, ut ordinem inferiorem receperit. Excipitur tamen secundum sententiam longe communiorem Episcopatus, qui, sacerdotio non iam suscepto, valide conferri nequit (S. Alf. VI, 793).

Pars II. De admissione et praeparatione ad susceptionem ordinum.

1. Nemo ex saecularibus ordinetur, qui iudicio proprii Episcopi non 605 sit necessarius vel utilis ecclesiis dioecesis. — Non prohibetur tamen Episcopus proprium promovere subditum, qui in futurum, praevia legitima excardinatione et incardinatione, servitio alius dioecesis destinetur (can. 969).

‘. Instr. *Eo quamvis tempore*, § 20, 4 Maii, 1745.-----: Bened. XIV, Instr, cit. § 28 sq; Const. *Anno vertente*, § 7 sq. iq Maii 1750.

II. Prima tonsura et ordines illis tantum conferejidi sunt, qui propositum habeant ascendendi ad presbyteratum et quos merito coniiicere liceat aliquando dignos futuros esse presbyteros (can. 973, § 1). Ordinatus tamen qui superiores ordines recipere recuset, nec potest ab Episcopo ad eos recipiendos cogi, nec prohiberi a receptorum ordinum exercitio, nisi impedimento canonico detineatur aliave gravis, iudicio Episcopi, obsit causa (can. 973, § 2).

III. Episcopus sacros ordines nemini conferat quin ex positivis argumentis moraliter certus sit de eius canonica idoneitate; secus non solum gravissime peccat, sed etiam periculo sese committit alienis communicandi peccatis (can. 973, § 3). Dicitur ex *positivis* argumentis; itaque non sufficit quod nihil opponatur, quod ordinandus non commiserit peccatum, quod iuridice probari possit. Ceterum haec neque sufficiunt ad moralem certitudinem comparandam.

Neque ob penuriam sacerdotum ab hisce recedendum. « Praecavendum, inquit Bened. XIV in litteris ad Episcopos Boliviae,¹ ne minus digni quoque, *necessitatis causa*, in sacerdotium admittantur... Itaque non quot, sed quos sacrorum ministros assumamus, perpendere debemus; omniaque experti quae ad sacerdotii studium in iuventute fovendum suadeat prudentia, diligenter rem Deo, cuius in manu est, commendemus. » Adde haec Cone. Lateran. IV : « Melius... est pauciores habere ministros, sed probos... atque utiles, quam plures qui... nequidquam sint valituri ».⁵ Item haec S. Thomae: « Deus nunquam ita deserit Ecclesiam suam, (quin inveniantur idonei ministri sufficientes ad necessitatem plebis, si digni promoverentur et indigni repellerentur. Etsi non possent tot ministri inveniri quot modo sunt, melius esset habere paucos ministros bonos, quam multos malos » (Suppi, q. 36, a. 4, ad 1).

Quodsi postulantes superabundent, Episcopus ad praecavendam otiositatem eligat meliores, et minus aptos relinquat; quae, servatis servandis, etiam applicare possunt Superiores religiosi quoad illos, qui ad obeunda munia sacerdotalia in religione fere inutiles futuri esse praevidentur.

IV. Proprius Episcopus vel Superior religiosus maior potest suis clericis ex quavis canonica causa, occulta quoque, etiam extraiudicialiter. ascensum ad ordines interdicere, salvo iure recursus ad Sanctam Sedem, vel etiam ad Moderatorem generalem, si agatur de religiosis quibus ascensum interdixerit Superior provincialis (can. 970).

*. 4 Aug. 1918. ----- Cap. 27.

V. Curandum ut ad sacros ordines adspirantes inde a teneris annis in Seminario recipiantur; sed omnes ibidem commorari tenentur saltem per integrum sacrae theologiae curriculum, nisi Ordinarius in casibus peculiaribus, gravi de causa, onerata eius conscientia, dispensaverit. — Qui ad ordines adspirant et extra Seminarium legitime morantur, commendentur pio et idoneo sacerdoti, qui eis invigilet eosque ad pietatem informet (can. 972).

Pars III.

De modo suscipiendi ordines.

SECTIO I.

De requisitis ad susceptionem validam.

I. In infantibus et perpetuo amentibus nulla requiritur intentio; sequitur ex eo quod intentionis eliciendae incapaces sunt et tamen, si ordinantur, ordinationem valide recipiunt (n. 604).

II. In adultis requiritur intentio seu consensus; sufficit autem habitualis. Sed aliquatenus disputatur, num requiratur consensus in ipsum ordinem recipiendum, an sufficiat, ut ordinandus consentiat in applicationem ritus externi, quamvis ordinem suscipere nolit (n. 40).

Qui consentit metu gravi, puta minis, terrore coactus, valide quidem ordinatur; sed, ut habet can. 214: «Clericus qui metu gravi coactus ordinem sacrum recipit nec postea, remoto metu, eandem ordinationem ratam habuit saltem tacite per ordinis exercitium, volens tamen per talem actum obligationibus clericalibus se subiicere, ad statum laicalem, legitime probata coactione et ratihabitionis defectu, sententia iudicis redigatur, sine ullis coelibatus ac horarum canonicarum obligationibus. Coactio autem et defectus ratihabitionis probari debent ad normam can. 1993-1998. »¹ Haec, uti patet, non spectant ad eum, quem metus *ab intrinseco* incussus — puta metus ne, statu laicali electo, vitam miseram sit ducturus — ad ordines perduxit.

SECTIO II.

De requisitis ad susceptionem licitam.

Ut quis licite ordines recipiat, debet esse aliquibus requisitis praeditus, atque immunis ab irregularitate aliove impedimento (cfr. can.

¹. Cfr. A. A. S. 1931, p. 120 et 457 scq., ubi habentur: 1° remedium praecavendi ordinationes ex metu; 2° regulae servandae in processibus super nullitate sacrae ordinationis vel onerum sacris ordinibus inhaerentium.

96, § i). Qui vero irregularitate aliove impedimento detinentur, licet post ordinationem etiam sine propria culpa exorto, prohibentur receptos ordines exercere (can. 968, § 2). Dicemus *primum* de positive requisitis, *deinde* de irregularitatibus aliisque impedimentis, a quibus ordinandus immunis sit oportet.

CAPUT I.

De positive requisitis.

608 Can. 974 statuit: < Ut quis licite ordinari (i. e. tonsuram et ordines recipere) possit, requiruntur: i° Recepta sacra confirmatio; 20 mores ordini recipiendo congruentes; 3" aetas canonica; 40 debita scientia; 50 ordinum inferiorum susceptio; 60 interstitiorum observatio; 70 titulus canonicus, si agatur de ordinibus maioribus. Quod pertinet ad consecrationem episcopalem, servetur praescriptum can. 331. » De singulis dicemus, praetermissis quae pertinent ad consecrationem episcopalem, praemissis quibusdam de vocatione, de statu gratiae deque intentione ascendendi ad presbyteratum, additisque aliquibus de intentione, quacum ordines recipiendi sunt.

609 I. Vocatio; quocirca haec statuere iuvat.

1. *Quaedam saltem vocatio omnino admittenda est*, ita ut nemini sua sola sponte ad ordinationem accedere liceat. Patet ex hisce S. Scripturae: « Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron; »¹ quae alii, spectato contextu, de vocatione ecclesiastica, alii de vocatione divina intelligunt.

2. *Requiritur vocatio duplex, ecclesiastica seu ab Episcopo profecta et divina.*

a) Requiri vocationem *ecclesiasticam*, nemo negat. Ceterum Card. Secr. Status 2 Iui. 1912 significavit, probari a Pio X iudicium a Commissione Cardinalium de opere *Lahitton* prolatum; quod quidem iudicium pronuntiat, opus « La vocation sacerdotale » nullo modo reprobandum, quin etiam quoad plura egregie laudandum esse, puta « qua parte adstruit: i° neminem habere unquam ius ullum ad ordinationem antecederet ad electionem Episcopi, » etc. '

¹. Cfr Lahitton, La vocation sacerdotale; Iansen, apud Ned. Kath. Stemmen, 1911, P. 324 sq. 1912, P. 270 sq.; Hurtaud, La vocation au sacerdoce; Vermeersch, De vocatione religiosa et sacerdotali. -----* Ad Hebr. V, 5; cfr. 1 ad Tim. III, 10; Catech. Rom. p. II, c. 7, q. 3. -----'. A. A. S. 1912, p. 485.

b) Requiritur quoque vocatio *divina*. Etenim: i° Can. 1353 edicit: « Dent operam sacerdotes, praesertim parochi, ut pueros, qui indicia praebant ecclesiasticae vocationis, peculiaribus curis a sacculi contagiis arceant, ad pietatem informant, primis litterarum studiis imbuant *divinaeque* in eis vocationis germen foveant.» Et can. 1357, § 2 statuit: « Potissimum studeat Episcopus frequenter Seminarium ipse per se visitare, et de alumnorum indole, pietate, *vocatione* ac profectu plenior sibi comparare notitiam, maxime occasione sacrarum ordinationum. » Atqui hisce vocatio ecclesiastica, quippe quae nondum locum habuerit, significari nequit. Accedit auctoritas SS. Patrum et Doctorum Ecclesiae. Ita docent v. g. S. Cyprianus,¹ S. Cyr. Alexandrinus,¹ S. Bernardus, S. Thomas (p. 3, q. 27, a. 4), et S. AUonsus (VI, 802).

Neque obstat indicium a Commissione Cardinalium de opere Lahitton prolatum, quod opus praedictum laudat, < qua parte adstruit: i° (id quod iam notavimus) neminem habere umquam ius ullum ad ordinationem anteceder ad liberam electionem episcopi; 2° conditionum, quae ex parte ordinandi debet attendi, quaeque vocatio sacerdotalis appelleatur, nequaquam consistere, saltem necessario et de lege ordinaria, in interna quadam adspiratione subiecti seu invitamentis Spiritus Sancti ad sacerdotium ineundum; 3° sed e contra, nihil plus in Ordinando, ut rite vocetur ab Episcopo, requiri quam rectam intentionem simul cum idoneitate in iis gratiae et naturae dotibus reposita, et per eam vitae probitatem ac doctrinae sufficientiam comprobata, quae spem fundatam faciant fore ut sacerdotii munera recte obire eiusdemque obligationes sancte servare queat. » Haec autem cum sententia, quae admittit vocationem divinam, bene componuntur, si dicatur, in praedictis sermonem esse de eis, *quod ab Episcopo attendi debent*, ut aliquem rite ad ordinem vocet; sufficit attendere *signa* vocationis divinae. Accedit quod recta intentio sine gratia Dei haberi nequit; quod stricte loquendo iam sufficit, ut de vocatione divina dicere possimus.

3. *Signa vocationis divinae* sunt recta intentio et idoneitas. *Recta intentio* consistit in voluntate amplectendi ordines intuitu gloriae Dei et salutis animarum (S. Alf. VI. 802). Idoneitas constituitur debita scientia debitaque vitae probitate, de quibus n. 613 et 615 dicitur.

Quandoque adsunt signa vocationis divinae extraordinaria, cum Deus nimirum modo miraculoso. ut in S. Paulo obtigit, vel insolitis gratiae motibus eam manifestat.

Coroll. 1. Qui vocationem agnitam non sequitur, a peccato excusari nequit; siquidem destitutus gratiis peculiaribus, vocationi praesertim annexis, gravi periculo recedendi a via salutis sese exponit (cfr. dicta a S. Alf. de statu religioso, IV. 78).

¹. Epist. 55 ad Corn. Papam, n. 5, M. 3, 803. ----- * De adoratione in Spiritu et veritate, l. II, M. 182, 585. ----- ². Sermo 58, in Cant. n. 3, M. 183.

Coroll. II. Qui absque vocatione statum clericalem amplectitur, videtur graviter peccare. Ratio est, quia obligationes ita difficiles, ut sine auxiliis peculiaribus vix observentur, suscipit, sine fundata spe dicta auxilia recipiendi (S. Alf. V, 803).'

Coroll. III. Nefas est quemquam, quovis modo, ob quamlibet rationem, ad statum clericalem cogere, vel canonice idoneum ab eodem avertere (can. 971).

- 610 *II.* Status gratiae sub gravi requiritur in suscipiendis ordinibus, qui sunt sacramenta; quoad alios non est obligatio gravis.
- 611 *III.* Intentio ascendendi ad presbyteratum (can. 973, § 1); de gravi obligatione directa non satis constat, at qui sine dicta intentione ordinem maiorem recipit, Superiores suos passim graviter decipit.
- 612 *IV.* Recepta sacra Confirmatio, quam can. 974, § 1, i^o praescribit, et de qua Cone. Trid. « Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint. »³ Porro obligatio recipiendi Confirmationem ante Primam Tonsuram satis probabiliter levis tantum est, quia Cone. Trid., a quo Codex non censetur recedere, mitius loquitur. Nec nimis urgenda videntur verba S. C. Concilii,³ quod declarat, eum qui Primam Tonsuram vel Ordines non confirmatus receperit, tanquam male promotum non posse ad alios Ordines ascendere, nec recipere beneficia sine Sedis Apostolicae dispensatione.
- 613 *V.* Mores ordini recipiendo congruentes (can. 974, § 1, 2°; cfr. can. 973); quibus maxime intelliguntur pietas, castitas et sobrietas, utique exercitae per actus, qui non mere externam speciem virtutis prae se ferunt. Praescribuntur igitur dictae virtutes etiam lege ecclesiastica. Item lege morali, atque quidem, maxime quoad sobrietatem et castitatem, sub gravi; tum ratione muneris sacri ac dignissimi; tum ratione periculi, ne ordinatus, vitae coniugalis quoque adminiculo destitutus, in multa incidat peccata atque aliis etiam gravi scandalo sit (S. Alf. VI, 63 sq.; Hom. Apost. tract, ult. n. 16, 17). 5^a. *Thomas* ita dicit: « Per S. Ordinem ahquis deputatur ad dignissima mysteria, quibus ipsi Christo servitur in sacramento altaris, ad quod requiritur maior sanctitas interior quam requirat religionis status » (2. 2, q. 184, a. 8). Et alibi: « Qui est in aliquo vitio irretitus, non debet ad ministerium Ordinis admitti » (Suppi, q. 35, a. i, ad 3). Iterum: « Ad idoneam executionem Ordinum non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens » (Suppi, q. 35, a. i, ad 3). Et: « Illi qui in divinis mysteriis applicantur perfecti in virtute esse debent (In 4 Sent. d. 24, q. 3, a. 1). Et: « Interior perfectio ad hoc requiritur, quod aliquis digne huiusmodi actus exercent (2. 2, q. 184, a. 6, cfr. 1. c. q. 189, a. 1, ad 3).

*. Cfr. Catech. Rom. p. 2. c. 7, qu. 3 et 4. ----- Sess. 23, cap. 4, de Reform.
' 27 Sept. 1601.

Quantopere Episcopi aliique Superiores ecclesiastici ad mores ordini suscipiendo congruentes attendere debeant, eruitur ex innumeris documentis ecclesiasticis, quorum praecipua lubet proferre. Innocentius III in sua Decretali, quae incipit *A multis*, de Aetat. et Quantit. edicit: « Nemo ad sacrum Ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo aut probatae castitatis existat. » Cone. Trid.: « Sciant... Episcopi non singulos in ea aetate constitutos debere ad hos Ordines assumi, sed dignos dumtaxat, et quorum probata virtus senectus sil. » ' Catcchismus Romanus: « In eo, qui sacerdos creandus est, vitae et morum integritas commendetur magnopere oportet. » ' Idem inculcant Benedict. XIV in sua Encyclica *Ubi firimwn*,¹ Leo XIII in Encyclica *Etsi nos*,² in sua ad Episcopos Borussiae epistola,³ et in sua ad Episcopos Italiae Encyclica,⁴ Pius X in Motu proprio *Sacrorum Antistitum*.⁵

Coroll. I. Quae de lege morali diximus, perfecte quidem pro solo sacerdotio valent, sed minus perfecte etiam pro subdiaconatu et a fortiori pro diaconatu; idque eo magis quod hodicum vix quisquam Ordinem maiorem suscipit, quin ad sacerdotium sit ascensurus.

Coroll. II. Indicium definitivum de moribus requisitis competit Episcopo. Hinc can. 1357, § 2: « Potissimum studeat Episcopus frequenter seminarium ipse per se visitare, in institutionem ecclesiasticam sedulo vigilare, et de alumnorum indole, pietate, vocatione ac profectu plenior sibi comparare notitiam, maxime occasione sacrarum ordinationum. » Etiam Superioribus, Directoribus et confessariis gravis obligatio incumbit indignos, servatis servandis, ab Ordinibus arcendi. « Quicumque, ita Leo XIII in sua ad Episcopos Italiae Encyclica,⁶ in educationis decursu inclinationes ostenderint, vocationi sacerdotali minus convenientes, amandentur, atque in admittendis clericis ad SS. Ordines summa adhibeatur ponderatio. » Et S. C. Episc. et Regul. in *normis* pro seminariis Italiae statuit: « Praeter spiritualem directorem alumnorum quidam docti atque pii sacerdotes ad audientias eorum confessiones designabuntur, qui memores gravis suae obligationis et ad tramitem probatorum auctorum, poenitentibus suis in eorum dubiis consilia lutninaque praebebunt, imponendo obligationem se a statu ecclesiastico retrahendi iis, qui se non vocari ostenderint » (n. 2).*

Coroll. III. Habituatus in vitio, puta luxuriae vel ebrietatis, tenetur sub gravi a ordine sacro recipiendo desistere, donec mores ordini congruentes induerit, inimo per notabile tempus, puta per sex menses, emendatum se gesserit, ita ut diversos mores induisse dicendus sit, atque moralem certitudinem possit concipere, se obligationes ordini annexas esse adimpleturum. Excipe casum, qui tamen non facile praesumatur, quo quis extraordinario gratiae impulsu sanatur (S. Alf. VI, 802). Ita etiam Venerabilis *Paulus Segneri*, *Leonardus a Portu Mauritio* aliique innumeri; cfr. quoque *normae* S. C. Episc. et Reg. supra citatae.

Ceterum quoad peccata luxuriae, severius procedendum, si de peccatis cum personis alterius sexus quam si de solitariis agitur; severius adhuc, si de peccatis cum personis eiusdem sexus sermo est. Si posteriora ex passione transeunte exo-

¹. Sess. 23, cap. 12, de Reform. ----- ². P. II. c. VII, q. 28. ----- ³. 3 Dec. 1714. ----- ⁴. 25 Febr. 1884. ----- ⁵. 6 Ian. 1886. ----- * 8 Dec. 1902. ----- ⁶. 1 Sept. 1910. ----- ⁷. 8 Dec. 1902. ----- ⁸. Apud Monit. cedes. 1910. p. 123.

riuntur, maior spes emendationis affulget; si vero e passione anormaliet permanenti procedunt — quo casu affectus ad diversum sexum deest — spes emendationis practice pro nulla habeatur.

In dubio, num mores suscipiendo Ordini congruentes adsint, ordinatio differatur, nisi, omnibus consideratis, praestet ordinando suadere ut a SS. Ordinibus recipiendis absteineat.

GI4 VI. Aetas canonica pro tonsura et ordinibus minoribus directe non statuitur; sed, uti statuit can. 976, § 1 : « Nemo sive saecularis sive religiosus ad primam tonsuram promoveatur ante inceptum cursum theologicum. » Quoad ordines maiores can. 975 edicit : « Subdiaconatus ne conferatur ante annum vicesimum primum completum ; diaconatus ante vicesimum secundum completum ; presbyteratus ante vicesimum quartum completum. » In dubio, num quis ad aetatem requisitam pervenerit, nequit ordinem recipere, quia prohibitio eum recipiendi, utpote prior, melioris conditionis est (S. Alf. VI, 799; t. I, n. 229).

615 VII. Debita scientia tam religiosis quam saecularibus imponitur.
Porro :

1. Nemo sive saecularis sive religiosus ad primam tonsuram promoveatur ante inceptum cursum theologicum (can. 976, § 1).

2. Subdiaconatus ne conferatur, nisi exeunte tertio cursus theologici anno; diaconatus, nisi incepto quarto anno; presbyteratus, nisi post medietatem eiusdem quarti anni (can. 976, § 2).

3. Cursus theologicus peractus esse debet non privatim, sed in scholis ad id institutis secundum studiorum rationem can. 1365 determinatam (can. 976, § 3).

4. Ut quis ad Episcopatum promoveri possit, debet esse laurea doctoris vel saltem licentia in sacra theologia aut iure canonico potitus in athenaeo aliquo vel in Instituto studiorum a Sancta Sede probatis, vel saltem earundum disciplinarum vere peritus; quod si ad religionem aliquam pertineat, a suis Superioribus maioribus vel similem titulum vel saltem verae peritiae testimonium habeat (can. 331, § 1, 50).

616 VIII. Ordinum inferiorum susceptio; scii, ordines gradatim conferendi sunt ita ut ordinationes per saltum omnino prohibeantur (can. 977; cfr. Conc. Trid.).¹ Prohibitio suscipiendi ordines per saltum gravis est, ut patet tam ex gravitate verborum, quibus can. et Conc. Trid. cit. utuntur, quam ex poena adiecta (cfr. can. 2374).

617 IX. Interstitiorum observatio maxime praecipitur, ut «promoti in receptis ordinibus, secundum Episcopi praescriptum, sese exerceant » (can. 978, § 1), semperque magis idoneos sese ostendant ad presbytera-

¹. Sess. 23, can. 2 et cap. n, 14, *de ref.*

lum suscipiendum ;¹ quae tamen non de stricto praecepto intelligantur. Serventur autem interstitia haec:

1. Interstitia primam tonsuram inter et ostiariatum vel inter singulos ordines minores prudenti Episcopi iudicio committuntur (can. 972, § 2). Attamen non licet: i° primam tonsuram conferre una cum aliquo ex ordinibus minoribus; neque 2° *omnes* ordines minores una simul (cfr. can. 978, § 3). Contraria tamen consuetudo non reprobatur, ut fit in iis, de quibus nunc dicemus.

2. Inter acolythatum et subdiaconatum unus saltem annus, inter subdiaconatum et diaconatum, item inter diaconatum et presbyteratum tres saltem menses intercedant oportet, nisi necessitas aut utilitas Ecclesiae, iudicio Episcopi, aliud exposcat (cfr. can. 978. § 2). Annus interstitiorum computari pote&t tam ecclesiastice, puta ab uno sabbato inter Octavam Pentecostes ad alterum, quam civiliter, puta a die prima Martii ad eundem diem anni proxime secuturi.

Ut ex can. cit. patet, Episcopus potest ob causam publicae necessitatis vel utilitatis ab interstitiis dispensare, non solum saeculares verum etiam religiosos, et quia nulla limitatio apponitur, potest etiam concedere, ut ordines diebus continuis conferantur. Saeculares et religiosi non exempti ab Episcopo proprio dispensantur; religiosi exempti ab eo, qui legitime ordines ipsis ministrat. Attamen sine peculiari licentia Romani Pontificis nunquam licet: i° minores ordines cum subdiaconatu ; 2° duos *sacros* ordines uno eodemque die conferre, reprobata quavis contraria consuetudine (cfr. can. 978, § 3).

Nota. Regulares gaudent privilegio recipiendi ordines, interstitiis non servatis. Aliqui illud quidem negant, quia Gregorius XIII, qui Societati Iesu privilegium concessit recipiendi Sacros Ordines singulis Dominicis, et tribus diebus festivis etiam continuis, statuit, hoc privilegium incommunicabile esse. Sed verius et communius affirmatur; quia alii Pontifices aliis Ordinibus dederunt tam amplam communicationem privilegiorum Societatis Iesu, ut etiam hoc privilegium contineat; e. g. Urbanus VIII Constit. *Redemptoris nostri* ' Ordini SS. Trinit. ; Alexander VIII Constit. *Inscrutabilis* Ordini B. M. de Mercede (cfr S. All VI, 797, dub. 3; de Priv. 9). Adhaec Ferraris refert, Clementem VIII concessisse Congregationi S. Iohannis Evangelistae in Lusitania eandem dispensationem ab interstitiis, sine clausula excludente communicationem ; cuius privilegii participes certe sunt caeteri Ordines Regulares. Deinde Leo XII Constit. *Plura inter* Societati Iesu denuo concessit facultatem accipiendi Ordines < interstitiis nequaquam servatis, » nulla addita clausula exclusoria.

Obi. Post Tridentinum mos invaluit in Curia Romana non concedendi indulta

¹ Conc. Trid. cap. 11-13, *de ref.*
n. 2.---- * *Interstitia*, n. 14-16.

∴ 22 Mart. 1634, n. 2. ----- '. 28 Iul. 1600 »,
23 Nov. 1596. ----- * n. Iul. 1826.

nisi cum apposita vel subintellecta conditione, ut dies ordinationis essent dies festi et quidem interpolati, non continui. ‘

Resp.: < Limitatio haec communiter respiciebat tantum indulta Ordinandis concessa, non vero privilegia Regularibus vel etiam aliquando Episcopis tributa. Appositio vero talis conditionis iterum probat, privilegia, quae sine talibus clausulis antea concessa erant, praefatis limitationibus non subiacere. > ’

618 X. Titulus canonicus, si agatur de ordinibus maioribus. Intelligitur titulus sustentationis, i. e. cautio, qua consulitur congruae et de se perpetuae sustentationi ordinandi. Requiritur autem, si agatur de recipiendis ordinibus maioribus (can. 974, § 1, 70), ‘ ne ordinatus forte cogatur mendicare aliove modo, qui cum dignitate vel officiis status componi nequit, sibi providere. « Ordinatus in sacris, si titulum amittat, alium sibi provideat, nisi, iudicio Episcopi, eius congruae sustentationi aliter cautum sit (can. 980. § 1). Qui vero, citra apostolicum indultum, suum subditum in sacris sine titulo canonico scienter ordinaverint aut ordinari permiserint, debent ipsi eorumque successores eidem egenti alimenta necessaria praebere, donec congruae eiusdem sustentationi aliter provi- sum fuerit (can. 980. § 2). Denique si Episcopus aliquem ordinaverit sine titulo canonico cum pacto ut ordinatus non petat ab ipso alimenta, hoc pactum omni vi caret (can. 980. § 3). Quoad titulum requisitum ob- serves :

i. Pro *clericis saecularibus* titulus canonicus est titulus *beneficii*, eoque deficiente, *patrimonii* aut *pensionis*. Hic titulus debet esse et vere securus pro tota ordinati vita et vere sufficiens ad congruam eiusdem sustentationem, secundum normas ab Ordinariis pro diversis locorum et temporum necessitatibus et adiunctis dandas (can. 979). Si ne unus quidem ex titulis modo assignatis praesto sit, suppleri potest titulo *scrizitii dioecesis*, et, in locis Sacrae Congregationi de Prop. Fide subie- ctis, titulo *missionis* (can. 981, § 1). Porro:

a) Titulus *beneficii* est. qui fundatur in beneficio: requiritur autem beneficium actu obtentum et pacifice possessum. Dimissio autem bene- ficii, cuius titulo clericus ordinatus fuit, irrita est, nisi expressa mentio fiat clericum illius titulo promotum fuisse, eidemque, de concessu Ord- narii, alium legitimum ordinationis titulum substituisse (can. 1485).

b) Titulus *patrimonii* est, qui fundatur in patrimonio. Nomine autem *patrimonii* hic intelliguntur bona ab ordinando possessa satisque ab hypotheca aliove onere immunia. « Indifferens est, quod patrimonium

. Cfr. Decr. Innoc. XII, 14 Dec. 1693; Giraldi, II, 95. ----- Aertnys-Damen, II, 578; cfr. S. R. C. in una Marianapolit 18 Maii 1883 (n. 587 in antiqua coli.), non assumptum in coli auth. n. 3574. ----- ’. Cone. Trid. sess. 21, cap. 2, *de ref.*

constituatur in bonis frugiferis stabilibus et certis, vel in rebus, quae immobilibus aequiparantur. Ita potest esse titulus patrimonii capellania laicalis. dummodo qui nominandi iure potiuntur, fidem suam, Episcopi interposita auctoritate, praestiterint, se capellanum non esse revocatu-
donec de congruo beneficio vel patrimonio provideatur. » |

c) Titulus *pensionis* est, qui fundatur in pensione. Nomine autem *pensionis* intelligitur stipendium sustentationis ordinando assignatum eique annuatim praestandum, sive ex beneficiis ecclesiasticis, sive ex aliis bonis. Unde etiam pensio personalis. '

Nota. Uti antea, ita etiam nunc insufficientia unius tituli alio titulo suppleri potest.¹

d) Titulus *servitii dioecesis et missionis* secum fert ut ordinandus, iureiurando interposito, se devoveat perpetuo dioecesis aut missionis servitio, sub Ordinarii loci pro tempore auctoritate. Ordinarius presbytero, quem promoverit titulo servitii ecclesiae vel missionis, debet beneficium vel officium vel subsidium, ad congruam eiusdem sustentationem sufficiens conferre (can. 981).

2. Pro *religiosis* statuitur titulus, prout sequitur:

a) Pro *regularibus* titulus canonicus est sollemnis religiosa professio seu titulus, ut dicitur, *paupertatis* (can. 982, § 1); notes, *solam sollemnem* professionem regularibus esse titulum.

b) Pro *religiosis votorum simplicium perpetuorum* (sive in Ordine sive in Congregatione religiosa emissorum) est titulus *mensae communis, Congregationis* aliasve similis, ad normam constitutionum (can. 982, § 2); i. e. prout constitutiones legitimae statuerunt vel in posterum statuent.

c) Ceteri religiosi, i. e. religiosi *votorum temporariorum* (sive in Ordine sive in Congregatione religiosa emissorum), item novitii, ad ordinationis titulum quod attinet, iure saecularium reguntur (can. 982, § 3). Hisce religiosis titulus *mensae communis* non competit, quia nondum ad vitam religioni addicti sunt, ideoque iure carent perpetuam e bonis religionis sustentationem recipiendi.

XI. Recta intentio ; quocirca sufficit observasse haec :

619

1. Intentio *mere naturalis*, i. e. solo motivo naturali innixa, non sufficit, ita ut quis ea de causa excludi possit.

2. Intentio *saltem praedominanter vel aequae supernaturalis* eatenus sufficit, quatenus accedens cum eiusmodi intentione arceri nequit.

Gasparri, n. 606. ----- s. Aertnys-Damen, II, 590; cfr. S Alf. VI, 817. -----
'. Cfr. Bened. XIV, Quacst. can. 46.

CAPUT II.

De irregularitatibus aliisque impedimentis.

(S. Alf. Theol. Mor. I. VII, c. 5; Hom. Apost. tr. 19, c. 3).

Dicemus *primum* de irregularitatibus et impedimentis in genere, *deinde* de irregularitatibus et impedimentis in specie, *denique* de cessatione irregularitatum et impedimentorum.

Articulus I.

Irregularitates et impedimenta in genere.

620 I. Notio. *Irregularitas* est impedimentum canonicum de se perpetuum, quod ordinum susceptionem et exercitium prohibet (cfr. can. 968 et 983). Dicitur impedimentum :

1. *Canonicum*, i. e. lege ecclesiastica statutum.

2. *De se perpetuum*, i. e. quod non aufertur nisi per dispensationem; atque hac ratione differt a *simplici impedimento*.

3. *Ordinum susceptionem et exercitium*. Nomine autem *ordinum* hic etiam venit prima tonsura (can. 950). Prohibentur autem susceptio et exercitium *ordinum*, non autem exercitium seu actus *solius iurisdictionis*, uti dispensare, a censura absolvere, facultatem dare absolvendi a peccatis (S. Alf. VII, 342). Denique iam non prohibentur functiones *acolythatus*, utpote hodiedum etiam laicis permissae.

4. *Prohibet*; non autem invalidam reddit susceptionem et exercitium ordinum. Prohibitio tamen gravis est, ut eruitur tam ex natura rei quam ex gravibus poenis transgressori imponendis (can. 2374).

Simplex impedimentum est impedimentum canonicum de se temporaneum, quod ordinum susceptionem et exercitium prohibet (cfr. can. 968 et 987). Dicitur *de se temporaneum*, i. e. quod sine dispensatione seu ipso facto cessare potest.

Nota. Irregularitates et impedimenta statuta sunt, ut reverentiae ordinibus debitae consulatur, non autem per modum poenae, nisi forte secundarie, si de irregularitate ex delicto agatur (S. Alf. H. A. tr. 17, n. 73).

621 11. Origo irregularitatum est lex ecclesiastica (can. 983); idem valet de simplicibus impedimentis. Praeterea can. cit. satis significat, irregularitatem sola lege scripta, non autem consuetudine induci.

622 III. Interpretatio; quoad eam observes:

1. Leges, quae irregularitatem vel impedimentum constituunt, utpote iura coarctantes, strictae subsunt interpretationi (cfr. can. 19).

2. *Soli baptizati* dictis legibus obstringuntur ; quod tamen non impedit, quominus factum, quod ante baptismum locum habuit, post baptismum irregularitatem inducere possit; ut si quis ante baptismum amens fuerit *Impuberes* non eximuntur a lege.

3. In dubio iuris—i. e. in dubio num lex lata sit vel ad aliquem casum sese extendat — lex non urget. In dubio facti — i. e. in dubio, num factum, quod irregularitatem vel impedimentum secum ferat, locum habuerit vel tale fuerit, quale a lege supponatur — lex pariter non urget; agitur enim de dubio facti fundantis legem prohibentem (S. Alf. VII, 422, 432; t. I, n. 228) ;¹ adhaec in dubio posteriori Episcopus (ad cautelam) dispensare potest (cfr. can. 15).

4. Ignorantia irregularitatum sive ex delicto sive ex defectu atque impedimentorum ab eisdem non excusat (can. 988).

IV. Multiplicatio. Irregularitates et impedimenta multiplicantur ex 623 diversis eorundum causis, non autem ex repetitione eiusdem causae, nisi agatur de irregularitate ex homicidio voluntario (can. 989). Dicitur:

1. *Ex diversis eorundem causis*; ut si quis sit illegitimus et homicidium perpetret. Advertas tamen, sufficere causas formaliter diversas, plures autem causas formaliter diversas uno eodemque actu physico posse contineri ; ut si quis eodem ictu alium occideret, sibique vitam adimere tentaret.

2. *Nisi agatur de irregularitate ex homicidio voluntario*. Nomine *homicidii* non venit abortus procuratio ; haec enim can. 985, 40 ab homicidio distinguitur, et lex est strictae interpretationis. Comprehenduntur vero eo nomine craniotomia similesque crudeles infantis occisiones.

Articulus II.

Irregularitates in specie.

Ex irregularitatibus aliae sunt ex *defectu*, aliae ex *delicto*.

§ I. Irregularitates ex defectu.

Vi can. 984 irregulares ex defectu sunt:

I. Ex defectu natalium: « Illegitimi, sive illegitimitas sit publica sive 624 occulta, nisi fuerint légitimât! vel vota sollemnia professi » (can. cit. n. 1). Porro:

1. Quinam sint illegitimi, vide in tractatu de matrimonio.

2. Irregularitas ex defectu natalium aufertur: i° per legitimationem, de qua postea ; 2° per dispensationem (n. 644) ; 3° per sollemnem profes-

¹. S. C. C. 27 Iun. 1857 (A. S. S. L, p. 350).

sionem religiosam. Haec tollit irregularitatem, non vero légitimât; hinc illegitimus sollemniter professus nequit constitui Superior maior in sua Religione (can. 504).

Nota. Illegitimi in Seminarium admitti nequeunt (can. 1363, § 1); sufficit tamen legitimatio per subsequens matrimonium parentum.'

625 II. Ex defectu corporis: « Corpore vitiiati qui secure propter debilitatem, vel decenter propter deformitatem, altaris ministerio defungi non valeant. Ad impediendum tamen exercitium ordinis legitime recepti, gravior requiritur defectus, neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt» (can. cit. n. 2°). Itaque irregulares sunt:

i. *propter debilitatem nequeunt secure altaris ministerio defungi.* Huc pertinent: i° *Carentes indice vel pollice*, i. c. consuetis quibus hostia frangitur digitis; item qui manus ita tremulas habent, ut sit periculum effundendi sanguinem; item carentes alterutro brachio vel alterutra manu; 2° *surdi*, qui ministrum respondentem audire nequeunt; surditas autem sacerdotio superveniens celebrationi missae non obstat; 3° *muti*, item ita balbutientes, ut verba integra proferre nequeant vel nonnisi cum magna difficultate, ita ut risum moveant; 4° *caeci*, item *caecutientes*, qui nequeunt legere nisi characteres valde crassos; non autem qui uno tantum oculo caret, modo non sit oculus sinister seu *canonis*, et modo deformitas per oculum vitreum tollatur.¹ Si vero oculus *canonis* deest, dispensari potest, si alter oculus est sufficienter aptus ad legendum Canonem sine difformitate (S. Alf. VII, 404-409).

2. *Qui propter deformitatem nequeunt decenter altaris ministerio defungi.* Huc pertinent: i° *Privati membro conspicuo*, nisi deformitas per membrum fabrefactum auferatur. Qui carent tribus posterioribus digitis, irregulares sunt ad suscipiendos, non autem ad exercendos ordines; 2° *habentes membrum conspicuum valde deforme*, sive a natura sive a morbo (puta a lepra) difformitas provenit. Difformitas crurium

¹. P. C. 13 Iui. 1930 (A. A. S. 1930, p. 365).-----* Quoad sacerdotes caecutientes haec d. 12 Ian. 1921 statuit S. R. C.:

1. Sacerdos caecutiens seu tali visivae potentiae debilitate, sive accidentaliter sive habitualiter, laborans, ut legere possit non nisi typos valde crassos, a Summo Pontifice seu Sacra Rituum Congregatione, nisi Episcopus Apostolica facultate fuerit inunitus, dispensationem obtinere potest celebrandi,... aut Missam votivam de B. M. Virgine aut Missam, quam vocant, quotidianam Defunctorum.

2. Conditiones vero in huiusmodi privilegii instrumento appositae, non sunt merae ritualitatis et styli, sed obligatoriae in conscientia.

3. Si in privilegio dicatur: *Dummodo Orator non sit omnino caecus*, et interea caecus evadat, tunc a celebrando Missam abstinere debet, donec novum indultum impetraverit; coque obtento, sub gravi tenetur assistentia uti alterius sacerdotis, quamvis forte haec obligatio in induito non expresse fuerit apposita. — Quibus a S. Congregatione notatis, sequuntur regulae in celebratione sequendae (A. A. S. 1921, p. 154-156).

passim veste talari satis tegi potest; 30 *monstruosi*, ut pigmaei, valde gibbosi, hermaphroditi; posterior tamen defectus non inducit irregularitatem, si est occultus et praevalet sexus virilis. Item irregulares sunt notabiliter claudicantes (S. Alf. VII, 410-412).

Nota i. Cum omnes ordines, etiam prima tonsura, ordinentur ad sacerdotium, exclusus a sacerdotio etiam ab aliis ordinibus exclusus habendus est.

Nota 2. Ad impediendum exercitium ordinis legitime recepti gravior requiritur defectus quam ad impediendam receptionem ordinis (can. 984, 20). Adhaec qui ob aliquem defectum impeditur ab aliquo ordinis recepti exercitio, non ideo impeditur ab actibus, qui rite poni possunt (can. 984, 2°); ita ut v. g. sacerdos caecus bene possit audire confessiones.

Nota 3. In dubio, num aliquis defectus susceptioni vel exercitio ordinis obstat, consulatur Ordinarius (S. Alf. VII, 414).

III. Ex defectu animi: «Qui epileptici vel amentes vel a daemone 626 possessi sunt vel fuerunt; quod si post receptos ordines tales evaserint et iam liberos esse certo constet, Ordinarius potest suis subditis receptorum ordinum exercitium rursus permittere » (can. 984, 30).

1. *Epilepsia* stricto sensu sumenda est, ita ut non comprehendatur certus quidam morbus stomachi, qui quaedam epilepsiae signa secum fert. Praeterea, si morbus sacerdotio supervenerit, et raro puta semel tantum in mense recurrat, sine vocum emissionem, spumatu et notabili corporis contractione, poterit sacerdos privatim celebrare, adiuncto sacerdote ieiuno, qui Missam perficiat, adveniente morbo (S. Alf. VIII, 399). Sunt etiam, qui censeant, non esse irregularem, qui ante pubertatem ab epilepsia liberatus fuerit. At haec sententia aegre componitur cum verbis legis, quae absolute statuit: «Qui epileptici sunt vel *fuerunt*.»

2. *Amentia* intelligitur, quae ex causa permanenti profluit; amens autem irregularis est, etiamsi lucida intervalla habeat.

3. *Daemonis possessio*; de qua (t. I; n. 700).

4. Sicuti sanati nequeunt sine venia S. Sedis recipere ordines, ita neque sine eadem venia superiorem ordinem suscipere possunt.

5. Nomine *Ordinarii*, de quo can. cit. veniunt tam Ordinarius loci quam Superior maior in religione clericali exempta (can. 198, § 1).

IV. Ex defectu sacramenti: «Bigami qui nempe duo vel plura 627 matrimonia valida successive contraxerunt» (can. 984, 40). «Dicitur: *cx defectu sacramenti*, quia is qui duas duxit uxores, non potest apte significare unionem Christi cum Ecclesia, unica eius sponsa » (S. Alf. VII, 436). Haec irregularitas, saltem quoad aliquos ordines maiores, est originis apostolicae, secundum haec S. Pauli: «Oportet ergo Episcopum

irreprehensibilem esse, unius uxoris virum... Diaconi sint unius uxoris viri.» Ad irregularitatem sufficit, ut plura matrimonia (valide) contracta sint, non autem requiritur, ut fuerint consummata.

Nota. Qui ante Baptismum plura matrimonia valide successive contraxit, videtur post Baptismum receptum irregularis fieri.

628 V. Ex defectu famae: «Qui infamia iuris notantur» (can. 984, 50). Dicitur irregularitas *ex defectu*, quia ipsa infamia, quae irregularitatem inducit, non est delictum. Quid sit infamia iuris et quinam eam contrahant, vide in tractatu de poenis ecclesiasticis.

629 VI. Ex defectu lenitatis: «Iudex qui mortis sententiam tulit» (can. 984, 6°). Si sententia capitis collegialiter statuta est, irregulares sunt iudices, qui poenae capitali adstipulati sunt, non alii, qui votum contrarium emiserunt. Praeterea haec irregularitas non extendatur ad regionem, ubi sententia mortis, utut pronuntiata, tamen executioni iam non mandatur; neque ad casum, quo belli dux aliquem, nullo consilio militari inito, occidi iubet, quia non procedit qua iudex. Nec irregulares sunt *iurati*, quippe qui solum de facti veritate sententiam ferant, non autem poenam statuunt.

Ex defectu lenitatis praeterea irregularis est: «Qui munus carnificis susceperint eorumque voluntarii ac immediati ministri in executione capitalis sententiae (can. 984, 70). Hisce non accensentur: 1° Milites, qui in acie hostem occidunt, vel iussu ducis aut consilii militaris reum occidunt, quia non dicuntur suscepisse munus carnificis; 2° qui v. g. tabulatum erigunt vel capite damnatum ad locum supplicii deducunt, quia non sunt carnificis ministri immediati; bene vero, qui v. g. caput damnati machinae supponunt etc. (S. Alf. VII, 461-468).

§ II. Irregularitates ex delicto.

630 *Praenotanda.* Ut delictum irregularitatem pariat, requiritur ut sit peccatum grave, post baptismum perpetratum (excepto casu de quo sub II) et externum (can. 986). Dicitur peccatum:

i. *Grave*; hinc quidquid excusat a peccato mortali, excusat etiam ab irregularitate. Eiusmodi est ignorantia ipsius legis actum prohibentis. Metus gravis, etiam relative tantum, necessitas, immo et grave incommodum plerumque excusant a lege mere ecclesiastica servanda, ideoque efficiunt, ut ab irregularitate immunis sit, qui ex metu gravi, necessitate vel ob grave incommodum ponat actum, sola lege ecclesiastica vetitum (cfr. can. 2205, § 2).

*. 1 ad Tim. 111, 2, 12.

2. *Post baptismum perpetratum*; siquidem non convenit, attendi peccatum, quod per baptismum plane deletum censetur.

Porro vi can. 985 sunt irregulares ex delicto:

I. *Apostatae a fide, haeretici, schismatici* (can. 985, 1°); de quibus 631 dictum est t. I. n. 492. Qui bona fide haereticus est, irregularitatem non contrahit; cum vero bona fides pro foro externo abesse censeatur, dispensatione opus est.

II. *Qui, praeterquam in casu extremae necessitatis, baptismum ab acatholicis quovis modo sibi conferri siverunt* (can. 985, 2°). Dicitur:

1. *Ab acatholicis*; quo nomine veniunt haeretici, schismatici, et secundum aliquos etiam infideles, quippe qui, aequae ac haeretici et schismatici, vere acatholici sint. Alii et quidem plerique infideles excludunt.

2. *Quovis modo*, i. e. sive ritu aliquo (haeretico vel catholico) adhibito, sive non adhibito.

3. *Siverunt*, i. e. qui rogarunt vel saltem permiserunt, ut ab acatholico baptismus sibi conferretur.

III. *Qui matrimonium attentare aut civilem tantum actum ponere ausi sunt, vel ipsimet vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut votis religiosis etiam simplicibus ac temporariis ligati, vel cum muliere iisdem votis adstricta aut matrimonio valido coniuncta* (can. 985, 30). Matrimonium *attendant*, qui impedimenti dirimentis conscii Ecclesiae ministrum adeunt; *actum civilem* ponunt, qui matrimonium civile, ut dicitur, ineunt. Dicitur *ausi sunt*; hinc, cum verba legis nihil inutilis continere censeantur, quaelibet imputabilitatis imminutio ab irregularitate eximere videtur (cfr. can. 2229, § 2); excipias tamen imminutionem imputabilitatis, quae ex ignorantia irregularitatis profluat (can. 988). Itaque irregulares sunt:

1. Qui ipsimet vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut votis religiosi (etiam simplicibus ac temporariis) ligati, matrimonium attentare vel civilem tantum actum ponere ausi sunt.

2. Qui (utut vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut votis religiosi non ligati) matrimonium attentare aut civilem tantum actum ponere ausi sunt, cum muliere votis religiosi (etiam simplicibus ac temporariis) adstricta aut matrimonio valido coniuncta.

IV. *Qui voluntarium homicidium perpetrarunt aut fetus humani abortum procuraverunt, effectu secuto, omnesque coopérantes* (can. 985» 4°).

1. Intelligitur homicidium positive et cum gravi culpa commissum; non autem, utut sine sufficienti causa, mere permissum.

2. Quid intelligatur per *abortus procurationem*, vide in tractatu de poenis ecclesiasticis.

3. Voces *effectu secuto* et *cooperatores* tam ad homicidium quam ad abortus procurationem referuntur. Quoad *effectum* requiritur, ut hic ex vi illata sequatur, non autem ex cura forte praetermissa. Quod spectat ad *cooperatores*, sicuti ius antiquum ita etiam ius novum censetur respicere solos cooperatores positivos seu eos, qui iussu, consilio, consensu, auxilio ad homicidium vel abortus procurationem, item qui falso testimonio iniustave sententia ad homicidium cooperantur; denique qui in bello iniusto (voluntarie) praeliantur: quod posterius theoretice dictum est, cum vix unquam de iniustitia belli satis constet. Cooperatores negativi immunes sunt ab irregularitate, etiamsi ex iustitia homicidium vel abortus procurationem impedire teneantur (S. Alf. VII, 367-376).

635 V. *Qui seipsos vel alios mutilaverunt vel sibi vitam adimere lentaverunt* (can. 985, 5°). Mutilatio intelligitur abscissio membri, non autem eius debilitatio vel vulneratio tantum. Requiritur vero abscissio membri objective (et subiective) graviter culpabilis; quae quando habeatur, exposimus t. I. n. 526.

636 VI. *Clerici medicam vel chirurgicam artem sibi vetitam exercentes, si exinde mors sequatur* (can. 985, 6°). Requiritur, ut clericus graviter offendant in legem, quae medicam vel chirurgicam artem ipsi prohibet, utque ex arte exercita tanquam ex causa mors sequatur; hinc irregularitas abest, si mors v. g. malae curationi alius medici asciti tribuenda sit.

637 VII. *Qui actum ordinis, clericis in ordine sacro constitutis reservatum, ponunt, vel eo ordine carentes, vel ab eius exercitio poena canonica sive personali, medicinali aut vindicativa, sive locali prohibiti* (can. 985, 70) Agitur de actu ordinis — non merae iurisdictionis — eiusque maioris seu sacri. Spectato vero tenore canonis, perinde videtur, utrum actus sollemniter ponatur an non, i. e. cum vel sine insignibus ordini propriis. Si tamen sollemniter ponatur, facilius habebitur materia gravis, quae in casu, aequae ac in omni irregularitate ex delicto, requiritur. Porro irregularitatem contrahunt:

1. Omnes, tum clerici tum laici, qui ponunt actum ordinis sacri, *carentes* ordine, cuius actum ponunt; ut si simplex sacerdos clericum ordinet.

2. Omnes, tum clerici tum laici, qui ponunt actum ordinis sacri, *a cuius exercitio* poena canonica sive personali (medicinali aut vindicativa) sive locali *prohibentur*; ut si sacerdos celebraret in loco interdicto. Requiritur autem, ut quis vi poenae contractae, non mera prohibitione, ab exercitio ordinis impediatur. Hinc qui v. g. bona fide ab acatholico ordinatus, sine dispensatione ordinem exercet, irregularis non est, quamvis, donec dispensationem receperit, ab ordinis ita recepti exercitio prohibeatur.

Coroll. I. Irregulares sunt: Sacerdos, qui confirmationem ministret vel consecrationes peragat, etc.; item diaconus, qui Missam celebret, sacramentaliter absolvat vel Extremam Unionem ministret; item subdiaconus, qui sollemniter baptizet vel in Missa sollemni, utut sine stola, diaconum agat vel cum stola evangelium cantet; item clericus minor, qui in Missa sollemni subdiaconum agat, i. e. ea omnia faciat quae propria sunt subdiaconi, vel cum manipulo epistolam cantet. Si vero sine manipulo epistolam cantat, etsi tunicella indutus assistat, non tamen agendo quae propria sunt subdiaconi, non contrahit irregularitatem, quia talis assistentia a S. R. C. licita declarata est.¹ Propria subdiaconi sunt tria: aquam infundere in calicem ante offertorium; tangere calicem vel pallam remove et imponere; calicem abstergere post ablutionem.

Coroll. II. Irregulares non sunt: Sacerdos, qui sine iurisdictione confessiones audiat, quia non ponit actum *ordinis, quo caret*; nec sacerdos, qui facultate requisita destitutus, dispensationem concedat, quia ponit actum merae iurisdictiones; nec diaconus, qui sollemniter baptizet vel sine requisita commissione S. Eucharistiam distribuat, quia, cum ordo Diaconatus aliquo modo ad dictos actus ordinetur, non ponit actum *ordinis, quo caret*; nec clericus minor, qui sine insignibus ordini propriis ordinem minorem superiorem, praeter exorcistatum, exerceat; nec, ut patet, clericus inferior, qui in Missa sollemni sine manipulo plures subdiaconi partes impleat, quae scii, ipsi permittuntur; nec denique, ut pariter claret, laicus, qui acolythatum vel lectoratum exercent, iuxta hodiernam praxim probatam.

Nota. S. C. Consist, decr. *Magni semper'* sacerdotibus demigrantibus ex Europa vel ex mediterranei oris ad Americam vel Philippinas insulas certas leges praestituit. Quas si temere violaverint, ex n. 16 eiusdem decreti suspensi a divinis ipso facto maneat; violatione autem huius censurae in irregularitatem incidunt, cuius absolutio eidem S. Congregationi (i. e. S. Sedi) reservatur.¹

Articulus III.

Impedimenta in specie.

Sunt simpliciter impediti :

I. *Filii acatholicorum, quamdiu parentes in suo errore permanent* (can. 638 987,10).

1. Nomine *filiorum* intelliguntur tantum descendentes in primo gradu; quod nunc etiam valet, si pater acatholicus est. *

¹. 19 Mart. 1906 (A. S. S. XXXIX, p. 119). ----- s. 30 Dec. 1918. ----- ². Vermeersch-Creusen, *Epitome*, 11, n. 258. * P. C. 14 Iui. 1922 (A. A. S. 1922, p. 528).

2. Nomine *acatholicorum* veniunt haeretici et schismatici; plerique auctores infideles excludunt.

3. Sufficit, ut alteruter parentum sit acatholicus, etiam si matrimonium mixtum cum dispensatione contractum sit.¹

4. Impedimentum cessat *conversione* parentum. Disputatur, num cesset *morte* parentum; sed negandum videtur, quia illud locum non habebat in veteri lege, a qua in dubio non est recedendum.

639 II. *Viri uxorem habentes* (can. 987, 20). Hi sine dispensatione nequeunt, etiamsi perpetuo separati sint, ne ordinem minorem quidem vel ipsam tonsuram recipere. Coniugatus autem, qui sine dispensatione apostolica ordines maiores, licet bona fide, suscepit, ab eorundem ordinum exercitio prohibetur (can. 132, § 3). Porro:

1. Coniugato dispensatio non conceditur, nisi uxor consentiat et parata sit religionem ingredi vel votum castitatis emittere, saltem ad tempus vitae compartis, aut nisi uxor ius in debitum conjugale in perpetuum amiserit.⁸

2. Coniux, qui ordinem sacrum recepit, ab usu matrimonii prohibetur (can. n 14).

640 TIT. *Qui officium vel administrationem gerunt clericis vetitam cuius rationes reddere debeant*, donec, deposito officio et administratione atque rationibus redditis, liberi facti sint (can. 987, 30). Tali officio funguntur v. g. thesaurarii et depositarii aeris publici, notarii, tutores, curatores (S. Alf. III, 838). Ordine suscepto, cum licentia tantum Ordinarii eiusmodi munera acceptari possunt (cfr. can. 139, § 3).

641 IV. *Servi servitute proprie dicta ante acceptam libertatem* (can. 987, 4°).

V. *Qui ad ordinarium militare servitium civili lege adstringuntur, antequam illud expleverint* (can. 987, 50).

1. Ad *servitium militare* non dicuntur adstringi, qui ipsa lege ad curandos infirmos vocantur.

2. Ad servitium militare *ordinarium* non pertinent exercitia annua, ad quae cives post expletum servitium ordinarium tenentur.*

3. Lege ad servitium militare etiam ii adhuc adstricti censentur, qui ad militiam forsitan vocabuntur, sed nondum vocantur sive quia aetate impares sunt, sive quia ad tempus inhabiles declarati sunt.⁴

¹ P. C. 16 Oct. 1919 (A. A. S. 1919, p. 478). ----- ² Ius eccl. c. 4-6 X, 3. 32; Dccr. Grat. C. 27, Q. 2. C. 19-26. ³ S. C. de Rei. 1 Ian. 1911 (A. A. S. 1911, p. 37)- ⁴ P- C 2-3 Iun. 1918 (A. A. S. 1918, p. 344-345).

VI. *Neophyti donec iudicio Ordinarii, sufficienter probati fuerint* 642 (can. 987, 6°). *Neophyti* dicuntur, qui in adulta aetate ad fidem conversi et recenter baptizati sunt; non autem haeretici recens ad fidem conversi, qui saltem probabiliter valide baptizati erant. Huius impedimenti constitutio respondet hisce S. Pauli: « Oportet ergo episcopum... esse... non neophytum, ne, in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. »¹

VII. *Qui infamia facti laborant, dum ipsa, iudicio Ordinarii, perdurat* 643 (can. 987, 7°). Quando contrahatur infamia facti, vide in tractatu de poenis ecclesiasticis (cfr. can. 2293, § 3).

Articulus IV.

Cessatio irregularitatum et impedimentorum.

Quaedam irregularitates, v. g. quae oritur ex defectu corporis (n. 625). item impedimenta simplicia cessant, cessante causa. Irregularitas, quae est ex defectu natalium, cessat sive per legitimationem sive per professionem religiosam sollemnem (n. 624). Omnes autem irregularitates omniaque impedimenta simplicia cessare possunt per *dispensationem*; de qua uberius dicendum.

1. Potestas dispensandi. 1. *Ordinarii* possunt per se vel per alium 544 suos subditos dispensare ab irregularitatibus omnibus ex *delicto occulto* provenientibus, ea excepta quae oritur ex homicidio vel abortu voluntario, aliave deducta ad forum iudiciale (can. 000. § 1). Porro nomine *Ordinariorum* veniunt tam Ordinarii locorum quam Superiores maiores religionis clericalis exemptae (can. 488, 8°). Ad forum iudiciale deducitur irregularitas, quando pars vel in ius vocatur seu citatur, vel sponte coram iudice se sistit (can. 1711).

2. *Quilibet confessarius* potest dispensare ab irregularitatibus *ex delicto* provenientibus in casibus *occultis urgentioribus* — exceptis tamen homicidio vel abortu voluntario et aliis deductis ad forum iudiciale — in quibus Ordinarius adiri nequeat et periculum immineat gravis damni vel infamiae, sed ad hoc dumtaxat ut poenitens ordines iam susceptos exercere licite valeat (can. 990, § 2). Nomine *confessorii* venit omnis, qui iurisdictione sacramentali gaudet. Potest autem dispensare illos, ad quos iurisdictio eius sese extendit, idque, ut iam communiter admittitur, etiam extra confessionem.

3. Ex *privilegio communi*: i° *Praelati regulares* quoad suos subditos eadem facultate gaudent, quae Episcopis, secundum dicta sub 1, iure

¹. i Tim. III, 2-6.

communi competit. ' 2° *Confessarii regulares* simili potiuntur facultate respectu saecularium (S. Alf. VI, 355; de Privil. n. 104).

4. Ex *privilegio proprio vel communicato Ordinarii regulares* suos omnes ab omni irregularitate dispensare possunt. Haec potestas, quae interdum Superiori Generali reservatur, non valet nisi pro solo foro interno, si irregularitas ex homicidio voluntario orta sit.² Immo singulis annis, fer. II. post Dominicam primam Quadragesimae, possunt *Superiores locales* (Regularium), per se ipsos, vel per confessarios, quibus id commiserint, dispensare cum suis subditis, etiam novitiis, intra claustra sub obedientia viventibus, in omni irregularitate, quavis occasione vel causa contracta.³ Ita *l^{erm}cersch-CrensenC*

Notes tamen, si de excessu vel de defectu enormi agatur, ad S. Sedem recurrendum esse, ad normam iuris antiqui statuentis: In generali concessione non « veniunt ea, quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus ». *

Nola. S. C. Consistorialis Decreto *Redeuntibus* statuit hacc :

< 1° Omnibus Ordinariis locorum et religiosorum facultas conceditur dispensandi ab irregularitate ex *defectu corporis* cum suis *sacerdotibus* c militari servitio revertentibus, quoties ex testimonio scripto magistri caeremoniarum, qui sacerdotem examini subiecerit, plane constiterit ipsum posse sine alieno auxilio servare cum decore omnes ritus necessarios in Missae celebratione praescriptos; onerata super hoc ipsorum Ordinariorum conscientia. In casibus vero gravioribus vel dubiis, et quoties agatur de *non promotis ad sacerdotium*, recurrendum erit ad S. Sedem.

2° Pariter omnibus Ordinariis facultas conceditur dispensandi, saltem ad cautelam, ab irregularitate, quae a canonistis olim dicebatur ex *defectu lenitatis*, quoties *sacerdotes, clerici et seminariorum seu religionum alumni* in cam incurrerint non ex facto proprio sed ex necessitate, coacti nempe ad arma capessenda et mortem vel mutilationem forte inferendam. Quoties vero agatur de *clericis in sacris* qui, non legum necessitate coacti, sponte sua se obtulerunt ad arma suscipienda, aut ea susceperunt, pro disaensatione ad S. Sedem erit recurrendum, .firmo tamen praescripto can. 188, n. 6°».

Denique eadem S. Congr. respondit *affirmative* ad dubium : « An clerici in sacris, militum vulneratorum vel infirmorum adsistentiae addicti, qui ex huiusmodi ministerio sponte sua maluerunt transire ad

Sixtus VI, Constit. *Regimini universalis*, 31 Aug. 1474, n. 14; Iulius II. Constit. *Virtute conspicuos*, 28 Iulii 1506, n. 27; Paulus III, Constit. *Licet debitum*, 18 Oct. 1549. n. 27; Gregor. XIV, Constit. *Illius qui*, 21 Sept. 1591. n. 27; Leo XII, Constit. *Plura ititer*, 11 Iulii 1826, n. 2.-----'. Cfr. Pius V, Const. *Dum ad Congregationem*, 13 Iun. 1571. ----- * Cfr. Paulus III, Breve *Exponi nobis super*, 12 Mart. 1545. ---- ' Epitome Iur. Can. II, 261. ----- '. Regula 81 in 6; cfr. Clem. IV. Const. *Virtute conspicuos*, 21 Iui. 1265. n. 11. -----* 25 Oct. 1918. (A. A. S. 1918. p. 481).

militiam pugnantes, quin tamen mortem vel mutilationem intulerint, teneantur, iuxta mentem decreti *Redeuntibus*, dispensationem a Sancta Sede impetrare, ut ad sacri ministerii exercitium restituantur. »¹

Cum non pateat, in praedictis veram haberi irregularitatem, dispensatio non requiritur nisi ad cautelam; vel, etiam vox *dispensationis* sensu latiori sumi potest, scilicet pro licentia; quae quidem licentia praescribitur, ne quis, qui in bello fortassis indignus evaserit, functiones ecclesiasticas exerceat.

II. Petitio dispensationis. In precibus pro irregularitatum ac impedimentorum dispensatione, omnes irregularitates ac impedimenta indicanda sunt;... Immo si agatur de irregularitate ex homicidio voluntario, etiam numerus delictorum exprimendus est (can. 991). Casu, quo recurrendum est ad S. Sedem, preces dirigantur ad Congr. S. Off., si agatur de irregularitatibus provenientius ex delicto contra Fidem, contra Baptismum, contra Matrimonium (excepto unico casu, quo quis nondum clericus matrimonium attentavit cum muliere matrimonio valido coniuncta), et contra Ordinem, si agatur de illis, qui a S. Officio cum poena canonica vel censura dimissi sunt eamque violaverint, vel de impedimento filiorum ab acatholicis natorum et neophytorum. In ceteris casibus preces dirigantur pro saecularibus ad Congr. de disc, sacram., pro religiosis ad S. C. de Religiosis, pro omnibus autem casibus occultis ad S. Poenitentiarium recurri potest.

III. Interpretatio dispensationis. 1. Dispensatio generalis valet — 646 praeterquam pro irregularitatibus et impedimentis expressis — etiam pro reticentis bona fide, excepta irregularitate ex homicidio vel abortu voluntario, ex cooperatione ad praedicta et ex alia deducta ad forum iudiciale; excipitur etiam casus, quo numerus inferior homicidiorum quam fuerint delicta, utut bona fide expressus est; quo casu dispensatio prorsus invalida est, seu nihil efficit, sive agitur de dispensatione generali sive de particulari sermo est (can. 991, § 1 et 2).

2. Dispensatio generalis ad ordines valet pro ordinibus quoque maioribus; et dispensatus potest obtinere beneficia non consistorialia etiam curata,¹ sed renuntiari nequit S. R. E. Cardinalis, Episcopus, Abbas vel Praelatus *nullius*. Superior maior in religione clericali exempta²

IV. Modus dispensandi. Dispensatio, in foro interno non sacramentali concessa, scripto consignetur; et de ea in secreto Curiae libro consta-

28 Mart. 1910 (A. A. S. i q i q, p. 177). -----Beneficia ecclesiastica dicuntur
i° *Consistorialia*, quae in Consistorio conferri solent; cetera *non consistorialia*;..
5° *Curata* vel *non curata*, prout curam animarum adnexam habent vel non (can. H°. t°, 50).

re debet (can. 991, § 4). Ceterum non refert, qua forma dispensatio concedatur; quare haec vel similis adhiberi potest: *Dispenso tecum in irregularitate, quam vel quas, ob hanc vel illam causam contraxisti* (S. Alf. VII, 353).

DISSERTATIO IV.

De eis, quae tam ministrationem quam susceptionem Ordinis respiciunt

Codicem secuturi agemus *primum* de eis, quae sacrae ordinationi praeire debent, *deinde* de ritibus et caeremoniis, *tum* de tempore et loco sacrae ordinationis, *denique* de adnotatione ac testimonio peractae ordinationis.

Pars I.

De eis, quae ordinationi praeire debent

In exponendis eis, quae ordinationi debent praeire, ratio habenda est tam Codicis quam Instruet. S. C. de Sacram.¹ et S. C. de Religiosis.²

nenda autem respiciunt petitionem ordinandi, inquisitiones, testimonia afferenda, examen, denuntiationes et exercitia spiritualia.

648 I. Petitio ordinandi. Omnes tum saeculares tum religiosi ad ordines promovendi per se ipsi vel per alios Episcopo aliive qui Episcopi hac in re vices gerat, suum propositum ante ordinationem opportuno tempore aperiant (can. 992); quae in Instructionibus citatis ita magis determinantur:

i. *Ordinandi saeculares:*

a) *Appropinquante tempore, quo candidati erunt primam tonsuram et Ordines minores recepturi*, scriptam ipsi exhibeant, duos saltem ante menses, moderatori seminarii petitionem, sua manu exaratam et subscriptam, qua candide significant, se libera omnino voluntate atque spontanea, primam tonsuram et postea Ordines minores postulare. Dicta petitio, cui attestatio addenda erit de suscepto Baptismate et de recepto Confirmationis sacramento, ab eodem Seminarii moderatore, una cum sua personali informatione de oratoris idoneitate ad clericalem statum. Episcopo exhibetur.

b) *Ante subdiaconatum, item ante Diaconatum et Presbyteratum* sua

¹. 27 Dec. 1930 (A. A. S. 1930, I, »20 sq.).
P 74 sq.).

². i Dec. 1931 (A. A. S. 1932

manu scribere debent declarationem, iuramento firmatam, qua fatentur, se omnimoda libertate ad ordinem accedere riteque perspecta habere omnia onera eidem annexa. Tenor declarationis scribendae et firmandae habetur in A. A. S. 1931, p. 127.

2. *Ordinandi religiosi:*

a) *Dum adhuc in noviliatu sunt, ante professionem votorum temporarium*, quae omnino praecedere debet promotionem ad tonsuram et ordines minores, Superiori petitionem scripto deferant, in qua expressis verbis testimonium ferant de sua ad statum religiosum et clericalem vocatione, simulque firmum propositum pandant perpetuo se militiae clericali in statu religioso mancipandi. Dicta petitio et declaratio in archivo asservandae sunt.

b) *Ante Subdiaconatum, et in Ordinibus votorum sollemnium ante emissionem istorum votorum*, testificationem, manu propria subscriptam, et iurisiurandi fide coram Superiore firmatam, Superiori exhibere debent; tenor dictae testificationis reperitur in A. A. S. 1932, p. 80.

II. Inquisitiones. 1. *Quoad ordinandos saeculares* Instructio S. C. 649 de Sacr. praescribit:

a) *Ante collationem primae tonsurae et minorum ordinum* Ordinarius petitionem candidati ad Seminarii moderatorem aliumve remittet, cum mandato inquirendi de idoneitate et qualitatibus oratoris. Eum in finem moderator alumnorum praefectos et doctores non solum seorsum audiet, sed etiam insimul convocatos. — Praeterea audiatur parochus candidati eiusque familiae; item alii, si opportunum ducatur, iuxta normas Instructioni adiectas. — Denique candidatorum animus singulatim erit explorandus ab Episcopo proprio vel, eo impedito, a Vicario generali, vel a Seminarii moderatore, seu etiam ab iis qui totius seminarii disciplinae tutandae deputantur.

b) *Ante Subdiaconatum* nova instituatur investigatio, quae, ratione tamen habita inquisitionis iam antea institutae, inquiret de candidati moribus eiusque moralibus qualitatibus.

c) *Ante Diaconatum et Presbyteratum* ut plurimum sufficit prae oculis habere iam peractas inquisitiones, nisi interim novae perpendendae sint circumstantiae, quae dubitare cogant de sincero proposito candidati, aut de eius morali idoneitate servandi onera, obligationesque exsequendi sacris Ordinibus susceptas. Quodsi Episcopus, antequam quis ad *diaconatum* aut ad *sacerdotium* initietur, pro certo habeat ex promovendi confessionibus aut ex aliis certis indiciis et probationibus susceptis, ipsum sacra revera vocatione esse destitutum, S. Sedem adire non omittat, candide et plane referens rerum statum, seu argumenta, quibus vehemens

fovetur dubium de subdiaconi aut diaconi idoneitate ad onera maiora digne et fideliter perferenda. Res quidem agitur tanti momenti, ut Ordinariorum conscientia graviter onerata maneat de hac obligatione, ut periculum amoveatur manus imponendi diacono vel presbytero, qui gravissimo sacrorum Ordinum oneri sustinendo impar sit.

2. *Quoad ordinandos religiosos* S. C. de Relig. praescribit:

a) *Ante ordines minores* religiosorum Superiores inquisitionem instituant de quovis candidato,, nec quemquam ad ordines ascendere sinant, quamdiu de requisitis in promovendo per accuratum scrutinium sibi non constiterit. Ad quod certius obtinendum, testimonium exquirant Magistri spiritus aliorumque, quibus ob specialem cum alumnis frequentiam, horum vitam moresque pernoscere contigerit. De factis inquisitionibus deque scrutinii exitu, iustum condatur documentum in archivo asservandum. Denique, Superior ipse, vel per se, vel per alium scientia ac prudentia praeditum, sibi que adolescentum fiduciae comparandae idoneum, hos interrogare curet, ut tandem aliquando certior reddatur, ipsos libere ac scienter ordines in statu religioso appetere.

b) *Ante Subdiaconatum* novam Superiores inquisitionem de supradictis instituere debent. Ad quod praestandum documenta inquisitionis iam peractae in archivo servata iterum videant, et nova testimonia de moribus, deque spiritualibus qualitatibus cum antiquis comparent; ut probe noscant quomodo iuvenes a prima professione, tum in disciplina religiosa, tum in profectu in studiis clericalibus sese exhibuerint.

c) *Ante Diaconatum et Presbyteratum* opus non est informationes adeo amplas atque nova requirere testimonia; advigilent tamen Superiores et videant utrum, in intervallo ab unius et alterius ordinis sacri collatione, nova acciderint, quae vel patefaciant dubiam ad sacerdotium vocationem, vel nullam prorsus commonstrent. Hoc in casu, perscrutatione perquam diligenter peracta, adhibitoque virorum prudentum consilio, novi ordinis susceptionem penitus interdican, remque ad hanc Sacram Congregationem referant, a qua pro singulis casibus, quod opportunius in Domino visum fuerit, decernetur.

650 III. Testimonia afferenda, i. *Saeculares aut religiosi qui, quod pertinet ad ordinationem, saecularium iure reguntur*, ex can. 993 afferant:

a) Testimonium ultimae ordinationis aut, si de prima tonsura agatur, recepti baptismatis et confirmationis.

b) Testimonium de peractis studiis, pro singulis ordinibus, ad normam can. 976 (n. 615) requisitis.

c) Testimonium rectoris Seminarii, aut sacerdotis cui candidatus extra Seminarium commendatus fuerit, de bonis eiusdem candidati moribus.

d) Testimoniales litteras Ordinarii loci in quo promovendus tantum temporis, moratus est, ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit. Porro tempus quo promovendus potuit canonicum impedimentum contrahere est, regulariter, pro militibus trimestre post pubertatem, pro aliis semestre post pubertatem; sed Episcopus ordinans pro sua prudentia exigere potest litteras testimoniales etiam ob brevius commorationis tempus, et ob tempus quoque quod pubertatem antecessit. — Si loci Ordinarius neque per se neque per alios promovendum satis noverit, ut testari possit eum, tempore quo in suo territorio moratus est, nullum canonicum impedimentum contraxisse, aut si promovendus per tot dioeceses vagatus sit ut impossibile vel nimis difficile evadat omnes litteras testimoniales exquirere, provideat Ordinarius saltem per iuramentum suppletorium a promovendo praestandum. — Si post obtentas litteras testimoniales et ante peractam ordinationem, promovendus praedicto temporis spatio in eodem territorio rursus moratus sit, novae litterae testimoniales Ordinarii loci necessariae sunt (can. 994).

e) Testimoniales Superioris maioris religiosi, si cui religioni promovendus adscriptus sit.

2. *Religiosi, qui non reguntur iure saecularium*, pariter litteras testimoniales afferre debent, scii, litteras dimissorias, quae etiam testimoniales contineant, secundum haec can. 995: « Etiam Superior religiosus suis litteris dimissoriis non solum testari debet, promovendum professionem religiosam emisisse et esse de familia domus religiosae sibi subditae, sed etiam de studiis peractis, deque aliis iure requisitis. Episcopus, acceptis iis litteris dimissoriis, aliis testimonialibus litteris non indiget ». .1 ¶

IV. Examen. 1. Quilibet promovendus sive saecularis sive religiosus 651 debet praevium ac diligens examen subire circa ipsum ordinem suscipiendum. Promovendi vero ad *sacros* ordines in aliis quoque de sacra theologia tractationibus periculum faciant, (can. 99, § 1 et 2).

2. Episcoporum est statuere qua methodo, coram quibus examinatoriibus et quibus in tractationibus sacrae theologiae promovendi periculum facere debeant (can. 996, § 3). Nomine *Episcoporum* hic etiam veniunt Abbas vel Praelatus *nullius*, Vicarius ac Praefectus Apostolicus (can. 957, § 1).

3. Hoc examen sive pro clericis saecularibus sive pro religiosis recipit loci Ordinarius qui iure proprio ordinat, aut dat dimissorias litteras; qui tamen potest quoque, ex iusta causa, illud Episcopo ordinaturo committere, qui id oneris suscipere velit (can. 997, § 1). (Ille autem) Episcopus alienum subditum sive saecularem sive religiosum ordinans cum

legitimis litteris dimissoriis, quibus asseritur candidatum examinatum fuisse ad normam § i, et idoneum repertum, potest huic attestationi acquiescere, sed non tenetur; et si pro sua conscientia censeat candidatum non esse idoneum, eum ne promoveat (can. 997, § 2). Dicitur:

a) *Pro religiosis*. Non excipiuntur regulares; at privilegium, quo aliqui ab examine episcopali eximuntur, intactum remansit.

b) *Qui iure proprio ordinat*; scii, vi can. 956, 957 (n. 601) et 965 (n. 602). Examinis receptio tunc quoque spectat ad Episcopum dioecesis, in qua sita est domus religiosa, ad cuius familiam pertinet ordinandus, cum agitur de religiosis, qui a Superioribus ad quemlibet Episcopum dimitti possunt.

c) *Aut dat dimissorias litteras*: nim. secundum can. 958 (n. 601); non autem qui eas dat vi can. 964, 20 et 2°, quia non venit nomine *Ordinarii loci* (can. 198, § 2).

d) *(Ille autem) Episcopus etc*: quo nomine hic quoque veniunt Abbas vel Praelatus *nullius*, Vicarius ac Praefectus Apostolicus (can. 215, § 2; 957, § 0).

652 V. Denuntiationes. 1. Nomina promovendorum ad singulos *sacros* ordines, exceptis religiosis a votis perpetuis sive sollemnibus sive simplicibus, publice denuntientur in paroeciali cuiusque candidati ecclesia (can. 998, § 1). Publicatio (autem) fiat die festo de praecepto in ecclesia inter Missarum sollemnia aut alia die et hora quibus maior populi frequentia in ecclesia habeatur (can. 998, § 2); sed Ordinarius pro sua prudentia potest tum ab hac publicatione dispensare ex iusta causa, tum praecipere ut in aliis quoque ecclesiis peragatur, tum publicationi substituere publicam ad valvas ecclesiae affixionem per aliquot dies, in quibus unus saltem dies festus comprehendatur (can. 998, § 1). Porro paroecialis ecclesia est ecclesia paroecialis paroeciae, in qua candidatus domicilium vel quasi-domicilium habet, vel, si vagus sit, actu commoratur. Si quis plures paroecias proprias habeat, in pluribus paroecialibus ecclesiis publicatio fiat.

2. Si sex intra menses candidatus promotus non fuerit, repetatur publicatio, nisi aliud Ordinario videatur (can. 998, § 2).

3. Omnes fideles obligatione tenenter impedimenta ad sacros ordines, si quae norint, Ordinario vel parocho ante sacram ordinationem revelandi (can. 999).

4. Parocho qui publicationem peragit, et etiam alii, si id expedire videatur, Ordinarius committat ut de ordinandorum moribus et vita a fide dignis diligenter exquirat, et litteras testimoniales, ipsam investigationem et publicationem referentes, ad Curiam transmittat. — Idem

Ordinarius alias percontationes etiam privatas, si id necessarium aut opportunum indicaverit, faceie ne omittat (can. 1000).

VI. Exercitia spiritualia, i. Qui ad *primam tonsuram* et ordines *minores* promovendi sunt, spiritualibus exercitiis per tres saltem integros⁶⁵³ dies; qui vero ad ordines *sacros*, saltem per sex integros dies vacent; sed si qui, intra semestre, ad plures ordines maiores promovendi sunt, Ordinarius potest exercitiorum tempus pro ordinatione ad diaconatum reducere, non tamen infra tres integros dies (can. 1001, § i). Si qui, brevi intervallo, ordines maiores recipiant, praemittantur semper ordini sacro, qui primum conferendus est, spiritualia exercitia per sex integros dies; ceteris ordinibus saltem una dies, si fieri potest. ⁶⁵⁴

2. Si, expletis exercitiis, sacra ordinatio qualibet de causa ultra semestre differatur, exercitia iterentur; secus iudicet Ordinarius utrum iteranda sint, necne (can. 1001, § 2). Ordinarius intelligitur Ordinarius loci, et si de religione clericali exempta agitur, Superior maior (can. 198).

3. Haec spiritualia exercitia religiosi peragant in propria domo vel in alia de prudenti Superioris arbitrio; saeculares vero in Seminario aut in alia pia vel religiosa domo ab Episcopo designata (can. 1001, § 3).

4. De peractis spiritualibus exercitiis Episcopus certior fiat testimonio Superioris domus, in qua peracta fuerint; vel, si de religiosis agatur, attestazione Superioris maioris (can. 1001, § 4).

Pars II.

De ritibus et caeremoniis sacrae ordinationis.

I. In quovis conferendo ordine, minister proprios ritus in Pontificali Romano aliisque ritualibus libris ab Ecclesia probatis descriptos, admissim servet, quos nulla ratione licet praeterire vel invertere (can. 1002).

II. Missa ordinationis vel consecrationis episcopalis semper debet ab ipsomet ordinationis vel consecrationis ministro celebrari (can. 1003).

III. Si quis, ritu orientali ad aliquos ordines iam promotus, a Sede Apostolica indultum obtinuerit superiores ordines suscipiendi ritu latino, debet prius ritu latino recipere ordines quos ritu orientali non receperit (can. 1004).

IV. Neo-sacerdotes debent una cum Episcopo recitare Missam, incipiendo ab Oblatione seu a verbis *Suscipe Sancte Pater*. Quae ab Epis-

⁶⁵³ S. C. de disc. Sacr. 27 April. 1928 (A. A. S. 1928, p. 359).

copo cantantur, ab ipsis leguntur.' De intentione ab ipsis efformanda vide tractatum de S. Eucharistia, n. 160.

V. Omnes ad *maiores* ordines promoti obligatione tenentur sacrae communionis in ipsa ordinationis Missa recipiendae (can. 1005). Itaque ad *minores* ordines promoti obligatione non tenentur. Ceterum sacerdotes certo tenentur *sub gravi*, cum agatur de complendo ab ipsis sacrificio; quoad ceteros de gravi obligatione non satis constat (S. Alf. VI, 801).

VI. Obedientia, quam Sacerdotes in ordinatione Episcopo promittunt, intelligitur ea quae debetur iuxta canones. Remanet tamen ipsis libertas statum religiosum amplectendi, nisi Ecclesia ex discessu grave detrimentum passura sit (S. Alf. VI, 828)/ vel ordinandus ex instituto S. Sedis iureiurando teneatur operam suam navare in bonum suae dioecesis vel missionum (can. 542, i°).

λζII. Denique minister ordinationis in fine haec ordinatis iniungit: « Singuli ad primam tonsuram vel ad quattuor minores ordines promoti, dicite semel septem psalmos poenitentiales cum Litaniis, versiculis et orationibus. Ad subdiaconatum vel diaconatum, nocturnum talis diei. Ad Presbyteratum vero ordinati, post primam vestram missam, tres alias, videlicet, unam de Spiritu Sancto, aliam de Beata Maria semper Virgine, et tertiam pro fidelibus defunctis dicite. » Porro hisce veram imponi obligationem, ex ipso verborum tenore et accurata materiae assignatione deducendum videtur; at gravis obligatio non satis significatur (S. Alf. VI, 829). Ceterum notes:

1. Per Nocturnum talis diei intelligitur unicus Nocturnus feriae vel primus Nocturnus Dominicae aut festi, prout ordinatio feria, festo vel Dominica locum habuerit; potest tamen Episcopus etiam alium Nocturnum ac primum assignare.' Sufficiunt ad Nocturnum Psalmi cum antiphonis, sine lectionibus, invitatorio et hymno. *

2. Missae dicendae debent esse Missae votivae, nisi occurrat festum B. M. V. vel Missa dicenda de Spiritu Sancto. Dici autem debent, ubi primum eas dici licet. Cum vero sola qualitas Missae praescripta sit, applicatio libera est ideoque pro eis stipendium recipi potest (S. Alf. VI. 829).

Pars III.

De tempore et loco sacrae ordinationis.

655 1. Tempus. 1 Consecratio episcopalis conferri debet intra Missarum sollemnia, die dominico vel natalitio Apostolorum (can. 1006, § 1).

* S. R. C. 12 Nov. 1831, ad 11, n. 2682; 20 Sept. 1749, n. 2404. ----- '. Bcncd. XIV, Constit. *Ex quo dilectus*, 14 Ian. 1747. ----- '. S. R. C. 27 Iun. 1899, n. 4042.

----- ♦ S. R. C. 10 Iul. 1893.

2. *Ordinationes in sacris* celebrentur intra Missarum sollemnia sabbatis Quatuor Temporum, sabbato ante dominicam Passionis, et Sabbato Sancto (can. 1006, § 2). Gravi tamen causa interveniente, Episcopus potest eas habere etiam quolibet die dominico aut festo de praecepto (can. 1006, § 3). Intelligitur dies festus de praecepto, sive *locali* sive *universali*, etiamsi in loco ordinationis non vigeat; excluduntur dies festi *suppressi*, cum re vera non sint dies festi de praecepto.

3. *Prima tonsura* quolibet die et hora conferri potest; *ordines minores* singulis diebus dominicis et festis duplicibus, mane tamen (can. 1006, §4).

4. Reprobatur consuetudo contra ordinationum tempora praecedentibus paragraphis praescripta; quae servanda quoque sunt, cum Episcopus latini ritus ordinat ex apostolico induito clericum ritus orientalis aut contra (can. 1006, § 5). Porro regulares gaudent, sive directe sive vi communicationis, privilegio recipiendi ordines etiam sacros *extra tempora a iure statuta*.¹

Disputatur vero, num privilegium ad dies Dominicos et festos de praecepto restringi debeat, an ad omnes dies extendi possit. Alii docent, privilegium sensu restricto sumendum esse, tum quia « in generali concessione non veniunt ea, quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus »; tum quia ex responsis SS. Congregationum eruitur, voces *extra tempora*, ubi de facultate vel induito (ideoque ob paritatem rationis etiam ubi de privilegio) sermo sit, eo sensu sumenda esse, ut tamen eligendus sit dies Dominicus vel festum de praecepto, * non excluso tamen festo abrogato.⁴ Dicta responsa, utpote particularia nec publicata, non ligant quidem directe alios omnes; indirecte tamen cos ligare videntur, quatenus scilicet ex illis sensus privilegii eruatur. Alii censent, privilegium ad omnes dies extendi, cum ex una parte sensus obvius vocum *extra tempora* benigniori sententiae manifeste faveat, atque ex altera parte sensus privilegii non satis certo eruatur ex dictis SS. Congregationum responsis, quae particularia nec publicata sunt, nec expresse de privilegio dicant. Stante dubio, cum de privilegio agatur, sententiae benigniori practice adhaeremus (cfr. can. 68).

Disputatur praeterea, quales dies festi intelligantur, si privilegium aliquod diserte ad dies festos restringatur. Alii opinantur, intelligi etiam quodlibet festum duplex, tum quia etiam eiusmodi dies in Liturgia nomine *festi* veniunt. At probabilius intelliguntur soli dies festi de praecepto, inclusis tamen abrogatis. Ratio est, quia ii soli in iure Canonico dies festi audiunt, ut eruitur tam ex Cone. Trid.,^{||} quam ex pluribus SS. Congregationum responsis (S. Alf. VI, 797, dub. 4; de Priv. n. 116).

Sixtus IV, Const. *Sedes Apostolica*, 1 Febr. 1746; Pius V, Const. *Religionis zelus*, 30 Mart. 1571. ----- '. Reg. iur. §1 in 6. ----- '. Cfr. Gasparri, o. c. n. 52 et 72. ----- * S. R. C. 2 Nov. 1831; S. C. de Prop. Fid. 19 Iul. 1838 (Collect. n. 873). ----- '. Sess. 24, cap. 1, *de ref.* ----- * Apud Nouv. Rev. théol. 1883, p. 387, 495: cfr. Akrt nys-Damen, II, 578, qu. 2°).

656 II. Locus, i. Episcopus extra proprium territorium, sine Ordinarii loci licentia, nequit ordines conferre, in quorum collatione pontificalia exercentur, salvo praescripto can. 239, § 1, n. 151 (can. 1008). Porro exercere pontificalia in iure est sacras functiones peragere, quae ex legibus liturgicis requirunt insignia pontificalia, idest baculum et mitram (can. 337, § 3). Insignia autem pontificalia in collatione primae tonsurae et ordinum minorum tunc requiruntur, cum conferuntur intra Missarum sollemnia.

2. Ordinationes *generales* in cathedrali ecclesia, vocatis praesentibusque ecclesiae canonicis, publice celebrentur; si autem in alio dioecesis loco, praesente clero loci, dignior, quantum fieri poterit, ecclesia adeatur. — Non prohibetur autem Episcopus, iusta suadente causa, ordinationes *particulares* habere in aliis etiam ecclesiis itemque in oratorio domus episcopalis aut Seminarii aut religiosae domus (can. 1009, § 1 et 2). Ordinationes *generales* sunt, quae pro idoneis omnibus, qui ordinari cupiunt, locum habent statutis a iure temporibus, i. e. sabbatis Quatuor Temporum, sabbato ante Dominicam Passionis, et Sabbato Sancto (can. 1006, § 2); item, ut aliqui, spectato can. 1006, § 3, addunt, quolibet die dominico aut festo de praecepto. * Ordinationes *particulares* sunt, quae fiunt extra tempora a iure statuta vel saltem non conferuntur pro omnibus idoneis, qui ordinari desiderant.

3. Prima tonsura et ordines minores conferri possunt etiam in privatis oratoriis (can. 1009, § 3).

Pars IV.

De adnotatione ac testimonio peractae ordinationis.

657 I. Expleta ordinatione, nomina singulorum ordinatorum ac ministri ordinantis, locus et dies ordinationis notentur in peculiari libro, in Curia loci ordinationis diligenter custodiendo, et omnia singularum ordinationum documenta accurate serventur (can. 1010, § 1).

II. Singulis ordinatis detur authenticum ordinationis receptae testimonium; qui, ^m ab Episcopo extraneo cum litteris dimissoriis promoti fuerint, illud proprio Ordinario exhibeant pro ordinationis adnotatione in speciali libro in archivio servando (can. 1010, § 2).

III. Praeterea loci Ordinarius, si agatur de ordinatis e clero saeculari, aut Superior maior, si de religiosis ordinatis cum suis litteris dimisso-

’. Spectato can. cit. Cardinales facultate gaudent pontificalia cum throno et baldachino peragendi in omnibus ecclesiis extra Urbem, Ordinario praemonito, si ecclesia sit cathedralis. ----- ’. Ver mEERSCH-Cr eüSEN, Epitome Iur. Can. II, 270

riis, notitiam celebratae ordinationis uniuscuiusque subdiaconi transmittat ad parochum baptismi, qui id adnotet in suo baptizatorum libro (can. 109).

SCHOLION.

De sanctionibus poenalibus.

Statuuntur :

558

1. Quoad ministrum. In suspensionem per annum ab ordinum collatione Sedi Apostolicae reservatam ipso facto incurrunt: 1° Qui... alienum subditum sine Ordinarii proprii litteris dimissoriis ordinaverint; 2° qui subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, sine debitis litteris testimonialibus ordinaverint; 3° qui aliquem ad ordines maiores sine titulo canonico promoverint...; 4° qui, salvo legitimo privilegio, religiosum, ad familiam pertinentem quae sit extra territorium ipsius ordinantis, promoverint, etiam cum litteris dimissorialibus proprii Superioris, nisi legitime probatum fuerit aliquem e casibus occurrere de quibus in can. 966' (can. 2373).

II. Quoad subiectum. 1. Suspensionem a divinis, Sedi Apostolicae reservatam, ipso facto contrahunt, qui recipere ordines praesumunt ab excommunicato vel suspenso vel interdicto post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, aut a notorio apostata, haeretico, schismatico; qui vero bona fide a quopiam eorum sit ordinatus, exercitio careat ordinis sic recepti donec dispensetur (can. 2372). Dispensatio ab hac suspensione petenda est a S. Off., sed vix vel ne vix quidem conceditur.

2. Qui sine litteris vel cum falsis dimissoriis litteris, vel ante canonicam aetatem, vel per saltum ad ordines malitiose accesserint, est ipso facto a recepto ordine suspensus; qui autem sine litteris testimonialibus vel detentus aliqua censura, irregularitate aliove impedimento, gravibus poenis secundum rerum adiuncta puniatur (can. 2374).

III. Quoad ministrum et subiectum. 1. Episcopus aliquem consecrans in Episcopum, Episcopi vel, loco Episcoporum, presbyteri assistentes, et qui consecrationem recipit sine apostolico mandato..., ipso iure suspensi sunt, donec Sedes Apostolica eos dispensaverit (can. 2370).

2. Omnes, etiam episcopali dignitate aucti, qui per simoniani ad ordines scienter promoverint vel promoti fuerint aut alia sacramenta ministraverint vel receperint, sunt suspecti de haeresi; clerici praeterea suspensionem incurrunt Sedi Apostolicae reservatam (can. 2371).

IV. Quoad alios. 1. Vicarius Capitularis concedens litteras dimissorias pro ordinatione contra praescriptum can. 958, § 1, n. 3, ipso facto subiacet suspensioni a divinis (can. 2409).

2. Superiores religiosi qui, contra praescriptum can. 965-967, subditos suos ad Episcopum alienum ordinandos remittere praesumpserint, ipso facto suspensi sunt per mensem a Missae celebratione (can. 2410).

Cfr. n. 602. ----- '. Cfr. n. 601. ----- ». Cfr. n. 602.

TRACTATUS VIH.

De Matrimonio.

(S, Thom. suppi, q. 41-68; S. Alf. Theol. Mor. 1. VI,
n. 831-1148; Horn. Apost. tr. 18).'

Dicemus *primum* de eis, quae matrimonio praemitti solent vel debent;
deinde de ipso matrimonio.

DISSERTATIO I.

De eis, quae matrimonio praemitti solent vel debent

Matrimonio praemitti solent vel debent: i° Sponsalia; 2° examen de
statu libero; 30 publicationes; 40 instructio antenuptialis; 50 susceptio
sacramentorum.

Pars I.

• iij

Agemus *primum* de notione, divisione, convenientia et regimine spon-
salium, *deinde* de forma, *tum* de effectibus, *denique* de dissolutione
sponsalium.

SECTIO I.

De notione, divisione et forma sponsalium.

659 I. Notio sponsalium. Sponsalia" sunt promissio mutua matrimonii
inter unum et unam habiles. Dicitur:

1. *Promissio*. Itaque non sufficiunt desiderium, merum propositum
aut simplex tractatus de matrimonio ineundo.

2. *Mutua*. Non sufficit igitur, ut una solum pars promittat, etiamsi
altera promissionem acceptet, sed requiritur etiam *repromissio* (can.

*. Cir. Encycl Leon. XIII *Arcanum* 10 Febr. 1880; Encycl. Pii XI *Casti connu-
bii*, 31 Dec. 1930; Sanchez, Disputationum de S. Matrimonio libri decem; FeyE,
De impedimentis et dispensationibus matrim.; Gasparri. Tract, can. de matri-
monio'; Wernz-Vii)AL, Ius can. t. V, Ius matrim.; Desmet, De sponsalibus et
matrimonio; Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii; ----- '. *Sponsalia* dicta
sunt a *spondendo*, ex praxi scilicet Romanorum, qua qui puellam in uxorem
ducere volebat, patrem vel tutorem eius sollemni formula interpellabat: « Spon-
desne »; ille autem respondebat: « Spondeo. » Quae spondebatur *sponsa*, i. c.
promissa; cui spondebatur *sponsus*; qui spondebat *sponsor*; totus contractus
sponsalia; dies quo iniebatur *sponsalis* dicebatur.

101/ § i). Ut ex dictis patet, sponsalia constituunt contractum eumque onerosum ; hinc ad ea, aequae ac ad omnem eiusmodi contractum, requiritur consensus :

a) *Internus*. Si non est internus, consensus seu volitio re ipsa deficit. Itaque non sufficit promissio *ficta*, i. e. externe, sed sine animo promittendi facta. Qui vult inire sponsalia, sed animum habet *sese non obligandi*, videtur non inire sponsalia, quia excludit illud, sine quo contractus exsistere nequit (cfr. tom I, n. 834). Qui vero vult inire sponsalia, valide agit, etiamsi animum habeat *obligationem non implendi* (cfr. l. c.). Adhaec qui fecte promisit, fraudis reus est, ideoque tenetur praecavere vel compensare damnum ; etiam, si illud alio modo fieri nequeat, nunc vere promittendo (S. Alf. VI, 832, 833).

b) *Plene deliberatus* ; nam solus eiusmodi actus obligationem et acquisitionem iuris parere potest. Hinc invalida sunt sponsalia inita v. g. in ebrietate, a semi-amente ; pariter invalida esse possunt sponsalia facta ex repentino passionis motu (S. Alf. VI, 831).

c) *Satis immunis ab errore* ; quocirca sufficit notare :

«) Error circa *personam*, cum qua sponsalia ineuntur, haec reddit invalida. Ratio est, quia in sponsalibus persona constituit obiectum contractus. Atqui error circa obiectum contractus, irritat contractum (t. I, n. 836).

β) Ob eandem rationem error circa *qualitatem* vel *adiuncta* personae, cum qua ineuntur sponsalia, haec invalida reddit, si error redundat in errorem circa personam. Secus non irritat ea, quia non deest consensus in obiectum contractus ; attamen ea rescindibilia reddit, si, errore non existente, sponsalia non fuissent inita ; practice : si error versatur circa defectum notabilem. Haec quidem per se non valent quoad omnes contractus onerosos, sed quoad sponsalia iure admittuntur, ut postea exponetur (S. Alf. Horn. Ap. tr. 18, n. 2).

d) *Satis immunis a metu*. Metus, qui ita perturbat usum rationis, ut actus non sit plene deliberatus, irritat sponsalia (t. I, n. 840). Hisce sepositis :

a) Metus — sive ab intrinseco, sive a causa necessaria ortus, sive a causa libera iuste vel iniuste incussus — *non irritat* sponsalia. Ratio est, quia metus non impedit, quominus contrahens perfectum consensum praestet. Atqui perfecto consensu omnis contractus intrinsece constituitur (S. Alf. VI, 844 ; cfr. t. I, n. 840).

Obi. Metus gravis, incussus iniuste atque ad extorquendum consensum, saltem ex iure canonico irritat sponsalia, aequae ac irritat matrimonium (can. 1087, § i) secundum illud : *Connexorum eadem debet esse ratio*.

Resp Assertum negandum videtur; cum enim applicatio regulae assignatae in se satis difficilis sit, Codex utique, si regulam applicatam voluisset, sponsalia aequae ac matrimonium dicto metu irritari enuntiasset.

β) *Metus rescindibilia* reddit sponsalia, si èt iniuste èt ab altero contrahente incussus fuerit, èt causam dederit contractui. Si una e conditionibus assignatis desit, metus non reddit sponsalia rescindibilia (t. I, n. 840).

e) *Bxternus*, quatenus scilicet alteri parti intimari debet. Per se autem perinde est, utrum verbis, scripto an signo, puta nutu manifestetur. Sed, spectato iure positivo, requiritur, ut servetur forma legitima postea exponenda (S. Alf. VI, 838).

f) *Alteri parti intimatus*, prout expositum est t. I n. 834.

g) *Intimatus a promittente vel huius nomine* (t. I, l. c.).

h) *Simultaneus unus cum altero*, quia secus non vere in unum conveniunt. Per se tamen sufficit, ut unus consentiat, alterius consensu antea dato persistente (t. I, n. 834).

3. *Matrimonii*; alii dicunt *matrimonii futuri*, ut sponsalia magis discrete distinguantur a matrimonio nondum consummato, quod olim veniebat nomine *sponsalium de praesenti*, dum sponsalia proprie dicta dicebantur *sponsalia de futuro*.

4. *Inter unum et unam*. Hinc non haberentur sponsalia, si quis duabus simul promitteret matrimonium.

5. *Habiles*, i. e. requiritur, ut promittentes èt actu habiles sint ad matrimonium promittendum, èt saltem postea ad illud contrahendum; haec tamen expositione indigent, quam in corollariis addituri sumus.

660 *Coroil. I*. Sponsalia inita ab iis, qui *impedimento dirimente vel impediante tenentur*, ita diudicanda:

1. Si *absolute* incuntur, invalida sunt; tunc enim matrimonium non attingitur, quatenus validum et licitum est. Idem dicendum, si referuntur ad tempus, quo impedimentum nondum cessavit.

2. Si *referuntur ad tempus, quo impedimentum cessavit*:

a) Valida sunt, si incuntur sub conditione impedimenti *sine dispensatione* sublatis. Hinc si quis dicat: «Contraham tecum, si ad fidem catholicam conversus fueris >, tenetur per rationabile tempus exspectare; et, si alter ad fidem convertatur, sponsalia evadunt absoluta. Speciatim tamen disputatur, num haec etiam valeant pro impedimento *ligaminis*, scii, quando coniugatus alicui matrimonium promittit sub conditione vinculi matrimonialis (per mortem) soluti. Plures censent, cuiusmodi sponsalia esse invalida, quia sicuti matrimonium superveniens sponsalia cum tertio inita exstinguit, ita matrimonium antecedens impedire debet, quominus sponsalia valida cum tertio ineantur. Sed antecedens rescindendum videtur, ut dicemus n. 677.

b) Si incuntur sub conditione impedimenti *per dispensationem* sublatis — puta si quis dicat: « Contraham tecum, si Ecclesia dispensaverit, » magis disputatur, num valida sint, et consequenter, dispensatione obtenta, eo ipso absoluta evadant.

Iam vero :

a). *Infirmitas videtur*, si dispensatio rationabiliter possit expectari, et agatur de matrimonio, quod neque sub respectu morali periculosum, neque per se sacramento iniuriosum est; ut si quis sponsalia iniret cum sobrina. Ratio est, quia promissio respicit matrimonium, quatenus validum et pleno sensu honestum est. Ius positivum, quod, spectatis aliquibus declarationibus, olim obstitisse videtur, silente Codice, iam non videtur urgendum.

tf). *Negandus videtur*, si agatur de matrimonio, quod remanet periculo plenum, et per se sacramento iniuriam infert; ut si quis sponsalia iniret cum haeretico. Ratio est, quia nequit, ut videtur, nasci *obligatio* ad tale matrimonium ineundum.

Coroll. II. Sponsalia inita a filiis, *in scitis parentibus*, per se illicite contrahuntur; sunt tamen *valida*, nisi ipsum matrimonium ipsis illicitum sit Pariter sponsalia contracta, *in vitis parentibus*, valida vel invalida sunt, prout ipsum matrimonium quod promittitur, pro licito vel illicito haberi debet (S. Thom. 2. 2, q. 104, a. 5; Suppi, q. 47, a. 6; S. Alf. VI, 849, 851).

Coroll. III. Sponsalia, aequae ac alii contractus, etiam *per procuratorem* iniri possunt (n. 666); item *per litteras*, spectato solo iure naturae, non autem, spectato iure canonico (n. 666).

II. Divisio sponsalium. Sponsalia distinguuntur in:

661

1. *Sollemnia et non-sollemnia*, prout servatur vel non servatur forma legitima.

2. *Absoluta et conditionata*, prout nec conditione de futuro suspenduntur, nec conditione resolutive minus firma evadunt; vel sub aliqua ex praedictis conditionibus ineuntur.

3. *Firmata et nuda* seu simplicia, prout accedunt vel non accedunt iuramentum vel arrha aliaeve stipulationes, v. g. poenae contra resiliantes.

III. *Convenientia sponsalium.* Sponsalia non praescribuntur quidem; 662 sed. tamen decens « et *conveniens* est sponsalium contractus ante matrimonii celebrationem. Etenim ita sponsi opportunitatem nanciscuntur inopes suos atque indolem explorandi. Nam cum de matrimonio ineundo agatur, quod inducit vinculum perpetuum et indissolubile, summa circumspectione maturaque deliberatione opus est, ne, si qui dispares sunt moribus, sibi in perpetuum coniungantur, matrimonia infelices sortiantur exitus. Porro nuptiarum celebrationi praeparationes quaedam praecedant necesse est; et ne dilatio inde oritura incertam reddat spem

¹. S. Off. 12 Dec. 1888 respondit: « Sponsalia inter unam partem catholicam et alteram schismaticam seu haeticam illicita sunt atque adeo invalida, nisi *praevia* legitima dispensatione celebrentur » (Collect, n

matrimonii futuri, apte fides sponsalitia interponitur. Praeterea cum sponsalia consiliantur, facilis habetur occasio, ut interveniat consensus parentum vel eorum, qui auctoritatem in sponsos habent. Qui consensus etsi saltem *ad* valorem non est necessarius, tamen summopere est utilis, atque sponsalia clandestina aut tractatus inconsulti in sese iam offendere solent parentes (cfr. cit. c. 1.3. CXXX. q. 5). Denique publice celebratis sponsalibus iusto quodam tempore ante matrimonium, facilius deteguntur impedimenta, quae forte matrimonio obstant. » |

- 663 IV. Regimen sponsalium. Quum sponsalia natura sua ad matrimonium ordinantur, eorum regimen competit iisdem, quibus regimen matrimonii, i. e., si de *baptizatis* agitur, Ecclesiae (n. 718). Porro solus S. Pontifex gaudet potestate *legislative* in ea, ita ut Episcopi nequeant v. g. statuere impedimenta sponsalium. Competit tamen iis potestas *iudiciaria* seu potestas iudicandi causas sponsalitias. Quid competat parochi, exponitur n. 670.

SECTIO II.

De forma sponsalium.

- 664 Forma legitima sponsalium, item promissionis unilateralis hisce exhibetur: Matrimonii promissio sive unilateralis, sive bilateralis seu sponsalitia, irrita est pro utroque foro, nisi facta fuerit per scripturam subsignatam a partibus et vel a parochi aut loci Ordinario, vel a duobus saltem testibus (can. 1017, § 1). Si utraque vel alterutra pars scribere nesciat vel nequeat, ad validitatem id in ipsa scriptura adnotetur et alius testis addatur qui cum parochi aut loci Ordinario vel duobus testibus, de quibus in § 1, scripturam subsignet (can. 1017, § 2).

- 665 1. Expositio formae legitimae. Ad formam legitimam sponsalium requiritur: 1° ut contrahatur per scripturam; 2° ut apponantur dies, mensis et annus contractus initi; 3° ut scriptura debite subsignetur.

i. *Contrahatur per scripturam*, a. v. alterutra vel utraque pars debet scripto alteri promittere matrimonium. Quodsi promissio fiat sub conditione, item si tempus addatur ad finiendam obligationem, ea necessario exprimenda videntur; ista enim ita immutant promissionem, ut haec, iis omissis, non designetur secundum substantialia. Etiam aliae stipulationes alicuius momenti utiliter exprimuntur. Ceterum non requiritur, ut ipsae partes scripturam conficiant; nec quidquam prohibet, quominus ad communem contrahentium usum determinata formula typis impri-

1. Wernz-Vidai., Ius can. t. V, n. 81.

2. Cfr. n. 670.

matur, aut lithographice aliave ratione conficiatur. Subsignatio tamen fiat, prout mox exponetur.

2. *Apponantur dies, mensis et annus, quibus sponsalia ineuntur.* Appositio datae falsae valori contractus obstat; quandoquidem in casu data re vera non apponitur. Aliqui tamen, innixi analogia iuris civilis, sponsalia valide esse censent, si falsae datae inscriptio ex errore involuntario orta est, et vera data ex contextu erui potest.

Dubitatur, utrum necne etiam appositio *loci, in quo promissio fit*, ad valorem requiratur. Pro sententia affirmante militat *printunt*, quod consuetudo subscriptionem datae ita interpretatur, ut etiam locus apponatur. *Deinde* ubi agitur de sponsalibus subsignatis a parochio vel ab Ordinario, appositio loci summopere conducit ad documentum, quod valorem sponsalium possit firmiter probare; siquidem ut praedicti valide subsignent, requiritur ut id peragant in loco territorii sui... Quod S. C. Conc., quum datam addendam esse respondit, de appositione loci tacuit, id forte explicatur ex eo, quod de ea interrogata non fuit. Quum res dubia sit, appositio loci practice non omittatur.

3. *Scriptura debite subsignetur.* Quocirca observes:

a) Scriptura per se subsignari debet aut a partibus una cum parochio vel loci Ordinario, aut a partibus una cum duobus testibus. — Si utraque vel alterutra pars scribere nesciat vel nequeat, ad validitatem id in ipsa scriptura annotetur et alius testis adhibeatur, qui aut ut testis secundus parochio vel Ordinario, aut ut testis tertius aliis testibus adiungatur. Non requiritur neque sufficit, ut pars, quae scribere nesciat vel nequeat, pro nomine et cognomine signum apponat. — Sufficit, ut unus testis addatur, sive utraque sive alterutra pars scribere nescit vel nequit; quandoquidem lex solummodo de *alio teste* addendo dicit. Pars, quae sola scribere potest, videtur non teneri ad subsignandum. Sensus enim obvius legis satis insinuat, sufficere subsignationem parochi (vel duorum testium) et testis additi. Attamen ob aliquale dubium expedit partem tutiorem sequi.

Scribere *nescii*, qui litteras ignorat; scribere *nequit*, qui physice a scribendo impeditur. Qui aliena manu ductus nomen apponit, videtur valide subsignare, si iuvatur tantum, ita ut ipsemet causa principalis exsistat. Si quis autem mero instrumento similis est, puta quia methodum scribendi nullatenus edoctus est vel manum perfecta paralyti laborantem habet, is invalide nomen apponit. Pariter invalide subsignat, qui utitur machina scribendi; hic enim imprimere potius quam scribere dici debet. Accedit quod ea ratio subsignandi omni signo authenticitatis destituta est. Ob easdem rationes invalide subsignat, qui adhibet instrumentum, quod nomen ad similitudinem characteris insculptum refert.

' S. C. C. 27 Iui. 1905, ad 11. Hoc et similia responsa fuere merae explicationes iuris antea existentis atque in Codicem inserti; hinc censemus, ea persistere, spectato can. 6, 20, et can. 23.

Quinam veniant nomine *parochi* et *loci Ordinarii*, vide n. 734. Porro parochus videtur valide subsignare, etiamsi nondum adeptus sit possessionem beneficii; siquidem lex, ubi de promissione matrimonii dicit, de eiusmodi requisito sermonem non facit, atque solum requirit, ut quis sit parochus. Idem ob eandem rationem dicendum videtur de paracho per sententiam excommunicato vel interdicto vel suspenso ab officio vel tali declarato. Nequeunt autem parochus et loci Ordinarius alteri, puta vicario vel secretario, facultatem facere, ut tamquam testis auctorizabilis promissionem matrimonii subsignet. ¹

Tanquam *lestes* adhiberi possunt quicumque, spectato iure naturae, testimonii ferendi capaces sunt. ² Hinc non excipiuntur infideles, haeretici, feminae, impuberes, quamvis, ubi catholici haberi possint, haereticos vel infideles adhiberi non conveniat. Patet, etiam parochum et Ordinarium tanquam testes communes posse assumi.

b) Parochus vel loci Ordinarius ut testis auctorizabilis assumptus tenetur scripturam subsignare *intra proprium territorium*. Verum id etiam sufficit. Itaque non requiritur, ut parochus vel Ordinarius, qui adhibetur, sit alterutrius contrahentis *proprius*, puta ratione domicilii; sed requiritur et sufficit tam ad valorem quam ad liceitatem, ut sit parochus vel Ordinarius loci, in quo contractum subsignat. ³

c) Partes tenentur subsignare scripturam unico contextu cum paracho seu Ordinario, aut cum duobus testibus; ⁴ a. v. requiritur, ut singuli omnibus aliis subsignantibus praesentes sint.

Ut fert consuetudo in contractibus civilibus, ita etiam expedit, contractum sponsalitium alta voce legi, antequam subsignetur. Pariter iuvat, documentum quod contractum continet, asservari apud parochum vel Ordinarium loci, qui illud subsignaverit, utrique tamen parti tradi exemplar.

666 *Coroll.* Quum partes teneantur subsignare scripturam unico contextu cum paracho aut loci Ordinario vel cum duobus testibus, sponsalia *inter absentes* contrahi nequeunt nisi per procuratorem. Ea per procuratorem posse iniri, sequitur ex eo, quod secus non foret provisum sponsalibus contrahendis ab eis, qui inter se congregari nequeunt. Deinde nisi contrarium statuatur, censendum est, quoad contractus persistere facultatem per alium faciendi quod quis per se facere potest. Ad modum vero adhibendi procuratoris quod attinet, expedit servare, quae can. 1089 statuit quoad matrimonia per procuratorem contrahenda. ⁵

¹. S. C. C. 30 Mart. 1908, ad VI. ². Cf. S. C. de Sacr. 12 Mart. 1910, ad IV. S. C. C. 30 Mart. 1908, ad VH. ³. S. C. C. 27 Tui. 1908, ad I. ⁴. S. C. C. 30 Mart. 1908, ad VI. ⁵. S. C. C. 30 Mart. 1908, ad VH.

Ut matrimonium, ita can. cit., per procuratorem valide ineatur, requiritur mandatum speciale ad contrahendum cum certa persona, subscriptum a mandante et vel a paracho aut Ordinario loci in quo mandatum fit, vel a sacerdote ab alterutro delegato, vel a duobus saltem testibus. — Si mandans scribere nesciat, id in ipso mandato adnotetur et alius testis addatur qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est. — Si, antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum revocaverit aut in amentiam inciderit, invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens haec ignoraverint. — Ut matrimonium validum sit, procurator debet munere suo per se ipse fungi.

II. Necessitas formae legitimae, a) Promissio matrimonii, tam bilateralis seu sponsalitia quam unilateralis, facta sine forma statuta pro utroque foro irrita seu invalida est (can. 1017, § 1).

Itaque promissiones informes factae post formam statutam, utpote omnino irritae, per se nullam obligationem neque iustitiae neque fidelitatis inducunt. Dixi *per se*; quandoquidem negari nequit, per accidens ex promissione informi obligationem posse enasci. Ita v. g. teneretur ad damnum restituendum, qui dolose iniret sponsalia cum persona legis irritantis ignara, atque ita agendo causa foret, cur altera pars damnum pateretur. Pariter restitutionis obligatione obstringeretur, qui dolose copulam haberet cum desponsata censente, sponsalia privata a se inita esse valida. Denique qui post sponsalia informia inita nollet amplius matrimonium inire, teneretur monere alteram partem, quae expensa pro futuro matrimonio factura esse praevideretur, etc.

Quaer., num etiam invalida sit promissio informis *sponsalium*

Resp. Negandum esse censemus, quia lex de sola promissione *matrimonii* dicit, cuius argumenti vis augetur ex eo quod lex irritans stricte interpretanda est (cfr. can. 19).

b) Quamvis promissio matrimonii informis invalida sit, tamen non videtur illicita. Etenim, finis legislatoris satis obtinetur sola irritatione promissionis informis, quin prohibitio accedat. Adde, legem, quae non solum irritaret, verum etiam prohiberet promissiones informes, innumeris atque continuis transgressionibus ansam praebituram, ideoque ad bonum commune non esse conducturam.

III. Subiecti formae legitimae. Formae sponsalium subiciuntur 668

1. *Catholici* ritus latini, non ritus orientalis (can. 1), ut patet.

2. *Acatholici baptizati*. Verum quidem est, haereticos et schismaticos a lege Piana, etiam quatenus sponsalia respiceret, immunes fuisse; sed Codex illam immunitatem quoad sola matrimonia iterat. Verum etiam est, haereticos et schismaticos secundum plures pluribus legibus ecclesiasticis non teneri; at hanc immunitatem solum extendunt ad leges, quae proxime ad animarum sanctificationem potius quam ad ordinem publicum spectant. Denique specialis ratio, quae pro exemptione a forma celebrationis matrimonii valet — scilicet concubinatus praecavendi — hic urgeri nequit.

Coroll. *Catholici* (ritus latini) obnoxii sunt formae sive inter se, sive cum catholico ritus orientalis, sive cum acatholico (baptizato vel non baptizato) sponsalia ineunt. *Acatholici baptizati* formae subiecti sunt, sive inter se, sive cum catholico, sive cum acatholico (baptizato vel non

'. Abstrahimus a quaestione, utrum necne haec sententia satis fundata sit (cfr. t. I, n. 129).

baptizato) contrahunt sponsalia. *Non baptizati* non subiciuntur formae, si sponsalia ineunt inter se; bene vero, si cum baptizato.

669

FORMULAE SPONSALIIUM.

I

Sponsalia subsignata a contrahentibus et parochi.

Iacobus..... filius..... et..... natus die..... mensis.....
anni..... et habitans in..... et Anna..... filia..... et.....
nata die..... mensis..... anni..... et habitans in..... hisce
litteris sponsalia contrahunt.

Romae, die.....mensis.....anni.....

Subsignatio sponsi

Subsignatio sponsae

Subsignatio parochi

II.

Sponsalia subsignata a contrahentibus et duobus testibus.

Iacobus..... filius..... et..... natus die..... mensis.....
anni..... et habitans in..... et Anna..... filia..... et.....
nata die..... mensis..... anni..... et habitans in..... hisce
litteris sponsalia contrahunt.

Romae, die.....mensis.....anni.....

Subsignatio sponsi

Subsignatio sponsae

Subsignatio primi testis.

Subsignatio alterius testis.

III

Sponsalia subsignata a parochi et teste.

Iacobus..... filius..... et..... natus die..... mensis.....
anni..... et habitans in..... et Anna..... filia..... et.....
nata die..... mensis..... anni..... et habitans in..... hisce
litteris sponsalia contrahunt. Contrahentes (unus e contrahentibus, N.N.)
scribere nequeunt. Hinc tanquam testis assumptus est N.N. filius.....

Romae, die.....mensis.....anni.....

(Subsignatio partis, quae scribere potest).

Subsignatio parochi

Subsignatio testis assumpti.

IV.

Sponsalia subsignata a Iribus testibus.

Iacobus..... filius..... et..... natus die..... mensis.....
anni..... et habitans in..... et Anna..... filia..... et.....
nata die..... mensis..... anni..... et habitans in..... hisce
litteris sponsalia contrahunt. Contrahentes (unus ex contrahentibus,
N.N.) scribere nequeunt. Hinc tanquam tertius testis assumptus est,
N.N. filius...

Romae, die..... mensis.....anni.....

(Subsignatio partis, quae scribere potest).

Subsignatio primi testis

Subsignatio secundi testis

Subsignatio tertii testis.

SECTIO III.

De effectibus sponsalium.

CAPUT 1.

De sponsalibus absolutis.

Effectus sponsalium distinguuntur in *naturales* et *canonicos*. *Effectus* 670
naturales sunt: 1° obligatio ineundi matrimonium; 2° inhabilitas valide
contrahendi sponsalia cum tertio; 3° inhabilitas licite contrahendi matri-
monium cum tertio; 4° obligatio agendi sponsalitiam cum sponsa vel
sponso conversationem; 5° obligatio evitandi conversationem sponsali-
tiam, magis etiam actus luxuriosos cum alio. Accedit 6° effectus cano-
nicus situs in eo quod datur actio, non quidem ad petendam matrimonii
celebrationem, sed ad reparationem damnorum, si quae debeatur (can.
1017» § 3).

I. Obligatio ineundi matrimonium; atque quidem obligatio iustitiae
commutativae, eaque gravis. Obligatio autem debet impleri: Si tempus
implendi praefixum est, hoc tempore; si non est praefixum, tempore
quo altera pars rationabiliter matrimonium petit. Si altera pars ex
pudore vel timore non petit, non licet ultra tempus rationabile expectare
(S. Alf. VI, 845). Ita res per se sese habet; siquidem ob causam iustam
licet nuptias differre. Ceterum passim suadendum, ut sponsi quam pri-
mum commode fieri possit matrimonium ineant, ne scii, diutius in peri-
culo peccati remaneant.

Quid, si una pars matrimonium inire renuat, altera autem sponsalia
urgeat?

Resp.i. Confessarius, si pars renuens vere causam iustam afferat, potest pronuntiare, eam a sponsalibus posse resilire. Si causam plus minusve dubiam seu — ut rem practice sumamus — si tamquam causam afferat affectionem mutatam, accedet timor fundatus, ne matrimonium malum exitum habeat; qui timor constituit causam resiliendi a sponsalibus (n. 680). Si causa resiliendi re vera desit, confessarius suadendo potius quam praecipiendo procedat; subinde quoque dispensatio a S. Sede impetrari potest (n. 681).

Resp. 2. Parochus praeterea prae oculis habeat haec can. 1017, § 3: « Ex promissione, licet valida sit nec ulla iusta causa ab eadem implenda excuset, non datur actio ad petendam matrimonii celebrationem; datur tamen ad reparationem damnorum, si qua debeatur. » Haec autem actio est mixti fori et non suspendit matrimonii celebrationem cum alio.¹

II. Inhabilitas valide contrahendi sponsalia cum alia persona. Eiusmodi igitur sponsalia non solum illicita sunt, verum etiam omni valore destituuntur, nisi contrahantur sub conditione: « Si priora sponsalia solvantur. » Ratio est, quia nemo potest alicui conferre ius in rem, postquam ius in eam iam alteri concesserit. Quodsi sponsalibus cum alio initis accesserit copula, prior sponsa ius suum non amittit. Attamen suadeatur ei, ut sponte iure suo cedat, nisi ipsamet notabile damnum inde passura sit, vel ipsum matrimonium non contractum pro gravi damno habeat (S. Alf. VI, 848).

III. Inhabilitas licite contrahendi matrimonium cum alio; quod patet.

IV. Obligatio agendi sponsalitiā cum sponsa vel sponso conversationem, nim. secundum adiuncta et mores honestos regionis; quod pariter patet.

V. Obligatio evitandi conversationem sponsalitiā, magis etiam actus luxuriae, puta fornicationem, cum alio. Hic autem disputatur, num fornicatio cum tertia persona per se induat rationem *iniustitiae eiusque gravis*. Porro cum S. Alfonso (VI, 847) ratio iniustitiae gravis satis probabiliter negatur, quia argumenta adversariorum rem nullatenus evincunt, ut patebit ex objectionibus discutiendis.

Obi. i. Fornicatio rem promissam, i. c. corpus in ordine ad matrimonium notabiliter deterius reddit.

Resp. Primum merito in dubium vocatur id quod adversarii supponunt, scilicet per sponsalia induci obligationem iustitiae tradendi corpus *tale quale erat tempore promissionis*. Id, si de alia promissione agatur, aliquando ex adiunctis patebit; verum in casu res dubia videtur. Deinde nequaquam *patet*, corpus per fornicationem reddi notabiliter deterius in ordine ad matrimonium.

Obi 2. Fornicatio saltem implicite excluditur contractu sponsalitia, ita ut fornicatio contractui idcoque iustitiae adversetur.

Resp. Non patet, fornicationem excludi ipso contractu sponsalitia. Accedit quod, asserto admissio, idem dicendum videtur de tactibus impudicis cum alia persona commissis, ita ut hi quoque iustitiae adversarentur.

Nola i. Ut supra dictum est, ex sponsalibus, etiamsi valida sint, et hic et nunc obligent, non datur actio ad petendam celebrationem matrimonii, bene vero ad reparationem damnorum, si qua delirantur (can. 1017, § 3; p. 508).

Nota. 2. Effectus promissionis unilateralis. Promissio matrimonii unilateralis praesumitur induxisse obligationem gravem iustitiae. Eiusmodi enim obligatio censetur suscepta, si — ut supponimus locum habuisse promissioni adduntur testes vel scriptura publica. Quoad actionem vero ex promissione unilaterali valent dicta sub nota de actione ex sponsalibus, uti patet ex documentis ibidem citatis.

CAPUT II.

De sponsalibus conditionatis.

I. Sponsalia sub conditione de *praeterito* vel de *praesenti* valent 671 vel non valent, prout conditio impleta vel non impleta est. Dubitantes de impletionem tenentur inquirere in veritatem, atque interim a sponsalibus et matrimonio cum tertia persona abstinere.

II. Sponsalia sub conditione de *futuro* ita diudicanda:

1. Si conditio *résolutoria* est, ¹ sponsalia ab initio valida sunt, sed, impleta conditione, eo ipso dissolvuntur.

2. Si conditio *suspensive* et *honestae* est, ita dicendum :

a) *Conditione nec impleta nec definitive deficiente*, sponsalia in suspensio haerent. Attamen tenentur partes expectare nec malitiose impedire imo honeste procurare conditionis eventum. Sponsalia cum *tertio* inita invalida forent, nisi fierent sub conditione: « si definitive deficient priora sponsalia conditionata. » Ratio est. quia eiusmodi sponsalia respicerent rem illicitam.

b) *Conditione impleta*, sponsalia eo ipso evadunt absoluta, salvo tamen dictis de conditione: « Si Auctoritas ecclesiastica dispensaverit » (n. 660). Excipe, si alterutra pars ante conditionem impletam consensum legitime revocaverit. *Quid* vero, si consensus ante impletam conditionem *illegitime* revocatus est? In casu certo remanet obligatio ineundi matrimonium, non tamen vi sponsalium, quae cessante voluntate perfici nequeunt, sed vi obligationis reparandi iniuriam (t. I, n. 848).

c) *Conditione definitive deficiente*, corruunt sponsalia. Qui tamen malitiose impedivit impletionem conditionis, tenetur ius laesi reparare; laesus autem habet ius ad verum consensum.

¹. Promitto tibi matrimonium, sed, si res ista non succedat, liber ero. -----

*. Promitto tibi matrimonium, si parentes consentiant.

3. Si conditio *suspensiva* et *turpis* est, ' haec valent :

a) *Conditione nondum impleta*, sponsalia probabilius in suspenso haerent. Attamen utraque pars potest et debet consensum revocare; consensu autem ab alterutra parte revocato, contractus plane evanescit.

b) *Conditione impleta*, nec consensu revocato, sponsalia probabilius evadunt absoluta (t. I, n. 849, coli. n. 833).

SCHOLION.

De sponsalium accidentalibus.

672 I. Poena sponsalibus additur, si partes conveniunt, a resiliente aliquid esse solvendum. Stipulatio poenae, solvendae a *iuste* resiliente, illicita et invalida est, utpote laedens libertatem matrimonii. Poena autem statuta contra iniuste resilientem valida et licita est (S. Alf. VI, 853, q. I). Ad ius positivum, ex quo plures, aliis contradicentibus, contrarium eruebant, iam provocari nequit, Codice de eo tacente.

II. Modus est onus contractui sponsalizio perfecto adiectum ab uno, et ab altero acceptatum.' Modus differt a conditione *suspensiva*. Haec enim efficit, ut contractus ante impletam conditionem non perficiatur, dum modus adiectus contractum perfectum supponit. Attamen modus adiectus ita intendi potest, ut, si altera pars eum non impleat, nec prior teneatur sustinere sponsalia.

III. Arrha est res alteri parti data *in pignus* futuri matrimonii. Secuto matrimonio, arrhae repeti possunt, nisi mens sponsorum contraria fuerit. Matrimonio non secuto, restitui debent ab *iniuste* resiliente, ab altera vero parte possunt servari. Si *iuste* a sponsalibus resilitur, usus habet, ut utraque pars arrhas receptas restituat (S. Alf. VI, 852).

IV. localia sunt munera alteri parti data non *in pignus* matrimonii futuri, sed *in signum amaris* et sub spe nuptiarum. Secuto matrimonio, possunt retineri. Matrimonio non secuto, restitui debent ab eo, cuius culpa matrimonium non contrahitur — excipe si parva sunt et ab alia parte non repetuntur — ab altera vero parte possunt retineri. Si nullius culpa matrimonium praetermittitur, usus habet, ut utraque pars localia recepta restituat, minoribus forte exceptis.

V. Iuramentum sponsalibus (vel promissioni unilaterali) validis adiectum obligationi iustitiae addit obligationem *religionis*. Corruentibus sponsalibus, corrui obligatio iuramenti (can. 1318, § 1).

' Promitto tibi matrimonium, si copulam admiseris. -----'. Promitto tibi matrimonium ; tu vero hoc vel illud facere debes.

Iuramentum adiectum sponsalibus (vel promissioni unilaterali) invalidis — puta ex defectu formae legitimae — invalidum est, quia accessorium sequitur principale (can. 1318, § 1).

SECTIO IV.

De dissolutione sponsalium.

Praen. Ex causis dissolvendi sponsalia aliae sua vi ea dissolvunt seu extinguunt, aliae utrique vel uni parti ius ea dissolvendi seu rescindendi praebent. Adhaec causae valent, etiamsi sponsalia iuramento firmata sint. Sunt autem :

I. Consensus mutuus, satis immunis ab errore, fraude et metu (S. 673 Alf. VI, 855, 856).

II. Defectus notabilis sponsalibus praeexistens et postea detectus; 674 item mutatio notabilis sponsalibus superveniens, quae matrimonium magis onerosum reddunt, et, si cognita vel praevisa fuissent, a sponsalibus deterruissent. Ratio petitur ex eo, quod sponsalia — utpote ordinata ad matrimonium, quod perpetuam vitae societatem secum fert — censentur contracta esse sub conditione : « modo res sit sicuti apparet, nec in deterius mutetur » ; vel saltem cum iure retento ea solvendi, si praedicta conditio non impleatur (S. Thom. Suppi, q. 43, a. 3, ad 3 ; S. Alf. VI, 86). Quin etiam sufficit prudens et persistens suspicio de defectu vel mutatione notabili, quia grave incommodum est cum tali suspicione contrahere.

In casibus expositis solutio sponsalium fieri potest ab una vel ab utraque parte, prout una vel utraque incommodum pateretur, si, non obstante mutatione, matrimonium contraheretur. Passim vero incommodum non sequetur parti, quae mutationem passa est, sed soli alteri.

Defectus et mutatio versari possunt circa bona: 1° *corporis*; ut si detegatur vel superveniat gravis et incurabilis morbus vel oris olentia, notabilis deformitas, amissio visus vel auditus etc.; 2° *animi*; ut si sponsus detegatur vel evadat irreligiosus, ebriosus, aleator, prodigus, asper moribus etc. ; 3° *fortunae*; ut si sponsus vel sponsa detegatur vel evadat pauper, aut frustretur magna hereditate vel munere lucrativo exspectatis etc. Atque haec quidem ab omnibus admittuntur, quia in casibus expositis defectus detectus et mutatio superveniens matrimonium *magis onerosum* reddunt. Sed

Disputatur, num praebeat ius resiliendi mutatio notabilis superveniens, quae, si fuisset praevisa, sponsalia quidem impedivisset, sed tamen matrimonium non reddit *magis onerosum*, puta si alicui obveniat inex-

spectata et pinguis hereditas. Porro sententia satis probabilis affirmat, quia quisque praesumitur sponsalia contraxisse sub conditione: « *Modo nulla* superveniat notabilis mutatio. » *Accedit* quod secundum communem aestimationem neglectus magni lucri gravi damno aequiperatur: quo posito, ex acceptatione hominum mutatio, de qua dicimus, moraliter eadem est ac ea, quae matrimonium difficilius reddit. *Denique* in casu, quo pinguis alicui obvenit hereditas, subintrat disparitas conditionis, quae ut sub III dicitur, causam solvendi sponsalia involvit. 5. *Alfonsus* non quidem laudaret, sed neque damnaret eum qui, oblato coniugio cum sponsa excedenter meliori, hanc eligeret (VI, 876).

Nota. Pars laborans defectu occulto tenetur hunc ante sponsalia vel, sponsalibus contractis, ante nuptias alteri parti manifestare, prout sequitur: i° « Si defectus redderet nuptias perniciosas, ut esset infamia, lepra, morbus gallicus aut alius contagiosus, tenetur manifestare vel a nuptiis desistere: nisi altera pars eodem defectu laboret. Ratio, quia, sicut peccat contra iustitiam qui alteri vendit merces noxias credenti bonas: ita a fortiori, qui cum pernicioso defectu vult matrimonium contrahere. 20 Si vero defectus non redderet nuptias noxias, sed tantum minus appetibiles (nempe si sponsa esset pauper, quae reputatur dives; ignobilis, quae nobilis; deformis, quae pulchra; corrupta, quae virgo): tunc, esto ipsa non possit virum decipere fingendo se immunem a tali defectu, tamen non tenetur defectum manifestare; sed potest etiam interrogata dissimulare aequivoce respondendo » (S. Alf. VI, 864-865). Ita fert consuetudo. Si tamen grave periculum est, ne defectus postea detegatur et graves discordias provocet, suadendum, ut manifestetur (S. Alf. 1. c.).

Ad causam expositam partim referuntur disparitas conditionis et dissensus parentum.

675 III. Disparitas conditionis sive ex disparitate *status*, sive ex nobilitate, sive ex disparitate fortunae proveniens:

a) Si tanta est, ut matrimonium propter dedecus familiae illicitum sit, sponsalia inde ab initio nulla sunt.

b) Si tanta non est, sed tamen notabilis, sponsalia valida atque per se irrescindibilia sunt, si partes *disparitatis consciae* ea contraxerint. Si postea detegitur vel post sponsalia contracta supervenit, haec passim rescindi possunt.

676 IV. Dissensus parentum ita operatur:

i. Dissensus *debitus*, ideo scilicet, quia matrimonium illicitum est, arguit, sponsalia inde ab initio fuisse nulla (S. Alf. III. 644; VI, 851. 877).

Hic quaeri solet, num *prodiga* matrimonii promissio *qua talis* (i. e. quae fit sponso vel sponsae multo inferioris conditionis vel fortunae, sed sine dedecore familiae) sit illicita atque invalida, utpote de re illicita. Ad quod quaesitum respondemus cum S. Alfonso (VI, 851): Si nulla ratio eiusmodi promissionem cohonestat, respicit rem venialiter malam, idcoque nulla est. < Verumtamen, cum culpa prodigalitatis non sit plus quam venialis, quaevis mediocris iusta causa vitium prodigalitatis auferre potest. Hinc satis excusabitur sponsus feminam disparem ducens, si noverit in ea aliquam specialem praerogativam, nimirum providentiae, devotionis, magnae honestatis, vel etiam alicuius dotis naturalis, propter quam putet sponsus cum illa quietam ducere vitam. Hinc infertur, vix casum accidere posse quod sponsus eam ducere non teneatur, quia rarissime deerit aliqua ex his causis, quae culpam prodigalitatis excusabit. >

2. Dissensus *rationabilis*, etsi non debitus, saepe ratio erit, cur liceat sponsalia rescindere. Idem fere dicendum de dissensu *minus rationabili* et perduranti, ita ut spes eum auferendi desit: quo casu filii saepe poterunt — maxime, si dissensus non fuerit praeviusus — a sponsalibus resilire, scii, ob incommoda eorum executioni annexa et mala timenda. Attamen passim ad hoc non *tenentur*, eo magis quod, matrimonio contracto, incommoda haud ita raro evanescent.

V. Violatio fidei parti innocenti praebet ius resiliendi, dum pars 677 nocens ligata manet, donec innocens iure suo usa sit. Huc referuntur:

1. *Procatio cum tertio* seu frequentatio intuitu matrimonii. A fortiori
2. *Sponsalia cum tertio* attentata, vel etiam promissio gratuita matrimonii tertio facta.

3. *Matrimonium cum tertio initum*. Hic autem *disputatur*, utrum per eiusmodi matrimonium obligatio sponsalitia ex utraque parte exstinguatur, an pro sponso infideli obligatio solum *suspendatur*, scii, durante matrimonio. Porro cum S. Alfonso (VI, 875) et aliis contra plures dicendum videtur, obligationem pro parte infideli solum *suspendi*. Ratio est, quia obligatio contracta, (si impedimentum illegitime apponitur), non exstinguitur nisi per impedimentum natura sua simpliciter indissolubile. Atqui matrimonium non est natura sua simpliciter indissolubile. Nequit quidem natura sua *propria coniugum auctoritate* solvi, sed potest alio modo, puta morte coniugis. Confirmatur eo quod matrimonium non exstinguit, sed solum suspendit obligationem voti religionis, ita ut vovens, mortuo coniuge, teneatur votum implere (S. Alf. l. c.).

Obi.: In casu voti vinculum superveniens est diversae rationis, dum vinculum matrimonii est eiusdem rationis ac vinculum sponsalium.

Pesp.: Id nihil referre videtur, a. v. solum videndum, utrum necne vinculum subsequens sit natura sua simpliciter indissolubile; quia natura obligationis quae talis secum fert, ut impleri debeat *semper ac possit* impleri. Hinc si vinculum subsequens est *temporale*, obligatio solum *suspenditur*.

4- *Fornicatio*; quocirca plura notari debent.

a) *Fornicatio antecedens sponsae*, postea detecta, sponso dat ius resiliendi; idque valet, etiamsi sponsa oppressa sit, quia secundum communem aestimationem vilior est quam reputabatur. *Fornicatio antecedens sponsi*, post sponsalia detecta, sponsae confert ius recedendi: 1° si sponsus detegatur ita frequenter egisse; 2° si prolem ex alia susceperit 3° si sponsae respectivae durum sit nubere viro, qui vel semel fornicatus est (S. Alf. VI, 861). Dixi « sponsae respectivae »; scii, videndum, qua ratione sponsa censenda sit sponsalia contraxisse. Porro sponsa, cuius parum refert, utrum necne sponsus antea fornicatus sit, non censetur sponsalia iniisse sub conditione: « modo sponsus non detegatur fornicationem commisisse. »

b) *Fornicatio subsequens alterutrius* dat alteri parti ius resiliendi. Idque valet, etiamsi sponsa vi oppressa sit; siquidem secundum communem aestimationem facta est vilior, ita ut supervenerit mutatio notabilis, quae matrimonium magis onerosum reddit. Si *utraque* pars fornicata est, *sponsus*, ut iam communiter admittitur, potest resilire. *Disputatur* vero, num per se idem liceat *sponsae*. Plerique antiquiores negant hac ratione innixi: Fornicatio sponsae èt longe foedior èt consequenter etiam gravius delictum censetur, quam fornicatio sponsi, ita ut excessus non compensatus soli sponso faveat. Sunt tamen qui censeant, in pluribus tractibus secundum communem aestimationem sponsum per fornicationem fere aequè vilescere ac sponsam, infima plebicula forte excepta: quo admissio, fornicatio subsequens utriusque etiam *sponsae* ius resiliendi praebet.

Coroll. Dicta de fornicatione fere etiam valent de *tactibus impudicis* cum tertio, maxime si frequentiores sint, vel cum pluribus fiant. Immo familiaritas cum tertio potest esse talis, ut praebeat alteri parti ius resiliendi, eo magis quod in integra hac materia etiam attendi debet fundatus timor, ne postea fides violetur. — Denique praedicta applicentur etiam aliis gravioribus criminibus a sponso vel sponsa patrat, puta homicidio, bestialitati, haeresi (S. Thom. Suppi, q. 43, a. 3, ad 6; S. Alf. VII, 860).

5. *Discessus alterutrius* in regionem longinquam, unde reditus brevi sperari nequit, si fiat, altera parte inscia vel invita, huic dat ius alteri nubendi. Ratio est, quia diuturna alicuius boni expectatio notabilem felicitatis diminutionem involvit (S. Alf. VI, 860).

6. *Dilatio matrimonii* haec efficit:

a) Si terminus praefixus est *unice ad urgendam* obligationem, pars parata potest resilire: 1° si altera pars sine iusta causa matrimonium differt; quia ita agendo violat fidem; 2° si iuste differt, sed cum partis paratae gravi incommodo, quod resiliendo praecaveri potest.

b) Si terminus praefixus est ad *finiendam* obligationem: 1° *Si utraque*

pars fuerit in culpa, utraque pars libera est, tum ob stipulationem contractui additam; tum quia utraque pars videtur iure suo cecidisse; 2° *λ neutra pars fuerit in culpa*, utraque libera videtur, scilicet spectata stipulatione contractui addita; 3° *n una pars fuerit in culpa*, certo liberatur altera pars; disputatur vero, num prior quoque pars libera sit, si altera matrimonium urgeat. Porro passim negandum videtur, quia nemo censetur se ita obligasse, ut obligatio cesset, etiamsi ipsemet causa sit, cur non sit impleta (S. Alf. VI, 867, 868).

Terminus passim praefigitur ad *urgendam* obligationem; subinde tamen contrarium ex tenore vel ex adiunctis erui potest.

VI. Electio status perfectioris; quocirca exponenda sunt tam liceitas 678 eligendi statum perfectiorem quam effectus electionis factae.

1. *Liceitas eligendi statum perfectiorem*. Non obstantibus sponsalibus, licet eligere statum perfectiorem, prout sequitur:

a) Licet eligere *statum religiosum*. Ratio petitur ex eo, quod sponsalibus inest tacita conditio: «Nisi religiosum statum elegero > » (S. Alf. VI, 870, dub. 1). Pariter licet emitte *votum* eligendi statum religiosum; licet enim *vovere*, quod licet peragere.

b) *Disputatur*, num liceat: i° eligere statum clericalem; 2° emitte *votum* privatum castitatis perpetuae. Satis probabiliter affirmatur, quia sponsalibus probabiliter inest tacita conditio; « Nisi perfectiorem statum elegero » (S. Alf. VI, 873). Illicitum est eligere mere coelibatum sine voto castitatis perpetuae; nam qui promisit matrimonium, non censetur retinuisse ius non nubendi.

Praeterea¹ electio per se licita status perfectioris illicita est: i° si quis copulam obtinuerit sub promissione matrimonii; 2° si quis teneatur reparare damnum, quod per solum matrimonium reparari potest; 3° si quis non procedat sincere, scii, ex desiderio status perfectioris, sed fraudulenter, v. g. ut a sponsalibus liberetur et, obtenta dispensatione, alii nubat (S. Alf. VI, 873; III, 649).

2. *Effectus electionis factae*, a) *Electio cuiusvis status perfectioris* — etiam meri coelibatus — alteram partem liberat; tum quia eligens statum perfectiorem renuntiat sponsalibus; tum quia, una parte voluntarie discedente, altera pars eo ipso libertatem recuperat (S. Alf. VI, 873).

b) *Ipsa professio religiosa ipsaque Ordinis maioris susceptio* extinguunt sponsalia seu utramque partem liberant. Ratio est, quia constituunt statum, qui cum sponsalium executione componi nequit et de se perpetuus est. Disputatur num idem efficiant, an pro parte recedente *solum suspendant* obligationem: i° Emissio voti castitatis perpetuae in saeculo

¹. Cfr. cap. 2 et 7. *de convcrs. coniug.*

servandae; 2° *solus ingressus* in Religionem; 30 *solus ingressus* in seminarium; 4° susceptio Ordinis minoris; 50 *sola vota* ingrediendi Religionem vel amplectendi Ordinem maiorem vel emittendi votum privatum castitatis perpetuae. Attamen dicendum videtur, saltem ingressum in Religionem vel seminarium, item susceptionem Ordinis minoris et sola vota ingrediendi Religionem, suscipiendi SS. Ordines vel emittendi votum castitatis, solum *suspendere* sponsalia pro ingrediente vel vovente, quia per ista nondum suscipitur status de se perpetuus (S. Alf. VI, 870-873).

679 VII. Impedimentum dirimens superveniens. 1. Si supervenit impedimentum *indispensabile* et *perpetuum*, i. e. in quo nequit dari vel sperari dispensatio — puta impotentiam — sponsalia pro utraque parte corruunt. Attamen pars, quae impedimenti orituri conscia illud causavit, debet compensare damnum alteri parti secuturum.

2. Si supervenit impedimentum *indispensabile quidem sed temporale* — scii, impedimentum ligaminis — solvuntur pro parte, cui fides violata est; pro altera parte probabilius suspenduntur tantum, ut dictum est n. 677. Interim haec tenetur ad reparationem damni alteri parti illati.

3. Si supervenit impedimentum *dispensabile*, liberatur pars, quae impedimentum non induxit. Pars, quae causam dedit impedimento, si quidem impedimenti orituri conscia egerit, debet procurare dispensationem, etiam cum gravi incommodo; si vero impedimentum ignoraverit, instar debitoris inculpabilis ex contractu probabilius tenetur ad petendam dispensationem, si commode impetrari possit; immo etiam cum gravi incommodo, si reparandum sit damnum deflorationis vel praecavenda infamia (S. Alf, 857, 858).

De impedimento supervenienti *prohibenti* puta de voto etc. satis dictum est n. 678.

680 VIII. Timor fundatus, ne matrimonium infaustum futurum sit. Nemo enim ad eiusmodi onus se obligasse censetur. '

681 IX. Dispensatio a S. Pontifice concedi potest, uti patet tam ex eo quod solvere potest vinculum magis firmum matrimonii rati (can. 1119), quam ex praxi S. Sedis. Praelati inferiores hac potestate carent; possunt tamen, causa examinata et patenti, declarare seu iudicare, sponsalia esse invalida vel soluta vel rescindibilia. Ad dispensationem requiritur *iusta causa*; quae in genere dici potest adesse, si ex dispensatione maiora bona praevidentur quam ex sponsalium exsecutione.

Nota. Qui sine iusta causa resilit vel causam resiliendi iniuste adduxit, tenetur compensare damnum ex iniusta actione sua emergens; non au-

tem lucrum, ad quod altera pars solum post contractas nuptias ius acquisisset.

Pars II.

Examen, praesertim de statu libero.

« Antequam matrimonium celebretur, constare debet nihil eius validae 682 ac licitae celebrationi obsistere » (can. 1019, § 1). Porro « *in periculo mortis*, si aliae probationes haberi nequeant, sufficit, nisi contraria adsint indicia, affirmatio iurata contrahentium, se baptizatos fuisse et nullo detineri impedimento » (can. 109, § 2). Extra vero periculum de istis constare debet ad normam ordinariam iuris, atque quidem tam iuris communis, quam iuris particularis per statuta vel legitimam consuetudinem constituti (cfr. can. 1020, § 3).

Spectato iure communi, praescribitur examen, quod dici solet de statu libero, quia istum praesertim respicit.

I. Necessitas examinis patet ex can. 1020, § 1 : « Parochus, cui ius est assistendi matrimonio, opportuno antea tempore, diligenter investiget, num matrimonio contrahendo aliquid obstet. »

II. Examinator est parochus, cui ius est assistendi matrimonio (can. 1020, § 1); cum vero parochus sponsae generatim matrimonio assistat, hic practice examinatorem agit.

III. Materia examinis. Parochus investiget:

1. *In sponsorum habitationem* — si quod dubium supersit — nimirum, ut iudicet, num re vera ipsi competat matrimonio assistere, spectato can. 1097 (n. 736); in quibus paroeciis publicationes faciendae sint (n. 686); num alteruter vagus sit; quo casu licentia assistendi ab Ordinario petenda est (n. 695).

2. *In impedimenta*, quae forte matrimonio obstent. « Tum, ita can. 1020, § 2, sponsum tum sponsam etiam seorsum et caute interroget, num aliquo detineantur impedimento. »¹ Haec inquisitio etiam peragenda videtur, si parochus de immunitate ab impedimentis moraliter certus sit : spectat inquisitio maxime impedimenta publica ; investigatio occultorum, quae cum peccato cohaerent, videtur confessario relinqui posse.

3. *In consensum*, scilicet. « nam ipsum libere, praesertim mulier, praestent. » (can. cit.).

¹. Rit. Rom. tit. VII, c. I, n. 1.

4. *In baptismum*; nam « nisi baptismus collatus fuerit in ipso suo territorio, parochus exigat baptismi testimonium ab utraque parte, vel a parte tantum catholica, si agatur de matrimonio contrahendo cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus. » (can. 1021, § 1).

Excerptum e registro baptismal. permultum inservire potest detegendis impedimentis, si quae sint, puta ligaminis, consanguinitatis, etc.; qui finis ut securius obtineatur, maxime suadendum, ut testimonium baptismi sit datae recentioris.

5. *In confirmationem*; nam sponsi « catholici qui sacramentum confirmationis nondum receperunt, illud, antequam ad matrimonium admittantur, recipiant, si id possint sine gravi incommodo. » (can. 1021 § 2).¹

6. *In requisita a lege civili*; videat nempe, utrum sponsi requisita a lege impleverint vel implere possint.

7. *In consensum eorum, quorum consensus requiritur, etiam spectato solo iure civili*. Ceterum « parochus graviter filiosfamilias minores hortetur ne nuptias ineant, insciis aut rationabiliter invitis parentibus; quod si abnuerint, eorum matrimonio ne assistat, nisi consulto prius loci Ordinario » (can. 1034). Ius civile praesertim attendatur quoad minores et milites.

8. *In doctrinam Christianam*, « an in doctrina Christiana sufficienter instructi sint, nisi ob personarum qualitatem haec ultima interrogatio inutilis appareat » (can. 1020, § 2).⁵

Nota. « Ordinarii loci est peculiares normas pro huiusmodi parochi investigatione dare » (can. 1020 § 3).

Pars III

Publicationes.

683 *Publicationes* intelliguntur denuntiationes publicae, quibus fideles certiorantur de nuptiis a certis personis contrahendis, eo fine factae, ut qui impedimentum matrimonii noverit, illud parocho aperiat. — Publicationes etiam dicuntur *denuntiationes*, *proclamafiones*, *banna*.¹ Consideranda sunt:

684 I. Exsistentia legis. « Publice a parocho denuntietur inter quosnam matrimonium sit contrahendum » (can. 1022).⁴ Attamen « publicationes

*. Rit. Rom. tit. VII, c. 1, n. 14 ∴ Rit. Rom. tit. VII, c. 1, n. 1; Const. Bened. XIV. *Vimtam licentiam*, 18 Maii 1743, n. 10; Instr. de disc. Sac. 7. Iui. 1921 (A. A. S. p. 348). ----- ¹. *Banntim* est vox Germanica, quae significat: **i'** *locum* iurisdictionis, v. g. bannum Romae; 2° *exercitium* iurisdictionis per publicum edictum, puta per proclamationem matrimonii. ----- \ Rit. Rom. tit. VII, c. I, n. 6.

ne fiant pro matrimoniis quae contrahuntur cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus aut mixtae religionis, nisi loci Ordinarius pro sua prudentia, remoto scandalo, eas permittere opportunum duxerit, dummodo apostolica dispensatio praecesserit et mentio omittatur religionis partis non catholicae » (can. 1026).

II. Obiectum legis exhibent canones 1023-1025 incl. maxime can. 685 1024: « Publicationes fiant tribus continuis diebus dominicis aliisque festis de praecepto in ecclesia inter Missarum sollemnia, aut inter alia divina officia ad quae populus frequens accedat. » Exponenda:

i. *Paroecia publicationum*. Publicationes fieri debent in paroecia spon- 686 sorum, ut deducitur ex eo quod faciendae sunt a parochus proprio (can. 1023, §1). Paroecia autem sponsorum ea est, in qua habent domicilium, vel quasi-domicilium (can. 94, § 1), vel — si agatur de vagis aut de eis, qui non habent nisi dioecesanum domicilium vel quasi-domicilium — actuale commorationem (can. 94, § 2 et 3). — Si pars alio in loco per sex menses commorata sit post adeptam pubertatem,¹ parochus rem exponat Ordinario, qui pro sua prudentia vel publicationes inibi faciendas exigit, vel alias probationes seu coniecturas super status libertate colligendas praescribat (can. 1023, § 2). Si aliqua sit suspicio de contracto impedimento, parochus etiam pro breviori commoratione consulat Ordinarium, qui matrimonium ne permittat, nisi prius suspicio, ad normam § 2, removeatur (can. 1023, § 3). — Denique servantur statuta particularia, quae publicationes respiciunt, et iuri communi non adversantur: haec passim maxime respiciunt matrimonia militum et vagorum.

a) Si sponsi ad unam eandemque paroeciam pertinent, in ea sola publicationes fiant.

b) Si sponsi pertinent ad diversas paroecias, in utraque publicationes faciendae sunt. *

¹. Non dicitur *alm in Paroecia*, ita ut praeceptum non vigeat, si agatur de alia paroecia eiusdem loci. Minor, si masculus, censetur pubes a decimoquarto, si femina, a duodecimo anno completo (can. 88, § 2). * P. C. 2-3 lun 1918 ad dubium: — Si pars post adeptam pubertatem plusquam per sex menses commorata fuerit in longissimis et dissitis oris, a quibus ut habeatur regularis attestatio libertatis status longius tempus requiritur, cum tamen urgeat celebratio matrimonii, sufficitne in casu ad certiorandam libertatem status iuramentum partis cum testimonio duorum, vel si non possint haberi duo, saltem unius, qui secum commorati fuerint illis in regionibus? — respondit, rem remitti prudenti indicio Ordinarii, qui alias probationes, non excluso iuramento suppletorio, praescribere potest ad normam canonis 1023, § 2 (A. A. S. 1918, p. 345); cfr Instr. S. C. de Disc. Sacr. 4 lun. 1921, sub 40 (A. A. S. 1921, p. 348). ---- . Rit Rom tit. VII, c. T, n. 7.

c) Si alteruter vel uterque ad plures paroecias pertinet, in singulis paroeciis publicationes fieri debent.

d) *Filiorum minorennium* matrimonia proclamantur tam in quasi-domicilio, quod fortassis acquisiverint, quam in domicilio illorum, quorum potestati subiciuntur; hoc enim necessario retinent (can. 93, § 1).

e) *Filiorum maiorennium* matrimonia etiam publicentur in domicilio parentum, nisi huic renuntiaverint. De ista autem renuntiatione saepe difficile constat, ita ut dubium remaneat, utrum necne in domicilio parentum denuntiandi sint. Practice tutus sit, qui praxim vigentem sequitur.

f) *Fagorum* matrimonia — praeterquam in paroecia in qua actualement commorationem habent — in aliquibus locis vi iuris particularis etiam denuntianda sunt in paroecia originis vel saltem in ea, in qua diutius commorati sunt.¹

g) *Militum* matrimonia — praeterquam in propria eorum paroecia — in aliquibus locis vi iuris particularis etiam proclamanda sunt in paroecia, in qua actu morantur.

687 2. *Persona publicans*. Matrimonii publicationes fieri debent a parochio proprio (can. 1023, § 1). Hic vero etiam per alium legi satisfacere potest, puta per vicarium, per omnem alium sacerdotem, per diaconum etc. Minus tamen convenit uti laico vel etiam simplici clerico.

688 3. *Numerus publicationum*. Publicationes ter fieri debent, ut patet ex dicendis sub 4.

689 4. *Tempus publicationum*. Fieri debent:

a) *Diebus dominicis aliisque festis de praecepto* sive generalibus sive particularibus, idque etiamsi forte sola obligatio audiendi Missam persistat. Dubium vero est, num festis generalibus publicationes fieri possint iis in locis, ubi dicta festa non vigeant. Festis suppressis per se publicationes fieri nequeunt, sed sicut loci Ordinarius potest ex legitima causa a publicationibus dispensare (can. 1028), ita potest etiam ex iusta causa in casibus particularibus permittere, ut fiant festis abrogatis, modo officia sollemnia fieri debeant ut antea, et frequens sit populi ad ecclesiam accessus²

b) *Continuis diebus dominicis aliisque festis de praecepto*: i. e. ita sibi succedentibus, ut alius dies dominicus vel festus non interponatur. Quoad praxim faciendi publicationes solis diebus dominicis, omissis festis intra hebdomadam occurrentibus, si est immemorabilis, ab Ordinario potest

¹. Ia v. g. in Neerlandia (Conc. Prov. Ultrai. p. 123). ----- ². Cfr. S. C. C. 17 lun. 1780; 19 April. 1823.

tolerari, si prudenter submoveri nequeat (can. 5). Si autem tres dies festivi immediate sibi succederent, praxis videtur licita, ut istis diebus summum duae publicationes fierent. Quum enim secus tempus revelandis impedimentis adeo breve sit, littera legis merito non urgenda censetur. Si tamen omnes denuntiationes tribus diebus continuis et aptis fierent, obligationi satisfit (cfr. S. Alf. VI, 992).

Nota. Publicationes tempore *clauso* non prohibentur.

c) *Inter Missarum sollemnia* i. e. inter Missam paroecialem seu principalem, ut communiter docebant, aut *inter alia divina officia*, ad quae populus frequens accedat v. g. in Missa privata, in Vesperis vel Laudibus, ut dicuntur; non autem, ut videtur, in officiis, quibus determinata fidelium species (v. g. membra alicuius Congregationis) potius quam « populus » interest. Ceterum sufficit, ut publicationes in uno ex officiis aptis fiant.

5. *Locus publicationum.* Fieri debent *in ecclesia* (can. 1024); quo nomine hic primarie venit ecclesia paroecialis, ut sequitur ex eo, quod peragi debent a paroco (can. 1023, § 1). Videntur tamen etiam fieri posse in ecclesia filiali, quae habet territorium a territorio ecclesiae matricis separatum, scii, pro iis qui ad territorium istius ecclesiae pertinent.* Denique per accidens fieri possunt in ecclesia vel capella, quae ad tempus tenet locum ecclesiae paroecialis vel in qua extraordinaria divina officia pro parochianis celebrantur.s

6. *Modus faciendi publicationes.* Formula exhibetur Rit. Rom. quae saltem quoad substantiam servari debet. Denique patet, denuntiationes faciendas esse in lingua vernacula, atque viva et clara voce.

Nota. Potest loci Ordinarius pro suo territorio publicationibus substituere publicam, ad valvas ecclesiae paroecialis, aliusve ecclesiae, affixionem nominum contrahentium per spatium saltem octo dierum, ita tamen ut, hoc spatio, duo dies festi de praecepto comprehendantur (can. 1025).

III. Gravitas legis. Praeceptum obligat, etiamsi parochus certus sit de statu libero nupturientium. Fundatur enim in praesumptione communis periculi, ita ut non cesset, etsi in casu particulari de absentia periculi constet. Obligatio autem gravis est ex genere suo. Itaque grave peccatum est: i° omittere omnes denuntiationes; 2° omittere duas seu negligere maiorem partem praecepti. Leve est omittere unam (S. Alf. VI. 990), item v. g. duas denuntiationes facere extra ecclesiam etc., modo tamen sat magnus sit concursus populi.

S. C. C. in causa Colon, (apud Rev. Théol. franc. 1901, p. 117)
1 Iui. 1724. -----*. Tit. VII, c. i, n. 8.

S. C. C.

693 IV. Dispensatio, i. *Persona competens* ad dispensandum est praeter S. Pontificem loci Ordinarius proprius, qui potest dispensare a publicationibus etiam in aliena dioecesi faciendis (can. 1028, § 1). — Praeterea pluribus in dioecesibus ex delegatione Episcopi Decanis concessa est facultas dispensandi saltem ab una vel etiam duplici publicatione. — Si plures sint Ordinarii proprii — puta si nupturientes pertinent ad diversas dioeceses — ille ius habet dispensandi, in cuius dioecesi matrimonium celebratur; quod si matrimonium extra proprias ineatur dioeceses, quilibet Ordinarius proprius dispensare potest (can. 1028, § 2).

2. *Causa dispensandi* utique requiritur atque quidem, si dispensans S. Sede inferior est, ad valorem (can. 84, § 1). Cum lex sit gravis, gravis etiam et urgens :equiritur causa; facilius autem licet ab una vel a duabus quam ab omnibus publicationibus dispensare. Ut ab omnibus dispense-
tur, gravissima requiritur causa.]

Causae autem distingui solent *necessariae*, i. e. tales, in quibus *debet*, et *gratiosae*, i. e. tales, in quibus *potest*, sed non debet concedi dispensatio.

a) *Causae necessariae* a S. Alfonso (VI, 1005) enumerantur: i° «Si adsit probabilis timor ne matrimonium malitiose impediatur;... 2° si matrimonium sit necessarium ad vitandum damnum sive infamiam contrahentium vel prolis: nempe si praecesserit defloratio, et timeatur ni vir mutet voluntatem. Item, si alter sponsorum esset in articulo mortis, et esset proles legitimanda ;... 30 si immineat periculum animae, corporis aut fortunae;... 40 si sponsus statim sit longe profecturus, et urgeat necessitas contrahendi ob unam ex causis supra descriptis; 50 si parentes vel tutor praetendant, ut virgo nubat indigno; » 6° si instat tempus clausum, et ex una parte nuptiae tunc sine scandalo iniri nequeunt, ex altera autem parte matrimonium commode differri non potest, etc.

b) *Causa gratiosa* adest, si dispensatio utilis vel rationabilis videtur, ut si agitur de matrimonio magnorum principum; si dispensatio petitur a viro magni meriti, cui eam negare grave foret; si nupturientes senes vel conditionis valde disparis sunt, immo in casu erubescencia tanta esse potest, ut sit causa dispensandi *necessaria* (S. Alf. VI, 1006). Ceterum generatim manentur Episcopi, ne facile dispensent.]

3. *Servanda in petitione dispensationis*. Petitur a Parocho, qui matrimonio assistit; a confessario autem, si matrimonium secreto contrahi vel convalidari debet. Petitio autem fit nomine nupturientium. In supplica exprimantur: i° nomina, cognomina, paroecia et passim etiam dioecesis

†. Cfr. Constit. Bcned. XIV *Nimiam licentiam*.
vobis, 17 Nov. 1741.

*. Const. Bened. XIV *Satis*
r

oratorum: quoad viduos expedit, addi nomen et cognomen coniugis praemortui ; 2° quid petatur, scii, utrum dispensatio ab una, duabus vel omnibus denuntiationibus; 30 causa, cur dispensatio petatur; 40 Ordinarius certioretur de veritate causae, in quam nim. ipsemet, qui dispensationem petit, inquirere tenetur. '

V. Causa excusans a denuntiationibus habetur, quando ex una parte 694 adest vera necessitas ineundi matrimonium, ex altera autem parte dispensatio tempestive obtineri aut sine periculo sigilli sacramentalis laedendi peti nequit. Porro necessitas ineundi matrimonium passim adest, si habetur una ex causis *necessariis* dispensandi supra enumeratis. Cautè tamen et prudenter agatur, et, si dispensatio tempestive obtineri potest, haec petenda est (S. Alf. VI, 1003 sub 7, *1007* dub. 20).

λ^I. Notanda. Peractis investigationibus et publicationibus, attendenda 695 sunt quae sequuntur:

1. Parochus matrimonio ne assistat, antequam omnia documenta necessaria receperit (can. 1030, § 1), scii, testimonium baptismi alibi forte collati (p. 518), testimonium investigationum et publicationum alibi forte institutarum (n. 686), testimonium licentiae Ordinarii eiusve delegati, si de vago agatur (p. 524), et pro adiunctis, testimonium obitus compar-tis prioris etc. *Documentum* Confirmationis non exigitur, quamquam catholici, antequam ad matrimonium admittantur, illud sacramentum recipere debent, si id possint sine gravi incommodo (can. 1021, § 2).

Si, instante die nuptiali qui commode differi nequit, litterae testimoniales nondum acceptae sunt, parochus quoad fieri possit, curet, ut recipiantur. Si tempus deficit, recurratur, si fieri possit, ad Ordinarium; secus parochus ex epikia procedat, modo de statu libero certus sit.

2. Parochus praeterea ne assistat, nisi rationabilis causa aliud postulet, antequam tres dies decurrerint ab ultima publicatione (can. 1030). Secundum can. 34, § 3, 30 dies ultimae publicationis in hisce tribus non computatur. — Si intra sex menses matrimonium contractum non fuerit, publicationes repetantur, nisi aliud loci Ordinario videatur (can. 1030. § 2).

3. *Exorto dubio de existentia alicuius impedimenti*: i° parochus rem accuratius investiget, interrogando sub iuramento duos saltem testes fide dignos, dummodo ne agatur de impedimento ex cuius notitia infamia

'. Sit formula supplicae: Excellentissime ac Reverendissime Domine, — Petrus N. et Anna N. ab Excellentia Vestra humiliter petunt dispensationem ab una (a duabus, ab omnibus) denuntiatione. Causa est... Quae exposita sunt vera esse, post diligens examen repperi ac testor Excellentiae Vestrae humillimus famulus. N.N. parochus ad N.

partibus oriatur, et, si necesse fuerit, ipsas quoque partes; 2° publicationes peragat vel perficiat, si dubium ortum sit ante inceptas vel expletas publicationes; 30 matrimonio ne assistat, inconsulto Ordinario, si dubium adhuc superesse prudenter iudicaverit (can. 1031, § 1).

4. *Detecto impedimento certo*, ita procedendum :

a) Si impedimentum sit *occultum*, parochus publicationes peragat vel absolvat, et rem deferat, reticens nomina, ad loci Ordinarium vel ad Sacram Poenitentiarium (can. 1031, § 2, 1°). Si autem omnia iam sunt parata ad nuptias nec matrimonium sine probabili gravis mali periculo differri potest usque dum a S. Sede dispensatio obtineatur, et ne loci quidem Ordinarius adiri possit vel nonnisi cum periculo violationis secreti, parochus procedat ad normam can. 1045, ut postea exponetur.

b) Si impedimentum sit *publicum et detegatur ante inceptas publicationes*, parochus ulterius ne procedat, donec impedimentum removeatur, etsi dispensationem pro foro conscientiae tantum obtentam norit; *si detegatur post primam aut secundam publicationem*, parochus publicationes perficiat, et rem ad Ordinarium deferat (can. 1031, § 2, 2°).

5. Demum *si nullum detectum fuerit impedimentum*, nec dubium nec certum, parochus, expletis publicationibus, ad matrimonii celebrationem partes admittat (can. 1031, § 2, 30).

Quid, si parochus vel Ordinarius *solus* noverit impedimentum, et matrimonium publice petatur?

Resp. 1. Parochus nequit assistere matrimonio, ne concurrat ad matrimonium invalidum et gravia incommoda inde forte secutura ; quae magis etiam a parocho quam ab aliis praecavenda sunt (S. Alf. VI, 1002).

Resp. 2. Ordinarius oh eandem rationem nequit ferre sententiam in favorem matrimonii. Neque obstat, quod praecavendo matrimonium indicem et testem agit ; < quia bene potest esse aliquis index et testis, quando agitur de peccato impediendo > (S. Alf. VI, 1002).

Quid, si impedimentum detegatur in *confessione sacramentali*?

Resp. 1. Si impedimentum *publicum* sit, confessarius poenitentem moneat de necessitate dispensationis, ipsumque ad parochum remittat; vel, si confessarius parochus est, poenitentem moneat, ut extra confessionem sibi impedimentum manifestet.

Resp. 2. Si impedimentum *occultum* sit, confessarius generatim pariter poenitentem de necessitate dispensationis moneat, camque pro foro conscientiae ipsemet impetrare potest. Dixi *generatim*, quia poenitens aliquando in bona fide relinqui potest, secundum dicta n. 396.

*

6. Quo magis consulatur valori matrimonii a *vagis* contrahendi, can. 1032 statuit: « Matrimonio vagorum de quibus in can. 91, parochus, excepto casu necessitatis, nunquam assistat, nisi, re ad loci Ordinarium

vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam assistendi obtinuerit. » Porro

a) Nomine *vagorum* certo veniunt, qui incertas habentes sedes, domicilio, quasi-domicilio et menstrua commoratione carent.

Disputatur, num ii quoque comprehendantur, qui domicilio et quasi-domicilio, non autem menstrua commoratione destituti sint. Iam vero comprehendendi videntur, quia can. 1032 diserte dicit de « matrimonio vagorum, de quibus in can. 91. » Porro, spectato can. 91, ii, de quibus dicimus, vagi sunt.

Obi. Can. 1097, § i, 2° cos, qui menstrua commoratione gaudent, a vagis distinguit.

Resp. Spectatis can. 1032 et can. 1097, § 1, 2° concedendum et dicendum videtur, vocem *vagorum* in can. 1032 sensu latiori, in can. 1097, § 1. 2° sensu magis restricto adhiberi.

b) Ordinarius, cuius licentia requiritur, est Ordinarius loci, in quo matrimonium contrahitur.

c) Praedicta licentia requiritur, etiamsi una tantum pars vaga sit. Deducitur e fine legis, scilicet praecavendi matrimonia invalida; qui finis urget, sive uterque sive unus tantum vagus est.

d) Licentia non requiritur in casu necessitatis, puta si periculum est, ne partes, si licentia exspectetur, mere civiliter contrahant; si adsit necessitas adeundi itineris longinqui, quod adeo urget, ut tempus licentiae obtinendae non supersit, etc.

SCHOLION I

De obligatione fidelium.

I. Omnes fideles tenentur impedimenta, si qua norint, parochi aut 696 Ordinario, ante matrimonii celebrationem, revelare (can. 1027); quae obligatio, ut ex rei praeceptae natura eruitur, per se gravis est. Dicitur:

1. *Si qua norint*, i. e. si certam vel probabilem notitiam habent impedimenti sive dirimentis sive prohibentis. Itaque non tenetur, qui rem audivit a persona fide non digna; nisi spes sit ulterius detegendi veritatem (S. Alf. VI, 994).

2. *Tenantur impedimenta ante matrimonii celebrationem parochi aut loci Ordinario revelare.* Qui autem monet nupturientes de dispensatione petenda vel matrimonio non ineundo, praevidens monitionem esse profuturam, obligationi satisfacit. Immo, si agitur de impedimento infamante, debet praedictam monitionem praemittere, nisi desit spes fructus, vel adsit alia causa a monitione excusans (S. Alf. l. c.).

II. *Excusantur* ab exposita obligatione:

1. Qui scit, dispensationem obtentam vel petitam esse, vel saltem petitum iri.

2. Qui nequit impedimentum revelare sine gravi incommodo suo vel suorum vel communi, ab onere revelationis excusatur, quamvis teneri possit ad monendos nupturientes.

3. Qui novit impedimentum *sub secreto*, ita excusatur:

a) Si secretum *naturale* est vel *promissum*, non excusatur, quia reverentia sacramento debita et vitatio malorum e matrimonio invalido oriundorum praevalent obligationi, dictis secretis per se annexae. Idque valet, etiamsi iuramentum accesserit (S. Alf. VI, 994).

b) Si secretum *commissum* est, et agitur de eo, qui non tenetur *vi officii* secretum servare, ob rationem supra allatam non excusatur. Excusatur vero, qui *vi officii* tenetur servare secretum, quia bonum commune, cuius maxime interest tale secretum servari, praevalet reverentiae per se sacramento debitae et vitationi malorum, quae matrimonio invalido annexa sunt.

SCHOLION II.

De obligatione confessorii.

697 I. Si confessorius detegit impedimentum, quod requirit dispensationem pro foro externo, poenitentem remittat ad parochum. Si ipsemet confessorius est parochus poenitentis, hunc hortetur, ut impedimentum extra confessionem sibi aperiat.

II. Si confessorius detegit impedimentum *occultum*, generatim poenitentem moneat de necessitate dispensationis, eamque, si poenitens consentiat, pro foro conscientiae potest impetrare. De facultate confessorii quandoque dispensandi postea dicetur.

Pars IV.

Instructio antenuptialis.

698 I. Necessitas et materia instructionis exhibentur can. 1033: «Ne omittat parochus, secundum diversam personarum conditionem, sponso docere :

i. « *Sanctitatem sacramenti matrimonii*, > i. e. naturam et dignitatem matrimonii, et modum se digne ad susceptionem sacramenti praeparandi ; quare « eosdem vehementer adhortetur, ut ante matrimonii celebratio-

nem sua peccata diligenter confiteantur, et sanctissimam Eucharistiam pie recipiant. »

2. « *Mutuas coniugum obligationes*, speciatim usum licitum matrimonii.

3. « *Obligationes parentum erga prolem*, » praeprimis modum conferendi Baptismum in casu necessitatis. Item:

4. *Prima saltem doctrinae christinae elementa*, si sponsus vel sponsa inveniantur ignari: « quodsi renuant (hanc instructionem), non est locus eos respuendi a matrimonio, ad normam can. 1066 » i. e. assistat tantum, si gravis urgeat causa, de qua si fieri possit, consulat Ordinarium. ' »

II. Instructor et tempus instruendi. Instructio fiat a parocho (can. 1033), puta occasione examinis sponsorum, et generatim antequam ad publicationes procedatur. Instructio autem quoad usum matrimonii et modum baptizandi in casu necessitatis, paulo ante vel immediate post matrimonium contractum fiat. Specimen instructionis confer ir. opusculo nostro, cui titulus: « De virtute castitatis et de vitiis oppositis' »

Pars V.

Susceptio sacramentorum.

I. Spectato iure *divino*, per se non est obligatio ante matrimonium 699 confitendi. Sufficit statum gratiae forte amissum per actum contritionis perfectae recuperasse (n. 43). Pariter, uti patet, per se non est obligatio recipiendi S. Eucharistiam. Per accidens quoad utrumque sacramentum potest esse obligatio, maxime ratione scandali vitandi. ' »

II. Spectato iure *ecclesiastico communi*, pariter obligatio deest. Deducitur ex can. 1033, qui edicit tantum: (Parochus sponsos) « vehementer *adhortetur* ut ante matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur, et sanctissimam Eucharistiam recipiant. » Ita etiam Rit. Rom. : *

Notetur tamen can. 1066: Si publicus peccator aut censura notorie inodatus prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusaverit, parochus eius matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa de qua, si fieri possit, consulat Ordinarium.

Rit. Rom. tit. VII, c. 1, ll. 14.----- '. I'. C. 2-3 Iun. 1918 (A. A. S. 1918» p. 345). ----- ». Cfr. S. C. de Prop. Fid. 17 April. 1820; S. C. C. 28 Aug. 1852.----- Tit. VII, cap. 1, n. 14.

III. *Disputatur*, utrum necne *lus particulare* sacramentorum susceptionem *imponere* possit. ' At certo nequit neglectum susceptionis in ipsius matrimonii *impedimentum* convertere; haec enim potestas soli potestati ecclesiasticae supremae competit (can. 1038, § 2).

IV. Quoad *Confirmationem* statuit can. 1021, § 2: Catholici qui sacramentum confirmationis nondum receperunt, illud, antequam ad matrimonium admittantur, recipiant, si id possint sine gravi incommodo.

DISSERTATIO II. De ipso Matrimonio

Matrimonium potest esse tam solum contractus, ut matrimonium non baptizatorum, quam contractus, qui simul est sacramentum, ut matrimonium a baptizatis initum. Christus nimirum ipsum contractum, qui ab initio generis humani exstitit, ad dignitatem sacramenti elevavit. Porro plura ex dicendis valent tam de matrimonio, quod solum contractus, quam de eo, quod etiam sacramentum est. Hinc antequam de matrimonio, quatenus sacramentum est, speciatim dicamus, primum de matrimonio in genere disseremus. Sit igitur:

Pars I.

De matrimonio in genere.

Dicemus *primum* de natura, *deinde* de divisione, *tum* de institutione, finibus, bonis, honestate et regimine, *denique* de proprietatibus, *postremo* de effectibus matrimonii.

SECTIO I.

De natura matrimonii '

CAPUT I.

Expositio summaria.

Matrimonium considerari potest *in fieri* et *in facto esse*.

700 I. Matrimonium *in fieri* est contractus onerosus, quo vir et femina habiles tradunt et acceptant ius in corpus, exclusivum et perpetuum, in ordine ad actus per se aptos ad generationem (cfr. can. 1081). Dicitur:

*. Cfr. De Smet, O. c. n. 193; Ned. Kath. Stcmmcn, 1905, p. 12 sq.; Revue du clergé français, t. 1, p. 745 sq. ----- Matrimonium derivatur: secundum alios a vocibus *mater* et *munus*, quia matris praecipue munus est generare et educare pro-

1. *Contractus onerosus*; quibus indicatur actus constitutivus matrimonii, secundum haec can. 1081, § i : « Matrimonium *facit partium consensus* inter personas iure habiles legitime manifestatus; qui nulla humana potestate suppleri valet. »

2. *Vir et femina habiles*; quibus assignatur subiectum matrimonii, scilicet vir et femina, qui actu rationis usu gaudent, neque impedimento dirimente ligantur (cfr can. 1081, § i).

3. *Tradunt et acceptant ius in corpus, exclusivum et perpetuum, in ordine ad actus per se aptos ad generationem*; quae suo loco magis evolvuntur. En obiectum essenziale contractus matrimonialis, in quod igitur voluntas necessario ferri debet. Dato autem in istud obiectum consensu, eo ipso matrimonium constituitur, quin quod olim plures censebant — accesserit copula. Ita Nicolaus I in Resp. ad Consulta Bulgarorum, * Innoc. III in c. 22 *de Spons.*,⁷ Eugenius IV in Decreto pro Armenis' etc. Ita quoque can. 1080, § 1 modo citatus. Et confirmatur ex eo, quod certo verum matrimonium contractum est inter B. M. V. et S. Iosephum, quin tamen copula accesserit (S. Alf. VI. 879).

Coroll. Ius reciprocum in corpus compartis, illudque exclusivum et perpetuum, est *verum* et *solum* obiectum *essentiale* contractus matrimonialis. Hinc matrimonia, quae dicuntur *ad tempus*, aut *ad experimentum*, aut *amicale*, non sunt vera matrimonia. ⁴

Communio mensae, tori et habitationis pertinent tantum ad integritatem, unio animorum et bonorum ne ad integritatem quidem, sed solum ad bonum exitum seu ad melius esse.

II. Matrimonium *in facto esse* est ipsamet coniunctio seu vinculum 701 permanens, quod ex contractu exsurgit.

Matrimonii haec tradi solet definitio, ex Iure Rom. fere desumpta: Maritalis coniunctio viri et feminae habilium individuum vitae societatem retinens seu secum ferens. In qua definitione vox *coniunctio active sumpta* matrimonium *in fieri*, *passive sumpta* matrimonium *in facto esse* denotat. Per *individuum autem vitae societatem* unitas et indissolubilitas matrimonii designantur.

lem; secundum alios a sola voce *mater*, «nam *monium* mera vocis productio est. ut a « *pater* » *patrimonium*, a « sanctus » *sanctimonia* » (Forcellini, Totius latinitatis lexicon, ad vocem *Matrimonium*), Denominatur autem a *matre* potius quam a *patre*, quia onera matrimonii, scilicet conceptio et partus prolis, ad matrem spectant, item potissimum saltem educatio. Matrimonium etiam dicitur *coniugium* a *coniugendo*, *consortium* a *cum* et *sorte*, *nuptiae* et *connubium* a *nubendo*, quia puellae olim caput obnubebant seu velabant, antequam viro tradebantur.

‘ Denz.-Bannw. n. 334-----’. Denz.-Bannw. n. 404.-----’ Denz.-Bannw. n. 703. -----\ Encycl. *Casti connubii* (A. A. S. 1930, p. 558).

Coroll. Matrimonium, etiam abstractione facta a ratione sacramenti, non solum pertinet ad ordinem iustitiae et temperantiae, verum etiam ad ordinem *religionis*. Ita docet Leo XIII in Encyclica *Arcanum*,¹ ubi matrimonium dicitur: «sua natura, sua vi, sua sponte sacrum.» Ita etiam docet Bened. XV.: Idem eruitur ex eo, quod finis matrimonii non est sola procreatio et educatio liberorum ut sic, sed *tanquam servorum Dei*. Quin etiam Deus inde ab initio supernaturali ordinatione primitiva omni matrimonio indidit rationem adumbrationis unionis supernaturalis tam Verbi Divini cum natura humana quam Christi cum Ecclesia; quod docent Innocentius III,² Honorius III,⁴ Leo XIII,^{*} et Bened. XV.[.]

CAPUT II.

Expositio uberior.

Expositio uberior maxime continetur evolutione proprietatum ipsius consensus matrimonialis. Porro ex utraque parte requiritur consensus verus, plene deliberatus, satis immunis ab ignorantia, errore, vi et metu, externus, alteri parti intimatus et simultaneus. Dicitur:

702 I. Verus seu internus, a. v. requiritur *actus voluntatis* contrahendi matrimonium (cfr. can. 1081 et 1086).

In foro *interno* asserenti, se fecte tantum consensisse, credendum pro personae veracitate. In foro *externo* fictio non admittitur, nisi probetur (can. 1086, § 1); quod passim admodum difficile erit.

Qui fecte consentit, peccat contra iustitiam nisi iniuste cogatur ad matrimonium; at satis probabiliter non committit sacrilegium, nisi adsit abusus ritus sacri. Ratio est, quia ob defectum consensus deest sacramentum, quod possit violari (S. Alf. VI, 62). Tenetur vero: 1° abstinere ab eis, quae solis coniugibus licent; 2° cum alio non contrahere matrimonium, antequam iudex ecclesiasticus secundum normam a iure praescriptam declaraverit, priores nuptias fuisse nullas; 3° reparare damnum per fictionem causatum, nisi quis iniuste ad matrimonium coactus sit. Porro passim damnum reparare nequit nisi nunc vere consentiendo. Ratio est, quia pars decepta passim aliud matrimonium inire nequibit, eo quod fictio, ideoque nullitas priorum nuptiarum passim probari non poterit. Atque ex hoc ipso accedit alia ratio nunc vere consentiendi, scilicet periculum incontinentiae secus ex cohabitatione protrahenda oriturum. Denique, si forte proles suscepta sit, etiam huius bonum exigit matrimonium. Excusatur tamen qui fecte consensit, a vero consensu praestando: 1° si iniuste ad matrimonium coactus est; quo casu ne damnum reparare quidem tenetur; 2° si etiam altera pars fecte consensit, vel si ista iuri suo renuntiavit; 3° si ex vero matrimonio damna multo maiora oriunda praevidentur; quo casu damnum alio modo reparari debet (S. Alf. VI, 887, 1113).

703 II. Plene deliberatus; ut dictum est de contractibus generatim (t. 1.

10 Febr. 1880. ----- Encycl. *Casti connubii* (A. A. S. 1930, p. 570. -----
Cap. *Gaudemus*, De divortiis (Decretal. l. 4, tit. 19, c. 8). ----- 4. Cap. *Ex parte tua*. De transactionibus (Decretal. l. 1, tit. 36, c. 11. ----- * Encycl. *Arcanum*.
-----*: Encycl. *Casti connubii* (A. A. S. 1930, p. 552). ' «1

n. 834). Hinc invalidum foret matrimonium contractum ab amente, dormiente vel plane ebrio. Quoad semi-ebrios et plus minusve fatuos valor facile dubius erit. Amentes, qui lucida habent intervalla, quandoque isto tempore satis rationis compotes sunt; attamen, ut docet S. Thomas (Suppi, q. 58, a. 2), « non est tutum quod matrimonium contrahat, quia nesciret prolem educare ». Quandoque tamen eiusmodi matrimonium recte commendatur, v. g. ad legitimandam prolem. Facilius interim huiusmodi matrimonium suadebitur, ubi vir taliter amens est. quam ubi femina, ob maius periculum prolis ex parte feminae amentis. Si uterque sit taliter amens, vix aut ne vix matrimonium inter illos licitum esse potest. Si iusta quaedam causa taliter amentem ad matrimonium admittendi subesse videatur, res prudenter ad Ordinarium deferetur.†

III. Satis immunis ab ignorantia; quocirca observes, ignorantiam 704 differre ab errore. Ignorantia est mere defectus scientiae, et opinionem seu iudicium non importat; error vero importat opinionem seu iudicium, illudque falsum. Iam vero ignorantia obiecti matrimonialis irritat consensum, quia voluntas non fertur in incognitum. Hinc:

Curuli. I. Qui ignorant, matrimonium esse societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos, invalide contrahunt (can. 1082, § 1). Haec ignorantia post pubertatem non praesumitur (can. 1082, § 2). Dicitur *permanentem*; qua voce non intelligitur indissolubilitas proprie dicta seu proprietas essentialis matrimonii; secus Codex etiam mentionem faceret aliarum proprietatum aequae essentialium, v. g. unitatis; sed intelligitur aliqua permanentia, quae plus minusve durare debet, et in omni societate supponitur.

Corull. II. Qui ignorant, procreationem prolis obtineri, *mediante unione corporali*, videntur invalide contrahere, quia habetur ignorantia obiecti, i. e. iuris in corpus, in ordine ad filios procreandos.

Coroll. III. Qui ignorant *solum modum* unionis seu copulam, habent sufficientem obiecti notitiam, quia dicta ignorantia non impedit, quominus, explicite tradendo ius in corpus in ordine ad procreationem, saltem implicite tradant ius in actus de se aptos ad generationem. Ita etiam S. C. C.† Praedicta autem valent, etiamsi quis, cognita veritate, matrimonium non iniisset, siquidem non quaeritur, quid quis fecisset, sed quid fecerit.

IV. Satis immunis ab errore. Error respicere potest obiectuni matri- 705 monii huiusve proprietates, personam huiusve qualitates, denique valorem matrimonii. Iam vero:

i. Error circa *obiectuni matrimonii* irritat contractum matrimonialem, quia tunc voluntas fertur in obiectuni diversum ab obiecto contractus matrimonialis, ita ut consensus in obiectuni matrimonii desit.

† Ita fere Dens, De matrimonio, n. 97.

† 15 Mart. 1856; 18 Dec. 1869.

Coroll. I. Invalide contrahunt: i° qui censent, matrimonium non ordinari ad filios procreandos; 2° qui censent, filios alio modo ac per unionem corporalem procreari, puta per unionem animorum.

Coroll. II. Valide contrahunt, qui errant circa *solum modum* unionis corporalis.

2. Simplex error circa matrimonii *unitatem* vel *dissolubilitatem* aut *sacramentalem dignitatem*, etsi det causam contractui, non vitiat consensum (can. 1084). Ratio est, quia in casu non habetur error circa obiectum contractus matrimonialis *simpliciter sumptum*, sed tantum circa illud, quod in obiecto quasi secundarium seu consequens est; a. v. non erratur circa *ius* in corpus compartis, sed aut circa *ius exclusivum* vel *perpetuum*, aut circa *dignitatem consensui matrimoniali insitam*. Atqui talis error non impedit, quominus consentiens in *ius* in corpus, saltem implicite consentiat in *ius exclusivum et perpetuum, atque in dignitatem consensui insitam* (cfr. S. Thom. Suppi, q. 51, a. 2, ad 2). Dictum est:

a) *Simplex error*; nam invalide contrahitur, si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat essentialem aliquam matrimonii proprietatem (can. 1086, § 2), vel, si de baptizatis agitur, matrimonii sacramentalitatem. Hinc S. Sedes pluries invalida declaravit matrimonia illorum haereticorum, qui, spectato eorum ritu ineundi nuptias, explicite vel implicite stipulantur, matrimonium in casu adulterii solutum iri. '

b) *Etsi det causam contractui*; etenim quaeritur tantum, quid quis fecerit, non autem, quid, errore deficiente, fecisset.

3. Error circa *personam* invalidum reddit matrimonium (can. 1083, § 1); idque valet, sive invincibilis sive vincibilis est error, sive antecedens seu dans causam contractui sive mere concomitans. Ratio est, quia in casu consensus fertur in obiectum, diversum ab obiecto contractus praesentis: nam consensus respicit *ius* in corpus v. g. *Petri*, cum obiectum contractus praesentis sit *ius* in corpus v. g. *Pauli*. Deest igitur consensus in obiectum huius contractus.

4. Error circa *qualitatem* ' personae passim non irritat matrimonium; idque valet, etiamsi error dederit causam contractui et dolo inductus sit. Ratio est, quia talis error non impedit, quominus consentiatur in substantiam obiecti. Consonat can. 1083, § 2.

Dixi *passim non irritat matrimonium*; nam irritat illud:

a) Si error qualitatis redundet in errorem personae (can. 1083, § 2. i°). Id autem locum habet, quando qualitas, circa quam erratur, personam

' s. Off. 6 Apr) 1843 (Collect, n. 965). -----'. Si errans consensum suum alligat qualitati tanquam *conditioni sine qua non*, matrimonium utique invalidum est; non tamen ratione erroris, sed ob *conditionem deficientem*.

ab omni alia distinguit, et contrahens personam, quacum contrahere intendit, praecise per illam qualitatem sibi determinat; ut si quis intendit contrahere cum *primogenita* principis, et externe contrahit cum alia, quam primogenitam esse erronee putat (S. Alf. VI, 1010, 1013, 1015).

b) Si persona libera matrimonium contrahat cum persona quam liberam putat, cum contra sit serva, servitute proprie dicta. Ita vi iuris positivi ecclesiastici (can. 1083, § 2, 2°). Requiritur autem servitus proprie dicta, i. e. quae cousque sese extendit, ut homo velut animal irrationale (secundum operas) emi et vendi possit (S. Alf. VI, 1017, 1018; t. I, P. 537).

Quaer., num valeat matrimonium, si persona infidelis libera ex errore personam fidelem, quae sit serva, duxerit.

Resp. Plures negant, quia lex non distinguit. Alii affirmant, quia impedimentum in casu nullam partem afficere videtur; non partem *infidelem*, quia non subditur Ecclesiae; neque partem *fidelem*, cum impedimentum in favorem solius partis *liberae errantis* constitutum videatur.

5. Denique *scientia* aut *opinio nullitatis matrimonii* consensum matrimonialem necessario non excludit (can. 1085). Ratio est, quia talis scientia aut opinio non necessario impedit, quominus quis, quantum est ex se, habeat voluntatem contrahendi. Si casus occurrat, videndum, utrum contrahens de facto, quantum erat ex se, intenderit matrimonium. Quodsi illud locum habuerit, matrimonium statim valebat, si opinio erat falsa; si vera erat, matrimonium postea convalidari potest. — Si autem contrahens cum scientia aut opinione nullitatis, intendat *concubinatum* vel *simplicem caeremoniam civilem*, deest consensus. Dixi *intendat*, quia valori non obstat, quod quis *mere censet*,¹ esse concubinatum vel meram caeremoniam. Practice facilius dubitatur de intentione veri matrimonii contrahendi, si agitur de catholicis bene instructis, qui ob aliquam causam mere civiliter contrahunt, in eiusmodi matrimonio meram caeremoniam vident, et ideo facilius non quaerunt matrimonium proprie dictum sed tantum commodum legale. Catholici indifferentes et non bene instructi facilius praesumuntur valide contrahere, a fortiori acatholici.:

V. Satis immunis a vi et metu. Quocirca can. 1087: «Invalidum quo- 706 que est matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco et iniuste incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium. — Nullus alius metus, etiamsi det causam contractui, matrimonii nullitatem secumfert. » Itaque:

¹. S. C. de Prop. Fid. 1 Oct. 1785 (Collect, n. 580). ----- S. Off. 2 Iul. 1897, ad Archiepisc. Colonienscn.

i. *I is absoluta* invalidum reddit matrimonium ; cum in casu actus externus ponatur sub coactione physica, animo prorsus reluctante, deest consensus voluntatis. Quoad vim seu violentiam *secundum quid* (t. I, n. 28) sufficiunt dicta de plena deliberatione requisita, atque dicenda de metu.

2. Quoad *metum* * valent haec :

a) *Metus gravis, ab extrinseco et iniuste incussus, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium, hoc dirimit* (can. 1081. § 1), *saltem ex iure canonico*. Dicitur :

a) *Metus gravis*; sive absolute sive relative ad personam, cui metus incussus est. Non refert, utrum quis sibi an intime sibi iunctis grave malum timeat.

β) *Ab extrinseco incussus*; i. e. a causa libera; hinc v. g. validum foret matrimonium initum e metu, ne secus dura agatur vita.

γ) *Iniuste incussus*. Iam vero metus certo iniuste incutitur, si quis medio *iniusto* utitur, seu medio *iniusto* extorquet matrimonium sive debitum sive non debitum, seu—ut alii idem enuntiant—si incutiens metum non habet ius exsequendi, quod minatur; ut si pater, qui deprehendit iuvenem turpiter agentem cum filia, illi mortem minatur, nisi eam ducat.

Disputatur, num metus iniuste incutiatur, si quis *medio in se non iniusto* extorqueat matrimonium *indebitum*, seu si incutiens metum habeat quidem ius exsequendi quod minetur, sed non habeat ius in *matrimonium*; ut si puella iuveni homicidae comminetur, se eum esse denuntiaturam iudici, nisi ipsam ducat; vel si medicus, qui tenetur tantum ex caritate puellae aegrotae curam suscipere, auxilium suum deneget, nisi puella ipsi nubat.

Resp. Alii affirmant, quia iniuste agit, qui per metum gravem obtinere conatur id — puta matrimonium — ad quod ius non habet. Alii negant, quia non agit iniuste, qui alii offert medium — puta matrimonii electionem — quo evitet damnum, quod sine iniustitia ei inferri potest. Sed distinguendum videtur ita: Si evitatio mali imminentis — v. g. denuntiationis iudici vel curae medicae denegatae — tanti valons aestimatur, quanti est matrimonii electio, negandum videtur, quia non habetur pactio iniusta. Secus si evitatio mali imminentis tanti non valet; tunc enim pactio iniusta est (cfr. S. Alf. VI. 1051, 1053).

d) *A quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium*. Haec certo verificantur, ideoque certo invalidatur matrimonium, si metus incutitur *ad extorquendum matrimonium cum metum incutiente*. Pariter invalidum videtur, si metus incutitur ad extorquendum matrimonium cum *alio ac metum incutiente*, quia habetur re vera coactio ad ipsum matrimonium.

* Quid sit metus et quotuplex distinguatur, vide t. T, n. 838 ct 839.

Controvertitur vero, utrum necesse sit, ut metus incutiatur *ad extorquendum matrimonium*, an sufficiat intentio matrimonii a parte timentis malum, qui in matrimonio videt remedium necessarium contra maius malum vitandum. Alii negant requiri metum incussum *ad extorquendum matrimonium*, et rationem petunt ex tenore Codicis « a quo ut quis etc. » Sed affirmandum videtur, quia ante Codicem satis communiter docebatur, requiri metum incussum *ad extorquendum matrimonium*. Codex autem non praesumitur a veteri dispositione recessisse, nisi tenor legis illud Satis significet; quod posterius locum non habet, cum canon bene cum veteri dispositione componi atque ita intelligi queat: « a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium », nimirum quia metus incutitur praecise ad extorquendum matrimonium. Si metus alio fine incutitur, non ita proprie cogitur ad electionem matrimonii (S. Alf. VI, 1049).

f) Saltem ex iure canonico. Disputatur, num etiam ex iure *naturali*, ita ut metus descriptus etiam *infidelium* matrimonia irritet. Alii negant, quia metus non impedit consensum simpliciter voluntarium in contractum. Alii affirmant, quia contractus, a metu graviter iniurioso causatus, et irrescindibilis (ideoque talis, ut gravis iniuria, quae causa fuit contractus, reparari nequeat), excludendus videtur. Atqui, admissa priori sententia, haberetur talis contractus, scilicet matrimonium, quippe quod rescindi nequeat. Posteriores sententiam admittit .Ç. *Thomas* (Suppi, q. 47, a. 3; cfr. S. Alf. VI. 1054: Horn. Ap. tr. 18. n. 64).

Obi. Admissa posteriori sententia, etiam metus non incussus ad extorquendum matrimonium, illud invalidaret, quia talis metus etiam iniuriam involveret, quae iam non posset reparari.

Resp. Metus non incussus ad extorquendum matrimonium involvit quidem iniuriam, sed independentem a matrimonio, cuius occasio tantum, non causa fuit; iniuria autem a matrimonio independens reparari potest, etiamsi matrimonium validum sit, atque iam rescindi nequeat.

Quaer., num, spectato solo iure canonico, valeat matrimonium, si pars metum passa sit *infidelis*.

Resp. Plures negant, quia lex non distinguit. Alii affirmant, quia impedimentum in casu nullam partem afficere videtur. Non partem *infidelem*, quia non subditur Ecclesiae; neque partem *fidelem*, cum impedimentum in favorem solius partis *metum passae* constitutum videatur.

Spectato iure naturali, dictum matrimonium a pluribus pro invalido habetur, secundum exposita.

b) *Nullus alius metus* (puta: levis, gravis, sed iuste incussus), *etiamsi det causam contractui, matrimonii nullitatem secumfert* (can. 1087. § 2) Patet, si sermo est de metu iuste incusso: si de metu leviter iniusto agitur, deducitur ex eo, quod ex una parte metus non impedit consensum simpliciter voluntarium, ex altera parte iniuriae levis reparatio non tanti facienda est, ut ob eam exclusam contractus invalidus dici debeat (S. Alf. VI, 1055). Praeterea notes:

a) Qui per nictum gravem et iniustum alium ad matrimonium cogit, peccat graviter tam contra iustitiam quam — ob nullitatem sacramenti — contra religionem. Tenetur igitur iniuriam reparare etiam — si alia ratione reparari nequit — convalidando matrimonium, ad nutum metum passi (S. Alf. VI, 1057).

β) Ecclesia in impedimento metus nunquam dispensat, quia dispensatio firmaret iniuriam parti metum passae illatam, efficeretque, ut metum incutiens ex suo crimine commodum perciperet.

Quomodo matrimonium ex metu contractum convalidari possit, postea exponetur.

707 VI. Externus seu manifestus (can. 1081, § 1); quae qualitas requiritur tam quia matrimonium contractus est (t. I, n. 834), quam ut sacramentum sit: sacramentum enim sine signo sensibili non subsistit. Si quis externe non autem interne consensit, ad matrimonium revalidandum sufficit postea consensum internum supplere. Ceterum ad *valorem* non refert, utrum consensus verbis an alio signo puta nutu exprimatur. Immo per se etiam silentium, v. g. ex parte sponsae, spectatis adiunctis, pro manifestatione consensus esse potest.

Quoad *liceitatem* autem ex praecepto Ecclesiae requiritur, ut « sponsi matrimonialem consensum exprimant *verbis*; nec aequipollentia signa adhibere ipsis licet, si loqui possint » (can. 1088, § 2). Haec obligatio gravis videtur.

708 VII. Alteri parti intimatus; atque quidem a contrahente vel huius nomine, prout expositum est t. I, n. 834.

709 VIII. Simultaneus, quia secus non vere in unum consentiunt. Sufficit tamen, ut unus consentiat, alterius consensu persistente (t. T, n. 834).

Coroll. I. Matrimonium, ut alii contractus, etiam *infern absentes* — puta per merum nuntium, per litteras, ope telefoni vel telegraphii — contrahi potest. Ab iis autem, qui forma ecclesiastica astringuntur, hoc iam fieri nequit, nani « ad matrimonium valide contrahendum necesse est, ut contrahentes sint *praesentes* sive per se ipsi sive per procuratorem (can. 1088, § τ).

Coroll. II. Matrimonium, aequae ac alii contractus, etiam per *procuratorem* iniri potest (can. cit.). At ex can. 1089. firmis dioecesanis statutis desuper additis,¹ ut matrimonium per procuratorem valide ineatur, requiritur:

1° Ut procurator habeat mandatum speciale ad contrahendum cum certa persona (§ 1).

2° Ut mandatum sit subscriptum a mandante et vel a parrocho aut Ordinario loci in quo mandatum fit, vel a sacerdote ab alterutro delegato, vel a duobus saltem testibus. — Si mandans scribere nesciat, id in ipso mandato adnotetur et alius testis addatur, qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est (§ 2).

3° Ut, antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum non revocaverit nec in amentiam inciderit: quia tunc invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens haec ignoraverint (§ 3).

¹. Statuta *desuper* addita non respiciunt *valorem*.

‡ Ut procurator munere suo per se ipse fungatur (§ 4). Hinc procurator alium delegare nequit, nec, ut videtur, ista facultas a mandante ei concedi potest.

Nota. Matrimonio per procuratorem vel per interpretem contrahendo parochus ne assistat, nisi adsit iusta causa et de authenticitate mandati vel de interpretis fide dubitari nullo modo liceat, habita, si tempus suppetat, Ordinarii licentia (can. JO91).

SCHOLION.

De matrimonio conditionali.

Ex conditionibus, quae contractui matrimoniali adici possunt, aliae substantiae matrimonii non repugnant,¹ aliae repugnant ei utpote restringentes iura matrimonio essentialiter annexa.² De singulis seorsim dicemus, eisque pertractatis, quaedam addemus de matrimonio *sub modo, causa vel demonstratione*.

1. Conditiones non repugnantes substantiae matrimonii. 1. Matrimonium sub conditione *de praeterito* ' vel *de praesenti* ' valet vel non valet, prout conditio impleta vel non impleta est (can. 1092, 40). Usus autem licitus matrimonii suspenditur, donec de impletione constet (S. Alf. VI, 890).

2. Matrimonium sub conditione *de futuro* ita diudicandum :

a) Si conditio est de futuro *necessario* } (ut tali cognito) statim valet, nisi contrahentes intendunt matrimonium suspendere usque ad conditionis eventum. In foro *externo* haec conditio pro non adiecta habetur (can. 1092, i°), i. e. matrimonium statim validum censetur, nisi intentio suspensiva probetur (S. Alf. VI, 891).

b) Si conditio est de futuro *impossibili* ' (ut tali cognito), matrimonium nullum est, si serio apponatur. In foro *externo* haec conditio pariter pro non adiecta habetur (can. 1092, i°). seu contrahens praesumitur matrimonium voluisse, donec contrarium probetur (S. Alf. VI. 891).

c) Si conditio est de futuro *contingente*, ita dicendum :

a) Si conditio *licita* est,³ valor matrimonii suspenditur (can. 1092, 3° ; S. Alf. VI, 892).

g) Si conditio *turpis* est⁴ et serio apponitur, matrimonium secundum plures simpliciter nullum est, sed probabilius valor tantum suspenditur (t. I, n. 849). In foro *externo* etiam haec conditio pro non adiecta habetur (can. 1092, i°; S. Alf. VI, 891).

¹. Contraho tecum, si virgo es. ' Contraho tecum, si a copula abstineas.
----- * Contraho tecum si hoc vel illud fecisti. \ Contraho tecum, si nobilis
es. ----- * Contraho tecum, si sol crastina die orietur. ' Contraho tecum, si
solem exstinguas. -----'. Contraho tecum, si parentes mortui fuerint.----- * Con-
traho tecum, si copulam admiseris.

711 II. Conditiones repugnantes substantiae matrimonii. De hisce ita can. 1092, 2°: « Conditio semel apposita et non revocata, si sit de futuro contra matrimonii substantiam, illud reddit invalidum. » Fusius eandem doctrinam tradit Greg. IX, « Si conditiones contra substantiam coniugii inserantur, puta si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel: donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditio-rem, aut: si pro quaestu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu.»¹ Itaque:

1. Conditiones *contra substantiam matrimonii* eae sunt, quae repugnant obiecto contractus matrimonialis, i. e.:

a) Sive *iuri in corpus compartis*, a. v. iuri ad actus de se aptos ad generationem, ut si dicas: Contraho tecum, si copula abstineas; si eam onanistice peragas.

b) Sive *iuri exclusivo in corpus compartis* seu unitati matrimonii, ut si dicas: Contraho tecum, si pro quaestu adulterandam te tradas.

c) Sive *iuri perpetuo in corpus compartis* seu indissolubilitati matrimonii, ut si dicas: Contraho tecum, si post unam alteramve prolem procreatam copula eave recte facta abstineas; vel: Contrahimus, donec vita domestica perturbetur vel alii nubamus, et similia (S. Alf. 881, 882).

Coroll. 1. Non sunt contra substantiam matrimonii, ideoque illud non invalidam conditiones, quae adversantur bono prolis *moralis* seu religioso; ut si dicas: Contraho tecum, si prolem in infidelitate, in haeresi educes. Ratio asserti est, quod dicta conditio non repugnat obiecto contractus matrimonialis. *Accedit* quod Ecclesia eiusmodi matrimonia reprobavit quidem, sed nunquam invalida declaravit. *Denique*, admissa sententia contraria, etiam invalida forent matrimonia contracta sub conditione prolem educandi in aliis delictis; quod quoad sciam nemo admisit.

Coroll. 11. Neque sunt contra substantiam matrimonii conditiones, quae adversantur bono prolis *physico*, ut si dicas: Contraho tecum, si abortum procures, si prolem natam abicias vel interficias. Ratio iterum est, quia nec eiusmodi conditio obiecto contractus repugnat.

"Tv

2. Conditiones sub 1 expositae repugnant substantiae matrimonii, si vere auferunt vel diminuunt ipsum ius ex contractu matrimoniali exoriendum, seu si apponuntur tanquam ex iustitia implendae, seu si in pactum deducuntur, vel saltem ita intenduntur, ut contrahens positive intendat tali, non autem alia ratione contrahere. Ratio autem est, quia dictae conditiones ita intellectae impediunt, quominus consentiatur in obiectum contractus matrimonialis (n. 700).

Si praedictae conditiones non deducuntur in pactum, neque alterutra

¹ C. ult. de condit. appos. in desp. vel in aliis contr.; cfr. Collect. de Prop. Fid. n. 222, Joo. 1327 ad dub. 3, 1465.

pars alia ratione consensum in obiectum contractus matrimonialis restringit, matrimonium validum est. Itaque valori non obstant:

a) *Mera voluntas* seu propositum vel etiam *quaedam sine pacto conventio* sive a copula abstinendi, sive eam onanisticc peragendi, sive unam alteramve prolem procreandi, de cetero matrimonio abutendi, sive a copula recte facta abstinendi, donec ad meliorem fortunam pervenerint, etc.

b) *Merum propositum* servandi in matrimonio perpetuam continentiam.

c) *Simplex promissio*, qua contrahentes e sola fidelitate sese obligant ad continentiam servandam.

d) *Potum servandi castitatem*, quo alterutra vel utraque pars soli Deo sese obligat vel obligare attentat.

Quaer. 1, num repugnet substantiae matrimonii, ideoque illud invalidet conditio pacta servandi perpetuam continentiam.

Resp. Alii affirmant, quia matrimonium essentialiter tradit ius in usum corporis compartis. Atqui hoc ius praedicto pacto excluditur. Ergo tale pactum destruit obiectum contractus matrimonialis. '

Alii censent matrimonium eiusmodi posse esse validum, quia pactum illud ita intendi potest, ut relinquat ius *radicale* seu *ligatum*, excluso solo iure *expedito* in usum corporis. Atqui, inquiunt, prius tantum, non alterum pertinet ad substantiam matrimonii; quod autem, eruendum esse ex eo quod salvo vinculo coniugali, ius expeditum amittitur per adulterium, vel etiam per pactum castitatis servandae initum post matrimonium contractum (cfr. S. Alf. VI, 881, i°, 882, t°).

Quaer. 2, num repugnet substantiae matrimonii ideoque illud invalidet, conditio pacta a copula abstinendi *ad tempus*, puta donec ad meliorem fortunam pervenerint; vel copulam tunc solum habendi, cum conceptio minus probabilis est.

Resp. Theoretice loquendo responderi potest, quod responsum est ad quaestionem praecedentem. Sed practice observandum: i° casu, quo verum pactum habetur, illudque — ut fieri solet — non adicitur c motivo virtutis, matrimonium invalidum esse, cum (practice) ius tam expeditum quam radicale limitetur.

Nola. < Parochi sine urgentissima causa nunquam admittere debent haec matrimonia conditionalia, propter plura inconvenientia et difficultates quae deinde occurrere possunt contra ipsorum validitatem > (S. Alf. VI. 892).

III Matrimonium initum sub modo *validum est*. Modus enim super 712 ponit contractum, in suo esse completum, cui apponitur. Attamen matrimonium invalidum est: iu si modus seu potius quasi-modus adiectus repugnat substantiae matrimonii, et in pactum deducitur, ut: < Contraho

'. Aliqui immerito hanc sententiam probare conantur ex eo, quod B. M. V. quae virginitatem perpetuam voverat, ut *licite* cum S. Tosepho contraheret, debuit inire pactum castitatis servandae. Etenim ad licite contrahendum sufficiebat, ut certo novisset, sive naturaliter, sive per revelationem, puta de virginitate nunquam amittenda, coniugem non esse usurum matrimonio.

tecum, sed *debes* abstinere a copula recta » ; 2° si utraque vel alterutra pars positive intendit, se ista tantum ratione, non alia obligare. Ratio est, quia tunc quid substantiale obiecti excluditur, ita ut consensus in illud deficiat. Sed in hisce casibus non agitur de modo proprie dicto, quippe qui, ut dictum est, contractum completum supponat.

Nota. Consensus matrimonialis praestitus perseverat, donec revocetur; et praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit; quod valet, etsi matrimonium invalide ratione impedimenti initum fuerit (can. 1093).

SECTIO II.

De divisione matrimonii.

713 Matrimonium maxime dividitur:

I. In *validum* seu verum et *invalidum*. Matrimonium invalidum dicitur *putativum*, si in bona fide ab una saltem parte celebratum fuerit, donec utraque pars de eiusdem nullitate certa evadat (can. 1015, § 4)'

II. In *legitimum*, *ratum* et *ratum et consummatum*.

1. *Legitimum* dicitur: Matrimonium validum inter non baptizatos (can. 1015, § 3).

2. *Ratum* est: Matrimonium validum inter baptizatos, nondum consummatione completum (can. 1015, § 1).² Nomine matrimonii *rati* etiam videtur venire matrimonium inter non-baptizatos valide contractum, et post *utriusque* coniugis baptismum persistens. At non videtur in iure canonico nomine matrimonii *rati* venire matrimonium valide contractum, sive inter partem baptizatam et partem non baptizatam, sive inter partes non baptizatas, quarum *alterutra tantum* baptizatur. Utrum dicta matrimonia sint an non sint sacramentum, non videtur referre, quia agitur de notione canonica potius quam de facto theologico.

3. *Ratum et consummatum* dicitur matrimonium validum inter baptizatos, si inter coniuges locum habuerit coniugalis actus, ad quem natura sua ordinatur contractus matrimonialis, et quo coniuges fiunt una caro (can. 1015, § 1). Ut autem notio consummationis magis evolvatur, haec noto :

a) Solum matrimonium *validum* consummari potest, seu consummatio praesupponit matrimonium validum.

Codex non dicit de matrimonio, quod antea *praesumptum* dicebatur; hinc iam evanuisse censetur. ----- '. *Ratum* dicitur, i. e. ratificatum seu firmatum sacramento (Cap. 7 *de divort.*; S. Thom. suppi, q. 59, a. 5, ad 1).

b) Matrimonium certo consummatur per copulam i. e. per penetrationem — sive perfectam sive partialem — vasis muliebris una cum effusione seminis in eo.

c) Disputatur, num matrimonium consummetur, si semen virile ad vulvam deponatur et intra vas muliebre recipiatur. Aliqui affirmant, praesertim, si proles enascatur, quia ita coniuges una caro efficiuntur. Sed omnino negandum videtur, quia consummatio fit per actum conjugalem, ad quem natura sua ordinatur contractus conjugalis; eiusmodi autem actus in posita hypothesis deest: siquidem actus ex quo generatio non sequitur nisi per accidens — cuiusmodi est depositio seminis ad vulvam — nequit dici actus conjugalis, ad quem contractus conjugalis natura sua ordinatur: verbo: deest actus de se aptus generationi (S. Thom. in 4. dist. 41, q. un. a. 1, sol. 4. ad 2).

d) A fortiori matrimonium non consummatur, si semen mere fortuito, puta occasione pollutionis vel ope foecundationis artificialis, ut dicitur, in vaginam immittitur.

e) Celebrato matrimonio, si coniuges simul cohabitaverint, praesumitur consummatio, donec contrarium probetur (can. 1015, § 2).

III. In *publicum* et *secretum* seu *conscientiae*. *Publicum* est, quod celebratur « in facie Ecclesiae », ut dicitur, seu cum solita publicitate. *Secretum* seu *conscientiae* est, quod celebratur, omissis denuntiationibus et secreto, ad normam canonum 1105-1107 (can. 1104); de quibus postea dicetur. Notes etiam, matrimonium *clandestinum*, ut olim dicebatur, i. e. matrimonium quod, non adhibita forma legitima seu sine paracho et testibus contrahebatur. Hodiedum eiusmodi matrimonium valide contrahi nequit nisi inter acatholicos (can. 1099, § 2).

IV. In *ecclesiasticum* et *civile*. *Ecclesiasticum* est, quod initur secundum leges ecclesiasticas; *civile*, quod contrahitur secundum leges civiles. Posterius dicitur *mere civile*, si matrimonium ecclesiasticum prorsus negligitur.

Denique — quod integritatis causa notare invat — matrimonium *morganaticum* dicitur, quod vir nobilis contrahit cum persona inferioris conditionis eo pacto ut uxor et proles ex ea suscipienda certam tantum ex bonis viri partem recipiant, a ceteris autem bonis atque a titulis et dignitatibus viri excludantur. Eiusmodi matrimonium apud Germanos praesertim locum habebat: dicebatur, ut videtur, *ad morganaticam*, ob portionem bonorum, quae altero matrimonii die uxori concedebatur, quaeque germanice dicitur *Morgengabe*.¹

*. Cfr. Staatslexikon s. v. « *Ebcnbürtigkeit* »

SECTIO III.

De institutione, finibus, bonis, honestate et regimine matrimonii.

714 1. Institutio matrimonii. Deus O. M. matrimonium *prout solum contractus* est in ipsa maris et feminae creatione instituit. Voluit enim — id quod vel ex ipsa maris et feminae capacitate et inclinatione generandi patet — ut genus humanum conservetur et propagetur, idque convenienter, i. e. ita ut conservationi et educationi prolis per se provisum sit. Atqui id non fit convenienter nisi per eos qui vinculo matrimoniali iuncti sunt. — Adhaec Deus matrimonium, in ipsa creatione institutum et per lumen rationis promulgatum, etiam lege positiva promulgavit, nim. per os Adami, qui divino instinctu ductus edixit: «Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea; haec vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae; et erunt duo in carne una.»' — Denique ipse Deus, postquam matrimonium iam instituerat, solemniter significavit, illud ad propagandum genus humanum ordinari: «Crescite et multiplicamini.» }

De institutione matrimonii, *prout sacramentum* est, vide n. 729.

Nota. Quatenus Deus vult, ut genus humanum per matrimonium propagetur, eumque in finem naturae humanae capacitem et inclinationem generandi communicavit, matrimonium dici solet *officium naturae*.

715 II. Fines matrimonii. Matrimonii finis primarius est procreatio atque educatio prolis; secundarius mutuuum adiutorium et remedium concupiscentiae (can. 1013. § 1). Fines assignati sunt fines matrimonii *intrinseci*, quibus addi possunt plures fines *extrinseci*, qui a contrahentibus possunt intendi. Itaque:

i. *Fines intrinseci* sunt:

a) *Procreatio atque educatio prolis*; quae constituunt finem principalem. Educatio autem intelligitur educatio tam secundum corpus quam secundum animam, eaque in cultum Dei (S. Thom. Suppi, q. 59, a. 21; n. 701).

b) *Mutuuum adiutorium*, quod est cum fine sub c) assignando finis secundarius.

c) *Remedium concupiscentiae* seu istius dominatio; quem finem hisce assignat Apostolus: «Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat;»⁴ et: «Melius est enim nubere quam uri.»^{*} Hunc finem matrimonium consequitur tum concupiscentiam sedando per actus

Gen. II, 23, 24.-----Gen. I, 28. ----- ' Encycl. *Casti connubii*, 31 Dec. 1930 (A. A. S. 1930, p. 144). -----* i Cor. VII, 2. ----- * 1 Cor. VII, 9.

coniugales, tum, quatenus sacramentum est, virtute gratiae sacramentalis, qua coniuges recte matrimonio utantur atque illicita tam in quam extra matrimonium praecaveant.¹

2. *Fines extrinseci* multiplices a contrahentibus licite intenduntur, puta heredes relinquendos, generis splendorem,² pacem conciliandam, sanitatem corporis etc (S. Alf. VI, 881-883).

III. Bona matrimonii. Triplex matrimonii bonum assignari solet, 716 atque etiam a Bened. XV³ assignatur, scilicet :

1. *Bonum prolis*, quod consistit in prolis conceptione, partu et educatione tam quoad corpus quam quoad animam, atque, quod ad animam spectat, tam spirituali quam religiosa (S. Thom. Suppi, q. 59, a. 2).

2. *Bonum fidei seu fidelitatis*, quod situm est in eo quod debitum comparti neque ei denegatur neque cuivis alii permittitur, quodque nec ipsi comparti conceditur quod, utpote divinis legibus contrarium et a fide coniugali maxime alienum, concedi nunquam potest.

3. *Bonum sacramenti*, quo denotatur et vinculi indissolubilitas et elatio contractus matrimonialis in efficax gratiae signum.

IV. Honestas matrimonii; quocirca notes:

717

1. *Matrimonium obiective honestum est*. Patet *primum ex eo*, quod Deus illud instituit, Christus illud ad dignitatem sacramenti evexit, et S. Scriptura illud commendat.⁴ Patet *deinde ex eo*, Quod est unicum medium convenienter obtinendi propagationem generis humani a Deo volitum (n. 714); item ex eo quod matrimonium ordinatur « non modo ad propagandum genus humanum, sed ad ingenerandam Ecclesiae sobolem, cives sanctorum et domesticos Dei; ut nimirum populus ad veri Dei et Salvatoris nostri Christi cultum et religionem procrearetur atque educaretur. »⁵

Coroll. Omnes (matrimonii capaces) possunt matrimonium contrahere, qui iure non prohibentur (can. 1035). Quod etiam valet de iis, qui nequeunt procreare nisi prolem miseram. « Fas profecto non est. ita Pius XI, homines, matrimonii ceteroqui capaces, quos, adhibita etiam omni cura et diligentia, nonnisi mancarn genituros esse prolem conicitur, ob eam causam gravi culpa onerare, si coniugium contrahant, quamquam saepe matrimonium iis dissuadendum est. »

Nec praedicti per se (saltem practice) levis culpae argui possunt; nam

* ¹ |

¹. Buys, Ned. Kath. Stcinmen. 1930, p. 326 et 333.-----'. Cfr. Catech. Rom. q. 13. -----'. Encycl. *Casti connubii* (A. A. S. 1930, p. 543). \ 1. Cor. VII. 9, 28, 36, 39; i Tim. IV, 1-3; V, 14; ad Eph. V, 22-23; ad Hebr. XIII, 4. | Encycl. Leon. XIII *Arcanuth*, 10 Febr. 1880; Encycl. Pii XI *Casti connubii*, 31 Dec. 1930 (A. A. S. 1930, P. 544). ' Encycl. *Casti connubii* (A. A. S. 1930, p. 565).

quoad prolem, huic semper melius est, sic esse quam non ēsse; quoad incommoda societati et familiae exoriunda, non constat, ius validissimum contrahendi matrimonii vitationi istorum incommodorum non praevalere. Accedit, quod etiam ii, de quibus dicimus, procreando prolem, utut miseram, ad bonum *speciei* conducunt (t. I, n. 740). Confirmatur praxi Ecclesiae, quae dictos homines nullo modo a matrimonio arcet (S. Thom. Suppi, q. 64, a. 1, ad 4; S. Alf. VI, 951).

Num Status aliquibus matrimonium interdicere possit, sub V exponemus.

2. *Matrimonium, etsi obiective honestum sit, non obligat singula individua*; quia illud tantum praeceptum obligat singula individua, quod per se primo respicit bonum singulorum. Atqui praeceptum matrimonii per se primo non respicit bonum singulorum, sed bonum multitudinis seu speciei (S. Thom. Contra Gent. I. 3, cap. 137; 2. 2, q. 152, a. 2). Per accidens potest esse obligatio puta si quis ex aliqua prolem procreaverit. Sunt qui censeant, generi humano legem matrimonii impositam esse; quod aliis non placet, quia capi nequit praeceptum, quod non obligat personas determinatas, atque a communitate qua tali non potest impleri. Ceterum Deus sine praecepto finem volitum, i. e. propagationem generis humani attingere potest atque attingit, scilicet indendo naturae humanae capacitatem et vehementem inclinationem generandi.

Obi.: Ex eo quod homini aliqua virtus confertur, iure deducitur obligatio ca utendi. Atqui singulis confertur vis generandi.

Resf>.: *Maior*, praeterquam quod multipliciter distingui debet, certo neganda est, si agitur de virtute collata ad bonum speciei, quia sufficit, ut multi ea utantur. < Ex divina scilicet providentia, inquit § *Thomas*, dantur homini ea, quae sunt toti speciei necessaria, nec tamen oportet quod quilibet homo quolibet illorum utatur. Data est enim homini industria aedificandi et virtus ad pugnandum, nec tamen oportet quod omnes sint aedificatores aut milites. Similiter, licet sit homini divinitus provisa virtus generandi et ea quae ad actus eius ordinantur, non tamen oportet quod quilibet actui generationis intendat » (Contra Gent. I. 3, c. 136).

3. *Matrimonium, utut honestum, tamen virginitati et casto coelibatui postponi debet; item casta viduitas secundis nuptiis.*

Prius probatum et contra obiectiones vindicatum est in tractatu de officiis clericorum (t. I, n. 1168) *alterum* patet ex can. 1142, atque eisdem principiis innititur.

718 V. Regimen matrimonii ut distincte exponatur, distingui debent: i^o matrimonia *baptizatorum* et *non baptizatorum*; 2° ipsum vinculum (scilicet ipsius valor et liceitas) et effectus eius n. 724 expositi.

‘. Cfr. Opusculum nostrum < De virtute castitatis et vitiis oppositis >’ n. 98.
----- ‘. Cfr. Opusculum nostrum « De virtute castitatis’ etc. n. 18-19.

1. *Matrimonia baptizatorum. Baptizatorum matrimonium regitur iure non solum divino, sed etiam canonico* (can. 1016), *non autem civili*. Patet tam ex innumeris documentis ecclesiasticis,¹ quam ex eo, quod matrimonium baptizatorum est sacramentum. Atqui sacramentorum regimen ad solam Ecclesiam pertinet.

Coroll. I. Ecclesia potest impedimenta dirimentia et impediencia statuere (can. 1016, 1038), et iure proprio pertractare causas, quae respiciunt vinculum (i. e. huius valorem et liccitatem), eius effectus inseparabiles, item separabiles ecclesiasticos (can. 1960), et, si incidenter et accessorie agantur, etiam effectus mere civiles (can. 1961).

Coroll. II. Status civilis tenetur iura Ecclesiae et quae ab ea statuta sunt agnoscere. Ipse autem nequit, quoad matrimonia baptizatorum, statuere impedimenta dirimentia vel prohibentia; neque pertractare causas, quae istorum matrimoniorum vinculum, effectus inseparabiles et separabiles ecclesiasticos respiciunt. Competens est tamen circa mere civiles matrimonii effectus (can. 1016), et circa causas de iisdem, si principaliter agantur (can. 1961). Pariter potest — non quidem ratione matrimonii in se spectati, sed ordinis socialis tuendi causa — certas formalitates (v. g. registrationem matrimonii in registris status civilis) praefinire, atque poenis civilibus (v. g. mulctis pecuniariis, subtractione quorundam effectuum mere civilium) punire coniuges, qui eas formalitates neglexerint; nequit tamen condiciones statuere, sine quibus impletis, matrimonium (a baptizatis) iniri nequit.

Coroll. III Legislator civilis nequit alicui baptizato simpliciter interdicere matrimonium. Sequitur ex dictis supra. Valet tamen exigere, ut v. g. servitio militari addicti ad tempus a matrimonio abstineant; neque ideo statui civili facultas conceditur statuendi impedimenta *proprie dicta* seu *directe* impediencia matrimonium; nam eiusmodi dispositio fieri nequit ratione ipsius matrimonii, sed ut ordini sociali consulatur: hinc qui eas transgreditur non peccat contra religionem, sicuti qui statuta ecclesiastica non servat. Ad haec Status civilis potest quandoque aliquem indirecte a matrimonio arcere, puta reum in carcerem coniciendo.

Coroll. IV. Per se non est obligatio servandi leges civiles, quae potestatem civilis legislatoris excedunt. Per accidens passim adest, scilicet ut praecaveantur perturbatio et damna secus coniugibus et proli secutura.

2. *Matrimonia non-baptizatorum. Matrimonium non baptizatorum regitur iure non solum divino, sed etiam civili, non autem ecclesiastico*. Patet tam ex documentis in Coroll. 1 assignandis, quam ex eo quod bonum commune exigit, ut contractus matrimonialis lege positivo - humana regatur. Atqui regimen contractus matrimonialis, a non baptizatis initi, non pertinet ad Ecclesiam, quia caret potestate in non baptizatos. Ergo testât, ut pertineat ad legislatorem civilem, non autem ad Ecclesiam. Caveat tamen, ne limites potestatis excedat puta aliquibus matrimonium simpliciter interdicendo, etc., quae in corollariis fusius exponemus.

¹. Cfr. Cone. Trid. sess. 24, can. 3, 4, 9, 12; constit. Pii VI *Auctorem fidei*, Syll. Pii IX (prop. 68-70, 74); constit. Leon. XIII *Arcanum*.

Coroll. I. Legislator civilis multo probabilius potest statuere impedimenta, tam prohibentia proprie dicta quam dirimentia, inter personas non baptizatas; item causas istas matrimonia respicientes pertractare. ' Etenim *primum* quidem bonum publicum exigere videtur, ut leges eo spectantes ferri possint. Atqui praeter principes civiles nequit assignari legislator competens, qui eiusmodi leges condere queat.

Maiores palet: a) ex eo quod ipsamet Ecclesia quoad matrimonia suorum subditorum eiusmodi leges necessarias esse duxit; b) ex communi praxi populorum aliquatenus excultorum; c) ex eo quod maxime convenit, quaedam matrimonia illicita et invalida esse, quae, spectato solo iure naturae, valida forent, puta matrimonia inita ante aetatem nubilem vel sine aliqua forma publica.

Minor primum sequitur ex eo, quod legislator competens non est Ecclesia, cui infideles non subiciuntur; neque alia auctoritas religiosa, quippe quae non existat vel saltem non sit legitima. Restat igitur, ut dicamus legislatori civili dictam potestatem competere. /Uterum argumentum deducitur ex solutionibus S. Off. et S. C. de Prop. Fid. ' Potestas exposita dici solet *devolutiva*, quia potestas in matrimonium, utpote rem sacram, per se soli potestati religiosae competit.

Coroll. II. Legislator civilis nequit non baptizato, qui matrimonii capax est, matrimonium absolute interdicere, puta ob rationes *eugenicarum*, ut dicuntur. Ita Leo XIII et Pius XI. Ratio autem est, quia ius contrahendi matrimonii ipso statu antiquius est, ideoque a statu, utpote ad bonum civium destinato, potius tegi debet, non autem ab eo potest exstingui. Accedit, quod auctoritas humana nequit directe impedire bonum speciei, i. e. legem ferre *eo fine* ut impediatur procreatio. Atqui prohibitio, si locum habeat, practice eo fine fit. *Maiores* deducitur ex eo, quod bonum speciei non subordinatur fini Status civilis.

Coroll. III. Legislator civilis nequit aliquem, ut non baptizatum, matrimonii incapacem reddere, puta mediis in nota 5 assignatis. Ita Pius XI et S. Off. Adde rationes modo (coroll. II) allatas. Accedit quod nec auctoritas publica potest directe mutilare innocentem (t. I, 740) ”.

Quatenus vero Legislator civilis possit malefactorem in poenam facultate generativa privare, expositum est t. I, n. 742.

Coroll. IV. Legislator civilis nequit, ut opinamur, praescribere *inspectionem medicam*, ante nuptias peragendam, nisi abusus gravis illud suaderet. Res enim, quae libertati in hac materia impedimento est, et negotium individuale tam intime afficit, non debet imponi nisi ob causam gravissimam, practice ob verum abusus. Verus autem abusus — non dico de casibus particularibus — non facile locum habebit, nec facile de eo constabit. Hinc ea relinquuntur parentibus vel etiam nupturientibus, qui, si placeat, testimonium medici probati possunt expostulare.

*. Cfr. Resemans, De competentia civili.-----Cfr. Esmein, Le Mariage, I, p. 343. -----'. 29 Oct. 1739; 20 Sept. 1854. -----'. 8 Oct. 1631; 26 Iun. 1820. -----'. Systema eugenicum ameliorationem genens intendit, utque istum finem obtineat, promovet leges, quae aliquibus matrimonium interdicunt, cosque generandi incapaces reddunt, puta per vasectomiam (apud viros), tubectomiam vel sapineetomiam (apud mulieres), etc. -----'. Encycl. Rerum novarum 15 Maii, 1891. -----'. Encycl. Casti connubii (A. A. S. 1930. p. 564). * Encycl. Casti connubii (A. A. S. 1930, p. 564 et 565). * 31 Mart. 1931. °. Encycl. Casti cinnubii, l. c.

SECTIO IV.

De proprietatibus matrimonii.

Duae praesertim assignantur matrimonii proprietates, scilicet *unitas* et *indissolubilitas*; quae quidem essentiales sunt atque in matrimonio Christiano peculiarem obtinent firmitatem (can. 1013, § 2).

CAPUT I.

De unitate matrimonii.

Unitas matrimonii consistit in coniunctione unius tantum viri cum una tantum muliere (Monogamia). Unitati adversantur *polyandria simultanea*, quae est coniunctio simultanea unius mulieris cum pluribus viris, et *polygamia simultanea*, quae est coniunctio simultanea unius viri cum pluribus mulieribus. Porro:

I. *Polyandria simultanea iure naturae prohibita est*; tum quia ius naturae repugnat pluribus capitibus in eadem societate; tum quia presumdatur prolis educatio, quae pertinet ad fines primarios matrimonii. Etenim ad educationem prolis requiritur cura tam patris quam matris. Iam vero ex eo quod plures viri eadem utuntur uxore oritur incertitudo, quis sit pater prolis nasciturae; quae incertitudo efficiet, ut nullus curam eius habeat (S. Thom. Suppi, q. 65, a. 1. ad 8).

II. *Polygamia iure naturae prohibita est*. Quod prohibita est Christianis, est de fide ex Cone. Frid. quod *omnibus* prohibita est. patet ex S. Scriptura.¹ Quod autem omnibus prohibita est *iure naturae*, eruitur ex eo quod adversatur finibus secundariis matrimonii; nimirum mutuo adiutorio, quod detrimentum capiet ex defectu pacificae cohabitationis; et sedationi concupiscentiae a parte uxorum, quibus singulis debitum non satis reddetur. Accedunt Instr. S. Off.,² et can. 1013 § 2, qui unitatem inter *essentiales* matrimonii proprietates accenset.

Polygamia in Veteri Lege — praeterquam ob rationem a Christo allegatam, i. e. ob duritiam cordis — a Deo etiam concessa fuit, ut genus humanum et praesertim gens iudaica citius multiplicaretur (cfr. S. Thom. Suppi, q. 65, a. 2). Dicta autem concessio etiam ad gentes extensa videtur. At Christus Dominus praedictam concessionem sustulit.³ ita ut in lege evangelica polygamia simultanea omnino et ubique prohibita sit.

¹ Sess. 24, can. 2. ----- ² Matth. XIX, 4 sq.-----³ 20 Iun. 1866 (Collect. 1354)
— * Matth. XIX, 4 sq.

CAPUT II.

DE INDISSOLUBILITATE MATRIMONII.

720 *Indissolubilitas* est proprietas, vi cuius vinculum matrimonii, viventibus coniugibus, solvi nequit.

Indissolubilitas distinguitur duplex, *intrinseca* et *extrinseca*. *Intrinseca* consistit in eo, quod matrimonium solvi nequit per causam, per quam exortum est, i. e. per consensum contrahentium. *Extrinsece indissolubile* dicitur matrimonium, quatenus per Deum non solvitur, et per aliam causam externam solvi nequit. Est igitur matrimonium *extrinsece solubile*, quatenus Deus aut statuerit, illud in quodam casu ipso facto solutum iri, aut alicui potestati facultatem illud solvendi tribuerit. Porro:

I. *Omne matrimonium est intrinsece omnino indissolubile*, i. e. per consensum contrahentium nunquam dissolvi potest. Patet ex S. Scriptura, ¹ ex Cone. Trid., ⁵ ex propositione 67 proscripta a Pio IX in Syllabo errorum, ⁷ et ex Encycl. Pie XI *Casti connubii*; item ex ratione. Matrimonium, utpote societas naturalis, debet esse de se aptum ad fines matrimonii, ad quos pertinet educatio. Atqui matrimonium solubile non est de se aptum ad educationem; siquidem tale matrimonium multum noceret educationi, quae requirit unionem parentum protractam, atque expostulat, ut parentes bona filiis relinquunt. Accedit quod solubilitas obstat amicitiae strictissimae, matrimonio propriae, atque mores coniugatorum periculis exponit (S. Thom. Contra Gent. l. 3, cap. 123; Suppl. q. 67, a. i; S. Alf. VI, 956). Accedit praeterea, quod matrimonium Christianorum eo, quod ad sacramenti dignitatem evectum est, novam firmitatem recepit.

II. *Quoad indissolubilitatem extrinsecam*, primum notes, nulli potestati humanae competere facultatem *propria auctoritate* solvendi quodcumque matrimonium; siquidem nulla potestas humana valet propria auctoritate solvere ius a superiore potestate constitutum, quale est ius naturale, vi cuius matrimonium solvi nequit. Hinc si quae potestas humana quaedam matrimonia solvere possit, id facere nequit nisi nomine Dei seu potestate vicaria, ut dicitur. Quibus praenotatis, quoad indissolubilitatem extrinsecam matrimonii, statuuntur haec:

i. *Matrimonium inter baptizatos*:

a) *Si est consummatum*, omnino indissolubile est. Patet i^o ex documentis ecclesiasticis, i. e. ex canonibus Conciliorum et Synodorum, ex

¹ Marc. X, 11; Luc. XVI, 18; 1 Cor. VII, 10, 11. ----- Sess. 24. -----'. Denz.,-
Bannw. n. 1767. ----- t A. A. S. 1930, p. 550-556, 558, 572-576.

decretis S. Sedis,' et ex can. 1118, qui edicit: « Matrimonium validum ratum et consummatum nulla humana potestate nullaque causa, praeter quam morte, dissolvi potest. » Deducitur 2° ex eo, quod Ecclesia tali potestate nunquam usa est. Ratio autem est, quia matrimonium ratum et consummatum ex ordinatione Dei perfecte repraesentat indissolubilem Christi cum Ecclesia unionem (p. 553).

Obi.: Christus Dominus promulgans in Evangelio indissolubilitatem matrimonii christiani tamen exceptionem fecit pro casu adulterii: < Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, *nisi ob fornicationem*, et aliam duxerit, moechatur » (Matth. XIX, 9). Ergo in casu adulterii unius compartis matrimonia etiam baptizatorum dissolvi possunt. Ita Graeci schismatici et plerique Protestantes.

Resp.: Uti patet e contextu et e locis parallelis (Marc. X, 11; Lua XVI, 18; i Cor. VII, 10, 11), Christus proclamavit absolutam indissolubilitatem vinculi matrimonialis, etiam pro casu adulterii. Ideo addidit absolute: < Et qui dimissam duxerit, moechatur. >

Quare dicendum est, clausulam exceptivam < nisi ob fornicationem > afficere tantum priorem partem sententiae < Quicumque dimiserit uxorem suam, moechatur (vel: facit eam moechari, Matth. V, 32), > non vero alteram partem sententiae: «Quicumque aliam duxerit, moechatur.»

Christus ergo Phariseis interrogantibus: < Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? » respondet, licitum quidem esse dimittere uxorem ob causam fornicationis; numquam tamen licere tali modo dimittere uxorem, ut quis aliam uxorem ducat, vivente priore. Aliis verbis: docet Christus, in casu adulterii unius compartis licitam esse separationem, uti dicunt, quoad torum et cohabitationem, non tamen Solvi ipsum vinculum matrimoniale.

b) *Si non est consummatum*, dissolvitur tum ipso iure per sollemnem professionem religiosam, tum per dispensationem a Sede Apostolica ex iusta causa concessam, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita (can. 1119). Dicitur:

a) *Per sollemnem professionem religiosam*; quod agnoscitur in iure Decretalium tam ab Alexandro III,' quam ab Innocentio ITT;' quodque de fide est ex Cone. Trid. Ceterum bene notes, dictam vim non competere professioni *simplici*, utut in Societate lesu vel a monialibus emissae, nec ipsi *Ordinis* susceptioni, nec voto castitatis in susceptione Ordinis sollemnizato.⁵ Denique cum matrimonium non solvatur nisi ipso momento professionis sollemnis, altera pars ante eam emissam ad novas nuptias convolare nequit.

Disputatur, utrum sollemnis professio religiosa iure *ecclesiastico*,* an iure

⁵. Cfr. De S_mET, De spons, et matrim. ' n. 358, 359.-----* C. 2 (4) et 7, X, III, 32. -----' C. 14. X. HI, 32. ----- ' Sess. 24, can, 6. ----- ' Cfr. De S_{met}, *0. c.* n. 336. 337. ----- * Intelligas tamen ius ecclesiasticum vicarium — ut ita dicam — quia Ecclesia nequit solvere matrimonium nisi potestate vicaria p. 548.

divino positivo matrimonium solvat. Iam vero videtur illud solvere iure ecclesiastico, non autem iure divino positivo. Etenim *primuni* sententia, quae ius divinum positivum astruit, non probatur, quamvis tale assertum probandum videatur. *Deinde* a priori parum probabile videtur, rei, quae solius instituti ecclesiastici est, scilicet sollemnitati votorum,³ iure divino competere vim solvendi matrimonium. *Tum* votum sollemne et simplex natura seu substantia videntur non differre;⁴ quo posito, aegre admittitur, priori iure divino inesse vim irritativam matrimonii, cum de altero idem affirmari nequeat. *Denique* sollemnis professio, spectato solo iure divino positivo, non *dirimit* matrimonium *contrahendum*, ita ut posterius, spectato dicto solo iure, cum sollemni professione componi possit; quo posito, vix admitti potest, matrimonium *contractum*, attento solo iure divino positivo, sollemni professione *dissolvi*.

Obi.: Cone. Trid. edicit: «Si quis dixerit matrimonium ratum non consummatum per sollemnem religionis professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit. > » Hinc solutio dicti matrimonii per sollemnem professionem est veritas dogmatica, immutabilis. Atqui si admittas ius ecclesiasticum, professio sollemnis privilegio privari potest.

Resp.: Canon Cone. Trid. oppositus non magis probat ius divinum, quam can. 9, sess. 13 et can. 2, sess. 23 comprobant, praeceptum paschale et Ordines minores esse iuris divini. Canones citati damnant errores haereticorum quoad statuta Ecclesiae; nimirum qui dictis statutis vim denegant, Ecclesiae potestatem negant; quod haereticum est.⁴

Nota. Sollemnis professio religiosa non videtur solvere matrimonium initum inter non baptizatos, et consummatum in infidelitate, etiamsi post conversionem non fuerit consummatum; quandoquidem nullo e documento ecclesiastico patet, eiusmodi vim dictae professioni inesse, quamvis ii, qui censeant, matrimonium iure naturali vel divino positivo per sollemnem professionem solvi, maiori iure quam alii vim praedictam ei ascribant. ‘

β) Per dispensationem a Sede Apostolica et iusta causa concessam. Patet ex constanti praxi Ecclesiae. ‘ Requiritur tamen causa iusta, quia Ecclesia potestate vicaria procedit; causae autem iustae sunt e. g. notabilis error qualitatis in matrimonio contrahendo; voluntaria et nimis protracta unius coniugis dilatio ad matrimonium consummandum, extraordinariae et implacabiles coniugum inimicitiae; superveniens morbus, ille praesertim qui usum matrimonii impedit; superveniens crimen, maxime si delinquenti diuturna poena carceris infligitur; probabilis unius coniugis impotentia, quam tamen aut antecedentem fuisse aut perpetuam esse probari non potest: asserta sed sufficienter non probata matrimonii nullitas (e. g. ex capite vis et metus), coniuncta cum certitudine inconsummationis. ‘ Si casus et causa occurrere videantur, res deferatur ad Ordi-

³. S. Beliarminus (de monachis, l. 2. c. 38) et alii censent, matrimonium sollemni professione solvi vi iuris naturae, i. e. ex ipsa natura professionis sollemnis.

⁴ De officiis religiosorum, t. I. n. 1218. ----- ‘. Sess. 24, can. 6. -----\ Aert-nys-DamEN, o. c. II, n. 924; Gasparri, o. c. n. 1082. * Cfr. De Smet, o. c. n. 339 -----* Cfr. De Smet, o. c. n. 328, 332.-----Vlaming, o. c. n. 606

narium atque per ipsum recurratur ad S. Sedem, ut scilicet inutiles ambages evitentur.

Nota. Data a Sancta Sede dispensatio super matrimonio rato et non consummato vel facta permissio transitus ad alias nuptias ob praesumptam coniugis mortem, sccumfert semper dispensationem ab impedimento proveniente ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii, si qua opus sit (can. 1053).

2. *Matrimonium inter partem baptizatam et partem non baptizatam:*

a) *Si non est consummatum*, dissolvitur — ut dictum est de matrimonio inito inter baptizatos — tum ipso iure per sollemnem professionem religiosam, tum per dispensationem a Sede Apostolica ex iusta causa concessam (can. 1119).

b) *Si est consummatum* pariter probabilissime a S. Sede dissolvi potest, secundum doctrinam mox tradendam, qua a S. Pontifice solvi potest quodvis matrimonium, quod non fuerit post *utriusque* partis baptismum consummatum, excepto solo matrimonio, cuius neutra pars baptizata est.

3. *Matrimonium inter non baptizatos:*

a). *Si nulla pars ad fidem convertitur* i. e. baptizatur, etiam extrinsece indissolubile est. Eiusmodi enim matrimonium solvi nequit; neque per potestatem civilem, quippe quae nequeat solvere ius naturale (p. 548); neque per S. Pontificem, quippe qui potestate, etiam vicaria, in infideles careat; neque vi alicuius legis, qua Deus statuit, matrimonium in aliquo casu solutum iri. In Lege Veteri quidem Iudaeis concessa erat facultas dandi libellum repudii ad dimittendas uxores; quae facultas etiam ad gentes extensa videtur. ' Sed Christus Dominus libellum repudii revocavit, et matrimonio primitivam suam indissolubilitatem restituit, ut patet ex Matth. '

b) *Si una pars ad fidem convertitur:*

a) Solvitur, positis ponendis, in favorem fidei ex privilegio Paulino (can. 1120. § 1) seu *in casu Apostoli*, ut dicitur; de privilegio Paulino speciatim dicetur in scholion.

Pariter solvi potest a S. Sede: certo quidem, si matrimonium post conversionem non fuerit consummatum; probabilissime, etiamsi post conversionem consummatum fuerit. Sequitur ex dicendis sub c).

'. In Veteri Lege erat divortium *quoad vinculum*. Etenim: 1° Uxor repudiata poterat alteri viro nubere. 2° Altero viro mortuo, prior vir non poterat eam in uxorem recipere, sed ipsa alteri nubere non prohibetur (Deuter: XXIV, 1-4)

* Cap. XIX, 3 «Q-

c) Si *utraque pars ad fidem convertitur*, solvi potest a S. Sede: certo, si matrimonium non fuerit consummatum post conversionem seu baptismum unius ex conversis; probabilissime, etiamsi post conversionem unius ex conversis consummatum fuerit; non autem, si fuerit consummatum post utriusque conversionem. Dicitur:

a) *Certo, si non fuerit consummatum post baptismum unius ex conversis*. Nam ex documentis ecclesiasticis, maxime ex Constitutione Gregorii XIII *Populis ac nationibus*¹ deducitur, eiusmodi matrimonia solvi posse. Atqui non solvuntur vi privilegii Paulini, quod non respicit matrimonium duorum infidelium conversorum (n. 721).

Probatur maior: Constitutio Gregorii XIII decernit: «Attendentes huiusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censi, ut necessitate suadente dissolvi non possint... concedimus facultatem dispensandi,... ut matrimonium cum quovis fidei... contrahere... valeant, dummodo constet,... coniugem absentem moneri legitime non posse.... Quae quidem matrimonia, etiamsi postea innotuerit coniuges priores infideles suam voluntatem iuste impeditos declarare non potuisse, *et ad fidem etiam tempore transacti secundi matrimonii conversos fuisse*, nihilominus rescindi nunquam debere, sed valida et firma esse. » Atqui haec saltem valere debent, si matrimonium non fuerit consummatum post baptismum unius ex conversis.

β) *Probabilissime, etiamsi post conversionem unius c conversis consummatum fuerit*. Ita auctores iam satis communiter. Ratio autem videtur esse, quia in casu matrimonium — utpote nondum èt utriusque partis sacramento elevatum, èt post sacramentum, ab utraque parte receptum, consummatum — non perfecte repraesentat unionem Christi cum Ecclesia, ideoque plena firmitate caret. '

γ) *Non autem, si fuerit consummatum post utriusque partis conversionem seu baptismum*; quod deducitur *primum* ex eo, quod in casu videtur haberi matrimonium ratum (n. 713) et — quod ponitur — consummatum: deinde ex eo, quod Ecclesia eiusmodi matrimonia nunquam solvit. Accedit consensus theologorum et canonistarum.

Conclusio. S Pontifex, dummodo unus saltem coniugum sit baptizatus, dissolvere potest potestate vicaria ex proportionata causa omne matrimonium, quod non fuit consummatum post utriusque partis baptismum.

In eis, quae praedictam conclusionem fundant, probandis, solum documentis divinis (S. Scriptura) et ecclesiasticis innixi sumus. Rationem autem intrinsecam hisce illustrare iuvat: Indissolubitas matrimonii ex duplici oritur fonte, ex

¹ 25 Iun. 1585. -----'. Cfr. Encycl. Pii XI *Casii connubii* (A. A. S. 1930, p. 552).

iure naturali et ex iure divino positivo; ex iure naturali, quatenus tam bonum prolis quam bonum contrahentium indissolubilitatem exigit; ex iure divino positivo, quatenus matrimonium a Deo statutum fuit adumbratio divinae illius et indissolubilis unionis inter Christum et Ecclesiam; quae quidem adumbratio seu mystica significatio non tantum sacramento matrimonii, sed, testibus SS. Pontificibus¹ et theologis, omni matrimonio indita est. Perfectius autem indita est sacramento matrimonii quam matrimonio, quod non est sacramentum, quia sacrum, quod sacramento matrimonii magis inest, magis natum est rationem repraesentandi sacram illam unionem recipere. Porro perfectius indita est matrimonio, quod non est sacramentum, consummato, quam non consummato; item matrimonio sacramentali consummato, quam non consummato,* quia vinculum, quod reali carnis traditione ratificatum fuit, magis natum est recipere rationem adumbrandi perfectam illam Christi cum Ecclesia unionem; quin etiam matrimonium sacramentale, nondum consummatum, secundum auctores magis dissolubilem Christi cum anima unionem repraesentat. Atque haec rationem diversi gradus indissolubilitatis satis exhibere videntur.

SCHOLION I.

De privilegio Paulino.

Legitimum inter baptizatos matrimonium, licet consummatum, solvi- 721
tur in favorem fidei ex privilegio Paulino (can. 1120. § 1) seu *in casu Apostoli*, ut dicitur; de quo uberius agendum.

I. Notio summaria privilegii. Consistit privilegium in eo. quod coniux, qui in infidelitate cum alio infideli matrimonium iniit, potest, suscepto Baptismo, si altera pars in infidelitate persistit et discedit, ad novas nuptias transire. Novis autem nuptiis prius matrimonium, etiamsi consummatum sit, dissolvitur.

II. Exsistentia privilegii patet ex hisce S. Pauli: «Si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. Quodsi infidelis discedit, discedat: non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus. >'

Disputatur, utrum Apostolus privilegium a Deo constitutum promulgaverit tantum, an vi specialis facultatis, a Christo Apostolis concessae, illud instituerit.

¹ Leo XIII, Encycl. *Arcanum*; Pius XI, Encycl. *Casti connubii* (A. A. S. 1930 P. 570). ----- ² Eph. V, 32. ----- Encycl. Pii XI *Casti connubii* (A. A. S. 1930, P. 552. 570) ----- * i Cor. VII, 12-15.

Priori sententiae, quam S. Alfonsus (VI, 955) et plerique auctores amplectuntur, favent S. C. de Prop. Fidel et S. Off., quod pluries docuit, originem privilegii» a *Christo Domino concessi et per Apostolum i'aulum promulgati.* > '

III. Conditiones privilegii. Ut vi privilegii Paulini ad novas nuptias transire liceat, requiritur: i° ut matrimonium contractum sit inter duos infideles; 2° ut unus e coniugibus ad religionem Christianam convertatur; 3° ut alter coniux usque ad novas nuptias persistat in infidelitate; 4° ut alter coniux post Baptismum partis fidelis ab hac physice vel moraliter discedat; 5° ut per interpellationem de discessu constet, nisi Sedes Apostolica aliud declaraverit. Dicitur:

1. *Ut matrimonium contractum sit inter duos infideles* (can. 1120, § j). Hinc privilegio non est locus: i° si baptizatus in Ecclesia catholica, obtenta dispensatione ab impedimento disparitatis cultus, cum infideli contraxerit (can. 1120, § 2); 2° si acatholicus baptizatus cum infideli nuptias contraxerit; quod valet etiamsi dictus acatholicus ad Ecclesiam catholicam convertatur (cfr. can. 1120. § 1). Aliqui quidem censent, acatholicum baptizatum, qui religionem catholicam amplectatur, privilegio frui posse, quia vere convertitur.⁴ Sed negandum videtur, quia conversio semper intellecta fuit de *Baptismo.* '

Obi. i. Can. 1120 § 2 edicit: « Hoc privilegium non obtinet in matrimonio inter partem baptizatam et partem non baptizatam inito cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus. j) Ergo obtinet in matrimonio inter partem baptizatam et partem non baptizatam inito *sine* dispensatione ab impedimento disparitatis cultus, ut si pars schismatica vel haeretica cum parte non baptizata contrahit.

Resp. Ex eo quod prius non obtinet, non necessario deducitur, alterum obtinere; illud de facto deduci non posse, sequitur ex eis, quibus probatur, requiri, ut matrimonium contractum sit inter *duos infideles*, i. e. ex S. Scriptura, * ex responsis S. Off.' et ex sensu obvio can. 1120. § 1.

Obi. 2. Ecclesia de facto dispensavit in matrimonio inter partem non baptizatam et partem baptizatam in schismate vel in haeresi.

Resp. Transeat; siquidem non quaeritur de dispensatione ab Ecclesia concessa, sed de privilegio Paulino.

2. *Ut unus e coniugibus ad religionem christianam convertatur*, i. e. baptizetur, idque sive in Ecclesia catholica sive in aliqua secta Christiana. Dicitur:

*. Collect, n. 1305 sq.-----'. V. g. in Instruet, ad Vie. Apost. Natal, 11 Iui. 1866 (Collect n. 1295). ----- '. S. Off. ad Episc. Coccin. 5 aug. 1759 ad 4 (Collect, n. 421); In Nankin. 5 Mart. 1852 (Collect, η. 1070). * Ami du Clergé, 1921, p. 69 sq. et p. 234 sq. '. Cfr. GrEGOr i a n u m, 1923, p. 241 sq. et p. 329 sq. * 1 Cor. VII, 12-15. ---- '. 5 Aug. 1759. ad 4 (Collect, n. 421); 5 Mart. 1852 (Collect, η. 1070).

a) *Baptizetur*; hinc etiam catechumeni ante baptismum privilegio frui *nequeunt*

b) *Sive in Ecclesia catholica sive in aliqua secta Christiana*. Pauci hoc negant, censentque requiri, ut coniux infidelis ad fidem *catholicam* convertatur; innituntur autem tam verbis Pauli *frater, soror, fidelis*, quam cap. 6 de *divortiis*, ubi dicitur: Si alter « ad fidem catholicam convertatur. » Sed Traditio docet, fundamentum privilegii esse *sacramentum fidei* seu Baptismum.³ Si Baptismus partis conversae dubius est, ut plurimum difficultas iteratione Baptismi (sub conditione) auferatur; nam in casu Baptismi dubii non potest fieri locus privilegio Paulino.⁷ Si dubium de Baptismo eiusve valore exsurgit post novum matrimonium contractum, ad S. Officium recurratur.

3. *Ut alter coniux usque ad novas nuptias persistat in infidelitate*, i. e. non baptizetur. Ubi primum etiam alter coniux baptizatur, iam novum matrimonium iniri nequit.*

4. *Ut alter coniux post Baptismum partis fidelis ab hac physice vel moraliter discedat*. Itaque non sufficit, ut pars infidelis non baptizetur, sed praeterea requiritur discessus; atque quidem discessus *post Baptismum* partis fidelis; discessus ante Baptismum non valet. Ceterum sufficit discessus tam physicus quam moralis.

a) *Physice discedit*: i° qui ob quamcumque causam *non vult* cohabitare. Hic tamen discessus non sufficit, si pars fidelis post Baptismum receptum causam iustam discedendi parti infideli praebuerit (can. 1123).¹ Dixi *post Baptismum*, quia Baptismus omnia praeterita abluit. *Physice discedit*: 2° qui vult quidem cohabitare, sed *physice ab eo impeditur*, modo non impediatur ob causam a parte fidei post Baptismum positam. Casus adest, v. g. si pars infidelis in carcere detinetur, nec spes est, fore ut brevi liberetur. Id ab aliquibus negatur, qui scilicet malitiosum discessum exigunt; sed huic sententiae obstat responsum S. Off.⁶

b) *Moraliter discedit*: i° qui non vult cohabitare *sine contumelia Creatoris*, puta si pars infidelis formalem religioni iniuriam infert, vel partem fidelem ad peccata irreligiositatis, luxuriae etc. importune excitat, vel eam a praeceptis religionis implendis impedit, vel prolem religiose educari recusat. *Moraliter discedit*: 2° qui non vult *pacifice* cohabitare, puta si pars infidelis compartem sine iusta causa saeve tractat, vel concubinatui non renuntiat, vel — ut addendum videtur — saepius adulterium committit aut aliis vitiis continuatis vitam coniugalem in servitutem redigit (S. Alf. VI, 956).

¹. S. C. de Prop. Fid. 10 Ian. 1803 (Collect, n. 665). S. Off. 13 Mart. 1901. -----

Cfr. *Gregorianum*, 1. c. ---- S. Off. 8 Mart. 1911. Potest tamen S. Pontifex, positus ponendis, vicaria potestate matrimonium prius initum solve (n. 722).

³ C. Gaudemus, 8. De Divortiis. ----- ⁷. S. Off. 5. Aug. 1759, ad 2 (Collect, n. 42i); S. C. de Prop. Fide, 30 Ian. 1807 (Collect, n. 690). — ⁶. 8 Iui. 1891 (Collect, n. 1760). ----- ². S. Off. 14 Bec. 1848, ad 2 (Collect, n. 1036).

Quod coniux infidelis prius sine contumelia Creatoris et pacifice cohabitavit, non impedit, quominus locus sit privilegio, ut infidelis postea physice vel moraliter discedat, idque valet, etiamsi coniux fidelis post baptismum denuo cum parte infideli matrimonium consummaverit, (can. 1124).

5. *Ut per interpellationem de discessu constet, nisi Sedes Apostolica aliud declaraverit* (can. 1121).

a) Dubium est, quo iure interpellatio requiratur; item, num necessaria sit ad valorem novi matrimonii. Sententiae affirmanti favent haec can. 1121, § 1: « Antequam coniux conversus.... *valide* contrahit, debet... partem non baptizatam interpellare. » — Porro interpellationes regulariter fieri debent post Baptismum — Pars autem infidelis rogari debet: 1° an velit et ipsa converti ac Baptismum suscipere; 2° an saltem velit secum cohabitare pacifice sine contumelia Creatoris (can. 1121, § 1, 1° et 2°).

b) Interpellationes fiant regulariter, forma saltem summaria et extraiudiciali, de auctoritate Ordinarii coniugis conversi, a quo Ordinario concedendae sunt quoque coniugi infideli, si quidem eas petierit, induciae ad deliberandum, eo tamen monito, fore ut, induciis inutiliter praeterlapsis, responsio praesumatur negativa. — Interpellationes etiam privatim factae ab ipsa parte conversa, valent, imo sunt etiam licitae, si forma superius praescripta servari nequeat; hoc tamen in casu de ipsis, pro foro externo, constare debet duobus saltem testibus vel alio legitimo probationis modo (can. 1122). — *Unica* interpellatio sufficit, ita ut iteratio merae caritatis sit.⁵ Imo interpellatio ne tunc quidem iterari debet, quum coniux infidelis prius pacifice habitavit, postea vero discedit.

c) Interpellatio facienda est. *nisi Sedes Apostolica aliud declaraverit*. Adhaec Episcopis. Vicariis et Praefectis Apostolicis concedi solet facultas in certis adiunctis dispensandi.

Nota. Ea quae matrimonium respiciunt in constitutionibus Pauli III *Altitudo*, 1 lun. 1537; S. Pii V, *Romani Pontificis*, 2 Aug. 1571; Gregorii XIII, *Populis*, 25 Ian. 1585, quaeque pro peculiaribus locis scripta sunt, ad alias quoque regiones in eisdem adiunctis extenduntur (can. 1125). Dicitur *ad alias regiones*, i. e. ubique terrarum, in eisdem adiunctis. Porro :

1° Paulus VII decernit, « ut polygami qui ante conversionem plures iuxta eorum mores habebant uxores, et non recordantur, quam primo acceperint, conversi ad fidem, unam ex illis accipiant, quam voluerint, ut cum ea matrimonium contra-

*. S. Off. 5- Aug. 1759 (Collect, n. 924); 4 Iui. 1855 (Collect, n. 950). Cfr. S. Off. 16 Sept. 1824 (Collect n. 784); 12 lun. 1850 (Collect, n. 1044). Cfr. S. C. de Prop. Fid. 17 Ian. 1836. ad 1 (Collect, n. 845). ----- 4. S. Off. 13 April. 1859 (Collect, n. 1175); 3 lun. 1874 (Collect, n. 1415).----- . Off. 12 lun. 1850, ad i (Collect, n. 1044).

hanl per verba de praesenti, ut mons est; qui vero recordantur quam primo acceperint, aliis dimissis, eam retineant. Ac eis concedimus, ut coniuncti etiam in tertio gradu tam consanguinitatis, quam affinitatis, non excludantur a matrimoniis contrahendis. » Idem valet de muliere, quae in polyandria vixit.

2° Pius V declarat, quod iidem, etiamsi recordantur, quatenus fuerit prima uxor, cum uxore, quae cum ipsis fuerit baptizata, remanere valeant, aliis dimissis. Attamen prima uxor, si cognoscatur aliquibus, prius interpellanda videtur, num velit converti. Textus Pii V illud quidem non expresse edicit, sed suadetur formula in S. C. de Prop. Tid., n. 23, ubi in eodem casu Ordinariis conceditur facultas dispensandi sub hac conditione, quod legitima uxor conversi expresse recusaverit conversionem. Sufficit autem priorem uxorem, si cognoscatur, interpellare, an velit *converti*; altera interpellatio quoad pacificam cohabitationem potest omitti.

3° Gregorius XIII locorum Ordinariis, parochis et confessariis¹ Societatis Iesu concedit facultatem dispensandi cum infidelibus conversis, ut, coniuge infideli relicto, cuivis fidei nubant, consensu infidelis minime requisito aut responso non exspectato, « dummodo constet, etiam summarie et extraiudicialiter, coniugem, ut praefertur, absentem moneri legitime non posse, aut monitum intra tempus in eadem monitione praefixum suam voluntatem non significasse. » Plures ex variis responsis S. Off. concludunt, has facultates extendi posse ad casum ubi constat, interpellationem inutilem fore.² Addit S. Pontifex: « quae quidem matrimonia, etiamsi postea innotuerit coniuges priores infideles suam voluntatem iuste impeditos declarare non potuisse, et ad fidem etiam tempore contracti secundi matrimonii conversos fuisse, nihilominus rescindi nunquam debere, sed valida et firma, prolemque inde suscipiendam legitimam fore decernimus. »

IV. Usus privilegii. 1. Si infidelis interpellatus negat aut conversionem *et* debitam cohabitationem, aut solam debitam cohabitationem. non conversionem; item si respondet, se velle quidem pacifice cohabitare, sed impeditur, quominus voluntatem exsequatur, coniux fidelis potest ad novas nuptias transire (can. 1123), modo tamen, si coniux infidelis admittat conversionem, ante huius Baptismum nuptias ineat. Praeterea ad liceitatem requiritur, ut Ordinarius eiusve delegatus declaraverit, ad usum privilegii posse procedi.

2. Si infidelis nihil respondet, videndum, num interpellatio ad ipsum pervenerit et facile potuerit respondere, ita ut ex negato responso discessus colligi possit. Si res dubia manet, nec ex iterata interpellatione fructus speratur, impetretur dispensatio ab interpellatione.

3. Coniux fidelis potest novas nuptias inire cum persona *catholica tantum* (cfr. can. 1123, 1124). Nisi dispensatio obtineatur, matrimonium cum persona haeretica illicitum; cum infideli, ob disparitatem cultus invalidum erit. Ceterum notes:

¹. «Spectato canone 1125, facultas nunc ad omnes confessarios extendenda videtur» (Aertnys-Damen, II, 922, qu. 1°). ----- ². Cfr. Vermeersch, De casu Apostoli, n. 77.

a) Si infidelis admittit et conversionem et debitam cohabitationem, fidelis, ut patet, tenetur cum eo cohabitare.

b) Si infidelis admittit debitam cohabitationem, non autem conversionem, fidelis quidem novum matrimonium contrahere nequit; potest tamen — aequae ac coniux fidelis, cuius compars in hacresim incidit — divortium a toro et cohabitatione instituere, postquam, monitione praemissa, per rationabile tempus conversionem exspectaverit. Haec est doctrina et praxis Ecclesiae. '

4. Novis nuptiis solvitur prius matrimonium, ita ut pars infidelis post istas contractas, non antea, valide novum matrimonium contrahere possit (can. 1126; S. Alf. VI, 957)'. Per professionem sollemnem, quam coniux fidelis forte emittat, prius matrimonium solvi, satis communiter negatur. Denique novae nuptiae ab Ecclesia habentur pro primis, ita ut coniux fidelis non censeatur bigamus.

SCHOLION II.

De privilegio fidei.

722 *Privilegium fidei in re dubia gaudet favore iuris* (can. 1127). Dicitur:

I. *Privilegium fidei.* Iam vero privilegium fidei est privilegium, quod vi potestatis Ecclesiae solvendi quaedam matrimonia conceditur converso ad fidem, in ordine ad matrimonium.

II. *In re dubia* i. e. dubia post diligens examen institutum; quo instituto, casus adest:

1. Si dubitatur de facto vel de valore matrimonii ante baptismum initi.

2. Si dubitatur, quaenam fuerit prima uxor ex pluribus ante baptismum assumptis.

3. Si dubitatur, num adsint requisita, ut conversus vi privilegii Paulini novum matrimonium cum persona catholica contrahere possit. Si tamen dubium respicit interpellationes, et ex earum iteratione fructus non speratur, dispensatio ab interpellationibus impetranda est.

4. Si dubitatur de facto vel de valore baptismi, ab una parte recepti; non vero, si *utraque* pars dubie valide baptizata est. Etenim legislator enuntiando principium, can. 1127 statutum, non distinguit inter matrimonia consummata et non consummata, ita ut, si in posteriori hypothesis matrimonia consummata non respiciat, nec alteram speciem, a. v. nulla

*. Cfr. Wernz-Vidal, n. 702. ----- '. Constit. Bencd. XIV, *Postremo mense*, 28 Febr. 1747.

matrimonia respicere censendus sit. Atqui in hypothese posteriori non respicit matrimonia consummata, quia haec in ista hypothese probabiliter *rata et consummata*, i. e. *omnino indissolubilia* sunt. Ergo in posteriori hypothese nulla matrimonia respicit, seu principium applicari nequit.

III. *Gaudet favore iuris*, i. e. in casibus expositis parti conversae ius est eligendi, quod ipsi in ordine ad matrimonium favet. Hinc:

1. In dubio de valore matrimonii, ante baptismum contracti, *potest* novum matrimonium inire.

2. In dubio, quatenus fuerit prima uxor, potest ex uxoribus, quas ante baptismum assumpsit, accipere quam maluerit.

3. In dubio de requisitis, ut conversus possit novum matrimonium cum parte catholica inire, ius habet illud faciendi.

4. In dubio de facto vel de valore baptismi, in Ecclesia Catholica recepti, potest novum matrimonium contrahere.

Nota. In singulis tamen dubiis expositis recurrendum est ad S. Officium, quod causam cognoscat (can. 247, § 3) vel ad alium, cui ista facultas forte concessa est.

SCHOLION III.

De favore iuris, quod matrimonio competit.

Matrimonium gaudet favore iuris; quare in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur, salvo praescripto can. 1127 (can. 1014). Dicitur:

I. *Gaudet favore iuris*, i. e. favor, quo matrimonium gaudet, est favor *iuris*, non *iuris et de iure*, ita ut demonstratio contrarii admittatur, autem favor iuris involvat, nunc exponetur.

II. *Quare in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur.* Intelligas dubium, post diligens examen persistens. Quo posito:

1. *In dubio iuris*, i. e. in dubio, num matrimonium celebratum validum sit, habendum est ut validum, donec nullitas probetur.

2. *In dubio facti* standum est pro inito matrimonio, quando vinculum inter partes nomine et possessione matrimonii gaudet, a. v. publice pro matrimonio habetur.

Ratio autem est, quia bonum prolis et commune expostulat, ut matrimonia persistent, quamdiu non certo nulla sunt (S. Alf. VI, 003 sq.).

3- *Salvo praescripto can. ii2* In quo canone spectato, si alteruter ex coniugibus infidelibus convertatur, et dubitetur de valore matrimonii ante baptismum initi, novum matrimonium ab autoritate competente permitti potest (n. 722).

SECTIO V

De effectibus matrimonii.

724 I. Divisio effectuum. Effectus matrimonii dividuntur:

1. *Ratione connexionis*, in *inseparabiles* et *separabiles*. *Inseparabiles* sunt, qui sponte et necessario ex matrimonio (valido) profluunt. Eiusmodi sunt v. g. quod veri coniuges pro talibus haberi debent; quod enascitur inter coniuges vinculum natura sua perpetuum et exclusivum (can. ii 10); quod utrique coniugi ab ipso matrimonii initio aequum ius et officium est quod attinet ad actus proprios coniugalitatis vitae (can. un), etc. *Separabiles* sunt, qui accidentaliter seu extrinsece matrimonio accedunt; atque dicuntur *ecclesiastici* vel *civiles*, prout ex iure canonico vel ex iure civili ortum ducunt. Effectus *ecclesiastici* sunt v. g. quod, nisi speciali iure aliud cautum sit, uxor circa canonicos effectus particeps efficitur status mariti (can. 1112), ius patronatus ecclesiastici patrifamilias concessi etc. Effectus *civiles* sunt v. g. nobilitatis comparti vel proli obveniendi, ius suffragii politici patrifamilias competentis.

2. *Ratione participantium*, in effectus *utrique coniugi communes*, et in effectus *marito, uxori vel filiis proprios*.

II. Diversi effectus matrimonii 1. Effectus *utrique coniugi communes* sunt :

- a) Vinculum natura sua perpetuum et exclusivum (can. ii 10).
- b) Aequum ius et officium quod attinet ad actus proprios coniugalitatis vitae (can. un).
- c) Obligatio prolis educationem, tum religiosam et moralem, tum physicam et civilem pro viribus curandi, et etiam temporali eius bono providendi (can. 1113).

2. Effectus *marito proprii* sunt: potestas maritalis in uxorem, et patris in filios.

3. Effectus *uxori proprii* sunt: subiectio marito; item participatio status mariti circa effectus canonicos, nisi iure speciali aliud cautum sit (can. 112), puta quod gaudet domicilio mariti (can. 93. § 1) etc.

4. *Effectus filiis proprii* praesertim est *legimitas*; de hac autem deque materiis huic affinibus, quippe quae toties recurrant, speciatim dicemus in scholion.

SCHOLION.

De legitimitate ' et materiis ei affinibus.

Dicemus de legitimitate, de legitimis, de illegitimis et de legitimatione.

I. Legitimitas est prolis legitimae vel legitimatae qualitas, quae deter- 725
minatos quosdam effectus postea exponendos producit.

II. Legitimi. Spectato iure naturae, legitimi sunt filii concepti ex 726
matrimonio valido. Spectato autem iure *canonico*, legitimi sunt, exceptis
excipiendis :

1. *Concepti* ex matrimonio valido vel putativo.³ Dicitur *ex* matrimo-
nio, i. e. ex matre iuncta matrimonio et viro, cui matrimonio iuncta est
(can. 1114).

2. *Nati* ex matrimonio valido vel putativo, etiamsi parentes tempore
conceptionis nondum matrimonium iniissent.

3. *In utero gestati*, stante matrimonio inter gestantem et patrem pro-
lis, etiamsi conceptio ante matrimonium locum habuerit, et pater (vel
mater) ante nativitatem prolis moriatur, ita ut proles nec concepta nec
nata sit ex matrimonio. Praedicti legitimi dicendi sunt ob paritatem ra-
tionis vel, si malis, ob formalem aequalitatem huius casus cum casu
prolis mere natae ex matrimonio; hinc canon 1114 etiam illos compre-
hendere censetur.

Dixi *exceptis excipiendis*, quia illegitimi sunt illi, qui concepti aut nati
sunt ex matrimonio valido vel putativo parentum, quibus ob sollemnem
professionem vel susceptum ordinem sacrum usus matrimonii antea
contracti tempore conceptionis prohibitus erat (can. 1114). Notes: *antea*
contracti; hinc proles nata e matrimonio inter astrictum voto sollemni
et aliam, sed cum dispensatione inito, etsi forte concepta sit ante
matrimonium, non est illegitima, quia non agitur de matrimonio ante
votum contracto. Ceterum notes :

a) Concepti aut nati *in* matrimonio (i. e. ex matre matrimonio iuncta)
habentur concepti aut nati *ex* matrimonio (i. e. ex matre et viro, cui
matrimonio iuncta est), ideoque legitimi habentur, nisi contrarium evi-
dentibus argumentis probetur (can. 1115, § 1). Probatur v. g. monsan-
do, copulam tempore utili ad conceptionem (i. e. a die 300 usque ad
diem 180 ante nativitatem)' puta ob infirmitatem, ob absentiam locum

³. Cfr. Schmitz, Die Stellung der unehlichen Kindern im geltenden kan. Recht;
Muller, d. BRS apud Ned. Kath. Stemmen, 1931, p. 15 sq. et p. 33 sq. ----- * Matri-
monium invalidum dicitur *putativum*, si in bona fide ab una saltem parte celebra-
tum fuerit, donec utraque pars de eiusdem nullitate certa evadat (can. 1015, § 4).
Disputatur, num matrimonium invalidum ob defectum formae unquam pro puta-
tivo haberi possit. ----- * Tempus utile ita computatur, quia nativitas locum ha-
bere solet inter 180-300 dies post conceptionem.

non habuisse. Declaratio viri vel mulieris, etiamsi iuramento firmetur, non sufficit. Dixi: legitimi *habentur*, non tamen per se ex ordinaria praesumptione *iuris*, quippe quae ad aliquos tantum restricta sit. Scilicet:

b) Concepti aut nati *in* matrimonio praesumuntur concepti aut nati *ex* matrimonio, et consequenter praesumuntur legitimi, si nati sunt saltem post sex menses a die celebrati matrimonii, vel intra decem menses a die dissolutae vitae coniugalis (can. 1115, § 2). Si filius intra sex menses a die dissolutae vitae coniugalis nascitur, et vir prolem natam suam esse statim negaverit, atque alia quoque pro asserti veritate militant, praesumptio viro patrocinator, et alii parti incumbit onus probandi, ipsum i. e. virum esse patrem.

c) In dubio, num proles concepta aut nata sit *in* matrimonio — puta filios expositos — habenda videtur legitima; siquidem habenda videtur concepta et nata *in* matrimonio, itemque *ex* matrimonio, quia delictum non praesumitur; quo posito, etiam habenda est legitima, nisi contrarium probetur.

727 III. Illegitimi. 1. *Notio*. Illegitimi sunt: i° qui nec concepti nec nati sunt ex matrimonio valido vel putativo, nec in utero gestati sunt, stante matrimonio inter gestantem et patrem prolis; 2° concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo parentum, quibus ob sollemnem professionem vel susceptum ordinem usus matrimonii antea contracti tempore conceptionis prohibitus erat.

2. *Divisio*. Illegitimi distinguuntur in naturales et spurios. *Naturales* dicuntur, qui procreati sunt a parentibus, qui tempore aut conceptionis aut nativitatis aut medio inter utrumque matrimonio valido iungi potuerunt; sufficit autem, ut illud potuerint ex dispensatione obtenta.

Spurii vocantur, qui procreati sunt a parentibus, qui ob impedimentum dirimens non sublatum, toto tempore a conceptione usque ad nativitatem, matrimonium validum inter se contrahere non potuerunt.

Spurii subdividuntur in adulterinos, sacrilegos, incestuosos, nefarios et simpliciter spurios. *Adulterini sunt*, qui ex adulterio, *sacrilegi*, qui ex sollemniter professo (vel professa) vel ex clerico in sacris constituto, *incestuosi*, qui ex consanguineis vel affinibus in gradibus prohibitis, *nefarii*, qui ex consanguineis in linea recta procreati sunt. Ceteri dicuntur *simpliciter spurii*.

3. *Effectus* illegitimitatis sunt:

a) Illegitimi sunt irregulares ex defectu (can. 984, i°), ideoque neque ordines (sive maiores sive minores) neque tonsuram licite recipere possunt, et receptos exercere prohibentur (can. 968); hinc etiam ab Ordinario in seminarium admitti nequeunt, (can. 1363, § 1).

b) Illegitimi arcentur a Cardinalatu (can. 232, § 2, in), ab Episcopatu (can. 331. § i, 1°), a munere Abbatis vel Praelati *nullius* (can. 320, § 2) vel Superioris maioris in religionibus (can. 504; cfr. can. 488, 8°).

c) Illegitimi ad sacerdotium destinati, utpote irregulares, in novitium admitti nequeunt (can. 542, 2°).

IV. Legitimatio. 1. *Modi legitimandi*. Legitimatio fit vel fieri potest, 728 prout sequitur :

a) Per subsequens parentum matrimonium sive verum sive putativum, sive noviter contractum sive convalidatum, etiam non consummatum, legitima efficitur proles, dummodo parentes habiles exstiterint ad matrimonium inter se contrahendum tempore conceptionis, vel praegnationis, vel nativitatis (can. 1116), a. v. legitima efficitur proles *naturalis*; quocirca observes, prolem etiam legitimari, si parens post aliud matrimonium nuptias contrahit cum allero prolis parente. Requiritur tamen, ut uterque sit prolis parens : consensus vero prolis non exigitur, quin etiam legitimatio locum haberet, etiamsi ipsa proles suae legitimationi obstaret.

b) Per dispensationem super impedimento dirimente concessam sive ex potestate ordinaria, sive ex potestate delegata per indultum generale, legitimatur eo ipso proles *simpliciter spuria* et *incestuosa*, si qua iam nata vel concepta fuerit; non legitimatur per dispensationem concessam ex potestate delegata per rescriptum in casibus particularibus (can. 1051). Dicitur :

a) *Per dispensationem concessam sive ex potestate ordinaria, sive ex potestate delegata per indultum generale*. Casus obtinet, si S. Sedes in forma *gratiosa* (i. e. sine exsecutore) dispensat ; item si Ordinarius dispensat vi can. 1043, ve^a can. 1045, vel facultatum quinquennalium: item si parochus dispensat vi can. 1044 vel can. 1045, § 3. Item s' S. Sedes dispensat quidem in forma commissoria, sed requisito exsecutore *necessario*, quia tunc etiam ipsa S. Sedes dispensat (t. T, n. 209); in casu tamen, spectatis formulis, quibus S. C. de Sacr. utitur, exsecutori imponitur, ut prolem « legitimam decernat atque declaret. »

β) *Legitimatur proles simpliciter spuria et incestuosa*. Excipitur *adulterina* et *sacrilega*; *nefaria* non legitimatur. quia in tali matrimonio non conceditur dispensatio.

y) *Si qua iam nata vel concepta fuerit*: intelligas, uti patet, prolem quae vere illegitima est ; hinc per prolem iam conceptam intelligenda est proles iam concepta, sed nec nata nec gestata post matrimonium (cum dispensatione) contractum vel convalidatum : nam si enascitur vel saltem gestata est post matrimonium ita contractum vel convalidatum, proles

legitima est, ideoque non legitimatur. Legitimatur vero per dispensationem proles nata ante dispensationem; item proles nata post dispensationem, sed ante matrimonium, sive hoc postea contrahitur, sive non contrahitur aut ob mortem, aut — ita alii — ob causam independentem a voluntate oratorum, aut — ita alii — ob quamcumque causam. Postremae sententiae favet sensus obvius legis, quae edicit, prolem legitimari per *dispensationem ab impedimento*.

ô) *Non legitimatur per dispensationem concessam e.r potestate delegata per rescriptum in casibus particularibus*; quod obtinet v. g. si S. Sedes dispensat in forma commissoria, requisito exsecutore *voluntario*; tunc enim exsecutor delegatur ad dispensandum per rescriptum particulare.

Corail. I. Si impedimentum dirimens matrimonium sine dispensatione aufertur (puta tractu temporis, si impedimentum aetatis obstabat), proles non legitimatur eo ipso quod matrimonium convalidatur; sed opus est speciali rescripto.

Coroll II. Ubi matrimonium sanatur in radice, proles illegitima legitimatur vi matrimonii sanati, si de prole naturali; vi dispensationis (quam sanatio in radice secumfert), si de prole simpliciter spuria vel incestuosa sermo est.

c) Per speciale rescriptum S. Sedis quaevis proles illegitima legitimari potest. Eiusmodi rescriptum conceditur pro foro externo a S. Congr. de sacramentis vel, si unus acatholicus est, a S. Officio; pro foro intento a S. Poenitentiaria.

2. *Effectus legitimations.* a) Filii légitimât! per *subsequens matrimonium* ad effectus canonicos quod attinet, in omnibus aequiparantur legitimis, nisi aliud expresse cautum fuerit (can. 1117). Iam vero expresse cautum est, filios, etiamsi per subsequens matrimonium légitimât! fuerint, arceri a Cardinalatu (can. 232, § 2, t°), ab Episcopatu, et a dignitate Abbatis vel Praelati *nullius* (can. 331, § 1, i°; 320, § 2).

b) Filii légitimât! per *dispensationem* vel per *speciale rescriptum S. Sedis* in omnibus aequiparari videntur legitimis, nisi aliud a iure communi vel in concessione dispensationis vel in rescripto speciali cautum fuerit. Porro a iure communi cautum est, filios legitimates per dispensationem vel per speciale rescriptum arceri a Cardinalatu, ab Episcopatu, et a dignitate Abbatis vel Praelati *nullius* (can. 331, § 1, i°; can. 320, § 2). Id deducendum ex eo quod can. 331, § 1, i° edicit: « legitimates *etiam* per subsequens matrimonium »; hinc a fortiori, si filius alio modo legitimatus fuerit.

c) Si illegitimus legitimatur per *sanationem in radice*, omnes illegitimi-

tatis effectus tolluntur, nisi in scripto aliud cautum fuerit. Etenim sanatio in radice secum fert, ut per fictionem iuris matrimonium inde ab initio censeatur validum fuisse, quoad effectus canonicos (can. 1138), quorum unus utique est legitimitas prolis. Hinc ita légitimât! per se ne a Cardinalatu, Episcopatu et dignitate Abbatis vel Praelati *nullius* quidem arcentur.

Nota i. Effectus particulares illegitimitatis, v. g. irregularitas in ordine ad Ordines suscipiendos, etiam per dispensationem auferri possunt. Praeterea aliqui effectus particulares alia quoque ratione tolluntur: ita v. g. irregularitas ad Ordines suscipiendos etiam aufertur per professionem religiosam sollemnem, non tamen inhabilitas v. g. ad munus Superioris maioris (can. 504).

Nota 2. Magnopere expedit, legitimationem prolis et modum, quo haec concessa sit, a parocho in libro baptismali notari, ideoque ab eo qui legitimationem impetraverit, parocho respectivo significari.

Pars II.

De matrimonio, prout sacramentum est, speciatim.

Dicemus *primum* de sacramento matrimonii in se spectato, *deinde* de ministratione et forma celebrationis, *denique* de susceptione sacramenti matrimonii.

SECTIO I.

De sacramento matrimonii in se spectato

Agendum de existentia, essentia et effectibus sacramenti matrimonii

CAPUT I.

De existentia sacramenti matrimonii

Matrimonium est verum sacramentum; quae propositio est de fide, 729 puta ex Cone. Trid.: « Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicae Sacramentis, a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum; neque gratiam conferre, anathema sit »¹

Nota 1. Tempus institutionis huius Sacramenti a Christo incertum est. Alii aestimant, illud institutum esse in nuptiis Canae; alii, cum Christus Matrimonii indissolubilitatem stabilivit; alii demum, post resurrectionem, quo tempore Dominus cum discipulis suis conversatus est, loquens de regno Dei.²

Nota 2. Matrimonium in Veteri Lege non solum non fuit signum *efficax* gra-

¹. Sess. 24, can. 1. ----- ². loc. II. ----- * Matth. XIX, 4. ----- «. Act. I. 3

tiae, sed neque accensendum videtur Legis Veteris sacramentis, i. e. signis gratiae tunc existentibus, c Matrimonium autem, inquit S. Thomas, fuit quidem in veteri lege, prout erat in officium naturae, non autem prout est sacramentum coniunctionis Christi et Ecclesiae, quae nondum erat facta; unde et in veteri lege dabatur libellus repudii, quod est contra sacramenti rationem » (1. 2, q. 102, a. 7, ad 3).

CAPUT II.

De essentia sacramenti matrimonii.

730 I. *Contractus el sacramentum in matrimonio Christiano separari nequeunt*, ita ut contractus matrimonialis inter Christianos exsistere nequeat, quin sit sacramentum. Ita docent Pius VI in epistola ad Episcopum Motulensem ;¹ Pius IX in litteris Apostolicis ad regem Sardiniae/² Eco XIII in encyclica *Arcanum*; idemque eruitur e Conc. Trid.³ et ex can. 1012, § 2.

II. *Contractus matrimonialis totam rationem sacramenti constituit*, ita ut neque benedictio sacerdotis, immo ne istius praesentia quidem ad essentiam eius pertineat. Sequitur ex can. 1012, § 1 ; item ex Conc. Trid quod declaravit, matrimonia clandestina i. e. non contracta coram parcho et testibus *rata* et vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecits (S. Thom. In 4, dist. 26, q. 2, a. 1, ad i ; S. Alf. VI, 897, 898).

III. *Materia et forma* sacramenti matrimonii sunt:

1. *Materia remota* sunt corpora contrahentium, seu potius ius mutuum in corpus alterius: quod ius eo sensu dicitur materia remota, quod est materia circa quam versatur contractus matrimonialis (S. Alf. VI, 880).

2. *Materia proxima et forma* est ipsemet consensus verbis aliove signo expressus. Hic nempe *materia proxima* est, quatenus significat *mutuam traditionem*, *forma* quatenus exprimit *mutuam acceptionem*. Ita Bened. XIV in epistola *Paucis abhinc*, ad Archiepiscopum Goanum. Et sane cum ipsemet contractus matrimonialis, ut probatum est, constituat matrimonium, materia, i. e. pars determinabilis et forma i. e. pars determinans in ipso contractu seu in consensu expresso reperiantur necesse est. Porro in omni contractu traditio rei, utpote inchoatio contractus, est pars determinabilis seu materia, acceptatio autem, utpote consummatio contractus, est pars determinans seu forma (S. Alf. VI, 880, 897).

Coroll. Ratio sacramenti est in matrimonio in fieri, i. c. in contractu, qui nunc ponitur vel effectum sortitur Sequitur ex dictis. Disputatur, num ratio sacramenti

». 16 Sept. 1788. e. 19 Sept. 1852. '. 10 Febr. 1880. *. Sess. 24,
Decr. de reform. Matrim. cap. 1. ». Sess. 24. De ref. matr. c. 1. *. 19 Mart.
<758.

etiam sit in matrimonio in *facio esse*, i. c. in vinculo, a. v. num matrimonium post initum contractum in suo esse sacramenti persistat, instar S. Eucharistiae; de qua sententia Pius XI in Encycl. *Casti connubii*' ita dicit: < Meditentur idcirco (coniuges) haec Sancti Cardinalis Roberti Bellamini verba, solidi profecto solatii plena, qui cum aliis magnae notae theologis ita pie sentit et scribit: < Coniugii Sacramentum duobus modis considerari potest: uno modo, dum fit; altero modo, dum permanet postquam factum est. Est enim Sacramentum simile Eucharistiae quae non solum dum fit, sed etiam dum permanet, sacramentum est; dum enim coniuges vivunt, semper eorum societas sacramentum est Christi et Ecclesiae. >

Quaer. num matrimonium inter duos infideles post susceptum ab utroque coniuge baptismum evadat sacramentum.

Resp. Alii simpliciter negant; alii affirmant, sed ex his alii requirunt, ut coniuges novum eliciant consensum vel priorem verbis, nutibus vel copula maritali approbent; alii opinantur sufficere, ut consensus non retractetur; alii abstrahunt a consensus influxu, censentque matrimonium eo ipso quod suscipitur baptismus, evadere sacramentum. Iam vero dicendum videtur, dictum matrimonium vere evadere sacramentum; tum quia ex una parte admittendum est, Ephesios coniugatos, ad quos Paulus epistolam direxit, vere sacramentum matrimonii suscepisse, ex altera parte admitti nequit, eos non iniisse matrimonium nisi post susceptum baptismum; tum quia matrimonia infidelium, consummata post baptismum ab utraque parte receptum, videntur omnino indissolubilia esse (p. 552); quod etiam eorum sacramentalitati ascribendum videtur (p. 552 et 553). Ceterum praeplacet sententia, quae docet, ipsam baptismi susceptionem sufficere, ut matrimonium evadat sacramentum, seu ut sacramentum, quod iam in potentia aderat, transeat in actum (cfr. S. Thom. Suppi, q. 59, a. 2, ad 1; S. Alf. VI, 897).

Quaer. 2^a, num matrimonium partis infidelis baptizatae evadat sacramentum, si altera pars non baptizetur; item num sacramentum sit matrimonium, quod fidelis cum infideli (valide) contrahit.

Resp. Idcirco utroque casu disputatur. Alii negant, quia sicuti contractus, ita et sacramentum aut in utraque aut in nulla parte erit. Atqui non est in parte infideli; ergo nec in fidei. Alii probabiliter affirmant, quia eorum sententia non repugnat, unum eundemque contractum esse signum collativum gratiae pro eo, qui capax est sacramenti, non autem nisi potentialiter pro eo, qui ob defectum contractui extrinsecum nondum sacramenti capax est.

CAPUT III.

De effectibus sacramenti matrimonii.

Effectus sacramenti matrimonii sunt:

731

I. *Gratia sanctificans*, per se secunda seu augmentum gratiae, per accidens probabilius prima (n. 6). Annectitur augmentum virtutum et donorum Spiritus Sancti.

II. *Gratia sacramentalis*, scilicet gratia, quam sacramentum matrimonii confert, est unitiva animorum et refrenativa concupiscentiae, an-

nexam habens exigentiam gratiarum actualium ad officia matrimonii rite implenda, signanter ad excitandam et educandam prolem in honorem Dei

SECTIO II.

De ininistratione sacramenti matrimonii et forma celebrationis eius.

732 I. Ministratio sacramenti; quocirca sufficit notasse: *Ministri sacramenti sunt i/>si contrahentes*. Constat ex Cone. Flor, quod ita dicit: * Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de praesenti expressus » . Ratio autem est, quia contractus et sacramentum identificantur. Hinc qui conficiunt contractum, etiam sacramentum conficiunt (S. Thom. Suppi, q. 45, a. 1 ; S. Alf. VI, 897).

733 II. Forma celebrationis sacramenti. Sacerdos, quamvis non sit minister sacramenti, dicitur tamen minister *celebrationis*, quatenus tanquam testis qualificatus matrimonio contrahendo assistit, aliaque ad valorem necessaria peragit.

S. Tridentina Synodus formam sollemnem, ad valorem necessariam, Cap. *Tametsi*, hisce statuerat: « Qui aliter quam praesente parochi, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et huiusmodi contractus irritos et nullos esse decernit. ' — Quae legislatio perstitit usque ad 19 April 1908,⁴ qua die vigere incepit decretum *Ne temere* « de sponsalibus et Matrimonio », ex speciali mandato Pii X a S. C. Cone. d. 2 Aug. 1907 editum. — Dein a die 19 Maii 1918 valet novus Codex Iuris Canonici, qui Ius Pianum quoad pleraque intactum reliquit, quoad quaedam vero immutavit. Patet autem, matrimonia (et sponsalia) sub anteriori legislatione contracta, secundum istam legislationem esse diudicanda'. Porro modum celebrandi matrimonii exposituri, dicemus *primum* de forma iuridica, *deinde* de forma liturgica celebrandi matrimonii, addito scholion de forma servanda in celebrando matrimonio a comparte catholica cum comparte acatholica, *tum* de tempore et loco celebrationis matrimonii, *denique* de servandis post celebrationem matrimonii i. e. de matrimonii celebrati inscriptione.

Cfr. Encyc. *Casti coniubii* A. A. S. p. 554). ----- Cfr. opusculum nostrum
De forma promissionis et celebrationis matrimonii, » cd. 5 ----- '. Sess. 24, de
ref. matr. c. 1. -----⁴ Pro regionibus sinensibus usque ad n April 1909 (S. C. C.
29 Fcbr. 1908). -^S

CAPUT I.

De forma iuridica.

Forma iuridica distinguitur duplex, ordinaria et extraordinaria. Hinc agemus *primum* de forma iuridica ordinaria, *deinde* de forma iuridica extraordinaria, *tum* de iis. qui praedictis formis subiciuntur.

Articulus I.

De forma iuridica ordinaria.

Trademus *primum* expositionem summariam. *deinde* expositionem uberiores formae iuridicae extraordinariae.

§ I. Expositio summaria.

Forma iuridica ordinaria, ad valorem matrimonii requisita, est, ut 734 contrahatur coram parochi vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus (can. 1094). Assistantium autem praesentia debet esse simultanea. physica et moralis. Dicitur:

I. *Contrahatur coram parochi vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato.* Porro:

I. *Parochi* nomine hic veniunt:

a) Sacerdos, cui paroecia collata est in titulum cum cura animarum sub Ordinarii loci auctoritate exercenda (can. 451. § 1).

b) Vicarius paroecialis actualis, qui vices supplet personae moralis, cui cura habitualis incumbit (cfr. can. 471).

c) Quasi-parochi, qui quasi-paroecias regunt. '

d) Cappellani militum sive maiores sive minores quatenus parochis aequiparentur, ex peculiaribus Sanctae Sedis praescriptis eruatur (can. 451. § 3).

e) Cappellani vel rectores piorum cuiusvis generis locorum a paroeciali cura exemptorum, modo plena potestas paroecialis ipsis commissae sit, parochis accensentur, sed pro personis ipsis conceditis et in loco, cui praesunt, tantum. ' Potestas autem rectori exclusive competit, si locus omnino exemptus est; secus cumulativa est cum parochi loci (cfr. can. 464. § 2).

' Partes vicariatus apostolici, ac praefecturae apostolicae, si peculiaris rector eisdem fuerit assignatus, appellantur *quasi-paroeciae* (can. 216, § 3). Erectio autem quasi-paroeciae fit decreto Ordinarii, in quo clare describuntur limites territorii; ea autem constituta, statim oriuntur iura et obligationes quasi-parochi.

----- 1. S. C. C. 1 Febr. 1908, ad X.

f) Vicarii paroeciales, qui plena potestate paroeciali sunt praediti, scilicet :

a) *Vicarius substitutus* in omnibus locum tenens parochi absentis ultra hebdomadam, ab Ordinario probatus (can. 465, § 4 et 5; can. 474¹). Substitutus, si sit vicarius parochi religiosi, etiam a Superiore religioso probari debet, sed hoc non requiritur ad valorem assistendae. ¹

β) *Sacerdos supplens* in omnibus vicem praestans parochi repentina et gravi de causa discedentis ultra hebdomadam (can. 465, § 5; can. 474) ;: non autem sacerdos supplens parochi ad brevius tempus discedentis.

γ) *Sacerdos supplens* ab Ordinario designatus et in omnibus vices exercens parochi ex sententia beneficio privandi, sed S. Sedem aduents (can. 474; can. 1923, § 2).

ô) *Vicarius oekonomus*, scilicet, vacante paroecia, constitutus, olim deservitor dictus (can. 472. i°).

€) *Vicarius cooperator* (primus aut munere antiquior) vel *parochus vicinior*; item *domus superior*, qui ante oeconomi institutionem paroeciae regimen, nisi aliter provisum fuerit, interim assumit (can. 472, § 2).

η) *Vicarius adiutor* ab Ordinario loci constitutus, qui in omnibus vices supplet parochi, muniis suis rite obeundis imparis (can. 475).

Nota 1. *Vicarius cooperator* (de quo can. 476) per se non venit nomine parochi, quamvis generali delegatione gaudeat. Nam, ut ex ipsis terminis patet, destitutus est potestate parochi propria, i. c. ordinaria, et solum habet delegatam.

Nota 2. In regionibus missionum, ubi non sunt quasi-paroeciae, omnes missionarii sunt cooperatores Vicarii vel Praefecti, proindeque cum delegatione eius sive generali sive particulari valide et licite matrimonio assistere possunt.⁵

Nota 5. In regionibus missionum, ubi plures missionarii aliquam partem territorii inter se dividunt in stationes distinctas, quas sub uno Superiore stationis centralis administrant, ille superior non habetur ut quasi-parochus totius territorii, nisi ipsi vere immediate committatur cura animarum totius districti.

2. *Ordinarii loci* nomine in iure veniunt, nisi quis expresse excipiat, praeter Romanum Pontificem, pro suo quisque territorio Episcopus residentialis, Abbas vel Praelatus *nullius* eorumque Vicarius Generalis, Administrator, Vicarius et Praefectus Apostolicus, itemque ii qui praedictis deficientibus interim ex iuris praescripto aut ex probatis constitutionibus succedunt in regimine (can. 198).

3. *Sacerdos ab alterutro delegatus*; de quibus speciatim dicitur n. 737 sq.

¹. Cfr. P. C. 14 Iui. 1922, V, ad 1-3 (A. A. S. 1922. p. 527). ----- s. Cfr. P. C. 14 Iui. 1922, V, ad 4 (A. A. S. 1922, p. 527).-----* S. C. de Prop. Fid. 25 Iui 1920

4- *Pt duobus saltem testibus*. Iam vero:

a) Quod spectat ad valorem, tanquam testes assumi possunt personae qualescumque, modo actu rationis usu gaudeant et testandi capaces sint. Nec obstat can. 1757, § i, qui excludit quidem impuberes, sed dicit tantum de testibus *in iudicio*. Haeretici, excommunicati et infames non adhibentur licite. Speciatim quoad haereticos S. Off.' declaravit; « eos non esse adhibendos; posse tamen ab Ordinario tolerari ex gravi causa, dummodo non adsit scandalum. »

b) Neque ad valorem, neque per se ad liceitatem requiritur, ut testes designati de matrimonio contrahendo praemoniti vel rogati sint. Practice tamen ante matrimonium determinantur et rogentur, quia post nuptias initas eorum nomina a paracho describenda sunt Quod testes coacti sunt, non officit valori.

c) Non videtur requiri, ut testes *formaliter* assumantur, a. v. ut contrahentes eos *ut tales* adhibeant, vel saltem *conscii eorum praesentiae* contrahant; sed sufficit, ut testes de contracto matrimonio possint testari. Huic enim sententiae favet tam textus legis, quae solum requirit, ut matrimonium coram testibus contrahatur, quam finis eius qui est, ut testes contractum matrimonium testificari possint; qui quidem finis etiam per testes, qui non sunt formaliter adhibiti, obtinetur. Accedit responsum S. C. de Prop. Fid.⁵

II. *Assistentium praesentia debet esse simultanea, physica et moralis*
Dicitur:

1. *Simultanea*. Requiritur enim, ut omnes unum eundemque actum nubendi testari possint. Ceterum eiusmodi praesentiam requiri, satis significatur verbis: «Coram paracho... et duobus saltem testibus».

2. *Physica* seu corporalis. Statuitur enim, contrahendum esse « *coram* paracho et duobus saltem testibus ». Praesentia autem physica non constituitur per commercium, ope telephonii vel telescopii institutum.

3. *Moralis* seu talis, ut saltem ex circumstantiis percipiant, matrimonium inter tales contrahi. Id autem fieri potest etiamsi quis auditu aut visu careat; non autem, si èt visu èt auditu destitutus est.

§ II. Expositio uberior.

Expositionem uberiores exhibebimus dicendo *primum* de requisitis, ut parochus vel loci Ordinarius valide assistant matrimonio, *deinde* de requisitis, ut licite assistant, *denique* de delegatione alius sacerdotis ad assistendum.

19 Aug. 1891 (Collect, n. 1765).

*. 2 Iui. 1827, ad II (Collect, n. 794),

PUNCTUM I.

De requisitis, ut parochus vel loci Ordinarius valide assistant matrimonio.

735 Ut parochus vel loci Ordinarius valide matrimonio assistant, requiritur: i° ut possessionem canonicam beneficii adepti sint vel officium inierint; 2° ut non sint per sententiam excommunicati vel interdicti vel suspensi ab officio, aut tales declarati; 3° ut assistant intra fines sui territorii, in quo tamen valide intersunt matrimoniis tam subditorum quam non subditorum; 4° ut neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum (can. 1095, § 1). Dicitur:

I. *Ut possessionem canonicam beneficii adepti sint vel officium inierint.* Porro:

1. *Episcopi residentiales* canonicam dioecesis possessionem capiunt simul ac in ipsa dioecesi vel per se vel per procuratorem apostolicas litteras Capitulo ecclesiae cathedralis ostenderint, praesente secretario Capituli vel Cancellario Curiae, qui rem in acta referet (can. 334, § 3).

2. Quoad *parochus* attendatur can. 1444, § 1: « Missio in beneficii possessionem fiat secundum modum iure peculiari praescriptum, vel legitima consuetudine receptum, nisi iusta ex causa Ordinarius ab eo modo seu ritu expresse in scriptis dispensaverit; quo in casu haec dispensatio locum tenet captae possessionis. »

Nota. Possessio beneficii etiam per procuratorem, speciale mandatum habentem capi potest (can. 1445).

3. Qui non habet beneficium sed solum officium, ut Vicarius Generalis, officium suum init eo ipso quod illud exercere incipit.

II. *Ut non sint per sententiam excommunicati, vel interdicti, vel suspensi ab officio, aut tales declarati.* Itaque non sufficit, ut quis aliquam ex poenis enumeratis contraxerit, sed requiritur, ut aut a iudice ad eam condemnatus, aut eam contraxisse declaratus sit. Quoad suspensionem notes, facultatem per solam suspensionem *ab officio*, non vero per aliam auferri. Attamen suspensio generaliter lata etiam suspensionem ab officio includit, nisi aliud constet (can. 2278, § 2).

ITT. *Ut assistant intra fines sui territorii, in quo tamen valide intersunt matrimoniis tam subditorum quam non subditorum.* Itaque competentia parochi et Ordinarii, quod ad validam assistentiam attinet, ita territorio annexa est, ut intra territorii sui fines omnium, etiam non subditorum, extra eos nullius, neque subditorum matrimonio valide intersint. Praeterea observes:

i Ordinarius loci et parochus valide assistit in domibus et ecclesiis utut exetnp-

tis religiosorum, quae in eorum territorio sitae sunt, quia praedictae domus et ecclesiae tantum ratione personarum exemptae sunt.* Ad licitam assistentiam requiritur licentia Praelati regularis.

2. Parochi, qui cum alio vel cum aliis parochis habent territorium commune, intra territorium, quod ipsis cum aliis commune est, omnium matrimonio valide assistunt.†

3. Qui in territorio aliis parochis assignato nonnullas personas vel familias vel personas determinati ritus vel coetum personarum (v. g. militum) sibi subditum habent, possunt in toto territorio alieno *subditorum*, non autem aliorum matrimoniis intéressé;‡ quin etiam videntur *ubique* subditorum matrimonio assistere posse. Num etiam alii parochi intra suum territorium illud possint, eruatur ex S. Sedis statutis.

4. Cappellani seu rectores piorum cuiusvis generis locorum a parochiali cura exemptorum, modo plena potestas parochialis ipsis commissae sit, parochis accensentur, sed pro personis ipsis concreditae et in loco, cui praesunt, tantum.§ Quatenus dicta facultas rectori exclusive an cumulative cum parocho competat, deducatur ex praescripto auctoritatis (cfr. can. 464, § 2).

IV. *Ut neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum*; quocirca notes:

1. Metus gravis intelligitur metus gravis damni, isque ab extrinseco i. e. a causa libera incussus; non refert, utrum ab ipsis partibus, an ab alio incutiatur. Videtur autem requiri metus incussus ad *extorquendam assistentiam*; sed non videtur referre, utrum iuste an iniuste incussus sit, quia lex non distinguit inter metum iustum et iniustum. Excipe tamen metum iuste incussum, qui versatur intra sphaeram seu in linea ipsius legis, quique ad ipsam legem tuendam ordinatur. Hinc valet assistentia praestita, sive quia Episcopus parochum invitum per poenas ad debitam assistentiam cogit, sive quia nupturientes minantur, se parochum qui iniuste assistentiam deneget, esse denuntiaturus Ordinario. Nequit enim admitti, eiusmodi metum ex mente legislatoris lege comprehendere.

2. *Requirant contrahentium consensum*. Itaque non sufficit, ut nupturientes consensum matrimonialem coram ministro emittant, sed requiritur, ut hic praevie et formaliter consensum requisiverit. Attamen ad valorem non refert, utrum illud peragat per se an per interpretem, per verba an per scripturam, nutum aliudve signum. Ceterum quoad matrimonia hic et nunc illicita observes, requisitionem consensus ex se non involvere *invitationem* ad matrimonium ineundum, sed meram investigationem, num nupturientes matrimonium contrahere velint, ita ut cooperatio materialis tantum praestetur.

* S. C. de Sacr. 12 Mart 1910. ad VIII - : S. C. C. 1 Febr. 1908. ad VIII.
— † S. C. C. 1 Febr. 1908 ad IX. -----‡ S. C. C. 1 Febr. 1908 ad X.

3- *Excipiantque contrahentium consensum.* Id autem contingit eo ipso quod nupturientes post institutam requisitionem consensum emittunt, ministro sciente, eum emitti.

Si matrimonium per procuratorem celebratur, parochus ab eo consensum requirat et excipiat.

PUNCTUM II.

De requisitis, ut parochus vel loci Ordinarius licite assistant matrimonio.

736 Ut parochus vel loci Ordinarius licite assistant, requiritur: i° ut constet et quidem ad normam iuris de libero statu contrahentium; 2° ut constet de domicilio vel quasi-domicilio, aut menstrua commoratione, aut, si de vago agatur, actuali commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii.

Si neuter in loco matrimonii, sed uterque vel alteruter contracturus *alibi* domicilium vel quasi-domicilium aut menstruam commorationem habeat, opus est licentia parochi vel Ordinarii domicilii vel quasi-domicilii aut menstruae commorationis. Si neuter *alibi* domicilium vel quasi-domicilium aut menstruam commorationem habeat, nullius licentia requiritur; idque valet, etiamsi uterque vel alteruter *alibi* actualement commorationem habeat.

In quolibet casu pro regula habeatur ut matrimonium coram sponsae paracho celebretur, nisi iusta causa excuset; matrimonia autem catholicorum mixti ritus, nisi aliud particulari iure cautum sit, in ritu viri et coram eiusdem paracho sunt celebranda.

Denique parochus, qui sine licentia iure requisita matrimonio assistit, emolumenta stolae non facit sua, eaque proprio contrahentium paracho remittat (can. 1097). Dicitur:

1. *Ut parochus vel loci Ordinarius licite assistant, requiritur: i° ut constet, et quidem ad normam iuris de libero statu contrahentium; de quibus conferas dicta n. 682; requiritur 2° ut constet de domicilio vel quasi-domicilio, aut menstrua commoratione, aut, si de vago agatur, actuali commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii.* Dicitur:

i. *Domicilium vel quasi-domicilium.* Notio, divisio, acquisitio et amissio tam domicilii quam quasi-domicilii exposita sunt t. T, n. 123. Iuvat hic addere quae sequuntur:

a) Potest quis habere duo imo plura domicilia propria, scilicet aequaliter in diversis locis habitando cum intentione ita perpetuo agendi. Utrum vero necne aliquis aequaliter in pluribus locis habitet, id magis aestimandum ex ratione, qua sese hic illie instruxit, quam ex aequa-

litate temporis quo in diversis paroeciis versatur. Certum est commorationem mathematicae aequalem non requiri.

b) Potest quis habere domicilium et quasi-domicilium proprium, puta si ob causam saltem sex menses expostulantem alio proficiscitur, cum animo, negotio finito, in locum perpetuae habitationis revertendi.

c) Potest quis probabilius habere duo quasi-domicilia propria; puta si quae persona Romam petit, ut ibi per quatuor annos studiis operam det; interim sese confert in alium locum cum animo ibi per septem menses permanendi, deinde Romam revertendi. In casu habet quasi-domicilium in alio isto loco, ut patet; item retinet quasi-domicilium Romae, quia illud non amittitur nisi discessione a loco cum animo non revertendi.

d) Uxor et minor infantia egressus possunt habere domicilium legale in uno loco et quasi-domicilium proprium in alio.

c) Uxor post mortem mariti et minor maior factus retinent: prior domicilium mariti, alter domicilium illius, cui subiciebatur; retinent, inquam, illud domicilium (antea legale) *qua voluntarium*, quamdiu animum servant ibi remanendi.

2. *Menstrua commoratio*; quocirca advertas:

a) Requiritur sed etiam sufficit *factum* commorationis menstruae. *Intentio* commorationem per mensem protrahendi nec sufficit nec requiritur: solum factum, nullatenus autem mens attenditur, uti et ex indole huius legislationis et ex verbis adhibitis deducitur. Neque requiritur *habitatio*, sed sufficit *commoratio*, eaque sive per modum habitantis sive per modum hospitis, operarii etc. Ad haec commoratio sumi debet secundum aestimationem communem. Porro: 1° *Qui habitat in aliquo loco*, puta in domo paterna, secundum communem aestimationem ibidem commoratur, etiamsi quotidie aut interdiu aut nocte alibi degat, ut si per diem aut per noctem in fabrica alius municipii operatur. 2° *Qui nullibi habitat*, sed interdiu in uno loco, nocte autem alibi degere consuevit, potius commorari dicitur ubi solet pernoctare. Denique perinde est, utrum quis tanquam catholicus an tanquam acatholicus in loco commoretur.!

b) Tempus commorationis menstruae ita supputetur. Quum terminus a quo assignatus sit, mensis sumatur prout est in calendario, v. g. a die i Febr. usque ad diem 28 vel 29 Febr. Et quia terminus a quo non coincidit vel saltem (a iure) non censetur coincidere cum initio dici.

Cfr. responsum S. C. de Sacr. 28 Ian. 1906, quo illicita declaratur assistentia a quodam paracho praestita, non quia una pars ante conversionem in eius paroecia commorata erat, sed quia commoratio erat interrupta.

primus dies non computetur, et tempus finiatur, expleto ultimo die eiusdem numeri, v. g. a die 25 Mart, usque ad diem 25 April, expletum. Quodsi mensis die eiusdem numeri careat, tempus finiatur, expleto ultimo die mensis, v. g. a die 30 Ian. usque ad diem 28 vel 29 Febr. expletum (can. 34, § 3, 1°, 30, 4°).

c) Commoratio debet esse *continua, saltem moraliter*. Porro absentia unius alteriusve diei et noctis non videtur continuitati obstare. Idque satis probabiliter valet, etiamsi quis abierit cum intentione non redeundi; intentio enim ut supra dictum est. nullatenus attendenda videtur. Ad haec si absentia unius alteriusve diei continuationi non obstat, neque per alios dies additos compensari debet.

d) Denique patet, commorationem continuandam esse usque ad matrimonium contrahendum. Secus non habetur, sed habita fuit commoratio menstrua.

3. *Actualis commoratio*. Per eam intelligitur, ut elucet e can. 1097, § i, 3°, commoratio per tempus alicuius momenti, ita ut quis dici possit alicubi *sedem* commorationis habere. Porro eiusmodi alterutrius contrahentis commoratio sufficit, si de *vago* agatur, i. e. de eo, qui nullibi domicilium vel quasi-domicilium habet. Si vero agatur de *vago*, sufficit, sive utraque sive una solum pars vaga est. Advertas tamen in casu requiri ad assistendum licentiam Episcopi eiusve delegati, de qua can. 1032 (n. 695).

4. *Locus matrimonii* respectu parochi est paroecia ipsi commissa; respectu Episcopi, Vicarii et Praefecti Apostolici tam quaevis dioecesis paroecia (resp. vicariatus vel praefecturae quasi-paroecia) quam dioecesis (vicariatus, praefectura) qua talis.

II. Si *neuter in loco matrimonii, sed uterque vel alteruter contracturus alibi domicilium vel quasi-domicilium aut menstruam commorationem habeat, opus est licentia parochi vel Ordinarii domicilii vel quasi-domicilii aut menstruae commorationis. Si neuter alibi domicilium vel quasi-domicilium aut menstruam commorationem habeat, nullius licentia requiritur, idque valet, etiamsi uterque vel alteruter alibi actualem commorationem habeat. Dixi:*

1. *Nullius licentia requiritur*; excepta tamen illa licentia, de qua can. 1032 (n. 695).

2. *Idque valet, etiamsi uterque vel alteruter alibi actualem commorationem habeat*. Nam in casu non requiritur licentia parochi vel Ordinarii domicilii, quasi-domicilii aut menstruae commorationis, quia non habentur; neque licentia parochi vel Ordinarii actualis commorationis, quia nullibi praescribitur. Itaque licite assistit parochus loci, in quo

vagus *esi*, salva semper licentia, de qua can. 1032 (n. 695). Ceterum advertas :

a) Licentia requisita tamen ore tenus quam scripto, tam expresse quam tacite concedi potest. Sufficit etiam licentia rationabiliter praesumpta, si commode peti nequit; quo casu tamen decet post factum parochum proprium monere. Denique in casu gravis necessitatis nulla licentia requiritur, puta si sine gravi incommodo licentia tempestive obtineri nequit. Ratio est, quia licentia, de qua dicimus, non est delegatio, quae ad validitatem necessaria est.

b) Nihil prohibet, quominus parochi alicuius civitatis commodi gratia alii aliis generalem assistendi licentiam conferant.

III. *In quolibet casu pro regula habeatur, ut matrimonium coram sponsae paracho celebretur, nisi iusta causa excuset; matrimonia autem catholicorum mixti ritus, nisi aliud particulari iure cautum sit, in ritu viri et coram eiusdem paracho sunt celebranda.* Iam vero lex celebrandi matrimonium coram sponsae paracho non obligat sub gravi, quin etiam sunt, qui, nisi ius particulare rem magis urgeat, nullam obligationem stricte dictam agnoscant. Quaevis autem iusta causa excusat; quae si adsit, non est obligatio petendi licentiam a paracho sponsae, quamvis deceat eum monere.

IV. *Denique parochus, qui sine licentia iure requisita matrimonio assistit, emolumenta stolae non facit sua, eaque proprio contrahentium paracho remittat.*

Emolumenta stolae intelliguntur ea, quae paracho *qua tali* ex celebratione matrimonii in illa paroecia debentur; ad quae non pertinent stipendium Missae, dona ex amicitia a contrahentibus data, etc.

Haec poena latae sententiae, quae incurritur etiam ante sententiam declaratoriam, respicit solos *parochos, non vero sacerdotes delegatos*; neque haec poena incurritur a paracho, qui interfuit matrimonio vagorum sine recursu ad Episcopum; neque a paracho, qui matrimonio interfuit, praetermisso sine iusta causa paracho sponsae.

Si plures parochi proprii habentur, parochus *sponsae* praeferendus videtur paracho sponsi. Si sponsa plures parochos habet, iura stolae inter diversos dividantur (cfr. can. 1236, § 2).

Denique non tenetur ad restitutionem, qui emolumenta stolae sine iusta causa partim aut integra remisit. Non tenetur vi legis ecclesiasticae, quae non intelligitur de fructibus non perceptis. Neque tenetur vi legis naturalis; siquidem alium non impedit neque a bono, in quod iam ius habebat, neque medio iniusto a bono, in quod nondum habebat ius. Debet tamen restituere qui « eo usque fraudaverit, ut quae emolumenta stolae a contrahentibus darentur, ea sub alio titulo, v. gr. stipendii Missae, sibi exhibenda curaverit, quia sic virtualiter emolumenta stolae

accepisse merito aestimatur; et ideo parochus contrahentium proprio remittere tenetur. > *

PUNCTUM III.

De delegatione alius sacerdotis ad assistendum matrimonio.

737 I. Notio delegationis. Delegatio seu concessio licentiae valide assistendi matrimonio est actus, quo testis matrimonii auctorizabilis (i. e. testis, qui actui cui interest auctoritatem legalem praestare potest) alium sibi substituit. Sicuti autem assistentia ab ipso substituente praestita non est vere actus iurisdictionis, ita etiam concessio licentiae assistendi non involvit verae iurisdictionis communicationem seu delegationem. Dicitur tamen passim *delegatio*, quia fit ad normam delegationis, eique eadem fere ac verae delegationi applicantur principia.

II. Quis potest delegare? Delegare valent parochus et loci Ordinarius, qui possunt ipsimet valide matrimonio assistere (can. 1095, § 2). Dicitur:

1. *Parochus et loci Ordinarius*; quinam veniant nomine *parochi* et *loci Ordinarii*, vide n. 734; omnes ibidem assignati possunt alium delegare. †

2. *Qui possunt ipsimet valide matrimonio assistere*. Hinc nequeunt alium delegare, antequam canonicam possessionem beneficii adepti sint vel inierint officium; neque illud possunt, si per sententiam fuerint excommunicati vel interdicti vel suspensi ab officio aut tales declarati. Praeterea parochus et loci Ordinarius valent tantum alii concedere facultatem, ut intra fines sui territorii assistat: siquidem extra fines praedictos neque ipsimet valide assistunt.

III. Quatenus delegatus potest subdelegare? Dubium est, num regulae delegationis can. 199 assignatae hic applicari possint, quia can. cit. agit de delegatione *iurisdictionis proprie dictae*, hic autem sermo est de nudo ministerio. Certa autem haec sunt:

1. Vicarius cooperator, qui a parochus vel Ordinario loci *generaliter* delegatus est ad assistendum matrimoniis, potest alium determinatum sacerdotem subdelegare ad assistendum matrimonio determinato.¹

2. Sacerdos delegatus ad assistendum matrimonio determinato, potest a parochus vel a loci Ordinario ipsum delegante recipere licentiam subdelegandi alium sacerdotem determinatum ad assistendum eidem matrimonio. ‡

*. Van de Burch-Schaepman, n. 241.-----'. P. C. 20 Maii, 1923, ad V (A. A. S. 1924. p. 114). ----- .. P. C. 28 Dec. 1927, ad IV (A. A. S. 1928, p. 61). «. P. C. 28 Dec. 1927, ad IV (A. A. S. 1928, p. 61).

IV. *Persona deleganda vel subdeleganda.* Delegatio vel subdelegatio fieri debet sacerdoti determinato ad matrimonium determinatum. Vicarius tamen cooperator pro paroecia, cui addictus est, generaliter delegari potest (can. 1096, § 1). Dicitur:

1. *Sacerdoti*, sive approbatus est, sive non est approbatus ad curam animarum, ad praedicandum, ad confessiones audiendas.

2. *Determinato.* Hinc invalida foret licentia concessa sacerdoti prorsus indeterminato, puta, si parochus statueret: « Facultatem assistendi matrimonio facio uni e vicariis meis, » nullo vicario in individuo determinato. Neque valeret licentia data sponsis eligendi sacerdotem, quem mauerint. Pariter invalide ageret parochus, qui delegaret v. g. unum e membris communitatis a Superiore designandum, vel sponsis facultatem faceret contrahendi coram Petro et Paulo, prout unum vel alium electuri sunt. Designatio fieri potest aut per designationem officii (puta: Facio facultatem assistendi huic vel illi matrimonio Rectori Ecclesiae succursalis in N.). aut per designationem nominis. Ceterum:

a) Non requiritur, ut delegandus notus sit deleganti, modo sit in se determinatus.

b) Nihil impedit, quominus plures sacerdotes designentur; legislator solummodo intendit excludere delegationem personae indeterminatae. Ita parochus delegare potest v. g. omnes suos vicarios vel etiam omnes sacerdotes nunc curam habentes in decanatu. Difficile tamen determinatur, quousque ea extendi possint; cavendum igitur, ne matrimonium periculo nullitatis exponatur.

3. *Ad matrimonium determinatum.* Hinc invalida foret licentia data v. g. ad assistendum omnibus vel certae categoriae matrimoniis, vel eis, quae v. g. hoc vel illo mense forte contrahenda erunt. Valeret autem delegatio facta ad plura matrimonia determinata.

4. *Vicarius tamen cooperator pro paroecia, cui addictus est. generaliter delegari potest,* puta ad assistendum omnibus vel certae cuiusdam categoriae matrimoniis. Advertas tamen, ipsum non ipso iure communi delegari.¹

V. *Servanda in delegatione vel subdelegatione.* T. Ut delegatio vel subdelegatio *valida* sit, requiritur actus vere positus, liber, expressus: atque a delegando vel subdelegando cognitus et acceptatus, prout exponemus. Dicitur:

¹. Cfr. S. C. de disc. sacr. 12 Mart. 1910, ad VI, b. ². Cfr. S. C. de Sacr. t' Mart 1910, ad VI, b. et c.

a) *Vere positus*. Itaque non sufficit concessio praesumpta vel interpretativa, neque mera tolerantia, quippe quum tolerantia *qua talis* actum concedendi non involvat.

b) *Liber, i. c.* deliberate positus. Advertas tamen, *melum* non obstare libertati, neque ex novo iure delegationem gravi metu extortam invalidam esse. Verum quidem est, assistentiam a parcho vel delegato ex gravi metu praestitam, valore destitui; at ex eo non sequitur, delegationem ex gravi metu factam, invalidam esse. *Error* tunc tantum delegationis valori officit, quando substantialis est, i. c. quando versatur circa *personam* delegandi vel nupturientium; neque tunc impedit valorem, si delegans habet voluntatem utcumque concedendi licentiam. Ceterum error non est substantialis, si solum nomen, non ipsam personam respicit. Praeterea notari solet, errorem circa qualitatem personae delegandae vel nupturientis, item circa causam concessionis valori obstare casu, quo qualitas vel causa intenta fuerit tamquam conditio sine qua non delegationis; verum in ista hypothesis defectus conditionis potius quam error valori officit.

c) *Expressus* (can. 1096, § 1), sive oretenus sive in scriptis sive aliis signis positivis equivalentibus. Itaque licentia tacite data iam non sufficit.

d) *A delegando cognitus et acceptatus, prout sequitur*: Cognitio et acceptatio non requiruntur, si delegatio vel subdelegatio concedantur statuto vel lege; neque probabilius, si delegatus vel subdelegatus subditur deleganti vel subdeleganti. Secus res magis dubia est. Alii negant, requiri cognitionem et acceptationem, quia, spectato can. 37, rescriptum valet ante eius acceptationem, nisi aliud constet; sed concessio facta ab eo, qui non est Ordinarius, non est rescriptum. Alii affirmant, quia delegatio est instar donationis, quae debet acceptari.

2. Ut delegatio vel subdelegatio *licita* sit. parochus vel loci Ordinarius licentiam ne concedat, nisi expletis omnibus quae ius constituit pro libertate status comprobanda (can. 1096 § 2). Haec tamen non applices delegationi generali, quae fit vicario cooperatori.¹

VI. Servanda a delegato et subdelegato. 1. Ut delegatus vel subdelegatus *valide* nuptiis intersit, eodem modo quo parochus procedat. Itaque non sit per sententiam excommunicatus, vel interdictus, vel suspensus ab officio, aut talis declaratus; assistat matrimonio intra fines territorii delegantis; neque vi neque metu gravi constrictus requirat excipiatque contrahentium consensum. Satis patet, haec servanda esse, quamvis lex ea diserte delegato non applicet.

2. Ut *licite* assistat ea, quae parochus vel loci Ordinarius servare tenentur, observet, quatenus ipsi committuntur.

Coroll. Quamvis facultas assistendi non sit jurisdictio proprie dicta, tamen adeo affinis ei est, ut iure admittatur, ea quae de iurisdictione suppleta dicta sunt (t. I, n. 103), etiam praedictae facultati applicanda esse.

¹. Cfr. S. C. de Sacr. 12 Mart. 1910, ad VI, c.

Articulus H.

De forma iuridica extraordinaria.

Spectato can. 1098, matrimonium in duplici casu coram solis testibus contrahi potest; nimirum: i° si adsit mortis periculum et sacerdos competens haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo; 2° si sacerdos competens sine gravi incommodo haberi vel adiri nequeat, et prudenter praevideatur, eam rerum conditionem esse per mensem duraturam.

I. Prior casus habetur, si adsit mortis periculum et sacerdos com- 738 petens haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo. Itaque requiritur:

1. *Ut adsit mortis periculum.* Satis est periculum grave seu tale quod sufficiat ad viaticum ministrandum. — Perinde est, utrum periculum e morbo oriatur, an ex alia causa immineat, puta e naufragio, ex operatione periculosa subeunda. — Denique sufficit, ut periculum *alterutri* parti immineat.

2. *Ut sacerdos competens haberi vel adiri nequeat sine grati incommodo.* Dicitur:

a) *Sacerdos competens* i. e. Ordinarius, vel parochus istius territorii, vel sacerdos ab alterutro delegatus.

b) *Haberi vel adiri nequeat*, i. e. ut sacerdos competens nec accedere nec adiri possit, vel etiamsi accedat vel adeatur, tamen (sine gravi incommodo) matrimonio assistere nequeat. ¶

c) *Sine gravi incommodo*, i. e. requiritur, ut dicta sub b) physice vel moraliter impossibilia sint. Porro:

a) Impossibilitas enasci potest ex defectu sacerdotis, ex eorum penuria, ex distantia, ex persecutione, ex lege, quae ministro assistenti poenam minatur, ex epidemia, ex negligentia ministri, qui consuetas visitationes instituere detractat, vel etiam accedere seu assistere recusat, ex fama poenitentis servanda.*

β) Sufficit et requiritur impossibilitas *personalis*. Sufficit, ita ut non requiratur communis seu localis: *requiritur*, ita ut non sufficiat communis seu localis, personali exclusa. '.

1 P. C. 25 Iui. 1931 (A. /V S 1931, p. 388); hac declaratione dirimitur quaestio, quae, spectatis declarationibus S. C. de disc. Sacr. (31 Jan. 1916) et P. C. (10 Mart. 1928) nondum decisa erat. ----- \ V. g. confessarius in confessione poenitentis reperit, cum relationes perversas fovere cum persona, a qua non potest vel non vult separari, ita ut expediat, cos matrimonio iungi. In casu poenitens non tenetur concedere, neque confessarius a poenitente petere licentiam impetrandi delegationem, si conditio poenitentis ignoretur, et ex delegatione impetrata suspicio contra poenitentem deleganti incidere possit. ---- Cfr. S. C. C 21 Iui. 1908, ad V; S. C. de Sacr. 13 Mart. 1910, ad I et II.

y) Adhaec casus adesset, si deficientibus Ordinario, parrocho et sacerdote delegato, alius sacerdos facultatem assistendi solo medio minus 'onsueto obtinere posset; ad eiusmodi autem media pertinent teleeraphus, telephonium et automobile. Dixi de *facultate assistendi obtinenda*: nam si sacerdos in tali loco facultate praeditus facile arcessi potest, hoc fieri debet, etiamsi v. g. solo telephonio tempestive posset arcessi.

ôj Denique notes, casum locum habere, etiamsi occasio habendi sacerdotem competentem culpabiliter neglecta sit, modo hic et nunc occasio desierit.

Coroll. Casus adest, si adsit mortis periculum, et sacerdos competens assistendo nuptiis, spectata lege civili, poenae sese exponeret.

739 II. Alter casus habetur, si sacerdos competens sine gravi incommodo haberi vel adiri nequeat, et prudenter praevideatur, eam rerum conditionem esse per mensem duraturam. Dicitur:

1. *Ut minister competens sine gravi incommodo haberi vel adiri nequeat*; quae sub I. 2 exposita sunt.

2. *It prudenter praevideatur*, etc.; i. e. moralis certitudo, saltem lata, habeatur de perduratione eiusdem rerum conditionis; factum absentiae ministri non sufficit.

3. *Eam rerum conditionem esse per mensem duraturam*. Iam vero cum in casu terminus a quo assignatus sit, mensis sumitur, prout est in calendario. Et quia terminus a quo non coincidit, vel saltem (a iure) non censetur coincidere cum initio diei, primus dies non computatur, et tempus finitur, expleto ultimo die eiusdem numeri. Quodsi mensis die eiusdem numeri careat, tempus finitur, expleto ultimo die mensis. Hinc si v. g. nupturientes inde a die 25 Mart, inciperent versari in adiunctis requisitis et praeviderent, missionarium esse adventurum die 25 April., non possent valide contrahere coram solis testibus (can. 34 § 3, 1°, 30. 40).

Coroll 1 Casus iterum adest, si minister competens, assistendo nuptiis, spectata lege civili, poenae sese exponeret.

Coroll. II. Etiam ille matrimonium coram solis testibus contrahere potest, qui *in fraudent legis* sese confert in regionem, ubi ministrum competentem habere vel adire nequit, modo ea rerum conditio prudenter praevideatur per mensem duratura. Immo per se ne illicite quidem agere videtur, quia fas est ponere causam, qua quis a lege eximatur.

74(1 III. In utroque casu servanda. 1. Ad valorem requiritur, ut praesentia testium sit simultanea, physica et moralis (n. 734).

’. S. C. C. 27 Iul. 1908, ad V.

’. P. C. jo Nov. 1925 (A. A. S. 1925, p. 582).

2. In utroque casu, si praesto sit alius sacerdos, qui adesse possit, hic vocari et una cum testibus matrimonio assistere debet, salva coniugii validitate coram solis testibus (can. 1098, 2°).

3. Sponsi emittant consensum matrimonialem ; sed non est necesse, ut testes (vel sacerdos) consensum requirant. '

Quid, si ex una parte necessitas urgeat, ex alia autem ne forma extraordinaria quidem adhiberi potest ?

Resp 1. Si mortis periculum adsit, potest dispensari in forma, ut postea exponetur.

Resp 2. Extra mortis periculum, et etiam in mortis periculo, si deficiat qui possit in forma dispensare, adiuncta eiusmodi esse possunt, ut matrimonium ex epikia etiam sine testibus celebrari possit, puta si quis secus *semper* aut *diutissime* a matrimonio ineundo abstinere deberet, vel gravis infamiae periculo exponeretur, vel, uti plures volunt, in gravissimo aeternae damnationis periculo versaretur (S. Alf. VI, 613).

Ar t i c u l u s I I I .

De iis, qui formis iuridicis subiciuntur.

I. Subiecti formis iuridicis. Formis iuridicis subiciuntur: 741

i. *Baptizati in Ecclesia catholica*, etiamsi postea ab ea defecerint (can. 1099, § b T°). Excipe in Ecclesia catholica baptizatos, sed ab acatholicis natos, qui ab infanti aetate } in haeresi vel schismate aut infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt (can. 1099, § 2). Dicitur:

a) *Baptizati in Ecclesia catholica*. Iam vero tales censentur, qui baptizati sunt ea intentione, ut Ecclesiae catholicae ascribantur; quod fit. si baptizantur in ordine ad catholicam Ecclesiam sive i° ex propria intentione, sive 2° ex intentione etiam mere interpretativa utriusque vel alterutrius parentis aut alius, cui subditur infans baptizandus, etiamsi forte intentio baptizantis diversa sit; ut si infans parentum catholicorum in casu necessitatis ab obstetrice haeretica baptizaretur. Idem 30 videtur dicendum si infans baptizatur in ordine ad Ecclesiam catholicam ex sola intentione legitime seu licite baptizantis, etiamsi qui infanti praesunt, dissentiant; ut si ancilla catholica baptizaret infantem infidelium in periculo mortis constitutum.

b) *Ab acatholicis natos*. Porro:

a) *Nomine acatholicorum* hic etiam veniunt *apostatae*. *

β) Sufficit, ut *alteruter* parens acatholicus sit; idque valet, etiamsi

' Cfr. S. Poenit. 23 Iun. 1830 (Collect, n. 816). ---- '. I. e. iam ante septennium completum (can. 88, § P- C. 17 Febr. 1030 (A. A. S. 1930. p. 195).

cautiones ad normam canonum 1001 et 1071 praestitae sint. Ita ex declaratione P. C. quam declarationem declarativam esse, non extensivam, respondit eadem P. C. *

2. *Baptizati in secta haeretica vel schismatica, sed ad Ecclesiam catholicam conversi, etiamsi postea ab ea defecerint* (can. 1099, § 1, 0). Qui in secta haeretica vel schismatica baptizati, sed ab infantili aetate a parentibus interim conversis in fide catholica educati sunt, lege tenentur, ubi primum rationis usum adepti catholicos sese ostenderint. Secundum alios simul cum parentibus ad Ecclesiam catholicam convertuntur.

Coroll. Qui formis iuridicis subiciuntur, eis tenentur, sive *inter se* contrahunt, sive contrahunt cum aliquo, qui (per se) a praedicta forma immunitus est. Idque valet, etiamsi cum acatholico nuptias ineant post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus (can. 1099).¹ Sequitur igitur, iam non valere principium, quod ante legem Pianin passim vigeat: *Pars iunctu- nis communicat cum altera parte suam immunitatem*: valere autem illud: *Pars ligata communicat cum altera parte suum ligamen*.

742 II. Immunes a formis iuridicis. A formis iuridicis (per se) immunes sunt:

1. *Non baptizati.*
2. *Baptizati in secta haeretica vel schismatica (etiam ritus Orientalis), nec ad Ecclesiam catholicam conversi.*
3. *Baptizati in Ecclesia catholica, sed ab acatholicis nati, et ab infantili aetate in haeresi vel schismate aut infidelitate vel sine ulla religione educati.*
4. *Catholici ritus Orientalis.* ■

Coroll. Qui a formis iuridicis immunes sunt, tunc tantum ad easdem non tenentur, quando contrahunt cum aliquo, qui pariter immunis est; secus, si contrahunt cum persona, quae formis iuridicis astringitur (can. 1099).

20 Iul. 1929 (A. A. S. 1929. P. 5'3)-----'. 25 Iul. 1931 (A. A. S. 1931, p. 388).
 ----'. Cfr. S. C. C. 28 Mart. 1908, ad I — i S. C. C. 28 Mart. 1908, ad II. —
 ' Can. 1; S. C. C. 1 Febr. 1908, ad I. Excipiuntur *Rutheni*, qui pertinent ad dioe-
 ceses provinciae Galicianae, nempe Lepolitanam, Premisicensem et Stanislaopoli-
 tanam; ad quos S. C. de Prop. Fide 5 Maii 1911 decretum *Ne temere* extendit;
 item ex decreto S. C. de Prop. Fid. 18 Aug. 1913 *Rutheni Canadenses*, scilicet a
 die indicato ad decennium. Adhaec advertas, non omnes catholicos qui habitant
 in Oriente, esse catholicos ritus Orientalis ---- *. Si tamen cum eiusmodi persona
 contrahunt, *semper* a formis iuridicis immunes sunt. Lex quidem edicit, ad ma-
 trimonii formam non teneri: 1° acatholicos, si *inter se* contrahant; 2° ab aca-
 tholicis natos, etsi in Ecclesia catholica baptizatos, qui ab infantili aetate in
 haeresi vel schismate aut infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt, quoties
cum parte acatholica contraxerint; verum ista non ita ad litteram sumantur, ut
 matrimonium, a praedictis v. g. cum catholico ritus Orientalis sine forma catho-
 lica initum, pro invalido habeatur.

Hic aliqui quaerunt, num validum sit matrimonium, quod post obtentam dispensationem in disparitate cultus contractum est, neglecta forma legis civilis, ipse facto irritantis matrimonium sine forma initum.

Plerique negant, quia pars non baptizata, utpote legi civili obnoxia, sine forma adhibita valide contrahere nequit. Iam vero, ut matrimonium validum sit, requiritur, ut utraque pars illud valide inire possit. Attamen contraria sententia, utut nullatenus certa, probabilitate non destituitur. Cum enim matrimonium fidelis prorsus subdatur Ecclesiae, atque ab ea plane regi possit, non improbabiler dicitur, impedimentum legis civilis, quatenus respicit matrimonium infidelis *cum fidei* contrahendum, non valere vel saltem ab Ecclesia tolli posse. Verbo: Potestas Ecclesiae in fidelem redundat in infidelem, quatenus hic *cum fidei* contracturus est.*

Nola. Exemptio a lege olim vigens pro Germania et Hungaria vi Const. «Provi-
da » abrogata est a die 19 Maii 1918, utpote lex particularis contraria canoni 1099.
Ita, spectato can. 6. †* Accedunt responsa Pracsidis P. C.2 et simile ipsius P. C.’

CAPUT II.

De forma LITURGICA.

Formam liturgicam constituunt tam ritus *celebrationis*, quam ritus *benedictionis* seu *benedictio nuptiarum sollemnis*, ut dicitur. Hinc:

Articulus I.

De ritu celebrationis.

Extra casum necessitatis in matrimonii celebratione servantur ritus in 743 libris ritualibus ab Ecclesia probatis praescripti aut laudabilibus consuetudinibus recepti (can. 1100).¹ Dicitur:

I. *Serventur*; quibus verbis vera obligatio intelligitur. conformiter Cone. Trid.’ Est autem obligatio gravis ex genere suo; quocirca notat S. Alfonsus, omissionem verborum *Ego vos coniungo* etc. satis probabiliter levem esse (VI, 899, 1094).

II. *Ritus... recepti.* Ritus autem ex Rit. Rom. ’ servandus hic est:

Parochus superpellicco et alba stola ’ indutus virum et mulierem de consensu interroget, utrumque singillatim in hunc modum vulgari sermone: A’. *Eis accipere N. hic praesentem in tuam legitimam uxorem iuxta ritum sanctae matris Eccle-*

*. Hanc sententiam propugnant Resemans, De competentia civ. in vine. coni, infid. p. 2; Gasparri, n. 306. a. 30 Mart. 1918 — Apud Vlaming, o. c. n. 226, nota. \ Rit. Rom. tit VII, cap. 2 n. 6. * Sess. 7, can. 13, de Sacr. in genere.-----* Tit. VII, cap. 2, n. 1-3. -----’. Si immediate post absolutum celebrationis ritum Missa sequitur, sacerdos praeter albam et stolam etiam planetam induat (S. R. C. 31 Aug. 1867, ad IIT, n. 3158).

star' Respondeat sponsus: *Volo*. Mox sacerdos sponsam interroget: *N. vis accipere N. hic praesentem in totum legitimum maritum iuxta ritum sanctae matris Ecclesiae?* Respondeat sponsa: *Volo*. '3

Mutuo consensu intellecto, sacerdos iubeat eos invicem iungere dexterarum dicens: *Ego contango vos in matrimonium. In nomine Patris et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.* Postea eos aspergat aqua benedicta.

Mox benedicat anulum.* Deinde sacerdos aspergat anulum aqua benedicta in modum crucis; et sponsus acceptum anulum de manu sacerdotis, imponit in digito anulari sinistrae manus sponsae, sacerdote dicente: *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.* Mox subiungat versiculos et Orationem < Responde >.

His expletis, si benedicendae sint nuptiae, Parochus Missam pro Sponso et Sponsa, ut in Missali Romano, celebret, servatis omnibus, quae ibi praescribuntur. De ritu dictae benedictionis nunc dicendum.

Articulus II.

De ritu benedictionis seu de benedictione nuptiarum sollemnis. '3

744 I. Notio benedictionis sollemnis. Benedictio nuptiarum sollemnis, quae reperitur in Missa inscripta « Missa pro sponso et sponsa », constat tribus orationibus scilicet « Propitiare », « Deus qui potestate », « et Deus Abraham ». Duae priores dicuntur immediate post « Pater noster », tertia ante orationem « Placeat tibi, S. Trinitas ».

II. Nuptiae, quae possunt benedici. Omnes nuptiae benedici possunt, exceptis: 1° matrimoniis inter partem catholicam et partem acatholicam (can. 1102, § 2); 2° si agitur de muliere, cui semel benedictio sollemnis data est (can. 1143) 30 si sermo est de viro, qui semel benedictionem sollemnem recepit, nisi contraria vigeat consuetudo; haec quippe servanda est; ' 40 si agitur de matrimonio cum notorie excommunicato. '3

'3. « Vel aliis utatur verbis iuxta receptum uniuscuiusque loci ritum » (Rit. Rom. l. c. n. 2). « Quando plures simul copulantur, accepto primum singulorum consensu, et rite celebratis singulis Matrimoniis, dictoque pro singulis a Parocho *Ego contango vos in matrimonium* etc., benedictiones plurali numero semel fiunt » (Rit. Rom. l. c. n. 5).----'. Benedictio anuli non est omittenda in secundis nuptiis (cfr. S. R. C. 27 Aug. 1836, ad II, n. 2743), etiamsi idem anulus iam fuisset adhibitus et benedictus in ordine ad aliud matrimonium. < Quando plures simul copulantur... nihil obstat, quominus benedictiones anulorum et reliquae benedictiones fiant in communi per verba generalia, » (S. Off. 1 Sept. 1841, 7, Collect, n. 938). Si anulus nuptialis amittatur vel frangatur, novus eadem Ritualis Rom. forma benedici potest. In non paucis aliis dioecesibus, v. g. in Germania et in Oriente pro unoquoque coniuge anulus benedicitur.-----'. Rit. Rom. l. c. n. 4. -----\ Sequimur opusculum nostrum « De form. prom. et celebr. matrimonii. » -----

Rit. Rom. tit VII, cap. 1, n. 18. S. Sedes tamen quandoque permittit, ut preces speciales recitentur super viduam iam benedictam; formulam vide in Rit. Rom. App. de Matrim. II. ----. Rit. Rom. l. c. ----- Resc. Pii VI ad Card. de Franckenberg, 13 Iui 1782; S. Poenit. 10 Dec. 1860.

III. Obligatio benedictionis sollemnis. Fidelibus videtur esse obligatio benedictionem sollemnem requirendi occasione matrimonii vel postea. Parocho autem incumbit obligatio curandi, ut fideles eam tempore nuptiarum vel brevi post recipiant. I triusque tamen obligatio levis tantum est; immo si coniuges iam diu in matrimonio vixerint, vera obligatio videtur abesse.

1. *Fidelium* obligatio videtur deducenda ex responso S. Off. quod dicit de « Ecclesiae praecepto. »¹

2. *Parochi* obligatio sequitur ex can. 1101, § i, ex Rit. Rom.,² ex pluribus responsis SS. Congregationum³ et ex obligatione fidelium.

3. *Levem* tantum esse obligationem, satis communiter admittitur (S. Alf. VI 984, 988). *Abesse* obligationem, si coniuges iam diu in matrimonio vixerint, deducendum videtur ex hisce can. 1101. § 1: «quae dari eis potest etiam postquam diu vixerint in matrimonio.» Si tamen petatur, parochus tenetur eam concedere.⁴

IV. Quo tempore benedictio sollemnis impertiri potest? 1. Benedictio sollemnis dari nequit nisi *infra Missam* (can. not, § 1).⁵

2. Impertiri potest omnibus diebus, exceptis:

a) Tempore feriato (can. not, § 1). i. e. a prima dominica Adventus usque ad diem Nativitatis Domini inclusive, et a feria IV Cinerum usque ad dominicam Paschatis inclusive (can. 1108 § 2). Ordinarii tamen locorum possunt, salvis legibus liturgicis, etiam praedictis temporibus eam permittere ex iusta causa, monitis sponsis ut a nimia pompa absterneant (can. 1108 § 3).⁶ Si nuptiae celebrantur tempore feriato, benedictione nuptiali ab Ordinario non concessa. Missa cum propria benedictione differtur ad diem, quo extra tempus feriatum Missa pro sponso et sponsa vel eius commemoratio permittitur.⁷

b) Die Comm. Omn. Fid. Def.⁸

c) Si una tantum Missa celebratur in die. quo dici debet Missa funeralis, quae differri nequit.

a) Tempore interdicti localis generalis (can. 2271. 2°); item in ecclesia paroeciali, tempore interdicti localis particularis in istam ecclesiam lati (can. 2272, § 3, 2°).

¹ 6 Iui. 1817 (Collect, n. 725). ----- Rit. Rom. l. c n. 16 -----². S. C. de Prop, Fid. 21 sept 1843 ad II (Collect n. 071); S. Off. 31 Aug. 1881 (Collect, n. 557). — * S. Off. 31 Aug. 1881 (Collect, n. 1457). ----- * Rit Rom. tit. VII, cap. I, n. 16; S. R. C. 23 Iun. 1853 (n. 1557); 14 Aug. 1858 (n. 3079); S. Off. 31 Aug. 1881. S. Sedes quandoque permittit, ut, quando Missa non dicatur, benedictio nuptialis extra Missam concedatur, secundum formulam Rit. Rom de Matrim. I.-----³. S. R. C. 25 Sept. 1875, ad I (n. 3380).-----⁴. Miss Rom Add. ei Far. II, n. 2. -----⁵. Miss. Rom. Ruhr. in Missa vot. pro sponso et sponsa -----* S. Off. 3 Sept. 1817 (Collect, n. 726).

V. Quis potest benedictionem sollemnem impertiri? Sollemnem benedictionem ille tantum sacerdos per se ipse vel per alium dare potest, qui valide et licite matrimonio potest assistere (can. not, § 2). Ceterum non prohibetur, quominus unus matrimonio intersit, alter Missam celebret idemque — non alius v. g. diaconus — benedictionem sollemnem impertiat.

VI. Notanda. 1. Diebus, quibus Missa « pro sponso et sponsa » per mittitur, haec dici debet/ atque illicitum est benedictionem nuptialem Missae officii diei adiungere ; cum vero dicta Missa prohibetur, benedictio nuptialis adiungitur Missae officii diei.

2. Infra eandem Missam plures benedictionem nuptialem recipere possunt, formulis benedictionis immutatis et semel tantum prolatis. '

3. Quamvis non sit obligatio communicandi intra Missam nuptiarum, tamen coniuges adhortandi sunt, ut in dicta Missa vel saltem eo die communicent. *

SCHOLION.

De fornta servanda in matrimonio inter partem catholicam et partem acatholicam.

745 I. Forma iuridica. Matrimonia inter partem catholicam et partem acatholicam eidem formae iuridicae subiciuntur ac matrimonia inter catholicos, non exclusa interrogatione de consensu (n. 735).

Dispositio inducta per Decretum, d. 21 Ian. 1912 a S. Off. prolatum, d. 23 Iun. 1912 a Pio X approbatum, et d. 1 Iul. eiusdem anni in Act. Apost. Sed. promulgatum, dispositio illa, inquam, vi cuius requisitio et exceptio consensus in aliquibus locis aliquando a ministro assistente omitti poterant, sublata est ; atque quidem a can. 1092, coll. can. 1095, § 1 Ita etiam responsum privatum S. Off. ' et P. C. *

746 II. Forma liturgica seu ritus sacri ex integro praetermitti debent. Potest tamen Ordinarius ad graviora mala praecavenda aliquam ex consuetis caeremoniis ecclesiasticis permittere, exclusa semper Missae celebratione (can. 1102, § 2). Itaque:

1. Prohibentur i. a. i^o Usus vestis sacrae v. g. superpellicci et stolae, non autem togae talaris, cinguli serici et vestium consuetarum praelati-

' S. Off. 1 Sept. 1841, 5° (Collect, n. 938). ----- ' S. R. C. 23 Iun. 1853, ad I (n. 3016); 30 Iun. 1896, ad VI (n. 3922). . S. Off. 1 Sept. 1841, n. 4 et 7 (Collect, n. 938). * S. R. C. 21 Mars. (n. 3329); 30 Iun. 1896, ad VI (n. 3922). ----- . 26 Nov. 1919 (apud Linz. Quart, p. 249). ----- e. 10 Mart. 1928 (A. A. S. 1928 p. 120).

tiarum. 2° Concio, non autem quaedam verba hortatoria per modum merae allocutionis. 30 Benedictio anuli. 40 Benedictio nuptiarum.

2. Ordinarius potest aliquam permittere caeremoniam ad graviora mala vitanda, puta si secus timendum foret, ne sponsi adirent ministellum haereticum, ne cautiones negligerent, ne pars catholica ad sectam haereticam transiret. ' At Missae celebratio semper excludi debet. Nominine autem celebrationis Missae non tantum venit Missa « pro sponso et sponsa » cum suis orationibus et benedictionibus, sed etiam Missa privata, quae post matrimonium coram sponso et comitibus eorum ita celebretur (licet sponso non datur distincta sedes), ut ea haberi debeat tanquam complementum caeremoniae matrimonii. » '

CAPUT III.

De tempore et loco celebrationis matrimonii.

1. Tempus. Matrimonium quolibet anni tempore contrahi potest (can. 747 iio 8, § 1). Quando tamen sollemnis nuptiarum benedictio vetetur, vide n. 744.

II. Locus i. Matrimonium inter catholicos celebretur in ecclesia parochiali ; in alia autem ecclesia vel oratorio sive publico sive semi-publico, non nisi de licentia Ordinarii loci vel parochi celebrari poterit (can. 1109, § O.

2. Matrimonium in aedibus privatis celebrari Ordinarii locorum in extraordinario tantum aliquo casu et accedente semper iusta ac rationabili causa permittere possunt ; sed in ecclesiis vel oratoriis sive Seminariis sive religiosarum, Ordinarii id ne permittant, nisi urgente necessitate, ac opportunis adhibitis cautelis (can. 1109, § 2).

3. Matrimonia vero inter partem catholicam et partem acatholicam extra ecclesiam celebrentur; quod si Ordinarius prudenter iudicet id servari non posse quin graviora oriantur mala, prudenti eius arbitrio committitur hac super re dispensare, firmo tamen praescripto can. 1102. § 2' (can. nex), § 3).

' S. C. de Prop. Fid. 4 Dec. 1862. ----- ' S. Off. 17 Jan. 1872 (Collect, n. 1379); P. C. 10 Nov. 1925, ad VIII (A. A. S. 1925. P. 583) ----- Can. cit. excludit Missae celebrationem.

CAPUT IV.

De servandis post celebrationem matrimonii SEU DE MATRIMONII CELEBRATI INSCRIPTIONE.

Inscriptio fieri debet in libro tam matrimoniorum quam baptizatorum.

749 I. Inscriptio in libro matrimoniorum (can. 1103, § 0. Can. cit. indicat, quinam inscribere debeant, quando et quid debeat inscribi.

1. *Inscribere debent* parochus eiusve vices gerens, atque quidem parochus loci seu paroeciae, in qua matrimonium contractum est. Itaque obligatio non incumbit Ordinario, qui matrimonio asstitit, neque parochus proprio, qui in alius paroecia nuptiis subditi interfuit, neque alii, qui ad assistendum delegatus fuit. Ex eo autem quod verba *manu sua* in lege iam non reperiuntur, deducendum videtur, ea pro regula directiva potius quam praeceptiva habenda esse. Regula tamen maxime commendatur

2. Inscriptio fieri debet *quamprimum**, i. e. ut vox illa intelligi consuevit, saltem intra tres dies. Praestat tamen, eam fieri eodem die, immo immediate post matrimonii celebrationem vel missam subsecutam.

3. *Inscribi debent* nomina atque agnomina coniugum et testium, locus, paroecia, annus, mensis et dies matrimonii, nomen parochi vel alius qui asstitit; et alia secundum formulam a Rit. Rom. vel a proprio Ordinario assignatam. Iuvat quoque postea notare convalidationem vel solutionem matrimonii, si forte locum habuerint. Denique expedit annum et diem conscribere non signis arithmeticis, sed integris verbis, ut plures codices civiles statuunt. Inscriptio autem fieri debet in *libro* matrimoniorum, non in foliis plane separatis.

4. Denique quod spectat ad *gravitatem* obligationis, obligatio *inscribendi* matrimonia, atque quidem in *libro*, gravis est, ita ut sola physica vel moralis impossibilitas ab ea excuset; ut si parochus in casu particulari verum nomen coniugati scire nequeat.⁸ Hinc graviter quoque peccaret parochus, qui gravi periculo inscriptionem praetermittendi se exponeret. Obligatio perficiendi eam *quamprimum* per se levis est. ita ut,

. Tit. VII. c. 2, n. 7 haec habet: < Celebrato matrimonio, Parochus vel qui eius vices gerit describat in libro matrimoniorum nomina coniugum, et testium, et alia iuxta formulam praescriptam; idque, licet alius sacerdos, vel a se, vel ab Ordinario delegatus, Matrimonium celebraverit. » -----. S. C. de Sacr. 12 Mart. 1910, ad IX Episcopo Mangalorensi, qui postulabat facultatem permittendi, ut matrimonium a delegato describeretur, respondit: « Pro gratia prudenti et conscientiae Episcopi >; quae utique momentum *regulae* directivae significant ----- '. Haec vox substituta est voci *statim*, quae «n Decreto *Ne temere* occurrebat. ----- *. Tit. XII, cap. 4. ----- *. S. C. de Sacr. ad Episc. Rosensem, 12 Mart. 1910, ad 9.

excluso periculo illam omittendi, etiam longior dilatio gravem culpam non videatur involvere.

11. Inscriptio in libro baptizatorum (can. 1103, § 2). Finis huius legis 750 est, ut facilius detegantur matrimonia a nupturientibus antea forte contracta, atque inde sequens impedimentum ligaminis et affinitatis. Annotatis enim matrimoniis in baptizatorum libris, persona olim coniugata nequibit afferre testimonium baptismi, quin simul afferat testimonium sui olim contracti matrimonii, saltem, si afferatur extractum e baptizatorum libro quod est recentis datae (n. 682). Inscriptio autem in libro baptizatorum ita fiat:

1. Si uterque vel alteruter coniugum baptizatus fuerit *in eadem paroecia*, in qua nuptiae ineuntur, in margine loci, ubi baptismus notatus est, inseratur, illum vel illam in hac paroecia tali anno, mense et die matrimonium contraxisse, additis — addunt alii — nominibus, cognominibus et aetate compartis, cum qua nuptias iniit, item nominibus et cognominibus tam parentum compartis quam testium matrimonii. Sufficeret quoque in margine loci, ubi baptismus notatus est, addere: Nuptias iniit cum N. N. Cfr. liber matrimoniorum. Qui censent, praedicta omnia addenda esse, nituntur Instructione S. C. de Sacr. 6 Mart. 1911, quae parochi matrimonii imponit obligationem ea omnia denuntiandi parochi baptismi, eo quidem fine, ut « matrimonium in baptizatorum librum referatur »; ex quo deducunt, cuncta in baptizatorum libro inserenda esse. Alii autumant, omnia enumerata parochi baptismi denuntianda esse, eo fine ut matrimonium in baptizatorum libro rite assignari possit; ut autem rite assignetur, non requiritur, ut *omnia* denuntiata addantur.

2. Si uterque vel alteruter coniugum *alibi* baptizatus est:

a) Parochus *matrimonii* sive per se sive per curiam episcopalem (propriam aut parochi qui baptizavit) matrimonium contractum denuntiabit parochi (parochis) tam *baptismi* sponsi quam *baptismi* sponsae. Ea autem denuntiatio « coniugum eorumque parentum nomina et agnomina descripta secum ferat, aetatem contrahentium, locum diemque nuptiarum, testium qui interfuerunt nomina et agnomina, habeatque parochi subscriptum nomen cum adiecto parochiali sigillo, s. l. Adhaec parochus denuntians laudabiliter rogabit, ut de denuntiatione accepta certior reddatur. Denique denuntiatio transmittatur per cancellariam Ordinarii loci/

1. 6 Mart. 1911 (A. A. S. iq ii, p. 102). Instructio illa, quae edita est, «ut quae n. IX, § 2 memorati Decreti (Ne temere) praescripta sunt rite servantur, > illa Instr., intiam, probabiliter habenda pro determinativa legis existentis potius quam pro nova lege. Hinc censemus, eam persistere, spectatis can. 6, 4" et 23.----
! « Vel si liber baptizatorum ab alio parochi asservatur, v. g. a parochi ecclesiae matricis ob dismembrationem paroeciae » (Van de Burct-Schaepmann 237).
. Instr, cit S. C. de Sacr. ----- 4. Instr. S. C. de Sacr. 27 Iui. 1921 (A. A. S. 1921, p. 348).

b) Parochus *baptismi*, ad quem denuntiatio transmissa est, omnia accurate in libro baptizatorum inserat vel saltem matrimonium rite annotet, atque « si forte accidat, ut... baptismi parochus in recipienda denuntiatione matrimonii comperiat alterutrum contrahentium aliis nuptiis iam esse alligatum, rem quantocius significabit parocho attentati matrimonii. »¹

« Observes, si matrimonium mixtum fuerit, de sola parte catholica curandum esse ut matrimonium in libro baptizatorum inscribatur.

« Si locus baptismi ignoretur, exploretur saltem dioecesis in qua baptismum collatum esse vel resciscatur, vel ex nativitate aut aliis adiunctis rationabiliter praesumatur. Ordinarius istius dioecesis, de matrimonio certior factus, poterit tunc inquisitionem perficere, et curare ut in tabulas baptismales matrimonium referatur. »

Ceterum inscriptio matrimoniorum in libro baptizatorum, item lex curandi, ut inscriptio a parocho baptismi fieri possit, non est consilii tantum, sed *praecepti* eiusque *gravis* ut colligitur tam ex fine legis gravi quam ex Instr, cit. *

751 III. Inscriptio matrimonii contracti in forma extraordinaria (can. 103° § 3). Matrimonia contracta ad normam can. 1098 (n. 738 sq.) pariter in libro tam matrimoniorum quam baptizatorum annotari debent. Porro :

1. *Sacerdos*, si matrimonio astiterit, tenetur in solidum cum *contrahentibus* curare, ut debitae inscriptiones fiant. Eodem modo tenentur *testes* cum *contrahentibus*, si soli testes matrimonio interfuerint.

2. Ut obligationi satisfiat, matrimonium modo supra exposito denuntiari debet: i^o parocho loci, in quo matrimonium contractum est; secundum alios parocho, qui regulariter in casu ordinario assistere debuisset, i. e. parocho domicilii utriusque sponsi aut domicilii sponsae;⁴ 2° parocho baptismi coniugum.

Si matrimonium contrahatur in loco, ubi nulla est paroecia vel quasi-paroecia, denuntiatio fiat Ordinario loci.⁴

Nota. Si lex sigilli sacramentalis prohibeat, quominus matrimonium in publicis matrimoniorum et baptizatorum libris annotetur, et bonum proles legitimatae exigat, ut in foro externo probari possit, matrimonium cum consensu eorum, quorum interest, inscribatur ut matrimonia conscientiae, de quibus nunc dicendum.

Instr. S. C. de Sacr. 6 Mart. 1911. ----- '. Vermeer SCH, o. c. n. 8'. ----

Instruet, haec habet ; « Ordinarii sedulo advigilent ut haec praescripta religiose serventur, ut transgressores, si quos invenerint, curent ad officium revocare, adhibitis etiam, ubi sit opus, canonicis poenis. > ----- « Choupin, n. 73, nota 2. ----
.. Vermeersch, n. 83.

SCHOLION.

De matrimonio conscientiae.

Huc spectant canones 1104-1107, qui exhibent ius constitutum in Constitutione Bened. XIV *Satis vobis*,¹ ideoque ad normam huius Constitutionis interpretandi sunt. Cum vero agatur de liceitate, conditiones in dicta Constitutione relatae potius ut normae directivae prudentiae Ordinariorum relinquuntur.

1. Notio. Matrimonium conscientiae est, quod contrahitur omissis denuntiationibus et secreto (can. 1104). Contrahitur autem secundum formam iuridicam ordinariam vel extraordinariam, prout ferunt adiuncta.

II. Liceitas. Matrimonium conscientiae non permitti potest nisi de licentia Ordinarii loci et nonnisi ex gravissima et urgentissima causa. Vicarius Generalis hanc licentiam dare nequit, nisi habeat speciale mandatum (can. 1104). Ratio est. quia ex eiusmodi nuptiis gravissima incommoda sequi possunt, ut periculum polygamiae vel adulterii, periculum scandali ex publica cohabitatione, periculum, ne proles pro illegitima habeatur et tractetur.

Causa gravissima et urgentissima aderit, si vir et mulier concubinarij reputantur veri coniuges; si vir nobilis cupit contrahere cum muliere ignobili, et ex matrimonio noto gravissima incommoda imminet; si vir et femina civiliter contrahere nequeunt et. matrimonio praetermisso, in gravi salutis periculo versantur etc. Si periculum est in mora, puta si de occulto concubinario moribundo agatur, sine licentia Ordinarii potest procedi.

III. Servanda 1. Matrimonio assistere debet alterutrius contrahentis parochus, aut, si gravi de causa alius sacerdos loco ejus deputandus sit, ab Episcopo talis eligatur, qui probitate, doctrina et obeundi muneris peritia commendetur. Praeterea eligendi sunt duo vel tres testes fideles, ne ulla celebrationis notitia vel rumor oriatur. ‘

2. Parochus aut sacerdos deputatus, priusquam matrimonio intersit, nupturientes monere tenetur de eorum obligationibus erga sobolem procreandam, tam quoad Baptismum huiusque denuntiationem. quam quoad religiosam educationem et bonorum temporalium fruitionem.³

3. Celebrato matrimonio, scriptum celebrati coram se matrimonii documentum Episcopo sine mora exhibere debet, cum nominibus contrahentium, testium, loci et temporis.¹

¹. 17 Nov. 1741. ----- ². Const. Bened. XIV *Satis vobis*, 17 Nov. 1741

4- Permissio celebrationis matrimonii conscientiae secumfert promissionem et gravem obligationem secreti servandi ex parte sacerdotis assistentis, testium, Ordinarii eiusque successorum, et etiam alterius coniugis, altero non consentiente divulgationi (can. 1105). Huius promissionis obligatio ex parte Ordinarii non extenditur ad casum, quo vel aliquod scandalum aut gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria ex secreti observantia immineat, vel parentes non curent filios ex tali matrimonio susceptos baptizari aut eos baptizandos curent falsis expressis nominibus, quin interim Ordinario intra triginta dies notitiam prolis susceptae et baptizatae cum sincera indicatione parentum praebeant, vel Christianam filiorum educationem negligant (can. 1106).

5. Coniuges tenentur intra triginta dies a nativitate per se vel per alium (v. g. per parochum) certiorare Ordinarium de prole nata et baptizata. Ordinarius autem debet curare, ut in libro secreto et distincto a libro matrimoniorum notetur, talem prolem tali die et loco baptizatam esse legitimam (Bened. XIV *Satis vobis*; can. cit.).

IV. Inscriptio. Matrimonium conscientiae non est adnotandum in consueto matrimoniorum ac baptizatorum libro, sed in peculiari libro servando in secreto Curiae archivo (can. 1107).

SECTIO III.

De susceptione sacramenti matrimonii.

753 Ut sacramentum matrimonii valide et licite suscipiatur, praeter usum rationis et sufficientem notitiam contractus matrimonialis (p. 531 sq.), requiritur, ut suscipiens sit in statu gratiae et immunis ab impedimentis. Quare « parochus ne omittat populum prudenter erudire de matrimonii sacramento eiusque impedimentis » (can. 1018).

1. Status gratiae. 1. Statum gratiae requiri, patet ex eo quod matrimonium est sacramentum *vivorum* seu ordinatur ad gratiam *augendam*, ideoque gratiam supponit (n. 43).¹

2. Status gratiae forte amissus recuperari potest sive per confessionem sive per actum contritionis (n. 43).

II. Immunitas ab impedimentis; quocirca primum iuvat praeotare haec :

i. Valor matrimoniorum diudicandus est secundum ius vigen eo tempore, quo contracta sunt.

\ In procuratore vel interprete non requiritur status gratiae, ut patet, quia non recipiunt sacramentum.

2. Matrimonia invalida ob impedimentum ante Codicem vigens, et Codice abrogatum, ipsa Codicis promulgatione non sunt convalidata, sed pro adiunctis convalidari debent aut per convalidationem simplicem aut per sanationem in radice; quae postea exponentur. Attamen non requiritur, ut ex natura rei eruitur, dispensatio, si agatur de impedimento abrogato.³

Hisce notatis, dicemus *primum* de impedimentis in genere, *deinde* de impedimentis impediens speciatim, *tum* de impedimentis dirimentibus speciatim, *denique* de dispensatione impedimentorum.

CAPUT I.

De impedimentis in genere.

I. Notio. Impedimentum *sensu latiori* sumptum est circumstantia, 754 quae impedit, quominus matrimonium licite vel etiam valide contrahi possit. *Sensu stricto* est circumstantia, quae *ex lege* — non ex mero praecepto — illud impedit. Praeceptum particulare vel vetitum potest quidem alicuius matrimonium illicitum reddere, sed non dicitur impedimentum in Iure Canonico (cfr. can. 1039, § 1 et 2).

II. Divisio. Impedimenta dividuntur: 755

1. *Ratione causae*, in impedimenta *iuris divini* et *iuris humani*, huiusque sive *ecclesiastici* sive *civilis*.

2. *Ratione ambitus*, in *absoluta* et *relativa*, prout matrimonium cum quacumque vel cum certis tantum personis impediunt. Prioris generis sunt v. g. ligamen, aetas etc.; alterius generis v. g. consanguinitas, affinitas etc.

3. *Ratione effectus*, in *impedientia* et *dirimentia*. *Impediens* continet gravem prohibitionem contrahendi matrimonium; quod tamen irritum non redditur si, non obstante impedimento, contrahatur (can. 1036, § 1). Impedimentum *dirimens* et graviter prohibet matrimonium contrahendum, et impedit quominus valide contrahatur (can. 1036, § 2). Quamquam impedimentum ex una tantum parte se habet, matrimonium tamen reddit aut illicitum aut invalidum (can. 1036, § 3).

4. *Ratione durations*, in *temporanea* et *perpetua*. *Priora* sunt, quae decursu temporis cessant, ut aetas; vel saltem sine dispensatione cessare possunt, ut mixta religio. *Posteriora* sunt, quae aut nequaquam aut non sine dispensatione possunt cessare, ut consanguinitas.

P. C. 2-3 Iun. 1918 (A. A. S. 1918, p. 346). ----- '. Ita responsum Praesidis P. C. (cfr. Periodica IX p. 154).

5- *Ratione demonstrabilitatis*, in *publica* et *occulta*. Publicum censetur impedimentum, quod probari in foro externo potest;* secus est occultum (can. 1037).

impedimentum *publicum* dicitur *tuitura sua* publicum, quatenus nititur facto *de se* publico; cuiusmodi sunt v. g. impedimentum aetatis, consanguinitatis legitimaee etc. Dicitur *facto* publicum, quatenus factum, ex quo oritur impedimentum, legitime probari potest, vel ex iuris praescripto probatione non indiget Dicitur *factum*; ad factum autem, si de *delicto* impedimentum secum ferente sermo est pertinet etiam culpabilitas; non autem requiritur, ut notum sit, ex aliquo facto impedimentum enasci. !

Impedimentum *natura sua* occultum est impedimentum, quod nititur facto *de se* occulto, cuiusmodi sunt v. g. impotentia, consanguinitas illegitima etc. Eiusmodi impedimentum tunc tantum pro *vere occulto* haberi debet, quando factum legitime probari nequit.

6. *Ratione gradus cognitionis* in *certa* et *dubia*, prout excluditur vel non excluditur prudens dubium. Dubium autem potest esse dubium *turn tantum*, aut dubium *facti tantum*, aut dubium *iuris et facti*. Adhaec dubium iuris versari potest circa ius divinum, aut humanum sive ecclesiasticum sive civile.

7. *Ratione gravitatis*, in impedimenta *gradus mitioris* et *gradus maioris* (can. 1042); de quibus suo loco dicitur.

8. *Ratione dispensationis*, in *dispensabilia* et *indispensabilia*, prout saepius vel saltem interdum ab Ecclesia auferuntur, aut ab ea auferri nequeunt vel saltem vix unquam tolluntur.

9. *Ratione fori*, in quo dispensatio conceditur saltem per se, in impedimenta *fori externi* et *fori interni*. Dixi saltem *per se*, quia in aliquibus adiunctis impedimenta, quae pertinent ad forum externum, etiam in foro interno auferri possunt, ut suo loco exponetur.

756 III. Subiectum, cui competit potestas circa impedimenta. 1. Supremae tantum auctoritatis ecclesiasticae est authentice declarare, quando ius divinum matrimonium impediatur vel dirimat (can. 1038. § 1).

‘. Quoad probationem attendatur can. 1791: Unius testis depositio plenam fidem non facit, nisi sit testis qualificatus qui deponat de rebus ex officio gestis. — Si sub iuramenti fide duae vel tres personae, omni exceptione maiores, sibi firmiter cohaerentes, de aliqua re vel facto in iudicio testificentur de scientia propria, sufficiens probatio habetur; nisi in aliqua causa iudex ob maximam negotii gravitatem, vel ob indicia quae aliquod dubium de veritate rei assertae ingerunt, necessariam censeat pleniorern probationem (can. 1791). ----- ‘. P. C. 25 Iun. 1932 (A. A. S. 1932, p. 284).

2. Eidem supremae auctoritati privative ius est alia impedimenta matrimonium impediencia vel dirimenta pro baptizatis constituendi per modum legis sive universalis sive particularis (can. 1038, § 2).

Nola. Ordinarii locorum omnibus in suo territorio actu commorantibus et suis subditis etiam extra fines sui territorii vetare possunt matrimonia in casu peculiari, sed ad tempus tantum, iusta de causa eaque perdurante. — Vetito clausulam *irritantem* una Sedes Apostolica addere potest (can. 1039). Dicitur « iusta de causa ; ; causae autem iustae sunt: fundata suspicio impedimenti dirimentis vel impediencia; fundatus timor, ne matrimonium inimicitiis, scandalo, aliisve incommodis ansum daturum sit, etc. (S. Alf. VI, 982). — *Parochus* matrimonium neque in casu particulari vetare potest: si autem matrimonium illicitum est, potest et debet ab assistentia abstinere atque interim rem ad Ordinarium deferre.

3. Praeter Romanum Pontificem, nemo potest impedimenta iuris ecclesiastici sive impediencia sive dirimenta abrogare, aut illis derogare; item nec in eisdem dispensare, nisi iure communi vel speciali induito a Sede Apostolica haec potestas concessa fuerit (can. 1040). | Quatenus potestas dispensandi iure communi Ordinariis et sacerdotibus sit concessa, postea dicitur (cfr. can. 15. 1313, 1043-1045, 81).

Nola. Consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis existentibus contraria reprobatur (can. 1041). Quare: 1° si in praesens vigeat consuetudo impedimentibus existentibus contraria, ut iuris corruptela corrigenda est neve sinatur in posterum reviviscere (can. 5); 2° si in posterum exsurgat consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis existentibus contraria, non est rationabilis (can. 27, § 2), ideoque non potest vim legis obtinere neque impedimenta abrogare aut illis derogare.

IV. Subiectum passivum impedimentorum 1. Impedimentis iuris 757
divini naturalis vel positivi ligantur *omnes homines*.

2. Quoad impedimenta iuris *ecclesiastici* haec valent:

a) Impedimentis iuris *ecclesiastici* generatim ligantur *omnes baptizati*; etiam *acatholici*, ut patet ex Const. Bened. XIX' *Matrimonia* ' et *Singulari nobis*; | item ex praxi Ecclesiae revalidandi matrimonia, ab haereticis cum impedimento in haeresi inita; denique ex eo quod exemptio nullo c capite patet, neque a Codice Iuris Canonici insinuat; id autem eo magis urget, quod Codex acatholicos diserte eximit a *formo* matrimonii.

b) *Infideles* post baptismum non solum ligantur impedimentis, quorum causa post baptismum posita est (quod patet), verum etiam iis impedimentis, quorum causa posita est ante baptismum, si fundamentum

' . Const. Pii VI *Auctorent Fidei*, 28 aug. 1794 (prop. 59, 60); Pius IX. Syllabus errorum (prop. 58). ----- 4 Nov. 1741. ----- 9 Febr. 1749.

impedimenti est vinculum *naturale*, ut consanguinitas. Secus dicendum, si in mente Ecclesiae reponendum est, ut in impedimento cognationis spiritualis. Si fundamentum impedimenti est quoddam vinculum civile, ut in cognatione legali, res dubia videtur.

c) *Certo sed dubie valide baptizati* videntur teneri impedimentis ecclesiasticis; quod deducitur ex argumento t. I, n. 130 proposito. Accedit responsum S. Off. ' quod sensu obvio huic sententiae favet, quamvis alii illud intelligant de praesumptione, qua baptismus dubie validus praesumitur rite collatus.¹ Si *factum baptismi* dubium est, quaestio difficilior solvitur (t. I. n. 130).

Coroll. I. Matrimonium inter *fidelem*, impedimento ecclesiastico ligatum, et *infidelem*, illicitum vel invalidum est, prout est impedimentum impediens vel dirimens, quia sufficit ad effectum impedimenti, ut ex una tantum parte sc habeat (can. 1036, § 3).

Coroll. II. Matrimonium inter *infidelem*, impedimento civili dirimente ligatum, et *fidelem*, secundum plures, etiam post dispensationem in disparitate cultus, invalidum est; cum enim una pars inhabilis sit, valet ratio supra allata. Attamen sententia contraria fundamento non caret, secundum dicta n. 742.

758 V. Causae excusantes ab impedimento dirimente. 1. *Ignorantia*, utut invincibilis, non eximit ab impedimento dirimente. Etenim can. 16, § 1 edicit: « Nulla ignorantia legum irritantium aut inhabilitantium ab eisdem excusat, nisi aliud expresse dicatur. »² Disputatum fuit de impedimento criminis *ignorato*; cum vero aliud non dicatur, omne dubium sublatum est.

2. Neque *incommodum grave* seu necessitas ab impedimento dirimente excusat. Ratio est, quia bonum commune exigit, ut leges irritantes vim retineant, etiamsi (irritatio ignoretur, vel) actus sine gravi incommodo vitari nequeat (S. Alf. VI, 1079). Attamen non patet, in casu omnino extraordinario non esse locum epikiae, puta, si, urgente impedimento disparitatis cultus, fideles in aliqua regione non possent matrimonium inire.⁴

Quaer., quatenus liceat matrimonium inire cum impedimento dirimente *dubio*.

Resp>. T. Non licet, si agitur de impedimento iuris *divini* naturalis aut positivi, sive dubium *iuris* est sive *facti*. * Ratio est, quia contractus matrimonialis, quippe

¹. 4 Febr. 1891 (Collect, n. 1746). ----- Cf. S. Off. 14 Iui. 1880 (Collect n. 1536). -----'. S. Off. 4 Iui. 1855 (Collect, n. 1114); o Dec. 1874 (Collect, n. 1427); 4 Febr. 1891 (Collect, n. 1746).----- ' Cfr. S. Off. 4 Iun. 1851 (Collect, n. 1062).

. Dubium *iuris* est, quod respicit ipsam legem impedimenti, v. g. num haec vel illa conditio requiratur ad inducendum impedimentum. Dubium *facti* est, quod respicit factum, a quo pendet ortus impedimenti huiusve perduratio.

qui contractus sacer, atque, si a fidelibus incatur, sacramentum sit, periculo nullitatis exponi nequit (S. Alf. VI, 902, q. 3). Itaque v. g. frater et soror infidelis — quamvis impedimento consanguinitatis, quatenus illud ecclesiasticum est, non teneantur — matrimonium inire nequeunt, quia habetur dubium *iuris* de impedimento *naturali*; pariter etiam infidelibus nuptias inire non licet in dubio *facti*, v. g. num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae aut primo gradu lineae collateralis. Accedit quoad fideles, quod dictis matrimoniis certo obstat impedimentum dirimens matrimonium, a quo nunquam dispensatur (can. 1076, § 3).'

Excipitur tamen casus *impotentiae dubiae*, sive dubio iuris sive dubio facti (can. 1076, § 2); *dubio iuris*, v. g. ubi deficiunt organa, quae probabiliter ad validum matrimonium requiruntur; dubio *facti*, scilicet, si nescitur, utrum necne copula inter tales personas possibilis sit. Ratio autem exceptionis est, quia ius (theoretice) probabile nubendi praevalet reverentiae, per se contractui matrimoniali debitae, seu quia incommodum non nubendi tantum est, ut ad illud evitandum liceat negligere reverentiam, dicto contractui per se debitam (S. Alf. VI, 1102).

Resp. 2. Si agitur de impedimento iuris *ecclesiastici*, distinguendum

i" In dubio *iuris* licet contrahere: siquidem «leges, etiam irritantes et inhabilitantes, in dubio iuris non urgent» (can. 15). Quod certo valet, si communiter vel satis communiter de existentia impedimenti dubitatur. Num valeat regula: Quotiescumque non-existentia probabilis est, impedimentum non urget, utut multi probabilitatem negent; num regula illa, inquam, valeat, alicui dubium videri potest. Ratio autem dubitandi desumitur ex eo, quod eiusmodi regula matrimoniis invalidis ansam datura esset: periculum enim est, ne plures pro probabili habeant, quod non est vere probabile, itaque mente dispositi permittant, ut matrimonium sine dispensatione contrahatur.

2° In dubio *facti* non licet contrahere, sed peti debet dispensatio, saltem ad cautelam. Secus enim matrimonium periculo nullitatis exponitur. Ecclesia autem Ordinariis concedit facultatem in eiusmodi dubiis dispensandi, si agitur de impedimenti, in quibus Romanus Pontifex dispensare solet (can. 15); quae etiam valent, uti patet, si agitur de matrimonio contracto convalidando. Si tamen dubium versatur circa *baptismum*, attendantur dicenda de disparitate cultus.

CAPUT II.

De impedimentis impediētib^{us} speciatim (can. 1058-1066).

Impedimenta impediētia tria in Iure Canonico enumerantur, scilicet votum simplex, cognatio legalis et mixta religio.

J. Cfr. S. Off. 6 April. 1906. Si infideles eiusmodi matrimonium inierint, factum tenet: nec post conversionem per se obligatio separationis imponi potest. Potest tamen S. Sedes novas nuptias permittere, sive, si unus tantum conversus est, declarando libertatem a priori vinculo in favorem fidei, sive dispensando ad cautelam a vinculo in infidelitate contracto, modo matrimonium non fuerit post utriusque Baptismum consummatum. Ita v. g. aliqui pro probabili habent, impedimentum cognationis spiritualis inter patrinum et baptizatum non oriri ex baptismo privato. Ita multi auctores pro probabili habebant, Constit. *Provida* etiam post Codicem hir. Can. persistere; certum autem videtur, matrimonia inde a Codice vigente ad normam dictae Constit. inita, invalida esse

Articulus I.

Votum simplex.

759 Matrimonium impedit votum simplex virginitatis, castitatis perfectae, non nubendi, suscipiendi ordines sacros et amplectendi statum religiosum. Nullum votum simplex *irritat* matrimonium, nisi irritatio speciali Sedis Apostolicae praescripto pro aliquibus statuta fuerit (can. 1058); ut quoad matrimonium contrahendum statuit Greg. XIII¹ pro votis simplicibus in Societate Iesu emissis. Itaque :

I. *Quinque vota impediunt matrimonium, i. e. illud graviter illicitum reddunt: scilicet:*

1. *Votum virginitatis* presse sumptae; eiusmodi voto obstrictus nequit matrimonium inire, quia se exponit periculo proximo laedendi votum, immo eius adimpletionem sibi practice impossibilem reddit.

2. *Votum simplex*^{*} castitatis perfectae, sive privatim sive in Congregatione vel Ordine emissum. Hoc votum efficit, ut omnis actus tam externus quam internus castitati contrarius *religioni* adversetur. Qui tale votum emisit, nequit nuptias contrahere, quia aequae ac obstrictus voto virginitatis se exponit proximo periculo votum violandi, immo eius executionem reddit impossibilem.

3. *Votum non nubendi* seu coelibatus, ut patet.

4. *Votum suscipiendi ordines sacros*; quia matrimonium eiusmodi voti executionem impossibilem reddit: coniugati enim a sacris ordinibus arcentur (can. 987, 20).

5. *Votum amplectendi statum religiosum* sive in Ordine sive in Congregatione: reddunt enim nuptiae executionem voti impossibilem, quia coniugati invalide ad novitiatum admittuntur (can. 542, 1°).

Nota. Vota non nubendi, virginitatis et castitatis a voventibus saepius confunduntur; ita quidem, ut qui aliquod ex istis votis emiserint, ut plurimum votum *castitatis* intellexerint. In dubio vovens interrogetur, quid intenderit. Si dubium perseverat, inquisitio in motivum, quod ad vovendum moverit, lucem affundere potest. Qui ex voluntate *declinandi onera matrimonialia*, caelibatum; qui *ex desiderio comparandi aureolam virginum*, virginitatem; qui *ex amore puritatis* impulsus fuit, castitatem vovisse praesumitur.

II. *Si quis sine dispensatione a voto impediante matrimonium contraxit:*

*. Constit *Ascendente Domino*, 25 Maii, 1584. -----¹. Votum sollemne castitatis - item votum castitatis *simplex* in Societate Iesu emissum — constituit impedimentum *dirimens* matrimonii.

1. *Practice* praestat quamprimum dispensationem procurare.

2. *Theoretice* haec valent:

a) Qui *vovit virginitatem*, nequit petere debitum quoad virginitas servata est tenetur tamen statim illud *reddere* comparti legitime petenti. Debito semel reddito, potest etiam petere; similiter, *soluta matrimonio* post virginitatem deperditam, novas nuptias contrahere potest: utroque enim casu virginitas amittitur, et corrumpitur votum.

b) Qui *vovit castitatem perfectam*, nequit *petere* debitum, nisi compars sit in periculo incontinentiae. Tenetur *reddere* debitum, quamdiu compars ius expeditum in compartem retinet, et *licite* petit; non potest reddere, si compars ius expeditum in compartem amisit, sive per voluntariam cessationem sive per adulterium. Si compars *illicite* petit, quia ipsamet voto castitatis ligata est, potest, sed non tenetur debitum reddere (S. Alf. VI, 944). Soluta matrimonio, nequit novas nuptias inire, si votum fuerit perpetuum nec per dispensationem totaliter ablatum.

c) Qui emisit votum *non nubendi*, potest petere et reddere debitum, quia voti inpletio impossibilis evasit. Soluta matrimonio, votum reviviscere videtur.

d) Qui *vovit susceptionem SS. Ordinum* vel *ingressum in statum religiosum*, tenetur votum exsequi, si compars consentiat, vel iure petendi in perpetuum destitutus fuerit, et voti executio moraliter possibilis est. Secus potest petere et reddere debitum.

Articulus II.

Cognatio legalis.

I. Notio. Cognatio legalis est propinquitas personarum, quae provenit ex adoptione legitima i. e. facta ad nonnam legis civilis.

II. Exsistentia impedimenti. In iis regionibus ubi lege civili legalis cognatio, ex adoptione orta, nuptias reddit *illicitas*, iure quoque canonico matrimonium *illicitum* est (can. 1059). Ad sciendum autem, utrum et inter quosnam hoc impedimentum exsistat, recurrendum est ad leges civiles patriae, atque ad earundem normam decidendum.

Ubi lex civilis aut adoptionem non admittit, aut nihil de impedimento statuit, impedimentum non habetur.

Coroll. Nullum impedimentum exsistit in Hollandia, Austria. Lusitania. Dania, Suetia, Norvegia, Anglia et in genere in eius coloniis (inclusa ditioe Canadensi, Australia, India, Transvaal etc.), republica Aequatoris, Argentina, Costaricensi, Chilensi (ut videtur), Mexicana, de Nicaragua, S. Salvatoris, de Uruguay. — Impedimentum *mere impediens* habetur in Germania, Hungaria, Helvetia. Venezuela; item (saltem practice) in Gallia. Belgio, Luxemburg et Romania; si res dubia est, practice impedimentum abest.

\ Cfr. Aerinys-Damen, Theol. Mor. II, n. 703; De Smet, o. c. n. 499; Wernz-Vidal, o. c. n. 191; Gury-Ferreres, II, n. 1051

Articulus III.

Mixta religio. ‘

761 i. Notio impedimenti. Impedimentum mixtae religionis intelligitur impedimentum, quod existit inter duas personas baptizatas, quarum una catholica est, altera vero sectae haereticae vel schismaticae adscripta (can. 1060). Matrimonia inter tales personas contracta, dicuntur *mixta* Dicitur:

1. *Inter duas personas baptizatas.* Si una baptizata est in ecclesia catholica, altera pars non est baptizata, habetur impedimentum disparitatis cultus; si una pars baptizata est, sed non in ecclesia catholica, altera vero non est baptizata. nullum habetur impedimentum canonicum.

2. *Quarum una pars catholica est;* sive in ordine ad Ecclesiam catholicam baptizata. sive ad eandem conversa fuit. Ceterum catholicus adhuc censetur, qui fidem catholicam etiam externe abiecit, sed sectae acatholicae non est ascriptus.

3. *Altera vero sectae haereticae vel schismaticae ascripta est;* non sufficit, ut sit ascripta sectae v. g. atheisticac.

Coroll. Qui fidem catholicam etiam externe abiecit, sed sectae acatholicae non est ascriptus, non tenetur impedimento canonico mixtae religionis, si vult inire matrimonium cum catholica; tenetur, si vult contrahere cum parte sectae haereticae vel schismaticae ascripta.¹

762 II. Exsistentia impedimenti. Matrimonia mixta iure ecclesiastico severissime prohibentur: atque saepissime ipsa etiam lege divina vetantur (S. Alf. VI, 56, 1044; Horn. Ap. tr. 14, n. 6).

1. *Iure ecclesiastico severissime prohibentur;* quod patet ex innumeris documentis ecclesiasticis, ‘ atque diserte edicitur can. 1060.

2. *Saepissime ipsa etiam lege divina vetantur:* nimirum, quia i° involvunt communionem in sacris cum haeticis: 2° passim creant periculum religioni partis catholicae; ‘ 30 passim impedimento sunt bonae educationi filiorum². Accedit quod favent indifferentismo et obstant desideratae coniugum unioni. ‘

763 III. Cessatio impedimenti. 1. *Prohibitio divina cessat,* cessante peri-

‘ Ter Haar, De matrimoniis mixtis eorumque remediis. 3. Ter Haar, o. c. p. 1-2. — ‘. Cfr. Litt Ap. Clem. XIII, 16 Nov. 1763 (Collect, n. 1421); Litt. Ap. Pii VIII, 25 Mart. 1830 (Collect, n. 1426); Litt. Ap. Greg. XVI, 30 April. 1841 (Collect, n. 1428); Constit. Leon. XIII *Arcanum* (§ 26), 10 Febr. 1880; Encycl. Pii XI *Casti comitubis*, 31 Dec. 1930 (A. A. S. 1930, p. 570), et alia citata a Ter Haar, o. c. -----*. Encycl. cit. ----- ‘. Encycl. cit. ----- *. Encycl. cit.

culo proximo, quod ex matrimonio mixto religioni partis catholicae et educationi prolis imminet, atque occurrente causa quae cohonestet; i° communionem in sacris cum haeretico, quam matrimonium mixtum involvit, quatenus scilicet ambo simul sacramentum conficiunt et suscipiunt; 2° petitionem sacramenti ab indigno; et 3° administrationem eius indigno. Periculum proximum, de quo diximus, deficere vel cessare potest, spectatis v. g. indole nupturientium, singularibus adiunctis, quae religiosae conditioni partis catholicae atque educationi catholicae prolis maxime favent, causa tali appetendi matrimonii, quae efficiat, ut periculum non temere adeatur.

2. *Prohibitio ecclesiastica cessat* per dispensationem. Potestas autem dispensandi per se soli S. Pontifici competit, non autem Episcopis, nisi specialiter ipsis concessa sit (can. 1040).

IV. Requisita, sine quibus dispensatio non conceditur, can. 1061 764 exhibentur: Ecclesia super impedimento mixtae religionis non dispensat, nisi: i° Urgeant iustae ac graves causae: 2° cautionem praestiterit coniux *acatholicus* de amovendo a coniuge catholico perversionis periculo, et *uterque* coniux de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda; 3° moralis habeatur certitudo de cautionum implemento. 4° Cautiones regulariter in scriptis exigantur. Tria igitur absolute, quartum legulariter exigitur. Itaque:

i. *Urgeant iustae et graves causae*. Ita can. cit. et alia documenta *ecclesiastica* \ Ratio autem est, quia ut gravibus fidei et morum periculis, etiam sub opportunis cautionibus, fideles sese exponere permittantur, grave aliquod incommodum ceteroquin haud devitandum immineat necesse est.⁴

Causa debet esse proportionata legi huic valde gravi, attento etiam bono communi, quod ex matrimonio mixto inito facile detrimentum passurum est ex eo, quod ita aliis mixtis matrimoniis ansa praebetur. Quin etiam Bened. XIV docet, dispensationem non esse concedendam, nisi « intercedente gravi aliqua ac plerumque publica causa » *; quod tamen

\ Plures communionem in sacris non admittunt. At Gregorius XVI in sua ad Episcopos Hungariae epistola d. 30 April. 1841 rescripsit: «Exploratum satis superque est, quid Ecclesia de matrimoniis catholicos inter et acatholicos perpetuo senserit. Ipsa nimirum tanquam illicitas planeque perniciosas semper habuit eiusmodi nuptias, tum ob *flagitiosam in divinis rebus communionem*, tum > etc. Ratio est, quia pars haeretica, utut cautiones praestiterit, praesumenda est ipsamet haeretica intentione contrahere. ----- * De ministratione huius sacramenti indigno vide n. 769 sq. * Pius VII in litteris ad Archiepiscopum Moguntinum, 8 oct. 1803; Pius VIII in litteris ad Episcopos Rhcnaniae et Westphaliae, 25 Mart. 1830; S. C. de Prop. Fide. 11 Mart. 1868 (Collect, η. 1324).----

Cfr. Instr. Secretariae Status, 27 Mart. 1830 (Collect, n. 8n, nota) — * De Synod. Dioec. l. o, c. 3. η. 5- ; Λ;'. .

hodieum, quoad causam *publicam*, mitigatum est. Practice ita dici potest :

a) « Causae, quae *privata commoda magis respiciunt*, v. gr. aetas superadulta, angustia loci, dotis incompetentia, bonum pacis, sponsalia bona fide contracta, ob quae timenda foret ut innupta ac diffamata remaneret sponsa, de sensu S. Sedis *non facile per se sufficiunt*; » *neque — addi potest — magnus erga alteram partem affectus, altiorve conditio socialis per matrimonium mixtum comparanda. Attamen « ex praxi nostra earundem causarum ratio habetur, dummodo aliae rerum circumstantiae concurrant, quibus illis pondus accrescat. » :

b) Inter causas *sufficientes* annumerari solent: 1° Si princeps acatholicus, adhibitis cautionibus, ducere velit catholicam, indeque magna religionis catholicae commoda forent speranda ; 2° si probabilis adsit spes, quod familia aliqua acatholica, ad veram fidem inclinans, per matrimonium mixtum ad Ecclesiam revertatur; 3° si matrimonium mixtum sit unicum remedium ut liberi, ex alio matrimonio mixto iam procreati, in religione catholica educantur; 4° si magna scandala, ex diffamatione puellae ab haeretico iam gravidatae vel alio modo oritura, nequeant nisi per mixtum matrimonium evitari; 5° si in aliqua regione catholici sunt pauci, et simul tuti ac liberi ad fidem profitendam, heterodoxi autem plurimi ; 6° si pars haeretica in scriptis vel coram testibus, promissione iuramento firmata, promittere parata est, se post initas nuptias catholicam amplexuram fidem ; item si pars haeretica iam solet adire magistrum vel magistram, qui eam fidem catholicam doceat, idque videtur facere sincero desiderio cognoscendi veritatem; 7° si matrimonium mixtum finem imponet turpi concubinatui nubere cupientium ; 8° si per matrimonium mixtum obtineri poterit, quod proles, ex partium fornicatione sive iam nata, sive nascitura, catholice baptizetur et educetur; 9° si prudens adsit timor, ne pars catholica ad haereticos transeat, aut matrimonium mere civile vel coram ministello acatholico contrahat. Attamen in casu postremo non facile habebitur certitudo moralis de cautionum implemento.

c) Quod aliqua e causis citatis praesto est, non impedit, quominus Ordinarius possit, vel etiam debeat dispensationem denegare, si ex ea concessa bonum commune detrimentum passurum sit.⁴ Attamen praxis nunquam, qualiscumque causa habeatur, dispensandi menti Ecclesiae adversari videtur.

⁴. Bangen, Praelect. iur. matrim. I. 217 - *. Bangen, Praelect. iur. matrim. I. 217. Cfr. Instr. Secretariat Status, 27 Mart. 1830 (Collect. n. Sir nota).

Coroll. I. Dispensatio sine causa gravi ab Ordinario data invalida est secundum haec can. 84, § i : A lege ecclesiastica ne dispensetur sine iusta et rationabili causa, habita ratione gravitatis legis a qua dispensatur; alias dispensatio ab inferiore data illicita et invalida est.

Coroll. II. Qui sine causa gravi vult inire matrimonium mixtum, utut dicat se aliter quam cum dispensatione non velle contrahere, saltem obiective graviter peccat. Nam < Ecclesia super impedimento mixtae religionis non dispensat, nisi urgeant iustae ac graves causae » (can. 1061, § 1, i°). Hinc ille, de quo dicimus, vult rem ab Ecclesia sub gravi prohibitam. Accedit quod in casu vix cessabit periculum grave, quod passim e matrimonio mixto parti catholicae et proli imminet, ideoque etiam prohibitio divina persistit. Idem dicendum de eo, qui vult inire matrimonium mixtum, dum unica causa gravis, cui innitur Ecclesia, est timor matrimonii sine dispensatione contrahendi. Ratio est, quia Ecclesiam ad dispensandum in re adeo gravi illegitime moraliter cogit. Adde, in hac praesertim hypothesis, periculum proximum damni spiritualis tam pro parte catholica quam pro prole vix defuturum esse.

2. *Praestentur cautiones praescriptae.* Cautiones autem praestandae sunt: i° ut pars *acatholica* emittat promissionem amovendi a coniuge catholico perversionis periculum; 2° ut *uterque* coniux promittat, universam prolem catholice tantum baptizatum et educatum iri. Cautiones autem regulariter in scriptis exigantur. Dicitur:

a) *Praestentur cautiones praescriptae*; ita quidem, ut nunquam omitantur, ne in mortis articulo quidem (can. 1043).*

b) *Uterque coniux promittat, universam prolem catholice tantum baptizatum et educatum iri*; quae intelligas tam de prole nascitura, quam de prole antea *ex hisce iisdem personis nata*. Si proles iam nata procreata est sive ex antecedenti matrimonio, sive ex concubitu illegitimo cum tertia persona, agatur secundum rescriptum S. C. de Prop. Fide' ad Ep'm Harlemensem: « Licet pro viribus sit curandum, ut filii, si adsint ex praecedenti matrimonio partis acatholicae nati, in catholica religione instituuntur, tamen haud absolute hoc exigendum pro concedenda dispensatione, nisi iidem filii ex altero matrimonio mixto sint orti, et parens priores condiciones non observaverit. »

c) *Cautiones regulariter in scriptis exigantur*; ut habet can. 1061, § 2. Semper « cautionum exhibitio notoria sit vel saltem talis esse possit ad omne scandalum removendum. »⁴

S. Off. ad quaesitum: « An sufficiat assertio partis catholicae sub iuramento data, partem acatholicam de conditionibus implendis sibi fi-

' Secret. Stat. 15 Nov. 1858 (Collect, n. 1169). ----- ' S. Off. 18 Mart. 1891 (Collect, n. 1750; cf. 21 Iun. 1912). ----- ' 20 Mart. 1899. ----- ' S. Off. 29 Iul. 1880. ----- ' 10 Dec. 1902 (Collect, n. 2155).

dem praestitisse» — respondit: « Per se et generatim *negative*, et ad mentem. Mens est: quod si in aliquo casu extraordinario talia concurrant adiuncta. ut Episcopus valeat sibi comparare moralem certitudinem tam de huiusmodi cautionum sinceritate pro praesenti, quam de earum adimplemento pro futuro, specialesque omnino adsint rationes impediennes, ne consueto modo cautiones praestentur, ipsius conscientiae et prudentiae. Ceteroquin, non obstante decreto regio, opportuna exhibeantur in scriptis cautiones, sicut hucusque factum est; neque detur dispensatio, nisi Episcopus moraliter certus sit eas impletum iri. » Praeterea observet:

a) In eis regionibus, in quibus cautiones etiam in foro civili valent, modo in forma civili praestentur, dispensatio non concedatur, nisi cautiones in dicta forma praestitae sint; secus dispensatio concessa ab eis, qui ex induito dispensant, invalida est.¹

fi) Cautiones exigantur, antequam dispensatio petatur.

■) Dispensatio sine cautionibus ab Ordinario concessa *invalida* est. Etenim can. 1061 edicit: *Ecclesia non dispensari*, nisi etc.; quo posito, nequit admitti, eam inferiori concessisse facultatem sine cautionibus dispensandi. Deinde S. Off.² dispensationem in disparitate cultus sine cautionibus concessam invalidam declarat; quod merito dispensationi in mixta religione applicaveris; eo magis quod can. 1071, quoad requisita ad dispensationem in cultus disparitate, remittit ad can. 1061, qui de requisitis ad dispensandum in mixta religione dicit. Accedit decretum S. Off.³ modo citatum.

3. *Moralis habeatur certitudo de cautionum implemento*. Ita can. cit. aliaque documenta ecclesiastica. ' Certitudo autem moralis requisita intelligitur certitudo moralis *lata*, seu status opinantis, ita ut dubium stricte dictum non sufficiat. Ecclesia autem certitudinem expositam requirit, quia suam prohibitionem non aufert, nisi indicet, prohibitionem divinam cessasse. Atqui nequit ita indicare, nisi de cautionum implemento moraliter certa sit. Praeterea notes:

a) Certitudo requisita comparatur, spectatis una cum promissione, sive speciali indole promittentium, sive adiunctis. quae impletioni cautionum favent, sive utroque. Cum vero èt agatur de promissione, quae utpote fere totam vitam respiciens, valde difficile implebitur, èt, uti tristis experientia docet, valde magna promittentium pars non stet promissis, promissio nude sumpta (i. e. abstractione facta ab indole nupturientium, atque ab adiunctis sive personarum, de quibus agitur, sive locorum etc.) certitudinem moralem fundare nequit.

¹ S. Off. 20 Ian. 1932 (A. A. S. 1932. p. 25). Huiusmodi regiones sunt Bavaria et Hungaria (Wernz-Vidal, *Op. cit.* n. 170, nota 33). -----: 21 Ian. 1912. ----- § 20 Ian. 1932 (A. A. S. p. 25). — * S. Off. 17 Febr. 1875; 6 Ian. 1879 (Collect. n. 1433); 29 Iul. 1880; 10 Dec. 1902.

b) Disputari potest, num dispensatio concessa ab Ordinario, qui non sit moraliter certus de cautionum implemento, valida sit. Ex una enim parte aegre admittitur, valorem dispensationis a statu mentis ipsius dispensantis pendere. Ex altera autem parte concessioni facultatis dispensandi Ordinariis additur clausula: «*dummodo prius regulariter ad praescriptum Cod. I. C. can. 1061, § 2 cautum omnino sit conditionibus ab Ecclesia requisitis, et Ipse R. P. D. Ordinarius moraliter certus sit easdem impletum iri.*» Vox autem *dummodo* denotat, valorem respici. Ceterum quod dispensatio invalida foret, non impediret, quominus matrimonium valide contraheretur.

c) Parochus, qui ipsemet de cautionum implemento non est moraliter certus, nequit simpliciter commendare dispensationem, sed, si ulterius procedat, dubium suum Ordinario proponere tenetur.

V. Obligationes partium 1. Coniux catholicus obligatione tenetur 765 conversionem coniugis acatholici prudenter curandi (can. 1062), puta oratione, exemplo vitae vere religiosae.

2. Etsi ab Ecclesia obtenta sit dispensatio super impedimento mixtae religionis, coniuges nequeunt, vel ante vel post matrimonium coram Ecclesia initum, adire quoque, sive per se sive per procuratorem, ministrum acatholicum uti sacris addictum, ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum (can. 1063, § 1). Secus non tantum committunt grave peccatum sacrilegii, scilicet ob communionem in sacris cum haereticis, sed pars catholica etiam in excommunicationem incidit Ordinario reservatam.¹ Non improbatur tamen quod, lege civili iubente, coniuges se sistant etiam coram ministro acatholico, officialis civilis tantum munere fungente, idque ad actum civilem dumtaxat explendum, effectuum civilium gratia (can. 1063, § 3).

Nota. Qui ab excommunicatione, de qua diximus, absolutus est *in foro interno*, potest uti talem se habere etiam in actibus fori externi; sed, nisi concessio absolutionis probetur aut saltem legitime praesumatur in foro externo, censura potest a Superioribus fori externi, quibus reus parere debet, urgeri, donec absolutio in eodem foro habita fuerit (can. 2251): quare si delictum manserit occultum, absolutio in foro conscientiae certa est.

¹. Non abs re est hic addere totum canonem 2319: «*Subsunt excommunicationi latae sententiae Ordinario reservatae catholici: 1° qui matrimonium ineunt coram ministro acatholico contra praescriptum can. 1063; 2° qui matrimonio uniuntur cum pacto explicito vel implicito, ut omnis vel aliqua proles educetur extra catholicam Ecclesiam; 3° qui scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre praesumunt; 4° parentes vel parentum locum tenentes qui liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt. Ii, de quibus in § 1, nn. 2-4, sunt praeterea suspecti de haeresi*».

766 VI. Obligatio animarum pastorum praecavendi matrimonia mixta.

i. «Ordinarii aliique animarum pastores fideles a mixtis nuptiis, quantum possunt, absterreant» (can. 1064, 1°). Media autem absterrendi fideles sunt:

a) Instructiones opportunae, tam publicae quam privatae; *publicae*, puta: instructiones Dominica vel Dominicis determinatis in singulis Missis fixis institutae; monita in Catechismi expositione addita, item in conventibus sodalitatum; conciones de mixtis connubiis in Missionibus aliisque exercitiis spiritualibus; — *privatae*, puta in sacramento Poenitentiae, in paroeciae visitatione; denique si quem de talibus nuptiis contrahendis cogitare noverint, ipsum monendo atque sedulo adhortando, ne id exsequatur. '

b) Avertere catholicos a nimia cum haereticis familiaritate; « Secus enim facilius eveniet, ut amici heterodoxi amicos catholicos domi invisentes, horum etiam sorores primum aliqua necessitudine attingant, deinde amore prosequantur ac demum sibi uxores ducere cupiant. Similiter dicendum quoad amicas heterodoxas filiarum familias » \

c) Erectio associationum socialium mere catholicarum.

d) Series instructionum de catholica religione sponso acatholico tradita; qui usus in statibus Foederatis Americae Septentrionalis inceptus est, et magno cum successu continuatur '.

2. « Si (Ordinarii aliique animarum pastores) eas (i. e. mixtas nuptias) impedire non valeant, omni studio curent ne contra Dei et Ecclesiae leges contrahantur » (can. 1064, 2°). Quin etiam, si adiuncta dioecesis vel paroeciae ea sunt, ut denegando dispensationem vel concursum ad eam obtinendam, matrimonia mixta magnam partem impediri possint, hoc quoque medium adhibeatur, eo magis quod in casu, attento bono communi — id quod, ita dictante iure naturae, attendi debet — causa satis iusta ac gravis dispensandi deest.

Ita etiam Cardinales *Gasparri* et *van Rossum*; scilicet secundum praedictos viros sensus can. 1064, 20 hic est: Si animarum pastores neque mediis particulis neque praxi severa mixtas nuptias impedire valeant, omni studio curent, ne contra Dei et Ecclesiae leges contrahantur. « Saltem dicendum est, addit *Ter*

Cone. Prov. Ultrai. p. 127. -----* *Vlaminck*, Praelect. iur. mate.l I, 230. -----
' Cfr. libellus: Efficax antidotum ad matrimonia mixta praecavenda, auctoribus M. V. *Kelly* et J. B. *Geniesse*; praesertim vera *Tf.r Haar*, o. c. n. 91-117.
— Vicarius Generalis Epi Buscoducensis ab Em. Cardinali Van Rossum quaesivit: « Num dimittenda sit praxis hucusque in dioecesi nostra servata, numquam nisi in casibus admodum extraordinariis dispensationem petendi in impedimento mixtae religionis? » Ad quae Eminentia sua haec respondit: « Praxis illa hucusque servata, qua adeo fortiter et tam felici successu mixta matrimonia cohibentur, in Hollandia etiam in posterum tuta conscientia servari poterit. Eam

Haar! praxim severiorem ex epikcia et iuxta mentem legislatoris huic canoni non obstare. Vult enim Ecclesia, ut superiores facultate dispensandi prudenter tantum et ad bonum commune utantur >.

VII. Obligatio confessarii. Confessarius poenitenti, quem matrimo-767
nium mixtum appetere noverit, passim omni studio illud matrimonium dissuadeat. Si poenitens consilio morem gerere renuit, ita procedendum

1. Si quae causa a parte poenitentis existit, caque talis est. quae ab Ordinario loci agnoscatur, poenitens, positis ponendis, absolvatur, atque ad parochum remittatur. Idem dicendum, si confessarius ignoret, utrum necne causa a poenitente allegata ab Ordinario agnoscatur.

2. Si causa, quae a parte poenitentis existat, ab Ordinario loci non agnoscitur, distinguendum :

a) Si, denegata dispensatione, non est timor matrimonii civilis, poenitens moneatur, et, si a matrimonio non desistat, non absolvatur.

b) Si, denegata dispensatione, timor est matrimonii civilis, ita dicendum :

a) Si ista causa ab Ordinario agnoscitur, poenitens per se quidem monendus est de gravi peccato, quod commissurus est (p. 605) ; sed si spes fructus non speratur, in bona fide relinquatur, positis ponendis absolvatur, et ad parochum remittatur.

β) Si ista causa ab Ordinario (ob bonum commune) non agnoscitur, poenitens moneatur, et, si matrimonio mixto renuntiare velit, positis ponendis, absolvatur; si renuat, absolutio concedi nequit.

Diximus iteratim de *causa ab Ordinario loci agnita*; nam illius est iudicare, quatenus quoad causas norma agendi in sua dioecesi sequenda videatur.

Diximus pariter iteratim, poenitentem. positis ponendis, exre *absolvendum atque ad parochum remittendum*. Hisce intendimus, absolutionem non esse denegandam ; ultro enim admittimus, saepius absolutionem melius differri, donec poenitens rem cum parochus composuerit.

VII. Assistencia matrimonio mixto praebeunda. 1. Si parochus certo noverit, partes iam contraxisse coram ministro haeretico tamquam tali seu ut sacris addicto, vel ita contracturas esse, earum matrimonio ne

dimittere perinde foret ac connubia illa infausta promovere. Quod a sensu dicti canonis alienum est. Ad maiorem certitudinem in hoc gravissimo puncto Reverentiae Vestrae parandam, egomet ipse adii Praesidem Commissionis interpretando Codici praepositae, quocum Vestras hac de re litteras communicavi. Eminentia autem Sua Card. Gasparri plene mihi assentiebat hoc brevi utens argumento: Numquid praxis illa matrimonia mixta impedit? (Respondebam: Procul dubio). Si ita est, res perfecte quadrat praescripto canonis 1064, 2° : Si impedire non valeant > (Ned. Kath. Stemmen, 1919, p. 13).

’. O. c. n. 139.

W. M. T. M. II.

assistat, nisi ex gravissimis causis, remoto scandalo, et consulto prius Ordinario (can. 1063, § 2). Si autem nupturientes neque intentionem pravam manifestant, neque aliunde certo praevidentur coram ministello haeretico tamquam tali contracturi, neque parochum interrogant, hic, si non habetur spes fructus, silere potest.¹

2. Denuntiationes omitti debent, nisi loci Ordinarius pro sua prudentia, remoto scandalo, eas permittere opportunum duxerit, dummodo apostolica dispensatio praecesserit et mentio omittatur religionis partis non catholicae (can. 1026; p. 605).

768 IX. Obligationes implendae post matrimonium mixtum contractum. « Mixtis nuptiis celebratis sive in proprio sive in alieno territorio, sedulo invigilent ut coniuges promissiones factas fideliter impleant. » (can. 1064, 3°). Quodsi pars catholica forte obiciat, se pacto impediri, quominus universam prolem catholice baptizandam et educandam curet, edoceatur, eiusmodi pactum invalidum esse. Praeterea observentur haec:

i. Si matrimonium mixtum *illicite* sed valide contractum est — quod praesertim ante decretum *Ne temere* de forma matrimonii locum habere poterat:

a) Pars catholica ad sacramenta non admittatur, nisi prius doleat de peccato commisso, atque a poenis forte contractis absoluta sit; de poenis postea sermo erit.

S. Off. ita: «Quoad matrimonia valida, ad sacramenta percipienda posse admitti sine praevia renovatione consensus, sed ab iisdem percipiendis arcendos, donec vera dederint resipiscentiae signa, et promiserint se curaturos totis viribus tam conversionem partis haereticae, quam educationem in religione catholica proles universae natae et forsitan nasciturae, et tandem donec obtinuerint absolutionem a censuris incursis una cum poenitentiis salutaribus, casu quo contraxerint coram ministro haeretico. > ’

b) Parochus curet, ut saltem pars catholica in foro externo cautiones praestet, utque eae ad Episcopum mittantur. ’

c) *Pater catholicus* utatur patria potestate, quam lex civilis ipsi super filios et filias minores concedit.⁴

d) *Mater catholica* pariter potestate patria utatur, si, spectatis adiunctis (puta, quia pater dicta potestate privatus est) ipsi ista potestas competit. ⁴

e) *Compars catholica* utatur i° iure, quod forte specialis conventio inita ipsi tribuit; 2° iure, a lege ‘ vel conventionem forte concessa, nominandi personam catholicam, quae, ipsa mortua, tutelam liberorum gerat.

*. Instr. S. Off. 17 Febr. 1864 (Collect, η. 1247); 12 Dec. 1888 (Collect, η. 1696). J. 23 Aug. 1877 (Collect n. 1478). ----- ’. S. Off. 12 Mart 1881. ----- \ Ita v. g. Lex Neerlandica.

2. Si matrimonium *invalide* contractum est — puta ob formam iuridicam non servatam positis ponendis, convalidandum est; de convalidatione autem postea sermo erit.

Coroll. Pars catholica, quae non facit, quod necessarium et moraliter possibile est, ut universa proles catholice educetur, absolutione indigna est; tum quia graviter officio deest; tum quia grave scandalum praebet

SCHOLION.

De matrimonio cum indigno.

Restat, ut agamus de prohibitionibus, quae impedimentis proprie dictis non accensentur, sed Ordinarii et parochi iudicio committuntur.

I. *Notio.* Nomine *indignorum* hic intelliguntur ii, de quibus canones 769 1065 et 1066, i. e. i° qui notorie catholicam fidem abiecerunt, etsi ad sectam acatholicam non transierint; 2° qui societatibus ab Ecclesia damnatis ascripti sunt; 30 publici peccatores; 40 censura notorie innodati.

1. *Fidem catholicam abicit*, qui nomen suum e registris catholicorum expungi voluerit; qui impugnationibus repetitis se fidei dogmata reicere profitetur etc. '

2. *Societates ab Ecclesia damnatae* sunt sectae massonicae aliaeve eiusdem generis associationes quae contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur (can. 2335), non autem societates mere prohibitaе vel periculosae.

3. Quinam veniant nomine *publicorum peccatorum* vide n. 28.

4. *Censura notorie innodati* sunt personaliter interdicti, et notorie excommunicati vel suspensi.

II. *Matrimonium cum indigno.* Absterreantur quoque fideles a matrimonio contrahendo cum iis qui notorie aut catholicam fidem abiecerunt, etsi ad sectam acatholicam non transierint, aut societatibus ab Ecclesia damnatis adscripti sunt (can. 1065, § 1); quae etiam applicentur publicis peccatoribus et censura notorie innodatis, nisi convertantur.

III. *Assistentia matrimonio indigni* 1. Parochus nuptiis eorum qui fidem catholicam abiecerunt vel societati damnatae adscripti sunt, ne assistat, nisi consulto Ordinario, qui, inspectis omnibus rei adiunctis, ei permittere poterit ut matrimonio intersit, dummodo urgeat gravis causa et pro suo prudenti arbitrio Ordinarius iudicet satis cautum esse catholicae educationi universae prolis et remotioni periculi perversionis alterius coniugis (can. 1065, § 2).

'. Vermeersch, Epitome Iur. Can. II, n. 335.

2. Si publicus peccator aut censura notorie innodatus prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusa-
verit, parochus eius matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa, de
qua, si fieri possit, consulat Ordinarium (can. 1066). Quoad *publicos*
peccatores Ordinarius licentiam passim concedat, si *alteruter* tantum
publice in peccato remanet. Si *uterque* publicus peccator est et confessio-
nem denegat, Ordinarius assistentiam permittat, quando ex denegatione
graviora mala timenda sunt, ut concubinatus inchoandus vel continuan-
dus, matrimonium mere civile, etc.

CAPUT III.

De impedimentis dirimentibus in specie.

Impedimenta dirimentia tredecim in Iure Canonico statuuntur, scili-
cet: Aetas, impotentia, ligamen, disparitas cultus, Ordo sacer, vota sol-
lemnia et quandoque simplicia, raptus, crimen, consanguinitas, affinitas,
publica honestas, cognatio spiritualis, cognatio legalis.

Articulus I.

rictas.

770 I. Iure naturae ad valorem matrimonii non requiritur determinata
aetas, sed sufficit, ut quis ad usum rationis pervenerit, naturam matri-
monii satis noverit, et potentiam coeundi suo tempore habiturus sit
(S Alf. VI).

II. Iure canonico « vir ante decimum sextum aetatis annum comple-
tum, mulier ante decimum quartum item completum, matrimonium vali-
dum inire non possunt » (can. 1067, § 1). Anni sumantur, prout sunt in
calendario; et cum terminus a quo a iure censeatur non coincidere cum
initio diei, primus dies ne computetur, et tempus finiatur, expleto ultimo
die eiusdem numeri (can. 34, § 3).

Impedimentum autem ab Ecclesia statutum est, quia praesumit ante
annos aetatis indicatos deesse discretionem saltem maturiorem, quacum
nuptias inire decet.

Coroll. I. Valide contrahit, qui aetatem assignatam attigerit, etiamsi actualem
potentiam ad copulam nondum habeat: sufficit ex iure naturae potentia, quae
suo tempore aderit; sed usus matrimonii prohibetur, donec utraque pars actualem
potentiam coeundi obtinuerit, vel saltem spes sit rite coeundi (S. Alf. l. c.).

Coroll. II. In dubio de aetate — quod in regionibus Missionum facile occurrit
— recurratur ad Ordinarium, qui in dubio facti dispensare potest. Quandoque
ipsi missionarii facultatem dispensandi recipiunt.

Coroll. IU. Licet matrimonium post praedictam aetatem contractum validum sit, curent tamen animarum pastores ab eo avertere iuvenes ante aetatem, qua. secundum regionis receptos mores, matrimonium iniri solet (can. 1067, § 2). Quare in regionibus frigidioribus raro expedit, ut iuvenis ante 20um aetatis annum, puella ante 18um nuptias contrahat, immo praestat aetatem maturae nubilitatis (passim inter annum 20 et 24) exspectare, quia secus coniuges sibi et proli nocere possunt. Matura nubilitate obtenta, per se a nimia nuptiarum dilationi abstinendum.

Articulus II.

Impotentia.

I. *Notio.* Impotentia est incapacitas perficiendi copulam vel copulam 771 de se aptam ad generationem. Copula autem de se apta ad generationem consistit in eo, quod vir vaginam muliebrem naturali vi (i. e. virga erecta, non artificiose) ingressus ibi verum semen effundit. Itaque vir impotens est, quando nequit in vaginam muliebrem naturaliter ingredi, atque in eam verum semen immittere; mulier autem quando non valet semen vagina sua recipere (S. Alf. VI, 1095).

Impotentia differt a *sterilitate*, quae est incapacitas *generandi*, seu quae relinquit possibilem copulam de se aptam ad generationem, sed de facto ob defectum physicum necessario infecundam. Steriles sunt: i° Viri, qui possunt quidem conficere et emittere semen, sed illud spermatozoidis privatum, ideoque non prolificum, ut locum habet apud iuvenes usque ad annum circiter decimum septimum aut octavum, apud senes, et apud viros certis morbis laborantes: 20 mulieres, quae semen virile recipere quidem possunt, sed nihil seminis valent retinere; item passim mulieres, quae aetatem criticam, ut dicitur (ann. 45-50), egressae sunt. De aliis autem disputatur, utrum impotentes, an steriles sint, ut mox exponetur.

II. Divisio. Impotentia distinguitur:

772

1. In *naturalem* et *accidentalem*, prout provenit ex vitio naturali, ut ex defectu genitalium; vel ex causa extrinseca, ut ex maleficio.

2. In *antecedentem* et *supervenientem*, prout antecedit, vel supervenit matrimonio contracto.

3. In *perpetuam* et *temporaneam* *Perpetua* est, quae aut sine miraculo, aut sine peccato, aut sine gravi periculo mortis tolli nequit. *Temporanea* est, quae aut decursu temporis cessabit, aut medio honesto et sine gravi mortis periculo auferri potest.

*. Cfr. Eschbach, Disputationes physiologico-theologicae ilisp. 1. cap. 7; AN-TONEUJ, De conceptu impotentiae.

4- In *absolutam* et *relativam*, prout capacitatem coeundi cum quacunque, vel solum cum determinata aut determinatis personis excludit (S. Alf. VI, 1095).

5. In *certam* et *dubiam*; dubia autem potest esse dubia dubio iuris aut facti (n. 758, nota Γ).

773 III. Exsistentia impedimenti. 1. *Impotentia antecedens et perpetua, sive ex parte ſri sive ex parte mulieris, sive alteri cognita sive non, sive absoluta sive relativa, matrimonium ipso naturae iure dirimit* (can. 1068, § 1); et quidem absolute seu cum omnibus personis, si *absoluta* est; si est *relativa*, cum determinata vel determinatis personis. Ratio est, quia talis impotens nequit comparti reddere ius matrimonio essenziale i. e. ius in copulam de se aptam ad generationem (S. Alf. VI, 1095).

2. *Impotentia temporanea non dirimit matrimonium*, quia talis impotens potest tradere ius in copulam cum obligatione eam admittendi, ubi impotentia cessaverit (S. Alf. 1. c.). Hinc matrimonia impuberum non dirimuntur iure naturae, sed solo iure ecclesiastico. Hinc matrimonium initum v. g. a muliere, quae ob arctitudinem copulam habere nequit, validum est, si mulier per incisionem vel operationem non periculosam, vel per usum frequentem apta reddi potest; secus, si id sine periculo vitae fieri nequit (S. Alf. VI, 1096). *

3. *Sterilitas matrimonium nec dirimit nec impedit* (can. 1068. § 3). Ratio est, quia non aufert obiectum contractus matrimonialis, i. e. ius ad copulam de se aptam ad generationem (S. Alf. VI, 1095).

774 TV. Casus impotentiae. Impotentes sunt:

1. Vir, qui caret virga.

2. Qui utroque testiculo orbatus est. * Huiusmodi enim quamvis, saltem quandoque, vaginam penetrare et aliquod liquidum eiaculari possint, nequeunt tamen verum semen conficere. Idem dicendum de eo,

Fac, mulierem operationem medicam subiisse, et aptam evasisse: valetne matrimonium?

Resp i. Si operatio illa fuit vere periculosa, non convaluit matrimonium, sed necessaria est consensus renovatio (S. Alf. V, 1096).

Rest Si indubie levis erat operatio, matrimonium fuit et manet validum.

Rest 3. Si (id quod non raro locum habere potest) dubium est, utrum adfuerit periculum, necne; saltem ad cautelam privata fiat consensus renovatio (Lehmkuhl, Theol. Mor., II, n. 976).

Dicitur *cetomus*, si virga ei excisa est. ----- Constit. Sixti V *Cum frequenter* 22 Iun. 1587. Ab utroque testiculo orbatis distinguendi sunt apparenter tales seu *cryptochidac*, qui testiculos in inguinibus gestant, et verum semen, utut infecundum, conficere possunt.

qui testiculos confractos, contusos vel omnino atrophicos seu exsiccatos habet, quia semen elaborare nequit.

3. Qui adeo frigidus est, ut virgam erigere nequeat, vel ita calidus, ut semper totum semen effundat, antequam vas foemineum penetrare possit. Sed praedictae impotentiae raro perpetuae sunt, ita ut passim non dirimant matrimonium.

4. Qui semen non in extrema virga sed prope huius radicem effundit, ita ut in vas muliebri ingredi quidem valeat, non autem semen in illud inicere.

5. Qui *vasectomiam* ' passus est. Etenim impotens est, qui nequit ponere actum de se aptum ad generationem, a. v. qui nequit penetrare vaginam una cum effusione seminis in ea. Atqui vasectomiam passus eiusmodi actum ponere nequit, ut sequitur e natura eius, in nota descripta.

6. Mulier, quae *caret vagina vel cani in ipso introitu occlusam habet*. Disputatur de muliere, quae habet vaginam *prope uterum* ita occlusam. Sed dicenda videtur impotens, quia vagina est instar flaccidi canalis ex utraque parte aperti, ita ut vagina prope uterum clausa substantialiter vitiata sit, ideoque in posito casu vagina proprie dicta deesse videatur. Favent responsa S. C. C. in *Salernitana*/ in *Verulana*/ in *Vfonasteriensis* * Ista scilicet responsa *nullum* declarant matrimonium mulieris, quae utero carebat at vaginam habebat brevem *et prope uterum occlusam*. Porro carentia uteri non videtur obstare potentiae, ut dicetur sub 8: restat igitur, ut occlusio vaginae obstet. Ceterum dictae impotentiae, si sine gravi periculo curari possint, *temporaneae* tantum sunt.

7. Mulier, quae habet quidem vaginam apertam sed ita arctam, ut membrum virile in eam ingredi nequeat. Pauci quidem censent, in casu impotentiam deesse, a. v. sufficere, ut vir semen virile deponere possit ad partem exteriorem vulvae vel saltem, penetrata vulva, ad orificium seu introitum vaginae. Sed hae sententiae omnino reiciendae videntur. Etenim *primum* cap. 6, tit. 15 *de frig*, et *tnalef*. declarat, impotentiae impedimentum haberi, si vir mulieris vaginam penetrare nequeat. *Deinde* ad potentiam requiritur aptitudo ad consummandum matrimonium eo

\ Vasectomia consistit in eo, quod, facta incisione per scrotum, organum deferens semen a testiculis elaboratum, resecatur, ita ut semini abrumpatur via ad ejaculationem. Potest quidem vasectomiam passus conficere semen, at nequit illud in vaginam infundere (neque interne secernere); siquidem a corpore absorbetur (cfr. Desmet, De spons, et Matrim. ' n. 550). Potest praeterea servare erectibilitatem virgae et vaginam penetrare, quin etiam liquidum quoddam ejaculare, at hoc liquidum non est, ut ex dictis sequitur, verum semen, sed humor aliquis aquosus a glandula prostrata secretus (cfr. Desmet, o. c. n. 550). -----
' 21 Mart. 1863.-----* 24 Ian. et 22 Iun. 1871. -----* 16 Dec. 1899.

rnode, quo per se et non solum per accidens sequi possit generatio (cfr can. 1081, § 2). Atqui ex depositione seminis sive ad partem externam vulvae sive ad orificium vaginae generatio non videtur sequi nisi per accidens. *Denique* haec sententia suadetur ex eo, quod in casu posito deest facultas consummandi matrimonii secundum modum a natura institutum, i. c. penetrando vaginam. Ita sentit 5. *Thomas* (In 4, dist 41, qu. un. a. 1, sol. 4, ad 2); eamque saltem implicite docet S'. *Alfonsus* (VI, 1075-1097). Quod autem vagina partialiter tantum penetrari potest, non constituit impotentiam seu non impedit, quominus habeatur actus seu copula de se apta ad generationem; quod quidem *primum* deducitur ex eo quod copula, quae quoad substantiam sequitur modum a natura indigitatum, de se ad generationem apta censenda est. Atqui copula, de qua diximus, quoad substantiam modum a natura indigitatum sequitur; involvit enim *aliquam penetrationem* vaginae, perfectior autem et minus perfecta penetratio non differunt nisi secundum maius et minus, seu substantialiter inter se similes censentur. Accedit quod nemo hucusque theologus docuit, eos qui perfectius coire nequeant, impotentes esse; quin etiam praxis Curiae Romanae eos potentes esse supponit.

8. Mulier, quae laborat *vaginismo*, i. e. nervorum vaginalium hyperaesthesia, qua viri contactum pati nequit.

9. *Disputatur*, num impotens sit mulier, quae careat utero vel ovariis, aut praedicta omnino atrophica¹ seu exsiccata habeat. Iam vero eiusmodi mulier videtur esse potens, quia ad potentiam sufficit, ut quis capax sit copulae *de se* aptae ad generationem. Atqui copula, cuius dicta mulier capax est, de se apta est ad generationem, a. v. *ex se* seu *natura sua* ad generationem ordinatur, quamvis haec, ob defectum alius organi ad eam requisiti, de facto sequi nequeat. Adsunt igitur omnia, quae requiruntur ad generationem, *quatenus haec pendet ab actione humana*; qua actione posita, incipit *actus naturae*. Haec sententia confirmatur eo quod, admissa opinione contraria, seu requisita ad potentiam *capacitate generandi*, etiam admittendum foret — id quod aegre admittitur — multos viros multasque mulieres, utpote totaliter impotentes generandi, ad matrimonium inhabiles esse; ut viros, qui semen irremediabiliter vitiatum et mulieres, quae ovaria irremediabiliter inertia habent: cuiusmodi in aetate proecta multos esse, nequit negari, quamvis, quinam tales sint, non possit certo determinari.³

Controversia haec auctoritate dirimi nequit. « Cum disputent auctores — ita

Notes, de omnimoda atrophia vix constare; hinc etiam in sententia eorum, qui perfectam ovariorum atrophiam pro causa impotentiae habent, vix aliquis a nuptiis arceri potest -----'. Cfr. Coli Brugenses, 1910, p. 701.

S. C. C. * — utrum validum necne sit matrimonium initum cum muliere ovariis carente, et cum ecclesiae auctoritas hanc quaestionem adhuc non definierit, quinimmo S. Officii Congregatio saepius in casibus particularibus edixerit, quando agebatur de matrimonio contrahendo, illud non esse impedimentum, 2 quando vero agebatur de contracto, coniuges non esse inquietandos, iam in re practica processum instituere ad nullitatem matrimonii declarandam ex defectu ovariorum in muliere, non videtur opportunum. > S. C. de sacr. 1 permisit quidem matrimonium mulieri, cui, visis expositis et expressa chirurgi attestatione, certo et complete excisa erant ovaria; sed dici potest, stante dubio theoretico, matrimonium pro practice licito declaratum esse, quin ideo quaestio theoretica dirempta sit.

Quae dicta sunt de muliere ovariis privata, etiam applices mulieri quae *oophorectomiam* passa est, i. e. resectionem seu divisionem canalis, quo semen virile ad ovaria, ovula autem ad matricem deferuntur.

io. Denique patet, impotentem esse mulierem quae nequeat fecundari nisi artificialiter, supposita fecundatione artificiali proprie dicta. 1

n. *Hermaphroditi*" seu androgyni quatenus et secundum quemnam sexum possint contrahere, medicorum est decernere (S. Alf. VI. 1095).

V. Effectus impotentiae. Sermo est de impotentia *perpetua*, quippe 775 quae sola matrimonium dirimat. Distinguendum autem inter impotentiam *certam* et impotentiam *dubiam*

i. *Effectus impotentiae (perpetuae) certae* sunt:

a) *Ante matrimonium initum*. Si impotentia certa est. a matrimonio, utpote certo nullo, abstinendum.

b) *Post matrimonium initum*. Si impotentia (perpetua et certa) matrimonio certo praeexstiterit, certo nullum est. in casu per se statim institui debet separatio a toro; at praestare potest, partes in bona fide relinqui. Separatio a cohabitatione privata auctoritate institui nequit, ideoque causa iudici ecclesiastico submittenda est. nisi permitti possit — id quod, periculo peccati absente, permitti potest — ut cohabitent tanquam frater et soror (S. Alf. VT, 1101). Causa ad iudicem delata, proceditur ad nor-

1. 16 Dec. 1905 a. S. Off. 3 Febr. 1887; 23 Tui. 1890 (Collect, n. 1733); 31 Iui. 1895 (Collect, n. 1007).---- 2. 2 April. 1907. Consistit in eo quod medicus semen virile, a viro solitarie vel onanistice effusum, vasculo excipit, atque ope syphunculi genitalibus mulieris infundit. In casu copula deest, ita ut mulier, quae nequit nisi tali modo fecundari, copulae incapax idcoque impotens sit. --- 1. i. e. qui praeter organa unius sexus perfecta, aliquod ex essentialibus alterius prae se ferant, aut qui utriusque sexus organis incomplete et monstruose donentur. Communius autem contingit, homines nasci apparenter hermaphroditos, pueros scilicet, qui cum adhuc testiculos in abdomine latentes habeant, ex parte femineum sexum aemulantur, vel puellas, quae clitoridem extensio-rem sortitae virili membro videntur esse donatae (cfr. F.scbach, o. c. p. 53).

mam can. 1975-1981 ; si certo constat de impotentia, nullitas matrimonii pronuntiatur; si non omnino constat de ea, constat autem de non-consummatione matrimonii, S. Sedes matrimonium ratum et non consummatum, positis ponendis, ad cautelam solvere consuevit.

2. *Effectus impotentiae (perpetuae) dubiae* sunt :

a) *.Inte matrimonium initum:* In dubio sive iuris sive facti matrimonium permittitur (can. 1068, § 2). In dubio *facti* i. e. in dubio de facto, quo constito, certo impotentia adesset, veritas, si commode fieri possit, investiganda, puta peritos consulendo. Dubio persistente licet, monita tamen comparte de probabili impotentia, nuptias inire (can cit.), at sub conditione tantum (S. Alf. VI, 1102; n. 758).

b) *Post matrimonium initum:* In dubio *iuris* usus matrimonii continuari potest. In dubio *facti* (nondum investigati) per se veritas investiganda, nimirum si spes sit eam inveniendi; quamvis passim praestet *obligationem* tacere. Practice quoad coniugem, qui queritur de impossibilitate copulam rite peragendi, haec valent: Licet ei experimentum facere quamdiu spes est rite coeundi, effusione seminis extra vas, si locun' habitura sit, permissa. ' Interim ei suadeatur, ut medicum consulat. Spe rite coeundi prorsus deficiente, causa, servatis servandis, ad Ordinarium deferatur, si notum sit, coniuges velle separationem et declarationem nullitatis matrimonii. Si coniuges separationem nolunt, èt in bona fide versantur, saepius praestabit eos in bona fide relinquere; si non sunt in bona fide, èt periculum peccati deest vel amoveri potest, permitti poterit, ut vivant tanquam frater et soror? (S. Alf. VT, not).

Coroll. Confessarius in impotentiam non inquirat, nisi dubio fundato exorto; interrogationes autem valde moderate et prudenter instituantur, ne bonam fidem poenitentis quoad valorem et usum matrimonii prae-
propere perturbet.

Articulus II.

Vinculum.

776 | Notio. Impedimentum vinculi intelligitur vinculum matrimonii validi, quo scilicet perdurante, aliud matrimonium valide contrahi nequit.

II. Exsistentia impedimenti. *l inculum iure divino tam naturali qttatn positivo matrimonium dirimit;* quod sequitur ex dictis de unitate et

' Cfr. cap 5 de frig, et malef. ----- ' Cfr. cap. 5 de frig, et malef.; S. C. C. 15 Dec 1877

indissolubilitate matrimonii (S. Thom. Suppl. q. 65, a. 1; S. Alf. VI, 1060). Impedimentum firmatur iure *ecclesiastico* (can. 1069).

111. Cessatio impedimenti. Cessat impedimentum per solutionem vinculi matrimonialis; quod quibus modis, praeterquam per mortem compartis, fieri possit, vide n. 720 sq.

IV. Requisita, ut liceat ad novas nuptias transire. Quamvis prius ma- 777
trimonium sit irritum aut solutum qualibet ex causa, non ideo licet aliud contrahere, antequam de prioris nullitate aut solutione legitime et certo constiterit (can. 1069, § 2). Requiritur igitur, ut de prioris matrimonii nullitate aut solutione: 1° *constet certo* 2° *constet legitime*. *Constet certo*, quia non licet se exponere periculo neque inferendi iniuriam matrimonio priori seu possidenti, neque matrimonium novum invalide contrahendi (S. Alf. VI, 981, 1060). *Constet legitime*, quia, cum agatur de re forum externum respiciente, privata certitudo non sufficit. Porro:

i. In casu *nullitatis matrimonii* requiritur sententia iudicis ecclesiastici competentis, servato ordine iuris, prolata et denuntiata. Coniugibus autem ius est, decem diebus a secundae sententiae denuntiatione elapsis, novas nuptias contrahendi (can. 1987).

« Cum ex certo et authentico documento, quod nulli contradictioni vel exceptioni obnoxium sit, constiterit de existentia impedimenti disparitatis cultus, ordinis, voti sollemnis castitatis, ligaminis, consanguinitatis, affinitatis aut cognationis spiritualis, simulque pari certitudine apparuerit dispensationem super his impedimentis datam non esse, hisce in casibus, praetermissis sollemnitatibus hucusque recensitis, poterit Ordinarius, citatis partibus, matrimonii nullitatem declarare. cum interventu tamen defensoris vinculi» (can. 1090; cfr. etiam can. topi et 1992). Immo si coniunctio ne speciem matrimonii quidem habet, ut matrimonium mere civile, initum a personis formae iuridicae ecclesiasticae obnoxiiis, Ordinarius vel etiam parochus, consulto Ordinario, possunt novas nuptias permittere, praetermissa omni iuridica formalitate et sine interventu defensoris vinculi.¹ Denique si primum matrimonium indicio Ordinarii certe nullum est, et in loco ab omnibus ignoratur, censemus pro foro interno coniuges in altero matrimonio bona fide *contracto* non esse inquietandos. »

Nota. S. Off. ad Episcopos Tonkinenses respondit: ' < Quodsi. factis opportunis investigationibus, constet infideles matrimonium iniisse non servatis iis, quae lege vel consuetudine regni ad validitatem requiruntur, eorumque alteruter ad baptismum veniat et nuptias cum fidei inire velit, eae nuptiae non permittantur nisi licentia obtenta a S. C. S. O vel nisi facta interpellatio prioris coniugis in irritum cesserit. »

2. In casu *solutionis matrimonii per dispensationem Pontificiam vel per professionem religiosam* requiritur authenticum documentum dis-

¹. P. C. 16 Oct. 1919. ad XVII (A. A. S. 1919, 476).----². Gasparri, I, n. 633. -----³. 24 Sept. 1915.

pensationis concessae vel professionis peractae; si de professione religiosa agitur, etiam legitime pateat non-consummatio matrimonii.

3. *in casu solutionis matrimonii per mortem alterius partis*, certitudo requisita primum quidem comparatur per evidentiam facti publici. Quomodo vero acquirenda sit in casu, quo dicta evidentia deest, exponit Instr. S. Off. | Qua attenta, primum notes, probationes *mere negativas*, ut solam absentiam quantumvis diuturnam, non sufficere, ' secus ac, quoad plures nationes, in iure civili. Requiruntur igitur *probationes positivae*. Porro :

a) Prae aliis « documentum authenticum diligenti studio exquiri omnino debet: exaratum scilicet ex regestis paroeciae vel xenodochii vel militiae, vel etiam, si haberi nequeat ab auctoritate ecclesiastica, a gubernio civili loci in quo, ut supponitur, persona obierit » (Instr, cit. n. 2; cfr. can. 1813, § 1,4°)

b) Deficiente documento, videndum utrum haberi possint duo testes, qui sint fide digni, iurati et qui de facto proprio deponant, defunctum cognoverint, ac sint inter se concordēs quoad locum et causam obitus aliasque circumstantias substantiales (Instr, cit. n. 3; cfr. can. 1791 et 1828).

c) Defectu duorum testium admittitur etiam unus testis. « dummodo ille testis sit conditionibus n. 3 recensitis praeditus, nulli exceptioni obnoxius, ac praeterea eius depositio aliis gravibusque adminiculis fulciatur, et saltem nihil in eius testimonio reperiatur quod non sit congruum atque omnino verisimile (Instr, cit. n. 4).

d) Defectu cuiuscumque testis, « probatio obitus ex coniecturis, indiciis et adiunctis quibuscumque, sedula certe et admodum cauta investigatione. curanda erit, ita nimirum ut pluribus hinc inde collectis, eorumque natura perpensa..., prudentis viri iudicium ad mortem affirmandam probabilitate maxima seu morali certitudine promoveri possit » (Instr, cit. n. 6)

e) Fama quoque aliis adiuta adminiculis argumentum de obitu constituit, hisce tamen conditionibus, nimirum : quod a duobus saltem testibus fide dignis et iuratis comprobetur, qui deponant de rationabili causa ipsius famae: an eam acceperint a maiori et saniori parte populi, et an ipsi de eadem fama recte sentiant; nec sit dubium illam fuisse concitatum ab illis in quorum commodum inquiritur (Instr, cit. n. 8).

Re dubia remanente, si sit spes successus. Ordinarius ad S. Sedem recurrat.

». 13 Maii. 1868. ----- '. Rescriptum Pii VI ad Archiepiscopum Pragensem τ1 lui 1788; cfr. S. C de Prop. Fid. 22 Mart. 1865, ad i ^Collect, η. 1272).

Coroll. I. Si quis, reditu compartis per plures annos frustra expectato, *mala fide* alii nupserit, coniuges separandi sunt. *

Coroll. II. Si qui, reditu compartis frustra expectato, consuerint, eam mortuam esse, et *bona fide* novas nuptias inierint, coniuges in bona fide relinquantur, donec nuntius de compartis vita habeatur.³

Coroll. III. Si mors prioris coniugis legitime ac certo constat, parochus sine recursu ad Ordinarium novis nuptiis assistere potest, nisi agatur de vagis. Si quod dubium supersit, consulatur Ordinarius, quod quidem regulariter faciendum est, si mors nequeat probari nisi modo sub *d* vel *e* exposito.

4. Facta (a S. Sede) permissio transitus ad alias nuptias ob praesumptam coniugis mortem, secumfert semper dispensationem ab impedimento proveniente ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii, si qua opus sit, minime vero dispensationem ab impedimento de quo in can. 1075, nn. 2, 3 (can. 1053). *

V. Poena contra bigamos. Bigami, idest qui, obstante coniugali vinculo, aliud matrimonium, etsi tantum civile, ut aiunt, attentaverint, sunt ipso facto infames; et si, sprete Ordinarii monitione, in illicito contubernio persistent, pro diversa reatus gravitate excommunicentur vel personali interdicto plectantur (can. 2356).

Ex infamia oritur insuper *irregularitas* (can. 984, 50); copula secuta, oritur *impedimentum criminis* (can. 1075); filii sunt *adulterini* vel, defuncta legitima comparte, *illegitimi*: bigami ipsi — si crimen est publicum — sunt *publici peccatores*, idcoque, nisi resipuerint, arcendi sunt a sacramentis (can. 855), a munere patrini (can. 765), a sepultura ecclesiastica (can. 1240); adhaec puerpera benedictione post partum careat.

Articulus IV.

Disparitas cultus.

1. Notio. Disparitas cultus intelligitur diversitas religionis, quae existit inter partem baptizatam in Ecclesia catholica vel ad eandem ex haeresi aut schismate conversam, et partem non-baptizatam. Non refert, utrum pars non-baptizata sit pagana, iudaica, mahumetana. aut etiam catechumena (cfr. can. 1070, § 1). Quid intelligatur per verba: « baptizata in Ecclesia catholica », vide n. 741.

II. Exsistentia impedimenti. 1. Iure divino matrimonia inter partem baptizatam et non-baptizatam *prohibentur* ob easdem rationes ac matrimonia mixta (n. 762; S. Thom. Suppi, q. 59, a. 1).

2. *Iure ecclesiastico* nullum est matrimonium contractum a persona

*. S. Off. 22 Mart. 1865 (Collect, n. 1272, ad 1). *. S. Off. 22 Mart. 1865 (Collect, n. 1272, ad 1). *. Can. 1075 nn. 2, 3 agit de adulterio cum coniugicidio et de solo coniugicidio.

non baptizata cum persona *baptizato* in *Ecclesia catholica* vel ad eandem ex hacresi aut schismate conversa (can. 1070, § 1). Itaque inde a novo Codice vigente, i. e. die 19 Maii 1918 impedimentum non existit inter partem, quae baptizata est, sed non in Ecclesia catholica, neque ad eam ex haeresi aut schismate conversa est, et partem non baptizatam; idque valet, etiamsi pars non baptizata sit catholica seu potius pro catholica habeatur.

Coroll. I. Baptizati in Ecclesia catholica impedimento obnoxii sunt, etiamsi nati sint *ab acatholicis et acatholice educati*. Etenim Codex tales quidem eximit a forma iuridica matrimonii (n. 742), sed ex eo non sequitur, eos etiam ab impedimento disparitatis cultus eximi. Accedit responsum S. Off. — in litteris S. C. de Prop. Fid. d. 1 April. 1922 publicatum — quod sententiae propugnatae favet.

Coroll. II. Prohibitio divina naturalis ulterius sese extendit quam impedimentum dirimens ecclesiasticum; prior omnes baptizatos, posterius solos baptizatos in Ecclesia catholica aut ad eandem ex haeresi vel schismate conversos respicit. Dixi: < prohibitio divina *-naturalis*; siquidem disputatur, num ius divinum *positivum* matrimonia fidelium cum infidelibus prohibeat (cfr. S. Thom. Suppi, q. 59, a. i, ad 1).

Coroll. III. Impedimentum dirimens disparitatis cultus ubique viget, etiam in regionibus, quae recens ad fidem catholicam conversae sunt.

III. Cessatio impedimenti. Prohibitio *divina* cessat fere ut dictum est de mixta religione (n. 763). Impedimentum *ecclesiasticum* dirimens cessat per dispensationem. Potestas autem dispensandi extra loca missionum raro Episcopis confertur.

IV. Requisita, ut dispensatio concedatur, sunt eadem ac ea quae requiruntur ad dispensationem in mixta religione (can. 1071; n. 764). Quando matrimonium cum parte Hebraica contrahendum est, S. Off. dispensationi addit clausulam: « Et dummodo neque ante neque post matrimonium coram parrocho catholico initum partes adeant rabbinum ad matrimonium iudaico ritu celebrandum. »

Nota i S. Off. d. 21 Iun. 1912 declaravit: i° Dispensationem super impedimento disparitatis cultus nunquam concedi, nisi expressis omnibus conditionibus

‘. Inde etiam liquet, quomodo resolvendus sit hic casus sat frequens: Caius et Titia, coniuges acatholici, divortio civili ab invicem separantur. Titia, ut cum Sempronio catholico denuo nubat. Ecclesiae catholicae et ipsa cupit aggregari. Ad seponendum impedimentum *vinculi*, quo Caio adhuc ligata videtur, in foro Ecclesiae probat, se in sua secta certo non baptizatam (aut certo invalide baptizatam) fuisse, Caium vero baptizatum. Potestne tali casu index ecclesiasticus prius matrimonium invalidum decernere ob cultus disparitatem inter Caium et Titiam? *Respondeo*: si horum matrimonium ante diem 19 Maii 1918 celebratura fuit, *affirmative*; sin vero postea, *negative* (Vlaming, o. c. I, n. 289). ----’. Cfr. Archiv für kath. Kirchenrecht, 1927, p. 180.---- Constit. Bened. XIV *Singulari nobis*, 9 Febr. 1749.

< seu cautionibus » ; 2° *invalidam* esse dispensationem super impedimento disparitatis cultus, ab habente a Sancta Sede potestatem, non requisitis vel repudiatis praescriptis cautionibus, impertitam; 3° matrimonii nullitatem per ipsum Ordinarium posse declarari, cum de dispensatione sic invalide concessa evidenter constat.

Nota 2. Ecclesia dispensando super impedimento disparitatis cultus, iam non, uti antea,¹ intelligitur dispensare ab impedimentis, a quibus exempta est pars acatholica²; quin etiam iam inde a novo Codice haec valuisse videntur.³

Nota 3. Quoad *declarationem mdtalis matrimonii* ob disparitatem cultus, valent dicta de impedimento ligaminis (p. 619; can. *iiyjo*).⁴

V. Obligationes nupturientum etc. Quoad obligationes nupturientium, pastorum animarum praecavendi eiusmodi matrimonia, confessarii respectu poenitentis tale matrimonium appetentis, item quoad assistentiam praestandam eiusmodi matrimoniis, et quoad obligationem respectu matrimonii contracti, eadem observentur ac si agatur de matrimonio mixto (can. 1071 ; n. 765 sq).

VI. Casus baptismi dubii. Agitur aut de matrimonio contrahendo seu 781 nondum contracto, aut de matrimonio iam contracto.

i *Matrimonio nondum contracto*, ita procedendum :

a) Si agitur de matrimonio contrahendo a *catholico dubie valide baptizato* cum persona *non baptizata*, catholicus, servatis servandis, sub conditione rebaptizetur, et petatur dispensatio in impedimento disparitatis cultus. Si ob adiuncta ad reiterationem (conditionatam) baptismi procedi nequit, habetur impedimentum dubium dubio facti, in quo Ordinarius potest dispensare (can. 15).

b) Si agitur de matrimonio contrahendo a *catholico* cum persona *acatholica dubie vel dubie valide baptizata*, ita agendum:

Si acatholicus vult converti, servatis servandis, sub conditione rebaptizetur; quo facto, impedimentum iam non subsistit.

Si acatholicus non vult converti, non licet ipsum sub conditione rebaptizare⁵, atque ita impedimentum forte existens auferre. Quid ergo faciendum? In casu adsunt duo impedimenta dubia dubio facti — scilicet mixtae religionis et disparitatis cultus — in quibus Ordinarius potest dispensare (can. 15). Sed. spectata praxi probata, non licet ita finem imponere causae. In eiusmodi adiunctis primum veritas inquirenda, ut sciatur, utrum opus sit dispensatione a mixta religione, an a disparitate cultus. Dubio non satis soluto, petatur dispensatio a mixta religione et ad cautelam a disparitate cultus; quin etiam, sufficit petere dispensatio-

¹. S. Off. 16 Sept. 1824 (Collect, η. 1235). ----- S. C. de Prop. Fid. 20 Maii. 1931 (apud Periodica de rc morali etc. 1932, p. 16). ---- * Cfr. responsum S. C. de Prop. Fid. cit. -----* Cfr. P. C. i6 Oct. 1919, ad 17 (A A. S. 1919, p. 476 sqY ----- 5. S. Off. 3 April. 1878.

nem a mixta religione, quia S. Sedes dispensationi ab isto impedimento adiungit dispensationem *ad cautelam* ab impedimento disparitatis cultus.

In inquirenda veritate, primum videatur, utrum res *directe* probari possit; nimirum per documenta aut per testes.¹ Si argumenta directa desunt vel plenam fidem non faciunt, ad indirectam probationem ex praesumptionibus desumptam recurratur; in quo negotio perficiendo valent normae, quae sequuntur:

a) *In dubio de facto baptismi* ex responso S. Off.'

1° *Baptismus non praesumatur*, si pars acatholica parentes habuerit, pertinentes ad sectam, quae Baptismum respuit, vel in qua non confertur nisi adultis; item si parentes habuerit, qui profitebantur, se nolle ad ullam sectam pertinere, seque Ens supremum honestis potius, ut aiunt, moribus quam speciali aliquo cultu honorare.

2° *Baptismus praesumatur*, si parentes pertinuerint ad sectam, quae Baptismum habet necessarium, vel in qua saltem ordinarie pueris confertur, iidemque parentes fuerint in sua secta zclosi; item, si unus tantum parentum, qui in educatione primas habuit partes, in sua secta Baptismum uti necessarium habente, zelosus fuerit, dummodo tunc alter coniux non cognoscatur collationi Baptismi positive contrarius fuisse.

3° Quodsi uterque parens socors fuerit in secta, aut pertinuerit ad sectam, quae Baptismum retinet quidem, sed non tamquam necessarium habet; item si, facta inquisitione, ignoretur aut non satis constet, utrum primas educationis partes unus ille parens habuerit, qui in sua secta Baptismum necessarium habente, zelosus fuit, in his casibus recurrendum est ad S. Sedem.

β) *In dubio de valore baptismi* ex responso S. Off.1:

Ie Quoad haereticos, quorum Ritualia praescribunt collationem Baptismi absque necessario usu materiae et formae essentialis, debet examinari casus particularis.

2° Quoad alios, qui iuxta sua Ritualia baptizant valide, validum censendum est Baptisma. Quodsi dubium persistat etiam in primo casu, censendum est validum Baptisma in ordine ad validitatem matrimonii.

3° Si autem certo cognoscatur nullum Baptisma ex consuetudine actuali illius sectae, nullum est matrimonium.

2. *Matrimonio contracto*, ob favorem iuris standum est pro valore matrimonii, donec certo probetur, alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam (can. 1070, § 2, coll, etiam can. 1014); intelligas: alteram partem baptizatam esse in Ecclesia catholica, vel ad eandem ex haeresi aut schismate conversam. Hinc validum praesumatur matrimonium:

a) Inter partem certo (catholice) baptizatam et partem dubie baptizatam.

Ad collatum baptismum comprobandum, si nemini fiat praejudicium, satis est unus testis omni exceptione maior, vel ipsius baptizati iusiurandum, si ipse in adulta aetate baptismum receperit (can. 779). ----- 1 Aug. 1883 (Collect, η, 662). ----- '. 17 Nov. 1830 (Collect, η. 649).

b) Inter duas partes dubie (catholice) baptizatas.

c) Inter partem dubie (catholice) baptizatam et partem certo non baptizatam.

Obi. Si una pars dubie (catholice) baptizata est, et altera certo non est baptizata, nequit stari pro valore matrimonii. Nam baptismus dubius in ordine ad matrimonium praesumitur validus. '

Resp. Assertum de baptismo dubio, quatenus agitur de matrimonio *contracto*, videtur non posse componi cum claro textu can. 1070, § 2 et can. 1014, ideoque iam non valere.

Articulus V.

Ordo sacer.

I. *Ordines maiores seu sacri, i. e. episcopatus, presbyteratus, diaconatus et subdiaconatus, dirimunt matrimonium* (can. 1072, coll. can. 949 et 950).¹ Disputatur de iis, qui sine sufficiente notitia obligationis coelibatus vel metu gravi coacti ordinem sacrum susceperunt. Ceterum can. 214, § i statuit: « Clericus qui metu gravi coactus ordinem sacrum recepit nec postea, remoto metu, eandem ordinationem ratam habuit saltem tacite per ordinis exercitium, volens tamen per talem actum obligationibus clericalibus se subiicere, ad statum laicalem, legitime probata coactione et ratihabitionis defectu, sententia iudicis redigatur, sine ullis coelibatus ac horarum canonicarum obligationibus. »

Clerici minores possunt quidem nuptias inire, sed, nisi matrimonium fuerit nullum vi aut metu eisdem incusso, ipso iure e statu clericali decidunt (can. 132, § 2).

II. *Ordo sacer qua talis non dirimit matrimonium iure divino sive naturali ' sive positivo, sed mere iure ecclesiastico. Non iure divino naturali, i. e. vi naturae Ordinis sacri.* Hic enim non est absolute incompatibilis cum obligationibus Ordini sacro essentialibus, ut patet ex praxi probata in Ecclesia Orientali et dispensationibus ab Ecclesia concessis: quae dispensationes novum argumentum praebent, quia Ecclesia nequit dispensare in iure divino naturali. *Neque iure divino positivo, i. e. fundato in speciali dispositione Christi.* Pariter deducitur ex praxi probata et dispensationibus, de quibus modo sermo fuit. Restat igitur, ut dicemus, Ordinem sacrum qua talem *solo iure ecclesiastico* dirimere ma-

¹. S. Off. 9 Sept. 1868: 7 Tui. 1880; i Aug. 1883 etc.
24, can. 9. ----- I. e. ratione indolis ipsius Ordinis.

3. Cone. Trid. sess

trimonium. Dixi *qua talem*; etenim disputatur, utrum votum sollemne castitatis, quod secundum plures ordini sacro annectitur, iure *divino* matrimonium dirimat, de quo vide infra (n. 784), ubi adhaeremus sententiae, quae vim irritantem voti sollemnis a *solo iure ecclesiastico* repetit.

III. *Ecclesia impedimentum dirimens statuit ratione ipsius ordinis, a. v. impedimentum ipsi ordini annexuit; num etiam voto, disputatur.* Ratione *ipsius ordinis*, ut patet ex eo, quod can. 1072 constitutos in ordine sacro absolute inhabiles constituit, ita ut ii etiam, qui votum excluderent, impedimento tenerentur. Disputatur, num Ecclesia impedimentum etiam *voto*, si emittatur, annexuerit. Porro affirmandum videtur, spectatis tum iis, quae statuit Bonifacius VIII in cap. unie, *de vot. el vot. red. Hl. 15 in Sext.*; tum auctoritate aliorum Pontificum in cap. unie, tit 6, *de vot. in Extravg. Ioannis XXII*; tum Const. Bened. XIV *Inter praeteritos*, § 41, 5 Dec. 1749, collata etiam prop. 72¹ in Syllabo Pii IX proscripta. Dixi « si emittatur » (S. Alf. VI, 808, 809). Nam:

Disputatur 1, num lex emittendi votum in susceptione ordinis sacri *exstiterit*. Iam vero ad eius existentiam comprobendam ita *IVerns-Pidal*: * Certe ex antiqua traditione Ecclesiae occidentalis inde a Gregorio M. non fuerunt admissi ad ordines maiores, nisi praevisse profiterentur castitatem. Quae professio secundum sensum obvium continet verum votum perfectae castitatis. At nullo solido argumento demonstrari potest illud factum iam ex sese parum credibile, quod Ecclesia latina, *derelicta* antiqua et perfectiore sua praxi *etiam ex voto* perfectae castitatis exigendi coelibatum, adoptarit disciplinam *imperfectiorem* Graecorum, qui *sola lege* ecclesiastica imponunt clerico coelibati ad ordines maiores accedenti obligationem castitatis. Neque adversarii probabili quadam ratione possunt assignare tempus, quo tandem aliquando mirabilis illa mutatio disciplinae antiquae facta sit. Quare singularis praerogativa et dignitas cleri saecularis Ecclesiae latinae, qua *consilium* evangelicum castitatis sequitur in *forma modoque perfectiori voti*, omni vi et constantia est retinenda. »²

Disputatur 2, num lex emittendi votum in susceptione ordinis sacri *post novum Codicem vigere perrexerit*. Id alicui dubium videri potest, quia dicta lex ex Codice aegre eruitur, ideoque, spectato can. 6, 6°, abolita videtur.

Attamen lex videtur persistere; tum quia can 6, 6° dictae legi, utpote consuetudine introductae, non videtur applicandus; * tum quia vox *sacrilegii* in can. 132, § 1 occurrens, etiam votum ordini annexum atque annectendum respicere potest; quo admissio, lex saltem implicite Codice continetur; tum quia saltem ob dubium a veteri iure non est recedendum (can. 6, 40).

IV. *Poenae statutae in clericos maiores matrimonium attentantes, sunt*:

i. *Excommanicatio latae sententiae Sedi Apostolicae simpliciter re-*

¹. « Bonifacius VIII, votum castitatis in ordinatione emissum nuptias nullas reddere, *primus* asseruit. >---- ». O. c. n. 284 ----- ». Cf. S. C. C. 10 Ian. 1920.

servata; clerici praeterea, si moniti tempore ab Ordinario pro adiutorum diversitate praefinito, non resipuerint, degradentur (can. 2388, § 1).

2. *Irregularitas* (can. 985, 30).

3. *missio officii* (can. 188, 5").

Nota. Poenae expositae etiam in eos statutae sunt, qui *mere civiliter* contrahunt, utut eiusmodi actus etiam specie matrimonii careat (can. cit.).

V. Ecclesia in impedimento Ordinis cum Episcopis nunquam, cum presbyteris vix unquam, cum diaconis et subdiaconis non facile dispensat.

Quoties vero dispensatio conceditur, iniungitur clerico, ut in statum laicalem redactus, ordines susceptos nullatenus exerceat. Qua iniunctione servatur principium fundamentale Ecclesiae Latinae, quod scii. « simul voluptatibus et carnalibus desideriis et ecclesiasticis obsequiis (clerici) vacare non valeant. » Ita c. 3 *dc conv. coniugatorum* (TII.32). Obligatio autem officii divini recitandi in alia pietatis opera commutatur. 1.

SCHOLION.

Dc ordine sacro in Ecclesiis Orientalibus.

I. *Ordo sacer* seu maior etiam in Ecclesiis Orientalibus constituit *impedimentum* 783 matrimonii; a. v. clerici maiores (post ordinationem): matrimonium inire nequeunt, neque primum, neque, mortua prima uxore, alterum. ' Excipe quoad Maronitas et Syros Subdiaconatum, quippe quem inter Ordines maiores non recenseant.

II. *Ordo sacer* constituit impedimentum *dirimens*: t° pro Italo-Graecis 4 2° pro Ruthenis, saltem quoad presbyteros; 3° pro Maronitis et Syris quoad diaconos et presbyteros; 4° pro Rumenis; 5° probabilissime, ne dicam certo, pro ceteris ecclesiis. Etenim primum huic sententiae adhaeret Bened. XIV in Const. *Eo quavis*. * *Deinde* stylus Curiae Romanae hanc sententiam amplectitur: scilicet, ut Bened. XIV in Const. *Inqno vertente* 19 lun. 1750 fatetur, haec opinio iam suo tempore apud tribunalia Romana erat recepta eaque nunc viget. *Tum* in Instr. S. C. de Prop. Fide ad Episcopum prov. Alba. Iui. ° matrimonium post subdiaconatum dicitur *attentari*, i. c. invalide contrahi. *Denique* accedit consensus ipsorum

Vi. a m i n g, I, n. 301. ----- Attamen *coniugati* possunt Ordines sacros subdiaconatus, diaconatus et presbyteratus suscipere, atque, cis receptis, matrimonio (ante ordinationem) inito uti. Ad episcopatum vero coniugati sine dispensatione admitti nequeunt, neque Episcopi facti matrimonio antea forte contracto uti (can. 13 Conc. Trullani; Bened. XIV Const. *Etsi pastoralis*). — * Can. 6 Conc. Trullam (692). — 4. Synodus Libani (1736); Synodus Sciarf. (188). ----- * Synod. Ruthenis. 1720). — e. Synod. Mont. Liban, et Sciarf. cit. ----- '. Synod. Prov. Rumcnos. 1883. ----- " 4 Maii 1745. — ', 19 lun. 1750. ----- M. 24 Mart. 1858.

Orientalium tam catholicorum quam schismaticorum. Quod autem Bened. XIV in Const *Anno vertente* pronuntiat, controversiam hanc nullo adhuc apostolico decreto esse definitam, non impedit, quominus opinio propugnata quasi certa dicatur. ‘

Articulus VI.

Religio.

784 I. *Invalide' matrimonium attentant religiosi qui vota sollemnia professi sint, aut vota simplicia, quibus ex speciali Sedis Apostolicae praescripto vis addita sit nuptias irritandi* (can. 1073) Eiusmodi vis addita est votis simplicibus emissis a scholasticis in societate lesu, ut constat ex Constitutionibus Greg. XIII *Quanto fructuosius'* et *Ascendente Domino*. * Quatenus in susceptione Subdiaconatus emittatur votum sollemne castitatis, quod matrimonium dirimat, vide n. 782.

Disputatur, utrum votum sollemne iure divino, sive naturali, i. e. vi sua, sive positivo, an iure ecclesiastico matrimonium dirimat. Porro videtur illud dirimere solo iure ecclesiastico; tum quia prior sententia nullo argumento probatur, quamvis talis vis voti sollemnis sine argumento non sit asserenda; tum quia Leo XIII, ‘ impedimentum religionis inter impedimenta *ecclesiastica* recensendo, sensu obvio ius divinum excludit; tum quia votum sollemne et simplex natura seu substantia non videntur differre (t. I, n. 1218); quo posito, aegre admittitur, priori inesse vim irritativam matrimonii, cum idem de altero affirmari nequeat.

II. *Poenae statutae in religiosos matrimonium attentantes, sunt:*

1. *Excommunicatio*. « Regulares aut moniales post votum sollemne castitatis, itemque omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumentes, incurrunt in excommunicationem latae sententiae Sedi Apostolicae simpliciter reservatam... Quod si sint professi votorum simplicium perpetuorum tam in Ordinibus quam in Congregationibus religiosis, omnes, ut supra, excommunicatio tenet latae sententiae Ordinario reservata (can. 2388).

2. *Irregularitas* pro iis, qui votis religiosis etiam simplicibus ac temporariis ligati sunt (can. 985, 30).

3. *Dimissio e religione*. Ipso facto habendi sunt tamquam legitime

’. Weknsz-Vidai., o. c. n. 286. ----- *. Votum est *sollemne*, si ab Ecclesia ut tale fuerit agnitum, secus est *simpler* (can. 1308, § 2). Ecclesia autem ut sollemnia agnoscit vota perpetua in aliquo *Ordine* religioso (sive a regularibus sive a monialibus) emissa; attamen vota monialium quamvis ex instituto sollemnia sunt, pro aliquibus locis ex Apostolicae Sedis praescripto sunt simplicia (can. 488, 2° et 70).

I Febr 1583 — * 2 Maii, 1584. — ’. Litterae S. Off. 20 Febr. 1888 (Collect, n. 1685).

dimissi religiosi... attentantes aut contrahentes matrimonium aut etiam vinculum, ut aiunt, civile (can. 646, § 1, 30).

4. Si religiosi in sacris constituti sunt, praeterea eos tenet *amissio officii* (can. 188, 50), et si moniti, tempore ab Ordinario pro adiunctorum diversitate praefinito, non resipuerint, *degradentur* (can. 2388, § 0).

Nota. Poenae expositae etiam in eos statutae sunt, qui *mere civiliter contrahunt* (can. cit.).

III. Ecclesia hodiedum non solum ob causam, quae bonum publicum concernit, verum etiam ob causam gravissimam bonum privatum respicientem in professione religiosa sollemni dispensat. Attamen votum sollemne *castitatis* a S. Sede passim non totaliter aufertur, sed ita ut dispensatus extra usum licitum matrimonii etiam *contra votum* delinquat, atque facultas nubendi ad *unum* matrimonium restringatur.

IV. *Notanda.* 1. Qui, impetrato saccularisationis induito, religionem relinquit.. a votis liberatus manet, firmis oneribus ordini maiori adnexis, si in sacris fuerit (can. 640, § i, 2°); itaque praedictum indultum non aufert impedimentum dirimens ordinis sacri.

2. Sollemnitas votorum in eo, qui legitime vota simplicia in alia Congregatione religiosa nupat, eo ipso exstinguitur, nisi aliud in apostolico induito expresse caveatur (can. 636); eo autem quod *sollemnitas* votorum exstinguitur, cessat etiam vis irritandi matrimonium.

Articulus VII.

Raptus.

Attento can. 1074. duplex raptus distingui potest, *proprie dictus* et *minus proprie dictus*; uterque dirimit matrimonium.

I. Notio raptus proprie dicti. Raptus proprie dictus *qua impedimentum* est: Abductio violenta mulieris, intuitu matrimonii, eiusque sub potestate raptoris retentio.

II. Exsistentia impedimenti. Inter virum raptorem et mulierem, intuitu matrimonii raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum potest consistere matrimonium (can. 1074. § 1).

III. Conditiones requisitae ex notione tradita patent. Requiritur scilicet:

i. *Abductio*, scilicet de loco in locum; puta de civitate in civitatem, de platea in domum, de una domo in aliam (S. Alf. λζI, 1107), vel etiam de uno cubiculo in aliud, si domus amplissima est et plurium familiarum domicilium.

2. *Violenta*; sufficit autem vis moralis iniusta seu metus iniustus mulieri incussus. Itaque requiritur abductio mulieris *invitae* seu repugnantis. Attamen impedimentum etiam adesse videtur, si mulier fraude decepta vel dolosis sollicitationibus circumventa, sequitur quidem virum, sed nescit, et non vult, se abduci matrimonii ineundi causa.¹ Non adest impedimentum, si mulier consentit in abductionem, ut libere possit nuptias cum abducente inire; idque valet, etiamsi adhuc parentibus vel tutoribus subdatur, iique inviti sint: (S. Alf. VI, 1107).

Hic autem quaeri potest, num metus incussus eo fine, ut mulier matrimonii causa abducatur, *semper* iniustus sit, scilicet etiam si agatur de sponsa, quae *sine iusta causa* matrimonium inire renuat. Plures affirmant. quia praedicta agendi ratio saltem *quoad modum* iniusta est, quatenus scilicet nemo privata auctoritate tali modo sponsam ad nuptias cogere potest. Verum id *universim* dici nequit, seu contingere *potest*, ut illud *sine iniustitia* fiat, puta si sponsus metu mali, quod inferre licet, sponsam iniuste renuentem abducit, quo tandem ad matrimonium sibi debitum perveniat.

3. *Mulieris*, sive honestae sive corruptae, sive virginis sive viduae. At non habetur impedimentum, si *mulier* abducatur *virum* (S. Alf. VI, 1107).

4. *Matrimonii contrahendi causa*. Itaque non habetur impedimentum raptus, si mulier abducitur v. g. pecuniae acquirendae vel unice libidinis explendae gratia (can. 1074, § 1).

5. *Eiusque sub raptoris potestate detentio*; scilicet perdurat impedimentum quamdiu mulier remanet in potestate raptoris, *etiamsi nunc libere in ipsas nuptias consentiat*.

IV. Cessatio impedimenti. Quodsi rapta, a raptoe separata et in loco tuto ac libero constituta, illum in virum habere consenserit, impedimentum cessat (can. 1074, § 2). *

V. Notio raptus minus proprie dicti. Raptus minus proprie dictus *aqua impedimentum* est: Retentio violenta mulieris in loco, ubi commoratur vel ad quem libere accessit, intuitu matrimonii.

VI. Exsistentia impedimenti. « Quod ad matrimonii nullitatem attinet, raptui par habetur violenta retentio mulieris, cum nempe vir mulierem in loco ubi ea commoratur vel ad quem libere accessit, violenter intuitu matrimonii detinet » (can. 1074, § 3).

¹. Cfr. S. C. C. 25 Iun. et 27 Aug. 1864 -----'. S. C. C. 20 Aug. 1769; 14 Mart. 1772.-----'. Cone. Trid. sess. 24 de ref. matrim. c. 6.

VII. Conditiones requisitae post dicta vix aliqua expositione indigent. Requiritur scilicet: 1° *retentio violenta*, i. c. sive per vim physicam sive per vim moralem, scilicet metum iniustum ; 2° *mulieris*, ut dictum est de lapu proprie dicto; 3° *in loco ubi commoratur vel ad quem libere accessit*. Si retinetur in loco, ad quem violenter deducta est, subsistit impedimentum raptus proprie dicti ; 4° *intuitu matrimonii*.

VIII. Cessatio impedimenti eodem modo locum habet, ac cessatio impedimenti raptus proprie dicti.

Nota i." Nihil refert, utrum quis per se an per alium mulierem violenter abducatur an detineatur.

Nola 2°. Impedimentum raptus tam proprie quam minus proprie dicti, quamvis directe attingat solam partem fidelem, indirecte tamen etiam partem infidelem afficit: itaque existit etiam *inter infidelem et fidelem*, idque sive rapta fidelis sive infidelis est.

IX. Poenae statutae sunt: Qui intuitu matrimonii vel explendae libidinis causa rapuerit mulierem nolentem vi aut dolo, vel mulierem minoris aetatis consentientem quidem, sed insciis vel contradicentibus parentibus aut tutoribus, ipso iure exclusus habeatur ab actibus legitimis ecclesiasticis et insuper aliis poenis pro gravitate culpae plectatur (can. 2353). Advertas imprimis, poena non attingi *raptum minus proprie dictum*, attingi tamen plures, qui impedimentum raptus proprie dicti non contraxerunt.

X. Dispensatio. Quamvis impedimentum raptus et quasi-raptus sit iuris ecclesiastici, Ecclesia tamen *rarissime* tantum in eo dispensat, permittendo scii, ut raptor vel quasi-raptor nuptias ineat cum rapta vel quasi-rapta nondum in loco tuto constituta. Praeterea si impedimentum *cessaverit*, ex communi sententia non licet parochi matrimonio assistere, nisi de licentia Ordinarii, cuius est de cessatione impedimenti indicare.

Articulus VIII.

Crimen.

Impedimentum criminis oritur ex duobus criminibus, scii, adulterii et 786 coniugicidii, atque quidem, impletis certis conditionibus, in quatuor casibus. Casus autem secundum can. 1075 sunt: 1° Adulterium cum promissione mutua matrimonii ; 2° adulterium cum attentatione matrimonii ; 3° adulterium cum coniugicidio ; 4° solum coniugicidium.

§ I. Adulterium cum promissione matrimonii.

Can. 1075, 1° statuit: «Valide contrahere nequeunt matrimonium. 787 qui. perdurante eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt et fidem sibi mutuo dederunt de matrimonio ineundo ». Duo igitur debent concurrere, *adulterium* et *promissio matrimonii*, atque quidem concurrere seu coniungi, *perdurante eodem legitimo matrimonio*.

1. Adulterium debet esse:

i. *Ferum*. Hinc requiritur, ut alteruter saltem coniux valido matrimonio iunctus sit. Ceterum non refert, utrum matrimonium consummatum sit an ratum tantum.

2. *Consummatum*, scilicet per copulam de se aptam ad generationem.

3. *Formale ex utraque parte*, idque ita, ut ab *utroque*, coniuge saltem *uni eidemque* matrimonio iniuria illata sit. Hinc requiritur, ut utraque pars noverit saltem unius eiusdemque statum matrimonialem; non autem, ut uterque utriusque matrimonium cognoscat: sed neque sufficit, ut uterque sciat, se matrimonio iunctum esse.

Sint casus: Petrus solutus rem habet cum Anna coniugata, huius confugium ignorans. Non habetur adulterium *utrinque* formale.—Paulus coniugatus copulam habet cum Rosa coniugata; sed neuter alterius coniugium noverat. Non infertur iniuria *uni eidemque* coniugio. — Henricus coniugatus et Bertha coniugata adulterium committunt. Henricus Berthae coniugium novit, Bertha vero matrimonium Henrici ignorat. *Utraque* pars *eidem* matrimonio iniuriam infert (S. Alf. VI, 1036). Ratio autem, cur ab utroque coniuge eidem matrimonio iniuria inferri debet, haec est, quia impedimentum statutum est, ne spes matrimonii perducatur ad mortem coniugis communi utriusque consilio machinandam.

II. Promissio debet esse:

1. *Fera*. Itaque non sufficit desiderium, neque, ut communius docetur, promissio *ficta*. Exigitur enim « fides data »; porro, cum versemur in odiosis, lex stricte interpretanda est, ideoque de promissione proprie dicta (S. Alf. VI, 1039).

2. *Kite intimata et acceptata*. Ita enim promissio perficitur seu completur. Hinc per se non sufficit alterius partis silentium (S. Alf. VI, 1037).

3. *Absoluta* vel, si non est absoluta, *conditionata*, prout sequitur: Si promissio facta est sub conditione de praesenti vel de praeterito, requiritur, ut conditio exsistat. Si facta est sub conditione suspensiva de futuro, conditio debet esse impleta, atque quidem, ut communius docetur, ante mortem coniugis innocentis. Ratio, cur conditio debet exsistere vel impleri, haec est, quia secus non habetur simpliciter promissio; qualis tamen, cum versemur in odiosis, requiri censenda est (S. Alf. VI, 1040). Debet autem conditio suspensiva impleri ante mortem coniugis innocentis, quia secus non habetur simpliciter promissio, quae ansam dat morti coniugis machinandae.

4. *Mutua*: etenim can. 1075, i° edicit: «et fidem sibi mutuo dede-runt. >

5. Satis probabiliter requiritur, ut sit promissio de matrimonio ineun-

do *post mortem coniugis*. Etenim can. cit. dicit de matrimonio *ineundo*. Atqui promissio de nubendo, *vivente priore coniuge*, potius est promissio de matrimonio *attentando*. Hinc censemus, impedimentum non subsistere, si v. g. Petrus Annae coniugatae promittat matrimonium ineundum, postquam illa divortium civile acquisiverit.

6. Denique satis probabiliter requiritur, ut aut uterque, dum promittat, noverit, alterutrum esse coniugatum, aut promissio post acceptam illam notitiam expresse vel tacite confirmata sit. Ratio est, quia èt promissio èt adulterium debent ansam dare captandae morti coniugis innocentis.

III. Coniunctio adulterii et promissionis. Adulterium et promissio debent locum habere, *perdurante eodem legitimo matrimonio*; debent igitur simul exstitisse, idque, persistente eodem legitimo coniugio. Non autem refert, utrum promissio praecedat adulterium an vice versa.

1. Debent *simul exstitisse*. Hinc si promissio praecesserit adulterium, requiritur, ut non fuerit ante illud revocata. Quod autem revocatur post adulterium commissum, nihil efficit, quia iam simul exstiterunt.

2. Debent simul exstitisse, *vivente eodem coniuge*. Hinc impedimentum non enascitur, si v. g. Petrus, stante priori suo matrimonio, copulam habuit cum Anna soluta, eique tempore secundi sui matrimonii matrimonium promittit.

§ II. Adulterium cum attentatione matrimonii.

Can. 1075, 2° statuit: « Valide contrahere nequeunt matrimonium, 788 qui, perdurante eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt et.... ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum attentarunt ». Requiruntur igitur:

I. Adulterium; idque quale expositum est n. 787.

II. Attentatio matrimonii; qua hic-intelligitur actus, quo duo scientes, se ob impedimentum ligaminis non posse alterum matrimonium validum inire, vere consensum conjugalem sibi praestant. Requiritur, ut uterque impedimenti conscius sit. quia *uterque* debet *attentare* matrimonium. Ceterum quoad consensum praestandum perinde est. utrum praestetur in forma a iure requisita an sine illa, etiam si mere civiliter fiat. *Merus concubinatus qua talis* consensum matrimonialem non involvit, quamvis ei praestando ansam dare vel etiam, spectato usu foci. eum secum ferre possit.

. V. g. Petrus matrimonium promittit Annae, huius matrimonium ignorans. Postea, cognito Annae matrimonio, motus promissione facta adulterium cum ea committit.-----*. S. C. de Prop. Fid. 14 Ian. 1844.

III. Coniunctio inter adulterium et attentationem matrimonii debet esse eadem ac inter adulterium et matrimonii promissionem (n. 787).

Coroll. Omnes illi, qui, post matrimonium valide contractum, petunt et obtinent civile divortium, et deinde aliud matrimonium civile contrahunt et consummant, hoc impedimentum incurrunt: ideoque, soluto licet priori coniugio. non possunt sine dispensatione matrimonium inire.]

§ III. Adulterium cum coniugicidio.

789 Can. 1075, 2° statuit: « Valide contrahere nequeunt, qui, perdurante pariter eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt eorumque alter coniugicidium patravit». Requiritur igitur:

I. Adulterium. Hoc autem non solum debet esse, ut n. 787 expositum est, verum, consummatum, utrinque formale et eidem coniugi formaliter iniuriosum, sed etiam tale respectu *istius praecise coniugis, qui occiditur*, a. v. hic non sufficit, ut status matrimonialis *alterutrius* sit utrique notus, sed praeterea requiritur, ut utrique notus sit status matrimonialis *illius, cuius coniux interficitur*. Etenim, spectato fine legis, requiri videtur, ut adulterium, atque quidem utriusque partis, in occisionem coniugis influat. Atqui id locum non habet, si alterutra pars ignorat statum matrimonialem coniugis occisi. Accedit quod ius antiquum dicit de adulterio iniurioso respectu *coniugis occisi* (S. Alf. Hom. Apost. tr. 18, n. 63, ubi requirit, « ut uterque adulter sit conscius *prioris* matrimonii. » i. e. matrimonii, quod per occisionem unius coniugis solutum est).

II. Coniugicidium; quocirca observandum:

1. Sufficit machinatio mortis ab *alterutro* adulterii complice perpetrata, sive physice sive moraliter.

2. Mors *vere secuta sit*, idque *ex ista machinatione*.

3. Machinatio processerit *ex intentione nubendi complici adulterii*. « Hinc infertur quod si vir uxorem occidat ut liberius adultera fruatur, vel ob aliam causam, etiamsi ista consenserit ad homicidium, sed absque intentione matrimonii, impedimentum non contrahitur » (S. Alf. VI, 1036). Ceterum hic certo non necesse est, istam intentionem in *utroque* adultero adesse; siquidem non requiritur *utriusque* machinatio. Disputatur autem, num dicta intentio debeat adulterii *complici manifestari*. Porro negandum videtur, quia in hoc casu ius non exigit conspiracy *mutuam*. Videtur tamen intentio *extentanda*, ut dicitur, quia Ecclesia nequit vel saltem non solet leges ferre circa actus mere internos (S. Alf. VI, 1034).

Vlaming, I. n. 318. ----- '. Finis legis est, ne adulterium ansum praebet parandae neci coniugis innocentis.

Ili. Coniunctio inter adulterium et coniugicidium i. Adulterium et coniugicidium committi debent, *stante eodem legitimo matrimonio*.

2. *Disputatur*, num adulterium debeat praecessisse non tantum mortem coniugis, sed etiam *machinationem physicam* mortis, puta veneni propinationem, vulneris inflictionem. Porro satis probabiliter affirmatur, quia, spectato fine legis, impedimentum statutum videtur, ne adulterium utriusque influat in occisionem coniugis innocentis (p. 634); quo posito, adulterium ipsam physicam mortis machinationem praecedat necesse est (S. Alf. VI, 1036, 20). Dixi tamen « *machinationem physicam* », quia impedimentum enascitur, etiamsi adulterium sequatur machinationem *moralem*, modo praecedat physicam.

§ IV. Solum coniugicidium.

Can. 1075, 3° statuit: «Valide contrahere nequeunt matrimonium. 790 qui mutua opera physica vel morali, etiam sine adulterio, mortem coniugi intulerunt ». Itaque requiruntur:

I. Opera seu machinatio mortis coniugis; eaque *mutua* Perinde est. utrum utraque pars physice an moraliter, an una physice altera moraliter in mortem influxerit. Sufficiunt igitur etiam mandatum, suasio, approbatio. non autem approbatio coniugicidii iam *patrati*; sunt etiam qui censeant *simplicem consensum* in coniugicidium patrandum non sufficere, quia vox *operae* moralis non satis verificatur¹; alii tamen aliter ob contrariam rationem.

II. Opera seu machinatio facta ex intentione nubendi, idque complici. Licet enim in iure non exprimatur praedicta conditio, ipsa tamen colligitur ex fine legis, nimirum ne spe matrimonii cum complice deveniatur ad coniugicidium (S. Alf. VI, 1033). At

Disputatur 1, num praedicta intentio debeat esse in *utroque* machinante. Plerique negant, quia finis legis in hoc consistit, ut tollatur occasio machinandi contra vitam coniugis legitimi. Quae occasio sufficienter sumitur, si vel *unus* ex machinantibus habuerit in machinatione intentionem ducendi complicem. Huic sententiae aperte favet Instr. Austr. § 37. Pauci affirmant, quia sicut *ulerque* debet ad coniugicidium cooperari, ita quasi consequenter requiri videtur, ut *uterque* spe matrimonii ad crimen deveniat. Huic sententiae videtur favere Instr, pastoralis Eystettensis.

Disputatur 2, num intentio nubendi debeat ante coniugicidium *alteri parti manifestari* Porro satis probabiliter affirmatur, quia secus intentio illa non influeret in hoc, ut mutua machinatio fieret *spe matrimonii* Manifestatio autem fieri potest tam per verba quam per munera, familiaritates et similia (S. Alf. VI. 1034).

¹. Ita v. g. d'Annibale, HI. § 44°.

III. Mors secuta, idque *ex machinatione exposita*. Non sufficit, ut mors, utut attentata, secuta sit v. g. ex negligentia vulnerati, ex imperitia vel incuria chirurgi.

Quaer. 1, quomodo impedimentum criminis *multiplicetur*.

Resp. Multiplicatur: 1° si una c speciebus impedimenti verificatur quoad plura matrimonia, 2° si plures impedimenti species verificantur quoad unum matrimonium, quamvis aliqui censeant casu, quo cum adulterio concurrunt promissio et attentatio matrimonii, accedere tantum circumstantiam exprimendam, non vero multiplicari impedimentum; 3° si plures species impedimenti verificantur quoad plura matrimonia; 4° si, adulterio ad constituendum impedimentum concurrente, *uterque* coniugatus est, * quamvis aliqui iterum censeant, in casu accedere tantum circumstantiam exprimendam, non. vero multiplicari impedimentum.

Quaer. 2, quatenus *infideles* impedimento criminis ligentur.

Resp. i. Si *uterque* complex infidelis est, impedimentum non oritur, etiamsi postea convertantur. *

Resp. 2. Si *unus* complex fidelis est, alter infidelis, oritur impedimentum, si etiam fidelis posuit ea, quae ad impedimentum requiruntur. Exsurgit igitur: 1^a species impedimenti, si fidelis, promisso matrimonio, adulterat cum infideli; 2^a species, si fidelis adulterat et attentat matrimonium cum infideli; 3^a species, si fidelis caedem perpetrat; 4° species, si fidelis machinationis particeps fuit (S. Alf. VI, 1037).

Resp. 3. Si unum ex requisitis ad impedimentum locum habuit in infidelitate, alterum post Baptismum, impedimentum non oritur. Excipe, si promissio vel attentatio matrimonii contigit in infidelitate, sed partes post Baptismum in ea perseverant et adulterantur.

Quaer. 3, quatenus obtineri possit dispensatio in impedimento criminis.

Rest'. Dispensatio, accedente causa proportionata, conceditur. Attamen si impedimentum oritur ex *coniugicidio publico*, sive uno sive utroque machinante, extra periculum mortis dispensatio vix sperari potest. *

Nota. Data a S. Sede dispensatio super matrimonio rato et non consummato vel facta permissio transitus ad alias nuptias ob praesumptam coniugis mortem, secumfert semper dispensationem ab impedimento proveniente ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii, si qua opus sit, minime vero dispensationem ab impedimento, de quo in can. 1075 $\eta\pi$ 2, 3 > (i. c. ab impedimento criminis 3^{ae} et 4^{ae} speciei) (can. 1053).

Monitum. Impedimenti contracti « suspicionem nonnunquam movere possunt

1. V. g. Petrus primum, stante suo matrimonio cum Anna. Titiae matrimonium promittit, et cum ea adulteratur; deinde, stante suo matrimonio cum Bertha, iterum Titiae matrimonium promittit, et cum ea adulteratur. 2. V. g. Petrus, stante matrimonio suo cum Anna, Titiae matrimonium promittit, et cum ea adulteratur; deinde Annam occidit. 3. V. g. Petrus, stante matrimonio suo cum Anna, Titiae matrimonium promittit, et cum ea adulteratur; deinde Annam occidit. Idem Petrus, stante matrimonio suo cum Bertha, iterum Titiae matrimonium promittit. et cum ea adulteratur; deinde Bertham occidit. ----- 4. V. g. Petrus et Titia *coniugati* sibi invicem matrimonium promittunt, et adulterantur.

— §. C. de Prop. Fid. 23 Aug. 1852, ad 5 (Collect, η . 1079) * Bened. XIV, Constit. Pastor Bonus, 13 April. 1744

jlli, qui durante priori matrimonio adulteria commiserint; qui paulo post mortem prioris coniugis ad secundas nuptias convolant, maxime si prior coniux ante mortem diu aegrotavit; famulus, qui matrimonium initurus est cum domina sua recenter vidua; vel recenter viduus, qui cum famula sua vel cum sorore uxoris suae matrimonium contracturus est, etc.

Quoad modum inquirendi, caute procedendum est. De occulto *adulterio* rogari potest e. g. num iam consuetudinem cum illa persona habuerit, vivente priori coniuge; an unquam nimiam familiaritatem cum ea sibi indulserit. Si adulterium cum ea locum habuerit, ultra rogetur, num iam tum sermo inter eos fuerit de futuro coniugio, etc. — De occulto *comugicidio* rogari potest, an aliquando prioris coniugis mortem desideraverit; num causam aliquam eius morti dederit. Ex responsis prudens confessarius reatum vel innocentiam facile deteget. >'

Ar t i c u l u s IX.

Consanguinitas.

Dicemus *primum* de consanguinitate secundum se, *deinde* de consanguinitate quatenus est impedimentum matrimonii.

§ I. De consanguinitate secundum se.

1. Notio. *Consanguinitas* est propinquitas inter personas proveniens 791 ex eo, quod per carnalem generationem vel una ab altera vel coniunctim ab eodem stipite proximo descendunt. Dicitur «proximo:» etenim remote omnes homines ab uno Adamo vel Noë descendunt, nec tamen ea de causa dicuntur consanguinei. Consanguinitas computatur per lineas et gradus (can. 96, § 1); quare ut definitio tradita magis evolvatur tria in consanguinitate attendenda sunt, nimirum stipes, linea et gradus.

1. *Stipes* est illa persona, a qua aliae procedunt tanquam a communi radice proxima. Stipes passim constat *duabus personis* (scilicet parentibus), aliquando *una sola persona*, nimirum si quis ex pluribus prolem procreavit.

2. *Linea* est series personarum ab eodem stipite proximo descendentium. Distinguitur duplex, *recta* et *obliqua*.

Linea recta est series personarum, quarum una ab altera procedit, sive immediate sive mediate. Vocatur *descendentalis* vel *ascendentalis*, prout series numeratur descendendo a genitoribus ad genitos, vel ascendendo a genitis ad genitores.

Linea obliqua (transversa, collateralis) est series personarum, quae a communi stipite proximo, non autem una ab altera procedunt, ut frater et soror, avunculus et neptis. Distinguitur in *aequalem* et *inaequalem*, prout duae personae *pari* gradu seu distantia (ut frater et soror), vel *dispari* (ut avunculus et neptis) a communi stipite proximo distant.

*. Aertnys-Damen, IT, n 745.

3- *Gradus* est mensura distantiae unius personae ab altera. Computantur autem gradus ita :

a) *In linea recta* tot sunt gradus quot generationes seu quot personae, stipite dempto (can. 96. § 2). Ita v. g. filius a patre uno gradu, ab avo duobus gradibus distat. Atque hunc modum computandi gradus in linea recta tam ius civile quam ius ecclesiasticum sequuntur. Secus dicendum in linea collateralis.

b) *In linea collateralis aequali* tot sunt gradus quot generationes in uno tractu lineae, seu tot sunt gradus quot personae in uno tractu, dempto stipite. Hinc v. g. duo fratres consanguinei sunt in primo gradu, duo consobrini in secundo gradu lineae collateralis aequalis.

c) *In linea collateralis inaequali* tot sunt gradus quot generationes in tractu *longiore*, seu tot sunt gradus quot personae in tractu *longiore*, dempto stipite. Ita v. g. avunculus et neptis consanguinei sunt in secundo gradu lineae collateralis inaequalis.¹ Gradus computantur secundum *longiorem* seriem, quia ratio propinquitatis et distantiae consanguineorum collateralium desumitur ex eo quod uniuntur in communi stipite proximo. Hinc nequeunt magis uniri inter se quam uniuntur cum stipite. Id autem contingeret, si computatio fieri deberet secundum seriem brevior.

Ut autem consanguinitas perfecte exhibeatur, tam propinquior quam remotior gradus indicari debet, quod fit v. g. si agitur de avunculo et nepte, dicendo: Consanguinei sunt in gradu secundo *mixto cum primo* seu *attingente primum*.

Nota. Iura civilia, quae pro linea recta eundem ac ius ecclesiasticum sequuntur modum computandi, in linea collateralis computant generationes *utriusque* tractus, seu personas *utritusque* tractus, dempto stipite. Hinc v. g. duo fratres consanguinei sunt in secundo, duo consobrini in quarto, avunculus et neptis in tertio gradu. Hic computandi modus attendi debet, quando agitur de materia civili, v. g. de effectibus civilibus matrimonii, ut de successione hereditaria.

II. Divisio. Consanguinitas dividitur:

i. In *legitimam* et *illegitimam*, prout oritur a copula coniugali vel concubitu illicito. Sed cum in utroque casu habeatur naturalis communio sanguinis, haec divisio in ordine ad matrimonium contrahendum non attenditur.

2. In *plenam* et *minus plenam*. Prior existit inter eos, qui genitorem et genitricem : altera inter eos, qui tantum genitorem vel genitricem ha-

¹ Gradus inaequalis in linea collateralis dicitur gradus *mixtus*.

bent communem stipitem. Priores dicuntur *germani*; posteriores *consanguinei* vel *uterini*, prout genitor vel genitrix tantum communis est eorum stipes. At neque haec distinctio quoad impedimentum attenditur.

3. In *agnationem* et *cognitionem*, prout communio sanguinis traducitur per lineam masculinam vel feminam. Priori modo coniuncti *agnati*, posteriori modo coniuncti *cognati* dicuntur.

4. In *simplicem* et *multiplicem*. Prior habetur, quando duae personae *unum* tantum communem stipitem habent, unaque tantum via ad stipitem ascendunt. Altera existit, quando utraque pars duplicem vel multiplicem stipitem communem habet, vel utraque aut alterutra pars duplici vel multiplici via ad eundem stipitem ascendit.

5. In consanguinitatem *lineae rectae* et *lineae obliquae*, ut p. 637 expositum est.

III. Modus reperiendi gradus. Gradus consanguinitatis reperitur conficiendo arborem geneologicam; quod ita fit: *Si cognitus est stipes communis*, scribas illius nomen in charta, deinde infra eum hinc inde nomina per utramque lineam ab eo descendendum, usquedum pervenias ad personas, quarum gradus consanguinitatis quaeritur.

Si ignotus est stipes, primo scribas nomina eorum, quorum consanguinitas detegi debet, deinde supra utriusque nomen apponas nomina ascendentium, donec pervenias ad stipitem communem. Sit schema:

Benedictus

1 Henricus	Maria τ
2 Robertus	Rosa 2
3 Petrus	Tacoba 3

Petrus et Tacoba consanguinei sunt in tertio gradu lineae collateralis aequalis. Petrus et Rosa in tertio gradu lineae collateralis inaequalis seu — ut consanguinitas undequaque determinetur — in tertio gradu mixto cum secundo, seu in tertio gradu tangente secundum.

IV. Multiplicatio consanguinitatis duplici modo occurrere potest: 792
i° ratione *duplicis vel multiplicis viae*, qua alteruter vel uterque consanguineorum ab *uno communi stipite* descendit: 2° ratione *duplicis vel multiplicis stipitis communis*.

Causae multiplicationis assignantur tres:

i. *Prima causa* multiplicis consanguinitatis inter duas personas est, quod *quis in carum ascendentibus prolem habet ex persona sibi consanguinea*. Ex qua quidem causa multiplex consanguinitas tum primo, tum altero modo sequi potest: altero nempe, quatenus praeter communem stipitem propinquiorem datur et alius communis stipes *remotior*, ad

gradu aequali coniuncti sunt ex communi stipite iacobo, quatenus Petrus per patrem Paulum, Flavia vero per Vincentium a communi stipite iacobo descendit. Quum autem Petrus ad remotiorem stipitem Marcum ascendat non tantum per stipitem communem propinquiorem iacobum, sed etiam per aliam viam (per Mariam et Lucam) quae non transit per propinquiorem illum stipitem iacobum, ideo inter Petrum et Flaviam datur duplicis stipitis consanguinitas.

Causae subséquentes semper secum ferunt multiplicationem consanguinitatis ratione *duplicis vel multiplicis stipitis*.

2. *Altera causa est, quod personae inter se consanguineae prolem procreaverunt ex personis inter se consanguineis.* V. g.

Antonius

Carolus

i Petrus ...χ... Maria 1	i Lucretia ...χ... Paulus 1
2 iacobus (2)	(2) Flavia 2
3 Robertas (3)	(3) Magdalena 3

In hoc schemate sunt duo fratres, Petrus et Paulus, qui matrimonium contraxerunt respective cum Maria et Lucretia, duabus sororibus. Hinc fit, ut utriusque illius matrimonii descendentes sint invicem dupliciter consanguinei, ratione duplicis stipitis communis, scii, ratione tum Antonii qui illorum avus (proavus) est ex parte patris (avi), tum Caroli qui eorundem avus (proavus) est ex parte matris (aviae). Et sic iacobus et Flavia consanguinei sunt in duplici secundo aequali. Robertus et Magdalena in duplici tertio aequali.

3. *Tertia causa est, quod quis successive prolem habuit ex pluribus personis inter se consanguineis.* V. g.

Ioannes

i Maria ...χ... Petrus ...χ... Anna 1	
I	I
2 Andreas (1)	(1) Robertus 2
I.	I
3 Rosalia (2)	(2) Aloysius 3

In hoc schemate Joannes est pater Mariae et Annae sororum, quas Petrus successive cognoscit, et inde ceteri descendunt. Proinde Rosalia et Aloysius sunt dupliciter consanguinei, primo quidem in secundo aequali lineae collateralis ex communi stipite Petro, deinde etiam in tertio aequali lineae collateralis ex communi stipite Ioanne.

V. Modus detegendi omnem consanguinitatem, quae inter duas personas existit, hic est: Conficiatur utriusque genealogia per omnes ascendentes, tam patres quam matres usque ad tertium gradum incl. Deinde applies haec:

1. Personae, quae in utraque genealogia occurrunt, constituunt singulae stipitem communem eorum, quorum consanguinitas quaeritur. Observes tamen, patrem et matrem communes unum constituere stipitem.

2. Quoties eadem persona in eadem genealogia recurrit, toties multiplicatur consanguinitas, quia totidem viis ad illum stipitem ascenditur.

SCHOLION.

Notitia consanguineorum.

793 Habentur:

I. In linea recta ascendentali.

i. Pater (vader, padre, pero, father, Vater) et Mater (moeder, madré, mère, mother, Mutter).

2. Avus (grootvader, nonno seu avolo, aïeul seu grand-père, grand-father, Grossvater) et Avia (grootmoeder, nonna seu avola, aïeule sen grand'mère, grandmother, Grossmutter).

3. Proavus (overgrootvader, bisnonno seu bisavolo, bisaïeul, great grand-father, Urgrossvater) et Proavia (overgrootmoeder, bisnonna seu bisavola, bisaïeule, great grand-mother, Urgrossmutter).

4. Abavus (bet-overgrootvader, trisnonno seu trisavolo, trisaïeul, grand great grand-father, Ururgrossvater) et Abavia (bet-overgrootmoeder, trisnonna seu trisavola, trisaïeule, grand great grand-mother, Ururgrossmutter).

II. In linea recta descendentali

1. Filius (zoon, figlio, fils, son, Sohn) et Filia (dochter, figlia, fille, daughter, Tochter).

2. Nepos (kleinzoon, nepote, petit-fils, grandson, Enkel) et Neptis (kleindochter, nepote, petite-fille, granddaughter, Enkclin).

3. Pronepos (achterkleinzoon, pronepote, arrière petit-fils, great grandson, Urenkel) et Proneptis (achterkleindochter, pronepote, arrière petite-fille, great granddaughter, Urenklin).

4 Abnepos ' (abnepote, bisarrière petit-fils, grand great grandson, Ururenkel) et Abneptis† (abnepote, bisarrière petite-fille, grand great granddaughter, Ururenklin).

' Neerlandice circumscriptione indicatur.

III. *In Unca collateralis aequali.*

1. Frater et soror. '

2. Patruus = liberi fratrum (volk neven en nichten, cugini carnali, cousins germains, first cousins, Geschwisterkinder scu Vettern scu Basen).

Consobrini = liberi sororum (ut supra).

3. Sobrini (achterneef, nipote in secondo grado, arrière neveu scu petit-neveu, great nephew, Urneffc) et Sobrinae (achternicht, nipote in secondo grado, arrière-nièce scu petite-nièce, great-niece, Urnichte).

IV. *in Unca collateralis inaequali.*

1. In gradu 2° attingente primum habentur:

a) Ex *una* parte (scilicet in gradu primo):

a) Patruus = frater patris (oom van vaderszijde, zio paterno, oncle paternel, paternal uncle, Onkel).

β) Amita = soror patris (tante van vaderszijde, zia paterna, tante paternelle, paternal aunt, Tante).

y) Avunculus = frater matris (oom van moederszijde, zio materno, oncle maternel, maternal uncle, Ohcim).

ô) Matertera = soror matris (tante van moederszijde, zia materna, tante maternelle, maternal aunt, Muhme).

b) Ex *altera* parte (scilicet in gradu secundo):

a) Nepos = filius fratris aut sororis (neef, nipote, neveu, nephew, Neffc)

β) Nepos = filia fratris aut sororis (nicht, nipote, nièce, niece, Nichte).

2. In gradu 3° attingente primum habentur:

a) Ex *una* parte (scilicet in gradu primo):

a) Patruus magnus = frater avi (oud-oom van vaderszijde, fratello dell'avolo, grand-oncle paternel, great uncle, Grossonkel).

#) Xmita magna = soror avi (oud-tante van vaderszijde, sorella dell'avolo, grand'tante paternelle, great aunt, Grosstante).

y) Avunculus magnus = frater aviae (oud-oom van moederszijde, fratello dell'avola, grand-oncle maternel, grandmother's brother, Grossoheim).

û) Matertera magna = soror aviae (oud-tante van moederszijde, sorella dell'avola, grand'tante maternelle, grandmother's sister, Grossmuhme).

b) Ex *altera* parte (scilicet in gradu tertio).

a) Pronepos = filius nepotis (achterneef, nipote in secondo grado, arrière neveu scu petit-neveu, great-nephew, Urneffc).

β) Pronepos = filia nepotis (achternicht, nipote in secondo grado, arrière nièce scu petite-nièce, great-niece, Urnichte).

'. Fratres et sorores dicuntur: 1° *germani*, si ex eodem patre et ex eadem matre nati sunt, 2° *consanguinei*, si ex eodem patre, sed ex diversa matre; 3° *uterini*, si ex eadem matre, sed ex diverso patre.

§ II, De consanguinitate, quatenus est impedimentum matrimonii.

794 I. Rationes impedimenti statuti sunt:

i. *Reverentia consanguineis debita*: « Naturaliter homo debet quamdam honorificentiam parentibus, et per consequens illis consanguineis, qui ex eisdem parentibus de propinquo originem trahunt;... Manifestum est autem secundum praedicta (q. 142, art. 4, et q. 151, art. 4), quod in actibus venereis maxime consistit quaedam turpitudine honorificentiae contraria; unde de his homines verecundantur; et ideo incongruum est, quod talis commixtio venerea fiat talium personarum ad invicem », (S. Thom. 2. 2, q. 154, a. 9).

2. *Periculum luxuriae praecavendum*. « Personas sanguine coniunctas necesse est ad invicem simul conversari; unde si homines non arcerentur a commixtione venerea, nimia opportunitas daretur hominibus venereae commixtionis; et sic animi hominum nimis emollescerent per luxuriam » (S. Thom. 1. c.).

3. *Amicitia promovenda*. « Dum enim homo uxorem extraneam accipit, iunguntur sibi quadam speciali amicitia omnes consanguinei uxoris, ac si essent consanguinei sui » (S. Thom. 1. c.).

4. *Damna physica a prole avertenda*. Iam vero alii censent, consanguinitatem per se solam effectus nocivos producere¹; alii illud negant², concedunt vero, qualitates morbidas, quae instar cuiusdam hereditatis in familiis reperiuntur, per matrimonia inter consanguineos facilius et vehementiori gradu transmitti. ¹

¹. Iuxta Dr RILLET istorum matrimoniorum effectus sunt: sterilitas, abortus, monstruositas, epilepsia, imbecillitas, surdo-mutitas, paralisia etc. — Auctore Dr Boudin in civitate Berlinensi ex 10000 catholicis inveniuntur 3 surdomuti, ex tot protestantibus 6, ex tot iudaeis 27. Porro apud hos consanguineos magis coniungi, ac protestantes plus quam catholicos omnes sciunt (Eschbach, o. c. p. 100; cfr. Garnier, Le Mariage, p. 81; DevEy, Des dangers des mariages consanguins; De Katholiek, 1884, p. 30, 173 sq. -----). Ita Dr Surbled, qui argumenti causa haec enarrat: « Les observations très précises recueillies à l'île de Batz, isolée, au large de Roscoff (Bretagne), dont les habitants, presque tous parents, ne forment vraiment qu'une même famille sous le même clocher, démontrent sans réplique que les unions consanguines donnent une race forte, robuste, remarquablement féconde et douée de longévité » (La morale dans ses rapports avec la médecine de l'hygiène, t. I, chap. XVI). -----'. Dr. Garnier: « La consanguinité ne doit... pas être confondue avec l'hérédité ou la transmission des maladies, des affections et des vices constitutionnels, apparents ou cachés... Ce danger existe pour toutes les unions entachées d'un vice héréditaire quelconque, car les parents transmettent à leurs enfants, par la génération, les prédispositions morbides dont ils sont atteints, comme leurs qualités et leurs défauts, leur ressemblance physique et morale. Mais des différences notables se remarquent à cet égard dans les résultats. Dans les alliances entre étrangers, la réaction des éléments contraires, opposés, tend à neutraliser, annihiler les germes morbides, tous les grands médecins ont observé.

11. Exsistentia et ambitus impedimenti hisce statuuntur:

1. *In linea recta consanguinitatis matrimonium irritum est inter omnes ascendentes et descendentes tum legitimos tum naturales* (can 1076. § 1). Quoad *ius naturale*, consanguinitas certo dirimit matrimonium in primo gradu lineae rectae, probabilius in omni gradu. Etenim matrimonium, quod quandam aequalitatem inducit, repugnat relationi superioritatis et inferioritatis, quae inter ascendentes et descendentes exsistit.

2. *In linea collateralis matrimonium irritum est usque ad tertium gradum inclusive* (can 1070, § 2).

Quoad *ius naturale*, consanguinitas ultra primum gradum matrimonium non dirimit.¹ De ipso primo gradu (frater et soror) disputatur. Plures censent, talia matrimonia invalida essq, seclusa necessitate propagationis generis humani per filios et filias Adami.* Ita autem censent, tum quia talia matrimonia obstant fini primario matrimonii, cum ex cis proles depravata soleat enasci; tum quia valor admissus ansam daret luxuriae inter personas in eadem domo conversantes. Alii contrarium admittunt, vel saltem rem in dubium vocant, atque respondent, integritatem prolis accidentaliter tantum pertinere ad bonum speciei, ad quod matrimonium ordinatur, alteram autem rationem non ita urgendam videri, ut ex ea ad defectum *valoris* concludatur..

Quod ad *ius pōjūtivwn* attinet, sunt qui censeant matrimonium inter fratrem et sororem iure positivo *divino* dirimi. Alii tamen potius illud negant, quia *ius Mosaicum* abrogatum est, *ius* autem *Evangelicum* de eo non dicit.

Coroll. Matrimonium inter infideles, consanguineos sive in primo gradu lineae collateralis, sive in uheriori quam primo gradu lineae rectae, dubie validum est. Hinc si uterque vel alteruter ad fidem convertitur, S. Sedes adeunda est.

3. Impedimentum consanguinitatis a Leone XIII¹ pro Indis et Nigritis⁴ in America Latina et in Insulis Philippinis ad secundum gradum

en effet, que les affections chroniques, héréditaires, les difformités d'une famille, s'éteignent et disparaissent dans les générations successives par des croisements bien faits. » (Le Mariage, art. Mariages consanguins). Dr. Surbled : « Opérée entre diathésiques ou dégénérés, l'union consanguine est indubitablement pernicieuse, déplorable et ne peut donner que de mauvais fruits; elle réunit les constitutions affaiblies, malades, déviées... Les maladies graves des ancêtres, les diathèses constitutionnelles n'ont, on le sait, qu'une tendance trop manifeste à se transmettre dans les familles. Or la consanguinité morbide vient fortifier cette tendance et accumuler les éléments de destruction dans les générations qui se succèdent » (l. c.).

1. Cap. 8 *de divort.* ----- *. In casu non habetur *dispensatio* in iure naturae, quia debitus ordo requirit, ut bonum inferioris ordinis cedat bono ordinis superioris. ----- ". Constit. *Trans oceanum*, 18 April. 1897. ----- Quinam veniant nomine *Indorum* et *Nigritarum*, docet S. C. Neg. Extr. d. 24 Maii 1898: «Sub nomine *Indorum* et *Nigritarum*, praeter ipsos Indos et Nigritas, comprehenduntur etiam eos, qui ex Indo et Nigrita et ex muliere Europaea (vel Europaei sanguinis) necnon qui ex Europaeo viro et India vel Nigrita muliere sunt progeniti, ideoque *Mixti*, *Mcstitii* vel *Mulaii* vocantur, et absolutam medietatem sanguinis

lineae collateralis restrictum est. Quod ex declaratione 16 Aug. 1898 etiam valet pro omnibus Antillis et caeteris insulis maris Caraibici. — Censemus, praedictam dispositionem ex intentione Legislatoris lege privilegii potius quam legis particularis regi, ideoque, quamvis legi generali contraria sit, persistere.

795 III. Multiplicatio impedimenti. Ante Codicem vigentem impedimentum toties multiplicabatur, quoties ipsa consanguinitas; nunc autem matrimonii impedimentum toties tantum multiplicatur, *quoties communis stipites multiplicatur*, seu tot sunt impedimenta quot stipites communes (can. 1076, § 2).

IV. Dispensatio. Ecclesia nequit dispensare in primo gradu lineae rectae, quippe qui constituat impedimentum iuris naturae. Dubium est, num possit dispensare in aliis gradibus lineae rectae et in primo gradu lineae collateralis. Practice in praedictis nunquam dispensat. Hinc can. 1076, § 3: « Nunquam matrimonium permittatur, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae aut in primo gradu lineae collateralis. » Inde sequitur: i° nunquam alicui v. g. Petro permitti posse, ut nubat: sive personae, cum cuius matre copulam habuit eo tempore ante nativitatem filiae, ut omne periculum ducendi propriam filiam non excludatur; sive personae, cum cuius matre pater eius (i. e. Petri) copulam habuit eo tempore ante nativitatem filiae, ut omne periculum ducendi propriam sororem non excludatur'. 20 Episcopum vel sacerdotem, qui in periculo mortis vel si omnia sint parata ad nuptias dispensare possunt in impedimentis ecclesiasticis, non posse ab his impedimentis dispensare. — In aliis gradibus lineae collateralis Ecclesia dispensat, si causa proportionate gravis adest.

Ar t i c u l u s X.

Affinitas.

796 I. Notio. Affinitas est propinquitas, quae oritur ex matrimonio valido, sive rato tantum, sive rato et consummato, inter virum et consan-

europaei habent. Non autem comprehendere eos, qui originem ab Indis vel Nigritibus ducunt per avum tantum vel aviam, quique *Quarterones* dicuntur, utpote quartam solummodo partem sanguinis Indici vel Nigritiei habentes; et multo minus qui per proavum vel proaviam dumtaxat ab Indis vel Nigritibus originem trahunt et vulgo Puchucles vel Pucuelles appellantur. Insuper Indorum et Nigritarum nomine intelligi etiam *Africanos*, *Asiaticos* et *Occanicos*, dummodo ex Europaeo sanguine non sint, ac in *America Latina* commorentur, quamvis in ea nati non fuerint. >

P. C. 2-3 lun. 1918, ad 5 (A. A. S. 1918, p. 346).

guineos mulieris, itemque mulierem inter et consanguineos mariti (can. 97, § i et § 2). Dicitur:

1. *Ex matrimonio valido*. Itaque non enascitur affinitas ex matrimonio utcumque invalido. Attamen affinitas pro foro externo praesumitur adesse, si invaliditas matrimonii non probatur (cfr. can. 1086, § i ; 1972).

2. *Sive rato tantum sive rato et consummato*. Itaque ut affinitas oriatur, requiritur et sufficit, ut matrimonium sit ratum.

Coroll. I. Affinitas canonice sumpta non oritur e matrimonio *legitimo*, l. e. infidelium, quia, spectato can. 1015, § 1, non est matrimonium ratum. Infideles non teneri *impedimento* affinitatis, patet, quia non subduntur Ecclesiae.

Coroll. II. Affinitas canonice sumpta non videtur oriri neque e matrimonio inter partem fidelem et partem infidelem; neque e matrimonio contracto inter duas partes infideles, quarum *alterutra* tantum baptizatur. Ratio est, quia praedicta matrimonia non videntur venire nomine *matrimonii rati* (n. 713); saltem habetur dubium iuris de existentia impedimenti.

Coroll. III. Affinitas canonice sumpta oritur e matrimonio contracto inter duas partes infideles, et post *utriusque* baptismum persistente, quia venit nomine matrimonii rati (n. 713).

3. *Inter virum et consanguineos uxoris, itemque mulierem inter et consanguineos mariti*. Itaque: i° non sunt affines inter se, qui matrimonium inierunt. 2° Consanguinei viri et consanguinei mulieris non sunt affines inter se: quod exprimi solet hisce: *Affinitas non egreditur copulatos*. 30 Vir evadit affinis erga solos consanguineos, non igitur erga affines mulieris; pariter mulier affinis fit erga viri consanguineos, non autem erga eius affines: quod solet exprimi hisce: *Affinitas non parit affinitatem* (S. Alf. VI, 1069). Ceterum, dato matrimonio sive rato tantum sive rato et consummato, affinitas etiam existit relate ad coinpartis consanguineos *infideles*. Hinc v. g. viduus ex matrimonio rato, nequit sine dispensatione nuptias inire cum infideli, intra determinatos gradus consanguinea defunctae uxori catholicae.

II. Linea et gradus affinitatis. Affinitas ita computatur ut qui sunt consanguinei viri, iidem in eadem linea et gradu sint affines mulieris, et vice versa (can. 97, § 3). Hinc v. g. qui matrimonium validum inierit cum Anna, matre Rosae, hic Rosae fit affinis in primo gradu lineae rectae, quia Rosa in eadem linea eodemque gradu consanguinea est Annae; qui contraxit cum Titia, amita Clarae, hic Clarae affinis est in secundo gradu attingente primum in linea collateralis, quia Clara in eadem linea eodemque gradu consanguinea est Titiae.

‘. Ante Codicem I. C. affinitas oriebatur, non e matrimonio qua tali, sed ex copula perfecta, sive libera, sive violenta, sive licita seu coniugali, sive illicita, ut fornicaria, adulterina.

Coroll. Ex dictis consequitur, duas personas posse esse consanguineas simul et affines. Ita v. g. qui matrimonium iniit cum Bertha, consanguinea sua, sorori Berthae consanguineus et affinis est.

III. Exsistentia et ambitus impedimenti. Affinitas in *linea recta* dirimit matrimonium in quolibet gradu; in *linea collateralis* usque ad secundum gradum inclusive (can. 1077, § 1). * Unde hodie viduus hoc impedimento in linea collateralis non ligatur nisi quoad uxoris defunctae sorores (gr. 1), amitas, materteras, fratris vel sororis filias (gr. 1 et 2), patruels, amitinas et consobrinas (gr. 2); similiter vidua non nisi quoad mariti defuncti fratres (gr. 1), patruos, avunculos, fratris vel sororis filios (gr. 1 et 2), patruels, amitinos et consobrinos (gr. 2). ' *Notes* autem, gradum remotiorem trahere ad se propinquiorem; quare affinitas non contrahitur ab una parte cum alterius partis consanguineis in gradu 30, licet hic gradus forte mixtus sit cum 2° vel 1°.

Coroll. I. < Duo fratres ducere possunt duas sorores; pater et filius ducere possunt matrem et filiam. — Privignus ducere potest matrem, filiam, aut sororem novercae suae; et vicissim privigna nubere potest patri, filio, aut fratri vitrici sui. — Fratris et sororis defunctorum superstites coniuges possunt matrimonium inter se contrahere. — Filius mariti et filia uxoris, ex prioribus matrimoniis procreati, possunt inter se matrimonium inire. — Potest quis successive ducere duas viduas, quarum defuncti mariti erant fratres germani. » (S. Alf. VI, 1069). '

Coroll. II. Impedimentum affinitatis perdurat, etiamsi matrimonium morte vel alia causa solvatur.

797 IV. Multiplicatio impedimenti affinitatis. Impedimentum multiplicatur: 1° quoties multiplicatur impedimentum consanguinitatis a quo procedit; 2° iterato successive matrimonio cum consanguineo coniugis defuncti (can. 1077, § 2). Dicitur:

1. *Quoties multiplicatur impedimentum consanguinitatis a quo procedit*; intelligas quoties seu quando aliqua persona priori coniugi multipliciter consanguinea erat ob multiplicem stipitem communem. Casus obtinet v. g. quando defuncta viri coniux erat simul matertera et amita vel matertera et neptis illius personae, cum qua vir nuptias inire intendit.

2. *Iterato successive matrimonio cum consanguineo coniugis defuncti*; v. g. Petrus successive valide duxit Mariam et Annam, sorores Rosae: nunc Rosae est dupliciter affinis in primo gradu lineae collateralis.

Ante Codicem I C. affinitas ex copula matrimoniali, dirimebat matrimonium ad quartum gradum utriusque lineae inclusive; ex copula fornicaria, ad secundum gradum utriusque lineae inclusive ----- * Vlaminck, n. 349. -----
' Aertnys-Damken, II, n. 763

V. Ius, quo affinitas matrimonium dirimit. Affinitas dirimit matrimonium solo iure *ecclesiastico*; idque — quod antea ab aliquibus in dubium vocatum est — valet etiam de affinitate in *primo gradu lineae rectae*, immo etiamsi consummatio matrimonii accesserit. Probatur: 1° ex can. 1043, qui dictam affinitatem inter impedimenta iuris ecclesiastici annumerat; 2° ex eo quod S. Off.¹ absolute edixit: Affinitatem quae in infidelitate naturaliter contrahitur ex copula tum licita, tum illicita, non esse impedimentum pro matrimoniis quae in infidelitate ineuntur; 3° ex eo quod Ecclesia etiam in dicta affinitate iam dispensavit.

VI. Dispensatio in affinitate lineae collateralis conceditur ob causas proportionatas postea assignandas. In affinitate autem lineae rectae, saltem in primo gradu, ordinarie non conceditur. Factum dispensationis concessae — post contractum tamen matrimonium — supra memoravimus.

SCHOLION.

Nomina affinium.

I. In linea *recta*:

798

1. Socer = pater mariti vel uxoris (schoonvader, suocero, beau-père, father-in-law, Schwiegervater).

Socrus = mater mariti vel uxoris (schoonmoeder, suocera, belle-mère, mother-in-law, Schwiegemutter).

2. Gener = maritus filiae (schoonzoon, genero, gendre, son-in law, Schwiegersohn).

Nurus = uxor filii (schoondochter, nuora, belle-fille, daughter-in-law, Schwiegertochter).

3. Vitricus = maritus matris (stiefvader, padrigno, beau-père, step-father, Stiefvater).

Noverca = uxor patris (stiefmoeder, inadrigma, belle-mère (marâtre), step-mother, Stiefmutter).

4. Privignus = filius ex priori matrimonio compartis (stiefzoon, figliastro, beau-fils, step-son, Stiefsohn).

Privigna = filia ex priori matrimonio compartis (stiefdochter, figliastra, belle-fille, step-daughter, Stieftochter).

II. In linea *collaterali*

i. Levir = frater compartis (zwager seu schoonbroeder, cognato, beau-frère, brother-in-law, Schwager).

Glos = soror compartis (zwagerin seu schoonzuster seu snaar, cognata, belle-sœur, sister-in-law, Schwâgerin).

26 Aug. 1891 (Collect, η. 1766); cfr. S. Off. 4 Sept. 1743; 20 Febr. 1888 (Collect. n. 1685). ----- * Resc. S. Poenit. 2 Dec. 1911 (Nouv. Rev. Théol. 1912, p. 528).

2. Sororius = maritus sororis (ut dictum est de leviro).

Fratria = uxor fratris (ut dictum est de gloire).

Articulus XI.

Publica honestas.

799 I. Notio. Publica honestas est quaedam propinquitas orta ex matrimonio invalido, sive consummato sive non, et ex publico vel notorio concubinato, inter virum et consanguineas mulieris, itemque inter mulierem et consanguineos viri (can. 1078).^{*} Dicitur:

1. *Ex matrimonio invalido*, i. e. quomodocumque invalido, sive ex impedimento dirimente, sive ex defectu formae legitimae, sive — ut videtur — ex defectu consensus. Ratio est, quia canon non distinguit. Dixi tamen, quod ad defectum consensus attinet, *ut videtur*, quia legislatio antiqua, secundum quam matrimonium ob defectum consensus invalidum impedimentum non inducebat, aliquibus rationem dubitandi ingerit.

Matrimonium *mere civile* independenter a cohabitatione non sufficit,[§] quia ex mente Ecclesiae etiam specie matrimonii caret.^{*} Si cohabitatio accedat, exsurgit impedimentum, quatenus accedit publicus vel notorius concubinatus. Quatenus autem iste accedat, ex nunc dicendis patebit.

2. *Ex publico vel notorio concubinato*. Concubinatus mere praesumptus (cfr. can. 133, § 4) non sufficit; neque occultus. Ceterum advertas:

a) *Concubinatus* intelligitur relatio instar coniugii inter virum et mulierem. Porro ad concubinatum requiruntur:

Relatio permanens seu stabilis; ad eam autem certo sufficit, si cohabitant; item si femina habitat sumptibus viri idque in loco, ubi is eam facile adire potest; item inter duas personas, inter quas tam frequens et exclusivum est commercium, ut aequivaleat casui modo assignato. Non sufficit, si commercium, utut frequens, non est exclusivum a parte feminae (scortum); neque sufficit commercium carnale quidem per longum tempus protractum, sed identidem tantum exercitum.

β) *Relatio speciem relationis coniugalis prae se ferens*; qualis relatio habetur v. g. in eis, qui matrimonium *amicale*, ut dicitur, inierunt.

γ) Disputatur, utrum necne requiratur *commercium carnale*. Sed sententia negans admittenda, atque eruenda videtur ex analogia cum matrimonio invalido,

*. Ante Codicem I. C. publica honestas oriebatur e sponsalibus et e matrimonio rato. Orta e *sponsalibus*, dirimebat matrimonium in primo gradu utriusque lineae; e *matrimonio rato*, usque ad quartum gradum inclusive utriusque lineae. -----'. P. C. 12 Mart. 1929, ad 2 (A. A. S. 1929, p. 170). ----- 1 Cfr. S. C. C. 13 Mart. 1879 (A. S. S. XII, p. 147; XIII, p. 126).

in quo etiam a copula abstrahitur; item ex comparatione cum impedimento affinitatis, quod oritur ex vero matrimonio qua tali.¹

b) *Publicus* est concubinatus, si divulgatus est aut talibus contigit seu versatur in adiunctis, ut prudenter iudicari possit et debeat facile divulgatum iri (can. 2197, i°).

c) *Notorius* est concubinatus *uotorietalc iuris*, post sententiam iudicis competentis quae in rem indicatam transierit, aut si reus id in scriptis vel oretenus confessus sit coram indice competente, sive sponte sive a iudice interrogatus (can. 2197, 20). *Notorius* est concubinatus notorietate *facti*, si publice notus est et in talibus adiunctis commissus, ut nulla tergiversatione celari nulloque iuris suffragio excusari possit.

Nota. Impedimentum hoc *publicae honestatis* audit, quia publicae honestati convenit; siquidem minus honestum est, virum nuptias contrahere cum consanguineis compartis, quacum matrimonium, utut invalidum, contraxit vel in publico concubinato vixit.

II. Linea et gradus publicae honestatis. Propinquitas illa ita computatur, ut qui sunt consanguinei viri, iidem in eadem linea et gradu sint propinqui mulieris, et vice versa.

III. Exsistentia et ambitus impedimenti. Publica honestas dirimit nuptias in primo et secundo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa (can. 1078). Ita v. g. vir contrahere nequit cum matre vel avia, neque cum filia vel nepti mulieris, quacum in matrimonio invalido vel publico concubinato vixit.

IV. Multiplicatio impedimenti. Quamvis Codex de impedimenti multiplicatione sileat — aequae ac silet de multiplicatione impedimenti criminis — ea tamen admittenda videtur, multiplicatis titulis, i. e. matrimonio vel concubinato; puta si Petrus successive in publico concubinato vixerit cum Anna et Maria, filiabus Christinae, impedimentum publicae honestatis Petrum inter et Christinam multiplicatum est.

V. Dispensatio impedimenti. Publica honestas in secundo gradu est impedimentum minoris gradus; secus maioris gradus est, ideoque difficilius ab impedimento dispensatur.

Coroll. I. Impedimentum perdurat, etiamsi matrimonium invalidum vel concubinatus publicus vel notorius desierit.²

Coroll. II. Matrimonio invalido convalidato, item concubinato in matrimonium converso, accedit impedimentum affinitatis, persistente probabilius etiam inpe-

Cfr. Mulders apud Ned. Kath. Stemmen 1927, p. 181. -----'. S. C. C. 6 Iui. 1658; 3 Dec. 1167; 28 Febr. 1885.

dimento publicae honestatis,' practice tamen, utpote affinitate inferius, ininus attendendo.¹

Coroll.III. Quatenus impedimentum publicae honestatis c matrimonio invalido vel concubinato *infidelium* oriatur, hisce determinatur;

i° Impedimentum non exsurgit ex matrimonio vel concubinato *duorum* non baptizatorum, quia « legibus mere ecclesiasticis non tenentur qui baptismum non receperint » (can. 12). Exsurgit vero, si matrimonium invalidum vel concubinatus post utriusque partis baptismum perdurant. *Disputatur* inter auctores, num impedimentum oriatur, si uterque baptizetur, *postquam matrimonium invalidum vel concubinatus cessaverint*.³ Stante autem dubio publico, saltem vi can. 15 impedimentum pro non orto haberi potest.

20 Impedimentum exsurgit ex matrimonio vel concubinato *partis*, sive ab initio unionis, sive, adhuc perdurante unione, *baptizatae*, cum *parte non baptizata*. Ita auctores fere communiter docent, hoc innixi principio, quod dispositio directe afficiens partem baptizatam etiam indirecte partem non baptizatam afficit, nisi contrarium expresse statuatur. Accedit quod S. C. de Prop, ita declaravit quoad impedimentum criminis. '.

Notes, ut matrimonium contrahendum de facto dirimatur, requiri, ut unus saltem eorum, qui matrimonium ineant, per Baptismum Ecclesiae subiectus sit. Hinc recte statuitur: Impedimentum publicae honestatis:

a) *Directe dirimit* matrimonium partis baptizatae cum persona consanguinea in primo vel secundo gradu lineae rectae alterius partis non baptizatae, sive illa persona consanguinea sit ipsa baptizata sive non sit baptizata.

b) *Indirecte dirimi* matrimonium partis non baptizatae cum persona consanguinea *baptizata* alterius partis baptizatae.

c) *Non dirimit* matrimonium partis *non baptizatae* cum persona consanguinea *non baptizata* alterius partis baptizatae; in casu enim neuter contrahentium Ecclesiae subiectus est. '.

Articulus XII.

Cognatio spiritualis

801 I. Notio. Cognatio spiritualis est quaedam propinquitas, quae provenit ex ministratione et susceptione Baptismi et Confirmationis: scilicet quum homo in Baptismo spiritualiter procreetur, et in Confirmatione spiritualiter perficiatur, ideo ab iis, qui ad ista sacramenta concurrunt, i e. a ministro Baptismi et a patrinis in utroque sacramento contrahitur paternitas spiritualis respectu baptizati vel confirmati (can. 768, 769, 797).

II. Exsistentia et ambitus impedimenti. Sola cognatio spiritualis *ex Baptismo* dirimit matrimonium; et quidem: i° inter baptizantem et baptizatum; 2° inter patrinum baptismi et baptizatum (can. 1079). Qui mu-

¹ S. C. C in causa Brixienti, 3 Dcc. 1667. ² Cfr. Mulders, apud Ncd. Kath Stemmen, 1927, p. 183. * 23 Aug. 1852 (Collect, η. 1079).

* Mulders l. c

nus patrini per *procuratorem* obit, ipse solus, non procurator, impedimentum contrahit.' Itaque impedimentum non exsistit inter baptizantem et patrilinos, neque inter patrilinos inter se. Ceterum viget solo iure *ecclesiastico*.

III. Conditiones requisitae sunt:

I. *A parte baptismi* requiritur, ut vere et valide conferatur. Itaque non oritur ex caeremoniis suppletis (can. 762, § 2), neque e Baptismo invalide collato.

Quaer. 1, num impedimentum oriatur e baptismo *privato*.

Resp. Quoad *baptizantem* affirmant omnes. Disputatur vero vel saltem disputatum fuit quoad *patrilinos*. At pariter omnino affirmandum videtur. Etenim: 1° Lex non distinguit inter baptismum privatum et sollemnem (can. 768). 2° Can. cit. haec habet. « Ex baptismo spiritualem cognationem contrahunt tantum cum baptizato baptizans et patrinus. » Porro voces *ex baptismo* respectu *baptizantis* intelligendae sunt de baptismo tam sollemni quam privato; ergo idem respectu *patrini* dicendum. 30 Can. 762, § 2 ita dicit: < Etiam in baptismo privato patrinus, si facile haberi queat, adhibeatur; si non interfuerit, adhibeatur in supplendis baptismi caeremoniis, sed *hoc in casu* nullam contrahit spiritualem cognationem. » Ergo in *priori casu*, i. e. si patrinus baptismo privato interfuerit, cognationem spiritualem contrahit. 4° Etiam ex Baptismo privato oritur regeneratio spiritualis, quae est impedimenti fundamentum Accedunt responsa S. C. C. '

Quaer. 2, num impedimentum oriatur e baptismo *dubie vel dubie valide* collato.

Resp. Quoad *patrilinum* negari debet, nisi, iterato baptismo sub conditione, idem patrinus in utroque baptismo adhibitus fuerit. Extra hunc casum neque patrinus, qui priori baptismo adfuit, neque qui posteriori, cognationem spiritualem contrahit (can. 763, § 2); idque valet, etiamsi postea de unius baptismi nullitate, de alterius autem valore constet. Idem ob analogiam de *baptizante* dicendum videtur, quamvis can. cit. de solo patrino dicat.

2. *A parte baptizantis* requiritur, ut ipsemet baptizatus sit: secus enim impedimentum ecclesiasticum ipsum non afficit; nec alteram partem afficere videtur: cum enim cognatio spiritualis in *mutua* relatione sita sit, aut utramque aut nullam partem videtur afficere. Neque impedimentum exsurgit, si quis nondum baptizatus alicui Baptismum contulit, et postea ipsemet Baptismum recipit (n. 757).

Ante Codicem I. C. impedimentum vigeat: 1° Inter baptizantem vel confirmantem et baptizatum vel confirmatum huiusque parentes; 2° inter patrimum Baptismi vel Confirmationis et baptizatum vel confirmatum huiusque parentes. ---- '. 17 April. 1603; 28 Maii, 1677; 5 Mart. 1678. Conc. Trid. dicit quidem de iis, qui *de sacro fonte* suscipiunt; quo aliquibus videbatur solus Baptismus *sollemnis* significari. At nihil impedit, quominus ista voce Baptismus *qua talis* intelligatur: eo magis quod Conc. in praecedentibus dixerat de iis, qui *de Baptismo* suscipiunt. Quod si negaveris, dixerim adversarios nimis institisse in littera legis, contra mentem legislatoris, ex argumentis allatis iam ante Codicem I C. satis claram.

3. *A parte patritiorum* requiruntur ea, quae ad valorem patrinatus necessaria sunt secundum exposita n. 84.

IV, Multiplicatio impedimenti tantum oriri potest ex eo, quod quis eundem baptizat, èt (per procuratorem) suscipit.

V. Dispensatio impedimenti. Sufficit notare, quod impedimentum cognationis spiritualis inter impedimenta minoris gradus annumeratur (can. 1042).

Notu. Cognatio spiritualis ante diem Pentecostes anni 1918 contracta ultra terminos nunc a novo Codice definitos in can. 768, a praefata Pentecostes die non ipso facto cessat quoad omnes effectus, sed tantum desinit esse impedimentum ad matrimonium.¹ (cfr. n. 86).

Articulus XIII.

Cognatio legalis.

802 I. Notio exposita est n. 760.

II. Exsistentia impedimenti. Qui lege civili inhabiles ad nuptias inter se ineundas habentur ob cognationem legalem ex adoptione ortam, nequeunt vi iuris canonici matrimonium inter se valide contrahere (can. 1080). Ad sciendum, utrum et inter quosnam hoc impedimentum exsistat, recurrendum est ad leges civiles patriae, atque ad earundum normam decidendum.

Impedimentum dirimens viget in Italia, Hispania, Brasilia, Bolivia, Columbia, Guatimalem, Peruvia. *

CAPUT IV.

De dispensatione impedimentorum.

Dicemus *primum* de potestate, *deinde* de causis dispensandi, *tum* de petitione, *denique* de exsecutione dispensationis.

Articulus I.

De potestate dispensandi.

§ I. De potestate S. Pontificis. ’

803 I. S. Pontifex potest dispensare in omnibus impedimentis iuris ecclesiastici ; immo quum sit ipsemet legislator, etiam sine causa valide in eis

¹ P. C. 2-3 Iun. 1918 (A. A. S. 1918).-----*. Wernz-Vidæ, o. c. n. 191 ; Aertnysdamen, o. c. II. n. 771. ----- . Quamvis Concilium Occumenicum quoque potestate dispensandi gaudeat, de eo tamen sermo non instituitur, quia de facto a Concilio non exercetur.

valet dispensare. Nequit dispensare in impedimentis *iuris divini* absoluti, sive naturalis sive positivi, puta in impedimento impotentiae. Potest tamen ex potestate vicaria auferre quaedam impedimenta iuris divini *cotiditionati* i. e. orti ex voluntate humana, puta in votis, sponsalibus, matrimonio rato (S. Alf. VI, n 18-1120).

II. De facto S. Pontifex dispensat: i° *nunquam* in impedimentis, de quibus dubitatur, num sint iuris divini: ne scilicet probabiliter in ius superius impingatur. Dicta autem impedimenta sunt: consanguinitas in linea recta ultra primum gradum (p. 645); et consanguinitas in primo gradu lineae collateralis (p. 645). Praeterea Ecclesia nunquam dispensat in impedimento Episcopatus; vix unquam in impedimentis Presbyteratus, raptus et coniugicidii publici. In caeteris difficilius vel facilius pro natura impedimenti, ut postea exponetur.

III. S. Pontifex dispensat per diversa organa pro diversis impedimentis, scilicet:

1. *Congregatio S. Officii* dispensat in impedimentis disparitatis cultus et mixtae religionis (can. 247, § 3); 249, § 1); item in eis, quae cum praedictis forte concurrant. Praeterea ipsa sola cognoscit, quae sive directe sive indirecte, in iure aut in facto, circa privilegium Paulinum versantur (can. 247, § 3).

2. *Congregatio de disciplina Sacramentorum* pro foro externo dispensat in impedimentis publicis, nec facto occultis: item in impedimentis publicis, facto occultis, sed periculo manifestationis expositis; item (pro adiunctis) in impedimentis publicis, facto occultis et periculo manifestationis non expositis.

2. 5. *Poenitentiaria* pro foro interno dispensat in impedimentis occultis; item (pro adiunctis) in impedimentis publicis, facto occultis et periculo manifestationis non expositis; item convalidat dispensationem a S. C. de disc, sacram, concessam, sed invalide, ob reticentiam circumstantiam necessario manifestandam, atque etiamnum occultam. Adhaec S. Poenit. etiam est tribunal competens pro fidelibus rituum orientalium. Denique ad S. Poenit. etiam recurri potest casu quo dispensatio facultates ordinarias Maioris Poenitentiarii egreditur; hic quippe extraordinariam potestatem a S. Sede impetrare potest.⁴

4. S. *Congregatio de Prop. Fide* dispensationes pro *utroque foro* procurat pro locis sibi subiectis (cfr. can 252), quamvis etiam in his locis pro foro interno recurri possit ad S. Poenitentiariam.

*. S. C. Consist. 21 Ian. 1910 (A. A. S. iqio, p. 56). ----- *. Cfr. Arch, für kath. Kirchenrecht, 1922, S. 1 sq. ——. *. S. C. pro Eccl. orient. 26 Iun. 1930 (A. A. S. 1930, p. 394). ----- 4 Aertnys-Damen, II, n. 787.

5. § *Congregatio pro Ecclesia orientali* « omnibus facultatibus potitur, quas aliae Congregationes pro Ecclesiis ritus latini obtinent, incolumi tamen iure Congregationis S. Officii ad normam can. 247» (can. 257, § 4)

6. Casu, quo matrimonio obstat duplex impedimentum, publicum et occultum (vel circumstantia occulta necessario manifestanda), duplex supplica conficiatur, una pro impedimento publico ad Congr. de disc. Sacram., altera ad S. Poenit., ut postea exponetur.

§ II. De potestate Ordinariorum locorum.

Praenot. Praeter Romanum Pontificem, nemo potest impedimenta iuris ecclesiastici sive impediencia sive dirimentia abrogare, aut illis derogare; item nec in eisdem dispensare, nisi iure communi vel speciali induito a Sede Apostolica haec potestas concessa fuerit (can. 1040). Porro :

804 I. Vi iuris communis Ordinarii locorum dispensare possunt, prout sequitur :

1. Ordinarius loci dispensare potest in impedimentis *dubiis dubio facti*, si agatur de impedimentis, in quibus Rom. Pont. dispensare solet (can. 15). Hac facultate uti poterit quoad subditos ratione domicilii vel quasi-domicilii ubivis degentes ; item quoad vagos in eius territorio actu commorantes (can. 201 et 94).

2. *Urgente mortis periculo*, Ordinarii locorum possunt dispensare ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis: i° super forma in matrimonii celebratione servanda ; 2° super omnibus impedimentis iuris ecclesiastici, exceptis impedimentis sacri presbyteratus et affinitatis in linea recta, consummato matrimonio; possunt autem dispensare proprios subditos ubivis commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes; requiritur tamen, ut scandalum removeatur, atque si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione, consuetae cautiones ante dispensationem praestentur (can. 1043). Dicitur:

a) *Urgente mortis periculo*. Non requiritur mortis *articulus* seu gravissimum eius periculum, sed sufficit grave, i. e. tale quale requiritur ad ministrandum viaticum. Neque refert, utrum periculum e morbo oriatur, an ex alia causa immineat, puta e naufragio, ex operatione periculosa subeunda. Denique sufficit, ut periculum immineat *alterutri* contrahenti, sive ei qui impedimento astringitur sive alteri '. Non iam requiritur, ut olim, impossibilitas adeundi S. Sedem; siquidem ista limitatio iam non apponitur.

». S. Off. i Iui. 1891 (Collect, de Prop. Fide. η. 1758).

b) *Possunt dispensare*; atque quidem tam ad contrahendum quam ad convalidandum matrimonium; nequeunt vero (vi iuris communis) matrimonium in radice sanare (can. 1141).

c) *Ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis*. Itaque requiritur, ut aut conscientiae aut legitimationi prolis aut utrique consuli possit. Sufficit causa *alterutra* seorsim sumpta, quod iam patet ex verbis canonis: « et, si casus ferat, legitimationi prolis. » Dixi:

a) *Aul conscientiae consuli possit*; nimirum utriusque vel alterutrius partis. Porro haec ratio ut plurimum obtinget, si nupturientes matrimonio mere civili coniuncti sint vel saltem in concubinato vivant. Pariter adest, si, esto neque in concubinato vivant neque mere civiliter coniuncti sint, tamen eiusmodi inter eos malae relationes habeantur, ut separatio impossibilis vel difficilis evaserit. Neque tamen ex eo deducendum, in casu sola peccata carnis esse attendenda; etenim ratio consulendi conscientiae etiam aliunde oriri potest, puta si speretur fore ut moribundus, contracto matrimonio, odium in compartem vel compartis consanguineos deponat, etc. * Immo iure dicitur, casum adesse quotiescumque per se contracta sit obligatio nubendi — puta sponsalia contrahendo, seducendo alteram partem sub promissione matrimonii — etiamsi per accidens obligatio deesset. S. C. de Sacr.³ declaravit, facultatem, quam d. 14 Maii 1909 concesserat, non tantum de concubinariis valere, sed etiamsi alia adsit causa ad consulendum conscientiae.

/?) *Aut legitimationi prolis consuli possit* *Legitimationi* sive in foro ecclesiastico, sive — addunt pauci — in solo foro civili. *Prolis*, l. e. sive natae sive conceptae tantum. *Consuli possit*; iam vero ex matrimonio contrahendo proles iam concepta et nondum nata nascitur legitima (can. 1116); per dispensationem ab impedimento consulitur proli natae, excepta adulterina vel sacrilega (can. 1031). Sunt tamen, qui in casu neque adulterinam vel sacrilegam a legitimatione excludant.

d) *Super forma et super omnibus impedimentis iuris ecclesiastici*, tam dirimentibus quam mere impedientibus, tam publicis quam occultis, atque etiam multiplicibus, exceptis impedimentis sacri presbyteratus et affinitatis in linea recta, consummato matrimonio. Pariter dispensare nequeunt in impedimentis, de quibus dubitatur, utrum necne iuris divini sint, i. e. in consanguinitate in linea recta ultra primum gradum, et in consanguinitate in primo gradu lineae collateralis (p. 645). Adhaec:

a) Potestas collata respicit utrumque forum, seu dispensatio concessa pro utroque foro valet (can. 203, § 3).

0) Potestas etiam sese extendit ad *vota* v. g. non nubendi, virginitatis,

*. Cfr. S. C. de disc. Sacr. 14 Maii, 1919 (A. A. S. 1909. p. 1909) et 16 Aug. 1909 (A. A. S. 1209, p. 656). 4. 16 Aug. 1909 (A. A. S. 1909, p. 656).

*. Haec magis notamus ratione parochi, sacerdotis assistentis ad normam can. 1098, n. 2, et confessori, de quibus mox sermo erit, quam ratione Ordinarii loci, qui etiam in ordinariis adiunctis in picisque votis potest dispensare.

castitatis perfectae etc., quamvis etiam iuris divini impedimenta sint, fundata tamen in actu humano. Ratio est, quia ipsamet Ecclesia potestatem in vota habet, eamque in hisce adiunctis contulisse censetur.

Votum sollemne qua dirimens iuris mere ecclesiastici est.

γ) Denique potestas etiam sese extendit ad *sponsalia*, quia Ecclesia in hisce adiunctis non immerito praesumitur moribundo consuluisse, quatenus prudenter ei consulere potest; quo posito, rationabiliter affirmatur, etiam potestatem, quam Ecclesia in sponsalia habet, collatam esse. Ceterum sponsalia in posita hypothesis passim non obligant, quia ut plurimum altera pars praesumi potest cedere iure suo.

e) *Proprios subditos ubivis commorantes*, i. e. subditos ratione sive domicilii sive quasi-domicilii.

f) *Et omnes in proprio territorio actu degentes, sive vagas sive peregrinas*.

Si nupturientes sunt diversae dioecesis, et agitur de impedimento utrique communi, ut de consanguinitate, sufficit ut alterutra pars dispensanti subdatur ratione domicilii vel quasi-domicilii aut in dispensantis territorio commoretur (S. Alf. VI, 1142). *

g) *Scandalum removeatur*; quae circumstantiam tantum concedendae dispensationis involvunt, ideoque non censentur requiri ad valorem.

h) *Consuetae cautiones ante dispensationem praestentur*, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione. Cautiones autem ad valorem dispensationis requiruntur (p. 606).

Quid, si pars acatholica renuat praestare cautiones?

Resp. *Dispensatio* ab impedimento exclusa videtur, spectatis, praeter tenorem can. 1043, eis, quae notavimus p. 605; non autem recursus ad epikiam; qua admissa, si pars catholica promittat, se universae proli catholice educandae pro viribus esse provisuram, licet, praetermissis cautionibus partis acatholicae, ad matrimonium procedere Ita salvo meliori.

805 3- *Quoties impedimentum detegatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias*, Ordinarii locorum possunt dispensare, positis ponendis, super omnibus impedimentis, de quibus in can. 1043, easdem personas et sub eisdem clausulis, de quibus in can. cit. (can. 1045, § τ). Dicitur:

a) *Quoties impedimentum detegatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias*. Intelliguntur nuptiae ecclesiasticae, celebrandae ad normam Iuris ecclesiastici, praemissis publicationibus, examine sponsorum etc.; non autem nuptiae civiles vel coram ministello a«catholico ineundae. Ceterum non requiritur, ut impedimentum ante omnino ignotum fuerit, sed

* S. C. de Prop. Fid. 9 Sept. 1861 (Collect, η. 1222).

sufficit, ut tum primum ad notitiam parochi aut Ordinarii delatum sit. Nec deficit potestas dispensandi casu, quo nupturientes mala fide impedimentum reticuerint, etiam ad facilius obtinendam dispensationem in ultimo momento. Finis enim legis non est solum bonum nupturientium, verum etiam evitatio gravis mali publici.

b) *Possunt dispensare*; atque quidem tam ad contrahendum quam, ut can. 1045, § 2 statuit, ad convalidandum matrimonium.

c) *Positis ponendis*; scilicet requiritur, ut matrimonium sine probabili gravis mali periculo non possit differri, usque dum a S. Sede dispensatio obtineatur. Dicitur :

a) *Gravis mali*; intelligitur autem malum cuiuscumque generis: infamia, scandalum matrimonii mere civilis, impossibilitas obtinendi separationem, si agitur de concubinariis, etc.

/9 *Usque dum a S. Sede dispensatio obtineatur*; quocirca recolas, non esse obligationem recurrenti per telegraphum vel telephonium/ aut utendi automobili vel aeroplano, tempus autem aptum haberi posse pro Italia circiter 15 dies, pro aliis regionibus Europae 20-30. pro regionibus ultra-marinis 40-50 dies.

d) *Super omnibus impedimentis de quibus in can. 1043* (p. 657). Disputatur, num etiam super *forma* possint dispensare. Alii negant, tum quia clandestinitas a Codice non annumeratur inter impedimenta; tum quia praecedentes canones (1043 et 1044) formam ab impedimentis distinguunt. Alii affirmant; *primum* quia clandestinitas olim impedimentis accensebatur; *deinde* quia can. 1045 non videtur esse nisi applicatio can. 81, vi cuius Ordinarius potest dispensare ab omnibus legibus ecclesiasticis, ubi difficilis est recursus ad S. Sedem et simul in mora est periculum gravis damni, modo agatur de dispensatione, quae a S. Sede concedi solet. Haec sententia satis probabilis est, ideoque saltem supplet Ecclesia.

e) *Easdem personas, de quibus can. 1043*, i. e. tam proprios subditos ubivis commorantes, quam omnes in proprio territorio actu degentes. Quoad posteriores disputatur quidem de *peregrinis*; sed satis probabiliter affirmatur, quia potestas videtur respicere omnes, quorum matrimonio Ordinarius valide assistit; eo magis quod in posita hypothesis nuptiae instant. Atqui valide assistit matrimonio peregrinorum.

f) *Sub eisdem clausulis, de quibus can. 1043*, i. e. requiritur ut scandalum removeatur, utque cautiones praestentur, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione (p. 658).

’. P. C. i Mart. 1921 (A. A. S. 1921, p. 178). ----- ’. Secret. Stat. 16 Dec. 1891 ; S. Off. 14 Aug. 1892; P. C. 12 Nov. 1922 (A. A. S. 1922, p. 662).

4. *In ordinariis adiunetis* Ordinarius loci vi iuris communis:

a) Potest dispensare in impedimento voti non reservati, dummodo dispensatio ne laedat ius aliis quaesitum (can. 1313). Iam vero vota non reservata impediunt matrimonium sunt: votum virginitatis, non nubendi, suscipiendi ordines sacros et amplectendi statum religiosum (can. 1058, § 1); item votum privatum perfectae castitatis et votum ingrediendi in religionem votorum sollemnium, quae non fuerint emissae èt absolute èt post completum decimum octavum aetatis annum (can. 1309). Loci autem Ordinarius hac facultate uti potest quoad subditos ubivis degentes, et quoad peregrinos et vagos actu in eius territorio commorantes (can. 1313, n. 1, coli. 94, § 2 et 201, § 3).

b) Potest dispensare ex quadam epikia — sed solum quatenus necessarium est — in votis privatis reservatis, « si non sit facilis accessus ad Papam, et in mora sit periculum gravis damni; vel spiritualis, prout violationis voti, scandali, rixarum aut alius peccati; vel periculum temporalis proprii aut alieni, nimirum gravis infamiae mulieris, et similium » (S. Alf. III, 258; cfr. can. 81). Diximus *quaternis necessarium est*; hinc « si dispensetur cum adstricto voto castitatis, ut nubat cum aliqua ad reparandum eius honorem, nequit ille cum alia nubere » (S. Alf. l. c.). Vota autem privata Sedi Apostolicae reservata sunt tantummodo votum perfectae ac perpetuae castitatis, et votum ingrediendi in religionem votorum sollemnium, quae emissae fuerint absolute et post completum decimum octavum aetatis annum (can. 1309). Potestas autem sese extendit ad eosdem, quos sub a) designavimus.

806 H. Vi specialium indultorum quid possint Ordinarii locorum, e tenore ipsorum indultorum sive generalium sive particularium eruatur. Indulta *generalia* conceduntur pro *foro interno* per pagellam S. Poenitentiariae, quae generatim sunt ad quinquennium: pro *foro externo* a S. Off. pro mixta religione, disparitate cultus et sanatione in radice; pro aliis impedimentis a S. Congr. Consistoriali, vel mediante S. Congr. de Prop. Fide pro huius subiectis.

Queer, num Ordinarius loci possit facultates alteri delegare, sive in toto sive in parte, sive habitualiter sive ad actum.

Rest 1: Certo potest delegare facultates, induitis specialibus, sive generalibus sive particularibus concessas, nisi electa fuerit industria personae aut subdelegatio prohibita (can. 199, § 2).

Rcs 2: Disputatur quoad facultates *iuris communis*. Alii negant, quia dictae facultates, utpote non promanantes ex natura officii, non sunt formaliter officio annexae, ideoque non ordinariae, sed a iure delegatae. Sed affirmandum videtur, quia, spectato can. 197, § i, sufficit, ut facultas ipso iure officio annexa sit, sive dicatur promanare sive dicatur non promanare ex natura officii. Atqui facultates, de quibus agitur, ipso iure officio annectuntur. Saltem supplet Ecclesia.

§ III. De potestate parochi et sacerdotis

assistentis matrimonio ad normam canonis 1098, n. 2.*

I. Urgente mortis periculo, tum parochus, tum sacerdos, qui matri- 807
monio ad normam can. 1098, n. 2, assistit, possunt dispensare, positis
ponendis, super forma et omnibus impedimentis, de quibus in can. 1043;
possunt dispensare, inquam: parochus proprios subditos ubique commo-
rantes et omnes in proprio territorio actu degentes; sacerdos assistens
eos, quorum matrimonio assistit; ab utroque tamen servatis servandis
(can. 1044). Dicitur:

1. *Possunt dispensare*, atque quidem tam ad contrahendum quam ad
convalidandum matrimonium.

2. *Positis ponendis*; scilicet requiritur ut ne loci Ordinarius quidem
adiri possit. Si Vicarius Generalis possit adiri. hoc faciendum est, quia
venit nomine loci Ordinarii. Si alius adsit vel adiri possit delegatus ab
Ordinario, qui possit dispensare, non tenentur ad eum recurrere, quia
non est Ordinarius loci.

3. *Ab utroque tamen servatis servandis*, i. e. possunt dispensare, re-
moto scandalo et praestitis cautionibus, si dispensatio concedatur super
cultus disparitate aut mixta religione (p. 658).

Nota. Parochus aut sacerdos assistens dispensat pro foro tam externo quam
interno.

Si impedimentum *publicum* est, dispensatio publice concedatur, i. e. saltem
coram testibus, nisi concedatur super forma; et tunc parochus aut sacerdos
assistens de concessa dispensatione Ordinarium loci statim certiore faciat;
caque adnotetur in libro matrimoniorum (can. 1046).

Si impedimentum *occultum* est, parochus aut sacerdos assistens dispensant in
foro interno non sacramentali; atque concessa dispensatio adnotetur in secreto
libro matrimoniorum, servato in curia episcopali, nec alia dispensatio pro foro
externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit
(can. 1047).

II. Quoties impedimentum detegatur, cum iam omnia sunt parata
ad nuptias, parochus, itemque sacerdos assistens matrimonio ad normam
can. 1098, n. 2, possunt dispensare, positis ponendis, super omnibus im-
pedimentis, de quibus in can. 1043, se[^] solum pro casibus occultis; pos-
sunt dispensare, inquam, easdem personas, de quibus can. 1044, ab utro-
que tamen servatis servandis (can. 1045, § 3[»] co[^]. 1045. § 1 et 2).

i. *Possunt dispensare*, tam ad contrahendum quam ad convalidandum
matrimonium (can. 1045, § 3[»] co[^]. 1045. § 2).

*. Sermo est de casibus, quibus matrimonium coram solis testibus contrahi
potest (n. 738 sq.).

2. *Positis ponendis*; scilicet requiritur, ut matrimonium sine probabili gravis mali periculo non possit differri, et Ordinarius loci aut adiri nequeat, aut adiri nequeat sine periculo violationis secreti.

3. *Super omnibus impedimentis, de quibus in can. 1043*; item satis probabiliter super forma (p. 657).

4. *Sed solum pro casibus occultis*. Per casus autem occultos intelliguntur casus, in quibus impedimentum, qualiscumque naturae sit, saltem facto occultum est. '

5. *Ab utroque tamen servatis servandis*, i. e. possunt dispensare, remoto scandalo et praestitis cautionibus, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione (p. 658).

Nota. Parochus aut sacerdos assistens dispensat pro foro tam externo quam interno. Cum vero agatur de casibus occultis, dispensatio concedatur in foro interno non sacramentali; atque concessa dispensatio annotetur in secreto libro matrimoniorum, servato in curia episcopali, nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit (can. 1047).

Quaer. 1, num sacerdos a parocho delegatus ad *assistendum* matrimonio habeat eandem ac ipse parochus dispensandi facultatem.

Resp.: Alii affirmant, quia delegatus quasi personam induit delegantis, ideoque in hisce adiunctis ipsi eadem potestas praesumitur concessa. Alii melius negant, quia canones 1044 et 1045 de eo silent, quin etiam implicite cum excludunt, determinando, cui facultas dispensandi conceditur. Practice parochus, delegando aliquem ad assistentium, ad cautelam facultatem dispensandi ipsi concedat.

Quaer. 2. num parochus possit facultatem suam alteri delegare.

Resp.: Alii negant, quia dicta facultas non promanat ex ipso officio, ideoque ipsi non est formaliter annexa, sed est *delegata a iure*. Sed affirmandum videtur, quia, spectato can. 197, § 1, ad potestatem ordinariam sufficit, ut facultas ipso iure officio annexa sit, sive ex eo promanet sive non promanet ex eo. Saltem supplet Ecclesia.

Quaer. 3, num sacerdos assistens ad normam can. 1098, n. 2 facultatem suam alteri possit delegare.

Resp.: Negandum est, quia ut talis caret officio, ideoque habet tantum potestatem delegatam; et quia *a iure* delegatur, non potest subdelegare.

Ceterum cuiusmodi facultas delegandi ipsi non usu veniret, quia etiam alius sacerdos ita assistens ex iure facultatem recipit; quae etiam valent de confessorio.

§ IV. De potestate confessarii.

808 Confessarius satis probabiliter *eadem* dispensandi potestate gaudet ac parochus et sacerdos assistens matrimonio ad normam can. 1098, n. 2. Ratio desumitur ex eo quod can. 1044 edicit: « *Eadem* dispensandi facultate pollet, tum parochus, tum sacerdos qui matrimonio, ad normam can. 1098, n. 2, assistit, tum confessarius ». Et can. 1045, § 3: « In eis-

deni rerum adiunctis, *eadem* facultate gaudeant omnes de quibus in can. 1044. » Secundum hanc igitur sententiam confessarium inter et parochum et sacerdotem assistentem id unum discrimen habetur, quod confessarius in solo foro interno eoque sacramentali dispensare potest (can. 1044). Haec sententia ob rationem allatam saltem probabilis est probabilitate iuris, ideoque, supplente Ecclesia, practice tuta. Observes tamen :

1. Dispensatio concessa in foro interno sacramentali non valet pro foro externo, etiamsi forte impedimentum publicum evadat. Hinc:

2. Si impedimentum facto publicum est; item si natura publicum, facto vero occultum esi, sed timetur divulgatio, confessarius curet, ut poenitens petat dispensationem pro foro externo, ideoque ad parochum vel eius delegatum recurrat, nisi ipsemet confessarius aliqua ratione totum negotium componere possit, puta manifestationem impedimenti extra confessionem petendo: quo facto, poterit ipsum dispensare sive ut parochus, sive, petita delegatione, ut delegatus a parocho, sive pro adiunctis ut sacerdos assistens ad normam can. 1098, n. 2.

3. Si impedimentum facto occultum est, nec timetur divulgatio, confessarius saltem efficiat, ut poenitens permittat certiorationem Ordinarii et annotationem matrimonii in libro secreto, in curia episcopali servato. Praestat vero totum negotium componere, ut sub 2 dictum est.

4. Denique confessarius nequit facultatem suam alteri delegare, quia ut *talis* caret officio canonico, ideoque potestate ordinaria, ut dictum est de sacerdote assistente ad normam can. 1098, n. 2.

SCHOLION.

Notanda quoad potestatem dispensandi.

1. Quoad interpretationem potestatis. 1. Potestas dispensandi ordinaria et ad universitatem negotiorum delegata, late interpretanda est; alia quaelibet stricte (can. 50, 66, § 1. 200. §1).

2. Cui delegata potestas est, ea quoque intelliguntur concessa, sine quibus eadem exerceri non posset (can. 200. § 1); quare in facultate dispensandi includitur etiam potestas absolvendi a poenis ecclesiasticis, si quae forte obstent, sed ad effectum dumtaxat dispensationis consequendae (can. 66, § 3). Attamen, lata sententia declaratoria vel condemnatoria, excommunicatus, personaliter interdictus vel suspensus nequit gratiam ullam pontificiam valide consequi, nisi in pontificio rescripto mentio de excommunicatione fiat (can. 2265, § 2, 2275, 30. 2283Y

3. In matrimoniis sive contractis sive contrahendis, qui gaudet *induito generali* dispensandi super certo quodam impedimento, potest, nisi in ipso induito aliud expresse praescribatur, super eo dispensare etiamsi idem impedimentum multiplex sit (can. 1049, § 1).

4. Qui habet *indultum generale* dispensandi super pluribus diversae

speciei impedimentis, sive dirimentibus sive impredientibus, potest dispensare super iisdem impedimentis, etiam publicis, in uno eodemque casu occurrentibus (can. 1049, § 2).

II. Quoad usum potestatis. 1. Potestas collata pro foro interno exerceri potest etiam in foro interno extra-sacramentali, nisi sacramentale exigatur (can. 202, § 2).

2. Si forum, pro quo potestas data est, expressum non fuerit, potestas intelligitur concessa pro utroque foro, nisi ex ipsa rei natura aliud constet (can. 202, § 3).

3. Si quando cum impedimento seu impedimentis publicis super quibus *ex induito* dispensare quis potest, concurrat aliud impedimentum super quo dispensare nequeat, pro omnibus Sedes Apostolica adiri debet; si tamen impedimentum seu impedimenta super quibus dispensare potest, comperiantur post impetratam a Sancta Sede dispensationem, suis facultatibus uti poterit (can. 1050).

4. Si petitio dispensationis ad Sanctam Sedem missa sit, Ordinarii locorum suis facultatibus, si quas habeant, ne utantur (can. 1048), nisi ex gravi urgentique causa; et hoc in casu statim Superiorem de re moneant (can. 204, § 2).

5. Si Ordinarius dispensat *ex induito Apostolico*, omnes regulas observet, quas Curia Romana observare consuevit. '

6. Qui ex potestate a Sede Apostolica delegata dispensationem concedunt, in eadem expressam pontificii indulti mentionem faciant (can. IOS?).

7. Nisi aliud ferat S. Poenitentiariae rescriptum, dispensatio in foro interno non sacramentali concessa super impedimento occulto, adnotetur in libro diligenter in secreto Curiae archivio de quo in can. 379 asservando (can. 1047).

III. Quoad forum, pro quo valet dispensatio. Dispensatio concessa pro foro externo valet quoque pro interno; non autem c converso (cfr. can. 202. § 1). Attamen can. 1047 Post ver^a modo citata, « Nisi aliud ferat S. Poenitentiariae rescriptum, dispensatio in foro interno non sacramentali concessa super impedimento occulto, adnotetur in libro diligenter in secreto Curiae archivio de quo in can. 379 asservando »; post haec verba, inquam, ita pergit: » nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit; sed est necessaria, si dispensatio concessa fuerat tantum in foro interno sacramentali. »

IV. Quoad cessationem potestatis. Nisi in carum concessione electa fuerit industria personae aut aliud expresse cautum sit, facultates habituales, Episcopo aliisve de quibus in can. 198, § 1 ab Apostolica Sede concessae, non evanescent, resolutio iure Ordinarii cui concessa sunt, etiamsi ipse eas exsequi coeperit, sed transeunt ad Ordinarios qui ipsi in regimine succedunt (can. 66, § 2). Addit can. cit.: Item concessae Episcopo competunt quoque Vicario Generali.

Articulus II.

De causis dispensandi.

I. Notio. Causa dispensandi generatim sumpta est ratio, quae superiorem movet ad dispensandum. Causa autem *canonica* est, quae ab ipso iure sive scripto sive consuetudinario agnita est. 810

II. Necessitas causae. Dispensatio sine iusta causa — utut ab ipso legislatore — concessa semper illicita, atque, si ab inferiore conceditur, etiam invalida est (can. 84, § 1).

III. Divisio causarum. Causae dividuntur:

1. In *canonicas* et *non canonicas*, prout tanquam verae causae legitime agnitae sunt, vel non sunt agnitae, quamvis forte ad dispensandum impellere possint.

2. In *finales* et *impulsivas*. *Finales* sunt, quae ex se sufficiunt seu quae efficaciter movent superiorem, et sine quibus dispensatio aut nullatenus aut in alia forma seu sub quibusdam conditionibus et limitationibus concederetur. *Impulsivae* sunt, quae ex se non sufficiunt, et sine quibus dispensatio tamen, et quidem in eadem forma, concederetur.

3. In *honestas* et *infamantes*, prout non nituntur vel nituntur delicto aut saltem diffamatione nupturientium.

IV. Enumeratio et expositio causarum maxime continentur Instr. 811 S. C. de Prop. Fide.¹ Sunt autem praecipuae :

i. «*Angustia loci* sive absoluta, sive relativa (ratione tantum *oratricis*), cum scilicet in loco originis vel etiam domicilii cognatio feminae ita sit propagata, ut alium paris conditionis, cui nubat, invenire nequeat, nisi consanguineum vel affinem, patriam vero deserere ei sit durum. »

Porro :

a) Locus *oratricis* sit angustus. Hinc causa haec nequit allegari *simpliciter*, si solum existat ex parte *viri*. Praeterea oratrix debet esse *honestas*, etsi forte sit pauper vel inferioris conditionis.

¹9 Maii, 1877 (Collect. 1470); Instruet, laudata 16 causas enumerat; 28 vero causas recenset elenchus, qui continetur documento inscripto: < Formulae Apost. Datariae pro matrim. itissu F.m. Card. Caietani Aloisi Masella reformatae ».

b) *Locus* non intelligitur paroecia vel communitas civilis, sed quaelibet agglomerationis habitantium (urbs, suburbium, oppidum, pagus, vicus), ab aliis vicinis agglomerationibus satis distincta, ita ut unus locus plures paroecias, una paroecia plura Joca continere possit. Quodsi agglomerationis nomine et facto a vicinis distincta sit, non officit quod ab aliis parum distat. Secus — ut si agitur de suburbio — requiritur, ut viginti circiter minutis ab urbe vel pago distet.¹ Adliacc in distantia computanda etiam ratio habenda est difficultatis viarum

c) Locus censetur *angustus*, quando non continet ultra 1500 incolas² catholicos. Scilicet infideles, haeretici et schismatici non computantur; computari vero debent catholici impii et increduli. Quodsi locus amplior sit, sed femina ob altiores qualitates nequit facile virum paris conditionis obtinere, angustia loci non quidem simpliciter allegetur, sed exprimatur ipsa ista altior qualitas, addito numero approximativo virorum eiusdem qualitatis in loco habitantium.

d) Sufficit, ut angustus sit locus *originis* vel *domicilii*. Si imus ab altero differt et uterque angustus est, item si locus sponsi est idem ac locus sponsae vel saltem angustus, id utiliter exprimitur. Non sufficit si locus quasi-domicilii est angustus et oratrix simul alibi domicilium habet; quando vero alibi domicilium non habet, aut alibi domicilium habens in eo non habitat, potest sufficere, si habitatio in loco quasi-domicilii est notabilis et satis firma: exprimatur igitur in supplica haec angustia loci quasi-domicilii, facta mentione domicilii.

e) Requiritur, ut femina in loco (originis vel domicilii) alium paris conditionis invenire nequeat. Dicitur 1° ubi *loco*, ita ut causa subsistat, etiamsi vir ex alio loco haberi possit; 2° alium (*paris conditionis*; quod intelligatur late, de statu, aetate, divitiis, mente religiosa, moribus etc. 3° *invenire nequeat*. Sufficit, ut *nunc* a nemine paris conditionis rogetur, etiamsi antea rogata fuerit. Quodsi unus tantum alterve paris conditionis sese offerat, S. Sedes facile dispensabit, quamvis causa non exsistat simpliciter.

2. « *Aetas feminae superadulta*, si scii, vigesimum quartum aetatis annum iam egressa hactenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenit. Haec vero causa non suffragatur viduae quae ad alias nuptias convolare cupiat. »

a) Oratrix non sit *vidua* (cfr. tamen causa 5a).

b) Requiritur, ut tempore quo dispensatio conceditur, annum 24th compleverit. Si solum *attigerit*, causa qua talis non subsistit; sed potest tamen S. Sedes ex benignitate dispensare. Si aetatem requisitam notabiliter excedat, id exprimatur, quo facilius dispensatio concedatur. Aliqui tamen censent, aetatem supra annum 40m non constituere causam, quae per se sufficiat.

c) Quod oratrix alium virum paris conditionis invenire potuerit, iam non impedit, quominus causa allegetur. '

3. « *Deficientia aut impotentia dotis*; si nempe femina non habet actu tantam dotem, ut extraneo aequalis conditionis, qui neque consanguineus neque affinis sit, nubere possit in proprio loco, in quo commoratur. Quae

* S. Datar. ad. S. C. C. 8 Mart. 1884; cfr. S. C. C. 8 Iui. 1876 ---\ S. Dataria, 30 Aug. 1847; 8 Mart. 1884. -----S. Poenit. 5 April. 1902.

causa magis urget, si mulier penitus indotata existat, et consanguineus vel affinis eam in uxorem ducere aut etiam convenienter ex integro dotare paratus sit. »

4. « *Lites super successione bonorum iam exortae, vel earundem grave et imminens periculum.* Si mulier gravem litem super successione bonorum magni momenti sustineat, neque adest alius, qui litem huiusmodi in se suscipiat, propriisque expensis prosequatur, praeter illum, qui eam in uxorem ducere cupit, dispensatio concedi solet; interest enim reipublicae, ut lites exstinguantur. Huic proxime accedit alia causa, scilicet, dos litibus involuta, cum nimirum mulier alio destituta est viro, cuius ope bona sua recuperare valeat. (Verum huiusmodi causa nonnisi pro remotioribus gradibus sufficit.) »

5. « *Paupertas viduae, quae numerosa prole sit onerata, et vir eam alere pollicetur.* Sed quandoque remedio dispensationis succurritur viduae ea tantum de causa, quod iunior sit, atque in periculo incontinentiae versetur. »

a) Si liberi plures sunt et iuniores, praestat numerum et aetatem exprimere, quo facilius dispensatio obtineatur. Si vidua est infirma, iunior, parentibus orbata etc., ea ab eadem rationem aperiantur.

b) Quando vidua non est onerosa prole onerata, causa haec non existit. Attamen si iunior est (30 ann.) aut aetate quidem provector, sed in incontinentiae periculo versatur, spes dispensationis obtinendae non deest. Neque deest, si agitur de *viduo*, etiam unicam tantum prolem habente.

6. « *Bonum pacis;* quo nomine veniunt non tantum foedera inter regna et principes, sed etiam extinctio gravium inimicitarum, rixarum et odiorum civilium. Haec causa adducitur vel ad exstinguendas graves inimicitias, quae inter contrahentium consanguineos vel affines ortae sunt, quaeque matrimonii celebratione omnino componerentur: vel quando inter contrahentium consanguineos vel affines inimicitiae graves viguerint, et, licet pax inter ipsos inita iam sit, celebratio tamen matrimonii ad ipsius pacis confirmationem maxime conducere. »

a) Namine *inimicitarum* etiam comprehendi possunt *lites* graviores.

b) Intelliguntur inimicitiae et lites ortae aliunde quam ex causa matrimonii intenti. Attamen etiam *evitatio* inimicitarum vel litium praevisarum et matrimonio praecavendarum allegari potest.

7. « *Mimica, suspecta, periculosa familiaritas, necnon cohabitatio sub eodem tecto,* quae facile impediri non possit. »

Haec non ita intelligenda videntur, ut familiaritas vel cohabitatio periculosa. quae *non sit suspecta*, non censeatur causa petendi dispensa-

tionem ; eo magis quod secus haec septima causa non satis distinguitur a causa nona. Prior maxime periculo peccandi niti videtur, altera in infamia fundatur.

8. « *Copula* cum consanguinea vel affini vel alia persona impedimento laborante praehabita, et *praegnantia ideoque légitimâtTM prolis*, ut nempe consulatur bono prolis ipsius, et honori mulieris, quae secus innupta maneret. Haec profecto una est ex urgentioribus causis. »

a) Hacc passim intelliguntur de copula *publica* vel brevi divulganda. Attamen etiam copula *occulta* allegari potest, si mulieris intersit nubere viro, quocum copulam habuit, puta ob ulteriora pericula incontinentiae vel iurgia inter oratorum familias praecavenda.

b) Dicitur < quae secus innupta maneret : » addi potest : vel virum paris conditionis non obtineret.

9. « *Infamia mulieris* ex suspicione orta, quod illa, suo consanguineo aut affini nimis familiaris, cognita sit ab eodem, licet suspicio sit falsa; cum nempe, nisi matrimonium contrahatur, mulier graviter diffamata vel innupta maneret, vel disparis conditionis viro nubere deberet, aut gravia damna orirentur ».

10. « *Revalidatio matrimonii*, quod bona fide et publice, servata... forma, contracta est; quia eius dissolutio vix fieri potest sine publico scandalo et gravi damno, praesertim feminae. At si mala fide sponsi nuptias inierunt, gratiam dispensationis minime merentur, sic disponente Cone. Trid. »

a) Dicitur *bona fide*, scilicet saltem ex *alterutra* parte. »

b) Hodiedum in casu *malae fidei* facilius quam olim dispensatio conceditur.

n. « *Periculum matrimonii mixti, vel coram acatholico ministro celebrandi*. Quando periculum adest, quod volentes matrimonium in aliquo etiam ex maioribus gradibus contrahere, ex denegatione dispensationis ad ministrum acatholicum accedant pro nuptiis celebrandis, sprete Ecclesiae auctoritate, iusta invenitur causa dispensandi, quia adest non modo gravissimum fidelium scandalum, sed etiam timor perversionis et defectionis a fide taliter agentium et matrimonii impedimenta contemnentium, maxime in regionibus, ubi haereses impune grassantur. » Item dispensatio concedi potest « iis catholicis, qui nullum aliud praetexunt motivum quam vesanum amorem, et simul praevideatur, dispensatione denegata. eos coram iudice infideli coniugium inituros... Tantundem dicendum de periculo, quod pars catholica cum acatholica matrimonium celebrare audeat. »

zXgitur de periculo *peculiari* — puta spectata indole nupturientium — non de *communi* tantum, quod exsurgit ex eo quod alicubi multi sunt haeretici multaque matrimonia mixta iam contracta. Attamen periculum commune potest esse causa impulsiva. Indicetur, unde exsistentia periculi deducatur.

12. « *Periculum incestuosi concubitus*. Ex superius memorata instructione anni 1822 elucet, dispensationis remedium, ne quis in concubinato sordescat cum publico scandalo atque evidenti aeternae salutis discrimine, adhibendum esse. »

13. « *Periculum matrimonii civilis*. Ex dictis consequitur, probabile periculum, quod illi, qui dispensationem petunt, ea non obtenta, matrimonium dumtaxat civile, ut aiunt, celebraturi sint, esse legitimam dispensandi causam. »

14. « *Remotio gravium scandalorum* »; quo nomine non solum peccata luxuriae, verum etiam alia, ut odia etc. comprehenduntur.

15. « *Cessatio publici concubinatus* ».

16. « *Excellentia meritorum*, cum aliquis aut contra fidei catholicae hostes dimicatione, aut liberalitate erga Ecclesiam, aut doctrina, virtute aliove modo de religione sit optime meritus. »

a) Intelliguntur *merita magna*, quorum species indicanda est. Ad dubium, utrum causa legitima et sufficiens, in aliarum defectu, haberi possit... oblatio alicuius eleemosynae in favorem pauperum et ecclesiae? > S. C. de Prop. Fide, i April. 1816, respondit: *Negative*. Ceterum etiam merita progenitorum allegari possunt: immo etiam extranei sua merita prodere possunt, ut dispensationem pro cliente obtineant.

b) Huc referri potest casus, quo oratores nobiles aut saltem familiae valde honestae, nullam causam canonicam allegare valentes aut volentes, simpliciter allegant suum statum et familiae qualitatem, petentes ut secum dispensetur « ex certis rationabilibus causis animum suum moventibus. Quando huiusmodi oratoribus dispensatio (quae ob defectum alicuius causae expressae vocatur < sine causa ») conceditur, imponitur cis maior quaedam compositio pecuniaria, in pios usus a S. Pontifice impendenda. Non potest tamen dispensatio hoc modo peti a S. Pontificiaria, neque ab Episcopo, quamvis hic delegatis facultatibus sit munitus. »

Instr. cit. hisce concluditur: « Hae sunt communiores potioresque causae, quae ad matrimoniales dispensationes impetrandas adduci solent: de quibus copiose agunt theologi ac sacrorum canonum interpretes. »

Sunt igitur etiam aliae causae, quarum aliae minus communes sunt, aliae minus valentes quidem, sed tamen impulsivae censentur, immo simul sumptae sufficere possunt.

’. Vlaming II, n. 438.

Causae *minus communes* sunt v. g. dignitas regia ; prerogativa principalis; conservatio familiae illustris in eodem sanguine; conservatio bonorum in eadem familia illustri. Etenim boni publici interest, ne familia illustris intereat vel a statu suo decidat. '

Causae *minus valentes*, at impulsivae tamen sunt v. g. conservatio bonorum in familia non-illustri ; orbitas puellae i. e. puella alterutro vel utroque parente orbata; puella, quae cum consanguineo contrahens, subvenire posset parentibus pauperibus vel infirmis; puella quae propter deformitatem, infirmitatem physicam, illegitimam nativitatem, vel familiae suae infamationem virum sibi non coniunctum vix inveniat; conditio pupillae i. e. puellae, cuius interest ut viro sibi coniuncto nubat; angustia loci vel patrimonii insufficientia quoad virum; aetas superadulta quoad viduam ; notabilis fortunae melioratio quoad puellam caeteroquin sufficienter dotatam; oratorum parentes praeter oratorem vel oratricem adhuc pluribus aliis prolibus gravati ; mixtio bonorum seu incommoda quae sequerentur bonorum hucusque mixtorum divisionem; bona oratorum confinia; vehemens desiderium parentum; specialis inter oratores conditionis aequalitas; nuptiae cum impedimenti ignorantia iam paratae. '

812 V. Causa requisita ad dispensationem. Gencratim facilius dispensatur in affinitate quam in consanguinitate, facilius in publica honestate quam in affinitate. Ceterum:

1. *Causam gravissimam* vel plures causas graves requirunt: aetas iure ecclesiastico requisita; crimen utroque vel alterutro machinante; gradus consanguinitatis, cui primus admixtus est; primus gradus affinitatis in linea transversa. '

2. *Causae minus graves* immo quaelibet ex causis canonicis sufficit pro impedimentis *gradus minoris* quae sunt: i° Consanguinitas in tertio gradu lineae collateralis: 2° affinitas in secundo gradu lineae collateralis; 3° publica honestas in secundo gradu; 4° cognatio spiritualis; 5° crimen ex adulterio cum promissione matrimonii vel attentatione matrimonii etiam per civilem tantum actum (can. 1042, § 1).

Omnia impedimenta hic non recensita *gradus maioris* sunt, tam dirimentia quam mere impedientia ; et cum nullum impedimentum impediens inter impedimenta gradus minoris annumeretur, omnia gradus maioris sunt (cfr. can. 1042. § 3).

Plures quidem auctores censent, distinctionem inter impedimenta gradus maioris et gradus minoris solis impedimentis dirimentibus esse applicandam. Id autem parum probatur, cum totum caput, ad quod pertinet can. 1042, de impedimentis in genere agat.

‘. Pompen, n. 50.

l Vi.AMING, II, n. 439.-----’. Vla ming, II, n. 440.

3- *Causam ijravcm* requirunt cetera impedimenta.

Nata. Suadendum, ut qui dispensationem petat, omnes causas, quae pro dispensatione concedenda militant, exponat.

Articulus 111.

De petitione dispensationis.

§ 1. De persona petente.

Quamvis oratores immediate ad Superiorem recurrere possint, ¹ passim 813 tamen dispensatio eorum nomine petitur per parochum vel confessarium; per *parochum*, si dispensatio petenda est *pro foro externo*, per *confessorium*, si *pro foro interno* peti debet. Hinc confessarius, qui impedimentum detegit, cuius dispensatio pro foro externo petenda est, poenitentem ad parochum remittat. Dixi :

I. *Parochus petat dispensationem pro foro externo petendam*; quando autem dispensatio pro foro externo petenda sit expositum est p. 655.

Casu quo oratores ad diversas paroecias — sive eiusdem sive diversae dioecesis — pertinent, dispensatio petatur:

1. Si impedimentum uni vel utrique parti *proprium* est — puta si unus vel uterque voto publico tenetur — per respectivum parochum. Hic autem, si oratores ad *diversas dioeceses* pertinent, recurrat ad respectivum eorum Episcopum.

2. Si impedimentum *commune* seu correlativum est — ut si agitur de consanguinitate, affinitate etc. — ex communi more parochus *sponsae* dispensationem petere solet, qui tamen non omittat rogare parochum sponsi, num quid animadvertendum censeat. — Quodsi oratores *diversae dioecesis* sint, sufficit dispensatio *unius* Epi, quia, sublato impedimento ab una parte, etiam pars altera libera evadit. ¹ Denique si una pars *acatholica* est, dispensatio petatur a parocho partis catholicae, atque ad huius Episcopum recurratur.

II. *Confessarius petat dispensationem pro foro interno petendam.* Quando vero dispensatio pro foro interno petenda sit, expositum est p. 655. Ceterum:

t. Si impedimentum uni vel utrique parti *proprium* est — puta si unus vel uterque voto privato tenetur — dispensatio petatur per respectivum confessarium, ideoque ab eodem, si uterque orator eundem confessarium adit.

¹. Cfr. S. Poenit. 4 Sept. 1839.

2. Si impedimentum *commune* est — ut si agitur de impedimento criminis — dispensatio petatur a confessario, qui impedimentum detegit, nisi confessarius alterius partis illud negotium iam susceperit.

III. Parochus vel confessarius petant dispensationem *nomine nupturientium*, atque quidem: i° si impedimentum uni parti proprium est, nomine huius solius; 2° si utrique parti proprium est, nomine sponsi et nomine sponsae singulariter. 3° si commune seu correlativum est, nomine utriusque partis simul. Si tamen *una* tantum pars *catholica* est, huius solius nomine petatur.

Denique dispensatio etiam peti potest, partibus *insciis*; attamen ita non petatur, nisi praestet, impedimentum ipsis non manifestari nisi una cum dispensatione obtenta (S. Alf. VI, 1145).

§ II. De persona (pro petitione) adeunda.

814 I. Si agitur de dispensatione *pro foro publico* concedenda, et ea ab Ordinario concedi potest, ab eo petatur. Si ab Ordinario concedi nequit, supplica nihilo minus ad Ordinarium expediatur, qui eam ad S. Sedem transmittat.

II. Si sermo est de dispensatione *pro foro interno* concedenda, eaque ab Ordinario dari potest, pariter ab eo impetretur. Excipe casum, quo obstat infamia oratorum vel sigillum sacramentale, et deest consensus eorum, quorum interest (n. 817); quo casu recurratur ad S. Poenitentiarium.

III. Si dispensatio *pro utroque foro* petenda est, procedatur, prout exponitur n. 817.

Nota. Supplica ad Congr. de disc. Sacr. vel ad Congr. de Prop. Fid. dirigenda incipiat: « Beatissime Pater »; dirigenda ad S. Poenitentiarium: « Beatissime Pater », vel: « Eminentissime ac Reverendissime Domine », vel etiam: « Eminentissime Princeps. » Inscriptio exterior sit: Pro litteris ad Congr. de disc. Sacr.: Eminentissimo ac Reverendissimo Domino Cardinali N. Congregationis de disc. Sacr. Praefecto, Romae (haec lingua viva enuntientur); pro litteris ad Congr. de Prop. Fid.: Eminentissimo ac Reverendissimo Domino Cardinali N., Congregationis de Prop. Fid. Praefecto, Romae (haec pariter lingua viva); pro litteris ad S. Poenitentiarium: Eminentissimo ac Reverendissimo Domino N., Cardinali Maiori Poenitentiario, Romae (denuo lingua viva). Denique litterae transmittantur, solutis expensis postae.

§ III. De supplica conficienda.

815 Litterae ad S. Congregationes dirigendae componi possunt lingua latina, italica, gallica, germanica, hispanica, anglica et lusitana; litterae

ad S. Pœnitentiariam qualibet lingua possunt componi. Praestat tamen uti lingua latina.

Quibus notatis, speciatim dicemus de eis, quae, spectato stylo Curiae (i. e. spectatis voluntate et praxi Congregationis, ad quam supplica dirigitur) exprimi debent, quaeque maxime continentur Instr. S. C. de Prop. Fid. cl. d. 9 Maii, 1877. Dicemus autem *primum* de supplica, qua petitur dispensatio pro foro externo, *deinde* de supplica, qua impetratur dispensatio pro foro interno, *denique* de supplica, quae respicit matrimonium invalide contractum.

PUNCTUM I.

De supplica, qua petitur dispensatio pro foro externo.

Exprimenda respiciunt: 1° personas oratorum; 2° impedimenta; 3° varias circumstantias; 4° causam vel causas dispensandi; 5° statum fortunae oratorum.

I. Personae oratorum. Exprimantur: 816

1. *Nomen et cognomen* oratorum, utrumque distincte ac nitide ac sine ulla litterarum abbreviatione scribendum.

2. *Dioecesis* originis vel actualis domicilii oratorum.

II. Impedimenta. Exprimantur: 817

1. « *Species etiam infima impedimenti*; an sit consanguinitas vel affinitas; in impedimento publicae honestatis, utrum originem duxerit ex matrimonio invalido aut ex publico vel notorio concubinato; in impedimento criminis, utrum provenerit ex coniugicidio cum promissione matrimonii, aut ex coniugicidio cum adulterio, vel ex solo adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii; in cognatione spirituali, utrum sit inter patrum et baptizatum an inter baptizantem et baptizatum » *

2. *Gradus* consanguinitatis aut affinitatis aut publicae honestatis... et an sit simplex vel mixtus, non tantum remotior, sed etiam propinquior, uti et linea, an sit recta an transversalis, item an oratores sint coniuncti ex duplici vinculo consanguinitatis, tam ex parte patris, quam ex parte matris. '

3. *Numerus impedimentorum*, e. g. si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas, aut aliud quodeumque impedimentum sive dirimens, sive impediens. Itaque si plura concurrant impedimenta, passim omnia in una eademque supplica exprimi debent. ' Ratio est, quia quo plura sunt impedimenta, eo difficilius conceditur dispensatio; quare

Instr, cit. ----- '. Instr, cit. ----- Cfr. S. Pœnit. 15 April. 1853 et can. 1050

omnia uni saltem dispensanti aperiri debent (S. Alt. VI, 1139). Conformiter huic doctrinae :

a) Si ex impedimentis vel unum a sola S. Sede relaxari potest, passim pro omnibus S. Sedes adiri debet (can. 1050). Dixi « passim ». nam, spectato can. citato: 1° Si cum impedimento, a quo sola S. Sedes dispensare potest, concurrat sive impedimentum *publicum*, a quo Ordinarius ex potestate *ordinaria*, sive impedimentum *occultum*, a quo *utcumque* dispensare potest, tunc Ordinarius in impedimento suae competentiae separatim dispensare valet, recursu pro altero impedimento ad S. Sedem instituto. 2° Si impedimenta super quibus Ordinarius dispensare potest, comperiantur post impetratam a S. Sede dispensationem, Ordinarius suis facultatibus semper uti poterit, i. e. etiamsi cum impedimento a S. Sede relaxando concurrat impedimentum *publicum*, in quo Ordinarius ex *induito* dispensare potest. Dicitur « post impetratam dispensationem », i. e. postquam rescriptum dispensationis acceptum est, sive in forma gratiosa, sive, ut addendum videtur, in forma commissoria, quia etiam hoc casu dispensatio videtur dici posse *impetrata* a S. Sede.

b) Si matrimonio obstant impedimentum publicum *et* impedimentum occultum, quod nequit aperiri sine infamia vel laesione sigilli, duplici opus est supplica, una pro foro externo, altera pro interno (nisi oratores permittant, ut omnia pro foro externo manifestentur). In ista hypothesis in supplica pro foro externo sola impedimenta publica, in supplica pro foro interno tam publica quam occulta exprimantur, addendo dispensationem ab impedimentis publicis petitam esse vel petitum iri pro foro externo.

Si utraque supplica ad (eundem) Ordinarium mitti nequeat sine infamia oratorum vel laesione sigilli, aut petatur consensus omnia exprimendi in supplica pro foro externo, quo casu addatur id fieri ex consensu dato⁷; aut supplica pro foro interno directe mittatur ad S. Poenitentiarium^{*}.

III. Circumstantiae. I Circumstantiae *aetatis et conditionis* non sunt exprimendae, nisi quatenus allegantur ut causa dispensandi.

^{*}. VI. AMING notat: Praxis illa, scii, faciendi mentionem impedimenti occulti in supplicatione pro foro externo, ideo praesertim parum mihi placet, quia non video, quomodo futurum non sit ut impedimenti occulti mentio tunc etiam *in rescripto* occurrat; rescripta autem fori externi solent in archivo paroeciali vel alias *asservari*; sic igitur impedimentum occultum, ex peccato plerumque ortum (crimen) vel saltem ad forum conscientiae pertinens (votum privatum), quodammodo traditur posteritati (II, n. 447). ----- ⁷. Secundum dicta sub a, in supplica non necessario exprimuntur impedimenta publica, in quibus Ordinarius dispensare potest ex potestate *ordinaria*: quin etiam disputatur, utrum necne illud unquam *ad valorem* requiratur.

2. Idem dicendum de *copula forte admissa*, idque vi decreti S. Off. a die 25 lun. 1885 etiam valet de *copula incestuosa*, quae olim exprimenda erat, etiamsi non allegabatur ut causa. Ex eodem decreto iam non debet exprimi spes seu malitiosa intentio per copulam aliudve crimen facilius obtinendi dispensationem, saltem si copula ut *mera circumstantia* allegatur; si allegatur ut *causa*, disputatur, num malitiosa intentio exprimi debeat. Alii affirmant, quia Decretum anni 1885 explicite solum dicit de copula et malitiosa intentione ut *meris circumstantiis*, non vero de casu, quo copula ut *causa* dispensationis allegatur. Alii negant, spectatis tam mente benigna S. Sedis, quam dispensationum formulis, in quibus de malitiosa intentione sermo non est, etiamsi copula ut causa allegata sit. Quidquid est, vi decreti S. Off. a die 18 Mart. 1891 « dispensationes matrimoniales super quovis impedimento, sive agatur de matrimoniis invalide contractis, sive de contrahendis, sunt validae, etiamsi copula vel consilium et intentio per eam facilius gratiam impetrandi reticita fuerint. »

3. Circumstantia *prolis sive iam natae sive conceptae tantum* eatenus exprimi debet, quatenus illud ad legitimandam prolem necessarium est. a. v. exprimi debet: 1° si est proles iam nata vel nascitura ante matrimonium subsequens, et agitur de prole adulterina vel sacrilega, quia non legitimatur neque per subsequens matrimonium (can. it 16) neque per dispensationem (can. 1031); 2° si est proles iam nata vel nascitura ante dispensationem fulminatam, et agitur de dispensatione concedenda per rescriptum in casu particulari, quia etiam in casu proles non legitimatur neque per subsequens matrimonium neque per dispensationem (canones citati).

4. Circumstantia *matrimonii contrahendi vel iam (invalide) contracti*. Si iam contractum est, plura addenda, prout n. 822 exponitur.

IV. Causae dispensandi clare et breviter exponantur. 819

V. Status fortunae aliquando exprimi debet, puta ut Congregatio 820 iudicare queat, in quam forma dispensare debeat, in forma pauperum an in forma *divitum*, an, neglecta forma, omnino gratis. Si conceditur in forma *pauperum*, exigitur taxa seu componenda minima — quae determinatur, spectatis natura et gradu impedimenti — una cum *agentia* proportionata taxae. Si conceditur in forma *divitum*, exigitur taxa, quae determinatur, spectatis natura et gradu impedimenti et fortuna oratorum, una cum *agentia* taxae proportionata. Si oratores sunt *miserrabiles*, ut dicitur, nihil omnino exigitur. Taxa autem seu componenda

*. Distinctio *taxam* inter et *componendam* practice sublata est; item distinctio inter *vere pauperes* et *fere pauperes*.

imponuntur tum per modum mulctae ad recompensandum vulnus, per dispensationem legi inflictum, tum ut S. Sedes stipendia officialium solvere aliave bona opera promovere possit. Porro :

1. Status fortunae debet exprimi in impetrandis dispensationibus a Congr. de disc. Sacr., quae servat distinctionem inter rescripta in forma divitum et in forma pauperum. Exponatur autem, quantum orator et oratrix re possideant, atque ex successione ascendentium sperent, deductis vero debitis ; non tamen scrupulose procedendum. Adhaec dispensatio concessa *in forma pauperum* valida est, etiamsi oratores non sint pauperes'; tenentur tamen iura defraudata solvere vel supplere.

Nota. Status fortunae practice saepius exprimitur in litteris directis ad Ordinarium, quo mediante dispensatio a S. Sede impetratur.

2. Status fortunae non exprimitur pro dispensationibus obtinendis a § *C. de Prop. Fide*, vel a *S. Poenitentiaria*; quae Congregationes taxam seu componendam non imponunt² — Solum solvi debent expensa postalitiae et — nisi rescriptum obtineatur per personam Romae degentem et negotia Episcopi agentem — iura Agentis. Neque status fortunae exprimendus est pro dispensationibus petendis a S. Officio, quod taxam fixam requirit, et pro adiunctis etiam reductionem concedit. Porro quamvis in casibus expositis status fortunae exprimi non debeat, quin etiam paupertas erronee vel falso allegata valori dispensationis non obstet, tamen oratores, ut supra notavimus, iura defraudata solvere vel supplere debent.

3. Neque status fortunae exprimi debet, si dispensatio ab Episcopo impetratur; nimirum, « excepta modica aliqua praestatione ex titulo expensarum cancellariae in dispensationibus pro non pauperibus, locorum Ordinarii eorumve officiales, reprobata quavis contraria consuetudine, nequeunt, occasione concessae dispensationis, emolumentum ullum exigere, nisi haec facultas a Sancta Sede expresse eis data fuerit; et si exegerint, tenentur ad restitutionem (can. 1056) »

PUNCTUM II.

De supplica, qua petitur dispensatio pro foro interno.

821 Eadem exprimenda sunt, quae in supplica pro foro externo, exceptis hisce. Oratores nominibus fictitiis designantur, v. g. Titius et Bertha. Dioecesis oratorum et status fortunae omittuntur; sed accurate indicetur locus, quo rescriptum mittendum sit.

*. S. C. C. 9 sept. 1679; S. Poenit. 7 Aug. et 3 Dec. 1852; Ordo serv. pars 1, cap. XI. 3°. s. Ordo serv. pars 1, cap. XI, 150 ; pars altera, cap. VIII, a. 1, 30.

----- * Privilegium hac in re forte concessum etiam post Codicem inductum perseverat (can. 4).

Commodi gratia sequuntur:

Formulae supplicarunt.

I.

(Pro foro externo).

(Excellentia Reverendissima).¹

Petrus N., dioecesis N. et Anna N. parocciana mea matrimonium inire cupiunt : verum ligantur impedimento consanguinitatis in secundo gradu, attingente primum. Humiliter supplicant, ut dispensatio sibi concedatur. (Prole nata vel concepta, addatur: Impetrant quoque prolis legitimationem).

Causae sunt:

Et Deus....

N. N. parochus ad..... Dioecesis....

II.

(Pro foro interno).

Eminentissime ac Reverendissime Domine.

Caius et Caia matrimonium inire cupiunt; verum ligantur impedimento consanguinitatis in secundo gradu attingente primum (cuius impedimenti dispensatio in alia supplica pro foro externo petitur). Praeterea detinentur impedimento occulto, contracto ex adulterio et promissione sibi invicem facta futuri matrimonii durante matrimonio, quo alterutra (utraque) pars prius ligabatur. Humiliter supplicant, ut dispensatio sibi concedatur.

Impedimentum est omnino occultum.

Causae sunt:

Eminentia Vestra responsum dirigere dignetur ad me infra scriptum confessarium.

PUNCTUM III.

De supplica, quae respicit matrimonium invalide contractum.

I. *Primum* haec valent: Si petitur dispensatio pro foro externo, ex- 822 primi debent, quae exprimenda esse diximus in supplica pro foro externo; si petitur dispensatio pro foro interno, indicari debent, quae in supplica pro foro interno indicanda esse notavimus.

II. *Deinde* quoad ipsum matrimonium varia exprimenda sunt, prout agitur de convalidatione simplici vel de sanatione in radice (n. 830 sq. et 833).

i. *Si agitur de convalidatione simplici*, aperiri debet, an oratores vel alteruter bona an mala fide matrimonium contraxerint: an praemissis

¹. Si Ordinarius dispensare valeat.

— vel si omissae — an rite dispensatis denuntiationibus; an secundum formam iuridicam; demum an uterque vel alteruter bona vel mala fide matrimonium consummaverit. ¹

2. *Si agitur de sanatione in radice*, indicetur — praeter indicanda ad obtinendam convalidationem simplicem — num adsint conditiones requisitae ad acquirendam sanationem in radice (n. 833).

SCHOLION.

De vitiis dispensationis sanandis.

823 T. Dispensatio potest vitari i. e. irritari sive per subreptionem seu reticentiam veri, sive per obreptionem seu expositionem falsi.

II. Dispensatio de facto irritatur vel non irritatur, prout sequitur:

1. Nulla dispensatio fit irrita ob errorem in nomine personae cui vel a qua conceditur, aut loci in quo ipsa moratur, aut rei de qua agitur, dummodo, iudicio Ordinarii, nulla sit de ipsa persona vel re dubitatio (can. 47).

2. Dispensatio a *minore impedimento* (n. 812) concessa, nullo sive obreptionis sive subreptionis vitio irritatur; idque valet, etiamsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit (can. 1054). Pariter et a fortiori dispensatio valida est, etiamsi unica causa finalis in precibus exposita *cessaverit* ante concessionem vel fulminationem dispensationis. Adhaec cum *nulla* obreptio vel subreptio valori obstat, dispensatio ab impedimento minore etiam tunc valida est, cum aliud impedimentum sive eiusdem sive alterius speciei reticatum fuerit: hinc in casu requiritur tantum dispensatio suppletiva pro alio isto impedimento.

3. Dispensatio ab impedimento consanguinitatis vel affinitatis, concessa in aliquo impedimenti gradu, valet, licet in petitione vel in concessione error circa gradum irrepserit, dummodo gradus revera existens sit inferior, aut licet reticatum fuerit aliud impedimentum eiusdem speciei in aequali vel inferiore gradu (can. 1052).

Coroll. Si dispensatio data est in impedimento maioris gradus et impedimentum sive alterius speciei, sive eiusdem speciei in superiore gradu reticatum fuerit, dispensatio invalida est, et nova *omnium* impedimentorum dispensatio requiritur.

4. Etiamsi de impedimento *maioris gradus* agatur, reticentia veri seu subreptio non obstat valori dispensationis, dummodo expressa sint, quae

¹. Instr, p 673 cit.

de stylo Curiae sunt ad validitatem exprimenda; nec obstat expositio falsi seu obreptio, dummodo vel unica causa proposita vel ex pluribus proposita una saltem motiva vera sit (can. 42). In dubio, utrum causa falso allegata motiva an impulsiva, item utrum causa motiva vera an falsa sit, standum est pro valore dispensationis (S. Alf. VI. 1133). Denique, ut dictum est sub 2, dispensatio a *minore* impedimento valet, etsi unica causa motiva in precibus exposita falsa sit.

5. Dispensatio in impedimento occulto irrita est, si impedimentum non est occultum, excepta dispensatione in impedimento gradus minoris.

Nota. Ut dispensatio valida sit, sufficit ut ea. quae ad valorem exprimenda sunt, adsint: in rescriptis sine exsecutore, tempore quo rescriptum datum est; in ceteris rescriptis, tempore executionis (can. 41).

III. Detecto vitio dispensationis, petantur, si obtineri possint, litterae 824 *Perinde valere*, i. e. litterae, quibus sanatur vitium et declaratur, litteras dispensationis valere perinde ac si ab initio fuissent validae. Dixi « si obtineri possint »; quocirca advertas, eiusmodi litteras non concedi, si causa finalis falso allegata est, nisi et causa falsa et ea quae vere existit in eundem finem tendant. Secus requiritur simpliciter nova dispensatio. Ceterum quoad petitionem litterarum *Perinde valere* observes:

1. In petitione: i° prior supplica quoad substantiam vel integre repetitur, addita quoque substantia prioris gratiae; 2° causa nullitatis indicatur addendo, si forte matrimonium interim initum fuerit; 3° impetretur convalidatio dispensationis, et nova dispensatio, si aliud impedimentum additum sit.

2. Petitio fieri debet pro foro externo vel pro interno vel pro utroque foro, prout sequitur:

a) Etiam si prior dispensatio petita fuerit pro *solo foro externo*, sed vitium pertinet ad forum internum, convalidatio in foro interno petatur, eo quidem modo quo petitio fit, si matrimonio obstat impedimentum publicum et occultum (n. 817).

b) Si prior dispensatio petita est pro *solo foro interno*: i° si vitium ad idem forum pertinet, convalidatio pro eodem foro interno petatur; 2° si vitium pertinet ad forum externum, dispensatio pro hoc eodem foro, convalidatio autem dispensationis obtentae pro foro interno petatur.

c) Si prior dispensatio petita est pro *utroque foro*, vitium publicum pro utroque foro, occultum pro solo interno sanari debet.

3. *Episcopus* nequit concedere litteras *Perinde valere* pro convalidanda dispensatione a § *S'ede* concessa, etiam si ipsemet dispensationem concedere potuisset (cfr. can. 1050). Excipe: i° quando et quatenus indultum speciale receperit; 2° casum urgentis necessitatis, ita ut ad S. Sedem recurri nequeat (cfr. can. 1045, § i, can. 81).

IV. Si litterae *Perinde valere* invalidae sunt, peti debent litterae *Perinde valere super alio perinde valere*.

Monitum.

Cone Trid. ita: «In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa et gratis concedatur. > Porro quamvis haec praxis mitigata sit, sunt tamen dispensationes vulnera ecclesiasticae disciplinae inflictæ' Hinc parochus et confessarius servant haec Cone. Prov. Ultrai: Caveant in primis ne ad matrimonia inter impeditos ipsi ansam praebeant, dispensationem petendi consilium ac spem illam obtinendi nimis facile suggerentes. '

Articulus IV.

De executione dispensationis.

825 Dispensationes concedi possunt sive in forma gratiosa, sive in forma commissoria. Dicitur concedi in *forma gratiosa*, quando superior, ad quem supplica directa est, ipsemet dispensationem concedit seu oratoribus applicat; hinc eiusmodi concessio fit sine exsecutore, atque effectum habet a momento quo datae sunt litterae (can. 38). Dispensatio dicitur concedi in *forma commissoria*, quando superior alteri committit executionem dispensationis. Persona, cui executio committitur, dicitur *exsecutor*, totum negotium ab ipso implendum *executio*, pars negotii, quae in applicatione dispensationis consistit, *fulminatio* vocatur. Quoad executionem valent haec:

I. *Exsecutor dispensationis* invalide munere suo fungitur, antequam litteras receperit earumque authenticitatem et integritatem recognoverit, nisi praevia earundem notitia ad eum fuerit auctoritate rescribentis transmissa (can. 53). Praeterea advertas:

1. Dispensationum exsecutor potest alium pro suo prudenti arbitrio sibi substituere, nisi substitutio prohibita fuerit, aut substituti persona praefinita (can. 57, § 1).

2. Dispensationes quaelibet executioni mandari possunt etiam ab exsecutoris successore in dignitate vel officio, nisi fuerit electa industria personae (can. 58).

3. Per Apostolicae Sedis aut dioecesis vacationem nulla eiusdem Sedis Apostolicae aut Ordinarii dispensatio perimitur (can. 61).

4. Ordinarius oratorum, cui dispensatio super publico impedimento commissa est, dispensationem exsequatur, etiamsi sponsi ante dispensationis executionem in aliam dioecesim discesserint, non amplius rever-

' Sess. 24 de ref. matrim. c. 5.
19 Febr. 1809 ----- . P. 179.

Cfr. resc. Pii VII ad Epos Galliae,

suri, monito tamen Ordinario loci in quo matrimonium contrahere cupiant (can. 1055).

II. Si in dispensationis rescripto committatur *merum exsecutionis ministerium*, exsecutio rescripti denegari non potest, nisi aut manifeste pateat rescriptum vitio subreptionis aut obreptionis nullum esse, aut in rescripto apponantur conditiones quas exsecutori constet non esse impletas, aut qui rescriptum impetravit adeo, iudicio exsecutoris, videatur indignus ut aliorum offensionis futura sit gratiae concessio; quod ultimum si accadat, exsecutor, intermissa exsecutione, statim ea de re certiore faciat rescribentem (can. 54, § 1). Quod si in dispensationis rescripto *concessio gratiae* exsecutori committatur, ipsius est pro suo prudenti arbitrio et conscientia gratiam concedere vel denegare (can. 54, §2).

III. *Exsecutio dispensationis* complectitur verificationem precum, 826 clausulas implendas, et alia quaedam servanda.

1. *Verificatio precum*; haec consistit in eo quod exsecutor indagat, utrum necne contenta in rescripto dispensationis convenient casui, prout tempore exsecutionis sese habet (can. 38), et quidem eatenus convenient, quatenus illud ad valorem rescripti requiratur. Quatenus autem requiratur ad valorem rescripti, patet ex dictis n. 823. Verbo: Ad valorem sufficit veritas eorum, quae ad validitatem exprimenda erant. Ceterum advertas :

a) Verificatio ad *solam liceitatem* requiritur; quin etiam non urget, si, ut fit, iam antea locum habuit, et exsecutor certus est de rebus non mutatis: in casu sufficit indagare, num tenor rescripti respondeat expositis in supplica.¹

b) Verificatio instituitur: *pro foro externo*, v. g. interrogando oratores et testes, consulendo libros paroeciales etc; *pro foro interno*, interrogando poenitentem. Verificatio pro foro externo etiam per alium institui potest.

2. *Clausulae implendae*; praecipuae autem clausulae sunt:*

a) *In rescriptis S. Officii*, si dispenset in impedimento disparitatis cultus vel mixtae religionis, apponitur clausula: *dummodo prius regulariter, ad praescriptum can. 1061, § 2 cautum omnino sit conditionibus ab Ecclesia requisitis, et ipse Ordinarius moraliter certus sit easdem impletum iri, scilicet ex parte coniugis non catholici de amovendo a parte catholica perversionis periculo, et ab utroque nupturiente de universa*

*. Cfr. S. Poenit. 27 April. 1886; S. Off. 28 Aug. 1895.
Damen II, n. 802 sq.

s. Cfr. Aertnys-

prole utriusque sexus in catholicae religionis sanctitate omnino baptizanda et educanda; quae clausula essentialis est. Clausula de obligatione monendi nupturientes, se ministrum quoque acatholicum ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum adire non posse, iam non est essentialis, sed praeceptiva tantum.

b) *In rescriptis Congr. de disc. Sacr.:*

a) *Si vera sint exposita.* Haec clausula catenas essentialis est, quatenus requiritur veritas eorum, quae ad valorem exprimenda erant (n. 823).

β) *Servatis canonicis praescriptionibus;* quae clausula essentialis vel mere praeceptiva est, prout ipsae praescriptiones essentielles vel praeceptivae sunt, secundum dicta et dicenda.

γ) *Dummodo nullum scandalum intercedat;* clausula non videtur essentialis esse. Porro occasio continua, removeatur per separationem, si est voluntaria; si necessaria est, reddatur remota.¹

δ) *Imposita oratoribus salutari poenitentia;* clausula mere praeceptiva.

τ) *Dummodo nullum subsit dubium quod coniux posset esse proles ab allero contrahentium genita;* clausula essentialis, et in dispensatione in impedimento publicae honestatis subintellecta, si non exprimatur (cfr. can. 1076, § 3)/

c) *In rescriptis S. Poenitentiariae:*

α) *judita prius eius confessione vel in sacramentali confessione tantum.* Haec clausula importat, ad valorem requiri, ut confessio sacramentalis instituat, atque in confessione dispensatio fulminetur. Attamen dispensatio non est invalida eo quod confessio sacrilega vel invalida est; neque *absolutio* requiritur' (S. Alf., II43).

β) *Dummodo impedimentum occultum sit;* clausula essentialis.

γ) *Dummodo super publico impedimento dispensationis litterae obtentae fuerint et nullitas earum ex praemissis proveniens occulta remaneat* (scilicet usque ad nuptias). Clausula essentialis est, atque apponitur, quando impedimentum publicum concurrit cum occulto.

δ) *Iniuncta gravi (vel longa vel perpetua) poenitentia salutari.* Clausula mere praeceptiva; intelligitur autem poenitentia distincta a sacramentali. Poenitentia longa est v. g. poenitentia unius anni; *perpetua* totam vitam respicit (S. Alf. VI, 1143).

♦ In praefiniendae poenitentiae qualitate, gravitate, duratione etc., neque severitatis neque humanitatis limites excedat rationemque habeat conditionis, aetatis, infirmitatis, officii, sexus etc. eorum quibus poena irroganda iniungitur. > 4 Si poenitens poenitentiam non acceptet, impetretur commutatio; et si illud praevideatur, id in supplica manifestetur.

S. Poenit. 27 April. 1886. 3 Cfr. P. C. 2-3 Iun. 1918 (A. A. S. 1918, p. 346). — ' S. C. de Prop. Fid. 6 Ian. 1797 (collect, η. 633); 18 Dec. 1878; S. Poenit. 19 Maii, 1834; 4 Ian. 1839. -----4. S. Poenit. 8 April. 1890.

t) *Jniunctis aliis, quae de iure imungenda sunt*, i. e. secundum Theologiae moralis principia, puta scandalum removendum, restitutionem faciendam etc. Haec clausula pariter mere praeceptiva est.

3. *Aliaque quaedam servanda*, a) Absolutio praevia a censuris non requiritur ad *valorem* dispensationis, nisi quis censuratus sit per sententiam declaratoriam vel condemnatoriam latam (can. 36, § 2); neque patet, eam ad liceitatem requiri. Si sententia intercesserit, censuratus nequit valide dispensationem recipere, nisi in rescripto pontificio de censura mentio fiat (can. 2265, § 2; 2275, n. 3 et 2283). Ceterum casu, quo absolutio a censura locum habet, sufficit forma consueta absolven- di a censuris et peccatis, i. e. ea quae in iudicio sacramentali adhibetur. Si absolutio a peccatis dari nequeat (puta quia poenitens indispositus est), omissa absolutione a peccatis, sola absolutio a censuris praemittitur.

Nota. In facultate dispensandi includitur etiam potestas absolvendi a poenis ecclesiasticis, si quae forte obstant, sed ad effectum dumtaxat dispensationis consequendae (can. 66, § 3; n. 809).

b) Exsecutor ipsam fulminationem pro *foro externo* debet *scripto* perficere (can. 56); item praestat eam ita perficere, si fulminatio in *foro interno non-sacramentali fiat*. In *foro interno sacramentali* fiat *viva voce* et *in personam praesentem*. Fit autem in unam tantum personam, si impedimentum unam solum partem afficit, puta votum; si impedimentum utrique parti commune est, fiat in utramque partem, sive idem sive diversus confessarius ab oratoribus eligitur.¹ Si diversus confessarius eligitur, « prior confessarius post dispensationem uni ad formam litterarum concessam, debet litteras S. Poenitentiariae (clausas) poenitenti tradere, ut per illum alteri parti tradantur, quae similiter easdem litteras secum exequi faciat per alium confessarium, cuius erit in huiusmodi casu, confecto negotio, litteras lacerare.»² Attamen etiam in hac hypothesis fulminatio in alteram partem ad solam liceitatem requiritur.³ et ob gravem causam, puta quia altera pars confiteri renuit, omitti potest.⁴

Forma determinata, qua fulminatio fiat, non requiritur. Si quis tamen ex potestate a Sede Apostolica delegata dispensationem concedat, expressam pontificii indulti mentionem faciat (can. 1057).

c) Post fulminatam dispensationem, si in documento de legitimatione mentio fiat, sequitur legitimatio prolis; quae quavis forma fieri potest. Convenienter adhibetur pro fulminatione et legitimatione una ex hisce, desumptis ex Bened., XIV.¹

¹S. Poenit. 15 Nov. 1778. — ²Resp. S. Poenit. cit. — ³Tnstit. eccl. 87, n. 81.

Pro matrimonio contrahendo: Post formam consuetam absolutionis, confessarius ita prosequi potest: «Et insuper Auctoritate Apostolica (aut: Remi Episcopi N.) mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento (*quod hic exprimit*, c. g. secundi gradus affinitatis), ut, praefato impedimento non obstante, cum muliere, cui nubere intendis, Matrimonium publice, servata forma ecclesiastica contrahere, consummare ac in eo remanere licite valeas; et eadem Auctoritate Apostolica prolem susceptam (si qua sit) et suscipiendam exinde legitimam nuncio. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen ».

Pro matrimonio contracto convalidando (n. 829 sq.): « Insuper Auctoritate Apostolica (vel: per Reverendissimum Episcopum N.) mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento..., quo ligatus Matrimonium nulliter contraxisti, ut praefato impedimento non obstante, denuo Matrimonium cum putata tua coniuge, renovato consensu, contrahere, consummare ac in eo remanere licite possis, prolemque susceptam et suscipiendam exinde legitimam nuncio. In nomine », etc.

Pro matrimonio in radice sanando (n. 833): « Insuper Auctoritate Apostolica etc.... Matrimonium a te cum N. contractum in radice eius sano, prolemque susceptam et suscipiendam exinde legitimam nuncio. In nomine », etc.

d) Post fulminationem peractam haec servantur:

a) Rescripta dispensationum pro foro externo concessa in archivio dioecesano (cfr. can. 375, § 1), litterae exsecutoriae in paroeciali deponantur.

β) Nisi aliud ferat S. Poenitentiariae rescriptum, dispensatio in foro interno non sacramentali concessa super impedimento occulto, adnotetur in libro diligenter in secreto Curiae archivio de quo in can. 379 asservando, nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit; sed necessaria, si dispensatio concessa fuerat tantum in foro interno sacramentali (can. 1047).

γ) Rescripta, quibus dispensatio pro foro interno sacramentali concessa est, lanianda vel comburenda sunt, idque secundum rescripta S. Poenitentiariae < sub excommunicatione latae sententiae ». Obligatio saltem infra triduum post dispensationis executionem implenda (S. Alf. VI, 1143). Non tamen prohibetur, quominus confessarius textum transcriptum retineat: quo casu diem et annum omittat.

APPENDICULA I.

De matrimonio invalido.

827 Si quod matrimonium invalidum reperiatur, casui pro adiunctis diversimode consuli debet; nimirum aut partes in bona fide relinquendo, aut permittendo, ut vivant tanquam frater et soror, aut nullitatem matrimonii declarando, aut matrimonium convalidando. Quisnam modus elegi debeat, ex dicendis patebit. Passim vero aut ad declarationem nullitatis matrimonii, aut (atque maxime quidem) ad convalidationem matrimonii recurrendum. Hinc:

Pars 1.

De declaratione nullitatis matrimonii invalidi.

I. Ad declarationem nullitatis matrimonii invalidi regulariter proce- 828
dendum: 1° si convalidatio locum habere nequit, quia impedimentum
non potest auferri; 2° si, omnibus attentis, praestat, partes separari.

II. Iudex competens in hac causa est iudex loci in quo matrimonium
celebratum est, aut in quo pars conventa vel, si una sit acatholica, pars
catholica domicilium vel quasi-domicilium habet (can. 1964). Attamen
etiam ad S. Sedem recurri potest.

1. Tribunal ab Ordinario constituendum constat tribus iudicibus (can.
1576, § 1), quibus adiunguntur < defensor vinculi », ut dicitur, et actua-
rius.

2. Tribunal collegialiter procedere debet, et ad maiorem suffragiorum
partem sententiam ferre (can. 1577, § 1).

3. Si sententia feratur pro nullitate matrimonii, appellatio fiat ad
superius tribunal, diversum pro adiunctis (can. 1986. <coll. can. 1594,
§ i et 2).¹

4. Post secundam sententiam, quae matrimonii nullitatem confir-
maverit, si defensor vinculi in gradu appellationis pro sua conscientia
non crediderit esse appellandum, ius coniugibus est, decem diebus a
sententiae denuntiatione elapsis, novas nuptias contrahendi (can. 1987).

5. Quando sollemnitates recensitae omitti possint, statuit can. 1990:
« Cum ex certo et authentico documento, quod nulli contradictioni vel
exceptioni obnoxium sit, constiterit de existentia impedimenti dispari-
tatis cultus, ordinis, voti sollemnis castitatis, ligaminis, consanguinitatis,
affinitatis aut cognationis spiritualis, simulque pari certitudine appa-
ruerit dispensationem super his impedimentis datam non esse, hisce in
casibus, praetermissis sollemnitatibus hucusque recensitis, poterit Ordi-
narius, citatis partibus, matrimonii nullitatem declarare, cum interventu
tamen defensoris vinculi. » Conferantur tamen canones 1991 et 1992.

6. Matrimonium inter duos catholicos vel inter partem catholicam et
partem acatholicam, sive *mere civiliter* sive *ritu acatholico* contractum,
potest ab Ordinario, vel a parocho, consulto Ordinario, nullum decla-
rari, praemissa sola investigatione, de qua can. 1019 sq.¹

¹. Etiam appellari potest ad S. Rotam (can. 1599, § 1, r°). -----². P. C. 10 Oct.
1919, ad 17 (A. A. S. 1919, p. 479); 23 Mart. 1919 (Arch. f. k. Kirchenr. 1919,
p. 64).

Pars II.

De convalidatione matrimonii invalidi.

829 Convalidatio matrimonii invalidi duplici modo fieri potest, per convalidationem simplicem et per sanationem in radice, ut dicitur; quae in eo praesertim differunt, quod convalidatio simplex contra ac sanatio in radice renovationem consensus, saltem ab una parte praestandam, exigit; ut ex dicendis patebit.

SECTIO I.

Convalidatio simplex.

Convalidationis tres casus distingui possunt pro triplici causa nullitatis matrimonii, scilicet ob impedimentum dirimens, ob defectum consensus, et ob defectum formae juridicae.

CAPUT I.

De convalidatione matrimonii invalidi OB IMPEDIMENTUM DIRIMENS.

- 830 1. Requisita ad convalidationem. Ex can. 1133, § 1, ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum dirimens, requiritur:
1. Ut cesset, vel per dispensationem auferatur impedimentum.
 2. Ut consensum renovet saltem pars impedimenti conscia. Porro:
 - a) Renovatio consensus iure ecclesiastico requiritur ad validitatem, etiamsi initio utraque pars consensum praestiterit nec postea revocaverit (can. 1133, § 2).
 - b) Renovatio consensus *solo* iure ecclesiastico, non autem iure naturae requiritur; quod patet tam ex praxi Ecclesiae aliquando renovationem consensus remittendi, quam ex eo quod consensus matrimonialis praestitus et perdurans per se eo ipso, quod impedimentum seu obex removetur, efficax evadere debet.

Aliqui excipiunt matrimonium seu consensum matrimonialem, cui obstabat impedimentum *iuris naturalis* vel *divini*, censentque eiusmodi matrimonium non posse convalidari *nisi novo ulnnsque frartis consensu*. At primum omnis ratio intrinseca praedictam exceptionem admittendi deest. Deinde S. Poenit. in *Pa riensi*, 25 April. 1895, matrimonium, cui obstabat impedimentum iuris naturalis,

’. Notes, matrimonia, si quae nulla sint ex capite impedimentorum, a novo Codice abrogatorum, nullatenus ipsa promulgatione Codicis esse convalidata. Ita P C 2-3 lun 1918, IV, 7 (A A S. 1918, p. 346). ’ Cessare possunt impedimenta aetatis, raptus, vinculi, disparitatis cultus.

post cessationem impedimenti in radice sanavit. Petitur tamen difficultas <x eo quod S. Off. 2 Mart. 1904 edixit «Matrimonium contractum cum impedimento iuris naturalis vel divini, non posse sanari in radice > Sed responderi potest, illud ex mente S. Officii cateuus fieri non posse, quatenus Ecclesia nequit eiusmodi impedimentum auferre; quae ablatio est conditio similis qua sanatio locum habere nequit. Ceterum </> *facio*, si matrimonium contractum fuerit cum impedimento iuris naturalis vel divini, etiamsi postea impedimentum cessaverit, Ecclesia consensus renovationem non remittit, in a momento quidem cessationis impedimenti (can. 1139, § 2).

c) Renovatio consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium quod constet ab initio nullum fuisse (can. 1134). Itaque requiritur actus voluntatis novus, isque independens a priori consensu a v. non mere confirmatorius consensus prioris, sed positus cum notitia nullitatis matrimonii.

11. Forma servanda. | Si impedimentum sit *publicum*, consensus ab utraque parte renovandus est forma iure praescripta (can. 1135. § 1). Si una pars denegat renovationem *in forma praescripta*, petatur dispensatio a forma; si una pars denegat ipsam renovationem consensus, petatur. aut ut una tantum pars debeat renovare consensum, aut ut concedatur sanatio in radice. In singulis tamen casibus removeatur scandalum, divulgando convalidationem matrimonii.

2. Si sit *occultum* et *utriusque parti notum*, satis est, ut consensus ab utraque parte renovetur privatim et secreto (can. 1135. § 2). Si una pars denegat renovationem consensus, petatur aut ut una tantum pars debeat renovare consensum, aut ut concedatur sanatio in radice.

3. Si sit *occultum* et *uni parti ignotum*, satis est, ut sola pars impedimenti conscia consensum privatim et secreto renovet, dummodo altera in consensu praestito perseveret (can. 1135. § 3). Porro, ut habet can. 1139, etsi matrimonium invalide ratione impedimenti initum fuerit, consensus praestitus praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit.

CAPUT II.

DE CONVALIDATIONE MATRIMONII INVALIDI OB DEFECTUM CONSENSUS

Praenot. Huc pertinent matrimonia nulla ob defectum discretionis, errorem, metum, fictionem, conditionem repugnantem substantiae matrimonii.

I. Requisita ad convalidationem. Matrimonium irritum ob defectum consensus convalidatur, si pars quae non consenserat, iam consentiat,

dummodo consensus ab altera parte praestitus perseveret (can. 1136, § 1). In casu non requiritur, ut pars quae consenserit, consensum *renovet*, quia ad contractum sufficit, ut consensus utriusque moraliter coexistat: quod obtinet, si consensus unius perseverat, donec alter consensum praestiterit (S. Thom. Suppi, q. 47, a. 4, ad 2; S. Alf. VI, 1114).

II. Forma servanda. Ex can. 1136, § 2 et 3 :

1. Si defectus consensus fuerit *mere internus*, satis est, ut pars quae non consenserat, interius consentiat.

2. Si fuerit *etiam externus*, necesse est consensum etiam exterius manifestare, atque quidem hoc modo:

a) Si defectus fuerit *secretus*, sufficit consensum privato et secreto, i. e. inter solas partes, manifestare.

b) Si defectus fuerit *publicus*, consensus manifestari debet forma iure praescripta. Si in casu pars, quae non consensit, renuit manifestare consensum *forma iure praescripta*, petatur dispensatio a forma, et scandalum dimoveatur divulgando matrimonii convalidationem.

CAPUT III.

De convalidatione matrimonii invalidi ob defectum formae.

832 *Praen.* Huc pertinent v. g. matrimonia mere civiliter inita ab eis, qui ad formam ecclesiasticam tenentur. Porro:

Matrimonium nullum ob defectum formae, ut validum fiat, contrahi denuo debet legitima forma (can. 1137); atque quidem, quoad liceitatem, publice vel occulte, prout nullitas publica vel occulta est.

Si nullitas *publica* est, et utraque vel alterutra pars renuit *publice* seu in fax:ie Ecclesiae renovare consensum, ab Ordinario permitti potest, ut matrimonium v. g. in domo parochi coram solo paracho et testibus contrahatur; scandalum autem removeatur divulgando convalidationem matrimonii.

Si *una pars* renuit consensum renovare *legitima forma*, petatur dispensatio a forma.

Si una pars renuit *consensum renovare*, petatur sanatio in radice. In omni autem casu scandalum, si adsit, dimoveatur, convalidationem matrimonii divulgando.

Si *utraque* pars renuit renovare consensum vel eum renovare legitima forma, Ecclesia sanationem in radice non concedit.

Nota. Quoad supplicam pro convalidatione matrimonii conficiendam, vide n. 822. Commodi gratia sequuntur:

Formulae supplicarum.

I.

(Pro foro externo).

Beatissime Pater.

(Excellentia Reverendissima).¹

Petrus N. dioecesis N. et Anna N. paroeciana mea in forma iure praescripta matrimonium inierunt. Postea innotuit impedimentum publicum affinitatis in secundo gradu lineae collateralis. Humiliter postulant dispensationem, ut convalidetur matrimonium invalide contractum (Prole nata vel concepta, addatur Impetrant quoque prolis legitimationem).

Et Deus...

N. N. parochus ad.... Dioecesis....

II.

(Pro foro interno).

Eminentissime ac Reverendissime Domine.

Caius et Caia bona fide matrimonium in forma iure praescripta inierunt. Postea vero in foro interno innotuit impedimentum occultum, contractum ex adulterio et promissione sibi invicem facta futuri matrimonii durante matrimonio, quo alterutra (utraque) pars prius ligabatur.

Ut convalidetur matrimonium, cuius nullitas utrique (alterutri) parti nota est, confessarius humiliter postulat, ut impedimentum auferatur.

Eminentia vestra responsum dirigere dignetur ad me infra scriptum confessarium.

SECTIO II.

Sanatio in radice.

I. Notio. « Matrimonii in radice sanatio est eiusdem convalidatio, 833 secum ferens, praeter dispensationem vel cessationem impedimenti, dispensationem a lege de renovando consensu, et retrotractionem per fictionem iuris, circa effectus canonicos, ad praeteritum (can. 1138, § 1). Itaque sanatio in radice tria involvit:

1. Aufert impedimentum, nisi iam cessaverit.

t

2. Dispensat a lege renovandi consensus seu permittit, ut matrimonium convalidetur vi prioris consensus i. e. quamvis *neutra* pars consensum renovet. ' Convalidatio autem fit a momento concessionis gratiae (can. 1138, § 2).

3. Efficit, ut effectus canonici, praesertim legitimitas prolis, matri-

¹. Si Ordinarius dispensare valeat.-----: Sanat igitur radicem i. e. consensum ab initio vitiatum seu ob impedimentum inefficacem.

monio sanato non solum nunc conveniant, sed per fictionem iuris ita ei attribuantur, ac si matrimonium iam in praeterito validum fuisset; immo retractio.... intelligitur facta ad matrimonii initium, nisi aliud expresse caveatur (can. 1138, § 2).

Differt igitur sanatio in radice a convalidatione simplici: i° quod ista a *neutra* parte consensus renovationem exigit; haec autem requirit, ut consensus *saltem ab una parte* renovetur; 2° ista effectus canonicos matrimonio sanato ita attribuit, ac si iam antea ei annexi fuissent; haec autem ea efficacia destituitur.

Nota. Dispensatio a lege de renovando consensu concedi etiam potest vel una tantum vel utraque parte inscia (can. 1138, § 3).

II. Possibilitas sanationis in radice. Quodlibet matrimonium initum cum utriusque partis consensu naturaliter sufficiente, sed iuridice inefficaci ob dirimens impedimentum iuris ecclesiastici vel ob defectum legitimae formae, potest in radice sanari, dummodo consensus perseveret (can. 1139, § 1). Idem dicendum de matrimonio invalido ob impedimentum dirimens iuris naturalis vel divini (n. 830). At matrimonium contractum cum impedimento iuris naturalis vel divini, etiamsi postea impedimentum cessaverit, Ecclesia non sanat in radice, ne a momento quidem cessationis impedimenti (can. 1138, § 2).

III. Requisita ut matrimonium possit in radice sanari. Requiritur ad valorem:

1. *Ut utraque pars consensum eumque vere matrimonialem praestiterit* (can. 1140, § 1). Itaque non sufficit consensus *mere fornicarius*, neque matrimonium civile, *si pro mera caeremonia civili*, non autem *qua matrimonium* initum fuerit. Quodsi consensus ab initio quidem defuerit, sed postea praestitus fuerit, sanatio concedi potest a momento praestiti consensus (can. 1140, § 2).

2. *Ut utraque pars in consensu perseveret seu ut neutra pars cum revocaverit* (can. 1140, § 1). Quod autem una vel utraque pars revocaret consensum, si nullitatem matrimonii nosceret, nondum est revocatio; immo ne separatio a toro et mensa quidem necessario revocationem involvit. ¹

IV. Subiectum potestatis sanandi in radice. Sanatio in radice concedi unice potest ab Apostolica Sede (can. 1141). Sedes autem Apostolica eam concedit per S. Off., vel Congr. de disc. Sacr. vel per S. Poenitentiariam. prout fert casus (n. 803). Attamen etiam aliis indulta

¹. Quaerunt aliqui, num consensus datus a compote mentis perseveret, postquam consentiens in perpetuam amentiam inciderit. Porro negandum videtur, quia consensus in eiusmodi persona videtur *deficere*, ut in mortuo (cf. can. 1089. § 3).

specialia concedi solent¹; potestas vero *dispensandi* in aliquo impedimento non importat potestatem sanandi in radice.

V. *Petitio sanationis in radice.* Petenda est, si ex una parte convalidationi alicuius matrimonii omnino consulendum videtur, ex altera autem parte a convalidatione simplici abstinendum est. Petatur igitur: i° si in aliquo loco multa matrimonia invalide inita fuerunt, ita ut renovatio consensus multis incommodis obnoxia foret; 2° si quae ad convalidationem simplicem requiruntur, defutura esse praevidentur, puta si pars, quae secundum leges convalidationis simplicis teneatur renovare consensum, vel illum renovare forma legitima, renuat illud peragere, modo altera pars bene disposita sit.

Si utraque pars in bona fide est, et neutra sine incommodo moneri potest, petitio sanationis omitti atque partes in bona fide relinqui possunt, quamquam, si nullitas matrimonii ex culpa aliorum v. g. parochi. Ordinarii provenerit, Ecclesia facile sanationem concedat, ita ut tum expediat eam expetere (cfr. can. 1138, § 3).

Nota. Quoad supplicam pro sanatione in radice conficiendam vide n. 822. Commodi gratia sequuntur:

Formulae supplicaram.

I.

(Pro foro externo).

Beatissime Pater.

Petrus N., dioecesis N. et Anna N. paroeciana mea bona fide in forma iure praescripta matrimonium inierunt. Postea detectum est atque utrique parti innotuit impedimentum publicum consanguinitatis in tertio gradu lineae collateralis. Utriusque consensus perdurat. Cum vero vir renuat renovare consensum in forma iure praescripta, mulier humiliter expostulat sanationem in radice. (Prole nata vel concepta, addatur: et prolis susceptae legitimationem).

Et Deus...

N. N. parochus ad... Dioecesis...

II.

(Pro foro interno).

Beatissime Pater.

Caius et Caia bona fide in forma iure praescripta matrimonium contraxerant. Postea vero in foro interno innotuit impedimentum occultum, contractum ex adulterio et promissione sibi invicem facta futuri matrimonii durante matrimonio, quo alterutra (utraque) pars prius ligabatur. Caia timet, ne Caius, qui impedimentum

¹ Cfr. *Form. II*, minor fac. S. C. de Prop. Fid. η. 15 (Vermeersch, Comment η. 93).

ignorat, consensum renovare, etiam privatim et secreto, renuat. Hinc humiliter postulat, ut Sanctitas Vestra sanationem in radice praesentis matrimonii concedere et responsum ad me infra scriptum confessarium dirigere velit. (Prole nata vel concepta, addatur post verbum *matrimonii*: et prolis susceptae legitimationem).

Et Deus...

SCHOLION I.

De convalidatione matrimonii invalidi inter partem catholicam et partem acatholicam.

834 Supponimus, matrimonium invalidum esse sive ob disparitatem cultus et defectum formae, sive ob solum defectum formae. Iam vero ut eiusmodi matrimonium convalidetur :

I. Primum, positis ponendis, petatur dispensatio sive ab impedimento dirimente disparitatis cultus, sive ab impedimento impediante mixtae religionis. Deinde matrimonium contrahatur legitima forma, atque quidem, quoad liceitatem, publice vel occulte, prout nullitas publica vel occulta est.

Si nullitas publica est, et pars acatholica renuit *publice* renovare consensum, Ordinarius permittere potest, ut matrimonium coram solo parrocho et testibus contrahatur.

Si pars acatholica renuit consensum renovare *legitima forma*, petatur dispensatio a forma.

Si pars acatholica renuit *consensum renovare*, petatur sanatio in radice, si spes sit eam obtinendi, secundum mox dicenda.

II. Dixi, *positis ponendis* petendam esse dispensationem ab impedimento disparitatis cultus vel mixtae religionis. Nam ut dicta dispensatio obtineri possit, et cautiones praestandae sunt, et moralis certitudo de cautionum implemento haberi debet.

Quid vero, si aut pars acatholica renuit praestare cautiones, aut moralis certitudo non habetur de cautionum implemento?

Rcsfi. In casu *dispensatio* (ordinaria) exclusa est; atque etiam in periculo mortis exclusa videtur; hinc recurrendum ad *sanationem in radice*, si spes sit eam obtinendi, a. v. si moraliter certum sit, partem acatholicam universae prolis tam natae quam nasciturae catholicam educationem non esse impedituram. Etenim, quamvis sanatio in radice expectari possit, etiamsi pars acatholica cautiones praestare renuat, tamen, deficiente praedicta morali certitudine, sanatio in radice expectari nequit.

Quid igitur, si ista etiam moralis certitudo deficiat?

Resp. l. Extra periculum mortis, causa desperata est.

1. Cfr. can. 1043, 1061; item quae notavimus p. 605. ----- : S. Off. T2 April. 1899 (Collect, n. 2042); 22 Dec. 1916 (A. A. S. 1917, P. 13). ----- ' S. Off. i lui. 1930 (apud Ned. Kath. Stemmen. 1931, p. 168; 1932, p. 68). Patet praeterea

*Resp. 2. hi periculo inoris dispensatio et sanatio in radice pariter exclusae videntur, * non autem recursus ad episcopiam; nimirum si pars catholica promittat, se pro viribus catholicae educationi universae prolis esse provisuram, ad matrimonium convalidandum procedatur, renovato saltem consensu partis catholicae (cfr S. Alf. VI, 613).*

SCHOLION II.

De inscriptione matrimonii convalidati.

Inscriptio matrimonii convalidati ita fiat:

835

I. Convalidatio in *foro externo* in consueto registro matrimoniorum et in libro baptizatorum annotetur. Si prius matrimonium iam modo sueto inscriptum fuerit, aut de novo annotari potest cum remissione ad prius matrimonium, aut ad marginem prioris inscriptionis omnia notari possunt.

II. Convalidatio in *foro interno* annotetur in registro secreto Cancellariae episcopalis, nisi obstet sigillum sacramentale. Si illud obstet et bonum prolis inscriptionem postulet, cum licentia poenitentis vel poenitentium annotatio locum habeat.

SCHOLION III.

De modo pertractandi casum convalidationis.

Si parochus vel confessarius detegat, matrimonium aliquod certo 836 invalidum esse, ita procedatur:

I. Si *ambo* nullitatis *inscii* sunt, passim ob periculum incontinentiae alteriusve incommodi ad tempus in bona fide relinquantur. Interim, si impedimentum cessavit, vel dispensabile est, procuretur pro adiunctis convalidatio simplex vel sanatio in radice.

II. Si *utraque* pars nullitatis *conscia* est. ita procedatur:

1. Si nullitas *aliis occulta* est, coniuges statim separandi sunt a *toro*. Interim, si impedimentum cessavit vel dispensabile est, quamprimum procuretur convalidatio. Si impedimentum indispensabile est, recuratur ad Ordinarium, qui iudicet. qualis separatio procuranda videatur.

2. Si nullitas *publica* est, coniuges illico separari debent *etiam a coha-*

ex eo quod facultatibus Congr. de Prop. Fid. quoad sanationem in radice matrimonii mixti iam additur clausula: «dummodo moraliter certum sit, partem acatholicam universae prolis tam natae (piam nasciturac catholicam educationem non esse impedituram ».

’. Ceterum quoad sanationem in radice, quae etiam in periculo mortis sine induito speciali concedi nequit, facile occasio responsum tempestive recipiendi deficiet

bitationc: interim recurratur ad Ordinarium sive pro convalidatione, sive pro declaratione nullitatis, si impossibile est vel non expedit convalidationem procurare. Quod coniuges ad tempus separari nolunt, non impedit, Quominus convalidatio obtineri possit.

III. Si *una tantum pars* nullitatis conscia est, altera pars, si sine gravi incommodo fieri possit, monenda, atque coniuges saltem a toro separandi sunt; deinde quamprimum convalidatio procuretur. Si altera pars sine gravi incommodo moneri nequeat, monitio omitti potest, sed redditio debiti usque ad procuratam convalidationem vitari debet, puta iter suscipiendo, sub aliquo praetextu se excusando.

Quid vero, si *sola uxor* novit nullitatem, et ex una parte convalidatio, etiam spectato can. 1045, tempestive obtineri nequit, ex altera autem parte copula sine gravissimo incommodo caveri non potest?

Resp. In casu secundum plures ex epikia censi potest, impedimentum (ecclesiasticum) cessasse, ita ut coniux renovando consensum sive explicite sive exerce (per copulam) matrimonium convalidare et debitum reddere possit. Attamen ad cautelam quantocius ad potestatem competentem recurratur (S Alf. VI. 613).

APPENDICULA II.

De separatione coiiiugum.

837 Separatio coniugum seu divortium distinguitur triplex, scilicet solutio ipsius vinculi seu divortium *plenum* ; separatio a toro et copula, et separatio a toro, mensa et cohabitatione. Posterior divortium *senti-plenum* vocatur.

Pars I.

De divortio pleno.

Quatenus ipsum vinculum matrimoniale solvi possit, diximus n. 720 sq. Duos vero casus l. c. theoretice expositos, praxeos causa magis dilucidabimus. Ecclesia nimirum ex iusta causa solvere potest: i° matrimonium inter baptizatos, non consummatum ; 2° matrimonium inter partem baptizatam et partem non baptizatam ; puta si pars baptizata, reiccta liaeresi vel schismate, vel pars non baptizata per baptismum ad Ecclesiam catholicam convertitur.

SECTIO I.

De solutione matrimonii inter baptizatos, non consummati.

838 I. *Rationes petendi solutionem* matrimonii inter baptizatos, non consummati, sunt v. g. : impotentia dubia vel dubie antecedens, aut dubie

perpetua ac aegre curanda, impotentia superveniens, infirmitas usum matrimonii impediens, error gravis quoad qualitatem personae, post matrimonium detectus, discordiae graves et continuae inter partes, delictum infamans ab una parte perpetratum, maxime si sententia iudicis secuta sit, periculum perversionis, divortium civile, maxime cum novi matrimonii civilis celebratione, nullitas matrimonii probabilis, sed quae satis probari nequit, puta ob metum adhibitum, ob conditionem consensui adiectam, malitiosus discessus

II. *Modus obtinendi solutionem* hisce summatim exhibetur:-5

1. Soli coniuges ius habent petendi dispensationem super matrimonio rato et non consummato (can. 1973).

2. Supplica ad S. Pontificem dirigenda transmittatur ad Congr. de disc. Sacram.; dirigatur autem mediante Ordinario proprio.

3. Ordinarius nequit processum instruere nisi Sedes Apostolica facultatem ei fecerit (can. 1963. § 1).

4. Ordinarius curabit tribunal, cum primum poterit, constituere, ad id adhibendo ministros in sua Curia constitutos, aut alios etiam. Non requiritur tribunal collegiale trium iudicum; requiruntur vero iudex instructor, defensor vinculi et actuarius.

5. Tribunal maxime inquirat: i^o in causas legitimas dispensationis; 20 in non-consummationem matrimonii.

6. Processu finito, acta omnia una cum voto Episcopi et defensoris vinculi ad Congregationem transmittantur, atque sententia ipsius S. Pontificis exspectetur.

SECTIO II.

De solutione matrimonii inter partem baptizatam et partem non baptizatam.

I. Supplica ad S. Pontificem dirigenda, transmittatur ad S. Off., cui 839 haec causa commissa est.

II. Conditiones requisitae, ut matrimonium inter partem baptizatam et partem non baptizatam solvatur, sunt:

i. Si pars *non baptizata* cupit ad Ecclesiam catholicam converti, prius baptizetur, ut iurisdictioni Ecclesiae subiciatur. Praeterea requiritur, ut post baptismum receptum copulam non habuerit cum comparte; secus enim haberetur matrimonium post utriusque partis baptismum consummatum, quod ab Ecclesia solvi nequit. Adhaec postulatur argumentum

‘ De Smet, o. c. n. 330; Vlatning, o. c. II, n. 606. ----- ’. Dccr. Congr. de disc. Sacr. d. d. 7 Maii 1923 regulas servandas statuit (A. A. S. 1923, p. 389-436)

juridicum, quo probetur, baptismum antea nullatenus vel invalide collatum esse.

2. Si pars *baptisata* ad Ecclesiam vult converti, prius de facto ad eam converti debet.

3. Denique alia supplicae inserenda sunt, quae quidem ab eo, cui haec res committitur, indagabuntur et inserentur.

Pars II.

De divortio semi-pleno.

Divortium semiplenum seu separationem a toro, mensa et cohabitatione per se illicitum, ob iustam vero causam licitum esse, hisce docet can. 1128: « Coniuges servare debent vitae conjugalis communionem, nisi iusta causa eos excuset ». Ex causis autem iustis, ob quas licet instituere vel petere divortium semiplenum, aliae conferunt ius perpetuae separationis, aliae per se ius separationis temporaneae tantum. Singulas utriusque speciei causas expendemus.

840 I. Causae separationis perpetuae sunt adulterium, et consensus mutuus coniugum in conversionem ad statum perfectiorem.

1. *Adulterium coniparti innocenti praebet ius separationis perpetuae.* Patet ex S. Scriptura, † quae, exclusa solutione vinculi, (n. 720) separationem perpetuam indigitat. Patet praeterea ex Traditione, atque ex eo quod quis frustra postulat sibi fidem servari ab eo, cui fidem a se praestitam servare recusat. Hinc can. 1129, § 1: «Propter coniugis adulterium, alter coniux. manente vinculo, ius habet solvendi, etiam in perpetuum, vitae communionem, nisi in crimen consenserit, aut eidem causam dederit, vel illud expresse aut tacite condonaverit, vel ipse quoque idem crimen commiserit. » (S. Thom. Suppi q. 62, a. 1 ; S. Alf. VI, 960). Adulterium autem debet esse: consummatum, formale, moraliter certum, non approbatum, non compensatum, non condonatum. Dicitur:

a) *Consummatum* per copulam de se aptam ad generationem, non mere inchoatum per oscula, tactus, amplexus etc. ; neque, cum hic attendatur *carnis unio* cum tertio, sufficit merus concubitus seu unio corporum vel copula onanistica.

b) *Formale*, non ex oppressione vel bona fide commissum (S. Thom. Suppi, q. 62, a. 1 ; S. Alf. VI. 960; Horn. Ap. tr. 18. n. 95).

c) *Certum moraliter*. Eiusmodi autem certitudo etiam exoriri potest

†. Matth V, 32; XIX, 9; Marc X, n; Luc. XVI, 18; 1 Cor. VI, 11-12. -----

*. Conferantur Dogmatici-----' Reg. iur. 75 in VI"

cx indiciis, coniecturis et praesumptionibus vehementibus (S. Alf. VI, 961 ; Hom. Ap. tr. 18, n. 93),

d) *Non approbatum*, i. e. requiritur, ut alter non consenserit in adulterium neque directe causam ei dederit : non autem ut neque causam indirectam ei praebuerit, puta debitum negando, compartem male tractando (S. Thom. Suppi, q. 62, a. 1 ; S. Alf. VI, 966).

c) *Non compensatum* per adulterium, ab altera parte commissum ante sententiam divortii a Indice ecclesiastico prolatam. Non refert quod unus pluries quam alius adulteravit, vel unius crimen occultum, alterius publicum est. Quodsi tamen post adulterium ab utroque commissum, unus resipiscit, alter vero in adulterio pergit, emendatus satis probabiliter potest instituere divortium (S. Alf. l. c.).

f) *Non condonatum* sive expresse sive tacite. « Tacita condonatio habetur, si coniux innocens, postquam de crimine adulterii certior factus est, cum altero coniuge sponte, maritali affectu, conversatus fuerit; praesumitur vero, nisi sex intra menses coniugem adulterum expulerit vel dereliquerit, aut legitimam accusationem fecerit» (can. 1129, § 2).

Adulterio aequiparantur *sodomia cum tertio* et *bestialitas*, quia habetur, quod hic attenditur, scilicet carnis unio *cum tertio*. Secus dicendum de sodomia patrata cum comparte (S. Thom. q. 62, a. 1. ad 4; S. Alf. VI, q. 2, qu. 2°).

Cor. I. Coniux innocens per se *iuri tenetur* instituere divortium ; per accidens potest teneri sive ob spem emendandi reum, sive oli vitandum scandalum oriundum ex eo, quod quis videretur consentire adulteriis continuatis compartis. Praeterea tamen vix aderit obligatio, spectatis etiam incommodis secuturis (S. Thom. Suppi, q. 62, a. 2; S. Alf. VI. 963, 964).

Cor. II Pars innocens, sive indicis sententia sive propria auctoritate discesserit, nunquam tenetur adulterum utut emendatum recipere vel ad eum redire (can. 1130), nisi ipsa adulterium committat, antequam sententia divortii a indice ecclesiastico prolata est. hac prolata, obligatio satis probabiliter deest secundum illud « Quod bene semel definitum est... nulla debet iteratione retractari » (S. Alf. VI. 965 ; X⁷ dub. 2; Horn. Ap. tr. 18, n. 96). Attamen laudabile semper est poenitentem in gratiam recipere.

Cor. III Coniux innocens potest partem adulteram admittere aut revocare, nisi ex ipsius consensu ille statum matrimonio contrarium susceperit (can. 1130), scilicet Ordines sacros vel Religionem. Si tamen uxor adultera prudenter timet saevitias, non tenetur redire (S. Alf. VI, 976).

2. *Mutuus consensus* ius perpetuae separationis confert in duplici casu

a) Si una vel utraque pars professionem religiosam perpetuam emit, altera parte consentiente; ut autem professio religiosa valida sit, requiritur dispensatio S. Sedis (can. 542, 1°). Professione religiosa ita

emissa, iam neuter unquam ius habet redeundi ad alterum eumve advocandi.

b) *Si vir SS. Ordines suscipit, uxore consentiente*; ut autem susceptio licita sit, requiritur dispensatio S. Sedis (can. 987, 20). Susceptio Ordinis sine consensu coniugis pariter illicita est; ita quidem, ut vir cogi possit ad redeundum et ad abstinendum ab omnibus actibus Ordinis.

Casibus occurrentibus, S. Sedes potest statuere condiciones, pro altera parte, quae Religionem non ingreditur vel pro uxore, cuius vir SS. Ordines suscipit; ius commune iam nihil praescribit.

841 II. Causae separationis temporaneae. 1. Causae huius generis comprehenduntur can. 1131, § i: Si alter coniux sectae acatholicae nomen dederit; si prolem acatholice educaverit; si vitam criminosam et ignominiosam ducat; si grave seu animae seu corporis periculum alteri facessat; si saevitiis vitam communem nimis difficilem reddat, haec aliaque id genus, sunt pro altero coniuge totidem legitimae causae discendendi. Dicitur:

a) *Si sectae acatholicae nomen dederit*. Requiritur igitur, ut sectae sive infidelium sive haereticae sive schismaticae formaliter aggregatus sit, idque post matrimonium initum.

b) *Si prolem acatholice educaverit*.

c) *Si vitam criminosam et ignominiosam ducat*; ut si latronum globo se adiungat.

d) *Si grave seu animae seu corporis periculum alteri facessat*. *Periculum animae*, v. g. si sollicitet ad haeresim, veneficium, etc. Adde, si vir alios in domum introducat cum periculo quod tentent ad adulterium. Vel si velit exercere sodomiam cum uxore, etsi ipsa consentire renuerit (S. Alf. VI, 973). *Periculum corporis*, quo spectat v. g. morbus contagiosus compartis, nisi — quod hodiedum facilius locum habet — periculum alio modo amoveri possit (S. Alf. VI, 973).

e) *Si saevitiis vitam communem nimis difficilem reddat*, v. g. consortem crudeliter tractando. Sola autem verberatio, nisi gravis sit et pluries accidat, passim apud plebeios non censetur iusta causa recedendi. Ceterum sufficit, ut grave malum prudenter timeatur (S. Alf. VI, 970, 971, qu. 30). Huc etiam referri possunt *amentia*, ex qua comparti periculum imminet; item *valde molesta cohabitatio*, scii, ob gravia et frequentia convicia vel rixas, maxime si iustum timorem maioris mali ingerunt. Hic tamen, pariter ac dictum est de saevitia, conditio personarum attendatur (S. Alf. VI, 971, qu. 30).

f) *Aliaque id genus*, v. g. malitiosa compartis desertio.

2. Omnes hae causae per se tantum praebent ius separationis *tempo-*

raneae. Quare can. 1131, § 2: In omnibus his casibus, causa separationis cessante, vitae consuetudo restauranda est; sed si separatio ab Ordinario pronuntiata fuerit ad certum incertumve tempus, coniux innocens ad id non obligatur, nisi ex decreto Ordinarii vel exacto tempore.

111. Auctoritas, qua separatio instituenda est. 1. *Adulterium*, modo 842 certum sit, confert ius propria auctoritate separationem instituendi (cfr. can. 1129 § i, 1130). Attamen scandali vitandi causa passim iudicis ecclesiastici auctoritas invocanda est, nisi adulterium sit iure vel facto notorium, quamvis etiam tum passim expediat interventum iudicis ecclesiastici petere. Idque eo magis suadendum, quod, adulterio nec notorio nec legitime probato, iudex coniuges ad cohabitationem potest compellere; iudici autem obtemperandum, non tamen comparti adulterae debitum reddendum (S. Alf. VI, 968).

2. *Mutuus consensus* requirit interventum Auctoritatis ecclesiasticae, ut dictum est n. 840.

3. *Aliae causae* exigunt auctoritatem Ordinarii loci, nisi de eis certo constet *et* periculum sit in mora; quo casu separatio propria auctoritate institui potest (can. 1131, § 1).

Denique *separatio a solo toro* fieri potest aut *mutuo consensu*, secundum haec Apostoli: «Nolite fraudare invicem nisi forte ex consensu et ad tempus, ut vacetis orationi»¹ aut. si iusta causa exsistat, v. g. morbus contagiosus, *propria unius coniugis auctoritate*. Idem dicendum de separatione non diuturna a toro et cohabitatione, puta ad iter instituendum.

Nota i Iudex ecclesiasticus in causis separationis, de quibus can. 1131, § 1, procedere potest sine processu iudiciali, etiam in secundo gradu seu instantia.

Nota 2. In pluribus dioecesibus vicariis foraneis concessa est facultas separationem a toro et cohabitatione ad tempus concedendi.

Nota. 3. Qui indebite propria auctoritate separationem instituerunt, in bona fide relinqui et ad sacramenta admitti possunt, si spes fructus absit, neque scandalum timeatur. Praeterea notes, uxorem a viro *illegitime expulsam* non accenseri eis, qui propria auctoritate separati sunt.

TV. Sequelae separationis legitime institutae. I. Instituta separatione, 843 filii educandi sunt penes coniugem innocentem, et si alter coniugum sit acatholicus, penes coniugem catholicum, nisi in utroque casu Ordinarius pro ipsorum filiorum bono, salva semper eorundem catholica educatione, aliud decreverit (can. 1132).

2. Coniux innocens, separatione perpetua legitime instituta, potest

¹ i Cor. VII, 5.

² P. C. 25 Tui. 1932 (A A S. 1932. n. 284)

cum dispensatione S. Sedis ingredi Religionem vel SS. Ordines suscipere; reus id peragere nequit, nisi alter aut statum iam mutaverit Religionem profitendo vel SS. Ordines suscipiendo, aut expresse consentiat, aut tacite, puta recusando reconciliationem pluries requisitam (S. Alf. VI, 969).

3. Coniuges separati possunt privata auctoritate vitam communem restaurare, idque valet, etiamsi sententia separationis a indicé ecclesiastico lata sit.

844 *Quaer.* 1, num unquam liceat *petere* divortium civile. '

Resp.r. Si matrimonium ex quacumque causa *invalidum*, et talc a competente auctoritate ecclesiastica declaratum est, licet petendo intendere et obtinere libertatem civilem. *

Resp. 2: Si matrimonium *validum* est, positis ponendis, pariter licet, si lex vicens non intendat solutionem vinculi. Si vinculi solutionem intendat, disputatur; sed sententia satis probabilis affirmat, quia petens potest abstrahere ab intentione legislatoris, et utpote catholicus (de eo enim dicimus) censendus est ab ea abstrahere: quo posito, petens, ut statim (licemus, non petit aliquid, quod a indice sine peccato praestari nequit. Dixi *positis ponendis*, i. e. praemissa approbatione competentis auctoritatis ecclesiasticae, quatenus haec secundum dicta n. 842 requiratur. Dixi *potest abstrahere ab intentione legislatoris*, aequae ac abstrahere potest et debet, si agatur de matrimonio invalido.

Quaer 2, num iudex unquam possit sententiam divortii ferre, si agatur de matrimonio valido.

Resp. r: Si lex vinculi solutionem intendat, disputatur; sed sententia satis probabilis affirmat. Etenim iudex potest abstrahere ab intentione legislatoris et, utpote catholicus (nam de eo dicimus) censetur ab ea abstrahere: quo posito, actio eius non est in se mala; neque involvit approbationem (ideoque nec cooperationem formalem) actionis petentium, forte non abstrahentium ab intentione legislatoris seu intendentium solutionem vinculi. Dixi *potest abstrahere ab intentione legislatoris*, aequae ac abstrahere potest et debet, si agatur de matrimonio *invalido*. Ceterum iusta causa admittendi cooperationem materiale iam habetur ex eo, quod secus boni viri a munere tanti momenti fere abstinere deberent.

Controversia videtur auctoritate dirimi non posse. Aliqui fautores sententiae benignioris provocant ad responsum a S. Off. datum Nuntio Apostolico Belgii, d 14 Sept. 1866. Sed, si admittas lege Belgica primitus solutionem vinculi respectam fuisse, sensus legis per usum iam diu ita mutatus videtur, ut lex potius permittat agere ac si vinculum solutum esset, quam ipsa vinculum solvere intendat. Fautores sententiae severioris maxime allegant responsa S. Off. 25 lun. 1885 et 27 Maii 1886; sed respondent adversarii, ea probabiliter ratione peculiarium circumstantiarum data esse. *

Coroll. I. Advocati per se eatenus tantum licite dicunt pro divortio, quatenus coniuges illud licite petunt. Si illicite petunt, advocatus non excusatur nisi ob gravissimam causam.

Coroll. II. Ubi separatio a toro et cohabitatione ad finem intentum sufficit, per se divortium peti nequit. Licitum tamen est ob causam valde gravem, puta si, petito divortio, integra proles comparti religiosae, eo non petito, pars litierorum certo vel probabiliter comparti irreligiosae committetur.

Coroll. III Parochus et confessarius ut plurimum satagant fideles a proposito divertendi avertere, separatos autem exhortari ad restaurandam vitam communem, nimirum ob periculum incontinentiae, quod saepius utrique parti imminet. Accedit quod educatio prolis facile detrimentum patitur: immo timor, ne proles integra vel partim coniugi pernicioso adiudicetur, potest esse ratio, ob quam a divortio vel separatione minore abstinere debeat.

APPENDICULA IU.

De matrimonio civili.

I. Notio. Matrimonium civile *strictè sumptum* est matrimonium ve- **845**
rum, iuxta legem civilem coram Officiali civili contractum vel attentatum. *Late sumptum* est formalitas coram Officiali civili peracta, vel notificatio matrimonii iam contracti Officiali civili, facta in ordine ad effectus civiles matrimonio comparandos.

II. Moralitas. Dicimus de matrimonio Christianorum; nam quoad matrimonium infidelium, quod potestati civili subest, nulla est difficultas.

1. *Lex* matrimonii civilis eatenus inhonesta est, quatenus ex mente legislatoris praecipiat, ut christiani coram officiali Status *verum consensum* emittant, utque matrimonium civile matrimonio ecclesiastico praemittant. Ecclesia enim praescribit, et quidem ad valorem, ut christiani coram suo ministro consensum praebeant; ad liceitatem praecipit, ut ante coram suo ministro quam coram magistratu contrahant. | Attamen practice :

2. *Nupturientes* possunt actum civilem ponere, illumque actui ecclesiastico praemittere modo nihil aliud intendant nisi *civilem caeremoniam* peragere; quin etiam passim obligatio est ita agendi, nimirum ut sibi, comparti et proli provideant¹ (S. Alf. IT, 16).

3. *Officiales* et *testes* licite actui civili assistunt, prout sequitur;

a) Communiter affirmatur, si legislator non intendat attingere vinculum.

b) Pariter licitum est, modo causa proportionata subsit, etiamsi legislator vinculum attingere intendat. Idque valet etiamsi nupturientes, qui

*. Cfr. Litterae Leon. XIII ad Episc. Veronensem, 8 Febr. 1893. ----- s. Const. Bened. XIV *Redditae stant nobis*, 17 Sept. 1746; Instr. S. Poenit. 15 Ian. 1866; Encycl. Leon. XIII *Arcanum*; S. C. de Sacr. 1 Iui. 1917.

impedimento dispensabili tenentur, praevideantur nec postea verum matrimonium contracturi. * Imo idem satis probabiliter affirmatur, etiamsi nupturientes ne possint quidem matrimonium validum contrahere, ob impedimentum indispensable — puta ligaminis — quod obstat. Ratio est, quia officialis et testes possunt abstrahere ab intentione legislatoris, ideoque intentione non assistere vero consensui; quod in se malum non est. Et cum possint abstrahere, ideoque, utpote catholici (de quibus nunc dicimus) vere abstrahant et censendi sint abstrahere, actio ipsorum non involvit approbationem (ideoque non cooperationem formalem) actionis nupturientium, forte non abstrahentium ab intentione legislatoris seu intendentium verum consensum. Dixi *possunt abstrahere ab intentione legislatoris*, aequae ac ipsi nupturientes ab ea abstrahere possunt et debent.

Quaestio haec, si matrimonio obstat impedimentum indispensable, signanter ligamen, acriter disputatur; videtur autem auctoritate dirimi non posse. Patroni severioris sententiae provocant ad S. Pœnit. (28 Nov. 1883), et ad S. Off. (11 Dec. 1830 et 27 Maii 1886). At Congregationes « illam assistendam non notant ut *intrinsece malam*, quae *nullo in casu* tolerari possit. Praeterea prima agit de *missionariis*, non de *laidis*; altera data est pro *Gallia mox post introductam legem divortii*; S. Poenitentiaria vero Episcopo *Italiae* respondit, ubi divortium in foro civili nondum viget, et novum matrimonium evidenter contractum est *post* matrimonium religiosum legitime celebratum.»² Verbo: SS. Congregationes ita forte responderunt, quia censuræ, ob specialia adiuncta non dari causam proportionatam, qua cooperatio materialis cohonestetur.

Qui severiorem sententiam admittit, officiales in bona fide relinquat, atque interrogantes ob rei momentum ad Ordinarium remittat.

*. Cfr Instr. S. Pœnit 15 Ian. 1866, quae in casu respondit, « Officiales dirigendos esse iuxta regulas a probatis auctoribus, ac praesertim a S. Alfonso de Liguori circa cooperatores traditas»; Instr. 29 Mart. 1885. ----- WERNZ-Vidal, o. c. n. 591.

LIBER IV.

De sanctione vitae Christianae seu de poenis ecclesiasticis.

(S. Alf. Theol. Mor. l. VII, n. 1-340; Hom. Apost. tr. 19, n. 1-71).¹

Postquam in Theologia morali speciali egimus de debito cultu virtutum deque praecipuis mediis comparandi gratias necessarias ad hunc cultum exercendum, restat exponendum, qua ratione Ecclesia virtutum et mediorum observantiam sancire seu praescriptorum transgressiones poenis statutis coercere studeat. Dicemus autem *primum* et praevis de eis, quae punit Ecclesia seu de delictis, *deinde* de poenis, quibus punit delicta.

TRACTATUS I. De delictis.

Agemus *primum* de delicto in se spectato, *deinde* de effectibus iuridicis delicti; quibus addemus scholion de conatu delicti.

DISSERTATIO I. De delicto in se spectato.

Pars I.

Expositio summaria.

I. Natura. Nomine *delicti* iure ecclesiastico intelligitur externa et 846 moraliter imputabilis legis violatio cui addita sit sanctio canonica saltem indeterminata (can. 2195, § 1). Hisce indicantur tres partes constitutivae delicti, nempe 1° *violatio legis canonice sancitae* (pars legalis); 2° *externa* (pars obiectiva seu socialis); 3° *moraliter imputabilis* (pars formalis seu subiectiva).

i. *Violatio legis*, i. e. legis aut naturalis aut divino-positivae aut ecclesiasticae. Violationi (externae et moraliter imputabili) *praecepti* cano-

¹. Wernz, Ius Décret. VI; HollwECK, Die kirchl. Stnifgesctze; Cheedi, Ius poenale; SölE, De delictis et poenis; Lega, De delictis et poenis; Noedin-Schönegger, De poenis ecclesiasticis; Vermeersch-CrEvsen, Epitome Iur. Can.* III, η. 382 sq.

nice sanciti eadem applicentur, quae dicuntur de *delictis*, nisi ex adiunctis aliud appareat (ibid. § 2). Requiritur autem violatio legis *canonice sancitae*, quia secus Ius non loquitur de delicto, sed de *mera transgressione* (cfr. can. 2222, §1).

2. *Externa*; nam externum tantum peccatum violat (ratione *damni*, ut dicitur, i. e. aut scandali aut damni materialis) ordinem *socialem* Ecclesiae, quem solum respicit legislatio mere ecclesiastica. Quod actus externus sed occultus, uti v. g. secreta prolatio haeresis, non percipitur in ordine sociali, ideoque nullum forte damnum infert societati, est per accidens.

3. *Moraliter imputabitis*; quid sit imputabilitas moralis, vide t. I, n. 58. Per hanc proprietatem delictum canonicum differt a *civili*, quod admittit culpam mere iuridicam. Quando et quatenus delictum sit inputabile, dicetur in parte II.

II. Qualitas et quantitas. Qualitas delicti desumenda est ex obiecto legis (can. 2196); leges autem specificè differunt secundum diversa motiva formalia, e quibus latae sunt; quare delicta specificè differunt secundum diversum motivum formale legum poenaliū violatarum (cfr. Theol. Fund. p. 299). *Quantitas* delicti dimetienda non solum ex diversa *gravitate legis laesae*, sed etiam ex maiore minorive *imputabilitate* aut *damno* illato (can. 2196); i. c. ex tribus partibus constitutivis delicti (cfr. p. 703).

III. Divisio. Delictum ex can. 2197 est:

i. *Publicum*, si iam divulgatum est, aut talibus contigit seu versatur in adiunctis ut prudenter indicari possit et debeat facile divulgatum iri. a. v. si in eo est, ut innotescat (saltem qua factum externum, sin minus qua imputabile), spectatis indole et proposito personarum, quae cognoscunt delictum.

2. *Notorium notorietate iuris*, post sententiam iudicis competentis quae in rem indicatam transierit,¹ aut post confessionem delinquentis in iudicio factam ad normam can. 1750.²

3. *Notorium notorietate facti*, si publice notum sit *et* in talibus adiunctis commissum, ut nulla tergiversatione celari nulloque iuris suffragio excusari possit.

¹. Res ex can. 1902 iudicata habetur:

1° Duplici sententia conformi;

2° Sententia intra utile tempus non appellata; aut quae, licet appellata coram iudice *a* deserta fuit coram iudice *ad quem*;

3° Sententia definitiva unica, a qua non datur appellatio ad normam can. 1880. ---- ² Can. 1750 edicit: Assertio de aliquo facto, in scriptis aut orctenus ab una parte contra se et pro adversario coram iudice, sive sponte, sive iudice interrogante peracta, dicitur confessio judicialis.

4. *Occultum*, quod non est publicum ; *occultum materialiter*, si lateat delictum ipsum ; *occultum formaliter*, si eiusdem imputabilitas.

Nota. Delictum quod unice laedit *Ecclesiae legem*, natura sua, sola ecclesiastica auctoritas persequitur, requisito interdum, ubi eadem auctoritas necessarium vel opportunum judicaverit, auxilio brachii saecularis; delictum quod unice laedit *legem societatis civilis*, iure proprio, salvo praescripto can. 120, punit civilis auctoritas, licet etiam Ecclesia sit in illud competens ratione peccati; delictum quod laedit *utriusque societatis legem*, ab utraque potestate puniri potest (can. 2198). At in delictis *mixti fori* Ordinarii regulariter ne procedant cum reus laicus est et civilis magistratus, in reum animadvertens, publico bono satis consulit (can. 1933, § 3).

Pars II.

Ex(sitio uberior.

Expositio .uberior delicti consistit in uberiori explanatione praecipui elementi, quo delictum constituitur, scii, imputabilitatis.

I. Causae formales imputabilitatis sunt i° dolus delinquentis; 847 2° culpa delinquentis sive in ignorantia legis sive in omissione diligentiae requisitae, ut lex observetur (can. 2199).

i. *Dolus* heic est deliberata voluntas violandi legem, eique opponitur ex parte intellectus defectus cognitionis et ex parte voluntatis defectus libertatis. Posita externa legis violatione, dolus in foro externo praesumitur, donec contrarium probetur (can. 2200).

Coroll. I. Delicti sunt incapaces qui actu carent usu rationis (can. 2201, § 1). Ratio, quia abest deliberatio.

Coroll. II. Habitualiter amentes, licet quandoque lucida intervalla habeant, vel in certis quibusdam ratiocinationibus vel actibus sani videantur, delicti tamen incapaces praesumuntur (can. 2201, § 2). Ratio, quia in eis deliberatio abesse praesumitur, donec probetur adesse.

Coroll. III. Delictum in ebrietate *voluntaria* commissum aliqua imputabilitate non vacat (can. 2201, § 3); quod patet, si ebrietas usum rationis non adimat ex toto; si cum ex toto adimat, delictum imputatur, si saltem aliquatenus praevisum fuerit (t. I. n. 60). Ceterum imputabilitas delicti in ebrietate *voluntaria* commissi minor est, quam cum idem delictum committitur ab eo qui sui plene compos sit, nisi tamen ebrietas apposite ad delictum patrandum vel excusandum quaesita sit; violata autem lege in ebrietate *involuntaria*, imputabilitas exsulat omnino, si ebrietas usum rationis adimat ex toto; minuitur, si ex parte tantum. Idem dicatur de aliis similibus mentis perturbationibus (can. 2201, § 3) v. g. ex morphio.

Coroll. IV. Debilitas mentis delicti imputabilitatem minuit, sed non tollit omnino (can. 220T, § 4).

2. *Ignorantia* legis violatae ita influit in imputabilitatem transgressionis :

a) Ignorantia *inculpabilis* tollit imputabilitatem transgressionis et consequenter delictum (can. 2201, § 1).

b) Ignorantia *culpabilis* minuit imputabilitatem plus minusve pro ignorantiae ipsius culpabilitate (can. cit.). Disputatur tamen de ignorantia *affectata*, utrum imputabilitatem augeat an minuat (t. I, n. 32).

Nota i. Ignorantia *solius poenae* imputabilitatem delicti non tollit, sed aliquantum minuit (can. 2202, § 2).

Nota 2. Quae de ignorantia (sive legis sive poenae) statuuntur, valent quoque de *inadvertentia* et de *errore* (can. 2202, § 3); item de ignorantia *facti*, puta si quis percutit clericum, quem pro certo vel pro probabili habet esse laicum.

Nota 3. Ignorantia (vel inadvertentia vel error circa legem aut poenam aut factum) generatim non praesumitur (can. 16, § 2).

3. *Omissio diligentiae debitae.* Si quis legem violaverit ex omissione debitae diligentiae, imputabilitas minuitur pro modo a prudenti iudice ex adiunctis determinando; quod si rem praeviderit, et nihilominus cautiones ad eam evitandam omiserit, quas diligens quivis adhibuisset, culpa est proxima dolo (can. 2203, § 1). Casus autem fortuitus qui praevideri vel cui praeviso occurri nequit, a qualibet imputabilitate eximit (can. 2203, § 2).

848 II. Causae modificantes imputabilitatem a Codice enumerantur:

1. *Minorennitas.* Minor aetas, nisi aliud constet, minuit delicti imputabilitatem eoque magis quo ad infantiam propius accedit (can. 2204). Porro personae morales (can. 100, § 1 et 2) etiam quoad imputabilitatem aequiperantur minoribus (can. cit. § 3).

2. *Vis physica* quae omnem adimit agendi facultatem, delictum prorsus excludit (can. 2205, § 1).

3. *Metus gravis*, etiam relative tantum, necessitas, immo et grave incommodum, plerumque delictum, si agatur de legibus mere ecclesiasticis, penitus tollunt. Dictae autem causae delicti imputabilitatem minuunt quidem, sed non auferunt, si actus sit intrinsece malus aut vergat in contemptum fidei vel ecclesiasticae auctoritatis vel in animarum damnum (can. 2205, § 2 et 3).

4. *Iusta defensio.* Causa legitimae tutelae contra iniustum aggressorem, si debitum servetur moderamen, delictum omnino aufert; secus imputabilitatem tantummodo minuit, sicut etiam causa provocationis (can. 2205, § 4); scii, qui provocat aggressorem etiam excedit modera-

’. Est ignorantia *actualis* in eo, qui notitia habituali gaudet. ----- ’. Est ignorantia *positiva*, seu coniuncta cum admissione falsi.

men tutelae. Ceterum in excessu defensionis non ita raro omnis culpa deest.

5. *Passio*, si fuerit voluntarie et deliberate excitata vel nutrita, imputabilitatem potius auget; secus eam minuit plus minusve pro diverso passionis aestu; et omnino tollit, si omnem mentis deliberationem et voluntatis consensum praecedat et impediat (can. 2206).

6. Praeter alia adiuncta * aggravantia, delictum augetur: i° pro maiore dignitate personae quae delictum committit, aut quae delicto offenditur; 2° ex abusu auctoritatis vel officii ad delictum patrandum (can. 2207).

7. *Reincidentia in delictura*. Recidivus sensu iuris est qui post condemnationem rursus committit delictum eiusdem generis et in talibus rerum ac praesertim temporis adiunctis ut eiusdem pertinacia in mala voluntate prudenter coniici possit (can. 2208, § 1). Porro qui pluries deliquerit etiam diverso in genere, suam auget culpabilitatem (can. 2208, § 2).

III. Imputabilitas cobperantium. Ut cooperatio canonice imputetur, 849 requiritur aliquis dolus aut culpa et aliquis influxus externus in factum externum delicti. Quoad dolum et culpam applicentur supra dicta; quoad influxum externum animadvertendum est, hunc esse physicum vel moralem, necessarium vel non necessarium, principalem vel accessorium, positivum vel negativum. Porro pro vario influxu in delictum varia est imputabilitas cobperantium, prout sequitur:

1. Qui communi delinquendi consilio simul physice concurrunt in delictum, omnes eodem modo rei habentur, nisi adiuncta alicuius culpabilitatem augeant vel minuant (can. 2209, § 1).

2. In delicto quod sua natura complicem postulat (ut v. g. duellum), unaquaeque pars est eodem modo culpabilis, nisi ex adiunctis aliud appareat (can. 2209, § 2).

3. Per se non minorem ac exsecutor delicti imputabilitatem contrahunt tum mandans, qui est principalis delicti auctor, tum alii qui ad delicti consummationem inducunt (suadendo, consentiendo, aliave ratione moraliter influendo) vel in hanc quoquo modo concurrunt (puta physice cooperando), si delictum sine eorum opera commissum non fuisset (can. 2209, § 3), a. v. si influxus necessarius fuerit.

4. Si praedictorum influxus non fuerit necessarius sed tantum facilius reddidit delictum, utpote quod etiam sine eorundem concursu commissum fuisset, minorem imputabilitatem secumfert (can. 2209, § 4).

5. Qui suum influxum in delictum patrandum opportuna retractatione

*. Itaque enumeratio non est taxativa.

abduxerit plene, ab omni imputabilitate liberatur, etiamsi exsecutor delictum ob alias causas sibi proprias nihilominus patrauerit; si non abduxerit plene, retractatio minuit, sed non aufert culpabilitatem (can. 2209, § 5). Dicitur *opportuna retractatione*, quae scii, fit opportuno tempore modoque efficaci. *Disputatur*, num retractatio argumentis roborata, influxum consilii *vestiti* satis destruat. Probabiliter affirmatur (t. I, n. 1000); quare in casu exsecutor censendus est delinquere ob causas sibi proprias. Quodsi improvise influxus abduci nequit, tamen retractatio inculpabiliter inefficax tollit participationem culpabilem delicti *consummati* et consequenter huius imputabilitatem; manet vero culpabilis *conatus delicti* (cfr. n. 851), et (si casus ferat) aliqua imputabilitas damni et scandali secuti (can. 2213, § 3, 2235).

6. Qui in delictum concurrit suum dumtaxat *officium negligendo*, imputabilitate tenetur proportionata obligationi qua adigebatur ad delictum suo officio impediendum (can. 2209, § 6).

7. Delicti patrati laudatio, fructuum participatio, delinquentis occultatio et receptatio aliive actus delictum iam plene absolutum subsequentes: i° nova delicta constituere possunt, si nempe poena in lege plectantur; praeterea 2° secumferunt delicti patrati imputabilitatem, si cum delinquente ante delictum de illis actibus conventum fuerit (can. 2209, §7).

DISSERTATIO II.

De effectibus iuridicis delicti.

850 I. Ex delicto, spectato can. 2210, oritur:

1. *Actio poenalis* ad poenam declarandam vel infligendam et ad satisfactionem petendam.

2. *Actio civilis* ad reparanda damna, si cui delictum damnum intulerit. De hisce rebus latius tractant canonistae iuxta can. 1552-1959 de Judiciis; tantum notetur can. 2210, § 2: Idem iudex in *criminali* iudicio potest ad instantiam partis laesae *civilem* actionem ad examen revocare et definire.

II. Omnes qui in delictum concurrunt ad normam 2209, § 1-3 (n. 849, i. 2. 3) obligatione tenentur in solidum expensas et damna resarciendi quae ex delicto quibuslibet personis obvenerint, licet a iudice *pro rata damnati* (can. 2211).

SCHOLION.

De conatu delicti.

1. Notio. Conatum delicti committit quicumque actus posuerit vel **851** praetermiserit qui ad executionem delicti natura sua conducunt, sed delictum non consummaverit, sive quia consilium suum deseruit, sive quia delictum propter insufficientiam vel ineptitudinem mediorum perficere non potuit (can. 2212, § 1). *Dicitur actus qui natura sua conducunt*; quare actus mere praeparatorii (ut emere venenum, remove impedimenta) non sunt conatus delicti: ad quem scii, requiritur incepta ipsius delicti executio, ut dicitur in can. 2213, § 3. Si, omnibus actibus positis vel omissis qui ad executionem delicti natura sua conducunt et ad delictum perficiendum sufficiunt, ex alia causa, praeter voluntatem agentis, effectus non est secutus, delicti conatus dicitur proprio nomine *delictum frustratum* (can. 2212, § 2). Denique conatui delicti accedit (et iuridice aequiperatur) actio illius qui alium ad delictum committendum inducere studuerit, sed inefficaciter (can. 2212, § 3). Porro conatus delicti non semper est delictum, sed tantum, si conatus delicti peculiari poena in lege mulctetur (ib. § 4). Puniri tamen potest etiam simplex conatus delicti et delictum frustratum, vi can. 2235. ut infra dicetur.

II. Imputabilitas conatus est minor quam delicti; crescit autem quo magis ad consummationem accedit (can. 2213, § 1); item delictum frustratum magis culpabile est, quam simplex delicti conatus (can. 2213 § 2). — Sed ab omni imputabilitate liberatur qui sponte ab incepta delicti executione destiterit, *si nullum* ex conatu damnum aut scandalum ortum sit (can. 2213, § 3); secus hoc ei imputatur. Item incepti delicti executio, quae vi sanctionis legalis est delictum, etiam ut sic imputatur (can. 2212, § 4); quare, non obstante cessatione ab exsequendo facto poena latae sententiae iam contracta est.

TRACTATUS II.

De poenis delicti.

Agemus *primum* de poenis in genere, *deinde* de poenis in specie, *tum* de poenis statutis in singula delicta.

DISSERTATIO I.

De poenis in genere.

852 1. Ecclesiae competit ius illudque nativum et proprium, atque independens a qualibet humana auctoritate, coercendi delinquentes sibi subditos poenis tum spiritualibus tum etiam temporalibus (can. 2214, § 1). Eruitur ex S. Scriptura; ¹ ex praxi Apostolorum ² et Ecclesiae, etiam quoad poenas temporales; ex Cone. Trid. ³; ex natura Ecclesiae, quae est societas perfecta, ideoque gaudet potestate legislativa. Atqui potestas legislativa secum fert potestatem coercitivam seu potestatem sancienti leges, cum sine ea ad finem secure assequendum inepta foret.

II. In usu potestatis coercitivae prae oculis habeatur monitum Cone. Trid. ⁴:

« Meminerint Episcopi alique Ordinarii se pastores non percussores esse, atque ita praeesse sibi subditis oportere, ut non in eis dominantur, sed illos tanquam filios et fratres diligant elaborantque ut hortando et monendo ab illicitis deterreant, ne, ubi deliquerint, debitis cos poenis coercere cogantur; quos tamen si quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apostoli est ab eis servanda praeceptio ut illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate et patientia, cum saepe plus erga corrigendos agat benevolentia quam austeritas, plus exhortatio quam comminatio, plus caritas quam potestas; sin autem ob delicti gravitatem virga opus erit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia indicium, cum lenitate severitas adhibenda est, ut sine asperitate disciplina, populis salutaris ac necessaria, conservetur et qui correcti fuerint, emendentur aut, si resipiscere noluerint, ceteri, salubri in eos animadversionis exemplo, a vitiis deterreantur >. (can. 2214, § 2).

Quibus praenotatis, dicemus *primum* de notione, divisione irrogatione et interpretatione poenarum, *deinde* de Superiore habente potestatem puniendi, *tum* de subiecto potestati puniendi obnoxio, *denique* de remissione poenarum.

¹ Matth. XVIII, ²7. ³>8. ----- ⁴ I Cor. V. 3-5; 2 Thess. XTV, etc. ----- ⁵. Num Ecclesia *morte* vel *mutilatione* punire possit aliqua delicta gravissima, disputatur. Communius negatur, nec in *suo* foro unquam usa est hac potestate. ----- * Sess. 7. can. 14; sess. 14, can. 4; sess.25, cap. 14, etc. ----- ⁶. Sess. 13, cap. 1.

Pars I.

De notione, divisione, irrogatione et interpretatione poenarum.

I. Notio. Poena ecclesiastica est privatio alicuius boni ad delinquentis **853** correctionem et delicti punitionem a legitima auctoritate inflictata (can. 2215). Dicitur:

1. *Alicuius boni*, i. e. sive spiritualis, sive temporalis, sive mixti, ut est beneficium.

2. *Ad delinquentis correctionem et delicti punitionem*. *Emendatio* delinquentis non est *semper* finis primarius poenae ecclesiasticae, quamvis Ecclesia ultimo semper intendat salutem animarum, et consequenter etiam emendationem delinquentium; proxime autem intendit praeter emendationem: reparare ordinem laesum, vindictam sumendo de delicto; delinquentem reddere inhabilem ulterioris damni; efficere ut ceteri timorem habeant.

II. Divisio. Poenae distinguuntur:

1. *Ratione finis primarii*, in poenas medicinales seu censuras, in poenas vindicativas et in remedia poenalia et poenitentias (can. 2216).

Poenae medicinales seu censurae primarie intendunt emendationem delinquentis. *Vindicativae* primarie spectant ultionem de delicto. *Remedia poenalia* intendunt praecavere vera delicta vel ulteriora delicta; inde vel supponunt tantum transgressionem, quae tamen ad rationem delicti non pertingat, vel respiciunt delictum forte patrandum, non autem patratum. Praecipue ex hoc capite non sunt *poenae* proprio sensu.

2. *Ratione determinationis* poena dicitur *determinata*, si in ipsa lege vel praecepto taxative statuta sit; *indeterminata*, si prudenti arbitrio indicis vel Superioris relicta sit sive praeceptivis sive facultativis verbis (can. 2217, § i, 1°).

3. *Ratione modi, quo infligitur*, poena dicitur: *latae sententiae*, si poena determinata ita sit addita legi vel praecepto ut incurratur ipso facto commissi delicti (i. e. sine sententia condemnatoria aut novo praecepto inflictionis; subinde tamen additur sententia declaratoria, ut infra dicitur; *ferendae sententiae*, si a indicé vel Superiore infligi debeat (can. 2217, § i, 2°), scii, per sententiam condemnatoriam vel ad modum praecepti particularis. Patet, poenam indeterminatam semper esse *ferendae sententiae*.

4. *Ratione auctoris* poena dicitur: *a iure*, si poena determinata in ipsa lege statuatur, sive latae sententiae sit sive ferendae; *ab homine*, si feratur per modum praecepti peculiaris vel per sententiam iudicialem condemnatoriam, etsi in iure statuta. Quare poena (determinata) feren-

dae sententiae, legi addita, ante sententiam condemnatoriam est *a iure tantum*, postea *a iure* simul et *ab homine*, sed consideratur tanquam *ab homine* (can. 2217, § 1, 30). Ab hac consideratione pendet competentia remittendae poenae, ut explicabitur. Poena latae sententiae, cui addita sit sententia *declaratoria*, manet *a iure*.

Quaestio, utrum poena neque a lege neque per modum praecepti peculiaris, sed per *praeceptum generale* statuta, sit *a iure* an *ab homine*, a Codice non solvitur Communior sententia tenet, eam esse *a iure*; quod ideo etiam praeplacet, quia est benignior interpretatio (cfr. can. 2219, § 1).

Nota. Poena intelligitur semper *ferendae sententiae*, nisi expresse dicatur eam esse *latae sententiae* vel *ipso facto* seu *ipso iure* contrahi, vel nisi alia similia verba adhibeantur (can. 2217, § 2).

1II. Irrogatio poenae. 1. In poenis decernendis servetur aequa proportio cum delicto, habita ratione imputabilitatis, scandali et damni; quare attendi debent non modo obiectum et gravitas legis, sed etiam aetas, scientia, institutio, sexus, conditio, status mentis delinquentis, dignitas personae quae delicto offenditur, aut quae delictum committit, finis intentus, locus et tempus quo delictum commissum est, num ex passionis impetu vel ob gravem metum delinquens egerit, num eum delicti poenituerit eiusdemque malos effectus evitare ipse studuerit, aliaque similia (can. 2218, § 1).

2. Non solum quae ab omni imputabilitate excusant, sed etiam quae a gravi, excusant pariter a qualibet poena tum latae tum ferendae sententiae etiam in foro externo, si pro foro externo excusatio evincatur (can. 2218, § 2), i. e. probetur.

3. Non infligatur poena in casu mutuae iniuriae aequalis; nam, ut habet can. 2218, § 3: Mutua iniuria compensatur, nisi una pars propter maiorem iniuriae ab eadem illatae gravitatem damnari debeat, diminuta. si casus ferat, poena.

IV. Interpretatio poenae. In poenis benignior est interpretatio facienda (can. 2219, § 1). Et can. 19: Leges quae poenam statuunt... strictae subsunt interpretationi.. Hinc :

i. In dubio iuris de *existentia* poenae, scii., utrum quaedam lex poenalis respiciat factum hic et nunc patratum, illa poena, si sit latae sententiae, non incurritur; si ferendae, non infligatur. Tn dubio iuris de *qualitate* poenae, scii., utrum lex contineat poenam latae an ferendae sententiae, intelligatur poena ferendae sententiae; utrum sit *a iure* an *ab homine*, intelligatur *a iure*. ‘ Tn dubio iuris de *quantitate unius* poe-

‘. Dubium iuris hac in re existit de *praecepto* poenali *generali*, ut dictum est supra.

nae, nempe utrum ius praecipiat poenam graviolem an leviolem, mitior potius decernenda. In dubio iuris de *numero* poenarum, nempe utrum una an plures poenae applicandae sint, una tantum poena applicetur. At si dubitetur, utrum poena, a Superiore competente inflictâ, sit iusta, necne, poena servanda est in utroque foro, excepto casu appellationis in suspensivo (can. 2219, § 2). Sed poena manifeste iniusta (quoad substantiam), ideoque manifeste invalida, in neutro foro sustinenda est De dubio *facti* vide n. 858.

Pars II.

De Superiore habente testatem puniendi.

Ius poenale ecclesiasticum solum agit de Superiore, qui gaudet *iuris-* 854
dictione in foro *externo* Ecclesiae exercenda. Ista autem iurisdictio, quatenus poenas respicit, distinguitur duplex, *non-iudicialis* seu voluntaria et *iudicialis* seu necessaria. Prior in Iure poenali confert potestatem statuendi poenas easque applicandi *extra iudicium*; altera praebet potestatem ad normam Iuris applicandi, et quidem *in indicio*, poenas legitime statutas (cfr. can. 2220, § 1).! Quibus notatis, dicemus *primum* de Superiore iurisdictionem *non-iudicialem*, deinde de Superiore iurisdictionem *iudicalem* habente.

SECTIO I.

De Superiore habente iurisdictionem non-iudicialem.

I. Superiores iurisdictione non-iudiciali gaudentes sunt ii omnes 855
et soli qui pollent potestate leges ferendi vel praecepta imponendi (can. 2220, § 1). Eiusmodi est v. g. Ordinarius loci; non autem Vicarius Generalis sine mandato speciali. Utrum necne etiam Superior religiosus iurisdictione non-iudiciali gaudeat, pendet a quaestione, utrum necne ex potestate *jurisdictionis* possit praecepta imponere: de quo confer t. I, n. 108.

II. Ambitus iurisdictionis non-iudicialis. 1. Superior iurisdictione non-iudiciali gaudens potest legi vel praecepto a se vel a decessoribus

!. In foro interno Ecclesia indicat potestate non propria, sed vicaria. Haec tamen non ita intelligas, ac si ille, qui iurisdictione non-iudiciali gaudeat, per se iurisdictione iudiciali careat. '. Potest illud sine dubio ex potestate *domina Jiva*, cui potestati etiam competit potestas coactiva seu puniendi; at *haec* puniendi potestas in Iure poenali ecclesiastico non attingitur.

Jato poenas adnectere (can. 2220, § 1). Praeterea qui gaudent potestate *legislative* possunt insuper intra limites suae iurisdictionis, ob peculiariora adiuncta, legem tam divinam, quam ecclesiasticam a superiore potestate latam et in territorio vigentem, congrua poena munire aut poenam lege statutam aggravare (can. 2221).

2. Etiam si nulla poena legi annexa sit, legitimus tamen Superior iurisdictione non-iudiciali gaudens, potest etiam sine praevia poenae comminatione, legis transgressionem aliqua iusta poena punire, si scandalum forte datum vel specialis transgressionis gravitas id ferat; secus reus puniri nequit, nisi prius monitus fuerit cum comminatione poenae latae vel ferendae sententiae in casu transgressionis, et nihilominus (cum gravi culpa iuxta can. 2218, § 2) legem violaverit (can. 2222, § 1). Idem (licendum de infligenda poena *graviori* quam statuto vel comminatione indicata est; scii, infligi nequit, nisi in casu scandali vel specialis gravitatis).

3. Etiam si probabile tantum sit delictum fuisse commissum, aut delicti certe commissi poenalis actio praescripta sit (cfr. can. 1703), tamen idem legitimus Superior non solum ius, sed etiam officium habet non promovendi clericum de cuius idoneitate non constat, et, ad scandalum evitandum, prohibendi clerico exercitium sacri ministerii aut etiam eundem ab officio, ad normam iuris, amovendi; quae omnia in casu non habent rationem poenae (can. 2222, § 2). Secus in casu delicti tantum probabilis (can. 2233, § 1) aut praescriptae actionis poenalis (can. 1703) poenam infligere nequit.

4. Denique idem legitimus Superior potest poenam *applicare*: aut 1° *extra iudicium per praeceptum* secundum haec can. 1933, § 4: Poenitentia, remedium poenale, excommunicatio, suspensio, interdictum, dummodo delictum certum sit. infligi possunt etiam per modum praecepti extra iudicium; aut 2° *in iudicio per sententiam iudicialem*. Ut autem delictum cadat sub criminali iudicio, debet esse *publicum* (can. 1933, § i); sed cum procedendum est contra clericos iuxta can. 2168-2194. fiat extra iudicium. quamvis delicta sint publica (can. 2225).

Nota. Si poena latae vel ferendae sententiae inflictam sit ad modum praecepti particularis, scripto aut coram duobus testibus ordinarie declaretur vel irrogetur, indicatis poenae causis, salvo praescripto can. 2193 (can. 2225); 'e n's' infligatur «suspensio ex informata conscientia» (cfr. n. 888).

SECTIO II.

De Superiore habente iurisdictionem iudicalem.

Primum recolas, iurisdictionem iudicalem exercendam esse in iudicio. 856
Porro :

I. In poenis applicandis iudex nequit poenam determinatam augere nisi extraordinaria adiuncta aggravantia id exigant (can. 2223, § 1). Ita regula generalis. Speciatim vero:

II. Si *poena est ferendae sententiae*, haec servantur;

1. Si lex in statuenda poena ferendae sententiae *facultativis* verbis utatur, committitur prudentiae et conscientiae indicis eam infligere, vel, si poena fuerit determinata, temperare (can. 2223, § 2).

2. Si vero lex utatur verbis *praeceptivis*, ordinarie poena infligenda est; sed conscientiae et prudentiae indicis vel Superioris committitur: in poenae applicationem ad tempus magis opportunum *differre*, si ex praepropera rei punitione maiora mala eventura praevideantur; 20 a poena infligenda *abstinere*, si reus perfecte fuerit emendatus, et scandalum reparaverit, aut sufficienter punitus sit vel puniendus praevideatur poenis auctoritate civili sancitis; 30 poenam determinatam *temperare* vel loco ipsius aliquod remedium poenale adhibere aut aliquam poenitentiam iniungere, si detur circumstantia imputabilitatem notabiliter minuens, vel habeatur quidem rei emendatio aut inflicta a civili auctoritate castigatio, sed iudex vel Superior opportunam praeterea ducat mitiorem aliquam punitionem (can. 2223. § 3; cfr. can. 2309, § 4).'

Nota. Quando inflicta est determinata poena vindicativa per sententiam condemnatoriam, iudex aliquando potest suspendere eius *exsecutionem* ad normam can. 2288 (n. 889). Unde in iure canonico assumitur institutum « condemnationis conditionalis ».

III. St *poena est latae sententiae*, statim quidem contrahitur, sed aliquando datur sententia, quae dicitur *declaratoria*, qua auctoritative declaratur. delictum patratum ac consequenter poenam contractam esse.:

' Si delinquens non commisit peccatum grave, tantum per remedium poenale in eum procedi potest, ut praecaveantur vera delicta, aut ei aliqua poenitentia imponi. ----- ∴ Cuius utilitatem cl. W_{eknz} bene demonstrat (o. c. n. 62): < Imprimis in certis poenis obligatio in *aliis* inducitur erga reum » (v. g. non recipiendi ab eo Sacramenta) « aut saltem reus privatur certis iuribus, quae ad alios dicunt respectum; quae obligatio erga reum urgeri non potest, nec suorum iurium exercitium ipsi est denegandum aut impediendum, nisi de poena ab illo incursa certe constet » in foro externo; insuper quia aequum non esset, ut delinquens occultus deberet seipsum prodere per observationem poenae, huius observandae obligatio saepe non urget sine sententia declaratoria.

Porro poenam latae sententiae declarare generatim committitur prudentiae Superioris; sed sive ad instantiam partis cuius interest, sive bono communi ita exigente, sententia declaratoria dari debet (can. 2223, § 4).

IV. *Quoad numerum poenarum* statuit Codex:

i. Ordinarie tot poenae quot delicta (can. 2224, § 1). Porro, etiam spectato Iure poenali ecclesiastico, multiplex delictum committit: 1° qui violat *diversas* leges poenales, sive unico actu, sive pluribus; non vero qui violat semel legem, a pluribus Superioribus latam; 2° qui violat legem poenalem per actus *moraliter distinctos* (t. I, n. 253 sq.).

Disputatur: 1° de eo, qui violat legem poenalem per actum moraliter unicum, *physice multiplicem*, erga *diversas personas*, v. g. qui ex eodem proposito successive, sed sine interruptione (morali) furatur a pluribus; 2° de eo, qui violat legem poenalem per actum moraliter unicum, *physice multiplicem*, *saepius perfecte consummans* ipsum delictum, v. g. qui ex eodem impetu passionis pluries cum eadem persona committit sacrilegium carnale per copulam; 3° de eo, qui violat legem poenalem per unicum actum physicum erga *diversas personas*, v. g. qui unico actu physico plures clericos occidit. Quum vero, ubi de poenis sermo sit, pars benignior praevaleat, in casibus disputatis poenae non sunt multiplicandae.

2. Si tamen propter numerum delictorum nimius esset poenarum infligendarum cumulus, prudenti iudicis arbitrio relinquitur aut poenam omnium graviolem infligere, addita, si res ferat, aliqua poenitentia vel remedio poenali, aut poenas intra aequos terminos moderari, habitatione numeri et gravitatis delictorum (can. 2224, § 2).

3. Denique si poena constituta sit tum in conatum delicti tum in delictum consummatum, hoc admissio, infligi tantum debet poena in consummatum delictum statuta (can. 2224, § 3). Dicitur *infligi*, nam quando propter conatum poena iam contracta est, et post interruptionem moralem consummatur delictum, etiam contrahitur poena in hoc delictum statuta; secus vero, si conatus et consummatio in unum coalescunt.

Nota. Si poena declaretur vel infligatur per sententiam iudicalem, servantur canonum praescripta circa sententiae iudicialis pronuntiationem; si vero (ut p. 714 iam notatum est) poena latae vel ferendae sententiae inflicta sit ad modum praecepti particularis, scripto aut coram duobus testibus ordinarie declaretur vel irrogetur, indicatis poenae causis, salvo praescripto can. 2193 (can. 2225).

*. Aliquando unum delictum consistit in tractu continuo, v. g. concubinatus, bigamia.

Pars III.

De subiecto testati puniendi obnoxio.

Videbimus *primum*, quinam et quatenus subiciantur legi aut praecepto poenali; *deinde*, quaenam requirantur, ut quis de facto contrahat poenam latae sententiae; *tum*, quaenam requirantur, ut quis hic et nunc puniri possit poena ferendae sententiae; *denique*, quae, qualis et quanta sit obligatio observandae poenae.

I. Subiecti legi vel praecepto poenali. Poenae adnexae legi aut 857 praecepto obnoxius est qui lege aut praecepto tenetur, nisi expresse eximatur (can. 2226, § i). Quatenus aulem quis lege vel praecepto teneatur, praesertim peregrinus et vagus, vide t. I, n. 126 sq. Attamen:

1. Si post delictum patratum *mutatur* lex poenalis, applicanda est lex reo favorabilior (ibid. § 2).

2. Si post delictum patratum *cessat* vel lex violata vel adnexa poena per legem posteriorem, etiam poena inflicta vel incursa statim cessat, excepta vero *censura* iam *contracta* (ibid. § 3), quia secus censurae finis non attingeretur.

3. Poena (contracta vel inflicta) reum ubique terrarum tenet, etiam resolutio iure Superioris, nisi aliud expresse caveatur (ib. § 4); non vero poena ad omnes locos semper se *extendit* (cfr. can. 2281, 2282). Si tamen, resolutio iure Superioris, cessat etiam eius praeceptum, cui addita fuit poena, etiam poena cessare dicenda est, nisi sit *censura* iam contracta.

4. Denique quidam luri poenali non omnino subiacent; scii, quamvis delictum commiserint, poena nonnisi a *Romano Pontifice* infligi aut declarari potest in cos, de quibus in can. 1557. § 1 (can. 2227, § 1), i. e.:

a) « In eos, qui supremum tenent populorum principatum horumque filios ac filias, eosve quibus ius est proxime succedendi in principatum. > Intelliguntur personae physicae monarchicae vel reipublicae praesides, aliive qui verum principatum excreent, eorumque coniuges; non vero personae morales, quamvis habeant legiferam potestatem, nec Status Ministri.¹ Priores igitur poenam *latae sententiae iuris comunitatis*, utpote a Romano Pontifice statutam, quidem contrahunt, sed in cos non potest *declarari* nisi a Romano Pontifice/

b) In *Cardinales*; qui praeterea, nisi expresse nominentur, sub lege poenali non comprehenduntur (can. 2227, § 2).

c) In *Legatos Sedis Apostolicae*, de quibus valet quod dictum est sub a).

¹. Cfr. Novat, o. c. p. 37. ----- 2. Neque poenae *latae sententiae iuris particularis* eos tenent, quia *infligi* etiam dicitur de poena latae sententiae per modum praecepti inflicta (cfr. can. 2225).

d) In *Episcopos*, etiam titulares, qui praeterea excipiuntur a poenis latae sententiae suspensionis et interdicti, nisi expresse nominentur. Quare excommunicationem latae sententiae iuris communis quidem contrahunt, sed idem valet ac sub a).

Nota i. Religiosi exempti non tenentur statutis poenalibus diocesanis, nisi, extra domum illegitime degentes, deliquerint contra legem particularem dioecesis (can. 616, § 1); si deliquerint legitime extra domum degentes, etiamsi reversi fuerint, *possunt* tamen ab Ordinario loci puniri (can. 616, § 2); tandem subsunt potestati coactivae Ordinarii loci in omnibus, in quibus religiosi ei subsunt (cfr. can. 619 et can. 2269, § 2), nisi obstent specialia privilegia.

Nota 2. Hoc Ius poenale vi can. 1 non respicit Ecclesiam Orientalem; controversiae ordine iudiciario tractandae, quae eam spectant, vi can. 257, § 3, a Congreg. pro Ecclesia Orientali remittantur ad tribunal, ab ipsa assignatum, nisi agatur de delictis quae Congregationi S. Off. reservata sunt (can. 247, § 2).

858 II. Requisita, ut quis de facto contrahat poenam latae sententiae.

1. *Requisita a parte delicti.* Poena lege statuta non incurritur, nisi delictum fuerit in suo genere perfectum secundum proprietatem verborum legis (can. 2228). Haec conditio respicit partem externam delicti (n. 846); cum conatus delicti in lege punitur, requiritur consummatio in genere conatus. 'Pandem animadvertendum, proprietatem verborum requirere strictam interpretationem; v. g. delictum homicidii, quod a lege punitur, non adest, nisi mors secuta sit. *In dubio* sive facti externi, sive imputabilitatis, poena non incurritur, quia ex causa dubia nemo iure certo privatur (cfr. can. 2232, § 1: « qui delicti sibi sit *consci*us »).

2. *Requisita a parte delinquentis* respiciunt partem formalem delicti seu imputabilitatem. Quocirca primum recolas, requiri 1 (can. 2218, § 2), at non semper sufficere imputabilitatem gravem, ut quis poenae obnoxius sit. Quibus attentis, quaedam a Codice notantur vel etiam statuuntur, quorum alia generalia sunt atque respiciunt ignorantiam et similia, quae in imputabilitatem influunt, alia impuberes et cooperatores spectant.

a) *Generalia.* a) Ignorantia *affectata* sive legis sive solius poenae a nullis poenis latae sententiae excusat (can. 2229, § 1).

β) Si lex habeat verba: *praesumpserit, ausus fuerit, scienter, studiose, temerarie, consulto egerit* aliave similia quae plenam cognitionem ac deliberationem exigunt, quaelibet imputabilitatis imminutio sive ex parte intellectus sive ex parte voluntatis eximit a poenis latae sententiae (can.

'. Eatenus saltem, quatenus defectus imputabilitatis gravis a qualibet poena excuset in foro interno, et etiam in foro externo, si pro foro externo defectus evincatur (can. cit.).

2229, § 2). Dicitur *quaelibet* imputabilitatis imminutio; hinc etiam ignorantia poenae, nisi sit *affectata* (cfr. can. 2202, § 2); item metus quoque levis.

γ) Si lex verba illa non habeat :

i° *Ignorantia* crassa vel supina legis aut etiam solius poenae a *nulla poena latae sententiae* eximit. Ignorantia legis aut etiam solius poenae quae non fuerit crassa vel supina excusat a poenis *medicinalibus latae sententiae*; non autem, si imputabilitas delicti gravis sit. a poenis *vindictivis latae sententiae* (can. 2229, § 3, i°, coll. can. 2218, § 2).

2° *Ebrietas*, omissio debitae diligentiae, mentis debilitas, impetus passionis, si, non obstante imputabilitatis deminutione, actio sit adhuc graviter culpabilis, a poenis *latae sententiae* non excusant (can. 2229, § 3, 2°).

3° *Metus gravis*, si delictum vergat in contemptum fidei aut ecclesiasticae auctoritatis vel in publicum animarum damnum, a poenis *latae sententiae* nullatenus eximit (can. 2229, § 3, 3°). Quibus attentis, metus gravis extra casus enumeratos saltem ob dubium a poenis *latae sententiae* excusat; dubium ingeritur can. 2218, § 2.

Nota. Licet reus ad normam § 3, n. 1 censuris latae sententiae non teneatur, id tamen non impedit quominus, si res ferat, congrua alia poena vel poenitentia affici queat (can. 2229, § 4).

b) *Impuberes* excusantur a poenis *latae sententiae*, et potius punitio- nibus educativis, quam censuris aliisve poenis gravioribus vindictivis corrigantur; puberes vero qui eos ad legem violandam induxerint vel cum eis in delictum concurrerint ad normam can. 2209, §§ 1-3 (n. 849) ipsi quidem poenam lege statutam incurrunt (can. 2230). Notes, ab im- puberibus irregularitatem tamen ex delicto contrahi posse (can. 985).

c) *Cooperatores*. Si plures ad delictum perpetrandum concurrerint, licet unus tantum in lege nominetur, ii quoque de quibus in can. 2209, §§ 1-3, tenentur, nisi lex aliud expresse caverit, eadem poena; ceteri vero non item, sed alia iusta poena pro prudenti Superioris arbitrio puniendi sunt, nisi lex peculiarem poenam in ipsos constituat (can. 2231).

Quaer., quatenus, si de poena latae sententiae sermo sit. requiratur sententia *declaratoria*.

Resp. Poena latae sententiae, sive medicinalis sive vindictive delinquentem, qui delicti sibi sit conscius, ipso facto in utroque foro tenet; ante sententiam tamen declaratoriam a poena observanda delinquens excusatur quoties eam servare sine infamia nequit, et in foro externo ab eo eiusdem poenae observantiam exigere nemo potest, nisi delictum sit notorium, firmo praescripto can. 2223, § 4 (can. 2232, § i; n. 856).

Sententia declaratoria poenam ad momentum commissi delicti retrotrahit (can.

2232, § 2); quod practicum est v. g. in casu restitutionis faciendae fructuum perceptorum, qui igitur computandi sunt a momento patrati delicti (cfr. can. 2280)

859 III. Requisita, ut quis hic et nunc puniri possit poena ferendae sententiae. Nulla poena infligi potest, nisi i° certo constet, delictum commissum fuisse; 2° certo constet, delictum non esse legitime praescriptum; 3° reus, si agatur de infligenda *censura*, in contumacia persistat (can. 2233). Dicitur:

1. *Certo constet, delictum commissum fuisse*; qua autem ratione factum et imputabilitas delicti diudicanda sint, vide in Codice, lib. IV, tit. XIX, de iudicio criminali.

2. *Certo constet, delictum non esse legitime 'praescriptum*. Quomodo delictum praescribatur, exponit can. 1703, coll. tamen can. 1555, § 1.:

3. *Si agatur de infligenda censura*, reus reprehendatur ac moneatur ut a contumacia recedat, dato, si prudenti eiusdem iudicis vel Superioris arbitrio casus id ferat, congruo ad resipiscentiam tempore; contumacia persistente, censura infligi potest (can. 2233, § 2). Quid sit contumacia, vide n. 862. Monitiones antea saltem tres praescribebantur, at ex iusta causa una sufficiebat (cfr. nunc can. 649, 660). Hodierno iure vero remittitur prudentiae Superioris, quot monitiones et etiam quonam temporis intervallo eas peragat. Monitiones autem requiruntur ad validitatem censurae; unde censura ferendae sententiae delinquenti valide applicari nequit, nisi post monitiones remaneat contumax. De forma canonica cfr. can. 2143.

Nota 1. Qui plura delicta commisit, non modo gravius puniri, sed si, prudenti iudicis arbitrio, res id ferat, subiici etiam debet vigilantiae vel alii remedio poenali (can. 2234).

Nola 2. Delictum frustratum aut conatus delicti, nisi tanquam distincta delicta lege plectantur, possunt congrua poena pro gravitate puniri, nisi delinquens ab omni imputabilitate liberetur, quia sponte ab incepta delicti executione destitit, et *nullum* ex conatu damnum aut scandalum secutum sit (can. 2235, coll. 2213, §3).

860 IV. Obligatio poenae observandae. Poena videtur obligare ex motive legis, cui sanctio addita est. Obligatio autem gravis est ex genere suo. Attamen metus damni extrinseci et proportionati excusat; hinc, si

*. E contra, si quis incurrat excomm. l. s., et *ante* sententiam acquirat officium, *post* eam acquisitio non fit invalida, ut putat *Cerato* p. 20; nam sola *acquisitio post sententiam* est invalida (cfr. can. 2265, § 1, 2°, 2266, 2296, § 2). -----Quid possit ac debeat peragere Superior in defectu huius et prioris conditionis, vide n. 855; cfr. can. 2222, § 2.

delictum non est notorium, etiam infamia excusat ab observanda poena latae sententiae; tunc enim infamia est incommodum extrinsecum.

Pars IV.

De remissione poenarum.

I. Actus remissionis. Poenae medicinales remittuntur per *absolutio* 861 *nem*, vindicativae per *dispensationem* (can. 2236, § 1).

II. Persona competens. Remissio poenae in genere concedi potest ab eo qui poenam tulit, vel ab eius competente Superiore aut successore, vel ab eo cui haec potestas commissa est (can. 2236). Dicitur *competens Superior*, quia superioritas *praecedentiae* per se non includit potestatem in iurisdictionem inferioris (cfr. can. 271, can. 2236, § 1). Praeterea potestas eximendi a lege etiam secum fert potestatem remittendi poenam legi adnexam (can. 2236, § 2). Iudex vero qui ex officio applicat poenam a Superiore constitutam, eam semel applicatam remittere nequit (can. 2236, § 3). Quoad eos, quibus potestas remittendi poenam (sive ut ordinaria sive ut delegata) commissa est, notamus ex Codice:

1. *Ordinarius* potest (potestate ordinaria; hinc etiam per habitualiter delegatum): i° in *casibus publicis* poenas latae sententiae iure communi statutas remittere, exceptis: a) casibus ad forum contentiosum deductis; b) censuris Sedi apostolicae reservatis; c) poenis inhabilitatis ad beneficia, officia, dignitates, munera in Ecclesia, vocem activam et passivam eorumve privationis, suspensionis perpetuae, infamiae iuris, privationis iuris patronatus et privilegii seu gratiae a Sede Apostolica concessae (can. 2237, § 1); 2° in *casibus occultis* easdem poenas remittere, exceptis censuris specialissimo vel speciali modo Sedi Apostolicae reservatis (can. 2237, § 2).

2. Quid potestate a iure delegata *quilibet confessarius* vel etiam *quilibet* sacerdos possit, vide n. 865.

3. Praeterea pluries datur Nuntiis aliisve potestas delegata ex *privilegio stricte dicto*, ad poenas (sed tantum medicinales) remittendas. De privilegio *late dicto* Cardinalium circa censuras reservatas, dicitur suo loco.

Sunt tandem, qui absolvere possunt a poenis cum hoc *unico* effectum, ut erga punitos uti possint aliquo privilegio *dispensandi*, iuxta can. 66, § 3: « In facultate dispensandi includitur etiam potestas absolvendi a poenis ecclesiasticis, si quae forte obstant, sed ad effectum dumtaxat dispensationis consequendae » (cfr. can. 200. § 1). Quae vocatur *absolutio ad effectum*.

11 J. Modus remittendi. I. Ad valorem requiritur, ut poenae remissio non sit vi aut metu gravi extorta (can. 2238). Praeterea error actum irritum reddit, si versetur circa id quod constituit substantiam actus vel recidat in conditionem sine qua non (can. 104).

2. Poena valide remitti potest praesenti vel absenti, absolute vel sub conditione, in foro externo vel interno tantum (can. 2239, § 1). Dicitur:

a) *Praesenti vel absenti*; attamen remissio in foro interno-sacramentali facta, requirit absolvendum vel dispensandum *praesentem*.

b) *Absolute vel sub conditione*; etiam sub conditione *suspensiva*: v. g.: remitto poenam, quod effectum habebit, cum restitueris. Potest remissio etiam concedi *ad reincidentiam*, v. g.: si tunc non restitueris, reincides in poenam, quam nunc efficaciter remitto.

c) *In foro externo vel interno tantum*; de effectu remissionis in foro interno tantum vide can. 2251 (p. 730, V, 2).

3. Licet poena etiam oretenus remitti possit, si tamen scripto inflicta fuerit, expedit ut etiam eius remissio scriptis concedatur (can. 2239, § 3).

Nota. Delinquens potest non tantum liberari a poena per remissionem, sed etiam effugere poenam infligendam per praescriptionem actionis poenalis, de qua can. 1703 (can. 2240).

DISSERTATIO II.

De poenis in specie.

Ad normam Codicis heic sermo erit tum de *poenis proprio sensu sumptis*, tam medicinalibus quam vindicativis, tum de *mediis disciplinariis*. seu de remediis poenalibus et poenitentiis.

Pars I.

De poenis medicinalibus seu de censuris.

Dicemus *primum* de censuris in genere, *deinde* de censuris in specie.

SECTIO I.

De censuris in genere.

Agemus *primum* de notione, multiplicatione et divisione censurae, *deinde* de reservatione, *denique* de remissione censurae.

CAPUT 1.

De notione, multiplicatione et divisione censurae.

I. **Notio.** Censura est poena qua homo baptizatus delinquens et con- **862**
tumax, quibusdam bonis spiritualibus vel spiritualibus adnexis privatur,
donec a contumacia recedens, absolvatur (can. 2241, § 1). Dicitur.

1. *Baptizatus*, quia Ecclesia caret iurisdictione in non baptizatos; in
haereticos et schismaticos censuras ferre potest.

2. *Delinquens et contumax*; quae sub II uberius exponentur.

3. *Donec a contumacia recedens absolvatur*. Nimirum censura est
poena medicinalis, idcoque primarie intendit rei emendationem; hinc
ubi primum delinquens a contumacia recedit, absolvendus est (S. Alf.
VII, i).

Nota. Censurae, praesertim latae sententiae, maxime excommunicatio,
ne infligantur, nisi sobrie et magna cum circumspectione (can. 2241,
§ 2), « <cum, ut dicit Cone. Trid.,¹ experientia doceat, si temere aut levi-
bus ex rebus incutitur, magis contemni quam formidari, et perniciem
potius parere quam salutem. »

II. Expositio uberior notionis exhibebit, quaenam requirantur a parte
tam delicti quam delinquentis, ut poena censurae decernatur; quaenam,
ut delinquens absolvatur.

1. *Requisita a parte delicti*. Censura punitur tantummodo delictum
externum (n. 846), grave (n. 858), consummatum (n. 858; S. Alf.
VII, 31-34, 36; can. 2242, § 1). Notes, requiri delictum grave non solum
quoad actum externum, verum etiam quoad internum, ita ut quidquid
excuset a mortali, etiam excuset a censura (n. 858), saltem in foro in-
terno, quia in foro externo dolus praesumitur.

2. *Requisitum a parte delinquentis* est contumacia (can. cit.). Porro:

a) Si agatur de censuris *ferendae* sententiae, contumax est qui. non
obstantibus monitionibus de quibus in can. 2233. § 2 (n. 859), a delicto
non desistit vel patrati delicti poenitentiam cum debita damnorum et
scandali reparatione agere detractat (can. 2242. § 2).⁵

b) Ad incurrendam vero censuram *latae* sententiae sufficit transgres-
sio legis vel praecepti, cui sit adnexa latae sententiae poena, nisi reus
legitima causa ab hac excusetur (can. cit.). Disputatur, num casu, quo
agatur de censura, quae non incurratur nisi effectu secuto, requiratur
transgressio moraliter persistens, donec effectus secutus sit, ita ut cen-

¹. Sess. 25, cap. 3.-----'. Delinquens ignotus ante censuram infligendam mone-
ri debet per edictum, ad normam can. 1724, coll. can. 1720. 1 et 2 (cfr. et can.
1717. 3).

sura non contrahatur ab eo, quem transgressionis ante effectum poeniteat. S. Alfonsus (VII, 40) et alii affirmant, quia censura non videtur contrahi ab eo, qui eo momento quo secundum legem contrahitur, iam non est contumax.

Nota. Censura etiam in delinquentes *ignotos* ferri potest (2242, § 1), dummodo tamen sint *aliquo* modo determinati; uti fit v. g. in statuendis censuris latae sententiae. Invalida vero esset censura lata in personam incertam seu indeterminatam, v. g.: « Excommunico unum ex tribus auctoribus huius criminis. »

3. *Requisitum, ut delinquens absolvatur est, ut contumacia desierit.* Porro contumaciam desiisse dicendum est, cum reum vere delicti commissi poenituerit et simul ipse congruam satisfactionem pro damnis et scandalo dederit aut saltem serio promiserit; indicare autem utrum poenitentia vera sit, satisfactio congrua aut eiusdem promissio seria, necne, illius est, a quo censurae absolutio petitur (can. 2242, § 3). Quare absolvens aliquando requirere potest cautiones, ut certus sit de seria conversione poenitentis.

Quaestio. Quando censura effectum suum producit, et quatenus appellatio vel recursus circa censuram inflictam vel comminatam admittitur?

Resp. 1: Censurae inflictae per sententiam *iudicalem*, statim ac latae fuerint, executionem secumferunt, nec ab eis datur appellatio, nisi in devolutivo; item a censuris ad *modum praecepti* inflictis datur recursus, sed in devolutivo tantum¹ (can. 2243, § 1).

Resp. 2: Appellatio vero vel recursus a sententia iudiciali vel praecepto comminante censuras etiam latae sententiae nondum contractas, nec sententiam aut praeceptum nec censuras suspendunt, si agatur de re in qua ius non admittit appellationem vel recursum etiam cum effectum suspensivum; secus censuras suspendunt, firma tamen obligatione servandi id quod sententia aut praecepto mandatur, nisi reus appellationem vel recursum interposuerit non a sola poena, sed ab ipsa quoque sententia vel praecepto (can. 2243, § 2).

111. Multiplicatio censurae. Quoniam pluribus titulis aliquis potest privari eodem bono, « non solum diversae, sed etiam eiusdem speciei censura potest in eodem subiecto multiplicari. » (can. 2244, § 1). Porro secundum adagium: *Tot poenae quot delicta*. Codex statuit:

i. Censura *latae* sententiae multiplicatur: i° si diversa delicta, quorum singula censuram secumferunt. eadem vel distincta actione committantur (p. 716, IV, i, i°); 2° si idem delictum, censura punitum, pluries repetatur, ita ut plura sint delicta distincta (p. 716, IV. 1. 20); 3° si delicta

¹. Recursus latius se extendit quam appellatio, cum *ille* possit esse extra-iudicialis, non autem *haec* in lure hodierno.

tum, *diversis* censuris a distinctis Superioribus punitum, semel aut pluries committatur (can. 2244, § 2, Iⁿ 2°, 30).

2. Censura *ab homine* (inflicta) multiplicatur, si plura praecepta vel plures sententiae vel plures distinctae partes eiusdem praecepti aut sententiae suam quaeque censuram infligant (can. 2244, § 3).

IV. Divisio. Censura, ut dictum est de poena in genere (n. 853), est *determinata* vel *indeterminata*, *latae* vel *ferendae sententiae*, *a iure* vel *ab homine*. Ceterum censurae dividuntur:

1. *Ratione privationis bonorum*, in excommunicationem, suspensionem et interdictum; de quibus seorsim infra.

2. *Ratione potestatis remittendi*, aliae sunt reservatae, aliae non reservatae (can. 2245, § 1). De reservatione speciatim dicemus.

CAPUT II.

De reservatione censurae.

1. Notio reservationis. Reservatio censurae est avocatio eius ad iudicium Superioris; limitat igitur inferioris potestatem absolvendi (can. 863 893, § i et 2).

II. Potestas reservandi. Censuras reservare possunt iidem qui possunt eas ferre (can. cil.). Attamen, « si censura Sedi Apostolicae reservata sit, Ordinarius nequit aliam censuram sibi reservatam in idem delictum ferre » (can. 2247. § I). Adhaec can. 2246, § 1 monet: « Ne reservetur censura, nisi attenta peculiari gravitate delictorum et necessitate aptius providendi disciplinae ecclesiasticae et medendi conscientis fidelium. »

III. Censurae reservatae. 1. Censura *ab homine* (inflicta)¹ est reservata (et quidem) ei qui censuram inflixit aut sententiam tulit, eiusve superiori competenti, vel successori aut delegato (can. 2245. § 2).

2. Censurae *latae* sententiae, a iure vel a praecepto statutae, reservatae sunt, si in lege vel praecepto id expresse dicatur (can. 2245, § 4). Porro ex censuris a *iure* reservatis aliae sunt reservatae *Ordinario*, aliae *Apostolicae Sedi* (can. 2245, § 2). E reservatis Apostolicae Sedi aliae sunt reservatae *simpliciter*, aliae *speciali modo*, aliae *specialissimo modo* (can. 2245, § 3).

¹. *Inflicta*; nam censura latae sententiae, praecepto particulari addita, est quidem ab homine, non vero semper est reservata, ut dicitur sub III, 2

IV. Interpretatio reservationis. Reservatio strictam recipit interpretationem (can. 2246, § 2). Itaque reservatio non habetur in dubio, num adsint requisita, ut applicari debeat.

V. Effectus reservationis censurae respectu peccati. Reservatio censurae impediens receptionem sacramentorum (n. 864) importat reservationem peccati cui censura adnexa est (can. 2246, § 3). Eiusmodi autem peccatum dicitur *ratione censurae*, non *ratione sui* reservatum: hinc « si quis a censura excusatur vel ab eadem fuit absolutus, reservatio peccati penitus cessat » (can. cit.).

VI. Limites reservationis. Reservatio censurae in particulari territorio vim suam extra illius territorii fines non exserit, etiamsi censuratus ad absolutionem obtinendam e territorio egrediatur; censura vero *ab homine* est ubique locorum reservata ita ut censuratus nullibi absolvi sine debitis facultatibus possit (can. 2247, § 2).

CAPUT III.

De remissione censurae.

864 1. Actus remittendi. Quaelibet censura, semel contracta, tollitur tantum legitima absolutione (can. 2248, § 1). Ceterum notes:

i. Censura per absolutionem sublata, non reviviscit, nisi in casu quo onus impositum sub poena reincidentiae impletum non fuerit (can. 2248,

2. Si quis pluribus censuris detineatur, potest ab una absolvi, ceteris minime absolutis (can. 2249, § 1).

3. Petens absolutionem debet casus omnes indicare; secus absolutio (particularis) valet tantum pro casu expresso; quod si absolutio, quamvis particularis petitio facta sit, fuerit generalis, valet quoque pro reficitis bona fide, excepta censura specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata, non autem pro reficitis mala fide (can. 2249, § 2).

4. Quoad connexionem remissionis censurae cum absolutione sacramentali observes:

a) Si agatur de censura, quae non impedit Sacramentorum receptionem (v. g. de suspensione), censuratus, rite dispositus et a contumacia recedens, potest absolvi a peccatis, firma censura (can. 2250, § 1).

b) Si vero agatur de censura, quae impedit Sacramentorum receptionem, censuratus nequit absolvi a peccatis, nisi prius a censura absolutus fuerit (can. 2250, § 2). Dicitur *nequit absolvi*, i. e. nequit absolvi *licite*; absolvitur autem *valide*, nisi poenitens norit, sese licite absolvi non posse, idcoque indispositus sit. Si censura *reservata* est, etiam peccatum, cui

censura annectitur, reservatum est; attamen, cum non sit ratione sui reservatum, confessarius non caret iurisdictione in illud; hinc absolutio, utut mala fide concessa, poenitentem etiam a peccato reservato directe absolvit, nisi iterum poenitens norit, se non posse licite absolvi, ideoque indispositus sit (S. Alf. VII. 158, 159).

II. Potestas absolvendi: 1. *In adiunctis ordinariis* absolutio concedi 865 potest, prout sequitur:

a) A censura *non reservata*, in foro sacramentali quilibet confessarius absolvere potest; extra forum sacramentale quicumque iurisdictionem in foro externo habeat in reum (can. 2253, n. 1).

b) A censura *ab homine* absolvere potest ille qui censuram inflixit aut sententiam tulit, eiusve Superior competens, vel successor, aut delegatus; ipse autem potest absolutionem concedere, etiamsi reus alio domicilium vel quasi-domicilium transtulerit (can. 2253, 2°).

c) A censura *a iure reservata* absolvere potest ille qui censuram constituit vel cui reservata est; eorumque successores aut competentes superiores aut delegati. Quare :

a) A censura reservata *Episcopo* vel *Ordinario*, quilibet Ordinarius absolvere potest subditos; loci vero Ordinarius etiam peregrinos.¹

A censura reservata *Sedi Apostolicae*, absolvere potest tum ipsa Apostolica Sedes, tum alii, qui absolvendi potestatem ab ea impetraverint sive generalem, si censura *simpliciter reservata* sit,; sive specialem, si *reservata speciali modo*, sive denique specialissimam, si *reservata specialissimo modo* (can. 2253, n. 3).

Nola. *Cardinales* vi privilegii ubique terrarum valide absolvunt quoslibet /o «-*t.itcntcs* ab omnibus peccatis et censuris etiam reservatis, exceptis tantum censuris Sedi Apostolicae specialissimo modo reservatis et illis, quae adnexae sunt revelationi secreti S. Off. (can. 239, § 1, 1° et 2°).¹ — *Poenitenliarius canonicus* tum ecclesiae cathedralis tum ecclesiae collegiatis obtinet a iure potestatem ordinariam, quam tamen aliis delegare non potest, absolvendi etiam a peccatis et a censuris Episcopo reservatis, in dioecesi extraneos quoque, et dioecesanos extra territorium quoque dioecesis (can. 401, § t). — Denique, sacerdos, a Cardinali pro se suisque familiaribus in confessarium electus, eos ab iisdem peccatis et censuris absolvere potest, a quibus illud possunt Cardinales (can. 239, § 1, 2°). Idem dicendum, etiam quod spectat ad casus Ordinario loci reservados, de sacerdote,

¹. Hanc potestatem, sed delegatam *vi privilegii* babent *confessarii regulares*, etiam qui non sunt Ordinarii aut loci Ordinarii.-----!. Hanc potestatem *ordina-
rtant* habent Ordinarii in casibus occultis, ut dictum est n. 861.-----! Ex can. 239, § t, 2° sequi videtur, Cardinales hanc potestatem delegare non posse; secus hic numerus 2“s superfluous esset; utique, quia privilegia can 239 censenda sunt personalia (cfr. II Monit. eccles. 1919, p. 308).

quem *Episcopus* sibi suisque familiaribus in confessarium elegit (can. 349, § 1, i»).

2. *In casibus urgentioribus* quilibet confessarius in foro sacramentali a censuris *latae sententiae quoquo modo reservatis* absolvere potest, iniuncto sub poena reincidentiae onere recurrenti, reticito nomine, ad superiorem et standi eius mandatis (can. 2254, § 1). Dicitur:

a) *In casibus urgentioribus*. Casus urgens est, si censurae latae sententiae exterius servari nequeant sine periculo gravis scandali vel infamiae, aut si durum sit poenitenti in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium ut Superior competens provideat (can. cit.).

b) *z/ censuris latae sententiae quoquo modo reservatis*; quocirca dubitatur, num facultas sese extendat ad censuram *ab homine*, contractam vi praecepti peculiaris, si sit latae sententiae. Iam vero negandum videtur; nam si ad eam censuram sese extenderet, utique — *aeque ac in* (an. 2252 — èt expresse nominaretur, èt explicite de ea mentio fieret in recursu post absolutionem instituendo.

c) *Iniuncto onere, sub poenae reincidentiae, recurrenti*. Recursus autem fieri debet intra mensem, saltem per epistolam et confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo (can. cit.).

d) *Ad Superiorem*, i. e. ad S. Poenitentiarium vel ad Episcopum aliumve superiorem praeditum facultate (can. cit.). Advertas autem, etiam ad Episcopum tunc solum recurri posse, si facultate praeditus sit? Recursus fieri nequit ad quemvis subdelegatum.²

e) *Et standi eius mandatis*; quod pariter sub poena reincidentiae impositum videtur. '

Nota 1. Nihil impedit, quominus poenitens, etiam post acceptam, ut supra, absolutionem, facto quoque recursu ad superiorem, alium adeat confessarium facultate praeditum, ab coque, repetita confessione saltem delicti cum censura, consequatur absolutionem; qua obtenta, mandata ab eodem accipiat, quin teneatur postea stare aliis mandatis cx parte Superioris supervenientibus (can. 2254, § 2).

Nota 2. Quodsi in aliquo casu extraordinario hic recursus sit moraliter impossibilis, tunc ipsemet confessarius (excepto casu censurae contractae cx absolutione vera aut ficta complicitis) potest absolutionem concedere sine onere de quo supra, iniunctis tamen de iure iniungendis, et imposita congrua poenitentia et satisfactione pro censura, ita ut poenitens, nisi intra congruum tempus a confessario praefiniendum poenitentiam egerit ac satisfactionem dederit, recadat in censuram (can. 2254, § 3).

P C. 12 Nov. 1922, ad VIII (A. A. S. 1922, p. 663).----2. Cfr. S. Off. 19 Dec. 1900. ' Resp. S. Sedis 30 Mart. 1892, ad 3 (A. S. S. XXIV. p. 746).

Dicitur: *Quodsi... hic recursus sit moraliter impossibilis* Forro moraliter impossibilis est: i° quando «neque confessarius neque poenitens epistolam ad S. Poenitentiarium mittere possunt et durum est poenitenti adire alium confessarium» *; immo 2° quando solus confessarius scribere potest, sed poenitenti moraliter impossibile est ad eum redire, et durum est alium confessarium adire.*

Dicitur: *Excepto casu censurae contractae ex absolutione complicitis*. Hinc confessarius sacerdoti ita delinquenti absolutionem sine onere recurrenti concedere nequit; remanet igitur obligatio, donec impleta sit. Si vero tam confessarius quam poenitens hic et nunc obligationi physice vel moraliter satisfacere nequeant — puta ob morbum vel impossibilitatem scribendi — poenitens excusatur, donec impedimentum cessaverit (n. 414).

Formulam recurrenti vide n. 415.

3. *In periculo mortis* (ex quacumque causa procedat) omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, valide et licite absolvent quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis aut censuris, quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus; excepto, tantum quoad *liceitatem*, casu absolutionis complicitis, praesente alio sacerdote (can. 882), Attamen :

a) Qui in periculo mortis constituti, a sacerdote, specialis facultatis experte, receperunt absolutionem ab aliqua censura ab homine vel a censura specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata, tenentur obligatione recurrenti (can. 2252).

b) Recursus fieri debet ad illum qui censuram tulit, si agatur de censura *ab homine*; ad S. Poenitentiarium vel ad Episcopum aliumve facultate praeditum, si de censura *a iure* (can. cit.).

c) Recursus obligat sub poena reincidentiae (can. cit.) ; videtur autem urgere inde a recuperata valetudine. Denique standum est mandatis in recursu acceptis (can. cit.), atque quidem, ut videtur, sub poenae reincidentiae. §

Nota. Si absolutus a censura ab homine reservata malit post recuperatam sanitatem iterum petere *absolutionem* v. g. a delegato (can. 2245. § 2), quam recurrere ad eum. qui censuram tulit, id ei certo licitum est.

4. Denique quoad absolutionem a censura notentur haec de iurisdictione *suppleta*:

a) In errore communi aut in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti supplet Ecclesia pro foro tum *externo* tum *interno* (can. 209).

b) Potestate absolvendi pro foro interno concessa, actus per inadver-

’. S. Off. 9 Nov. 1898 (Collect, n. 2023). S. Off. 5 Sept. 1900, coll. 7 Inn. 1899 (Collect, n. 2095, 2052). A recursu non excusat periculum, ne litterae aperiantur, cum per suppressionem nominis et pronominis incommoda satis praecaveantur. — Resp. S. Sedis 30 Mart. 1892, ad 3 (A. S. S. XXIV, p. 746).

tentiam positus, elapso tempore vel exhausto casuum numero, validus est (can. 207, § 2).

c) Si confessarius, ignorans reservationem, poenitentem a censura ac peccato absolvat, absolutio censurae valet, dummodo ne sit censura ab homine aut censura specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata (can. 2247, § 3).

866 III. Obligatio absolvendi. Absolutio denegari nequit cum primum delinquens a contumacia recesserit ad normam can. 2242. § 3 (n. 862); a censura autem absolvens, potest, si res ferat, pro patrato delicto congruam vindicativam poenam vel poenitentiam infligere (can. 2248, § 2).

867 IV. Forma absolvendi. Absolutio censurae in foro *sacramentali* continetur in consueta forma absolutionis peccatorum, in libris ritualibus praescripta; in foro *non sacramentali* quolibet modo dari potest, sed ad excommunicationis absolutionem regulariter formam adhiberi convenit in eisdem libris traditam ¹ (can. 2250, § 3).

868 V. Effectus absolutionis in ordine ad forum, pro quo valet .1. Si absolutio censurae datur in foro *externo*, utrumque forum afficit (can. 2251).

2. Si in *interno*, absolutus, remoto scandalo, potest uti talem se habere etiam in actibus fori externi; sed, nisi concessio absolutionis probetur aut saltem legitime praesumatur in foro externo, censura potest a superioribus fori externi, quibus reus parere debet, urgeri, donec absolutio in eodem foro habita fuerit (can. cit.).

SECTIO II.

De censuris in specie.

869 *Praenot. I.* Censurae sunt: i° Excommunicatio; 20 interdictum; 30 suspensio (can. 2255, § 1).

Praenot. II. Excommunicatio afficere potest tantum personas physicas, et ideo, si quando feratur in corpus morale, intelligitur singulos afficere qui in delictum concurrerint; interdictum et suspensio, etiam communitatem, ut personam moralem; excommunicatio et interdictum etiam

Dominus noster I. Chr. te absolvat, etc. ----- ∴ Rit. Rom. tit. III. c. 3, n. 7.: < Dominus noster I. Chr. te absolvat; et ego auctoritate Ipsius et sanctissimi Domini nostri Papae (si a Papa fuerit delegatus), vel: reverendissimi Episcopi N., vel talis superioris) mihi commissa, absolvo te a vinculo excommunicationis, in quam incurristi (vel: incurrisse declaratus (a) es), propter tale factum (vel: talem causam, etc.); restituo te communioni et unioni fidelium, et sanctis Sacramentis Ecclesiae, in nomine Patris, et Filii, -p et Spiritus Sancti. Amen. » -----
*. Videtur intendi concursus ad normam can. 223t.

laicos; suspensio, clericos tantum; interdictum, etiam locum; excommunicatio est semper censura; interdictum et suspensio possunt esse vel censurae vel poenae vindicativae, sed in dubio praesumuntur censurae (can. 2255, § 2).

Praenot. III. In canonibus qui sequuntur:

1° Nomine *divinorum officiorum* intelliguntur functiones potestatis ordinis, quae de instituto Christi vel Ecclesiae ad divinum cultum ordinantur et a solis clericis fieri queunt (can. 2256, i°). Enumerantur Missa, cantus horarum in choro, publica processio, sollemnes benedictiones et consecrationes, benedictio cum Sanctissimo aliaque id genus; (etiam concio est divinum officium, cui tamen assistere nemo prohibetur unquam; cfr. can. 2275, can. 2259, § 1).

2° Nomine autem *actuum legitimorum ecclesiasticorum* significantur: munus administratoris gerere bonorum ecclesiasticorum; partes agere iudicis, auditoris et relatoris, defensoris vinculi, promotoris iustitiae et fidei, notarii et cancellarii, cursoris et apparitoris, advocati et procuratoris in causis ecclesiasticis; munus patrini agere in sacramentis baptismi et confirmationis; suffragium ferre in electionibus ecclesiasticis; ius patronatus exercere (can. 2256, 2°).

CAPUT I.

De excommunicatione.

I. Notio. Excommunicatio est censura qua quis excluditur a communione fidelium cum effectibus qui in canonibus, qui sequuntur, enumerantur, quique separari nequeunt (can. 2257, § 1). Illa exclusio a communione ecclesiastica (i. e. a participatione bonorum, quorum dispensatio commissa est Ecclesiae) est una e maximis inter poenas, et nonnisi cum magna circumspectione infligenda (can. 2241, § 2); quae cum in iudicio infligitur aut declaratur, reservatur tribunali collegiati trium indicum (can. 1576, § 1, i°). Dicitur quoque *anathema*, praesertim si cum sollemnitatibus infligatur, quae in Pontificali Romano describuntur (can. 2257, § 2).

II. Divisio. Etsi ex una parte effectus excommunicationis sint inter se inseparabiles, ideoque non possint arbitrio infligentis poenam separari, ipso tamen iure excommunicationis effectus augentur post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam. Insuper in commodum fidelium introducta est distinctio inter excommunicatos *toleratos* et *vitan-*
dos (cfr. can. 2258, § 1).

¹. Pont. Rom. tit. *Ordo excommunicandi et absolvendi*.

i. *Tolerati* vocantur, quibuscum licet fidelibus in profanis plene,¹ et in aliquibus sacris communicare, iuxta regulas tradendas. Est *tolerantia* in commodum fidelium, quia exclusio a communione fidelium etiam civilem cum iis communicationem per se comprehendit.

2. *Vitandi* vocantur, quos baptizati et in profanis et in sacris vitare tenentur intra limites iure statutos. Nemo autem vitandus est nisi: a) qui violentas manus iniecerit in personam Romani Pontificis; et est ipso facto vitandus (can. 2343, § 1, i°); b) qui fuerit *nominatim* a Sede Apostolica excommunicatus, cum excommunicatio fuerit publice denunciata, et in decreto vel sententia *expresse* dicatur ipsum vitari debere (can. 2258, § 2).

872 HI. Effectus enumerantur novem; prohibentur autem ad normam iuris:

i. *Assistentia divinis officiis*. Porro assistentia duplex est, *activa* et *passiva*. *Active* assistit qui aliquo modo participat in celebrandis divinis officiis; unde etiam minister inferior aut recitans in *publica psalmodia*; cantores vero et organoeda non censentur concelebrare. *Passive* assistit, qui praesens non participat in celebrando. Tamvero:

a) Excommunicatus quilibet caret iure assistendi (sive active sive passive) divinis officiis, non tamen praedicationi verbi Dei (can. 2259, § 1). Ipse tamen praedicare non potest. Porro *toleratus occultus* per quamlibet assistentiam per se venialiter tantum peccat, vel etiam, secundum plures nullatenus, si de assistentia passiva agatur. Toleratus post sententiam aut alioquin notorius leviter peccat per assistentiam passivam; graviter per activam, si materia gravis sit. *Vitandus* per quamlibet assistentiam graviter peccat, si materia sit gravis (S. Alf. VII, 173, 175, 177).

b) *Quoad expulsionem excommunicati* notes:

a) Ab assistentia activa repellatur non solum vitandus, sed etiam quilibet post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam aut alioquin notorie excommunicatus (can. 2259, § 2).

β) Ab assistentia passiva *toleratus* potest (siquidem *iure* assistendi caret), sed non debet repelli. *Vitandus* expellendus est, aut. si expelli nequeat, ab officio cessandum, dummodo id fieri possit sine gravi incommodo (can. cil.). Unde S. Alfonsus (VII, 177) de Sacrificio Missae dicit: «Si (vitandus) expelli non possit, omittendum est officium, etiam die festo; et celebrans, nondum inchoato canone, debet abrumpere Missam; si inchoavit (canonem), potest ceteris abeuntibus sacrum prosecui

¹. Salva lege naturali, quae iubet vitare periculum perversionis.

vel abrumpere: ob sententiae utriusque probabilitatem'; si consecravit debet solo ministro manente pergere usque ad communionem inclusive et reliqua perficere in sacristia vel alio decenti loco » (cum ecclesia coniuncto).

Coroll. I. Ignorantia, quae non est graviter culpabilis, metus gravis et in genere grave incommodum extrinsecum excusat ab expositis servandis.

Coroll. II. Prohibita assistentia passiva continet pro excommunicato dispensationem a praeceptis audiendi sacrum, adeundi chorum, paschalis confessionis, quod ultimum tamen urget obligationem petendi absolutionem a censura. Teneatur tamen privatim (et si vitandus, solus) recitare horas canonicas, si est clericus (aut regularis iuxta can. 610, § 3).

Coroll. III. Non prohibetur excommunicatus tempore, quo non celebrantur officia divina. Ecclesiam ingredi ad orandum privatim (S. Alf. VII, 174).

2. *Receptio sacramentorum et sacramentulum.*

a) Excommunicatus quilibet non potest (licite) *sacramenta* recipere (can. 2260, § 1); generatim vero valide ea recipit. Dixi *generatim*, nam quoad sacramentum Poenitentiae valent quae dicta sunt n. 864.

b) Excommunicatus post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam¹ nequit licite recipere *sacramentalia*. Toleratus occultus et facto notorius non prohibentur, sed neque his prosunt sacramentalia, saltem ex impetratione Ecclesiae, cuius orationis participes non sunt. Exorcismus vero potest fieri (licite et valide) a legitimis ministris in quoslibet excommunicates (can. 1152). Item videntur semper *valide* recipere sacramentalia *constitutiva*; pro ordinibus minoribus hoc sequitur ex can. 968, § I.

3. *Sepultura ecclesiastica.* Haec consistit in cadaveris translatione ad ecclesiam, exsequiis super illud in eadem celebratis, illius depositione in loco legitime deputato fidelibus defunctis condendis (can. 1204). Iamvero nonnisi post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam excommunicato haec ecclesiastica sepultura deneganda est. nisi ante mortem aliqua dederit poenitentiae signa (can. 1240, § 1, 20). Insuper excluso ab ecclesiastica sepultura deneganda sunt tum quaelibet Missa exsequialis, etiam anniversaria, tum alia publica officia funebria (can. 1241); de Missa privata pro eo celebranda cfr. n. 208. Si cadaver excommunicatum post sententiam vel vitandi contra canonum statuta in ecclesia vel coe-

*. Vide tamen, quomodo casus parallelus solvatur in can. 1173, § 2. ----- Quae valent de excommunicato post sententiam, intelligenda sunt etiam de vitando, quamvis per *decretum* Sedis Apostolicae damnato, non vero de notorio per factum.

meterio sepulturam obtinuit, exhumandum est de licentia Ordinarii, si id fieri possit sine gravi incommodo et cadaver ab aliis corporibus certo discerni queat (can. 1172, § 1, 40, 1175, 1207, 1242).

Quodsi sepultura ecclesiastica prohibita ab aliis etiam minis gravibus pertinaciter exigatur, tamen « curandum ut cuncta ad normam sacrorum canonum fiant; quatenus vero absque turbarum et scandali periculo id obtineri nequeat, parochus neque per se neque per alios sacerdotes ad exsequias et ad sepulturam ullo modo concurrat. »¹

4. *Confectio et administratio sacramentorum et sacramentalium.* Prohibetur excommunicatus licite Sacramenta et Sacramentalia conficere et ministrare, salvo exceptionibus quae sequuntur (can. 2261, § 1):

a) Fideles possunt ex qualibet iusta causa ab excommunicato Sacramenta et Sacramentalia petere, maxime si alii ministri desint, et tunc excommunicatus requisitus potest eadem ministrare neque ulla tenetur obligatione causam a requirente percontandi (can. 2261, § 2).

b) Sed ab excommunicatis vitandis necnon ab aliis excommunicatis, postquam intercessit sententia condemnatoria aut declaratoria, fideles in solo mortis periculo possunt petere tum absolutionem sacramentalem ad normam can. 882 (n. 370), 2252 (p. 729), tum etiam, si alii desint ministri, cetera Sacramenta et Sacramentalia (can. 2261, § 3).

Quod attinet ad validitatem: Sacramenta a quibuslibet potestate ordinis requisita gaudentibus semper valide ministrantur, nisi specialis ad hoc iurisdictio requiratur; item Sacramentalia, nisi ad ea facultas specialis requiratur; hac autem excommunicatus *frui* non potest, ut infra dicetur ad can. 2263, quamvis *valide* ea utatur.

5. *Participatio indulgentiarum etc.* Excommunicatus non fit particeps indulgentiarum, suffragiorum, publicarum Ecclesiae precum (can. 2262, § 1). Dicitur:

a) *indulgentiarum*, sive earum, quae applicantur vivis per actum iurisdictionis, sive earum quae conceduntur defunctis per modum suffragii².

b) *Suffragiorum*; quo nomine hic intelligi videntur preces et ritus liturgici, qui a sacris ministris, sive solis sive una cum fidelibus, fiunt pro defuncto vel pro omnibus defunctis.

c) *Publicarum Ecclesiae precum*, i. e. earum, quae a sacris ministris, sive solis sive una cum fidelibus, funduntur nomine Ecclesiae, uti sunt canonicae recitationes divini officii, Litaniarum, etc.

Attamen non prohibentur; i^o fideles *privatim* pro excommunicato

¹ S. Poenit. 10 Dec. 1860 (A. S. S. I, p. 563, qu. 21).

orare; 2° sacerdotes Missam privatim ac remoto scandalo pro eo applicare; sed, si sit vitandus, pro eius conversione tantum (can. 2262, § 2). Praeterea per modum exceptionis Ecclesia pro iis orat Feria VI in Parasceve in oratione pro haereticis et schismaticis.

6. *Exercitium aliquorum acinum, functionum et privilegiorum*; scilicet vi can. 2263 :

a) Removetur excommunicatus ab actibus legitimis ecclesiasticis intra fines suis in locis iure definitos (cfr. can. 2256, n. 2; n. 869, praen. III, 2°).

b) Nequit in causis ecclesiasticis agere nisi ad normam can. 1654.

c) Prohibetur ecclesiasticis officiis seu muneribus (stricte dictis, can. 145) *fungi*; concessisque antea ab Ecclesia privilegiis *frui*. Quare non *amittit* munera (nisi sit vitandus, cfr. infra can. 2266) et privilegia. Privilegia intelliguntur personalia (stricte vel late dicta) personae physicae concessa, aut religioni vel generatim personae morali in commodum personarum physicarum; non vero privilegia status clericalis (can. 123) aut alia concessa principaliter in commodum ipsius religionis vel personae moralis (v. g. privilegium exemptionis); et quidem concessa a quolibet ecclesiastico iure vel Superiore. Privilegiis autem (praeter ius) accensentur facultates habituales, quae conceduntur vel in perpetuum vel ad praefinitum tempus aut certum numerum casuum (can. 66. § 1); v. g. facultas dispensandi in impedimentis matrimonialibus aut facultas specialis per benedictionem indulgentias rebus sacris annectendi. Quibus facultatibus excommunicatus quidem valide, sed illicite uteretur.

7. *Exercitium iurisdictionis fari interni et externi*. Excommunicatus *ante sententiam* iurisdictionem valide exercet, sed *illicite*, nisi requisitus a fidelibus ex iusta causa. *Post sententiam* eam exercet invalide et illicite, nisi requisitus ad normam can. 2261, § 3 (p. 734); tunc agit valide et licite. Quare non requisiti, excommunicati illicite aut invalide leges ferunt, alios delegant, etc. (S. Alf. VII, 185). Notetur tamen, aliquando invaliditatem actus *iurisdictionis* non impedire validitatem actus externi positi, v. g. in distributione Sacramentorum.

8. *Exercitium et acquisitio aliquorum iurium specialium*. Vi can. 2265 et 2266:

a). Excommunicatus *ante sententiam* :

n) Valide, sed illicite exercet ius eligendi, praesentandi, nominandi.

β) Valide, sed illicite acquirit dignitates, officia (stricta dicta), beneficia, pensiones ecclesiasticas, aliudve munus (late dictum) in Ecclesia.

y) Valide, sed illicite promovetur ad Ordines etiam minores et primam tonsuram (can. 950, 968, § τ).

b) Excommunicatus *post sententiam*:

a) Illicite et invalide exercet ius eligendi, praesentandi, nominandi.

β) Illicite et invalide acquirit dignitates, officia (stricte dicta), beneficia, pensiones ecclesiasticas, aliudve munus (late dictum) in Ecclesia.

γ) Valide, sed illicite promovetur ad Ordines etiam minores et primam tonsuram.

ô) Nequit valide ullam gratiam ' pontificiam *consequi*, nisi in pontificio rescripto mentio de excommunicatione fiat.

f) Manet privatus *fructibus* dignitatis, officii, beneficii, pensionis, muneris, si quod habeat in Ecclesia.

c) *Vitandus* patitur eisdem effectus, quos excommunicatus post sententiam; sed praeterea manet privatus ipsamet dignitate, officio, beneficio, pensione, munere.

9. *Communio In profanis*. Communionem in profanis cum excommunicato *vitando* fideles vitare debent, nisi agatur de coniuge, parentibus, liberis, famulis, subditis, et generatim nisi rationabilis causa excuset (can. 2267). Ex posterioribus verbis sequitur, prohibitionem sub levi tantum urgere. Notes tamen can. 2338, § 2: Impendentes quodvis auxilium vel favorem excommunicato vitando in delicto propter quod excommunicatus fuit, ipso facto incurrunt in excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam.

873 IV. Violatio excommunicationis est grave vel leve peccatum, prout excommunicatus ponit actum, excommunicatione exclusum, gravis vel levis momenti. Adhaec clericus in ordinibus sacris excommunicatus, qui ponit actum ordinis, clericis in ordine sacro constitutis reservatum, irregularis est (can. 985. 70). Denique si quis, obdurato animo, per annum insorduerit in censura excommunicationis, est de haeresi suspectus (can. 2340, § i).

CAPUT II.

De interdicto.

874 1. Notio. Interdictum est censura qua fideles, in communione Ecclesiae permanentes, prohibentur sacris quae in canonibus qui sequuntur,

*. Sunt etiam *dispensationes* et privilegia, iuxta can. 36. § 2; cfr. Ordo servandus in S. Congr. 20 Sept. 1908, Pars altera, c. III, n. 6“. Si mentio poenae fit, additur absolutio *ad effectum*. Favorem praestat, qui, licet delicti continuati nullimode particeps fiat, propter *illud* tamen delinquenti commodum aliquod materiale seu morale comparat (CiiELoni, o. c. p. 80, 2).

enumerantur (can. 2268, § 1). Dicitur *censura*, sed potest insuper infligi ut poena vindicativa (n. <890). Dicitur *sacris*; sunt autem; Divina officia. Sacramenta et Sacramentalia aut sepultura ecclesiastica. Insuper personaliter interdicti quaedam iura aliquando exercere nequeunt. Effectus interdicti possunt separari, ita ut arbitrio Superioris relinquatur, quasnam privationes praecipiat, nisi sit interdictum iure communi statutum.

II. Divisio. Interdictum est i° personale vel locale,⁸⁷⁵ 2° generale vel particulare, prout differunt poenae subiecti.

1. Interdictum est *personale*, cum directe personis ipsis usus sacrorum interdicitur; *locale*, cum indirecte personis usus sacrorum interdicitur, eo quod certis in locis sacrorum dispensatio vel perceptio vetatur (cfr. can. 2268, § 2).

2. *Generale* est, cum fertur in personarum coetum (et est *generale personale*); vel in aliquod territorium, cuius afficit omnia loca sacra et profana (et est *generale locale*). *Particulare* est, cum fertur in personas particulares expresse designatas (et est *personale particulare*); vel in loca sacra particularia scii, ecclesias, altaria, coemeteria (et est *locale particulare*).

Tandem interdictum personale potest ferri simul et in communitatem *ut talem*, et in singulas personas delinquentes alicuius communitatis, ita ut interdictum sit simul generale et particulare.

III. Auctor, i. Interdictum generale in *dioecesis* (sive in territorium,⁸⁷⁶ sive in populum) ferri tantum potest a Sede Apostolica vel de eius mandato (can. 2269, § 1).

2. Interdictum generale in *paroeciam*, et etiam omne interdictum particulare in subditos homines vel locos ferre potest Episcopus (can. cit.). Superior religiosus non potest ferre interdictum locale, quia eius iurisdictio est personalis tantum.

IV. Interpretatio. I. Interdicta civitate, interdicta quoque manent⁸⁷⁷ loca accessoria etiam exempta et ipsa ecclesia cathedralis: interdicta ecclesia, interdicta sunt sacella contigua, non vero coemeterium: interdicto sacello, non est interdicta integra ecclesia nec, interdicto coemeterio, interdicta est ecclesia ipsi contigua, sed interdicta sunt omnia oratoria in coemeterio erecta (can. 2273).

2. Interdictum *personale* sequitur personas, quae interdicto tenentur, ubique, ita ut in quocumque loco effectus poenae patiantur (can. 2269,

⁸⁷⁵. Antea existebat interdictum *mixtum*, seu *ambulatorium*, quod tenebat quemlibet locum durante praesentia personae interdictae; nunc abolitum est.

§ 2); at interdictuni personale *generale* non tenet infantes aliosque iuri poenali non obnoxios, neque advenas peregrinos et vagos; quidem vero innocentes, immo et absentes, qui (v. g. per domicilium) sunt membra communitatis. Insuper ex communi et benigniore interpretatione, interdicto populo, per se non censetur interdictus clerus; et etiam e converso, ita ut, interdicto clero, populus non interdictus possit advocare alios clericos; item, interdicto clero, non censentur interdicti religiosi, nisi saeculare beneficium habeant (S. Alf. VII, 331).

3. Interdictum *locale* non urget extra locum interdictum; sed in loco interdicto *omnes*, etiam exteri aut exempti, excluso speciali privilegio, illud servare debent (can. cit.). Ratio est, quia directe afficit territorium, indirecte vero personas; attamen pro innocentibus et peregrinis, sive etiam pro infantibus tale interdictum non habet rationem poenae, sed privationis disciplinaris, idem valet de innocentibus in interdicto personali.

878 V. Effectus interdicti localis. *Interdictum locale* (sive generale sive particulare) prohibet in loco quodlibet divinum officium vel sacrum ritum, exceptis sequentibus (can. 2270, § 1):

1. In omni interdicto locali: i° Morientibus omnia sacramenta et sacramentalia ministrari possunt, servatis servandis; quorum praecipua sunt ut ministri non sint impediti atque sollemnitates omittantur (can. 2270 § 1, coll. can. 2271, 20). 2° Interdictum locale suspenditur in die Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes, sanctissimi Corporis Christi et Beatae Mariae Virginis in coelum assumptae,¹ et prohibetur tantum collatio ordinum et sollemnis nuptiarum benedictio (can. 2270, § 2). Dicitur *in die*, ita ut excludatur octava.

2. In interdicto locali *generali*, nisi decretum aliud expresse caveat:

a) Permittitur clericis, dummodo non sint ipsi personaliter interdicti, omnia divina officia et sacros ritus in quacumque ecclesia aut oratorio privatim obire, ianuis clausis, voce submissa et campanis non pulsatis (can. 2271, i°).

b) In ecclesia vero cathedrali, ecclesiis paroecialibus vel in ecclesia quae unica sit in oppido, in iisque solis, permittuntur unius Missae celebratio, asservatio sanctissimi Sacramenti, administratio baptismatis, Eucharistiae, poenitentiae, assistentia matrimoniis, exclusa benedictione nuptiali, mortuorum exsequiae, vetita tamen quavis sollemnitate, benedictio aquae baptismalis et sacrorum oleorum, praedicatio verbi Dei. In

Insuper in Hispania in die Immac. Conceptionis B. M. V. cx privilegio Leonis X.

Ins tamen sacris functionibus prohibetur cantus et pompa in sacra suppellectili et sonitus campanarum, organorum, aliorumve instrumentorum musicalium; sacrum autem Viaticum ad infirmos privatim deferatur (can. 2271, 2°).

3. In interdicto locali *particulari*:

a) Si interdictum fuerit *altare* vel *sacellum* alicuius ecclesiae, nullum sacrum officium seu sacer ritus in eisdem celebretur (can. 2272, § 1).

b) Si interdictum fuerit *coemeterium*, fidelium quidem cadavera sepeliri ibidem possunt, sed sine ullo ecclesiastico ritu (can. 2272, § 2).

c) Si interdicta fuerit *ecclesia* vel *oratorium* alicuius Capituli (nec interdictum sit Capitulum, quia tunc illi nihil agere licet), permittitur Capitulo omnia divina officia et sacros ritus sui muneris *privatim* (iuxta can. 2271, i°), in *quacumque* ecclesia aut oratorio, etiam in propria interdicta, perficere, nisi interdicti decretum praecipiat, in alia ecclesia vel oratorio Missam conventualem celebrari et horas canonicas (publice) recitari (can. 2272, § 3, 1ü).

d) Si interdicta fuerit *ecclesia paroecialis*, licet omnia peragere in ea. quae supra (can. 2271, 2°) dicta sunt de ecclesia cathedrali et aliis paroecialibus sub interdicto generali, nisi interdicti decretum *aliam* ecclesiam pro interdicti tempore eidem substituat (can. 2272. § 3, 20).

VI. Effectus interdicti personalis. Personaliter interdicti vi can. 879 2275:

a) Nequeunt divina officia celebrare eisve, excepta praedicatione verbi Dei, assistere; passive assistentes non est necesse ut expellantur; sed ab assistentia activa, quae aliquam secumferat participationem in divinis officiis celebrandis, repellantur interdicti post latam sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, aut alioquin notorie interdicti (can. cit. i°).

b) Prohibentur Sacramenta et Sacramentalia ministrare et conficere, nisi interdictus ante sententiam sit requisitus a fidelibus, quibus id petere licet ex iusta causa, maxime si alii ministri desint; aut nisi post sententiam fuerit requisitus, ut in periculo mortis vel sacramentaliter absolvat fideles (quamvis alius adsit sacerdos), vel det cetera Sacramenta et Sacramentalia, si alii desint ministri.

c) Prohibentur Sacramenta recipere; et post sententiam etiam Sacramentalia illicite recipiunt, excepto exorcismo (can. 1152); sed interdictus etiam Sacramentalia valide recipit, quia communicat cum oratione Ecclesiae.

d) Tenentur etiam praescripto can. 2265; quare illis applicanda sunt dicta p. 735. 8. a) et b),a-ô.

e) Post sententiam privantur ecclesiastica sepultura (cfr. can. 1204), nisi ante mortem aliqua dederint poenitentiae signa; et (sub eadem restrictione) deneganda sunt illis tum quaelibet Missa exsequialis, etiam anniversaria, tum alia publica officia funebria.

f) Tandem, post sententiam invalide assistit matrimonio per se vel per alium parochus vel loci Ordinarius (can. 1095). Ante sententiam etiam licite assistit.

880 VII. Effectus interdicti lati, quia communitas seu collegium delictum perpetravit. Eiusmodi interdictum ferri potest vel in singulas personas delinquentes, vel in communitatem, uti talem, vel in personas delinquentes et in communitatem (can. 2274, § 1). Iam vero:

1. *Si interdictum latum sit in singulas personas delinquentes*, istae personae (non autem innocentes) personaliter interdictae sunt, ideoque tenentur expositis sub VI (can. 2274, § 2).

2. *Si interdictum latum sit in communitatem ut talem*, communitas seu collegium nequit ius ullum spirituale exercere quod ei competat (can. 2274, § 3). Iura spiritualia censentur: ius eligendi, praesentandi, beneficia conferendi, celebrandi ex officio divinum officium,¹ etc.; non vero ius bona administrandi et similia.

3. *Si interdictum latum sit in delinquentes et in communitatem*, effectus sub 1 et 2 assignati cumulantur (can. 2274, § 4).

881 *Quaer. 1*, quatenus interdictum in *innocentes* redundet.

Resp. 1: Qui interdicto *locali* subest, quin eidem causam dederit, nec alia censura prohibeatur, potest, si sit rite dispositus, Sacramenta recipere *sine absolutione* ab interdicto aliave satisfactione; et quidem in ipso loco interdicto ea sacramenta, quae ibidem licite administrantur (can. 2276; cfr. can. 2271, n. 878), aut in alio loco non interdicto cetera sacramenta. Potest item libere alios locos adire, ut assistat divinis officiis, ceterisque liberetur privationibus interdicti localis.

Resp. 2: Innocens, si feretur interdictum in singulos delinquentes communitatis cuius membrum est, nonnisi indirecte subit effectus personaliter interdictorum, eo quod ab *his* sacramenta aliave recipere non potest; ipsemet liber est in omnibus, et ne pro foro externo quidem indiget absolutione, ut Sacramenta recipiat (can. 2276).

Resp. 3: Innocens, substans interdicto in communitatem *ut talem*, nequit exercere iura communia communitatis, sed, quia non tenetur *censura* (quippe quae supponat delictum), non eget absolutione, ut Sacramenta recipiat (can. 2276).

Resp. 4: Si posita sub resp. 2 et 3 cumulantur, servantur ibidem dicta (can. cit.).

¹. V. g. celebrandi Missam conventualem et horas canonicas communiter recitandi, si agitur de Capitulo, uti tali interdicto (can. 2272, § 3, 1°).

Nota Qui causam dederunt interdicto locali aut interdicto in communitatem seu collegium, sunt ipso facto personaliter interdicti (can. 2338, § 4).

Quaer. 2, quid importet interdictum *ab ingressu ecclesiae*.

Resp.: Interdictum ab ingressu ecclesiae, quae est pars quaedam interdicti personalis specialis, non privat iis bonis quae sub VI indicavimus, sed ex can. 2277 secumfert prohibitionem ne quis in ecclesia officii? divina celebret vel eisdem excepta praedicatione, assistat, aut ecclesiasticam sepulturam habeat. Potest igitur (dummodo rite dispositus sit) Sacramenta recipere, etiam in ecclesia, cum divina officia non celebrantur; aut divina officia celebrare eisve assistere extra ecclesiam (stricto sensu sumptam iuxta can. 1161). Si autem (in ecclesia active vel passive) assistat, non est necesse ut expellatur; nec si sepeliatur (in loco sacro), oportet ut cadaver removeatur.

Hodierno Iure in tribus tantum casibus statuitur (can. 2329, can. 2338, § 3, can. 2339); potest ferri ut poena vindicativa.

VIII. Cessatio interdicti. Proprium est interdicto, quod, praeter 882 modos omnibus poenis communes, insuper cessat, destructo loco interdicto. vel extincta interdicta communitate. Per se autem liquet, absolutionem in foro *interno* datam, nunquam tangere ipsum interdictum locale, aut generale personale ut sic. Qui sine culpa subest interdicto in communitatem, ipso facto liberatur ab hoc interdicto, cum cessat esse membrum communitatis; nec indiget absolutione.

IX. Violatio interdicti est grave vel leve peccatum, prout actus, in- 883 terdicto exclusus, gravis vel levis momenti est (cfr. S. Alf. VII, 336).

CAPUT III.

De suspensione.

I. Notio. Suspendio est censura qua clericus officio vel beneficio 884 vel utroque prohibetur (can. 2278, § 1). Dicitur:

1. *Censura*; sed potest infligi ut poena vindicativa (can. 2255. § 2).

2. *Clericus*, quia ille tantum est subiectum suspensionis; et quidem suspensio potest ferri in communitatem et membra simul.

3. *Officio*; intelligitur *stricte didunt* (can. 145, § 2) et definitur: Munus ordinatione sive divina sive ecclesiastica stabiliter constitutum, ad normam sacrorum canonum conferendum, aliquam saltem secumferens participationem ecclesiasticae potestatis sive *ordinis*, sive *iurisdictionis* (can. 145, § 1). Sed quia effectus suspensionis sunt maxime divisibiles (can. 2278). clericus per suspensionem potest prohiberi etiam parte tantum potestatis aut ordinis aut iurisdictionis, ut explicabitur.

4. *Beneficio*; beneficium autem ecclesiasticum definitur: Ens iuridi-

cum a competente ecclesiastica auctoritate in perpetuum constitutum seu erectum, constans *officio* sacro et *iure* percipiendi redditus ex dote officio adnexos (can. 1409). Atvero in poena suspensionis a beneficio consideratur tantum ius percipiendi redditus, prout distinguitur ab officio adnexo, ut etiam infra patebit.

885 II. Divisio. Suspendio distingui potest in *totalem* et *partialem*, prout omnes vel non omnes suspensionis effectus comprehendit. Partialis maxime dividitur in suspensionem *a solo officio*, et *a solo beneficio*. Suspendio ab officio est vel *ab officio simpliciter* vel *a quadam parte officii*, puta a iurisdictione, a divinis etc.; quae ex dicendis de effectibus suspensionis magis patebunt.

886 111. Effectus. Suspensionis effectus sepatari queunt, sed nisi aliud constet, suspendio *generaliter lata* comprehendit omnes effectus, qui in articulo de suspensione enumerantur; secus dicendum de suspensione *ab officio* vel *a beneficio*, quae comprehendit tantum effectus alterutrius speciei. Quoad effectus in specie statuuntur haec:

i. Suspendio *ab officio simpliciter*,¹ nulla adiecta limitatione, vetat omnem actum tum potestatis ordinis et iurisdictionis, tum etiam merae administrationis ex officio competentis, excepta administratione bonorum proprii beneficii (can. 227g, § 1). Administratio enim bonorum beneficii potest tantum per expressam clausulam adimi, ut can. 2280 notatur.

Vi can. 1095 parochus vel loci Ordinarius suspensus ab officio, post sententiam invalide assistit matrimonio per se vel per alium; ante sententiam certo valide assistit, sed fortasse illicite (per seipsum), quia videtur esse actus administrationis, ex officio competentis. Ob eandem rationem videntur prohiberi alii actus, ut administratio Viatici, Baptismi sollemnis etc. Praedicatio non est actus iurisdictionis stricte dictae, nec, ut videtur, administrationis, sed fortasse suspensio ab officio prohibetur ut exercitium magisterii, quod ei competat ex concessa iurisdictione.

2. Suspendio *ab officio partialiter* haec secumfert:

a) Suspendio *a iurisdictione generatim*, vetat omnem actum potestatis iurisdictionis pro utroque foro, tam ordinariae quam delegatae (can. 2279, § 2, 1°).¹ Iurisdictio sumatur stricto sensu, ita ut non comprehen-

¹ Aliquando prohibitio non urget, scii, cum suspensus *requisitus est*, iuxta can. 2284, de quo vide infra p. 68-69 »ota 3 ----¹. Quid, si a fidelibus requiratur suspensus, infra dicetur; ibidem sermo erit de validitate prohibitorum (can. «84).

dat actus qui tantum *missionem* aut *licentiam* requirant (can. 1328, 848, 748); item assistentia matrimonio contrahendo non est actus verae iurisdictionis.

b) *Suspensio a divinis*, vetat omnem actum potestatis ordinis quam quis sive per sacram ordinationem sive per privilegium obtinet (can. 2279, § 2, 20). Dicitur *per privilegium*, puta privilegium ministrandae Confirmationis (can. 782, § 3).¹

c) *Suspensio ab ordinibus*, vetat omnem actum potestatis ordinis receptae per ordinationem (can. cit. 30) (sive maiorem sive minorem). « Qui ita est suspensus, potest exercere omnes actus iurisdictionis, qui actualem usum ordinis non requirunt; propterea Episcopus suspensus ab ordinibus tantum, potest Confessarios approbare, quamvis ipse a peccatis absolvere nequeat: » § scii, agit illicite aut invalide iuxta can. 2284.

d) *Suspensio a sacris ordinibus*, vetat omnem actum potestatis ordinis receptae per ordinationem in sacris (can. cit. 40); idem valet quod sub c).

e) *Suspensio a certo et definito ordine exercendo*, vetat omnem actum ordinis designati; suspensus autem prohibetur insuper eundem ordinem conferre et superiorem recipere receptumque post suspensionem exercere (can. cit. 50).

f) *Suspensio a certo et definito ordine conferendo*, vetat ipsum ordinem conferre, non vero inferiorem nec superiorem (can. cit. 6°).

g) *Suspensio a certo et definito ministerio*, ex. gr.. audiendi confessiones, vel *officio*, ex gr., cum cura animarum, vetat omnem actum eiusdem ministerii vel officii (can. cit. 70).

h) *Suspensio ab ordine pontificali*, vetat omnem actum potestatis ordinis episcopalis (can. cit. 8°), v. g. benedictionem oleorum sanctorum, collationem Ordinum, etiam Tonsurae, ecclesiae consecrationem. Confirmationem, cet.; permittitur vero Missa Pontificalis.

i) *Suspensio a pontificalibus*, vetat exercitium actuum pontificalium (can. cit. 90), scii, earum sacrarum functionum, quae ex legibus liturgicis requirunt insignia pontificalia, idest baculum et mitram (can. 337, § 2). Tali modo suspensus indirecte prohibetur exercere actus ordinis, qui sine pontificalibus exerceri nequeunt. Quare suspensio haec directe vel indirecte prohibet: Missam et Vesperas pontificales, sollemnem assistentiam Missae, collationem Ordinum (excepta Tonsura, quae probabiliter sine baculo et mitra potest conferri), consecrationem Episcopi.

¹. Denuo videas limites can. 2284

\ Aertnys-Damen. o. c. I) 1023.

benedictionem Abbatis, benedictionem et consecrationem sollemnem virginum, benedictionem et coronationem regum, benedictionem aut consecrationem campanae ecclesiae, consecrationem ecclesiae, altaris, vasorum sacrorum, benedictionem sollemnem primarii lapidis et coemeterii, reconciliationem sollemnem ecclesiae et coemeterii, Confirmationem sollemnem

3. *Suspensio a beneficio* privat fructibus beneficii, excepta habitatione in aedibus beneficialibus, non autem iure administrandi bona beneficialia, nisi decretum vel sententia suspensionis ipsam administrandi potestatem suspenso expresse adimat et alii tribuat (can. 2280, § 1). Fructus intelliguntur omnes redditus temporales, qui remanent, deductis necessariis expensis beneficii (scii, pro Missarum oneribus, vectigalibus cet.). Quatenus comprehendantur fructibus beneficii, pendet ab ipsa huius erectione, iuxta can. 1410; quare nequit generatim solvi quaestio (quam ex antiquo iure plures auctores hodie retinuerunt), num v. g. distributiones quotidianae fructibus comprehendantur, sed potius a locorum consuetudine atque ab expressa voluntate poenam ferentis, quid iuris sit, erit colligendum.³ A'ide etiam can. 1412.

Tali modo suspensus retinet ius administrandi bona beneficialia, nisi decretum vel sententia suspensionis ipsam administrationem suspenso expresse adimat et alii tribuat (can. 2280, § 1). Quodsi suspensus vere indigeat, potest retinere ea quae sunt necessaria ad suam sustentationem, si poena eius est *vindicativa*; nam haec videtur benigna mens Superioris (cfr. casum parallelum can. 2303, § 2); non vero si poena sit *censura*, quia duratio eius pendet a delinquentis conversione (cfr. S. Alf. VII, 316, dub. 1).

Fructus illicite perceptos suspensus debet restituere (cfr. can. 2232, § 1 et 2); et ad hanc restitutionem cogi potest canonicis quoque, si opus sit, sanctionibus (can. 2280, § 2).

4. *Suspensio generaliter lata* vel *suspensio ab officio* aut *a beneficio*:

a) Si lata est a *loci Ordinario*, afficit omnia officia aut beneficia quae clericus habet in dioecesi Superioris suspendentis, nisi aliud appareat (can. 2281); at loci Ordinarius nequit clericum suspendere a determinato officio vel beneficio, quod in aliena dioecesi reperiatur (can. 2282). Diserte dicitur: *a determinato officio vel beneficio*, quia suspensiones *sfeciales* v. g. ab ordinibus, reum ubique tenent (can. 2226, § 4); sed si

³. Saepius additur *sollemnem*, quia simplex sacerdos potest aliquando delegari, ut sine pontificalibus simpliciori modo plures functiones peragat (can. 1156, 1163, 1170. § 2, 1205. § 1, 1207). Cfr. diam can. 294, § 2; quas functiones *Episcopo* non licet peragere sine pontificalibus, excepta confirmatione et tonsura. ----- ∴ ChE-lodi, o. c. p. 51.

agatur de suspensione *a iurisdictione*, solummodo quatenus haec pendet a superiore, qui poenam infligit.

b) Si est latae sententiae, *iure conumini* irrogata, afficit omnia officia vel beneficia in quacumque dioecesi possideantur (can. 2282).

Nota. Quae de excommunicatione can. 2265 statuuntur, etiam suspensioni sunt applicanda (can. 2283). Hinc cuilibet suspenso applicentur dicta p. 735, n. 8. a) et b), a-d.

5. Si incursa fuerit censura suspensionis, quae vetat administrationem Sacramentorum et Sacramentalium, haec prohibitio non urget, cum ante sententiam requisitus est a fidelibus, quibus id petere licet ex iusta causa, maxime si alii desint ministri; aut cum post sententiam est requisitus, ut in periculo mortis vel sacramentaliter absolvat fideles (quavis alius adsit sacerdos), vel det cetera Sacramenta et Sacramentalia, si alii desint ministri. Ceterum applicentur dicta p. 734, 4, excepta ultima clausula, quae additur ex can. 2263 (can. 2284).

Si incursa fuerit censura suspensionis, quae prohibet actum iurisdictionis in foro seu interno seu externo, valent dicta sub 6; attamen actus iurisdictionis aliquando etiam est *invalidus*, scii, si sententia declaratoria vel condemnatoria lata sit, aut Superior declaret, se ipsam iurisdictionem revocare; et cum hoc ultimum locum habuerit, etiam in periculo mortis tantum fideles possunt a suspenso petere actum iurisdictionis, qui tunc est validus et licitus, salvo semper can. 884 de absolute complicitate (can. 2284).

6. Si communitas seu collegium clericorum delictum commiserit, suspensio ferri potest vel in singulas personas delinquentes vel in communitatem *uti talem*, vel in personas delinquentes et communitatem (can. 2285, § 1). Porro :

a) Si *primum*, servantur huius articuli .canones (can. 2285, § 2), i. c. canones hoc capite explicati.

b) Si *alterum*, communitas prohibetur exercitio iurium spiritualium quae ipsi, uti communitati, competunt (can. 2285, § 3). Qui desinit esse membrum communitatis suspensae, ipso facto liberatur a suspensione, nec indiget absolute.

c) Si *tertium*, effectus cumulantur (can. 2285, § 4).

IV. Violatio suspensionis est grave vel leve peccatum, prout suspensus ponit actum, suspensione exclusum, gravis vel levis momenti. Ad haec suspensus, prohibitus ab exercitio Ordinis sacri, qui ponit actum Ordinis, clericis in Ordine sacro constitutis reservatum, irregularis est (can. 985, 7°).

SCHOLION.

De suspensione ex informata conscientia.

888 *I. Notio.* Suspendio ex informata conscientia est *suspendio ab officio*, sive toto sive partiali, quae ab Ordinario infligitur simplici decreto, via extra-iudiciali et sine canonicis monitionibus praevis (cfr. can. 2186, § 1, 2187). Extraordinarium hoc remedium adhibere non licet, si Ordinarius potest sine gravi incommodo ad iuris normam in subditum procedere (can. 2186, § 2).

II. Modus procedendi. Huiusmodi decretum detur in scriptis, nisi adiuncta aliud exigant, designato die, mense et anno; in eoque:

1. Expresse dicatur suspensionem ferri ex informata conscientia seu ex causis ipsi Ordinario notis;

2. Indicetur tempus durationis poenae; abstineat autem Ordinarius ab ipsa infligenda in perpetuum. Potest vero infligi etiam tanquam censura, dummodo hoc in casu clerico patefiat causa propter quam suspensio irrogatur;

3. Clare indicentur actus qui prohibentur, si suspensio non in lotum sed ex parte infligatur (can. 2188).

Nota. Si clericus suspensus sit ab officio in quo alius in locum substituendus est, ut ex. gr., oeconomus in cura animarum, qui substituitur mercedem ex fructibus beneficii percipiat secundum praevidentem Ordinarii iudicium determinandam (can. 2189, § 1). Clericus suspensus, si se gravatum senserit, potest imminutionem pensionis petere ab immediato Superiore qui in via iudiciaria esset iudex appellationis (can. 2189, § 2).

UT. Causa ita procedendi est delictum clerici 1° adeo grave, ut eiusmodi poena coercendum sit; 2° moraliter certum: scilicet. Ordinarius debet ex peractis investigationibus tales collegisse probationes, quae eum certum reddant clericum delictum revera perpetrasse (can. 2190). Quoad delictum vero observetur:

1. Iusta et legitima causa est delictum *occultum* (can. 2191. § 1, n. 846).

2. Ob delictum *notorium* suspensio ex informata conscientia nunquam ferri potest (can. 2191, § 2); at suspensio ex informata conscientia valet si ex pluribus delictis unum tantum fuerit occultum (can. 2192).

3. Ut delictum *publicum* (n. 846) suspensione ex informata conscientia plecti possit, occurrat necesse est aliquod ex adiunctis quae sequuntur: 1° Si testes probi et graves delictum quidem Ordinario patefaciant. sed nulla ratione induci possint ut de eo testimonium in iudicio ferant, neque aliis probationibus delictum iudiciali processu evinci pos-

sit; 2° Si ipsemet clericus minis aut aliis adhibitis mediis impediatur ne processus iudiciarius instituatur aut inceptus perficiatur; 30 Si processui iudiciali conficiendo ferendaeque sententiae impedimenta exoriantur ex adversis civilibus legibus aut gravi scandali periculo (can. 2191, § 3).

IV. Patefactio causae reo. 1. In casu censurae, i. e. poenae medicinalis clerico patefiat causa propter quam haec suspensio irrogatur, ut sciat quam in re corrigatur, correctusque absolutionem petere possit.

2. In casu poenae vindicativae prudenti Ordinarii arbitrio relinquitur suspensionis causam seu delictum clerico patefacere aut reticere, pastorali tamen adhibita sollicitudine et caritate, ut. si delictum clerico manifestare censuerit, poena, ex paternis quae interposuerit monitis, nedum ad expiationem culpaе, verum etiam ad emendationem delinquentis et ad occasionem peccati eliminandam inserviat (can. 2193).

V. Recursus a censura datur tantum in devolutivo (can. 2243, § 1), a poena vindicativa etiam in suspensivo (can. 2287).

Si clericus recursum a suspensione sibi inflicta interponat, Ordinarius ad Sedem Apostolicam mittere debet probationes quibus constet clericum delictum revera perpetrasse quod extraordinaria hac poena puniri queat (can. 2194).

Pars II.

De poenis vindicativis.

SECTIO I.

De poenis vindicativis in genere.

I. Notio. Poenae vindicativae illae sunt, quae directe ad delicti expiationem tendunt ita ut earum remissio e cessatione contumaciae delinquentis non pendeat (can. 2286).

II. Divisio. Poena vindicativa distinguitur:

1. *Ratione privationis*, in *spritualent* vel *mixtam* vel etiam *mere temporalem*, quia aliquando privat bonis mere temporalibus; secus ac censura (n. 862).

2. *Ratione subiecti*, in *communem omnium fidelium* vel *specialem clericorum*.

3. Denique sicut censura, ita et poena vindicativa est *latae* aut *ferendae* sententiae, *a iure* aut *ab homine*, *determinata* aut *indeterminata*.

Nota i. Ab inflictis poenis vindicativis datur appellatio seu recursus in suspensivo, nisi aliud expresse in iure caveatur (can. 2287).

Nota 2. In iure canonico assumitur sic dicta condemnatio conditionalis; siquidem can. 2288 statuit: Si reus talis sit ut prima vice post vitam laudabiliter peractam deliquerit, prudentiae iudicis remittitur suspendere *exsecutionem* poenae ordinariae per sententiam condemnatoriam inflictae; ea tamen conditione ut, si reus intra proximum triennium aliud delictum eiusdem vel alterius generis commiserit, poenam utrique delicto debitam luat (can. 2288). Triennio sine crimine elapso, reus liber est ab effectu damnationis. Attamen *non admittitur* haec damnatio conditionalis: 1° in poenis degradationis, depositionis, privationis officii aut beneficii; 2° si urgeat necessitas reparandi scandalum (can. cit.).

III. Cessatio. Poena vindicativa finitur:

1. *Eius expiatione* (can. 2289), et hic modus correspondet eius naturae.

2. *Dispensatione* (can. cit.); ad quam requiritur causa proportionata gravitati legis poenalis, quia dispensatio in poena vindicativa est contra legis intentionem; certo requiritur etiam ut reus sit emendatus et pro viribus reparaverit damna et scandalum. Neque, denegata dispensatione quaesita, reus potest appellare, sed solum ex gravi causa extra-iudicialiter recurrere ad Superiorem.

Dispensationem concedere possunt: 1° qui legem poenalem vel poenam tulit; 2° eius competens Superior vel successor; 3° persona cui potestas commissa est dispensandi a poena vel a lege poenali (can. 2236, 2237, 80). Haec autem potestas commissa est, prout sequitur:

a) *Ordinarius* vi can. 2237 potest ordinaria potestate: 1° in casibus publicis remittere poenas vindicativas latae sententiae iure communi statutas, exceptis casibus ad forum contentiosum deductis, et poenis *inhabilitatis* ad beneficia, officia, dignitates, munera in Ecclesia, vocem activam et passivam eorumve privationis, suspensionis perpetuae, infamiae iuris, privationis iuris patronatus et privilegii seu gratiae a Sede Apostolica concessae; 2° in casibus *occultis* remittere poenas vindicativas latae sententiae iure communi statutas, et quoquo modo reservatas.

b) *Quilibet confessarius* potest in foro sacramentali in casibus *occultis urgentioribus*, scii, si ex observatione poenae vindicativae latae sententiae reus seipsum proderet cum infamia et scandalo: 1° *suspendere* obligationem observandae poenae, iniuncto onere recurrenti saltem intra mensem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine, ad S. Poenitentiarium vel ad Episcopum facultate praeditum, et standi eius mandatis; 2° *dispensare*, si in aliquo casu extraordinario praedictus recursus sit impossibilis, iniunctis tamen de iure iniungendis et imposita congrua poenitentia et satisfac-

bone pro poena, ita ut poenitens, nisi intra congruum tempus a confessorio praefiniendum poenitentiam egerit ac satisfactionem dederit, reincidat in poenam (can. 2290, § 2, coll. 2254, § 3); scii, reincidentia, quamvis suapte natura *censuras* respiciat, tamen per se nihil impedit, quominus Praelatus *poenam dispenset* sub conditione ut dispensatus, si aliquid non praestet, iterum vinculo eiusdem poenae adstringatur. '

SECTIO II.

De poenis vindicativis communibus.

Ex can. 2291 poenae vindicativae quae omnes fideles pro delictorum 890 gravitate afficere possunt, in Ecclesia praesertim' sunt.

I. *Interdictum locale et interdictum in communitatem seu collegium in perpetuum vel ad tempus praefinitum vel ad beneplacitum Superioris.*

II. *Interdictum ab ingressu ecclesiae in perpetuum vel ad tempus praefinitum vel ad beneplacitum Superioris.*

III. *Poenalis translatio vel suppressio sedis episcopalis vel paroecialis*; quocirca advertas: i° Poenalis suppressio aut translatio sedis *episcopalis* est Romano Pontifici reservata; 2° sedis autem *paroecialis*, a locorum Ordinariis decerni nequit, nisi cum consilio Capituli (cfr. can. 248, § 3, 1421, 1428).

IV. *Infamia iuris*; quocirca notes:

1. Infamia est vel *iuris* vel *facti* (can. 2293, § 1). Infamia *iuris* illa est quae casibus iure communi expressis statuitur (can. 2293, § 2). Infamia *facti* contrahitur, quando quis, ob patratum delictum vel ob pravos mores, bonam existimationem apud fideles probos et graves amisit, de quo iudicium spectat ad Ordinarium (can. 2293, § 3). ' Neutra afficit delinquentis consanguineos aut affines; attamen infamia facti ex facto familiarium aut consanguineorum quibuscum parochus inamovibilis vivit, huic potest esse causa canonica amotionis (can. 2293, § 4).

2. Qui laborat infamia *iuris*, non solum est irregularis ex defectu, sed insuper est inhabilis ad obtinenda beneficia, pensiones, officia et dignitates ecclesiasticas, ad actus legitimos ecclesiasticos perficiendos,⁴ ad

Leg a, o. c. n. 135. ----- * Unde eruitur, enumerationem non esse taxativam; quare Superior, servatis servandis, potest infligere congruam poenam non contentam hac serie. ----- * Sola infamia *iuris* est vera poena, non vero infamia *facti*, ut patet etiam e modo cessationis. ----- « Subintelligitur < ad normam iuris > (cfr. can. 2263), quia v. g. ante sententiam infamis infamia iuris solum illicite, post eam vero invalide esset patrimis in Sacramentis (cfr. can. 765, 766, 795, 796); de iure patronatus vide can. 1470, § 4.

exercitium iuris aut muneris ecclesiastici, et tandem arceri debet a ministerio in sacris functionibus exercendo (can. 2294, § 1). Qui laborat infamia *jacti*, dum iudicio Ordinarii perdurat, est *simpliciter impeditus* ab ordinibus recipiendis, et *repellendus* est etiam a dignitatibus, beneficiis, officiis (stricte dictis) ecclesiasticis, ab exercendo sacro ministerio et ab actibus legitimis ecclesiasticis (can. 2294, § 2); *inhabilis* tamen non est; quare valide acquirit et agit.

3. Infamia *iuris* desinit sola dispensatione a Sede Apostolica concessa; infamia *facti*, cum bona existimatio apud fideles probos et graves, omnibus perpensis adiunctis et praesertim diuturna rei emendatione, fuerit, prudenti Ordinarii iudicio, recuperata (can. 2295).

V. *Privatio sepulturae*; quocirca observes:

1. Quid importent tam sepultura ecclesiastica quam eius privatio, dictum est p. 733.

2. Omnes baptizati sepultura ecclesiastica donandi sunt, nisi eadem a iure expresse priventur, (can. 1239, § 3). Catechumeni qui nulla sua culpa sine baptismo moriantur, baptizatis accensendi sunt (can. 1239, § 2).

3. Ad sepulturam ecclesiasticam non sunt admittendi qui sine baptismo decesserint (can. 1239, § I) i quod tamen in illis non habet latitudinem poenae. Per modum *poenae* vero ex can. 1240, § 1 ecclesiastica sepultura privantur, nisi ante mortem aliqua dederint poenitentiae signa:†

a) Notorii apostatae a Christiana fide, aut sectae haereticae vel schismaticae aut sectae massonicae aliisve eiusdem generis societatibus notorie addicti.

b) Excommunicati vel interdicti post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam; ex eo patet, privationem sepulturae ecclesiasticae pendere non tantum a iure *communi*, sed etiam a iure *particulari*, nam Ordinarius has poenas statuere potest.

c) Qui se ipsi occiderint deliberato consilio; quod consilium in dubio praesumitur, secundum can. 2200, § 2.

d) Mortui in duello aut ex vulnere inde relato.

e) Qui mandaverint suum corpus cremationi tradi.

f) Alii peccatores publici et manifesti, v. g. qui per longum tempus Sacramentorum receptionem contempserunt.

* Non sufficit, quod sensibus destitutus acceperit absolutionem sub conditione, quippe quae dari possit, quamvis signa poenitentiae *non appareant*.

Nota. Occurrente praedictis in casibus aliquo dubio, consulatur, si tempus sinat, Ordinarius; permanente dubio, cadaver sepulturae ecclesiasticae tradatur, ita tamen ut removeatur scandalum (can. 1240, § 2) : cfr. quoque decisio S. Poenit. p. 734 tradita.

VI. *Privatio Saeramentarium.*

VII. *Privatio vel suspensio ad tempus pensionis quae ab Ecclesia vel ex bonis Ecclesiae solvitur, vel alius iuris seu privilegii ecclesiastici* (cfr. can. 1429, 2161, 2299, § 3).

VIII. *Remotio ab actibus legitimis ecclesiasticis exercendis.*

IX. *Inhabilitas ad gratias ecclesiasticas aut munia in Ecclesia, quae statum clericalem non requirant, vel ad gradus academicos auctoritate ecclesiastica consequendos; quocirca advertas:*

1. Si agatur de rebus ad quas assequendas capacitas iure communi statuitur, ¹ inhabilitatis poenam infligere una Sedes Apostolica potest (can. 2296, § 1).

2. Iura iam quaesita non amittuntur ob supervenientem inhabilitatem, nisi huic addatur poena privationis (can. 2296, § 2).

Nota. Dicta sub 1 et 2 generatim dicuntur, ac proin applicanda sunt inhabilitati, sive ut est effectus infamiae iuris, sive ut est poena communis fidelium (sub IX), aut peculiaris clericorum (can. 2298, 50).

X. *Privatio vel suspensio ad tempus muneris, facultatis vel gratiae iam obtentae.*

XI. *Privatio iteris praecedentiae* (can. 106) *vel vocis activae et passivae vel iuris ferendi titulos honoris, vestem, insignia, quae Ecclesia concesserit.*

XII. *Mulcta pecuniaria.* Multas pecuniarias iure communi inflictas, quarum erogatio non sit eodem iure praefinita, aliasque iure peculiari statutas vel statuendas, Ordinarii locorum erogare debent in pios usus, non vero in commodum mensae episcopalis aut capitularis (can. 2297).

SECTIO III.

De poenis vindicativis peculiaribus clericorum.

Ex can. 2298 poenae vindicativae quae clericis tantum applicantur, 891 sunt :

I. *Prohibitio exercendi sacrum ministerium praeterquam in certa ecclesia.*

¹. V. g. capacitas acquirendi gratias (can. 36)

II. *Suspensio in perpetuum vel ad tempus praefinitum, vel ad beneplacitum Superioris.*

III. *Translatio poenalis ab officio vel beneficio obtento ad inferius;* quocirca notes: Si clericus beneficium inamovibile obtineat, eodem in poenam privari potest solum in casibus iure expressis; si amovibile, etiam ob alias rationabiles causas (can. 2299, § 1).

IV. *Privatio alicuius iuris cum beneficio vel officio coniuncti;* quocirca statuit can. 2299, § 2: Clerici obtinentes beneficia, officia, dignitates, possunt etiam aliquo tantum ministerio cum iisdem coniuncto, ex. gr., ministerio praedicandi, confessiones audiendi, etc., prohiberi ad certum tempus.

V. *Inhabilitas ad omnes vel ad aliquot dignitates, officia, beneficia aliave munera propria clericorum* (cfr. can. 2296).

VI. *Privatio poenalis beneficii vel officii cum vel sine pensione;* quocirca observes can. 2299, § 1 sub III citatum.

Nota. Circa numeros III, IV et V notes can. 2299, § 3: Nequit clericus privari beneficio aut pensione cuius titulo ordinatus fuit, nisi aliunde eius honestae sustentationi provideatur, salvo praescripto can. 2303, 2304.

VII. *Prohibitio commorandi in certo loco vel territorio.* Ordinarius potest in poenam praecipere, ut subditus clericus remaneat extra certum locum vel territorium atque commoretur in certo loco vel territorio suae dioecesis; nequit autem praescribere, ut clericus certo in loco, extra fines suae dioecesis, commoretur, nisi accedat consensus Ordinarii illius loci vel agatur de domo poenitentiae seu emendationis clericis non solum dioecesanis, sed etiam extraneis destinata, aut de domo religiosa exempta, Superiore eiusdem consentiente (can. 2301). Attamen tam praescriptio quam prohibitio certo in loco commorandi et collocatio in domo poenitentiae aut in domo religiosa, praesertim si diu duraturae sint, imponantur tantum in casibus gravibus, in quibus, prudenti Ordinarii iudicio, eae poenae necessariae sint ad clerici emendationem aut scandali reparationem (can. 2302).

VIII. *Praescriptio commorandi in certo loco vel territorio.* Vide dicta sub VII.

IX. *Privatio ad tempus habitus ecclesiastici.* Si clericus gravia scandala praebet et monitus (cum poenae comminatione) non resipiscat, nec scandalum queat aliter removeri, potest interim privari iure deferendi habitum ecclesiasticum: quae privatio, dum perdurat, secumfert prohibitionem exercendi ministeria quaevis ecclesiastica et privationem privilegiorum clericorum (can. 2300).

X. *Depositio*; quocirca notamus:

1. Depositio, firmis obligationibus e suscepto ordine exortis et privilegiis clericalibus, secumfert tum suspensionem ab officio, et inhabilitatem ad quaelibet officia, dignitates, beneficia, pensiones, munera in Ecclesia, tum etiam privationem illorum quae reus habeat,¹ licet eorum titulo fuerit ordinatus (can. 2303, § 1). Sed hoc ultimo in casu, si clericus vere indigeat, Ordinarius pro sua caritate, quo meliore modo fieri potest, ei providere curet, ne cum dedecore status clericalis mendicare cogatur (can. 2303, § 2).

2. Poena depositionis infligi nequit, nisi in casibus iure expressis (can. 2303, § 3); infligi autem debet coram tribunali quinque iudicum (can. 1576 § i, 2°).

Poena depositionis est semper ferendae sententiae; quare depositus subicitur effectibus *suspensionis post sententiam*, quoad validitatem actuum officii.

XI. *Privatio perpetua habitus ecclesiastici* est specialis poena clerici *depositi*; nam si clericus depositus non det emendationis signa et praesertim si scandalum dare pergat monitusque non resipiscat. Ordinarius potest eum perpetuo privare iure deferendi habitum ecclesiasticum (can. 2304, § 1); sed tantum coram tribunali quinque iudicum (can. 1576, § i, 2°). Haec privatio (can. 2304, § 2) secumfert privationem privilegiorum clericalium et cessationem praescripti quo Ordinarius pro sua caritate, si clericus vere indigeat, ei providere curet. Tenetur tamen obligatione observandi caelibatum et horas canonicas.

XII. *Degradatio*; quocirca statuit codex:

1. Degradatio in se continet depositionem, perpetuam privationem habitus ecclesiastici et reductionem clerici ad statum laicalem (can. 2305 § 1). Clericus maior degradatus non tenetur ad horas canonicas recitandas, quidem vero ad observandum caelibatum (can. 135, 213, § 2); omnis degradatus praeterea prohibetur deferre tonsuram (can. 213, § 1).

2. Haec poena ferri solummodo potest propter delictum in iure expressum, aut si clericus, iam depositus et habitu clericali privatus, grave adhuc scandalum per annum praebere pergat (can. 2305, § 2). *Obligatio* autem post annum statim ita procedendi non est.: Ceterum eodem modo infligenda ac depositio et privatio perpetua habitus ecclesiastici.

Ubicumque, nam est poena iuris communis (can. cit. § 3).----: Contra clericos minores Ordinarius faciliiori modo procedere potest, scii, per decretum; cfr. can. 211 § 2, ubi *poena* degradationis ne commemoratur quidem (cfr. § 1) Clericus minor ita dimissus potest ab Ordinario iterum admitti iuxta can. 212, § i, secus ac clericus maior (can. 212, § 2).

3- Degradatio alia est *verbalis* seu *edictalis*, quae sola sententia irrogatur, ita tamen ut omnes suos effectus iuridicos statim habeat, sine ulla exsecutione; alia *realis*, si servantur sollemnia praescripta in Pontificali Romano (can. 2305, § 3). Sed haec degradatio *realis* nullum effectum iuridicum addit poenae iam inflictae.

4. Dispensatio a poena *degradationis*, clerico maiori inflictæ, S. Sedi reservata est (can. 212, § 2); quoad dispensationem a poena *depositionis* idem non constat.

Pars III.

De remediis poenalibus et enitentiis.

Haec sunt *media disciplinaria* coercendi delicta, quae rationem *poenae* proprio sensu non attingunt.

SECTIO I.

De remediis poenalibus.

892 I. Notio. Remedium poenale est medium canonicum, praecavendi vera delicta vel ulteriora delicta. Quia important aliquam poenalitatem, supponunt aliquam legis transgressionem, quae tamen ad rationem delicti non pertingat, et aliquam culpam, licet non gravem. Casus est, cum transgressio pro transgressore occasio sit seu periculum veri delicti committendi, vel suspicionem illius delicti contineat et inde fidelium scandalum, v. g. visitationes aut familiaritates clerici cum personis diversi sexus.¹ Insuper aliquando substituitur aut additur poenae remedium poenale, ut praecaveantur ulteriora delicta (can. 2223, § 3, 30. 2224, § 2, 2234).

II. Remedia poenalia ex can. 2306 sunt: i° Monitio; 2° correptio; 3° praeceptum; 4° vigilantia; quae enumeratio videtur esse taxativa.

1. *Monitio*. Eum qui versatur in proxima occasione delictum committendi vel in quem, ex inquisitione peracta, gravis suspicio cadit delicti commissi, Ordinarius per se vel per interpositam personam moneat (can. 2307).

2. *Correptio*. Si ex alicuius conversatione scandalum vel gravis ordinis perturbatio oriantur, est locus correptioni, ab Ordinario per se vel per interpositam personam, etiam per epistolam faciendae, peculiaribus accommodatae conditionibus personae et facti de quo agitur (can. 2308).

¹ Wernz, o. c. n. 253.

Quoad modum monitionis et correptionis faciendae statuit Codex;

a) Tam monitio quam correptio potest esse vel publica vel secreta (can. 2309, § 1).

b) Correptio vel monitio publica fiat vel coram notario aut duobus testibus, vel per epistolam ita tamen ut de receptione et tenore epistolae ex aliquo documento constet (can. 2309, § 2; cfr. can. 2143, § 3).

c) Correptio publica fieri tantum potest adversus reum de delicto convictum vel confessum; et est iudicialis, si fiat a iudice pro tribunali sedente vel ab Ordinario ante processum criminalem; extraiudicialis, si fiat per modum praecepti extra iudicium (can. 2309, § 3, 1933. § 4). Haec recursum, illa appellationem admittit.

d) Correptio iudicialis¹ vel habetur loco poenae vel fit ad augendam poenam, praecipue si agatur de recidivo (can. 2309, § 4).

e) De monitione et correptione, etsi secreto factae fuerint, constare debet ex aliquo documento in secreto archivo Curiae asservando (can. 2309, § 5).

f) Tam correptio quam monitio fieri potest semel vel pluries, pro Superioris arbitrio et prudentia (can. 2309, § 6).

3. *Praeceptum* accurate indicare debet, (idque cum poenae comminatione in casu transgressionis), quid agere quidve evitare praeventus debeat. Dandum est, monitionibus et correptionibus incassum factis, vel si ex eisdem effectum sperare non liceat (can. 2310); quare si non est spes fructus, omitti possunt monitiones aut correptiones.

4. *Vigilantia*. Si casus gravitas ferat et praecipue si agatur de eo qui in periculo versatur relabendi in idem crimen, eum Ordinarius submittat vigilantiae (can. 2311, § 1). Vigilantia praecipi quoque potest ad augendam poenam, praecipue in recidivos (can. 2311, § 2; cfr. can. 2234, 2224, § 2).

SECTIO II.

De poenitentiis

I. Notio. Poenitentiae in foro externo imponuntur ut delinquens vel 893 poenam effugiat, vel poenae contractae absolutionem aut dispensationem recipiat (can. 2312, § 1). Ut poenitentia imponi possit, nullibi requiritur imputabilitas *gravis* delicti commissi; neque ut adsit *delictum* proprio sensu. Sufficere transgressionem quae ad rationem delicti non per-

¹. Cfr. can. 1947-1953, quos canonists explicandos relinquimus.-----Correptio *iudicialis* non potest fieri tertio contra eundem reum (can. 1949, § 1); quando omitti debeat, vide can. 1948.

tingat, patet primum ex eodem canone § 2, ubi hoc insinuatur per verba *delictum* aut *transgressionem*; dein ex can. 1313, § 2, iuxta quem poenitentia ab Ordinario adiungi potest *monitioni*; haec autem non praerequit delictum. Unde ratione scandali dati aut periculi delicti, atque in aliis casibus ubi emendatio v. g. clerici desideratur, Ordinarius potest eum obligare praecipue ut peragat exercitia spiritualia, quae enim etiam remedii praeventivi rationem habent.¹

II. Divisio. Poenitentiae sunt *publicae* vel *secretae*, quatenus modo aliis facile cognoscibili implendae sunt, v. g. peregrinatio insolita, aut secreto possunt impleri, v. g. preces recitandae. Porro ob delictum aut transgressionem occultam nunquam poenitentia publica imponatur (can. 2312, § 2).

III. Applicatio. Poenitentiae non tam secundum quantitatem delicti, quam secundum poenitentis contritionem moderandae sunt, pensatis qualitatibus personarum et delictorum adiunctis (can. 2312, § 3); nam sicut poena proprio sensu respicit magis delictum, coercendum vel vindicandum, ita poenitentia disciplinaris magis dispositionem poenitentis, sive corrigendam, sive confirmandam.

IV. Poenitentiae praecipuae ex can. 1213, § 4 sunt praecepta:

1. Recitandi determinatas preces.
2. Peragendi piam aliquam peregrinationem vel alia pietatis opera.
3. Servandi peculiare ieiunium.
4. Erogandi eleemosynas in pios usus.
5. Peragendi exercitia spiritualia in pia aut religiosa domo per aliquot dies.

Has vel alias poenitentias Ordinarius pro sua prudentia addere potest poenali remedio monitionis et correptionis (can. 2313, § 2), scii, ut reus per earum impletionem suam emendationem ostendat.

DISSERTATIO III.

De poenis statutis in singula delicta.

Praenoto can. 6, n. 5: Quod ad poenas attinet, quarum in Codice nulla fit mentio, spirituales sint vel temporales, medicinales vel, ut vocant, vindicativae, latae vel ferendae sententiae, eae tanquam abrogatae habeantur.

Quibus notatis, maxime dicemus de poenis medicinalibus seu de cen-

¹ Wernz, o. c. n. 251.

suris, eisque latae sententiae; ceterae confessariis minus usu veniunt. Agendum igitur *primum* de excommunicationibus, *deinde* de interdictis, *denique* de suspensionibus.

Pars I.

De excommunicationibus.

SECTIO I.

Excommunicationes specialissimo modo R. Pontifici reservatae.

Hanc excommunicationem contrahunt : 894

I. *Qui species consecratas abiecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit* (can. 2320). Dicitur:

1. *Species consecratas*, sive panis sive vini, sive plures sive unam sive particulas consecratas.

2. *Abiecerit*, puta proiciendo species in terram; non autem incurrit excommunicationem, qui species consecratas deponit super pallam, ut pyxidem auferat.

3. *Ad malum finem abduxerit vel retinuerit*, puta ad eas profanandas. Sufficit etiam, ut quis species ab alio abductas retineat ad malum finem. Non autem excommunicatur, qui species abducit vel retinet v. g. ad eas domi adorandas.

Nota. Delinquens est suspectus de haeresi. ipso facto infamis, et clericus praeterea est deponendus (can. 2320).

II. *Qui violentas manus in personam Romani Pontificis iniecerit* (can. 2343). Hic canon late interpretandus est, quippe quum respiciat *privilegium canonis*, ut dicitur, quatenus illud Romano Pontifici competat; interpretationem vide p. 766.

Nota. Delinquens est ipso facto infamis, et clericus praeterea degradandus est (can. 2343).

III. *Absolvens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi* incurrit ipso facto in excommunicationem specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatam; idque etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exortura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem, excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri. Eandem excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est (can. 2367); cuius canonis interpretationem vide n. 412 sq.

IV. *Confessarius qui sigillum sacramentale directe violare praesumpserit* (can. 2369, § 1). Pauci censent, hanc censuram esse ferendae sententiae, quia verbum *manet* ambiguum videtur; in poenis autem benignior est interpretatio facienda (can. 2219, § 1; p. 712). Contrarium vero omnino admittendum videtur, tum quia censurae S. Pontifici reservatae semper erant latae sententiae; tum quia, admissa sententia contraria, Episcopus posset ferre censuram, de qua dicimus, non autem ab ea utpote S. Pontifici reservata, absolvere; quod admitti nequit secundum dicta p. 727, r, c.

Quid sit directa violatio sigilli sacramentalis, vide n. 428.

Nota i. Confessarius qui sigillum sacramentale *indirecte tantum* (n. 418) violare praesumpserit, suspendatur a celebratione Missae et ab audiendis sacramentalibus confessionibus vel etiam pro delicti gravitate inhabilis ad ipsas excipiendas declaretur, et in casibus gravioribus degradationi quoque subiiciatur (can. 2369, § 1).

Nota 2. Quicumque praescriptum can. 889, § 2 temere violaverit, * pro reatus gravitate plectatur salutari poena, quae potest esse etiam excommunicatio (can. 2369, § 2).

V. Huc referri possunt:

1. Excommunicationes statutae in delicta, quae in eligendo Summo Pontifice committi possunt, quaeque continentur Const. Pii X *Vacante Sede Apostolico*, 25 Dec. 1904. Scii, eiusmodi delicta perpetrantes « a nullo, ne a Maiori quidem Poenitentiario cuiuslibet facultatis vigore, praeterquam a Rom. Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi possunt » (Const, cit. § 51).

2. Excommunicatio annexa revelationi secreti S. Officii (can. 239, § i. i°, coll. can. 243). Ex decreto autem S. C. Consist. 25 April. 1917 sequitur, idem secretum servandum esse ab iis, qui de informationibus requiruntur circa promovendos ad Episcopatum. '

SECTIO II.

Excommunicationes speciali modo R. Pontifici reservatae.

895 Hanc excommunicationem contrahunt :

I *Omnes a Christiana fide apostatae et omnes et singuli haeretici aut schismatici* (can. 2314, § τ, τ° et § 2). Haec excommunicatio eatenus

*. I. e. interpres aliquae omnes, ad quos notitia confessionis quoquo modo pervenerit, qui verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa produnt aliquatenus peccatorem. * A. A. S. 1917, p. 232; Aertnys-DamEN, o. c. II, n. 1044, nota 2.

tantum speciali modo Sedi Apostolicae reservatur, quatenus absolutio in foro conscientiae est impertienda (can. cit. § 3; cfr. 3, b). Quinam veniant nomine apostatarum, haereticorum et schismaticorum, vide can. 1325, § 2 et t. I, n. 492. Notes tamen requiri, ut apostasia, haeresis vel schisma externe manifestentur. Ceterum advertas:

1. *Quoad apostatas*. Huc pertinent tum ii qui omnem religionem rei-ciunt, ut athei, pantheistae, naturalistae, liberi cogitatores, ut dicuntur; tum ii qui v. g. ad iudaismum, mahumetanismum, paganismum tran-seunt; non vero ii, qui solum practice indifferentes sunt.

2. *Quoad haereticos*. Non requiritur, ut quis alicui sectae haereticae ascriptus sit. Ascripti autem sectae pro foro externo censentur censu-ram contraxisse, quamvis forte interne non sint haeretici formales, ideo-que censuram de facto non contraxerint (n. 862).

3. *Schismatici*. Non requiritur, ut quis coetui schismatico ascriptus sit, at neque sufficit, ut quis utut habitualiter specialia mandata S. Pon-tificis transgrediatur. Ceterum notes:

a) Nisi (apostatae, haeretici aut schismatici) moniti resipuerint, pri-ventur beneficio, dignitate, pensione, officio aliove munere, si quod in Ecclesia habeant, infames declarentur, et clerici, iterata monitione, de-ponantur (can. 2314, § i, 20). Si sectae acatholicae nomen dederint vel publice adhaeserint, ipso facto infames sunt, et clerici ipso facto et sine ulla declaratione quaelibet officia amittunt, atque, monitione incassum praemissa, degradentur (can. 2314, § 1, 30).

b) Quoad *absolutionem* ab excommunicatione exposita, observes:

a) Absolutio in foro conscientiae impertienda, est speciali modo Sedi Apostolicae reservata (can. 2314, § 2). Facultas autem absolvendi quos-cumque poenitentes (exceptis haereticis haeresim inter fideles e propo-sito disseminantibus) a quibusvis censuris et poenis ecclesiasticis ob hae-reses tam nemine audiente vel advertente quam coram aliis externatas incursis, concedi solet per *Folium S. Poenitentiariac*. Attamen exerceri nequit nisi in actu sacramentali confessionis et pro foro conscientiae dumtaxat, praemissa secreta abiuratione coram confessario. Praeterea iniungenda poenitentia salutaris cum frequentia sacramentorum et obli-gatione illata scandala reparandi. Pro foro conscientiae nulla forma abiurationis praescripta videtur: hinc sufficiunt v. g. haec verba Pro-fectionis Fidei, in fine: « Haereses quascumque ab Ecclesia damnatas ego pariter damno et reiicio. »

βī Si delictum apostasiae, haeresis vel schismatis ad forum externum Ordinarii loci quovis modo deductum fuerit, etiam per voluntariam confessionem, idem Ordinarius, non vero Vicarius Generalis sine man-

dato speciali, resipiscentem, praevia abiuratione iuridice peracta aliisque servatis de iure servandis, sua auctoritate ordinaria in foro exteriore absolvere potest; ita vero absolutus, potest deinde a peccato absolvi a quolibet confessario in foro conscientiae. Abiuratio vero habetur iuridice peracta, cum fit coram ipso Ordinario loci vel eius delegato et saltem duobus testibus (can. 2314, § 2). Quoad formam abiurationis practice sufficit Professio Fidei, quae initio Codicis apposita est.

Quacr., num excommunicationi subiaceant dubie vel dubie valide baptizati, qui apostasiae, haeresis, schismatis rei sint.

Resp.: Excommunicationi subjacent vel non subjacent ei, prout de facto valide vel non valide baptizati sunt; quod cum hic et nunc dubium sit, absolutio ad cautelam concedenda, si ad Ecclesiam convertantur. Si opponas, dubie vel dubie valide baptizatos non subiaccere legibus Ecclesiae, respondeo: Si agitur de legibus, quae aliquem aliquo bono privant, eis subjacent vel non subjacent, prout baptismus validus locum habuit vel non habuit locum; si sermo est de legibus, quae actum respiciunt, vide t. I, n. 130.

II. *Suspectus de haeresi, qui monitus et punitus ad normam can. 2315, intra sex menses a contracta poena completos sese non emendaverit* (can. 2315 Porro suspecti de haeresi sunt:

1. Qui quoquo modo haeresis propagationem sponte et scienter iuvat (can. 2316).

2. Qui communicat in divinis cum haereticis, active eorum sacris assistendo (can. 2316; p. 732).

3. Qui matrimonium ineunt cum pacto explicito vel implicito, ut omnis vel aliqua proles educetur extra catholicam Ecclesiam (can. 2319, § i, n. 2, § 2).

4. Qui scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre praesumunt (ibid. n. 3).

5. Parentes eorumve locum tenentes, qui liberos scienter tradunt educandos vel instituendos in religione acatholica (ibid. n. 4).

6. Qui species consecratas abiecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit (can. 2320).

7. Appellantes a legibus vel mandatis et decretis Romani Pontificis ad universale Concilium (can. 2332).

8. Qui obdurato animo per annum insorduerit in excommunicatione (can. 2340, § 1).

9. Omnes, etiam episcopalis dignitatis, qui per simoniam scienter ad Ordines promoverint vel promoti fuerint, aut alia Sacramenta ministraverint vel receperint (can. 2371).

III. *Opere publici iuris facto, editores librorum apostatarum, haereticorum et schismaticorum, qui apostasiam, haeresim, schisma propugnant, itemque eosdem libros aliosve per apostolicas litteras nominatim prohibitos defendentes aut scienter sine debita licentia legentes vel retinentes* (can. 2318, § 1). Primum notes, requiri, ut opus publici iuris factum sit, a. v. ut sit multiplicatum ad usum satis communem, non autem ad usum paucorum, puta discipulorum tantum; a fortiori excluditur manuscriptum. Ceterum non refert, utrum opus typis an polygraphice vel lithographice multiplicatum sit. Deinde requiritur, ut opus publici iuris factum, *librum* constituat. Vox autem *libri* sumenda, ut antea sumebatur (cfr. can. 6, n. 2-4), i. e. pro opere litterario, quod est certae molis certaeque unitatis. Dicitur *certae molis*, puta, ut mediam inter diversas sententias seligamus, circa 80 paginarum in 8°. Excluduntur igitur epistola vel concio seorsim edita, libelli exigui, diaria seu ephemerides¹; non autem publicationes periodicae, sive seorsim sumptae, modo sufficientis molis sint; sive in fasciculos ligatae,² sicque requisitam unitatem constituentes. Porro excommunicantur:

1. *Editores librorum apostatarum, haereticorum et schismaticorum, qui apostasiam, haeresim, schisma propugnant*. Dicitur:

a) *Editores*, scii, proprie tales, ita ut non comprehendatur auctor libri *qua talis*, bene vero quatenus editionem procurat (can. 2209, § 3); neque excommunicantur dominus officinae, typos collocantes pielumve versantes; siquidem non concurrunt ad editionem *formaliter sumptam*, i. e. ad multiplicationem, quatenus haec *ordinatur* ad usum satis communem, vel saltem non tales sunt, ut sine eorum opera editio locum non habuisset (cfr. can. 2209, § 3).

b) *Apostatarum* etc. Itaque non comprehenduntur libri *infidelium* vel *catholicorum*, utut forte apostasiam etc. propugnent. Qui tamen apostasiam etc. propugnat, praesumitur apostata etc.: neque requiritur, ut auctor libri sectae apostaticae etc. ascriptus sit.

c) *Propugnant*, i. e. additis argumentis defendunt vel suadent; non tamen requiritur, ut liber ex professo de religione tractet.

2. *Defendentes aut scienter sine debita licentia legentes vel retinentes sive libros de quibus sub 1, sive alios per apostolicas litteras nominatim prohibitos*. Quoad posteriores aliqui requirunt, ut apostolicae litterae cos prohibuerint *sub poena excommunicationis S. Sedi reservatae* At neque Constit. *Apostolicae Sedis*, quae primum eam censuram statuit neque canon citatus et clarus permittunt, ut ea conditio apponatur.

¹. S. Off. 21 April. 1880 (Collect. η. 1533).
². S. Off. 13 Ian. 1892 (Collect. η. 1777).

². S. Off. 13 Ian. 1892 (Collect.

a) *Defendentes* sunt v. g. qui impediunt, quominus liber destruat vel denuntietur, qui laudat doctrinam libro contentam, vel eius damnationem improbat; non autem qui laudat stylum vel ingenium auctoris, vel bonam doctrinam, quae in libro invenitur (S. Alf. VII, 297).

b) *Scienter* (n. 858) *sine debita licentia legentes*; quocirca advertas: i° Requiritur lectio *formalis*, ita ut non comprehendatur, qui mere audiat legentem (S. Alf. VII, 292); qui olim lecta memoriter recitet, vel ignarus idiomatis librum perlegat; bene vero caecus, qui typos digitis percipiat. 2° Requiritur lectio materiae *notabilis*, spectatis sive sola quantitate. ut si legas duas vel tres paginas, sive qualitate i. e. periculo; quo casu etiam paucae lineae sufficere possunt, quia in ipsis potest esse periculum perversionis (S. Alf. VII, 284, 292).

c) *Retinentes*, scii, scienter et sine debita licentia; praeterea per *notabile* tempus, puta per tres quatuorve dies (S. Alf. VII, 295). Ceterum observes: Perinde est, utrum quis librum proprium an alienum retineat; utrum librum retineat penes se an penes alium, qui non habeat facultatem; utrum librum retentum intelligat necne. Excusatur vero, qui deponit librum penes alium habentem facultatem, idque cum pacto illum non repetendi nisi post obtentam licentiam; item qui librum retinet, quia expectat sive veniam requisitam sive occasionem illum tradendi Superiori (S. Alf. VII, 295-298).

Bibliopega accensetur quidem retinentibus, at facile excusatur, si libros compingit pro habente facultate eos legendi, vel aliam iustam causam habet. Pariter *custos bibliothecae alienae* excommunicationem effugit, nisi libros in cubiculo vel domo propria retineat. Denique ubi, ut in domibus religiosis, bibliotheca communis habetur, licet libros prohibitos in armario clauso custodire.

IV. *Ad ordinem sacerdotalem non promotus, si Missae celebrationem simulaverit aut sacramentalem confessionem exceperit* (can. 2322, i°). Dicitur:

1. *Ad ordinem sacerdotalem non promotus*. Itaque censura respicit tam laicum quam clericum, qui nondum sacerdotio auctus est, non autem sacerdotem utut suspensum vel degradatum.

2. *Si Missae celebrationem simulaverit*; i. e. si ita se gesserit, ut alii censeant. Sacrum celebrari.

3. *Aut sacramentalem confessionem exceperit*. Quid sit sacramentalis confessio, vide n. 430. Sufficit confessionem sacramentalem excepisse, etiamsi absolutio omittatur.

Nota. Si delinquens, de quo sub IV, laicus sit, privetur pensione aut munere, si quod habeat in Ecclesia, aliisque poenis pro gravitate culpae

puniatur; clericus vero deponatur (can. cit.); uterque, si alia munia sacerdotalia usurpaverit, ab Ordinario pro gravitate culpaè puniatur (can. 2322, § 2).

V. *Omnes et singuli cuiuscumque status, gradus seu conditionis etiam regalis, episcopalis vel cardinalitiae fuerint, a legibus, decretis, mandatis Romani Pontificis pro tempore existentis ad Universale Concilium appellantes* (can. 2332).

1. *Omnes et singuli.* Excommunicatio respicit solas personas physicas, non autem morales.

2. *A legibus etc.* Romani Pontificis *pro tempore existentis*, non autem a legibus etc. Sacrae Congregationis, nisi ordinatio de *expresso* seu *speciali mandato* S. Pontificis lata vel ab eodem *in forma specifica* approbata fuerit; neque sufficit appellatio a legibus etc. S. Pontificis *defuncti*.

3. *Ad universale Concilium*, sive praesens sive futurum; non autem sufficit appellatio ad Concilium Provinciale vel ad futurum Pontificem.

Nota. Ii de quibus sub V sermo est, sunt etiam suspecti de haeresi. Universitates vero. Collegia, Capitula aliaeque personae morales, quocumque nomine nuncupentur, interdictum speciali modo Sedi Apostolicae pariter reservatum incurrunt (can. 2332).

VI. *Recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas litteras vel acta quaelibet a Sede Apostolica vel ab eiusdem Legatis profecta, eorumve promulgationem vel executionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa sive eos ad quos pertinent litterae vel acta sive alios laedentes vel perterrefacientes* (can. 2333). Nomine *Sedis Apostolicae* veniunt etiam Congregationes. Tribunalia, Officia, per quae Romanus Pontifex negotia Ecclesiae universae expedire solet (can. 7). Nomine *Legatorum* S. Sedis comprehenduntur Legati a latere (cfr. can. 266). Nuntii et Internuntii (cfr. can. 267) et Delegati Apostolici (cfr. can. 267). Porro excommunicantur:

i. *Recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas litteras vel acta quaelibet a praedictis profecta.* Perinde est, utrum quis recurrat per se an per alium, scripto an viva voce. Quantum ad laicam potestatem ad quam recurratur, certo intelliguntur qui potestate iurisdictionis gaudent, ut Gubernium, magistratus et iudices. Idem dicendum videtur de recurrentibus ad eos, qui sola potestate administrativa pollent, uti sunt praefecti urbium; lex enim non distinguit. Denique requiritur, ut agatur de litteris vel actis iam editis, ita ut non excommunicetur, qui impediat, quominus edantur.

2. *Prohibentes directe vel indirecte promulgationem vel exsecutionem dictarum litterarum vel actorum.* *Prohibentes* intelliguntur, qui auctoritate publica gaudent. *Promulgatio* autem sumitur sensu proprio; hinc bene distinguenda a divulgatione. *Exsecutio* respicit omnia necessaria, ut litterae vel acta effectum habeant, ut confectio instrumentorum a tabellionibus, eorumque partibus intimationem.

3. *Laedentes vel perterrefacientes dictarum litterarum vel actorum causa sive cos, ad quos directa sunt, sive alios, i. e. eos, ad quos promulgatio aut exsecutio eorum spectat.* Dicitur *laedentes*, scii, graviter atque quidem in bonis corporis. Disputatur, num comprehendantur laedentes in bonis fortunae vel animae seu in honore vel fama. Negantes eo nituntur quod laesio proprie sumpta corpus respicit. Stante controversia, partem negantem sequimur. *Perterrefacientes* dicuntur, qui alicui metum valde gravem inferunt.

Communius docetur, *perterrefacientes* non excommunicari, nisi effectu secuto, i. e. litteris vel actis reipsa impeditis. Disputatur de *laedentibus*; at sine ratione discrimen laedentes inter et perterrefacientes admittitur.

VII. *Qui leges, mandata, vel decreta contra libertatem aut iura Ecclesiae edunt* (can. 2334, § 1).

1. *Edentes leges etc*; qua voce comprehenduntur qui efficaciter concurrunt ad leges etc. condendas, ut ministri, qui leges proponunt, deputati, qui eis suffragantur, princeps, qui eas confirmat vel promulgat; item rectores provinciarum vel civitatum, qui decretum ferunt, consilarii, qui ei assentiuntur. Contrahitur autem censura, lege promulgata, decreto edito, mandato intimato. Excommunicationem non incurrunt neque tabelliones, qui leges etc. in acta referunt, neque indices, qui eas observandas curant.

2. *Contra libertatem aut iura Ecclesiae*; quae verba sensu latissimo sumi debent. Excommunicantur ergo edentes leges etc. contra ius v. g. docendi doctrinam evangelicam (can. 1322, § 2), eos instituendi qui ecclesiasticis ministeriis sese devovere cupiant (can. 1352), scholas cuiusvis disciplinae non solum elementarias, sed etiam medias et superiores condendi (can. 1375), exigendi ne libros, quos ipsa iudicio suo antea non recognoverit, fideles edant, et a quibusvis editos ex iusta causa prohibendi (can. 1384, § 1). libere et independenter a civili potestate acqui-

‘Antea disputabatur, utrum excommunicationem incurrerent, qui *privala* auctoritate promulgationem vel exsecutionem prohiberent. Cum vero legislator controversiae gnarus, tenorem legis non immutaverit, benignior i. e. negans sententia sequenda videtur.

rendi, retinendi et administrandi bona temporalia ad fines sibi proprios prosequendos (can. 1495, § 1), quod ius etiam competit ecclesiis singularibus aliisque personis moralibus quae ab ecclesiastica auctoritate in iuridicam personam erectae sint (can. 1495, § 2), exigendi a fidelibus quae ad cultum divinum, ad honestam clericorum aliorumque ministrorum sustentationem et ad reliquos fines sibi proprios sint necessaria (can. 1496), possidendi propria coemeteria (can. 1206, § 1), coercendi delinquentes sibi subditos poenis tum spiritualibus tum etiam temporalibus (can. 2214, § 1) etc.

Nota. Clerici qui delictum commiserint, de quo dictum est, poena suspensionis vel privationis ipsius beneficii, officii, dignitatis, pensionis aut muneris, si qua forte in Ecclesia habeant; religiosi autem privatione officii et vocis activae ac passivae aliisque poenis ad normam constitutionum plectantur (can. 2336, § 1).

VIII. *Qui impediunt directe vel indirecte exercitium iurisdictionis ecclesiasticae sive interni sive externi fori, ad hoc recurrentes ad quamlibet laicalem potestatem* (can. 2334, § 2). Ut haec excommunicatio incurratur requiritur:

1. Ut impediatur exercitium *iurisdictionis ecclesiasticae*; non sufficit impedire exercitium sive solius potestatis ordinis, sive potestatis mere administrativae, sive iuris naturalis. At perinde est. utrum impediatur exercitium iurisdictionis fori interni an externi, utrum impediatur directe, puta agendo v. g. in Episcopum, an indirecte, puta vexando officiales.

2. Ut exercitium iurisdictionis ecclesiasticae impediatur, *mediante recursu ad quamlibet laicalem potestatem*. Quare haec excommunicatio non afficit privatum, qui sine recursu impedit, neque Superiorem vel iudicem, qui legem exsequitur vel applicat, bene vero Superiorem qui impedit, mediante recursu ad potestatem laicalem altiore. Ceterum non refert, utrum recurratur ad potestatem legiferam, an ad iudicalem vel executivam tantum.

3. *Ut effectus secutus sit*; quod indicat ipsa vox *impediendi*. †

Nota. Clerici qui delictum commiserint, de quo sermo fuit, poena suspensionis vel privationis ipsius beneficii, officii, dignitatis, pensionis ad normam constitutionum plectantur (can. 2336, § 1).

IX. *Qui contra praescriptum can. 120 ausus fuerit ad iudicem laicum trahere aliquem ex S. R. E. Cardinalibus vel Legatis Sedis Apostolicae, vel Officialibus maioribus Romanae Curiae ob negotia ad eorum mu-*

†. P. C. 25 Iui. 1926 (A. A. S. 1926, p. 394).

nus pertinentia, vel Ordinarium proprium (can. 2341). Praescriptum can. 120. quatenus hic prae oculis habendum est, statui!, S. R. E. Cardinales, Episcopos, etiam titulares, Legatos Sedis Apostolicae et Officiales maiores Romanae Curiae, ob negotia ad ipsorum munus pertinentia, apud iudicem laicum conveniri non posse sine venia Sedis Apostolicae, nisi alicubi speciali concessione partim saltem privilegio fori derogatum fuerit (cfr. t. I, n. 1153). Ceterum advertas:

1. Quid significant verba *ausus fuerit*, vide n. 858.

2. Nomine *trahentium* non veniunt indices alique officiales subordinate sed personae privatae, quae efficiunt, ut personae memoratae coram iudice laico compareant. Praeterea requiritur, ut vocentur tanquam reae seu ut conveniantur, non autem sufficit, ut vocentur tanquam testes. Denique officiales maiores Romanae Curiae, non alii, conveniri debent ob negotia ad eorum munus pertinentia.

3. *Legati* Sedis Apostolicae sunt Nuntii, Internuntii et Delegati Apostolici. *Officiales* autem *maiores* Curiae Romanae sunt: a) Adsessor et Commissarius S. C. S. Officii ; b) Adsessor et Substitutus S. C. Consistorialis ; c) Praelatus a secretis et Substitutus S. C. Rituum ; d) Praelatus a secretis et Substitutus S. C. de Seminariis et Universitatibus ; e) Regens S. Poenitentiariae ; f) Praelatus a secretis Signaturae Apostolicae seu Auditor SSmi ; g) Praelati Auditores S. Rotae ; h) Regens et Substitutus Cancellariae Apostolicae ; i) Vice-Camerarius S. R. E. et Auditor generalis Rev. Camerae Apostolicae ; k) Substitutus Secretariae Status ; l) Cancellarius Brevium Apostolicorum ; m) omnes Praelati a secretis et Subsecretarii aliarum Congregationum.

4. Nomine *Ordinarii*, cum non dicatur *Ordinarius loci*, etiam comprehendi videtur superior maior religionis clericalis exemptae (can. 1208, § 1).

Spectatis voce *trahendi* et can. 2228 et 2242, § 1, requiri videtur, ut persona vocata reipsa coram iudice compareat.

X. *Qui violentas manus iniecerit in personam S. R. E. Cardinalis vel Legati Romani Pontificis, Patriarchae, Archiepiseopi, Episcopi, etiam titularis tantum* (can. 2343, § 2, 1° et § 3). Violenta manuum iniectio importat iniuriam externam, facto contentam et graviter peccaminosam, sive in corpus ; sive in libertatem, puta incarcerando ; sive in dignitatem. puta vestes dilacerando (S. Alf. VII, 273). Praeterea requiritur, ut quis sciat, personam, cui iniuriam infert, esse Cardinalem etc.

Nota. Qui violentas manus iniecerit in personam S. R. E. Cardinalis

vel Legati Romani Pontificis, praeterea est ipso facto infamis et privetur beneficiis, officiis, dignitatibus, pensionibus et quolibet munere, si quod in Ecclesia habeat (can. 2343, § 2, 20 et 30).

XI. *Usurpantes vel detinentes per se vel per alios bona aut iura ad Ecclesiam Romanam pertinentia* (can. 2345). *Usurpantes* sunt, qui rem alienam ut sibi debitam occupant. Hinc non comprehenduntur fures et raptores. *Detinentes* sunt, qui rem usurpatam vel ab usurpatore receptam iniuste retinent. Excommunicatio autem haec non afficit eos, qui usurpant vel detinent bona vel iura ad alias ecclesias ac ad Romanam pertinentia.

Nota. Si delinquentes clerici fuerint, praeterea dignitatibus, beneficiis, officiis, pensionibus priventur atque inhabiles ad eadem declarentur (can. 2345).

XII. *Omnes fabricatores vel falsarii litterarum, decretorum vel rescriptorum Sedis Apostolicae vel iisdem litteris, decretis vel rescriptis scienter utentes* (can. 2360, § 1). Excommunicantur. 1° *Pabricatores* i. e. qui falsas litteras, decreta vel rescripta conficiunt; 2° *falsarii*, i. e. qui litteras, decreta vel rescripta S. Sedes ita adulterant, ut sensus substantialiter mutetur; 3° *utentes* eiusmodi litteris etc. fabricatis vel adulteratis, etiamsi effectum intentum non consequantur.

Nota. Clerici delictum, de quo sub XII, committentes aliis poenis praeterea coerceantur, quae usque ad privationem beneficii, officii, dignitatis et pensionis ecclesiasticae extendi possunt; religiosi autem priventur omnibus officiis quae in religione habent et voce activa ac passiva, praeter alias poenas in propriis cuiusque constitutionibus statutas (can. 2360, § 2).

XIII. *Qui per seipsum vel per alios confessarium de sollicitationis crimine apud Superiores falso denuntiaverit* (can. 2363). Dicitur:

1. *Per se ipsum vel per alios*, scii. « sceleste procurando, ut id ab aliis fiat. » *

2. *De sollicitationis crimine*; de quo vide n. 416 sq.

3. *Apud Superiores*, i. e. apud eos quibus denuntiatio facienda est, scii, apud loci Ordinarium vel Congregationem S. Officii (n. 427).

Nota i. Delinquens nequit a censura contracta ullo in casu absolvi, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna, si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposita insuper gravi ac diuturna poenitentia (can. 2363).

Itaque requiritur ante absolutionem tam formalis retractatio coram eis, quibus denuntiatio facta est, quam damnorum reparatio, quatenus haec hic et nunc

* S. Off. 9 Mart. 1870

* Const. *Sacramentum Poenitentiae*.

praestari potest; damnorum, inquam, secutorum v. g. ex confessarii suspensione. *In periculo mortis* sufficit retractatio, etiam a confessario exarata, a delinquente subscripta et postea Ordinario loci vel Congregationi S. Officii tradenda, vel si necessitas illud non permittat, retractatio oralis coram duobus testibus, v. g. confessario et alii personae, qui possint postea eam iudici communicare. Denique casu quo absolutio sine infamiae periculo differri nequit, sufficit retractatio scripta et confessario relicta; vel, si neque illud praestari valeat, seria promissio obligationi satisfaciendi quamprimum fieri possit.

Nota 2. Can. 2363 nota 1 citatus hisce clauditur: *firmiter praecripto can. 894.* Porro, spectato can. allato, peccatum falsae denuntiationis est (unicum) peccatum ratione sui reservatum; quare reservatum est et manet, etiamsi censura non contracta (puta ob ignorantiam) vel remissa est.

SECTIO III.

Excommunicationes simpliciter R. Pontifici reservatae.

896 Hanc excommunicationem contrahunt:

I. *Quaestum facientes ex indulgentiis* (can. 2327). Vi huius canonis excommunicantur, qui, pretio percepto, lucrantur sive concedendo, sive publicando sive publicari faciendo indulgentias. Requiritur, ut pretium acceptum sit, non autem, ut adfuerit mens simoniaca; non refert, utrum pretium in opera pia impendatur. Vi huius canonis etiam excommunicantur, qui propter indulgentias pluris vendunt obiecta indulgentiis ditata.

Hanc censuram etiam contrahere possunt Episcopi.

II. *Nomen dantes sectae massonicae aliisque eiusdem generis associationibus quae contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur* (can. 2335). Ut poena associationem quandam respiciat, requiritur, ut ea contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinetur. *Disputatur*, num etiam requirantur, uti in secta massonica obtinet, arctum foedus, quo membra uniantur, atque occulta organisatio. Alii negant, quia verba *quae... machinantur* habent pro mere explicatives istorum *eiusdem generis*. Alii affirmant, quia censent, verba *eiusdem generis* sensu latiori esse sumenda, ita ut etiam occultam organisationem, quae in secta massonica obtinet, comprehendant. Stante dubio, sententiam mitiorem sequimur, eo magis quod legislator, si sufficeret, ut associatio contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinaretur, utique verba *eiusdem generis*, quae disputationi ansam dederunt, in novo Codice *omisisset*. Hinc can. 2335 certo respiciuntur, praeter sectam massonum, societates Carbonariorum, ⁴ Fenianorum,⁵ Anarchistarum, Nihilistarum. Internationalistarum; non *autem*, quamvis prohibita sint,

⁴ Cfr. Const. Pii VII, *Ecclesiam*, 25 Sept. 1821, et Leon. XII, *Graviora*, 13 Mart. 1825 ----- ⁵ Cfr. S. Off. 12 Ian. 1870.

societates socialisticae, ' biblicae, ' clerico-liberales; neque societates operariorum quae dicuntur: Socii singulares (Odd fellows), Filii temperantiae (Sons of temperance), Equites Pythiae (Knight of Pythia's, ' Independent order of Good templars (Guttempler-Orden) | et societates, quae promovent combustionem cadaverum hominum. * Praeterea :

1. *Clerici*, qui delictum commiserunt de quo sub II dictum est,... poena suspensionis vel privationis ipsius beneficii, officii, dignitatis, pensionis aut muneris, si qua forte in Ecclesia habeant; *religiosi* autem privatione officii et vocis activae ac passivae aliisque poenis ad normam constitutionum plectantur. Insuper clerici et religiosi nomen dantes sectae masonicae aliisque similibus associationibus denuntiari debent Sacrae Congregationi S. Officii (can. 2336).

2. Confessarius, cui conceditur facultas absolvendi a censura exposita, a delinquente exigat, quae a S. Sede exigì solent, ut sese omnino separent a societate prohibita, eamque abiurent. Casu vero quo magnum damnum ex eo ipsis proflueret, possunt ascriptionem materialiter sustinere, sed formaliter societati renuntiare tenentur, ideoque i° promittant nunquam amplius fore ut sese immisceant alicui actui societatum ipsarum tum secreto tum publico, et praesertim nunquam amplius se soluturos requisitam contributionem; 2° removeatur scandalum eo meliori modo quo fieri potest; 3° animo sint dispositi ad suum nomen revocandum, si et quando id facere absque gravi damno poterunt.¹

In facultatibus S. Poenitentiariae statuitur: i° Sese omnino separent a societate prohibita eamque abiurent; 2° denuntient... personas ecclesiasticas et religiosas, si quas eidem adscriptas noverint; 3° libros, manuscripta ac signa eandem spectantia si qua retineant, in manus tuas tradant ad S. Off. quamprimum caute transmittenda aut saltem, si iustae gravesques causae id postulent, destruenda; iuncta 4° pro modo culparum gravi poenitentia salutari cum frequentia sacramentalis confessionis et obligatione illata scandala reparandi.

ITT. *Absolvere praesumentes sine debita facultate ab excommunicatione latae sententiae specialissimo vel speciali modo Sedi Apostolicae reservata* (can. 2338, § i). Quoad vocem *praesumentes* vide dicta n° 858. Ceterum requiritur, ut reipsa a censura absolvant; non sufficit, ut delinquentem audiant tantum vel ut fingant eum absolvere.

IV. *Impendentes quodvis auxilium vel favorem excommunicato vi-*

¹. Encycl. Leon. XII, *Quod Apostolici*, 28 Dec. 1878. Const. Pii IX, *Qui pluribus*, 1896. Syllabus § 178. St. Off. 20 Aug. 1894. S. Off. 9 Aug. 1893.----- * S. Off. 19 Maii 1886. ----- \ S. Off. 7 Mart. 1883 (collect, n. 1593).

tando in delicto propter quod excommunicatus fuit; itemque clerici scienter et sponte in divinis cum eodem communicantes et ipsum in divinis officiis recipientes (can. 2338, § 2).

1. Quoad *priores* notetur, agi de delicto iam commisso ideoque de auxilio vel favore impenso, quo quis in delicto, propter quod excommunicatus fuerit, possit persistere.

2. Quoad *posteriores* observes: 1° Cum lex stricte interpretanda sit, nomine clericorum non veniunt religiosi, nisi primam tonsuram receperint (can. 108); 2° *communicantes in divinis officiis* sunt, qui cum vitando divina peragunt; 3° *recipientes in divinis officiis* intelliguntur, qui gaudent iure vel officio admittendi ad officia divina, excommunicatum vitandum ad ea admittunt.

V. *Si quis contra praescriptum can. 120 ausus fuerit ad iudicem laicum trahere... alium* (i. e. non proprium) *Episcopum etiam mere titularum, aut Abbatem vel Praelatum nullius, vel aliquem ex supremis religionum iuris pontificii Superioribus* (can. 2341). Praescriptum can. 120, quatenus hic attendendum est, statuit, Episcopos, etiam titulares, Abbates vel Praelatos *nullius* et supremos religionum iuris Pontificii Superiores apud iudicem laicum conveniri non posse sine venia Sedis Apostolicae, nisi alicubi speciali concessione partim saltem privilegio fori derogatum fuerit. «

De voce *ausus fuerit* vide n. 858; de voce trahentium, p. 766.

Nota. Clericus qui, non obtenta ab Ordinario loci licentia, ausus fuerit ad iudicem laicum trahere aliam — praeter hic et p. 766 sub IX enumeratas — personam privilegio fori fruentem, incurrit ipso facto in suspensionem ab officio reservatam Ordinario; *laicus* autem congruis poenis pro gravitate culpa a proprio Ordinario puniatur (can. 2341).

VI. *Violantes clausuram*, prout sequitur; scii, excommunicantur:

i. *Clausuram monialium violantes, cuiuscunque generis aut conditionis vel sexus sint, in earum monasteria sine legitima licentia ingrediendo, pariterque eos introducentes vel admittentes* (can. 2342, τ°). Agitur de clausura *papali*. Excommunicantur autem: 1° *Ingredientes* sine legitima licentia, i. e. toto corpore, non uno tantum pede seu passu; 2° *introducentes* eos, qui sine legitima licentia ingrediendo, clausuram violant; comprehenduntur ii quoque, qui introducunt *impuberes*, cum isti quoque clausuram violare possint, quamvis censuram non contrahant. Dubitatur de introducentibus *usu rationis carentes*, cum hi stricte loquendo non *violent* clausuram. Stante dubio, sententiam mitiorem sequimur; 3° *admittentes*; intelliguntur, qui officio custodiendi clausuram fungentes, ut praeposita et ianitrix. recipiunt eos, qui sine licentia ingre-

diendo clausuram violent; ceterum valent quae modo dicta sunt de *introducuntibus*.

Nota. Si *clerici* clausuram monialium violent, praeterea suspendantur per tempus pro gravitate culpa ab Ordinario definiendum (can. 2342, 1°).

2. *Mulieres violentes regularium virorum clausuram; item Superiores aliique, quicumque ii sint, eas cuiuscunque aetatis introducentes vel admittentes* (can. 2342, 2°). Agitur de claustra virorum, qui vota sollemnia nuncuparunt (cfr. can. 488, 2° et 70). Excommunicantur autem: 1° *Mulieres violentes* clausuram regularium virorum; 2° *introducentes* vel *admittentes* eas, quae ingrediendo, clausuram violent; etiam *introducentes* vel *admittentes impuberes*. Dubitatur de *introducuntibus* vel *admittentibus usu rationis carentes*, cum hi stricte loquendo non *violent* clausuram; sed affirmandum videtur, cum canon dicat: *cuiuscunque aetatis*.

Nota. *Religiosi* introducentes vel admittentes priventur officio, si quod habeant, et voce activa ac passiva (can. 2342, 2°).

3. *Moniales e clausura illegitime exeuntes contra praescripta can. 609* (can. 2342, 3°). Sermo est de clausura papali; requiritur autem, ut monialis toto corpore, non uno pede seu passu tantum exeat (S. Alf. VII, 229).

VII. *Si quis bona ecclesiastica cuiuslibet generis, sive mobilia sive immobilia, sive corporalia sive incorporalia, per se vel per alios in proprios usus convertere et usurpare praesumpserit aut impedire ne eorundum fructus seu redditus ab iis, ad quos iure pertinent, percipiantur* (can. 2346).

1. Dispositio spectat ad bona ecclesiastica pertinentia sive ad Ecclesiam universalem vel Sedem Apostolicam sive ad personam moralem ecclesiasticam. 1

2. Requiritur, ut quis aut per se vel per alium dicta bona usurpet et in usus proprios convertat, aut impediat, ne eorum fructus ab iis, ad quos iure pertinent, percipiantur.

Usurpans dicitur, qui rem alienam ut sibi debitam occupat.² Aliqui nunc dubitant de iis, qui bona iam usurpata emunt vel conducunt. Sed « mutatio iuris anterioris serio dubia est, tum ob praxim S. Sedis, quae in Const. *Si unquam* Pii XI, 15 Iul. 1924, ad V confirmari videtur, tum ob fere unanimem scriptorum sententiam. »³ Hinc a veteri iure non recedatur.

¹. Qui tamen bona ecclesiastica ad Ecclesiam Romanam pertinentia usurpant vel detinent, incurrunt excommunicationem speciali modo Romano Pontifici reservatam (p. 103). ----- ². S. Off. 9 Mart. 1870. A. A. S. 1124 p. 311. ----

*. CrEusen. Epitome ³, n. 546.

3- Excommunicatio tamdiu persistit, quamdiu, qui in censuram incurrit, bona ipsa integre restituerit, praedictum impedimentum removerit, ac deinde a Sede Apostolica absolutionem impetraverit (can. 2346).

Nota. Quodsi delinquens eiusdem ecclesiae seu bonorum patronus fuerit, etiam iure patronatus eo ipso privatus exsistat; clericus vero, hoc delictum committens vel in eodem consentiens, privetur praeterea beneficiis quibuslibet, ad alia quaelibet inhabilis efficiatur et a suorum ordinum executione, etiam post integram satisfactionem et absolutionem, sui Ordinarii arbitrio suspendatur (can. cit.).

VIII. *Duellum perpetrantes aut simpliciter ad illud provocantes vel ipsum acceptantes vel quamlibet operam aut favorem praebentes, nec non de industria spectantes illudque permittentes vel quantum in ipsis est non prohibentes, cuiuscunque dignitatis sint* (can. 2351, § 1). Quid sit duellum canonice acceptum, vide t. I, n. 747. Excommunicantur autem : Λ

1. *Duellantes*; item *provocantes et acceptantes*, etiamsi duellum non fuerit secutum.

2. *Operam aut favorem praebentes*, modo duellum secutum sit. Requiritur autem, ut favor aut opera satis proxima et efficacia sint; hinc excommunicantur v. g. mandantes et consulentes; qui libellum provocationis deferunt vel affigunt; qui duellantes comitantur, sicque animum eis addunt; medici et confessarii adsistentes, utut cum intentione duellantibus, si opus fuerit, opem praestandi; item si *ex conducto* eadem intentione in loco vel domo vicina consistunt; magistri armorum, qui pugnatos instruunt in ordine ad duellum, de quo conventum est. Non autem venditores annorum, neque aurigae publici, qui duellantes ad locum conductum ducunt.

3. *Dc industria spectantes* intelliguntur, qui ad locum duelli accedunt, ut spectent, ita ut pugnam acuant eive splendorem addant; non autem qui casu advenientes consistunt vel a longe aut e loco occulto aspiciunt.

4. *Permittentes* vel quantum in ipsis est non prohibentes intelliguntur, qui auctoritate sive civili sive militari gaudent, non autem privati.

Nota. Ipsi duellantes et qui eorum patrini vocantur, sunt praeterea ipso facto infames (can. 2351, § 2). Mortui in duello aut ex vulnere inde relato ecclesiastica sepultura privantur, nisi ante mortem aliqua dederint poenitentiae signa (can. 1240, § 1, 40).

IX. *Clerici in sacris constituti vel regulares aut moniales post votum sollemne castitatis, itemque omnes cum aliqua ex praedictis personis*

matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumentes (can. 2388, § i).

1. De voce *praesumentes* confer dicta n. 858. Requiritur autem cognitio in actu matrimonii contrahendi; hinc qui ignoranter contraxerint, ab excommunicatione immunes remanent, etiamsi postea ignorantia cesset et in attentato matrimonio persistent.

2. Excommunicatio incurritur, etiamsi matrimonium ob aliud quoque impedimentum, puta consanguinitatis, invalidum sit; item per matrimonium civile, utut ob defectum formae invalidum.^s

Nota. Clerici delinquentes praeterea, si moniti, tempore ab Ordinario pro adiunctorum diversitate praefinito, non resipuerint, degradentur (can. 2388, § i). Adhaec, ob tacitam renuntiationem ab ipso iure admissam quaelibet officia (clerici) vacant ipso facto et sine ulla declaratione (can. cit., can. 188, 50).

X. Delictum perpetrantes simoniae in quibuslibet officiis, beneficiis aut dignitatibus ecclesiasticis (can. 2392, i°). Quid et quotuplex sit simonia, vide t. I, n. 620 sq.

1. Cum lex non distinguat, excommunicatio afficit simoniam tam iuris divini quam ecclesiastici, tam conventionalem quam realem et confidentialem (cfr. can. 728), non vero mentalem seu mere internam.

2. *Disputatur*, utrum lex officia stricte dicta tantum, an etiam late dicta comprehendat. Ceterum etiam Episcopi, non autem Cardinales poenae obnoxii sunt (can. 2227, § 2).

Nota 1. Delinquentes ipso facto privati in perpetuum manent iure eligendi, praesentandi, nominandi, si quod habeant. Si clerici sint, praeterea suspendantur (can. 2393, 2° et 30).

Nota 2. Contractus ipse simoniacus et, si simonia committatur circa beneficia, officia, dignitates, subsequens provisio omni vi caret, licet simonia a tertia persona commissa fuerit, etiam inscio proviso, dummodo hoc non fiat in fraudem eiusdem provisi aut eo contradicente. Quare: i° Ante quamlibet iudicis sententiam res simoniace data et acceptata, si restitutionis sit capax nec obstet reverentia rei spirituali debita, restitui debet, et beneficium, officium, dignitas dimitti; 2° simoniace provisos non facit fructus suos; quod si eos bona fide perceperit, prudentiae iudicis vel Ordinarii permittitur fructus perceptos ex toto vel ex parte eidem condonare (can. 729, i° et 2°).

XI. Vicarius Capitularis aliive omnes, tam de Capitulo quam extranei, qui documentum quodlibet ad Curiam episcopalem pertinens sive per se sive per alium subtraxerint vel destruxerint vel celaverint vel sub

†. S. Off. 13 Ian. 1892.

*. S. Off. 22 Dec. 1880.

stantialiter immutaverint (can. 24-5). Nomine documenti non veniunt libri, res pretiosae, et scripturae minoris momenti. Ceterum perinde est, utrum documentum a Curia episcopali confectum, an ad eam directum sit. Sed ut excommunicatio contrahatur, requiritur, ut aliquod damnum sequatur ex subtractione etc. documenti, vel praeiudicium afferatur dioecesi vel iuribus episcopalibus (cfr. can. 435, § 3).

Nota. Delinquentes ab Ordinario etiam privatione officii, beneficii plecti poterunt (can. 2405).

SECTIO IV.

Excommunicationes Ordinariis reservatae.

Primum recolas haec can. 198, § 1: In iure nomine *Ordinarii* intelliguntur, nisi quis expresse excipiat, praeter Romanum Pontificem, pro suo quisque territorio Episcopus residentialis, Abbas vel Praelatus *nullius* eorumque Vicarius Generalis, Administrator, Vicarius et Praefectus Apostolicus, itemque ii qui praedictis deficientibus interim ex iuris praescripto aut ex probatis constitutionibus succedunt in regimine; pro suis vero subditis Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis.

897 Porro excommunicationem Ordinario reservatam contrahunt:

I. *Catholici*: 1° qui matrimonium ineunt coram ministro acatholico contra praescriptum can. 1063, § 1; 2° qui matrimonio uniuntur cum pacto explicito vel implicito ut omnis vel aliqua proles educetur extra catholicam Ecclesiam; 3° qui scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre praesumunt; 4° parentes vel parentum locum tenentes qui liberos in religione acatholico educandos vel instituendos scienter tradunt (can. 2319, § 1).

1. Praescriptum can. 1063, § 1 hoc est: «Etsi ab Ecclesia obtenta sit dispensatio super impedimento mixtae religionis, coniuges nequeunt, vel ante vel post matrimonium coram Ecclesia initum, adire quoque, sive per se sive per procuratorem, ministrum acatholicum uti sacris addictum, ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum ». Hinc non prohibetur, immo ut habet § 2, « non improbatur, quod, lege civili iubente, coniuges se sistant, etiam coram ministro acatholico, officialis civilis tantum munere fungente, idque ad actum civilem dumtaxat explendum, effectuum civilium gratia ». Contrahitur autem censura, sive initur sive renovatur consensus matrimonialis coram ministro acatholico uti sacris addicto.

2. Pactum implicitum habetur v. g. cum pars catholica sese obligat

ad implenda omnia partis acatholicae placita quoad educationem religiosam. Excommunicatio autem incurritur eo momento, quo *matrimonium* cum pacto — sive antea inito et non retractato sive nunc inito — *contrahitur*.

3. De voce *scienter* vide dicta n. 858. Cum dicatur « *liberos suos*, » ab excommunicatione immunis foret v. g. obstetrix, quae prolem alienam acatholico ministro baptizandam offerret. Ceterum excommunicatio incurritur quoque casu, quo baptismus probabiliter invalide conferretur.

4. Parentum locum tenentes possunt esse tutores vel etiam alii, qui iure et officio praediti sunt educationi vel institutioni consulendi.

Nota. Ii, de quibus sub 2, 3 et 4. sunt praeterea suspecti de haeresi (can. 2319, §2).

II. *Qui falsas reliquias conficit, aut scienter vendit, distribuit vel publicae fidelium venerationi exponit* (can. 2326). Vox *scienter* refertur ad actus vendendi, distribuendi et publicae venerationi exponendi. Cum agatur de *falsis* reliquiis, excommunicationem non incurrit, qui distribuit vel venerationi exponit reliquias, quarum authenticitatis documentum periit, vel de quarum genuitate dubitat (cfr. can. 1285).

III. *Qui violentas manus iniecerit in personam aliorum clericorum* (i. e. clericorum Episcopis inferiorum) *vel utriusque sexus religiosorum* (can. 2343, 3 4). Quid importet violenta manuum iniectio, vide p. 766 sub X. Ut excommunicatio incurratur, requiritur, ut delinquens manum iniciat in personam alienam, non propriam, utque sciat, illam personam esse clericum, religiosum, etc. Personae autem, quarum violenta pertractatio excommunicatione punitur, sunt :

1. *Clerici*, i. e. qui divinis ministeriis per primam tonsuram saltem mancipati sunt (can. 108, § 1), nec privilegiis clericorum privati sunt: hinc etiam excommunicati, suspensi, interdicti et depositi (cfr. can. 2303. §), non autem perpetuo privati iure deferendi habitum ecclesiasticum (can. 2304, § 2), degradati (can. 2305, §1) omnesque qui e clericali statu ad laicalem legitime redacti aut regressi sunt (can. 213, § 1).

2. *Religiosi utriusque sexus*, i. e. qui vota (sive sollemnia sive simplicia, sive perpetua sive temporaria) nuncuparunt in aliqua religione (can. 488, 7°). W

3. *Novitii et novitiae* (cfr. can. 614), non autem postulantes.

4. *Sodales utriusque sexus sine votis publicis, in communi degentes sub regimine Superiorum secundum probatas constitutiones* (can. 680).

Nota. Ordinarius delinquentem praeterea aliis poenis, si res ferat, pro suo prudenti arbitrio puniat (can. 2343, § 4).

IV. *Procurantes abortum, matre non excepta, effectu secuto* (can. 2350, § O-

1. *Abortus* sumatur sensu stricto, i. e. pro eiectioe foetus nondum viabilis (t. I, n. 733). Excluduntur igitur acceleratio partus, ut dicitur, eiectio foetus emortui vel merae molae, et expulsio seminis recepti, item embryotomia similesque operationes illicitae. At non distinguendum foetum animatum inter et inanimatum.

2. *Procurantes* abortum intelliguntur mater et alii, quae vel qui abortum intendunt et sive physice illum causant, sive mandato vel metu incusso alium ad illum causandum inducunt. Dicitur qui *abortum intendunt*; hinc ab excommunicatione immunis est, qui, abortu non intento, v. g. ex ira uxorem percutit, etiamsi abortum praevideat. Dicitur *sive mandato sive* etc.; quodsi negaveris, mandantes et metum incutientes venire nomine procurantium, tamen mandans ut auctor principalis delicti, et metum incutiens ut inducens ad delictum, excommunicationi subiacent. *Consulentes* et alii *proxime concurrentes* non accensentur procurantibus, quamvis ut cooperatores excommunicationem contrahant, si delictum sine eorum opera non fuisset commissum (can. 2209, § 3). *Media vendentes* passim non incurrunt excommunicationem, tum quia passim etiam sine eorum opera, alio scii, medium vendente, delictum perpetratum fuisset, tum quia concursus remotus est.

3. *Effectu secuto*, i. e. certo secuto; hinc in dubio, utrum foetus an mera mola, utrum foetus vivus an mortuus eiectus sit, excommunicatio non viget.

Num excommunicationem incurrat ille, quem ante effectum secutum de crimine commissio poeniteat, vide p. 723.

Nota i. Si delinquens sit clericus, praeterea deponatur (can. 2250, § i).

Nota 2. Sunt irregulares ex delicto, qui fetus humani abortum procuraverunt, effectu secuto, omnesque coopérantes (can. 985, 40).

V. *Religiosus, apostata a religione, ipso iure incurrit in excommunicationem, proprio Superiori maiori vel, si religio sit laicalis aut non exempta, Ordinario loci in quo commoratur, reservatam* (can. 2385).

1. *Apostata a religione* dicitur professus a votis perpetuis sive sollemnibus sive simplicibus, qui e domo religiosa illegitime egreditur cum animo non redeundi, vel qui, etsi legitime egressus, non redit eo animo ut religiosae obedientiae sese subtrahat (can. 644, § 1). Malitiosus animus, de quo in § 1, iure praesumitur, si religiosus intra mensem nec reversus fuerit nec Superiori animum redeundi manifestaverit (can. 644, § 2).

2. Excommunicatio reservata est proprio Superiori maiori, si religio est clericalis exempta; si religio est laicalis aut non exempta, reservatur Ordinario loci, in quo delinquens commoratur (can. 2385), i. e. *actu* commoratur, etiamsi alibi domicilium vel quasi-domicilium habeat.

Nota. Religiosus, apostata a religione, ab actibus legitimis ecclesiasticis est exclusus, privilegiis omnibus suae religionis privatus; et si redierit, perpetuo caret voce activa et passiva, ac praeterea aliis poenis pro gravitate culpa a Superioribus puniri debet ad normam constitutionum (can. 2385).

VI. *Professi votorum simplicium perpetuorum tam in Ordinibus quam in Congregationibus religiosis, matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumentes, tam ipsi quam omnes, qui cum eis contrahunt* (can. 2388, § 2). Notes, excommunicationem non afficere professos votorum temporariorum. Ceterum vide p. 772 sub IX.

SECTIO V.

Excommunicationes non reservatae.

Excommunicationem non reservatam incurrunt:

I. *Auctores et editores qui sine debita licentia sacrarum Scripturarum libros vel earum adnotationes aut commentarios imprimi curant* (can. 2318, § 2). 898

1. Excommunicatio respicit tam ipsos libros sacrarum Scripturarum quam adnotationes aut commentarios in eas. Sufficit impressio unius libri, non autem partis tantum; item impressio adnotationum vel commentarii in unum librum, etiam si rectam omnino doctrinam exhibeant.

2. Excommunicatio afficit tam auctores quam editores, qui sine debita licentia sive libros sive adnotationes aut commentarios *imprimi curant*; non autem dominum officinae, typographos, eosque qui impressa divulgant.

II. *Qui ausi fuerint mandare seu cogere tradi ecclesiasticae sepulturae infideles, apostatas a fide, vel haereticos, schismaticos, aliosve sive excommunicatos sive interdictos, contra praescriptum can. 1240, § 2, 2°* (can. 2339). Excommunicati et interdicti intelliguntur post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam (can. 1240, § 1, 2°). Can. autem 1240, § 1 statuit, personas can. allegato enumeratas ecclesiastica sepultura privandas esse, nisi ante mortem aliqua dederint poenitentiae signa. Ceterum notes:

i. De voce *ausi fuerint* vide dicta n. 858.

2. Excommunicatio respicit traditionem personarum enumeratarum ecclesiasticae sepulturae. Sepultura autem ecclesiastica consistit in cada-veris translatione ad ecclesiam, exsequiis super illud in eadem celebra-tis, illius depositione in loco legitime deputato fidelibus defunctis con-dendis (can. 1204). Eocus autem legitime ad illud deputatus intelligitur non solum coemeterium (can. 1205, § 1), verum etiam tumulus benedic-tus in coemeterio non benedicto (can. 1206, § 3). Porro ad censuram incurrendam non sufficit depositio, utut ritu sacro peracta, in loco *pro-fano*. Disputatur: i° num sufficiat, ut defunctus deponatur in loco sa-cro, *sine* rite sacro; 2° num sufficiat, ut deponatur in loco sacro *et* ritu sacro, an requiratur, ut omnia elementa, can. 1204 contenta, adsint. Qui negant, ea omnia requiri, nituntur veterum auctorum explicationibus, quibus standum esse censeant. At sensus obvius legis benigniori senten-tiae ita favet, ut practice admittamus sententiam, quae omnia elementa can. 1204 contenta, ad excommunicationem requirit.

3. Excommunicatio afficit *mandantes* et *cogentes* tradi ecclesiasticae sepulturae personas enumeratas. *Mandantes* sunt, qui auctoritate sive publica sive privata imperant. Itaque non excommunicantur sepelientes vel sepulturae assistentes.

Nota. Qui personis supra enumeratis sponte sepulturam donant, con-trahunt interdictum ab ingressu ecclesiae Ordinario reservatum (can. 2339).

III. *Scienter praetermisso beneplacito apostolico, in alienandis bonis ecclesiasticis requisito, omnes quovis modo rei sive dando sive recipien-do sive consensum praebendo* (can. 2347, 3°).

1. Vox *scienter* refertur tam ad dantes quam ad recipientes et con-sensum praebentes.

2. Excommunicatio respicit alienationem perfectam bonorum eccle-siasticorum, ad quae alienanda beneplacitum apostolicum requiritur. Porro :

a) *Alienatio* nunc, ut antea, sumenda videtur non solum pro aliena-tione proprie dicta, qua dominium rei nudum vel utile in alium transfer-tur. verum etiam pro alienatione latiori sensu, qua dominium rei (nu-dum vel utile) gravatur (cfr. can. 6). Alienationes sunt: donatio, vendi-tio, permutatio, pignoriatio, hypothecario, servitutis passivae impositio, servitutis activae remissio, compromissum, transactio, locatio. Requiri-tur autem alienatio *perfecta*; hinc si alicubi dominium rei venditae non transfertur nisi per traditionem, haec ad excommunicationem incurren-dam facta sit oportet.

b) *Bona ecclesiastica* sunt bona temporalia, sive corporalia, tum im-mobilia tum mobilia, sive incorporalia, quae vel ad Ecclesiam univer-

sani et ad Apostolicam Sedem vel ad aliam in Ecclesia personam moralem pertineant (can. 1497, § 1) non excludi census publicos, declaravit S. C. C.'

c) *Beneplacitum apostolicum* requiritur: i° Generatim ad alienanda bona ecclesiastica, quae aut pretiosa sunt, aut valorem excedunt triginta millium libellarum seu francorum³ (can. 1532, § 1, 1° et 2°), secundum dicta et exposita t. I, n. 974. *Tituli* tamen *ad latorem*, quos vocant, commutari possunt in alios titulos magis aut saltem aequè tutos ac frugiferos, exclusa qualibet commercii vel negotiationis specie, ac de consensu Ordinarii, dioecesani Consilii administrationis aliorumque quorum intersit (can. 1539, § 2). 2° Beneplacitum apostolicum requiritur ad locationem, si valor (locationis, spectato, ut videtur, integro tempore, per quod locatio statuitur) excedat triginta millia libellarum seu francorum, *et* locatio sit ultra novennium (can. 1541, § 2, i°). Locatio facta sub conditione: « Si accedat beneplacitum apostolicum. » nullatenus excommunicatione afficitur, quia eiusmodi locatio non perficitur ante conditionem impletam seu ante beneplacitum obtentum.

3. Excommunicatio afficit *dantes, recipientes, et consensum praebentes*. *Dantes* intelliguntur ii, qui per se vel per alios bona alienant, non autem alienantium mandatarii, neque qui bona destruunt vel furantur. *Recipientes* sunt, in quorum commodum contractus initur. *Consensum praebentes* excommunicantur, si eorum consensus rogandus est: quod etiam valet de laicis.

IV. *Omnes qualibet etiam dignitate fulgentes, qui quoquo modo cogant sive virum ad statum clericalem amplectendum, sive virum aut mulierem ad religionem ingrediendam vel ad emittendam religiosam professionem tam solemnem quam simplicem, tam perpetuam quam temporariam* (can. 2352).

i. Excommunicatio respicit coactionem:

a) *Sive ad statum clericalem amplectendum*. Status autem clericalis amplectitur per receptionem primae tonsurae (can. 108, § 1). Pariter censurae obnoxius videtur, qui aliquem cogeret ad ordines maiores suscipiendos (cfr. can. 971).

b) *Sive ad religionem ingrediendam*. Religio est societas, a legitima ecclesiastica auctoritate approbata, in qua sodales, secundum proprias ipsius societatis leges, vota publica, perpetua vel temporaria, elapso tamen tempore renovanda, nuncupant, atque ita ad evangelicam perfectio-

³. 17 Ian. 1906. ----- ¹. Ne valor nimis vacillet, tuto attenditur valor pecunia aureae.----- ². S. Off. 2 Mart. 1870.

nem tendunt (can. 488, i°). Perinde est, utrum agatur de ordine an de congregatione, de religione clericali an laicali, de religione iuris pontificii an iuris dioecesani. Ingressus autem in religionem iam fit, uti pluribus videtur, per admissionem ad postulatum, et, ubi postulatus non habetur, per admissionem ad novitium. Admissionem ad postulatum sufficere, eruendum videtur ex eo, quod ius antiquum distinguebat ingressum in monasterium et susceptionem habitus seu ingressum in novitium, atque eum etiam excommunicatione puniebat, qui aliquem cogeret ad ingrediendum monasterium seu ad incipiendum postulatum.

c) *Sive ad emittendam religiosam professionem.* Qui cogeret aliquem *et* ad ingrediendam religionem *et* ad emittendam professionem duplicem excommunicationem incurreret.

2. Excommunicatio afficit omnes, etiam Episcopos, non autem Cardinales (can. 2227, § 2), omnes inquam, quoquo modo cogentes, sive directe sive indirecte, puta agendo in parentes, sive metu gravi sive precibus importunis aliisve mediis, sine quibus effectus non fuisset secutus.

3. Excommunicatio non incurritur nisi effectu secuto.

V. *Fidelis, qui scienter omiserit eum, a quo sollicitatus fuerit, intra mensem denuntiare contra praescriptum can. 904* (can. 2368, § 2). Can. 904 obligationem denuntiandi hisce exhibet: Ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV *Sacramentum poenitentiae*, 1 lun. 1741, debet poenitens sacerdotem, reum delicti sollicitationis in confessione, intra mensem denuntiare loci Ordinario, vel Sacrae Congregationi S. Officii; et confessarius debet, graviter onerata eius conscientia, de hoc onere poenitentem monere. Porro:

1. Excommunicatio respicit omissionem denuntiationis faciendae a sollicitato; de qua denuntiatione dictum est n. 416 sq.

2. Excommunicatio afficit solos ipsos sollicitatos, non autem eos, qui noverint, alium fuisse sollicitatum. Praeterea requiritur, ut sollicitatus scienter denuntiationem omiserit; ex quo consequitur, dari posse causam excusantem ab excommunicatione, quae non excuset ab obligatione denuntiandi; scii, ab hac excommunicatione excusat quaelibet causa diminuens imputabilitatem (n. 858). Impubes tenetur quidem obligatione denuntiandi, non autem excommunicatione, nisi post pubertatem adeptam obligationem praetermittat.

3) Delinquens non est absolvendus nisi postquam satisfecerit aut se satisfacturum serio promiserit (can. 2368, § 2). Absolutus, qui serio promisit se obligationi satisfacturum esse, at postea, mutata voluntate,

non satisfacit, non reincidit in excommunicationem, quamvis obligatio denunciandi persistat.

Pars II.

De interdictis.

Interdicta latae sententiae enumerantur quatuor; scii.: 899

I. *Interdictum speciali modo Sedi Apostolicae reservatum* incurrunt universitates, collegia, capitula aliaeve personae morales, quocunque nomine nuncupentur, a legibus, decretis, mandatis Romani Pontificis pro tempore existentis ad Universale Concilium appellantes (can. 2332). Hoc interdictum afficit *personas morales* appellantes; personae physicae ita appellantes excommunicationem contrahant (p. 763). Quid autem importet interdictum latum in personam moralem, vide p. 740, VII et quaer. i°.

II. *Interdictum ab ingressu ecclesiae ipso iure contrahunt, donec arbitrio eius cuius sententiam contempserunt, congruenter satisfecerint.* scienter celebrantes vel celebrare facientes divina in locis interdictis; vel admittentes ad celebranda officia divina per censuram vetita clericos excommunicatos, interdictos, suspensos post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam (can. 2338, § 3). *

1. Vox *scienter* refertur ad celebrantes, ad facientes celebrari divina officia et ad admittentes. Itaque interdictum afficit:

a) Scienter celebrantes vel celebrari facientes divina (p. 731) in locis interdictis, exceptis tamen divinis, quae ad normam canonum 2270-2272 fieri possunt (n. 878).

b) Scienter admittentes ad celebranda officia divina per censuram vetita, clericos excommunicatos, interdictos, suspensos, in quos lata est sententia declaratoria vel condemnatoria. *Admittentes* intelliguntur, quibus officium et ius est admittendi vel repellendi, ut parochus, rector.

2. Interdictum auferendum est seu potius ipso facto cessare videtur. 'ubi primum delinquentes arbitrio eius cuius sententiam contempserunt, congruenter satisfecerint. Itaque indicium de congrua satisfactione competit ei, qui locum interdixit aut sententiam declaratoriam aut condemnatoriam tulit in clericos, qui ad officia divina admittuntur.

ITT. *Interdictum ab ingressu ecclesiae Ordinario reservatum* contra-

*. Hoc interdictum, utpote neque *in perpetuum*, neque ad tempus *praefinitum*, neque ad *beneplacitum* Superioris, videtur esse poena medicinalis, non autem vindicativa (cfr. can. 2291, 20). -----Cfr. S. Off. 1 Febr. 1871.

hant sponte sepulturam donantes infidelibus, apostatis a fide, vel haereticis, schismaticis, ahisve sive excommunicatis sive interdictis contra praescriptum can. 1240, § 1 (can. 2339). Quid praescribat can. 1240, § 1 vide p. 750. Ceterum :

1. De voce *sponte* confer dicta n. 858.
2. Quo sensu sepultura ecclesiastica sumatur, vide p. 778.
3. *Donantes* intelliguntur *clerici* tantum, scii, ii, quorum est ea omnia peragere, quae ad sepulturam ecclesiasticam pertinent.

IV. *Interdictum personale nemini reservatum* contrahunt qui causam dederunt interdicto locali aut interdicto in communitatem seu collegium (can. 2338, § 4). Quibus autem poenis personaliter interdicti obnoxii sint, vide n. 879.

Pars III.

De suspensionibus.

Ex suspensionibus iure vigentibus aliae sunt poenae medicinales seu censurae, aliae poenae vindicativae (n. 2255, § 2).

SECTIO I.

De suspensionibus, quae sunt censurae seu poenae medicinales.

900 I. *Suspensionem Sedi Apostolicae reservatam* incurrunt clerici, etiam episcopali dignitate aucti, qui per simoniam ad ordines scienter promoverint vel promoti fuerint aut alia Sacramenta ministraverint vel receperint (can. 2371).

1. Sermo est de suspensione generaliter lata (p. 742).
2. Simonia sumitur, prout expositum est p. 773.
3. Nomine *ordinis* hic etiam veniunt prima tonsura et episcopatus (can. 950).
4. Vox *scienter* non solum ad primam partem, verum etiam ad « ministraverint vel receperint » refertur.

Nota. Delinquentes, etiam laici, praeterea suspecti sunt de haeresi (can. 2371).

II. *Suspensionem a divinis, Sedi Apostolicae reservatam*, ipso facto contrahunt, qui recipere ordines praesumunt ab excommunicato vel suspenso vel interdicto post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam. aut a notorio apostata, haeretico, schismatico (can. 2372). Nomine *ordinis* hic non venit prima tonsura, quippe quae nullam conferat potestatem. a qua quis possit suspendi (cfr. can. 950).

Nota. Qui bona fide a quopiam eorum (supra enumeratorum) sit ordinatus, exercitio careat ordinis sic recepti donec dispensetur (can. 2372) Hic non agitur de poena, cum absit delictum, sed de mera privatione. Dispensatio autem, spectatis principiis generalibus, Ordinario proprio ordinati competit.

III. *Donec a Sancta Sede absolutionem obtinuerit*, ipso facto suspensus manet religiosus dimissus ob delicta minora iis de quibus in can. 670 (can. 671, 1°).

IV. *Suspensionem ab officio Ordinario reservatam* ipso facto contrahit clericus, qui contra praescriptum can. 120 ausus fuerit ad iudicem laicum trahere aliam (scii, praeter S. R. E. Cardinales vel Legatos Sedis Apostolicae, vel Officiales maiores Romanae Curiae ob negotia ad eorum munus pertinentia, vel Ordinarium proprium, vel alium Episcopum, etiam mere titularem, aut Abbatem vel Praelatum *nullius*, vel Superiores maiores religionum iuris pontificii) personam privilegio fori fruentem (can. 2341). Praescriptum can. 120, quatenus hic attendendum est, statuit, aliam praeter enumeratas personas apud iudicem laicum conveniri non posse sine venia Ordinarii loci, scii, loci, in quo causa agitur

De voce *trahentium* vide p. 766.

Ordinarius, cui suspensio reservatur, est Ordinarius proprius suspensi, non autem Ordinarius loci, cuius venia erat impetranda.

Nota. Si delinquens laicus sit, aliis poenis pro gravitate culpae a Superioribus puniri debet, ad normam constitutionum (can. 2385).

V. *Suspensionem proprio Superiori maiori reservatam*, ipso facto contrahit religiosus fugitivus, si sit in sacris (can. 2386), i. e. presbyter, diaconus vel subdiaconus. Nomine *religiosi* hic etiam veniunt sodales in societatibus virorum, qui vivendi rationem religiosorum imitantur in communi degentes sub regimine Superiorum, secundum probatas constitutiones, sed tribus consuetis votis publicis non obstringuntur, nec nomine religiosorum proprie designantur (cfr. can. 673, § 1).

Sermo est de suspensione generaliter lata (p. 742).

Nota. Can. 2386 integer ita statuit: Religiosus fugitivus ipso facto incurrit in privationem officii, si quod in religione habeat, et in suspensionem proprio Superiori maiori reservatam, si sit in sacris; cum autem redierit, puniatur secundum constitutiones, et si constitutiones nihil de hoc caveant, Superior maior pro gravitate culpae poenas infligat.

VI. *Suspensionem nemini reservatam* contrahunt, prout sequitur:

i. Sacerdos qui sine necessaria iurisdictione praesumpserit sacramen-

’. P. C. 2-3 Tun. 1918 (A. A. S. 1918, p. 347).

tales confessiones audire, est ipso facto suspensus a divinis (can. 2366). *Sine necessaria iurisdictione*, i. e. sine iurisdictione saltem probabili (cfr. can. 209). Sacramentalis confessio quid sit, vide n. 430. Sufficit autem, ut quis eiusmodi confessionem audiat, quin poenitentem absolvat.

2. Sacerdos qui sine necessaria iurisdictione praesumpserit a peccatis reservatis absolvere, ipso facto suspensus est ab audiendis confessionibus (can. 2366). Requiritur autem pronuntiatio formae absolutionis, neque sufficit mera confessionis auditio vel absolutio ficta.

3. Qui sine litteris vel cum falsis dimissoriis litteris, vel ante canonicam aetatem, vel per saltum ad ordines malitiose accesserit, est ipso facto a recepto ordine suspensus (can. 2374). Nomine *ordinis* hic non venit prima tonsura, quia haec nullam confert potestatem, a qua quis suspendi possit (cfr. can. 950) ' *Malitiose* aequiperatur vocibus *praesumpserit* etc. de quibus p. 718.

4. Clericus qui in manus laicorum officium, beneficium aut dignitatem ecclesiasticam resignare praesumpserit, ipso facto in suspensionem a divinis incurrit (can. 2400).

5. Abbas vel Praelatus *nullius* qui contra praescriptum can. 322, § 2, benedictionem non receperit, est ipso facto a iurisdictione suspensus (can. 2402). Can. 322, § 2 statuit · Abbates vel Praelati *nullius* qui ex praescripto apostolico vel ex propriae religionis constitutionibus benedici debent, intra tres menses a receptis litteris apostolicis, cessante legitimo impedimento, benedictionem ab Episcopo, quem maluerint, accipiant.

6. Vicarius Capitularis concedens litteras dimissorias pro ordinatione contra praescriptum can. 958, § 1, n. 3, ipso facto subiacet suspensioni a divinis (can. 2409). Ex can. 958, § 1, n. 3 Vicarius Capitularis litteras dimissorias pro saecularibus potest tantum dare de Capituli consensu post annum a sede vacante; intra annum vero solis arctatis ratione beneficii recepti vel recipiendi, aut ratione certi alicuius officii, cui propter necessitatem dioecesis sine dilatione sit providendum.

SECTIO II.

De suspensionibus, quae sunt poenae vindicativae.

901 I. *Donec S. Sedes eos dispensaverit*, ipso iure suspensi sunt Episcopus aliquem consecrans in Episcopum, Episcopi vel, loco Episcopomm,

presbyteri assistentes, et qui consecrationem recipit sine apostolico mandato contra praescriptum can. 953 (can. 2370). Can. 953 praescribit; Consecratio episcopalis reservatur Romano Pontifici, ita ut nulli Episcopo liceat quemquam consecrare in Episcopum, nisi prius constet de pontificio mandato.

Agitur de suspensione generaliter lata (p. 742), eaque per modum poenae vindicativae inflicta; quod patet ex eo quod censura seu poena medicinalis absolute, haec autem suspensio dispensatione S. Sedis auferitur (cfr. can. 2236, § 1 et 2289).

Suspensio ex presbyteris assistentibus eos solos afficit, qui loco Episcoporum assistunt, non alios.

II. Ex can. 2373 in suspensionem per annum ab ordinum collatione *Sedi Apostolicae reservatam* ipso facto incurrunt:

1. Qui contra praescriptum can. 955, alienum subditum sine Ordinarii proprii litteris dimissoriis ordinaverint. Quoad praescriptum can. 955 cfr. n. 601. Suspensio eum quoque afficit qui primam tonsuram confert (cfr. can. 950).

2. Qui subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, ordinaverint contra praescriptum can. 993, n. 4, 994. De canonibus citatis vide n. 650. Suspensio etiam primam tonsuram complectitur (cfr. can. 950).

3. Qui aliquem ad ordines maiores sine titulo canonico promoverint contra praescriptum can. 974, § 1, n. 7 (cfr. n. 618).

4. Qui, salvo legitimo privilegio, religiosum, ad familiam pertinentem quae sit extra territorium ipsius ordinantis, promoverint, etiam cum litteris dimissorialibus proprii Superioris, nisi legitime probatum fuerit aliquem e casibus occurrere, de quibus in can. 966 (cfr. tr. de Ordine n. 602).

Delinquentes suspensi sunt a *collatione ordinum*, nullo ordine immo ne prima tonsura et consecratione episcopali quidem exceptis (cfr. can. 950).

III. Religiosus clericus cuius professio ob admissum ab ipso dolum nulla fuerit declarata... si sit in maioribus ordinibus constitutus, ipso facto suspensus manet, *donec Sedi Apostolicae aliter visum fuerit* (can. 2387). Nomine *religiosi* etiam venit sodalis societatis virorum clericorum in communi viventium sine votis; item nomine professionis professio improprie dicta seu emissa a sodali dictae societatis. *

*. P. C. 2-3 Iun. 1918, (A. A. S. 1918, p. 347).

Nota. Si delinquens sit in minoribus ordinibus constitutus, e statu clericali abiciatur (can. 2387).

IV. Capitula, conventus aliique omnes ad quos spectat, huiusmodi electos, praesentatos vel nominatos ante litterarum exhibitionem admittentes, ipso facto a iure eligendi, nominandi vel praesentandi suspensi maneat *ad beneplacitum Sedis Apostolicae* (can. 2394, 30). Agitur de iis qui electos, praesentatos vel nominatos ad beneficium, officium vel dignitatem ecclesiasticam, admittunt ad eorundem possessionem vel regimen seu administrationem, antequam electi, praesentali vel nominati litteras necessarias exhibuerint.

V. Superiores religiosi qui, contra praescriptum can. 965-967, subditos suos ad Episcopum alienum ordinandos remittere praesumpserint, ipso facto suspensi sunt per mensem a Missae celebratione (can. 2410; cfr. tr. de Ordine n. 632). Nomine *Superiorum religiosorum* etiam veniunt Superiores societatis virorum in communi viventium sine votis, si societas gaudet iure sodalibus suis litteras dimissorias concedendi.¹ Intelliguntur autem Superiores maiores iique exempti, quibus scii, ius est litteras dimissorias tribuendi.

Suspensio nemini reservata est.

¹. P. C. 2-3 lun. 1918 (A. A. s. 1918, p. 347).

INDEX ALPHABETICUS.

Indicamus numeros *marginales*. Numero romano omisso, intelligitur tomus I; numerus romanus II respicit tomum II, numerus romanus III opusculum nostrum «De virtute castitatis et de vitiis oppositis,» quod ceu tomus III ad Manuale Theologiae Moralis pertinet. Numerus romanus valet pro omnibus numeris subsequentibus, donec alius romanus numerus apponatur.

Abbas: Abbas *nullius* venit nomine Ordinarii et Ordinarii loci 183, nota t et 2; facultas Abbatis regularis de regimine conferendi Ordines minores II, 602; Abbas vel Praelatus *nullius*, qui debito tempore benedictionem non recipit, poenae obnoxius est 900, λζI.

Abiectio: Nimia sui opponitur humilitati 456.

Ablutio: In baptismo 54, 55; casu quo hostia cecidit II, 274.

Abominatio: Odium abominationis Dei 520; proximi 542.

Abortivus fetus: Quatenus et quomodo baptizandus II, 92.

Abortus: Notio 733; divisio 734; moralitas abortus directi 735, 1; indirecti, ibid. 2; num sacerdos semper debeat instruere ibid, nota 1; poenae contra crimen abortus 736; II, 897, IV.

Abrogatio legis: Notio 174; persona competens abrogandi 175; modi abrogandi 176.

Abruptio: Missae II, 271, 4.

Absolutio a censura: Censura tantum aufertur per absolutionem II. 864; potestas absolvendi; in adiunctis ordinariis 865, 1; in casibus urgentioribus 865, 2; in periculo mortis 865, 3; obligatio absolvendi 866; forma absolvendi 867; effectus absolutionis in ordine ad forum, pro quo valet 868.

Absolutio a peccatis: Forma absolutionis: II, 340; essentialia formae 341, 1; sensus formae 341, 2; accidentalialia formae 342; modus proferendi formam 343, 344; absolu-

tio per telephonium 343, coroll. II; per tubum auricularem 343, coroll. III; absolutio conditionata 344. — *Absolutio a peccatis reservatis* 387.

Absolutio complicitis: Subtractio iurisdictionis in complicem II, 404, 410; exceptiones 411; excommunicatio in absolventem statuta 412, 413; absolutio ab excommunicatione contracta 414, 415.

Absolutio generalis: cum indulgentia plenaria concessa: Notio II, 533; concessio indulgentiae 534; acquisitio indulgentiae 535.

Abstinentia: Notio 435; obiectum 436, vitia opp. 437; — *Lex abstinentiae* 1093; obiectum 1094; subiectum 1095; obligatio 1096; causae excusantes 1097; dispensatio

Acatholici: Fidem promovere inter acatholicos 510, 4; baptismus infantium acatholicorum II, 99, 100; confessio acatholicorum 478; inunctio acatholicorum 584; filii acatholicorum impediuntur ab ordinibus recipiendis 638; quatenus acatholici teneantur forma sponsalium matrimonii 742; impedimentis matrimonii 757.

Acceleratio partus: 739.

Acceptatio: Quatenus acceptatio legis necessaria sit ad obligationem inducendam 148, 4, 3. — Acceptatio propositionum inferiori quam haeresis nota improbatarum 493. — Acceptatio personarum 1047.

Accessio: Notio 803; modi 804.

Accusatio *iudicialis*: Notio 1139; quibus incumbat ibid.

Accusator: 1139.

- Acedia: Notio 327; moralitas 328; filiae 329; remedia 330.
- Acolythatus: Notio II, 588; materia et forma 590.
- Acta Af st. Sedis: Leges Apost. Sedis in eis promulgantur 91, III.
- Actiones: Actionum emptio-venditio 904; quoad clericos 1188.
- Aetion française: Associatio prohibita 509, coroll. III.
- Actor: Notio 1139.
- Actus: Coniugibus liciti III, 86, 104; illiciti 107; suadendi 120.
- Actus generationis: III, 5.
- Actus humanus: Actus humanus spectatus secundum esse physicum: notio 15; principia intrinseca 16; divisio 17; cfr. *voluntarium, libertas*, — *Actus humanus spectatus secundum esse morale*: Est bonus, malus vel indifferens 62; actus bonus: requisita ut actus moraliter bonus sit 241-243, 244, I; ut supernaturaliter bonus sit 244, 2; ut de condigno meritorius sit 244, 3; actus indifferens quatenus detur 246; actus malus, cfr *peccatum*; actus virtutum elicit et imperati 337; actus forenses festis de praecepto prohibentur 705, 1.
- Actus heroicus caritatis: Notio II, 549; privilegia ei annexa 550.
- Actus impudicus: Notio III, 75; moralitas 76; diversi actus 77-81.
- Actus poenitendi: Notio II, 275; necessitas medii 277; necessitas praecepti 278; effectus: remissio mortalium 280-282; collatio gratiae sanctificantis 283; remissio venialium 284; remissio poenae 285; reviviscentia meritorum 286.
- Actus venereus: III, 10.
- Acu pingere: An sit opus servile 705,
- Adeps: Lege abstinentiae non vetatur 1094.
- Adiuratio: Actus religionis 387; notio 695; divisio 696; moralitas 697; entia adiuranda 698; requisita ad liccitatem adiuratio daemonis 700.
- Administratio: Notio 1241; administratio bonorum priorum independens adversatur voto paupertatis 1237, 1241.
- Administrator: *apostolicus*: leges particulares ferre potest 107.
- Admissio: Ad novitiatum 1224; ad ordines II 605.
- Adoptio: Impedimentum matrimonii impediens II, 760; vel dirimens 802.
- Adoratio: Notio 588.
- Adulatio: Notio 415.
- Adulteratio: *Mercium* 898.
- Adulterium: Restitutio ob adulterium 1042-1045; notio III, 34; moralitas 36, 108.
- Adultus: Adultorum baptismus II, 101, 102.
- Advena: Notio 121.
- Advertentia: Conditio peccati mortalis 280; et venialis 287.
- Advocatus: Officia eius 1141; quatenus debeat gratis succurrere pauperibus 535, coroll. I.
- Aequiprobabilismus: Notio 225; probatio eius triplicis propositionis: i^o qui stricte dubitat de latone legis, non tenetur eam servare 226-228; qui stricte dubitat de cessatione vel adimptione legis, tenetur eam implere 229-231; qui pro certo probabiliori habet legem exsistere, tenetur eam servare 232, 233.
- Aequivocatio: Cfr. *restrictio*.
- Aetas: Pro legibus ecclesiasticis 127; pro lege confessionis 1105; communionis 1109, II 137, 173; pro receptione ordinum 614. — Ut impedimentum dirimens matrimonii II, 770.
- Aeterna: Lex: Notio 79; exsistentia 80; actus legis aeternae 8r.
- Affabilitas: Pars potentialis iustitiae 384; notio 413; obiectum 414; vitia opposita 415.
- Affabilitas: Opponitur modestiae morum 462.
- Alba: In Missa adhibenda II, 266.
- Alcoolismus: 320.
- Aleatorius: Contractus aleatorii 941-956.
- Affectus: Notio 32; affectus praesentis saeculi 312.
- Affinitas: Notio II, 796; linea et gradus 796, II; impedimentum dirimens matrimonium 796, III; mul-

- tiplicatio eius 797; nomina affinium 798.
- Aggressor: Injustus: licet aggressorem vitae repellere, etiam occidendo, positis ponendis 743; idem valet de aliis gravibus bonis, exceptis honore et fama 744; idem valet de aggressionem vitae et gravium bonorum proximi 745; num sit obligatio defendendi nosmetipsos 743 aut proximum 746; sitne directa vel indirecta occisio ibid.
- Alienatio: Reliquiarum 631; rerum ecclesiasticarum 973, 974; alienatio bonorum ecclesiasticorum sine debita licentia punitur II, 898, 111.
- Alluvio: 804.
- Alphonsus. St.: Eius auctoritas 215; quo modo suum de sententiarum valore iudicium proferat, ibid.; probabilismum reiecit, aequiprobabilismum probavit 232, II, III.
- Altare: II, 250; notio 250, 1; constructio 250, 2; consecratio 250, 3; exsecratio 250, 4; titulus 250, 5; cfr. *altare Gregorianum*, *altare privilegium*. — Privilegium altaris portatilis 246.
- Altare Gregorianum: II. 513; circumstantia Missarum Gregorianarum implenda 222.
- Altare privilegiatum: Notio II. 508; divisio 509; privilegium locale 510; privilegium personale gli; conditiones implendae 512; circumstantia altaris privilegiati in Missa offerenda 222.
- Alumni: Cfr. *familiares*.
- Ambitio: Filia superbiae 303; opponitur magnanimitati 422.
- Amentes: Eorum subiectio legi naturali 124; legi divinae positivae 126, coroll. I; legi ecclesiasticae 126, coroll. II, 127; capaces sunt iurium 757! quoad susceptionem sacramentorum II, 42, 45; communio 174.
- Amentia: Notio 52; species 53, 54; influxus in libertatem 54.
- Amictus: In Missa adbibendus II, 266.
- Amissae: *res*: earum occupatio 797, 798.
- Amor: *Passio* 35; amor sui filia luxuriae 312.
- Amphitlogia: Cf. *restrictio*.
- Ampullae: II, 262.
- Anima: Animae infusio quando fiat 732.
- Animalia: Animalium occupatio, 791-793.
- Animatio fetus: 732, 735.
- Antimensia: Celebratio Missae in eis II, 250.
- Annulus: Quibus clericis concedatur 1164, 3-
- Anormalitates psychicae: 51-56.
- Anormalitates sexuales: 55, 3.
- Antecedens: Ignorantia 31, 3; concupiscentia 38, 39.
- Antependium: II. 254
- Apostasia: Notio 492.
- Apostata: Notio 492; quatenus denuntiandus sit 501; poenae 502; absolutio a poenis 503 et II 895. — Apostata a religione poenis obnoxius est 897, V; item redigiosus fugitivus 900, V.
- Apparenter mortui: Confessio eorum II, 477; inunctio ibid.
- Appellantes: Appellantes a Papa ad universale Concilium poenis obnoxii sunt II, 895, V; 899.
- Applicatio indulgentiarum: *Defunctis*: Potestas concedendi indulgentias pro defunctis II, 502; requisita, ut acquires indulgentias eas defunctis applicet 503; mensura, secundum quam indulgentia defunctis obvenit 504.
- Applicatio Missae: Notio et divisio II, 208, i; potestas applicandi 208, 2; personae pro quibus fieri potest 208, 3; requisita ad applicationem validam 208, 4; obligatio applicationis 211; subiectum et obiectum obligationis 212, 213; latitudo praecepti vel promissionis 214; ratione stipendii; cfr. *stipendium*.
- Applicatio poenarum: II, 853, III, 856; si agatur de infligenda censura, monitio praemittenda 859.
- Aqua: Materia remota baptismi II, 52, 53; vino Missae admiscenda 144.
- Arca parsimoniae: 891.
- Architectus: Quatenus liceat ipsis aedificare acatholicorum templa 557.
- Arrha: 899; addita sponsalibus II, 672.
- Ars: Medica clericis prohibita 1176.
- Ascetica: Theologia ascetica; introd. 1.

Aspectus: III, 80; quoad pictores et sculptores 80, III.
 Assecuratio: 941-945; assecuratio vitae etc. 946.
 Asservabo SS. Eucharistiae: Liceitas 130; loci 131; modus 132.
 Assistentia: Sacris, concionibus, funeribus, nuptiis acatholicorum 500, 4; conventibus spiritisticis 605, coroll. II.
 Associabo: Quae associationes commenduntur 509; quibus adhaerere illicitum sit 509, coroll. I, II, III; quantum peccatum committat, qui eis nomen det 509, coroll. IV; cfr. *libéralismes, socialismus*.
 Assumpbo B. M. V.: Festum de praecepto 701.
 Astutia: 376f 2. b.
 Asyli ius: 616.
 Attenbo: In oratione 583; in sacramentis conficiendis II, 27; in Missa audienda 702; in divino officio recitando 1191.
 Attritio: Notio II, 296; sufficit in receptione Baptismi 282 et Poenitentiae 297; motiva e quibus elici potest 298.
 Aucbo: 901.
 Auctor: Quatenus habeat ius in fructum ingenii 766, VI.
 Auctoritas S. Thomae 215, IV; S. Alfonsi ibid.
 Audacia: Passio 35.
 Audiens: Audiens detractionem 1075.
 Augmentum: Virtutum 341.
 Aureola virginum: III, 20.
 Auriga: Deductio ad concubinam vel ad lupanar 564.
 Auxilium: Auxilium a religiosis ordinariis et clero praestandum 1267.
 Avaritia: Notio 305; moralitas 306; filiae 307; remedia 308; opponitur liberalitati 412.

B

Bannae: Cfr. *publicationes matrimoniales*.
 Bapbsmus: Notio II, 50; exsistentia 51; materia remota ad valorem •requisita 52; ad liceitatem requisita 53; materia proxima ad valorem requisita 54; ad liceitatem requisita 55; forma 56; ad valorem

requisita 57; ad liceitatem requisita 58; effectus 61; necessitas medii 62; praecepti 73. — Baptismus flaminis 63-67. — Baptismus sanguinis 68-72. — *Ministratio baptismi*: Minister 74-78; modus ministrandi baptismum; ritus et caeremoniae 79-81; patrini 82-86; tempus 87; locus 88; annotatio et probatio 89-90. — *Susceptio baptismi*: Persona suscipiens 90; infantes 91; fetus abortivi 92; fetus nondum editi 93; monstra 98; infantes acatholicorum 99, 100; adulti 101, 102; amentes et furiosi 103; dubie baptizati 104; infantes expositi 104, coroll. II; baptizati a laico 104, coroll. III; haeretici conversi 104, coroll. IV; ordo servandus in conciliando haeretico 105; modus suscipiendi baptismum 106-109.

Baptizati: Subiciuntur auctoritati Ecclesiae 119; quatenus legibus Ecclesiae teneantur haeretici 129; dubie baptizati 130.

Beatitudo: Notio 6; divisio 7; quae beatitudo sit finis hominis, 8. — Beatitudines 482.

Bellum: Divisio 751, I; moralitas 752, II; cui competat bellum indicare 752, IIT; requisita, ut licite indicatur 752, IV; licita, praescripta et prohibita in bello 751, V; quinam possint in bello iusto occidi ibid.

Benedictio: Corporalis II, 256; pallae 257; purificatorii 258; paramentorum 266.

Benedictio papalis: Notio II, 527; concessio benedictionis 528; acquisitio indulgentiae 529. — *Hencdictio papalis in articulo mortis*: Notio 530; concdssio indulgentiae 531; acquisitio indulgentiae 532.

Beneficiarius: Officia beneficiariorum 1206; parochorum 1208; auxiliariorum parochi 1209, 1210.

Beneficium: Obligatio redditus superfluos beneficii in usus pios impendendi 781; notio 1204; divisio 1205.

Bestialitas: Notio III, 54; moralitas 55; inquisitio in eam in confessione ibid.

Binatio: Quando liceat II, 237; quis possit eam concedere 231; quatenus liceat pro ea stipendium recipere 217, nota 2.
 Blasphemia: Notio 634; divisio 635; moralitas 636; locutiones diversae 637; officium confessarii 638.
 Bona: Bona temporalia vitae necessaria, statui necessaria, superflua 530, II.
 Bona fides: Theologica 776; iuridica 808, IV.
 Bonitas: *moralis* quid sit 61; quae requirantur, ut actus moraliter bonus sit 242; ut supernaturaliter bonus sit 244.
 Brephotrophia: Quatenus liceat infantem tradere brephotrophio 1041; sintne expensae restituendae ibid.
 Breviarium: Cfr. *officium divinum*.
 Bursa: Lusus bursae 954-956. — Bursa in Missa adhibenda II, 260.

Caeci: Sunt irregulares II, 624.
 Caecutientes: Quatenus irregulares sint II, 624; indultum celebrandi semper Missam votivam de B. M. V. aut Missam quotidianam defunctorum 624, II, nota 2.
 Caeremoniae: Cfr. diversa sacramenta; suppletio caeremoniarum in Baptismo, II, 81; in Extrema Uncione, 580.
 Caeremoniale Episcoporum: II, 27.
 Caesarea operatio: Cfr. *sectio caesarca*.
 Calix: II, 255.
 Calumnia: Notio 1066, 1067; moralitas 1068; restitutio ob calumniam 1071-1074; audiens calumniam 1075.
 Cambium: 938-940.
 Campanula: II, 263.
 Candela: In Missa II, 253.
 Canonicus enitentiarius: Eius iurisdictio sacramentalis ordinaria est II, 364; nequit eam delegare 365, coroll. I; eius iurisdictio in peccata -reservata 387.
 Cantilenae: III, 83.
 Cantus: Modus laudandi Deum; eius utilitas 633, II.
 Capitulum: *generale*: ejus potestas legifera 107; irritandi vota 662, 4.

Capellani: Cfr. *vicarius*
 Career: Quatenus liceat incarcerare innocentem 740; nocentem 742.
 Cardinales: Eorum iurisdictio sacramentalis II, 364; nequit eam delegare 365, coroll. I; eorum iurisdictio in peccata reservata 387.
 Caritas: Ut actus hum. bonus sit, non requiritur, ut eliciatur e motivo caritatis 243. — *Pirtus*: Notio 363; obiectum 364; subiectum 365; proprietates caritatis 366; eius actus an necessarius nec medii 517; efficacia actus caritatis 518; quando obliget praeceptum caritatis Dei 519; peccata contra caritatem Dei 520: cfr. *odium*, *acedia*. — *Caritas rui*: Praecipitur 521; obligat ad curam salutis tam spiritualis quam corporalis 522; peccata caritati sui opposita 523-526, cfr. *occisio*, *omissio*, *mutilatio*. — *Caritas proximi*: Actus internus praecipitur 529, I; quando obliget ibid.; actus externi praecipiuntur 529, II, cfr. *correptio fraterna*, *eleemosyna*, *instructio*, *monitio*, *signa*; peccata caritati proximi opposita 542-570, cfr. *odium*, *invidia*, *scandalum*, *cooperatio*, *impeditio perfectioris*, *discordia*, *contentio*, *schisma*. — Ordo caritatis inter Deum et creaturam 571; inter nos et proximos 572; inter proximos 573.
 Carnalis: Delectatio sensibilis carnalis III, ii.
 Caro: Esus carnis humanae 319; quae in lege abstinentiae veniant nomine *cornis* 1094.
 Castitas: Virtus: Notio 441; obiectum 442; divisio 443; vitia opposita 444. — Castitas clericorum 1161. — Votum castitatis: Notio 1249; effectus 1250; obligatio 1251; poenae 1252. — Castitas servanda III, 122-135; castitas recuperanda 138, 139.
 Castratio: Illicita est ad vocis suavitatem conservandam 526, coll. I; eo fine, ut conceptio praepediatur 526, coroll. II.
 Castratus. Est incapax matrimonii II, 774; copula castrati III, 33, 3; quoad usum matrimonii 92.
 Casula: In Missa adhibenda II, 266.
 Casus apostoli: II, 721.

- Caupo: Eorum cooperatio ad peccatum 566.
- Causa: *Causa efficiens*. Notio et distinctio 57. Quae requirantur, ut effectus pravus imputetur, ad quantam culpam, quando, 60; sub quibus conditionibus liceat ponere actum cum effectum bono et malo, ibid. — Licet apponere causam *eximentem* a lege 136; causa *excusans* quomodo differat a causa *eximente* 168; an liceat apponere causam excusantem a lege 171. — *Causae peccatorum* immediata 258; mediata, externa: mundus 259; diabolus 260; interna: ignorantia culpabilis 261; concupiscentia 262; socordia 263; malitia 264.
- Cautiones: Praestandae in matrimonio mixto II, 764; in matrimonio cum infideli 780.
- Celebratio matrimonii: Minister celebrationis II, 732; forma iuridica ordinaria requisita ad valorem 733-735; requisita ad licitatem 736; delegatio ad assistendum matrimonio 737; forma iuridica extraordinaria 738-740; subiecti formis iuridicis 741; immunes a formis iuridicis 742; forma liturgica: Ritus celebrationis 743; ritus benedictionis 744; forma servanda in matrimonio inter partem catholicam et partem acatholicam 745-746; tempus celebrationis 747; locus 748; inscriptio matrimonii 749-751; celebratio matrimonii conscientiae 752.
- Censor librorum: Eius nominatio et munus 1116.
- Censura librorum: Generalia 1113, π 14; praescripta legis 1115; censorum nominatio et munus 1116; concessio licentiae edendi librum 1117.
- Censura ut *in* *venia*: Notio II, 862; multiplicatio ibid.; divisio ibid.; reservatio censurae 863; remissio censurae 864-868; diversae censurae 869, cfr. *excommunicatio*, *interdictum*, *suspensio*.
- Census: Contractus certus: notio 925; divisio 926; moralitas 927.
- Cereus: Cfr. *candela*
- Certitudo: Notio et divisio 215; ad licite agendum requiritur certitudo stricte dicta de honestate actionis 220; qui certus non est, tenetur veritatem inquirere 221; modus inquirendae veritatis 222 sq.
- Cessatio legis: Cessatio ab intrinseco et ab extrinseco, in universali et in particulari 172; cessatio ob cessationem finis legis 173; cessatio per abrogationem, derogationem, irrationem et dispensationem, cfr. *abrogatio legis*, *derogatio legis*, *irritatio legis*, *dispensatio legis*.
- Cessio bonorum: 1024.
- Cessio fori: 1025.
- Character: Notio et formatio eius 50. — Effectus sacramentorum II, 8, 9. — In baptismo 61; in confirmatione 115; in ordine 597.
- Chirurgia: Clericis prohibita 1176.
- Chloroformium: Usus chloroformii 528, I.
- Choreae: Cooperatio ad eas 559; quatenus sint occasio peccandi II, 470.
- Chorus: Recitatio divini officii in choro 1198-1202, 1264.
- Chrisma: In Confirmatione II, 112.
- Christiana lex: Quid sit et quando inceperit obligare 90.
- Christianus: 119.
- Ciborium: Cfr. *pyxis*.
- Cinematographicae exhibitiones: 551, 5-
- Circumcisio: Quatenus sit cultus falsus 591.
- Circumstantiae: Notio 67; enumeratio circumstantiarum 68; moralitas ex circumstantia 69. — Circumstantiae in confessione declarandae II, 520, 3.
- Clandestinitas: Matrimonia clandestina passim invalida sunt II, 734 sq.
- Clausula: Sensus praecipuarum in declarationibus SS. Congregationum 112; clausulae in dispensationibus matrimonialibus II, 826.
- Clausura: Clausura papalis 1261; clausura minor 1262; poenae violentum clausuram 896. VI.
- Clementia: Notio 450; obiectum 451; vitia opp. 452.
- Clericus: Non subicitur legibus, quae eius privilegiis adversantur 134, 1132, 1153. — Dominium clericorum. 780. Officia clericorum: no-

- tio 1150; ascriptio clerici alicui dioecesi 1151; iura 1152; privilegia 1153; reductio ad statum laicalem 1154-1156; officia generatim 1157; officia positiva 1158-1164; coelibatus 1165-1169; officia negativa 1170-1186; emptio et venditio actionum 1187, 1188.
- Clitoris: III, 3; eius amputatio quatenus licita 140, 141.
- Cochlear: Potest adhiberi in Missa 11, 261.
- Codex: Iuris canonici 94.
- Coëducatio: 715.
- Coelibatus 1165-1169.
- Coemeterium: Locus sacer 615; quando violatio eius sit sacrilegium locale 616.
- Coenula: Diebus ieiunii permissa 1099, 3.
- Cogitatio: Cfr. *delectatio morosa*.
- Cognatio legalis: Notio II, 760. — Ut impedimentum impediens matrimonium 760. — Ut impedimentum dirimens matrimonium 802.
- Cognatio spiritualis: Notio II 801; impedimentum dirimens matrimonium ibid.
- Cohabitatio: Cum personis suspectis clericis prohibetur 1161.
- Collatio: Collatio bonorum, ad quam tenentur heredes 817. — Coenula diebus ieiunii permissa 1099, 3.
- Colloquium: Cfr. *commercium*.
- Colonisatio: Ius colonisationis 764, IV.
- Coma fictitia: 1164.
- Commercium: Commercium religiosorum cum extraneis 1263; commercium litterarum religiosorum 1265.
- Commissoria: Concessio dispensationis matrimonialis in forma commissoria II, 825.
- Commixtio: 804.
- Commodatum: Contractus 881-883.
- Commoratio: Menstrua commoratio pro matrimonio II, 736; actualis commoratio ibid.
- Communicatio: Communicatio privilegiorum 199. — Communicatio cum acatholicis in sacris et in mixtis periculum fidei 508.
- Communio: Paschalis 1108-1111; prima puerorum II, 173; frequens et quotidiana 182-185, 1259.
- Commutatio: Commutatio 673-677, 681; commutatio iuramenti 690, 4; commutatio satisfactionis sacramentalis II, 352-354.
- Comoediae: Notabiliter turpes causa scandali 551, 4; cooperatio ad eas 559.
- Compensatio: Systema compensationis 225. — Compensatio legalis 1018; occulta 1033.
- Complex: Num infamia complicitis vitanda excuset ab integritate confessionis II, 328; inquisitio in nomen complicitis 408. Cfr. *absolutio complicitis*.
- Componenda: Pro dispensatione matrimoniali II, 820.
- Compromissum: Contractus 958.
- Concelebratio: II, 160.
- Conceptio: Animatio fetus 732.
- Concillii: 5^a. *Congregatio*: quae pars negotiorum ipsi sit commissa 109.
- Concilium: *Oecumenicum*: leges universales ferre potest 107; *plenum*, *provinciale*, eorum potestas legifera 107.
- Concio: Liceatne haereticorum concionibus interesse 500, 4, c.
- Conclusio theologica: Sitne haereticus, qui neget conclusionem theologicam 492, coroll. II.
- Concomitans: Ignorantia 31.
- Concubinatus: Confessio concubinariorum II, 466, 467; notio, tolerantia, poenae III, 33.
- Concubitus: Innaturalis cum persona diversi sexus HI, 56, 57; cum femina mortua 58; cum daemone 59.
- Concupiscentia: Notio 37; divisio 38; influxus in liberum 39; causa peccati 262.
- Concurrentes: Ad delictum II, 849.
- Conditio: In contractibus 847-849—In ministratione sacramentorum II, 30-33. — In sacramento Baptismi 104, 105 — In sacramento Poenitentiae 404. — In sponsalibus 672. — In Matrimonio 710, 711.
- Condominium: 779.
- Condonatio: Restitutionis 1017.
- Confessarius: Studeat poenitentes a venialibus remove 292; confessarius regularis potest dispensare in votis et iuramentis, in quibus dispensat episcopus 671, c, 681. — *Confessarii deputandi* pro religio-

- nc clericali virorum II, 374; pro religione mulierum 376-378; pro societate tam virorum quam mulierum in communitate viventium sine votis 378. — *Confessarii dotes* 389. — *Confessarii officia: In confessione*: officium interrogandi 390-395; instruendi 396; diudicandi peccata 397; diudicandi et promovendi dispositionem 398-401; consulendi emendationi vitae 402; ferendi sententiam quoad certo indispositos 403; quoad dubie dispositos 404; quoad satis certo dispositos 405-407. Vitanda in confessione: inquisitio nominis complicitis 408; absolutio complicitis 409-415, cfr. *absolutio complicitis*; sollicitatio ad turpia 416-427, cfr. *sollicitatio, denuntiatio. Post confessionem*: officium servandi sigillum sacramentale 428-440, cfr. *Agillum sacramentale*; officium reparandi defectus admissos: defectus circa valorem 441; defectus circa integritatem 442; defectus circa obligationem imponendam 443.
- Confessio: Quomodo actus incompleti confitendi sint 254, 4. — Confessio annua 1104-1107. — Confessio ut pars sacramenti Poenitentiae: Notio II, 307; divisio 308; necessitas 309; quatenus sufficiat generica 310; dotes confessionis: fiat sacerdoti ut iudici 311; sacerdoti praesenti 312; secreto 313; vocaliter 314; integre; cfr. *integritas*; num haereticus conversus teneatur integre confiteri 319. Cfr. *confessio generica, confessio venialium*. — Confessio puerorum 446; rudium, hebetum et semi-fatuum 447; habituatorum 449-454; occasionariorum 455-474: moribundorum 475, 476; apparenter mortuorum 477; acatholicorum baptizatorum 478; deditorum onanismo III, 114, 115.
- Confessio generalis: II, 335-337.
- Confessio generica: II, 310.
- Confessio venialium: II, 294, 2, 338
- Confirmatio: Notio II(no; existentia III; materia remota ad valorem requisita 112; materia proxima ad valorem requisita 113; ad liceitatem requisita 113; forma 114; effectus 115; necessitas medii 116; praecepti 117. — *Ministratio confirmationis*: Persona ministrans 118; liceitas ministrandi 119; obligatio ministrandi 120; servanda in ministrando 121; annotatio et probatio 122. — *Susceptio confirmationis*: Persona suscipiens 123; actus susceptionis 124; servanda in susceptione 125.
- Conformitas: Voluntatis humanae cum voluntate divina 245.
- Congregationes *Romanae*: Singularum congregationum officia 110; earum competentia iuridica no; acta doctrinalia et disciplinaria m.
- Coniugicidium: Impedimentum dirimens matrimonium II, 790.
- Coniuges: Potestas mariti irritandi vota uxoris 662; potestas suspendendi vota compartis 667; officia coniugum 717; dominium coniugum 779.
- Consanguinitas: Notio II 791; divisio 791. II; modus reperiendi gradus 791, III; multiplicatio 792; nomina consanguineorum 703; impedimentum consanguinitatis 794; multiplicatio eius 795.
- Consanguinei: Eorum erga invicem officia 716.
- Conscientia: Notio 216, 217; divisio 218; conscientia perplexa ibid; vis directiva conscientiae 219; ad licite agendum requiritur conscientia certa 220; quomodo comparetur 221, 222. — Conscientia improprie dicta; Conscientia stricta et laxa 238; conscientia scrupulosa, cfr. *scrupulus*.
- Conscientiae matrimonium: II, 752.
- Conscriptio: Militaris 1059 sq.
- Consecratio: In Missa: Minister consecrationis II 160; requisita ad consecrationem validam 161; ad licitam 162. — Consecratio ecclesiae 245; altaris 250, 3; vasorum sacrorum 255.
- Consensus: In contractibus: Qualitates consensus 834; obstacula 835; error 836, 837; metus 838-840. — In sponsalibus II, 659. — In matrimonio 702-709.

Consentiens: 1001.

Consequens: Concupiscentia 38, 39.

Conservatio sui: Mediis ordinariis procuranda 522.

Consilium: Notio 211; exsistentia consiliorum 212; obligatio sequendi consilium 213.

Consistorialis: Congregatio: eius competentia 109.

Consociatio: Cfr. *associatio*.

Consortia prava: Quatenus sint occasio peccandi II, 473.

Consuetudinarius: Cfr. *liabituatus*.

Consuetudo: *Habitus acquisitus*: Notio 44; divisio 45; influxus in liberum 46; de iis, qui habitum impugnant, *ibid.*; de bonis habitibus tenera aetate induendis 47.—*Consuetudo ut ius*: Notio 191; divisio 192; efficacia 193; requisita, ut consuetudo efficax sit 194; cessatio consuetudinis 195.

Consumptio: Opponitur magnificentiae 425.

Contemptus: Notio et moralitas 283, VI.

Contentio: Notio et moralitas 569.

Contractus: Notio et divisio 828, 829; contractus subiectum 830, 831; obiectum 832, 833; forma intrinseca seu consensus 833; consensus qualitates 834; obstacula 835; error 836, 837; metus 838-840; contractus laesio 841, 842; forma extrinseca 843, 844; effectus 845, 846; effectus contractus qualificati 847-858; contractus iure civili irritus 859-861. — Contractus aleatorii 941-956. — Contractus subsidiarii 959-972.

Contradictio: Ubertas contradictionis 22.

Contrarietas: Ubertas contrarietatis 23

Contritio: Notio II, 295; divisio 296: quae contritio in sacramento Poenitentiae requiratur 297; proprietates contritionis: sit vera 299. 1; interna 299, 2; formalis 299. 3; supernaturalis 299, 4; aestimative summa 299, 5; universalis 299, 6; externa 299, 7; relatio contritionis inter et ceteras partes sacramenti Poenitentiae 300; contritio quoad venialia 306.

Contumacia: II, 862.

Contumelia: Notio 1081; moralitas 1082; restitutio ob contumeliam 1083.

Convalidatio: Convalidatio professionis irritae 1232; matrimonii invalidi ob impedimentum dirimens II, 830; ob defectum consensus 831; ob defectum formae 832; sanatio in radice 833; convalidatio matrimonii invalidi inter partem catholicam et partem acatholicam 834; inscriptio matrimonii convalidati 835; modus pertractandi casum convalidationis 836.

Conventus: Conventibus spiritisticis assistere graviter illicitum 604 coroll. I.

Convictor: Ministratio viatici convictoribus II 164; iurisdictio sacramentalis in eos 372.

Cooperatio: Notio 554; divisio 555; moralitas, 556; cooperatio ad cultum acatholicum 557; ad pravos libros, diaria etc. 558; ad divertimenta periculosa 559; vendere vel locare domum meretricibus 560; opus illicitum in alium reicere 561; pingere imagines periculosas 562; conficere ornatum muliebrem, inhonestum 563; cooperatio famulorum 564; opificum et mercatorum 565; cauponum 566.

Cooperator: Ad iniustitiam: Modi cooperandi 997; conditiones, ut positive cooperans teneatur restituere 998; vide *mandans, consulens, consentiens. palpo, receptor, participans*; conditiones, ut negative cooperaris teneatur restituere 1005 — Cooperator ad delictum II 840.

Copula: Notio III, 5. — Copula coniugalitatis: Liceitas 86; finis 87; locus et modus 88, 89; impedimenta, i. c. promissio comparti facta 90; votum castitatis 91; impotentia 92; matrimonium dubie validum 93; tempore menstruorum 94; praegnationis 95; puerperii 96; lactationis 97; morbi 98; post prandium 99; tempore sacro 100; obligatio petendi debitum 101; reddendi debitum 102; obligatio cohabitandi 103 — Accessoria copulae, scilicet actus mutui 104; actus solitarii ex-

terni 105; actus interni 106. — Copula dimidiata 116.

Corona: Diversae coronae II, 540; annexio indulgentiarum; 541; acquisitio indulgentiarum 542; cessatio indulgentiarum 543.

Corporale: II, 256.

Correptio: *Fraterna*: Notio 536; obligatio corripiendi 537; conditiones obligationis gravis 538; modus corripiendi 539; denuntiatio delinquentis 539, coroll. I et II; modus procedendi Superioris, cui denuntiatio facta est 539, coroll. III; obligatio parentum erga filios 713, 3.

Corruptor: Quando denunciari debeat 539, coroll. I.

Craniotomia: Moralitas 737.

Crapula: Notio et moralitas 319.

Crassa: Ignorantia 31.

Crematio corporum: 1126-1129.

Crimen: Impedimentum dirimens matrimonium II, 786-790; adulterium cum promissione matrimonii 787; adulterium cum attentatione matrimonii 788; adulterium cum coniugicidio 789; solum coniugicidium 790.

Crucifixus viae crucis: Notio II, 524; annexio indulgentiarum 525 j indulgentiae annexae earumque acquisitio 526.

Crudelitas: Opponitur clementiae 452.

Crux altaris: II, 252.

Culpa: luridica 1009; ad quid teneatur qui cum culpa mere iuridica damnum intulerit 1009.

Cultus: Notio 575; divisio 576; actus cultus praescripti: cfr *devotio*, *oratio*, *adoratio*; vitia opposita: cfr. *superstitio*, *irreligiositas*; cultus coelicolarum 629; imaginum 630; reliquiarum 631. — S. Eucharistiae II, 133, 134.

Curia: Constitutio curiae Romanae 109; competentia iuridica eius **no**; acta eius **m**; sensus praecipuarum clausularum 112.

Curiositas: Opponitur studiositati 459.

Custos: Tributorum 1005, coroll. III; sylvarum etc. 1005 coroll. III.

Custodia SS. Eucharistiae: Liceitas II, 130; loci 131; modus 132.

D

Daemon: Cfr. *diabolus*.

Damnificator: Conditiones ut debeat restituere 993-995: damnificator dubius 1008; num in mera damnificatione admitti debeat materia absolute gravis 1034.

Debilitas mentis: Notio et influxus in libertatem 151.

Debitor: Quid, si omnibus creditoribus satisfacere nequeat 1012, 1013; quid in dubio, num solverit 1020.

Debitum: Praescriptio debitorum 809-811.

Debitum coniugale: Cfr. *copula*.

Decalogus: Praecepta decalogi, eorumque ordo seu nexus 574.

Decisio: S. Sedis et SS. Congregationum: quomodo distinguantur 493; quatenus earum ratio habenda ibid.

Decreta: Curiae romanae **m**.

Defectus: Corrigendi in dispensatione S. Eucharistiae II, 274; in oblatione Missae ibid.; in ministracione ordinum 594-596.

Defensio: Cfr. *aggressor*.

Definitiones: Cfr. *decisiones*.

Defuncti: Quatenus defunctis subveniendum sit 541, III.

Degradatio: Poena vindicativa clericorum II, 891, XII.

Delatio Communionis: II, 164, 2.

Delectatio: Non licet agere ob solam delectationem 243; delectatio quadruplex: pure spiritualis III, τ1; spiritualis sensibilis ibid.; sensibilis ibid.; venerea ibid.; venerea duplex: completa et incompleta ibid. Quid, si quis passive se habet ad commotionem veneream 63, coroll. III; si quis quaerit vel consentit in delectationem sensibilem carnalem 63, coroll. IV.

Delectatio morosa: Notio 293; moralitas 294; delectatio morosa in coniugibus 295, coroll. T; in viduis 295, coroll. II; in sponsis ibid.; delectatio morosa de actu, solo iure positivo prohibito 295, coroll. III; de modo quo actus malus patratu est 295, coroll. IV; de cogitatione actus luxuriosi 295, coroll. V; de obiecto quod natum est

- motus vcnereos excitare 295, coroll. VI.
- Delegata: Cfr. *iurisdictio*.
- Delegatio: Cfr. *iurisdictio*. — Delegatio ad assistendum matrimonio II, 737.
- Deliberatio: Requiritur ad actum humanum 15; ad peccatum 247.
- Delictum: Natura, qualitas, quantitas et divisio II, 846; expositio uberior 847-849. cfr. *imputabilitas*; effectus delicti 850; conatus delicti 851.
- Delirantes: Quatenus possint S. Eucharistiam recipere II, 174.
- Dementia: Praecox 54; paralytica 54; influxus in libertatem 54, coroll.
- Denuntiatio: *Evangelica* 339; quomodo, evangelica denuntiatione facta, a Superiore procedendum 539, coroll. III. — *Denuntiatio iudicialis* 1140. — *Denuntiatio confessarii sollicitantis ad turpia*: Documenta huc spectantia II, 416; qui debeant denunciari 417-419; qui debeant denunciare 420, 421; modus denunciandi 422; obligatio confessarii respectu poenitentis, qui debet denunciare 423-425; poenitens renuens per se absolvi nequit 424; modus recipiendi denuntiationem 426; falsa denuntiatio 427; requisita, ut falsa denuntiatio ratione sui S. Sedi reservata sit 427, I; requisita, ut falsa denuntiatio annexam habeat excommunicationem speciali modo S. Sedi reservatam 427, II; absolutio a falsa denuntiatione 427. III. — Denuntiationes ordinum ministrationi praemitendae 652. — Poena statuta in poenitentem, qui renuit denunciare confessarium sollicitantem 898, V.
- Denuntiationes matrimoniales: Cfr. *publicationes matrimoniales*.
- Depositio: Poena vindicativa clericorum II, 891, X.
- Depositum: Contractus 877-879.
- Deputatus: Eius officia 729; obligatio ad restitutionem ibid, coroll. I.
- Derisio: Notio 1084; modi 1085; moralitas 1086.
- Derivatus: Modi derivati acquirendi iura 788.
- Derogabo legis: Notio 174; persona competens derogandi 175; modi derogandi 176.
- Desiderium: Ut passio 35. — Ut actus. Notio et divisio 296, cfr. *desiderium simplex, propositum*.
- Desiderium simplex: Notio 296; moralitas 297.
- Desperatio: Notio, divisio, moralitas, causae, remedia 514.
- Destituti sensibus: Quatenus possint absolvi II, 475, 476.
- Destinatio: Quae sit destinatio huius vitae 9.
- Desuetudo: Quatenus legem abroget 194-
- Detractio: Notio divisio 1067; moralitas causae excusantes 1070; restitutio ob de tractionem 1071-1074; audiens de tractionem 1075.
- Devotio: Actus religionis 387; notio 577; causae 578; effectus 579. — Exercitia devotionis religiosi commendanda 1259. — Devotio actualis in susceptione Eucharistiae II, 180.
- Diabolus: Causa externa peccati 260.
- Diaconatus: Notio et institutio II, 588; est sacramentum 589; materia et forma 591.
- Diaconus: Minister extraordinarius Baptismi II, 74; minister expositionis et repositionis SS. Sacramenti 134; minister extraordinarius dispensationis S. Eucharistiae 163.
- Diaria: Cooperatio ad prava diaria 558, an liceat iis subscribere, in iis annuntiare; ea exponere ibid.
- Dies festi: Ordinarii locorum possunt dies festos indicare, sed ad actum tantum 701, 1; dies festi communes 701, 2; quae diebus festis praecipiantur: cfr. *Missa, opera*.
- Diffamatio: Cfr. *detractio*.
- Dilatio absolutionis: II, 404.
- Dilatio solutionis: Iuridica 1023.
- Dimissoriae: Cfr. *litterae*
- Disciplina: Congregatio de disciplina Sacramentorum: eius officia 109.
- Discipulus: Officia 725.
- Discordia: Notio et moralitas 568.
- Disparitas cultus: Impedimentum dirimens matrimonium II, 780 sq.
- Dispensatio: *Dispensatio legis*: notio 178; leges dispensationis capaces

- 1/9; potestas dispensandi: notio 181; divisio 182; subiectum activum 183; passivum 184; causae dispensandi; finalis, impulsiva 185; necessitas causae iustae 186; diversae causae iustae 187; conceditur dispensatio actu vere posito et manifesto 188; interpretatio dispensationis 189; eius cessatio 190. — *Dispensatio voti* fâS-672, 681. — *Dispensatio iuramenti* 690. 4.—*Dispensatio in impedimentis matrimonio* II, 803-826, cfr. *impedimentum matrimonii*.
- Dispensatio Eucharistiae: II, 163, 164; defectus in dispensatione admissi quomodo corrigendi sint 274.
- Disputatio: Cum acatholicis 510, III.
- Dissensus: Parentum dissensus quatenus sit ratio non standi sponsalibus II, 676.
- Dissimulatio fidei: 498, 499, 500.
- Distantia: Qualis excuset ab audienda Missa 704, 2.
- Distillatio: Notio III, 10; moralitas 63.
- Distractio: In oratione 587; in Missa audienda 702, 5; in recitando officio divino 1191, 5.
- Distributio: Bonorum societatis 1046, 1047; officiorum 1048.
- Divinatio: 600.
- Divortium: Divortium plenum: Solutio matrimonii rati et non consummati II, 838; solutio matrimonii inter partem baptizatam et partem non baptizatam 839. — Divortium semi-plenum: Causae separationis perpetuae 840; causae separationis temporaneae 841; auctoritas, qua separatio instituenda est 842, ubi etiam de separatione a solo toro; sequelae separationis 843; quatenus liceat petere divortium civile, illud pronunciare, pro illo dicere 844.
- Doctrina: Officium parentum 713, 3.
- Dolor: Cfr. *attritio*, *contritio*.
- Dolus: Opponitur prudentiae 376, 2; in contractibus 831.
- Domesticorum furta: 1028, c.
- Domicilium: Notio, divisio, acquisitio, effectus, amissio 123.
- Dominativa: Potestas 96.
- Domini obligationes: Cfr. *patroni*.
- Dominium: Notio, 760; divisio, 761; legitimitas, 762; necessitas, 703; dominium altum 764; obiectum domini 765; dominium sui, 766; famae et honoris, ibid.; bonorum fortunae, ibid.; fructus ingenii, ibid.: cfr. *Filii*, *Coniuges*, *Clerici*, *Religiosi Personae morales*.
- Domus religiosa: 1217.
- Dona: *Spiritus S.*: Notio 469; finis, 470; numerus 471; origo 472; permanentia 473; excellentia 474; species donorum: donum sapientiae 475; intellectus 476; scientiae 477; consilii 478; pietatis 479; fortitudinis 480; timoris Domini 481.
- Donario: Notio 866; divisio 867; habilitas donandi 868; habilitas ex donatione acquirendi 869; forma intrinseca 870; forma extrinseca 871; rescissio 872. — Donatio ad causam piam 873-876.
- Dormire: Impedit auditionem missae 703, coroll. II.
- Dos: Monialium 1224, I, 3, d.
- Dubitatio: 215, III cfr. *dubium*.
- Dubium: In dubio positivo et probabili Ecclesia supplet iurisdictionem 103. — Notio et divisio dubii 215; agens cum dubio practico de honestate actionis peccat 220, coroll. III; quis sit sensus effatorum: Lex dubia non obligat; In dubio melior est conditio possidentis; In dubio factum non praesumitur, sed probari debet; In dubio standum est pro valore actus 235.
- Duellum: Notio 747; divisio 748; moralitas 749; poenae 750; quatenus e duello sequatur obligatio restitutionis 1037, coroll. I; poenae II, 876, VIII.
- Dubia: Species observantiae 400, 576.

E

- Ebrietas: Notio, divisio, moralitas 320; quando licita sit 320 coroll. I; an licita ad mortem vitandam, quam alter minitetur ibid.; liceatne alii occasionem dare, vel alium inducere ad ebrietatem, ibid.; quomodo imputentur peccata commissa in ebrietate ibid.
- Ecclesia: Ecclesiae consecratio et benedictio II, 245; execratio 247;

- violatio *ibid.*; reconciliatio *ibid.*
Visitatio ecclesiac pro indulgentiis
497, 557.
Editores: Quinam excommunicationem
contrahant II, 895» HI; 898.
Educatio: Corporalis et spiritualis fi-
liorum officium grave parentum
713.
Effectio: 799-801.
Effectus: Effectus peccati: Corruptio
boni naturalis 265; reatus culpae
266; reatus poenae 267;
Electores: Eorum officia 728; obliga-
tio ad restitutionem *ibid.*, coroll. II.
Electio: Status vitae et professionis
711; obligatio eligendi 728; electio
Superiorum 1258.
Eleemosyna: Notio 531; obligatio 532;
ulterior determinatio obligationis
533¹ quantitas eleemosynae 534;
modus implendi obligationem 535.
Eliciti: Actus eliciti 17; moralitas pro-
prie dicta solis actibus elicitis
competit 61, coroll. I.
Elisio: Probabilitatum 215, III.
Emancipatio: Mulierum 718.
Embryotomia: 737.
Emptio-venditio: Notio etc. 892-897;
obligationes venditoris 898; obli-
gationes emptoris 899; sub hasta
900, 901; per proxenetam 902; ac-
tionum 904; bonorum ecclesiasti-
corum 905.
Ephemerides: Cfr. *diaria*.
Epikia: Notio 142; leges, quae admit-
tunt epikiam 143; usus epikiae 144;
differt a licentia praesumpta *ibid.*
Epilepsia: Notio et influxus in liber-
tatem 54.
Episcopatus: Notio et institutio II,
588; est sacramentum 589; mate-
ria et forma 593.
Episcopus: Leges particulares condere
potest 107; quas leges interprete-
tur 139; eius potestas dispensandi
183; facultates habituales conces-
sae episcopis 202; quorum vota
possit irritare 662, 4; suspendere
667, 4, et dispensare 671, 2, 681;
quorum iuramenta 690, 3;
Erethismus sexualis: Mutilationes lici-
tae ad praecavendum erethismus
sexualem 526, coroll. III.
Error: Notio, 31, 835. — Iurisdictio in
errore communi 103. — Error in
voto 642; in contractibus 836, 837;
in sponsalibus II, 659; in matri-
monio 705.
Eucharistia: *Custodia eius*: Liceitas
asservandi S. Eucharistiam II, 130;
loci asservandi eam 131; modus
eam asservandi 132.—*Cultus eius*:
Necessitas istius cultus 133; stu-
dium istius cultus 134; quo perti-
nent expositio S. Eucharistiae
ibid., et supplicatio Quadraginta
Horarum, *ibid.*
Eucharistiae sacramentum: Notio II,
135; existentia 136; est sacra-
mentum unum specie 137, numero mul-
tiplex 138; essentia 139; materia
remota 140; materia panis ad va-
lorem requisita 141; ad liceitatem
requisita 142; materia vini ad va-
lorem requisita 143; ad liceitatem
requisita 144; defectus materiae
validae vel certo validae in Missa
deprehensus 145-147; forma 148-
150; error corrigendus 150, IV; ef-
fectus 151-154; necessitas medii
155; necessitas praecepti divini
156-159. — *Ministratio SS. Eucha-
ristiae*: Confectio eius; minister
confectionis 160⁷ modus confec-
tionis 161; requisita ad validam
confectionem *ibid.*; ad licitam con-
fectionem 162; persona dispensans
163, 164; tempus dispensandi 165,
166; locus dispensandi 167, 168;
modus dispensandi 169; modus de-
ferendi eam ad infirmos 170. —
Susceptio SS. Eucharistiae: Notio
et divisio 171; persona suscipiens
172» 173; pueri 173; amentes 174;
indigni 175; tussi laborantes 176;
vomitu laborantes 177; susceptio
artificialis 178; modus suscipien-
di: status gratiae 179; status gra-
tiae amissus debet per confessio-
nem recuperari 179, 1; quid in du-
bio 179, 2; exceptio 179, 4; devotio
actualis 180; praeparatio et gra-
tiarum actio 181; munditia cor-
poris 186; ieiunium naturale 187-
193; cfr. *ieiunium naturale*.
Eucharistiae sacrificium: Cfr. *Missa*.
Eubulia: Pars potentials prudentiae
375, 2.
Eugense: Theoria eugentica impro-
banda 740 V.

Eunuchi: III, 13; cfr. *castratus*.
 Euthanasia: Notio et moralitas 731, coroll. II.
 Eutrapelia: Notio 463; obiectum 464; vitia opposita 465.
 Evictio: Rei venditae 898, VII, 3.
 Examen: *Conscientiae* II, 32Q-331. — Ad Jurisdictionem sacramentalem obtinendam 366. — Ab ordinandis subeundum 651. — De statu libero nupturientium 682.
 Excardinatio: 1151.
 Excommunicatio: Notio II, 870; cum magna circumspectione infligenda ibid.; divisio 871; effectus 872; violatio eius 873; excommunicationes specialissimo modo Papae reservatae 894; speciali modo Papae reservatae 895; simpliciter reservatae 896; Ordinario reservatae 897; non reservatae 898.
 Excusatio: Causae excusantes ab obligatione legis 168-171.
 Exemptio: Causae eximentes a lege 136.
 Exercitia: Ordinum susceptioni praemittenda 653.
 Exheredatio: Liceatne parentibus filios exheredare 814, coroll. II.
 Exhibitionismus: 55.
 Exorcismus: 700.
 Exorcistatus: Notio et institutio II, 588; non est sacramentum 589; materia et forma 590.
 isae: Necessariae, utiles, voluptuariae 985.
 Exploratio: Secreti 1
 Expositi infantes: Quatenus baptizandi sint II, 104, coroll. II.
 Expositio vitae: 525.
 Expositio SS. Sacramenti: II, 134.
 Expropriatio: 764.
 Exsecratio: Ecclesiae et oratorii publici II, 247.
 Exsectio ovariorum: 526, coroll. II.
 Exsecutio: Rescripti 209; dispensationis matrimonialis II, 825, 826.
 Exteri: Quatenus subiciantur legibus civilibus territorii in quo versantur 133, II.
 Extrema Unctio: Notio II, 563; existentia 564; etiam casu plurium unctionum unum tantum sacramentum 565; essentia: materia remota ad valorem requisita 566; ad licei-

tatem requisita 567; materia proxima ad valorem requisita 568; ad liceitatem requisita: extra casum necessitatis 569; in casu necessitatis 570; forma 571, 572; unio materiae et formae 573; indoles specialis Extremae Unctionis 574; effectus 575; necessitas: medii 576; praecepti 577. — *Ministratio Extremae Unctionis*: minister 578; obligatio 579; servanda 580. — *Susceptio Extremae Unctionis*: requisita, ut quis capax sit recipiendi Extremam Unctionem 581; applicationes 582; qualis intentio requiratur 583; inunctio acatholicorum baptizatorum 584; modus suscipiendi Extremam Unctionem 585; iterata susceptio 586; quanti intersit, moribundum inungi, et quidem tempestive 587.

Extraordinaria: Non est obligatio adhibendi media extraordinaria ad conservationem vitae 522.

Extraordinarius: II, 374-378.

F

Fabricae: Matres familias et qui infanti aetate sunt, in fabricis non adhibeantur 722; curandum, ut in fabricis omnia honeste fiant ibid.

Falsificatio: Usus documenti falsi in iudicio 1141;

Fama: Notio 1065; eius defensio 744; eius laesio 1068, 1069; causae laesionem excusantes 1070; restitutio ob famam laesam 1071-1074.

Familiares: Ius ministrandi familiaribus religionis clericalis viaticum et Extremam Unctionem II, 164, 3.

Familiaritas: Cum acatholicis periculum fidei 507.

Famulatus: Pericula famulatus II, 469.

Famuli: Cooperatio famulorum 564; eorum officia erga dominum 720; non impediens damnum domini 1005, coroll. IV; furta famulorum 1028.

Fatui: Cfr. *amentes*, *semifatui*.

Fautores: Cfr. *cooperatio*.

Favor: Favor iuris, qui matrimonio competit II, 723.

Fecundatio: III, 6; artificialis 109;

tempus fecundation» minus aptum
¹¹⁹
 Fenus: Tituli exigendi fenus 887,
 Fera: Animalia fera 79 ; eorum occupatio 792, 793.
 Festa: Communia a suprema auctoritate constituta 701, II; quomodo sint celebranda ibid. IV.
 Fetichismus: 55.
 Fetus: Fetus occisio 732-739. Cfr *abortus*, *embryotomia*. — Baptismus fetus abortivi II, 92; fetus nondum editi 93.
 Fictio: In iuramento 691-694; in contractu 834; in ministratione sacramenti II, 17, 18; in sponsalibus 659; in matrimonio 702.
 Fideicommissum: 822.
 Fideiussio: Contractus 959-963.
 Fides: Notio 354, 487; divisio 355; obiectum 356; subiectum 357; proprietates fidei 358; actus fidei adultis non iustificatis necessarius est necessitate medii 488 I, et quidem actus fidei *stricte dictae* ibid, coroll. II; aliquo modo etiam adultis iustificatis ibid. II; quae dogmata explicite sint credendi necessitate medii ibid. III. Actus internus fidei necessarius necessitate praecepti 489 I; quatenus necessitate praecepti explicite sint credenda ibid. II; quando obliget actus internus fidei ibid. III; actus externus seu professio fidei aliquando praecipitur 490 I vel ratione praecepti fidei ibid II 1, vel ratione praecepti alterius virtutis ibid. 2. — *Peccata contra fidem*, cfr. *infidelitas*, *haeresis*, *nolae*; occultatio 496, negatio 497, dissimulatio fidei 498; criterium dignoscendi negationem et dissimulationem fidei 499, 500; pericula fidei 504-509.
 Filii: Eorum officia amoris, reverentiae et obedientiae erga parentes 709; num filii teneantur obedire parentibus in electione status vitae 711; aut petere consilium et consensum ibid. — Dominium filiorum 778; furta filiorum 1028, 3. — Filii legitimi et illegitimi, cfr. *legitimi*, *illegitimi*.
 Finalis: Causa finalis quid sit II, 810

Finis: Notio 1; divisio 2; finis ultimus hominis et omnis creaturae 3, 4; finis homini proprius 5, cfr. *béatitude*; homo deliberate agens semper agit propter aliquem finem 10; propter aliquem ultimum finem 11; sive materiale sive formale 12; et quidem propter unicum ultimum finem 13, quem saltem virtualiter intendit 14. — *Finis fons moralitatis*: Notio 70; moralitas ex fine 71. — Finis ad quem actus humanus referri debet 242, 2, 243. — Finis actus coniugalis III, 87.
 Fiscus: Quomodo fisco restituendum 1016. Cfr. *tributum*.
 Flaminis: Baptismus flaminis II, 63-67.
 Foetus: Cfr. *fetus*.
 Fons baptismalis: II, 88.
 Fontes: Moralitatis 64-71. Cfr. *moralitas*.
 Forenses actus: Prohibentur festis de praecepto 705, I.
 Forma: Forma sacramentorum II, 3; idem minister materiam applicet et formam pronuntiet 20; minister materiam et formam debite uniat 22; mutatio formae substantialis et accidentalis 23; forma proferatur voce 24. Cfr. singula sacramenta.
 Fornicatio: Notio III, 31; moralitas 32.
 Fortitudo: Notio 416; obiectum 417; actus eius 418; cfr. *martyrium*; partes fortitudinis 419-431; cfr. *magnanimitas*, *magnificentia*, *patientia*, *perseverantia*.
 Fortuna: Cfr. *status fortunae*.
 Forum: Internum et externum 97.
 Francomurarii: Illicitum est nomen dare eorum associationibus 509.
 Fraus: Notio 376. 2. d.; in contractibus 837.
 Frequens communio: Cfr. *communio*.
 Fructus: Spiritus S. 483. — Fructus temporales 799-801. — Fructus Missae II, 205-208; cfr. *applicatio Missae*.
 Frustulum: Die ieiunii 1099, 2.
 Fuga: Tempore persecutionis 500, 4.
 Fugitivus religiosus: Punitur II. 000, V.
 Fulminatio: Cfr. *exsecutio*.
 Funambuli: 525.
 Foundationes piae: Notio et natura II, 233; acceptatio foundationis 234;

obligatio foundationis 235; cessatio
ve! mutatio obligationis 236.

Furtum: Notio 1026; divisio 1027; moralitas 1028; coniugum 1028; filiorum familias *ibid.*; famulorum *ibid.*; religiosorum *ibid.* — Furta minuta 1029-1030. — Causae excusantes ablationem rei alienae 1032, 1033.

Gaudium: Notio 296; moralitas 297; gaudium de effectu, de actu malo, quatenus fuit causa effectus boni 298, coroll. I; de pollutione mere naturali 298, coroll. II.

Gestio negotiorum: Contractus 937.

Gloria: Notio et divisio 4, nota.

Gnome: Pars potentials prudentiae 375. 2.

Gradatio: in Ordinibus suscipiendis II, 616.

Gratia: Gratia quam producant sacramenta II, 6; mensura, secundum quam producit 7; in baptismo 61; in confirmatione 115; in SS. Eucharistia 151;

Gratiarum actio: Post S. Communionem II, 181; post Missam 243.

Gratiosa: Concessio dispensationis matrimonialis in forma gratiosa II, 825.

Gratitudo: Pars potentialis iustitiae 384; notio 404; obiectum 405; vitia opposita 406.

Gratuitus: Contractus gratuitus 829.

Gregoriana Missae: II, 222.

Gula: Notio 317; divisio 318; gula stricte dicta 319; ebrietas 320, *cfr. ebrietas*; filiae 321; remedia 322.

H

Habituatus: Notio II, 449; divisio 450; absolutio 451-454.

Habitus: Notio 333, *cfr. habituatus*.

Habitus ecclesiasticus: 1164; privatio habitus ecclesiastici II, 891, IX et XI.

Habitus religiosus: 1260.

Haeresis: Notio, divisio, moralitas 492; amissio fidei *ibid.*, num quis possit ecclesiae catholicae valedicere sine peccato *formali* contra *fidem*

ibid., an sine *aliquo gravi peccato* *ibid.*; quatenus peccet, qui sustineat propositiones inferiori quam haeresis nota improbatas 493.

Haeretici: An teneantur legibus ecclesiasticis 129; quatenus denuntiari debeant 501; poenae haereticorum 502 et II 895; absolutio a poenis 503 et II 895; haereticis sacramenta ministrari nequeunt II, 28; quid si in periculo mortis versantur 478, 584; quatenus ligentur forma iuridica sponsalium 668; forma iuridica matrimonii 742; impedimentis matrimonii 757.

Hereditas: *Cfr. successio*.

Heres: Voti realis obligatio transit ad heredes, 649, 2, b. *Cfr. successio*.

Hermaphroditi: Quatenus capaces sint matrimonii II, 774, 11.

Herus: Praesumitur praecipere ex motivo obedientiae 148; eius officia erga famulos 719.

Historici: 1070.

Homicidium: *Cfr. occisio*. Restitutio ob homicidium 1035-1037.

Homosexualitas: 55.

Honestas: Pars integralis temperantiae 445.

Honor: Notio 1080; eius laesio 1081, 1082; restitutio ob honorem laesum 1083.

Horae canonicae: Vide *officium divinum*.

Horologium: *Cfr. tempus*.

Hostes: Quatenus in bello occidi possint 751, V.

Hostia: Quot et quales debeant esse hostiae consecratae II, 132, 3, 4. Requisita ad consecrationem validam 161; quid si ciborium extra corporale relictum est *ibid.*; quid de hostiis dubie consecratis *ibid.*; requisita ad consecrationem licitam 162; quid, si hostiae afferantur post offertorium *ibid.*

Humilitas: Notio 454; obiectum 455; vitia opposita 456.

Hyperdulia: Species observantiae 400, 576.

Hypnosis: *Cfr. hypnotismus*.

Hypnotismus: Notio 602; moralitas 603.

Hypocrisis: 303.

Hypotheca: Contractus 968-972.

Hysteria: Notio et influxus in libertatem 55.

I

lactantia: Notio et moralitas 296, 297, 303; HI, 73-

Idiotismus: Notio et influxus in libertatem 51.

Idololatria: Notio 592; divisio 593, moralitas 594.

Ieiunium: Lex ieiunii 1093; obiectum 1099; subiectum 1100; obligatio Iioi; causae excusantes 1102; dispensatio 1103.

Ieiunium naturale: Ante Communionem: Exsistentia praecepti II, 187; obiectum praecepti 188, 189; gravitas praecepti 190; causae ob quas cessat praeceptum: periculum mortis 191, 1; infirmitas diuturna 191, 2; scandalum vitandum 191, 3; infamia vitanda 191, 4; irreverentia praecavenda 191, 5; sacrificium complendum 191, 6; dispensatio 192; epikia 193.

Ignorantia: Notio 30; divisio 31; influxus in voluntarium liberum 32, — Qualis ignorantia haberi possit quoad praecepta legis naturalis 86; quatenus ignorantia excuset ab irritatione legis 159; ab obligatione 168; ignorantia culpabilis causa peccati 261. — Ignorantia in voto 642; in contractibus 836, 837; in sponsalibus II, 659; in matrimonio 704; quoad imputabilitatem delicti 847; quoad poenas 858.

Illegitimi: II, 727; legitimatio 728.

Imago: Imagines valde turpes 551, 5; cultus sacrarum imaginum 630;

Imbecillitas: Notio et influxus in libertatem 51.

Immersio: Baptismus per immersionem II, 54.

Immunitas: Clericorum quoad forum iudiciale 1153;

Impatientia: 428.

Impedimentum: Pro ordinibus II, 638-643; cfr. *irregularitas*; pro matrimonio, cfr. *impedimentum matrimonii*; pro usu matrimonii III, 90-93.

Impedimentum matrimonii: Notio II, 754; divisio 755; potestas statuendi impedimenta 756; subiectum passivum impedimentorum 757; matrimonium inter fidelem impedimento ligatum et infidelem 757, coroll. I; inter infidelem impedimento civili legatum et fidelem ibid, coroll. II; causae excusantes ab impedimento dirimente 758; quatenus liceat matrimonium inire cum impedimento dirimente dubio, ibid, quaer. — Impedimenta impedientia 759-768, cfr. *votum simplex*, *cognatio legalis*, *mixta religio*: matrimonium cum indigno 769. — Impedimenta dirimentia 770-802, cfr. singula impedimenta. — Dispensatio impedimentorum: Potestas dispensandi S. Pontificis et organa, per quae dispensat 803; Ordinariorum locorum 804-806; parochi et sacerdotis assistentis 807; confessarii 808; observanda 809; causae dispensandi 810-812; petitio dispensationis: Persona petens 813; persona adeunda 814; supplica conficienda 815; pro foro externo 816-820; pro foro interno 821; pro matrimonio convalidando 822; vitia dispensationis sananda 823, 824; executio dispensationis 825-826.

Impeditio boni alieni: Quatenus obliget ad restitutionem 996.

Impeditio perfectioris: Quatenus peccet, qui aliquem a perfectiori retrahat 567.

Imperati: Actus imperati 17; per accidens augent moralitatem actus interni 61.

Imperfectio: Notio et distinctio 331; moralitas 213, 332.

Imperium: Est formaliter actus rationis 72.

Impletio: Ad implendam legem affirmativam sufficit positio voluntaria operis praescripti 167; potest quis diversis praeceptis eodem tempore satisfacere, unico actu implere plura praecepta ibid. Quid quoad tempus implendi obligationem legis ibid.

Impoenitentia: Peccatum impenitentiae II, 279.

tentia: Causa excusans ab obligatione legis; eius notio et divisio 169; quae impotentia excuset 170; excusat ab auditione Missae 704; ab abstinentia 1097; a ieiunio 1102; ab officio divino 1194. — *Ut impedimentum dirimens matrimonii*: Notio II, 771; divisio 772; exsistentia impedimenti 773; casus impotentiae 774; effectus impotentiae tam ante quam post matrimonium 775.
— Ut obstans usui matrimonii III, 775.

Impressio pravorum librorum: Cooperatio ad eam 558.

Imprudencia: 376.

Impuberes: Qui sint 120; excusantur a poenis latae sententiae II, 858; quatenus actus venerei capaces sint III, 12.

Impudicitia: Opponitur castitati 444; notio III, 77; moralitas 78.

Impulsiva: Causa impulsiva quid sit II, 810.

Imputabilitas: Notio 58; imputabilitas actuum 59; effectuum 60; delicti II, 847, 848; coopcrantium 849; conatus delicti 851.

Inadvertentia: Quid sit 32, nota.

Inanis gloria: Opponitur magnanimitati 422.

Incarceratio: Innocentis 740 III, V. fricardinatio: 1151.

Incerta: Cui restituenda sint bona incerta IOII.

Incestus: Notio III, 37; moralitas 38.

Incola: Notio 121.

Incommodum: Cfr. *impotentia*.

Inconsideratio: Opponitur synesi et gnome 376; filia luxuriae 312.

Inconstantia: Filia luxuriae 312; opponitur prudentiae 376.

Inculpabilis: Ignorantia inculpabilis 31.

Indeliberatio: Cfr. *inadvertentia*.

Index: Congregatio Indicis, 109 nota; index librorum prohibitorum 1121.

Indifferentes: Actus indifferens 246.

Indifferentia: Libertas indifferentiae 21; num sit species moralitatis 62, 246.

Indispositus: Qui sint II, 403; eis absolutio deneganda ibid.

Indissolubilitas matrimonii: Notio et divisio II. 720; matrimonium in-

trinsece indissolubile 720, I; quatenus extrinsece indissolubile sit: matrimonium inter partem baptizatam et partem non baptizatam 720, II, 2; matrimonium inter non baptizatos 720, II, 3. Cfr. *privilegium Paulinum*.

Indoles: Notio et divisio 49.

Indulgentia: Notio II, 481; exsistentia 482; divisio 483; concessio: Potestas concedendi 484; subiectum potestatis 485; interpretatio potestatis 486; usus potestatis 487; publicatio indulgentiarum 488; interpretatio indulgentiarum 489; facultas benedicendi res cum applicatione indulgentiarum 490. — *Concessio indulgentiarum*: Subiectum capax 491; requisita, ut subiectum capax indulgentias consequatur: Intentio 492; opera implenda generatim considerata 493; opera speciatim considerata 494; confessio 495; communio 496; visitatio ecclesiae 497/ recitatio precum 498; commutatio operum 499; quatenus plures indulgentiae eodem die acquiri possint 500.. — *applicatio indulgentiarum animabus purgatorii*: Potestas concedendi indulgentias pro defunctis 502; requisita, ut acquirens indulgentias eas defunctis applicet 503; mensura, secundum quam indulgentia defunctis obvenit 504. — Translatio indulgentiarum 505; suspensio indulgentiarum 506; cessatio indulgentiarum 507. — *Indulgentiae speciales, cfr. altare Gregorianum, altare privilegiatum, via crucis, crucifixus viae crucis, benedictio generalis, indulgentiae reales, actus heroicus, iubilaum, indulgentia plenaria in articulo mortis, indulgentia toties quoties*.

Indulgentia plenaria in articulo mortis: II, 561.

Indulgentia toties-quoties: II, 562.

Indulgentiae reales: Notio II, 535; materia requisita 536; annexio indulgentiarum 537; acquisitio indulgentiarum 538; cessatio indulgentiarum 539. — *Indulgentiae reales speciatim: cfr. coronae, scapularia*.

Infamia: Quatenus excusct a poena servanda 164; II, 860; infamia iuris est poena vindicativa communis 890; infamia iuris et facti ibid.

Infames: Infames iure irregulares sunt II, 628.

Infans: Notio 20; quatenus liceat eos bnephotrophio tradere 713; sintne expensae restituendae 1041; cfr. *parvuli*.

Infideles: Non subiciuntur legibus ecclesiasticis 126; usus vestium et signorum infidelibus priorum 500; propagatio fidei inter infideles 510; Baptismus filiorum infidelium II, 99; num liceat Missam pro infidelibus offerre 208;

Infidelitas: Notio, divisio, moralitas 491.

infirmitas: Cfr. *impotentia*.

Informitas: Sacramentorum II, 10; sacramenti Poenitentiae 299, 6, coroll.

Inimicus: Ratio agendi cum inimicis

Iniustitia: Notio 976; divisio 977; moralitas 978.

Innocentis: Occisio innocentis directa tantum Dei auctoritate licita 731, I, II; indirecta aliquando licita, ibid. III; an innocens aliquando tradi possit hostibus ibid. II; mutilatio, incarceration, vclrx^ratio innocentis 740.

Innominatus: Contractus innominatus 829.

inoboedientia: Filia superbiae 303; opponitur pietati 396; et observantiae 400, 3.

Inquisitio: In nomen complicitis II, 408; in ordinandos 649.

Insensibilitas: Opponitur patientiae 428; et temperantiae 434;

Inspectio medica: Quatenus possit a Statu ante matrimonium praescribi II, 718, coroll. IV.

Instructio: Eius, qui ex ignorantia legem gravem transgressurus est 540. — Instructio antenuptialis II, 698; instructio puerorum et puellarum quoad peccata III, 125; instructio sexualis 126-129; instructio matrimonialis 130; eiusque spe-

cimina diversis linguis exhibita 131-137.

Integritas: In confessione: notio II, 315; divisio 316; necessitas 317; ambitus 318-322; cfr. *peccata confitenda*; causae excusantes 325-328.

Intentio: Notio II, 14; divisio 15; in ministratione sacramenti 16; in susceptione sacramenti 39-41; in receptione S. Eucharistiae 182; in susceptione ordinis 619.

Interdictum: Notio II, 874; divisio 875; auctor 876; interpretatio 877; effectus interdicti localis 878; interdicti personalis 879; interdicti lati, quia communitas delictum perpetravit 880; cessatio 881; interdicta latae sententiae 899.

Interpellatio: In privilegio Paulino II, 721, III.

Interpres: Confessio per interpretem n, 313.

Interpretatio: Interpretatio legis proprie dicta: Notio 137; divisio 138; auctor interpretationis authenticae 139; S. Pontifex interpretatur omnes leges, iusque divinum naturale et positivum, ibid.; vis interpretationum 140; regulae interpretationum 141. — Interpretatio improprie dicta, cfr. *epikia*. — Interpretatio legis poenalis ecclesiasticae II, 853, IV.

Interrogatio: Poenitentis a confessario II, 390-395.

Interruptio: Missae II, 271, 5.

Interstitia: Inter ordines II, 617.

Intimatio: Quatenus consensus in contractibus alteri parti intimari debeat 834.

Inventio: Modus acquirendi dominii 796, 798.

Inventor: Dominium inventorum 766; inventor thesauri 799; rei amissae 798.

Invidia: Notio 313; moralitas 314; filiae 315; remedia 316.

Invincibilis: Ignorantia 31, 32.

Invocatio: Dei 387; daemonis 395

Involuntarium: Notio et divisio 18.

Ira: Notio 323; moralitas 324; filiae 325; remedia 326.

Iracundia: Opponitur mansuetudini 449.

Irregularis: Cfr. *irretrularitas*.

- Irregularitas: *Notio* II, 620; origo 621; interpretatio 622; multiplicatio 623; irregularitas ex defectu: natalium 624; corporis 625; animi 626; sacramenti 627; famae 628; lenitatis 629; irregularitas ex delicto 630-637; cessatio irregularitatum et impedimentorum 644-647.
- Irreligiositas: Opponitur religioni 308; species 606; cfr. *tentatio Dei, sacrilegium, simonia*.
- Irreverentia: Opponitur pietati 396.
- Irritans: Lex irritans: notio 155; divisio 156; potestas ferendi leges irritantes 157; eius obligatio 158; causae excusantes ab irritatione *59
- Irritatio: Irritatio legis 177; voti 656-662; iuramenti 4. — Irritatio in genitalibus III, 68.
- Irrumatio: III, 56, no.
- Iteratio: Sacramenti dubie vel dubie valide ministrati II, 33; Baptismi JO4, 105; confessionis 332-334; Extremae Unctionis 586.
- Iubilaeum: Notio II, 551; divisio 552; beneficia iubilaei: facultas eligendi confessarium 554; facultates speciales confessoriorum 555, 556; indulgentia: opera praescripta 557, 558; relaxatio operum 559; suspensio indulgentiarum et facultatum occasione iubilaei 560.
- Iudex: Officia 1130-1137; num clericus in iudicium vocari possit 1153; liceatne indici pronuntiare divortium II, 844.
- Iudicialis: iurisdictio iudicialis 97.
- Iudicium: Temerarium 1076, 1077.
- Iura stolae: 780.
- Iuramentum: Actus religionis 387; qui nam emittere debeant iuramentum anti-modernisticum 290. II; iuramenti notio 682; divisio 683; moralitas 684; conditiones: veritas, iudicium, iustitia 685. — *iuramentum promissortum*: notio 686; divisio 687; requisita ad valorem 688; effectus 689; cessatio *iuramentum fidum*: notio 691; moralitas 692; obligatio 693| quale sit peccatum iuramentum promissorium, sine animo iuratum implendi aut sese obligandi 694.
- Iuramentum additum sponsalibus II, 672.
- Iurati: Officia 1138.
- Iuridica: Culpa iuridica: Quando adsit JOO8; num teneatur ad restitutionem, qui cum culpa mere iuridica damnum intulerit ibid.
- Iurisdictio: Notio, differt a potestate dominativa 96; divisio 97; adeptio iurisdictionis ordinariae et delegatae 98; interpretatio iurisdictionis 99; eius extensio 100 et cessatio 101. — *iurisdictio suppleta*: Notio 102; quando iurisdictio suppleatur 103; usus iurisdictionis suppletae 104.
- Iurisdictio sacramentalis: Notio II, 361; necessitas 362; divisio 363; ordinaria 364; delegata: personae delegantes 365; modus delegandi 366; cessatio delegationis 367; iurisdictio in milites 368; in navigantes 369; in moribundos 370; in peregrinos et vagos 371; in religiosos exemptos 372; in religiosas 3731 in peccata reservata, cfr. *reservatio peccatorum*; iurisdictio suppleta 388.
- Ius: Ecclesiasticum 94; civile, 65; notio, divisio, fons et subiectum iuris 757-
- Ius gentium: Notio 93; distinguitur a iure inter gentes ibid.
- Iusiurandum: Cfr. *iuramentum*.
- Iustitia: Notio 377; obiectum 378; conditiones ad iustitiam requisitae 379; iustitia commutativa 380, 756, 759; distributiva 381, 756, 1047, 1048; legalis 382, 756, 1049-1050/ — Partes iustitiae intégrales 383; potentiates 384-415; cfr. *religio, poenitentia, pietas, observantia, veritas, gratitudo, vindicatio, liberalitas, affabilitas*.

K

Kartel: 903.

Labor: Notio 922; ius laborandi 923; obligatio laborandi 924.

Lactatio: Quatenus mater teneatur

prolem suam lactare 713; notio III, 9; usus matrimonii tempore lactationis 97.

Lacticinia: Diebus ieiunii 1094.

Laesio: In contractibus 841, 842.

Lampas: Coram SS. Eucharistia II, 132, 4.

Lanio: Eorum labor die dominica aliquando permissus 707, I.

Laparatomia: 737.

Laridum: Diebus abstinentiae 1094.

Latria: 576.

Laus: Notio 632; utilitas et modi 633.

Laxa: Conscientia 239.

Laxismus: 225.

Lectio: Impiorum scriptorum periculum fidei 504.

Lectoratus: Notio et institutio II, 588; non est sacramentum 589; materia et forma 590.

Legatarius: Cfr. *legatum*.

Legatum: Notio 823; iura legatarii 824; legatum ad causas pias 826.

Legifera: Potestas legifera cui competat in Ecclesia 107; in statu civili 115.

Legislator: An teneatur lege sua 128.

Legitima: Cfr. *portio legitima*.

Legitimi: II, 726; illegitimi 727; legitimatio 728.

Legimitas: II, 725.

Legitimatio: II, 728.

Lenitas: Nimia lenitas opponitur clementiae 252.

Lex: Definitio 73; actus legis qui sint 74; discrimen legem inter et praeceptum et alia, quae speciem legis prae se ferunt 74, 76; divisio legum 77, 79; lex aeterna 79-81; lex naturalis 82-88; lex positiva generaliter sumpta 89; divina 90; ecclesiastica 91; civilis 92; ius gentium 93; ius ecclesiasticum 94; ius civile 95. — *Potestas legislative*: In Ecclesia: Exsistentia 106; subiectum 107; In statu civili: Exsistentia 113; derivatio eius a Deo 114; subiectum 115; habitudo potestatem ecclesiasticam inter et civilem 116. — *Obiectum legis* sunt actus externi 117, I; quatenus interni 117, II; legi superiori non repugnantes 117, III; ad competentiam legislatoris pertinentes 117, IV; moraliter possibiles 117, V; ad bo-

num commune necessarii vel valde utiles 117, VI. — *Subiectum legis*: Generatim: Subiectum legis naturalis 124; iuris gentium 125; legis positivae 126; speciatim: Quatenus subiciantur nondum septennes 127; legislator 128; haeretici 129; dubie baptizati 130; peregrini et vagi 131; religiosi 132; subiectum legis civilis: Quatenus subiciatur civis in territorio alieno commorans 133; clerici 134; S. Pontifex 135. — *Interpretatio legis*; cfr. *interpretatio*. — *Obligatio legis*: Notio 145; exsistentia 146; initium 147; qualitas seu species 148; quantitas 149; obligatio aliquarum legum in specie: Lex affirmativa et negativa 150; lex fundata in periculo communi 151; lex fundata in praesumptione 152; lex irritans, cfr. *lex irritans*; lex poenalis, cfr. *lex poenalis*; lex inhonesta 165, 166; adimpletio obligationis: Requisita ad eam 167, I, II, III; tempus implendi obligationem 167, IV; causae excusantes ab obligatione: Notio 168; ignorantia ibid; impotentia: Notio et divisio 169; quae impotentia excuset 170; appositio causae excusantis 171. — *Cessatio legis*, cfr. *cessatio legis*.

Lex irritans: Notio 155; divisio 156; potestas ferendi leges irritantes 157; obligatio legis irritantis 158; causae excusantes ab irritatione 159.

Lex poenalis: Notio et divisio 160; potestas ferendi leges pure poenales 161; exsistentia legum pure poenaliarum 162; criterium eas dignoscendi 163; obligatio legis poenalis 164.

Libellus: Cfr. *supplica*.

Liber: Cooperatio ad pravos libros 558; quid sit, ut distinctus ab aliis scriptis 1114; cfr. *prohibitio librorum*. — Excommunicatio edentium, propugnantium, legentium, retinentium quosdam libros II, 895, III.

Liberalia: Quae sint opera liberalia 705; permittuntur diebus festis ibid

Liberalismus: Quatenus peccet, qui profiteatur Liberalismum 494, 509.

Liberalitas: Pars potentialis iustitiae

384; notio 410; obiectum 411; vitia opposita 412.

Libertas: Notio 2*t*; divisio 22; existentia 23; extensio 24; actus qui concurrunt ad actum deliberatum 25; diversi actus voluntatis, spectato defectu vel gradu deliberationis 26; cfr. *motus*; ea quae in libertatem influunt 27-56; cfr. *violentia physica, ignorantia, passionnes, consuetudo, temperamentum, indolest character, anormalitates psychicae*; sequela libertatis, 57-60; cfr. *imputabilitas*.

Licentia: Quid sit licentia praesumpta, et quando liceat ea uti 144; licentia differt a dispensatione 178.

Ligamen: Cfr. *vinculum*.

Lignatio in sylva aliena: 1028, coroll. II.

Liquor amnii: sitne materia valida Baptismi II, 52.

Lintheamina sacra: Tactus et lotio II, 265.

Litaniae: Recitandae in festo S. Marci et in tribus diebus Rogationum 1190.

Litterae: Dimissoriae, in ordinatione requisitae II, 601, 602; cfr. *testimonia*.

Locatio-conductio: Notio 906; rerum 907-910; rerum ecclesiasticarum 911. — Locatio operae: notio etc. 912-915; obligationes locatoris seu conducti 916; obligationes conductoris 917. — Locatio operis seu contractus operis praestandi: notio 920; obligationes susceptoris 921.

Locus: Originis filii 122; loca sacra 615, II, 244; eorum consecratio et benedictio 245.

Locus sacer: Notio 615; II, 244; consecratio et benedictio 245. Cfr. *sacrilegium locale*.

Loteria: Cfr. *sortitio*.

Lotio: Stomachi ante communionem II, 188, 4; lintheaminum sacrorum 265; manuum ante et post Missam 270; loci, in quem hostia cecidit 274.

Lotxones vaginales: III, 118.

Lucrum: Qui secus omitterent occasionem lucri extraordinarii, excusantur tum ab audienda missa 704;

tum a cessatione ab opere servili 707, i-

Ludus: Contractus 947-949.

Lumen: In celebratione Missae adhibendum II, 253; quatenus lumen electricum vel ex *gaz* in ecclesia admittatur ibid.

Luminaria: Cfr. *candela*.

Lunula: Ostensorii II, 132, 3.

Lupanar: III, 84.

Lusus bursae: 954-956.

Luxus: Opponitur modestiae cultus 468.

Lux: Cfr. *lumen, heminaria*.

Luxuria: Notio III, 23; divisio 24; moralitas 25-28; effectus 29; *consummata naturalis*: Notio et species 47; *non consummata*: Notio 61; moralitas 62; etiam sponsis graviter illicita 63; *voluntaria in causa*: Notio 65; moralitas 66, 67; larvata 68; interna 69; poenae contra luxuriosos 60.

M

Macula: Peccati mortalis et venialis 266;

Maggi: Usus diebus abstinentiae 1094

Magia: 601.

Magister: Eorum officia 724; in tradenda doctrina legitimae auctoritati subiecti manent ibid. 3.

Magnanimitas: Notio 420; obiectum 421; vitia opposita 422.

Magnetismus animalis: cfr. *hypnotismus*.

Magnificentia: Notio 423; obiectum 424; vitia opposita 425.

Maiorennis: Notio 120.

Malefactor: Auctoritas suprema in republica, eaque sola gaudet potestate occidendi malefactorem 741; num teneatur ea potestate uti ibid.; eadem auctoritas, eaque sola gaudet potestate mutilandi, incarcerandi et verberandi malefactorem 742.

Maleficium: 601.

Malitia: Causa peccati 264.

Malthusianismus: Cfr. *onanismus*.

Malum: Dantur actus natura sua mali 63; quatenus liceat suadere minus malum 552, 3.

Mandans: Cooperator: Notio 999; damna reparanda ibid.

Mandatarius: Eius obligationes 935.

Mandatum: Contractus: Notio 932; obligationes mandantis 934; mandatant 935; cessatio mandati 936.

Mania: 53; influxus in libertatem 54, coroll.

Manifestatio complicitis: Non excusat ab integritate confessionis II, 328.

Manipulus: In Missa adhibendus II,

Mansuetudo: Notio 447; obiectum 448; vitia opposita 449.

Manualia: Stipendia manualia II, 216; ad instar manualium ibid. Cfr. *stipendium*.

Manuscriptum: Quatenus religiosus cuius dominium habeat 1238, coroll. VI.

Manutergiuni: In Missa 260.

Mappae: II, 251.

Mare: Celebratio Missae in mari II, 246; iurisdictio in navigantes 369.

Margarina: Usus eius diebus abstinentiae 1094.

Maritus: Irritat vota uxoris 662, 3; eaque suspendit 667, 2; item iuramenta 690, 3; officia mariti erga uxorem 717; num possit aliquando uxorem verberare 742, II, 3.

Martyrium: Notio 418, 1; conditiones 418, 2; effectus 418, 3.

Masochismus: 55.

Massonica secta: Assistentia sepulturae massonum 500, 5; illicitum est sectae massonicae nomen dare 509; excommunicatio in sodales statuta II, 896, II; servanda in absolutione ab excommunicatione ibid.

Mater: Eius potestas irritandi 662, 2, et suspendendi vota filiorum 667, i; et iuramenta 690, 3; num teneatur ipsamet prolem lactare 713.

Materia: Materia sacramentorum II, 3; remota et proxima 3, 3; idem minister materiam applicet et formam pronuntiet 20; minister materiam et formam debite uniat 22; mutatio materiae substantialis et accidentalis 23. Cf. singula sacramenta. — Materia vasorum sacrorum 255 sq.; vestium sacrarum 266. — Materia rerum, quibus in-

dulgentiae annectuntur 536; scapularium 546.

Matrimonium: *In genere spectatum* : Notio matrimonii in fieri II, 700; in facto esse 701; consensus matrimonialis expositio 702-709: consensus sit verus 702; plene deliberatus 703; satis immunis ab ignorantia 704; satis immunis ab errore 705; satis immunis a metu 706; externus 707; alteri parti intimatus 708; simultaneus 709; matrimonium inter absentes 709, coroll. I; per procuratorem 709, coroll. II. — Conditiones: non repugnantes substantiae 710; repugnantes substantiae 711; fructus oppositus 712. — Divisio matrimonii 713; institutio 714; fines 715; bona 716; honestas et obligatio 717; regimen 718. — Proprietates matrimonii: unitas 719; indissolubilitas 720; privilegium Paulinum 721, cfr. *privilegium Paulinum*; privilegium fidei 722; favor iuris, qui matrimonio competit 723. — Effectus matrimonii 724, cfr. *legitimi, illegitimi, legitimalio*. — *Matrimonium ut sacramentum*: Exsistentia 729; essentia 730; effectus 731; ministri 732; celebratio matrimonii 733-752, cfr. *celebratio matrimonii*; susceptio 753; impedimenta matrimonii, cfr. *impedimentum matrimonii*. — *Matrimonium invalidum* 827; declaratio nullitatis matrimonii 828; convalidatio matrimonii 829; convalidatio simplex 830-833, cfr. *convalidatio*; sanatio in radice 833, cfr. *sanatio in radice*. — *Usus matrimonii*, cfr. *usus matrimonii*

Matrimonium civile: Notio II, 841; quatenus liceat illud inire eive ut officialis vel testis assistere ibid.; clerici et sollemniter professi, matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumentes, puniuntur excommunicatione Papae simpliciter reservata 896, IX; professi votorum simplicium excommunicatione Ordinario reservata 807, VI.

Matrimonium conscientiae: II, 752

- Matrimonium cum indigno*: II, 76g.
Matrimonium mixtum: Cfr. *mixta religio*.
Matutinum: Quando recitari debeat 1191; num ante Missam ibid.
 Media: Servandi castitatem III, 122-05; recuperandi castitatem 138, 139.
Medicina: Nemo tenetur uti medicina sumptuosissima 522 coroll. II.
 Medicus: Officia eius 1148; quatenus debeat gratis succurrere pauperibus 535, coroll. I; ars medica clericis prohibita 1176.
 Meditatio: Remedium peccatorum 269.
 Medium: In spiritismo 604.
 Membrum virile: III, 2.
 Mendacium: Notio 1062; divisio 1063; moralitas 1064; cfr. *occultatio veritatis*. Mendacium in confessione II, 323, 324.
 Menstrua: Notio III, 3; usus matrimonii tempore menstruorum 94.
 Mercatores: Cooperatio eorum ad peccatum 565.
 Mercatura: Cfr. *negotiatio*.
 Mercatus: Publicus: quatenus festis de praecepto prohibeatur 705, 2.
 Merces: Merces iusta 917.
 Meretricium: Notio, divisio, tolerantia III, 33.
 Meritorii: Conditiones, ut actus de condigno meritorii sint 244;
 Meretrix: Quatenus liceat domum vendere meretricibus 560.
 Merx: Venditio mercis mixtae cum viliori 898.
 Metus: Notio 40; divisio 41; influxus in liberum 42. — Metus in voto 642, 3; in iuramento 688, 6; in contractibus 838-840; in sponsalibus II, 659; in matrimonio 706.
 Milites: Iurisdictio in milites II, 368. Cfr. *servitium militare*.
 Minister: Sacramentorum II, 12; sacramentalium 49. Cfr. singula sacramenta, item *ministratio sacramentorum*. — Minister celebrantis Missam 269.
 Ministratio sacramentorum: Requisita ad ministrationem validam II, 13-24; intentio 14-16; ministratio simulata 17, 18; alia requisita 19-24; requisita ad ministrationem licitam: ministrentur legitime 25, sancte 26, rite 27, digno 28, absolute vel conditionatim pro adiunctis 30; ministratio sacramenti dubie validi 31, 32; iteratio sacramenti dubie vel dubie valide collati 33; obligatio ministrandi sacramenta 34-37. Cfr. singula sacramenta.
 Minor: Notio 120; obligationes erga parentes 709-7u; dominium minorennium 778.
 Minus malum: Quatenus liceat suadere minus malum 552, 3.
 Miracula: Quatenus fictio miraculorum sit peccatum 591, item petitio absoluta miraculi a Deo 609, coroll.
 Misericordia: Opera misericordiae corporalia et spiritualia 530, III.
 Missa: Audienda: obiectum praecepti 702; obligatio 703; causae excusantes 704. Cfr. *Missae sacrificium*.
 Missae sacrificium: Notio II, 199; existentia 200; essentia 201; indoles 202; convenientia cum sacrificio crucis et discrepantia ab eo 203; efficacia 204; effectus 205; modus eos producendi 206; mensura, secundum quam obveniunt eis, pro quibus celebratur 207; applicatio fructus specialis; cfr. *applicatio Missae*.—*Oblatio Missae*: Persona offerens 209; obligatio offerendi ratione ordinis suscepti 210; ratione officii 211-213; ratione praecepti vel promissionis 214; ratione stipendii, cfr. *stipendium*; servanda in oblatione Missae: dispositio offerentis, scilicet ieiunium naturale 241; status gratiae 242, qui si amissus fuerit debet per confessionem recuperari ibid.; praeparatio et gratiarum actio 243; locus offerendi 246, 247; tempus offerendi 248, 249; ritus offerendi 250-273; cfr. *altare, vasa sacra, vestes sacrae, rubricae servandae*; defectus corrigendi in oblatione admissi 274.
 Missale: In Missa adhibendum II, 267.
 Missio: Missiones inter acatholicos 510; de obligatione sese ad infidelium regiones conferendi 541; missio decimo quoque anno in paroecia instituenda 1208, 6.
 Mixta religio: Impedimentum impe-

- diens matrimonium: Notio II, 761; exsistentia 762; cessatio impedi-
menti 763; requisita, sine quibus
dispensatio non conceditur 764;
obligationes partium 765; anima-
rum pastorum 766; confessarii
767; assistentia matrimonio mixto
praebenda ibid.; obligationes im-
plendae post matrimonium mix-
tum 768.
- Moderamen: Moderamen inculpatae
tutela servandum in defensione
sui vel alterius 743, 3.
- Modernismus: Quinam emittere de-
beant iuramentum anti-moderni-
sticum 490, II.
- Modestia: Pars potentials temperan-
tiae 453; species ibid.; cfr. *humi-
litas, studiositas, modestia morum,
entrapclia, modestia cultus*.
- Modestia cultus: Notio 466; obiectum
467; vitia opposita 468.
- Modestia morum: Notio. 460; obiec-
tum 461; vitia opposita 462.
- Modus: Modi acquirendi iura stricta
788. — Modus contractui additus
850; additus sponsalibus II, 672,
matrimonio 712.
- Mohatra: Seu trinus contractus 931,
nota.
- Mola carnea: Sitne baptizanda II, 92.
- Molere: An liceat diebus festis 705, 5.
- Mollities: Opponitur perseverantiae
431.
- Moniales: Quae sint 1217.
- Monitio: Eius, qui in periculo forma-
liter peccandi versatur 541.
- Moneta: Moneta falsa, utut a tertio
recepta, nequit in pretium dari 899.
- Monopolium: Notio, divisio et mora-
litas 903.
- Monstrum: Baptismus monstrorum II,
98.
- Mons pietatis: 890.
- Moralis: Cfr. *virtutes morales*.
- Moralitas: Notio 61; quibus actibus
competat ibid.; divisio 62; num
indifferentia sit species moralita-
tis ibid.; fontes 64-71; cfr. *obiec-
tum, circumstantia, finis*; regulae:
cfr. *Ier, conscientia*.
- Morbus: Qualis requiratur ad mini-
strationem Extremae Unctionis II,
581; usus matrimonii tempore
morbi III, 98.
- Moribundus: Iurisdictio in moribundos
II, 370; confessio moribundorum
475» 476. Cfr. *apparenter mortui*.
- Morosa: Cfr. *delectatio morosa*.
- Morositas: Opponitur eutrapeliae 465.
- Morphium: Usus morphii 528, II.
- Mors: Num liceat mortem sibi optare
524; signa mortis secutae II, 477.
- Mortale: Exsistentia peccati mortalis
277; natura 278; divisio 279; con-
ditiones 280; effectus 281; criteria
dignoscendi mortalia 282; quando
peccatum per se veniale fiat mor-
tale 283; quaenam remittant mor-
talia II, 282.
- Mortis periculum: Quid per illud in-
telligatur, si sermo sit de viatico
II, 158; de confessione 370; de
Extrema Unctione 581.
- Mosaica lex: Quid sit et quando ces-
saverit 90.
- Motus: Primo-primus, secundo-primus
et secundus 26.
- Mulier: Emancipatio mulierum 718; an
mulier quinquagenaria eximatur
a iciunio II00.
- Mundus: Causa externa peccati 259;
- Mustum: Sitne materia valida pro
consecratione II, 143; sitne licita
144.
- Mutatio: Materiae et formae in sa-
cramentis II, 23.
- Mutilatio: *Sui*: Notio, divisio, mora-
litas 526; poenae ecclesiasticae in
mutilationem 527; *innocentia* 740,
I, II, V; *malefactoris* mutilatio
quibus licita sit 742. — Restitutio
ob mutilationem 1035-1037.
- Mutus: Num teneatur uti scriptura, si
secus integre confiteri nequeat II,
326
- Mutuum: Contractus mutui 884-886;
tituli exigendi fenus 887; obliga-
tiones mutuatarii 888.
- Mysteria: Credenda necessitate medii
488, III; necessitate praecepti 489,
II.
- Mystica: Theologia mystica, introd. I,
3.

N

- Narcotica: Usus eorum 528.
- Nativitas Domini: Licet ter Missam
celebrare II, 237; et pro singulis

- stipendium recipere 217; Missa
et communio in nocte Nativitatis
249.
- Naturales filii: Cfr. *illegitimi*.
- Naturalis: Quid sit naturale 18; lex
naturalis: Notio 82; existentia
83; obiectum 84; subiectum 85;
cognoscibilitas 86; mutabilitas 87;
fons obligationis 88.
- Navigantes: Iurisdictio in navigantes
II, 369.
- Navis: Missa in mari II, 246.
- Necessitas: Necessitas medii 484;
praecepti 485. — Necessitas ut in-
digentia: extrema, gravis, commu-
nis 530, I. Cfr. *eleemosyna*.
- Negatio fidei: 497, 499, 500.
- Negligentia: Opponitur prudentiae 376;
et studiositati 459; et modestiae
cultus 468.
- Negotiatio: Notio 1184; eius prohibi-
tio clericis ibid.
- Negotiorum gestio: Notio etc. 937.
- Neo-malthusianismus: Cfr. *onanismus*.
- Neo-presbyter: Servanda in Missa
ordinationis II, 160;
- Neurasthenia: Notio 55.
- Neutralis: Cfr. *schola*.
- Nomen: Vana usurpatio nominis Dei
634-
- Notae: Inferiores quam haeresis 493, 1;
quatenus earum ratio habenda
ibid. 2.
- Notarius: Officia eius 1149.
- Novitiatus: Requisita, ut quis admitta-
tur 1224; finis novitiatus 1227. Cfr.
novitius.
- Novitius: Institutio novitiorum 1225;
obligationes 1226; finis novitiatus
1227.
- Nudi cultus: III, 80.
- Nullitas: Matrimonii, cfr. *divortium*.
- Numerica: Distinctio peccatorum nu-
merica 252-255.
- Numerus: Numerus mortalium decla-
randus in confessione II, 320.
- Nundinae: Quatenus festis de praecep-
to prohibeantur 705, 3.
- Nuntius: Confessio per nuntium con-
fessario absenti facta invalida est
II, 312.
- Nutrix: Cfr. *lactatio*.
- Nymphomania: Auormalitas sexualis
55, 3-
- Obediencia *Virtus*: Notio 400, 3;
obiectum ibid.; vitia opposita ibid.
— Obcdicntia filiorum 710, 711;
uxoris 717; famulorum 720; disci-
pulorum 725; civium 727; clerico-
rum 1159. — *Votum* 1253-1255;
in dubio obediendum 1253, coroll.
II.
- Obex gratiae: In susceptione sacra-
mentorum II, 10; reviviscentia,
obice sublato ii.
- Obiectum actus humani: Notio 65;
moralitas ex obiccto 66.
- Obligatio legis: Notio 145; existen-
tia obligationis 146; obligat lex in
dubio, num superior sit legitimus;
generatim etiam in diibio, num
superior praecipiendo potestatem
excedat ibid. Initium obligationis
legum ab apostolica Sede, ab epis-
copo et potestate civili latorum
148; subinde legislator censetur le-
gem suam non urgere ibid.; quali-
tas seu species obligationis 148;
quantitas obligationis 149; unde
dignoscatur obligatio gravis ibid.
— Obligatio legis affirmativae
et negativae 150; fundatae in
periculo communi 152; fundatae
in praesumptione 154; legis irri-
tantis 158; legis poenalis 164; le-
gis inhonestae 165, 166. — Quae
requirantur, ut legis obligatio im-
pleatur 167.
- Obligatio voti: Cfr. *votum*.
- Obligationes: Obligationum emptio et
venditio quatenus licita sit cleri-
cis 1188.
- Oblivio: Notio et influxus in volun-
tarium 32. — Qui peccati mortalis
in confessione oblitus est, non te-
netur iterum confiteri antequam
communicet II, 179; tenetur tamen
postea supplere 321.
- Obreptio: In petitione rescripti 206;
in petitione dispensationis matri-
monialis II, 823.
- Observantia: *Virtus*: Pars potentialis
iustitiae 384; notio 397; obiectum
398; vitia opposita 399; species
observantiae 400, cfr. *dulia*, *hy-
perdulia*, *obedientia*. — *Observan-*

- lia superstitiosa*: Notio 595; signa dignoscendi eam 596; moralitas 597; poenae 598; species 599'001, cfr. *divinatio, vana observantia*.
- Obsessio: Exorcismus in obsessos 700.
- Obstetrix: Quid de baptizatis ab obstetrice II, 104.
- Occasio: Notio II, 455; divisio 456; obligatio vitandi occasiones 457-461; absolutio occasionariorum 462-465, cfr. *concubinatus, procatio, pericula domestica, choreae, spectacula theatralia, scripta prava, consortia prava, scholae pravae*.
- Occisio: *Sui*: directa 523; indirecta 525; cfr. *mutilatio, omissio*; poenae in suicidium 527. — *Occisio proximi*: divisio 730; innocentis 731; foetus, cfr. *abortus, embryotomia, foetus, acceleratio partus*; occisio malefactoris 741; iniusti aggressoris 743-746.
- Occultatio fidei: Quatenus licita sit 496.
- Occultatio veritatis: Cfr. *restrictio mentalis*.
- Occultum: Impedimentum matrimonii occultum II, 755.
- Occupatio: Notio, 789; titulus domini, 790; animalium, 791-794; thesauri, 795, 796; rerum amissarum, 797, 798.
- Odium: Notio 520; quantum peccatum sit odium Dei 520; odium proximi 542; cfr. *inimicus*.
- Officia: Filiorum erga parentes 709 sqq.; parentum 712, sqq.; consanguineorum 716; coniugum 717; herorum 719; famulorum 720; patronorum 722; operariorum 723; magistrorum 724; discipulorum 725; principum 726; subditorum 727; electorum 728; deputatorum 729.
- Officii, S.: Congregatio S. Officii tutatur doctrinam fidei et morum 109.
- Officium divinum: Notio 1189; materia recitanda 1190; tempus et modus recitandi 1191; subiectum praecepti 1192; obligatio 1193; causae excusantes 1194-1196; dispensatio 1197; recitatio choralis 1198-1202, 1264; recitatio cum socio 1203.
- Oleum: Sacra olea debent ab Episcopo benedici, diligenter asservari, nec domi retineri II, 27; oleum olivarum mixtum cum balsamo, a. v. chrisma materia Confirmationis 112; oleum olivarum materia Extremae Unctionis 566; triplex oleum in Coena Domini ab Episcopo benedicatur 567, nota †
- Omissio: Conservationis sui 524.
- Onanimsus: Notio III, m; moralitas 112; dubia 113; uxor viri onanistae quid possit vel debeat facere 113; remedia 114; modus tractandi onanistas 115.
- Onerosus: Contractus onerosus 829.
- Oophorectomia: Moralitas eius 526 et 526, coroll. II; num auctoritas licite eam imponat 740, V, 742, I.
- Opera: *Opera servilia*: notio 705, 5; prohibentur festis de praecepto 705; obligatio gravis 706; causae excusantes 707. — *Opera liberalia* 705, 5. — *Opera communia seu media* 705, 5.
- Operarius: Qualis sit relatio operarium inter et patronum 721; officia operariorum 723.
- Operistitia: 916.
- Opifices: Cooperatio eorum ad peccatum 565.
- Opinio: Notio 215; opinans habet vere cognitionem 215, coroll. I; opinio certo probabilior passim notabiliter probabilis seu lato sensu certa erit 215, coroll. II.
- Oppressio: Puella oppressa ad quid teneatur III, 43.
- Optare: Num liceat mortem sibi optare 524, quaer. II; ordinate optare malum proximo licitum 542.
- Oratio: Actus religionis 387; notio 580; oratio meditativa 581; deprecativa: notio 582; divisio 583; obiectum 584; moralitas 585. ubi et de necessitate medii et praecepti, de tempore quo praeceptum obligat, et de personis, pro quibus orandum est; efficacia 586; conditiones 587.
- Oratorium: In quibus satisfiat praecepto audiendi Missam 702, 6; notio et divisio II, 244, 2; in quibus Eucharistia asservari possit 131; in quibus Eucharistia distribui

possit 167; in quibus Missa celebrari possit 246, 247.
Ordalia: Continent tentationem Dei
Ordinandi: Requisita in ordinandis II, 608-647, cfr. *ordo*.
Ordinaria: Iurisdictio ordinaria: Notio 97; quomodo acquiratur 98; quatenus possit alteri delegari ibid.
Ordinarius: Quinam veniant nomine *Ordinarii*, item *Ordinarii loci* 183, nota; II, 734.
Ordinatio: Cfr. *ordo*.
Ordo: Notio II, 588; institutio 588, IV; existentia 589; essentia: ordinum qui non sunt sacramenta 590; ordinum, qui sunt sacramenta: diaconatus 591; presbyteratus 592; episcopatus 593; defectus corrigendi 594-596; effectus 597. — *Ministratio ordinis*: minister ordinarius 598; extraordinarius 599; liceitas ministrandi: generatim 600; ordinatio saecularium 601; religiosorum 602; tam saecularium quam religiosorum 603. — *Susceptio ordinis*: persona ordinis capax 604; admissio ad ordines 605; modus suscipiendi: requisita ad susceptionem validam 606; ad susceptionem licitam: vocatio 609; status gratiae 610; intentio ascendendi ad presbyteratum 611; confirmatio 612; mores congruentes 613; actas canonica 614; debita scientia 615; ordinum inferiorum susceptio 616; interstitiorum observatio 617; titulus canonicus 618; recta intentio 619; immunitas ab irregularitate aliisque impedimentis 620-647; cfr. *irregularitas*, *impedimentum*. — *Praemittenda ordinationi*: petitio ordinandi 648; inquisitiones 649; testimonia afferenda 650; examen 651; denuntiationes 652; exercitia spiritualia 653. — Ritus et caeremoniae 654; tempus 655; locus 656; annotatio et testimonium peractae ordinationis 657; sanctiones poenales 658. — Impedimentum dirimens matrimonium 782; quid de Ecclesiis Orientalibus 783.
Ord religiosus: Notio 1216.

Ordo sacer: Impedimentum dirimens matrimonium II, 782; quid de Ecclesiis Orientalibus 783.
Organa: Virilia III, 2; muliebria 3.
Organum: Pulsare organum in templo acatholicorum 557, 5.
Orientales: Codex iuris canonici Orientales non obligat 126; Missae iam directe ad Orientales transmitti possunt II, 225, nota 2 Orientalis sine venia scripta Sacrae Congr. pro Ecclesia Orientali in Latinis religionibus admitti nequit 1224; quatenus sacramenta subdito alicui ritus legitime ministrentur, cfr. singula sacramenta.
Originarius: Tituli originarii acquirendi iura 788.
Ornatus: Ornatus feminarum 551, 10.
Osculum: III, 82.
Ostensorium: II, 132, 3; 134, 1.
Ostiarius: Notio et institutio II, 588; non est sacramentum 589; materia et forma 590.
Otium: An otium vitandum excuset a lege vetante opera servilia 707.
Ova: Permittuntur diebus abstinentiae 1094, num in coenula diebus ieiunii 1099, 3.
Ovaria: Quatenus exstirpatio ovariorum licita sit 526, coroll. II; notio III, 3; an matrimonii capax sit mulier quae carcat ovariis II, 774, 9.

P

Pactum: Pactum redimendi rem venditam 900.
Palla: II, 257.
Palpo: Notio et obligationes 1002.
Panis: Materia SS. Eucharistiae II, 140; qualis requiratur ad valorem 141; ad licitatem 142; num aliquando liceat panem alieni ritus consecrare ibid.; sacerdos latinus S. Eucharistiam semper distribuat sub sola specie panis; sacerdos ritus latini azymo pane, sacerdos ritus orientalis pane fermentato, etiam fidelibus ritus alieni, excepto casu necessitatis 169.
Papa: Cfr. *Pontifex*.

Paranoia: Notio 53; influxus in libertatem 54, coroll.

Parasceve: Oie Farasceves Missa celebrari nequit II, 248.

Paramcrtita sacra: Cfr. *vestes sacrae*.

Parentes: Praesumuntur praecipere e motivo obedientiae 148; eorum officia erga filios amoris, educationis corporalis et spiritualis 712, 713; an possint filios verberare 742, II, 3.

Parochus: Dispensare potest in casu particulari in legibus de observantia festorum, ieiunii et abstinentiae 183; notio 1207; officia 1208. — Gaudet iurisdictione ordinaria II, 364, sed eam delegare nequit 365, coroll. I; quinam veniant nomine parochi, si de celebratione matrimonii sermo sit 734.

Paroecia: Notio 1207.

Partes inhonestae: III, 79.

Participans: Notio 1004; damna ab eo reparanda 1005; quatenus liceat ad proprium damnum vitandum cooperari ad actionem damnificativam ibid.

Partus: Acceleratio partus: Notio 733; liceitas 739; notio ipsius partus III, 8.

Parvificentia: Opponitur magnificentiae 423.

Parvuli: Eorum subiectio legi naturali 124; legi divinae positivae 126, coroll. I; legi ecclesiasticae 126, coroll. II, 127; capaces sunt iurium 757; quoad susceptionem sacramentorum II, 42, 45; Baptismus infantium 91; infantium acatholicorum 99, 100; infantium expositorum 104, coroll. II.

Paschalis: Communio paschalis 1108-1111.

Passio: Notio 33; principium eliciens 34; enumeratio passionum 35; influxus in liberum 36; an positive resistendum passionibus 43; cfr. *concupiscentia, metus*.

Patena: II, 255.

Pater: Potest filiorum vota irritare 662, i; et suspendere 667, i; item iuramenta 690, 3.

Patientia: Notio 426; obiectum 427; vitia opposita 428.

Patrini: *Patrini Baptismi*: Notio II, 82; obligatio 83; requisita 84; electio 85; effectus patrinatus 86 — *Patritius Confirmationis* 121. 5.

Patroni: Qualis sit relatio patronum inter et operarios 721; officia patroni 722.

Paulinum: Cfr. *privilegium Paulinum*

Pauperes: Quatenus possint diebus festis laborare 707; num liceat pro ipsis diebus festis laborare ibid.; num res inventa, domino ignoto, sit pauperibus tribuenda 798; num, domino ignoto, ipsis restitutio facienda ion.

Paupertas: Quatenus suspendat obligationem restituendi 1021.

Paupertas religiosa: Notio voti paupertatis 1237; obiectum materiale remotum 1238; proximum 1239, 1240; divisio 1244; obligatio 1245. Vide *vita communis*.

Peccata confitenda: Confitenda sunt peccata mortalia post baptismum commissa et nondum directe remissa II, 319; quid in dubio 319; species 320, 1; numerus 320, 2; num circumstantiae 320, 3; actus externus 320, 4; effectus 320, 5; quaestiones ibid.; ad quid teneatur qui non integre confessus sit 321; qui peccatum ut dubium confessum postea pro certe commissio habeat ibid.; qui omiserit circumstantiam declarandam ibid.; qui dubitet, num peccatum grave confessus sit 322; causae excusantes 325-328.

Peccator: *Publicus* quis sit II, 28; peccatori publico deneganda sunt sacramenta ibid.; quatenus denegari debeant peccatori occulto, ibid.

Peccatum: Natura 247; condiciones peccati formalis 248; distinctio specifica peccatorum: notio 249; radix 250; normae determinantes distinctionem specificam 251; distinctio numerica: notio 252; radices eius: pluralitas actuum 254; et obiectorum 255; inaequalis gravitas peccatorum 256, 257. — Causae peccati 258-264, cfr. *causa*. — Effectus peccati 265-267, cfr. *effectus*. — Remedia peccati 268-

- 272, cfr. *remedia*. — Classes peccatorum 273- 274; peccatum commissionis et omissionis 275, 276; peccatum mortale 277-283. cfr. *mortale*; peccatum veniale 284-292, cfr. *veniale*; peccata interna 293-298, cfr. *delectatio morosa, desiderium simplex, propositum*; peccata capitalia 299, cfr. *superbia, azaritia, luxuria, invidia, gula, ira, acedia*.
- Pectus: Pectoris denudatio 551, 10.
- Peculium: 1247.
- Pecunia: Exprimit valorem venalem rerum 895.
- Peptones: Quinam diebus abstinentiae prohibeantur 1094.
- Percussio: Clericorum est sacrilegium 614.
- Peregrinus: Notio 121; generatim non tenetur legibus particularibus 131; ubique tenetur praeceptis personarum ibid.
- Perfectio: Perfectio a religiosis sectanda 1235, 1236.
- Periculum: Lex fundata in periculo communi; eius notio et obligatio 151, 152. — Pericula domestica II, 409.
- Periculum sortis: Titulus exigendi fenus 887.
- Perinde valere: Litterae *Perinde valere* II, 824.
- Periurium: 685.
- Permittere: Licet ob iustam causam permittere occasionem peccati 552, i.
- Permansio: Permansio Christi sub speciebus: Veritas permansionis II, 126; modus quo praesens sistitur 127; modus, quo praesens est 128; tempus, per quod praesens est 129.
- Perplexa: Conscientia 218.
- Permutatio: Permutatio intentionum quatenus licita sit II, 228.
- Perseverantia: Notio 429; obiectum 430; vitia opposita 431.
- Persona sacra: 613.
- Persona moralis: Notio 785; divisio 786; diversae personae morales 787.
- Pertinacia: Filia superbiae 303; opponitur perseverantiae 431.
- Perturbationes psychicae: Cfr. *anormalitates psychicae*.
- Petere: Licet ex iusta causa petere aliquid, quod alter cum peccato est praestiturus 552, 2.
- Petra sacra: II, 250.
- Pharmacopola: Licet ei diebus festis necessaria praebere aegrotis 707.
- Photographia: An opus servile 705.
- Pia causa: Notio 826; regimen testamenti et legati ad piam causam ibid.; habilitas testandi ad piam causam ibid.; modus testandi ad piam causam ibid.; executio piarum voluntatum ibid.; mutatio ultimarum voluntatum ibid.
- Pictores: Quoad scandalum 551, 5; an diebus festis pingere liceat 705, 5; quid de usu pictorum et sculptorum assumendi pro exemplari personas nudas III, 80, III.
- Pietas: Pars potentialis iustitiae 384; notio 394; obiectum 395; vitia opposita 396; quatenus pietas permittat opera servilia 707, 3; officia pietatis filiorum 709 sqq.; consanguineorum inter se 716.
- Pignus: Contractus pignoris 964-967.
- Pileolus: Usus eius in delatione SS. Eucharistiae ad infirmos II, 170; in oblatione Missae 266.
- Pingere: Opus non prohibitum diebus festis de praecepto 705, 5.
- Piscatio: An opus servile 705, 5; vis legis, quae ius et usum iuris piscandi moderatur 794.
- Pistores: Aliquando opus servile die festo iis permittitur 707, I.
- Plantatio: 804.
- Pluralitas: Obiectorum multiplicat peccata 255.
- Poenae: Quatenus remittant poenam pro peccatis debitam II, 285. — Poena sponsalibus addita 672. — Remissio poenae canonicae, cfr. *remissio poenae*.
- Poenae ecclesiasticae: Potestas puniendi competit Ecclesiae II, 852; notio 853; divisio ibid.; irrogatio ibid.; interpretatio ibid.; Superiores habentes potestatem puniendi 854; Superiores gaudentes potestate non-iudiciali 855; quid possint ibid.; Superiores gaudentes potes-

tate iudiciali 856; servanda ab eis ibid.; subiecti legi vel praecepto poenali 857; requisita, ut quis contrahat poenam latae sententiae 858; requisita, ut quis puniri possit poena ferendae sententiae 859; obligatio poenae observandae 860; remissio poenarum 861; poenae medicinales seu censurae 862-888, cfr. *censura*; poenae vindicativae 889-891, cfr. *poena vindicative*.

Poenalis: Cfr. *lex poenalis*.

Poenae medicinalis: Cfr. *censura*.

Poenae vindicativa: Notio II, 889; divisio ibid.; cessatio ibid.; poenae vindicativae communes 890; poenae vindicativae peculiare clericorum 891; suspensiones, quae sunt poenae vindicativae 901.

Poenitentia: *Virtus*: Pars potentialis iustitiae 384; notio 389; obiectum 390; subiectum 391; necessitas 392; vitia opposita 393. Cfr. *actus poenitendi*, *Poenitentiae sacramentum*.

Poenitentiae: Ut quasi-poenae II, 893.

Poenitentiae sacramentum: Notio II, 288; exsistentia 289; essentia; expositio summaria: materia remota 290; materia proxima 291; forma 292; expositio uberior: materia remota: obiectum 293; divisio 294; num defectus morales possint esse materia 294, coroll. II; materia proxima: contritio 295-306; cfr. *contritio*, *propositum*; confessio 307-339, cfr. *confessio*, forma 340-344, cfr. *absolutio a peccatis*; satisfactio 345-356, cfr. *satisfactio*; effectus 357; necessitas: medii 358; praecepti divini 359; necessaria ante confectionem Eucharistiae et communionem ei qui graviter peccavit 179, 242, 359. Cfr. *repetitio confessionum*. — *Ministratio sacramenti Poenitentiae*: gencratim: minister 360; potestas requisita, cfr. *iurisdictio sacramentalis*, *reservatio peccatorum*; rectus usus potestatis, cfr. *officia confessarii*: locus ministrandi sacramentum 444; vestitus in ministratione praescriptus 445; ministratio aliquibus speciatim; confessio puerorum 446; confessio rudium et hebetum 447; confessio semi-fatuorum 448;

confessio habituatorum 449-454; confessio occasionariorum 455-474; confessio moribundorum 475, 476; confessio apparenter mortuorum 477; confessio acatholicorum baptizatorum 478. — *Susceptio Sacramenti Poenitentiae*: requisita ut quis capax sit recipiendi sacramentum 479, I; ut illud recipiat valide 479, II; ut illud recipiat fructuose 479, III; ut illud recipiat licite 479, IV.

Poenitentiaria S.: Eius officium 109.

Pollutio: Notio III, 48; moralitas 49; interrogatio circa eam 50. — *Voluntaria in causa*: Notio 65; moralitas 66(67. — *Mere naturalis*: Notio 65; gaudium de ea 75. — *In somno habita* 68. — *Pollutio coniuffum* 107. — Remedia 138-141.

Polyandria: II, 719.

Polygamia: II, 719.

Pontifex: Leges universales ferre potest 107; immunis est a iurisdictione civili 135; interpretatur omnes leges 139; dispensat in legibus ecclesiasticis; an in iure divino 183; quae vota irritare 662, 4, suspendere 667, 4 et dispensare possit 671; quae iuramenta 690, 3.

Pontificalia: Suspendio a pontificalibus II, 886.

Portatile: Privilegium altaris portatilis II, 246, 4; notio 250.

Portiuncula: II, 562.

Portio legitima: 822f VI.

Positiva: Lex positiva: notio et necessitas 89; divina 90; ecclesiastica 91; civilis 92.

Possessio: In dubiis conscientiae 229, III. — In materia iustitiae: Notio 775; divisio 776; effectus 777.

Possessor bonae fidei: Notio 776; ad quid teneatur possessor rei alienae 983-985.

Possessor dubiae fidei: Notio 776; possessor rei alienae ad quid teneatur 991. 992

Possessor malae fidei: Notio 776; possessor rei alienae ad quid teneatur 986-990

Postulantes: Confessio postulantium II, 374. IV; 375. HI; 377.

Postulatus: Necessitas et modus 1223

Potestas legislative: Exsistit inter ho-

- mines 105; in Ecclesia: exsistentia 106; subiectum 107; quinam imponere possint praecepta 108; in statu civili: exsistentia 113; eius derivatio a Deo 114; subiectum 115; habitudo potestatem ecclesiasticam inter et civilem 116.
- Potestas maritalis: Quoad vota 662; quoad uxorem 717; quoad bona 779
- Potestas patria: Quoad vota 662; quoad filios 709, 710.
- Praecepta Decalogi: Quae sint 574, I; quis inter ea nexus 574, II.
- Praeceptum: Quomodo differat a lege 75; quinam imponere possint praecepta 108; c quali motivo ferantur 148. — Praecepta Ecclesiae 1092.
- Praecipitatio: Opponitur cubuliac 376; effectus luxuriae 312.
- Praefectus Apostolicus: Potest leges particulares ferre 107; venit nomine Ordinarii loci 183 nota.
- Praedicatio: Acatholicis 510, IV.
- Praegnantibus: Quatenus excusentur a lege abstinentiae 1097; et ieiunii 1102.
- Praegnatio: Notio III, 7; usus matrimonii tempore praegnationis 95.
- Praelatus regularis: Gaudet potestate dominativa 96; item iurisdictione etiam pro foro externo 108; potest imponere praecepta *ibid.*; praesumitur praecipere e motivo obedientiae 148; gaudet potestate dispensandi a legibus ecclesiasticis 183; irritandi vota 662, 4; et iuramenta 690, 4; eadem suspendendi 667, 5; quaenam in electione Praelatorum regularium attendenda sint 1258; habet iurisdictionem ordinariam in foro sacramentali II, 372; eamque delegare potest *ibid.*
- Praeparatio: Ad S. Communionem II, 181; ad Missam 243.
- Praescriptio: Notio etc. 805-807; acquisitiva 808; liberativa 809, 810; pro bonis ecclesiasticis 811.
- Praesentia: Christi in Eucharistia II, 126; modus, quo praesens sistitur 127; modus, quo praesens est 128; tempus, per quod praesens est 129.
- Praesumptio: Lex fundata in praesumptione: eius notio et obligatio 153, '54- — Num valeat dispensatio praesumpta 188. — *Vitium*: Filia superbiae 303; opponitur magnanimitati 422; — *Pecvatum contra spem*: Notio, moralitas, causae, remedia 515.
- Prandium: Diebus ieiunii 1099.
- Precarium: Contractus 881-883.
- Preces: Matutinae et vespertinae 585; ad indulgentias lucrandas II, 498;
- Presbyteratus: Notio et institutio II, 588; est sacramentum 589; materia et forma 592.
- Pretium: Notio et divisio 895; pretium iustum 895, 3; pro re alteri iam debita 832; pro actione mala 833.
- Prima Communio: II, 173.
- Primaevi: Modi acquirendi iura primaevi 788.
- Princeps: Officia erga subditos 726; num liceat principem legitimum, sed tyrannum deponere 727, quaer. 2.
- Principia reflexa: 223, 235.
- Privilegium: Notio 196; divisio 197; auctor privilegii 198; modi acquirendi privilegium 199; interpretatio privilegii 200; eius usus 201; cessatio 202; privilegia oretenus a S. Sede concessa 202, nota 1; facultates concessae 202, nota 2. — Privilegia clericorum 1153. — Privilegia religiosorum 1268.
- Privilegium canonis: 1153; poenae violentum privilegium II, 894, II; 895, X; 837, III.
- Privilegium fidei: II, 722.
- Privilegium fori: 1153; poenae violentum privilegium II, 896, V.
- Privilegium Paulinum: II, 721.
- Privilegium sabbatinum: II, 548.
- Probabiliorismus: Notio 225; refutatur 226-228.
- Probabilis: Cfr. *probabilitas*.
- Probabilismus: Notio 225; refutatur 229-233.
- Probabilitas: Notio et divisio 215, IV.
- Procatio: Earum pertractatio II, 468.
- Proclamatio: Cfr. *publicationes matrimoniales*.

Prodigalitas: Opponitur liberalitati 308, 412.

Professio: *Professio fidei*: Obligatio eius vi praecepti divini 490; vi praecepti ecclesiastici ibid. — *Professio religiosa*: Requisita ad valorem 1228; temporaria praemitenda perpetuae 1229; effectus 1231; convalidatio professionis irritae 1232; professio in periculo mortis 1233.

Prohibitio librorum: Generalia 1113, 1114; potestas prohibendi libros n 18; effectus prohibitionis 1119; libri ipso iure prohibiti 1120; libri decreto particulari prohibiti 1121; exemptio a lege 1122; licentia utendi libris prohibitis 1123, 1124; sanctiones poenales 1125.

Promissio: Notio 862; divisio 863; obligatio 864; cessatio 865.

Promissorium: Juramentum 686 sq.

Promulgatio: Notio, necessitas, modus promulgandi leges 73, 6; promulgatio legis positivae divinae 90; legis ecclesiasticae 91; legis civilis 92.

De Propaganda Fide: Congregatio : eius officium et iurisdictio 109.

Propagatio fidei: Quibus incumbat 510, 54b HI.

Propositio: Propositiones inferiori quam haeresis nota improbatæ 493.

Propositum: Notio et divisio 296; moralitas 297. — *Propositum in sacramento Poenitentiae*: Notio II, 301; divisio 302; necessitas 303; num sufficiat implicitum 304; proprietates: firmum, efficax et quoad mortalia universale 305; propositum quoad venialia 306.

Proprietas: Cfr. *dominium*.

Protectorates: Differt a colonisatione 764.

Providentia: Providentia vitae, victus et status exigitur ad educationem corporalem 713, 2.

Provincia religiosa: 1217.

Proxeneta: 902.

Prudentia: Quomodo differat a conscientia 217, coroll. II; notio 371; obiectum 372; actus prudentiae 373; connexio eius cum reliquis

virt. mor. 374; eius partes 375; vitia opposita 376.

Pruritus: In verendis III, 68

Psychastenia: Notio et influxus in libertatem 55, II.

Psychopathiae: Notio 55, cfr. *hysteria*, *specimen asociale-scleratum*, *anormalitales sexuales*.

Psychosae: Endogenae 53; exogenae 54; influxus in libertatem 54, coroll.

Puber: Quis sit 120.

Pubertas: III, 4.

Publica honestas: Impedimentum dirimens matrimonium II, 799, 800.

Publicationes matrimoniales: Notio II, 683; existentia legis 684; obiectum legis 685-691; gravitas legis dispensatio 693; causa excusans 694; quid, si exoriatur dubium de existentia impedimenti 695; matrimonium vagorum 695, 6; obligatio fidelium, qui norint impedimentum 696; confessarii 697.

Publicum: Impedimentum matrimonii publicum II, 755.

Publicus: Cultus publicus 576; oratio publica 583; peccator publicus, cfr. *peccator*.

Pudicitia: 443, nota; III, 76.

Pudor: Notio III, 123; cultus pudoris 124.

Puella: Oppressa ad quid teneatur III, 43; se tangi permittens 81.

Puer: Eorum subicctio legi naturali 124; legi divinae positivae 126; legi ecclesiasticae 126, coroll. II, 127; annua confessio 1105; communio paschalis 1109; prima communio II, 173; viaticum, ibid.; confessio puerorum 446; quatenus gravis peccati capaces sint ibid, coroll. II, III, 64.

Puerperium: Notio IIT, 8; usus matrimonii tempore puerperii 96.

Punctio: Punctio cordis 731; membrorum fetus 735, coroll. II.

Purificatorium: II, 258.

Purgatio vulgaris: Cfr. *ordalia*.

Pusillanimitas: Opponitur magnanimitati 422.

Pyxis: Sit benedicta II, 132, 3; num extra corporale relictæ, consecrata sit 161.

Q

Quadraginta Horarum: Supplicatio II,

Quasi-domicilium: Notio, divisio, acquisitio, effectus, amissio 123.

R

Radix: Distinctionis specificae peccatorum 250; distinctionis numericae peccatorum 250; distinctionis numericae 253 sqq.

Rapina: 1027.

Raptus: *Ut impedimentum matrimonii*: Raptus proprie dictus II, 785; raptus minus proprie dictus ibid. — *Ut peccatum*: Notio III, 44; moralitas 45; poenae 46.

Reactiones psychogenae: 56.

Reatus: Culpa 266; poenae 267.

Rebaptizare: Quando licitum sit II, 33.

Rebellio: Illicita est 727, coroll. I; licet tamen mediis parlamentaribus ad propriam rempublicam tendere ibid, coroll. II.

Receptor: 1003.

Recidivus: Habituatus non-recidivus: Notio II, 450; absolutio 451. — Habituatus recidivus: Notio 450; absolutio 452-454.

Recitatio: Recitatio choralis officii divini 1198-1202.

Reconciliatio: Cum inimicis 544, V.

Redactores: Pravorum diariorum etc. 558-

Reductio: Clerici ad statum laicalem 1154-1156/ reductio onerum piis foundationibus annexorum II, 236.

Regimen: Sponsalium II, 66; matrimonii baptizatorum 718, 1; matrimonii non baptizatorum 718, 2; legislator civilis potest statuere impedimenta matrimonii inter personas non baptizatas 718, coroll. I; nequit alicui matrimonium simpliciter interdicare ibid, coroll. II; neque aliquem matrimonii incapacem reddere ibid, coroll. III; quid de inspectione medica praescribenda ibid, coroll. IV.

Regula: Regularum observantia: Obligatio 1256; interpretatio 1257; consectoria pro Superioribus et electoribus Superiorum 1258.

Regulares: Qui sint 1217.

Religio: *Virtus*: Pars potentials iustitiae 384; notio 385; obiectum 386; actus religionis 387; peccata opposita 388. — *Societas religiosa*: Quatenus occasione ingressus in religionem simonia committi possit 626, 4; notio 1215; divisio 1216. — *Vocatio ad religionem*: Notio 1219; necessitas 1220; signa 1221; obligatio vocationem sequendi 1222. — *Admissio in religionem*; vide *postulatus, novitialis, professio religiosa*. — *impedimentum dirimens matrimonium* II, 784.

Religiosi: Congregatio negotiis religiosorum sodalium proposita: eius officium 109.

Religiosus: Quatenus subiciatur legibus ordinariis 132; non subicitur legi civili, quae eius privilegiis adversatur 134. — Religiosorum dominium 782-784; qui veniant nomine *religiosorum* 1217. — Religiosorum officia 1234-1267; privilegia 1268. — Iurisdictio in religiosos exemptos II 372; in religiosas 373. — Ordinatio religiosorum 602, 603. — Apostata a religione punitur 897, V; item religiosus fugitivus 900, V.

Reliquiae: Earum cultus, custodia, expositio et alienatio 631; qui falsas reliquias conficit etc. excommunicationem incurrit ibid.

Remedia: Remedia peccatorum: Fuga occasionum 268; meditatio 269; exercitium poenitentiae et virtutum 270; receptio sacramentorum et oratio 271, 272. — Remedia poenalia II, 892.

Remissio poenae: Actus remissionis II, 861, I; potestas remittendi 861, II; modus remittendi 861, III. — Remissio poenae debitae pro peccatis, cfr. *poena*.

Reordinatio: Defectus ordinationum corrigendi II, 594'596.

Reparatio scandali: Obligatio et modus 553.

Repetitio: Confessionum II, 332-334; cfr. *confessio generalis*.

Repraesentatio: Cfr. *spectacula theatralia*.

Res amissa: Notio 197; re' amissae occupatio 798.

Res sacra: 617.

Resalutare: Inimicum 529, II, 1, 544.

Rescripta: Notio 203; divisio 204; impetratio rescripti 205; requisita ad valorem 206; tempus, quo rescripta effectum habent 207; eorum interpretatio 208; executio 209; revocatio 210. — Pro dispensatione matrimoniali II, 825.

Reservatio peccatorum: Notio II, 379; finis 380; divisio 381; potestas reservandi 382; usus potestatis 383; requisita, ut peccatum sit reservatum 384; cessatio reservationis peccati 386; absolutio a peccato reservato 387.

Residentia: Parochi 1208.

Resistentia: Quatenus sit obligatio *positive* resistendi passionibus 43; quatenus puella oppressa teneatur *positive* resistere III, 43.

Res sacrae: Quae sint 617.

Restitutio: Notio 979; obligatio 980; tituli 981; subiectum et obiectum vide *possessor, damnificator, impeditio boni alieni, cooperator*; mensura et ordo restituendi 1006, 1007; cui restituendum: in genere 1010; in dubio 1011; casu quo omnibus satisfieri nequit 1012; tempus restitutionis 1014; locus 1015; modus 1016; causae extinguentes 1017-1020 et suspendentes obligationem 1021, 1022. — Restitutio ob damnificationem in bonis fortunae 1034¹ ob laesionem bonorum corporis 1035-1037; ob laesionem bonorum animi 1038, 1039; ob laesionem bonorum castitatis 1040-1045; ob laesionem famae, honoris, secreti et veritatis 1045.

Restrictio mentalis: loramentum cum restrictione mentali 685, 1. — Notio, divisio et moralitas 1065.

Retractatio: Quatenus ab obligatione restituendi excuset retractatio mandati 999, III; consilii 1000, III. — Retractatio detractationis 1073.

Reus: Obligationes et iura 1142-1145.

Revalidatio: Cfr. *convalidatio*.

Revelatio: Secreti, cfr. *secretum*.

Reviviscentia: Sacramentorum II, 11; meritorum 286.

Rigorismus: Cfr. *lufiortsnius*.

Rituale Romanum: Eius obligatio II, 27-

Ritus: Congregatio sacrorum rituum: eius officia 109. — Ritus in ministrations sacramentorum: obligatio servandi ritum II, 27; unusquisque proprium ritum sequatur ibid.; quo ritu proles baptizanda sit 79; deficiente altari proprii ritus, licet celebrare in altari alius ritus catholici, non autem super Graecorum antimensiis 250.

S. Romana Rota: Eius officium 109.

Roasrium: Cfr. *corona*.

Rubricae: In ministratione sacramentorum servandae sunt II, 27; in Missa: obiectum praecepti 270; gravitas praecepti 271; causa excusans 272.

Rudes: Confessio rudium II, 447.

Rusticitas: Opponitur modestiae morum 462.

S

Sabbatum Sanctum: Dispensatio communionis II, 165; celebratio Missae

Sacerdos: Eius obligatio identidem celebrandi ratione ordinis suscepti II, 210.

Sacra: Persona sacra 613; locus sacer 615; II, 244, 245; res sacra 617.

Sacramentalia: Notio II, 46; institutio 47; effectus 48; ministratio seu usus 49; quatenus remittant venialia 284, 5.

Sacramentum: Notio II, 1; exsistentia sacramentorum 2; essentia 3; divisio 4; efficacia 5; effectus 6-9; infirmitas 10; reviviscentia 11; ministratio 12-37; susceptio 38-45. Cfr. singula sacramenta.

Sacrificium: Actus religionis 387; notio II, 194; divisio 195; sacrificia Veteris Testamenti 196; sacrificium Christi in cruce 197; sacrificium eucharisticum; cfr. *Missae sacrificium*.

Sacrilegium: Notio 610; species eius infimae 611; moralitas 612; quibus actibus committantur sacrilegium personale 614; locale 616; reale 618; poenae 619.

- Sacrilegium carnale: Notio III, 39! divisio 40; moralitas 41; personale 41; locale *ibid.*; reale *ibid.*
- Sadismus: 55.
- Saevitia: Causa separationis coniugum II, 841.
- Salarium: Cfr. *merces*.
- Salutatio: Inimici 529, II, 1; 544.
- Salvatorismus: 601, coroll. IV.
- Sanatio in radice: II, 833.
- Sancti: Eorum cultus 629.
- Sanctificatio: Dierum festivorum sanctificatio est praeceptum *naturale*, quatenus aliquod tempus deputandum sit ad cultum divinum; determinatio tam temporis quam modi est *iuris ecclesiastici* 701.
- Sanctitas: Requisita in clericis 1157.
- Sartor: Aliquando opus servile ei permittitur die festo 707, i; quid liceat sartori, qui pro cliente pannos emat 902, coroll. IV.
- Satisfactio: Notio II, 345; efficacia 346; potestas imponendi satisfactionem 347; quanta imponenda sit 348; qualis imponenda sit 349; causae excusantes ab imponenda satisfactione per se debita 350; tempus implendi satisfactionem 351; commutatio satisfactionis 352-354; obligatio acceptandi satisfactionem: persona obligata 356, i; gravitas obligationis 356, 2; tempus eam implendi, 356, 3; modus eam implendi 356, 4; cessatio obligationis 356, 5; quid, si confessarius omisit satisfactionem imponere *ibid.*
- Scandalum: Notio 546; divisio 547; moralitas 548; causae excusantes a scandalo 549; resolutiones 550-552; reparatio scandali 553.
- Scapulare: Notio II, 544; diversa scapularia 545; conditiones, ut quis privilegio scapularium fruatur 546; numismata metallica scapularibus sufficienda 547; privilegium sabbatinum 548.
- Schedula: Denegatio schedulae in confessione II, 438, quaer. 5.
- Schisma: Notio et moralitas 570.
- Schismatici: Poenae in schismaticos 502 et II, 895; absolutio a poenis 503 et II, 895. Cfr. *haeretici*.
- Schizophrenia: Notio 54; influxus in libertatem 54, coroll.
- Schola acatholica: Diverso modo potest esse noxia 714, I; improbanda, etiam schola neutralis *ibid.* II; quatenus peccent parentes, qui filios ad scholam acatholicam militant *ibid.* III; nec toleranda schola, in qua magistri non sunt catholici *ibid.*; officium confessarii erga parentes *ibid.*, coroll. I; an liceat munus magistri aut inspectoris obire in schola acatholica *ibid.*, coroll. II.
- Scientia: Moralis et casuistica quomodo differant a conscientia 217, coroll. II. — Libera in confessario II, 389; pro ordinibus 615; pro matrimonio 698.
- Scribere: Licet diebus festis de praecepto 705, 5.
- Scripta prava: Cooperatio ad ea 558; quatenus occasio sint peccandi II, 472.
- Scrupulus: Notio 240; signa conscientiae scrupulosae, causae, damna, remedia scrupulorum *ibid.*; licet et obligatio agendi contra scrupulos *ibid.*; confessarius scrupulosi *ibid.*
- Scrutinium: Ante ordines II, 649.
- Sculptores: Quoad scandalum 551, 5; aut diebus festis sculpere liceat 705, 5; quid de usu sculptorum et pictorum assumendi pro exemplari personas nudas III, 80, III.
- Scurrilitas: Opponitur eutrapliae 465.
- Secretum: Notio 1087; divisio 1088; obligatio 1089; exploratio 1090; usus 1091. Cfr. *sigillum sacramentale*.
- Sectae vetitae: 509, I; quatenus peccet, qui eis nomen det *ibid.*
- Sectio caesarea: Notio II, 94; moralitas 95; a quo peragenda sit 96; modus eam peragendi 97.
- Secundae nuptiae: Casta viduitas secundis nuptiis praeferenda II, 717; quatenus secundae nuptiae benedici possint 744.
- Secundinae: Valeatne Baptismus in secundinis II, 54.
- Seducator: Inquisitio in nomen seduc-

Semen: Notio III, 2; expulsio 43, 111, 112.

Semi-deliberatus: Actus semi-deliberatus 26; non inducit obligationem restitutionis 995.

Semifatui: Quoad susceptionem sacramentorum II, 45; communio 174; confessio 447, II.

Seminatio: Uxoris ante et post copulam III, 129.

Senex: Exemptus a lege ieiunii 1100; quatenus Extrema Unctione muniri possit II, 582, coroll. II.

Sententia: Iudicialis quomodo differat a lege 76.

Separatio coniugum: Cfr. *divortium*.

Sepultura: Quid importet sepultura ecclesiastica II, 872, 3; quinam ea donandi, quinam privandi sint 890, V; poenis obnoxii sunt, qui cogunt tradere sepulturae ecclesiasticae exclusos ab ea 898, II; item sponte cis dantes ecclesiasticam sepulturam 899, III.

Sequester: Contractus 880;

Sermones inhonesti: III, 83; audientes ibid.

Servilia: Opera servilia 705; prohibentur festis de praecepto ibid.

Servitium: Contractus aliquorum servitiorum praestandorum 919.

Servitium militare: Iustitia legis 1059; obligatio legis 1060; ascripti ad ordinarium servitium militare ab ordine suscipiendo impediuntur, donec illud expleverint II, 641.

Servitus: Personalis: Quatenus licita sit 766, V. — Realis 772-774.

Servus: Impeditur ab ordine suscipiendo II, 641.

Sexualis: Cfr. *anormalitates sexuales*.

Sigillum sacramentale: Notio II, 428; existentia obligationis 429; fons proximus obligationis 430; qualitas obligationis 431; gravitas obligationis 432; cessatio obligationis 433; qui noverit aliquid notitia sacramentali et extra-sacramentali, licite utitur extra-sacramentali 434; quid, si interrogaris de re sigillo clausa ibid.; obiectum sigilli 435; subiectum sigilli 436; corollaria 437-439: poenae statutae in transgressores 440, 894.

Signa: Caritatis communia, et respective communia 530, II; quatenus exhibenda sint ibid.

Signatura Apostolica: Eius officium 109.

Signum: Signa ordinaria dispositionis II, 399, 451; extraordinaria 400.

Simonia: Notio 620; divisio 621; moralitas 622; casus varii immunes a simonia 623; simoniae iuris divini 624; iuris ecclesiastici 625; casus dubii 626; effectus simoniae 627; poenae statutae 628; II,

Simulatio: Opponitur veritati 403.

Simulatio sacramenti: Notio II, 17; moralitas 18.

Sinceritas: Quid, si confessarius dubitet de sinceritate poenitentis II, 407, quaer.

Sobrietas: Notio 438; obiectum 439; vitia opp. 440.

Socialis: Iustitia socialis 756. Obligatio aliquarum legum socialium 1061.

Socialismus: Quatenus peccet, qui profiteatur socialismum 495, 509.

Societas: Contractus societatis 928-931 Cfr. *associalio*.

Socius: Recitatio divini officii cum socio 1203.

Sodomia: Causa separationis coniugum II, 840; notio III, 51; moralitas 52; poenae 53; improprie dicta 56, no.

Solidum: Obligatio restitutionis in solidum 1006.

Sollemnitas: Sollemnitatis festi translatio 701, II, 3. — Sollemnitas votorum 1218.

Sollicitatio: Documenta huc spectantia 416, cfr. *denuntiatio*.

Somnambulismus: 601, coroll. III.

Somnium: Quatenus peccet qui fidem adhibeat somnio 600, coroll. IV.

Sollemnitas votorum: 1218.

Sortes: Sortium usus 60.

Sortitio: Contractus sortitionis 952, 953.

Spadones: III, 13.

Specificatio: Titulus dominii 802.

Species consecratae: Earum asservatio II, 130-132; sint recentes et frequenter renovantur 132, 5; quid, si numerus non sufficiat 169; si

- ceciderit 274; si post ablutionem fragmenta vel integra Hostia reperiatur, *ibid.*; si evomatur *ibid.*; poenae in abutentes 894.
- Specimen: Asociale — sceleratum 55.
- Spes: Notio 359; obiectum 360; subiectum 361; proprietates 362; actus spei necessarius necessitate medii 512; et praecepti 513; quando obliget 513; peccata contra spem, *cfr. desperatio, praesumptio.*
- Spectacula theatralia: Cooperatio ad ea 559! quatenus sint occasio peccandi II, 471.
- Spiritismus: Notio 604; moralitas 605; quatenus differat ab occultismo coroll. III.
- Sponsalia: Notio II, 659; inita ab cis, qui impedimento tenentur ! divisio 661; convenientia 662; regimen 663; forma: expositio formae; necessitas 667; subiecti formae 668; formulae 669; effectus 670; sponsalia conditionata 671; sponsalium accidentalia 672; *cfr. poena, modus, arrha, iuramentum*; dissolutio sponsalium: per consensum mutuum 673; ob defectum notabilem 674; ob disparitatem conditionis 675; ob dissensum parentum 676; ob violationem fidei 677; ob electionem status perfectioris 678; ob impedimentum superveniens 679; ob timorem matrimonii infaujSti 680; per dispensationem 681.
- Sponsio: Contractus 950. 951.
- Spontaneum: 18.
- Spurius: Quis sit II, 727; *cfr. legitimatio.*
- Statuae: Obscocnae 551, 5.
- Status fortunae: Quatenus exprimendus sit in petitione dispensationis matrimonialis II, 820.
- Status gratiae: In ministratione sacramentorum et aliarum functionum sacrarum II, 26; in susceptione sacramentorum 43; in confirmatione 125; in communione 179; in Missa offerenda 242.
- Status religiosus: Notio 1211; finis 1212; institutio 1213; excellentia 1214.
- Status vitae: Quatenus filii teneantur parentibus obedire in electione status vitae 711.
- Sterilisatio: *Cfr. vasectomia.*
- Sterilitas: Notio II, 771; matrimonium nec dirimit nec impedit 773.
- Stipendium: Notio et origo II, 215; divisio 216; liceitas 217; iustum stipendium 218; acceptatio stipendiorum 219; obligatio ex stipendio acceptato oriunda: celebratio et applicatio Missae 221; circumstantiae debitae 222; tempus debitum 223; cessatio obligationis 224; distributio et transmissio Missarum 225, 226; stipendiorum 227, 228; abusus vitandi 229; cautelae legis: invigilatio 230; annotatio Missarum 231; poenae 232. *Cfr. fundationes piaae.*
- Stola: In Missa adhibenda II, 266.
- Stomachus: Lotio stomachi ante communionem num obstat ieiunio naturali II, 188, 4.
- Studia clericorum: 1160; II, 615.
- Studiositas: Notio 457; obiectum 458; vitia opposita 459.
- Stuprum: Restitutio ob stuprum 1040, 1041; notio III, 42; moralitas 43; puella vi oppressa ad quid teneatur 43; an possit semen expellere *ibid.*
- Stylus Curiae: II, 815.
- Suadere: Quatenus liceat suadere minus malum 552.
- Subdelegatio: Iurisdictionis 98. *Cfr. iurisdictio.*
- Subdiaconatus: Notio et institutio II, 588; non videtur esse sacramentum 589; materia et forma 591.
- Subdiaconus: *Cfr. subdiaconiatus.*
- Subditus: Adactus ad laborandum die dominica 707, I.
- Subiectio: Quatenus requiratur subiectio declarationibus S. Pont, vel Congr. R. 493, 2, b.
- Subreptio: Iu petenda gratia 206; in petenda dispensatione matrimoniali II, 823.
- Substitutio: In testamento 822.
- Successio: Hereditaria: generalia 812-817; testamentaria 818-832; legalis seu ab intestato 825.
- Succursus: Quae requirantur, ut sit obligatio proximo succurrendi 530,

IV; qualis sit obligatio in proximi necessitate extrema, gravi et communi 533.

Suffragia: Officia electorum 728; deputatorum 729.

Suicidium: Suicidium directum 523; omissio conservationis sui 524; suicidium indirectum 525; poenae 527;

Superbia: Notio 300; divisio 301; moralitas 302; filiae superbiae 303; remedia 304: opponitur humilitati 456.

Superflua: Bona superflua: Notio 530; qualis sit obligatio succurrendi proximo e bonis superfluis 533, 534, 763.

Superiores: *Religiosorum*: Gaudent potestate dominativa 96; possunt imponere praecepta 108; praesumuntur praecipere e motivo obedientiae 148; gaudent potestate irritandi vota 662, 4; et iuramenta 690, 4; eadem suspendendi 667, 5. — *Superiores religionis clericalis exemptae* praeterea gaudent potestate jurisdictionis etiam pro foro externo 108; potestate dispensandi a legibus ecclesiasticis 183; a votis 671; a iuramentis 690, 4; quaenam in electione Superiorum attendenda sint 1258; habent iurisdictionem ordinariam in foro sacramentali II, 372; eamque delegare possunt ibid.

Superior maior: Superior maior religionis clericalis exemptae venit nomine ordinarii 183, nota; quinam veniant nomine superiorum maiorum 1217.

Superiorissa: Potest vota subditarum irritare 662, 4; et suspendere 667; item iuramenta 690, 4.

Superstitio: Notio 590; species eius: cultus vitiosus Dei 591; cultus vitiosus creaturae 592-605; cfr. *idolatria, observantia, hypnotismus, spiritismus*.

Suppletio iurisdictionis: Notio 102; quando suppleatur 103; quando liceat uti iurisdictione suppleta 104. Cfr. II, 388.

Supplica: Cfr. *impedimentum matrimonii*

Surdaster: Eius confessio II, 326.

Surdo-mutus: Quatenus teneatur scripto confiteri II, 326; quoad indulgentias lucrandas 498, d.

Susceptio sacramentorum: Persona suscipiens II, 38; modus suscipiendi 38; requisita ad susceptionem validam 39-41; requisita ad susceptionem licitam 42-44; ante matrimonium 699.

Susceptor: Obligationes eius 721.

Suspectus de haeresi: Qui sint 502 et II, 895, II; poenae 502 et II, 895, II; absolutio a poenis 503.

Suspenso: Notio II, 884; divisio 885; effectus 886; violatio eius 887; suspensio ex informata conscientia 888; suspensiones, quae sunt censurae seu poenae medicinales 900; suspensiones, quae sunt poenae vindicativae 901.

Susurratio: Notio 1078; moralitas 1079.

Sutores: Cfr. *sartor*.

Symbolum: Apostolorum: Quatenus credi et sciri debeat 489.

Synderesis: Quomodo differat a conscientia 217, coroll. II.

Synesis: Pars potentialis prudentiae 375, 2; notio ibid.

Synodus: In synodo dioecesana unicus legislator est Episcopus 107.

Syphilis: Quatenus copulam illicitam reddat III, 98.

Systema morale: Notio systematis 223; status quaestionis 224; diversa systemata 225; probatio veri systematis, i. e. aequiprobabilismi et refutatio obiectionum 226-233; Codex iur. can. et systema morale 234; effata systemati morali annexa 235; quaestio de systemate morali valde practica 236; usus systematis quoad nosmetipsos, poenitentes et directionem publicam 237.

T

Tabacum: Usus ante communionem II, 189.

Tabernaculum: II, 132.

Tabulae rotantes: 601, V.

Tactus: Vasorum et lintheaminum sacrorum II, 265.

Tactus impudici: III, 81; puella se tangi permittens ibid.

Taxa: Pro dispensatione matrimoniali II, 820.
 Telephonium: Absolutio per telephonium data II, 343, coroll. II.
 Temerarium: ludicium temerarium 1076, 1077.
 Temperamentum: Notio et divisio 48.
 Temperantia: Notio 432; obiectum 433; vitia opposita 434; partes subjectivae, cfr. *abstinentia*, *sobrietas*, *castitas*; partes integrales, cfr. *honestas*, *verecundia*; partes potentiates, cfr. *mansuetudo*, *clementia*, *modestia*.
 Tempia: Quatenus liceat templa a catholicorum aedificare 557, 3.
 Tempus: Quodnam passim sequi liceat 167, IV; in celebratione festorum 701, III; tempus fecundation: minus aptum III, 119.
 Tentatio Dei: Notio 607; divisio 608; moralitas 609.
 Testamentum: Notio 818; divisio 819; facultas testandi 820; ex testamento acquirendi 821; forma 822; testamentum ad causas pias 826.
 Testiculi: III, 2.
 Testimonia: Afferenda pro novitiatu 1224; ab ordinandis II, 650.
 Testis: Eius obligationes 1146, 1147.
 Theatrum: Cfr. *spectacula theatralia*.
 Theologia moralis: Notio, introd. I: fontes ibid. II; historia III; methodus IV; divisio V.
 Theologia: Cfr. *virtutes theologicae*.
 Theosophia: Illicitum est nomen dare societatibus theosophicis 509.
 Thesaurus: Notio, 795; occupatio, 796.
 Thomas S.: Eius auctoritas 215; philosophia et theologia tradantur ad mentem S. Thomae 724, 3.
 Timor: Passio 35.
 Titulus: Pro praescriptione 808, III; tituli restituendi 981. — Titulus canonicus pro ordinibus II, 618.
 Tolerati: Quid sint excommunicari tolerati II, 871; quatenus divinis officiis assistere possint 872, 1; quid faciendum, si assistant ibid.
 Tonsura: 1164.
 Toties-quoties: Indulgentiae *toties-quoties* II, S².
 Traditio: Rei venditae 894
 Transactio: Contractus 957

Transitus: De religione ad religionem 1216.
 Transsubstantiatio: Notio II, 127.
 Tussis: Quoad communionem recipiendam II, 176.
 Tribunalia: Quae sint, et quae eorum officia 109.
 Tributa: Notio 1051; divisio 1052; requisita ad iustitiam legis tributariae 1053; obligatio 1054; lex dubie iusta 1055. — Tributum successionis 1056-1058.
 Trinitas SS.: An fides explicita in SS. Trinitatem sit necessaria necessitate medii ad iustificationem 488 III.
 Trinus contractus: Notio 931.
 Tristitia: Passio 35.
 « Trust »: 903.
 Turpiloquium: Cfr. *sermones inhonesti*.
 Tutior pars: Tn quibus dubiis tutior pars sequenda sit 224.
 Tutorismus: Absolutus et mitigatus 225.
 Tutor: Possitne irritare vota 662.
 Typographi: Eorum cooperatio 558.
 Tyrannus: Num liceat tyrannum depone-
 nere 727, quaer. 2; occidere 741, coroll. II.

U

Ultimus: Cfr. *finis*.
 Unctio: In Confirmatione II, 568, 569; in Extrema Unctione 568-570.
 Unilateralis: Contractus unilateralis 829.
 Unio: Materiae et formae in sacramentis II 22.
 Unitas marimonii: II, 719.
 Usura: Notio 887; obligatio et poenae usurariorum 889.
 Usurpatio: Usurpatio ordinum non receptorum punitur II, 895, (V; item usurpatio bonorum ecclesiasticorum 895, XI; 896, VII.
 Usurpator: An liceat usurpatorem cingere 727, qu. i.
 Usus: Ut ius 771.
 Ususfructus: Notio, 767; acquisitio, 768; iura et onera ususfructuarii, 769; cessatio, 770.
 Usus matrimonii: Coniugibus licita IIT,

86-106; illicita 107-HQI suadenda 120, 121.
 Uterus: An matrimonii capax sit mulier, quae careat utero II, 774» 9» notio III, 3.
 Uxor: Officia uxoris erga maritum 717; dominium 779; quatenus possit disponere de bonis communibus 779, I, coroll. II; de lionis propriis viri 779, II, coroll. III.
 Uxorcidium: Cfr. *coniugicidiuni*.

V

Vacatio: Vacatio legis 147, nota 2.
 Vagina: Mulier, quae caret vagina vel eam in introitu occlusam habet, incapax est matrimonii 774, 6; quid de muliere, quae habet vaginam sive prope uterum occlusam ibid.; sive arctam 774, 7; notio III, 3.
 Vaginismus: Mulier, quae laborat vaginismo, incapax est matrimonii II 774. 8.
 Vagus: Quis sit 121; eius parochus vel ordinarius 123; tenetur legibus territorii, in quo versatur 131; item praescriptis personalibus ibid. — Matrimonium vagorum II, 695, 6. — Quatenus poenis obnoxius sit 857.
 Valetudo: Qualis valetudinis afflictio requiratur, ut Extrema Unctio recipi possit II, 581, 3.
 Vana gloria: Notio et moralitas 303.
 Vana observantia: Notio 601; applicationes ibid.
 Vasa sacra: Sacrilegium reale, quod committitur ea ad usum profanum adhibendo 618; quae in Missa praescribantur II, 255; tactus vasorum sacrorum 265.
 Vasectomia: Notio 526, nota; quatenus licita sit 526, coroll. II; num auctoritas eam imponere possit 740, 742; num vasectomiam passus sit impotens ad matrimonium inendum II, 774, 5; quinam actus vasectomiam passo liciti sint III, 92.
 Vastatio: Regionis hostilis 751, V.
 Vectigalia: Cfr. *tributa*.
 Velocipede: Usus eius in delatione communionis II, 170.

Venatio: An opus servile 705, 5i Quae clericis prohibeatur 1174.
 Venditio: Rerum peccato inservientium 558. 4. 565; rei alienae 894; rei iam venditae 894; vendere *quid pro quo* vel mercedem cum viliori mixtam 898. Cfr. *emptio-venditio*
 Veniale: Exsistentia venialium 284; natura 285; divisio 286; conditiones 287; effectus 288; quando per \times mortale fiat veniale 289; venialia multiplicata 290-292. — Quatenus remittant venialia et quomodo II,
 Verberatio: Innocentis 740, IV, V; malefactoris: quibus licita sit 742.
 Verecundia: Pars integralis temperantiae 445.
 Veritas: Pars potentialis iustitiae 384; notio 401; obiectum 402; vitia opposita 403. — Laesio veritatis in confessione II, 323, 324.
 Versiones S. Scripturae: 1115, 8.
 Vestitus: Vestitus feminarum 551, 10.
 Vestes sacrae: Sacrilegium quod committitur eas ad usum profanum adhibendo 618.
 Vetitum Ecclesiae: Ecclesia potest vetare quaedam matrimonia II, 756
 Vexatio: Causa separationis coniugum II. 841.
 Via crucis: Notio II, 514; potestas erigendi eam 515; loca erectioni apta 516; documenta requisita 517; materia erectionis 518; forma erectionis 519; invalidatio erectionis 520; convalidatio erectionis 521; indulgentiae annexae 522; acquisitio indulgentiarum 523.
 Viaticum: Notio II, 164, 3; obligatio 158; cui reservetur dispensatio viatici 164, 3; tempus 166; locus 168; pueri 173; amentes 174; qui tantum artificialiter communionem suscipere possunt 178; in dubio, num moribundus speciem deglutire possit 178, nota; a non ieiuno suscipi potest 191.
 Vicarius Aꝑ̄stolicus: Potest ferre leges particulares 107; venit nomine Ordinarii loci 183, nota.
 Vicarius Capitularis: Venit nomine Ordinarii 183, nota.

- Vicarius cooperator: Eius officia et iura 1210.
- Vigilantia: Officium parentum 713, 3.
- Vincibilis: Ignorantia 31, 32.
- Vinculum: Impedimentum dirimens matrimonium II, 776-779.
- Vindicatio: Pars potentialis iustitiae 384; notio 407; obiectum 408; vitia opposita 409.
- Vinum: Materia SS. Eucharistiae II, 143; quale requiratur ad valorem ibid.; ad liceitatem 144.
- Violatio: Ecclesiae: II, 247, 2; excommunicationis 873; interdicti 882; suspensionis 887.
- Violentia physica: Notio 27; divisio 28; influxus in voluntarium liberum 29.
- Virginitas: Notio III, 16; moralitas, excellentia 19; praemium 20; amissio 2i; recuperatio 22.
- Virgo: Oppressa ad quid teneatur III, 43; se tangi permittens 81.
- Virtualis: Cfr. *intentio*.
- Virtualiter: Actus virtutum elici possunt formaliter et virtualiter 486.
- Virtus: Notio 334; obiectum 335; divisio 336; distinctio specifica 337; subiectum mhaesionis 338; origo virtutum naturalium 339; supernaturalium 340; augmentum 341; diminutio 342; destructio 343; permanentia virtutum in beatis 344; in damnatis 345; in animis purgandis 346; esse in medio virtutum 347; mutua connexio virtutum 348; inaequalitas virtutum 349; habitudo inter virtutes naturales et supernaturales 350, 351; cfr. *virtutes theologicae*, *virtutes morales*, *virtutes cardinales*.
- Virtutes cardinales: Notio 369, 2; numerus ibid, cfr, *prudentia*, *iustitia*, *temperantia*, *fortitudo*.
- Virtutes morales: Notio 367; existentia 368; numerus 369; subiectum inhaesionis 370.
- Virtutes theologicae: Notio 352; numerus 353, cfr. *fides*, *spes*, *caritas*.
- Vis: Cfr. *violentia physica*.
- Vita communis: Notio 1246-1248.
- Vitandi: Quid et qui sint excommunicari vitandi II, 871; quatenus possint divinis officiis assistere 872, I; quid faciendum, si assistant ibid.; quatenus fideles communionem in profanis cum vitando vitare debeant 872, 9.
- Vitium: In venditione manifestandum 898.
- Vocatio: */id religionem*: notio 1219; necessitas 1220; signa 1221; obligatio eam sequendi 1222. — *ad ordines* II, 609.
- Volitum: 18.
- Voluntarium: Notio i8; divisio 19.
- Vomitum: An sit grave peccatum, edere vel bibere usque ad vomitum 319, coroll. I.
- Votiva: Circumstantia Missae votivae quatenus servari debeat II, 222.
- Votum: Actus religionis 387; notio 639; divisio 640; moralitas 641; requisita ad votum: a parte votantis 642; a parte rei promissae 643. — Obligatio voti: Obligationis existentia 644; subiectum 645; obiectum 646; qualitas obligationis 647; quantitas eius 648; impletio obligationis quoad tempus et modum 649; obligatio voti sub conditione suspensiva; voti poenalis; voti de facto alieno 650. — Cessatio voti: Lapsus temporis 652; mutatio substantialis materiae 653; defectus conditionis 654 et causae finalis 655; irritatio 656-662; suspensio 663-667; dispensatio 668-672; commutatio 673-677. — Vota reservata: Notio 678; vota privata et publica S. Sedi reservata 679; conditiones reservationis 680; cessatio voti reservati 681.
- Votum castitatis: Quatenus obstet ususui matrimonii III, 91; cessatio obstaculi ibid.
- Votum simplex: Quaenam vota simplicia impediunt matrimonium II, 759; quid, si quis cum tali impedimento matrimonium contraxerit ibid.
- Votum sollemne: 1218.
- Vulva: III, 3.

ADDENDA.

Tom. I p. 330, η. ¶9 › linea ¶ : Ita legatur: *Positiva* est, quando non baptizatus novit, Deum locutum esse, et nihilo minus denegat vel dubitat de eo, quod Deus manifestavit; *privativa* est, quando non baptizatus. qui dubitat etc.

Tom. I. p. 664, scholion : Loco *debitoribus*, legatur *creditoribus*.

Tom. I. p. 733, n. 1093, ^nea 23: ^ta legatur: pariter persistit, si a S. Sede in aliqua regione vel dioecesi habitualis dispensatio concessa est — puta ad quinquennium — die festo *non suppresso*; quia fundamentum cessationis corrui.

Tom. II. p. 416: Loco *Articulus III*, legatur *Sectio VII*.

Tom. II. p. 417: Loco *Sectio VII* legatur *Sectio VIII*.

Tom. II, p. 498: Loco *et forma sponsalium*, legatur *convenientia et regitnine sponsalium*.

Tom II, p. 543: Loco *can. 132, § 5*, legatur *can. 732, § j*; et loco *can. 732, § 2 ct 3*, legantur *can. 752, § 3 et 754, § 3*.

Index synopticus

LIBER III.

De adminiculis vitae christianae seu de sacramentis.....	i
Tract. I. De sacramentis in genere.....	i
Dissert. I. De sacramentis in se spectatis.....	I
Pars I. De notione summaria, existentia, essentia et divi- sione sacramentorum.....	i
Pars II. De efficacia seu vi productiva sacramentorum .	4
Pars III. De effectibus sacramentorum.....	5
Sect. I. De gratia	5
Sect. II. De charactere	6
Schol. De infortitate et reviviscentia sacra- mentorum	7
Dissert. II. De ministratione sacramentorum.....	9
Pars I. De persona ministrante.....	9
Pars II. De modo ministrandi.....	9
Sect. I. De requisitis ad ministrationem validam. . .	9
Cap. I. De intentione.....	10
Schol. De ministratione simulata sacramenti .	13
Cap. II. De aliis requisitis.....	15
Sect. II. De requisitis ad ministrationem licitam . .	18
Schol. I. De ministratione sacramenti dubie validi	25
Schol. II. De iteratione sacramenti dubie vel dubie valide collati	26
Sect. III. De obligatione ministrandi.....	27
Dissert. III. De susceptione sacramentorum.....	29
Pars. I. De persona suscipiente	29
Pars II. De modo suscipiendi sacramentum.....	29
Sect. I. De requisitis ad susceptionem validam - - -	30
Sect. II. De requisitis ad susceptionem licitam - - -	34
App. De sacramentalibus - - -	37
Tract. II. De Baptismo.....	4°
Dissert. I. De Baptismo in se spectato.....	0
Pars I. De existentia sacramenti Baptismi	4°
Pars II. De essentia sacramenti Baptismi	4
Sect. I. De materia remota	4
Sect. II. De materiaproxima.....	43
Sect. III. De forma	45
Pars III. De effectibus Baptismi	49
Pars IV. De necessitate Baptismi	5°

Sect. IV. De necessitate sacramenti Eucharistiae . . .	109
Cap. I- De necessitate medii	109
Cap. II. De necessitate praecepti divini.....	no
Pars II. De ministratone SS. Sacramenti.....	112
Sect. I- De confectione SS. Sacramenti.....	112
Sect. II- De dispensatione SS. Sacramenti.....	118
Cap. I. De persona dispensante.....	118
Cap. II. De servandis in S. Eucharistiae dispensa- tione	121
Art. I. De tempore dispensandi S. Eucha- ristiam	122
Art. II. De loco dispensandi S. Etfcchari- stiam	123
Art. III. De modo dispensandi S. Eucha- ristiam	124
Art. IV. De modo deferendi S. Euchari- stiam ad infirmos.....	125
Pars III. Desusceptione SS. Sacramenti.....	127
Sect. I. De notione et divisione susceptionis S. Eucha- ristiae	127
Sect. II- De persona suscipiente.....	128
Sect. IU- De modo suscipiendi.....	133
Cap. I. De dispositione animae	133
Schol. De communionem frequenti et quotidiana.	137
Cap. II. De dispositione corporis.....	140
Dissert. III. De SS. Eucharistia prout sacrificium est . . .	147
Pars I. De Sacrificio Missae in se spectato	149
Sect. I. De existentia et essentia sacrificii Missae . .	149
Sect. II. De efficacia et effectibus sacrificii Missae .	150
Pars II. De oblatione sacrificii Missae.....	156
Sect. I. De persona offerente	156
Sect. II. De obligatione offerendi	157
Cap. I. De obligatione ratione Ordinis suscepti . .	157
Cap. II- De obligatione ratione officii	158
Cap. IU. De obligatione ratione praecepti vel pro- missionis	162
Cap. IV. De obligatione ratione stipendii - - - -	162
Art. I. De stipendio in se spectato . . .	162
Art. II. De acceptatione stipendiorum de- que obligatione ex ea oriunda . .	165
Art. III. De distributione et transmissione Missarum	169
Art. IV. De abusibus vitandis in stipendiis acceptandis	172
Art. V. De cautelis legis.....	172
Schol. I. De piis foundationibus.....	173
Schol. II. De pluribus Missis eadem die offe- rendis	176
Sect. III. De servandis in oblatione Missae - - - -	178

Cap. I. De dispositione offerentis.....	
Cap. II. De loco offerendi.....	180
Cap. III. De tempore offerendi.....	184
Cap. IV. De ritu offerendi.....	187
Art. I. De altari eiusque ornatu - - - -	187
Art. II. De vasis sacris cum accessoriis . .	igt
Art. III. De vestibis sacris etc. . . .	194
Art. IV. De rubricis servandis.....	197
Schol. De defectibus corrigendis tam in dis-	
pensatione S. Eucharistiae quam in obla-	
tione Missae.....	202
Tract. V. De Poenitentia.....	204
Dissert. I. De actu poenitendi.....	204
Pars I. De notione actus poenitendi.....	204
Schol. De virtute poenitentiae.....	205
Pars. II De necessitate actus poenitendi.....	206
Pars. III De effectibus actus poenitendi.....	208
Sect. I. De remissione mortalium.....	208
Sect. II. De collatione gratiae sanctificantis - - - -	209
Sect. III. De remissione venialium.....	209
Sect. IV. De remissione poenae.....	211
Sect. V. De reviviscentia meritorum.....	212
Dissert. II. De sacramento Poenitentiae.....	213
Pars. I. De sacramento Poenitentiae in se spectato . . .	215
Sect. I. De existentia sacramenti Poenitentiae . . .	215
Sect. II. De essentia sacramenti Poenitentiae . . .	216
Cap. I. De materia remota.....	218
Cap. II. De materia proxima.....	219
Art. I. De contritione.....	220
§ I. De contritione integre sumpta . . .	220
§ II. De proposito speciatim - - - -	230
Schol. Dolor et propositum quoad venialia . .	232
Art. II. De confessione.....	232
§ I. De confessione in se spectata . . .	233
§ II. De dotibus confessionis generatim.	236
§ III. De dote integritatis speciatim . . .	238
Punct. I. De notione, divisione et ne-	
cessitate integritatis - - - -	238
Punct. II. De ambitu integritatis ma-	
terialis239	
Schol. De laesione veritatis in confitendo . . .	248
Punct. III. De causis excusantibus ab	
integritate materiali . . .	249
Punct. IV. De medio procurandae inte-	
gritatis seu de examine con-	
scientiae253	
Schol. I. De repetendis confessionibus in ge-	
nere253	
Schol. II. De confessione generali.....	256

Schol. III. De venialibus confitendis et de sola materia dubia confessa	- - - -	257
III. De forma seu de absolutione	- - - -	258
IV. De parte integrante seu de satisfactione		263
Art. I. De notione et efficacia satisfactionis.		263
Art. II. De potestate et obligatione imponendi satisfactionem.....		264
Schol. De commutatione satisfactionis	. . .	270
Art. III. De obligatione acceptandi et implendi satisfactionem	- - - -	272
V. De effectibus sacramenti Poenitentiae	. . .	275
VI. De necessitate sacramenti Poenitentiae	. .	276
De ministratione sacramenti Poenitentiae	. .	277
De ministratione Poenitentiae generatim	. .	277
I. De potestate requisita.....		277
Art. I. De iurisdictione sacramentali generatim	277
Art. II. De iurisdictione sacramentali in aliquas personarum classes speciatim.		281
Schol. De confessariis deputandis pro religiosis.		287
I. Religio virorum clericalis.....		287
II. Religio virorum laicalis.....		288
III. Religio mulierum.....		289
IV. Societas tam virorum quam mulierum in communitate viventium sine votis	. .	291
Art. III. De limitatione iurisdictionis quoad peccata seu de reservatione peccatorum	291
Schol. De iurisdictione sacramentali suppleta	. .	298
II. De recto usu potestatis.....		299
Art. I. De servandis in confessione	. . .	299
§ I. De officio interrogandi.....		300
§ II. De officio instruendi.....		304
§ III. De officio diudicandi peccata	. .	306
§ IV. De officio diudicandi et promovendi dispositionem		306
§ V. De officio consulendi emendationi vitae	309
§ VI. De officio ferendi sententiam	. .	309
Art. II. De vitandis in confessione	. . .	313
§ I. De inquisitione nominis complicitis	. .	313
§ II. De absolutione complicitis	- - - -	314
§ III. De sollicitatione ad turpia	. . .	321
Punct. I. De iis, qui debent denunciari	. .	322
Punct. II. De iis, qui debent denunciare.		327
Punct. III. De modo denunciandi	. .	328
Punct. IV. De obligatione confesarii respectu poenitentis, qui tenetur denunciare	. . .	330

Schol. I. De modo recipiendi denuntiationem eaeque recepta ulterius procedendi contra denuntiatos	331
Schol. II. De falsa denuntiatione....	334.....
Art. III. De servandis post confessionem .	336
§ I. De officio servandi sigillum sacra- mentale	336.....
Punct. I. De obligatione sigilli sacra- mentalis	336.....
Punct. II. De obiecto sigilli sacra- mentalis	340.....
Punct. III. De subiecto sigilli sacra- mentalis .	341.....
Punct. IV. Corollaria e doctrina tradita.	343
§ II. De obligatione reparandi defectus in confessione admissos....	347.....
App. De circumstantiis externis servandis	349.....
Sect- H. De ministratione sacramenti Poenitentiae ali- quibus speciatim	35°.....
Cap. I. De confessione puerorum	35°
Cap- II- De confessione rudium, hebetum et semi- fatuorum	351.....
Cap- III. De confessione habituatorum.....	352
Schol. De confessione deditorum pollutioni vel onanism o.....	35«
Cap. IV. De confessione occasionariorum . . .	35«
Art. I. De occasionariis in genere - - -	35«
Art. II. De aliquibus occasionibus in specie.	365
§ I. De concubinato.....	365
§ II. De procationibus.....	366
§ III. De periculis domesticis . . .	367
§ IV. De choreis	368
§ V. De spectaculis theatralibus - - -	3r*
§ VI. De pravis scriptis	37°
§ VII. De pravis consortiis	37°
§ VIII. De pravis scholis	370
Cap. V. De confessione moribundorum . . .	37°
Cap. VI. De confessione acatholicorum baptizato- rum	372
Pars. III. De susceptione sacramenti Poenitentiae . . .	374
App. De indulgentiis....	375.....
Pars. I. De indulgentiis generatim	375.....
Sect. I. De notione, exsistentia et divisione indulgentia- rum	375.....
Sect. II. De concessione indulgentiarum.....	37«
Schol. De facultate benedicendi res cum appli- catione indulgentiarum....	382..
Sect. III. De consecutione indulgentiarum . . .	383

Cap. I. De subiecto capaci consequendi indulgentias.	383
Cap. II. De requisitis, ut subiectum capax indulgentias consequatur.....	390
Sect. IV. De translatione, suspensione et cessatione indulgentiarum	392
Pars II. De aliquibus indulgentiis inspecie.....	394
Sect. I. De altari privilegiato	394
Sect. II-De Via Crucis et de Crucifixo Viae Crucis .	396
Cap. I. De erectione Viae Crucis.....	397
Cap. II. De indulgentiis Viae Crucis annexis deque eis acquirendis.....	400
Cap. III. De Crucifixo Viae Crucis.....	401
Sect. III. De Benedictione papali seu apostolica . . .	403
Sect. IV. De Benedictione papali seu apostolica in articulo mortis	
Sect. V. De absolutione generali cum indulgentia plenaria	405
Sect. VI. De indulgentiis realibus.....	407
Cap. I. De indulgentiis realibus generatim . . .	407
Cap. II. De aliquibus indulgentiis realibus speciatim.	409
Art. I. De coronis	409
Art. II. De scapularibus	411
Sect. VII. De actu heroico caritatis.....	416
Sect. VIII. De lubilaeo	417
Cap. I. De notione, divisione et interpretatione lubilaei	417
Cap. II. De beneficiis lubilaei.....	418
Art. I. De facultate eligendi confessarium .	418
Art. II. De facultatibus specialibus confessoriorum	419
Art. III. De indulgentia	423
Cap. III. De suspensione indulgentiarum et facultatum occasione lubilaei	425
Schol. I. De indulgentia plenaria in articulo mortis	426
Schol. II. De indulgentiis toties-quoties . . .	427
Tract. VI. De extrema unctione.....	428
Dissert. I. De Extrema Uctione in sespectata.....	428
Pars I. De exsistentia Extremae Uctionis.....	428
Pars II. De essentia Extremae Uctionis.....	429
Sect. I. De materia remota	429
Sect. II. De materia proxima	431
Sect. III. De forma deque unione materiae et formae.	434
Schol. De indole speciali Extremae Uctionis.	435
Pars III. De effectibus Extremae Uctionis.....	436
Pars IV. De necessitate Extremae Uctionis.....	439
Dissert. II. De ministracione Extremae Uctionis.....	440
Dissert. III. De susceptione Extremae Uctionis.....	44j
Pars I. De persona suscipiente.....	442

Schol. De inunctione acatholicorum baptizato-	
rum	446.....
Pars. II. De modo suscipiendi Extremam Uctionem .	447 ‡
Pars III. De iterata susceptione Extremae Uctionis .	
Tract. VII. De Ordine	450.....
Dissert. I. De Ordine in se spectato.....	452.....
Pars I. De existentia sacramenti Ordinis.....	452
Pars II. De essentia sacramenti Ordinis.....	454
Schol. De defectibus Ordinationum corrigendi	457
Pars III. De effectibus sacramenti Ordinis - - - -	459
Dissert. II. De ministratione Ordinis.....	459
Pars I. De persona ministrante.....	459
Pars II. De liceitate ministrandi.....	461
Dissert. III. De susceptione Ordinis.....	465
Pars I. De persona suscipiente Ordines.....	465
Pars II. De admissione et praeparatione ad susceptionem Ordinum	465
Pars III. De modo suscipiendi Ordines.....	467
Sect. I. De requisitis ad susceptionem validam . .	467
Sect. II. De requisitis ad susceptionem licitam . .	467
Cap. I. De positive requisitis.....	468
Cap. II. De irregularitatibus aliisque impedimentis	476
Art. I. Irregularitates et impedimenta i genere	476
Art. II. Irregularitates in specie . . .	477
§ I. Irregularitates ex defectu . . .	477
§ II. Irregularitates ex delicto . . .	480
Art. III. Impedimenta in specie . . .	483
Art. IV. Cessatio irregularitatum et impe dimentorum.....	485
Dissert. IV. De eis, quae tam ministrationem quam suscep tionem Ordinis respiciunt.....	488
Pars I. De eis, quae Ordinationi praeire debent . . .	488
Pars II. De ritibus et caeremoniis sacrae Ordinationis .	493
Pars III. De tempore et loco sacrae Ordinationis . . .	494
Pars IV. De annotatione ac testimonio peractae Ordina tionis.....	496
Tract. VIII. De Matrimonio.....	498.....
Dissert. I. De eis, quae Matrimonio praemitti solent vel debent	498
Pars I. Sponsalia	498
Sect. I. De notione, divisione, convenientia et regimine sponsalium	498
Sect. II. De forma sponsalium.....	502
Sect. III. De effectibus sponsalium.....	507
Cap. I. De sponsalibus absolutis.....	507.....
Cap. II. De sponsalibus conditionatis - - - -	509
Schol. De sponsalium accidentalibus - - - -	Sio
Sect. IV. De dissolutione sponsalium.....	5H
Pars II. Examen, praesertim de statu libero - - - -	517
Pars III. Publicationes	518

Schol. I. De obligatione fidelium.....	525
Schol. II. De obligatione confessarii - - - -	526
Pars IV. Instructio antenuptialis.....	526
Pars V. Susceptio sacramentorum.....	527
Dissert. II. De ipso Matrimonio.....	528
Pars I. De Matrimonio in genere.....	528
Sect. I. De natura Matrimonii.....	528
Cap. I. Expositio summaria.....	528
Cap. II. Expositio uberior.....	530
Schol. De Matrimonio conditional!.....	537
Sect. II. De divisione Matrimonii.....	540
Sect. III. De institutione, finibus, bonis, honestate et regimine Matrimonii.....	542
Sect. IV. De proprietatibus Matrimonii	547
Cap. I. De unitate Matrimonii.....	547
Cap. II. De indissolubilitate Matrimonii - - - -	548
Schol. I. De privilegio Paulino.....	553
Schol. II. De privilegio fidei.....	558
Schol. III. De favore iuris, qui Matrimonio competit	559
Sect. V. De effectibus Matrimonii.....	560
Schol. De legitimitate et materiis ei affinibus.	561
Pars II. De Matrimonio, prout sacramentum est, speciatim.	565
Sect. I. De sacramento Matrimonii in se spectato . .	565
Cap. I. De existentia sacramenti Matrimonii . .	565
Cap. II. De essentia sacramenti Matrimonii . . .	566
Cap. III. De effectibus sacramenti Matrimonii . .	567
Sect. II. De ministratione sacramenti Matrimonii et forma celebrationis eius.....	568
Cap. I. De forma iuridica.....	569
Art. I. De forma iuridica ordinaria . . .	569
§ I. Expositio summaria.....	569
§ II. Expositio uberior.....	571
Punct. I. De requisitis, ut parochus vel loci Ordinarius valide assis- tant Matrimonio.....	572
Punct. II. De requisitis, ut parochus vel loci Ordinarius licite assis- tant Matrimonio.....	574
Punct. III. De delegatione alius sacer- dotis ad assistendum Ma- trimonio	578
Art. II. De forma iuridica extraordinaria .	581
Art. III. De iis, qui formis iuridicis subi- ciuntur . . .	583
Cap. II. De forma liturgica.....	585
Art. I. De ritu celebrationis.....	585
Art. II. De ritu benedictionis seu de bene- dictione nuptiarum sollemni . .	586

Schol. De forma servanda in Matrimonio inter partem catholicam et partem acatholicam.	588
Cap. III. De tempore et loco celebrationis Matrimo- nii	589
Cap. IV. De servandis post celebrationem Matrimo- nii seu de Matrimonii celebrati inscrip- tione	590
Schol. De Matrimonio conscientiae - - - -	593
Sect. III. De susceptione sacramenti Matrimonii . . .	594
Cap. I. De impedimentis in genere.....	595
Cap. II. De impedimentis impredientibus speciatim .	599
Art. I. Votum simplex.....	600
Art. II. Cognatio legalis.....	601
Art. III. Mixta religio.....	602
Schol. De Matrimonio cum indigno - - - -	611
Cap. III. De impedimentis dirimentibus in specie .	612
Art. I. Aetas.....	612
Art. II. Impotentia.....	613
Art. III. Vinculum.....	618
Art. IV. Disparitas cultus.....	621
Art. V. Ordo sacer.....	625
Schol. De Ordine sacro in Ecclesiis Orienta- libus	627
Art. VI. Religio.....	628
Art. VII. Raptus	629
Art. VIII. Crimen.....	631
§ I. Adulterium cum promissione Matri- monii	631
§ II. Adulterium cum attentatione Matri- monii	633
§ III. Adulterium cum coniugicidio . . .	634
§ IV. Solum coniugicidium.....	635
Art. IX. Consanguinitas.....	637
§ I. De consanguinitate secundum se . . .	637
Schol. Nomina consanguineorum.....	642
§ II. De consanguinitate, quatenus est impedimentum Matrimonii - - - -	644
Art. X. Affinitas	646
Schol. Nomina affinium.....	649
Art. XI. Publica honestas.....	650
Art. XII. Cognatio legalis.....	654
Cap. IV. De dispensatione impedimentorum . . .	654
Art. I. De potestate dispensandi - - - -	654
§ I. De potestate S. Pontificis - - - -	654
§ II. De potestate Ordinariorum locorum.....	656
§ III. De potestate parochi et sacerdotis assistentis Matrimonio ad normam canonis 1098, n. 2.....	661
§ IV. De potestate confessarii - - - -	662
Schol. Notanda quoad potestatem dispen- sandi	663

Art. II. De causis dispensandi - - - - -	665
Art. III. De petitione dispensationis - - -	671
§ I. De persona petente	671
§ II. De persona (pro petitione) adeunda .	672
§ III. De supplica conficienda - - - -	672
Punct. I. De supplica, qua petitur dispensatio pro foro externo .	673
Punct. II. De supplica, qua petitur dispensatio pro foro interno .	676
Punct. III. De supplica, quae respicit Matrimonium invalide contractum	677
Schol. De vitiis dispensationis sanandis . . .	678
Art. IV. De executione dispensationis .	680
App. I. De Matrimonio invalido	684
Pars I. De declaratione nullitatis Matrimonii invalidi . .	685
Pars II. De convalidatione Matrimonii invalidi - - - -	686
Sect. I. Convalidatio simplex	686
Cap. I. De convalidatione Matrimonii invalidi ob impedimentum dirimens.	686
Cap. II. De convalidatione Matrimonii invalidi ob defectum consensus	687
Cap. III. De convalidatione Matrimonii invalidi ob defectum formae	688
Sect. II. Sanatio in radice	689
Schol. I. De convalidatione Matrimonii invalidi inter partem catholicam et partem acatholicam	692
Schol. II. De inscriptione Matrimonii convalidati - - -	693
Schol. III. De modo pertractandi casum convalidationis	693
App. II. De separatione coniugum	694
Pars I. De divortio pleno	694
Sect. I. De solutione Matrimonii inter baptizatos, non consummati	694
Sect. II. De solutione Matrimonii inter partem baptizatam et partem nonbaptizatam....	695
Pars II. De divortio semi-pleno	696
App. III. De Matrimonio civili .	701

LIBER IV.

De sanctione vitae christianae seu de poenis ecclesiasticis. . . .	703
Tract. I. De delictis	703
Dissert. I. De <i>delicto in se spectato</i>	703
Pars I. Expositio summaria	703
Pars II. Expositio uberior	705

Dissert. II. De effectibus iuridicis delicti	708
Schol. De conatu delicti	709
Tract. II. De poenis delicti	710
Dissert. I. De poenis in genere.....	710
Pars I. De notione, divisione, irrogatione et interpretatione poenarum	711
Pars II. De Superiore habente potestatem puniendi . . .	713
Sect. I. De Superiore habente jurisdictionem non-iudi- cialem	713
Sect. II. De Superiore habente jurisdictionem iudicia- lem	715
Pars III. De subiecto potestati puniendi obnoxio . . .	717
Pars IV. De remissione poenarum	721
Dissert. II. De poenis in specie	722
Pars I. De poenis medicinalibus seude censuris - - -	722
Sect. I. De censuris in genere	722
Cap. I. De notione, multiplicatione et divisione cen- surae	723
Cap. II. De reservatione censurae	725
Cap. III. De remissione censurae	726
Sect. II. De censuris in specie	730
Cap. I. De excommunicatione.....	731
Cap. II. De interdicto.	736
Cap. III. De suspensione	741
Schol. De suspensione ex informata conscientia	746
Pars II. De poenis vindicativis.....	747
Sect. I. De poenis vindicativis in genere	747
Sect. II. De poenis vindicativis communibus - - -	749
Sect. III. De poenis vindicativis peculiaribus clericorum	751
Pars III. De remediis poenalibus et poenitentiis - - -	754
Sect. I. De remediis poenalibus	754
Sect. II. De poenitentiis.....	755
Dissert. III. De poenis statutis in singula delicta.....	756
Pars I. De excommunicationibus.....	757
Sect. I. Excommunicationes specialissimo modo R. Pontifici reservatae.....	757
Sect. II. Excommunicationes speciali modo R. Pon- tifici reservatae.....	758
Sect. III. Excommunicationes simpliciter R. Pontifi- ci reservatae.....	768
Sect. IV. Excommunicationes Ordinariis reservatae .	774
Sect. V. Excommunicationes non reservatae - - -	777
Pars II. De interdictis.....	781
Pars III. De suspensionibus	782
Sect. I. De suspensionibus, quae sunt censurae seu poenae medicinales	782
Sect. II. De suspensionibus, quae sunt poenae vindi- cativae	784

